

שבוע פרשת בשלח

(13 - 19 January 19)

ז' - י"ג שבט תשנ"ט

ספרי' - אוצר החסידים - לויבאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מלויבאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תְבַרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:
יְבָרֶכְךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲגֵד: יִשְׂאֵל
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם:
וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵני אֲבָרְכֶם:**

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלי"ד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:**

**וְאַהֲבַת אֵת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל
מַאֲדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְךָ
הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשִׁנְנָתָם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמִעוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה
אֲתָכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֵת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל
לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקוֹשׁ, וְאֶסְפַּתְי דֶּגַּף וְתִירָשׁ וְיִצְהָרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׁדְךָ
לְבַהֲמֹתְךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וּסְרַתְם וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָיָה
אִם יי בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהִאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֶבְדַּתְּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתָּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרַתְּתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וְלִמְדַתְּתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.
וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּנָפְי בְּגִדֵיהֶם לְדֹרֹתָם,
וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנָּף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהָיִיתֶם
קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתָכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הָרִינִי מְקַבֵּל עָלֵי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַד בְּמוֹד
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החרדש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבִנָּה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבּוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֶיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבריל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מתורו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשית־תוכות "לה'") בצירוף שם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחרדו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החרד כולו ייהפך ל"חרד וביט של צדקה".

קיו.

מומור משני פסוקים רמז על ימות המשיח וישראל בתפארתם ולכן הללויה כולם כי אז כולם יקראו בשם ה':

א הללו את יהוה כל־גוים שִׁבְחוּהוּ כָּל־הַאֲמִיּוֹת: ב כִּי גָבַר עָלֵינוּ | חֲסִדּוֹ וְאַמֶּת־יְהוָה לְעוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

קית.

בו יסופר גודל הבטחון שהיה לדוד והרבת תהלות להשי' שקיים לנו מזה שהבטיח אותנו:

א הוֹדוּ לַיהוָה בִּיטוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ב וְאִמְרוּנָא יִשְׂרָאֵל כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ג וְאִמְרוּנָא בֵּית־אֱהֲרֹן
כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ד וְאִמְרוּנָא יִרְאֵי יְהוָה כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ה מִן־הַמִּצֵּר קָרָאתִי יְהוָה עֲנֵנִי בְמִרְחֹב יְהוָה:
ו יְהוָה לִי לֹא אִירָא מִה־יַּעֲשֶׂה לִּי אָדָם: ז יְהוָה לִי בַּעֲזָרִי וְאֲנִי אֶרְאֶה בִּשְׁנָאִי: ח טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה
מִבְּמִטַּח בָּאָדָם: ט טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה מִבְּמִטַּח בְּגִדִּיכֶם: י כָּל־גוֹיִם סִבְבּוֹנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילֶם: יא סִבּוֹנִי
גַּם־סִבְבּוֹנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילֶם: יב סִבּוֹנִי כְּדִבְרֵיךְ דַּעְכוּ כַּאֲשֶׁר קוֹצִים בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילֶם: יג דַּחַח
דַּחִיתָנִי לְנֶפֶל וַיהוָה עֲזָרָנִי: יד עָזִי וְזִמְרַת יְהוָה וַיהוָה לִי לִישׁוּעָה: טו קוֹל | רָנָה וַיִּשְׁוּעָה בְּאֵהֱלֵי צְדִיקִים
יְמִין יְהוָה עָשָׂה חֵיל: טז יְמִין יְהוָה רֹמְמָה יְמִין יְהוָה עָשָׂה חֵיל: יז לֹא־אֲמוֹת בִּירְאָחֶיהָ וְאִסְפָּר מַעֲשֵׂי
יְהוָה: יח יִפְר יִפְרֵנִי יְהוָה לְלִפְנוֹת לֹא נִתְּנִי: יט פִּתְחוּ־לִי שַׁעֲרֵי־צֶדֶק אֲבֹא־בָם אוֹדָה יְהוָה: כ זֶה־הַשַּׁעַר לַיהוָה
צְדִיקִים יָבֹאוּ בּוֹ: כא אוֹדֶךָ כִּי עֲנִיתָנִי וַתְּהִילֵנִי לִישׁוּעָה: כב אֲבֹן מַאֲסוֹ הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה:
כג מֵאֵת יְהוָה הָיְתָה זֹאת הִיא נִפְלְאוֹת בְּעֵינֵינוּ: כד זֶה־הַיּוֹם עָשָׂה יְהוָה נִגִּילָה וְנִשְׂמַחָה בּוֹ: כה אֲנִי
יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָא אֲנִי יְהוָה תַּצִּילֶנִּי נָא: כו בְּרוּךְ הֵבֵא בְּשֵׁם יְהוָה בְּרִכְנוֹכֶם מִבֵּית יְהוָה: כז אֵל |
יְהוָה וַיֵּאָר לָנוּ אֶסְרוּ־חַג בַּעֲבַתֵּיךְ עַד־קִרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ: כח אֵלֵי אֶתָּה וְאוֹדֶךָ אֱלֹהֵי אֲרוֹמְמֶךָ: כט הוֹדוּ
לַיהוָה בִּיטוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ:

ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א

לשלוח לאנ"ש שיחיו בכל מרחבי תבל

לקראת יום ההילולא יו"ד שבט, ה'תשנ"ב

הצלחה רבה בכל עניני הילולא דנשיא דורנו ובתר רישא גופא אזילי האנשים והנשים והטף.

כולל ובפרט התועדויות פעילות ומתוך אהבת ישראל, ביום ההילולא ובשבת קודש להוי', שבת שירה, ובמוצאי שבת,

והמשך² שלהן ופירותיהן בכל הימים שלאחריהם,

ויקיים היעוד³ בספר דוד מלכא משיחא: ויהי נועם ה' אלקינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה

ידינו כוננהו,

ובני ישראל יוצאים ביד רמה⁴,

במהרה בימינו ממש בגאולה האמיתית והשלמה.

בברכה

/מקום החתימה/

(3) היעוד: תהלים צ, י"ז (טו"ב).

(4) ובני .. רמות: תחלת פרשת יום ההילולא (בשלח יד, ח).

(1) ובתר .. אזיל: עירובין מא, א.

(2) והמשך: הפעולה עצמה נמשכת (ונוסף ע"ז) פירותיהן צ ומעלה בכאור"א, וכמובן גם מרד"ה באתי לגני (דההילולא).

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין	ב	כד) משניות – מסכת בבא מציעא	כד
ב) מזמורי תהלים קיז, קיח	ג	ביאור קהתי	רכב
ג) סדר מפורט ליום העשירי בשבט	ה	כה) עין יעקב מסכת מגילה	רלא
ד) מאמר ד"ה באתי לגני י' שבט ה'תש"י	ו	כו) מסכת חולין עם ביאורים	כו
ה) באתי לגני תש"י – אות ט'	כה	מדף מז עד דף נג	רלב
ו) מאמר ד"ה ויהי בשלח פרעה			
ז) שבת פרשת בשלח, י"ג שבט ה'תשכ"ה	כו		
ז) שיחת שבת פרשת בשלח, י"ג שבט ה'תשכ"ה	ל		
ח) השלמות ל"הדרן" על מסכת מכות			
משיחות יו"ד שבט, ושי"פ בשלח י"ג שבט, ה'תשכ"ה	לד		
ט) שיחת ליל ד' פ' בשלח, יו"ד שבט ה'תשנ"ב	לח		
י) משיחות יום ה' פרשת בשלח י"א שבט ושי"פ בשלח,			
שבת שירה, י"ג שבט ה'תשנ"ב	לט		
יא) משיחות שי"פ בא (ו' שבט) ושי"פ בשלח (י"ג שבט)			
ה'תשנ"ב	מב		
יב) לקוטי-שיחות יו"ד שבט כרך טז	מט		
יג) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל			
ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	נד		
יד) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת בשלח	נה		
טו) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת בשלח	נו		
טז) שיעורי תהלים לשבוע פרשת בשלח	פח		
יז) שיעורים בספר התניא (מוגה)			
לשבוע פרשת בשלח	פט		
יח) לוח "היום יום" לשבוע פרשת בשלח	ק		
יט) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	קב		

שיעורי רמב"ם

כ) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת בשלח	קה	לז) חומש לקריאה בציבור	רדע
כא) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת בשלח	קפו	לח) קריאה התורה למנחת שבת-קודש	רפה
כב) – ספר המצוות לשבוע פרשת בשלח	ריז	לט) לוח זמנים לשבוע פרשת בשלח	רפו
כג) נביאים וכתובים		מ) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	רפז
ירמיה פרק ז, איכה פרק א	רכ		

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

ב"ה, ראש חדש שבט, ה'תשי"א
ברוקלין, נ. י.

אל אנ"ש, תלמידי התמימים, אל המקושרים או
השייכים אל כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ ז"ע
הכ"מ, ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

במענה על שאלת רבים אודות סדר מפורט ביום העשירי בשבט הבע"ל, הוא יום היארצייט של כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, הנני בזה להציע:

בשבת קדש שלפני היארצייט ישתדלו לעלות לתורה.
אם אין מספר העליות מספיק - יקראו בתורה בחדרים שונים, אבל **לא להוסיף** על מספר הקרואים.
ישתדלו שמפטיר יהי הגדול שבחבורה - בריצוי רוב המנין - או על פי הגורל.
יבחרו ויירמו מי שיתפלל לפני התיבה ביום היארצייט, ונכון לחלק שיתפלל אחד ערבית, שני - שחרית, שלישי - מנחה כדי לזכות בזה מספר יותר גדול של אנ"ש.

להדליק נר שידלק כל המעת לעת. אם אפשר בקל - נר של שעוה.
בשעת התפלות ידלקו חמשה נרות.
אחר התפלה (בבקר - אחר אמירת תהלים) ילמוד (יסיים) המתפלל לפני התיבה פכ"ד דכלים ופי"ז דמקואות. אח"כ יאמר המשנה ר' חנניא בן עקשיא כו' ויאדיר. בלחש - איזה שורות בתניא, קדיש דרבנן.
אחר תפלת ערבית - יחזרו חלק מהמאמר דיום ההסתלקות (ד"ה באתי לגני, נדפס בקונטרס ע"ד) בע"פ. ואם אין מי שיחזור בע"פ ילמדוהו בפנים. וכן אחר תפלת הבוקר. ולסיימו אחר תפלת מנחה.
בבוקר קודם התפלה - פרק תניא. וכן לאחר תפלת מנחה.

בבוקר קודם התפלה ירים כל אחד תרומה להענינים השייכים לנשיאנו, הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, **בעד עצמו ובעד כל אחד מבני ביתו שיחיו**, וכן קודם תפלת מנחה.

לאחר תפלת הבוקר וחזרת הדא"ח - יקרא כל אחד פ"ג (כמובן בחגירת אבנט). אלו שזכו להכנס ליחידות, או עכ"פ לראות את פני כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ - יצייר עצמו, בעת קריאת הפ"ג, כאלו עומד לפניו. להניח הפ"ג אח"כ בין דפי מאמר, קונטרס וכו' של תורת כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ. ולשלחו (אם באפשרי **בו ביום**) על מנת לקראותו על ציון שלו.
במשך המעת לעת - ללמוד פרקי המשניות של אותיות השם.

במשך המעת לעת - לעשות התועדות.
לקבוע שעה במשך המעת לעת - לבאר לבני ביתו שי' אודות כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ ועבודתו אשר עבד בה כל ימי חייו.
במשך המעת לעת - לבקר (אלו הראויים לזה) בבתי הכנסיות ובבמה"ד אשר בעיר לחזור שם מימרא או פתגם מתורתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, לבאר אודות אהבת **כל ישראל** שלו, להודיע ולהסביר תקנתו ע"ד אמירת תהלים, לימוד חומש עם פירש"י - ובמקומות המתאימים - גם ע"ד לימוד התניא כפי שחלקו לימות השנה. - אם באפשרי לעשות כל הנ"ל מתוך התועדות.

במשך המעת לעת - לבקר (המוכשרים לזה) במקום כנוסי הנוער החרדי - ולהשתדל, ככל האפשרי בדרכי שלום, גם במקום כינוסי הנוער שלעת עתה עדיין אינו חרדי - ולבאר להם איך שחבה יתירה נודעת להם תמיד מאת כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, לבאר להם את אשר תבע מהם והתקוה והבטחון אשר בטח בהם, אשר סוף סוף ימלאו את תפקידם בהחזקת היהדות והפצת התורה בכל המרץ החום והחיות שהם מסוגלות הנוער.

* * *

מובן אשר, אם זהו מתאים לתנאי המקום, ימשיכו בכל הנ"ל בימים אשר אחרי היארצייט ובפרט ביום הש"ק שלאחריו.

* * *

והוי' יחיש ביאת גואלנו והקיצו ורגנו שוכני עפר, ונשיאנו, הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, בעל ההילולא, בתוכם ישמיענו נפלאות וינהלנו בדרך העולה בית א-ל.

מנחם מענדל שניאורסאהן

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 יִאֲרִצִּיט כְּבוֹד אִמּוֹ זְנָתוֹ, ברוך-הוא בגן-עדן לא הייתה הליכה רגילה אלא, קפץ ואָזַל קפץ
2 הַרְבֵּית הַצְדִּיקִית מֵרַת רְבִקָּה נִשְׁמָתָה עֵדָן סבתו של הרבי הריי"צ אם אביו הרבי הרש"ב, אשת סבו הרבי מהר"ש (נסתלקה בשנת
3 תרע"ד) זְכוּתָה יָגֵן עָלֵינוּ שאף הוא נסתלק ביום זה, בשנת תש"י ולאחר
4 מעשה התברר כי מסר את המאמר הזה לפרסום ליום הסתלקותו.
5 הקדוש ברוך הוא אומר לבני ישראל:
6 "בָּאתִי לִגְנִי אֲחֹתִי כְלָה",
7 וְאֵיתָא מוֹבָא בְּמִדְרָשׁ רַבָּה (בְּמִקּוּמוֹ) על פסוק זה בשיר
8 הַשִּׁירִים) "לֵגֶן אֵין פְּתִיב פֶּאן אֶלָּא לִגְנִי, לִגְנִי, לִמְקוֹם
9 שְׁהִיָּה עֲקָרִי בַּתְּחִלָּה", בפסוק
10 לא נאמר "לֵגֶן" סתם אלא "לִגְנִי"
11 שמשמעו הגן שלי, המקום שבו יש לי
12 עונג והנאה מכבר דַּעֲקָר שְׂכִינָה
13 בַּתְּחִלָּתָהּ הִיְתָה, עם בריאת
14 העולם עיקר השכינה שרתה בעולמות
15 התחתונים שבאותה שעה היו כלי ראוי
16 להשראת השכינה וְעַל יְדֵי חֲטָא
17 עֵץ הַדַּעַת החטא הראשון שהיה
18 בַּתְּחִלָּת הַבְּרִיאָה נִסְתַּלְקָה
19 הַשְּׂכִינָה מֵאֶרֶץ וְעַלְתָּה לְרִקִּיעַ
20 הָרָאשׁוֹן מבין שבעת הרקיעים, וְעַל
21 יְדֵי חֲטָא קִיּוֹן וְאִנּוּשׁ נִסְתַּלְקָה
22 הַשְּׂכִינָה וְעַלְתָּה מִרִּקִּיעַ א' לְב'
23 וְג', כלומר, בעקבות חטא קין
24 הַשְּׂכִינָה נִסְתַּלְקָה מֵהָרָקִיעַ הָרָאשׁוֹן
25 וְעַלְתָּה לְרִקִּיעַ הַשֵּׁנִי וּבַעֲקֹבֶת חֲטָא
26 אִנּוּשׁ נִסְתַּלְקָה הַשְּׂכִינָה מֵהָרָקִיעַ הַשֵּׁנִי
27 וְעַלְתָּה לְרִקִּיעַ הַשְּׁלִישִׁי וְאַחֲרֵי כֵן
28 בְּדוֹר הַמַּבּוּל בעקבות חטאי אותו
29 דוֹר נִסְתַּלְקָה הַשְּׂכִינָה מִרִּקִּיעַ ג'
30 לְד', וְכִדְאִיתָא בְּמִדְרָשׁ רַבָּה על פסוק "וַיִּשְׁמַע
31 רַבָּה עַל פֶּסוּק "וַיִּשְׁמַע אִדָּם
32 הָרָאשׁוֹן אֶת קוֹל הַיְוָי' אֱלֹקִים
33 מִתְּהִלָּתָהּ בֶּגֶן בֶּגֶן עֵדֶן - אָמַר רַבִּי
34 אַבָּא, מִתְּהִלָּתָהּ אֵין פְּתִיב פֶּאן
35 אֶלָּא מִתְּהִלָּתָהּ, הפסוק מדויק
36 ואומר "מתהלך" ולא "מהלך" להורות שזה הליכה' (כביכול) של הקדוש-

בס"ד*, שבת פרשת בא יו"ד
שבט, ה'תש"י

יִאֲרִצִּיט כְּבוֹד אִמּוֹ זְנָתוֹ הַרְבֵּית
הַצְדִּיקִית מֵרַת רְבִקָּה נִשְׁמָתָה עֵדָן
זְכוּתָה יָגֵן עָלֵינוּ

1 "בָּאתִי לִגְנִי אֲחֹתִי כְלָה", וְאֵיתָא בְּמִדְרָשׁ רַבָּה
2 (בְּמִקּוּמוֹ) "לֵגֶן אֵין פְּתִיב פֶּאן אֶלָּא
3 לִגְנִי, לִגְנִי, לִמְקוֹם שְׁהִיָּה עֲקָרִי בַּתְּחִלָּה",
4 דַּעֲקָר שְׂכִינָה בַּתְּחִלָּתָהּ הִיְתָה, וְעַל יְדֵי חֲטָא עֵץ
5 הַדַּעַת נִסְתַּלְקָה הַשְּׂכִינָה מֵאֶרֶץ לְרִקִּיעַ, וְעַל יְדֵי
6 חֲטָא קִיּוֹן וְאִנּוּשׁ נִסְתַּלְקָה הַשְּׂכִינָה מִרִּקִּיעַ א' לְב'
7 וְג', וְאַחֲרֵי כֵן בְּדוֹר הַמַּבּוּל נִסְתַּלְקָה מִרִּקִּיעַ ג'
8 לְד', וְכִדְאִיתָא בְּמִדְרָשׁ רַבָּה על פסוק "וַיִּשְׁמַע
9 אֱלֹהִים אֶת קוֹל הַיְוָי' אֱלֹקִים מִתְּהִלָּתָהּ בֶּגֶן - אָמַר רַבִּי
10 אַבָּא, מִתְּהִלָּתָהּ אֵין פְּתִיב פֶּאן אֶלָּא מִתְּהִלָּתָהּ, קִפֵּץ
11 וְאָזַל קִפֵּץ וְאָזַל", וְאַחֲרֵי כֵן עָמְדוּ שְׁבַע צַדִּיקִים
12 וְהוֹרִידוּ אֶת הַשְּׂכִינָה לְמַטָּה, אַבְרָהָם זָכָה וְהוֹרִיד
13 אֶת הַשְּׂכִינָה מִרִּקִּיעַ ז' ל'ו', וַיִּצְחָק מו' לָהּ, עַד
14 כִּי מָשָׁה שְׁהוּא הַשְּׂבִיעִי (וְכָל הַשְּׂבִיעִין! חֲבִיבִין)
15 הוֹרִידוּ לְמַטָּה בְּאֶרֶץ. וְעַקָר גְּלוּי אֱלֹקוֹת הִיָּה
16 בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, דְּכָתִיב "וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנִיתִי
17 בְּתוֹכָם", בְּתוֹכּוֹ לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא בְּתוֹכָם, בְּתוֹךְ כָּל
18 אֶחָד וְאַחַד, וְזֶהוּ "צַדִּיקִים יִירָשׁוּ אֶרֶץ וַיִּשְׁכְּנוּ
19 לְעַד עָלְיָהּ", צַדִּיקִים יִירָשׁוּ אֶרֶץ שְׁהוּא גֵן עֵדֶן,
20 מִפְּנֵי מָה, לְפִי שְׁהֵם מְשֻׁכְּנִים (הֵינּוּ מִמְּשֻׁכִּים)
21 בְּחִינַת שׁוֹכֵן עַד² מְרוֹם וְקְדוּשָׁה, שְׁהִיָּה בְּגְלוּי
22 לְמַטָּה. וְזֶהוּ "בָּאתִי לִגְנִי לִגְנִי, לִמְקוֹם שְׁהִיָּה

41 ברוך-הוא בגן-עדן לא הייתה הליכה רגילה אלא, קפץ ואָזַל קפץ
42 וְאָזַל", קופץ והולך, קופץ והולך, וגם מדרש זה רומז על כך שבהשראת
43 השכינה למטה היו שינויים ולאורך הדורות בדרך של קפיצה ודילוג, היינו
44 סילוק השכינה מהארץ לרקיע וְאַחֲרֵי כֵן אחרי ששבעה חטאים בזמנים
45 שונים גרמו את סילוק השכינה מהארץ
46 לרקיע השביעי עָמְדוּ שְׁבַע
47 צַדִּיקִים וְהוֹרִידוּ אֶת הַשְּׂכִינָה
48 בחזרה מהרקיע השביעי עד לְמַטָּה
49 בארץ, אַבְרָהָם הראשון מבין שבעת
50 הצדיקים האמורים זָכָה וְהוֹרִיד
51 אֶת הַשְּׂכִינָה מִרִּקִּיעַ ז' ל'ו',
52 וַיִּצְחָק מו' לָהּ, וכך הלאה עַד
53 כִּי מָשָׁה שְׁהוּא הַשְּׂבִיעִי (וְכָל
54 הַשְּׂבִיעִין! חֲבִיבִין) הוֹרִידוּ
55 את עיקר השכינה להיות שורה
56 לְמַטָּה בְּאֶרֶץ.
57 וְעַקָר גְּלוּי אֱלֹקוֹת לאחר
58 שהשראת השכינה חזרה להיות כאן
59 למטה בארץ הִיָּה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ,
60 דְּכָתִיב "וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ
61 וְשִׁכְנִיתִי בְּתוֹכָם", בְּתוֹכּוֹ לֹא
62 נֶאֱמַר אֶלָּא בְּתוֹכָם, אף שמאחר
63 והביטוי "ושכנתי" מתייחס לבית
64 המקדש, הפסוק היה צריך לומר
65 "ושכנתי בתוכם" בלשון יחיד, בכל זאת
66 אמר "בתוכם" כי הכוונה היא בְּתוֹךְ
67 כָּל אֶחָד וְאַחַד מבני ישראל, וְזֶהוּ
68 הפירוש הפנימי בפסוק "צַדִּיקִים
69 יִירָשׁוּ אֶרֶץ וַיִּשְׁכְּנוּ לְעַד
70 עָלְיָהּ", צַדִּיקִים יִירָשׁוּ אֶרֶץ
71 שְׁהוּא גֵן עֵדֶן, מִפְּנֵי מָה, באיזו
72 זכות יזכו הצדיקים לרשת את גן עדן
73 לְפִי שְׁהֵם מְשֻׁכְּנִים (הֵינּוּ
74 מִמְּשֻׁכִּים) מלמעלה למטה וגורמים
75 שתהיה התגלות של) אלוהות בְּחִינַת
76 שׁוֹכֵן עַד² מְרוֹם וְקְדוּשָׁה,
77 שְׁהִיָּה בְּגְלוּי לְמַטָּה בארץ
78 שהיא המקום הנמוך ביותר. וְזֶהוּ
79 פירוש דברי המדרש שהובאו לעיל
80 לִגְנִי לִגְנִי, לִמְקוֹם שְׁהִיָּה עֲקָרִי

(*) נדפס בספר המאמרים תש"י עמ' 111 ואילך. ההערות ומראי מקומות הם מכ"ק אדמו"ר. (1) ויקרא רבה פרשה כט, יא.
- ראה גם כן סוף [מאמר] דיבור המתחיל החודש הזה ש"ת. (2) להעיר בענין "עד" מזהיר חלק ב ריש פרשת וארא ובביאורי
הזוהר שם. לקוטי תורה [מאמר] דיבור המתחיל אלה פקודי פרק ו וביאורו פרק ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בַּתְּחִלָּה", דַּעֲקֵר שְׂכִינָה בַּתְּחִתּוֹנִים הִיָּתָה ועם בניית המשכן
- 2 והמקדש חזרה השראת השכינה להיות למטה כפי שהייתה בתחילת הבריאה
- 3 לפני חטא עץ הדעת.
- 4 וְהֶעֱנֵן הוּא, דְּהִנֵּה תַּכְלִית הַכּוֹנֵה הַמְּטֵר בְּכִרְיָאָה וְהִתְהַוּוּת
- 5 הָעוֹלָמוֹת, הֵיא כְּדַבְרֵי הַמְּדַרְשׁ
- 6 דְּנִתְאַוּה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
- 7 לְהִיּוֹת לוֹ יִתְבָּרַךְ דִּירָה
- 8 בַּתְּחִתּוֹנִים, שְׂיִהִיָּה גִלּוּי
- 9 אֱלֻקוֹת לְמִטָּה וכפי שמבואר על
- 10 כן בספר התניא (פרק לו) אשר "לא
- 11 שייך לפניו יתברך בחינת מעלה
- 12 ומטה... אלא... קודם שנברא העולם
- 13 היה הוא לבדו יתברך יחיד ומיוחד
- 14 וממלא כל המקום הזה שברא בו
- 15 העולם וגם עתה כן הוא לפניו יתברך
- 16 רק שהשינוי הוא אל המקבלים חיותו
- 17 ואורו יתברך שמקבלים על-ידי לבושים
- 18 רבים המכסים ומסתירים אותו יתברך
- 19 ... עד שנברא עולם הזה הגשמי
- 20 והחומרי ממש והוא התחתון במדרגה
- 21 שאין תחתון למטה ממנו בעניין הסתר
- 22 אורו יתברך... והנה תכלית השתלשלות
- 23 העולמות וירידתם ממדרגה למדרגה
- 24 אינו בשביל עולמות העליונים, הואיל
- 25 ולהם [=אם הייתה המטרה והתכלית
- 26 להגיע לעולמות העליונים מצד מעלתם
- 27 הרי הם ב] ירידה מאור פניו יתברך
- 28 [=ובמילא יש דבר שהוא יותר גבוה
- 29 מהם] אלא התכלית הוא עולם הזה
- 30 התחתון" על ידי עבודת האדם,
- 31 על ידי אתפפא כפיית הסטרא-
- 32 אחרא והרע לצד הקדושה והטוב
- 33 וְאִתְהַפְּכָא של החושך וההעלם
- 34 והסתר הרוחני לאור, וכהמשך דברי רבנו חזקן בתניא שם: "שכך עלה ברצונו
- 35 יתברך להיות נחת רוח לפניו יתברך כד אתפפא סטרא אחרא ואתהפך חשוכא
- 36 לנהורא" כך שבסופו של דבר יהיה בעולם הזה יותר גילוי אלוקות מאשר
- 37 בעולמות העליונים, וכאמור הדבר נפעל על-ידי עבודת האדם דְּנִשְׁמָה
- 38 תִּרְדּ מֵהָעוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים לְמִטָּה לעולם הזה הגשמי התחתון לְהִתְלַבֵּשׁ
- 39 בְּגוּף וְנַפְשׁ הַבְּהֵמָיָה, וְהֵם יַעֲלִימוּ וְיִסְתָּרוּ עַל אֹר
- 40 הַנִּשְׁמָה, וּבְכָל זֶה לְמִירוֹת הָעֵלֶם וההסתר תִּפְעַל הַנִּשְׁמָה בְּרוּר
- 41 הפרדה של הטוב שבו מן הרע שבו והעלאתו לקדושה וְנִפְוֶה עֵידוֹן הַגּוּף
- 42 וְנַפְשׁ הַבְּהֵמָיָה, וְגַם חֲלָקוֹ בְּעוֹלָם לכל יהודי יש חלק מסויים
- 43 בעולם שהביור וההעלאה של אותו חלק לקדושה מוטלים עליו בפרט, ועל

- ידי שהוא בא במגע עם אותם דברים בעולם ומשתמש לענייני תורה ומצוות
- או מנצל אותם בדרך של 'בכל דרכיך דעהו' ו'כל מעשיך יהיו לשם שמים'
- הוא מברר ומעלה אותם לקדושה.
- וְהוּא "וַעֲשֹׂו לִי מִקֹּדֶשׁ וְשְׂכֵנִתִּי בְּתוֹכָם", בְּתוֹךְ כָּל אֶחָד
- וְאֶחָד, וְהוּא שֶׁהִשְׁרָאת הַשְׂכִּינָה
- בעולם הזה בתוך כל אחד ואחד בפרט
- היא על ידי הָעֲבוּדָה של האדם
- בְּעֲבוּדַת הַבְּרוּרִים של העולם
- הזה הגשמי בְּבִחִינַת אֲתַפְּפָא
- כפיית הרע והתגבורות עליו
- וְאִתְהַפְּכָא הפיכת החושך לאור,
- וּכְמֵאֲמַר הוֹחֵר "כִּד³ אֲתַפְּפָא
- סִטְרָא אַחְרָא אֲסִתְּלַק יִקְרָא
- דְּקוֹדֶשׁא בְּרִיךְ הוּא בְּכוּלְהוּ
- עֲלָמִין" כאשר הסטרא אחרא (הצד
- האחר שאינו צד הקדושה) נכפית
- (כשמתגברים עליה ומבטלים אותה)
- מתעלה כבודו של הקדוש-ברוך-הוא
- בכל העולמות.
- וְהִנֵּה מַה שְׂאוּמֵר הוֹחֵר שֶׁעֲבוּדַת
- האדם גורמת עלייה בכבוד ה'
- "בְּכוּלְהוּ עֲלָמִין", הַכּוֹנֵה עַל
- מִדְּרַגַּת הָאוֹר האלוקי דְּהוּא
- בְּכוּלְהוּ עֲלָמִין שהוא [מאיר] בכל
- העולמות בְּשׂוּה, וְהִנֵּנוּ אֹר
- הַסּוֹבֵב כָּל עֲלָמִין שְׂמַאִיר
- בְּכָל הָעוֹלָמוֹת בְּשׂוּה, כַּמְבֹאֵר
- בקבלה וחסידות שהאור האלוקי בא
- לעולם בשני אופנים הנקראים "אור
- הסובב כל עלמין" ו"אור הממלא כל
- עלמין". אור הסובב הוא התגלות האור
- האינסופי הבלתי מוגבל שמאיר על כל
- העולמות והנבראים בשווה, ונקרא
- ס'ובב' על שם שמאיר על העולמות 'מלמעלה', מבלי להתלבש בתוכם ואור
- הממלא הוא התגלות האור כפי שבא בגבול וצמצום בהתאמה לכל עולם ולכל
- נברא לפי עניינו ומתלבש בכל אחד מהם בפנימיות דְּבְּעוֹלָמוֹת הָרִי יֵשׁ
- חֲלוּקֵי מִדְּרַגּוֹת, העולמות נבדלים זה מזה בדרגתם, היינו באינו מידה
- האור האלוקי מאיר בהם דְּאִינוּ דוּמָה עוֹלָמוֹת עֲלִיּוֹנִים לְעוֹלָמוֹת
- תְּחִתּוֹנִים, וההבדל ביניהם הוא דְּבְּעוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים מְאִיר הָאוֹר
- האלוקי בְּגִלּוּי, וּבְעוֹלָמוֹת הַתְּחִתּוֹנִים הָאוֹר האלוקי אִינוּ מְאִיר
- בְּגִלּוּי כָּל כָּף, וְיֵשׁ שֶׁהָאוֹר בָּא בְּבִחִינַת הָעֵלֶם וְהַסְתָּר, היינו
- שלא זו בלבד שאינו מאיר בגילוי כל-כך אלא אינו מאיר כלל (ונמירת הגילוי
- היא ההבדל בין העולמות, כי בעצם הקדוש-ברוך-הוא נמצא בכל מקום

באתי לגני אחותי כלה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

44 (לא־דבר, שאינו מציאות מורגשת) כי הבריאה היא מציאות מוגדרת עם
 45 הגבלות ואילו הבורא הוא "אין" אינו מוגדר ומורגש בגודל המציאות, וכעוד
 46 שבריאה "יש" מ"אין" היא חידוש מציאות שטרם הייתה, עולם האצילות
 47 נקרא "גילוי ההעלם" להורות שאין הוא מציאות חדשה של "יש" שלא היה
 48 קודם לכן אלא רק גילוי של מה שהיה
 49 נעלם בדרגות שלמעלה ממנו (ולכן,
 50 למרות שגם בעולם האצילות יש עשר
 51 ספירות מוגדרות וגם הוא נחשב
 52 "עולם", בכל זאת הוא נקרא "אלוקות
 53 ממש", וְאַצִּילוֹת מְלִשׁוֹן אֲצִלוֹ
 54 וְסִמּוֹן, כלומר, עולם 'קרוֹב וסמוך'
 55 לבורא יותר מהעולמות ב"ע שלמטה
 56 ממנו שביחס לאצילות הם רחוקים
 57 מהבורא וְכֵן פִּירוּשׁ אֲצִילוֹת
 58 מְלִשׁוֹן הַצֵּלָה האצלה
 59 וְהַפְּרָשָׁה, וגם המשמעות הזו
 60 באצילות, מלשון האצלה והפרשה
 61 (כמו שכתוב בתורה לגבי משה רבנו
 62 ושבעים הזקנים "ויאצל מן הרוח")
 63 מלמד על מעלתו המיוחדת של עולם
 64 האצילות שהוא חלק בלתי נפרד
 65 מהדרגות הגבוהות באלוקות שלמעלה
 66 מהאצילות ואינו דבר חדש אלא כמו
 67 חלק שנאצל והופרש מהם דְּאֲצִילוֹת
 68 עִם הֵיוֹתוֹ בְּחִינַת עוֹלָם,
 69 ובמובנים מסויימים הוא דומה
 70 לעולמות שלמטה ממנו (וגם בו יש
 71 עשר ספירות מוגדרות, מושג שלא
 72 קיים באותה צורה למעלה מהאצילות)
 73 אָבֵל בְּקִלְלוֹתָיו עוֹלָם האצילות
 74 הוא בְּקִלְלָה עוֹלָמוֹת הָאֵין
 75 סוֹף, שלמעלה ממדידה והגבלה,
 76 מִה שְׁאֵין בֶּן בְּרִיאָה עוֹלָם הבריאה שהוא העולם הבא לאחר עולם
 77 האצילות שֶׁהוּא הַתְּחִלַּת הַמְּצִיאוֹת בְּבִחִינַת יֵשׁ מֵאֵין ולמרות
 78 שעולם הבריאה הוא רק "התחלת המציאות" ולא מוגדר כמציאות ממש וגם
 79 הוא עולם רוחני נעלה, בכל זאת הוא "יש" לעומת ה"אין" הבורא אותו. וְזֶהוּ
 80 פִּירוּשׁ הַתְּחִלַּת הַפְּסוּק שֶׁהוּא לַעֲלֹ "כֹּל הַנִּקְרָא בְּשֵׁמִי וְלִכְבוֹדִי",
 81 שכונתו לעולם האצילות דְּשֵׁמִי וְכַבֹּדִי לשון הפסוק "שמי" וכבודי"
 82 מלמד שמדובר בדרגה גבוהה ביותר, היינו דרגא שהקדוש־ברוך־הוא אומר
 83 עליה השם שלי והכבוד שלי הוּא האור האלוקי הַמְּיָחֵד בִּי והוא דבר
 84 אחד ומאוחד איתי בעצמי צִדִּין, כי עדיין לא ירד לדרגות נמוכות יותר
 85 שבהם האחדות עם הקדוש־ברוך־הוא בעצמו פחות ניכרת שֶׁקָּאֵי והכוונה
 86 היא עַל עוֹלָם הָאֲצִילוֹת שֶׁהוּא עוֹלָם הַיְחוד עולם שמאוחד עם

1 בשווה ומצידו "מעלה" ו"מטה" שווים אלא שמצד העולמות יש הבדל עד
 2 כמה האור מאיר בהם בגלוי) וְיֵשׁ בְּזֶה חֲלוּקֵי מְדֻרָּגוֹת, הבדלי דרגות,
 3 באיזו מידה האור האלוקי המאיר באותו עולם גלוי או נעלם ונסתר וְכִמּוֹ
 4 שְׁתֵּנוּב "אף יְדִי יִסְדֶּה אֶרֶץ וְיִמִּינִי טַפְּחָה שְׁמַיִם", וְאֵיתָא
 5 ומובא על פסוק זה
 6 בַּמִּדְרָשׁ⁴ "נִטָּה יְמִינוֹ וּבִרְאָה
 7 שְׁמַיִם, וְנִטָּה שְׁמָאלוֹ וּבִרְאָה
 8 אֶרֶץ", כלומר, הקדוש־ברוך־הוא
 9 ברא את השמים באמצעות יד ימין
 10 ואת הארץ באמצעות יד שמאל
 11 וְיָדוּעַ דִּדְךָ יָמִין מוֹדֶה עַל
 12 הָאֹר וְהַגְּלוֹי יוֹתֵר מאשר יד
 13 שמאל (כמובן גם מהנאמר ב"פתיח
 14 אליהו" שיד ימין היא מידת החסד ויד
 15 שמאל היא מידת הגבורה והרי החסד
 16 היא מידת הנתנה והגילוי, והגבורה
 17 היא מידת הצמצום וההסתרה), וְזֶהוּ
 18 הפירוש הפנימי בדברי הכתוב
 19 "וְיִמִּינִי טַפְּחָה שְׁמַיִם",
 20 דְּ"שְׁמַיִם" הנמצאים למעלה
 21 הַכְּפֹנֶה עוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים -
 22 שֶׁם הַגְּלוֹי בְּבִחִינַת יָמִין
 23 שֶׁהוּא גְּלוֹי הָאֹר, וְהָאֹר
 24 עֲצָמוֹ הוּא בְּבִחִינַת גְּלוֹי,
 25 כלומר שעולמות העליונים יש גילוי
 26 אלוקות בשני מובנים, האחד - שיש
 27 בהם אור רב, והשני - שהאור הוא
 28 בגילוי ולא בהעלם וְ"אֶרֶץ"
 29 הַכְּפֹנֶה עוֹלָמוֹת הַתְּחִתּוֹנִים,
 30 הֵם מְבַחֲשִׁין שְׁמָאל שְׁאֵין
 31 הָאֹר בְּגִלּוֹי כָּל כֶּף, וגם
 32 הָאֹר עֲצָמוֹ בָּא בְּבִחִינַת
 33 הָעֵלֶם וְהַסְתֵּר, והם עולמות תחתונים בשני המובנים האמורים גם במידת
 34 האור שהוא אור מועט וגם שאינו בגילוי אלא בהעלם והסתר, והולך ומפטר
 35 את החלוקה הכללית בין העולמות העליונים לעולמות התחתונים פִּירוּעַ
 36 הַהִפְרָשׁ הַהִבְדֵּל בֶּד' עוֹלָמוֹת, בין ארבעת העולמות הכלליים דְּכִתְיִב
 37 כפי שמרומז בכתוב "כֹּל הַנִּקְרָא בְּשֵׁמִי וְלִכְבוֹדִי בְּרִאֲתִיו יִצְרָהוּ
 38 אֵף עֲשִׂיתִיו", שֶׁהֵם ד' עוֹלָמוֹת - אֲצִילוֹת בְּרִיאָה יִצְרָה
 39 עֲשִׂיָּה - בְּזֶה בחלוקה זו הָאֹר אֵינוֹ כִּמּוֹ שֶׁהוּא בְּאֲצִילוֹת, כִּמּוֹ
 40 שֶׁהוּא בְּבִרְיָאָה יִצְרָה עֲשִׂיָּה, בארבעת העולמות עצמם יש הבדל
 41 גדול במיוחד בין עולם האצילות, העליון מביניהם, לשלושת העולמות
 42 שלמטה ממנו בריאה, יצירה עֲשִׂיָּה דְּאֲצִילוֹת הוּא⁵ בְּבִחִינַת גְּלוֹי
 43 הַהֵעֱלֵם, הבריאה כולה מוגדרת כ"יש" (דבר, מציאות מורגשת) מ"אין"

(4) ראה פרקי דר' אליעזר פרק יח. זוהר חלק ב כ, א. לז, א. פה, ב. 5) ראה בכל זה תורה אור פרשת בראשית ביאור [למאמר] דיבור המתחיל כי כאשר השמים. שם ריש פרשת וירא. ביאור דואלה המשפטים ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

בכל העולמות הוא על ידי העבודה של האדם בעבודת הבורים
של ענייני העולם הזה ועבודה זו היא בשני האופנים האמורים בבחינת
אתפכיא ואתהפכא דוקא ורק המגע עם ענייני העולם וההתגברות
על הקליפה והסטרא-אחרא בדרך "אתהפכא" בכוחה לגרום
המשכתו של האור האלוני הנעלה
ה"סובב כל עלמין".
וזהו הפירוש בדברי הוזהר "כד
אתפכיא סטרא-אחרא",
פאשר פועל האדם בעבודתו
הרוחנית להיות אתפכיא
סטרא-אחרא ואתהפכא
חשוכא לנהורא, כאמור לעיל,
הנה יתרון האור הוא
מהחשך דוקא, כתוב (בקהלת)
"וראיתי אני שיש יתרון לחכמה מן
הסכלות כיתרון האור מן החושך"
והינו ואחד הפירושים ב"יתרון האור
מן החושך" דכאשר החשך
נהפך לאור, הנה נעשה יתרון
האור, כלומר, באור שמאיר מתוך
החושך יש יתרון ומעלה מיוחדת לגבי
אור סתם, וזו המעלה המיוחדת של
"אתהפכא" שעניינה הוא הפיכת
החושך לאור שהיא פועלת את "יתרון
האור" היינו שהאור מאיר בגלוי
בכל העולמות עד אשר יאיר
למטה ממש, והינו שנמשך
האור באופן כזה שיש בו יתרון
גדול, אשר אפן המשכתו הוא
בכל העולמות בשורה.
וזהו לסיכום, פירוש דברי הוזהר
"כד אתפכיא סטרא-אחרא
אסתלק יקרא דקודשא בריך
הוא ככולהו עלמין", עליית
כבודו של הקדוש-ברוך-הוא בכל
העולמות פירוש בחינת האור,
המשכה והתגלות של אור נעלה ביותר
שנמשך⁶ מלמעלה למטה ומתגלה
בעולם אור הסובב כל עלמין שאפן המשכתו
בבחינת סובב ומקיף בכל העולמות בשורה, ואם כן מאיר
גם למטה כמו שהוא למעלה כלומר, לא זו בלבד שהאור "סובב"
מאיר גם למטה ולא רק למעלה אלא שגם למטה הוא מאיר בדיוק כמו
למעלה.

הבורא וזהתפלות, שהאורות והספירות שבו כלולות זו מזו בגלל שכולן
יחד בטלות לגבי הבורא, כיוון שהאור שם בתכלית הגלוי, ללא כל
העלם והסתור דאינו דומה כלל לכמו שהוא בעולמות בריאה
יצירה עשיה, אין כל דימיון בין מידת גילוי האור בעולם האצילות למידת
גילוי האור בעולמות ב"ע ובבריאה
יצירה עשיה עצמן יש חלוקי
מדרגות הבדלי דרגות בהגלוי
אורות במידת הגילוי של האורות
כמו שהוא בעולם הבריאה
ועולם היצירה ועשיה שבעולם
הבריאה האור מאיר בגילוי יותר מאשר
בעולם היצירה, ובעולם היצירה יש
יותר גילוי מאשר בעולם העשייה,
נמצא שבסך הכול יש עולמות שונים
בדרגות שונות.
אמנם כל זה כל הבדלי הדרגות
בין העולמות השונים המבוארים לעיל
הוא בהאור האלוני שפא
להחיות את העולמות
בבחינת ממלא כל עלמין,
שמתלבש בכל עולם לפי ערכו ולפי
מהותו המיוחדת אצל בהאור
האלוני שהוא מצד עצמו אור
אינסופי לא מדוד ולא מוגבל, האור
שהוא למעלה משכיכות אלו
העולמות, והוא בחינת אור
הסובב כל עלמין, שפא ומאיר
בבחינת סובב ומקיף
לעולמות, ואינו מאיר בכל עולם
לפי מהותו הפרטית הרי מאיר
בכל העולמות בשורה, באותה
מידה, וזהו פירוש דברי הוזהר שאורו
של הקדוש-ברוך-הוא מאיר
"בכולהו עלמין", בכל העולמות
והינו שאור זה הנה אפן
המשכתו הוא בכל העולמות
בשורה והוא מאיר באותה מידה
בעולם האצילות העליון ובעולם
העשייה התחתון.
אמנם בכדי להמשיך אור זה בכולהו עלמין, שאכן יבוא ויאיר
בפועל (כמבואר בחסידות שיש אורות אלוקים שמשיפיעים קיום וחיות
בעולמות מצד עצמם (כי הקדוש-ברוך-הוא "חפץ חסד") ויש אורות שיורדים
ונמשכים למטה רק על-ידי עבודת האדם. והמשכת אור "הסובב כל עלמין"

באתי לגני אחותי כלה

ביאור בדרך אפשר

1 וְזֶהוּ "וַעֲשׂוּ לִי מִקֶּדֶשׁ וְשִׁכְנֵתִי בְּתוֹכָם", לפי כל האמור מוכן
 2 כיצד השראת השכינה ("ושכנתי בתוכם") אכן יכולה להיות בְּתוֹךְ כָּל
 3 אָחֵד וְאָחֵד מבני ישראל, כי עַל יְדֵי הָעֲבוּדָה דְּבַחֲנִית אֶתְפָּא
 4 וְאַתְּהֶפְכָּא חֲשׂוּכָא לְנִהוּרָא, הִנֵּה נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי זֶה יִתְרוֹן
 5 הָאוֹר, כאמור לעיל במעלת ויתרון
 6 האור שבא מתוך החושך דְּאֶסְתָּלַק
 7 יִקְרָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא
 8 בְּכוּלָּהּ עֲלָמִין, שְׁמַאִיר
 9 וּמִתְגַּלָּה בכל העולמות במידה שווה
 10 אוֹר הַסּוֹבֵב שהוא האור הנעלה
 11 שלמעלה משייכות לעולמות אבל על
 12 ידי "אתכפאי" ו"אתהפכא" הוא מאיר
 13 בעולמות.
 14 קְצוּר. עֶקֶר שְׂכִינָה שורה
 15 ומתגלית בְּמִתְחַוֵּנִים דווקא
 16 בעולמות התחתונים ביותר, כך היה
 17 בתחילת הבריאה וכך היה בהקמת
 18 המשכן על ידי משה רבנו. יְבָאָר
 19 דְּכֻנַּת המטרה של בְּרִיאַת
 20 הָעוֹלָמוֹת היא שְׂיִיחָה דִּירָה
 21 לקדוש-ברוך-הוא בעצמו
 22 בְּמִתְחַוֵּנִים, ובמיוחד בעולם הזה
 23 וְנַעֲשֶׂה מטרה זו של עשיית העולם
 24 התחתון לִדִּירָה לקדוש-ברוך-הוא
 25 מיושמת עַל יְדֵי אֶתְפָּא
 26 וְאַתְּהֶפְכָּא, שְׁמִמְשִׁיךְ האדם
 27 העובר את ה' בדרכים אלה את אוֹר
 28 הַסּוֹבֵב, שְׁזָהוּ אור המאיר
 29 בְּכוּלָּהּ עֲלָמִין בכל העולמות
 30 בְּשׂוּהָ.
 31 (ב) וְהִנֵּה עבודת ה' האמורה לעיל
 32 (ב"אתכפאי" ו"אתהפכא") שממשיכה
 33 לעולם הזה אור אלוקי נעלה ביותר,
 34 למעלה מהעולמות, זֹאת הִיְתָה
 35 הָעֲבוּדָה בְּמִשְׁכַּן וּמִקֶּדֶשׁ
 36 בְּעֲבוּדַת הַבְּרוּיִים של בירור
 37 ענייני העולם הזה והעלאתם לקדושה,
 38 דְּבַחֲנִית אֶתְפָּא שִׁתְחַלְתָּה בדרך
 39 של "אתכפאי" הַמְבִיא מוביל
 40 וּמַעֲלָה את האדם לדרגה גבוהה יותר לְבַחֲנִית אֶתְהֶפְכָּא חֲשׂוּכָא
 41 לְנִהוּרָא, שהי הפיכת החושך עצמו לאור היא עבודה יותר נעלית מאשר
 42 כפיית הרע והכנעתו כי ב"אתכפאי" הרע נשאר במהותו וגם אם כעת הוא
 43 הוכנע ייתכן שמאוחר יותר יחזור ויתעורר וישוב להיות רע. ואילו

ביאור בדרך אפשר

44 ב"אתהפכא" הרע הפך לטוב (ובמקומות אחרים מבואר ש"אתכפאי" היא
 45 עבודת כל אדם ו"אתהפכא" היא עבודת הצדיקים) וְלָכֵן אַחַת הָעֲבוּדוֹת
 46 שְׁהִיָּה בְּמִקֶּדֶשׁ הוּא עֲנִין עֲבוּדַת הַקְּרִבָּנוֹת, שְׁהוּא עֲבוּדָה
 47 רוחנית שְׁבִנְשָׁא, כי הקרבת הקרבנות בגשמיות הייתה מלווה בעבודה
 48 רוחנית-נפשית. וְזֶהוּ החלק הרוחני-
 49 נפשי של עבודת הקרבנות הוא עֲנִין
 50 הַשְׁתַּתְּפוֹת הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּים
 51 בְּעֲבוּדָתָם וְשִׁירָם וְזִמְרָם בְּעַת
 52 הַבָּאָה הַקְּרִבָּן, שְׁזָהוּ עֲבוּדָה
 53 רוחנית כי פרט להקרבת הקרבן
 54 בפועל, הכהנים היו עובדים עבודה
 55 רוחנית והלויים היו שרים ומזמרים
 56 בעת העבודה במקדש וגם זו עבודה
 57 רוחנית.
 58 וכיוון שעבודת הקרבנות היא עבודה
 59 רוחנית, הרי היא שייכת לכל אדם, בכל
 60 זמן ובכל מקום, כפי שהולך ומבאר.
 61 וְעֲנִין עֲבוּדַת הַקְּרִבָּן בְּעֲבוּדָה
 62 בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם הוּא, דְּכָתִיב⁷
 63 בתחילת פרשת הקרבנות בתורה,
 64 בחומש ויקרא "אָדָם כִּי יִקְרִיב
 65 מִכֶּם קֶרְבַּן לַיהוָה, מִן הַבְּהֵמָה
 66 מִן הַבְּקָר וּמִן כִּי, דְּלִכְאוּרָה
 67 יִקָּשֶׁה יֵשׁ לַתּוֹמָה עַל לִשׁוֹן הַכּוֹתֵב
 68 דָּאִם הִיְתָה כְּנֻתָּה בְּזָה
 69 "אדם כי יקריב מכם" רק לְבָאָר
 70 מִשְׁפָּטִי הַקְּרִבָּן הלכה למעשה,
 71 הָיָה לִיָּה לְמִימַר היה לו (לפסוק)
 72 לומר אָדָם מִכֶּם אחד מבני ישראל
 73 כִּי יִקְרִיב קֶרְבַּן לַיהוָה, הִנֵּה
 74 כֹּף וְכֹף יִהְיֶה מִשְׁפַּט הוֹבָאָת
 75 הַקְּרִבָּן וְהַלְכוּתִיו, וּמִפְּנֵי מָה
 76 אוֹמֵר "אָדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם"
 77 לשון שמשמעו הקרבה "מכם",
 78 מעצמכם וכו'. אֵלָּא יְדוּעַ בתורת
 79 החסידות הַכְּנֻתָּה בְּזָה הטעם
 80 שהכתוב אומר "אדם כי יקריב מכם"
 81 ולא "אדם מכם כי יקריב" הוּא
 82 שְׂבָא הכתוב לא לבאר רק את דיני
 83 הקרבנות בפועל אלא גַם לְבָאָר פְּלִלוֹת עֲנִין הַקְּרִבָּנוֹת בְּעֲבוּדָה
 84 הרוחנית בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם, וְזֶהוּ הפירוש הפנימי בלשון הכתוב "אָדָם כִּי
 85 יִקְרִיב", הָאָדָם בְּאֶשֶׁר יִתְקַרֵּב לְאֵלֵּקוֹת, כאשר תהיה לו התעוררות
 86 ויעלה ברצונו להתקרב לאלוקות (למרות שהוא חי בעולם הזה הגשמי ונשמתו

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

האדם הרוצה לעלות ממצבו הרוחני הנחות ולהגיע ולהתקרב
לאלקות, ואין הקדוש ברוך הוא בא בטרוניא¹⁰ עם
בריותיו, מלכתחילה, הקדוש ברוך הוא לא דורש מהבריות דברים שאין
להם יכולת לבצע ומתגלה ומאיר בכל אחד ואחד לפי כחו
ויכולתו ובכל אדם מאיר אור אלוהי
עד כמה שביכולתו להכיל ולקלוט,
כדאיתא מובא במדרש
רבה¹¹ "וישפאני הקדוש ברוך"
הוא מבקש מבני אדם לעשות דבר
כזה או אחר איני מבקש לפי
כחי בהתאם לכוחות ויכולות שלי,
של הקדוש ברוך הוא אלא לפי
כחו, לפי הכח של כל אחד
ואחד מבני ישראל בפרט, דעל ידי
זה עלידי הכוחות שהקדוש ברוך
הוא נותן לכל אדם הנה בכח כל
אחד ואחד מבלי יוצא מן הכלל
לעלות להתעלות ממצבו לפי שעה
ולהגיע למדרגה היותר
נעלית וכאמור, הכוונה היא
להתעלות אפילו לדרגת האבות.
וזהו הפירוש הפנימי בכתוב "אדם
פי גריו", דבכדי שהאדם
יתקרב לאלקות הוא "מפם",
שפכם הדבר תלוי, כמבואר
לעיל, והינו והעבודה הרוחנית הוו
היא "מפם קרבן להו",
דמפם מתוך עצמכם תקריבו את
הקרבן להו, דאין הפונה
רק הקרבן של הבהמה
הגשמית על גבי המזבח הגשמי
בלבד, פי אם מפם מתוך האדם
עצמו ממש, והוא "מן
הבהמה", הבהמה שבלבו
של אדם, שהוא הנפש
הבהמית כפי שכתוב בכתבי
האריז"ל ומבואר בספר התניא (פרק א)
"דלכל איש ישראל, אחד צדיק ואחד

מלובשת בגוף גשמי כך שהוא רחוק מאלקות) הנה מפם מתוך עצמכם
הוא קרבן להו, ובנוסף לכך מפם ובפם תלוי הדבר להיות
קרבן להו, היינו להיות קרוב אל הו, וכאשר האדם רוצה
להתקרב לאלקות אין הדבר תלוי אלא בו עצמו דידוע דקרבנות⁸ מלשון
קירוב והתקרבות הם ענין קרוב
גם במובן של הקרבה, לתת ולמסור את
הפחות והחוששים וכאשר האדם
מבקש להתקרב לאלקות עליו למסור
את הכוחות והכישורונות והיכולות שלו
לעבודת ה, ובא פזה הכתוב "אדם
כי יקריב מכם" לבאר, דכאשר
בא האדם להתקרב לאלקות,
הוא "מפם", והינו שתלוי
הדבר בכם, באדם עצמו, דאל
יאמר אדם בייאושו ממצבו איך
אתקרב אל אלקות, ויימנע
מעבודת הקירוב לאלקות מתוך חשש
שהדבר הוא מעל ומעבר ליכולתו
ובפרט פאשר יודע בנפשו
פנימה את מהותו העצמי מצבו
ועממדות הרוחני כפי שהוא בעצם,
באמת שהוא בשפלות נחות
ביותר ומלכלך מבחינה רוחנית
בכמה ענינים לא טובים
שנדרקו בנפשו ופגמו בה, ואם פן
הוא פתקלית בשיא הרחוק
מאלקות וכדי להתקרב לאלקות
עליו לדלג על פני פער גדול והוא עשוי
לשאול את עצמו ואיך אתקרב
לאלקות, ועל זה כדי להסיר את
החשש הזה הוא אומר שאין
לחשוש מפני המרחק הגדול כי מפם,
בכם הדבר תלוי, דכל אחד
ואחד מישראל גם מי שלפי שעה
נמצא במצב רוחני מאד שפל ונחות
יכול לאמר⁹ וצריך לשאוף
להתעלות למצב רוחני נעלה מאד
ולשאול את עצמו מתי יגיעו
מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב, היינו שעליו לשאוף
להגיע לרמה רוחנית כל כך נעלית, כמו האבות, ואין פזה הגפלות
כלל, שום דבר לא מהווה הגבלה שבגללה רק אנשים מסוימים, נעלים
במיוחד, יוכלו להתקרב לאלקות ואין שום דבר המונע ומעכב
חלילה, ושום דבר לא יכול להיות, חלילה, מחסום ומעצור בדרכו של

(8) ראה [מאמר] דיבור המתחיל טעמה הנ"ל, ושם נסמן. (9) תנא דבי אליהו רבה פרק כה. (10) עבודה זרה ג א. וראה ספר המאמרים אידיש בתחלתו. (11) במדבר רבה פרשה יב, ג.

באתי לגני אחותי כלה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

נש שירדה על המזבח אש מן השמים וְכִדְאִיתָא וְכִדְאִיתָא וְכִדְאִיתָא (כא) 43
 עמוד (ב) רבועה פְּאָרִי שהאש שירדה מן השמים אל המזבח הייתה 44
 רבועה עליו כמו אריה שרובץ על הארץ (גְּחִלָּתָהּ של אש שְׁנִפְלָה מִן 45
 הַשָּׁמַיִם בִּימֵי שְׁלֹמֹה וְהִיָּתָה עַל הַמִּזְבֵּחַ, רַש"י). וּבִזְהָרָה 46
 אִיתָא מובא אודות האש שירדה על 47
 המזבח מהשמים¹³ "אֲרִיָּה דְאָכַל 48
 קורבָּנֵינָן", אריה שאוכל קרבנות, 49
 הֵנָּה כְּמוֹ כֵּן הוּא בְּעִבּוּדָה 50
 הרוחנית בְּנִפְשָׁה הָאָדָם, שאף היא 51
 צריכה להיות בדרך זו כפי שהולך 52
 ומפרט הרי יֵשׁ אֵשׁ שְׁלֹמְעֵלָה, 53
 שבאה מלמעלה לא מצד עבודת האדם 54
 והוא הַרְשָׁפִי אֵשׁ שְׁבִנְפָּשׁ 55
 הָאֱלֹקִית, שקיימים בה מעצם 56
 מהותה כי הצמאון והתשוקה לאלוקות 57
 בוערים כאש וְכִמְאָמֵר הפסוק בשיר 58
 השירים "רַשְׁפִּיָּה רַשְׁפִּי אֵשׁ 59
 שְׁלֵהֶבֶת יָהּ", ואִיתָא בְּמִדְרַשׁ 60
 רַבָּה (הוּבָא בִּפְלִקוּט) על פסוק 61
 זה שרשפי האש שבנפש האדם הם 62
 כָּאֵשׁ שְׁלֹמְעֵלָה, שְׁאִין הָאֵשׁ 63
 מְכַבֶּה לְמִים וְאִין הַמִּים 64
 מְכַבִּין לָאֵשׁ, וְהִינוּ שְׁבִטְבֵּעַ 65
 הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית מצד טבעה 66
 ומהותה הרי יֵשׁ בּוֹ רַשְׁפִּי אֵשׁ 67
 הָאֵהָבָה לְאֱלֹקִית, שנמשלה לאש 68
 בגלל הצימאון הבווער כאש וְהוּא 69
 בְּדוּגְמָא אֵשׁ שְׁלֹמְעֵלָה שְׁאִין 70
 הַמִּים מְכַבִּין אוֹתוֹ, וְהַמִּים 71
 שבנפש שעלולים לכבות את האהבה 72
 לאלוקות ובכל זאת למעשה לא מכבים 73
 אותה הֵם מִים רַבִּים כְּכַתוּב בשיר 74
 השירים "מִים רַבִּים לֹא יִשְׁכְּלוּ לִכְבּוֹת 75
 את האהבה ונהרות לא 76
 ישטפו" ¹⁴ בְּרַבְּבֵי הַטְּרָדוֹת בְּטְרַדְתָּ הַפְּרָנְסָה וּבְלִבּוּלִים 77
 שוֹנִים בְּטְרָדוֹת שׁוֹנוֹת הַמְּבַלְבְּלִים ועלולים להיות גורם מפריע, 78
 מטריד ומבלבל את האדם מלעסוק כראוי בְּתוֹרָה וְעִבּוּדָה, ולמרות 79
 שהטרדות הללו הן רבות מאוד ומטרידות מאוד, כמו שטף וזרם חזק של מים 80
 רבים וּבְכָל זֶה הֵנָּה גַם הַנְּהָרוֹת שהם משל למים רבים מאוד הזורמים 81
 בשטף ובוזרם חזק ביותר לֹא יִשְׁטְפוּהָ, ואין בכוחן של הטרדות וההפרעות 82
 הרבות לפגוע באהבת ה' שקיימת בנפש האלוקית לִפְנֵי הַרְשָׁפִי אֵשׁ 83
 הָאֵהָבָה שְׁבִנְפָּשׁ הָאֱלֹקִית הוּא בְּדִגְמָתָהּ אֵשׁ שְׁלֹמְעֵלָה דָּאִין 84

1 וְכִדְוֵעַ הָעֲנִינִים בְּזָה, דָּאִינוּ דוֹמָה הָאֶפְנִי הַבְּרוּרִים כָּל 1
 2 אָחָד וְאָחָד, כאמור לעיל עבודת הקרבנות הרוחנית (על ידי "אתכפא" 2
 3 ו"אתהפכא") נקראת "עבודת הביוררים" (מושג רחב שכולל גם את עניין 3
 4 העלאת ניצוצות הקדושה ש'נפלו' בעניינים גשמיים. וכאן הכוונה בעיקר 4
 5 ל"בירור" ותיקון של הנפש הבהמית 5
 6 עצמה שעניינו הפרדת הטוב שבה 6
 7 מהרע, וזיכרון ועידון המידות הלא 7
 8 טובות של הנפש הבהמית שנועד 8
 9 להביא העלאתה של הנפש הבהמית 9
 10 לקדושה ועד להתאחדות שלה עם 10
 11 הנפש האלוקית על ידי הפיכתה 11
 12 לקדושה, ובעבודה זו יש הבדלים 12
 13 בהתאם לאופייה ומהותה של הנפש 13
 14 הבהמית שבכל אדם) דִּישְׁנוּ 14
 15 שְׁהִנְפֵּשׁ הַבְּהִמִית שְׁלֹו הוּא 15
 16 "מן הברק" היינו נפש בהמית מגושמת 16
 17 בדוגמת שור נִגַּח וּבַעַל מְדוּת 17
 18 גְּסוֹת בִּיתָר, וְיֵשׁ שְׁהוּא צֶאֱן 18
 19 שְׁהוּא בְּהִמָּה דְקָה ולא גסה, אף 19
 20 שָׁגַם זֶה בְּכָלל בְּהִמָּה, אָכַל 20
 21 הוּא בְּדִקּוֹת עַל כָּל פְּנִים וּבִיחֹס 21
 22 לנפש הבהמית מסוג "ברק", הרי נפש 22
 23 בהמית מסוג "צאן" היא עדינה ודקה' 23
 24 כך שבמוכנים מסויימים מלאכת 24
 25 הבירור והתיקון שלה יותר קלה 25
 26 (וְכִמְבָּאֵר בְּאִרְכּוֹת¹² בְּקִנְטֵרִס 26
 27 הַתְּפִלָּה, תר"ס מאמר מיוחד 27
 28 בנושא עבודת ה' בתפילה שכתב הרבי 28
 29 הרש"ב נ"ע בשנת תר"ס שם הוא עוסק 29
 30 בהרחבה בביאור סוגים שונים של 30
 31 הנפש הבהמית ואופן הבירור 31
 32 וההעלאתה של כל סוג), וְזֶהוּ 32
 33 שְׁאֹמֵר הפסוק ומסיים אֲשֶׁר 33
 34 "מְקַרְיָבוּ אֶת קֶרְבָּנָם" שעל כל 34
 35 אדם להקריב את הקרבן המיוחד שלו בהתאם למהותה של הנפש הבהמית 35
 36 הפרטית שלו. 36
 37 והולך ומוסיף פרטים לגבי המשמעות של עבודת הקרבנות בעבודה הרוחנית 37
 38 של האדם: 38
 39 וְהֵנָּה בְּהִקְרָבָן הַגְּשָׁמִי אופן העבודה הוּא שְׁמִיבִיאִין במשכן ובבית 39
 40 המקדש בְּהִמָּה גְּשָׁמִית ולאחר תהליך השחיטה ושאר ההכנות שורפים 40
 41 את הבהמה (כולה או חלקה, בהתאם לסוג הקרבן) עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, 41
 42 וְהִיָּה הָאֵשׁ שְׁלֹמְעֵלָה, מלבד האש שהדליקו הכהנים היה בבית המקדש 42

(12) ראה גם כן שיחת שמחת תורה תרס"א (בספר תורת שלום). [מאמר] דיבור המתחיל משכני (השני) תש"א. (13) ראה זוהר חלק א ו, ב. זוהר חלק ב רעח, א. זוהר חלק ג יז, א. ועוד. (14) בארוכה ראה תורה אור ריש פרשת נח. המשך מים רבים תרל"ו. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

תורה כשור לעול ימצא על ידו תורה הרבה" (מצודת דוד) וכאן הכוונה
 שמתהפך ה"שור" הוא הנפש הבהמית מבהמיותו והיא מפסיקה להיות
 "בהמית" ועולה ונכלל ברשפי אש התשוקה והצמאון לאלוקות
 שבנפש האלקית (וכמבואר בספר התניא שהנפש האלוהית והנפש
 הבהמית נלחמות זו עם זו על השליטה
 באברי הגוף וגם על השליטה בכוחות
 הנפשיים. והשאיפה של הנפש
 האלוהית היא להפוך את הנפש
 הבהמית לטוב, כמו שכתוב בתניא פרק
 ט: "לשנותה ולהפכה מתענוגי עולם
 הזה לאהבת ה'... שרעה נהפך להיות
 טוב גמור כמו יצר טוב ממש") וכמו
 שעל ידי קרפן הגשמי הרי
 מתברר הניצוצי דומם צומח
 חי, בכל דבר גשמי יש ניצוצות של
 קדושה שהם מקור החיות והקיום שלו
 וכיון שניצוצות אלה ירדו והתלבשו
 בגשמיות וחומריות יש צורך לברר
 ולהעלות אותם בחזרה למקורם
 באלוקות. וכאשר מקריבים קרבנות
 מהדומם, הצומח והחי מבררים את
 הניצוצות שבהם הנה כמו כן על
 ידי ההקדשה ברוחניות שתוכנה
 הוא התקרבות של הנפש הבהמית
 לקדושה ואלוקות הרי מתברר
 ומתהפך החשוקא החושך
 דנפש הבהמית לנהורא לאור.
 וזהו התוכן הפנימי של הציווי
 "ועשו לי מקדש ושכנתי
 בתוכם", שבנוסף למשמעות
 הפשוטה של ציווי להקים את המשכן
 ובית המקדש, הכוונה גם להשראת
 השכינה והחדרת קדושה ואלוקות
 בנפש, וכאמור שלכן נאמר "בתוכם"
 (ולא "בתוכו") דבתוך כל אחד
 ואחד הרי על ידי עבודתו
 הרוחנית בבחינת אתפכיא, והעקר המביא לידי אתפכיא
 כו', כאמור שהעבודה הנעלית יותר היא הפיכת החושך לאור והיא האופן
 העיקרי שדרכו ממשכים קדושה לעולם הנה כד אתפכיא סטרא
 אחרא אסתלק יקרא דקודשא בריך הוא פכולוהו עלמין,
 ו"הסתלקות" ועליית כבודו של הקדוש-ברוך-הוא האמורה כאן עניינה
 בחינת האור והגלוי, של האור האלוהי בכל העולמות שהוא בחינת
 סובב כל עלמין כו'. האור המאיר בכל העולמות בשווה, כמבואר לעיל.

המים מכבין אותה, היינו אש בעוצמה כזו ששום דבר לא יכול לכבות
 אותה ובזה צריך להיות ההקדשה ה"קרבן" של הנפש
 הבהמית, שגם הוא יהיה לו אהבה לאלוקות, שאהבת ה' של
 הנפש האלוהית תשפיע על הנפש הבהמית שגם היא תתקרב לאלוקות וכמו
 שכתוב בפרשת "שמע ישראל"
 "ואהבת את הוי' אלקיך בכל
 לבבך", ואמרו רז"ל שדיוק
 הלשון "לבבך" ולא "לבך" וכאילו
 נאמר שאהבת ה' צריכה להיות בשני
 לבבות ולא רק בלב אחד מלמד שעל
 האדם לאהוב את ה' "בשני
 יצרים", גם ביצר טוב וגם ביצר
 הרע, דגם הנפש הבהמית ולא
 רק הנפש האלוהית יהיה לו אהבה
 לאלוקות, דזה בא הדרך להביא
 לידי כך שאהבת ה' תהיה גם בנפש
 הבהמית היא על ידי התלבשות
 הנפש האלקית בנפש
 הבהמית, דתחלה במצב
 ההתחלתי הרי¹⁵ הנפש
 הבהמית מצד עצמה ומטבע מהותה
 אין לו שום ידיעה והרגש
 בעניני אלקות כלל, אמנם על
 ידי התלבשות הנפש האלקית
 בגוף הגשמי ובנפש הבהמית,
 ומתבונן האדם באמצעות הנפש
 האלוהית שלו בהתבוננות אלקי
 דגם הנפש הבהמית יוכל
 להשיגו, התבוננות באופן ובסגנון
 המובן גם לנפש הבהמית הנה על
 ידי זה נעשה התקרבות
 הנפש הבהמית לענייני אלוקות
 (וכמו שמבאר במקום אחר
 לגבי מהות ההתקרבות של הנפש
 הבהמית לאלוקות בעקבות פעולה
 מסוג זה של הנפש האלוהית
 שנעשה בשל ראשון חקיקה החלטה והסכמה כללית בהנפש
 הבהמית דאלקות הוא גם כן דבר המובן והמשג כו' ועצם
 ה'חקיקה' וההחלטה שניתן להבין ולהשיג אלוקות מקרבת את הנפש הבהמית
 לאלוקות, הנה אחר כך בשל מאוחר יותר יש לנפש האלוהית השפעה
 יותר מעמיקה על הנפש הבהמית וכתוצאה מכך הוא כלשון הכתוב במשלי
 "רב תבואות בכת שור", לפי פשוטו כוונת הפסוק היא "הרבה
 תבואות באה על-ידי כח השור, כי יחרוש בשדה, רצה לומר המקבל עליו עול

באתי לגני אחותי כלה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 קצור. יבאר ענין הקרבנות בעבודה הרוחנית בנפש האדם
2 ד"אדם פי יקריב" כאשר אדם ירצה להתקרב לאלוקות צריך להיות
3 "מכם קרבן" עליו "להקריב" מתוכו, היינו את הנפש הבהמית שלו. אש
4 שלמעלה ואש מלמטה, כשם שעל המזבח הייתה אש שירדה
5 מלמעלה והייתה גם אש שהביאו
6 למטה כך בעבודת ה' יש אהבה
7 דנפש האלקית שקיימת בה
8 מטבעה בדוגמת אש שלמעלה
9 ודנפש הבהמית שצריך להשפיע
10 עליה ולהחזיר בה אהבת ה', בדוגמת
11 אש שבאה מלמטה. אהבה דנפש
12 הבהמית באה על ידי
13 התלבשות נפש האלקית
14 בנפש הבהמית שתחילתה היא
15 בהתבוננות באלוקות באופן המובן גם
16 לנפש הבהמית.
17 (ג) ויבזה לאחר שנתבאר לעיל עניין
18 השראת השכינה במשכן ועניין השראת
19 השכינה בנפש האדם יובן מה
20 שהמשכן היה מעצי שטים
21 דנקא, לאור המשמעות המיוחדת
22 של המושג "שטים" כפי שיתבאר
23 להלן, דלהיות שעקר העבודה
24 במשכן ומקדש הוא
25 לאתהפכא חשוכא לנהורא,
26 להפוך חושך של היפך הקדושה לאור
27 אלוהי שזהו ענין עבודת
28 הקרבנות כנ"ל (ובכפרט)
29 מעשה הקטרת שבו עניין בירור
30 החושך והעלאתו לקדושה מודגש יותר
31 מאשר בעבודות אחרות בבית המקדש
32 כי הסמנים של הקטרת היו מדברים
33 שאין בהם טעם ואינם משמשים למזון
34 והם בבחינת דומם שנחות יותר מצומח
35 וחי, ולאחר שעלו על גבי המזבח נוצר
36 מהם "ריח ניחוח אשה לה", היינו
37 הפיכת חושך לאור), ועל ידי
38 העבודה שבמקדש בבירור
39 והעלאת ענייני העולם לקדושה הנה על ידי זה האיר גלוי אלקות
40 בעולם, ולכן היה המשכן בנוי מעצי שטים, דהנה שיטה¹⁷
41 בהקשר זה פרושה נטיה, סטייה, דהינו שיש דבר שהוא
42 אמצעי, שנמצא באמצע וההטיה מהאמצע לאיזה צד, לצד כלשהו
- למעלה או למטה, נקראת שיטה, נטייה וסטייה וכן פרוש
שטות, דשטות חוסר הגיון הוא ההטיה מהידיעה והחקמה,
ידיעה והשגה הכנה הוא דרך המצוע, הדרך הישרה הממוצעת
וההטיה הנטיה והסטיה מזה נקרא שטות.
והנה יש שטות דלעמית זה,
שטות בכיוון הלא רצוי היינו נטייה
לצד הסטרא-אחרא שאינו צד הקדושה
(הנקרא "לעומת זה" על שם הכתוב
"את זה לעומת זה עשה אלוקים")
וכמו שכתוב לגבי אשה סוטה
"כי תשטה אשתו", ופרש
רש"י ש"תשטה" פירושו תט
מדרכי הצניעות, וכתוב
"וישב ישראל בשטים"
ובמשך נאמר שבני ישראל חטאו שם,
שהוא הנטייה לצד הסטרא-אחרא
ענין¹⁸ השטות דלעמית זה,
היינו נטייה מדרך המצוע לצד של
היפך הקדושה וכמאמר רז"ל
"אין אדם עובר עברה אלא
אם פן נכנס בו רוח שטות",
הרי שנטיה מדרכי התורה, ועבירה על
רצון ה' נקראת "שטות" ורוח הנה
רוח השטות שגורמת לאדם לחטא
מכסה על האמת, ורוח
שטות זו שגורמת את החטא הוא
רוח הקלפה וסטרטא אחרא,
צד אחר שאינו צד הקדושה ונקרא
"שטות" על-דרך מלך זקן
וכסיל, כשם שהיצר הרע המפתה
את האדם לעבור עבירה נקרא "כסיל",
טיפש, והם הקליפות והסטרא אחרא
המכסים על האור והגלוי
האלוקי, דאלקות הוא אמת
וחיים, וכמו שכתוב "והוי'
אלקים אמת הוא אלקים
חיים", האלוקות היא האמת והיא
מקור החיים כי האלוקות היא
המציאות האמיתית וממנה נובעת החיות של כל הנבראים אלא שבעולם הזה
דבר מכוסה ונעלם, והאמת האלוהית היא לא בגלוי והנבראים לא מרגישים
שהחיות והקיום שלהם נובעים מהאלוקות וסבורים בטעות שהם בעלי
מציאות עצמאית וקרוי שטות מכסה על האמת והחיות

(16) ראה תורה אור פרשת וישב ריש [מאמר] דיבור המתחיל בכ"ה בכסלו. אור התורה פרשת תולדות הגהה לריש [מאמר]
דיבור המתחיל ראה ריח בני. (17) ראה בכל הנ"ל המשך וככה תרל"ז פרק טל ואילך. קונטרס ומעין. (18) סנהדרין קו, א.
ספרי, במדבר רבה ותנחומא סוף פרשת בלק.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 אֱלֹקִית, והיא הסיבה להעלם והסתור האמור ולכן נקרא בשם
2 "קִלְפָּה", וכמו הקִלְפָּה המְכֶסֶה על הפֶּרִי, עד כדי כך שהפרי
3 אינו נראה כלל, כן הָרוּחַ שְׁטוּת של הקליפה והסתור אחראי מְכֶסֶה
4 מַעֲלִים ומְסַתֵּיר על האור דְּגִלּוֹי אֱלֹקוֹת.
- 5 וְזֶהוּ הַסֵּבָה מֵה שֶׁאִפְשָׁר אֵיךְ
6 יתכן אֲשֶׁר הָאָדָם יָכוֹל לִהְיוֹת
7 חֶסֶד-וְשָׁלוֹם עוֹבֵר עֲבָרָה, 8 דִּלְכָּאוּרָה אֵיךְ אִפְשָׁר יִתְכַּן
9 הַדְּבָר אֲשֶׁר יָבוֹא הָאָדָם לִידֵי
10 עֲבָרָה, והרי מעצם טבעו ומהותו
11 יהודי קשור באלוקות בקשר שלא ניתן
12 לניתוק (כפתגם רבנו הזקן – "יהודי
13 לא יכול ולא רוצה להיות נפרד
14 מאלוקות", וכפי שיבואר להלן)
15 וְהוּא רַק לִפִּי שְׁאִינוֹ מְרִגִּישׁ
16 שֶׁבִּזְמַן בעשיית העבירה הוא נִפְרָד
17 מֵאֱלֹקִית, וְנִדְמָה לוֹ בטעות
18 אֲשֶׁר עוֹדְנוּ בִּיהְדוּתוֹ והדבקות
19 שלו באלוקות לא נפגמה, וְאִם האדם
20 החוטא היה יודע אֵת הָאֲמֶת כִּמוֹ
21 שֶׁהוּא, שֶׁעַל יְדֵי הַחֲטָא וְעוֹן
22 נַעֲשֶׂה נִפְרָד מֵאֱלֹקוֹת, הֲרִי
23 לֹא הָיָה עוֹשֶׂה אֵת דָּבָר
24 הָעֲבָרָה רַחֲמָנָא-לְצֻלָּן ה' יְצִילֵנוּ
25 בְּשׁוּם אִפֹּן, למרות שיתכן שהוא
26 מתאוה לעשות זאת וכדי להימנע
27 מעבירה עליו להתגבר על ניסיונות
28 קשים לִפִּי שֶׁבִּטְבַּע כָּל יִשְׂרָאֵל
29 מעצם מהותו שְׁאִינוֹ רוֹצֶה בְּשׁוּם
30 אִפֹּן וְאִינוֹ יָכוֹל כָּלֵל לִהְיוֹת
31 נִפְרָד מֵאֱלֹקוֹת, וְהָרָאִיָּה
32 ההוכחה לכך שבעצם מהותו כל יהודי,
33 יהיה מי שיהיה, לא רוצה ולא יכול
34 להיפרד ולהתנתק מאלוקות היא
35 דְּכֹאֲשֶׁר בֹּא לִידֵי נִסְיוֹן וְכוּפִין
36 אוֹתוֹ חֶסֶד-וְשָׁלוֹם עַל עֵינָיו שֶׁל
37 כְּפִירָה, למשל, כאשר מאלצים
38 יהודי לעבוד עבודה זרה, חס־ושלום,
39 דָּאֵז בשונה מעבירות אחרות בהם
40 האדם עשוי לחשוב בטעות שעשית
41 העבירה לא גורמת לו להיות נפרד
42 מאלוקות הרי כשמדובר על עבודה זרה
43 חס־ושלום אֵי אִפְשָׁר לְטַעוֹת
44 וְלַחֲשֹׁב שְׁאִינוֹ נַעֲשֶׂה נִפְרָד מֵאֱלֹקִית, ובמצב כזה הֲרִי הוּא
- מְשַׁלֵּיף חֲזִיו מַגְנֵד, ולא מסכים לעבוד עבודה זרה אפילו אם לשם כך
עליו לוותר על חייו ומְקַבֵּל עָלָיו כָּל הַמִּינִי יִסּוּרֵין חֶסֶד-וְשָׁלוֹם
ומוֹסֵר נַפְשׁוֹ עַל קִדְשַׁת שְׁמוֹ יִתְבָּרֵךְ, וְכֵן נִרְאֶה בְּמוֹחַשׁ
מִמֶּשׁ גַּם אִפְלוּ בְּדִרְגוֹת הַפְּחוּתוֹת באנשים שמעצם הרוחני נחות
מאד בְּקָל שֶׁבִּקְלִים וּפּוֹשְׁעֵי
יִשְׂרָאֵל לגבי שמירת מצוות אחרות
דְּעִלּוּלִים מסוגלים גם הם לְמַסֵּר
נַפְשָׁם עַל קִדְשַׁת שְׁמוֹ יִתְבָּרֵךְ,
למרות שבמצוות אחרות הם כן
עוֹבְרִים עַל רֵצוֹן ה' לִפִּי דָּאֵז כשהוא
נִיצֵב בַּפְּנֵי נִסְיוֹן שֶׁל עֲבִירָה כֹּזֵב שֶׁבָּה
אֵין מְקוֹם לִסְפֵּק שֶׁאִם יַעֲבֹר אֵת
הַעֲבִירָה יִהְיֶה נִפְרָד מֵאֱלֹקוֹת הֲרִי
יֹדֵעַ וּמְרִגִּישׁ בְּנַפְשׁוֹ אֵת הַפִּירוּד
וְהַנִּיתוּק, וְאִינוֹ רוֹצֶה חֶסֶד
וְשָׁלוֹם לְהִפָּרֵד מֵאֱלֹקֵי
יִשְׂרָאֵל, דְּכֹנָה לִהְיוֹת חֶסֶד
וְשָׁלוֹם וְחֶסֶד-וְחִלְלָה נִפְרָד
מֵאֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל אֵין בִּיכָלֶת
שׁוּם בֶּרֶ יִשְׂרָאֵל, אִךְ יְהוּדִי אִפְלוּ
מִי שְׁכֵאמֹר לגבי מצוות אחרות נחשב
"קל שבקלים" ר"פושעי ישראל" גם
הוא לא מסוגל להיפרד מאלוקות
אֲבָל בְּשִׂאָרֵי דְּבָרִים, הֵינּוּ
בְּשִׂאָרֵי עֲבֻרוֹת רַחֲמָנָא-
לְצֻלָּן, הֲרִי אִינוֹ יֹדֵעַ וְאִינוֹ
מְרִגִּישׁ שֶׁנַּעֲשֶׂה עַל יְדֵי זֶה
נִפְרָד מֵאֱחָדוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ,
וְנִדְמָה לוֹ בטעות כִּי הוּא עוֹד
בִּיהְדוּתוֹ כֹּאֲשֶׁר הָיָה, ולא חל
שׁוּם שִׁנּוּי בְּקֶשֶׁר שֶׁל עַם הַקְדוּשָׁה
בְּרוּךְ-הוּא וְזֶה הַטְעוֹת הַזֶּה שֶׁהִיא
לְמַעֲשֵׂה הַגּוֹרֵם לָאֵדָם לַעֲבֹר אֵת
הַעֲבִירָה בֹּא מִהְרֹחַ שְׁטוּת
דְּסִטְרָא אַחֲרָא שֶׁמְכֶסֶה עַל
הָאור וְהַגִּלּוֹי שֶׁלֹּא יִרְגֵּשׁ בּוֹ,
הֵינּוּ שִׁישׁ עַל נִשְׁמָתוֹ אור וגילוי אלוהי
אֲבָל הַדְּבָר לֹא נִיכָר וְלֹא נִרְגַּשׁ בּוֹ
פְּרוּשׁ דְּהָרוּחַ שְׁטוּת שֶׁמְכֶסֶה עַל
הָאֲמֶת גּוֹרֵם לוֹ לְהָאָדָם הָעֵדֵר
הַהֲרָגָשׁ, והוא מאבד את היכולת
לחוש ענייני אלוהות וְהֵינּוּ שֶׁתִּקְּףָהּ
הַחֲמָדָה²⁰ בַּתִּמְאָה הַעוֹבֶדֶה
שֶׁהָתַאווֹת לַעֲנִיֵּי הָעוֹלָם הַזֶּה חֵם בְּחוּקָה רַב וּבְתַשׁוּקָה חֲזָקָה וְהַחֲמִימּוֹת

באתי לגני אחותי כלה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 דִּנְפֶשׁ הַבְּהֵמִית שמתחממת ומתלהבת לתאוות העולם גוֹרֵם לוֹ
 2 הַקְרִירוֹת והאדישות וְהַעֲדָר הַהֶרְגֶּשׁ חוסר יכולת לחוש בַּעֲנִינִים
 3 הַרוֹחֲנִיִּים ולהתלהב ולהתרגש מהם, פְּרוֹשׁ דִּיא צוֹגַעְבוֹנְדְקִיט
 4 אוֹן צֶעֱקֶאכְטְקִיט ההתקשרות והלהט אֵין עֲנִיגִי חֲמֻדָּה הלא טובה
 5 וְתֵאוֹה בְּרִתִּיחָה, זֶה מְקָר הַהֶרְגֶּשׁ (דָּעֵם דְּעֶרְהֶער און
 6 גֶּעפִיל את ההכרה הפנימית ואת
 7 יכולת התחושה) בַּעֲנִינִים
 8 הַרוֹחֲנִיִּים, עַר אִיז אַזוי פִיל
 9 אִיבֶערֶגֶעגֶעבֶען הוא מסור וקשור
 10 במידה כל-כך גדולה בַּעֲנִיגִי
 11 תֵאוֹתֵיו ורצונותיו הַחֲמֻרִים
 12 וְהַגִּשְׁמִיִּים, אַז דָּער
 13 רוחנית'דיקער הֶרְגֶּשׁ אִיז בֹּא
 14 אִים כך שההרגש הרוחני הוא אצלו
 15 בְּתַכְלִית הַהֶעֱלֵם וְהַסְתָּר,
 16 וְהֵינּוּ שְׁנַעֲשָׂה בְּתֵי מְרָגִישׁ
 17 כָּל, ומאבד לחלוטין את היכולת
 18 לחוש ולהרגיש דברים רוחניים
 19 ולהתרגש ולהתפעל מהם וְאִינוּ
 20 מְרָגִישׁ לְהֵנַעַם וְהַעֲרִבּוֹת
 21 המתיקות וְהַטּוֹב וְהָעֲלִי וְהַמַּעֲלָה
 22 בְּקִיּוּם הַמַּצּוּוֹת, וְכֵן אִינוּ
 23 מְרָגִישׁ הַפְּחִיתוֹת עד כמה זה
 24 גרוע בְּרַחוּקוֹ מֵאֲלֻקוֹת שְׁנַעֲשָׂה
 25 עַל יְדֵי חֲטָא וְעוֹן, וּבִדְרֹךְ
 26 כָּל ה"רוח שטות" הגורמת את כל
 27 זה הוא כְּסוּי הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית
 28 שְׁמַכְסָּה עַל הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית,
 29 וּמוֹנַעַת מִמֶּנָּה לַפְּעוֹל כפי שמתחייב
 30 מצד מהותה כי מהותה האמיתית של
 31 הנפש האלוהית מכוסה ונעלמת דִּהְנָה
 32 הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית הוא אֲלֻקוֹת
 33 בַּעֲצָם מֵהוּתוֹ, וּבִלְשׁוֹן רַבֵּנוּ הַזֶּקֶן
 34 בִּסְפֶר הַתְּנִיָּא (פרק ב'): "חלק אלוהה
 35 מִמַּעַל מִמַּשׁ" וּבִפְרָט הַנִּיצוּץ שְׁבוֹ²¹ (הוא הַנִּיצוּץ פְּרָטִי הַשִּׁיף
 36 אֶל גּוֹפּוֹ הַפְּרָטִי כו') כְּמוֹכָא בְּהַעֲרַת הַרְבֵּי בְּשׁוּלֵי הַגִּילּוּן כֵּאֵן מִכְתָּבִי
 37 הַאֲרִיז"ל: "יש ניצוץ קטן מאד שהוא בחינת אלוהות כו' וזה הניצוץ מתלבש
 38 בכוח ניצוץ אחד נברא כו' הנקרא יחידה עד כאן לשונו. ויותר נראה לי
 39 שִׁמְכוּן כֵּאֵן לִנִּיצוּץ נִבְרָא הַנִּי". כלומר, הנפש האלוהית בכלל היא אלוהות,
 40 והדברים אמורים במיוחד לגבי ניצוץ הבורא שמתלבש בבחינת "יחידה"
 41 שְׁעַל יְדוֹ על-ידי אותו ניצוץ אלוהות הוא מְרָגִישׁ כָּל
- הַעֲנִינִים הָאֱלֹקִיִּים, מאחר שהנפש האלוהית היא אלוהות בעצם מהותה
 הרי גם לאחר שהתלבשה בגוף עדיין יש לה מטבעה יכולת לחוש אלוהות
 ולהתרגש מדברים אלוהיים-רוחניים וּמְרָגִישׁ מֵאֵד בְּדָבָר שֶׁהוּא
 מִנְּגֵד לְאֲלֻקוֹת, וכשם שבכיוון החיובי יש לנפש האלוהית תחושה חיובית
 לענייני אלוהות, כך יש לה מעצם
 טבעה תחושה של דחייה ושלילה
 ביחס לדברים המנגדים לאלוהות
 וְהֵינּוּ דְּדָבָר שֶׁאִינוּ אֲלֻקוֹת
 בְּגִלּוֹי אִינוּ רוֹצֶה בּוֹ, אין לו
 עניין בו והוא מתרחק ממנו וּבִפְרָט
 בְּדָבָר שֶׁהוּא מִנְּגֵד עַל
 אֲלֻקוֹת, היינו דבר שלא זו בלבד
 שאינו אלוהות בגלוי אלא אפילו מנגד
 לאלוהות הרי לא זו בלבד שאינו רוצה
 בו אלא הסלידה ממנו היא בתוקף
 גדול בהרבה וּבוֹרַח מִזֶּה כְּבוֹרַח
 מִדְּבָר הַמַּזִּיק, ולא עוד אלא
 שההתרחקות והבריחה מדבר המנגד
 לאלוהות היא לא רק כבורח מדבר
 המזיק סתם אלא וּכְאֵדָם הַבוֹרַח
 מִמָּוֶת, דְּכָרוּר לוֹ לְהִנָּפֵשׁ
 הָאֲלֹקִית דְּמִיתָה רוחנית
 רַחֲמָנָא-לְצִלָן וזה למעשה מה
 שהאדם מביא על עצמו כאשר הוא
 עובר עבירות ונפרד ומתנתק מאלוהות
 שהיא מקור חייו והוא קָשָׁה יוֹתֵר
 מִמִּיתָה גִּשְׁמִית חֶסֶם וְשָׁלוֹם,
 ואם ממיחה גשמית, חס ושלום, אדם
 מתרחק ובורח בכל כוחו קל-יחומר
 שהוא נוהג כך כאשר הוא ניצב בפני
 סכנה של מיתה רוחנית וְכָל
 תְּשׁוּקָתוֹ וְחִפְצוֹ של האדם מצד
 הנפש האלוהית הוא בְּאֲלֻקוֹת,
 וְלַעֲשׂוֹת מענייני העולם הזה פְּלִים
 לְאֲלֻקוֹת להכשיר אותם להיות כלים
 ראויים להשראת השכינה, אלא שכל זה הוא מצד נפש האלוהית כפי שהיא
 מטבעה ומהותה, אבל עליה להתמודד עם הנפש הבהמית שמכסה ומסתירה
 עליה וְכָל גִּסּוֹת וְחֲמֻרִיּוֹת יִשׁוּת וּמַצִּיאֹת הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית,
 שהיא גסה וחומרית, והמציאות שלה לא בטלה למה שנעלה ממנה אלא היא
 חשה את עצמה ל"יש" ובעלת מציאות עצמאית חשובה, ובתור שכזו הִרְי
 הוּא הנפש הבהמית מְכַסֶּה וּמַסְתִּיר וּמַעֲלִים היינו שלא מדובר בכיסוי
 קל אלא כיסוי ש"מכסה ומסתיר ומעלים" עַל הַהֶרְגֶּשׁ דִּנְפֶשׁ

(סג פרק יב יג. 21) אולי הכוונה למה שנאמר בעץ חיים שער דרושי אצילות בריאה יצירה עשיה פרק א (הובא בלקוטי תורה [מאמר] דיבור המתחיל ושמתי כדכד השני פרק ב): יש ניצוץ קטן מאוד שהוא בחינת אלוהות כו' וזה הניצוץ מתלבש בכח ניצוץ אחד נברא כו' הנקרא יחידה, עד כאן לשונו. ויותר נראה לי שמכוון כאן לניצוץ נברא הנ"ל. ועיין גם כן לקוטי

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 **הָאֱלֹקִית,** על התחושה הטבעית של הנפש האלוקית שנמשכת לענייני
2 אלוקות ושוללת כל דבר שמנגד לאלוקות ו**בְּכַשְׁשִׁיטוֹת** הביטוי הפשוט של
3 כיסוד הנפש הבהמית על הנפש האלוקית **הוא אִזְ דְּעַר גְּעֵשְׁמָאק פֿון**
4 **וְעוֹלֵט** העונג והנעם של העולם הזה הגשמי והחומרי (**עוֹלָם שֶׁהוּא**
5 **הָעוֹלָם** והסתר על אלוקות ועל
6 רוחניות) **אִזְ מְכַסֶּה וּמְסָתִיר** הוא אִזְ דְּעַר גְּעֵשְׁמָאק פֿון וְעוֹלֵט (**עוֹלָם שֶׁהוּא**
7 **הָעוֹלָם**) **אִזְ מְכַסֶּה וּמְסָתִיר** אוֹיֵף דָּעַם הָרָגֶשׁ אֱלֹקִי, הרי
8 הוא מכסה ומסתיר על ה'הרגש'
9 האלוקי שקיים בנפש האלוקית ומונע
10 ממנו לפעול בגלוי **שֶׁזָּהוּ** ההעלם
11 וההסתר על האלוקות שורר בעולם,
12 ובמיוחד ההעלם וההסתר על הנפש
13 האלוקית הוא **הִיפּוֹף הַפּוֹנָה**
14 **מִמֶּשׁ,** ניגוד גמור ממה שֶׁהִיטָה
15 **פּוֹנָה** והמטרה **הַעֲלִינָה**
16 **בְּכַרְיָאָת הָעוֹלָמוֹת,** ההעלם
17 וההסתר על אלוקות הוא ההיפך הגמור
18 מהכוונה והמטרה של הקדוש-ברוך-
19 הוא בבריאית העולם שהיא **דִּנְתָּאָהּ**
20 **הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהִיּוֹת לוֹ**
21 **יְתִבְרַךְ דִּירָה פִּתְחָתוֹנִים** העולם
22 נבדא בגלל רצונו רתאוותר של
23 הקדוש-ברוך-הוא שדווקא העולם
24 הזה, למרות היותו גשמי וחומרי,
25 יהפוך להיות לו 'דירה', מקום ראוי
26 להשראת השכינה ודווקא כאן יהיה
27 גילוי אלוקות, וזאת **עַל יְדֵי עֲבוֹדַת**
28 **הָאָדָם** דווקא בגוף ו**נִפְשׁ**
29 **הַבְּהֵמִית** שמעלימים ומסתירים על
30 האלוקות, ו**לְהִיּוֹת** כנשמה בגוף
31 **בְּעוֹלָם זֶה דְּוָקָא** למרות שהוא
32 מעלים ומסתיר על האלוקות ו**לְבָרְרוֹ**
33 להפריד את הטוב שבו מהרע
34 ולהעלותו לקדושה ולהפוך את החושך
35 לאור ו**לְזַכְּכוֹ,** ולשנות את הגסות
36 והחומריות של הגוף והנפש הבהמית
37 ולזכך ולעזר אותם, ו**בִּפְעַל** ייתכן
38 מצב שבו האדם נוהג למעשה בניגוד
39 מוחלט לכוונה העליונה שהיא מטרת הבריאיה, ואז **כָּא הִיפּוֹף חֶסֶם**
40 **וְשָׁלוֹם,** ותמורת זאת שהאדם יברר ויזכך את העולם נוצר מצב שֶׁהָעוֹלָם
41 **מְסָתִיר אֶצְלוֹ עַל אוֹר הָאֱמֶת** האלוקות, ובגלל ההעלם וההסתר הזה,
42 **וְנִתְעַבָּה וְנִתְגַּשֵּׁם כָּל כּוֹף עַד שֶׁנִּחְסַר אֶצְלוֹ** ואין לו כל חוש
43 **מִהֶהְרָגֶשׁ (הַנִּקְרָא פִּילְעֵן** להרגיש) **בְּעֵנִינִים הַרוּחָנִיִּים,** שֶׁזָּה

44 **כָּא בְּסִפְת הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית,** שֶׁהוּא קְבוּעַ וּמִשְׁרָשׁ בְּעֵנִינִי
45 **הָעוֹלָם,** לעומת הנפש האלוקית הנוטה לעניינים אלוקיים-רוחניים
46 ומשתוקקת להתקרב אל ה', הנפש הבהמית נוטה לשקוע בענייני העולם
47 הגשמי, להתחבר אליהם ולהתאחד איתם **וְזָהוּ כָּל מַהוּתוֹ וְעֵנִינוֹ,**
48 **וּבְהֵם יִהְיֶה יִחְשָׁב וְיִדְבֵּר**
49 **בְּחַיִּית בְּהָרָגֶשׁ,** מִיט אֶ
50 **גְּרוֹיִסְעֵן גִּישְׁמָאק,** בנועם ועונג
51 גדול **אֲשֶׁר הָרָגֶשׁ זֶה בְּכָלְלוֹתוֹ**
52 **עֵצֵם** ההתחברות וההשתרשות בענייני
53 העולם החומרי **וּבִפְרֵט עֵנִין**
54 **הַנֶּעֱם (דְּעַר גִּישְׁמָאק) שִׁישׁ**
55 **לוֹ בְּזָה הוּא שׁוֹלֵל אֵת**
56 **הֶהְרָגֶשׁ בְּרוּחָנִיּוֹת,** ומונע מהנפש
57 האלוקית להתגלות ולפעול, שהרי
58 הרדיפה אחרי הגשמיות ובמיוחד
59 כשהיא מתוך הנאה גדולה והאדם
60 שקוע בה עמוק היא סתירה מוחלטת
61 להתלהבות והתרגשות מענייני אלוקות
62 ו**הַעֲקָר** הגורם העיקרי למצב של
63 העדר רגש חיובי לענייני אלוקות **הוּא**
64 **מִפְּנֵי הַקְרִירוֹת** והאדישות **שֶׁל**
65 **הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית,** דִּי עֵצֵם
66 **קְאֻלְטָקִיט עֵצֵם** הקרירות **שֶׁלוֹ**
67 **אֵין עֵנִינִים וְרוּחָנִיִּים** וזאת **מִפְּנֵי**
68 **שֶׁהוּא בְּהֵמִי בְּעֵצֵם מַהוּתוֹ,**
69 **דְּשִׁמוֹ מוֹכִיחַ עָלָיו נֶפֶשׁ**
70 **הַבְּהֵמִי,** והשם הזה נובע מהעובדה
71 שזו אכן מהותו **כָּל חַיּוּתוֹ** הנושאים
72 שבהם הוא עוסק בחיות ובעניין רב
73 ו**הַרְגָּשָׁתוֹ** ובהם יש לו רגש
74 והתלהבות **הוּא רַק בְּעֵנִינִים**
75 **בְּהֵמִיִּים,** עניינים גשמיים וחומריים
76 שבהם האדם דומה לבהמה ו**יִכְמוֹ**
77 **שְׁאֵנוֹ רֹאִין בְּמוֹחַשׁ,** דִּישׁ
78 **אֲנָשִׁים כְּאֵלוֹ אֲשֶׁר לְבַד זֹאת**
79 **שֶׁהֵם רִיקִים מִמְּכַמָּה תוֹרָה**
80 **וּמַדּוּת יִשְׂרָאֵל** כך שאין בהם תוכן
81 רוחני חיובי **הֵנָּה** בנוסף לכך
82 **מַעֲשֵׂיהֶם כְּמַעֲשֵׂה בְּהֵמָה מִמֶּשׁ,** שְׁדוֹרְסִים דוֹרְכִים וממתיחסים
83 בולווֹל ו**מַלְעִיגִים רַחֲמָנָא-לְצֵלָן מַעֲנִינִים הַרוּחָנִיִּים אֲשֶׁר אֵין**
84 **לָהֶם שׁוֹם מִשְׁגָּ כָּלָל,** באותם עניינים ורוחניים ו**הֵרִי הֵם בְּכַמָּה**
85 **מִמֶּשׁ,** ההולכת ודורסת ברגליה את כל מה שהיא פוגעת בו **מִבְּלִי**
86 **הִבְחָן כָּלָל אִם הוּא עֹפֵר וְעֵץ אוֹ גּוֹף אָדָם,** שֶׁהוּא מִפְּנֵי הָעֵדֶר הֶהְרָגֶשׁ,

באתי לגני אחותי כלה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הַעֲדֵר הַהֶרְגֶּשׁ, בגלל חוסר היכולת להרגיש ולהבחין על מה ראוי לדרוך
2 ועל מה לא דְּבַהֲמָה הָרִי אֵין לָהּ דַּעַת ויכולת הבחנה, כְּמוֹ כֵּן
3 יִשְׁנֻם אֲנָשִׁים כָּאֵלוֹ שֶׁהֵם כְּבִהְמָה מִמֶּשׁ, וְלוֹעֲגִים עַל
4 הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת מאחר שאבדו את התחושות הנכונות ואת היכולת
5 להבחין (וּמֵהֶם) בין אלה שהנפש
6 הבהמית קובעת את צורת ההתנהגות
7 שלהם ישנם כאלה הַבּוֹחֲרִים לָהֶם
8 בעצמם, בשרירות ליבם דְּרִכִּים
9 שוֹנִים, כשמירת התורה והמצוות
10 ומחליטים כִּי מִצְוָה זֹו הֵם
11 מְקִימִים, וּבָזָה אֵינָם רוֹצִים
12 לְקִימָה כו' בדומה לאמור לעיל
13 שבגלל ה"רוח שטות" של הנפש
14 הבהמית המכסה על הנפש האלוקית,
15 האדם יוצר בטעות אבחנה בין עבירות
16 מסוימות לעבירות אחרות),
17 וְהַדּוּמָה, וכך ייתכן שאנשים
18 מקבלים החלטות מוטעות דומות לגבי
19 קיום התורה והמצוות דְּכָל זֶה הוּא
20 בָּא מִהֲעֻזָּת הַחֻצְפָּה וְהַקְרִירוֹת
21 האדישות דִּנְפֶשׁ הַבְּהֵמִית לענייני
22 קדושה ואלוקות, אֲשֶׁר זֶה הוּא
23 הַסֵּפֶה וְהַגּוֹרֵם מֵה שֶׁאֵדָם בָּא
24 לִידֵי עֲבֵרָה רַחֲמָנָא - לְצַלֵּן,
25 שֶׁהוּא כמבואר לעיל רוח שטות
26 דְּסִטְרָא אַחְרָא וְהַפְסוּי דִּנְפֶשׁ
27 הַבְּהֵמִית, שֶׁהֵם מַעְלִימִים
28 וּמְסִתִּירִים עַל אֹר הָאֱמֶת
29 האלוקית של הנפש האלוקית שמצד
30 עצמה היא קשורה באלוקות בקשר
31 בלתי ניתן לניתוק עַד כִּי כֵן שֶׁהָאֵדָם
32 עובר עבירה חס ושלום שֶׁנַּעֲשֶׂה
33 כתוצאה מהעבירה הִיפֶךְ הַפְּנוּנָה
34 המטרה הַעֲלִיּוֹנָה בכריאת העולם,
35 דְּכּוֹנֵנָה הַעֲלִיּוֹנָה שֶׁנִּבְרָא
36 הָעוֹלָם למענה היא בְּכַדִּי לְכַרְוֹ
37 ולעזוב ולזכך אותו וְלַעֲשׂוֹתוֹ כְּלִי
38 לְאֱלֻקוֹת, שהעולם הזה הגשמי
39 עצמו יהיה מקום ראוי להשראה
40 השכינה ו'דירה' לאלוקות וְעַל יְדֵי
41 כְּסוּי הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית שמכסה ומסתירה על האמת הַנֶּה בָּא למעשה
42 הַהִיפֶכֶךְ מִמֶּשׁ, שֶׁהָעוֹלָם לֹא דִי שְׂאִינוּ מִתְּבַרֵּר וּמִזְדַּכֵּךְ ולכן
43 אינו הופך להיות 'דירה' לאלוקות, הַנֶּה עוֹד מַעְלִים וּמְסִתִּיר עַל אֹר
- הָאֱמֶת, וְזֶהוּ הָרוּחַ שְׁטוּת שֶׁמְכַסֶּה עַל הָאֱמֶת ובגללה האדם
עלול לעבור עבירות.
קָצוּר. יִבְאֵר דְּרוּחַ שְׁטוּת, שהיא תִּקְוָה הַתְּאֵוָה העובדה שהתאוות
לענייני העולם הזה הם בתוקף והאדם שקוע בהן וְנִפְשׁ הַבְּהֵמִית בְּכָלֵל,
מצד טבעה ומהותה, מְכַסִּים עַל
הָאֱמֶת האלוקית שאמורה להאיר
בנפש האלוקית וְגוֹרָמִים הַעֲדֵר
הַרְגֶּשׁ הָאֱלֻקוֹת חוסר הרגשה
והכרה פנימית באלוקות וְעֵלּוּי
הַמִּצְוֹת, וכן חוסר הרגשה והכרה
במעלות המצוות מצד אחד וּפְחִיתוּת
הַרְחוּק מֵהֶם ומצד שני האדם
מאבד את ההכרה והרגשה בכך
שהתרחקות מאלוקות ומהמצוות היא
דבר פחות וגרוע.
(ד) אֲמָנָם זֶה שֶׁהִנֵּפֶשׁ
הַבְּהֵמִית מְכַסֶּה עַל הַנֶּפֶשׁ
הָאֱלֻקִּית ומעלימה ומסתירה על
אורה, וְהִינּוּ הָרוּחַ שְׁטוּת של
הסִטְרָא־אֲחֵרָא, שֶׁמְכַסֶּה וּמַעְלִים
עַל אֹר הָאֱמֶת וְהַגְלִי שֶׁל
האלוקות, וְהִינּוּ דָאס וְאָס
וְעֵלְט אִיז מַעְלִים אוֹיֵף
אֱלֻקוֹת, העובדה שהעולם מעלים
על אלוקות הוא רק עַל הַמִּדּוֹת
הַרְגֶּשׁ דִּנְפֶשׁ הָאֱלֻקִּית, כמבואר
לעיל בהרחבה כִּיצַד הַכִּסּוּי וְהַהֶעֱלֵם
עַל הַנֶּפֶשׁ האלוקית פוגע ביכולת לחוש
ולהרגיש את חשיבותם ומעלתם
והעריבות של ענייני אלוקות אֲבָל
לֹא עַל הַעֲצָמוֹת דִּנְפֶשׁ
הָאֱלֻקִּית כִּי עַל עֵצֶם הַמָּהוּת שֶׁל
הנפש האלוקית לא ניתן להעלים
ולהסתיר ושום דבר לא פוגע ולא פוגם
בה, כפי שהולך ומבאר.
דִּהְיָה כְּתִיב בשירת האוינו
"עֲקֹב חֶבְל נַחֲלָתוֹ", ומוסבר
עַל כֵּן בתורת החסידות אשר
הַתְּשׁוּרוֹת הקשר והחיבור העמוק
והפנימי שֶׁל הַנֶּפֶשׁ בְּאֱלֻקוֹת
הוּא כְּמוֹ חֶבְל²² עֲבָה הַשְּׁזוּר מִתְּרִי"ג נִימִין דְּקִים,
דִּהְיָה בְּנִמְשָׁל הוּא הַנֶּפֶשׁ עֲצָמָה, דִּנְשָׁמָתוֹ שֶׁל אָדָם הוּא
הַחֶבְל הָאֲמֻצִּי הַמְקֻשָּׁר בְּאֱלֻקוֹת, וְלִזְאֵת הַנֶּפֶשׁ עֲצָמָה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

לְאֶחָדִים, להפוך לדבר אחד למרות שעדיין נשאר מרחק גדול ביניהם שזה
למעלה וזה למטה הִנֵּה כְמוֹ כֵּן הוּא גַם כֵּן בְּחֶבֶל דִּנְשָׁמָה, גם
הנשמה נמשלה לחבל המקשר ומחבר שְׂרָאשׁוּ הָאֶחָד קָשׁוּר לְמַעְלָה
באלוקות, וְהוּא הִתְקַשְּׁרוּת אוֹת ה' תִּתְּאָה שם הוי' מורכב מארבעת

האותיות יו"ד, ה"א, ו"ו, ה"א. והאות

ה"א הראשונה נקראת "ה" עילאה"

(עליונה) והאות ה"א האחרונה נקראת

"ה" תתאה" (תחתונה) והקשר של

הנשמה באלוקות פירושו שהאות ה'

תתאה קשורה ומחוברת בְּהִג' אוֹתִיּוֹת יְהו"ו, שלמעלה ממנה

ברורה וְרָאשׁוּ אֶחָד הקצה השני

של 'חבלי' הנשמה קָשׁוּר לְמַטָּה,

וְהוּא בְּהֶאֱרַת הַנִּשְׁמָה

הַמְתַּלַּבֶּשֶׁת בְּגוּף הָאָדָם

לְהַחְיּוֹת, כמבואר בחסידות שגם

לאחר ירידת הנשמה למטה להתלבש

בגוף, חלק פנימי ועצמי של הנשמה

נשאר למעלה ורק הארה מועטת ממנה

מלוכשת בתוך הגוף הגשמי.

וְזֶהוּ "נַעֲקֵב חֶבֶל נַחְלָתוֹ",

דָּגָם בַּמִּדְרָגוֹת הַנְּמוּכּוֹת שֶׁל בְּנֵי

ישראל שֶׁהֵם בְּבַחֲיַנַת עֲקָבִים

שנמשלו לעקב שברגל שהוא החלק

התחתון ביותר של גוף האדם, הִנֵּה

עַל יְדֵי חֶבֶל דִּנְשָׁמָה הָרִי הֵם

גם הַיְהוּדִים הִלּוּ קָשׁוּרִים

ומחוברים ומאוחדים בְּהַעֲצָמוֹת,

בעצמותיהם ומהותו של הקדוש-ברוך

הוא וְכִבְכּוֹל שֶׁהֵם (נִשְׁמוֹת

יִשְׂרָאֵל) נַחְלָתוֹ החלק והירושה

שֶׁל מַעְלָה, וְעַל יְדֵי זֶה עַל יְדֵי

החיבור של הנשמה הֵם קָשׁוּרִים

באלוקות בְּתַקְלִית הַהִתְקַשְּׁרוֹת

תמיד, בכל מצב, גם אם הנפש

הבהמית והקליפות מעלימים ומסתירים

על ההרגש ועל המידות של הנפש

האלוקות, כמבואר לעיל. ומעתה, לאחר שהוסבר כי על עצם הנשמה אין

העלם והסתרה בשום מצב ומצד שני על הרגש ועל המידות יכול להיות הסתר

בגלל ה"רוח שטות" מוכן מדוע האדם לעולם לא יעבור עבירה שבה הוא

יודע בבירור שהוא נפחד ומתנתק מאלוקות ועם זאת לגבי עבירות אחרות

יתכן שה"רוח שטות" כן תססה על האמת: וְהִנֵּה עֲנִין הַכִּפְּיָה

רַחֲמָנָא-לְעָלָן או עֲבָרָה שֶׁהִיא בְּכַרַת חֲסִי-וְשְׁלוֹם, הֲלֹא הֵם

נוֹגְעִים לְעַצְמָם הַהִתְקַשְּׁרוֹת של הנשמה באלוקות, הִינּוּ בְּכָלִלוֹת

הַהִתְקַשְּׁרוֹת ולא רק בפרט כזה או אחר, שֶׁהֵם עַצְמָם הַנִּשְׁמָה וְעַצְמָם

הַנִּפְשִׁי, שבהם היא "עצם ההתקשרות" וְעַל-דֶּרֶךְ דְּכָתִיב "כִּי

האמצעי המקשר ומחבר בין האדם לאלוקות שְׁוֹרָה מִתְרַגֵּג נִימִין,
כנגד תרי"ג המצוות (כפי שיבואר להלן) וְכִדְאִיתָא מוּבָא בְּסִפְרָא שֶׁל
בִּינוּנִים סֵפֶר הַתְּנִיָּא הַנִּקְרָא "סֵפֶר שֶׁל בִּינוּנִים" כִּי הוּא עוֹסֵק בַּעֲבוּדַת ה'
שֶׁל ה"בִּינוּנִים" שֶׁאִינוּ צָדִיק וְאִינוּ רֹשֶׁע פָּרָק נָא, דְּהַנִּשְׁמָה כְּלוּלָה

מִתְרַגֵּג כַּחוֹת, ובלשון ספר

התניא שם: "שתרי"ג מיני כוחות

וחיות כלולים בה במהותה ועצמותה

לצאת אל הפועל והגילוי מההעלם,

להחיות רמ"ח אברים ושס"ה גידין

שבגוף על-ידי התלבשותם בנפש

החיונית שיש לה גם כן רמ"ח ושס"ה

כוחות הללו."

וְטַעַם הַדָּבָר הוּא, הסיבה לכך

שכוחות הנפש הם במספר תרי"ג היא

דְּאָמְרוּ רַב"ל (סְנֵהֲדִין פָּרָק

ד מִשְׁנָה ה) "חֵיב אָדָם לומר

בְּשִׁבְלִי נִבְרָא הָעוֹלָם",

דְּעוֹלָם הוּא מְלֻשׁוֹן הָעֵלֶם,

ולפי זה יש לפרש את המשנה דָּכָל

אֶחָד וְאֶחָד חֵיב לומר דְּהָעֵלֶם

21 ("עולם") וְצִמְצוּם הָרָאשׁוֹן כְּדִי

22 שמהאור האלוקי האינסופי והבלתי

23 מוגבל יתהוו עולמות ונבראים

24 מוגבלים, הקדוש-ברוך-הוא עשה

25 באור האין-סוף שורה של צמצומים

26 שמעלימים את האור, כך שרק הארה

27 מועטת ממנו תתגלה ותרד להיות את

28 הנבראים. ותחילת הצמצומים היא

29 בצמצום הראשון שבו הקדוש-ברוך-

30 הוא סילק את אורו הגדול הצידי,

31 כביכול, כדי שתהיה אפשרות ונתינת

32 מקום לעולמות. והאדם חייב לדעת

33 ולומר לעצמו שהעולם והצמצום

34 נִבְרָא בְּשִׁבְלִי, כמשימה לכל אחד

35 ואחד בְּכִדִּי לְכַרְרו וּלְזַכְּכו,

36 וְהָאָדָם הוּא בְּצִיּוּר כְּרֻמוֹת

37 ובתבנית רמ"ח אברים ושס"ה

38 גִּידִים שֶׁהֵם בְּמִסְפַּר תְּרִי"ג, דְּלָכֵן כיוון שמשמטת בירור העולם

39 מוטלת על האדם כָּל הַמִּדְרָגוֹת בְּהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת של האור האלוקי

40 מדרגה לדרגה הֵם בְּמִסְפַּר הִנֵּה, ובעצם כל דרגה מתחלקת לתרי"ג

41 בחינות וְלָכֵן הִנֵּה גַם בְּהַנִּשְׁמָה עצמה שעליה מוטל לעסוק בבירור

42 הָרִי יֵשׁ גַּם כֵּן תְּרִי"ג כַּחוֹת, שֶׁבָּהֶם תְּלוּיִים הַתְּרִי"ג מַצְוּוֹת,

43 וְחֶבֶל זֶה דִּנְשָׁמָה הָרִי מִתְקַשֵּׁר בְּאֵלְקוֹת, וְכִמּוֹ הַחֶבֶל

44 שְׂרָאשׁוּ אֶחָד קָשׁוּר לְמַעְלָה, וְרָאשׁוּ הַשְּׁנִי קָשׁוּר לְמַטָּה,

45 כאשר קצה אחד של החבל קשור למעלה וקצהו השני קשור למטה הָרִי עַל

46 יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה הַהִתְקַשְּׁרוֹת בֵּין ה"מעלה" וה"מטה" לְהִיּוֹת

באתי לגני אחותי כלה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 עֲזַנְתִּיכֶם הָיוּ מִבְּדֵלִים בֵּינֵיכֶם לְבֵין אֱלֹקֵיכֶם", ויש לפרש את
2 דיוק לשון הפסוק "אלוקים" ולא "אלוקים" סתם דִּאֲלֵקִיכֶם פְּרוּשׁ
3 אֱלֹקָה שְׁלֹכֶם, וְהֵינּוּ הָאֱלֹקֹת שֶׁבִנְשָׁמָה, כך שהכתוב לא אומר רק
4 שהעונות מבדילים בין האדם לאלוקות בכלל אלא מדגיש גם שהעון יוצר פגם
5 ופירוד ביחס לאלוקות שבנשמתו של
6 האדם וְעֲנִינִים אֵלֹו עבירות
7 שקשורות בכפירה או באיסורי כרת
8 הָרִי הֵם נוֹגְעִים בְּכָלֹת
9 הַהִתְקַשְׁרוֹת, כאמור, וְיִדְוֶע²³
10 דְּעַל עֲצֵם הַנִּשְׁמָה הָרִי אֵין
11 שׁוֹם דְּכָר הַמַּעֲלִים וּמִסְתִּיר, וְהִיא נִשְׁאֶרֶת כְּשׁוֹרָה וּמְחֻבֶּרֶת בְּאִלּוּקֹת
12 כָּל מִצְוָה וְלֹאֵת בְּאֶשֶׁר בָּא אֵיזָה
13 דְּכָר שֶׁגַם הָאָדָם יוֹדֵעַ וּמְכִיר בְּכָךְ שֶׁזֶה
14 דְּכָר הַנּוֹגֵעַ בְּכָלֹת הַהִתְקַשְׁרוֹת
15 נִפְשׁוֹ, שִׁכּוֹל לְהִיּוֹת נִפְרָד עַל יְדֵי זֶה מֵאֱלֹקֹת
16 נִפְשׁוֹ, שִׁכּוֹל לְהִיּוֹת נִפְרָד עַל
17 יְדֵי זֶה מֵאֱלֹקֹת חִס־וְשָׁלוֹם,
18 וְכֵן"ל דְּאִישׁ יִשְׂרָאֵל אֵינוֹ
19 רוֹצֵה בְּשׁוֹם אִפֹּן וְאֵינוֹ יָכוֹל
20 חִס־וְשָׁלוֹם לְהַפְרִיד מֵאֱלֹקֹת
21 וְלִכְן נִרְגָּשׁ אֶצְלוֹ דְּכָר זֶה, וְזֶה
22 פֶּשֶׁר הָעֲבוּרָה שֶׁבְּמִקְרָה כֹּזֵה אֵפִילוֹ "קל
23 שֶׁבְּקָלִים" מוֹסֵר אֵת נִפְשׁוֹ שֶׁלָּא לַעֲבֹד
24 עֲבוּרָה זֹה אֲכָל בְּשֹׂאֲרֵי עֲבֵרוֹת
25 חִס־וְשָׁלוֹם שֶׁבָּהֶם לֹא נִיכָר
26 שֶׁהָעֲבִירָה עֲלֵיהֶם הִיא כְּפִירָה וְכֵן
27 עֲבִירוֹת שֹׂאֵינָם בְּכָרֵת הָרִי הֵם
28 נִימִין פְּרִטִּים וְדֻקִּים בְּחֹבֶל הָעֵבֶה
29 שֶׁל הַנִּשְׁמָה, וְלִכְן אֵינָם נִרְגָּשִׁים
30 אֶצְלוֹ כָּל כֶּךָ וּבְעִבּוּרֹת אֵלֹו הָאָדָם
31 לֹא מִרְגִּישׁ אֵת הַנִּתּוּק וְהַפִּירוּד
32 מֵאֱלֹקֹת.
33 וְהֵגַם אֵף עַל פִּי שֶׁלֹאמִיתוֹ שֶׁל דְּכָר
34 דְּבִעֲבָרוֹ עַל אַחַת מִמִּצְוֹת
35 הָרִי אֶשֶׁר צִוָּה לַעֲשׂוֹת וְאֵינוֹ
36 עוֹשֶׂה וּמִכְטֵל מִצְוֹת עֲשֵׂה, אוֹ
37 שְׁעוֹשֶׂה אַחַת מִמִּצְוֹת הָרִי
38 אֶשֶׁר צִוָּה הָרִי לְבִלְתִּי
39 לַעֲשׂוֹת וְעוֹבֵר עַל מִצְוֹת לֹא
40 תַעֲשֶׂה, הָרִי עַל יְדֵי זֶה נִפְסָק
41 הַנִּימָא פְּרִטִּית מִתִּירָג החוטים
42 שֶׁמֵּהֶם שׁוֹר הַחֹבֶל, אוֹתוֹ חוֹט שֶׁשִּׁיךְ
43 לְמִצְוָה זוֹ בִּפְרָט (ולֹאמִיתוֹ שֶׁל דְּכָר גַּם זֶה גֹרֵם נִתּוּק וּפִירוּד מֵאֱלֹקֹת כְּמוֹ
44 עֲבִירוֹת שֶׁל כְּפִירָה וְאִיסוּרֵי כָרֵת אֵף שֶׁמְדוּבָר בְּנִימָא פְּרִטִּית כִּיּוֹן דְּבִפְרָט
- זֶה הָרִי הוּא כָּל הָעֲצָמוֹת שֶׁל הַפְּרִט הֵזָה וְלֹא רַק חֵלֶק מוֹעֵט
(מִמֶּנּוּ), וְעוֹד יוֹתֵר כְּעִבּוּרָה פְּרִטִּית קִיִּים עוֹד הֵיכַת חֲמוּר שְׁדוּמָה לְעִבּוּרָה
עַל אִיסוּר חֲמוּר שֶׁפּוֹעֵל חֲלִישׁוֹת בְּכָלֹת הַחֹבֶל כְּמוֹכֵן בְּפִשּׁוּטוֹת
שֶׁפִּגְמָה וְנִתּוּק בְּאֶחָד מִמְרִכִּיבֵי הַחֹבֶל מִחֲלִישָׁה אֵת כָּל הַחֹבֶל, וְכך בְּנִמְשָׁל,
אֵף שֶׁמְדוּבָר עַל עֲבִירָה פְּרִטִּית, בְּסוּפּוֹ
שֶׁל דְּכָר יֵשׁ לְכָךְ הַשְׁפָּעָה עַל כָּלֹת
הַקָּשֶׁר (וּבִלְשׁוֹן סֵפֶר הַתְּנִיא, פֶּרֶק כֹּד:
"אֲבָל בְּאֵמֶת לֹאמִיתוֹ אֵפִילוֹ עֲבִירָה
קִלָּה הִיא הָעֲבוּרָה עוֹבֵר עַל רִצּוֹן
הָעֵלִיּוֹן בְּרוּךְ הוּא וְהוּא בְּתַכְלִית
הַפִּירוּד מִיִּחְדּוֹ וְאִחְדוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ..."),
וּבְכָל זֶה הֵנָּה לְהִיּוֹתָם רַק
נִימִין פְּרִטִּים הָרִי אֵינוֹ נִרְגָּשׁ
אֶצְלוֹ כָּל כֶּךָ, וְהָאָדָם טוֹעָה
לְחַשׁוֹב שֶׁבְּעֵצֶם הוּא לֹא נִפְרָד וְלֹא
מִתְנַתֵּן וְהֵינּוּ שֶׁבִּזְוָה בְּעִבּוּרֹת
פְּרִטִּית אֵלֹו הֵנָּה הַמְּדוּת דִּנְפָשׁ
הַבְּהִמִּית הַתְּחוּשׁוֹת וְהַרְגִּשׁוֹת שֶׁלָּה
מַעֲלִימִים וּמִסְתִּירִים עַל
הַמְּדוּת דִּנְפָשׁ הָאֱלֹקִית, וְהֵינּוּ
שֹׂאֵינּוּ נִרְגָּשׁ אֶצְלוֹ הָאָדָם
וְהַחֲסִיּוֹת הָאֱלֹקִי, וְזֶה הַסִּפָּה
שֶׁבָּא לִידֵי עֲבִירָה רַחֲמָנָא
לְצִלָּן, וְהֵינּוּ הָרוּחַ שְׁטוֹת
דְּסִטְרָא אֲחֵרָא שֶׁמְכַסֶּה
וּמַעֲלִים עַל אוֹר הָאֵמֶת,
שֹׂאֵינּוּ נִרְגָּשׁ אֶצְלוֹ הָאָדָם
הָאֱלֹקִי, כְּמִבּוּאֵר לְעִיל בְּאִיּוֹכּוֹת
וְכֵה הֵנָּה יוֹרֵד רַחֲמָנָא לְצִלָּן
מִדְּחִי אֶל דְּחִי לְאַחֵר שֶׁבִּשְׁלֹב
רִאשׁוֹן הַהֶעֱלֵם וְהִכְסִיּוֹ שֶׁל הַנֶּפֶשׁ
הַבְּהִמִּית וְהַקְלִיפּוֹת גֹּרֵמִים לוֹ לֹאֲבָד
אֵת הָרִגְשׁ הָרָאוּי לְאֱלֹקֹת, בְּהַמְשָׁךְ
הוּא יוֹרֵד לְמַטָּה מִזֶּה עַד שֶׁבָּא
לַעֲשׂוֹת דְּכָר אֲסוּר רַחֲמָנָא
לְצִלָּן, כְּפּוֹעֵל וְהוּא מַצִּיד הָרוּחַ
שְׁטוֹת כֵּן"ל.
קִצּוֹר. יִמְשִׁיף רִיוִּסִיף עַל הַמְּבּוּאֵר
בְּפֶרֶק הַקּוֹדֵם דְּרוּחַ שְׁטוֹת
הַמַּעֲלִימָה וּמִסִּירָה עַל הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית
מְכַסֶּה רַק עַל מְדוּת הָרִגְשׁ
וְהַתְּחוּשׁוֹת דִּנְפָשׁ הָאֱלֹקִית וְלֹא
עַל עֲצָמוּתָהּ שֶׁל הַנֶּפֶשׁ וְעֲצָם הַהִתְקַשְׁרוֹת.
עַל עֲצָמוּתָהּ שֶׁל הַנֶּפֶשׁ וְעֲצָם הַהִתְקַשְׁרוֹת וְהַתְּחוּבָרוֹת שֶׁל הַנִּשְׁמָה
בְּאֱלֹקֹת שֶׁלְעוֹלָם לֹא נִפְגְּעוֹת וְנִפְגְּמוֹת.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (ה) וְהָיָה כִּשְׁם שֵׁשׁ הַטֵּיָה נְטִייה, סְטִייה לְמִטָּה מִן הַדַּעַת
- 2 שֶׁהַדַּעַת הִיא הַדֶּרֶךְ הַיְשֵׁרָה וְהַמְמוּצָעַת שֶׁהוּא שְׁנִייה מִמֶּנָּה נִקְרָא בִּשְׁם
- 3 שְׁטוּת דְּקִלְפָּה, הִיפֹךְ הַקְדוּשָׁה, הֵנָּה כְּמוֹ כֵּן יִשְׁנוּ הַטֵּיָה נְטִייה
- 4 מִהַדֶּרֶךְ הַמְמוּצָעַת וְהַרְגִּילָה לְמַעְלָה מִן הַדַּעַת, וְהוּא שְׁטוּת
- 5 דְּקִלְפָּה, כְּפִי שֶׁהוֹלֵךְ וּמְבָא.
- 6 וְהַעֲנִין הוּא, דְּהֵנָּה אָמְרוּ 1 (ה) וְהָיָה כִּשְׁם שֵׁשׁ הַטֵּיָה לְמִטָּה מִן הַדַּעַת
- 7 רַ"ל (כְּתוּבוֹת יז עמוד א) 2 שֶׁהוּא נִקְרָא בִּשְׁם שְׁטוּת דְּקִלְפָּה,
- 8 "אָמְרוּ עָלָיו עַל ר' יְהוֹדָא 3 הֵנָּה כְּמוֹ כֵּן יִשְׁנוּ הַטֵּיָה לְמַעְלָה מִן הַדַּעַת, וְהוּא
- 9 בְּרַבִּי אֵילְעָאי, שֶׁהִיָּה נוֹטֵל 4 שְׁטוּת דְּקִלְפָּה. וְהַעֲנִין הוּא, דְּהֵנָּה אָמְרוּ רַ"ל
- 10 בַּד שֶׁל הָדָם וּמִרְקָד לִפְנֵי 5 (כְּתוּבוֹת יז עמוד א) "אָמְרוּ עָלָיו עַל ר' יְהוֹדָא
- 11 הַפֶּלֶא וְכוּ', כְּדִי לִשְׁמַח אוֹתָהּ רַב 6 בְּרַבִּי אֵילְעָאי, שֶׁהִיָּה נוֹטֵל בַּד שֶׁל הָדָם וּמִרְקָד
- 12 שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק מִרְקָד 7 לִפְנֵי הַפֶּלֶא וְכוּ', רַב שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק מִרְקָד
- 13 הִיָּה מִרְקָד לִפְנֵי הַכֹּהֵל אֲתֵלֶת 8 אֲתֵלֶת (שֶׁלֹּש בְּדִין, זוֹרֵק אַחַת וּמִקְבֵּל אַחַת,
- 14 (שֶׁלֹּש בְּדִין שֶׁל הַדָּסִים, זוֹרֵק 9 רַ"ש"), אָמַר רַבִּי זִירָא קָא מְכַסֵּף לָן סָבָא
- 15 אַחַת וּמִקְבֵּל תּוֹפֶס אַחַת, 10 (שְׁמוּזָלָל בַּכְּבוֹד תַּלְמִידֵי חֲכָמִים וְנוֹהֵג קְלוֹת
- 16 רַ"ש"), אָמַר רַבִּי זִירָא קָא 11 רֹאשׁ בְּעֶצְמוֹ, רַ"ש"), כִּי נָח נִפְשִׁיה אֶפְסִיק
- 17 מְכַסֵּף לָן סָבָא הִזְקֵן מִבֵּישׁ אוֹתָנוּ 12 עֲמוּדָא דְנוּרָא בֵּין דִּידֵיהּ לְכֹלָא עָלְמָא וְכוּ', אָמַר
- 18 (שְׁמוּזָלָל בַּכְּבוֹד תַּלְמִידֵי 13 רַבִּי זִירָא אֶהְיִי לִיה שׁוֹטִיָּה לְסָבָא (שׁוֹט שֶׁל הָדָם
- 19 חֲכָמִים וְנוֹהֵג קְלוֹת רֹאשׁ 14 שֶׁהִיָּה מִרְקָד בּוֹ, רַ"ש")) וְאָמְרִי לִיה שְׁטוּתִיה
- 20 בְּעֶצְמוֹ לְהוֹקֵד כֵּךְ לִפְנֵי הַכֹּהֵל, 15 לְסָבָא (שֶׁהִיָּה מִתְּנַהֵג בְּשׁוֹטָה, רַ"ש"), וְאָמְרִי לִיה
- 21 רַ"ש"), כִּי נָח נִפְשִׁיה אֶפְסִיק 16 שִׁיטְתִּיה לְסָבָא" (שִׁיטְתּוֹ וּמִנְהֶגוֹ, רַ"ש"), דִּשְׁטוּת
- 22 עֲמוּדָא דְנוּרָא בֵּין דִּידֵיהּ 17 זֹו הָרִי הִיא לְמַעְלָה מִן הַדַּעַת, שֶׁהוּא מִדְּרָגָה
- 23 לְכֹלָא עָלְמָא וְכוּ', כֹּאֲשֶׁר נָחָה 18 גְּבוּהָה וְנִפְלְאָה בְּמָאֵד מָאֵד, דָּאִישׁ וְאִשָּׁה הָרִי זָכוּ
- 24 נִפְשׁוּ (וְנִפְטַר מִן הָעוֹלָם) הַפְסִיק (חֲצִץ) 19 הָרִי שְׁכִינָה שְׁרוּיָה בֵּינֵיהֶם, דָּאִישׁ הוּא אִשׁ י'
- 25 עֲמוֹד אִשׁ בֵּינוּ לְכֹל הָעוֹלָם, וְאִזְ אָמַר 20 וְאִשָּׁה הוּא אִשׁ ה', וְכֹאֲשֶׁר זָכוּ אֶז הָרִי הֵם יִ"ה
- 26 רַבִּי זִירָא אֶהְיִי לִיה שׁוֹטִיָּה 21 כּו', (וּבָא בְּגִלּוּי בִּנְיָן עֲדִי עַד כּו'), אִם כֵּן הָרִי זֹו
- 27 לְסָבָא הוֹעִיל לוֹ לִזְקֵן הַשּׁוֹט שֶׁלוֹ 22 מִדְּרָגָה גְּבוּהָה, לָכֵן בְּשִׁבִּיל זֶה זָכָה לְגִלּוּיִים
- 28 (שׁוֹט שֶׁל הָדָם שֶׁהִיָּה מִרְקָד 23 נְעִלִים בְּיוֹתֵר דָּאֶפְסִיק עֲמוּדָא דְנוּרָא כּו', שֶׁזֶּהוּ
- 29 בּוֹ, רַ"ש") וְאָמְרִי לִיה וִישׁ 24 בְּחִינַת גִּלּוּי אוֹר בְּגִלּוּי מִמֶּשׁ כּו'. וּבִאֲוִיר הַעֲנָן
- 30 אוֹמְרִים שְׂרָבִי זִירָא תַּחֲבֹטָא בְּנוֹסַח 25 הוּא, דְּהֵנָּה אוֹר-אֵין-סוֹף הָרִי לִית מַחֲשָׁבָה
- 31 אַחֵר, שֶׁהוֹעִילָה לוֹ לִזְקֵן שְׁטוּתִיה 26 תְּפִסָּא בִּיה כָּלָל, וְהוּא לְמַעְלָה מִגְּדֵר הַשְּׁגָה, דְּכָל
- 32 לְסָבָא הַשּׁוֹט שֶׁלוֹ (שֶׁהִיָּה 27 הַשְּׁגָה הֵנָּה גַּם הַיּוֹתֵר נְעִלִית הָרִי הוּא בְּגֵדֵר
- 33 מִתְּנַהֵג בְּשׁוֹטָה, רַ"ש"), 28 הַשְּׁגָה עַל כָּל פָּנִים, אָבֵל מֵה שְׂאֵינוּ בְּגֵדֵר הַשְּׁגָה
- 34 וְאָמְרִי לִיה וִישׁ אוֹמְרִים שְׂרָבִי זִירָא 29 הָרִי אִי אֶפְשָׁר שִׁיתְפֹּס בְּהַשְּׁגָה כָּלָל, וְכֹדָאִיתָא
- 35 תַּחֲבֹטָא שֶׁהוֹעִילָה לוֹ לִזְקֵן שִׁיטְתִּיה 30 בִּסְפָּר שֶׁל בִּינוּנִים פֶּרֶק יח, וְלִגְבִי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ
- 36 לְסָבָא" (שִׁיטְתּוֹ וּמִנְהֶגוֹ, 31 הוּא שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִן הַשֶּׁקֶל וְהַדַּעַת וְלִית
- 37 רַ"ש"), דִּשְׁטוּת זֹו שֶׁל זְלוּל 32 מַחֲשָׁבָה תְּפִסָּא בִּיה כָּלָל, הַכֹּל כְּפִתִּים אֲצִלוֹ
- 38 בַּכְּבוֹד עֲצוּמוֹ, כְּבִיכּוֹל, וְעִשִּׂית מַעֲשֶׂה 33 יִתְבָּרַךְ, כְּדִכְתִּיב "וְאֵנִי בָעַר וְלֹא אֶדַע בְּהִמּוֹת
- 39 שֶׁנִּרְאָה כְּשִׁטּוֹת כְּדִי לִשְׁמַח אֶת הַכֹּהֵל 40 הָרִי הִיא לְמַעְלָה מִן הַדַּעַת,
- 41 שֶׁהוּא מִדְּרָגָה גְּבוּהָה וְנִפְלְאָה 41 הוּא שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִן הַשֶּׁקֶל וְהַדַּעַת וְלִית
- 42 בְּמָאֵד מָאֵד, הַתְּנַהֲגוֹת בְּדֶרֶךְ שֶׁל 42 מַחֲשָׁבָה תְּפִסָּא בִּיה כָּלָל, הַכֹּל כְּפִתִּים אֲצִלוֹ
- 43 לְמַעְלָה מִן הַדַּעַת, בְּדֶרֶךְ עַל-שִׁכְלִית, 43 לְמַעְלָה מִן הַדַּעַת, בְּדֶרֶךְ עַל-שִׁכְלִית,
- 44 הִיא דְּרָגָה רִחוּתִית גְּבוּהָה בְּיוֹתֵר, וְהִיא 44 הִיא דְּרָגָה רִחוּתִית גְּבוּהָה בְּיוֹתֵר, וְהִיא
- 45 נּוֹבַעַת מִהֲבִנָּה וְהִכְרָה עֲמוּקָה בְּמַעֲלוֹת וְחִישִׁיבוֹתוֹ שֶׁל עֲנִין הַנִּישׁוּאִין כְּמֹאֲמַר 45 נּוֹבַעַת מִהֲבִנָּה וְהִכְרָה עֲמוּקָה בְּמַעֲלוֹת וְחִישִׁיבוֹתוֹ שֶׁל עֲנִין הַנִּישׁוּאִין כְּמֹאֲמַר
- 46 חֲכָמֵינוּ ז"ל דָּאִישׁ וְאִשָּׁה הָרִי זָכוּ אִם הָאִישׁ וְהָאִשָּׁה זָכוּ הָרִי 46 חֲכָמֵינוּ ז"ל דָּאִישׁ וְאִשָּׁה הָרִי זָכוּ אִם הָאִישׁ וְהָאִשָּׁה זָכוּ הָרִי

בִּיה כָּלָל ואֵין הַמַּחֲשָׁבָה תּוֹפֶסֶת וּמִשְׁיָגָה בּוֹ כָּלָל, הַכֹּל גַּם הַחֲכָמִים
הַגְדוּלִים בְּיוֹתֵר כְּפִתִּים חֲסִרֵי שֶׁכֵּל אֲצִלוֹ לִגְבוֹי יִתְבָּרַךְ, כְּדִכְתִּיב

באתי לגני אחותי כלה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 "וְאָנִי בַעַר וְלֹא אָדָע בְּהִמּוֹת הָיִיתִי עִמָּךְ, וְאָנִי תָמִיד עִמָּךְ" וְגו', כִּי כָל עוֹד לֹא הָיָה לָהֶם יֵצֵר הָרַע לֹא הָיָה מָקוֹם לְהִתְבַּיֵּשׁ
2 וְגו', כְּלוֹמַר שֶׁבָּזָה שְׂאֵנִי בַעַר וּבְהִמּוֹת אָנִי תָמִיד עִמָּךְ", מִכָּן שֶׁהַגּוֹף עָרוֹם וְעַל יְדֵי חֲטָא עֵץ הַדַּעַת נִתְחַדֵּשׁ עֲנִין
3 כְּלוֹמוֹ, הַדָּרֵךְ לְהִתְקַרֵּב אֶל הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ-הוּא אֵינָהּ עַל-יְדֵי הַבְנָה וְהַשְׁגָּה
4 שֶׁהָיָה כָּל שֶׁהָאָדָם יִצְלִיחַ לְהַבִּין וְלַהֲשִׁיג בְּאִלּוּקוֹת בְּסוּפוֹ שֶׁל דָּבָר הָיָה
5 מִחֻשְׁבָּה אֲנוּשִׁית לֹא מִסּוּגֵלָה לְהִגִּיעַ
6 לְהַבְנָה וְהַשְׁגָּה אֲמוּנִית בְּקִדּוּשׁ-
7 בְּרוּךְ-הוּא שֶׁלֹּא מִעֲלֵה מִגְדָּר שֶׁכָּל
8 דְּבָכְדִּי לְהִגִּיעַ לְעֶצְמוֹתָיו
9 יִתְבָּרֵךְ וְלִהְיוֹת חֹבֵר וְלִהְיוֹת עִמּוֹ
10 הוּא לֹא עַל-יְדֵי הַשְׂכָּל אֲלֵא אֲדָרְבָּה
11 עַל יְדֵי בְטוּל הָרָצוֹן הָאִשִּׁי שֶׁל
12 הָאָדָם שֶׁלֹּא מִטַּעַם וְדַעַת, וְגו'
13 וְהַבִּטּוּל הוּא לְמַעַל מִהַשְׂכָּל וְלִכְנֹן
14 נִקְרָאת בְּחִינָה וּמִדְּרָגָה זֹאת שֶׁל
15 בִּטּוּל הַמִּצְוֹת הָאִשִּׁית בְּאוֹפֶן עַל-
16 שְׂכָלִי בְשֵׁם שְׁטוּת.
17 וְזֶהוּ גַם כֵּן הַסִּיכָה לִכְנֹן מַה
18 שֶׁהִנְבִּיא נִקְרָא בְשֵׁם מִשְׁגָּע,
19 וְעוֹד שֶׁבְּדֶרֶךְ כָּל מִשְׁמַעוֹת הַבִּטּוּי
20 הָיָה חוֹסֵר דַּעַת וְשִׂכָּל, לְמַטָּה מִהַדַּעַת,
21 כֹּאן הַכוּנָה לְמַעַל מִהַדַּעַת וְכִמּוֹ
22 שֶׁכְּתוּב גַּם לִגְבִי אֶחָד מִבְּנֵי
23 הַנְּבִיאִים שֶׁנִּשְׁלַח עַל יְדֵי אֱלֹשֶׁעַ
24 לְמַשׁוֹחַ אֶת יְהוָה לְמַלְךְ "מִדּוּעַ בָּא
25 הַמִּשְׁגָּע הַזֶּה" (וּכְפִירוֹשׁ הַמִּצְוֹת
26 דָּוִד: "כֵּן קָרָא אֶת הַנְּבִיא, לְפִי שֶׁבַע
27 שִׁהִי מִתְבָּרֵךְ בְּנִבּוּאָה הָיָה נִדְמָה לָהֶם
28 כְּמִשְׁתַּעַ, עַל כִּי לֹא פָנָה אֶזְרָא בְּעִנְיָנִי
29 הָעוֹלָם"), דִּהְיָה בַּעַת הַתְּגִלּוֹת
30 הַנְּבִיאָה הָיָה צָרִיף הַנְּבִיא
31 לְהִיּוֹת בְּהַפְשֻׁט הַגִּשְׁמִיּוֹת²⁴,
32 וְהִינּוּ הַפְשֻׁט יִצְיָא מִהַגְּדִירִים
33 שֶׁל הַשְׂכָּל וְהַמִּדּוֹת, וְלִהְיוֹת
34 בְּבַחֲנִית בְטוּל שֶׁלֹּא מִטַּעַם
35 מִטַּעַם וְדַעַת, דִּהְיָה גַם כֵּן
36 עֲנִין הַפְשֻׁט הַלְבוּשִׁים
37 הַגִּשְׁמִיִּים בַּעַת הַנְּבִיאָה, וְכִמּוֹ
38 שֶׁכְּתוּב בְּשָׂאוֹל "וַיִּפְשֹׁט גַּם
39 הוּא אֶת²⁵ בְּגָדָיו וַיִּתְּנָבֵא",
40 דִּהְיָה לְבוּשִׁים כָּל עֲנִין הַבְּגָדִים הֵם
41 בָּאִים מִצַּד חֲטָא עֵץ הַדַּעַת,
42 דִּקְדָּם הַחֲטָא כְּתִיב עַל אָדָם וְחֹה "וַיִּהְיוּ שְׁנֵיהֶם עָרוּמִּים כֹּי" לְאוֹר עַד כִּי כָן דִּהְחֻשָּׁן עֲצָמוֹ יֵאָר, כְּמִבְּאוֹר לְעִיל בְּפָרְקִים א"ב

(24) תניא קונטרס אחרון דיבור המתחיל להבין מה שכתוב בפרי עץ חיים בשם רביא מהימנא פרשת משפטים. וראה זוהר חלק ב קטז, ב. - ועיין גם כן טור ושולחן ערוך אורח חיים סימן צח. שולחן ערוך רבנו שם והלכות תלמוד תורה פרק ד סעיף ה. (25) בכתוב (שמואל א יט, כד) ליתא תיבת "את". אבל כפנים הוא בגוף כתב יד קודש דתרנ"ח, מה שאין כן

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְהִינוּ דְמַהֲשׁוּת דְלַעֲמַת זֶה שלמטה מן השכל המעלימה ומסתירה
- 2 על אלוקות ולכן היא בבחינת חושך יִהְיֶה בְּבַחֲנִית שְׁטוּת דְקִדְשָׁה
- 3 שהיא למעלה מן השכל ובבחינת אור, לָכֵן הִיא הַמִּשְׁכָּן מַעֲצֵי שֵׁטִים
- 4 דִּוְקָא, "שטים" מלשון שטות וְהִינוּ הַלְמַעְלָה מִן הַדַּעַת הַמִּתְבָּרֵר
- 5 וְנַעֲשֶׂה מִן הַלְמַטָּה מִן הַדַּעַת
- 6 לאחר שחושך ה"למטה מן הדעת" 1
- 7 מתברר ומודכן והופך לאור של 2
- 8 "למעלה מן הדעת".
- 9 והולך ומפרט את משמעות הדברים
- 10 בעבודת ה' של כל אחד ואחד:
- 11 וְזֶהוּ "וְעָשׂוּ לִי מִקֹּדֶשׁ" 3
- 12 וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם", בְּתוֹךְ כָּל 4
- 13 אֶחָד וְאֶחָד, שְׁעִינִי זֶה שֶׁל הַפִּיכָה 5
- 14 השטות דלעומת זה לשטות דקדושה
- 15 שהיה במשכן קיים למעשה בעבודת ה' 6
- 16 של כל אחד ואחד וְזֶה בָּא עַל יְדֵי 7
- 17 עֲבוֹדַת הָאָדָם בְּעֲבוֹדַת 8
- 18 הַבְּרוּרִים הַפְּרִיטִית שָׁלוֹ, שְׁפֹעֵל 9
- 19 לֹא־הִפְכָּא חֲשׂוֹכָא לְנִהוּרָא, 10
- 20 וְהִינוּ לְהַפֵּךְ אֶת הַלְמַטָּה מִן 11
- 21 הַדַּעַת דְּעוֹלָם (פֶּן וְעֵלֶט שֶׁל 12
- 22 העולם), שִׁיְהִיָּה מִזֶּה לְמַעְלָה 13
- 23 מִן הַדַּעַת, כִּפִּי שֶׁהוּלֵךְ וּמִבָּר 14
- 24 דִּישָׁנָם כִּמְהָ דְּבָרִים בְּאָדָם 15
- 25 שֶׁהוּא נִוְהֵג מִתְנַהֵג וְעוֹשֶׂה כֶּן 16
- 26 לא בגלל סיבה הגיונית המתקבלת על 17
- 27 הדעת אלא וְיִיֵּלַע אֲזוּי טוֹט 18
- 28 וְעֵלֶט, כִּי כֵן נִוְהֵגִים בְּעוֹלָם 19
- 29 וְהַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הֵם כִּמּוֹ חֵק 20
- 30 שִׁבְלֵתִי מְזִיזִים אוֹתוֹ מִמְּקוֹמוֹ 21
- 31 ואנשים עושים אותם ללא טעם אלא 22
- 32 רק לְפִי דְכֵן הוּא הַנְּהִיגָה 23
- 33 הָעוֹלָם, וְכִמּוֹ כִּכְמָה עֲנִינִי 24
- 34 נְמוֹס וְהַדּוּמָה כו', שְׁנִחוּג 25
- 35 לעשות אותם רק כי כך נהוג בעולם 26
- 36 הִנֵּה אֶת זֶה צְרִיכִים לְהַפְּכוֹ 27
- 37 מִמַּצֵּב שֶׁל לְמַטָּה מִהַדַּעַת אֶל 28
- 38 הַלְמַעְלָה מִן הַדַּעַת בְּעֲבוֹדָה, 29
- 39 וְכִמּוֹ עַל-דֶּרֶךְ-מִשְׁל זְמַנִּי 30
- 40 הָאֲכִילָה וְזְמַנִּי הַשָּׁנָה, הִנֵּה 31
- 41 מִצַּד הַרְגֵּשׁ הָעוֹלָם הֵם 32
- 42 קְבוּעִים בְּעֵתִים וְזְמַנִּים, וּבִדְרוֹךְ 33
- 43 כלל אנשים אוכלים וישנים בזמנים 34
- 44 קְבוּעִים וְלֹא מוֹכְנִים לְשׁוֹנָת אֶת הַהֲרָגָל שֶׁלָּהֶם בְּעִינֵי זֶה וְגַם כְּשִׁצְרִיךְ 35

- 45 לְהַתְעַפֵּק בְּמַשָּׂא וּמִתָּן, וּמִכָּל מְקוֹם הִנֵּה זְמַנִּים הָאֵלֶּה עַל
- 46 פִּי הָרֹב בְּלִתִּי נִיזְזִים וּבְלִתִּי נִדְחִים כָּלֵל וְעֵקֶר, וְאִנְשִׁים לֹא
- 47 מוֹכְנִים לְדַחַת אֲרוּחָה אוֹ זְמַן שִׁינָה אֲפִילוֹ לְמִטְרוֹת רִיוּחַ בְּמִסְחָר, וְאֵךְ זְמַנִּי
- 48 הַקְּבִיעוּת שֶׁל תוֹרָה וְתַפְלָה הֵם נִדְחִים וְאִין לָהֶם קִבְעָה,
- 49 ואנשים מסוגלים לדחות קביעות של
- 50 זְמַנִּי תַפִּילָה וְזְמַנִּי לְיִמּוֹד תוֹרָה בְּשִׁבְלִי
- 51 מִטְרוֹת כֹּאֵלָה וְאַחֲרוֹת וְיֵשׁ שֶׁהֵם
- 52 נִדְחִים חֲסִי-וְשָׁלוֹם לְגַמְרִי, וְלֹא
- 53 רק שִׁזְמֵן הַתַּפִּילָה אוֹ הַלִּימּוֹד
- 54 מִתְאַחֲרִים אֲלֵא מוֹתָרִים עֲלֵיהֶם
- 55 לְחִלוּטִין, חֲסִי וְשָׁלוֹם, וְאִלֵּם הִנֵּה
- 56 הָאָדָם אֲשֶׁר נִוְתָן אִיזָה
- 57 חֲשָׁבוֹן לְנַפְשׁוֹ, הָאֵם יֵשׁ אִיזָה
- 58 חֲכָמָה בְּהַנְהִיגָה כְּזוֹ, הַמִּתְבָּרֵן
- 59 בְּדַבָּר וְעוֹשֶׂה חֲשָׁבוֹן-נַפֶּשׁ יִבֵּן
- 60 שֶׁהַנְּהִיגָה הַזֶּה הִיא חֲסֵרַת הַגִּיּוֹן דְּמִי
- 61 הוּא הַיּוֹדֵעַ עֲתוֹ וְזְמַנּוֹ מִתִּי
- 62 יִפְטֹר מִן הָעוֹלָם, וְכִדְאִיתָא מוֹבָא
- 63 בְּמִדְרַשׁ רַבָּה 26 "אִין אָדָם
- 64 שֶׁהִגִּיעַ זְמַנּוֹ לְהִיפְטֹר שְׁלִיט לְיוֹמָר
- 65 הַמִּתִּינִי לִי עַד שְׁאֲעֲשֶׂה
- 66 חֲשָׁבוֹנִתִי וְעַד שְׁאֲעֲזִיבָהּ
- 67 לְבִיתִי" כו', וְאִיךְ יִתֵּן כָּל
- 68 נַפְשׁוֹ עַל דְּבָר שְׁאִין בּוֹ מִמֶּשׁ
- 69 כָּלֵל, עֲנִינִי הָעוֹלָם הַזֶּה שֶׁלֹּא־מִיתוֹ
- 70 שֶׁל דָּבָר הֵם חֲסֵרִי עֵרֶךְ וְעַל הָעֵקֶר
- 71 מֵה שֶׁהִיָּתָה הַכּוֹנֵה בִּירִידַת
- 72 נִשְׁמָתוֹ לְמַטָּה עֲנִינִי עֲבוֹדַת ה'
- 73 בְּלִימּוֹד הַתּוֹרָה וְקִיּוֹם הַמִּצְוּוֹת הוּא
- 74 שׁוֹכֵחַ לְגַמְרִי, וְהוּא רַק מִצַּד
- 75 הָרוּחַ שְׁטוּת שֶׁלֹּא־מִטַּעַם וְדַעַת
- 76 וְחֲסֵרַת הַגִּיּוֹן שְׁמִכְסָּה עַל הָאֲמָת, 27
- 77 הִנֵּה כִּיּוֹן שֶׁהוּא נִתָּן תַּחַת הַהִשְׁפָּעָה
- 78 שֶׁל ה"שטות דקליפה" זֹאת תִּהְיֶה
- 79 עֲבוֹדָתוֹ לְהַפֵּךְ שְׁטוּת זֶה
- 80 דְּעוֹלָם ל"שטות דקדושה", לְהַפּוֹךְ
- 81 אֶת הַחוֹשֶׁךְ לְאוֹר, וְיִעֲמַד עַל נַפְשׁוֹ
- 82 וְיִקְבַּע לוֹ עֵתִים לְתוֹרָה מִבְּלִי
- 83 לְבַטֵּל אוֹ אֲפִילוֹ לְדַחַת אוֹתָם, וְאִז
- 84 כֹּאשֶׁר יִקִּים בְּעַצְמוֹ אֶת הַצִּיּוּר "וְעָשׂוּ
- 85 לִי מִקֹּדֶשׁ" וְיַהֲפֹךְ אֶת הַחוֹשֶׁךְ הַקְּלִיפָה
- 86 לְאוֹר הַקְּדוּשָׁה הִנֵּה יִקְוִים בּוֹ בְּפֶרֶט
- 87 "וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם", שְׁתַּמּוּרֵת
- 88 הַמַּצֵּב בּוֹ יֵשׁ עַל הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית הָעֵלָם וְכִסּוּיִי הִיָּה מִצַּב הַפּוֹךְ שְׁאִיר לוֹ

באתי לגני אחותי כלה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 גלוי אור אלקי בנפשו, וזהו סיכום והתורה למעשה שבדברי
- 2 הווה שהובאו בתחילת המאמר כד אתכפאי סטרא אחרא,
- 3 שעל ידי שפועל להפך את השטות הנפש הפהמית
- 4 און דעם קאך פון וועלט ואת ההתלהבות והלהט של העולם
- 5 בעניינים גשמיים אל הקדשה
- 6 בקיום התורה והמצוות, אז 1 בנפשו, וזהו כד אתכפאי סטרא אחרא, שעל ידי
- 7 אסתלק יקרא דקודשא- 2 שפועל להפך את השטות הנפש הפהמית און
- 8 בריף-הוא בכולהו עלמין, 3 דעם קאך פון וועלט אל הקדשה בקיום התורה
- 9 מתעלה כבודו של הקדוש ברוך הוא 4 והמצוות, אז אסתלק יקרא דקודשא-בריף-הוא
- 10 בכל העולמות שמאיר ומתגלה 5 בכולהו עלמין, שמאיר ומתגלה אור הסובב כל
- 11 אור הסובב כל עלמין האור
- 6 עלמין.

- 7 קצור. יבאר שטות והטיה למעלה מטעם ודעת דקדשה, וכמו הפשט הרגש השכל והמדות בעת
- 8 הנבואה. המשפן מעצי שטים, אתהפכא דשטות דלעצמת זה לשטות דקדשה. ועל דרך זה בעבודת
- 9 כל אחד ואחד.

המשך ביאור למס' חולין ליום רביעי עמ' א

- 1 עשה רבא נקב אחר בצידו של הנקב הנמצא כדי לראות אם שוים
- 2 הם במראיהם, שאם יושוו הרי מוכח שנעשה לאחר שחיטה
- 3 ירכשיה, ולא אידמו - ולא היו דומים הנקבים, ואם כן יש לחשוש
- 4 שנעשה מחיים, ורצה רבא להטריפה. אהא - בא רב משרשיא בריה
- 5 - בנו של רבא, והיה ממשמש בהו באותו נקב האחר שנעשה רבא,
- 6 ועל ידי כך השתנה מראהו של הנקב ואידמו - וחזרו הנקבים
- 7 להיראות דומים זה לזה, והכשיר רבא. אמר ליה רבא לרב
- 8 משרשיא בנו, מנא לך הא - מנין לך חכמה זאת לעשות כך, אמר
- 9 ליה רב משרשיא, מדרעתי הבנתי זאת, שהרי כפה ידי ממשמשו
- 10 כהני - כמה ידיים משמשו בנקב שכבר היה בתחילה, מקמי דליתי
- 11 לקמיה דמר - קודם שהובאו לפני אדוני, ואם כך רק על ידי
- 12 מישמוש גם בנקב החדש יתכן שיהיו הנקבים דומים זה לזה. אמר
- 13 ליה רבא, חכים ברי - הנה בני חכם הוא בהלכות מרשות ברי
- 14 יוחנן שהיה חכם בכל העניינים.
- 15 מביאה הגמרא הלכה זו בריאה שניקבה והדינים בזה: רבי יוחנן
- 16 ורבי אלעזר דאמרי תרתייהו - אמרו שניהם, מקיפין בריאה - ניתן
- 17 לבדוק נקב הנמצא בריאה ולהוכיח שנעשה אחר שחיטה, על ידי
- 18 שנוקבים נקב נוסף סמוך לנקב שכבר קיים, שגם בריאה ניתן
- 19 להבחין בין נקב שלפני שחיטה לזה שאחר השחיטה. אמר רבא,
- 20 לא אמרן שניתן לסמוך על בדיקה זו אלא כשנוקב את הנקב החדש
- 21 באותה צדוה - באותו צד הריאה ימיני או שמאלין שבו הנקב
- 22 נמצא. שאז ניתן להשוות בין הנקבים שהרי הם באותו מקום, אבל
- 23 להשוות מנקב הנמצא בצדוה שבצד זה של הריאה לנקב חדש
- 24 שיעשה בצדוה שבצידה השני, לא ניתן לסמוך על בדיקה זו,
- 25 משום שיש לחוש שהשינוי שבמראה הערוגות זו מזו, יגרום שנקב
- 26 שבערוגה שבצד זה אף שהיה מחיים, ידמה לנקב שבערוגה שבצד
- 27 השני שנעשה לאחר שחיטה. פוסקת הגמרא: והלכתא שאין לחוש
- 28 לכך, ומקיפין אפילו מצדוה שבצד זה לצדוה שבצד אחר, משום
- 29 שעל אף השינוי המועט שבין צידי הריאה עדיין ניתן להבחין בין
- 30 נקב לנקב. אבל רק מדקה לדקה - מנקב שבאונא זו לנקב שבאונא
- 31 אחרת באותה ריאה, וכן מנפה לנפה - מנקב שבאונא זו לנקב
- 32 שבאונא אחרת שדומות זו לזו, אבל לא מנפה - מנקב שבאונא
- 33 לדקה - לנקב שבאונא, ולא מדקה - מנקב שבאונא לנפה - לנקב
- 34 שבאונא, משום שאין מראה האונא דומה לגמרי למראה האונא,

- 1 ויש לחוש שידמה נקב שמחיים לנקב שלאחר שחיטה.
- 2 מביאה הגמרא הלכה זו בפסוקת הגרגרת והדינים בזה: אפי' ורבא
- 3 דאמרי תרתייהו, מקיפין בנקבה - אם נמצא הקנה פסוק באופן
- 4 שמטריף את הבזמה, ואין ידוע אם נעשה מחיים או נעשה לאחר
- 5 שחיטה, נוקבים ופוסקים בקנה במקום אחר, ומשויים בין המקומות
- 6 הפגומים ומבררים בכך אימתי נפסק הקנה. אמר רב פפא, לא אמרן
- 7 שניתן לסמוך על בדיקה זו, אלא כשנוקב את החדש באותה חוליא
- 8 - באותן שלש טבעות שבקנה שבדן נמצא הנקב, שאז ניתן
- 9 להשוות בין הנקבים מאחר שהם באותו מקום, אבל מחוליא שבה
- 10 נמצא הנקב לחוליא אחרת, לא ניתן לסמוך על בדיקה זו, משום
- 11 שהמקומות שונים זה מזה ויש לחוש שידמה נקב שמחיים לנקב
- 12 שלאחר שחיטה. פוסקת הגמרא: והלכתא שאין לחוש לכך,
- 13 שהשינוי שבין חוליא לחוליא מועט הוא, ולכן מקיפין אפילו
- 14 מחוליא לחוליא, ומברר חוליא - וכמו כן מקיפין על נקב שבצדדי
- 15 הקנה ובתחתיתו ששם דופנו דק וקלוש לנקב שנמצא במקום זה
- 16 שבבר חוליא אחר, אבל לא מחוליא לבר חוליא, וכן לא מבר חוליא
- 17 לחוליא, ששונים הם זה מזה ולא ניתן להבחין בין נקב הנעשה
- 18 מחיים לנעשה לאחר שחיטה.
- 19 מביאה הגמרא דין נקב בחלחולת והכשרתו: אמר ר' יציר, חלחולת
- 20 ו-המעי האחרון, בסוף המעיים, שהוא שוה ואין בו עיקום והוא
- 21 שהריעי יוצא בו שניקבה, בשרה, הואיל ויריכים העומדות משני
- 22 צדיה מצמידות וסותמות אותה - את הנקב, שהרי היא אדוקה
- 23 בהם.
- 24 מבררת הגמרא: וכן שיעורו של נקב שניתן עדיין להכשירה
- 25 משום העמדת הירכים. משיבה הגמרא: אמר רבי אילעי אמר רבי
- 26 יוחנן, כשהוא במקום הדבק - במקום שדבוק בירכים, אף שניקב
- 27 ברובו של חלחולת עדיין כשירה היא, ששם היא סתומה על ידי
- 28 העצמות המקיפות אותה, אבל שלא במקום הדבק, אפילו ניקבה
- 29 במשהו טריפה, ששם אין דבר לסותמה והריעי יוצא מהנקב
- 30 ושורת לחלי הגוף. אמריה רבנן קמייה דרבא, משמיה דרב נחמן -
- 31 אמרו החכמים בני הישיבה לפני רבא דין זה משמו של רב נחמן,
- 32 אמר להם רבא, לאו מי אמרנא לכו - האם לא אמרתי לכם לא
- 33 תתלו ביה - שלא תתלו ותאמרו משמו של רב נחמן

בס"ד, י"ג שבט, ה'תש"י

(ט) **וְהָיָה** במשכן ומקדש שהיה העבודה לאהפכא חשוכא לנהורא¹⁷ בעבודת הברורים דקרפנות, לכן כתיב "וְעָשִׂיתָ אֶת הַקְּרָשִׁים כֹּו' עֹמְדִים", שנקראים קרשים בשם עומדים, והוא על דרך מה שהמצות נקראים עמודים¹⁸, דתרי"ג מצוות דאורייתא ושבע מצוות דרבנן הם תרי"ד עמודי אור, וכמו העמוד הרי הוא מחבר הגג והרצפה להיותם כאחד ממש, הנה כמו כן המצות הם עמודים שהם הממשיכים ומחברים אור אין סוף ברוך הוא עם העולמות. וזהו גם כן מה שקרשי המשכן הם עצי שטים עומדים דוקא, לפי שהם המחברים אור אין סוף ברוך הוא עם העולמות. והענין הוא, דהנה כתיב "גָּעַר חֵית קִנְה"¹⁹, והנה קנה הוא דבר דקלפה²⁰, וחית קנה הוא נוקבא דקלפה²¹, ו"גָּעַר חֵית קִנְה" – שצריכים להכרית את הקנה, שהוא הקנה דקו"ף, וכאשר כורתים את הקנה של הקו"ף אז נעשה ה"א, והוא על דרך דכתיב "קִנְה וְסוּף קִמְלוֹ". ובתבת קנה שמקו"ף נעשה ה"א, אז הוא תבת "הנה", ד"הנה" מורה על הגלוי, וכמו שכתוב "וְאָמַר בְּיוֹם הַהוּא הִנֵּה אֶלְקִינוּ זֶה", והינו הגלוי אור שיאיר ויתגלה לעתיד, דהגלוי דלעתיד הוא על ידי העבודה דעכשיו דוקא, ולכן עקר גלוי הסובב (דאפן המשכתו שמאיר בכל העולמות בשנה), והיה בגוף דלעתיד לבוא, שזה בא על ידי עבודת הברורים דעכשיו, דבזה שנשמה יורדת למטה ומתלבשת בגוף ונפש הבהמית, וישנם כמה מניעות ועכובים רחמנא לצלן על למוד התורה וקיום המצות והרע מתגבר בעולם התחתון, ועם כל זה אינו מתפעל מזה כלל ועוסק בעבודתו בלמוד התורה וקיום המצות, ואדרבא הוא מתחזק בזה ביתרון כח בדרך מלחמה ועבודה רבה (אשר ידוע שזה עקר הנצות, שהוא התקף ונריות בעבודה כו'), הנה על ידי זה הוא יתרון האור הנעשה מברור וזכוף החשך כו'. וזהו דעל זמן דלעתיד לבוא כתיב "וְעָמְדוּ רִגְלֵי", שהוא הקימה ב' רגלים, דאות קו"ף הרי יש לו רק רגל אחת, והוא הקנה של הקו"ף, דקיומו הוא בחד סמכא²² ואינו קיום, והוא דשקרא לא קאי²³, אבל אות ה"א הרי יש לו ב' רגלים, שהוא מה דקושטא קאי²⁴, וזהו "וְעָמְדוּ רִגְלֵי" ב' רגלים, ובא על ידי העבודה להפך מאות קו"ף דקלפה הנעשה מרי"ש הנ"ל לה"א דקדשה, וזהו העמידה דעצי שטים, דעמידה מורה על הקיום והעדר השנוי, והינו שעל ידי זה מתגלה ענין "אני הני" לא שניתי", דנראה במוחש שהעולם וכל אשר בו חיותו מאלקות. **קצור**. קרשים עומדים שמחברים אור אין סוף ועולמות. ובאר דעל ידי העבודה למטה כורתים הקנה דק' ונעשה הנה, גלוי אור, "אני הני" לא שניתי".

18) בתפילת ר' נחוניא הובאה בפרס שער ח פרק ג. הלכות תהלים סח.

נחבאר באגרת הקודש סימן כט. 20) שבת קד, א. וראה זוהר חלק ג קכו, ב.

19) ראה בכל זה זוהר חלק ג רנא, סוף עמוד ב. ספר

כג. להפוך החשך לאור. כד. זכר של הקלפה. כה. נקבה של הקליפה. כו. בעמוד אחד. כז. ששקר אינו מתקיים. כח. שהאמת מתקיימת.

ביאור בדרך אפשר

1 וַיְהִי בַשְּׁלַח פָּרְעָה אֶת הָעָם וְגו'¹, הִנֵּה בַעֲנֵן זֶה שֶׁל שִׁלּוּחַ
2 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם עַל־יְדֵי פָרְעָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם מְצִינֵנו שְׁפָרְעָה שִׁלַּח
3 אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל כָּרְחָם וְאִילוּ הֵם מִצִּידם לֹא רָצוּ לִצְאָת מִמִּצְרַיִם
4 (כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב² לַעֲלֵל בְּסוּף פֶּרֶשֶׁת שְׁמוֹת שֶׁהַקְדוּשׁ בִּרְוֶן־הוּא אִמְר וּבְכִיד
5 חֲזָקָה יִגְרָשׁם פָּרְעָה מֵאֶרְצוֹ,
6 וּפִירֵשׁ רִשׁ"י עַל כָּרְחָם שֶׁל
7 יִשְׂרָאֵל³).
8 וְצִרִיף לְהִבִּין, אִיךָ הָיָה פָּרְעָה
9 יָכוֹל לְשַׁלּוֹט עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
10 לְשַׁלְּחָם עַל כָּרְחָם בְּנִיגוּד
11 לְרֻצּוֹנָם. וּבִשְׁלָמָא, מִילָא בְּנוֹגֵעַ
12 לְשִׁלְטִיתוֹ שֶׁל פָּרְעָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם
13 עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְעַכְבָּם
14 בְּמִצְרַיִם, וְלֹא לֵאפְשֵׁר לָהֶם לִצְאָת,
15 הָרִי זֶה בְּגִלָּה שֶׁהִיָּתָה גְּזֵרָה
16 מִלְּמַעְלָה מִהַקְדוּשׁ בִּרְוֶן־הוּא שְׁבִנִי
17 יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה מְשׁוּבְכֵידִים בְּמִצְרַיִם (כְּפִי
18 שְׁנֵאמֵר לֵאבֹרְהֶם אֲבִינוּ בִּבְרִית בֵּין
19 הַבְּתָרִים⁴), אָבֵל אֵינּוּ מוֹכֵן אִיךָ
20 הִיָּתָה לוֹ שְׁלִיטָה עַל בְּנֵי
21 יִשְׂרָאֵל לְגִרָשָׁם מִמִּצְרַיִם,
22 לִילָף עַל כָּרְחָם לְקַבֵּל אֶת
23 הַתּוֹרָה וּמֵאִין הִיָּה לוֹ הַכּוֹחַ לֵאלֹף
24 אוֹתָם לִלְכֹּת בְּנִיגוּד לְרֻצּוֹנָם?
25 וּבִפְרָט שֶׁהֶעֱנִין ד' בַּשְּׁלַח
26 פָּרְעָה אֶת הָעָם", יִצְאָת מִצְרַיִם
27 בְּפֹעֵל, הָיָה לְאַחֲרֵי שֶׁכָּבֵר הָיָה
28 עֲשֵׂר הַמַּכּוֹת שֶׁפָּעֲלוּ שְׁבִירָה
29 בְּקִלְיַת מִצְרַיִם⁴, כּוֹחוֹת
30 הַסְטֵר־אֲחֵרָא, הִיפֵךְ הַקְדוּשָׁה, נִקְרָאִים
31 'קִלְיָה' כִּי הֵם מֵהוּיִם הַעֲלָם וְהַסְטֵר
32 עַל הָאֱלֹקוֹת כְּמוֹ קִלְיָה מִכֶּסֶּה אֶת
33 הַפֶּרִי וּמִסְתִּירָה אוֹתוֹ, וְעֵשֶׂר הַמַּכּוֹת
34 שֶׁהִבִּיא הַקְדוּשׁ בִּרְוֶן־הוּא עַל הַמִּצְרַיִם
35 שֶׁפָּעִל 'שְׁבִירָה' (הַכְנָעָה) שֶׁל קִלְיַת
36 מִצְרַיִם וּכְבֹּר נִסְתִּים זְמַן הַגְּלוּת
37 שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם, וּבְמִלָּא
38 נִסְתִּימָה שְׁלִיטָת פָּרְעָה עַל
39 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁכָּבֵר לֹא הָיָה
40 תַּחַת מְשָׁלְתוֹ כֹּל כִּי הַכּוֹחַ
41 שֶׁנִּתַּן לוֹ מִלְּמַעְלָה לְשַׁלּוֹט עַל בְּנֵי
42 יִשְׂרָאֵל כְּבֹר נִסְתִּים, וְאִם־כֵּן אִיךָ

בס"ד. שבת פרשת בשלח, י"ג
שבט, ה'תשכ"ה
(הנחה בלתי מוגה)

1 וַיְהִי בַשְּׁלַח פָּרְעָה אֶת הָעָם וְגו'¹, הִנֵּה בַעֲנֵן
2 זֶה מְצִינֵנו שְׁפָרְעָה שִׁלַּח אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
3 עַל כָּרְחָם (כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב² וּבְכִיד חֲזָקָה יִגְרָשׁם
4 מֵאֶרְצוֹ, עַל כָּרְחָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל³). וְצִרִיף לְהִבִּין,
5 אִיךָ הָיָה פָּרְעָה יָכוֹל לְשַׁלּוֹט עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
6 לְשַׁלְּחָם עַל כָּרְחָם. וּבִשְׁלָמָא בְּנוֹגֵעַ לְשִׁלְטִיתוֹ
7 עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְעַכְבָּם בְּמִצְרַיִם, הָרִי זֶה בְּגִלָּה
8 שֶׁהִיָּתָה גְּזֵרָה מִלְּמַעְלָה, אָבֵל אֵינּוּ מוֹכֵן אִיךָ
9 הִיָּתָה לוֹ שְׁלִיטָה עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְגִרָשָׁם
10 מִמִּצְרַיִם, לִילָף עַל כָּרְחָם לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה.
11 וּבִפְרָט שֶׁהֶעֱנִין ד' בַּשְּׁלַח פָּרְעָה אֶת הָעָם" הָיָה
12 לְאַחֲרֵי שֶׁכָּבֵר הָיָה עֲשֵׂר הַמַּכּוֹת שֶׁפָּעֲלוּ שְׁבִירָה
13 בְּקִלְיַת מִצְרַיִם⁴, וּכְבֹּר נִסְתִּים זְמַן הַגְּלוּת,
14 וּבְמִלָּא נִסְתִּימָה שְׁלִיטָת פָּרְעָה עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל,
15 שֶׁכָּבֵר לֹא הָיָה תַּחַת מְשָׁלְתוֹ כֹּל, וְאִם־כֵּן אִיךָ
16 הִיָּתָה לוֹ שְׁלִיטָה עֲלֵיהֶם לְשַׁלְּחָם מִמִּצְרַיִם.
17 וּבִיּוֹתֵר יוֹקֵשָׁה עַל־פִּי הַיְדוּעַ שֶׁאֲצֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
18 יִשְׁנֻ הָעֲנִין דְּבַחֲרִיה חֲפְשִׁית, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב⁵ הֵן
19 הָאָדָם הָיָה כְּאֶחָד מִמֶּנּוּ גו', שְׁזָהוּ מִצֵּד שָׂרָשׁ
20 בְּבַחֲרֵינָת הָעֲצָמוֹת, שֶׁשָּׁם הוּא אֲמַתִּית עֲנִין
21 הַבְּחִירָה, וְאִם־כֵּן אִיךָ שִׁיף שֶׁתִּהְיֶה בַּעֲלוֹת
22 לְפָרְעָה עַל הַבְּחִירָה שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְיֵמָּה
23 שֶׁמְצִינֵנו שִׁיִּשְׁנֻ הָעֲנִין דְּכּוֹפִין אוֹתוֹ כו'⁶, הָרִי
24 זֶה רַק כְּאֶשֶׁר הַכְּפִיָּה הִיא עַל־יְדֵי יִשְׂרָאֵל (וְכֵן
25 אִם הַכּוֹהֵן עֲכו"ם וְאִם־לוֹ: עֲשֵׂה מַה שִׁיִּשְׁרָאֵל
26 אוֹמְרִים לְךָ⁷), וְהִנֵּנוּ לְפִי שִׁיִּשְׁנֻ הַצִּיּוּי "וְאֶהְיֶה לְרֹעֶךָ כְּמוֹךָ"⁸, וְ"הוֹכַח תּוֹכִית
27 אֶת עַמִּיתְךָ"⁹, וְצִיּוּי זֶה הוּא נִתְּיַנָּת כֹּחַ מִלְּמַעְלָה שֶׁמְסִיעַ לִיהוּדֵי לְכַפּוֹת אֶת

ביאור בדרך אפשר

43 הִיָּתָה לוֹ שְׁלִיטָה עֲלֵיהֶם לְשַׁלְּחָם מִמִּצְרַיִם אִם הֵם מִצִּידם לֹא
44 רָצוּ כֵּךְ?
45 וּבִיּוֹתֵר יוֹקֵשָׁה עַל־פִּי הַיְדוּעַ שֶׁאֲצֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִשְׁנֻ הָעֲנִין
46 דְּבַחֲרִיה חֲפְשִׁית, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב⁵ בְּפֶרֶשֶׁת בְּרָאשִׁית, לֵאחֲרֵי חֲטָא עֵץ
47 הָדַעַת, הֵן הָאָדָם הָיָה כְּאֶחָד
48 מִמֶּנּוּ גו', שְׁזָהוּ מִצֵּד שָׂרָשׁ
49 שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּבַחֲרֵינָת הָעֲצָמוֹת
50 הָעֲצָם וְהַמַּהוּת שֶׁל הַקְדוּשׁ בִּרְוֶן־הוּא
51 בְּעֲצָמוֹ, שֶׁשָּׁם בְּבַחֲרֵינָת ה'עֲצָמוֹת'
52 הוּא אֲמַתִּית עֲנִין הַבְּחִירָה
53 שֶׁהִי הַקְדוּשׁ בִּרְוֶן־הוּא בְּעֲצָמוֹ בְּוֹדֵאֵי
54 יָכוֹל לְבַחֵר מִה שִׁירֵצָה וְאִךְ שִׁירֵצָה
55 וְיֵמָּה יֵאמֹר לוֹ מַה יַּעֲשֶׂה, וְאִם־כֵּן
56 אִיךָ שִׁיף אִיךָ יִיתֵכֵן שֶׁתִּהְיֶה
57 בַּעֲלוֹת וְאִיזוֹ שֶׁהִיא שְׁלִיטָה
58 לְפָרְעָה עַל הַבְּחִירָה שֶׁל בְּנֵי
59 יִשְׂרָאֵל וְהִי עֲצָם הַדְּבָר שִׁישׁ מִי
60 שִׁיכּוֹל לְהַכְרִית אוֹתָם לַעֲשׂוֹת כֵּךְ אוֹ
61 אַחֲרֵי הוּא סְתִירָה לְעִיקּוֹן הַבְּחִירָה
62 הַחֲפְשִׁית?
63 וְיֵמָּה שֶׁמְצִינֵנו שִׁיִּשְׁנֻ הָעֲנִין
64 דְּכּוֹפִין אוֹתוֹ כו'⁶, שֶׁלְּפַעֲמִים
65 אִם אָדָם לֹא רָצָה לַעֲשׂוֹת אֶת הַמּוֹטֵל
66 עָלָיו עַל פִּי הַתּוֹרָה מִכְרִיחִים אוֹתוֹ
67 לַעֲשׂוֹת זֹאת בְּנִיגוּד לְרֻצּוֹנֵי הָרִי זֶה
68 רַק כְּאֶשֶׁר הַכְּפִיָּה הִיא עַל־
69 יְדֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהַסְמָכוֹת הֵזוּ נִתְּנוּ
70 לָהֶם עַל פִּי הַתּוֹרָה (וְכֵן אִם הַכּוֹהֵן
71 עֲכו"ם וְאִם־לוֹ: עֲשֵׂה מַה
72 שִׁיִּשְׁרָאֵל אוֹמְרִים לְךָ⁷ שְׁגֵם זֶה
73 כְּפִיָּה אֲפִשְׁרִית כִּי הִיא מְבֹסֶסֶת עַל
74 הוֹרָאָה שֶׁל יְהוּדִים עַל פִּי הַתּוֹרָה),
75 וְהִנֵּנוּ לְפִי שִׁיִּשְׁנֻ הַצִּיּוּי
76 "וְאֶהְיֶה לְרֹעֶךָ כְּמוֹךָ"⁸,
77 וְ"הוֹכַח תּוֹכִית אֶת עַמִּיתְךָ"⁹,
78 וְצִיּוּי זֶה שֶׁל אֶהְיֶה יִשְׂרָאֵל וְהַחֲבוּבָה
79 לְדַאֲוָה לְמַצְבוֹ הַרוּחָנִי שֶׁל הוֹלֵל הוּא
80 נִתְּיַנָּת כֹּחַ מִלְּמַעְלָה שֶׁמְסִיעַ

(1) ריש פרשתנו. (2) ס"פ שמות. (3) פירש"י עה"פ. (4) ראה תו"א וארא נז, א. (5) בראשית ג, כב. וראה רמב"ם הל' תשובה רפ"ה. הובא בלקו"ת אמור לח, ב. (6) תו"כ ופירש"י ויקרא א, ג. משנה ערכין כא, א. (7) רמב"ם הל' גירושין ספ"ב. (8) קדושים יט, יח. (9) שם, יז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 לַיהוּדִי לַכָּפוֹת אֶת חֲבֵרוֹ, מֵה־שְּׁאִינ־כֵּן כְּאֲשֶׁר עֲפֹ"ם עֹבְדֵי
- 2 כּוֹכְבִּים וּמִזְלוֹת, לֹא יְהוּדִים אֲנִסְהוּ מַעְצָמָן וְלֹא עַל פִּי הוֹרָאָה שֶׁל
- 3 יְהוּדִים עַל פִּי הַתּוֹרָה (אֲפִילוֹ אִם הָדִין נוֹתֵן כֵּן, וְעַל־אֲחַת־כְּמָה־
- 4 וְכָמָה אִם אֲנִסְהוּ שְׁלֹא כַּדִּין)⁷ שְׂכַפִּיָּה מִסּוּג זֶה אֵין לֵה מִקּוֹם וְהִיא
- 5 סִתְיָה לְבַחֲרִיה חוֹפְשִׁית. וְכִינֵן
- 6 שְׁפָרְעָה שִׁלַּח אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
- 7 מַעְצָמוֹ (לֹא מִצַּד צִיּוּי
- 8 הַקֶּבֶ"ה לְיִשְׂרָאֵל), אִם־כֵּן
- 9 אֵיךְ הָיָה כְּכַחוֹ שֶׁל פְּרַעָה
- 10 לְשִׁלוֹט עַל הַבְּחִירָה שֶׁל בְּנֵי
- 11 יִשְׂרָאֵל וְאִם הֵם בָּחֲרוּ שְׁלֹא לַצֹּאֵת,
- 12 מִנֵּין הִיָּה לוֹ הַכּוֹחַ לַכָּפוֹת עֲלֵיהֶם אֵת
- 13 הַיִּצִּיאָה?
- 14 (ב) וַיּוֹכֵן בְּהַקְדִּים הַמִּבְּאָר
- 15 בְּתוֹרָה אֹרֹר לִרְבִּנֵי הַזֶּקֶן
- 16 בְּפָרְשַׁת הַשְּׁבוּעַ¹⁰ פֶּרֶשֶׁת בִּשְׁלַח
- 17 (דִּי חֲסִידֵי־שֹׁעַ פֶּרֶשָׁה הִדְוּעַ¹¹ שֶׁקְּלִיפָה קָדְמָה לְפָרִי, וְהִינֵנו
- 18 הַחֲסִידִית — כֵּן נִקְרָאִים מֵאִמְרֵי
- 19 הַחֲסִידוֹת עַל פֶּרֶשִׁית הַתּוֹרָה,
- 20 שֶׁבִּסְפָּרִים 'תּוֹרָה אֹרֹר' (עַל הַחֲמוּשִׁים
- 21 בְּרֵאשִׁית וּשְׁמוֹת) וְלִקְוִי תּוֹרָה עַל
- 22 הַחֲמוּשִׁים וּקְרָא־בְּמִדְבָּרִים, וְיֵשׁ
- 23 לְהַעֲרִי שֶׁבִּשְׁנֵה זֶה, תִּשְׁכַּח עוֹרֵר הַרְבֵּי
- 24 עַל לִימֹד מֵאִמְרֵים אֶלֶּם מִיָּדִי שְׁבוּעַ
- 25 (בִּשְׁבוּעַ) בְּפִירוֹשׁ 'וַיְהִי בְּשִׁלַּח
- 26 פְּרַעָה אֶת הָעָם", בְּהַקְדִּים
- 27 הִדְוּעַ¹¹ בִּקְבֻלָּה וְחֲסִידוֹת
- 28 שֶׁקְּלִיפָה קָדְמָה לְפָרִי שׁוֹרֵשׁ
- 29 הַקְּלִיפּוֹת, הִיפֵּךְ הַקְּדוּשָׁה, קְדוּם
- 30 לְשׁוֹרֵשׁ הַקְּדוּשָׁה עֲצָמָה, וְהִינֵנו
- 31 שְׁהָאֹר וְהַחֲסִידוֹת הָאֶלֶּקְטִים
- 32 הַמְּלִיכִי בְּקְלִיפּוֹת הִיפֵּךְ
- 33 הַקְּדוּשָׁה הוּא מִמְּדִרְגּוֹת גְּבוּהוֹת
- 34 וְנִצְלוֹת מֵאֵד, מִבְּחִינַת
- 35 ה'תָּהוּ' שֶׁקָּדַם ל'תִּקְוָה' מִבּוֹאֵר
- 36 בִּקְבֻלָּה וְחֲסִידוֹת שֶׁהַעֲלֹמוֹת
- 37 בְּמַתְכוּנָתָם הַנוֹכַחִית עִם 'סִדֹּר
- 38 הַשְּׁתַּלְשׁוֹת' הַדְּרָגָתִי וּמִסּוֹדֵר וְעֵשֶׂר
- 39 סִפּוּרֵי הַשְּׁאוֹרֹת שֶׁלָּהֶם מְלוּבָשִׁים
- 40 בְּתוֹךְ כֻּלָּם רֹאשִׁים לְקִלְטָתָם, נִקְרָאִים
- 41 'עוֹלָם הַתִּיקוֹן'. ל'תִּיקוֹן' קִדְם 'עוֹלָם
- 42 הַתּוֹהוֹ' בּוֹ הָיוּ אוֹרוֹת מְרֻבָּבִים וְכֻלָּם

- 43 מוֹעֲטִים, מִצֵּב שִׁגְרֵם לְשִׁבּוּרֵי הַכֻּלָּם, שְׁהוּא 'עוֹלָם הַתִּיקוֹן' הַשְּׁרֵשׁ
- 44 דְּכִנֵּי יִשְׂרָאֵל, וְכֵאֲשֶׁר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיוּ בְּשִׁעְבוֹד מִצְרַיִם,
- 45 בְּרָרוּ אֵת הַטּוֹב מִתּוֹךְ הָרַע וְהָעֵלּוּ אֶת נִיצוּצוֹת הַקְּדוּשָׁה שֶׁנִּפְּלוּ
- 46 שָׁם בְּמִצְרַיִם עַל־יְדֵי שְׂבִירַת הַכֻּלָּם דְּתָהוּ, וְעַל־יְדֵי־זֶה
- 47 נִתְּנָסַף אֲצֵלָם אֶצֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
- 48 עֵלְיוֹ גְּדוֹל יוֹתֵר כּוֹ' לִגְבֵי מִצְבֵּם
- 49 קוֹדֵם הִיירִידָה לְמִצְרַיִם.
- 50 וְזֶהוּ 'וַיְהִי בְּשִׁלַּח פְּרַעָה אֶת
- 51 הָעָם", שֶׁהִיָּה מְשִׁלַּח עִם בְּנֵי
- 52 יִשְׂרָאֵל בִּיחָד אִיתָם (דְּפִירוֹשׁ
- 53 "אֶת הָעָם" הוּא כְּמוֹ "עִם הָעָם")
- 54 פֶּאֲרוֹת וְעֲנָפִים כּוֹ' שֶׁל
- 55 עֲצִים, וְהַמְשַׁמְעוֹת הַפְּנִימִית שֶׁל
- 56 הַדְּבָרִים הִיא שֶׁשִּׁלַּח עִמָּהֶם אֶת
- 57 נִיצוּצוֹת הַקְּדוּשָׁה שֶׁנִּתְּבָרְרוּ
- 58 וְנִתְּעֵלוּ עַל־יָדָם בְּהִיוֹתָם
- 59 בְּמִצְרַיִם שֶׁלֹּא יִישָׁאוּ בְּמִצְרַיִם אֶלֶּא
- 60 יִתְעֵלוּ לְקְדוּשָׁה.
- 61 וְעַל־פִּי־זֶה יֵשׁ לְבָאֵר גַּם
- 62 הָעֲנִין דְּ"וַיְהִי בְּשִׁלַּח פְּרַעָה
- 63 אֶת הָעָם" כְּפִשׁוּטוֹ (לֹא רַק
- 64 שֶׁהִיָּה מְשִׁלַּח עִם הָעָם אֶת
- 65 נִיצוּצוֹת הַקְּדוּשָׁה שֶׁנִּתְּבָרְרוּ
- 66 בְּמִצְרַיִם, אֶלֶּא שֶׁשִּׁלַּח גִּירֵשׁ
- 67 וְשִׁלַּח מִמִּצְרַיִם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
- 68 עֲצָמָם), שְׁדוּקָא לְאַחֲרֵי עֶשֶׂר
- 69 הַמְּכּוֹת וְסִיּוּם הַשְּׁעָבּוֹד,
- 70 שְׁהוּא עֲנִין הַבְּרִיר דְּמִצְרַיִם כִּי
- 71 עֶשֶׂר הַמְּכּוֹת וְהַפְּסָקָה הַשְּׁעָבּוֹד הִבִּיאוּ
- 72 לְבִירוֹר וְיִזְכּוֹן שֶׁל מִצְרַיִם, הִיָּתָה
- 73 הָאֲפִשְׁרוּת וְהַהֲכָרָה לְהָעֲנִין
- 74 דְּ"בְּשִׁלַּח פְּרַעָה אֶת הָעָם",
- 75 דְּכִינֵן שֶׁכָּבֵר נִתְּבָרְרוּ וְנִתְּעֵלוּ
- 76 נִיצוּצוֹת הַקְּדוּשָׁה שֶׁהָיוּ אֲצֵלוֹ
- 77 וְנִתְּנָסַף תַּחַת מִמְשַׁלּוֹתָּהּ, הִנֵּה מִצַּד
- 78 גּוֹדֵל מַעֲלַת הַנִּיצוּצוֹת דְּתָהוּ
- 79 שְׂכַת נִתְּגַלּוּ, הִיָּה לוֹ לְפִרְעָה הַכֹּחַ
- 80 לְשִׁלַּח אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
- 81 מִמִּצְרַיִם.

- 30 פְּרַעָה אֶת הָעָם", דְּכִינֵן שֶׁכָּבֵר נִתְּבָרְרוּ וְנִתְּעֵלוּ נִיצוּצוֹת הַקְּדוּשָׁה שֶׁהָיוּ אֲצֵלוֹ,
- 31 הִנֵּה מִצַּד גּוֹדֵל מַעֲלַת הַנִּיצוּצוֹת דְּתָהוּ, הִיָּה לוֹ הַכֹּחַ לְשִׁלַּח אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְהַעֲנִין בְּזֶה, דִּהְנֶה, לְאַחֲרֵי שֶׁכָּבַר נִסְתִּים הַשְּׁעָבוֹד דְּמִצְרַיִם
- 2 וְהִגִּיעַ זְמַן הַיְצִיָּאָה מִמִּצְרַיִם, הָיָה כְּאֵלֹו מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁסָּבְרוּ
- 3 שְׁמוּטָב לְהִשְׁאָר בְּאַרְצָן מִצְרַיִם, בְּמִיטָב הָאָרֶץ, בְּאַרְצָן
- 4 גּוֹשְׁן¹², וְלַעֲבוֹד אֶת ה' מִתּוֹךְ מִנְיַחָה כו', שֶׁהָיָה מַעֲתָה כִּכְרֵי אִינִים
- 5 נִתְּנוּם לַשְּׁעָבוֹד שֶׁל פְּרַעָה וְהַמִּצְרַיִם,
- 6 וְלִכְן לֹא רָצוּ לְצֵאת לַמִּדְבָּר
- 7 שֵׁשׁ בּוֹ נֶחֱשׂ שָׂרָף וְעֶקְרֵב¹³,
- 8 אֶרֶץ לֹא זְרוּעָה¹⁴ (גַּם)
- 9 בְּרוֹחַצִּינִיּוֹת¹⁵ כִּמְבוּאָר בְּחִסְדִּיּוֹת
- 10 בְּהַרְחָבָה כִּיְצֵד כָּל אֱלֹהֵי 'נַחֲשׁ', שָׂרָף,
- 11 'עֶקְרֵב' וְרֹאֶץ לֹא זְרוּעָה' מִבְּטָאִים
- 12 עֲנִינִים שְׁלִילִיִּים בְּמוֹכֵן הַרְחֹנִי).
- 13 אֲמָנָם לֹאמִיתוֹ שֶׁל דָּבָר, הָיוּ צָרִיכִים
- 14 לְצֵאת מִמִּצְרַיִם, כִּי כָּל זֶה הַשִּׁקּוּלִים
- 15 הָאֲמֹרִים בְּעַד הַיִּשְׁאָרוֹת בְּמִצְרַיִם הָיָה
- 16 מִצֵּד בְּחִינַת הַתִּקּוּן, שֶׁהָיָה
- 17 בְּמִדְרֵה וְהַגְבְּלָה, אֲוֹרוֹת
- 18 הַמְּלוּבָשִׁים בְּכָלִים לְפִי מִדַּת
- 19 הָאֲוֹרוֹת, וְלִכְן יְכוּלִים לְהִשְׁאָר
- 20 בְּמִצְרַיִם, בְּחוּץ מִצְרַיִם
- 21 וְגִבּוּלִים דְּקִדּוּשָׁה. אֵף דְּוָקָא
- 22 פְּרַעָה, שֶׁשָּׂרָשׁוּ מִבְּחִינַת
- 23 הַתִּהוּ' שְׁלֹמַעֲלָה מִהַתִּישּׁבוֹת
- 24 בְּכָלִים (וַעַד כִּדִּי כִּךְ שֶׁהָאֲוֹרוֹת דִּתְּוָהוּ
- 25 גִּרְמוֹ 'שְׁבִיחַת הַכָּלִים'), נֶאֱמָר
- 26 עֲלִיּוֹ¹⁶ וּפְרַעָה הִקְרִיב,
- 27 שֶׁהִקְרִיב אֶת לִבּוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל
- 28 לְאַבְיָהֶם שְׁבַשְׁמִים¹⁷, וְדוּקָא
- 29 פְּרַעָה גִּרְמוֹ לְבִנֵּי יִשְׂרָאֵל שֶׁיִּצְאֻ
- 30 מִמִּצְרַיִם דְּקִדּוּשָׁה, עַל־יְדֵי
- 31 הַהַתְּעוֹרְרוֹת דְּחֶסֶד נְעוּרֵיהֶם גו'
- 32 לְכַתֵּךְ אַחֲרֵי בְּמִדְבָּר בְּאַרְצָן לֹא
- 33 זְרוּעָה¹⁴ כִּי עַל יְדֵי הַתְּבֻנָּה בְּגוּרָל
- 34 עֲנִין יְצִיאת מִצְרַיִם וְהַחֲלִיכָה בְּמִדְבָּר,
- 35 מִגִּיעִים לַהַתְּעוֹרְרוֹת שֶׁבְּכוּחַ הַלְּהוּצִיא
- 36 אֶת הָאָדָם מִהַמִּצְרַיִם וְהַהֲגַבְלוֹת
- 37 וְלַעֲבוֹד אֶת ה' לְמַעַל מִמִּדְרֵה
- 38 וְהַגְבְּלָה.
- 39 ג) וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף, שְׁעַל־דֶּרֶךְ

(12) ויגש מז, ו. שם, יא. (13) עקב ח, טו. וראה לקו"ש ח"ב ע' 374. (14) ירמ' ב, ב. (15) ראה לקו"ש נשא כ, א. מסעי פח, ג. (16) פרשתנו יד, יו"ד. (17) שמו"ר פכ"א, ה. (18) טו, כה. (19) מכילתא עה"פ. שמו"ר פכ"ג, ג. פ"נ, ג. תיב"ע עה"פ. (20) ספר הערוך ערך הרדופני - הובא במתנות כהונה לשמו"ר פ"נ שם. (21) ראה המשך תער"ב ח"ג ע' א'שטו ואילך. ע' א'שכח. (22) ד"ה ויאמר לו יהונתן מחר חודש תשי"א (סה"מ תשי"א ע' ט). וראה ד"ה באתי לגני תשט"ו (תורת מנחם - ספר המאמרים באתי לגני ס"ע קסב ואילך). ד"ה חסידים ואנשי מעשה תשכ"ט (סה"מ תשכ"ט ע' לח). (23) זח"א ד, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

20 הימני, לריח הקטורת (ובמיוחד הקטורת של יום הכיפורים), שהוא בבחינת
21 הנקב השמאלי.
22 וְעֵנָן זֶה הוּא עַל-דֶּרֶךְ הָאֹמֶר לְעִיל שְׁדוּקָא עַל-יְדֵי פְרָעָה
23 שהיה מנגד לקדושה עילוי גדול יותר כו' בבני ישראל.
24 וְזֶהוּ גַם כָּלְלוֹת עֵנָן הַגְּלוּת,
25 כַּמְבָּאָר ב'תורה אור'¹⁰
26 שְׁנִמְשָׁל הַגְּלוּת לְזִרְעַת הַגְּרָעִין
27 בְּאֶרֶץ, שְׁנֹרֶקָב וְנִפְסָד (שְׁלֹכָן
28 הָרִי זֶה בְּאֹפֶן דִּ"הוֹרְעִים
29 בְּדַמְעָה'²⁵ ובעת הזריעה עדיין אין
30 האדם שמח), וְעַל-יְדֵי-זֶה הַגְּרָעִין
31 וְהַחֲסִירוֹן דְּקָא נַעֲשִׂית
32 הַצְּמִיחָה ("כְּרֵנָה יִקְצְרוּ"²⁵
33 מתוך שמחה) בְּתוֹסַפַּת וְרִיבּוּי,
34 כַּמְאָמֵר רַבּוּתֵינוּ וְלִ"ל²⁶ זֹרַע
35 פֹּר אֶחָד (מידת נפח) מוֹצִיא כֶּמֶה
36 כּוֹרֵין כְּמוֹת גְּדוּלָּה.

1 אֹר (אֶף שְׁגַם הַבְּרוּר שְׁנַעֲשָׂה עַל-יְדֵי גִילּוּי אֹר, מִגִּיעַ
2 לְמַעְלָה יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר גִּילּוּי הָאֹר מִצַּד עֲצָמוֹ שֶׁכֵּן בְּרוּר שֶׁגַם
3 גִּילּוּי אֹר יֵשׁ לוֹ פְּעוּלָה וְהַשְׁפָּעָה אֵלָּא שֶׁהַבְּרוּר' וְהוֹכֵחַ שֶׁנִּפְעַל עַל יְדֵי
4 הַפְּרֵדָת הַטּוֹב מֵהָרַע וְהַעֲלָאת הַטּוֹב יֵשׁ לוֹ פְּעוּלָה וְהַשְׁפָּעָה גְּדוּלָּה יוֹתֵר),
5 וְעַל-דֶּרֶךְ שְׁדוּקָא נִקְבַּ
6 הַשְּׁמָאֲלִי שְׁבַחוּטָם, אֶף שְׁבֹרֶךְ
7 כָּלִל יֵשׁ חֲשִׁיבוֹת לִימִין לְעוֹמֶת
8 הַשְּׁמָאֵל, מִגִּיעַ בְּבַחֲנִיַת חֲיִין
9 דְּחִיין, לְמַעְלָה מֵהַנִּקְבָּה הַיְּמָנִי
10 שְׁמִיגִיעַ רַק בְּבַחֲנִיַת חֲיִין²⁴
11 (מובא בזהר שֶׁהָרִיחַ שֶׁהָאֵדָם מֵרִיחַ
12 בַּמַּצְעוֹת הָאֶף הוּא עֵצֶם הַחַיִּית, וְיֵשׁ
13 בְּכֵן שְׁתֵּי דְרֹגוֹת שֶׁהֵם שְׁנֵי הַנִּקְבִּים –
14 "פְּרִדְשָׁקָא" בְּלִשׁוֹן זֹהָר – שְׁבָאֶף,
15 הַנִּקְבַּ הַיְּמָנִי וְהַנִּקְבַּ הַשְּׁמָאֲלִי, וְדוּקָא
16 הַנִּקְבַּ הַשְּׁמָאֲלִי הוּא עֵצֶם הַחַיִּית מִמֶּשׁ,
17 וּמִבּוֹאָר עַל כֵּן בַּחֲסִידוֹת שֶׁהַבְּדִל בֵּין
18 שְׁנֵי הַפְּרִדְשָׁקָא הוּא בְּדוּמָה לְהַבְּדִל
19 בֵּין רִיחַ הַקְּרִבְנוֹת, שֶׁהֵם בְּבַחֲנִיַת הַנִּקְבַּ
12 בְּתוֹסַפַּת וְרִיבּוּי, כַּמְאָמֵר רַבּוּתֵינוּ וְלִ"ל²⁶ זֹרַע פֹּר מוֹצִיא כֶּמֶה כּוֹרֵין.

24) ראה אד"ר בוח"ג קל, ב. המשך תער"ב ח"ב ע' תמח ואילך. ד"ה והניף ידו תשי"א (סה"מ תשי"א ס"ע נח ואילך).
ד"ה והי' ביום ההוא תשכ"ב (סה"מ תשכ"ב ע' רכט). וראה ד"ה ויקח מן הבא בידו דש"פ וישלח ספ"ב הערה 26 (תורת
מנחם - התועודיות חמ"א ע' 326). 25) תהלים קכו, ה. 26) פסחים פז, ב. כ"ה בתו"א ריש פרשתנו (ועוד). בפסחים שם:
סאה.

המשך ביאור למס' חולין ליום חמישי עמ' ב

22 נפל על צידי החבילה ונשמש לארץ, לא תישינן, שהרי לא נחבט.
23 נפל על גבי אסרויטא - חבילות קנים, תישינן, כיון שקשים הם.
24 נפל על גבי ביתנא - פשתן שאינו בחבילות אלא שטוח על
25 הקרקע, דייק ונפין - כשהפשתן כבר חבט וסרוק, לא תישינן,
26 מפני שהוא רך. וכאשר הפשתן רק דייק ולא נפין - חבט ועדיין
27 אינו סרוק, תישינן, משום שיש בו עדיין שברי גבעולים ומדם
28 העוף לוקה. דעביד ביורי - וכשהוא עשוי באגודות על ידי שזירת
29 הגבעולים ביחד, בין דאיכא ביה קמרי - שיש בו את השזירות
30 שהם קשים בקשרים, תישינן שמדם נלקח העוף.
31 נפל על גבי דקתא - שברי גבעולים הנופלים מן הפשתן כשנמנערים
32 אותו לנקותו הנקראת נעורת הפשתן, תישינן, מפני שקשה היא.
33 ואם נפל על גבי דקתא - נעורת הנופלת מן הנעורת, לא תישינן,
34 שרכה היא.
35 נפל על גבי נבא - סיב הגדל סביב הדקל שהתייבש ועדיין לא
36 נחלק לרצועות, תישינן, כיון שקשה הוא. אך אם נפל על גבי
37 תיפתא - סיב הגדל סביב הדקל לאחר שנחלק לרצועות, לא
38 תישינן, שרך הוא.
39 נפל על גבי קיטמא נהילא - אפר שהורקד בנפה, תישינן, שלאחר
40 שנכבש ונצמד יחד, הוא קשה. ואם האפר לא נהילא - לא הורקד,
41 לא תישינן, שאז אינו נכבש ועדיין רך הוא.

1 קצת, כגון במקום שמתחברים לים או על ידי הרוח, נראה שמכחו
2 הוא. ואף בנהרות מלמעלה למטה שאמרנו שבאשר העוף שט
3 בכיוון ירידת המים אינו ראה שהוא בכחו ויש לחשוש, אי שדא
4 ציי' וקמיה - אם היו מושלכים במים קיטמי עצים השטים בהם
5 והעוף הקדימם, נראה על ידי כך ששט מכוחו ולא מכח הילוך
6 המים בלבד, דהא קמיה - שהרי הוא קדם לקיטמים השטים מכח
7 המים, ואין לחשוש בו.
8 הגמרא מבארת החילוק בדברים שנפל העוף עליהם, באלו יש
9 לחשוש לריסוק איברים ואלו אין לחשוש: נפל העוף על גלימא
10 מתי - בגד פרוש על גבי יתדות ומתוח היטב, תישינן לריסוק
11 איברים, כיון שהבגד מתוח, הרי זה כדבר קשה, והעוף נחבט
12 בחזקה ולוקה בכך. ובשנפל על בגד פרוש ולא מתי, לא תישינן
13 לריסוק איברים, כיון שאינו קשה. ואם היה הבגד עוף ומעוץ -
14 מקופל לשנים, אף שמתוח הוא לא תישינן, שאינו נמתח יפה
15 ועדיין הוא רך.
16 נפל על גבי אילא ומקרי קיטרי - רשת הפרושה באויר שקשריה
17 סמוכים זה לזה, תישינן לריסוק איברים, שנחבט בקשרים, ואם לא
18 מקרי קיטרי - אין קשריה סמוכים זה לזה, לא תישינן, מפני
19 שנפל בין הקשרים ואין נחבט בחזק.
20 נפל על גבי ביתנא דעביד במוני - פשתן הקשור בחבילות, תישינן,
21 שעל ידי שקשור בחבילה קשה הוא, דהא גיסא ודהא גיסא - ואם

בס"ד. שיחת ש"פ בשלח, י"ג שבט, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

- 1 א. בהתחלת הפרשה מפרש רש"י: "ולא נחם - ולא נהגם, כמו לך¹ נחה את העם, בהתהלךך² תנחה
- 2 אותך".
- 3 וצריך להבין:
- 4 (א) מדוע צריך רש"י להביא ראיה משני פסוקים ("לך נחה את העם", ו"בהתהלךך תנחה אותך"),
- 5 ואינו מסתפק באחד מהם. ובלשון הגמרא בכמה מקומות: "מאי ואומר?"
- 6 (ב) קושיא גדולה יותר: לכאורה היה רש"י יכול להביא ראיה ש"נחם" פירושו "נהגם" ממה שכתוב
- 7 בפרשת בשלח גופא (ומיד בפרשה הראשונה, לפני 'שני') - "לנחתם הדרך"³, וכפי שרש"י עצמו מפרש:
- 8 "כמו להנחותם", שזהו ענין של הנהגה; ובמקום להביא ממה שכתוב בסמוך - מביא רש"י ראיה מפסוק
- 9 שנאמר כמה פרשיות לאחרי זה, וראיה נוספת מפסוק בספר 'משלי':
- 10 ב. ויש לומר הביאור בזה:
- 11 ובהקדמה - שתיבות התורה שהם בלשון הקודש (שאנו לשון הסכמי) הם בדיק, ולכן, אף שהפירוש
- 12 ד"נחם" הוא "נהגם", מכל־מקום עדיין יש חילוק בין לשון הנחה ("נחם") ללשון הנהגה ("נהגם"), וכיון
- 13 שבכתוב לא נאמר "נהגם", אלא "נחם", על־כן צריך לומר, שלמרות שפירושו הוא "נהגם", נשאת עדיין
- 14 גם המשמעות של הנחה כפי שאינה מלשון הנהגה.
- 15 וראיה לדבר: בנוגע למה שכתוב בביכורים⁴ "והנחתו לפני ה' אלקיך", איתא בגמרא⁵: "ר' יהודה אומר
- 16 והנחתו זו תנופה", ומפרש רש"י: "והנחתו לשון ולא נחם אלקים וגו', שהוא מנחה (כלומר: מנהיג,
- 17 מניף) אותו לארבע רוחות ומעלה ומוריד". ובהמשך דברי הגמרא: "אתה אומר זו תנופה, או אינו אלא
- 18 הנחה ממש, כשהוא אומר⁶ והניחו, הרי הנחה אמור, הא מה אני מקיים והנחתו, זו תנופה". ונמצא, שגם
- 19 לדעת ר' יהודה שמפרש "והנחתו" מלשון "ולא נחם אלקים" שפירושו הנהגה, עדיין נשאר מקום לפירוש
- 20 ד"הנחה ממש".
- 21 ובנוגע לעניננו: אף שהפירוש ד"נחם" הוא "נהגם", מכל־מקום כיון שלשון הכתוב הוא "נחם", ולא
- 22 "נהגם", נשאת גם המשמעות של הנחה - שהנהגה היא באופן של נחת ומנוחה, והיינו, שאף־על־פי
- 23 שהליכה בדרך היא היפך המנוחה, וכמאמר רז"ל⁷ שהדרך ממעטת כו', מכל־מקום, בצאת בני ישראל
- 24 ממצרים הנהיג הקדוש־ברוך־הוא את בני־ישראל באופן שהליכתם היתה בנחת ומנוחה.
- 25 ג. ועל־פי־זה יש לבאר הטעם שרש"י מביא ראיה לפירושו ש"לא נחם" פירושו "לא נהגם", ממה
- 26 שכתוב "לך נחה את העם" ו"בהתהלךך תנחה אותך" - שמזה מוכח ש"נחם" הוא מלשון של הנהגה,
- 27 והנהגה היא באופן של מנוחה:
- 28 מהפסוק "לך נחה את העם" יודעים (רק) שזהו לשון הנהגה - שהרי אי אפשר לפרש מלשון הנחה
- 29 ממש, שהקדוש־ברוך־הוא אמר למשה שיניח את בני־ישראל במדבר, במקום להוליכם לארץ ישראל,
- 30 ועל־כן צריך לומר ש"נחה" הוא מלשון הנהגה; אבל עדיין לא יודעים אם זוהי הנהגה באופן של מנוחה
- 31 ונחת או לא, שהרי "לך נחה גו'" נאמר בארבעים יום האמצעיים שהיו בכעס (לא כמו הארבעים יום
- 32 הראשונים והאחרונים שהיו ברצון)⁸, ואם־כן, יש מקום לומר שענין הכעס התבטא גם בנוגע לענין ד"לך
- 33 נחה גו'", שהנהגה לא היה באופן של מנוחה ונחת.

(5) מכות יח, ב.

(6) שם, ד.

(7) ב"ר פל"ט, יא. - הובא בפרש"י עה"ת לך לך יב, ב.

(8) פרש"י תשא לג, יא. עקב ט, יח. יו"ד, יו"ד.

(1) תשא לב, לד.

(2) משלי ו, כב.

(3) פרשתנו יג, כא.

(4) תבוא כו, יו"ד.

- ולכן מביא רש"י גם את הפסוק "בהתהלך תנחה אותך", שמזה מוכח שזוהי הנהגה באופן של נחת ומנוחה - שהרי כוונת הפסוק לבאר את מעלת התורה שהיא מנהיגה את האדם באופן של מנוחה כו'.¹
- אבל בפסוק "בהתהלך תנחה אותך" יש מקום לפרש שהוא רק מלשון מנוחה, ולא מלשון הנהגה - כי אף-על-פי שתיבת "תנחה" באה בהמשך לתיבת "בהתהלך", יש לפרש שאין הכוונה להליכה עצמה, אלא לזמן ההליכה, דהיינו, משך הזמן דעולם הזה², וכמו בהמשך הפסוק³: "בשכבך תשמור עליך", שפירושו, שהתורה שומרת את האדם לאחר ק"כ שנה⁴, כך גם "בהתהלך תנחה אותך", שהתורה מביאה מנוחה לאדם במשך ימי חייו עלי אדמות.
- ולכן, לאחר שיש ראייה מהפסוק "לך נחה את העם" שזהו מלשון הנהגה, אזי יכולים לפרש בפסוק "בהתהלך תנחה אותך" שזהו גם מלשון הנהגה (ולא רק מלשון מנוחה), היינו, שהנהגה בדרך היא באופן של מנוחה. ובהתאם לכך, הנה גם הפירוש ד"נחם" הוא הנהגה באופן של מנוחה.
- וזוהו גם הטעם שרש"י אינו מביא ראייה ממה שכתוב "לנחותם הדרך" שפירושו מלשון הנהגה, כי גם כאן אפשר לפרש ש"לנחותם" הוא רק מלשון מנוחה, ופירוש "לנחותם בדרך" הוא, שבהיותם בדרך, יביאם הענן למקום מנוחה, אבל לא שההליכה בדרך עצמה תהיה באופן של מנוחה; ורק לאחר שמצינו במקומות נוספים - וגם בפרשתנו: "ולא נחם" - שזהו מלשון הנהגה, אזי מפרש רש"י שגם "לנחותם" הוא "כמו להנחותם".
- וכמו כן לא מביא רש"י ראייה מהפסוק "והנחתו" שנאמר בביכורים, שנתפרש בגמרא ש"זו תנופה" ("והנחתו לשון ולא נחם אלקים וגו'") - כיון שזהו דרש בנוגע להלכה, ובלשון רש"י¹⁰: "והדרשה תדרש", ואין זה שייך לפשוטו של מקרא.
- ד. ועדיין צריך להבין:
בהתחלת פירושו מעתיק רש"י את התיבות "ויהי בשלח פרעה וגו'".
- ואין לומר שכוונת רש"י לציין שכאן מתחילה פרשה חדשה, דאם כן, היה לו להתחיל פירושו בכל פרשה בהעתקת התחלת הפרשה¹¹.
- ולכאורה, כיון שרש"י מפרש רק את התיבות "ולא נחם", "ולא נהגם כו'" - למה העתיק תחילה את התיבות "ויהי בשלח פרעה וגו'?"
- ויש לומר, שכוונת רש"י לתרץ שאלה בכללות הפסוק:
- הטעם ש"לא נחם גו'" הוא - כמפורש בהמשך הפסוק: "פן ינחם העם בראותם מלחמה ושבּו מצרימה".
- ולכאורה אינו מובן: כיצד יתכן שבני ישראל ירצו לחזור למצרים - הרי בהיותם במצרים סבלו צרות רבות, כיון שפרעה שיעבד אותם בעבודת פרך, ולא רק את האנשים, אלא גם את הנשים, כמאמר רז"ל¹² "שהיו מחליפין מלאכת אנשים לנשים ומלאכת נשים לאנשים", וגם הילדים הקטנים, השקיעו אותם בבנין¹³, ועד שפרעה היה רוחץ בדמם¹⁴, ואם כן, איך יש מקום לחשש שירצו לשוב מצרימה?!
- ומה שכתוב ה'אבן-עזרא' "וידענו כי השם יודע העתידות בלי ספק וידע שינחמו כו'" - הנה אף-על-פי שה'אבן-עזרא' הוא מפשטני המקרא, אין זה מחוור כל-כך בפשוטו של מקרא.
- ושאלה זו מבביר רש"י בהעתקת התיבות "ויהי בשלח פרעה את העם" - שמזה מובן, שהיו כאלו מבני ישראל שלא רצו לצאת ממצרים, עד שפרעה הוצרך לשלחם, וכמו שנתבאר לעיל¹⁵ בפירוש הפסוק¹⁶

(9) ראה אבות פ"ו מ"ט.

(10) וארא ו, ט.

(11) ראה גם לקו"ש ח"ב ע' 78 הערה 2. ועוד.

(12) סוטה יא, ריש ע"ב.

(13) סנהדרין קיא, א. וראה בהנסמן בתו"ש שמות ב, כד (אות

קצה).

(14) פרש"י שם, כג.

(15) שיחת ש"פ שמות ס"ג ואילך (תורת מנחם - התוועדויות

חמ"ב ע' 116 ואילך).

(16) ס"פ שמות ו, א.

- 1 "כי ביד חזקה ישלחם וביד חזקה יגרשם מארצו", ובנוגע אליהם ישנו החשש "פן ינחם העם גו' ושבּוּ
2 מצרימה", ולכן "לא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים גו'".
- 3 ועל-פי-זה מתורץ גם מדוע נאמר כאן "ויהי בשלח פרעה את העם" - הרי ענין זה (שפרעה שלח את
4 בני ישראל) נאמר כבר בפרשה שלפני זה, ואם כן, היה הכתוב צריך לומר ויהי בצאת ישראל ממצרים
5 וכיוצא בזה, ומדוע צריכה התורה לחזור ולכפול שפרעה שלח את העם? - אלא שזהו הקדמה לבאר
6 הטעם ש"לא נחם גו' פן ינחם העם ושבּוּ מצרימה", כיון שיש כאלו שמלכתחילה לא רצו לצאת ממצרים,
7 כנזכר לעיל.
- 8 ה. ובענין זה רואים דבר נפלא באופן הנהגתו של הקדוש-ברוך-הוא עם בני ישראל - שאפילו כאשר
9 מדובר אודות אלו מבני ישראל שיצאו ממצרים רק בגלל שפרעה שלח אותם משם, הנה לולי החשש
10 "פן ינחם גו'", היה הקדוש-ברוך-הוא מנהיג גם אותם באופן של נחת ומנוחה.
11 וזוהי גם הוראה לכל אחד מישראל:
- 12 גם יהודי שמצבו הרוחני הוא באופן שחסר אצלו הרצון לצאת ממצרים, "ערות הארץ"¹⁷ - עדיין
13 מתנהגים עמו מלמעלה בתכלית הטוב, באופן של נחת ומנוחה;
- 14 ואם רואה מצב של העדר המנוחה וקשיים בעבודתו, צריך לידע, שזהו רק בגלל החשש ש"בראותו
15 מלחמה" (אפילו אם לא יבוא לידי מלחמה בפועל, אלא ראיית המלחמה בלבד), יתיירא וישוב מצרימה,
16 ולא ירצה להתמודד עם הקשיים שישנם בדרך לקבלת התורה.
- 17 וכיון שמלמעלה רוצים לעורר אצלו את העבודה שמצד פנימיות הנפש, לכן לא מנהיגים אותו במנוחה
18 ובדרך קרובה, אלא מעמידים בפניו נסיונות שונים, שעל-ידי-זה מתעוררים אצלו כחות מפנימיות הנפש
19 לעבוד עבודתו מבלי הבט על כל הקשיים - שזוהי תכלית הנסיונות, כמו שכתוב¹⁸ "כי מנסה ה' אלקיכם
20 אתכם לדעת הישכם אוהבים את ה' אלקיכם בכל לבבכם גו'", היינו¹⁹, לא בגלל שחסרה חסד-שלום אצל
21 הקדוש-ברוך-הוא הידיעה אם יוכל לעמוד בנסיון, אלא בכדי שעל-ידי הנסיון יתעורר אצל האדם ההרגש
22 ד"הישכם אוהבים גו'".
- 23 והעצה לזה - שיפעל על עצמו להחליט בתוקף לעבוד עבודתו מבלי להתפעל מקשיים כו', ולהיות מוכן
24 אפילו למלחמה בעת הצורך, ודי בהחלטה זו כשלעצמה, שלא יהיה צורך להביא אותו לידי נסיון ומסירות
25 נפש בפועל. והיינו, שעצם העובדה שהוא אוהב בעבודה דאתכפיא, מחליפה כבר את ענין המסירות נפש,
26 כי "מה לי קטלא פלגא, מה לי קטלא כולא"²⁰, ואז ההנהגה עמו מלמעלה היא בנחת ומנוחה.
- 27 ובאופן כזה יוצאים מהגלות אל הגאולה האמיתית והשלימה לזכות לגילוי פנימיות התורה (כמו
28 שעל-ידי גלות מצרים זכו לקבלת התורה הנגלית²¹, כמו שכתוב²² "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו
29 נפלאות"), וכמו שכתוב²³ "בשובה ונחת תושעון".

* * *

- 30 ו. מאמר (כעין שיחה) דבור-המתחיל ויהי בשלח פרעה את העם.

* * *

- 31 ז. המשך ה"הדרן" על מסכת מכות - יצא לאור בפני עצמו²⁴. (נדפס בעמוד הבא).

* * *

- 32 ח. הביאור בפירוש רש"י בסיום הפרשה, "ויאמר - משה, כי יד על כס יי - ידו של
33 הקדוש-ברוך-הוא הורמה לישבע בכסאו להיות לו מלחמה ואיבה בעמלק עולמית .. נשבע הקדוש-ברוך-

(21) תו"א ר"פ שמות. ובכ"מ.

(22) מיכה ז, טו.

(23) ישעי' ל, טו.

(24) נדפס בתורת מנחם - התועדויות חמ"ב ע' 186 ואילך.

(17) לשון הכתוב - מקץ מב, ט. שם, יב.

(18) פ' ראה יג, ד.

(19) ראה לקו"ת ראה יט, רע"ג. ובכ"מ.

(20) ב"ק סה, א. ועוד. וראה תו"א פרשתנו סא, ב. ובכ"מ.

הוא שאין שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחה שמו של עמלק כולו, וכשימחה שמו יהיה השם שלם והכסא שלם וכי' 25 - שבאמירה "כי יד על כס גו" קיים משה את הציווי 26 "ושים באזני יהושע" (שהיה צריך לקיימו מיד, ללא עיכוב), לעוררו לצוות את ישראל לשלם לו את גמולו, גם לאחר ש"ויחלוש יהושע את עמלק" 28, "עד שימחה שמו של עמלק כולו", בגלל שבועתו של הקדוש-ברוך-הוא להיות לו מלחמה ואיבה עולמית, שפועלת שיהיה רגש השנאה בתוקף גם בזמנו של יהושע, אף שהמלחמה תהיה לאחר זמן רב; והרמז בראשי תיבות "ואיבה" 29, "ואתחנן אל ה' בעת ההיא" 30, "ואתחנן" בגימטריא תקט"ו, חיבור מוחין (ט"ו 31) ומדות (ת"ק), היפך ענינו של עמלק (שהיה משרש נחש, עליו נאמר 32 "ואיבה אשית גו") שגורם הפסק בין מוחין למדות (הפסק בין י"ה לו"ה, שלא יהיה שמו שלם) - הוגה עלידי כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות' חלק ו עמוד 95 ואילך.

ה' דיבר בו .. והרי כמה וכמה קדושים שמסרו נפשם על קדושת ה', גם כי לא דיבר בס' ה', אלא מעלת אברהם אבינו היא ש"עשה זאת בזריות נפלאה כו" - דלכאורה עדיין אינו מובן: הרי גם כל אחד מישראל שהי' שומע ציווי מהקב"ה בעצמו, הי' עושה זאת בזריות נפלאה - שהחידוש בעבודת אברהם אבינו הוא, שהניח את "עסקיו", שהיו בתכלית העילוי, והלך בזריות נפלאה למלא ציווי ה'.

שם, יג.

(29) מג"ע אופן רח. הובא באוה"ת בראשית מז, ד.

(30) ר"פ ואתחנן.

(31) להעיר מהשייכות דמספר ט"ו לשנה זו - ט"ו שנה להסתלקות כ"ק מו"ח אדמו"ר.

(32) בראשית ג, טו.

(25) וכן הביאור בפסוק שלפניו: "ויקרא שמו - של מזבח .. המזכיר שמו של מזבח וזכר את הנס כו", "ויקרא" קאי (לא על משה, אלא) על "שמו" של מזבח, שמזכיר את הנס ופועל ההכרזה ה' נס".

(26) פרשתו יז, יד.

(27) כפי שמפרש רש"י ב'פ' יתרו (יט, יד) אודות הנהגת משה במסירת שליחות מהקב"ה, "שלא הי' משה פונה לעסקיו כו" - אפילו כאשר מדובר אודות עסקיו של משה, שכיון שגם בהיותו בעולם למטה הי' בדרגת חכמה דאצילות (ראה לקו"ת נצבים מט, ב), הרי בודאי היו "עסקיו" בתכלית העילוי, ואעפ"כ, הניח את הכל, והתעסק מיד בקיום שליחותו של הקב"ה.

ויש לומר שזוהי גם כוונת רבינו הזקן במ"ש באגה"ק (סכ"א) בביאור מעלת אברהם אבינו בענין העקדה, ש"העקדה עצמה אינה נחשבת כ"כ לנסיון גדול לערך מעלת א"א ע"ה, בשגם כי

המשך ביאור למס' חולין ליום שלישי עמ' ב

27 שאמרו שהוא מַרְפֵּאָא דְלִיבָא - שומן הלב שהוא עשוי ככובע
28 וחלב נחבא בו, ואם ניקב הלב או הריאה במקום הסמוך לחלב זה
29 אין הוא מועיל לסתתו.
30 מביאה הגמרא שבחלב הקיבה הנידון לעיל, יש שני חלקים ודינם
31 שונה: אֶמֶר רַבָּא, שְׁמַעֲתָ מִיְיָה דְרַב נַחֲמָן - שמעתי מרב נחמן
32 תַּרְתִּי - שני חלבים יש בקיבה ודינם שונה, האחד נקרא חִימְצָא,
33 והאחד בְּרִי חִימְצָא, חֲדָ סְתִים - אחד משניהם סותם נקב שבקיבה,
34 שהוא חלב טהור, וְחֲדָ לֹא סְתִים, שהוא חלב טמא, וְלֹא יִדְעָנָא -
35 אלא שאינו יודע הי' מִיְיָהוּ - איזה משניהם סותם ואיזה אינו
36 סותם, אף שרב נחמן עצמו ידע.
37 הגמרא מביאה שהאמוראים ביארו חילוקו של רב נחמן: רַב הוּנָא
38 בְּרִי חִינָא וְרַב הוּנָא בְּרִיה דְרַב נַחֲמָן אָמַר, בְּרִי חִימְצָא סְתִים חִימְצָא
39 לֹא סְתִים. אָמַר רַב מְבוּת, וְסִימְנָה - והרי לך הסימן שלא תחליף
40 הדין ביניהם, כשתזכור את לשון הבריתא (והשנויה לגבי ענין
41 אחר) 'פָּה בִּתְּנָן מִכָּה חֲאֵב, תדע שיפה כח החלב הנקרא בר
42 חימצא (שהוא ח'בר), כלומר הבן) שמועיל הוא לסתום, מכח
43 החימצא שאינו מועיל לסתום.
44 מבררת הגמרא: הִי - איזהו הנקרא חִימְצָא שטמא ואינו סותם, וְהִי
45 - ואיזהו הנקרא בְּרִי חִימְצָא הטהור שסותם. משיבה הגמרא: תָּא
46 שְׁמַע - בוא ותשמע שיש ללמוד זאת מדבריו של רב נחמן עצמו,
47 דְאָמַר רַב נַחֲמָן בענין חלב הקיבה, שהנה ישנו אחד מן החלבים
48 שנחלקו בו המנהגים, שבני ארץ ישראל נהגו לאכול ובני בבל
49 אוסרים אותו, ואמר על כך רב נחמן שהיה בבבל, אֵינְהוּ - הם בני
50 ארץ ישראל מִיכָּל אֲחֵלִי - אוכלים אותו, שסוברים שדינו לגמרי
51 כחלב טהור,

1 אלו יש בָּהֶן מִשּׁוּם גִּילּוּי, שדרך הנחשים לשתות מהם. וְאָמַר רַבִּי
2 שְׁמַעוֹן סמך לדבריו, אֵינִי רֹאֵתִי נָחָשׁ שֶׁשָּׁתָה צִיר בְּצִיּוֹן. אָמַר לוֹ
3 חבמייס, שְׁמַיָּא הָיָה - שוטה היה נחש זה. וְאֵין מִכֵּיָּאִין רִאָּה מִן
4 הַשּׁוֹטִים להוכיח על דרכם של שאר נחשים, שהם אין דרכם
5 לשתות משקים אלו.
6 חזרת הגמרא לדין ודברים שהיה בין רבא לרב נחמן בר יצחק
7 במעשה של הדבש: אָמַר לִיה רבא לרב נחמן בר יצחק, אֹדֵי לִי
8 מִיָּתָה - מכל מקום יש לך להודות לדברי בְּצִיר שבו יש להתיר,
9 שבזה אין פוסקים כרבי שמעון, דְּהָא רַב פָּפָא וְרַב הוּנָא בְּרִיה דְרַב
10 הִישָׁע וְרַבָּנָה, בִּי הָיָה לְהוֹ גִּילּוּיָא - כשהיה להם משקה שנשאר
11 מגולה, שָׂדוּ לִיה - היו נותנים אותו בְּתוֹךְ צִיר, לפי שחזק חריפותו
12 שורף ומבטל הארס ושוב אינו מזיק, ומשום כך גם אין דרך הנחש
13 לשתות ממנו, שלא כשיטת רבי שמעון, וכשם שאין הלכה כמותו
14 בציר כך אין הלכה כמותו בשאר משקים ויש להתיר הדבש. אָמַר
15 לִיה רב נחמן בר יצחק לרבא, אדרבה אֹדֵי לִי מִיָּתָה - אתה תודה
16 לדברי מכל מקום בְּרַבָּשׁ שיש לאסור, משום דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר
17 קָאִי בְּוִיתִיה - עומד בשיטת רבי שמעון לאסור את הדבש, דְּתַנִּינָא
18 וְכֵן הָיָה רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹסֵר בְּרַבָּשׁ.
19 חזרת הגמרא לדין סתימת נקב על ידי חלב: אָמַר רַב נַחֲמָן, חֲלָב
20 הָעֵשִׂי בְּכּוֹבֵעַ, שאינו קרום שטוח אלא מונח בעיגול כערימה, אף
21 שהוא חלב טהור, אֵינוֹ סוֹתֵם את הנקב מפני שאינו ארוך לבשר.
22 מבררת הגמרא: הִיבָא - היכן חלב זה. אָמַר לִיה - יש שאמרו
23 שהוא חִימְיָ דְּבְּרַבָּשָׁא - החלב הנמצא על החלחולת שהיא המעיין
24 בסופם במקום שיוצא הרעי, שבמקום זה החלב מונח בצורת
25 גרגירים כעין גרעיני חטים, ואם ניקבה באופן המבואר לקמן (ו)
26 שטיפה וחלב זה סותמה, אינו מועיל להכשירה. וְאָמַר לִיה - ויש

בס"ד. השלמות ל"הדרן" על מסכת מכות.

- משיחות יו"ד שבט, וש"פ בשלה י"ג שבט, ה'תשכ"ה* -

בלתי מוגה

...בסכ"ה, שדוקא גודל הירידה ביותר מעוררת כו':

וכפי שרואים בימינו במדינה זו:

יש יהודים שבמשך כמה שנים וכמה דורות העלימו עיניהם ממעמדם ומצבם בעיני יהדות, בחשבם שיכולים להמשיך לחיות ק"כ שנה בתור יהודי, גם אם יוותרו על הידור מצוה, דקדוק קל של דברי סופרים, ענין שמדרכנן, או אפילו על ענין חמור יותר, כמו כשרות וכיו"ב, שהרי יכולים לעשות תשובה... בהיותם באמריקא, מדינה חפשית, רוצים הם "לחיות" בהרחבה כו', ולא להסתגר ב"גטו"; הם מעדיפים לישון במנוחה, במקום לנהל מלחמות עם גוים, עם "מזלות", ולעמוד נגד כל העולם כולו כו'. ולאחרי שהתגלו לכך במשך כמה וכמה שנים - ממששים באפילה, כיון שחסר אצלם ה"נר מצוה ותורה אור"¹ שיאיר את דרכם בעולם.

אך בסופו של דבר התחילו לראות מה קורה עם הילדים שלהם [כפי שהטביע הקב"ה בטבע בני-אדם, שעד כמה שיגדל יוקר האדם בעיני עצמו, הרי הוא מייקר ודואג לילדיו עוד יותר] - שמביאים הביתה "שייגעץ"... ובאים לידי נישואי תערובות רחמנא-ליצלן, ש"יש בו הפסד שאין בכל העריות כמותו... הבן מן הכותית אינו בנו (אלא גוי), שנאמר² כי יסיר את בנך מאחרי, מסיר אותו מלהיות אחרי ה"³. כל זמן שמדובר בנוגע אליו או בנוגע להוריו - יש לו כל מיני "תירוצים" ומדמיין לעצמו "חלומות" כו'; אבל כשמדובר אודות בנו או בתו שעומדים על סף נישואי תערובות רחמנא-ליצלן - אזי "כלו כל הקיצין"... שוב אין מקום לתירוצים ושוב אינו יכול לרמות את עצמו, שהרי יודע שעלול להיוולד גוי רחמנא-ליצלן, וכך יצטרכו לרשום אותו ב"סיטי האל" בשייכות אליו, שזהו "דור ההמשך" שלו. וכאשר התחילו לדבר על זה בגלוי, ללא בושה, ולהדפיס זאת בעיתונים - הרי זה פעל גם על אלו ש"היו בוכין":

ישנם כאלו שכבר התייאשו, וסבורים שאי אפשר לפעול מאומה, כיון שזהו כבר לאחר גמר הענין... וכאשר אומרים להם: עשו משהו!... - משיבים: אנו בוכים!

ובכן: מהי התועלת בבכיה?! - צא ממקומך ומשוך ("שלעפ-אריין") יהודים ל"קודש הקדשים"!!!... רצונך לבכות - לאחר שתמשוך את כל היהודים לקודש הקדשים, ולא תישאר לך עבודה, אזי תשב לבכות; אבל עכשיו - אין זמן לבכות ולקונן; ישנו ילד שנמצא מחוץ לקודש הקדשים - עליך למשוך אותו פנימה; יש ילדה שאינה יודעת אודות הדלקת נרות, אודות חלה וכו' וכו' - משוך אותה לקודש הקדשים; אין זמן לבכות!

ובשביל זה יש צורך ב"גר אדומי" דוקא, תחתון שאין למטה ממנו - אלו שגדלו במדינה זו, ויודעים תהלוכות המדינה, ויודעים שכאשר רוצים דבר-מה באמת אזי אין להתפעל משום דבר, והראיה, שהוא בעצמו לא התפעל - הנה זהו ה"עקיבא" שפועל הענין ד"ניחמתנו", באופן של חרטה מן הקצה אל הקצה: לא רק שישאר אצלו קצת "תוהו", מקצת מהיום יתנהג כגוי, ומקצת מהיום יתנהג כיהודי, אלא כשם שאתמול - קודם שהתגיר - התנהג כל היום כמו גוי, כך צריך להתנהג עתה כל היום כמו יהודי. וענין זה נוגע לכל אחד מאתנו:

כאשר יהודי חושב לעצמו: כיצד יכולים לדרוש ממנו לבנות עדה בישראל, שיהיו שומרי תורה ומצוות, ויהיו מוכנים לצאת לקבל פני משיח מחר בבוקר, בה בשעה שהוא בעצמו אינו כדבעי למהוי?! - אזי

(3) רמב"ם הל' איסור"ב פ"ב ה"ז.

(1) משלי ו, כג.

(2) ואתחנן ז, ד.

1 אומרים לו: גם אם אתמול לא היתה הנהגתך בשלימות הראוי' ליהודי, הנה היום הנך "בן גרים", ובמילא,
 2 עליך לפעול על אלו שגם היום אינם מתנהגים כראוי ליהודי, שמחר תשתנה הנהגתם מן הקצה אל הקצה.
 3 ועל-ידי-זה פועלים הענין ד"ניחמתנו" אצל כהנים, הן אצל לויים והן אצל ישראלים, ועד שזוכים
 4 לקיום היעוד "והיתה לה' המלוכה".⁴

5 שם, בנוגע לסדר העבודה, שצריך להיות חדור בעניני קדושה, ורק אז להפוך את הענינים
 6 הבלתי-רצויים שבעולם, כמרומו בהקדמת הסוגיא ד'ראש השנה' אודות דברי רבי עקיבא בענין קידוש
 7 החדש לסוגיא דמכות אודות עבודת רבי עקיבא בהפיכת הענינים הבלתי-רצויים שבעולם:
 8 וזוהי גם ההוראה בנוגע אלינו:

9 ישנם כאלו שכאשר אומרים להם שצריכים לעשות את אמריקא למקום תורה, שיהיה שם הענין
 10 ד"ושכנתי בתוכם"⁵, ויהיה ניכר ברחוב מציאותו של הקדוש-ברוך-הוא - מתחילים לטעון: מהו הצורך
 11 לעיין בשולחן-ערוך?! כאשר צריך "לעבוד" עם אמריקא, אין מה להסתכל בספרים של בני ישראל
 12 ("אידישע ספרים"), אלא צריך להסתכל בספרים שלהם, להבדיל, כדי לידע באיזו דרך צריכים לעבוד,
 13 וכיצד ליישם זאת וכו' וכו'.

14 והמענה על זה - שאי אפשר להגיע ל"עקיבא" השני, שענינו להפוך את הענינים הבלתי-רצויים
 15 שבעולם, לפני שישנו ה"עקיבא" הראשון, שענינו סידור וקביעת חדשים ושנים, שזוהי הפעולה בעניני
 16 יהדות; וגם כאשר צריך לפעול בעולם של גוים ("א' גוי'שע וועלט"), אין לו עסק עם דרכי הגוים, כי-אם
 17 באופן שהוא קשור ("ער האלט זיך") ויודע מה שכתוב בשולחן-ערוך, כך, שכל פעולותיו הם על-פי
 18 הוראת השולחן-ערוך: השולחן-ערוך אומר לו, שלאחרי התפלה ולאחרי לימוד התורה, "מבית הכנסת
 19 לבית המדרש"⁶, אזי "הנהג בהן מנהג דרך ארץ"⁷; ואז בא "עקיבא" השני ופועל הענין ד"ניחמתנו"
 20 בעניני "דרך ארץ".

21 וענין זה נוגע לכל אחד מישראל (כמובן מזה שדברי הנחמה של רבי עקיבא פעלו גם על רבן גמליאל
 22 רבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע) - כמדובר לעיל⁸ שכל אחד מישראל צריך לעסוק עם עצמו, וצריך
 23 לעסוק גם עם אלו שנמצאים באניה שלו, שהם בני ביתו ובני קהילתו, וצריך להיות אצלו גם הענין
 24 ד"עושי מלאכה במים רבים"⁹, להתעסק עם יהודים שיכול להשפיע עליהם, וכאמור, שלא יתכן שיהודי
 25 לא יוכל להשפיע באיזה מקום שנמצא - שהסדר בזה הוא, שתחילה ישנה פעולת רבי עקיבא בתור תנא
 26 במשנה, ששם לא קיים כלל הענין של "מחשכים" כמו בגמרא, והיינו, שכדי לידע כיצד לפעול ברחוב,
 27 צריך להיות חדור בעצמו בענין התורה, וכאשר נעשית אצלו השקפת העולם באופן של עולם תורני ("א'
 28 תורה וועלט"), אזי יכול לירד למעמד ומצב ד"במחשכים הושיבני"¹⁰, ולפעול שם כו'.

29 כו. ועד כדי כך, שכאשר צריך להושיב יהודי בבית-דין, יש צורך להזהיר שלא להושיב 'בעל-בית',
 30 כמו שכתב הסמ"ע בשולחן-ערוך חושן-משפט¹¹ ש"פסקי הבעלי-בתים ופסקי הלומדים הם שני הפכים":
 31 לכאורה אינו מובן טעם הדבר: אם הוא "עם הארץ" - הרי גם אם הוא (לא 'בעל-בית', אלא) "רב",
 32 אסור להושיבו בבית-דין, ואם כן, החסרון אינו בכך שהוא 'בעל-בית', אלא שאינו יודע דין?!

33 ועל-כן-צריך-לומר, שהוא יודע את דיני התורה שנאמרו בשולחן-ערוך חושן-משפט, (דאם לא כן לא
 34 צריך להזהיר שלא יושיבוהו בבית-דין), ואף-על-פי-כן, להיותו 'בעל-בית', שמתעסק בעניני העולם, יש
 35 לו השקפת העולם של 'בעל-בית' ("זיין קוק אויף וועלט איז א' 'בעל-בית' טישער קוק"), והיינו, שרגיל
 36 להסתכל על כל דבר כפי שהוא בעולם הזה הגשמי, בעולם המסחר, וכשיבוא לידי הכרעה, יהיה
 37 "משוחד" מהשקפת העולם שלו, שתסיר אותו מהשקפת העולם כפי שצריכה להיות על-פי התורה.

חב"ב ע' 160 ואילך).

(9) תהלים קז, כג.

(10) איכה ג, ו. וראה סנהדרין כד, א.

(11) ס"ג סק"ג.

(4) עובדי' בסופו.

(5) תרומה כה, ח.

(6) ברכות בסופה.

(7) שם לה, ב.

(8) שיחת יו"ד שבת ס"ח ואילך (תורת מנחם - התועדויות

כלומר: לא זו בלבד שלא ידע כיצד לפסוק את הדין, אלא - כדברי הסמ"ע - שדעת 'בעל-בית' היא
 היפך דעת תורה!
 לכאורה אינו מובן: מדובר אודות 'בעל-בית' חרדי, 'בעל-בית' שלמד שולחן-ערוך חושן-משפט ושאר
 חלקי השולחן-ערוך (דאם לא כן, אין מקום לקא-סלקא-דעתך שיושיבוהו בבית-דין), ואם כן, איך יתכן
 שדעתו תהיה היפך דעת תורה?!

ומזה מוכח, שכיון שבאותם שעות שבהם נמצא חוץ לבית-דין עסוק הוא בעסקי "דרך ארץ", אזי
 "המתאבק עם מנוול מתנוול גם כן"¹²; כיון שמתעסק עם עניני העולם, בהכרח שיתדבק בו משהו
 מהשקפת העולם, וישפיע עליו גם בנוגע לתורה, ולכן, כשיבוא לפסוק דין, הנה לא זו בלבד שאין זה
 דעת תורה, אלא עוד זאת, שיהיה היפך דעת תורה!

כז. לכאורה יכולים להתווכח ולשאול מהו טעם הדבר, אבל כך הוא הדין, ובעוונותינו הרבים רואים
 זאת בפועל ממש:
 ישנו 'בעל-בית' חרדי, שמקפיד על דקדוק קל של דברי סופרים, אבל כאשר, מתערב ענין של העולם,
 וצריך לצאת ידי חובתו כלפי עורך-דין, או כלפי 'בעל-בית' שעומד עמו בקשרי מסחר ואחר כך צריך
 להתעסק עם ה"מפלגה" באותו מחוז ("דיסטריקט") שבו רוצה להיות חבר הקונגרס, או חבר בית
 המחוקקים ("סענאטור") - הנה למרות שראשי-ישיבות אומרים שזהו דבר האסור, הרי לא זו בלבד שאינו
 מקבל דעת תורה, אלא עוד זאת, שנעשה אצלו היפך דעת תורה, באמרו, שגם הוא דתי, ובעבר קיבל
 סמיכה לרבנות, ובמילא יכול לישב בבית-דין, והוא פוסק היפך דעת תורה.

וכאשר טוענים אליו: הרי זה ענין שנוגע לרבבות ילדים מישראל שיוכלו להתחנך בחינוך הכשר -
 עונה, שיש לו סמיכה לרבנות... אלא מאי, ישנו רב שהורה דעת תורה באופן אחר - אזי מחפש על זה
 תירוץ...

וכאמור, מדובר אודות 'בעל-בית' דתי, שיודע שכיבוד אב ואם הוא ענין שנאמר בעשרת הדברות,
 ואף-על-פי-כן מעיז פניו נגד אביו - שעל זה בודאי אין שום תירוץ!

ובכן: זה מה שקורה כאשר 'בעל-בית' רוצה לפסוק דין, למרות שיודע שהוא שייך למסחר! - במסחר,
 אתה הוא 'בעל-הבית' ואתה הוא הפוסק; אבל כשמדובר אודות חושן משפט, יורה דעה, אבן העזר
 ואורח חיים - אסור להושיב בעלי-בתים בבית-דין!

ואף שיודע גם אודות דין זה - טוען הוא: דין זה - כתב רב!...

וזהו ענין שנעשה ברבים, ואף-על-פי-כן, לא נגע ולא פגע!...

ובודאי שלא יצליח הדבר, כיון שהקדוש-ברוך-הוא לא יניח זאת, וכמו שכתוב¹³ "אל תגעו במשיחי",
 ודרשו רז"ל¹⁴: "אלו תינוקות של בית רבן", כך, שבדאי יפעלו שיתקבלו הכספים עבור הילדים, ויחנכו
 אותם על יסודי התורה והמצוה.

ובסופו של דבר - עוד תהיה לבעלי-בתים ה"ברייטקייט" לדרוש שיתנו להם לחלק את הכספים, כיון
 שהרב הוא "בטלן", ואינו יודע לחלק כספים!...

וכל זה - בה בשעה שהוא צעק שאסור לקחת את הכסף, בגלל שזה נגד "חוקת-המדינה"
 ("קאָנסטיטוציע"), ויש להקפיד על שמירת "חוקת-המדינה" גם על חשבון חינוכם של רבבות ילדים.
 וכאשר באים גוים ואומרים שאין זה בניגוד לחוקת-המדינה - שולל את דבריהם, באמרו: אני יהודי של
 "חושן משפט", ו"חושן משפט" פוסק¹⁵ ש"דינא דמלכותא דינא"...

אלא מאי, רבנים כבר פסקו את הדין - רבנים הם "בטלנים"; ישנו ענין של כיבוד אב - האבא הוא
 מהדור הישן ("אַן אַלד־פעשענדר איד"); צריכים לרשום ילדים, וצריכים עוד כתה ועוד מלמד או שני

(14) שבת קיט, ב.
 (15) סש"ט.

(12) תניא ספכ"ח.
 (13) תהלים קה, טו.

- 1 מלמדים - איזה תפיסת-מקום יש לזה בשעה שהוא צריך לשאת את "חוקת-המדינה" על כתפיו, ולהתעסק
- 2 עם עורך-דין, ועם 'בעל-בית' שני ושלישי, שלמחרת צריך לנהל עמהם מסחר? ...!
- 3 הוא אמנם לא עושה זאת במזיד, כי אם בשוגג, כיון שנדמה לו שהוא מכוין אל האמת; אבל ענין
- 4 זה גופא מבהיר השולחן-ערוך: מלכתחילה לא צריך 'בעל-בית' להתערב בענין שאינו שלו! ... כשם שלא
- 5 מתערבים במסחר שלך, כך אל תתערב בעניני "חושן משפט" ...!
- 6 ואז יהיה טוב יותר ("געזינטער") ל'בעל-בית', וטוב יותר לרב - שהרי גם בשביל הרב הרי זה נסיון
- 7 גדול שישב בבית דינו 'בעל-בית' כזה שדואג למשכורתו של רב חרדי, כך, שבודאי "יודע" הדין
- 8 בשולחן-ערוך חושן-משפט שאסור ל'בעל-בית' לישב בבית-דין [שהרי ה'בעל-בית' שאינו יודע דין זה,
- 9 אינו משלם משכורת לרב חרדי...], ואף-על-פי-כן "מורד בו" ... ודוחק את עצמו ("ער שפארט זיך")
- 10 לישב בבית-דין!
- 11 כאשר הבעל-הבית יעסוק בחלק שלו, ולא יתערב בהקביעות של ראש השנה ויום הכפורים, שזהו
- 12 ענין ששייך לרבנים, "מאן מלכי רבנן"¹⁶ - אזי יהיה טוב לו וטוב לו, והעיקר - שיהיה טוב לתינוקות
- 13 של בית רבן.
- 14 וכל התירוצים האמורים, שבחוקת-המדינה נאמר כך וכך וכו' - הנה לכל לראש נוגע ה"חוקה" שניתנה
- 15 בהר סיני: "ושננתם לבניך"¹⁷, "אלו התלמידים"¹⁸, וכל זמן שישנו ילד אחד שאינו במצב של "ושננתם",
- 16 הרי החיוב בזה מוטל על כל אחד ואחד מ ישראל.
- 17 אלא שיש לו שתי ברירות: או שיתן מכספו, ואם אינו רוצה ליתן מכספו - יניח למישהו אחר ליתן...
- 18 לא מוצא חן בעיניך - אל תתערב; אף אחד לא דורש ממך לעשות היפך ממה שנראה לך, אבל אל
- 19 תקלקל למישהו אחר; לא יהיה לך חלק במצוה זו, ובמקום זה תעסוק במצוות אחרות, ובכלל, מי אומר
- 20 שצריך גם "כתר כהונה", גם "כתר מלכות", וגם "כתר מסחר" וכו' וכו' - מספיק שיהיה לו כתר אחד! ...
- 21 ובכל אופן - סוף כל סוף יהיה זה באופן ש"מלאכתן נעשית על-ידי אחרים"⁷, כמו שכתוב¹⁹ "ועמדו
- 22 זרים ורעו צאנכם", כך, שהתינוקות של בית רבן יקבלו את התמיכה הכספית על-ידי גוים.
- 23 וכאמור לעיל, שכאשר יצטרכו לקבל את הכספים, אזי יהיו הם ה"קופצים בראש", שידרשו שיתנו
- 24 להם את הכספים, והם יהיו ה"מחלקים", והם אלו שיקבעו איזה מלמד לבחור, ובאיזה ספר לימוד ללמוד!
- 25 ואין לתמוה על זה - שהרי נמצאים אנו "בעקבות משיחא", ככל הסימנים שנאמרו על זה בסיום
- 26 מסכת סוטה...
- 27 ויהי-רצון שיקויים מה שכתוב שם בברייתא דרבי פינחס בן יאיר - שניתוספה ונדפסה בש"ס -
- 28 שמסיימת בביאת אליהו הנביא זכור לטוב, ולאחרי זה מפטירים ב"אמן" גדול,
- 29 וכפי שהיו ה"מגידים" רגילים לסיים: "ובא לציון גואל, ונאמר אמן".

(18) ספרי ופרש"י עה"פ.
(19) ישע"י סא, ה.

(16) ראה גיטין סב, סע"א. זח"ג רנג, ב (ברע"מ).
(17) ואתחנן ו, ז.

בס"ד. שיחת ליל ד' פ' בשלח, יו"ד שבט ה'תשנ"ב.

- אחרי תפלת ערבית -

בלתי מוגה

בעמדנו בסיום יום השלישי שהוכפל בו כי טוב¹, ובהתחלת יום הרביעי שבו ניתלו המאורות²,
 "ניתלו" בתי"ו -

יהי רצון שבקרוב ממש יהיו - "שני³ המאורות הגדולים"⁴ בגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח
 צדקנו,

ושענין הצדקה ימהר ויזרו זאת עוד יותר⁵ - שיהא באופן דתיכף ומיד ממש.

*

[כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן לכאו"א מהנאספים "קונטרס מאמרים תרפ"ב" שי"ל היום בפעם הראשונה
 מכת"י, בצירוף ב' שטרות של דולר, לתת אותם (או חילופם) לצדקה].

(4) ראה לקו"ת צו יו"ד, א. אוה"ת נ"ך ח"א ע' רטז ואילך.
 המשך תרס"ו ע' תט. שם ס"ע תמד ואילך.
 (5) ראה ב"ב יו"ד, א. תניא פל"ז (מח, ב ואילך).

(1) ראה פרש"י בראשית א, ז.
 (2) בראשית שם, יד ואילך.
 (3) שם, טז.

המשך ביאור למס' חולין ליום שני עמ' א

מעשה בענין זה: רבי יצחק בר יוסף הוה קאזיל ו-היה חולך בתי"ה
 ו-אחריו דרבי ירמיה בשוקא דטבחים ו-בשוק הטבחים, חזנחו להנך
 דקנימין צמחי צמחי - ראה רבי יצחק בן יוסף את הריאות הנמכרות
 שם ויש בהן אבעבועות רבות, אמר ליה ו-לון לרבי ירמיה, לא כעי
 מר אויפצא - האם אין צריך מר לקנות חתיכת בשר. ושאלו כן, לפי
 שרצה לראות אם מכשיר הוא ריאות אלו. אמר ליה רבי ירמיה
 לרבי יצחק בר יוסף, לית לי פרייטי - אין לי פרוטות בכדי לשלם
 עבור הבשר. רבי ירמיה דחהו בכך, משום שלא רצה לגלות לו
 דעתו בדבר. אמר ליה רבי יצחק בר יוסף לרבי ירמיה, אקפן אנא
 - אוכל לעשות שתקנה בהקפה, משום שהטבחים יאמינו לי
 שישולם להם בזמן אחר. אמר ליה רבי ירמיה לרבי יצחק בר יוסף,
 מה אקפיד לך - מה אעשה לך, רואה אני שאיני יכול להשמט
 מלומר לך דעתי, ובכן אומר לך דבי אתו ו-שכאשר באו לשאול
 על ריאה שיש בה צמחים לקמיה ו-לפניו דרבי יוחנן, משדר להו
 לקמיה - היה שולחם לשאול לפניו דרבי יוחנן דרבי שמעון, דמורי
 ו-שהיה מורה בה משמיה ו-משמו דרבי אלעזר דרבי שמעון
 להתיבדא ו-להתיר, וליה לא סבירא ליה - אולם רבי יוחנן עצמו
 לא סבר שיש להתיר, אלא שלא הורה לאיסור לפי שמע
 זאת מרבו. ולכן איני רוצה לקנות ריאות אלו, משום דעתו של
 רבי יוחנן שראוי להטריפן.
 מעשים נוספים בענין זה: אמר רבא, בי הוה מסנינן ו-כאשר היינו
 פוסעים בתי"ה ו-אחריו דרבי נחמן בשוקא

יצחק בר יוסף אמר רבי יוחנן, קרה שניקבה וקבר סותמתה באותו
 מקום כנגד הנקב, בשקרה, הלא אף שם אילו אינקיב ו-ניקב) כבד
 להרה - כנגד אותו מקום שניקבה בו המרה, מאי ו-מהו הדין בזה,
 הלא היא מרפה, אם כן ליתני ו-שישנהו התנא במשנה בין שאר
 הטריפות גם נקובת הקבר, ובאופן שיש נקב במרה כנגד נקב זה,
 שהיא נטרפת בכך. אלא מה תאמר ליישב זאת, שבי ו-כאשר
 ניקבה נקב דלא מיניה מיטרפא - שלא מחמת הנקב עצמו נטרפת
 אלא מחמת דבר אחר, שלא נקב הכבד מטריפה אלא הנקב במרה
 שכנגדו, לא קתני - לא שנה התנא במשנה טריפה זו, שאינה
 מחמת הכבד עצמו, הקא נמי - כך גם תאמר ליישב את קושייתך,
 מדוע לא שנה התנא נקובת הדופן ובאופן שיש נקב בריאה כנגד
 הנקב שבדופן, בין דלא מיניה מיטרפא - שלא מנקב זה שבדופן
 היא נטרפת אלא מהנקב שבריאה שכנגדו, לא קתני - לא שנה
 התנא במשנה טריפה זו, שאינה מחמת הדופן עצמה.
 דיני ריאה שיש בה אבעבועות: בעא מיניה ו-שאלו דרבי בר
 חנה משמואל, העלתה הריאה צמחין ו-אבעבועות, מהו דינה. אמר
 ליה ו-לון שמואל לרבה בר בר חנה, בשקרה. אמר ליה רבה בר בר
 חנה לשמואל, אף אני אומר בן שהיא כשירה, אלא שהתלמידים
 מודניין ו-מגמגמים בדבר, ודעתם שיש להטריפה. דאמר רב מתנא,
 מליא ו-מלאה) מוגלה מרפה, מלאה מים וזבים, בשקרה, ואבעבועות
 בריאה מלאות מוגלה הן ויש להטריפן. אמר ליה שמואל לרבה בר
 בר חנה, התיא - דין זה של רב מתנא, כבוליא אתמר ו-נאמר,
 ואילו בריאה אף אבעבועה מלאה מוגלה אינה מטריפה אותה.

בס"ד. בס"ד. משיחות יום ה' פ' בשלח, י"א שבט וש"פ בשלח, שבת שירה, י"ג שבט ה'תשנ"ב.

בשבת שירה, וממנו נמשך גם בשאר השבתות⁹.
ומזה מובן גם בנוגע לעליות דיום ההילולא
(כידוע¹⁰ שביום ההילולא נעשית עלי' באין-ערוך
לגבי כל העליות שלפני זה), שעיקרם ושלמותם
(ביום השבת שקשור עם ענין השיר, ובפרט) בשבת
שירה.

וענין נוסף בקביעות כזו (שהעשירי בשבט חל
ביום הרביעי) - שהשלמות דיום ההילולא
שנעשית ביום השבת שלאחריו (שבת שירה)
כוללת גם השלמות היתירה דיום הט"ו בשבט
(ביום שני¹¹) שהוא בג' הימים (שבת, יום ראשון
ויום שני) שנחשבים (בכמה ענינים) למציאות
אחת¹², שנוסף לכך שבו "קיימא סיהרא (דחודש
שבט) באשלמותא"¹³, ה"ה גם "ראש¹⁴ השנה
לאילן"¹⁵.

וע"פ הידוע¹⁶ ש"המועדים של כל השנה ..
(גם) מועדי דרבנן .. בכולן יש שייכות לאותן
הפרשיות שחלות בהן" - יש לבאר הקשר
והשייכות דכהנ"ל לפרשת בשלח, פרשת השבוע
דיום ההילולא ודיום הש"ק שלאחריו, ולפרשת
יתרו, פרשת השבוע דט"ו בשבט, שמתחילין
לקרותה בתפלת מנחה דשבת פ' בשלח.

(9) להעיר, שהציווי על יום השבת (לראשונה) הוא בפרשת
בשלח (פרשת שירה) - "שם שם לו חק ומשפט גור", "במרה נתן
להם .. שבת כו" (טו, כה ובפרש"י), ובפרטיות בפרשת המן,
"והי' ביום השישי והכינו גור" (טז, ה), "שבתון שבת קודש לה'
מחר וגו'" (שם, כג), "ראו כי ה' נתן לכם השבת וגו'" (שם, כט).
(10) ראה התוועדות תשמ"ט ח"ב ע' 178 ואילך. 284 ואילך.
(11) והתחלתו בערב ט"ו בשבט (שאינן אומרים תחנון
במנחה) - ביום ראשון (מוצאי שבת), שנקרא "יום אדח", שבוה
מודגשת השייכות ליום הש"ק שקביעותו ביום י"ג בחודש,
בגימטריא "אדח".

(12) ראה פסחים שם. ועוד. ולהעיר גם מהדין (שו"ע אדה"ז
או"ח ססמ"ה ס"ג. ובכ"מ) שפחות משלושה כלבוד דמי.
(13) זהר ח"א קנ, רע"א. ח"ב פה, רע"א. ועוד. וראה שמו"ר
פט"ו, כו.

(14) ר"ה בתחלתה - כדעת ב"ה, שהלכה כמותם (ראה רמב"ם
הלי' תרומות פ"ה הי"א. הלי' מע"ש פ"ה ה"ב).

(15) להעיר מהשייכות לבעל ההילולא, ששמו הראשון
"יוסף", מלשון הוספה - שהו"ע הצמיחה דאילן (ראה לקוטי
לוי"צ אגרות קודש ע' תג). התוועדות תשמ"ח ח"ב 322 ואילך.
תשמ"ט ח"ב ע' 261 ואילך.

(16) של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב (רצו, א).

א. בהקביעות דהעשירי בשבט (יום ההילולא
של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו) ביום הרביעי
בשבוע (בכמה שנים וכן בשנה זו) - כמה ענינים:
לכל לראש - מעלתו של יום הרביעי בשבוע
(מצ"ע), שבו נתלו המאורות, "שני המאורות
הגדולים"¹.

ועוד וג"ז עיקר - שנקרא "קמי שבתא"², כיון
שבו מתחילה ההכנה ליום השבת שלאחריו
(שבשנה זו בו נעשית העלי' והשלמות דיום
ההילולא באופן ד"ויכולו"³), כמודגש בשירו של
יום שסיומו וחזרתו ב"לכו נרננה הקטן"⁴,
ההתחלה (ג' פסוקים ראשונים) דמזמור "לכו
נרננה"⁵ שאמירתו בשלימות היא בקבלת שבת,
שבוה מודגש ג"כ שהשלמות דיום ההילולא שחל
ביום הרביעי היא ביום השבת שלאחריו.

ועילוי נוסף מצד מעלתו המיוחדת של יום
הש"ק זה (שהתחלתו ביום הרביעי) - שבת שירה
- שבו מודגש הענין ד"לכו נרננה" (רינה ושירה),
הן בהתחלת המזמור בשירו של יום הרביעי, והן
ובעיקר בשלימותו בקבלת שבת.

ויומתק יותר ע"פ הידוע⁶ ש"שיר" שייך
במיוחד ליום השבת ("מזמור שיר ליום השבת"⁷),
כפירוש במאמר המשנה במסכת שבת⁸ "כל בעלי
השיר יוצאין בשיר ונמשכין בשיר", שכל עלי'
מדרגא לדרגא (שיוצאים מהדרגא הקודמת
ונמשכים לעלות למעלה), היא ע"י שיר, ולכן גם
עליית העולמות ביום השבת היא ע"י שיר - דיש
לומר, שעיקר העלי' דיום השבת ע"י השיר היא

(1) בראשית א, טו.

(2) פסחים קו, סע"א.

(3) בראשית ב, א. וראה לקו"ת בהר מא, א. אוה"ת עה"פ.
ועוד.

(4) לקו"ד ח"א לג, רע"א. "היום יום" כ"ג כסלו.

(5) והחידוש בזה - ששירו של יום הרביעי הוא המזמור
שלפניו (מזמור צ"ד, "אל נקמות ה' גור" עד "יציתם ה'
אלקיננו"), ואעפ"כ, ממשכים גם התחלת המזמור שלאחריו
(מזמור צ"ה).

(6) תו"א תשא (בהוספות) קיג, א. אוה"ת בראשית (כרך ג)
תקיד, א ואילך.

(7) תהלים צב, א. וראה ר"ה לא, א.

(8) ריש פ"ה.

כי יד על כס י"ה מלחמה לה' בעמלק מדור דור" 27, 25
 "נשבע הקב"ה שאין שמו שלם 28 ואין כסאו שלם 26
 עד שימחה שמו של עמלק, שנאמר 29 האויב תמו
 חרבות לנצח, זה עמלק .. מהו אומר אחריו וה' 30
 לעולם ישב, הרי השם שלם, כונן למשפט כסאו, 29
 הרי כסאו שלם" 31;

ובפרשת יתרו - כמבואר בדרושי חסידות 32 31
 ש"יתרו", ע"ש ש"יתר פרשה אחת בתורה ואתה 32
 תחזה" 20, רומז על ההוספה (יתר) בתורה לעתיד 33
 לבוא ("תורה חדשה מאתי תצא") באופן של ראי' 34
 (תחזה) 33.

ולהבין תוכן הענינים דשירת הים ומלחמת 36
 עמלק (והמשכם ב) הודאת יתרו ושייכותם 37

(27) "מדרא דעלמא דין ומדרא דמשיחא ומדרא דעלמא
 דאתי" (תיב"ע).

(28) אע"פ ש"י"ה" הוא גם שם כפ"ע (רמב"ם ה' יסוה"ת
 פ"ו ה"ד), וכמ"ש בשירת הים (טו, ב) "עזי וזמרת י"ה".

(29) תהלים ט, ז.

שם, ח.

(31) ויומתק יותר - שגם השלימות דבית המקדש ("מקדש
 אדני כונונו ידך") תלוי במחיית עמלק, כמדוגש בה"שלש מצות
 (ש)נצטוו ישראל בכניסתן לארץ, למנות להם מלך .. ולהכרית
 זרעו של עמלק .. ולבנות בית הבחירה" (רמב"ם ריש הלכות
 מלכים - מסנהדרין כ, ב) שמזה מובן, שע"י השלימות דמנוי
 מלך* והכרתת זרעו של עמלק, נעשית גם השלימות דבנין בית
 הבחירה**.

ויש לומר, שענין זה מרומז בב' אופני הניקוד דתיבת "זכר"
 בצירי או בסגול*** ש"זכר" בצירי (ב' נקודות) רומז על (מחיית
 עמלק שקדמה ל)שתי מקדשות (בית ראשון ובית שני), ו"זכר"
 בסגול (ג' נקודות) רומז על (מחיית עמלק שקדמה ל)ביהמ"ק
 השלישי והמשולש****.

(32) סה"מ עטר"ת ותש"ט שבע' 22.

(33) והטעם שנאמר "תחזה" בלשון תרגום (אף שלעיתיד לבוא
 תהי' ראי' ממש) - "לפי שעכשיו הוא בבחי' התעלמות ועיקר
 הגילוי (באופן של ראי') יהי' לעתיד לבוא" (סה"מ עטר"ת ותש"ט
 שם).

(* כולל ובעיקר - ה' ימלך לעולם ועד", "שכל המלוכה שלו".
 (** ונפ"ז י"ל הרמז בהמשך הכתובים: "מקדש אדני כונונו ידך"
 (השלימות דביהמ"ק), כיון ש"ה' ימלך לעולם ועד" (השלימות
 דמינוי מלך), ולאח"ז (בסיום הפרשה) "מחה אמצחה את זכר עמלק"
 (השלימות דמחיית עמלק).

(***) ומנהגו שקורין שניהם, אלא, שבפ' בשלח (ובפורים) מקדימים
 זכר בסגול ואח"כ זכר בצירי, ובפ' תצא מקדימים זכר בצירי ואח"כ
 זכר בסגול (ספר המנהגים חב"ד ע' 72. וש"נ).

(****) וי"ל באופן אחר קצת (ובפרט בהקריאה דפרשת בשלח
 שמקדימים זכר בסגול לזכר בצירי) - שזכר בסגול (ג' נקודות) קאי על
 פרטי הדרגות דהמשכן, בית ראשון ובית שני, וזכר בצירי קאי על ב'
 האופנים הכלליים בהמקדש, מקדש שקיומו במשך זמן ואח"כ חרב,
 ומקדש נצחי (שיבנה בשתי ידיים).

1 ב. ובהקדם הנקודה המשותפת דב' הפרשיות
 2 בשלח ויתרו - הכנה למתן-תורה:

3 פרשת בשלח - שבה מדובר אודות שלימות
 4 היציאה ממצרים (בקריעת ים סוף¹⁷), שהיא
 5 ההכנה למתן-תורה, כמ"ש¹⁸ "בהוציאך את העם
 6 ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה"¹⁹.

7 ופרשת יתרו - שנוסף על היותה הפרשה
 8 דמתן-תורה, מדובר בתחילתה (ועל שם זה נקראת
 9 הפרשה כולה) אודות הודאת יתרו (כתוצאה מזה
 10 ששמע השמועה ד"קריעת ים סוף ומלחמת
 11 עמלק"²⁰ שבפרשת בשלח) "עתה ידעתי כי גדול
 12 ה' מכל האלקים וגו'"²¹, שהיתה ההכנה
 13 למתן-תורה²².

14 ויש לומר, שבפרטי הענינים שבפרשיות בשלח
 15 ויתרו ע"ד ההכנה למתן-תורה נכללת גם (וג"כ
 16 עיקר) ההכנה להשלימות דמתן-תורה שתהי'
 17 לעתיד לבוא ("תורה חדשה מאתי תצא"²³) -
 18 כמרומז:

19 בפרשת בשלח - (א) בשירת הים (בקריעת ים
 20 סוף), שסיומה וחותמה "מקדש²⁴ אדני כונונו
 21 ידך", "בשתי ידיים, ואימתי יבנה בשתי ידיים כשה'
 22 ימלך לעולם ועד²⁵, לעתיד לבוא שכל המלוכה
 23 שלו", (ב) במלחמת עמלק (בסוף פרשת בשלח),
 24 שסיומה וחותמה "מחה²⁶ אמצחה את זכר עמלק ..

(17) כש"יירא ישראל את מצרים מת על שפת הים", "שפלטן
 הים על שפתו כדי שלא יאמרו ישראל כשם שאנו עולים מצד זה
 כך הם עולים מצד אחר רחוק ממנו וירדפו אחרינו" (פרשתנו יד,
 ל ובפרש"י) - שעד אז היתה אימת מצרים עליהם (ראה לקו"ש
 חכ"ב ע' 34. ויש"נ).

(18) שמות ג, יב ובפרש"י (משמור"ר פ"ג, ד).

(19) ובפרט ע"פ המבואר בדרושי חסידות שהענין דקרי"ס
 כשלעצמו (נוסף על השלימות דצ"מ) הוא הכנה למתן-תורה -
 כי, בקרי"ס ה' החיבור דים ויבשה, עלמא דאתכסייא ועלמא
 דאתגלייא, שזוהי ההכנה להחיבור דעליונים ותחתונים במ"ת
 (ראה שער האמונה לאדהאמ"צ פי"ז ואילך. אוה"ת פרשתנו ע'
 תיז ואילך. ועוד).

(20) ר"פ יתרו ובפרש"י.

(21) שם, יא.

(22) כדאיתא בזוהר (ח"ב סז, ב. סח, א) "כדין אסתלק
 ואתייקר קוב"ה עילא ותתא ולבתר יהיב אורייתא" (וראה אוה"ת
 ר"פ יתרו. סה"מ עטר"ת ע' רצא ואילך. סה"מ תש"ט ס"ע 56
 (הב') ואילך. לקו"ש ח"א ע' 74 ואילך. ועוד).

(23) ישע"י נא, ד. ויק"ר פי"ג, ג.

(24) טו, יז ובפרש"י.

(25) שם, יח.

(26) יז, יד-טז ובפרש"י.

- 1 להשלימות דמתן-תורה לעתיד לבוא - יש להקדים
2 ולבאר מ"ש בהתחלת הפרשה "ויהי בשלח פרעה
3 את העם ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים כי
4 קרוב הוא ("אשר הוא קרוב³⁴ וטוב לנחותם בדרך
5 ההוא"³⁵, "דרך ישר ליכנס בארץ כנען"³⁶) .. ויסב
- 6 אלקים את העם דרך המדבר ים סוף", שלכן הי'
7 צורך בקריעת ים סוף (ושירת הים), ובהמשך לזה
8 מלחמת³⁷ עמלק³⁸, ובהמשך לשניהם ("קריעת ים
9 סוף ומלחמת עמלק") הודאת יתרו, כדלקמן.
המשך השיחה יודפס בדבר מלכות לפי יתרו

על זה ש"לא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים" (ולא הטעם על זה שלכאורה הי' צריך לנחותם דרך ארץ פלשתים), ולכן מפרש שהטעם הוא "כי קרוב הוא ונוח לשוב באותו הדרך למצרים".

(36) רשב"ם ריש פרשתנו.

(37) שבסוף פרשתנו (ובס"פ תצא), משא"כ "מלחמת וירד העמלקי והכנעני וגו'" (שבפרשת שלח (יד, מה)), שעלי' נאמר בהתחלת פרשתנו "ולא נחם גו' פן ינחם העם בראותם מלחמה גו'", כפירוש רש"י.

(38) "משל לאמבטי רותחת .. הקירה לפני אחריים, אף כאן .. (כש)קרע הים לפניהם .. נפל פחדן על כל האומות .. בא עמלק .. הקירו כו'" (תנחומא תצא ט (בסופו)).

(34) "כי ממצרים עד ירושלים דרך פלשתים אינו מרחק רב והוא כמו מהלך עשרה ימים בדרך הישרה" (ראב"ע ריש פרשתנו).

(35) רמב"ן ריש פרשתנו. - ויש לומר, שגם לפירוש רש"י "כי קרוב הוא ונוח לשוב באותו הדרך למצרים", הסיבה שלכאורה הי' צריך לנחותם דרך ארץ פלשתים היא בגלל שזוהי הדרך הישרה והקרובה לארץ ישראל*, אלא, שרש"י מדויק הלשון "כי קרוב הוא" (ולא "אף שקרוב הוא"), שכוונת הכתוב לפרש הטעם

(* ובודאי שאין כאן פלוגתא במציאות.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ד טבת, תשכ"ב

ברוקלין.

האברך יחיאל מיכל שי

שלום וברכה!

במענה למכתבו מח"י טבת, בו מבשר אשר קבל משרת שוחט עופות.

ובודאי ידוע לו מפסק הדין (מובא בשו"ע לאדה"ז ובשו"ת הצ"צ) ששו"ב צ"ל ירא שמים ביותר וביותר וישתדל ככל יכולתו למלאות הדרישה האמורה, והרי הבא לטהר מסייעין אותו.

ויהי רצון שיהי' בשעה טובה ומוצלחת, ומענין לענין באותו ענין, שיוסיף אומץ בלימוד תורה ברבים, שבודאי בזה גם ישנו לימוד תורת החסידות ועניני' ברבים הפצת המעינות אשר גם זה יהי' בהצלחה ובהוספה מזמן לזמן כהציוי לעלות בקדש,

והרי יומא דא, בו נכתב המענה, הוא יום הילולא של רבנו הזקן, וידוע המשל שאמר בנוגע להפצת המעינות, מאבן טובה שבכתר המלך, שזה מלמדנו שעוד יותר גדולה האחריות בהענין לנצל האבן טוב שבכתר המלך, לאחר שהמלך כבר נתנו לרשות בני"י, וק"ל. ויהי רצון שיהיו דבריו יוצאים מן הלב ובמילא יכנסו אל לב השומע.

בברכה לבשו"ט בענינים הכללים והפרטים.

בס"ד. משיחות ש"פ בא (ו' שבט) וש"פ בשלח (י"ג שבט) ה'תשנ"ב.

- ע"ד מעלת נשי ובנות ישראל תחינה בדורנו זה -

את העזים", "היא היתה אומנות יתירה שמעל גבי
העזים טווין אותן" ¹³.

ועוד ועתה והוא העיקר ¹⁴ - שייכותן המיוחדת
להגאולה:

אמרו חז"ל ¹⁵ "בשכר נשים צדקניות שהיו
באותו הדור נגאלו ישראל ממצרים", ועד"ז בנוגע
לגאולה העתידה לבוא, עלי' נאמר ¹⁶ "כימי צאתך
מארץ מצרים אראנו נפלאות", שתהי' בשכר נשים
צדקניות שבאותו הדור, כמארז"ל ¹⁷ "אין הדורות
נגלים אלא בשכר נשים צדקניות שיש בדור".
ובפרט ע"פ המבואר בכתבי האריז"ל ¹⁸ שדור
הגאולה העתידה הוא גלגול של הדור שיצא
ממצרים, ועפ"ז, הנשים הצדקניות שבדורנו
שבזכותן נגלים, הן הן הנשים הצדקניות שבזכותן
יצאו ממצרים.

וכיון שדורנו זה הוא דור האחרון של הגלות
ודור הראשון של הגאולה, כדברי כ"ק מו"ח
אדמו"ר נשיא דורנו, שכבר נשלמו כל עניני
העבודה ועומדים מוכנים לקבלת פני משיח צדקנו
- השתדל כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו לפעול
ולהשפיע ביותר על הנשים, כדי למהר ולזרז את
הגאולה בזכותן של נשים צדקניות שבדורנו.

ולהוסיף, שמעלתן של נשי ישראל מודגשת (לא)
רק בהבאת הגאולה, אלא גם ובעיקר) בהגאולה

א. מהחידושים דכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו,
בעל ההילולא דעשירי בשבט - התעסקותו
והתמסרותו לפעול ולהשפיע גם על נשי ובנות
ישראל ¹ בעניני יהדות, תורה ומצוות' (כולל
ובמיוחד תורת החסידות ²), ויתירה מזה, שפעולתו
בוה היתה ע"י הדגשת מעלתן המיוחדת של נשי
ישראל, שכל אחת מהן היא "עקרת הבית", ובכחה
וביכלתה לפעול על כל בני הבית, גם הבנים והבעל ³.
והמקור לזה - כמבואר בשיחתו הידועה ⁴ ע"ד
קדימת הנשים לאנשים בענינים עיקריים דכלל
ישראל:

במתן-תורה - כמ"ש ⁵ "כה תאמר לבית יעקב",
אלו הנשים", ואח"כ "ותגיד לבני ישראל",
"האנשים". ובנדבת המשכן ("ועשו ⁶ לי מקדש
ושכנתי בתוכם" ⁷) - כמ"ש ⁸ "ויבואו האנשים על
הנשים", "שהן היו שם בראשונה והאנשים נטפלו
להן" ⁹.

ונוסף על הקדימה בזמן, גם (ובעיקר) קדימה
בתוכן ובמעלה: במתן-תורה - שהנשים לא רצו
ליתן ולא נתנו זהבם לעשיית העגל ¹⁰ (שלא
השתתפו בחטא העגל שהוא ההיפך דמ"ת),
ובנדבת המשכן ¹¹ - כמ"ש ¹² "וכל הנשים גו' טו

(1) אף שבדורות שלפנ"ז היתה עיקר ההתעסקות עם האנשים,
ובאמצעותם באה ההשפעה גם לנשים.

(2) כיון שכלימוד תורת החסידות תלוי קיום המצוות
העיקריות שחיובן תמידי - אמונת ה' ויחודו, אהבתו ויראתו כו'.

(3) ובלשון חז"ל - "נשים במאי זכיין באקרויי בנייהו לבי
כנישתא כו' ונטרין לגברייהו כו'" (ברכות יז, א. ושל"נ).

(4) לקו"ד ח"ג בסופו (תקצא, ב ואילך).

(5) יתרו יט, ג ובמכילתא ופרש"י עה"פ.

(6) תרומה כה, ח.

(7) כולל גם הדיק ד"ושכנתי בתוכם", "בתוכו לא נאמר אלא
בתוכם, בתוך כל אחד ואחד" * (כמובא גם בהמשך ההילולא
(בתחלתו)).

(8) ויקהל לה, כב.

(9) רמב"ן עה"פ.

(10) פרדר"א פמ"ה. ועוד.

(11) נוסף לכך שהזהב שלא רצו ליתן לעשיית העגל - נתנוהו
ובשמחה לעשיית המשכן (שבזה מודגש יותר סירובן ליתן
לעשיית העגל).

(12) שם, כו ובפרש"י.

(*) כולל גם כל אחת (ראה סד"ה ועשו לי מקדש תש"ד. תשמ"ו).

(13) "למען יהי' בטווי זהר נוסף כי בהרבה מן הפשוטים
ימעט קצת משוב איכותם כאשר יעקרו ממקום גדולם" (ספורנו
עה"פ), וכן המעלה ד"טהרה גמורה (עי"ז) שיהי' הטווי' בבעל
חי דלא שייך טומאה כלל מחיים" (תדא"ג מהרש"א לשבת צח,
ב). ועי"ז, שעי"ז היתה נדבת המשכן ממין חז"י, כמעלת קרבן
ממין החי** לגבי קרבן ממין הצומח (ראה לקו"ש חט"ז ע' 452).

(14) שהרי הטעם דקדימתן במ"ת ובנדבת המשכן שייך גם
בכל הדורות שלפנ"ז.

(15) סוטה יא, רע"ב.

(16) מיכה ז, טו.

(17) יל"ש רות רמז תרו בסופו (מדרש זוטא רות).

(18) שער הגלגולים הקדמה כ. לקוטי תורה וספר הליקוטים

שמות ג, ד.

(**) ויתירה מזה - שבקרבן כפשוטו בטלה חיותו קודם ההקרבה ע"ג
המזבח, משא"כ בנד"ד, שה"קרבן" הוא בהבאת הנדבה, ובעת
ההבאה הי' חי (אלא שאח"כ גזוהו לצורך עשיית המשכן).

30 - שבענין זה יש מעלה מיוחדת אצל נשי ישראל²⁹,
 31 כידוע³⁰ שאצל האמהות מודגשת הירידה לברר
 32 עניני העולם יותר מאשר אצל האבות שמצד עצמם
 33 הם למעלה מהעולם, ופעולתם (של האבות) בעולם
 34 באופן המתאים היא ע"י האמהות דוקא³¹.

35 בסגנון אחר קצת: גמר ושלמות עבודתו של
 36 נשיא הדור (ביום ההילולא שלו) הוא גם גמר
 37 ושלמות עבודת הדור כולו (שהרי "הנשיא הוא
 38 הכל"³²), וכיון שדור זה הוא דור האחרון, ה"ז
 39 גמר ושלמות כללות העבודה דכנסת ישראל
 40 (אשה) לעשות לו ית' דירה בתחתונים ("באתי לגני
 41 .. עיקר שכינה בתחתונים").

42 ולהוסיף, שבנוגע לכללות הענין דסילוקן של
 43 צדיקים (יארציט והילולא) בגמר ושלמות
 44 עבודתם נאמר "דודי³³ ירד לגנו (ע"ד "באתי
 45 לגני") גו' ללקוט שושנים"³⁴, "לסלק³⁵ את
 46 הצדיקים שבישראל"³⁶ (אשר השלימו נפשם
 47 בתורה ובמצוות³⁷). ועוד ועיקר, שה"סילוק" הוא
 48 בשביל עלי' גדולה יותר (באין-ערוך) שתהי'
 49 בעולם התחי', "הקיצו ורננו שוכני עפר"³⁸,

(29) להעיר שהמשכת השכינה למטה ("באתי לגני") היתה ע"י מתן-תורה ועשיית המשכן (כמבואר בהמשך הענין) - שבשניהם קדמו הנשים לאנשים (כנ"ל ס"א).

(30) ראה התוודעויות תשמ"ט ח"א ס"ע 383 ואילך. וש"נ.
 (31) וטעם הדבר - כיון ששרשם של האמהות הוא למעלה מהאבות, ע"ד סוף מעשה במחשבה תחלה, כפי שיתגלה לעתיד לבוא ש"נקבה תסובב גבר", "אשת חיל עטרת בעלה" (וראה לקמן ס"ז).

(32) פרש"י חוקת כא, כא.

(33) שה"ש ו, ב.

(34) כידוע שכנסת ישראל נקראת בשם "שושנה" - "כשושנה בין החוחים כן רעיתי בין הבנות" (שה"ש ב, ב. וראה שהש"ר עה"פ. ספר הלקטים (דא"ח להצ"צ) ערך שושנה (ע' קצו ואילך). וש"נ), והקב"ה (בזמן הגלות) נקרא בשם "שושן" (ראה סה"מ תקס"ח ע' צ. לקוטי לוי"צ לזח"ב ע' מד).

(35) שהש"ר עה"פ. ועוד.

(36) ולהעיר מהשייכות ד"שושנים" ליאצ"ט של הרבנית הצדקנית מרת רבקה - כדאיתא במדרש (שהש"ר שבעה עה"פ) "למה היא (רבקה) דומה כשושנה בין החוחים". ולהוסיף ע"ד הרמז - שהאותיות "ששנה" ישנם בשמה של הרבנית הצדקנית מרת נטענא שרה.

(37) פי' יפה קול וידי משה שם.

(38) ישע"י כו, יט.

(* "שמות אלקים, במילוי יודי'ן ש', וברבע ר', פשוט פ"ו, והנקודות דגשם אלקים הם ע', ביחד הוא תרנ"ו, מספר שוש"ן" (רשימת אאמו"ר ע"ד שמו המאסר והגלות - נדפסה בהתחלת לקוטי לוי"צ לזח"א. ועוד).

1 עצמה - כידוע ומבואר בספרי קבלה וחסידות¹⁹
 2 שלעתידי לבוא תתגלה מעלת ספירת המלכות
 3 (מקבל, אשה) ששרשה למעלה מכל הספירות
 4 (משפיע, איש), כמ"ש "נקבה תסובב גבר"²⁰,
 5 "אשת חיל עטרת בעלה"²¹.

6 ב. ויש לומר, שענין זה מודגש גם בקשר
 7 ובשייכות ליום ההילולא שלו - גמר ושלמות
 8 עבודתו בחיים חיותו בעלמא דין:

9 המאמר שנתן כ"ק מו"ח אדמו"ר ללמדו
 10 בעשירי בשבט ה'שי"ת (יום ההילולא שלו), ד"ה
 11 באתי לגני אחותי כלה, הוא, בקשר ל"יאצ"ט כבוד
 12 אמו זקנתו הרבנית הצדקנית מרת רבקה נ"ע
 13 זי"ע²² (ביו"ד שבט), והמשכו בד"ה היושבת
 14 בגנים, הוא בקשר ל"יאצ"ט כבוד אמו הרבנית
 15 הצדקנית מרת שטערנא שרה נ"ע זי"ע²³ (בי"ג
 16 שבט²⁴) - שבזה מודגש הקשר והשייכות
 17 דההילולא שלו (גמר ושלמות עבודתו) עם
 18 היארציט של נשים צדקניות בישראל (זקנתו
 19 ואמו²⁵), נשותיהם של נשיאי ישראל (אדמו"ר
 20 מהר"ש ואדמו"ר מהורש"ב).

21 ומודגש גם בהתחלת המאמר - "באתי לגני
 22 אחותי כלה"²⁶ - המעלה והחביבות של כנסת
 23 ישראל ("אחותי כלה") אצל הקב"ה²⁷, ודוגמתו
 24 בכנס"י עצמה, מעלת וחביבות הנשים, כידוע
 25 שהקב"ה וכנס"י הם בדוגמת איש ואשה²⁸.

26 וכן בתוכן המאמר - "באתי לגני .. לגני לגנוני
 27 למקום שהי' עיקרי בתחלה, דעיקר שכינה
 28 בתחתונים היתה", המשכת וגילוי אלקות למטה
 29 להיות לו ית' דירה בתחתונים ע"י העבודה דכנס"י

(19) ראה תו"א ס"פ ויגש. לקו"ת שה"ש מח, ב. ובכ"מ.

(20) ירמי' לא, כא.

(21) משלי יב, ד.

(22) לשון הכותרת למאמר (סה"מ תש"י ריש ע' 111).

(23) לשון הכותרת למאמר (שם ריש ע' 119).

(24) בשנת תש"ב - לפני חמישים שנה (וראה לקמן הערה

109).

(25) ולהעיר, שהיאצ"ט של בתו, הרבנית הצדקנית מרת חי'

מושקא, הוא בתוך עשרה ימים ליי"ג שבט - כ"ב שבט.

(26) שה"ש ה, א.

(27) ועד"ז בהתחלת המאמר "היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני" - מעלת כנס"י לגבי המלאכים שבאים לשמוע קולה של כנס"י בבתי כנסיות ובתי מדרשות.

(28) ועל זה מיוסד כל שיר השירים.

26 כל המצוות, כידוע⁴⁷ שרמ"ח מ"ע (רמ"ח אברין
27 דמלכא) עם ב' ידים (ב' הקוין הכלליים דאהבה
28 ויראה⁴⁸ שעל ידם נעשה קיום המצוות
29 בשלימות⁴⁹) בגימטריא "נר".

30 ולהעיר, שמצות הדלקת נר שבת היא בכניסת
31 השבת, ויתירה מזה, שכניסת וקבלת השבת היא
32 ע"י הדלקת נר שבת (לפני תפלת ערבית דהבעל)⁵⁰
33 - שבזה מודגש הסך-הכל דכללות העבודה בכל
34 ימי השבוע להאיר את העולם ב"נר מצוה ותורה
35 אור".

36 ועד"ז בנוגע לכללות עבודתו של נשיא דורנו
37 (כללות העבודה דכנס"י בדורנו) בעניני "נר מצוה
38 ותורה אור" - שהסך-הכל (גמר ושלמות) הוא (א)
39 ביום הש"ק⁵¹, שכניסתו ע"י הדלקת נר שבת, (ב)
40 ובשבת פרשת בא אל פרעה, "דאתפריעו ואתגליין
41 מיני' כל נהורין".

42 ועוד ועיקר - שזוהי ההכנה לתכלית השלימות
43 ד"נר מצוה ותורה אור" ("כמצות רצונך"⁵²) באופן
44 "דאתפריעו ואתגליין מיני' כל נהורין" - כפי
45 שיתגלה לעתיד לבוא, "ליום שכולו שבת ומנוחה
46 לחיי העולמים"⁵³.

47 ד. ויש להוסיף, שמעלתן של נשי ישראל
48 מודגשת גם בפרשת בשלח - כהקביעות בכמה
49 שנים שיום ההילולא חל בשבוע דפרשת בשלח⁵⁴:
50 בפרשת בשלח מסופר אודות שירת הים - "אז
51 ישיר משה ובני ישראל וגו'"⁵⁵, ולאח"ז "ותקח⁵⁶
52 מרים הנביאה אחות אהרן את התף בידה ותצאן כל
53 הנשים אחרי' בתופים ובמחולות ותענן להם מרים

"הרגיל בנר הווין ל' בני תלמידי חכמים", "דכתיב כי נר מצוה
ותורה אור, ע"י נר מצוה דשבת .. בא אור דתורה" (פרש"י שם).
(47) זח"ב שם, ב. וראה לקו"ת בהעלותך לג, ג. שלח מד, ד.
ובכ"מ.

(48) נוסף לכך שאהבה ויראה הם ב' מצוות פרטיות מרמ"ח
מ"ע.

(49) שעל ידם "פרחא לעילא" (תקו"ז ת"י (כה, ב). תניא
פ"מ. ובכ"מ).

(50) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סוס"ז ס"ז. וש"נ.

(51) להעיר, שדוד מת בשבת (שבת ל, סע"א ואילך).

(52) ראה תו"ח ר"פ ויחי. המשך וככה תרל"ז פ"ז ואילך.
ועוד.

(53) תמיד בסופה.

(54) ולהעיר שהמאמר השני דהמשך ההילולא ניתן ל"ג שבט
שחל בפרשת בשלח.

(55) טו, א.

(56) שם, כ"א.

1 והצדיקים ("שושנים") בראשם, נשמות בגופים
2 בעוה"ז הגשמי, שבו יהי' הגילוי דעיקר שכינה,
3 דירה לו ית' בתחתונים, בגאולה האמיתית
4 והשלימה³⁹.

5 ג. ויש לקשר זה גם עם פרשת השבוע (ובפרט
6 שההסתלקות היתה ביום הש"ק שבו קורין כל
7 הפרשה כולה) - פרשת בא⁴⁰:

8 בפירוש "בא אל פרעה" איתא בזהר⁴¹ "דעייל
9 ל' קב"ה (למשה) אדרין בתר אדרין כו", ודוגמתו
10 בנוגע לפרעה דקדושה, "דעייל ל' קב"ה (למשה)
11 אדרין בתר אדרין" להדרגא הכי נעלית ד"אתפריעו
12 ואתגליין מיני' כל נהורין"⁴².

13 ובזה מרומז הקשר והשייכות להסתלקות של
14 נשיא הדור, משה רבינו שבדור⁴³ - עלייתו לדרגא
15 הכי נעלית ד"אתפריעו ואתגליין מיני' כל נהורין"
16 בעת ההסתלקות⁴⁴.

17 ועוד ועיקר - ש"אתפריעו ואתגליין מיני' כל
18 נהורין" ("בא אל פרעה") הוא הסך-הכל דכללות
19 העבודה בחיים חיותו בעלמא דין להאיר את
20 העולם ע"י העבודה בעניני התומ"צ, "נר מצוה
21 ותורה אור"⁴⁵.

22 וגם בענין זה מודגשת השייכות לנשי ישראל -
23 שהרי אחת המצוות העיקריות שניתנו לנשי ישראל
24 היא מצות נר שבת ויו"ט, "נר מצוה (ותורה
25 אור)"⁴⁶ גם בפועל ובגלוי, מצוה כללית שכוללת

(39) להעיר ממארו"ל (שהש"ר שבהערה 34) "מה שושנה זו
אינה אלא לריח, כך לא נבראו הצדיקים אלא לגאולתן של ישראל
.. מה שושנה זו מתוקנת לשבתות וימים טובים כך ישראל
מתוקנים לגאולה של מחר" (יום שכולו שבת וכולו טוב).

(40) נוסף לכך שפרשת בא היא הפרשה דיציאת מצרים -
ש"בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור נגאלו ישראל
ממצרים" (כנ"ל ס"א).

(41) ח"ב לד, א.

(42) זח"א ר"י, א. וראה בארוכה קונטרס משיחות ג' שבט
וש"פ בא שנה זו (לעיל ע' 136 ואילך).

(43) ראה תקו"ז תס"ט. ב"ר פנ"ז, ז.

(44) ולהעיר, שענין ההסתלקות אינו סילוק ח"ו, שהרי,
"צדיקא דאתפטר אשתכח בכולהו עלמין (גם בזה העולם
המעשה) יתיר מבחיוויה" (זח"ג ע"א, ב. תניא אגה"ק סז"ך
וביאורה), כי אם, כלשון הזהר (ראה זח"ב קכח, ב) "אסתלק יקרא
דקוב"ה בכולהו עלמין" (כמובא במאמר ההילולא), "שהוא בחי'
גילוי אור הסוכ"ע .. בבחי' רוממות" (תו"א ס"פ ויקהל, ע"י"ש).
(45) משלי ו, כג.

(46) ראה זח"ב קסו, א: "נר מצוה, מאי נר, דא נר דאיהי
מצוה דנשין זכין ב' ואיהי נר דשבת". ולהעיר משבת כג, ב:

נבואתה" - שנבואתה של מרים היתה על הגאולה
 ("יושיע את ישראל"), ומאז היתה מצפה בכליון
 עינים מתי תתקיים נבואתה ("ותתצב גו' מרחוק ..
 לדעת מה יהא בסוף נבואתה"), וככל שנתמשך
 הגלות התמרמרה על אריכות הגלות, ועד כדי כך
 שהמרירות על הגלות מודגשת בשמה שמורה על
 מהותה ("מרים על שם המירור").

וע"י המרירות על הגלות ("מרים על שם
 המירור") והצפי' והתשוקה להגאולה ("ותתצב גו'
 לדעה מה יעשה לו") זכו ישראל להגאולה
 ("העמיד הקב"ה גואל זו מרים"), שאז נתקיימה
 נבואתה של מרים.

ולוהוסיף, שענין זה מודגש גם ברחל⁶⁶ -
 שכאשר בנ"י גלו מארץ ישראל, "יצאת⁶⁷ רחל על
 קברה⁶⁸ ובוכה ומבקשת עליהם רחמים, שנאמר⁶⁹
 קול ברמה נשמע גו' (רחל מבכה על בני' מאנה
 להנחם גו'), והקב"ה משיבה יש שכר לפעולתך
 נאום ה' וגו' ושבו בנים לגבולם"⁷⁰].

ולפי ערך גודל המרירות על הגלות ("מרים על
 שם המירור") היתה גודל השמחה על הגאולה
 ("לפום צערא אגרא"⁷¹) - "ותקח מרים גו' את
 התף בידה גו' ותצאן כל הנשים אחרי' בתופים
 ובמחולות".

ועפ"ז יומתק שנבואתה של מרים על הגאולה
 נאמרה בכתוב בשירת הים - "ותקח מרים הנביאה
 אחות אהרן את התף בידה גו' ותצאן כל הנשים
 אחרי' בתופים ובמחולות" - כי, כש"וירא ישראל
 את מצרים מת על שפת הים" ובטלה אימת מצרים
 מעליהם⁷², נתקיימה נבואתה של מרים על גאולת
 ישראל בשלימות, ובמילא היתה גם השמחה על
 הגאולה בשלימות, "בתופים ובמחולות".

(66) ולהעיר שכנסת ישראל נקראת ע"ש רחל (תניא פמ"ה.
 ובכ"מ).

(67) פרש"י ויחי מח, ז. וראה בארוכה לקו"ש ח"ל ע' 236
 ואילך.

(68) ויתירה מזה - שמסרה נפשה שלא להקבר עם יעקב
 (ושאר האבות והאמהות), אלא "בדרך אפרת היא בית לחם", כדי
 "שתהא לעזרה לבני' כשיגלה אותם נבזראדן והיו עוברים דרך
 שם, יצאת רחל על קברה ובוכה ומבקשת עליהם רחמים".

(69) ירמ' לא, יד ואילך.

(70) ולהעיר, שהגאולה היא ע"י דוד - רגל הרביעי שבמרכבה
 (זח"א רמח, ב. ועוד), שזהו גם ענינה של רחל (מאו"א א, פד.
 ועוד).

(71) אבות פ"ה מכ"א.

(72) ראה לקו"ש ח"ז ע' 270. וש"נ.

1 שירו לה' וגו'"⁵⁷, שבזה מודגשת מעלת הנשים על
 2 האנשים, שהשירה שלהן היתה מתוך שמחה
 3 יתירה, "בתופים ובמחולות", ועד כדי כך,
 4 ש"מובטחות היו צדקניות שבדור שהקב"ה עושה
 5 להם נסים והוציאו תופים ממצרים"⁵⁸.

6 ובביאור טעם הדבר ששירת הנשים (מרים)
 7 היתה בשמחה גדולה יותר - יש לומר⁵⁹:

8 איתא במדרש⁶⁰ ש"מרים על שם המירור",
 9 שעיקר קושי השעבוד באופן ד"ומררו את חייהם
 10 גו' בפרך"⁶¹ ה' משנולדה מרים (במשך פ"ו⁶²
 11 שנה, חמש שנים לפני לידת משה), ולאח"ז (ועי"ז)
 12 "העמיד הקב"ה גואל זו מרים"⁶³.

13 ויש לומר הביאור בדברי המדרש "גואל זו
 14 מרים על שם המירור" (דלכאורה מירור וגאולה הם
 15 ענינים הפכיים) - שהגאולה היתה עי"ז שמרים
 16 הרגישה וכאבה ביותר את מרירות הגלות.

17 ובהקדם דרשת חז"ל⁶⁴ על הפסוק "ותקח מרים
 18 הנביאה אחות אהרן גו'", "אחות אהרן ולא אחות
 19 משה .. שהיתה מתנבאה כשהיא אחות אהרן
 20 (ועדיין לא נולד משה) ואומרת עתידה אמי שתלד
 21 בן שיושיע את ישראל .. וכיון שהשליכוהו ליאור
 22 עמד אב"י וטפחה על ראשה אמר לה בתי היכן
 23 נבואתך, היינו דכתיב⁶⁵ ותתצב אחותו מרחוק
 24 לדעה (מה יעשה לו), לדעת מה יהא בסוף

(57) להעיר משמו"ר פכ"ג, ז: "קדמו שרים אלו ישראל אחר
 נוגנים אלו המלאכים בתוך עלמות תופפות אלו הנשים שהן קלטו
 באמצע כדכתיב ותקח מרים הנביאה", היינו, ששירת הנשים
 היתה לפני שירת המלאכים*, והמלאכים הקשיבו לשירת האנשים
 והנשים - ע"ד "חברים מקשיבים לקולך גו'".

(58) פרש"י עה"פ.

(59) ראה גם לקו"ש ח"א ע' 139 ואילך.

(60) שמו"ר רפכ"ו. שהש"ר פ"ב, יא.

(61) שמות א, יד.

(62) כמנין שם אלקים שממנו נמשך ההסתר פנים (אוה"ת
 שמות ס"ע ח. ועוד).

(63) ולהעיר ממ"ש ביוכבד ומרים** "ייעש להם בתים",
 "כהונה ולוי' מיוכבד ומלכות ממרים" (שם, כא ובפרש"י), "יד
 בא ממרים" (שמו"ר פ"א, יז), ונמצא, שגם הגאולה העתידה
 לבוא ע"י משיח צדקנו, מזרע דוד, היא ע"י מרים.

(64) מגילה יא, א. וש"נ.

(65) שמות ב, ד.

(*) וביל"ש תהלים רמז תשצט - ב' דעות בזה.

(**) ראה שהש"ר פ"ד, ה (ב) "הרועים בשונשים .. מרים ויוכבד הן הן
 חיותיהן של ישראל והיו רועות את ישראל שלבם רך כשונשים".

22 (א) "ודבורה אשה נביאה אשת לפידות" ⁸¹,
23 "מאי ⁸² אשת לפידות שהיתה עושה פתילות
24 למקדש" ⁸³ ("משכן שילה"). ודוגמתו בה"מקדש"
25 שבביתו של כאו"א מ"מקדש" - פעולתן של נשי
26 ובנות ישראל בהדלקת נר שבת ⁸⁴ (ויו"ט) להאיר ⁸⁵
27 את הבית כולו, ועל ידו את הסביבה כולה והעולם
28 כולו, בדוגמת הפתילות למקדש שעשתה דבורה
29 שהאירו את המקדש והעולם כולו, "ממנו אורה
30 יוצאה לעולם" ⁸⁶.

31 (ב) "והיא יושבת תחת תומר דבורה" ⁸⁷, "מאי ⁸²
32 שנא תחת תומר .. משום יחוד" ⁸⁸ ("שהוא גבוה
33 ואין לו צל (אין לו ענפים למטה) ⁸⁹ ואין אדם יכול
34 להתייחד שם עמה כמו בבית") - מעלת הצניעות
35 ("כל כבודה בת מלך פנימה" ⁹⁰), וכמודגש גם
36 בשירת דבורה: "מנשים באוהל תבורך" ⁹¹, "מאן
37 נשים שבאוהל שרה רבקה רחל ולא" ⁹², שזהו
38 היסוד שעליו נשען קיום כל בית ישראל.

39 ועפ"ז יש לבאר גם סיום ההפטרה "ותשקוט
40 הארץ ארבעים שנה" ⁹³, אע"פ ש"אין זה מדברי

1 ה. ומעלת הנשים בשירת מרים ("בתופים
2 ובמחולות") מודגשת עוד יותר בהפטרה (סיום
3 הפרשה) - "ותשר ⁷³ דבורה" ⁷⁴;
4 אע"פ שבפרשה עצמה קורין שירת האנשים
5 (משה ובנ"י) וגם שירת הנשים (מרים ונשי ישראל),
6 מ"מ, לא מפטירין בשירת אנשים (כבשביעי של
7 פסח שמפטירין בשירת דוד ⁷⁵), אלא בשירת נשים
8 (שירת דבורה). ומהטעמים לזה ⁷⁶ - כיון ששירת
9 הנשים (מרים) היתה באופן נעלה יותר משירת
10 האנשים, "בתופים ובמחולות" (כנ"ל).

11 וע"פ הידוע שההפטרה קשורה עם ענין הגלות
12 (ש"גזרו שמד על ישראל שלא יקראו בתורה וקראו
13 בנביאים מענין הפרשה" ⁷⁷) - יש לומר, שהדגשת
14 מעלת הנשים בהפטרה ("ותשר דבורה") עיקרה
15 בנוגע לזמן הגלות ⁷⁸, היינו, מעלת עבודתן של נשי
16 ישראל הצדקניות (ע"ד ובדוגמת דבורה) בזמן
17 הגלות, שבשכרן ובזכותן יוצאים מן הגלות אל
18 הגאולה ⁷⁹.

19 ו. ובפרטיות יותר - שבהתחלת ההפטרה ⁸⁰
20 מרומזים הענינים העיקריים שבעבודת נשי ישראל
21 שבזכותן באה הגאולה:

(81) שם ד, ד.
(82) מגילה יד, א ובפרש"י (בהמשך הסוגיא ע"ד נבואת מרים).
(83) "ובזה זכתה לנבואה ולאור התורה שהיתה שופטת את ישראל" (חדא"ג מהרש"א שם). וראה הערה הבאה.
(84) "נר מצוה" שעל ידו זוכים ל"אור דתורה" (כנ"ל הערה 46) - ע"ד שדבורה זכתה "לאור התורה" (כבהערה הקודמת).
(85) ומרומז בשם "אשת לפידות" - "כלפיד אש" (מצו"ד עה"פ).
(86) ירושלמי ברכות פ"ד סה"ה. ועוד.
(87) שם, ה.
(88) ושם: "ד"א מה תמר זה אין לו אלא לב אחד אף ישראל שבאותו הדור לא ה' להם אלא לב אחד לאביהן שבשמים" ⁸⁹.
ובחדא"ג מהרש"א: "לב אחד של גזעו הולך ביושר מלמטה למעלה, משא"כ שאר אילנות דגם הענפים יש להם לב, והן נוטים לכאן ולכאן" - ד"ל שבה מודגש הקשר עם הפירוש הראשון ש"התומר אין לו ענפים מלמטה".
(89) חדא"ג מהרש"א שם. וראה הערה הקודמת.
(90) תהלים מה, יד.
(91) שם, ה, כד.
(92) נזיר כג, ב. וש"נ. - ובפרש"י עה"פ: "שרה שנאמר בה הנה באוהל, רבקה שנאמר בה ויביאה יצחק האהלה, רחל ולא שנאמר בהן ויצא מאוהל לאה וגו'".
(93) שם, לא.

(**) ולהעיר מהשייכות ל"שושנה" - "מה שושנה זו .. לבה מכוון למעלה, כך ישראל .. לבם מכוון כלפי אביהם שבשמים" (שהש"ד שבהערה 34).

(73) שופטים ה, א.
(74) ולאח"ז מוסיף גם "וברק בן אבינועם", "לפי שדבורה עיקר המעשה" (פי' הרד"ק עה"פ).
(75) מגילה לא, א.
(76) ראה לקו"ד ח"ד תשא, א. ושם (בסיום הענין): הכל בזכות האשה, הכל ה' מן העפר.
(77) שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס רפד.
(78) ולהעיר שבשירת דבורה נאמר "צדקת פרונו בישראל" (שם, יא), שרומז על כללות ענין הגלות, כדרשת חז"ל (פסחים פז, ב) "צדקה עשה הקב"ה בישראל שפיוון לבין האומות". ועוד ועיקר - שעי"ז באים לשלימות הגאולה באופן ד"פרוות (פרונו) תשב ירושלים" (זכרי' ב, ח. וראה אה"ת בשלח ע' תרע ואילך).
(79) להעיר ששירת דבורה היא על נצחון המלחמה - תוכן כללות מעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות ("צדקת פרונו בישראל") לנצח ההעלמות וההסתרים כו', שעי"ז נעשה שלימות התענוג והשמחה למעלה, שמתגלה בהגאולה, שזהו"ע "והנצח זו ירושלים" (נתבאר בארוכה באוה"ת שם). - ולהעיר מביאור ענין הנצח בהמשך ההילולא (פי"א ואילך).
(80) כמנהגנו שמתחילים מ"ודבורה אשה נביאה גו'" (ספר המנהגים-חב"ד ס"ע 32).

(*) ולהעיר מהכפל ד"אנכי" בשירת דבורה - מצד מעלת התשובה (ראה לקו"ת דרושי ש"ש סה, ב ואילך. אוה"ת נ"ך (כרך ב') ע' תשמו ואילך).

צדקניות שבדורנו באה הגאולה האמיתית
והשלמה, אזי "הן בחיים" (גם ובעיקר) כפשוטו
ממש, ובפרט שצדיקים וצדקניות קמים לתחי' ¹⁰¹
("הקיצו ורננו ¹⁰² שוכני עפר") מיד ¹⁰³.

ובהדגשה יתירה בשנה זו - ה'תשנ"ב, ר"ת -
ההולך ומתפרסם יותר ויותר - ה' תהי' שנת
נפלאות בכל, בכל מכל כל - שבה מודגשת מעלת
האבות (שנאמר בהם "בכל מכל כל") ש"הטעימן
הקב"ה מעין העולם הבא" ¹⁰⁴, כולל ובמיוחד
בהדגשת מעלת האמהות ("כל" ¹⁰⁵ אשר תאמר אליך
שרה שמע בקולה" ¹⁰⁶), מעין ודוגמת השלימות
דלעתיד לבוא ש"נקבה תסובב גבר", "אשת חיל
עטרת בעלה" ¹⁰⁷.

ולהוסיף, ששנת הנ"ב (תשנ"ב) קשורה במיוחד
עם "גן" (נ"ב עם הכולל בגימטריא ג"ן ¹⁰⁸) -
"באתי לגני" ¹⁰⁹, שהשלימות בזה היא בגאולה
האמיתית והשלימה שאז יהי' הגילוי דעיקר שכינה
(דירה לו ית') בתחתונים.

ח. והוראה מיוחדת ועיקרית בנוגע לענין
השירה - כמודגש בשירת מרים ושירת דבורה:

כשם שביציאת מצרים "מובטחות היו צדקניות
שבדור שהקב"ה עושה להם נסים והוציאו תופים

דבורה אלא מדברי כותב הספר" ⁹⁴ - שבזה מרומז
שע"י הנהגתן של נשי ישראל הצדקניות בדרכה של
דבורה, זוכים למעמד ומצב ד"ותשקוט הארץ",
ועד לתכלית השלימות ד"ותשקוט הארץ" בהכניסה
לארץ ישראל ⁹⁵ בשלימותה (ארץ עשר אומות ⁹⁶)
בגאולה האמיתית והשלמה הקשורה עם "ארבעים
שנה", מ"ם סתומה ד"לסרבה" ⁹⁷ המשרה ולשלום
אין קץ" ⁹⁸.

ז. ובכהנ"ל יש לימוד והוראה ונתינת-כח
בעבודתן של נשי ובנות ישראל בדורנו זה:

יום ההילולא של כ"ק מו"ח אדמו"ר (כולל גם
הימים הסמוכים לפניו ולאחריו), שהוא גם יום
ההילולא של אמו זקנתו, ובסמיכות אליו גם יום
ההילולא של אמו, הוא זמן מסוגל ביותר להוספה
ביתר שאת וביתר עוז בכל עניני העבודה של נשי
ישראל, שהנהגתן תהי' ברוחן של הרבניות
הצדקניות (נשותיהם של הנשיאים) בעלות
היאצ"ט, שע"ז נעשה גם המשך החיים של
הרבניות הצדקניות, "מה" ⁹⁹ זרען בחיים אף הן
בחי"ם ¹⁰⁰, ועוד ועיקר, שכיון שבזכותן של נשים

(94) פרש"י עה"פ.

(95) להעיר שמעלתן של נשי ישראל מודגשת גם בהכניסה
לארץ - "שהן היו מחבבות את הארץ" (פרש"י פינחס כו, סד).
ולהעיר מהשייכות לחמשה עשר בשבט, ראש השנה לאילן -
שבו מודגשת חביבותה של ארץ ישראל בהמנהג דאכילת פירות
שנשתבחה בהם ארץ ישראל, "ארץ חטה ושעורה וגפן ותאנה
ורמון ארץ זית שמן ודבש" (תמרים).

(96) ראה לך לך טו, יט ובפרש"י.
(97) ישע"י ט, ו. וראה ספר הערכים חב"ד מערכת אותיות
התורה אות מ"ם (ב) ס"ע רב ואילך. וש"נ.

(98) ועפ"ז יומתק מ"ש בהמשך הכתובים (שם ו, ח) "וישלח
ה' איש נביא אל בני ישראל ויאמר להם כה אמר ה' אלקי ישראל
אנכי העליתי אתכם ממצרים וגו'", "שזה הנביא ה' פינחס .. הוא
אליהו .. שהש"י יביאהו בימי הגאולה .. הנה אנכי שולח לכם
את אלי' הנביא וגו'" (פי' הרלב"ג שם ה, לא).

(99) ע"פ תענית ה, ב.

(100) ועד"ז בפטירת אשה מ ישראל ** , רח"ל, שכאשר "זרעה
בחי"ם", שממשיכים בחיים אמיתיים דתומ"צ כפי שנתחנכו על
ידה, כולל ובמיוחד ע"י הפעולות הנוספות בעניני צדקה וחסד
שעושים לעילוי נשמתה, אזי "היא בחיים", ועוד ועיקר, שע"ז
ממהרים ומזריזים ופועלים תיכף ש"היא בחיים" כפשוטו ממש,
בתחיית המתים (כבפנים).

(*) ולהעיר מהשייכות ל"תומר דבורה" - ש"תומר" הוא אילן של
תמרים (דבש תמרים). ולהוסיף, שגם "דבורה" שייכת לדבש (אף שאין
זה דבש תמרים, אלא דבש דבורים).

(**) הערת המו"ל: ביום ועש"ק פ' בא היתה הלזיוית הרבנית ריזל
(שושנה) ע"ה גוטניק (ובראש המלווים - יבדלח"ט - כ"ק אדמו"ר

(101) להעיר מהשייכות לפרשת בשלח - "מניין לתחיית
המתים מן התורה, שנאמר אז ישיר .. שר לא נאמר אלא ישיר",
"משמע לעתיד" (סנהדרין צא, ב ובפרש"י). וראה הערה הבאה.
(102) רינה (שירה) על שלמות הגאולה בתחיית המתים. -
וי"ל שנרמז גם ב"אז ישיר", "משמע לעתיד", שקאי (גם) על
השירה ד"שוכני עפר" כשקמים לתחי', "הקיצו ורננו".

(103) ראה זח"א קמ, א.

(104) ב"ב טז, סע"ב ואילך.

(105) ויומתק יותר - שגם בדיבור לאברהם ע"ד מעלת שרה
נאמר "כל", די"ל, שבזה מרומז שמעלת שרה על אברהם היא
בכלל זה שהטעימו הקב"ה מעין העוה"ב ("אברהם דכתיב ב'י
בכל")

(106) וירא כא, יב.

(107) ראה לקו"ת שה"ש טו, ג. אוה"ת חיי שרה קכג, ב.

(108) נוסף לכך שממנה באים לשנת הג"ן.

(109) ולהעיר, ששנה זו היא שנת הוי"ב (חמישים שנה)
ליאצ"ט של הרבנית הצדקנית מרת שטערנא שרה נ"ע זי"ע
(שלקראת היאצ"ט ניתן המאמר ד"ה היושבת בגנים בהמשך
ההילולא) - ש"יובל" קשור עם גאולה (ראה לקו"ת דרושי ר"ה
ס, ב. וש"נ).

שליט"א). וכנראה, שכונת הדברים (ואולי גם הרמז בהמוכר לעיל
ע"ד שושנה) היתה למאורע זה.

השמחה, ושמחה גדולה ביותר שבאה לידי ביטוי
בהשירה, מצד גודל הבטחון ש"הנה זה (המלך)
המשיח) בא"י¹¹¹, וכבר בא!

ועוד והוא העיקר - שתיכף ומיד ממש שרים
כל בני", האנשים והנשים והטף, את השירה
העשירית דלעתיד לבוא, שתהי' בלשון זכר ("כל
השירות כולן קרואות בלשון נקבה, כשם שהנקבה
יולדת כך התשועות שעברו הי' אחריהם שעבוד,
אבל התשועה העתידה להיות אין אחרי" שעבוד
לכך קרואה בלשון זכר"), "שירו לה' שיר
חדש"¹¹².

(111) שה"ש ב, ח ובשהש"ר עה"פ.

(112) מכילתא בשלח טו, א. וראה בארוכה קונטרס משיחות
י"א שבט וש"פ בשלח ס"ו (לעיל ע' 176 ואילך).

ממצרים", כך גם בהגאולה מגלות זה האחרון,
שנשי ישראל הצדקניות צריכות להיות מובטחות
ובודאי מובטחות הן שתיכף ומיד ממש באה
הגאולה האמיתית והשלימה, ועד שמתחילות תיכף
(ברגעי הגלות האחרונים) בהשירה¹¹⁰ ובתופים
ובמחולות, על בוא הגאולה האמיתית והשלימה!

ובפרטיות יותר: ביחד עם התפלה, הבקשה
והדרישה מהקב"ה שיביא את הגאולה תיכף ומיד
ממש, שהיא מתוך רגש של צער ומרירות ("מרים
על שם המירור") על אריכות הגלות, שבאה לידי
ביטוי בהצעה מקרב ולב עמוק "עד מתי, עד מתי,
עד מתי"!!! חדורות הן (גם ובעיקר) ברגש

(110) בתכלית הצניעות, כמובן, כהלימוד מדבורה (כנ"ל ס"ו).

המשך ביאור למס' חולין ליום שלישי עמ' א

את בני ישראל, ברכה לישראל מפי כהנים, אולם מפי נבונה -
שהקדוש ברוך הוא אף הוא מברך את ישראל עדיין לא למדנו
בפסוק זה, אלא בשהוא - הכתוב אומר 'ואני אברכם', בפסוק זה
היו אומר - נמצאת למד כהנים מברכין לישראל והקדוש ברוך הוא
מקיים על ידם, שמה שנאמר 'ואני אברכם', הכוונה שהקדוש
ברוך הוא יברך את ישראל, ובוה למדנו שיש ברכה לישראל גם
מפי הגבורה. נמצא שנחלקו בפירוש הכתוב 'ואני אברכם', שלרבי
ישמעאל הקדוש ברוך הוא יברך את הכהנים ולרבי עקיבא
הקדוש ברוך הוא יברך את ישראל.
מבשרת הגמרא: אלא רבי עקיבא שובר שמה שנאמר 'ואני
אברכם' הכוונה לברכה לישראל, אם כן ברכה לכהנים מנא ליה -
מהיכן לומד הוא שאף הכהנים מתברכים. עונה הגמרא: אומר רב
נחמן בר יצחק, ברכה לכהנים נלמדת ממה שנאמר לאברהם אבינו
'ואברכה מברכך' (בראשית יב ג), שהבטיחו הקדוש ברוך הוא
יברך את המברכים אותו ואת זרעו, ומכאן שהכהנים המברכים
את ישראל מתברכים מפי הגבורה.
שואלת הגמרא: ונא - ובמה רבי ישמעאל מסייע כהני יותר מרבי
עקיבא, והרי בין לרבי ישמעאל ובין לרבי עקיבא למדים ברכה
לכהנים מאת ה', אלא שנחלקו מאיזה פסוק, ומדוע תיאר את רבי
ישמעאל 'מסייע כהני', מבשרת הגמרא: דמזקי לה - שהוא מעמיד
לברכת הכהנים מפי הגבורה במקום - ביחד עם ברכה דישאל, שזו
ברכה עדיפה לכהנים שמתברכים ביחד עם ישראל, שהרי למד
זאת ממה שנאמר בברכת כהנים 'ואני אברכם', ולא כשיטת רבי
עקיבא שמתברכים בנפרד, ולכן תיאר את רבי ישמעאל 'מסייע
כהני'.
חוזרת הגמרא לדין חלב שעל גבי הקיבה. מבשרת הגמרא: מה
שהזכיר רבי אושעיא שהיהיר שנהגו בחלב שעל גבי הקיבה הוא
משום שיטת רבי ישמעאל שאמר משום אבותיו, מנא היא - מה הוא
שיטתו בזה והיכן היא מבוארת. עונה הגמרא: דתניא בתוספתא
(פס"ה ד'), נאמר בפסוק (ויקרא ג א) המדבר על חלבי הקרבן שיש
להקריב על המזבח ושהם גם אלו שאסורים באכילה, והקריב
מקרב השלמים אשה לה' את החלב המכסה את הקרב, והוסיף
הכתוב 'את כל החלב אשר על הקרב'

לרב ביבי, חיי דמר - הריני נשבע בחיי מר, דאנא - שאני ורבי חייא
בר אבא ורב אסי אקלעין לאתריה - הוזמנו למקומו דרבי מלך,
ואמר ליה בשאלה, אי אמר מר שהלכה ברכי שמעון, ואמר לו
- לננו, 'אין הלכה ברכי שמעון' אמר - ואמרתי. והרי זה שלא כפי
שהניח, רב ביבי, אומר בשמו. חזר ושאל רב ביבי את רבי זירא,
ואת מה בירך בענין זה. אמר ליה רבי זירא לרב ביבי, הכי אמר רבי
יצחק בר אמי אמר רבי יהושע בן לוי, הלכה ברכי שמעון.
הגמרא מסיקה: ואין הלכה ברכי שמעון.
החלבים האמורים בתורה (ויקרא ג א - ד) שאותם יש להקריב על גבי
המזבח, הם האסורים באכילה, אמנם יש מהם שהוזכרו בפירוש
בכתוב, ויש מהם הלמדים רק מריבוי הכתוב בענין החלב שעל
הקרב, ונחלקו התנאים מה נכלל בריבוי זה ואיזה חלבים למדים
ממנו ואסורים באכילה.
שינו במשנה: ניקבה הקבה. אמר רבי יצחק בר נחמני אמר רבי
אושעיא, חלב שעל גבי קבה, הכהנים שלהם ניתנת הקיבה מכל
בהמת חולין נהנו בו היתר לאוכלו, ומנהג זה כשיטת רבי ישמעאל
שאמר משום אבותיו שחלב זה לא התרבה מהכתוב לאסורו
כדלחן, וסימניך - והרי לך סימן שלא תשכח מי מהתנאים אמר
כך, 'ישמעאל' שהוא רבי ישמעאל בן אלישע כהן גדול, הרי הוא
כהנא מסייע כהני - כהן שעזר ומיקל לאחיו הכהנים, וסימן זה
יהיה בידך לזכור שמה שנהגו היתר בחלב שעל גבי קיבה נאמר
בשם רבי ישמעאל שהיה כהן.
מבשרת הגמרא: מנא היא - היכן מצינו פעם נוספת שרבי ישמעאל
מסייע לכהנים יותר מתנאים אחרים, שהרי מחמת פעם אחת
שהיך בחלב הקיבה, לא ניתן עדיין לתארו 'מסייע כהני'. עונה
הגמרא: מצינו זאת בברייתא בענין ברכת כהנים, דתניא בברייתא,
נאמר בתורה ציווי לכהנים (במדבר יב) 'בה תברכו את בני ישראל',
והיינו לברך את ישראל בברכה האמורה בכתוב (שם פסוק כד)
יברך ה' וגו', רבי ישמעאל אומר, למדנו כאן שיש ברכה לישראל
שמתברכים מפי כהנים, אבל שיש ברכה לכהנים עצמן לא למדנו
בכתוב זה, בשהוא - הכתוב אומר (שם פסוק כז) 'ואני אברכם', כלומר
אומר הקדוש ברוך הוא שהוא עצמו יברכם, היו אומר - נמצאת
למד מעלתם של הכהנים שהכהנים מברכין לישראל והקדוש ברוך
הוא מברך לכהנים. רבי עקיבא אומר, למדנו בכתוב זה 'בה תברכו

לקוטי שיחות – יו"ד שבט כרך טז

מתורגם ללשון הקודש

מאמר חז"ל⁶ "אין מחמיצין את המצוות", אלא זהו
 ענין החשוב לעבודה בכלל, שבלעדיו אפשר להפסיד
 את כל העבודה. וההוראה "אין אדם שליט לומר..."
 אמורה לגבי כל יום ורגע של כל משך ימי חייו עלי
 אדמות, מאה ועשרים שנה.
 ויותר מכך נאמר ברמז במאמר חז"ל שהוזכר לעיל
 "אין מחמיצין את המצוות... אם באת מצוה לידך עשה
 אותה מיד". אם מתרשלים בקיום מצוה, הרי במקום
 "ושמרתם את המצות" – "את המצוות" – נעשה
 "חמץ", ההיפך מן המצוה.⁷
 ובתחילת המאמר מדובר על הענין שבו צריכה
 להיעשות העבודה, שבו צריכה להיות הזריזות, בכך
 ש"נתאוה הקדוש-ברוך-הוא להיות לו יתברך דירה
 בתחתונים".⁸

ג.

הדיוק בלשון "נתאוה... דירה בתחתונים"

אמנם, בכל פעולה של יהודי בקיום התורה
 והמצוות, וכן ב"כל מעשיך יהיו לשם שמים"⁹ ו"בכל
 דרכיך דעהו"¹⁰, מתהווה דירה לה' יתברך בתחתונים
 ומתממשת "תאות" הקדוש-ברוך-הוא¹¹,

אך בכל זאת מובן שההוראה שיש ללמוד מיום
 ההילולא לגבי הענין של "נתאוה הקדוש-ברוך-הוא
 להיות לו יתברך דירה בתחתונים" אינה רק המרצה
 כללית לעבודת התורה ומצוותיה באופן כללי, אלא
 הוראה מסויימת¹² – ענין מסוייט שהוא צריך להיות
 עיקר עבודת האדם בימינו אלה,

בהתאם ל"מעשיו ותורתו ועבודתו" של בעל
 ההילולא.

א.

יום הסתלקות הצדיק - לימוד הוראה לעבודת

האדם

משמעותו של יום הילולא והסתלקות של צדיק,
 שבו עולים "כל מעשיו ותורתו ועבודתו אשר עבד כל
 ימי חייו"¹, היא (עבורנו) בעיקר להתבונן ב"מעשיו
 ותורתו ועבודתו" של בעל ההילולא, כדי להסיק מכך
 הוראה לחיי היום-יום של כל אחד מההולכים
 בעקבותיו, במעשיו ותורתו ועבודתו של האדם.²
 כיון שאצל כל יהודי, רבים הם הענינים הנכללים
 במעשיו ותורתו ועבודתו אשר עבד כל ימי חייו,
 ועל-אחת-כמה-וכמה אצל נשיא ישראל, לפיכך לא
 תמיד ברור וגלוי מהי הנקודה העיקרית שבעבודתו,
 שממנה צריך ללמוד את ההוראה העיקרית. אך בעניננו
 – יום הסתלקותו של כ"ק מו"ח הרבי – יש הוראה
 ברורה – תורתו (מלשון הוראה)³ של בעל ההילולא,
 וזהו המאמר על ד"ה "באתי לגני", שהרבי בעל
 ההילולא בעצמו הכינו ליום הסתלקותו, שמתורה זו
 יודעים במה צריכה להיות ההתבוננות העיקרית ביום
 ההילולא שלו, ומה צריך ללמוד מכך לגבי עבודת
 האדם למעשה בפועל.

ב.

הזריזות - ענין כללי בעבודת ה'

בסוף המאמר מדבר הרבי אודות חשיבות הזריזות
 בעבודת ה' בקיום התורה והמצוות, כי "מי הוא היודע
 עתו וזמנו", כנאמר במדרש⁴ "אין לומר המתנו לי עד
 שאעשה חשבונותי ועד שאצוה לביתי",

המסקנה המתבקשת מכך היא⁵, שהזריזות בעבודת
 ה' אינה רק פרט בעבודה, כמשמעות הפשוטה של

(4) דב"ר פ"ט, ג.

(5) ראה גם לקו"ש [המתורגם] ח"ו ע' 90.

(6) מכילתא ופרש"י בא יב, יז.

(7) ראה שם "כדוך שאין מחמיצין את המצה כן אין מחמיצין את המצה אלא אם באת מצוה לידך עשה אותה מיד".

(8) תנחומא נשא טז. שם בחוקותי ג. במדבר פ"ג, ו.

(9) אבות פ"ב מ"ב.

(10) משלי ג, ו. טושו"ע או"ח סי' רלא.

(11) ראה תניא פל"ר לו.

(12) ראה קונטרס התפלה פ"ג. קונטרס העבודה פ"ו. ועוד.

(1) אגה"ק סי' זך (קמז, א"ב). ושם מבואר שכן הוא בשעת ההסתלקות, אבל מזה מובן שכ"ה גם בנוגע ליום השנה, שהרי בכל שנה ושנה חזרות וניעורות ההארות וההמשכות שבפעם הראשונה, כידוע (ראה רמ"ז בספר תיקון שובבים הובא ונתבאר בספר לב דוד [להחיד"א] פכ"ט). וראה אגה"ק סי' יד (קכ, ב) "בכל שנה ושנה יורד כו".

(2) ראה אגה"ק שם (קמז, ב): והארת אורות עליונים אלו מאירה על כל תלמידיו שנעשו עובדי ה' על ידי תורתו ועבודתו כו'. וראה גם סי' כח שם (קמח, א) "שכל עמל האדם שעמלה נפשו בחייו למעלה כו' מתגלה ומאיר בבחי' גילוי מלמעלה למטה כו'". וראה סידור שער הל"ג בעומר (דש, ב"ג).

(3) זח"ג נג, ב.

קיים מושג של גילויים, שם יכולה להתהוות דירה
לעצמותו יתברך²³.

ד.

שלושה ענינים אלו בעבודת האדם

לפי זה מובן גם לגבי עבודת האדם, שהעשיה "לו
יתברך דירה בתחתונים" צריכה להתבצע באופן כזה
שיתאים להיות דירה לעצמותו יתברך דוקא בתחתונים,
כמפורט להלן.

(א) "לו יתברך" – העבודה צריכה להתבצע רק "לו
יתברך", רק לשם ביצוע הרצון שלו, ה"נתאוה" של
עצמותו יתברך, שלא על מנת לקבל פרס²⁴ ואף לא
לשם דביקות באלקות, ואף לא כדי שהאדם העובד
יגשים את כוונת הקדוש-ברוך-הוא²⁵, אלא רק כדי
שתתממש "תאוותו" של הקדוש-ברוך-הוא²⁶.

(ב) "דירה" – העבודה חייבת להתבצע באופן של
קביעות. כלומר, שלא יחולו שינויים באופן ובתמידות
של עבודתו כל הזמן, כי שינויים אלו מצביעים על כך
שהעבודה אינה נעשית באופן של "דירה" – קביעות,
אלא באופן "עראי".

(ג) "בתחתונים" – העבודה צריכה להתבצע בעיקר
בענינים תחתונים, הן לגבי התורה, הן לגבי המצוות,
וכך גם לגבי ישראל (כפי שיוסבר בהמשך).
גם שלושה ענינים אלו בעבודת האדם כרוכים זה
בזה:

כאשר עבודתו של האדם היא לצורך מציאותו
העצמית, ואפילו כדי להתדבק באלקות (או אפילו
בדרגה נעלית יותר: ברצונו לקיים את רצון הבורא, אך
בעבודתו מעורבת התחושה שהוא מבצע את רצון ה')

1 כדי להבין זאת יש להקדים ולבאר את הדיוק
2 בלשון שמציין הרבי במאמר "נתאוה הקדוש-ברוך-
3 הוא להיות לו יתברך¹³ דירה בתחתונים", שבתאוה זו
4 ישנם שלושה פרטים: (א) לו יתברך, (ב) דירה, (ג)
5 בתחתונים.

6 (א) "לו יתברך" – הדירה היא לעצמותו¹⁴ יתברך,
7 ולא רק לדרגות של אורות ו"גילויים", (ב) "דירה" –
8 הימצאותו של עצמותו יתברך למטה אינה באופן
9 ארעי, אלא באופן של "דירה" – בקביעות¹⁵. (ג)
10 "בתחתונים" – הדירה לעצמותו היא דוקא בתחתונים,
11 ולא בעולמות העליונים¹⁶.

12 שלושה ענינים אלו כרוכים זה בזה: מצד הדרגות
13 של "גילויים" ואפילו הנעלים ביותר, הרי כיון
14 שמציאותם אינה מעצמותם, ובמיוחד שגילויים הוא
15 ברצון, לא תיתכן בהם אפשרות של "דירה" – קביעות,
16 כי מציאותם אינה מציאות אמיתית מצד עצמם¹⁷.
17 וכיון שיש הגבלה מסויימת למציאות¹⁸, הרי מובן,
18 שהגילוי הוא רק במקום שבו קיים ענין של כלי לגילוי
19 אלקות. ואילו בתחתונים, שאינם כלי לאלקות כלל, שם
20 כביכול, אינה יכולה האלקות להתגלות.

21 לעומת זאת מצד עצמותו, שאינו מוגבל בהעלם
22 וגילוי, והוא מעל למגבלות ושינויים, כיון שמציאותו
23 מעצמותו¹⁹, לכן "המשכתו" (עד כמה שקיים מושג זה
24 של המשכה בעצמותו²⁰) היא באופן של "דירה",
25 קביעות²¹.

26 ודוקא בתחתונים, כיון שהעולמות העליונים –
27 הגילויים, אינם "כלי" לעצמותו יתברך, שהרי הם
28 ירידה מאור פניו יתברך²², דוקא בתחתונים ששם אינו

(13) בתיא שם (ובכמה מקומות בדא"ח) הלשון "נתאוה הקב"ה
להיות לו דירה בתחתונים – ההוספה דחיבת "ית" – ראה לקו"ש ח"ט
ע' 27 ואילך.

(14) אוה"ת בלק ריש ע' תתקצו. המשך תרס"ו בתחלתו (ס"ע ג).
ובכ"מ.

(15) בפרטיות יותר, בלשון "דירה" יש ב' פרטים (ראה לקו"ש
[המתורגם] ח"ד ע' 35. ועוד. וראה הנסמן בהערה שלפנ"ז): (א) שנמצא
בה כל העצם, (ב) ושהעצם נמצא בה בגילוי – ומתאימים ב' ענינים אלו
(שב"דירה") לב' הענינים ("לו ית" ו"דירה") שבפנים.

(16) תניא שם. וראה בהבא לקמן גם לקו"ש [המתורגם] ח"ו ע' 21
ואילך ובהערות שם. וראה לקמן בפנים.

(17) ראה המשך תרס"ו ע' קסט ואילך. ע' תלב ואילך. ד"ה בסוכות
תרס"ד. וראה ד"ה ביום שמחתכם תרנ"ו. הגהות לד"ה פתח אליהו
תרנ"ח. ובכ"מ. וראה ספר הערכים חב"ד ע' אוא"ס(א) סעיף ג"ד. וש"נ.
(18) ראה המשך שם ע' קסח.

(19) אנה"ק סי' כ (קל, ב). ובארוכה בהנסמן בהערה 17.

(20) ראה המשך תער"ב ח"ב ע' אקמא. ד"ה תקעו תרצ"ד (תשי"א)

פ"ב.

(21) ולכן עיקר ענין ה"דירה" – קביעות, תהי' בביהמ"ק השלישי
דוקא, כיון שהוא "בנינא דקוב"ה" – מבחי' עצמותו, ולכן יהי' קיים
בקיום נצחי, משא"כ בית ראשון וב' שהם "בנינא דבר נש" – מבחי'
הגילויים "לית ב' קיומא כלל" (זח"ג רכא, א. (בפי' הכתוב דפרשתנו
(בשלח טו, יז) "מכון לשבתך פעלת הוי" מקדש אדני כונונו ידוך"). ח"א
כח, א. (א. וראה פרש"י עה"פ: ואימתי יבנה בשתי ידים בזמן שה' ימלוך
לעולם ועד לעתיד לבוא כו'. ראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ט ע'
27 ואילך. וש"נ.

(22) תניא פל"ג.

(23) ראה גם ד"ה מצותה משתשקע החמה תרע"ח. ספר המאמרים
באתי לגני ע' לב ואילך. וש"נ.

(24) אבות פ"א מ"ג.

(25) ראה ד"ה ואתם תהיו לי תר"ס. ד"ה וזאת התרומה עת"ר. וראה
שם סד"ה תקעו, ד"ה בסוכות.

(26) להעיר מבחי' בני עלי' (תניא ספ"י).

עבודה מצד עצם הנשמה, שמעל לשינויים – גם 34
התבטאה העבודה באופן הגלוי של מסירות נפש, 35
שבכל הסוגים השונים של העבודה היתה אצלו אותה 36
מסירות נפש. 37

אמנם, עבודת הרבצת התורה וחיוק היהדות ועד 38
להפצת מעיינות החסידות נעשתה אצלו בכל 39
התחומים, אך בכל זאת ניכרה השתדלות מיוחדת ב: 40
(א) ארגון קבוצות ושיעורים ללימוד הלכה למעשה 41
לקראת רבנות, כדי להכשיר מורי־הוראה למעשה, 42
שיגור רבנים לקהלות ומושבות יהודיות שונות, 43
וכדומה. (ב) הפצת קיום המצוות המעשיות בין כל סוגי 44
היהודים, על ידי פעילות מעשית, כגון: שיגור שליחים 45
לבניית מקואות, שיגור מוהלים, וכדומה. (ג) חינוך על 46
טהרת הקודש של תינוקות של בית רבן, יסוד חדרים, 47
שליחת מלמדים וכדומה. 48

וכל הענינים הללו הם בבחינת "תחתונים" בתורה 49
ובמצוות עצמן, כדלהלן. 50

ו.

"עליונים" ו"תחתונים" בלימוד התורה, בקיום המצוות ובסוגי התלמידים

ההסבר לכך הוא: בלימוד התורה יש אופנים 51
שונים, החל מלימוד התורה אשר למעלה במתיבתא 52
של הקדוש־ברוך־הוא, ומתיבתא דרקיעא³², ועד לאופן 53
לימודה למטה. וגם למטה יש דרגות רבות, כגון – 54
לימוד באופן של "דרוש וקבל שכר", "יגדיל תורה 55
ויאדיר"³³, והלימוד "לאסוקי שמעתא אליבא 56
דהילכתא"³⁴. 57

ובאופן כללי זהו ההבדל בין "עליונים" בלימוד 58
התורה לבין "תחתונים" בתורה: כאשר לומדים באופן 59
של "יגדיל תורה ויאדיר", ולא לצורך הלכה למעשה, 60
עוסקים בעיקר בשקלא־וטריא שבתורה, והתענוג 61
והחיות הם בהבנת התורה. ואילו כאשר לומדים 62
"לאסוקי שמעתא אליבא דהילכתא", אין שקועים 63
בשקלא־וטריא ובחכמת התורה, אלא בעיקר בידיעת 64
ההוראה הנובעת מכך למעשה. 65

1 – אז יכולים לחול שינויים בעבודתו, בהתאם לרגש
2 האהבה והדביקות שמתעורר בו באותו זמן. אין זו
3 קביעות – דירה. וכן יש הבדל אם העבודה היא
4 בענינים נעלים או בענינים תחתונים שלגביהם אינו
5 מרגיש (בעבודה זו) חיות ותענוג.

6 דוקא כשעבודתו היא "לו יתברך", להשלים את
7 רצון ה', אז כל הענינים המביאים לידי השגת הכוונה,
8 שווים אצלו, ובמילא עבודתו היא באופן של קביעות
9 והתמדה – "דירה", וכיון שתאותו של הקדוש־ברוך־
10 הוא היא "להיות לו יתברך דירה בתחתונים", עבודתו
11 היא בעיקר בענינים תחתונים.

ה.

עבודת בעל ההילולא - מסירות נפש

12 אופן עבודה כזה, בכל שלושת הפרטים המוזכרים
13 לעיל, ניכר היה בגלוי אצל בעל ההילולא עצמו:

14 כידוע, וכפי שכבר דובר על כך פעמים רבות²⁷,
15 היתה עבודתו של בעל ההילולא בהרבצת התורה
16 ובחיוק היהדות מסכת רצופה אחת של מסירות נפש,
17 כלשונו של בעל ההילולא בסוף המאמר הנ"ל²⁸ –
18 "למעלה מטעם ודעת". והרי עבודה תוך מסירות נפש
19 מצביעה על כך שאין הוא עושה זאת למען שכר רוחני
20 וכדומה, למען שלימות מציאותו, ואפילו לא כדי
21 לדיבקה בה' יתברך, אלא רק "לו יתברך", ומציאותו
22 העצמית אינה קיימת בעבודה²⁹. ובמיוחד, כאשר, כפי
23 שהיה אצל בעל ההילולא "שהשליך חייו מנגד"³⁰,
24 כפשוטו, עבור הפצת התורה וחיוק היהדות³¹.

25 ודרך העבודה בתוקף ובמסירות נפש היתה אצלו
26 באופן תמידי במשך כל תקופת נשיאותו, והתבטאה
27 בכל האופנים של מסירות נפש.

28 כפי שדובר כבר בהרחבה²⁶, אודות ההבדל שבין
29 שלוש התקופות השונות של "עשר שנים" במשך שנות
30 נשיאותו בעולם הזה, שבכל אופני העבודה השונים זה
31 מזה היתה אצלו אותה מסירות נפש עילאית.

32 בנוסף לכך שעצם העבודה תוך מסירות נפש אינה
33 עראית, אלא נעשית בקביעות ללא שינויים, כי זוהי

(27) ראה לקו"ש חיי"ח ע' 302 ואילך, וש"נ. ובכ"מ.

(28) פ"ה.

(29) להעיר מתניא רפ"ט.

(30) תו"א צ"ט, ב (וראה לקו"ת ויקרא ד, ג) – לענין מסנ"פ.

(31) שזה גם למעלה מענין המסנ"פ על קדוש השם (המבואר בהנ"ל
הערה הקודמת). וראה המשך ההילולא פ"א שבשביל ניצוח המלחמה
גם חייו משליך המלך מנגד". ולהעיר מההפך בין מסנ"פ דאברהם

ומסנ"פ דרע"ק (סה"מ ה'ש"ת ע' טו. 30. וראה סה"מ באתי לגני ע' לא).
(32) ראה ב"מ פו, א. זח"ג רג, ב. לקו"ת תוריע ד"ה בגמ' ב"מ (כב,
סע"ב ואילך) ושם בסוף המאמר (כד, ד). וראה לקוטי דיבורים ח"א ט,

א.

(33) ישע"י מב, כא. חולין סו, ב.

(34) יומא כו, א.

36 בכך אין הוא עוסק ומתלהב, אין הוא רואה בכך את
37 ה"עושר", ואת גילוי שמו יתברך.

38 וכך גם לגבי קיום המצוות, חיותו העיקרית היא
39 בכוונת המצוות, לדבקה בו יתברך, ולא כל כך במעשה
40 המצוה, בקיום רצון העליון.

41 רק כאשר עבודתו היא "לו יתברך", שתתבצע
42 כוונת הקדוש-ברוך-הוא, כאשר העובד עצמו אינו
43 מציאות עצמאית, אז עבודתו היא בעיקר בבחינת
44 תחתונים, כי דוקא על-ידי כך מושגת המטרה "נתאה
45 הקדוש-ברוך-הוא להיות לו יתברך דירה בתחתונים".

ח.

בתקופתנו חסר לימוד הלכה למעשה

46 כיום צריך להבהיר כל ענין במילים פשוטות: מכל
47 ההוראות הרבות דלעיל יש שני ענינים שחלה בהם
48 התדרדרות בתקופתנו:

49 הענין הראשון הוא – לימוד הלכה למעשה. רואים,
50 שבאופן כללי לימוד התורה הולך ומתרבה, הן בכמות
51 והן באיכות. אבל הלימוד באופן של לאסוקי שמעתא
52 אליבא דהילכתא – שממנו ייצאו רבנים שיוכלו לפסוק
53 שאלות בכל ארבעת חלקי השולחן ערוך (ובמיוחד
54 בחלק אורח חיים) – הולך ופוחת ו"ל מדור לדור
55 ומשנה לשנה ומחודש לחודש.

56 לגבי אי-דיעת ההלכות של חלק חושן משפט, יש
57 לקוות, שעקב מצב וחוקי המדינה לא תצמחנה מכך
58 תקלות רבות. אך לגבי אבן-העזר, יורה-דעה, ועל-
59 אחת-כמה-וכמה לגבי אורח-חיים – ההלכות
60 החשובות למעשה ממש, בחיי היום-יום, ולא רק
61 בזמנים מסויימים, כשמו "אורח-חיים" – אין כמעט
62 אצל מי לברר.

63 כאשר באים למישהו המשקיע את כל זמנו בלימוד
64 התורה, ושואלים אותו שאלה הלכתית, הוא משיב:
65 אני עסוק בלימוד התורה באופן של "יגדיל תורה
66 ויאדיר", הולך ומוסיף אור. אך לפסוק דין בהלכות
67 ברכות הנהנין, בהלכות תפלה, או בהלכות קריאת
68 שמע – הלכות אלו הוא לא למד!

69 לגבי אורח חיים יש פגם כפול: בנוסף לכך
70 שחסרים רבנים שיוכלו לפסוק בהלכות אלו, נוספת
71 הסכנה שכל אחד יעשה "פוסק" לעצמו:

1 וכך גם לגבי המצוות המעשיות: בנוסף לכך שזוהי
2 דרגה של תחתונים יחסית ללימוד התורה בכלל³⁵, קיים
3 במצוות פן כפי שהן "מצד" התורה, בדומה לענין של
4 "כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה"³⁶.
5 ישנם כמה מקרים, שבהם אי אפשר לקיים את המצוה
6 במעשה ממש, ובמקום זאת עוסקים בתורת המצוה,
7 ולמרות זאת נאמר על כך, שהעיסוק בתורה הוא כאילו
8 הקריב.

9 וכן קיימת כוונת המצוות, וכדומה.

10 לעומת זאת, בזמן שבית המקדש קיים, יהודי
11 שאינו יודע כלל הלכות קרבנות, אלא סומך על הכהן
12 המקריב את הקרבן (ולוי בדוכנו וישראל במעמדו)³⁷,
13 מקיים את המצוה ואת חובת הקרבת הקרבנות
14 המוטלת עליו.

15 ביתר פירוט: קיום המצוות למעשה הוא בבחינת
16 "תחתונים" יחסית לדיבור שבמצוות, ועוד יותר יחסית
17 לכוונת המצוה במחשבה ולב.

18 בדומה לכך מובן לגבי היהודים, שעמם לומדים
19 תורה: הלימוד של תינוקות של בית רבן, ובמיוחד
20 בתחילת הלימוד – לימוד אל"ף ב"ת וכדומה, הוא
21 בבחינת "תחתונים" לגבי סוגי התלמידים שעמם
22 לומדים.

ז.

העבודה בבחינת "תחתונים" רק כאשר עובדים "לו יתברך"

23 לפי זה מובן כיצד העיסוק בשלוש הדרגות
24 האמורות ב"תחתונים" אפשרי רק כאשר העבודה
25 מתבצעת "לו יתברך", ולא למען תועלת ושלמות
26 עצמית.

27 כאשר האדם מחשיב עצמו למציאות כלשהי, הוא
28 עוסק בהתלהבות בעיקר בדרגת העליונים שבתורה,
29 בשכל, ויותר מכך באור האלקי המאיר בתורה. ולכן
30 הוא מוכן ללמוד עם יהודים שהם כלים מתאימים לסוג
31 לימוד זה, הן בנגלה שבתורה, ועל-אחת-כמה-וכמה
32 בפנימיות ובסודות התורה. שאז רואים את התפשטות
33 האלקות וגילויה בעולם.

34 אבל בלימוד לאסוקי שמעתא אליבא דהילכתא, וכן
35 בלימוד של אל"ף ב"ת עם תינוקות של בית רבן –

(37) ואף מי שלא הי' בלבו לשם אחד מכל אלו ("ששה דברים הזוכה
נזבח") כשר שהוא תנאי ב"ד (זבחים מו, ב).

(35) ראה בארוכה תניא פל"ז.

(36) ראה מנחות קי, א. שו"ע אדה"ז או"ח מהדו"ת ס"א ס"ט. מהד"ק
שם ס"א ואילך.

עקב חוקי המדינה של מדינה זו, ארה"ב, והדומות
לה, נוצר מצב מבחיל. נקבע שאצל ילד – לא רק בן
חמש למקרא, אלא אפילו בגיל של בן עשר למשנה
ובן י"ג למצוות ובן חמש עשרה לגמרא – לא יכול
לעבור יום במשך שנת הלימודים ללא לימוד לימודי
חול.

לגבי זאת יש ללמוד מבעל ההילולא, אשר מסר
נפשו בפועל, ואף שלח יהודים אחרים למסור נפשם,
כדי להקים חדרים לילדים יהודים, ושהלימוד בחדרים
אלו יהיה על טהרת הקודש, בלי לשנות ח"ו את דרכי
החינוך שהיו נהוגות בעם ישראל במשך כל הדורות,
הרי על-אחת-כמה-וכמה בימינו אלה, ובמדינה זו,
ארה"ב, וכדומה לה, שאין זה ח"ו מצב של סכנה
גופנית, וצריך להשתדל ביותר, שהחינוך של ילדי
ישראל יושתת לגמרי על טהרת הקודש, ללא עירוב
לימודי חול, מלבד כאשר החוק אינו מאפשר זאת, וגם
אז במדה המועטה ביותר שהוא מחייב.

י.

יש להשתדל לצמצם ככל האפשר את לימודי החול

אפילו אלו שאינם יכולים לעמוד בנסיון, הרי
לאמיתו של דבר ניתן בדרכים רבות לצאת ידי חובת
ענין זה בפרט קטן ובהיקף הקטן ביותר, אין הכרח כלל
שלימודי החול יתקיימו בכמות ובאיכות כפי שנהוג
עתה בבתי הספר שבהנהלה של אנשים, או נשים, יראי
שמים.

צריך רק לעוררם ולעודדם, שהשתדלותם אינה
צריכה להיות כל-כך לדייק בקיום חוקי המדינה, אלא
בקיום המצוות והחוקים של, להבדיל, הקדוש-ברוך-
הוא, אשר לגביהם כל יהודי "מושבע ועומד מהר
סיני"⁴³, לפני שהיו בכלל חוקי המדינה.

אמנם, "דינא דמלכותא דינא"⁴⁴, אך בכל זאת,
בנוסף לכך שבעניני יהדות "אין מעלינו היהודים מי
שיכפה דעתו עלינו"⁴⁵, הרי אפילו מי שאינו מסוגל
לעמוד בנסיון של לימודי קודש בלבד, יכול במסגרת
שמאפשרים חוקי המדינה, להשתדל, שרוב זמנם של
התלמידים והתלמידות, ולפחות רוב תשומת לבם, יהיו

המשך בעמוד רעג

בעל-הבית וסוחר, שאיננו רב, אם הוא ירא-שמים,
לא ישלה את עצמו שהוא יכול לפסוק בעצמו שאלה
בהלכות גיטין, ואפילו לא שאלה בהלכות יורה דעה.
כאשר מתעוררת אצלו שאלה הוא מחפש רב ומורה-
הוראה בפועל. אבל בהלכות אורח חיים הוא עלול
להשלוח את עצמו שהוא מסוגל להיות "פוסק" – הוא
יעיין בקיצור שולחן ערוך (בלשון הקודש, ואם אין
הוא מבין לשון הקודש – באנגלית, בצרפתית וכדומה)
וינהג כפי שמובנת לו משמעות הנאמר בקיצור שולחן
ערוך!

אם לגבי שולחן ערוך של ה"בית יוסף" התעורר
דיון כיצד ניתן לפסוק משם הלכה בלי לדעת את
המקורות ואת הטעמים³⁸ – מובן מה עלול לנבוע מכך
שהתורה נמסרת בידי של כל אחד ואחד, שיפסוק
בעצמו דין לפי קיצור שולחן ערוך!

בענין זה צריך לקיים "והחי יתן אל לבו"³⁹ –
מעבודתו של בעל ההילולא, שסיכן עצמו, למרות
שמעשים אלו היו כרוכים בסכנת נפשות ממש, לייסד
את מה שנקרא עתה בשם בתי-מדרש לרבנים –

ומכך נלמדת ההוראה, שכל אלו הראויים לכך
(ואפילו אם יש ספק אם הם ראויים, הרי במצב כפי
שהוא עתה יש לנהוג לחומרא), ילמדו באופן של
לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא.

וזכות הרבים מסייעתם, ובמיוחד כאשר הדבר
חשוב לא רק לציבור של עיר אחת, אלא לפי המצב
עתה, חשוב הדבר למאות קהלות בארה"ב ובמדינות
אחרות, שנותרו, כפשוטו, ללא רבנים מורי-הוראה
בשולחן ערוך. וכך גם מאות יישובים בארץ-הקודש –
"ארץ אשר... עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד
אחרית שנה"⁴⁰, שאין להם רבנים – שתהא להם
סייעתא דשמיא הדרושה כדי לכוון להלכה⁴¹, ולהיות
"דן דין אמת לאמיתו", שעל-ידי כך נעשים שותף
לקדוש-ברוך-הוא במעשה בראשית⁴².

ט.

חינוך על טהרת הקודש

הנקודה השניה החשובה במיוחד לתקופתנו היא –
אופן החינוך של תינוקות של בית רבן:

(38) ראה יד מלאכי כללי השו"ע אות א'. וראה ק"א להל' ת"ת
לאדה"ז רפ"ב.
(39) קהלת ז', ב. וראה תרגום שם.
(40) עקב יא, יב.
(41) סנהדרין צג, ב. וראה יומא שם.

(42) שבת י, א.
(43) שבועות כא, ב. וש"נ.
(44) גיטין י, ב. וש"נ.
(45) לשון כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע כשהמלוכה דרשה מהרבנים
לעשות שינויים בחינוך כו' – וחזר עליו כ"ק מו"ח אדמו"ר בצאתו

ילקוט לוי יצחק על התורה

בראשית ל"ז, ב - אלה תלדות יעקב יוסף בן שבע עשרה שנה היה רעה את אחיו בצאן והוא נער את בני בלחה ואת בני זלפה נשי אביו ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם

,

=

ביאור חילוק דיוקי הלשונות בזהר בין פרשת וישב ופרשת ויחי

בן שבע עשרה שנה, אמר רבי אבא, רמז ל' קדשא

(1) [תרגום ללה"ק] בן שבע עשרה שנה (הטעם שמשמיענו הכתוב מספר שנותיו) אמר רבי אבא, רמז ל' קדשא בריך הוא (רמז לו הקב"ה, ר"ל שהוא זה לעומת זה כדמפרש), דהא כד אתאביד מני' יוסף בן שבע עשרה שנין הוה (כי כאשר נאבד יוסף ה' בן שבע עשרה שנה), וכל אינון יומין דאשתארו דלא חמא ל' ליוסף (וכל אותם הימים והשנים שנשארו אחר הי"ז שנה שלא ראה את יוסף), הוה בכי על אינון שבע עשרה שנין (ה' בוכה על אותם השבע עשרה שנה, ואמר מי יתנני ואזכה עוד להיות שמח כמו באותם הי"ז שנה שהי' בני יוסף חי ושמחתי עמו), וכמה דהוה בכי עליו' (וכנגד מה שהוא ה' בוכה על אותם הי"ז שנה של יוסף), קדשא בריך הוא יחב

ל' שבע עשרה שנין אחרנין (כנגדם נחמו הקב"ה ונתן לו שבע עשרה שנים אחרים של שמחה), דאתקיים בארעא דמצרים בחדו וביקרא ובשלימו דכלא (שנתקיים בארץ מצרים בשמחה בכבוד ובשלימות דהכל, דהיינו) ברי' יוסף הוה מלכא וכל בנוי קמי' הוה (שכנו יוסף ה' מלך וכל בניו היו לפניו), ואינון שבע עשרה שנין הוה חיין לגבי' (ואותם השבע עשרה שנה היו חיים טובים אצלו), ובגין כך (לכן משמיענו הכתוב) בן שבע עשרה שנה הוה איהו כד אתאביד מני' (שהי' יוסף בן שבע עשרה שנה כאשר נאבד ממנו, להורות שכל ענין יוסף עם יעקב בין בתחילה בין בסוף היו שבע עשרה שנה) (רמ"ק רא"ג וכ"פ).

ל' שבע עשרה שנין אחרנין (כנגדם נחמו הקב"ה ונתן לו שבע עשרה שנים אחרים של שמחה), דאתקיים בארעא דמצרים בחדו וביקרא ובשלימו דכלא (שנתקיים בארץ מצרים בשמחה בכבוד ובשלימות דהכל, דהיינו) ברי' יוסף הוה מלכא וכל בנוי קמי' הוה (שכנו יוסף ה' מלך וכל בניו היו לפניו), ואינון שבע עשרה שנין הוה חיין לגבי' (ואותם השבע עשרה שנה היו חיים טובים אצלו), ובגין כך (לכן משמיענו הכתוב) בן שבע עשרה שנה הוה איהו כד אתאביד מני' (שהי' יוסף בן שבע עשרה שנה כאשר נאבד ממנו, להורות שכל ענין יוסף עם יעקב בין בתחילה בין בסוף היו שבע עשרה שנה) (רמ"ק רא"ג וכ"פ).

אגרות קודש

ב"ה, אור לכ"ד טבת, ה'תשי"ד

ברוקלין, נ.י.

כבוד הרה"ג והרה"ח וו"ח אי"א נוי"מ בעל

מדות, עוסק בצרכי ציבור, בעל מרץ ורב

פעמים, איש המעלה, בנשי"ק וכו' וכו'

מוהר"ר יצחק מאיר שי' הכהן

שלום וברכה!

בנועם נודעתי כי הגיע לגיל ששים, לאורך ימים ושנים טובות, ובודאי כמרז"ל עבד יומא טבא לרבנן, ומשתתף הנני בזה, אף כי בריחוק מקום.

ידוע המובא בראשונים (ראה מד"ש שם) כמה גרסאות במשנה סוף פ' ה' דאבות, בן ששים לזקנה, בן ששים לבינה, בן ששים לחכמה, ובכתבי הארז"ל (בן חמשים לזקנה) בן ששים לשיבה (מאורי אור, סוף אות ז' והוא עפ"י מש"כ בתיקוני זוהר, תקון כא', נז, עא', ובשער המצות פ' קדושים). ויהי רצון שכולחו יתנהו בי' ויהיו הענינים בהידור, ועפ"י המבואר בלקו"ת לרבנו הזקן, שיר השירים, דף יא' סע"א ושם.

והשי"ת יזכהו ויצליחהו להשתמש בכשרונותיו, הן של עצמו הן של מורשת אבות, להגדיל תורה ולהאדירה, בגדול התלמוד וגדול המעשה, ברוח ישראל סבא, ועל פי מאור תורת החסידות.

בכבוד וברכה.

ל' שבע עשרה שנין אחרנין (כנגדם נחמו הקב"ה ונתן לו שבע עשרה שנים אחרים של שמחה), דאתקיים בארעא דמצרים בחדו וביקרא ובשלימו דכלא (שנתקיים בארץ מצרים בשמחה בכבוד ובשלימות דהכל, דהיינו) ברי' יוסף הוה מלכא וכל בנוי קמי' הוה (שכנו יוסף ה' מלך וכל בניו היו לפניו), ואינון שבע עשרה שנין הוה חיין לגבי' (ואותם השבע עשרה שנה היו חיים טובים אצלו), ובגין כך (לכן משמיענו הכתוב) בן שבע עשרה שנה הוה איהו כד אתאביד מני' (שהי' יוסף בן שבע עשרה שנה כאשר נאבד ממנו, להורות שכל ענין יוסף עם יעקב בין בתחילה בין בסוף היו שבע עשרה שנה) (רמ"ק רא"ג וכ"פ).

נה מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת בשלח

לקראתו וינער ה' את מצרים בתוך הים

ג. וישב הים לפנות בקר לאיתנו וכו'. והנה רז"ל בשמות רבה פכ"א אמרו אמר משה לפני הקב"ה אתה אומר לי שאקרה הים וכו' אל הקב"ה וכו' כך התניתי עמו מתחלה שאני קורע שנאמר וישב הים לפנות בקר לאיתנו לתנאו שהתניתי עמו מתחלה וכו'.

ונהירנא שראיתי במכתב להרב המקובל הגדול מהר"ר מאיר פאפירש כ"ץ זלה"ה בספר טל אורות כ"י שדקדק דאם לאיתנו פירשו לתנאו כמו שאמרו רז"ל הא הו"ל לכתוב לאומרו בבקיעת הים לא בחזירתם, ופירש בשם רבו מהר"ר ישראל אשכנזי במשז"ל שקריעת ים סוף תהי' לעתיד לבא כמש"ה (ישעי' יא) והחרים ה' את לשון ים מצרים, לכן אי כתב רחמנא גבי הבקיעה הוה אמינא דתנאי אחד התנה הקב"ה בו בפרק ולא עוד, לזה כתב לאיתנו לתנאו בחזרת המים להורות דגם אחר שנקרע הים וחזר כמנהגו הנה זה עומד עדיין בתנאו ליקרע לישראל לעתיד, אלו דבריו דברי פי חכם חן.

ועל פי דבריו יתבאר אצלי לשון בראשית רבה פרשה ה' וז"ל א"ר יוחנן תנאין התנה הקב"ה עם הים שיהא נקרע לפני ישראל הה"ד וישב הים לאיתנו לתנאין שהתנה עמו עכ"ל. ולכאורה יפלא מה הלשון אומרת תנאין התנה וכו' לתנאין שהתנה וכו' ומאן ניהו תנאין לשון רבים, אין כאן אלא תנאי זה וכך כתוב לאיתנו לתנאו יחיד, וכבר הרב מהר"ש יפה נתקשה בזה.

ועל פי דברי הרב הנזכר מה טוב ומה נעים דשפיר דייק רבי יוחנן לומר תנאין התנה הקב"ה עם הים וכו' תנאין תרי ודאי חד תמן וחד לעתיד לבא כדכתיב והחרים ה' את לשון ים מצרים, וז"ש הה"ד וישב הים לאיתנו כלומר דמדכתיב לאיתנו בחזרת המים ולא כתיב כשנבקע הים שמעינן דאכתי פש תנאי אחד לעתיד לבא, וז"ש לתנאין שהתנה עמו.

החיד"א – ראש דוד

טו, א – אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה' ויאמרו לאמר אשירה לה' כי גאה גאה סוס ורכבו רמה בים

ד. השירה הזאת. ר' ברכי' בשם ר' שמואל בר נחמן, נמשלו ישראל כנקבה, מה נקבה זו נוטלת עישור נכסים מאבי' ויוצאה, כך ישראל שבעה עממין שהוא עישור לשבעים אומות, ועל ידי שירשו ישראל כנקבה אמרו שירה בלשון נקבה, שנאמר אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת, אבל לעתיד לבא עתידין לירש כזכר היורש כל נכסי אביו, הה"ד (יחזקאל מח, ג) מפאת קדימה ועד פאת ימה כו' והם אומרים שירה בלשון זכר, שנאמר (תהלים קמט, א) שירו לה' שיר חדש, חדשה אין כתוב כאן אלא חדש. שיר השירים רבה פ"א-ח

יג, יז – ויהי בשלח פרעה את העם ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא כי אמר אלקים פן ינחם העם בראותם מלחמה וישבו מצרימה

א. [במד"ר] נשא פי"ד בנשיא השביעי, שלשה אומות אסר הקב"ה לכשנכנסו לארץ לירש את ארצם שנאמר (דברים ב, ט) אל תצר את מואב וכן באדום כו' ארץ פלשתים מניין דכתיב ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא קרובה היתה השבועה שנשבע אברהם לאבימלך כו' ולעתיד לבא עתיד הקב"ה להתיר שלשתן לישראל, שנאמר ועפו בכתף פלשתים ימה בישעי' ס' י"א פסוק י"ד ומתרגמינן ויתחברון כתף חד לממחי ית פלשתאי די במערבא כו', אדום ומואב משלוח ידם כו'.

ועיין ברבות לך לך ס"פ מ"ד ששלשה אומות לא נתן לו עד לעתיד לבא קני קניזי וקדמוני רק שבעה אומות נתן לו עכשיו ונתבאר במקום אחר שהשבעה אומות הם לברר ז' תחתונים, אבל בירור ג' ראשים עדיין לא ניתן לו בשלימות, אם כן לכאורה פלשתים זהו מביור הג' ראשים כו' ועל זה נאמר ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים, ולכן ועדיין לא נחם לא קיבל תנחומין בשלימות כמ"ש ברבות ר"פ בשלח, אבל לעתיד לבא כתיב נחמו נחמו עמי על ידי שיתן להם גם בירור ג' ראשים כו'.

ואפשר לומר דלכן לעתיד לבא פרזות תשב ירושלים על ידי בירור פלשתים מבוי המפולש שלעתיד לבא ישמח ישראל בעושיו, משא"כ בעולם הזה אין שמחה בשלימות כו' עיין ברבות פרשת אחרי פ"כ. ובספר כד הקמח ערך שמחה, ועמ"ש ע"פ צדקת פרזונו בישראל.

אור התורה שמות ח"ב עמוד שני"ב

יג, ה – ויוגד למלך מצרים כי ברח העם ויהפך ללב פרעה ועבדיו אל העם ויאמרו מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל מעבדנו

ב. כי ברח העם. לכאורה הוא תמוה למה היתה כזאת, וכי אילו אמרו לפרעה לשלחם חפשי לעולם לא הי' מוכרח לשלחם.

אלא מפני שהרע שבנפשות ישראל עדיין הי' בתקפו בחלל השמאלי כי לא פסקה זוהמתם עד מתן תורה רק מגמתם וחפצם היתה לצאת נפשם האלקית מגלות הסטרא אחרא היא טומאת מצרים ולדבקה בו יתברך וכדכתיב ה' עוזי ומנוסי ביום צרה וגו' משגבי ומנוסי וגו' והוא מנוס לי וגו'.

ולכן לעתיד כשיעביר ה' רוח הטומאה מן הארץ כתיב ובמנוסה לא תלכון כי הולך לפניכם ה' וגו'.

תניא פרק ל"א

יד, כז – ויט משה את ידו על הים וישב הים לפנות בוקר לאיתנו ומצרים נסים

♦ יום ראשון ז' שבט ♦

יג (י) וַיְהִי בַשְּׁלַח פְּרַעְהָ אֶת־הָעָם וְלֹא־נָחַם אֱלֹהִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרוֹב הוּא כִּי אָמַר אֱלֹהִים פְּנִינָתָם הָעַם בְּרֹאֲתָם מִלַּחְמָה וְשָׁבוּ מִצְרִימָה:

י וַיְהִי כִּד שְׁלַח פְּרַעְהָ ית עָמָא וְלֹא דִבְרִינוּן יי אֶרֶץ אֶרְעָא פְּלִשְׁתִּי אֶרֶץ קְרִיבָא הוּא אֶרֶץ אָמַר יי דִּילְמָא יִזְעֻנוּ עָמָא בְּמַחְזִיחוֹן קְרִיבָא וַיִּתְּבוּן לְמִצְרַיִם:

ומה, אם כִּשְׁהִקִּיפָם דֶּרֶךְ מְעַקָם, אָמַרו: "נִתְּנָה רֹאשׁ וְנִשְׁוֹבָה מִצְרִימָה", אִם הוֹלִיכֶם בְּפִשׁוּטָה עַל־אֲחַת־כַּמָּה־זָכָמָה. (לפי סדר הכתוב נראה הרשימות מהפכים, וענן ברבי אליהו מוֹנִיחַ, ובגור אריה וברבי מרדכי יפה ישוּב נִכּוֹן עַל זֶה) ♦ פֶּן יִנָּחֶם • יִחְשְׁבוּ מִחֻשְׁבָּה עַל שִׁינְאָו וַיִּתְּנוּ לָב לְשׁוֹב.

כ"י וַיְהִי בַשְּׁלַח פְּרַעְהָ וְגו' וְלֹא נָחַם • וְלֹא נִהְיָה, כְּמוֹ: (שמות לב) "לֹךְ נָחָה אֶת הָעָם," (משלי ו) "בְּהִתְלַכְךָ תִּנָּחָה אוֹתָךְ." כִּי קָרוֹב הוּא • וְנוֹחַ לְשׁוֹב בְּאוֹתוֹ הַדֶּרֶךְ לְמִצְרַיִם, וּמִדֶּרֶשִׁי אֲגִידָה יֵשׁ הַרְבֵּה. בְּרֹאֲתָם מִלַּחְמָה • כְּגוֹן מִלַּחְמַת (במדבר יד) "וַיִּרְדּוּ הָעַמְלָקִי וְהַכְּנַעֲנִי וְגו'", (מכילתא) אִם הִלְכוּ דֶּרֶךְ יֵשׁר הָיוּ חוֹזְרִים.

יח וַיִּסֹּב אֱלֹהִים אֶת־הָעָם דֶּרֶךְ הַמִּדְבָּר יַם־סוּף וַחֲמִשִּׁים עָלוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

יח (יח) וַיִּסֹּב אֱלֹהִים אֶת־הָעָם דֶּרֶךְ הַמִּדְבָּר יַם־סוּף וַחֲמִשִּׁים עָלוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

כִּשְׁהוּא פּוֹרֵשׁ לְמִדְבָּר, צָרִיךְ לִזְמֵן כָּל הַצָּרָף. וְכַתּוּב זֶה לֹא נִכְתַּב כִּי־אִם לְסִבָּר אֶת הָאֵזוֹן, שְׁלֹא תִתְּמָה: בְּמִלְחָמַת עֲמָלָק וּבְמִלְחָמַת סִיחוֹן וְעוֹג וּמִדִּין, מִהִיכָן הָיוּ לָהֶם כְּלֵי זִין, שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּחֶרֶב? בְּרִש"י יִשָּׁן) וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "וַיִּהְיֶה עַתָּה תַּעֲבֹרוּ חֲמוּשִׁים", וְכֵן תִּרְגֹּם אוֹנֶקְלוֹס: מְזוּזִין, כְּמוֹ: (בראשית יד) "וַיִּרַק אֶת חֲנִיכּוֹ", וְזִרְזוּ. דָּבָר אַחֵר: חֲמוּשִׁים, אֶחָד מִחֲמִשָּׁה יָצְאוּ, וְאַרְבָּעָה חֲלָקִים מֵתוֹ בַּשְּׁלִשִּׁת יָמֵי אֶפְלָה.

כ"י וַיִּסֹּב • הִסִּיבֶם מִן הַדֶּרֶךְ הַפִּשׁוּטָה לְדֶרֶךְ הָעֲקוּמָה. יַם־סוּף • כְּמוֹ לַיַם־סוּף. וְסוּף הוּא לְשׁוֹן אֲגָם שֶׁגָּדִילִים בּוֹ קָנִים, כְּמוֹ: "וַתִּשֹׁם בְּסוּף", קִנְיָה וְסוּף קָמְלוֹ. וַחֲמִשִּׁים • אֵין "חֲמוּשִׁים" אֲלֹא מְזִינִים (לפי שֶׁהִסְבֵּתוּ בַּמִּדְבָּר, גִּרָם לָהֶם שְׁעָלוּ חֲמוּשִׁים, שְׁאֵלוּ הִיא דֶּרֶךְ יֵשׁוּב לֹא הָיוּ מִחֲמִשִּׁים לָהֶם כָּל מָה שֶׁצָּרִיכִים, אֲלֹא כְּאֵדָם שֶׁעוֹבֵר מִמָּקוֹם לְמָקוֹם וּבִדְעָתוֹ לִקְנוֹת שֵׁם מָה שֶׁיִּצְטָרֵךְ, אֲבָל

יט וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־עֲצָמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ כִּי הִשְׁבַּע הַשָּׁבִיעַ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פֶּקֶד וּפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהַעֲלִיתֶם אֶת־עֲצָמֹתַי מִזֶּה אִתְּכֶם:

יט (יט) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־עֲצָמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ כִּי הִשְׁבַּע הַשָּׁבִיעַ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פֶּקֶד וּפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהַעֲלִיתֶם אֶת־עֲצָמֹתַי מִזֶּה אִתְּכֶם:

כִּשְׁיִגְאָלוֹ וַיִּצְאוּ מִשָּׁם, שִׁישְׁאוּהוּ (סוטה יג) • וְהַעֲלִיתֶם אֶת עֲצָמֹתַי מִזֶּה אִתְּכֶם • לְאַחֲיוֹ הַשָּׁבִיעַ כֵּן. לְמַדְנוּ שֶׁאֵף עֲצָמוֹת כָּל הַשָּׁבִיעִים הָעָלוּ עִמָּהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: "אִתְּכֶם".

כ"י הַשָּׁבִיעַ הַשָּׁבִיעַ • הַשָּׁבִיעִים שִׁישְׁבִּיעוּ לְבִנְיָהֶם (מכילתא) • וְלָמָּה לֹא הַשָּׁבִיעַ לְבִנְיָו שִׁישְׁאוּהוּ לְאַרְץ כְּנַעַן מִיָּד, כְּמוֹ שֶׁהַשָּׁבִיעַ יַעֲקֹב? אָמַר יוֹסֵף: אֲנִי שָׁלִיט הָיִיתִי בְּמִצְרַיִם וְהָיָה סִפְק בְּיָדִי לַעֲשׂוֹת, אֲבָל בְּנִי, לֹא יִנִּיחוּם מִצְרַיִם לַעֲשׂוֹת. לִכְךָ הַשָּׁבִיעִים

בעל הטורים

אֲבִיךָ אֶת הָעָם "שְׁמוּאֵל א' יד, כח). כְּדֶרֶךְ־שִׁינּוֹן הָבָא (במכילתא) מִלְּמוֹד שֶׁהַשָּׁבִיעַ אֶת אֲחִיו שִׁישְׁבִּיעוּ לְבִנְיָהֶם, אֵף הָתָם נִמֵּי הַשָּׁבִיעַ לָעַם שִׁישְׁבִּיעוּ וְאֵף לְאוֹתָם שְׁלֹא הָיוּ שֵׁם בְּשִׁישְׁבִּיעֵם. וְלִכְךָ נִלְכַּד יְהוֹנָתָן אֵף עַל פִּי שְׁלֹא שָׁמַע אֶת הַשְּׁבוּעָה. תורה כ

כְּלֵי זִין הַנּוֹפְרִים בְּפִסּוּק, מִגֵּן וְצִנָּה וְרִמְח וְחֻצִּים וּמִקְלָד, דְּכִתִּיב (ויחזקאל לט, ט) "וַיִּצְאוּ יִשְׁבִּי עָרֵי יִשְׂרָאֵל, וּבָעֲרוּ וְהִשִּׁיקוּ בְּנִשְׁק וּמִגֵּן וְצִנָּה בְּקִשְׁת וּבְחֻצִּים וּבְמִקְלָד וּבְרִמְח". תורה יט (יט) הַשָּׁבִיעַ הַשָּׁבִיעַ. ב' בְּמִסְרָה. הָבָא, וְאִידֶךָ גְּבִי שְׁאוּל: "הַשָּׁבִיעַ הַשָּׁבִיעַ

יג (יז) אֶת הָעָם. בְּגִימְטְרִיָּא: גַּם עָרַב רב. תורה יח (יח) וַיִּסֹּב אֱלֹהִים אֶת הָעָם דֶּרֶךְ הַמִּדְבָּר. שְׁעָרָה לָהֶם שְׁלִחוֹ וְהִסִּיבּוֹ לְאָכּוֹל. אֵין וַיִּסֹּב' אֲלֹא הִסְבָּה, כְּמָה דְּאָתָּ אָמַר: "הַיּוֹכֵל אֵל לַעְרֹף שְׁלִחוֹ בַּמִּדְבָּר" (תהלים עח, יט). וַחֲמִשִּׁים. מְזִינִים, עַל שֵׁם חֲמִשָּׁה מִיָּנִי

מדוע נשא משה ארזו של יוסף?

והנה מצינו שרק אחרי מיתנו של יעקב אבינו התחילה צרת השעבוד, וכדברי רש"י (ריש פרשתו) "כיון שנפטר יעקב אבינו נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת השעבוד שהתחילו לשעבדם".

וזהו ש"לוי לא ישא שהוא עתיד לשאת את הארון", דמפיון שנשיאת ארזו של יעקב אפשרה את שעבוד מצרים, לכן "לוי לא ישא" כי הוא "עתיד לשאת את הארון", ואינו שייך לשעבוד מצרים.

ולפי זה יתפרש 'כמין חומר' 'היאך נשא משה שהיה לוי ארזו של יוסף', כי נשיאת ארזו של יוסף לא רק שאין בזה הוראה על שעבוד מצרים, אלא אדרבה, יש בה הוראה על הגאולה ממצרים, וכדברי יוסף עצמו, דכאשר "פקוד פקוד אלקים אתכם, והעליתם את עצמותי מזה אתכם" (בשלח שם). ועל כן לא היה ראוי לנשיאת ארזו של יוסף יותר ממשה, ראש שבטו של לוי, וגואלם של ישראל.

על הפסוק בפרשת ויחי "וישאאו אותו בניו ארצה כנען ויקברו אותו" (ג, יג), פירש רש"י "לוי לא ישא שהוא עתיד לשאת את הארון".

והקשו המפרשים: להלן בפרשת בשלח (יג, ט) כתוב "ויקח משה את עצמות יוסף עמו", ולכאורה הרי משה היה משבט לוי ומבני קהת נושאי הארון, ואם כן "היאך נשא משה שהיה לוי, ארזו של יוסף" (לשון הריב"א כאן, וראה גם חזקוני ומושב זקנים)?

ויש לבאר הדברים בהקדים מה שמצינו ש"מלאכת שעבוד מצרים לא היתה על שבטו של לוי" (רש"י שמות ה, ד. וראה 'שמות רבה' פרשה ה, טז), ומבואר בזה ד"שבטו של לוי כו' עתידין לשאת את הארון, ומתוך כך היו בני חורין" (תוספות הדר זקנים שמות א, יג. וראה גם חזקוני שם ה, ד. ועוד). ונמצא, שמפיון שהיו "עתידין לשאת את הארון", לכן לא היו שייכים כלל לשעבוד מצרים.

(כ) ויסעו מספת ויחנו באתם בקצה המדבר:

כונטלו מספות ושרו באתם בסטר מדברא:

זש"י ויסעו מספת • ביום השני, שהרי בראשון באו מרעמס לסכות.

כא ווי מדבר גדמיהון ביממא בעמודא דענגא לדברותהון באורחא וליליא בעמודא דאשתא לאנהרא להון למיזל ביממא וביליליא:

(כא) ויהיה הלך לפניהם יוםם בעמוד ענן לנחתם הדרך ולילה בעמוד אש להאיר להם ללכת יוםם ולילה:

והקדוש-ברוך-הוא בכבודו מוליכו לפניהם. ומכל-מקום, את עמוד הענן הכין להנחותם על-ידו, שהרי על-ידי עמוד הענן הם הולכים. עמוד הענן אינו לאורה, אלא להורותם הדרך.

זש"י לנחתם הדרך • נקוד פתח, שהוא כמו להנחותם, כמו (דברים א) "לראותכם בדרך אשר תלכו בה" שהוא כמו להראותכם. אף כאן להנחותם על-ידי שלים, ומי הוא השליח? עמוד הענן,

כב לא עדי עמודא דענגא ביממא ואף לא עמודא דאשתא בליליא קדם עמא:

(כב) לא ימיש עמוד הענן יוםם ועמוד האש לילה לפני העם: פ

משלים לעמוד האש, ועמוד האש משלים לעמוד הענן, (שבת כג) שעד שלא ישקע זה, עולה זה.

זש"י לא ימיש • הקדוש-ברוך-הוא את עמוד הענן יוםם, ועמוד האש לילה. מגיד שעמוד הענן

בעל הטורים

(כב) לא ימיש עמוד הענן יוםם ועמוד האש וגו'. אמרו רבותינו ז"ל, מלמד שעמוד האש משלים לעמוד הענן, מדכתיב 'לפני העם' ולא כתיב 'מלפני העם', משמע שלפעמים היו שניהם לפני העם. לא ימיש. ב' במסורה. הקא, ואידך ביהושע: "לא ימיש מתוך האהל" (לחזק

בעדני, ולילה ביום יאיר לי בעמוד אש, ועל כן ולילה ולא דומיה לי, שאמרתי לפניו שירה. ולילה ללילה יחזה דעת, שלילה זו מחזה דעת ללילה מלחמת סיסרא שהיתה גם כן בלילה, שנאמר (שופטים ה, כ) "הבוכבים ממסלותם נלחמו עם סיסרא", ואימתי בוכבים נראין, בלילה. תורה כב

(כא) ולילה בעמוד אש. ולילה ו' במסורה. הקא, ואידך: "ולילה אור בעדני" (תהלים קלט, יא), "ולילה ביום יאיר" (שם שם, יב), "ולילה ולא דומיה לי" (שם כב, א), "ולילה באים להרגך" (נחמיה ה, א), "ולילה ללילה יחזה דעת" (תהלים יט, ג). וזהו "ולילה באים להרגך", שבבילי ד' השיגום ובאו להרגם. ולילה אור

יד (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

א ומליל יי עם משה למימר:

(ב) דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּשְׁבוּ וַיַּחֲנוּ לִפְנֵי פִי הַחִירֹת
בֵּין מִגְדֹּל וּבֵין הַיָּם לִפְנֵי בַעַל צִפּוֹן נִכְחוּ תַּחְנוּ
עַל-הַיָּם:

ב מליל עם בני ישראל ויתובון וישרון קדם
פום חירתא בין מגדול ובין ימא קדם בעיל
צפון לקבלה תשרון על ימא:

חורין. והם שני סלעים גבוהים זקופים, והגיא
שביניהם קרוי פי הסלעים. לפני בעל צפון •
(מכילתא) הוא נשאר מפל אלהי מצרים, כדי להטעותן
שיאמרו קשה יראתן, ועליו פרש איוב: (איוב יב)
"משגיא לגוים ויאבדם".

ז"י • וישבו • לאחוריהם, לצד מצרים היו מקרבין
כל יום השלישי, כדי להטעות את פרעה, שיאמר:
תועים הם בדרך, כמו שנאמר: "ואמר פרעה לבני
ישראל וגו'". ויחנו לפני פי החירות • (מכילתא) הוא
פיתם, ועכשו נקרא פי החירות, על שם שנעשו בני

~ נקודות משיחות קודש ~ (ממכתב כ"ז ניסן תש"ח, אג"ק ח"ב אגרת שם – מתוך 'לקראת שבת')

איך היו בני ישראל נבכים לפני פי החירות

(ראה ערוך ערך טרוטות), דאז היו יכולין לברח ממקום הפתוח,
אלא מקפות – שלא היה בהם שום פתח.
לא היו עגולות – דבשני עמודים עגולים סמוכין זה אצל
זה, הנה הרוצה לעבור ביניהם עליו לנתץ רק חלק הקצר
ביותר שבִּעגול, אלא מרבעות – שנגעו זה בזה בכל עבים,
וכדי לברח צריך לנתץ כל עבים.
לא היו מעשה אדם – דאם בן אדם עשאם, פשיטא
שאדם אחר יכול להרסם, אלא מעשה שמים.
אף אם היו מעשה שמים – קשה, הרי אמרו חז"ל (ירושלמי,
סוף מעשרות. נדרים פ"ג ה"ב. ועוד) "אין מרבע מושפת ימי
בראשית", ואם בן איה היו "מרבעות"?
ועל זה מתרץ – עינים להם פתוחות – דפשט הסלע לא
היה חלק לגמרי, אלא היו בו חורים כמין עינים, ובמילא
לא היה רבועם שלם. וק"ל.

וַיֵּשְׁבוּ וַיַּחֲנוּ לִפְנֵי פִי הַחִירֹת (יד, ב)
מה היו חירות הללו, לא היו משפעות אלא גדודיות, ולא
היו תרוטות אלא מקפות, ולא היו עגולות אלא מרבעות,
ולא היו מעשה אדם אלא מעשה שמים, ועינים להם
פתוחות (מכילתא)
לפום ריהטא, דברי המדרש תמוהים מאד, דלמאי נפק"מ
כל הפרטים שבאבנים אלו?
ויש לישב, שעל-פי-זה מבאר היטב מה שאמר פרעה,
דמחמת זה שנומצאים לפני "פי החירות" לפיקך "נבכים הם
בארץ" (שם, ג) ואינם יכולים לברח.
ושעור הדברים כך הוא:
לא היו משפעות – אם היו האבנים משפעות הרי היו
יכולים לטפס עליהם ולברח, אלא גדודיות – שהיו ישרות,
ואי אפשר היה לטפס עליהן.
לא היו תרוטות – לא היו האבנים פתוחות אפילו מעט

(ג) וַאֲמַר פְּרַעְה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִבְכִּים הֵם בְּאֶרֶץ סֶנֶר
עֲלִיהֶם הַמִּדְבָּר:

ג וימר פרעה על בני ישראל מערבלין אנו
בארעא אחד עליהון מדברא:

ובלע"ז: שירי"ר, כמו: (תהלים פד) "בעמק הבכא", (איוב
כא) "מבכי נהרות", (שם לח) "נבכי ים". נבכים הם,
כלואים הם במדבר שאינן יודעין לצאת ממנו
ולחיותן ילכו.

ז"י • ואמר פרעה • כשישמע שהם שבים
לאחוריהם. לבני ישראל • על בני ישראל. וכן:
"ה' ילחם לכם", עליכם, (בדאשית כ) "אמרי לי אחי
הוא", אמרי עלי. נבכים הם • כלואים ומשקעים,

בעל הטורים

לג, יא). לומר, כמו שהענינים היו
משלימין זה לזה, כך עשה יהושע,
משכים בבקר עם עמוד האש ללמוד,
ולערב הקדים ולמד עם עמוד הענן.
והיינו "לא ימיש", כמו שהענינים לא
משו, כך יהושע לא מש מתוך האהלה,

ועל בן זכה לילך לפני העם. תורה א
(ב) נבחו. ב' במסורה. "נבחו תחנו על
הים", "כי נבחו יצא" ביהזקאל (מו ט).
מה התם בשער שנכנס לא יצא,
בדכתיב: "לא ישוב דרך השער אשר
בא בו כי נבחו יצא", אף כאן פרעה

וחילו הדרך אשר נכנסו בהם לא יצאו
בו אלא מצד אחר, כדאיתא בפסחים
(קמח ב) שאמרו ישראל כמו שאנו עולין
מצד זה כך הם עולין מצד אחר. אמר
הקדוש ברוך הוא לים, ופלטן לצד
שיצאו בו ישראל. תורה ג

(ד) וְחִזְקֵתִי אֶת־לִבִּי פֶּרְעָה וְרִדְף אַחֲרֵיהֶם וְאֶכְבְּדָה בַּפֶּרְעָה וּבְכָל־חֵילוֹ וְיִדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה וַיַּעֲשׂוּ־כֵן:

וַיֹּאמְתָקָף יֵת לִפְא דְפֶרְעָה וַיִּרְדֹּף בְּתַרְיָהוֹן וַאֲתִיקָר בַּפֶּרְעָה וּבְכָל מִשְׁרֵיתָהּ וַיִּדְעוּן מִצְרָאִי אֲרִי אָנָּה יְיָ וַעֲבָדוּ כֵן:

עשה". בפרעה ובכל חילו • הוא התחיל בעברה, וממנו התחילה הפרענות (מכילתא) • ויעשו כן • להגיד שבחן ששמעו לקול משה, ולא אמרו: היאך נתקרב אל רודפינו, אנו צריכים לברח, אלא אמרו אין לנו אלא דברי בן עמרם (מכילתא) •

הוא התחנא למלכא דמצרים ארי אול עמא ואתהפיק לבא דפרעה ועבדוהי לעמא ואמרו מא דא עבדנא ארי שלחנא ית ישראל מפלחננא:

קורין השירה ביום השביעי. ויהפך • נהפך ממה שהיה, שהרי אמר להם: (לעיל יב) "קומו צאו מתוך עמי". ונהפך לבב עבדיו, שהרי לשעבר היו אומרים: "עד מתי יהיה זה לנו למוקש"? ועכשו, נהפכו לרדף אחריהם בשביל מונם שהשאלום. מעבדנו • מעבד אותנו.

וַיִּטְקִים יֵת רַתְּבָה וְיֵת עֲמָה דְּבִר עֲמָה:

במלחמה, ואני אקדים לפניהם, שנאמר: "ופרעה הקריב", הקריב עצמו ומהר לפני חילוֹתיו. דרך שאר מלכים טל בזה בראש כמו שייבחר, אני אשוה עמכם בחלק, שנאמר: "אחלק שלל".

וידבר שת מאה רתבין בחיזון וכל רתבי מצראי וגברין ממנן על פלהון:

והלא נאמר: (שם י) "וגם מקננו ילך עמנו". משל מי היו? מ"הירא את דבר ה'". מפאן היה רבי שמעון אומר: פשו שבמצרים, הרג! טוב שבנחשים, רצץ את מחו!. ושלשם על פלו • שרי צבאות, כתרגומו.

כ"י • ואכבדה בפרעה • כשהקדוש ברוך הוא מתנקם ברשעים, שמו מתגדל ומתפבד, וכן הוא אומר: (יחזקאל לח) "ונשפטי אתו וגו'", ואחר כך: "והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי וגו'". ואומר: (תהלים טו) "שמה שבר רשפי קשת", ואחר כך: "נודע ביהודה אלהים". ואומר: (שם ט) "נודע ה' משפט

(ה) וַיַּגֵּד לְמַלְךְ מִצְרַיִם כִּי בָּרַח הָעָם וַיְהִי־פֶךְ לִבָּב פֶּרְעָה וַעֲבָדוֹ אֶל־הָעָם וַיֹּאמְרוּ מִה־נָּאת עֲשִׂינוּ כִּי־שִׁלַּחְנוּ אֶת־יִשְׂרָאֵל מֵעֲבָדֵנוּ:

כ"י • ויגד למלך מצרים • איקטורין שלח עמקם, וכיון שהגיעו לשלשת ימים שקבעו לילך ולשוב, וראו שאינן חוזרין למצרים, באו והגידו לפרעה ביום הרביעי. (מכילתא) ובחמשי ובששי רדפו אחריהם, וליל שביעי ירדו לים. (פ"ק דסוטה) בשחרית אמרו שירה, והוא יום שביעי של פסח. לךך אנו

(ו) וַיֹּאמֶר אֶת־רַכְּבוֹ וְאֶת־עַמּוֹ לָקַח עִמּוֹ:

כ"י • ויאסר את רכבו • הוא בעצמו (מכילתא). ואת עמו לקח עמו • משכם בדברים: לקינו, ונטלו ממוננו ושלחנום, בואו עמי, ואני לא אתנהג עמכם כשאר מלכים: דרך שאר מלכים, עבדיו קודמין לו

(ז) וַיִּקַּח שְׁשִׁי־מֵאוֹת רֶכֶב בַּחֹר וְכָל רַכֵּב וַיִּשְׁלַשְׁם עַל־פָּלוֹ:

כ"י • בחור • נבחרים. "בחור", לשון יחיד, כל רכב ורכב שבמנין זה, היה בחור. וכל רכב מצרים • ועמקם כל שאר הרב (מכילתא). ומהיכן היו הבחמות הללו? אם תאמר משל מצרים, הרי נאמר: (לעיל ט) "וימת כל מקנה מצרים", ואם תאמר משל ישראל,

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך טז עמ' 160)

טוב שבנחשים רצץ את מחו (רש"י יד, ז)
תז"ל אומרים על הנחש "דא יצר הרע". והנה ידוע הדייק בלשון הפסוק "יגיע כפיך כי תאכל", שהגיעה בפרנסה של יצר הרע, כדי שהמח יתמסר כלו לתורה ולקדושה.

(ח) ויחזק יהוה את לב פרעה מלך מצרים וירדף אחרי בני ישראל ובני ישראל יצאים ביד רמה:
ח ותקפו יי ית לב פרעה מלך מצרים וירדף ביד רמה בני ישראל ובני ישראל נקפו בריש גלי:

זש"י ויחזק ה' את לב פרעה • שהיה תולה אם לרדף אם לא, ויחזק את לבו לרדף. ביד רמה • (מכילתא) בגבורה גבוהה ומפרסמת.

♦ יום שני ח' שבט ♦

(ט) וירדפו מצרים אחריהם וישגו אותם חנים על-הים כל-סוס רכב פרעה ופרשיו וחילו על-פי החיות לפני בעל צפון:
ט וירדפו מצראי בתריהון ואדביקו יתהון פד שרון על ימא כל סוסות ותפי פרעה ופרשוהי ומשריתה על פום חירתא קדם בעיל צפון:

(י) ופרעה הקריב וישאו בני ישראל את-עיניהם והנה מצרים נסע אחריהם ויראו מאד ויצעקו בני ישראל אליהוה:
י ופרעה קרב וזקפו בני ישראל ית עיניהון והא מצראי נטלין בתריהון ודחילו לחדא וזעיקו בני ישראל קדם יי:

זש"י ופרעה הקריב • היה לו לכתב "ופרעה קרב", מהו "הקריב"? הקריב עצמו ונתאמץ לקדם לפניו כמו שהתנה עמם. נסע אחריהם • בלב אחד פאיש אחד. דבר אחר: "והנה מצרים נוסע אחריהם", ראו שר של מצרים נוסע מן השמים לצור למצרים. (תנחומא) • ויצעקו • (מכילתא) תפשו אמונות אבותם: באברהם הוא אומר: (בראשית יט) "אל המקום אשר עמד שם", ביצחק: (שם כד) "לשותי בשדה", ביצחק: (שם כח) "ויפגע במקום".

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש כרך יא עמ' 52 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

"אמונות" התפלה

ויצעקו בני ישראל אל-יהוה:
תפסו אמונות אבותם (יד, י ובפרש"י)
לכאורה יש לתמוה: איך מתאים לכנות התפלה בשם 'אמונות' שמשמעותה היא, עסוקו התמידי של האדם, ואלו תפלה שהיא בקשת צרכיו היא רק בשעה שמצטרף?

ויש לבאר בזה:
משמעות לשון "תפלה" בפשטות היא, תחנון להקב"ה שימלא צרכי האדם. ועל פי זה, עקרה של תפלה הוא לתועלת האדם, שעל-ידיה מקבל הוא את כל הנצרך לו בגשם וברוח.

בעל הטורים

(ח) ביד רמה. ג' במסורה. הכא, ואידך בפ"ש מסעי (במדבר לג, א) "ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה" וגו', "והנפש אשר תעשה ביד רמה" בפ"ש שלח לך אנשים" (במדבר טו, ז) גבי עבודה ורה. מלמד שפסל מיכה עבר עמם, כמו שדרשו (סנהדרין קג, ב) "ועבר בים צרה" (וכרית יא). תורה ט

(י) ופרעה. ג' במסורה. "ופרעה הקריב", "ופרעה חלם" (בראשית מא, א), "כאשר כבדו מצרים ופרעה את לבם הלוא כאשר התעלל בהם" (שמואל א' ג, ו). פירוש, אף על פי שפרעה חלם ופטר לו יוסף חלומותיו, לא זכר לו זו הטובה, ופרעה הקריב להלחם עם ישראל, על פן התעלל בהם.

הקריב. ב' במסורה. "ופרעה הקריב", "הקרב את קרבנו" (במדבר יט, ט). כיון שבא לפני בעל צפון – הקריב קרבן לו. והנה מצרים נסע אחריהם. זה עונא שר של מצרים, ולקח אחריו "עוזי וזמרת יה" (לחן טו, ב), עמד לי כנגד עונא שר של מצרים, ולקח אחריו "עוזי". תורה יא

התפלה והזעקה רק לתועלת המתפלל, שיושיעו הקב"ה מצורתי, אלא בני ישראל מתפללים בכל עת, כי התפלה מעקרי עבודת השי"ת היא, ועל-ידיה מתאחדים עם הבורא ותברך, ולכן מתאים הלשון אמונות גבי תפלה, כי התפלה היא עסוקם התמידי של בני ישראל (ולא רק בעת צרה).

אף האמת היא שאין התפלה רק לתועלת עצמו, אלא כמו שכתב הרמב"ם (ב"כותרת" להל' תפלה) שהמצוות-עשה דתפלה היא "לעבד את ה' בכל יום בתפלה", שעקרה אינה בקשת צרכיו אלא "לעבד את ה'", שעל-ידי התפלה מתקרב האדם ומתאחד עם הקב"ה. ולכן כנו את הצעקה להקב"ה בשם "אמונות", ללמדנו שאין

יא ואמרו למשה המדליח קריין במצרים דברתנא לממת במדברא מא דא עבדתא לנא לאפקותנא ממצרים:

(יא) וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה הַמְבִלִּי אֶיִן־קְבָרִים בְּמִצְרַיִם לְקַחְתָּנוּ לְמוֹת בַּמִּדְבָּר מֵהֲיֹאת עֲשִׂיתָ לָנוּ לְהוֹצִיאֵנוּ מִמִּצְרַיִם:

נש"י • המבלי אין-קברים • וכי מחמת חסרון קברים, שאין קברים במצרים ליקבר שם, לקחתנו משם? שיפור פלינצס"א דינו"ן פושי"ש בלע"ז.

יב הלא דין פתגמא די מללנא עמך במצרים למימר שבוק מננא ונפלח ית מצראי ארי טב לנא דנפלח ית מצראי מדנמות במדברא:

(יב) הֲלֹא־זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֵלֶיךָ בְּמִצְרַיִם לֵאמֹר חֲדַל מִמֶּנּוּ וְנַעֲבֹדָה אֶת־מִצְרַיִם כִּי טוֹב לָנוּ עֲבַד אֶת־מִצְרַיִם מִמָּתְנוּ בַּמִּדְבָּר:

נבאר ממיתתנו, עכשו שנקוד בשורוק נבאר: מאשר נמות, וכן: "מי יתן מותנו", שנמות, וכן: (שמואל ב ט) "מי יתן מותי" דאבשלוס, שאמות, כמו: (צפניה ג) "ליום קומי לעד", (דברי הימים ב יח) "עד שובי בשלוס", שאקום, שאשוב.

נש"י • אשר דברנו אליך במצרים • (מכילתא) והיכן דברו? "י"א ה' עליכם וישפט". ממתנו • מאשר נמות, ואם היה נקוד מלאפוס (רצה לומר: חולם, כנודע לבעלי דקדוק שקראו חולם – מלאפוס, ועין לקמן פרשת יתרו ברש"י פסוק "פן יפרץ") היה

יג ואמר משה לעמא לא תדחלוך אתעתדו ויחזו ית פורקנא דיי דיעבד לכון יומא דין ארי כמא דחזיתון ית מצראי יומא דין לא תוספון למחזיהון עוד עד עלמא:

(יג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אֶל־תִּירְאוּ הַתִּיּאָבוּ וְרֹאוּ אֶת־יְשׁוּעַת יְהוָה אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֲשֶׁר רְאִיתֶם אֶת־מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תִסְפוּ לִרְאֹתָם עוֹד עַד־עוֹלָם:

נש"י • כי אשר ראיתם את-מצרים וגו' • מה שראיתם אותם, אינו אלא היום, היום הוא שראיתם אותם, ולא תוסיפו עוד.

יד יי יגים לכון קרב ואתון תשתקון:

(יד) יְהוָה יִלְחֶם לָכֶם וְאַתֶּם תַּחֲרִשׁוּן: פ

(בראשית כד) "ואשר דבר לי", וכן (שופטים ו) "האתם תריבון לבעל"?

נש"י • ה' ילחם לכם • בשבילכם, וכן: "כי ה' נלחם לכם", וכן: (איוב יג) "אם לאל תריבון", וכן

♦ יום שלישי ט' שבט ♦

(טו) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מִה־תִּצְעַק אֵלַי דְּבַר אֶל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וִיפְעוּ:

תצוני". דבר אל בני ישראל ויפיעו. (מכילתא) אין להם אלא ליפע, שאין הם עומד בפניהם, כדאי זכות אבותיהם והם והאמונה שהאמינו כי ויצאו, לקרע להם הם.

כ"י מה תצעק אלי. למדנו שהיה משה עומד ומתפלל. אמר לו הקדוש-ברוך-הוא: לא עת עתה להאריך בתפלה, שישאל ותניין בצרה. דבר אחר: "מה תצעק אלי", עלי הדבר תלוי ולא עליך, כמו שנאמר להלן (ישעיה מה): "על-בני ועל-פעל ירי

~ נקודות משיחות קודש ~ (עלפי תורת מנחם כרך כה עמוד 42 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

להפסיק מתפלתו כדי להציל את השני

עוסק גם ב"דבר אל בני ישראל" ו"הרם את מטף", וזו הפעולה ד"הרם את מטף" ו"דבר אל בני ישראל" לא היתה נעשית בהתמסרות הראויה. ולכן, כאשר מוציאים זמן שצריכים להציל יהודי - אזי גוברת חשיבות הצלתו של יהודי, עד כדי כך, שבשביל הצלתו, לא זו בלבד שמותר להפסיק בתפילה, אלא עוד זאת, שישנו צווי: "מה תצעק אלי!". ומזה יש ללמוד הוראה בעבודת האדם לקונו: אם למשה רבנו נאמרה הוראה זו, על-אחת-פמה-וכמה בנוגע לכל אחד מישראל, שהצלת יהודי בגשמיות וקורבו ברוחניות, חשובה כל כך, שבשביל זה יש להפסיק מכל העניינים האחרים שעוסק בהם, גם אם הם עניינים חשובים וחיוניים, ולדעת למקומו של השני, כדי להצילו ולקרבו.

על הפסוק בפרשתנו ו"אמר ה' אל משה מה תצעק אלי, דבר אל בני ישראל ויפיעו" (יד, טו) כתב רש"י "למדנו שהיה משה עומד ומתפלל, אמר לו הקב"ה לא עת עתה להאריך בתפלה, שישאל ותניין בצרה". ולכאורה תמונה, לשם מה אמר הקב"ה למשה מה לא לעשות - "מה תצעק אלי"; לכאורה, היה לו להורות מיד מה לעשות - "דבר אל בני ישראל ויפיעו, ואתה הרם את מטף וגו'", ומהו הצרך בהקדמה "מה תצעק אלי"?

ויש לבאר זה: למרות גדל המעלה בתפלתו של משה רבנו עליו-השלום, מכל-מקום כאשר היה צריך להציל את ישראל, היה עליו להפסיק מתפלתו. כי בשביל הצלת ישראל יש להתמסר לגמרי, ואם היה ממשיך לעסוק בתפלה ובאותה שעה

(טז) וְאַתָּה הָרַם אֶת־מִטְפֶּךָ וְנָטָה אֶת־יָדְךָ עַל־הָיָם וּבִקְעָהוּ וַיָּבֹאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיַּבָּשָׁה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (מוצאי שבת קודש פרשת בשלח, יר"ד שבט, ה'תשל"ד)

משם לעולם הנה יבשה במקום ים, וזהו ונטה את ידך, ידך כו' (פנ"ל שבחינת הי"ד הוא שרש כל המשכות גילוי אור אין-סוף הנמשך מלמעלה למטה).

מטה לשון הטיה, ויצונו לומר: הרם, הגביה למעלה לעולם העליון ההטה שהטה מים לצד אחד ויבשה לצד אחד, חלוקים זה מזה, אבל למעלה הכל אחד, ואחר-כך תמשיך

(יז) וְאַנִּי הִנְנִי מְחֹק אֶת־לֵב מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם וְאֶכְבְּדָה בַּפִּרְעָה וּבְכָל־חֵילוֹ בְּרַכְּבוֹ וּבַפִּרְשָׁיו:

בעל הטורים

על ידי המים, אף הים נעשה גם על ידי המים. ובקעהו. בזכות ו"ובקע עצי עלה" (בראשית כב, א), ובזכות "בקע לגלגלת" (להלן על כו). קרי ביה בקע וזהו, שבזה השם נבקעו המים. תורה יז

אל בני ישראל ויפיעו. תורה יז (טז) הרם. ג' במסורה. "הרם את מטף", "בשופר הרם קולך" (ישעיה נח, א). מלמד שהמקום וערבב אותם בקולות. ואידך: "ויאמר הרם לך" גבי אלישע (מלכים ב' ג, ו) כשצף הברזל. כמו הקא נעשה גם

(טו) מ"ה תצעק אלי. רמז לו: אתה עתיד לצעוק אלי מ"ה - מ' יום בדר להתפלל על ישראל, וזה תיבות על אחותך מרים, אל נא רפא נא לה (במדבר יב, יא) פי עת לקצר ועת להאריך, אבל עתה אין עת להתפלל כלל, אלא דבר

(יח) וַיִּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־אֵנִי יְהוָה בְּהַכְבִּדִי בַּפְרָעָה בְּרִכְבּוֹ וּבַפָּרָשִׁי׃
 יח וַיִּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־אֵנִי יְהוָה בְּהַכְבִּדִי בַּפְרָעָה בְּרִכְבּוֹ וּבַפָּרָשִׁי׃
 יח וַיִּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־אֵנִי יְהוָה בְּהַכְבִּדִי בַּפְרָעָה בְּרִכְבּוֹ וּבַפָּרָשִׁי׃

(יט) וַיִּסַּע מִלֶּאדָּה הָאֱלֹהִים הַהֵלֶךְ לִפְנֵי מַחֲנֶה יִשְׂרָאֵל וַיֵּלֶךְ מֵאַחֲרֵיהֶם וַיִּסַּע עִמּוֹד הָעֲנָן מִפְּנֵיהֶם וַיַּעֲמֹד מֵאַחֲרֵיהֶם׃
 יט וַיִּסַּע מִלֶּאדָּה הָאֱלֹהִים הַהֵלֶךְ לִפְנֵי מַחֲנֶה יִשְׂרָאֵל וַיֵּלֶךְ מֵאַחֲרֵיהֶם וַיִּסַּע עִמּוֹד הָעֲנָן מִפְּנֵיהֶם וַיַּעֲמֹד מֵאַחֲרֵיהֶם׃
 יט וַיִּסַּע מִלֶּאדָּה הָאֱלֹהִים הַהֵלֶךְ לִפְנֵי מַחֲנֶה יִשְׂרָאֵל וַיֵּלֶךְ מֵאַחֲרֵיהֶם וַיִּסַּע עִמּוֹד הָעֲנָן מִפְּנֵיהֶם וַיַּעֲמֹד מֵאַחֲרֵיהֶם׃

אם להנצל, אם להאבד עם מצרים. ויסע עמוד הענן • כשחשכה והשלים עמוד הענן את המחנה לעמוד האש, לא נסתלק הענן כמו שהיה רגיל להסתלק ערבית לגמרי, אלא נסע והלך לו מאחריהם להחשיף למצרים.
 אם להנצל, אם להאבד עם מצרים. ויסע עמוד הענן • כשחשכה והשלים עמוד הענן את המחנה לעמוד האש, לא נסתלק הענן כמו שהיה רגיל להסתלק ערבית לגמרי, אלא נסע והלך לו מאחריהם להחשיף למצרים.

(כ) וַיָּבֹא בֵּין מַחֲנֶה מִצְרַיִם וּבֵין מַחֲנֶה יִשְׂרָאֵל וַיְהִי הָעֲנָן וַהֲחֹשֶׁךְ וַיָּאֵר אֶת־הַלֵּילָה וְלֹא־קָרַב זֶה אֶל־זֶה כָּל־הַלַּיְלָה׃
 כ וַיָּבֹא בֵּין מַחֲנֶה מִצְרַיִם וּבֵין מַחֲנֶה יִשְׂרָאֵל וַיְהִי הָעֲנָן וַהֲחֹשֶׁךְ וַיָּאֵר אֶת־הַלֵּילָה וְלֹא־קָרַב זֶה אֶל־זֶה כָּל־הַלַּיְלָה׃
 כ וַיָּבֹא בֵּין מַחֲנֶה מִצְרַיִם וּבֵין מַחֲנֶה יִשְׂרָאֵל וַיְהִי הָעֲנָן וַהֲחֹשֶׁךְ וַיָּאֵר אֶת־הַלֵּילָה וְלֹא־קָרַב זֶה אֶל־זֶה כָּל־הַלַּיְלָה׃

וַיָּבֹא בֵּין מַחֲנֶה מִצְרַיִם • משל למחנה בדרה, ובנו מהלך לפניו. באו לסטים לשבותו, נטלו מלפניו ונתנו לאחריו. באו זאבים מאחוריו, נתנו לפניו. באו לסטים לפניו וזאבים מאחוריו, נתנו על זרועו ונלחם בהם. כף: (הושע יא) "וַאֲנֹכִי תַרְגֵּלְתִּי
 וַיָּבֹא בֵּין מַחֲנֶה מִצְרַיִם • משל למחנה בדרה, ובנו מהלך לפניו. באו לסטים לשבותו, נטלו מלפניו ונתנו לאחריו. באו זאבים מאחוריו, נתנו לפניו. באו לסטים לפניו וזאבים מאחוריו, נתנו על זרועו ונלחם בהם. כף: (הושע יא) "וַאֲנֹכִי תַרְגֵּלְתִּי

(כא) וַיֹּט מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הֵיִם וַיִּזְלַךְ יְהוָה אֶת־הַיָּם בְּרוּחַ קָדִים עֹזָה כָּל־הַלַּיְלָה וַיַּשֶּׁם אֶת־הַיָּם לַחֲרָבָה וַיִּבְקְעוּ הַמַּיִם׃
 כא וַיֹּט מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הֵיִם וַיִּזְלַךְ יְהוָה אֶת־הַיָּם בְּרוּחַ קָדִים עֹזָה כָּל־הַלַּיְלָה וַיַּשֶּׁם אֶת־הַיָּם לַחֲרָבָה וַיִּבְקְעוּ הַמַּיִם׃
 כא וַיֹּט מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הֵיִם וַיִּזְלַךְ יְהוָה אֶת־הַיָּם בְּרוּחַ קָדִים עֹזָה כָּל־הַלַּיְלָה וַיַּשֶּׁם אֶת־הַיָּם לַחֲרָבָה וַיִּבְקְעוּ הַמַּיִם׃

וַיֹּט מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הֵיִם • ברוח קדים עזא (מכילתא) ברוח קדים שהיא עזא שברוחות, היא הרוח שהקדוש־ברוך־הוא נפרע בה מן הרשעים, שנאמר: (ירמיה יח) "כְּרוּחַ קָדִים אֲפִיצֵם", (הושע יג) "יָבֹא קָדִים רוּחַ ה'", (יחזקאל כז) "רוּחַ
 וַיֹּט מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הֵיִם • ברוח קדים עזא (מכילתא) ברוח קדים שהיא עזא שברוחות, היא הרוח שהקדוש־ברוך־הוא נפרע בה מן הרשעים, שנאמר: (ירמיה יח) "כְּרוּחַ קָדִים אֲפִיצֵם", (הושע יג) "יָבֹא קָדִים רוּחַ ה'", (יחזקאל כז) "רוּחַ

בעל הטורים

(כ) וַיָּאֵר. ב' במסורה. וַיָּאֵר אֶת הַלַּיְלָה, "אל ה' וַיָּאֵר לָנוּ" (תהלים קיח, כז). וַיְהִי הָעֲנָן וַהֲחֹשֶׁךְ" למצרים, שלא סר עמוד הענן כמו בשאר הלילות, אלא היה הולך לאחוריהם כדי להחשיף למצרים. אָבֵל לִישְׂרָאֵל היה אור, דכתיב: "אל ה' וַיָּאֵר לָנוּ".
 וַיָּאֵר אֶת הַלַּיְלָה. ב' דסמיכי. הָכָא, וַיָּאֵר: "וַיָּאֵר אֶת הַלַּיְלָה" (ישעיה ג, ט). שִׁבְקָשׁוּ הַמַּלְאָכִים
 לומר שירה, ואמר להם הקדוש ברוך הוא: מעשה ידי טובעים בים ואתם אומרים שירה! וזהו "ולא קרב זה אל זה", אותם שנאמר בהם "וקרא זה אל זה". תורה כא
 (כא) וַיִּזְלַךְ. ד' במסורה. הָכָא, וַיִּזְלַךְ: "וַיִּזְלַךְ אוֹתָם שְׁמוֹנוֹה" (מלכים ב' ה, ט) גבי אלישע, כשהכה לעבדי מלך ארם בסונורים. לומר שגם המצריים הובו בסונורים. וַיִּזְלַךְ: "וַיִּזְלַךְ אוֹתָם נְבוֹזַרְאֲדָן
 וגו' וַיִּלֶּךְ אוֹתָם עַל מֶלֶךְ בָּבֶל רַבְלָתָה" (מלכים ב' כה, ב), וַיִּזְלַךְ גְּבִי שְׁאֲרִית הַגּוֹלָה (ירמיה נב, כז): "וַיִּלֶּךְ אוֹתָם אֵל מֶלֶךְ בָּבֶל רַבְלָתָה". שחשכו עיניהם מהגלות כאלו הובו בסונורים.
 בְּרוּחַ קָדִים. ב' במסורה. הָכָא, וַיִּזְלַךְ: "בְּרוּחַ קָדִים תִּשְׁבֵּר אֲנִיּוֹת תַּרְשִׁישׁ" (תהלים מח, ט). מלמד שנשתברו כל אַנִּיּוֹת שְׁבִיִּים כְּשֶׁנִּבְקַע. תורה כב

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קודש כרך יט עמ' קעח)

אֵלָא לְאַרְבַּע (ברכות טז, ב), ומדוע נחקקו בַּמִּטָּה גַם בְּלֵהָ וְזִלְפָּה. וְיֵשׁ לוֹמַר בַּפְּשִׁיטוֹת: מִכֵּיּוֹן שֶׁבַּמִּטָּה נִחְקְקוּ לֹא רַק שְׁלֹשֶׁת הָאֲבוֹת, אֲלָא גַם כָּל הַשִּׁבְטִים, הוֹסִיפוּ גַם אֶת שֵׁם הָאֵם שֶׁל כָּל שִׁבְט וְשִׁבְט.

וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת יָדוֹ עַל הָיָם (יד, כא)

בְּתַרְגוּם יוֹנָתָן נֶאֱמַר, שֶׁעַל הַמִּטָּה הָיוּ חֲקוּקִים שְׁמוֹתֵם שֶׁל שְׁלֹשֶׁת הָאֲבוֹת, **שֵׁשֶׁת הָאֲמָהוֹת**, וְי"ב הַשִּׁבְטִים. וְלִכְאוּרָה, הָרִי בְּדֶרֶךְ כָּל מְזִכְרֵיהֶם רַק ד' אֲמָהוֹת, וְאַיִן קוֹרִין אֲמָהוֹת

(כב) וַיָּבֹאוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיַּבֵּשָׁה וְהַיָּם לָהֶם חוֹמָה מִיְּמִינֵם וּמִשְׁמָאלֵם:

כב וְעַל כֵּי יִשְׂרָאֵל בָּגוּ יָמָא בַּיַּבֵּשָׁתָא וּמִיָּא לַהוֹן שׁוֹרִין מִיְּמִינֵהוֹן וּמִשְׁמָאלֵהוֹן:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ב, עמ' 525)

עֲנִיו וְדַחֲקוּ - יִשְׂאָר נֶאֱמַן לֵה' וּלְתוֹרָתוֹ. זֶהוּ שְׂרָמָה כְּתוּב: "וְהַיָּמִים לָהֶם חוֹמָה" - הַיָּמִים הִגְנוּ עַל יִשְׂרָאֵל, "מִיְּמִינֵם" - גַּם מִנְּסִיּוֹן הָעֲשִׁירוֹת, וְגַם "מִשְׁמָאלֵם" - מִנְּסִיּוֹן הָעֲנִיּוֹת.

מִיְּמִינֵם וּמִשְׁמָאלֵם (יד, כב)

יֵשׁ שְׁנֵי סוּגֵי נְסִיּוֹנוֹת - נְסִיּוֹן הָעֲשִׂיר וְנְסִיּוֹן הָעֲנִי. נְסִיּוֹן הָעֲשִׂיר הוּא, שְׁלֵמֵרוֹת עֲשִׂירוֹ שֶׁל הָאָדָם, לֹא יִגְבֶּה לְבוֹ אֲלָא יִזְכֹּר תְּמִיד שֶׁהִפֵּל בָּא לֹא מֵאֵת ה'. נְסִיּוֹן הָעֲנִי הוּא, שֶׁחָרַף

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ג, עמ' 970-969)

הַגְּבוּרָה. אֵין הוּא יָכוֹל לְהִסְתַּפֵּק בַּעֲבוּדָה בְּקוֹ אֶחָד בְּלִבָּד, כִּי יִתְּנָן שְׁעַבְדוֹתָיו זֹו נוֹבַעַת מִחֲמַת נְטִיתוֹ הַטְּבָעִית לְצַד זֶה אוֹ לְצַד הַנֶּגְדִי. אִךְ כְּשֶׁעַבְדוֹתָיו בְּשָׁנֵי הַקּוּיִם יִחְדוּ, מוֹכַח שְׁעַבְדוֹתָיו הֵיא מִצַּד צִיּוּי הַבוֹרָא וְלֹא מִחֲמַת טְבָעוֹ.

יָמִין - רוֹמֵז לַעֲבוּדָה בְּקוֹ הַחֶסֶד (נְתִינָה צִדְקָה, הַכְּנָסֶת אוֹרְחִים וכו').

שְׁמָאל - רוֹמֵז לַעֲבוּדָה בְּקוֹ הַגְּבוּרָה (כְּפִית עֲצֻמוֹ לְדַבֵּר מִצָּוָה וכו').

עַל הָאָדָם לַעֲבֹד אֶת ה' בְּשָׁנֵי הַקּוּיִם כְּאָחִד: קוֹ הַחֶסֶד וְקוֹ

(כג) וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם כָּל סוּם פְּרָעָה רַכְבּוֹ וּפָרָשָׁיו אֶל־תּוֹךְ הַיָּם:

כג וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם וַעֲלוּ בְּתִרְהוֹן כָּל סוּסוֹת פְּרָעָה רַחֲבֹהֵי וּפָרָשׁוֹהֵי לָגוּ יָמָא:

כ"ג - כל סוס פרעה • וכי סוס אחד היה? אלא מגיד שאין בלם חשובין לפני המקום אלא כסוס אחד.

(כד) וַיְהִי בְּאַשְׁמֶרֶת הַבֹּקֶר וַיִּשְׁקֹף יְהוָה אֶל־מַחֲנֶה מִצְרַיִם בַּעֲמֹד אֵשׁ וַעֲנָן וַיָּהֶם אֶת מַחֲנֶה מִצְרַיִם:

כד וַיְהִי בַּמֶּשֶׁרֶת צִפְרָא וְאַסְתְּכִי יִי לְמִשְׁרִיתָא דְּמִצְרַיִם בַּעֲמֹדָא דְּאִשְׁתָּא וְעַנְנָא וְשִׁגִישׁ תַּת מִשְׁרִיתָא דְּמִצְרַיִם:

אֵשׁ וַעֲנָן • עַמּוּד עַנָּן יוֹרֵד וְעוֹשֶׂה אוֹתוֹ כְּטִיט, וְעַמּוּד אֵשׁ מְרִיתָחוֹ וְטִלְפֵי סוּסֵיהֶם מְשַׁתְּמָטוֹת (מכילתא). **וַיָּהֶם** • לְשׁוֹן מְהוּמָה אֲשֶׁטוּרִישׁוֹן בְּלַע"ז. עַרְבֶּכֶם, נָטַל סִגְנוֹת שְׁלֵהֶם. וְשִׁנְיָנוּ בַּפְּרָקִי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, בָּנוּ שֶׁל רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי: 'כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בו: "מְהוּמָה", הִרְעַשְׁתָּ קוֹל הוּא, וְזֶה אֵב לְכַלֵּן' (שמואל א ז) • וַיִּרְעַם ה' בְּקוֹל־גָּדוֹל וְגו' עַל פִּלְשְׁתִּים וַיְהַמֵּם.

כ"ד - בַּאֲשְׁמֶרֶת הַבֹּקֶר • (ברכות ג) שְׁלֹשֶׁת חֲלָקֵי הַלַּיְלָה קְרוּיִין אֲשְׁמֶרֶת, וְאוֹתָהּ שְׁלֹפְנֵי הַבֹּקֶר קוֹרָא אֲשְׁמֶרֶת הַבֹּקֶר. וְאוֹמַר אֲנִי, לְפִי שֶׁהַלַּיְלָה חָלוּק לְמִשְׁמֵרוֹת שִׁיר שֶׁל מַלְאָכֵי הַשָּׁרֵת, כַּת אַחֵר כַּת, לְשִׁלְשָׁה חֲלָקִים, לְכֹךְ קְרוּי "אֲשְׁמֶרֶת", זֶהוּ שֶׁתַּרְגָּם אוּנְקְלוֹס "מִשְׁרֵת". וַיִּשְׁקֹף • וַיִּבֵּט, כְּלוֹמַר, פָּנָה אֲלֵיהֶם לְהַשְׁחִיתָם. וְתַרְגוּמוֹ וְאַסְתְּכִי, אִף הוּא לְשׁוֹן הַבְּטָה, כְּמוֹ (במדבר כג) "שִׁדָּה צוֹפִים", לְחַקֵּל סְכוּתָא. בַּעֲמֹד

בעל הטורים

פִּלְשְׁתִּים, כֹּךְ הִיָּה אֶרְוֹנָה מֶלֶךְ, כְּדָרְתִּיב (שם כד, כב) "הַכֹּל נָתַן אֶרְוֹנָה הַמֶּלֶךְ לְמֶלֶךְ".
וַיָּהֶם, ב' בְּמִסְוֶרָה. הָכָא, וְאַיִדָּה: "וַיָּהֶם" ה' אֶת סִיסְרָא" (שופטים ה, טו). לֹאמַר, כְּמוֹ שֶׁבָּכָאן הִיָּה עַמּוּד הָעָנָן יוֹרֵד וּמְלַחֵלֵחַ

וַיִּשְׁקֹף. ד' בְּמִסְוֶרָה. הָכָא, וְאַיִדָּה: "וַיִּשְׁקֹף עַל פְּנֵי סוּדִים" (בראשית יט, כח). כְּמוֹ שֶׁלְשָׁם נִידוֹנוֹ בְּאֵשׁ וּגְפִרִית, כֹּךְ נִידוֹנוֹ בְּאֵן. וַיִּשְׁקֹף אֲבִימֶלֶךְ" (שם כז, ח). וַיִּשְׁקֹף אֶרְוֹנָה וַיִּרָא אֶת הַמֶּלֶךְ" (שמואל ב' כד, כ). כְּמוֹ שֶׁהִיָּה אֲבִימֶלֶךְ מֶלֶךְ

(כד) בַּאֲשְׁמֶרֶת הַבֹּקֶר. ב'. הָכָא, וְאַיִדָּה: "וַיָּבֹאוּ בְּתוֹךְ הַמַּחֲנֶה בַּאֲשְׁמֶרֶת הַבֹּקֶר" (שמואל א' יא, יא), גְּבִי שְׁאוּל בְּהִלָּחְמוֹ עִם אֲנָשֵׁי יִבְשׁ גִּלְעָד; לֹאמַר שֶׁהִיא עַת רְצוֹן, שֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה בָּהּ נֶס לְצִדִּיקִים.

(כה) וַיֹּסֶר אֶת אַפְּן מִרְכַּבְתּוֹ וַיִּנְהַגְהוּ בַּכְּבֵּדֶת וַיֹּאמֶר
מִצְרִים אֲנוֹסָה מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי יִהְיֶה נֹלְחָם לָהֶם
בַּמִּצְרִים: פ

כ"י וַיֹּסֶר אֶת אַפְּן מִרְכַּבְתּוֹ • מִכַּח הָאֵשׁ נִשְׂרָפוּ
הַגִּלְגָּלִים, וְהַמִּרְכָּבוֹת נִגְרְרוּת, וְהַיִּזְשָׁבִים בָּהֶם נָעִים
וְאִבְרִיָּהוּן מִתְפָּרָקִין. וַיִּנְהַגְהוּ בַּכְּבֵּדֶת • בְּהִנְהַגְהָ
שֶׁהִיא כְּבֵדָה וְקִשָּׁה לָהֶם, בְּמִדָּה שֶׁמִּדְּדוּ: "וַיִּכְבְּדוּ לָבוֹ"

♦ יום רביעי י' שבט ♦

(כו) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נָטָה אֶת־יָדְךָ עַל־הֵימָּה
וַיֵּשְׁבוּ הַמַּיִם עַל־מִצְרַיִם עַל־רֶכְבּוֹ וְעַל־פָּרָשָׁיו:

כ"י וַיֵּשְׁבוּ הַמַּיִם • שִׁזְקוּפִים וְעוֹמְדִים כְּחוֹמָה, יֵשׁוּבוּ לְמִקְוָם וַיִּכְסּוּ עַל מִצְרַיִם.

(כו) וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הֵימָּה וַיֵּשֶׁב הַיָּם לַפְּנוֹת
בָּקָר לְאִיתָנוֹ וּמִצְרַיִם נָסִים לְקִרְאָתוֹ וַיִּנְעַר יְהוָה
אֶת־מִצְרַיִם בְּתוֹךְ הַיָּם:

כ"י לַפְּנוֹת בָּקָר • לַעַת שֶׁהַבָּקָר פּוֹנֶה לְבָא.
לְאִיתָנוֹ • לְתַקְפוֹ הָרָאשׁוֹן. נָסִים לְקִרְאָתוֹ • שֶׁהָיוּ
מִהֶמָּמִים וּמִטְרָפִין וְרָצִין לְקִרְאָת הַמַּיִם. וַיִּנְעַר ה' •
כְּאֵדָם שֶׁמִּנְעַר אֶת הַקִּנְדֵּרָה וְהוֹפֵךְ הַעֲלִיזוֹן לַמִּטָּה

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש כרך ו עמ' 91 ואילך – מחזור 'לקראת שבת')

קריעת ים-סוף מִצֵּר טַבַּע הַיָּם

"גס".

וְהִנֵּה אָמְרוּ רַצְ"ל שֶׁהַעוֹלָם נִבְרָא בְּשִׁבִּיל יִשְׂרָאֵל וּבְשִׁבִּיל
הַתּוֹרָה – שֶׁבִּנִּי יִשְׂרָאֵל עַל־יָדִי עֲבוֹדָתְכֶם בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת
יַעֲשׂוּ אֶת הָעוֹלָם לְדִירָה לֹא יֵת, וְלָכֵן צָרִיךְ הָעוֹלָם לְהִיּוֹת
כְּלִי גַם לְאוֹר הָאֱלֹקִי הַנִּעְלָה מְעוֹלָמוֹת, הַמִּתְגַּלָּה עַל־יָדִי
נָסִים, וּמִפְּנֵי שֶׁנֶּסֶם שׁוֹלֵל אֶת מִצִּיאוֹת הָעוֹלָם 'טַבַּע', לָכֵן
הָיָה צָרִיךְ לְהַתְנוּת עִם הַיָּם (וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה בְּכָל הַנִּבְרָאִים)
בְּבְרִיאָתוֹ "שִׁיקְרַע לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל" (שִׁיִּסְפִּים לְמִצִּיאוֹת
הַנָּסִים), שֶׁהָיָה בְּתִנְאִי הוּא שֶׁכִּשְׂאִינוֹ מְקִיָּם מִתְבַּטֵּל הָעֵנָן
מִעֲקָרָו, וְאִם כֵּן מִצִּיאוֹת הַיָּם גּוֹפָא מִסְפִּיקָה לְשֹׁנוֹ הַטַּבַּע
(דָּאֵם לֹא כֵן, תִּתְבַּטֵּל מִצִּיאוֹתָהּ).

וַיֵּשֶׁב הַיָּם לַפְּנוֹת בָּקָר לְאִיתָנוֹ (יד, כז)

וַיֵּשֶׁב הַיָּם . . לְתִנְאִי שֶׁהַתְּנִיטִי עֲמוֹ מִתְחַלָּה . . כִּי הַתְּנִיטִי
עֲמוֹ מִתְחַלָּה שְׁאֵנִי קוֹרְעוֹ . . (שְׁמוֹת רַבָּה פ"א, א ו' וּבכ"מ).
וְתוֹמָה הָרִי בִּכְלֵת הַקֶּבֶ"ה לַעֲשׂוֹת בְּעוֹלָם פְּרָצוֹנוֹ, וּבִדְאִי
הָיָה בִּכְלֵתוֹ יִתְבָּרַךְ לְבָקֵעַ אֶת הַיָּם גַּם אִם לֹא הָיָה מִתְנָה
אֶת זֶה עִם הַיָּם מִקֵּדָם שֶׁנִּבְרָא, וְאִם כֵּן לָמָּה הִצֵּר תִּנְאִי
זֶה?

וַיֵּשׁ לְתַרְצֵן:

נֶס פְּרוּשׁוֹ שֶׁדוּד מַעֲרֻכּוֹת הַטַּבַּע, שֶׁבִּדְרֹךְ־כָּלֵל מִנְהִיג
הַקֶּבֶ"ה אֶת עוֹלָמוֹ בְּגִדִּים מְסִימִים, וְרַק בְּזִמְנִים מִיָּחֲדִים
בְּאֶפֶן יוֹצֵא מִן הַכָּלֵל "מִשְׁדָּד" הַקֶּבֶ"ה גִּדְרִים אֵלּוּ, וְזֶה נִקְרָא

בעל הטורים

(תהלים מז, ו). שְׁעוֹרָם אֱלֹהִים לַפְּנוֹת בָּקָר.
לְאִיתָנוֹ. אוֹתִיּוֹת לְתִנְאִי. שֶׁהַתְּנָה
הַקִּדּוּשׁ בְּרֹךְ הוּא עַל הַיָּם בְּמַעֲשֵׂה
בְּרִאשִׁית שִׁבְקַע לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל. תוֹרָה כח

(כה) וַיִּנְהַגְהוּ בַּכְּבֵּדֶת. עַל שְׁאִמְר
"תִּכְבְּדוּ הָעֲבָדִי" (לַעֲלֵה ט). תוֹרָה כו
(כו) לַפְּנוֹת בָּקָר. ב' בְּמִסְוֶה. הָבָא,
וְאִידֶּךָ: "יַעֲזֹרָה אֱלֹהִים לַפְּנוֹת בָּקָר"

אֶת הַקֶּרֶקַע וְעוֹשֶׂהוּ טִיט וְעֲמוּד הָאֵשׁ
מִרְתִּידוֹ וְהָיוּ טִלְפֵי טוֹסִיָּהוּ מִתְמוֹטְטוֹת,
כִּי הָיָה בְּסִיטָרָא. וְכִמוֹ שֶׁלֶשֶׁם גִּרְפֶּם
נִחַל קִישׁוֹן, כִּי בְּכָאן פִּלְטֶם הַיָּם
לִיבְקָשָׁה. תוֹרָה כח

(כח) וַיֵּשְׁבוּ הַמַּיִם וַיִּכְסּוּ אֶת־הָרֶכֶב וְאֶת־הַפָּרָשִׁים
לְכָל־חֵיל פְּרָעָה תְּבָאִים אַחֲרֵיהֶם בַּיּוֹם לֹא־נִשְׁאָר
בָּהֶם עַד־אַחַד:

כ"ח • וַיִּכְסּוּ אֶת הָרֶכֶב וְגו' לְכָל חֵיל פְּרָעָה • כָּךְ
דָּרָךְ הַמִּקְרָאוֹת לִכְתֹּב לִמְ"ד יִתְּרָה, כְּמוֹ (לִקְמֹן כו) "לְכָל
כְּלָיו תַּעֲשֶׂה נְחֹשֶׁת", וְכֵן: (שם) "לְכָל כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן בְּכָל

(כט) וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בִּיבֹשָׁה בְּתוֹךְ הַיָּם וְהַמַּיִם
לָהֶם חֲמָה מִימִינֵם וּמִשְׁמָאלֵם:

(ל) וַיֹּשַׁע יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרַיִם
וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־מִצְרַיִם מֵת עַל־שֹׁפֶת הַיָּם:

כ"ט • וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־מִצְרַיִם מֵת • שֶׁפִּלְטָן הָיָה
עַל שִׁפְתּוֹ, כְּדִי שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ יִשְׂרָאֵל: כִּשֶׁם שֶׁאֲנִי

(לא) וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־יְהוָה הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה
יְהוָה בְּמִצְרַיִם וַיֵּירָאוּ הָעָם אֶת־יְהוָה וַיֹּאמְרוּ
בֵּיהוָה וּבַמֶּשֶׁה עֲבָדוֹ: פ

כ"י • אֶת־יְהוָה הַגְּדֹלָה • אֶת הַגְּבוּרָה הַגְּדוּלָּה
שֶׁעָשְׂתָה יְדוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא. וְהִרְבֵּה לְשׁוֹנוֹת

טו (א) אַז יִשְׁיֶר־מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה
הַזֹּאת לַיהוָה וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר אֲשִׁירָה לַיהוָה
כִּי־נָאָה גָּאָה סוּם וְרִכְבּוֹ רָמָה בָּיָם:

כ"י • אַז יִשְׁיֶר מֹשֶׁה • אַז, כְּשֶׁרָאָה הַנֶּס, עָלָה בְּלִבּוֹ
שִׁשְׁיֶר שִׁירָה, וְכֵן: (יְהוֹשֻׁעַ י) "אֲזַי דִּבַּר יְהוֹשֻׁעַ", וְכֵן:
(מַלְכִּים א ז) "וּבֵית יַעֲשֶׂה לְבַת פְּרָעָה", חָשַׁב בְּלִבּוֹ
שֶׁיַּעֲשֶׂה לָּהּ. אַף כָּאן "יִשְׁיֶר", אָמַר לוֹ לִבּוֹ שִׁשְׁיֶר

בעל הטורים

(כט) חֲמָה מִימִינֵם וּמִשְׁמָאלֵם. 'חֲמָה'
כְּתִיב, חֲסֵר ו', שֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
נִתְמַלֵּא עֲלֵיהֶם חֲמָה עַל פֶּסֶל מִיכָּה
שֶׁעָבַר בָּיָם, וְהִינֵנו דְּכָתִיב (נִבְרָה י יא)
וְעָבַר 'בָּיָם' צָרָה, סוֹפֵי תִּיבּוֹת: רִמָּה,
שֶׁהוּא בְּגִימָטְרִיָּה פֶּסֶל מִיכָּה. תוֹרָה ל
(לא) וַיֹּאמְרוּ. ב' בְּמִסְוָרָה. "וַיֹּאמְרוּ
בְּה'", "וַיֹּאמְרוּ אֲנִשֵּׁי נִינְוָה בְּאַלְהֵימ" (פֶּרֶק י ורבי
אליעזר פֶּרֶק מג): "לֹא נִשְׁאָר בָּהֶם עַד אַחַד"

(פסוק כח) שֶׁלֹּא נִשְׁאָר אֶלָּא אַחַד וְהוּא
פְּרָעָה, וְהִלֵּךְ לְנִינְוָה וּמִלֵּךְ שָׁם. וְהוּ
"וַיֹּאמְרוּ אֲנִשֵּׁי נִינְוָה בְּאַלְהֵימ", שְׁנוֹכַר
לְמַד שֶׁרָאָה בְּמִצְרַיִם וְעַל הָיָם.
וּבַמֶּשֶׁה. ב' בְּמִסְוָרָה. "וּבַמֶּשֶׁה עֲבָדוֹ.
"וַיִּדְבַּר הָעָם בְּאַלְהֵימ וּבַמֶּשֶׁה" (בְּמִדְבָּר
כא, ח). לֹאמַר לָךְ, הַחוּלֵק עַל רַבּוֹ כְּחוּלֵק
עַל הַשְׁכִּינָה, וְהַמֶּשֶׁה בְּדִבְרֵי חֲכָמִים
כְּמִתְּנֵי בְּדִבְרֵי הַשְׁכִּינָה. תוֹרָה א
(א) אַז יִשְׁיֶר. ב' בְּמִסְוָרָה. הֵבִיא, וַאֲיִדְךָ:

אֲזַי יִשְׁיֶר יִשְׂרָאֵל" (בְּמִדְבָּר כא, יז). לֹאמַר,
אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִזְכִּיר שָׁם מֹשֶׁה, מִכָּל
מְקוֹם גַּם הוּא אָמַר שִׁירָה כְּמוֹ בְּכָאן,
אֶלָּא שֶׁלֹּא הִזְכִּירוּ שְׁלֵקָה עַל יְדֵי
הַמַּיִם.
אַז יִשְׁיֶר. אָמַר: בְּלִשׁוֹן שְׁנִיתְרַעֲמִיתִי
וּמִמָּאז כָּאֲתִי אֵל פְּרָעָה" (לְעִיל ה, כג),
בְּאוֹתוֹ לִשׁוֹן אֲתַחֲחִיל לְשַׁבֵּחַ וּלְקַלֵּס.
יִשְׁיֶר. י' שִׁיר. שִׁירָה שִׁירוֹת יֵשׁ: יָם,
בְּאֵר (בְּמִדְבָּר כא, יז), הָאֲזִינוּ (דְּבָרִים לב, א),

בְּאֵר עֲנֹה לָהּ. (מלכים א יא) "אֵז וּבְנָה שְׁלֹמֹה בְּמֶה", פָּרְשׁוּ בוֹ חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל: שֶׁבָקֵשׁ לִבְנוֹת וְלֹא בְּנָה, לְמַדְנֹה, שֶׁהָיָה עַל שֵׁם הַמִּחְשָׁבָה נֶאֱמָרָה, זֶהוּ לִישָׁב פְּשׁוּטוֹ. אָבֵל מִדְרָשׁוֹ: אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֹנוֹם לְבִרְכָּהּ: מִכָּאֵן רָמַז לְתַחֲתִית הַמַּתִּים מִן הַתּוֹרָה, וְכֵן בְּכֻלָּן, חוּץ מִשָּׁל שְׁלֹמֹה שֶׁפָּרְשׁוּהוּ: 'בָּקֵשׁ לִבְנוֹת וְלֹא בְּנָה'. וְאֵין לֹאמֹר וְלִישָׁב לְשׁוֹן הִנֵּה פֶשֶׁאֲר דְּבָרִים הַנִּכְתָּבִים בְּלִשׁוֹן עֲתִיד וְהֵן מִדָּה, כְּגוֹן: (איוב א) "כִּכָּה יַעֲשֶׂה אֱיֹיֵב", (במדבר ט) "עַל פִּי ה' יִחַנוּ", "וַיֵּשׁ אֲשֶׁר יִהְיֶה הָעֵנָן", לִפִּי שֶׁהֵן דְּבַר הַהוּנָה תָּמִיד, וְנוֹפֵל בּוֹ בֵּין לְשׁוֹן עֲתִיד וּבֵין לְשׁוֹן עֶבֶר, אָבֵל זֶה שְׁלֹא הָיָה אֵלָּא לְשַׁעֲה, אֵינֹו יָכוֹל לִישָׁבוּ בְּלִשׁוֹן הִנֵּה. פִּי גֵאָה גֵאָה • כְּתִירוֹמוֹ. (דְּבַר אַחֵר: בָּא הַפֶּסֶל לֹאמֹר שֶׁעֲשֶׂה דְּבַר שְׁאִי־אֶפְשָׁר לְבִשְׁר־וֹדֵם לַעֲשׂוֹת, כְּשֶׁהוּא נִלְחֵם בְּחֶבְרֹו וּמִתְגַּבֵּר עָלָיו, מִפִּילֹו

מִן הַסּוֹס, וְכָאֵן: "סוֹס וּרְכָבוֹ רָמָה בֵּינִם", וְכָל שְׁאִי־אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת עַל־יָדֵי זִוְלָתוֹ נּוֹפֵל בּוֹ לְשׁוֹן גֵּאוֹת, כְּמוֹ "כִּי גֵאוֹת עֲשֶׂה", וְכֵן כָּל הַשִּׁירָה תִּמְצָא כְּפוֹלָה: "עֲזִי וְזִמְרַת יְהוָה, וַיְהִי־לִי לִישׁוּעָה", "ה' אִישׁ מִלְחָמָה, ה' שְׁמוֹ", וְכֵן כָּלֵם. בְּרִשׁ"י יִשְׁן). דְּבַר אַחֵר: "כִּי־גֵאָה גֵאָה" – עַל כָּל הַשִּׁירֹת וְכָל מֶה שֶׁאֶקְלֵס בּוֹ – עוֹד יֵשׁ בּוֹ תּוֹסֶפֶת, וְלֹא כְּמִדַּת מֶלֶךְ בְּשִׁר־וֹדֵם שֶׁמִּקְלָסִין אוֹתוֹ וְאֵין בּוֹ. סוֹס וּרְכָבוֹ • שְׁנֵיהֶם קְשׁוּרִים זֶה בְּזֶה, וְהַמִּים מַעֲלִין אוֹתָם לְרוֹם וּמוֹרִידִין אוֹתָם לַעֲמֻק וְאֵינֶן נִפְרִידִים. רָמָה • הַשְּׁלִיף, וְכֵן (דניאל ג) "וַיִּרְמִי לָגוֹ אֶתוֹן נֹרָא", וּמִדְרָשׁ אֲגָדָה: כְּתוּב אֶחָד אוֹמֵר "רָמָה" וְכְתוּב אֶחָד אוֹמֵר "יִרְה" – מִלְּמַד שֶׁהָיוּ עוֹלִין לְרוֹם וְיורִידִין לַתְּהוֹם, כְּמוֹ (איוב לח) "מִי יִרְה אֶבֶן פִּנְתָּה" מִלְּמַעְלָה לַמַּטָּה.

(ב) עֲזִי וְזִמְרַת יְהוָה וַיְהִי־לִי לִישׁוּעָה זֶה אֱלֹי אֱלֹהֵי אָבִי וְאַרְמְמָנָהוּ:

ב תַּקְפִּי וְתִשְׁבַּחְתִּי דְּחִילָא יִי וְאֹמֵר בְּמִימְרָה וְהָיָה לִי לְפָרֵק דִּין אֱלֹהֵי וְאֶבְנִי לֵה מִקְדָּשָׁא אֱלֹהָא דְּאַבְרָהָמִי וְאַפְלַח קְדָמוּהִי:

(דברים לג) "שׁוֹכְנֵי סִנָּה", וְזֶהוּ הַשִּׁבְחָה: "עֲזִי וְזִמְרַת יְהוָה", הוּא הָיָה לִי לִישׁוּעָה. וְזִמְרַת דְּבוּק הוּא לְתִיבַת ה', כְּמוֹ: (שופטים ה) "לְעִזְרוֹת ה'", (ישעיה ט) "בְּעֶבְרַת ה'", (קהלת ג) "עַל דְּבַרֵּת בְּנֵי הָאָדָם". וְלִשׁוֹן 'וְזִמְרַת', לְשׁוֹן (ויקרא כח) "לֹא תִזְמַר", (ישעיה כח) "וְזִמְרֵי עֲרִיצִים" לְשׁוֹן פְּסוּחַ וּכְרִיתָה. עֲזוֹ וְנִקְמָתוֹ שֶׁל אֱלֹהֵינוּ הָיָה לָנוּ לִישׁוּעָה. וְאַל תִּתְּמָה עַל לְשׁוֹן יְהוָה שֶׁלֹּא נֶאֱמַר הָיָה, שֵׁיִשׁ לָנוּ מִקְרָאוֹת מְדַבְּרִים בְּלִשׁוֹן זֶה, וְזֶה דְּגִמְתּוֹ: (מלכים א ח) "אֵת קִירוֹת הַבַּיִת סָבִיב לְהִיכָל וְלִדְבִיר וַיַּעַשׂ צִלְעוֹת סָבִיב", הָיָה לוֹ לֹאמֹר: "עֲשֶׂה צִלְעוֹת סָבִיב". וְכֵן (דברי הימים ב ח) "וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הַיּוֹשְׁבִים בְּעָרֵי יְהוּדָה וַיִּמְלֹךְ עֲלֵיהֶם רַחְבֶּעַם", הָיָה לוֹ לֹאמֹר: "מִלֹּךְ עֲלֵיהֶם רַחְבֶּעַם". (במדבר יד) "מִבְּלַתִּי יָכוֹלֶת ה' וְגו' וַיִּשְׁחָטֵם", הָיָה לוֹ לֹאמֹר: "שִׁחָטֵם". (שם לו) "וַיְהַאֲנִשִּׁים אֲשֶׁר שָׁלַח מֹשֶׁה וְגו' וַיִּמָּתוּ", "מָתוּ" הָיָה לוֹ לֹאמֹר. (לעיל ח) "וְאֲשֶׁר לֹא שָׁם לְבוֹ אֶל דְּבַר ה' וַיַּעֲזֹב", הָיָה לוֹ לֹאמֹר "עֲזֹב". זֶה אֱלֹי • בְּכִבּוּדוֹ נִגְלָה עֲלֵיהֶם, וְהָיוּ מְרִאִין אוֹתוֹ בְּאַצְבָּע:

כִּי־ עֲזִי וְזִמְרַת יְהוָה • אֲנִקְלוֹס תַּרְגֹּם: 'תַּקְפִּי וְתִשְׁבַּחְתִּי'. "עֲזִי", כְּמוֹ עֲזִי בְּשׁוּרוֹק, "וְזִמְרַת" כְּמוֹ וְזִמְרָתִי, וְאֵי תִמָּה עַל לְשׁוֹן הַמִּקְרָא, שְׁאֵין לָךְ כְּמוֹהוּ בְּנִקְוֹדָתוֹ בְּמִקְרָא, אֵלָּא בְּשִׁלְשָׁה מְקוֹמוֹת שֶׁהוּא סְמוּךְ אֶצֶל "וְזִמְרַת", וְכָל שְׁאֵר מְקוֹמוֹת נִקְוֹד שׁוּרֵי־ק: (ירמיה טז) "ה' עֲזִי וּמַעֲזִי", (תהלים נט) "עֲזוֹ אֱלֹיִךְ אֲשִׁמְרָה", וְכֵן כָּל תִּיבָה בַּת שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת הַנִּקְוֹדָה מְלֵאפוֹם, כְּשֶׁהִיא מְאַרְכַּת בָּאוֹת שְׁלִישִׁית וְאֵין הַשְּׁנִיָּה (בְּשׁוּרֵי־ק) בְּחֶטֶף, הָרֵאוּשׁוֹנָה נִקְוֹדָה בְּשׁוּרֵי־ק, כְּגוֹן: עֲזוֹ – עֲזִי, רַק – רָקִי, חֶק – חָקִי, עַל – עֲלִי, "סוֹר עֲלוֹ", כָּל – כָּלוֹ, "וְשִׁלְשִׁים עַל כָּלוֹ". וְאֵלוֹ הַשְּׁלִשָּׁה: "עֲזִי וְזִמְרַת" שֶׁל כָּאֵן, וְשֶׁל יִשְׁעִיָּה וְשֶׁל תְּהִלִּים נִקְוֹדָה בְּחֶטֶף קָמֶץ. וְעוֹד, אֵין בְּאֶחָד מֵהֶם כְּתוּב 'וְזִמְרָתִי', אֵלָּא 'וְזִמְרַת', וְכָלֵם סְמוּךְ לָהֶם "וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה". לָכֵן אֵי אוֹמֵר לִישָׁב לְשׁוֹן הַמִּקְרָא: שְׁאֵין "עֲזִי" כְּמוֹ עֲזִי וְלֹא "וְזִמְרַת" כְּמוֹ וְזִמְרָתִי, אֵלָּא "עֲזִי" שֶׁם דְּבַר הוּא, כְּמוֹ (שם קכג) "הַיּוֹשְׁבֵי בַּשָּׂמַיִם", (עובדיה א) "שׁוֹכְנֵי בְּחֻגֵי סֶלַע",

בעל הטורים

(תהלים קיח, יד): "עֲזִי וְזִמְרַת יְהוָה", "כִּי עֲזִי וְזִמְרַת יְהוָה ה' וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה, וּשְׁאֲבַתָּם מִיָּם בְּשִׁשׁוֹן מִמְּעֵינִי הַיּוֹשׁוּעָה" (ישעיה יב, ב). זֶה שֶׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ וַיֵּל (מכילתא בשלח טו, ח), שְׁמִיָּם מִתּוֹקִים הָיוּ נוֹזְלִים מִקְרָקֵע הַיָּם, וְשָׁאָבוּ מִיָּם בְּשִׁשׁוֹן. תוֹרָה ג

כְּמוֹ בְּכָאֵן טְבַעוּ בֵּינֵם סוּף, גַּם לְשֵׁם נִחַל קִישׁוֹן גִּרְפָּם. וְאֵידִךְ: "אֲשִׁירָה נָא לִי־יָדִי שִׁירַת דּוּדֵי לְכִרְמוֹ" (ישעיה ה, א) עַל שֵׁם: "גִּפְן מִמְצִרִים תִּסְיַע" (תהלים פ, ט). תוֹרָה ב (ב) עֲזִי ג' בְּמִסְוֹרָה. הָכָא, וְאֵידִךְ בְּהִלָּל

יְהוֹשֻׁעַ (י, יב), דְּבִוְרָה (שופטים ה, א), חֲנָנִה (שמואל א' ב, א), דָּוִד (תהלים יח, א), שְׁלֹמֹה (תהלים ל, א), חִזְקִיָּה (ישעיה לח, י), וְשִׁירָה לְעֵתִיד (ישעיה מב, י). אֲשִׁירָה. ג' בְּמִסְוֹרָה. הָכָא, וְאֵידִךְ: "אֲנֹכִי לָהּ אֲנֹכִי אֲשִׁירָה" (שופטים ה, ג).

דודך מדוד? דודי צח ואדם". וְכָל הָעֶנְנָן. אֱלֹהֵי אָבִי • הוא זה, ואורממנהו. אֱלֹהֵי אָבִי • לא אני תחלת הקדשה, אלא מחזקת ועומדת לי הקדשה ואֱלֹהֵתוֹ עָלַי מִימֵי אֲבוֹתַי.

ג יי מרי נצחון קרבני יי שמה:

בָּשֶׂם ה' צְבָאוֹת". דָּבָר אַחֵר: ה' שְׁמוֹ, אֵף בְּשֵׁעָה שֶׁהוּא נִלְחָם וְנוֹקֵם מֵאֹיְבָיו, אוֹחֲזוֹ הוּא בְּמִדָּתוֹ לְרַחֵם עַל בְּרוּאָיו וְלִזְוֹן אֶת כָּל בָּאֵי עוֹלָם, וְלֹא כְּמִדַּת מַלְכֵי אֲדָמָה: כִּשְׁהוּא עוֹסֵק בְּמִלְחָמָה פּוֹנֶה עֲצָמוֹ מִכָּל עֲסָקִים וְאֵין בּוֹ פֶּחַ לַעֲשׂוֹת זֶה וְזֶה.

ד רתפי פרעה ומשירתה שדי בימא ושפר גברוהי אטבעו בימא דסוף:

אֵלָּא בְּמָקוֹם טִיט, כְּמוֹ: (תהלים סט) "טִבְעֵתִי בִּין מְצוּלָה", (ירמיה לח) "וַיִּטְבַּע יְרֻמָּהוּ בְּטִיט", מְלַמֵּד שֶׁנַּעֲשֶׂה הָיִם טִיט לְגַמֵּל לָהֶם כְּמִדָּתָם, שֶׁשָּׁעֲבָדוּ אֶת יִשְׂרָאֵל בַּחֲמָר וּבִלְבָנִים.

ה תהומא חפו עליהון נחתו לעומקא: כאבנא:

יְכִסְיוֹמוֹ בְּמִלְאָפוֹ"ם (גם כָּאן מוֹכַח לְהִיּוֹת חוֹלָם כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר). כְּמוֹ אָבֶן • וּבְמָקוֹם אַחֵר: "צִלְלוּ פְּעוֹפֶרֶת", וּבְמָקוֹם אַחֵר: "יֵאכְלֻמוּ פֶקֶשׁ". הִרְשָׁעִים - פֶּקֶשׁ הוֹלְכִים וּמִטְרַפִּין עוֹלִים וְיוֹרְדִין, בִּינּוֹנִיִּים - כְּאָבֶן, וְהַכְּשִׁירִים - פְּעוֹפֶרֶת שֶׁנָּחוּ מִיָּד.

ו ימינך יי אדיר בחילא ימינך יי תברת סנאה:

יְמִינְךָ ה' נָאֲדָרִי בַּכָּח • לְהַצִּיל אֶת יִשְׂרָאֵל, וְיִמִּינְךָ הַשְּׁנִית "תִּרְעֵץ אוֹיֵב". וְלִי נִרְאָה: אוֹתָהּ זְמִין עֲצָמָה

רָאִתָּה שְׂפָחָה עַל הָיִם, מִה שְּׁלֹא רָאוּ נְבִיאִים. וְאַנְהוּ • אוֹנֵקְלוֹס תִּרְגָּם לְשׁוֹן נֹה, (ישעיה לג) "נֹה שְׁאֵנָן", (שם סח) "לְנֹה-צֶאֱנָן". דָּבָר אַחֵר: וְאַנְהוּ, לְשׁוֹן נוֹי, אֲסַפֵּר נוֹי וְשִׁבְחוֹ לְבָאֵי עוֹלָם, כְּגוֹן: "מִה

(ג) יְהוָה אִישׁ מִלְחָמָה יְהוָה שְׁמוֹ:

כִּי־ה' אִישׁ מִלְחָמָה • בַּעַל מִלְחָמָה, כְּמוֹ (רות א) "אִישׁ נַעֲמִי", וְכָל "אִישׁ" וְ"אִישׁ" מִתְּרַגְּמִין בַּעַל, וְכֵן (מלכים א ב) "וְחִזְקָתָ וְהִיָּתָ לְאִישׁ", לְגַבּוֹר. ה' שְׁמוֹ • מִלְחָמוֹתָיו לֹא כְּכֹלִי זֶיֶן, אֵלָּא בְּשְׁמוֹ הוּא נִלְחָם, כְּמוֹ שְׁאָמַר דָּוִד: (שמואל א יז) "וְאֶנְכִי בָּא אֵלֶיךָ

(ד) מִרְכַּבְתָּ פָּרָעָה וְחִילוֹ יִרְהַבֵּם וּמִבְּחַר טַבְּעוּ בַּיָּם-סוּף:

כִּי־יִרְהַבֵּם בַּיָּם • שְׂדֵי בִימָא, 'שְׂדֵי' לְשׁוֹן יִרְיָה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (למקנ יט) "אוֹ-יִרְיָה יִרְיָה", תִּרְגּוֹם אוֹנֵקְלוֹס: 'או' אֲשֶׁתִּדְּאָה יִשְׁתְּדִי, וְהִתִּי"ו מִשְׁמַשֵּׁת בְּאֵלוֹ בְּמָקוֹם יִתְפַּעֵל. וּמִבְּחַר • שֵׁם דָּבָר, כְּמוֹ: מִרְכָּב, מִשְׁפָּב, "מִקְרָא קִדְשׁ". טַבְּעוּ • (מכילתא) אֵין טַבִּיעָה

(ה) תְּהִמָּת יְכִסְיוֹמוֹ יִרְדּוּ בְּמִצּוֹלָת כְּמוֹ-אָבֶן:

כִּי־יְכִסְיוֹמוֹ • כְּמוֹ יְכִסּוֹם, וְהִי"ו דְּהֶאֱמַצְעִית יִתְרָה בּוֹ. וְדִרְךְ הַמִּקְרָאוֹת בְּכָף, כְּמוֹ: (דברים ח) "וּבִקְרָךְ וְצִאנָךְ יִרְבֵּן", (תהלים לו) "יִרְוֶן מִדְּשֵׁן בִּיתְךָ", וְהִי"ו דְּרֵאשׁוֹנָה שֶׁמִּשְׁמַעָה לְשׁוֹן עֲתִיד, כָּף פְּרָשָׁהוּ: טַבְּעוּ בַּיָּם סוּף, כְּדִי שִׁיחֲזְרוּ הַיָּמִים וְיִכְסּוּ אוֹתָן. "יְכִסְיוֹמוֹ" אֵין דּוֹמָה לוֹ בַּמִּקְרָא בְּנִקּוּדָתוֹ, וְדִרְכּוֹ לְהִיּוֹת נִנְקֵד

(ו) יְמִינְךָ יְהוָה נֶאֱדָרִי בַּכָּח יְמִינְךָ יְהוָה אוֹיֵב:

כִּי־יְמִינְךָ. יְמִינְךָ • שְׁתֵּי פְעָמִים: כִּשְׁיִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם, הַשְּׂמָאל נַעֲשִׂית יָמִין.

בעל הטורים

בְּמִצּוֹלוֹת" (תהלים פח, טז). שְׁהִיּוּ בְּמִחְשָׁבִים בְּמִצּוֹלוֹת, כְּדִכְתִּיב (לעיל יד, ט) "וְיָהִי הָעֶנְן וְהַחֹשֶׁךְ". תוֹרָה ו
(ו) בְּכַח. ד' בְּמִסְוֶרָה. הָכָא, וְאֵינְךָ: "הָרִימִי בְּכַח קוֹלְךָ" (ישעיה מ, ט). דְּאֵתְקַשׁ גְּאוּלָּה אַחֲרוֹנָה לְגְּאוּלָּה רֵאשׁוֹנָה. וְאֵינְךָ: "אִישׁ חִיל בְּכַח" (דברי הימים א' כו, ח), "קוֹל ה' בְּכַח" (תהלים כט, ד). וְהוּא שְׁאָמְרוּ (בְּרֵאשִׁית כה, כ) שֶׁמִּדְּמִין אוֹתוֹ לְבְּרִיּוֹתָיו. תוֹרָה ז

כְּדִכְתִּיב (דברים לג, כו) "רִכֵּב שָׂמִים בְּעוֹרְךָ". וּמִבְּחַר. ב' בְּמִסְוֶרָה. "וּמִבְּחַר שְׁלִישִׁיר", וְאֵינְךָ: "וּמִבְּחַר בַּחֲרִיּוֹ יִרְדּוּ לְטַבַּח" (ירמיה מח, טו). שְׁלֵאֲחֹר שְׁטַבְּעוּ בַּיָּם יִרְדּוּ לְטַבַּח, כִּי נִתְחַבּוּ אֲבִירָהֶם בְּסָלְעִים שְׂבִיִּים. תוֹרָה ה
(ה) בְּמִצּוֹלָת. ג' בְּמִסְוֶרָה. "וְיִרְדּוּ בְּמִצּוֹלוֹת", וְאֵת רִדְפֵיהֶם הַשְּׁלֵכָתָ בְּמִצּוֹלוֹת" (תהלים ט, יא), "בְּמִחְשָׁבִים

(ד) מִרְכַּבְתָּ. ד' בְּמִסְוֶרָה. הָכָא, וְאֵינְךָ: "וְאֵת מִרְכַּבּוֹת הַשָּׁמַשׁ שָׂרָף בְּאֵשׁ" (מלכים ב' כג, יא) גְּבִי יֵאֻשְׁהוּ כִּשְׁבַּעַר עֲבוּדָה וְרָה. מְלַמֵּד שֶׁפָּרָעָה וְחִילוֹ הָיוּ מְצִיירִין עֲבוּדָה וְרָה שְׁלֵהֶם בְּבִגְדֵיהֶם. וְאֵינְךָ גְּבִי שְׂבָנָא (ישעיה כב, יח) "מִרְכַּבּוֹת כְּבוֹדְךָ", שְׁהֵלֶךְ לְהַשְׁלִים עִם סִנְחָרִיב וְלַעֲבוֹד עֲבוּדָה וְרָה. אֲבָל אֲנִי לֹא יִדְעֵתִי נִפְשִׁי בְּטִיב עֲבוּדָה וְרָה אֵלָּא "מִרְכַּבּוֹת עַמִּי נְדִיב" (שיר השירים ה, יב),

ה' וגו' לולי ה' שְהִיָּה לָנוּ בָקוּם עֲלֵינוּ אָדָם", (שופטים ה) "עוֹרֵי עוֹרֵי דְבוּרָה, עוֹרֵי עוֹרֵי דְבָרֵי-שִׁיר", (ישעיה כו) "תִּרְמָסְנָה רָגְלִי, רָגְלֵי עֲנִי", (תהלים קלז) "וְנִתַּן אֲרָצָם נַחֲלָה, נַחֲלָה לְיִשְׂרָאֵל עִמּוֹ". נֶאֱדָרִי • הִיוֹד יִתְּרָה, כְּמוֹ: "רַבְתִּי עִם", "שָׁרְתִּי בְּמִדְּיָנוֹת", "גִּנְבְּתִי יוֹם". תִּרְעֵץ אוֹיֵב • תְּמִיד הִיא רוֹעֶצֶת וּמְשַׁכְּרֶת הָאוֹיֵב. וְדוֹמָה לוֹ "וַיִּרְעֲצוּ וַיִּרְצְצוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", ב'שׁוֹפְטִים' (י). דְּבָר אַחֵר: יְמִינָהּ הִנְאָדָרֶת בִּכְתּוּב הַמִּשְׁפָּרָה וּמִלְקָה אוֹיֵב.

"תִּרְעֵץ אוֹיֵב", מִה שְׁאִי־אֶפְשָׁר לָאָדָם לַעֲשׂוֹת שְׁתֵּי מְלָאכּוֹת בְּיָד אַחַת. וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא: יְמִינָהּ הִנְאָדָרֶת בִּכְתּוּב, מִה מְלָאכְתָּהּ? יְמִינָהּ הִיא תִּרְעֵץ אוֹיֵב, וְכִמְהָ מִקְרָאוֹת דְּגִמְתּוֹ: (תהלים צב) "כִּי הִנֵּה אוֹיְבֶיךָ ה', כִּי הִנֵּה אוֹיְבֶיךָ יֹאבְדוּ", (שם צד) "עַד־מְתִי רְשָׁעִים, ה', עַד־מְתִי רְשָׁעִים יַעֲלֹזוּ", (שם צג) "נִשְׁאֹו נְהָרוֹת, ה', נִשְׁאֹו נְהָרוֹת קוֹלָם", "לֹא לָנוּ, ה', לֹא לָנוּ", (הושע ב) "אֶעֱנֶה, נֹאֵם־ה', אֶעֱנֶה אֶת־הַשָּׁמַיִם", (שופטים ה) "אֲנֹכִי לֵה, אֲנֹכִי אֲשִׁירָה", (תהלים קכד) "לֹוֹלִי

(י) וּבִרְבִּי גְאוּנָה תִּהְיֶה קְמִיךָ תִּשְׁלַח חֲרִנְךָ יֹאכְלֵמוֹ וּבִסְגִי תִּקְפֹּד תִּבְרַתְּנוֹ לְדַקְּמוֹ עַל עַמְּךָ שְׁלַחַת רִגְזָה שִׁינְנוֹן כְּנוֹרָא לְקִשָּׂא: בְּקִשׁ:

קְמִיךָ, הַקָּמִים נִגְדָּךְ, וּמִי הֵם הַקָּמִים כְּנִגְדּוֹ? אֵלֹו הַקָּמִים עַל יִשְׂרָאֵל, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (תהלים פג) "כִּי הִנֵּה אוֹיְבֶיךָ יִהְיִימוּ". וְמָה הִיא הַקָּמִיָּה? "עַל עַמְּךָ יַעֲרִימוֹ סוֹד", וְעַל זֶה קוֹרָא אוֹתָם אוֹיְבֵי שֶׁל מְקוֹם.

וּבִרְבִּי גְאוּנָה • אִם הִיךְ בִּלְבָד רוֹעֶצֶת הָאוֹיֵב, כְּשֶׁהוּא מְרִימָה בְּרַב גְּאוּנוֹ, אִזְּוִי יִהְיֶה קְמִי. וְאִם בְּרַב גְּאוּנוֹ לְבַד אוֹיְבֵי וְנִהְיֶים, קָל־וְחִמְרִי כְּשֶׁשְׁלַח בָּם חֲרוֹן אַף, "יֹאכְלֵמוֹ". תִּהְיֶה • תְּמִיד אֶתָּה הוֹרֵם

(ח) וּבְרוּחַ אֶפִּיךָ נַעֲרִמוֹ מִיָּם נִצְבּוֹ כְּמוֹ־נֵד קָפְאוֹ תִּהְיֶה בְּלִבֵּיָם:

(אויב ל) "וְעֲצָמֵי חֲרָה מְנִי־חֲרִב", לְשׁוֹן שְׁרָפָה וּמוֹקֵד, שֶׁהִנְחִירִים מִתְחַמְמִים וְנִחְרִים בַּעַת הַקֶּצֶף. וְחֲרוֹן מְגִזֶּרֶת חֲרָה, כְּמוֹ רִצּוֹן מְגִזֶּרֶת רִצָּה, וְכֵן חֲמָה, לְשׁוֹן חֲמִימוֹת, עַל כֵּן הוּא אוֹמֵר: (אסתר א) "וְחִמְתּוֹ בַּעֲרָה בּוֹ", וּבְנוֹת הַחֲמָה אוֹמֵר: נִתְקַרְרָה דַּעַתּוֹ. נַעֲרִמוֹ מִיָּם • אוֹיְבֵי שֶׁל תִּרְגָּם לְשׁוֹן עֲרִמִּימוֹת, וְלְשׁוֹן צַחוֹת הַמִּקְרָא, כְּמוֹ (שיר השירים ז) "עֲרִמַת חֲסִיִּים", "וְנִצְבּוֹ כְּמוֹ־נֵד" יוֹכִיחַ. נַעֲרִמוֹ מִיָּם • מְמוֹקֵד רוּחַ שֶׁיֵּצֵא מֵאֶפֶס יָבִשׁוּ הַמַּיִם, וְהֵם נִעֲשׂוּ כְּמִין גָּלִים וְכִרְיוֹת שֶׁל עֲרִמָה שֶׁהֵם גְּבוּהִים. כְּמוֹ נֵד • כְּתִירוֹתָם: כְּשׁוֹר, כְּחוֹמָה. נֵד • לְשׁוֹן צָבוּר וְכִנּוּס, כְּמוֹ (ישעיה נג) "נֵד קָצִיר בְּיוֹם נַחֲלָה", (תהלים לג) "כִּנּוּס כְּנֵד", לֹא

וּבְרוּחַ אֶפִּיךָ • הִיוּצָא מִשְׁנֵי נִחְרִים שֶׁל אַף. דְּבָר הַכְּתוּב, כְּכִיכּוֹל, בְּשִׁכְנָה דְּגִמַּת מֶלֶךְ בְּשִׁר־וֹדֵם, כְּדִי לְהַשְׁמִיעַ אֶזְזוֹ הַבְּרִיּוֹת כְּפִי הַהֵוָה, שִׁיּוּכְלוֹ לְהַבִּין דְּבָר: כְּשֶׁאָדָם כּוֹעֵס יוֹצֵא רוּחַ מְנוּחִירִי, וְכֵן: (תהלים יח) "עֲלָה עֲשׂוֹן בְּאֶפֶס", וְכֵן (אויב ד) "וּמְרוּחַ אֶפֶס יִכְלוֹ", וְזֶהוּ שֶׁאֶמֶר (ישעיה מח) "לְמַעַן שְׁמִי אֲזַרְיֶךָ אֶפֶס", כְּשֶׁזֶּעַפּוֹ נִחָה, נִשְׁמָתוֹ אֲרָפָה, וּכְשֶׁהוּא כּוֹעֵס, נִשְׁמָתוֹ קָצְרָה. (שם) "וְתִהְיֶה אֶחָטָם לָךְ", וְלַמַּעַן תִּהְיֶה אֲשִׁים חָטָם בְּאֶפֶס לְסִתָּם נִחְרֵי בְּפִנֵּי הָאֶף וְהָרוּחַ שֶׁלֹא יֵצֵא. לָךְ, בְּשִׁכְלֶךָ, אֶחָטָם, כְּמוֹ "נִאֲקָה בְּחָטָם" בְּמִסְכַּת שַׁבָּת, (דף נא) כִּף נִרְאָה בְּעִינֵי. וְכֵל אַף וְחֲרוֹן שֶׁבְּמִקְרָא אֲנִי אוֹמֵר כֵּן: "חֲרָה אַף", כְּמוֹ:

בעל הטורים

הַרְשָׁעִים וּמִכְבָּעִם. וְאִידֶּךָ: "וּבְרוּחַ פִּיו כָּל צָבָאִם" (תהלים נג, ו). שְׁאֵלֹו הוּא מְכַבֵּר בְּרוּחוֹ, וְאֵלֹו בּוֹרָא בְּרוּחוֹ. בְּלִבִּי • ג' בְּמִסְוֶרָה. הָכָא, וְאִידֶּךָ: "דִּרְךָ אֶנְיָה בְּלִבִּי יָם" (משלי ל, טו). פִּירוּשׁ, יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בֵּינֵם בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל וְסִלְוִלָה בְּדֶרֶךְ הָאֶנְיָה בְּלִבִּי יָם, בְּדִכְתִּיב (ישעיה נא, ט) "דִּרְךָ לַעֲבֹר גְּאוּלִּים". אֲבָל מִצְרִים הִלְכוּ מִטּוֹרְפִים בְּלֹא דֶרֶךְ, וְהִיוּ "כְּשִׁכְבּ בְּלִבִּי יָם" (משלי כג, לד). תוֹרָה ט

"תִּשְׁלַח רוּחְךָ יִבְרָאוֹן" (תהלים קד, ו). דְּמִכְלִ מְקוֹם לֹא נִכְנָסוּ לְאֶרֶץ, בְּדִכְתִּיב (דברים כב, ז) "שְׁלַח תִּשְׁלַח אֶת הָאֵם וְאֶת הַבָּנִים תִּקַּח לָךְ", שֶׁשְׁלַח הָאֵבוֹת מִעַל פְּנֵי וְהַמִּיתָם בְּמִדְבָּר, וְלִקַּח אֶת הַבָּנִים וְהַכְּנִיסָם לְאֶרֶץ, וּמִכְלִ מְקוֹם יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הָבָא, בְּדִכְתִּיב: "תִּשְׁלַח רוּחְךָ יִבְרָאוֹן". תוֹרָה ח (ח) וּבְרוּחָהּ ד' בְּמִסְוֶרָה. "וּבְרוּחַ אֶפִּיךָ", "בְּרוּחַ שְׁפָתֶיךָ יְמִית רְשָׁע" (ישעיה יא, ד). "וּבְרוּחַ בְּעֶר" (שם ד, ד). שְׁבָרוֹן מִמִּית

(ז) קְמִיךָ. ב' בְּמִסְוֶרָה. "תִּהְיֶה קְמִיךָ", "שְׁאוֹן קְמִיךָ עֲלָה תְּמִיד" (תהלים עז, כג). לֹוֹמֵר, בְּשִׁבְלִי שְׁשָׁאוֹן קְמִיךָ עוֹלָה תְּמִיד, עַל כֵּן תִּהְיֶה קְמִיךָ. תִּשְׁלַח. ד' בְּמִסְוֶרָה. "תִּשְׁלַח חֲרִנְךָ", "מִבְּצִירֵיהֶם תִּשְׁלַח" (מלכים ב' ח, יב). מְלִמָּה, כְּמוֹ שֶׁלְקוֹ הֵם עַל הַיָּם, כִּף לְקוֹ מִבְּצִירֵיהֶם הוֹרֵם מִבְּצִירֵיהֶם. אֲבָל יִשְׂרָאֵל עָבְרוּ בִּפְשָׁה בֵּינֵם, בְּדִכְתִּיב "תִּשְׁלַח קִצְיֶיךָ עַד יָם" (תהלים פ, יב). וְאִידֶּךָ: "שְׁלַח תִּשְׁלַח אֶת הָאֵם" (דברים כב, ז).

בְּנֹאדָךְ, (שופטים ד) "אֵת נֹאד הַחֵלֶב". קָפֹאוּ • כְּמוֹ (איוב י) "וְכִגְבִּינָה תִקְפִּיאֲנִי", שֶׁהִקְשׁוּ וְנִעְשׂוּ פְּאֻכִּים, וְהַמִּזֵּם זֹרְקִים אֶת הַמִּצְרִים עַל הָאֶבֶן בִּכְחַת וְנִלְחָמִים בָּם בְּכָל מִיגֵי קִשִּׁי. בָּלֵב-יָם • בַּחֲזֶק הַיָּם, וְדָרָךְ הַמִּקְרָאוֹת לְדָבָר כֵּן: "עַד-לֵב הַשָּׁמַיִם", (שמואל ב יח) "בָּלֵב הָאֵלֶּה", לְשׁוֹן עֲקָרוֹ וְתִקְפוֹ שֶׁל דָּבָר.

כְּתִיב כּוֹנֵס כְּנֹאד, אֶלֹא 'כְּנֹד', וְאֵלֹו הָיָה 'כְּנֹד' כְּמוֹ כְּנֹאד וְ'כּוֹנֵס' לְשׁוֹן הַכְּנֻסָּה, הָיָה לוֹ לְכַתֵּב 'מְכֻנֵּס' כְּנֹאד מִי הַיָּם, אֶלֹא 'כּוֹנֵס' לְשׁוֹן אוֹסֵף וְצוּבֵר הוּא, וְכֵן: (יהושע ג) "קָמוּ גַד אַחֲד", "וַיַּעֲמֵדוּ גַד אַחֲד", וְאֵין לְשׁוֹן קִימָה וְעִמְיָה בְּנֹאדוֹת אֶלֹא בַחֲמוֹת וְצוּבִירִים, וְלֹא מְצִינוּ "נֹאד" נְקוּד אֶלֹא בְּמִלֵּאפּוֹ"ם (חולם) כְּמוֹ (תהלים נז) "שִׁימָה דְּמַעֲתִי

ט דְּהִיָּה אָמַר סִנְאָה אֶרְדּוּף אֲדִבֵּק אֶפְלַג בְּזֹתָא תִשְׁבַּע מִנְהוֹן נִפְשִׁי אֶשְׁלוּף חֲרָבִי תִשְׁיַצְנוֹן יָדִי:

(ט) אָמַר אוֹיֵב אֶרְדּוּף אֲשִׁיג אַחֲלֵק שָׁלַל תְּמַלְאֵמוּ נִפְשִׁי אֲרִיק חֲרָבִי תוֹרִישְׁמוּ יָדִי:

תֹּאמַר אֵין לְשׁוֹן רִיקוֹת נּוֹפֵל עַל הַיּוֹצֵא, אֶלֹא עַל הַתִּיק, וְעַל הַשֶּׁק וְעַל הַפְּלִי שֶׁיֵּצֵא מִמֶּנָּה, אֲבָל לֹא עַל הַחֶרֶב וְעַל הַיָּזִן, וְלִדְחַק וּלְפִרְשׁ "אֲרִיק חֲרָבִי" כְּלִשׁוֹן (בראשית יד) "וַיִּרַק אֶת חֲנִיכִיו", אֲזִידֵן בְּחֲרָבִי. מְצִינוּ הַלְשׁוֹן מוֹסֵב אֶף עַל הַיּוֹצֵא: (שיר השירים א) "שִׁמֶן תּוֹרֵק", (ירמיה מח) "וְלֹא-הוֹרֵק מִפְּלִי אֶל כְּלִי", לֹא הוֹרֵק הַפְּלִי אֵין כְּתִיב כֵּאֵן, אֶלֹא לֹא הוֹרֵק הַיָּזִן מִפְּלִי אֶל כְּלִי, מְצִינוּ הַלְשׁוֹן מוֹסֵב עַל הַיָּזִן, וְכֵן (יחזקאל כח) "וְהִרִיקוּ חֲרֻבוֹתַם עַל-יָפִי חֲכֻמָּתְךָ" דְּחִירָם. תוֹרִישְׁמוּ • לְשׁוֹן רִישׁוֹת וְדִלּוֹת, כְּמוֹ (שמואל א ב) "מוֹרִישׁ וּמַעֲשִׂיר".

כִּי"ו אָמַר אוֹיֵב • לַעֲמוֹ כְּשִׁפְתָם בְּדָכְרִים: אֶרְדּוּף וְאֲשִׁיגִם וְאַחֲלֵק שָׁלַל עִם שָׂרִי וְעַבְדִּי. תְּמַלְאֵמוּ • תְּתַמְלֵא מֶהֱם. נִפְשִׁי • רוּחִי וְרִצְוִנִי. וְאֵל תִּתְּמָה עַל תִּיבָה הַמְּדַבֶּרֶת בְּשִׁפְתִּים. תְּמַלְאֵמוּ – תְּמַלֵּא מֶהֱם. יֵשׁ הַרְבֵּה כְּלִשׁוֹן הַזֶּה: (שופטים א) "כִּי אֶרֶץ הַנֶּגֶב נִתְחַנְי", כְּמוֹ 'נִתַּת לִי'. (בראשית לו) "וְלֹא יָכֹלוּ דְבָרוֹ לְשָׁלוֹם", כְּמוֹ 'דְּבַר עֲמוֹ'. (ירמיה י) "בְּנִי יֵצְאוּנִי", כְּמוֹ 'יֵצְאוּ מִמֶּנִּי'. (איוב לא) "מִסְפֵּר צַעֲדֵי אֲגִידְנוּ", כְּמוֹ אֲגִיד לוֹ. אֶף כֵּאֵן 'תְּמַלְאֵמוּ' תְּמַלֵּא נִפְשִׁי מֶהֱם. אֲרִיק חֲרָבִי • אֶשְׁלֹף, וְעַל שֵׁם שֶׁהוּא מְרִיק אֶת הַתַּעַר בְּשִׁלְפָתוֹ וְנִשְׁאָר רִיק, נּוֹפֵל בּוֹ לְשׁוֹן הַרְקָה, כְּמוֹ "מְרִיקִים שִׁקְיָהֶם", (ירמיה מח) "וְכִלְיוֹ יִרְקוּ". וְאֵם

יֵאֱמַרְתָּ בְּמִימְרֶךָ חֲפָא עֲלִיהוֹן יִמָּא אֲשִׁתְּקַעוּ פֶּאֶבְרָא בְּמִין תְּקִיפִין:

(י) נִשְׁפַּת בְּרוּחְךָ כְּסֻמוֹ יָם צִלְלוּ כְּעוֹפֶרֶת בְּמִים אֲדִירִים:

כִּי"ו נִשְׁפַּת • לְשׁוֹן הַפְּחָה, וְכֵן (ישעיה מ) "וְגַם נִשְׁף בָּהֶם". צִלְלוּ • אֲשִׁתְּקַעוּ וְעָמְקוּ, לְשׁוֹן מְצוּלָה. כְּעוֹפֶרֶת • אָבַר פְּלוֹ"ם בְּלַע"ז.

יֵאֱלִית בְּרַ מְנֹךְ דָּאֵת הוּא אֶלְהָא יֵי לִית אֶלֹא אֵת אֲדִיר בְּקוּדְשָׁא דְחַל תִּשְׁבְּחוּן עֲבַד פְּרִישׁוֹן:

(יא) מִי־כְמֻכָּה בְּאֵלֶם יְהוָה מִי כְּמֻכָּה נֹאדָר בְּקֻדְשׁ נוֹרָא תַהֲלֵת עֲשֵׂה פִלָּא:

נוֹרָא תַהֲלֵת • יֵרֵאוּ מִלְּהַגִּיד תַּהֲלוּתֶיךָ פֶּן יִמָּעֻטוּ, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "לֵךְ דְּמִיָּה תַהֲלֵח".

כִּי"ו בְּאֵלִים • בַּחֲזָקִים, כְּמוֹ (יחזקאל יז) "וְאֵת אֵילֵי הָעָרֶץ לִקַּח", (תהלים כב) "אֲגָלוֹתִי לַעֲזָרְתִּי חוֹשֶׁה".

בעל הטורים

וְאֵין לָהֶם צֶל, וְאֵלֶּה יֵשׁ לָהּ צֶל וְאֵין לָהּ פִּירוֹת, אֲבָל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא צֶלֶו נָאֶה וּפִירוֹתָיו מִמֶּתְקִים וְיֵשׁ לוֹ צֶל וְגַם פֶּרִי. וְהִינֵנוּ דְּכִתִּיב (שיר השירים ב, א) "בְּצִלּוֹ חֲמֻדָּתִי וְנִשְׁבַּתִּי, וּפְרִיּוֹ מִתּוֹק לִחְבִּי". תוֹרָה יב

הַכָּא חֲרָב. תוֹרָה יא
(יא) בְּאֵלִים. ב' בְּמִסְוֶרָה. הַכָּא, וְאִידָף: "הַנְּחָמִים בְּאֵלִים" (ישעיה נז, ח). דְּרָשׁוּ עַל עֲבוּדָה וְרָה שְׁעוֹשִׁין אוֹתָהּ תַחַת אֵילָנוֹת כְּמוֹ "תַחַת הָאֵלֶּה" (בראשית לה, ד). וְרִגְלִין לַעֲשׂוֹתָהּ תַחַת הָאֵלֶּה שֵׁשׁ לָהּ צֶל, כִּי יֵשׁ אֲשֵׁרוֹת שֵׁשׁ לָהֶם פִּירוֹת

(י) צִלְלוּ. ג' בְּמִסְוֶרָה. הַכָּא, וְאִידָף: "לְקוֹל צִלְלוֹ שִׁפְתִּי" (תְּבַקֵּךְ ג, טו), "וַיְהִי בְּאֲשֶׁר צִלְלוֹ שְׁעָרֵי יְרוּשָׁלַיִם" (נחמיה יג, ט). לוֹמַר, שֶׁהִבִּיא עַל מְצָרִים קוֹלוֹת וְחֲרָב. קוֹלוֹת – דְּכִתִּיב "לְקוֹל צִלְלוֹ". וְחֲרָב – מֶה צִלְלוֹ דְּהִתָּם דְּכִתִּיב (נחמיה יג, כא) "אִם תִּשְׁנוּ, יָד אֶשְׁלַח בְּכֶם", אֶף

(יב) נְחִית יְמִינְךָ תִּבְלַעְמוּ אֶרֶץ:

יב אֲרַמֶּת יְמִינְךָ בִּלְעֲתָנִין אֶרֶעָא:

הַנְּתוּנִים בֵּיד אָדָם: מִטָּה יָדוֹ מַעֲט וְהֵן נֹפְלִים
וּמִשְׁתַּבְּרִין. תִּבְלַעְמוּ אֶרֶץ • מִכָּאן שָׂזְכוּ לְקַבּוּרָה,
בְּשָׂכָר שְׂאֻמְרוֹ: "ה' הַצִּדִּיק".

כ"י • נְחִית יְמִינְךָ • כְּשֶׁהִקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא נֹטָה
יָדוֹ, הָרְשָׁעִים כָּלִים וְנוֹפְלִים, לְפִי שֶׁהִכּוּ נֶתוּן בְּיָדוֹ,
וְנוֹפְלִים בְּהִשְׁתַּחֲוֶה. וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "וְה' יִטָּה
יָדוֹ וְכָשֶׁל עֹזָר וְנָפַל עֲזוּר". מִשָּׁל לְכָלִי זְכוּכִית

(יג) נְחִית בְּחֶסֶדְךָ עִם-זוֹ גְּאֻלַּת נִחְלָתְךָ בְּעוֹדָה אֶל-נָוֶה
קִדְשֶׁךָ:

יג דְּבִרְהִי בְּטִבְחוֹךָ עֲמָא דְנָן דְּפִרְקָתָא
סוֹבְרִהִי בְּתַקְפָּךָ לְדִירָא דְקִדְשֶׁךָ:

כ"י • נְחִית • לְשׁוֹן מְנַחֵל, וְאוֹנֵקְלוֹס תַּרְגָּם לְשׁוֹן נוֹשֵׂא וְסוֹבֵל, וְלֹא דִקְדָּק לְפָרֵשׁ אַחֵר לְשׁוֹן הָעִבְרִית.

(יד) שְׁמַעְנוּ עִמָּיִם יִרְגְּזוּן חֵיל אַחֲזוֹ יִשְׁבִּי פִלְשֶׁת:

יד שְׁמַעְנוּ עִמָּמָא וְזַעֲנוּ דִּחְלָא אֲחִידְתָּנִין דְּהוּ
יְתִבִּין בְּפִלְשֶׁת:

כ"י • יִרְגְּזוּן • מִתְרַגְּזִין. יִשְׁבִּי פִלְשֶׁת • מִפְּנֵי שֶׁהִרְגוּ אֶת בְּנֵי אֶפְרַיִם שְׁמַהְרוּ אֶת הַקֶּץ וַיֵּצְאוּ בְּחֻזְקָה, כְּמִפְּרֹשׁ
בְּדִבְרֵי הַיָּמִים, וְהִרְגוּם אֲנָשֵׁי גֵת.

(טו) אִזּוּ נִבְהָלוּ אֱלֹפֵי אֲדוֹם אֵילֵי מוֹאָב וְאִחְזוּמוּ רָעַד
נִמְאָו כָּל יִשְׁבִּי כְנָעַן:

טו בְּכֵן אֲתַבְּהִילוּ בְּרַבֵּי אֲדוֹם תְּקִיפֵי מוֹאָב
אֲחִידְתָּנִין וְתִיתָא אֲתַבְּרוּ כָּל דְּהוּ יְתִבִּין
בְּכְנָעַן:

כ"י • פְּבוֹדֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל. נִמְאָו • נִמְסוּ, כְּמוֹ (תְּהִלִּים עה)
"בְּרַבֵּיבִים תִּמְגַּנְנָה". אָמְרוּ: 'עָלִינוּ הֵם בָּאִים
לְכַלּוֹתֵנוּ וְלִירֹשׁ אֶת אֶרֶצֵּנוּ'.

כ"י • אֱלֹפֵי אֲדוֹם אֵילֵי מוֹאָב • (מְכִילֵתא) וְחֵלָא לֹא
הָיָה לָהֶם לִירָא כְּלוּם, שֶׁהָיָה לֹא עָלִיהֶם הוֹלְכִים?
אֵלָּא מִפְּנֵי אֲנִינּוֹת, שֶׁהָיוּ מִתְאוֹנְנִים וּמַצְטַעְרִים עַל

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (לְקוּטֵי שִׁיחוֹת כֹּךְ לֵב עמ' 92)

עד אֲשֶׁר תִּפְרָה וְנִחְלַת אֶת הָאֶרֶץ". וְהָעִיר מִרְשִׁי" נח (ט),
(כז): "בְּרוּךְ ה' אֱלֹקֵי שָׁם, שֶׁעֲתִיד לְשִׁמּוֹר הַבְּטָחָתוֹ לְזַרְעוֹ
לְתֵת לָהֶם אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן".

עָלִינוּ הֵם בָּאִים . . לִירֹשׁ אֶת אֶרֶצֵּנוּ (רש"י טו, טז)
נִרְאָה, שֶׁלִּישְׁבִּי כְנָעַן נֹדַע שֶׁהִקְבִּיחָהּ הַבְּטִיחַ לְאַבְרָהָם
שֶׁזָּרְעוֹ יִירֹשׁ אֶת הָאֶרֶץ. וְרָאָה רש"י וַיִּשְׁלַח (לד, ל): "מִסִּתָּת
הִיתָה בֵּיד כְּנָעֲנִים שִׁפְלוּ בֵּיד בְּנֵי יַעֲקֹב, אֵלָּא שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים

(טז) תִּפֹּל עֲלֵיהֶם אֵימַתָּה וּפָחַד בְּגִדְלִי זְרוּעֶךָ יִדְמוּ
כָּאֵבֶן עַד-יַעֲבֹר עִמָּךְ יְהוָה עַד-יַעֲבֹר עִם-זוֹ קִנְיָת:

טז תִּפֹּל עֲלֵיהֶן אֵימַתָּא וְדִחְלַתָּא בְּסִגִּי
תַּקְפָּךָ יִשְׁתַּקֵּן כְּאֵבָנָא עַד דִּיעֲבֹר עִמָּךְ יְיָ יְיָ
אֲרֻנָּא עַד דִּיעֲבֹר עֲמָא דְנָן דִּי פִרְקָתָא יְיָ
יִרְדָּנָא:

כ"י • פְּתִרְגוּמוֹ. קִנְיָת • חֲבִבָּת מִשְׁאָר אֲמוֹת כְּחִפְץ הַקְּנוּי
בְּדָמִים יְקָרִים שֶׁחָבִיב עַל הָאָדָם.

כ"י • תִּפֹּל עֲלֵיהֶם אֵימַתָּה • (מְכִילֵתא) עַל הָרְחוּקִים.
וּפָחַד • עַל הַקְּרוֹבִים, כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר (יְהוֹשֻׁעַ ב) "כִּי
שִׁמְעֲנוּ אֶת אֲשֶׁר הוֹכִישׁ וְגו'". עַד יַעֲבֹר עַד יַעֲבֹר •

בעל הטורים

מְלִישָׁנָא אֲחִירָנָא, "שְׁמַאוּל בְּעִשְׁתּוֹ
וְלֹא אָחִז" (אִיב כג, ט). תוֹרָה טו
(טז) עִם זֶה, ב' בְּמִסּוּרָה. "עִם זֶה קִנְיָת",
"עִם זֶה יִצְרָתִי לִי" (שְׁעָרָה מג, כא). שְׁעָם זֶה
קִנְיָתִי כְּשֶׁנֶּאֱמַרְתִּי אוֹתָם, וְכֵאלּוֹ יִצְרָתִים
אִזּוּ בְּרִיָּה כְּדָשָׁה. תוֹרָה יז

מוֹקְפִים בְּעִנְיָנִים שֶׁלֹּא יָכֹחַ שָׂרָב
וְשִׁמְשׁ. תוֹרָה יד
(יד) אֲחִזּוּ, ב' בְּמִסּוּרָה. הָכָא, וְאִידָךְ:
"אֲחִזּוּ בְּקִרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ" (מְלָכִים א' א, גא).
מִלְמַד שֶׁאֲחִזּוּ חֵיל וְרַעְדָּה, וְהוֹצִרָךְ
לְאַחֲזוֹ בְּקִרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ. וְעוֹד חֵד

(יג) נְחִית. ב' בְּמִסּוּרָה. "נְחִית בְּחֶסֶדְךָ",
"נְחִית כִּצְאָן עֲמָךְ" (תְּהִלִּים עז, כא). מִזָּה
הִרְעָה מְרַעָה צֹאן כָּל אֶחָד לְפִי
הַמְרַעָה הִרְאִוִי לוֹ, כִּךְ הָיָה הָעֵנָן מִנְּחָה
אוֹתָם כָּל אֶחָד לְפִי גִדְלוֹ וְהִקְטָן לְפִי
קִטְנוֹ. וּמִזָּה הִרְעָה מְרַבִּיץ הַצֹּאן
בְּצִדְהֵרִים שֶׁלֹּא יָכֹחַ שָׂרָב וְשִׁמְשׁ, כִּךְ הָיוּ

איך מתגברים על הנסיונות "הקרוכים"?

בשירת הים נאמר "תפל עליהם אימתה ופחד" (טו, טז) ופירש רש"י "אימתה על הרחוקים, ופחד על הקרובים". ויש לבאר הסדר בכתוב – תחלה רחוקים, ואחר-כך קרובים – בעבודת האדם לקונו: מלחמת ישראל עם האמות רומזת גם על מלחמת היצר, שכל אחד ואחד מישראל צריך לכבש את ז' המדות הרעות שבו, שיהיו תחת ממשלת הקדושה. וכמו שבאמות יש שני סוגים "קרובים" ו"רחוקים", כן הוא גם אצל האדם. שישנם נסיונות ומדות רעות ש"רחוקים" הם מהאדם, ומצד טבעו מפרך אצלו להפגע להם, אלא שלפעמים יצרו מתגבר עליו, ואחרי שנשקע ברבוי תאוות יכול להכשילו רחמנא-ליצול גם בהם. וישנם נסיונות ומדות רעות ש"קרובה" יותר האפשרות

בשירת הים נאמר "תפל עליהם אימתה ופחד" (טו, טז) ופירש רש"י "אימתה על הרחוקים, ופחד על הקרובים". ויש לבאר הסדר בכתוב – תחלה רחוקים, ואחר-כך קרובים – בעבודת האדם לקונו: מלחמת ישראל עם האמות רומזת גם על מלחמת היצר, שכל אחד ואחד מישראל צריך לכבש את ז' המדות הרעות שבו, שיהיו תחת ממשלת הקדושה. וכמו שבאמות יש שני סוגים "קרובים" ו"רחוקים", כן הוא גם אצל האדם. שישנם נסיונות ומדות רעות ש"רחוקים" הם מהאדם, ומצד טבעו מפרך אצלו להפגע להם, אלא שלפעמים יצרו מתגבר עליו, ואחרי שנשקע ברבוי תאוות יכול להכשילו רחמנא-ליצול גם בהם. וישנם נסיונות ומדות רעות ש"קרובה" יותר האפשרות

י' תעלנו ונשרנו בטיורא דאחסנתא אחר לבית שכתב אתהנא י' מקדשא י' אתהנהי י'דיך:

(י) תבאמו ותפעמו בחר נחלתך מכוון לשבתך
פעלת יהוה מקדש ארני כוננו ידך:

פעלת. מקדש • הטעם עליו 'זקף גדול', להפרידו מתבת השם שלאחריו, המקדש אשר 'כוננו ידך', ה' חביב בית המקדש, שהעולם נברא בידי אחת, שנאמר: (ישעיה מט) "אף ידי יסדה ארץ", ומקדש בשתי ידיים, ואימתי יבנה בשתי ידיים? בזמן ש"ה' ימלא לעולם ועד", לעתיד-לבא שכל המלוכה שלו.

י' תבאמו • נתנבא משה שלא יבנס לארץ, לכך לא נאמר 'תביאנו'. (נראה שצריך לומר שלא יבנסו לארץ וכו' והכי איתא בהדיא פרק 'יש נוחלין' דף קי"ט ובמכילתא: 'הבנים יבנסו ולא האבות' אף שלא נגזרה גזרת מרגלים עדין, מפל-מקום, נבא ולא ידע מה נבא. מהרש"ל). מכוון לשבתך • מקדש של משה מכון כנגד כסא של מעלה אשר

יח י' מלכותה קאם לעלם ולעלמי עלמאי:

(יח) יהוה ימלא לעלם ועד:

י' לעולם ועד • לשון עולמית הוא, והי"ו בו יסוד, לפיכך היא פתוחה, אבל (ירמיה כט) "ואנכי היודע ועד" שהי"ו בו שמוש, קמוצה היא.

יט ארי עלו סוסות פרעה ברתכוהי ובפשוהי בימא ואתיב י' עליהן ית מי נמא ובני ישראל הליכו בנפשטא בגו נמא:

(יט) כי בא סוס פרעה ברכבו ובפרשיו בים וישב
יהוה עליהם אתמי הים ובני ישראל הלכו בנפשה
בתוך הים: פ

י' כי בא סוס פרעה • באשר בא.

בעל הטורים

העת שיאמרו ה' מלך ה' מלך ה' ימלא לעולם ועד, אז תפסוק מלכות אדום. משה הקדים ה' למלכות, וידו הקדים מלכות לה', שנאמר (תהלים קמו, ט) "מלאך ה' לעולם"; לפי ששניים (שם שם, ט) וידרך רשעים וענת, לא רצה להזכיר השם על הרעה. תורה יט

פעלת ה' "בנה בניתי בית זבל לה, מכון לשבתך", כנגדו. לשבתך בגימטריא: ורשלים ציון. ידך. יו"ד ותיבה בשביל י' נסים שנעשו במקדש, ובשביל י' קדשות שנתקדשה הארץ. תורה יח (יח) ה' ימלא. פסק. לומר לה, בשבא

(יז) לשבתך. ג' במסורה. "מכון לשבתך פעלת", ואידך: "בנה בניתי בית זבל לה, מכון לשבתך עולמים" (מלכים א' ח, יא), ודבירו בדברי הימים (דברי הימים ב' ו, ב). ודו שאמרו חז"ל (ירושלמי ברכות פרק ד הלכה ה), בית המקדש שלמשה מכון כנגד בית המקדש של מעלה. "מכון לשבתך

(כ) וַתִּקַּח מִרְיָם הַנִּבִּיאָה אֲחוֹת אֶהֱרֹן אֶת־הַתָּפַח בִּידָהּ וַתַּצֵּאן כָּל־הַנָּשִׁים אַחֲרֶיהָ בַּתָּפִים וּבַמַּחֲלֹת:

עליה כשנצטרעה, נקראת על שמו. את התפ • כלי של מיני זמר. בתפסים ובמחלות • מבטחות היו צדקניות שפדור שהקדוש-ברוך-הוא עושה להם נסים, והוציאו תפסים ממצרים.

כ"י וַתִּקַּח מִרְיָם הַנִּבִּיאָה • היכן נתנבאה? כשהיתה אחות אהרן, קדם שנולד משה, אמרה: 'עתידה אמי שתלד בן וכו'', כדאיתא ב'סוטה' (דף י"ב). דבר אחר: "אחות אהרן", לפי שמסר נפשו

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחות ש"פ בשלח ויד"ד שבט תשכ"ז)

"נקבה תסובב גבר", מכל-מקום עליהן לדעת, אשר כמאמר רז"ל "איזוהי אשה כשירה העושה רצון בעלה", ועל-ידי-זה דוקא תבואנה לידי גלוי המעלות הנמצאות בהן.

והנראה זו היא לא רק בנוגע לאותן המעלות אשר נראה בגלוי שהן מקבלות מבעליהן, אלא גם - להמעלות שישנן בנשים מצד עצמן, וכמרוז גם כן בפירוש רש"י דילן:

דלכאורה אינו מובן: למה באמת (אהרן) מסר נפשו עליה, ולכן "נקראת על שמו" של אהרן דוקא? אמנם הטעם בזה, כי צד השונה בהם: ענינו של אהרן הוא "אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הגרירות ומקורן לתורה"; וכן ענינה של מרים היא "פועה ומדברת והוגה לולד, כדרך הנשים המפסידות תינוק הבוכה" - ולכן הוא מסר נפשו עליה, ונקראת על שמו.

ובזה הרמז, שאף בענינים שהן ממעלות הנשים מצד עצמן, וכלשון רש"י "כדרך הנשים המפסידות וכו'', הינו שמטבע האשה לקרב וכו', גם בזה אומרים שהיא "נקראת על שמו" של אהרן, שצריכה לקבל גם זה מהבעל וכו'.

ולאידך מובן, שלאחר שמקבלת מהבעל, מתגלות בה כל מעלותיה עוד באופן נעלה יותר מהבעל, והיא גם משפעת מעלותיה אליו, עד שלעתידי-לבוא יבוא הדרך לידי גלוי, כי "נקבה תסובב גבר".

מרים מורה על ספירת המלכות - ובספירת המלכות מוצאים אנו ב' ענינים: ספירת המלכות מושרשת בעצמותו ית', למעלה מכל הספירות; ספירת המלכות "לית לה מגרמה כלום" (בדוגמת הלבנה שנמשלה אליה), כ"אם רק מה שמקבלת מהספירות שלמעלה ממנה: ולפי שהיא בבחינת ביטול גמור, ורק מקבלת מהספירות שלמעלה ממנה, לכן אפשר שיוקם בה כח העצמות שישנו באור הנמשך אליה (אף שאינו מוקם בספירות שלמעלה ממנה).

על-דרך-זה הוא במרים - ומרומז הדבר בב' הפירושים שברש"י:

פירוש הראשון מדבר במעלותיה של מרים - שהיתה נביאה, ונביאה גדולה ונבואה (ומגלה וממשיכה) לידת משה, ובפירוש הב' מבואר ש"נקראת על שמו" של אהרן - היינו שבטלה וטפילה אליו ועל-ידי מסירות נפש דאהרן עליה פעל אשר יכופר דיבורה וכו'; ונתבאר לעיל שגם לפירוש הב' "מרים הנביאה אחות" - מדגיש גודל מעלת מרים: זה שישנן מעלות במרים, ספירת המלכות (התחלת פרש"י) הוא לפי שבטילה לאהרן, בחינת שושבינה דמטרוניתא, זעיר-אנפין, שלמעלה ממנה (פירוש הב').

ומזה הוראה מיוחדת לנשי ובנות ישראל: שאף שכמה וכמה מעלות בהן, שאין באנשים (עד שלעתידי-לבוא

(כא) וַתַּעַן לָהֶם מִרְיָם שִׁירָה לִיהוָה כִּי־נָאָה נָאָה סוּם וּרְכָבוֹ רָמָה בָּיִם: ׀

כ"י וַתַּעַן לָהֶם מִרְיָם • משה אמר שירה לאנשים: הוא אומר והם עוזין אחריו, ומרים אמרה שירה לנשים

• (מכילתא)

(כב) וַיִּסַּע מֹשֶׁה אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּם־סוּף וַיֵּצְאוּ אֶל־מִדְבַּר־שׁוּר וַיֵּלְכוּ שְׁלֹשַׁת־יָמִים בַּמִּדְבָּר וְלֹא־מָצְאוּ מַיִם:

כב ויאסיל משה ית ישראל מימא דסוף ונפקי למדברא דחגרא ואזלו תלתא יומין במדברא ולא אשכחו מים:

בַּיָּם, וּגְדוּלָהּ הִיְתָה בְּזֹאת הַיָּם מִבְּזֹאת מִצְרַיִם, שְׁנֹאֲמַר:
 (שיר השירים א) "תֹּדְרִי זֶהָב נַעֲשֶׂה לָּךְ עִם נִקְדוּת הַכֶּסֶף".
 לְפִיכָף הִצְרָף לְהִסְיֵעַן בְּעַל-כָּרְחָם.

וַיִּסַּע מֹשֶׁה • (מכילתא) הִסְיֵעַן בְּעַל-כָּרְחָם, שְׁעִטְרוּ מִצְרַיִם אֶת סוּסֵיהֶם בְּתַכְשִׁיטֵי זָהָב וְכֶסֶף וְאֲבָנִים טוֹבוֹת, וְהָיוּ יִשְׂרָאֵל מוֹצְאִין אוֹתָם
 (מכילתא) וְהָיוּ יִשְׂרָאֵל מוֹצְאִין אוֹתָם

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש כרך כא עמ' 77 – מו"ד 'לקראת שבת')

הטעם שהיה צריך ל'הסיע' את בני ישראל

וַיִּסַּע מֹשֶׁה אֶת-יִשְׂרָאֵל מִיַּם-סוּף

מִכֶּסֶף וְזָהָב. וּלְפִי זֶה, בְּשָׁעָה שֶׁהַיְּהוּדִים רָאוּ בַיָּם-סוּף שֶׁיֵּשׁ לַמִּצְרַיִם עוֹד כֶּסֶף וְזָהָב, מִמִּילָא הִבִּינוּ שֶׁהֵם מוֹחִיבִים לְהִתְעַסֵּק בְּזֹאת הַיָּם מִצַּד הַצּוּרִי שֶׁל "וַנְּצַלְתֶּם אֶת מִצְרַיִם". וְאִי-עַל-פִּי שֶׁיִּדְעוּ שֶׁ"בְּהוֹצִיאָךְ אֶת הָעָם גו' תַּעֲבֹדוּן עַל הָהָר הַזֶּה" הוּא צוּרִי ה', בְּכָל-זֹאת חֲשַׁבּוּ שֶׁיֵּשׁ לְהַמְתִּין עַד שֶׁיִּסְיָמוּ אֶת מִצְוֹת "וַנְּצַלְתֶּם", וּבִפְרָט שֶׁמִּצְוֹת "וַנְּצַלְתֶּם" הֵיא מִצְוָה עוֹבְרָת, וּמִצְוֹת תַּלְמוּד תוֹרָה (מֵתֵן תוֹרָה) נִדְחִית מִפְּנֵיהָ.

וְהַגֵּם שֶׁנִּצְטוּוּ עַל-יְדֵי מֹשֶׁה לְהַפְסִיק בְּזֹאת הַיָּם, וְאִם כֵּן הָרִי זֶה הוֹכֵחָה שֶׁעַל-פִּי רְצוֹן ה' יֵשׁ לְהַפְסִיק בְּזֶה, וְלִהְיוֹת קִדְּשׁ לַעֲבֹר מֵתֵן תוֹרָה, בְּכָל-זֹאת הִנֵּה זֶה בְּעַל-כָּרְחָן, כִּי לְפִי הַבְּנֵתָם (בַּתוֹרָה) מִצְוֹת תַּלְמוּד תוֹרָה נִדְחִית מִפְּנֵיהָ וְכֵן ל.

וַיִּסַּע מֹשֶׁה – הִסְיֵעַן בְּעַל-כָּרְחָם, שְׁעִטְרוּ מִצְרַיִם אֶת סוּסֵיהֶם בְּתַכְשִׁיטֵי זָהָב וְכֶסֶף וְאֲבָנִים טוֹבוֹת, וְהָיוּ יִשְׂרָאֵל מוֹצְאִין אוֹתָם בַּיָּם, וּגְדוּלָהּ הִיְתָה בְּזֹאת הַיָּם מִבְּזֹאת מִצְרַיִם, שְׁנֹאֲמַר תֹּדְרִי זֶהָב נַעֲשֶׂה לָּךְ עִם נִקְדוּת הַכֶּסֶף, לְפִיכָף הִצְרָף לְהִסְיֵעַן בְּעַל-כָּרְחָם. (טו, כב. ובפרש"י)
 וְצִרְיָן בְּאִוֵּר: בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָדְעוּ שֶׁ"בְּהוֹצִיאָךְ אֶת הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן עַל הָאֱלֹקִים עַל הָהָר הַזֶּה", שֶׁמִּקְרִיעַת יַם-סוּף בְּאִים לְמֵתֵן תוֹרָה, עַד שֶׁמִּרְבַּ תִּשְׁוֹקֶתָם סָפְרוּ אֶת הַיָּמִים שֶׁעַד מֵתֵן תוֹרָה, וְאִי כוֹל לְהִיּוֹת שֶׁבְּזֹאת הַיָּם תִּפְסָה מְקוֹם אֲצִלָּה יוֹתֵר מִהַחֲלִיכָה לְמֵתֵן תוֹרָה?

וַיֵּשׁ לוֹמַר: בְּגֹאֲלֹת מִצְרַיִם הָיָה צוּרִי מֹה' "וַנְּצַלְתֶּם אֶת מִצְרַיִם", שֶׁבְּנֵי-יִשְׂרָאֵל הָיוּ צָרִיכִים לְרוֹקֵן אֶת מִצְרַיִם

כַּגּוֹאֲלֵנוּ לְמִרְיָה וְלֹא יָכִילוּ לְמַשְׁתִּי מִיָּא
 מִרְיָה אֲרִי מִרִּירִין אֲנִינוּ עַל כֵּן קָרָא שְׁמָה
 מִרְיָה:

(כג) וַיָּבֹאוּ מִרְיָה וְלֹא יָכִילוּ לְשִׁתֵּת מִיָּם מִמִּרְיָה כִּי
 מִרְיָה הֵם עַל-כֵּן קָרָא שְׁמָה מִרְיָה:

"וַיַּחַמְתוּ בְּעֵרָה כּו'". הָרִי ה"א שֶׁל שָׂרָשׁ נִהְפָּכֶת לְתִי"ו מִפְּנֵי שֶׁנִּסְמָכֶת אֶל הוּא"ו הַנוֹסֶפֶת. וְכֵן "עֲבָד וְאָמַר", (בראשית ל) "הִנֵּה אֲמַתִּי בְלָהָה". "לְנֶפֶשׁ חַיָּה", (איוב לג) "וַיִּזְכַּמְתוּ חַיָּתוֹ לְחֵם". "בֵּין הָרְמָה", "וַיִּתְּשׁוּבָתוֹ הָרְמָה".

וַיָּבֹאוּ מִרְיָה • כְּמוֹ לְמִרְיָה, ה"א בְּסוּף תִּיכָה בְּמִקוֹם לְמִ"ד בְּתַחֲלָתָהּ, וְהַתִּי"ו הֵיא בְּמִקוֹם ה"א הַנִּשְׁרָשֶׁת בְּתִיבַת מִרְיָה, וּבְסִמְכָתָהּ כְּשֶׁהֵיא נִדְבָקֶת לְה"א שֶׁהוּא מוֹסִיף בְּמִקוֹם הַלְמָ"ד, תַּהֲפֹךְ הַה"א שֶׁל שָׂרָשׁ לְתִי"ו, וְכֵן כֹּל ה"א שֶׁהֵיא שָׂרָשׁ בְּתִיבָה תַּתְּהַפֹּף לְתִי"ו בְּסִמְכָתָהּ, כְּמוֹ (ישעיה כז) "חֲמָה אֵין לִי", (אסתר א)

כַּד וַאֲתַרְעָמוּ עִמָּא עַל מֹשֶׁה לְמִימַר מֹה
 נִשְׁתִּי:

(כד) וַיִּלְנוּ הָעָם עַל-מֹשֶׁה לֵּאמֹר מֹה-נִשְׁתִּיהָ:

לֹנֵן, רוֹעֵם, וְכֵן יֹאמַר הַלּוֹעֵז: דְּקוֹמַפֿ"ל יִשְׁנִ"ק שִׁי"י
 מוֹסֵב הַדְּבוּר אֶלְיוֹ בְּאָמְרוֹ שִׁי"י.

וַיִּלְנוּ • לִשׁוֹן נִפְעַל הוּא, וְכֵן הַתַּרְגוּם לִשׁוֹן נִפְעַל הוּא: "וַאֲתַרְעָמוּ", וְכֵן דֶּרֶךְ לִשׁוֹן תְּלוּנָה לְהַסֵּב הַדְּבוּר אֶל הָאָדָם: מִתְּלוּנֵן, מִתְּרוֹעֵם, וְלֹא אָמַר:

כַּה וְצִלִּי קָדָם יִי וְאֶלְפָּה יִי אֲעָא וְרָמָא לְמִיָּא
 וּבְסִימּוֹ מִיָּא תִּמְן גִּזֵּר לֵה קָנִים וְדִין וְתִמְן
 נִסְיָה:

(כה) וַיִּצְעַק אֶל-יְהוָה וַיֹּרְחוּ יְהוָה עַץ וַיִּשְׁלַף אֶל-
 הַמַּיִם וַיִּמָּתְקוּ הַמַּיִם שֵׁם שֵׁם לֹא חָק וּמִשְׁפָּט וְשֵׁם
 נִסְהוּ:

בעל הטורים

אֲדוּמָה. שְׂכָשֵׁם שְׁנֵה הַמֹּר מִמִּתִּיק הַמִּרְיָם, כִּךְ פָּרָה אֲדוּמָה מִסְתַּהֲרָה הַטְּמָאִים וּמִטְמָאָה הַטְּהוֹרִים. שֵׁם. בְּגִימַטְרִיא: פָּרָה אֲדוּמָה.

(כג) מִרְיָה. ב' בְּמִסְוֹרָה. הָכָא, וְאִידָךְ: "כִּי אֲתִי מִרְיָה" בְּיִרְמְיָה (י, יא). מֹה הָתֵם הָיוּ מִמִּרְיָם בְּדוּ, אִי הָכָא נִמְי. תוֹרָה כֹּד (כב) שֵׁם שֵׁם לֹא חָק וּמִשְׁפָּט. זֶה פָּרָה

"וַיִּסַּע כְּעַץ תִּקְוֹתִי". שַׁעַל יְדֵי פָרְעָה, שֶׁהָיָה עֲמוֹ בְּעֶצְתוֹ בְּעִבּוּדֵת פָּרָה, נִפְרַע לֹא מִדָּה כִּגְגֵד מִדָּה, שְׁנֹאֲמַר: "וַיִּסַּע כְּעַץ תִּקְוֹתִי". תוֹרָה כג

נמלכו במִשֶּׁה בְּלִשׁוֹן יָפָה: בִּקֵּשׁ עָלֵינוּ רַחֲמִים שִׁיְהִיָּה לָנוּ מִים לְשִׁתוֹת, אֲלֵא נִתְלוֹנְנוּ.

כ"י • שָׁם שָׁם לו • בְּמֶרֶה נָתַן לָהֶם מִקְצֵת פְּרָשִׁיּוֹת שֶׁל תוֹרָה שִׁיתַּעֲסֻקוּ בָּהֶם: שֶׁבֶת וּפְרָה אֲדָמָה וְדִינָן (סנהדרין ז) • וְשָׁם נִסְהוּ • לָעֵם, וְרָאָה קָשִׁי עֲרָפָן שֶׁלֹּא

כיוצאמר אם קבלא תקבל למימרא דיי אלהך ודכשר קדמוהי מעבד ותצית לפקודוהי ותטר כל קנמוהי כל מרעין די שויתי במצרים לא אשוננו עלך ארי אנא יי אסף:

(כו) וַיֹּאמֶר אִם-שָׁמוּעַ תִּשְׁמָע לְקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִיָּשֶׁר בְּעֵינָיו תַּעֲשֶׂה וְהִאֲזַנְתָּ לְמִצְוֹתָיו וְשִׁמַּרְתָּ בְּלִחְקָיו בְּלִחְמִלָּה אֲשֶׁר-שָׁמַתִּי בַּמִּצְרִים לֹא-אֲשִׁים עֲלֶיךָ כִּי אֲנִי יְהוָה רַפְּאֵךְ: ם

ואם אשים הרי הוא כלא הושמה "כי אני ה' רופאך", זהו מדרשו (מכילתא). ולפי פשוטו: "כי אני ה' רופאך", ומלמדך תורה ומצות למען תנצל מהם, כרופא הזה האומר לאדם: אל תאכל דברים שמחזירים אותך לידי חלי, וזהו אוזן מצות. וכן הוא אומר (משלי א) "רפאות תהי לשרך".

כ"י • אִם שָׁמוּעַ תִּשְׁמָע • זו קבלה שיקבלו עליהם. תַּעֲשֶׂה • היא עשיה. וְהִאֲזַנְתָּ • תשה אזנים לדקדק בהם. בְּלִחְקָיו • דברים שאינן אלא גזרת מלך בלא שום טעם, ויצר הרע מקנטר עליהם: 'מה אסור באלו, למה נאסרו? כגון: לבישת כלאים, ואכילת חזיר, ופרה אדמה וכיוצא בהם. לֹא אֲשִׁים עֲלֶיךָ •

• יום חמישי י"א שבט •

כיוצאנו לאילם ותמן תרי עשר מבויעין דמין ושבעין דקלין ושרו תמן על מציא:

(כו) וַיָּבֵאוּ אֵילָמָה וְשָׁם שְׁתֵּים עָשָׂרָה עֵינַת מִים וְשִׁבְעִים תְּמָרִים וַיַּחֲנוּ-שָׁם עַל-הַמַּיִם:

כ"י • שְׁתֵּים עָשָׂרָה עֵינַת מִים • כנגד י"ב שבטים נזדמנו להם. וְשִׁבְעִים תְּמָרִים • כנגד שבעים זקנים.

אונטלו מאילם ואתו כל כנשתא דבני ישראל למדברא דסין די בין אילם ובין סיני בחמשת עשר יומא לירחא תנינא למפקהון מארעא דמצרים:

טז (א) וַיִּסְעוּ מֵאֵילָם וַיָּבֹאוּ בְּלַעֲנַת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶל-מִדְבַּר-סִין אֲשֶׁר בֵּין-אֵילָם וּבֵין סִינִי בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשָּׁנִי לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

משוירי המצה) — שָׁשִׁים וָאַחַת סְעֻדוֹת, וַיֵּרֶד לָהֶם מִן בֶּט"ז בְּאֵיר, וַיּוֹם א' בַּשָּׁבֶת הִיָּה, כְּדֹאִיתָא בַּמַּסְכַּת שֶׁבֶת (דף פז) •

כ"י • בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם • נתפרש היום של חניה זו, לפי שבו ביום פלטה החררה שהוציאו ממצרים, והוצרכו למן. לַמִּדְנָה, שֶׁאֲכָלוּ מִשִּׁירֵי הַבָּצֵק, (גירסת ר"ם)

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך לא עמ' 87)

הקשו המפרשים, שלפי־זה נמצא שביאתם למדבר סין, בט"ו באיר, היתה ביום השבת, הינו שנסעו אז בשבת. ויש

וַיֵּרֶד לָהֶם מִן בַּשָּׁשָׁה עָשָׂר בְּאֵיר, וַיּוֹם אַחַד בַּשָּׁבֶת הִיָּה (רש"י טז, א)

בעל הטורים

רפאך. הפ"א רפויה, שרפואה בידי שמים באה בשפי, ושיבדי אדם באה בקשי, על כן "ורפא" (להלן כא, ט) דגוש. תורה כו (א) סין, בגימטריא: הסנה. ונקרא סיני על שם עשרה דברות שנתנו בו. תורה ב

ה'. וכן בעזרא נתחדש להם כתב של תורה. תורה כו (כו) כָּל הַמַּחֲלָה. מחלה אותיות הלחם ואותיות המלח. לומר לה, ששמונים ושלשה מיני חלאים תלויים בפרה, ופת במלח שחרית וקיתון של מים מבטלתן. ולכך סמך לו "עֵינַת מִים".

חק ומשפט. ג' במטורה. הכא, ואידך ביהושע (כד, כה) "וישם לו חק ומשפט בשבם", בשפרת ברית עם ישראל, "וללמד בישראל חק ומשפט" בעזרא ה. מה התם נתנו להם חקים ומשפטים, אף ביהושע באלו בו ביום נתנה להם התורה, שקבלו לעבוד את

פרה אדמה ודינין) **שיתעסקו** בהן, והינו שילמדו פרשת שבט, אף עדין לא נצטוו לקיים מצוה זו בפעל.

לומר, שבדרך הפשט לא נצטוו על שמירת שבט בשלמותה עד מתן תורה. וכפי שמוכן מפרוש רש"י לעיל (טו, כה), שבמרה קבלו בני ישראל פרשיות של תורה (שבט,

בואתרעמו כל פנשטא דבני ישראל על משה ועל אהרן במדברא:

(ב) וילנו כל עדת בני ישראל על משה ועל אהרן במדבר:

כ"י • וילנו • לפי שכלה הלחם.

גואמרו להון בני ישראל לוי דמיתנא קדם יי בארעא דמצרים כד הוינא יתבין על דודי בסרא כד הוינא אכלין לחמא ושבעין ארי אפקתון ותנא למדברא הדין לקטלא ית כל קהלא הדין בכפנא:

(ג) ויאמרו אליהם בני ישראל מי יתן מותנו ביד יהוה בארץ מצרים בשבתנו על סיר הבשר באכלנו לחם לשבע ביהוצאתם אתנו אל המדבר הזה להמית את כל הקהל הזה ברעב: ס

לעשות אנחנו, לחנות אנחנו, למות אנחנו. ותרגומו: "לוי דמיתנא", כמו לו מתנו, הלאי והיינו מתים.

כ"י • מי יתן מותנו • שנמות, ואינו שם דבר כמו מותנו (בחולם), אלא כמו: עשותנו, חנותנו, שובנו,

וואמר יי למשה הא אנא מחית לכוון לחמא מן שמיא ויפקון עמא וילקטון פתגם יום ביומה בדיל דאנסנון הנהכוון באורייתא אם לא:

(ד) ויאמר יהוה אל משה הנני ממטיר לכם לחם מן השמים ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו למען אנפנו הילך בתורתא אם לא:

אנסנו הילך בתורתא • אם ישמרו מצות התלויות בו – שלא יותירו ממנו ולא יצאו בשבת ללקט.

כ"י • דבר יום ביומו • צרך אכילת יום לקטו ביומו, ולא לקטו היום לצרך מחר (מכילתא). למען

היה ביום שיתקא ויתקנון ית דינתון יהיה על חד תרין על דילקטון יום יום:

(ה) והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו והיה משנה על אשר ילקטו יום יום:

יום יום, וזהו: "לקטו לחם משנה", בלקיטתו היה נמצא לחם משנה, וזהו: "על כן הוא נותן לכם ביום הששי לחם ימים", נותן לכם ברכה בבית למלאות העמר פצמים, ללחם ימים.

כ"י • והיה משנה • ליום ולמחרת. משנה • על שהיו רגילים ללקט יום יום של שאר ימות השבוע. ואומר אני: "אשר יביאו והיה משנה", לאחר שיביאו ימצאו משנה במדידה על אשר ילקטו ומדוד

וואמר משה ואהרן לכל בני ישראל ברמשא ותדעון ארי יי אפיק יתכון מארעא דמצרים:

(ו) ויאמר משה ואהרן אל כל בני ישראל ערב וידעתם כי יהוה הוציא אתכם מארץ מצרים:

הוצאתם אותנו, תדעו כי לא אנחנו המוציאים, אלא ה' הוציא אתכם, שיגיו לכם את השליו.

כ"י • ערב • כמו לערב. וידעתם כי ה' הוציא אתכם מארץ מצרים • לפי שאמרתם לנו: "כי

בעל הטורים

לשבע". תורה ד
(ד) אנפנו הילך בתורתא. שלא נתנה התורה אלא לאוכלי המן. תורה ה
(ה) והיה משנה. כל מעשה השבת כפול: שני בבשים, שתי בכרים, שתי נרות, זכור ושמור. תורה ו

רבותינו ו"ל (ספרי במדבר יא, ח): "הדגה אשר נאכל במצרים חנם", וכי תעלה על דעתך שנתנו להם בהנם, השתא אפילו תבן לא נתנו להם וכו', אלא שהקדוש ברוך הוא היה מזמין להם דגים בכדיהם. וזהו "צידה שלח להם

(ג) לשבע. ד' במסורה. הקא, ואידך: "ואכלתם לשבע" (תקרא כה, יט), "ואכלתם לחמכם לשבע" (שם כה, ה), "צידה שלח להם לשבע" (תהלים עח, כה). מלמד שגם במצרים זמן להם הקדוש ברוך הוא ספוקיהם, כמו שדרשו

(ז) וּבִקֵּר וּרְאִיתֶם אֶת-כְּבוֹד יְהוָה בְּשִׁמְעוֹ אֶת-תְּלַנְתִּיכֶם עַל-יְהוָה וּנְחַנּוּ מֶה כִּי תִלְיִנוּ עָלֵינוּ:

וּבִצְפָרָא וּתְחִזִּין יְת יְקָרָא דִּי כַד שְׁמִיעַ (קְדֻמוּהִי) יְת תְּרַעְמוּתְכוֹן עַל מִימְרָא דִּי וּנְחָנָא מַה אַרִי אֶתְרַעְמִתוֹן עֲלֵנָא:

מה • מה אֲנַחְנוּ חֲשׂוֹבִין? • כִּי תִלְיִנוּ עָלֵינוּ • שְׁתַּרְעִימוּ עָלֵינוּ אֶת הַכֹּל, אֶת בְּנֵיכֶם וּנְשֵׁיכֶם וּבְנוֹתֵיכֶם וְעַרְב רַב. וְעַל-כְּרַחֲי אֲנִי זָקוּק לְפָרֵשׁ "תִּלְיִנוּ" בְּלִשׁוֹן תַּפְעִילוֹ - מִפְּנֵי דְגִשּׁוּתוֹ וְקִרְיָתוֹ, שְׂאֵלוֹ הִיָּה רָפָה הֵייתִי מִפְּרָשׁוֹ בְּלִשׁוֹן תַּפְעִילוֹ, כְּמוֹ (לְקַמֵּן ז') "וַיִּלֵּן הָעַם עַל מֹשֶׁה", אוֹ אִם הִיָּה דְגוּשׁ וְאִין בּוּ יו"ד וְנִקְרָא 'תִּלְוִנוּ', הֵייתִי מִפְּרָשׁוֹ לִשׁוֹן 'תִּתְלַוְנוּ'. עַכְשָׁו, הוּא מְשַׁמַּע תִּלְיִנוּ אֶת אַחֲרִים, כְּמוֹ בְּמַרְגְּלִים: (בְּמִדְבַר ז') "וַיִּלְיִנוּ עָלָיו אֶת כָּל הָעֵדָה".

ז"ל • וּבִקֵּר וּרְאִיתֶם • לֹא עַל הַכְּבוֹד שֶׁנֶּאֱמַר: "וַהֲנִה כְבוֹד ה' נִרְאָה בְּעֵינֵי" נֶאֱמַר, אֲלָא כִּף אָמַר לָהֶם: "עַרְב וַיִּדְעֻתֶם" כִּי הִיכָלֶת בִּידּוֹ לַתֵּן תַּאֲוַתְכֶם וּבִשְׂרָתֶן, אִף לֹא בְּפָנִים מֵאִירוֹת יִתְנַנֶּה לָכֶם כִּי שְׂלֹא כַהֲגֵן שְׂאֵלְתֶם אוֹתוֹ וּמִכָּרֶס מְלָאָה. וְהִלַּחֲסִם שְׂשֻׁאֲלָתְסָם לְצַרְף, בִּירִידָתוֹ לְבַקֵּר תִּרְאוּ אֶת כְּבוֹד אוֹר פְּנִי, שִׁירִידָהוּ לָכֶם דְּרָף חֲבָה, בְּבִקֵּר - שִׁישׁ שְׁהוֹת לְהַכִּינוֹ, וְטַל מְלַמְעָלָה וְטַל מְלַמְשָׁה כְּמִנְחָה בְּקוּפְסָא. אֶת תְּלַנְתִּיכֶם עַל ה' • כְּמוֹ אֲשֶׁר עַל ה'. וּנְחַנּוּ

(ח) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּתַת יְהוָה לָכֶם בְּעַרְב בֶּשֶׂר לֶאֱכֹל וּלְחֶם בִּבְקָר לְשִׁבְעַ בְּשִׁמְעֵי יְהוָה אֶת-תְּלַנְתִּיכֶם אֲשֶׁר-אַתֶּם מְלִינִם עָלָיו וּנְחַנּוּ מֶה לֹא-עָלֵינוּ תְּלַנְתִּיכֶם כִּי עַל-יְהוָה:

ח וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּדִיתֵן יִי לְכוֹן בְּרַמְשָׁא בִּסְרָא לְמִיכָל וּלְחִמָּא בְּצַפְרָא לְמַסְבַּע בְּדִשְׁמִיעֵן קְדָם יִי יְת תְּרַעְמוּתְכוֹן דִּי אַתּוֹן מִתְרַעְמִין עֲלוּהִי וּנְחָנָא מַה לֹּא עֲלֵנָא תְּרַעְמוּתְכוֹן אֲלֵהֵן עַל מִימְרָא דִּי:

ז"ל • בֶּשֶׂר לֶאֱכֹל • וְלֹא לְשִׁבְעַ. לְמַדָּה תוֹרָה דְּרָף אֲרִץ: שְׂאִין אוֹכְלִין בֶּשֶׂר לְשִׁבְעַ. וּמַה רָאָה לְהוֹרִיד לָחֶם בִּבְקָר וּבִשְׂרָתוֹ בְּעַרְב? לְפִי שֶׁהִלַּחֲסִם שְׂאֵלוֹ כַהֲגֵן, שְׂאִי-אֲפֹשֶׁר לוֹ לֶאֱדָם בְּלֹא לָחֶם, אֲכָל בֶּשֶׂר שְׂאֵלוֹ

שְׂלֹא כַהֲגֵן, שֶׁהִרְבָּה בְּהִמּוֹת הָיוּ לָהֶם. וְעוֹד, שֶׁהִיָּה אֲפֹשֶׁר לָהֶם בְּלֹא בֶשֶׂר. לְפִיכֹף נִתֵּן לָהֶם בְּשַׁעַת טַרַח שְׂלֹא כַהֲגֵן. אֲשֶׁר-אַתֶּם מְלִינִים עָלָיו • אֶת הָאֲחֵרִים, הַשּׂוֹמְעִים אֲתֶכֶם מִתְלַוְנִים.

(ט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן אֲמֹר אֶל-כָּל-עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קִרְבוּ לִפְנֵי יְהוָה כִּי שָׁמַע אֶת תְּלַנְתִּיכֶם:

ט וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן אָמַר לְכָל כְּנִשְׁתָּא דְּבָנֵי יִשְׂרָאֵל קְרִיבוּ קְדָם יִי אַרִי שְׁמִיעֵן קְדֻמוּהִי יְת תְּרַעְמוּתְכוֹן:

ז"ל • קִרְבוּ • לְמָקוֹם שֶׁהָעֵינִי יִרֵד.

(י) וַיְהִי כַדְבַּר אַהֲרֹן אֶל-כָּל-עֵדֶת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וַיִּפְּנוּ אֶל-הַמִּדְבָּר וַהֲנִה כְבוֹד יְהוָה נִרְאָה בְּעֵינֵי: פ

י וַהֲנִה כַד מְלִיל אַהֲרֹן עִם כָּל כְּנִשְׁתָּא דְּבָנֵי יִשְׂרָאֵל וְאַתְפְּנִי לְמִדְבָּרָא וְהָא יְקָרָא דִּי אֲתַגְלִי בְּעֵינָא:

♦ יום שישי י"ב שבט ♦

יא ומליל יי עם משה למימר:

(יא) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

בעל הטורים

יְהִיָּה לִי, לֹא יִשְׁמַע לוֹ הַשֵּׁם. תוֹרָה ח (י) וַיְהִי כַדְבַּר אַהֲרֹן. וְלֹא מֹשֶׁה, כִּי בִזְכוּת אַהֲרֹן הָיוּ הָעֵינִים, לְכָף סִמָּךְ "וַהֲנִה כְבוֹד ה' נִרְאָה בְּעֵינֵי". תוֹרָה יא

לָהֶם, שְׂלֹא הִיָּה לָהֶם לָחֶם לֶאֱכֹל וּבְדִין הַתְלַוְנָה, שְׁמַע תְּלַנְתִּיכֶם. אֲכָל מִי שֶׁהוּא בְּשִׁלּוֹם, וּבְשִׁמְעוֹ אֶת דְּבָרֵי הָאֱלֹהִים הַתְּבַרֵּךְ בְּלִבּוֹ לֵאמֹר שְׁלֹם

(ז) בְּשִׁמְעוֹ. ג' בְּמִסְוֶרָה. הָכָא, וְאִידָף: "וַיִּצַּר לָהֶם בְּשִׁמְעוֹ אֶת רִנָּתָם" (תְּהִלִּים קא, מד), וְאִידָף: "בְּשִׁמְעוֹ אֶת דְּבָרֵי הָאֱלֹהִים הַזֶּה" (דְּבָרִים כט, יח). בְּשִׁבְלִי שִׁצָּר

יב שְׁמִיעַ קְדָמִי יְתַרְעַמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
מִלֵּיל עֲמַהוּן לְמִימַר בֵּין שְׁמִשְׁיָא תִּיכְלוּן
בְּסָרָא וּבְצַפְרָא תִּשְׁבְּעוּן לַחֲמָא וְתִדְעוּן אַרְי
אַנָּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ:

(יב) שְׁמִיעָתִי אֶת־תְּלוּנָתִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִּבֵּר אֱלֹהִים
לֵאמֹר בֵּין הָעֲרִבִים תֹּאכְלוּ בָשָׂר וּבִבְקָר תִּשְׁבְּעוּ
לֶחֶם וַיִּדְעֻם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

יג וַיְהִי בְרִמְשָׁא וּסְלִיקַת סְלִי וַחֲפַת יְת
מִשְׁרִיתָא וּבְצַפְרָא הוּת נַחֲמַת טֵלָא סְחֹר
סְחֹר לְמִשְׁרִיתָא:

(יג) וַיְהִי בְעֶרְב וַתַּעַל הַשָּׁלֹ וַתִּבֶּם אֶת־הַמַּחֲנֶה
וּבִבְקָר הִיתָה שִׁכְבַּת הַטָּל סָבִיב לַמַּחֲנֶה:

הָאֶרֶץ וְהַמֶּן יוֹרֵד עָלָיו, וְחוֹזֵר יוֹרֵד טַל עָלָיו, וְהָרִי
הוּא כְּמִנְחָה בְּקוֹפְסָא (יזמא עה. מְכִילָתָא).

כ"י • הַשָּׁלֹ • מִן עוֹף, וְשֶׁמֶן מֵאֵד (יזמא עה). הִיתָה
שִׁכְבַּת הַטָּל • הַטָּל שׁוֹכֵב עַל הַמֶּן, וּבְמִקּוֹם אֲחֵר
הוּא אוֹמֵר (במדבר יא): "וּבִכְרֶדֶת הַטָּל וְגו'", הַטָּל יוֹרֵד עַל

יד וּסְלִיקַת נַחֲמַת טֵלָא וְהָא עַל אִפִּי מִדְּבָרָא
דְּעֵדֶק מְקַלֵּף דְּעֵדֶק כְּגִיר כְּגִלְדָא עַל
אַרְעָא:

(יד) וַתַּעַל שִׁכְבַּת הַטָּל וְהָיָה עַל־פְּנֵי הַמִּדְבָּר דֶּק
מִחֲסָפִים דֶּק כְּפָפָר עַל־הָאֶרֶץ:

שְׁתֵּי שִׁכְבוֹת הַטָּל. וְאוֹנְקְלוֹס תַּרְגָּם: 'מְקַלֵּף', לְשׁוֹן
"מִחֲשֹׁף הַלֶּכֶן". כְּפָפָר • כָּפַר גְּלִידָא בְּלַע"ז. דְּעֵדֶק
כְּגִיר, כְּאֶבְנֵי גִיר, וְהוּא מִן צִבְעָה שְׁחֹר, כְּדֹאמְרִינֵן גְּבִי
כְּסוּי הַדָּם: 'הַגִּיר וְהַזְרָנִיד'. דְּעֵדֶק כְּגִיר כְּגִלְדָא עַל
אַרְעָא, דֶּק הִיא כְּגִיר, וְשׁוֹכֵב מְגִלְדָּה כְּקֶרַח עַל הָאֶרֶץ,
וְכֵן פְּרוּשׁוֹ: דֶּק כְּפָפָר, שְׁטוּחַ קְלוּשׁ וּמִחְבֵּר כְּגִלְדָּה.
דֶּק טִינָב"ש בְּלַע"ז, שֶׁהִיא מְגִלְדָּה גְּלִידָא דֶּק מִלְמַעְלָה.
ו"כְּגִיר" שֶׁתַּרְגָּם אוֹנְקְלוֹס, תּוֹסֶפֶת הוּא עַל לְשׁוֹן
הָעִבְרִית, וְאֵין לוֹ תִּבְיָה בְּפִסּוּק.

כ"י • וַתַּעַל שִׁכְבַּת הַטָּל וְגו' • כְּשֶׁהַחֲמָה זֹרַחַת,
עוֹלָה הַטָּל שָׁעַל הַמֶּן לְקִרְיַת הַחֲמָה, כְּדֶרֶךְ טַל, עוֹלָה
לְקִרְיַת הַחֲמָה. אִף אִם תִּמְלֹא שְׁפוּפֶרֶת שֶׁל בִּיצָה טַל
וְתִסְתֵּם אֶת פִּיהָ וְתִנְיֹחָה בַּחֲמָה, הִיא עוֹלָה מֵאֵלֶיהָ
כְּאוֹר. וְרַבּוּתֵינוּ דִּרְשׁוּ: שֶׁהַטָּל עוֹלָה מִן הָאֶרֶץ
כְּאוֹר, וְכַעֲלוֹת שִׁכְבַּת הַטָּל נִתְגַּלָּה הַמֶּן, וְרָאוּ "וְהָיָה
עַל פְּנֵי הַמִּדְבָּר" וְגו'. דֶּק • דְּבָר דֶּק. מִחֲסָפִים •
מְגִלָּה, וְאֵין דוּמָה לוֹ בְּמִקְרָא. וְיֵשׁ לְפָרֶשׁ: מִחֲסָפִים,
לְשׁוֹן חֲפִיסָה וְדִלוּסְקָמָא, שֶׁבִּלְשׁוֹן מִשְׁנָה. כְּשֶׁנִּתְגַּלָּה
מִשְׁכְּבַת הַטָּל רָאוּ שֶׁהִיא דְּבָר דֶּק מִחֲסָפִים בְּתוֹכוֹ, בֵּין

טו וַיִּרְאוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אֶחָיו מִן
הוּא כִּי לֹא יִדְעוּ מַה־הוּא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם
הוּא הַלֶּחֶם אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לָכֶם לֶאֱכֹלָה:

(טו) וַיִּרְאוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אֶחָיו מִן
הוּא כִּי לֹא יִדְעוּ מַה־הוּא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם
הוּא הַלֶּחֶם אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לָכֶם לֶאֱכֹלָה:

כ"י • מִן הוּא • הִכְנַת מִזֹּזֵן הוּא, כְּמוֹ (דניאל א): "וַיִּמְנֹן לֶחֶם הַמֶּלֶךְ". כִּי לֹא יִדְעוּ מַה־הוּא • שִׁיקְרָאוּהוּ
בְּשֵׁמוֹ.

טז דִּין פִּתְגָמָא דִּי פִקִּיד יְיָ לְקוּטוּ מִגַּה גְּבֵר
לְפֻם מִיכְלָה עֲמָרָא גְּלִלְגָלְתָא מִנֵּן
נִפְשִׁיתִכוֹן גְּבֵר לְדִי בְּמִשְׁכָּנָה תִּסְבִּין:

(טז) זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לְקַטֹּו מִמֶּנּוּ אִישׁ
לְפִי אֲכָלוֹ עֹמֵר לְגִלְגָּלֶת מִסֵּפֶר נַפְשֵׁיתִיכֶם אִישׁ
לְאִשֶּׁר בְּאַהֲלוֹ תִקְחוּ:

כ"י • עֹמֵר • שֵׁם מִדָּה. מִסֵּפֶר נַפְשֵׁיתִיכֶם • כְּפִי מִנֵּן נִפְשׁוֹת שֵׁישׁ לְאִישׁ בְּאַהֲלוֹ, תִקְחוּ עֹמֵר לְכָל גִּלְגָּלֶת.

בעל הטורים

הַפְּסוּק יֵשׁ כָּל אֲלֶפָא בֵּיתָא. לֹאמַר לָךְ:
כָּל הַמִּקְוִיִּים אֶת הַתּוֹרָה, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ
הוּא מִזְמִין לוֹ אֶת פְּרִנְסוֹתוֹ בְּלֹא טָרַח
כְּמוֹ לְאֹכְלֵי הַמֶּן. תּוֹרָה יוֹ

עָלָיו. תּוֹרָה יֵד
(יז) מִחֲסָפִים. בְּגִימְטְרִיא עוֹלָה רמ"ח,
שֶׁהִיא הַמֶּן נִבְלַע בְּרמ"ח אֲבָרִים. תּוֹרָה טו
(טז) זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה'. בְּנֵה

(יג) הַשָּׁלֹ. ב' בְּמִסְוֶרָה. הָבָא, וְאִידֶּךָ:
"וַיֹּאסְפוּ אֶת הַשָּׁלֹ" (במדבר יא, לב). לֹאמַר
שֶׁגַם בְּכָאן אֲסִפּוּ מִמֶּנּוּ הַרְבֵּה אֱלָא
שִׁפְסִיק, וְלִכְךָ חֲזָרוּ וְהִתְלוּנְגוּ

(יז) וַיַּעֲשׂוּ-כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּלְקְטוּ הַמִּרְבָּה וְהַמִּמְעִיט:

יז וַיַּעֲשׂוּ כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּלְקְטוּ דַּאֲסָגִי וְדַאֲזַעַר:
 הַמִּמְעִיט עַל עֵמֶר לְגַלְגַּלֶּת אֲשֶׁר בְּאֶהְלוֹ, וְהַמִּמְעִיט לְלֶקֶט, לֹא מִצָּא חֶסֶר מֵעֵמֶר לְגַלְגַּלֶּת, וְזֶהוּ גִס גְּדוֹל שֶׁנֶּעֱשָׂה בּוֹ.

(יח) וַיִּמְדּוּ בְּעֵמֶר וְלֹא הֶעֱדִיף הַמִּרְבָּה וְהַמִּמְעִיט לֹא הִחֲסִיר אִישׁ לְפִי-אֹכְלוֹ לֶקֶטוֹ:

יח וַיִּמְדּוּ בְּעֵמֶר וְלֹא הֶעֱדִיף הַמִּרְבָּה וְהַמִּמְעִיט לֹא חֲסִיר אִישׁ לְפִי אֹכְלוֹ לֶקֶטוֹ:
 יט וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְהוֹן אֲנִשׁ לֹא יִשָּׂאֵר מִנֶּה עַד צִפְרָא:

(כ) וְלֹא-שָׁמְעוּ אֶל-מֹשֶׁה וַיֹּתֵרוּ אֲנָשִׁים מִמֶּנּוּ עַד-בֹּקֶר וַיֵּרָם תּוֹלְעִים וַיִּבְאֵשׁ וַיִּקְצֹף עֲלֵהֶם מֹשֶׁה:

כ וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל-מֹשֶׁה וַיֹּתֵרוּ אֲנָשִׁים מִמֶּנּוּ עַד-בֹּקֶר וַיֵּרָם תּוֹלְעִים וַיִּבְאֵשׁ וַיִּקְצֹף עֲלֵהֶם מֹשֶׁה:
 כז וַיֹּתִירוּ אֲנָשִׁים • (שְׁמוֹת רַבָּה) דָּתָן וָאֲבִירָם. וַיֵּרָם תּוֹלְעִים • לְשׁוֹן רָמָה. וַיִּבְאֵשׁ • הָרִי זֶה מִקְרָא הַפּוֹף: שְׁבַתְחֶלָה הַבָּאִישׁ וּלְבִסּוֹף הַתְּלִיעַ.

(כא) וַיִּלְקְטוּ אֹתוֹ בַּבֹּקֶר בֶּפֶקֶר אִישׁ כְּפִי אֹכְלוֹ וְחֵם הַשֶּׁמֶשׁ וַנִּמָּם:

כא וַיִּלְקְטוּ אֹתוֹ בַּבֹּקֶר בֶּפֶקֶר אִישׁ כְּפִי אֹכְלוֹ וְחֵם הַשֶּׁמֶשׁ וַנִּמָּם:
 כב וַיִּשְׁטַן פְּרִיר, וַדְּגַמְתּוּ ב'סִנְהֶדְרִין' בְּסוֹף 'אֶצְבַּע מִיָּתוֹת'.
 כז וַיֹּתִירוּ אֲנָשִׁים • הַנִּשָּׂאֵר בַּשָּׂדֶה נִמּוֹחַ וְנִנְעָשָׂה נִחְלִים, וְשׁוֹתִין מִמֶּנּוּ אֵילִים וְצִבְאִים, וְאִמּוֹת הָעוֹלָם צָדִין מֵהֶם וְטוֹעֲמִים בָּהֶם טַעַם מִן וַיִּוֹדְעִים מִה שֶׁבָחָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל • (מְכִילֵתָא). וַנִּמָּם • פֶּשֶׁר, לְשׁוֹן

בעל הטורים

אם נמצא עמר בביתו, היה קרוב לה; ואם נמצא בבית אביה – היה קרוב לו. וזהו "וחם לאדני המלך", שדורש "וחם בסנהדרין (כ, א) על קדושינו". "וחם השמש" שהיה מתברר על ידו. וכן גבי עבד כנעני, זה אומר "שלי הוא" וזה אומר "שלי הוא" – בבית שנמצא עמרו, שלו היה. וזהו "וחם הוא אבי כנען". **אדוני אבי הרא"ש ז"ל.** **ונמס.** ב' במסורה. הקא, ואידך: "שני יחלק ונמס" (תהלים קיב, י). שהיה הקן נמס, ושותין ממנו החיות, ואומות העולם צדין אותו ואוכלין וטועמין בהם טעם מן, והיו שניהם חורקין ונמס על טובתם של ישראל. תורה כב

שאמר (אבות פרק ד' משנה ד') מאד מאד הני שפל רוח, שתקנת אנוש – רמה. תורה כא **(כא) וחס השמש ונמס.** ד' במסורה. הקא, ואידך: "וחם הוא אבי כנען" (בראשית ט, יח), "וחם לאדני המלך" (מלכים א' א, ב), "אם לשכבו שנים וחס להם" (קהלת ד, יא). כדאיתא ביומא (עה, א), שהמן היה מברר הכל: אם נשאת תוף ג' חדשים וילדה, ספק בן ט' לראשון או בן שביעי לאחרון, בבית מי שנמצא העמר שלו – היה אביו. וזהו "אם לשכבו שנים, וחס להם", היה מתברר על ידי "וחם השמש". וכן אם זרק לה קדושין, ספק קרוב לו ספק קרוב לה –

(כ) ויותרו. ב' במסורה. הקא, ואידך: "ויותרו כדבר ה'" (מלכים ב' ד, מד). ה'תם שהותירו כדבר ה' נשתלח בו ברכה, והקא שעברו על דברי ה' והותירו נשתלח בו קללה, "וירם תולעים". **וירם.** ב' יחד. "וירם תולעים", "וירם כבוד ה' מעל הכרוב" (יחזקאל י, ד), "שבעו וירם לבם" (הושע יג, ו). "וירם לבם" – זה גסות הרוח, ולכן נשתלח שכינה, שנאמר: "וירם ה' מעל הכרוב", כדאמרין פרק קמא דסוטה (ה, א): כל מי שיש בו גסות הרוח, באלו דוחק רגלי השכינה. וחד "וירם תולעים", שאם רם לבבו, שיש בו גסות הרוח, "וירם תולעים". וזהו

(כב) וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי לָקֵטוּ לֶחֶם מִשְׁנֶה שְׁנֵי הָעֶמֶר
לְאַחַד וַיָּבִיאוּ כָּל־נִשְׂיֵאֵי הָעֵדָה וַיַּגִּידוּ לְמֹשֶׁה:

מיומנים? ומכאן יש ללמד שעדיין לא הגיד להם משה פרשת שבת שנצטוו לומר להם: "והיה ביום הששי והכינו וגו'" עד ששאלו את זאת, אמר להם: "הוא אשר דבר ה'" שנצטויתי לומר לכם, ולקח ענשו הכתוב, שאמר לו: "עד אנה מאנתם" ולא הוציאו מן הכלל.

כ"י • לקטו לֶחֶם מִשְׁנֶה • כשמדדו את לקיטתם באהלילה, מצאו כפלים, שני העמר לאחד. ומדרש אגדה: לֶחֶם מִשְׁנֶה, אותו היום נשתנה לשבח בריחו וטעמו. (מכילתא) (שאם להגיד ששנים היו, והלא פתיב שני העמר לאחד? אלא משנה בטעם וריח). ויגידו למשה • שאלוהו: מה היום

כג ואמר להון הוא די מליל יי שבתא שבת קודשא קדם יי מחר ית די אתון עתידין למפא אפו וית די אתון עתידין לבשלא בשילוי וית כל מותרא אצנעו לכוז למשרת עד צפרא:

(כג) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הוּא אֲשֶׁר דָּבַר יְהוָה שַׁבְּתוֹן
שַׁבְּת־קֹדֶשׁ לַיהוָה מָחָר אֵת אֲשֶׁר־תֹּאפּוּ אַפּוֹ וְאֵת
אֲשֶׁר־תְּבַשְּׁלוּ בִשְׁלוֹ וְאֵת כָּל־הָעֹדֶף הַנִּיחוּ לָכֶם
לְמִשְׁמֶרֶת עַד־הַבֹּקֶר:

לשון אפיה נופל בלחם, ולשון בשול בתבשיל. למשמרת • לגניזה.

כ"י • אֵת אֲשֶׁר תֹּאפּוּ אַפּוֹ • מה שאתם רוצים לאפות בתנור, אפו היום, הכל לשני ימים. ומה שאתם צריכים לבשל ממנו במים, בשלו היום.

כד ואצנעו יתה עד צפרא קמא דפקיד משה ולא סרי וירחשא לא הנה בה:

(כד) וַיַּנִּיחוּ אוֹתוֹ עַד־הַבֹּקֶר כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה וְלֹא
הַבְּאִישׁ וְרִמָּה לֹא־הָיְתָה בּוֹ:

כה ואמר משה אכלוהי יומא דין ארי שבתא יומא דין קדם יי יומא דין לא תשכחנה בחקלא:

(כה) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲכַלְהוּ הַיּוֹם כִּי־שַׁבַּת לַיהוָה
הַיּוֹם לֹא תִמְצָאֶהוּ בַשָּׂדֶה:

לֵהֶם: "שַׁבַּת הַיּוֹם". רָאָה אוֹתָם דּוֹאגִים שְׁמָא פֶּסֶק הֵמָּן וְלֹא יֵרֵד עוֹד, אָמַר לֵהֶם: הַיּוֹם לֹא תִמְצָאוּהוּ. מֵה תִלְמוּד לומר "הַיּוֹם"? "הַיּוֹם לֹא תִמְצָאוּהוּ", אֲבָל מָחָר תִּמְצָאוּהוּ.

כ"י • וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲכַלְהוּ הַיּוֹם וגו' • (מכילתא) שחרית, שהיו רגילים לצאת וללקט, באו לשאל: אם נצא אם לאו? אמר להם: את שבידכם אכלו. לערב חזרו לפניו ושאלוהו: מהו לצאת? אמר

בעל הטורים

השבת, שצריך שמירה קדם השבת, כהניא דתנן (שבת יא, א) לא יצא החזיט במחטו סמוך לשיכיה. ושמירה שאחריו, שאסור ליהנות ממעשה שבת, בגון לרחוץ במקרח שנתחמם לצורך ישראלי. תורה כד (כד) וְרִמָּה, ב' במסורה. וְרִמָּה לא היתה בו, וְרִמָּה תבססה עליהם" (איוב כ, כ). לומר לך שאין הרמה שולטת במתנים בשבת, ואין רמה שולטת באוכלי המקום, כדאיתא ב'המוכר את הספינה' (בבא בתרא עג, ב). תורה כה

יתר להקדוש ברוך הוא. תורה כב (כג) שַׁבְּתוֹן שַׁבַּת קֹדֶשׁ. הקדים 'שַׁבְּתוֹן' ל'שַׁבַּת' ואחר כך 'קֹדֶשׁ', ובפרשת ויקהל (להלן לה, א) הקדים 'קֹדֶשׁ' ל'שַׁבַּת' – "והיה לכם קֹדֶשׁ שַׁבְּתוֹן לַה'". לומר שמוסיפין מחול על הקֹדֶשׁ בכניסתו וביציאתו, שצריך שבייתה קדם שפא עיקר הקדושה ולאחר שציצאה הקדושה. וכן במקום אחר נאמר: "את שבתתי תשמור" (ויקרא כ, ב) הקדים שבת לשמירה, ובמקום אחר הקדים שמירה לשבת, דכתיב (להלן לא, יד) "ושמרתם את

(כב) לְאַחַד. ב' במסורה. הכא, ואידך: "ככה תעשו לאחד במספרם" (במדבר טו, א). כל כבש היתה מנחתו עשרון אחד, וכבש הבא עם העמר היתה מנחתו שני עשרונים, ואיתא במדרש: אחד לכבש, ואחד היתר להקדוש ברוך הוא שהוא אחד, כדאיתא פרשת העומר (פסיקתא רבתי פרק יח) סנטירף אגא, פירוש: לית אגת' יהיב לי סנטרות. וזהו "שני העמר לאחד" – השני להקדוש ברוך הוא שהוא אחד. וכן נמי "ככה תעשו לאחד במספרם" – כמו שעשיתם ככה עשרון לכבש, כן תעשו עשרון אחד

(כו) שֵׁשֶׁת יָמִים תִּלְקָטְהוּ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת לֹא
כֹּה שָׁמַת יוֹמִין תִּלְקָטְנָהּ וּבַיּוֹמָא שְׁבִיעָאָה
שַׁבָּתָא לֹא יְהִי בָּהּ:
יְהִי־בּוֹ:

כ"ט"ו וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת • שַׁבַּת הוּא, הַמֶּן לֹא יְהִי בּוֹ, וְלֹא בָּא הַכְּתוּב אֱלָא לְרִבּוּת יוֹם הַכַּפּוּרִים
וְיָמִים־טוֹבִים (מכילתא) •

(כו) וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יֵצְאוּ מִן־הָעַם לִלְקָט וְלֹא
כֹּה וַתְּהִי בַּיּוֹמָא שְׁבִיעָאָה נִפְקוּ מִן עַמָּא
לְמִלְקָט וְלֹא אֶשְׁכְּחוּ:
מִצָּאוּ: ס

(כח) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עַד־אָנָּה מֵאַנְתָּם לִשְׁמֹר
כַּח וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה עַד אֵימָתִי אֶתּוֹן מִסְרָבִין
לְמִטְר פְּקוּדֵי וְאוֹרְתִי:
מִצּוֹתַי וְתוֹרָתִי:

כ"ט"ו עַד אָנָּה מֵאַנְתָּם • מָשַׁל הַדִּיּוּט הוּא: פְּקוּדֵי הוּצָא לְקִי כְּרָבָא, עַל־יְדֵי הַרְשָׁעִים, מִתְּגַנִּין הַפְּשָׁרִין (ב"ק צב) •

(כט) רְאוּ כִּי־יְהוָה נָתַן לָכֶם הַשַּׁבָּת עַל־כֵּן הוּא נָתַן
כֹּס חֲזוֹ אַרְי יְיָ יִהְיֶה לְכוֹן שַׁבָּתָא עַל כֵּן הוּא
יִהְיֶה לְכוֹן בַּיּוֹמָא שְׁתִּיתָאָה לַחֵם תְּרִין יוֹמִין
תִּיבּוּ אֲנֶשׁ תַּחֲתוּהִי לֹא יִפּוֹק אֲנֶשׁ מֵאַתְרָהּ
בַּיּוֹמָא שְׁבִיעָאָה:
לָכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי לַחֵם יוֹמִים שְׁבוּ אִישׁ תַּחְתּוֹ
אֶל־יֵצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי:

כ"ט"ו רְאוּ • בְּעִינֵיכֶם כִּי ה' בְּכַבּוּדוֹ מְזַהֵר אֶתְכֶם
עַל הַשַּׁבָּת, שְׁהִירִי גַם נַעֲשֶׂה בְּכָל עָרֵב שַׁבָּת לְתַת
לָכֶם לַחֵם יוֹמִים. שְׁבוּ אִישׁ תַּחְתּוֹ • מִכָּאן סִמְכוֹ
חֻקִּים אֲרָבַע אֲמוֹת לִיּוֹצֵא חוּץ לַתַּחֲוֹם, שְׁלֹשׁ
לְגוֹפוֹ וְאַחַת לְפִשּׁוּט יָדִים וְרַגְלִים. אֶל־יֵצֵא וְגו' •
אֵלּוּ אֲלָפִים אֲמָה שֶׁל תַּחֲוֹם שַׁבָּת, וְלֹא בְּמִפְרָשׁ,
שָׂאִין תַּחֲוִמִּין אֱלָא מִדְּבָרֵי סוּפְרִים. וְעָקְרוּ שֶׁל
מִקְרָא, עַל לִוְקָטִי הַמֶּן נֶאֱמַר.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטר־שיחות כרך יא עמ' 71 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

עריכה ברמ"ח איברים – מִשְׁתַּמֵּר

אֶל־יֵצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי:

הַעֲסֵק, בַּתּוֹרָה וּבְמִצְוֹתֶיהָ.
אֶף בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁהַתִּיבָה תוֹרָה שֶׁה"פִּים" וְכֵן
הַמַּעֲשֶׂה יִהְיֶה עֲסוּקִים בְּעִנְיָ עוה"ז, ה"ז דְּקוּא ב"יְמוֹת
הַחַל", וְהִינוּ, בְּזִמָּן שֶׁאִינוּ מְקַדָּשׁ לְלִמּוּד הַתּוֹרָה וְלִקְיֹם
מִצְוֹתֶיהָ.
אֲבָל ב"יְמוֹת הַשַּׁבָּת", וְהִינוּ בַּעֲתִים שֶׁהַקִּדְּשׁוֹ לְלִמּוּד הַתּוֹרָה
וְלִקְיֹם הַמִּצְוֹת, הֵנָּה גַם הַרְגָּלִים אֲסוּרִים לְלַקֵּט מִחוּץ
לַתַּחֲוֹם הַקִּדְּשָׁה, שֶׁלֹּא רַק רָאשׁוֹ וְכֵן שִׁכְלוֹ צְרִיכִים לִהְיוֹת
שְׁקוּעִים בְּעֵסֶק וְעִיּוֹן הַתּוֹרָה, אֱלָא גַם יְדִיו וְכֵן הַמַּעֲשֶׂה
צְרִיכִים לִהְיוֹת שְׁקוּעִים בָּזָה לְגִמְרִי.

אֵלּוּ אֲלָפִים אֲמָה שֶׁל תַּחֲוֹם שַׁבָּת (טז, כט. ובפרש"י)
יֵשׁ לְבָאֵר תִּכְן אֲסוּר יֵצֵאָה חוּץ לַתַּחֲוֹם בַּעֲבוּדַת הָאֲדָם
לְקוֹנוֹ:
אֶף שְׁצוּתָהּ תוֹרָה "שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעֵשִׂיתָ כָּל מְלֹאכְתָּךְ"
(יתרו כ, ט) שְׁמִשְׁרָן זְמַן מִסִּים בִּימֹת הַחַל עַל הָאֲדָם לַעֲסֹק
ב"עוֹבְדִין דְּחַל" וּבְעִנְיָנִים שֶׁאִינֶם שִׂיכִים לַתּוֹרָה וּמִצְוֹתֶיהָ,
הַזִּהְיָרָה תוֹרָה שֶׁרַק "יִגִּיעַ פִּפְיָךְ כִּי תֹאכַל" (תהלים קכח, ז),
כְּלוּמֹר, שֶׁהַעֲסֵק צ"ל רַק ב"יִגִּיעַ פִּפְיָךְ", עִם הַיָּדִים וְכֵן
הַמַּעֲשֶׂה שְׁלוֹ, וְרָאשׁוֹ וְרַבּוֹ צְרִיכִים לִהְיוֹת שְׁקוּעִים גַּם בַּעֲת

בעל הטורים

(כו) לִלְקָט. ב' בַּמִּסְוֶרָה. הָכָא, וְאִידֶּךָ:
"לִלְקָט בְּשָׂדֶה אַחֵר" (רות ב, ח). מִה הָתֵם
יִלְפִינָן (שַׁבָּת קיג, ה) שְׁנִים לָקַט שְׁלֹשָׁה
אִינוּ לָקַט, אֶף הָכָא שְׁנִים לָקַטוּ בַּיּוֹם
הַשְּׁשִׁי וּמִצָּאוּ, בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת יֵצֵא לִלְקָט
הַשְּׁלִישִׁי וְלֹא מִצָּאוּ. תוֹרָה כח
(כח) וְתוֹרָתִי. ב' בַּמִּסְוֶרָה. בְּפִרְשַׁת
'וְאֵלֶּה תוֹלְדוֹת' (בְּרָאשִׁית כו, ח). תוֹרָה כט
(כט) אֶל יֵצֵא. ג' בַּמִּסְוֶרָה. הָכָא,
וְאִידֶּךָ: "אֶל יֵצֵא פְּלִיט מִן הָעִיר" (מלכים
ב' ט, טו). "בֹּאוּ הַכּוֹס, אִישׁ אֶל יֵצֵא" (שם
י, כח). "אֶל יֵצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ" – הִינֵנו

חוּץ לְאֲרָבַע אֲמוֹת, לְפִי שֶׁיֵּצֵא חוּץ
לַתַּחֲוֹם; "אֶל יֵצֵא פְּלִיט מִן הָעִיר" –
הִינֵנו חוּץ לַתַּחֲוֹם שַׁבָּת; "בֹּאוּ הַכּוֹס,
אִישׁ אֶל יֵצֵא" – רָמְזוּ לְבֵית דִּין לֹקֵחַ
עַל עִירוּבֵי תַּחֲוִמִּין דְּבַר תּוֹרָה. תוֹרָה ל

צ"ל בבחינת "כל עצמותי תאמרנה" (תהלים לה, י) שכל אברי הגוף שקועים לגמרי בעסק התורה.

וקמאמר רז"ל (עירובין נד, א) עה"פ (שמואל ב כג, ה) "ערוכה בכל ושמורה" - "אם ערוכה ברמ"ח אברים שלך - משתמרת, ואם לאו - אינה משתמרת". שבעת הלמוד

(ל) וישבתו העם ביום השביעי:

לונחו עמא ביומא שביעאה:

לא וקרו בית ישראל ית שמה מן והוא כבר זרע גדא חור וטעמה באסקריטון בדבש:

(לא) ויקראו בית ישראל את שמו מן והוא פורע גד לכן וטעמו בצפיחת בדבש:

והוא לכן. בצפיחת • בצק שמתגנן אותו בדבש וקורין לו אסקריטון בלשון משנה, והוא תרגום של אונקלוס.

ש"י • והוא פורע גד לכן • עשב ששמו קוליינדר"י וזרע שלו עגל ואינו לכן, והמן היה לכן, ואינו נמשל לזרע גד אלא לענן העגול, פורע גד היה

לבואמר משה דין פתגמא די פקיד יי מלי עמרא מנה למטרא לדריכון בדיל דיתחזון ית לחמא די אוכלית יתכון במדברא באפקותי יתכון מארעא דמצרים:

(לב) ויאמר משה זה הדבר אשר צוה יהוה מלא העמר ממנו למשמרת לדורתיכם למען יראו את הלחם אשר האכלתי אתכם במדבר בהוציא אתכם מארץ מצרים:

המן, אמר להם: "אתם, ראו דבר ה'". 'שמעו' לא נאמר, אלא 'ראו', בזה נתפרנסו אבותיכם. הרבה שלוחין יש לו למקום להכין מזון ליראיו.

ש"י • למשמרת • לגניזה. לדורתיכם • בימי ירמיהו, כשהיה ירמיהו מוכיחם: "למה אין אתם עוסקים בתורה?" והם אומרים: גניח מלאכתנו ונעסק בתורה, מהיכן נתפרנס? הוציא להם צנצנת

לבואמר משה לאהרן סב צלוחית חדא והב תמן מלי עמרא מן ואצנע יתה קדם יי למטרת לדריכון:

(לג) ויאמר משה אל-אהרן קח צנצנת אחת ותן שמה מלא העמר מן והנח אתו לפני יהוה למשמרת לדורתיכם:

עד שנבנה אהל מועד, אלא שנכתב כאן בפרשת המן.

ש"י • צנצנת • צלוחית של חרס, כתרגומו. והנח אתו לפני ה' • לפני הארון, ולא נאמר מקרא זה

לדבא די פקיד יי למשה ואצנעה אהרן קדם סהדותא למטרא:

(לד) באשר צוה יהוה אל-משה ויניחהו אהרן לפני העדת למשמרת:

לה ובני ישראל אכלו את-המן ארבעין שנים עד דמיתיהון לארעא יתבתא ית מנא אכלו עד דאתו לספי ארעא דכנען:

(לה) ובני ישראל אכלו את-המן ארבעים שנה עד-באם אל-ארץ נושבת את-המן אכלו עד-באם אל-קצה ארץ כנען:

כ"י ארבעים שנה • והלא חסר שלשים יום, שהרי בט"ו באיר ירד להם המן תחלה, ובט"ו בניסן פסק, שנאמר: (יהושע ה) "וישבת המן ממחרת"? אלא מגיד שהעונות שהוציאו ישראל ממצרים, טעמו בהם טעם מן. אל ארץ נושבת • לאחר שעברו את הירדן. (קידושין לח) (ספרים אחרים: שאותה שבעבר הירדן, מישבת וטובה, שנאמר: (דברים ג) "אעברה-נא ואראה את הארץ הטובה אשר בעבר

הירדן", ותרגום של נושבת, יתבתא, רצה לומר: מישבת. רש"י ישן). אל-קצה ארץ פנען • בתחלת הגבול קדם שעברו את הירדן, והוא ערבות מואב. נמצאו מכחישים זה את זה? אלא בערבות מואב, כשמת משה ב' באדר פסק המן מלידו, ונסתפקו ממן שלקטו בו ביום עד שהקריבו העמר בששה עשר בניסן, שנאמר (יהושע ה): "ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח".

(לז) והעמר עשרית האיפה הוא: פ

כ"י עשרית האיפה • האיפה שלש סאין, והסאה ו' קבין, והקב ד' לוגין, והלוג ששה ביצים, נמצא

לי ועמרא חד מן עסרא בתלת סאין הוא: עשרית האיפה, מ"ג ביצים וחמש ביצה, והוא שעור לחלה ולמנחות.

♦ שבת קודש י"ג שבט ♦

יז (א) ויסעו כל-עדת בני-ישראל ממדבר-סין למסעיהם על-פי יהוה ויחנו ברפידים ואין מים לשותת העם:

א ונטלו כל כנשתא דבני ישראל ממדברא דסין למטלגיהון על מימרא דיי ושרו ברפידים ולית מנא למשתי עמא:

(ב) וירב העם עם-משה ויאמרו תנו-לנו מים ונשתה ויאמר להם משה מה-תריבון עמדי מה-תנסון את-יהוה:

ב ונצא עמא עם משה ואמרו הבו לנו מנא ונשתי ואמר להון משה מה אתון נצן עמי מה מנסון אתון קדם יי:

כ"י מה תנסון • לומר: היכול לתת מים בארץ צרה?

(ג) ויצמא שם העם למים וילן העם על-משה ויאמר למה זה העליתנו ממצרים להמית אתי ואת-בני ואת-מקני בצמא:

ג וצחי תמן עמא למנא ואתרעם עמא על משה ואמר למא דנן אסקתנא ממצרים לקטלא יתי וית בני וית בעירי בצחותא:

(ד) ויצעק משה אלי-יהוה לאמר מה אעשה לעם הזה עוד מעט וסקלני:

ד וצלי משה קדם יי למימר מה אעבד לעמא הדין עוד זעיר פון וירגמני:

כ"י עוד מעט • אם אמתיך עוד מעט, וסקלני.

בעל הטורים

אם יצמאו למים שאדיריהם שלחו צעיריהם ולא מצאו מים, "לכו למים" דהיינו תורה ויתרפאו למים, ולא יהיו לא רעב ללחם ולא צמא למים. העליתנו. ב' במסורה. הקא, ואידך: "המעט כי העליתנו" (במדבר טו, יא) במקלקתו של קרח. לומר, שאותם עצמם הם שדברו בכאן. תורה ד

תריבון", ובאל מריב בשביל עבודה זרה. וזהו "אם לאל תריבון" – תריבון לבעל. תורה ג (ג) למים. ד' במסורה. ויצמא שם העם למים, "רפאתי למים" (מלכים ב' ב, כא), "הוי כל צמא לכו למים" (ישעיה נה, א), "ואדיריהם שלחו צעיריהם למים" (ירמיה ד, א), "ולא צמא למים" (עמוס ח, יא). פירוש:

(לז) והעמר עשרית האיפה. סמך "והעמר" לפרשת המן, רמז שיאכלו המן עד שיקריבו העמר. תורה א (ב) תריבון. ג'. הקא, ואידך: "האתם תריבון לבעל" (שופטים ו, לא), "אם לאל תריבון" (איוב יג, ח). ללמדך שכל המריב עם רבו באלו מריב עם הקדוש ברוך הוא. וזהו "מה תריבון עמדי" אם לאל

ה ואמר יי למשה עבר קדם עמא ודבר עמך
מסבי ישראל וחסדך די מחיתא בה ית
נהרא סב בידך ותיזיל:

(ה) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲבֹד לִפְנֵי הָעָם וְקַח אִתָּךְ
מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִמָּוֶה אֲשֶׁר הִכִּיתָ בוֹ אֶת־הַיָּאֵר קַח
בִּידְךָ וְהִלַּכְתָּ:

בו את-היאר? אלא שהיו ישראל אומרים על המטה
שאינו מוכן אלא לפרענות: בו לקח פרעה ומצרים
במה מכות במצרים ועל הים, לקח נאמר: "אשר
הכית בו את-היאר", יראו עתה שאף לטובה הוא
מוכן.

כ"י • עֲבֹד לִפְנֵי הָעָם • וְקַח אִתָּךְ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל •
הוצאת לעז על בני? וקח אתך מזקני ישראל •
לעדות, שיראו שעל-ידך המים יוצאים מן הצור, ולא
יאמרו: 'מענינות היו שם מימי קדם'. ומטה אשר
הכית בו את-היאר • מה תלמוד לומר "אשר הכית

ו הָא אָנָּה קָאם קְדָמָךְ תִּמְן עַל טַגְרָא בְּחוּרָב
וְתַמְחִי בְּטַגְרָא וְיִסְקוּן מִנָּה מִיָּא וְיִשְׁתִּי עִמָּא
וְעַבְדִּי בְּן מֹשֶׁה לְעֵינֵי סַבִּי יִשְׂרָאֵל:

(ו) הִנְנִי עֹמֵד לִפְנֶיךָ שָׁם • עַל־הַצּוּר בְּחִירָב וְהַכִּיתָ
בַּצּוּר וַיֵּצְאוּ מִמֶּנּוּ מַיִם וְשָׁתָה הָעָם וַיַּעַשׂ בֶּן מֹשֶׁה
לְעֵינֵי זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:

כ"י • וְהַכִּיתָ בַּצּוּר • "על הצור" לא נאמר, אלא "בצור". מכאן שהמטה היה של מין דבר חזק ושמו
סנפרינון, והצור נבקע מפניו.

ז ויקרא שמא דאתרא נסיתא ומצותא על
דנצו בני ישראל ועל דנסיאו קדם יי למימר
האית שכתא דיי ביננא אם לא:

(ז) וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם מִסָּה וּמִרִיבָה עַל־רִיב • בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְעַל נַפְתָּם אֶת־יְהוָה לֵאמֹר הִישׁ יְהוָה
בְּקִרְבָּנוּ אִם־אֵין: פ

ח ואתא עמלק ואגח קרבא עם ישראל
ברפידם:

(ח) וַיָּבֹא עַמְלֵק וַיִּלָּחֶם עִם־יִשְׂרָאֵל בְּרַפִּידִם:

לדרה. היה אותו הין רואה חפץ ואומר: אבא, טל
חפץ זה ותן לי, והוא נותן לו, וכן שניה וכן
שלישית. פגעו באדם אחד, אמר לו אותו הין:
'ראית את אבא? אמר לו אביו: 'אינך יודע היכן
אני? השליכו מעליו ובא הפלג ונשכו.

כ"י • וַיָּבֹא עַמְלֵק וַיִּלָּחֶם עִם־יִשְׂרָאֵל • סמך פרשה זו למקרא זה,
לומר: "תמיד אני ביניכם ומזמן לכול צרכיכם,
ואתם אומרים "היש ה' בקרבנו אם אין"? , חייכם,
שהפלב בא ונושף אתכם ואתם צועקים אלי ותדעו
היכן אני. משל לאדם שהרכיב בנו על כתפו ויצא

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי 'לקוטי שיחות' כרך כו, עמוד 88 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

להציל גם אלו ש"הענן פולטן"

אמר ליהושע, מפני שבא משבטו של יוסף" (פסיקתא דרב
כהנא פ"ג).

בסיום פרשתנו נאמר "ויבא עמלק גו' ויאמר משה אל
יהושע בחר לנו אנשים" (ז, ח-ט). ואיתא במדרש "למה

בעל הטורים

לכלי זין. וכן בקאן, בשביל שאמרו
"היש ה' בקרבנו אם אין" בא עליהם
עמלק. תורה ח
(ח) בְּרַפִּידִים. בְּרַף יָדִים, שָׂרְפוּ יָדֵיהֶם
מִן הַמַּצּוֹת.
עם ישראל ברפידם. בגימטריא: רפוי
ידיהם מן המצות. תורה ט

פירוש: אני אמרתי כי היא ארץ טובה
ורחבה, אם אין אתה שומע לי ושלחת
מרגלים לראות אם יש עץ אם אין,
חייך שאתה צריך להלחם, כההיא
"אם אין" דאבשלוש דאיירי במלחמה,
כמו שאמרו רבותינו (ספרי דברים א, ח): אם
לא שלחו מרגלים, לא היו צריכים

(ה) ומטה. ב' במסורה. בפרשת
'וישב'. תורה ו
(ז) אם אין. ד' במסורה. הקא, ואידך:
"אם אין אתה דבר" (שמואל ב' יז, ח, גבי
אבשלום כשיעץ לו לצאת למלחמה
עם דוד, "אם אין אתה שמע לי" (איוב
לג, לג, "היש בזה עץ אם אין" (במדבר יב, כ).

שיעור יומי לשבת קודש י"ג שבט ושנים מקרא ואחד תרגום – יז – פרשת בשלח פה

וַיֹּשֶׁבֶט מִה שְׁמִלְחָמָת עַמְלָק הַצָּרְכָה לְהִיּוֹת עַל־יְדֵי יְהוֹשֻׁעַ "מִשְׁבֹּטוֹ שֶׁל יוֹסֵף" - בְּדֶרֶךְ הַפְּנִימִיּוֹת:
מִלְחָמָת עַמְלָק הִיְתָה רַק עִם אֱלוֹ שֶׁהָיוּ "נִחְשָׁלִים אַחֲרֶיךָ" - "חֲסָרֵי כֹחַ מִחֲמַת חֲטָאִם, שֶׁהָיָה הָעֵנָן פּוֹלָטָם" (תצא כה, יח ופירוש רש"י שם). וְהֵינּוּ, שֶׁהַמִּלְחָמָה הִיְתָה רַק עִם הַחוּטָאִים שֶׁהָיוּ מֵחוּץ לָעֵנָן. וּבְאֱלוֹ שֶׁהָיוּ בְּתוֹךְ הָעֵנָן - לֹא הָיָה בִּיכְלָתוֹ שֶׁל עַמְלָק לִנְגֹעַ כָּלָל.
וְאַם־כֵּן הָיוּ יְכוּלִים לְחַשׁוֹב שְׁאִין הִכְרַח שִׁילְכוּ "אֲנָשִׁים" - "וְרָאִי חֲטָא" (לשון רש"י על הפסוק בחר לנו אנשים) מֵחוּץ לָעֵנָן, שֶׁהוּא מְקוֹם סִפְּנָה בְּגִשְׁמִיּוֹת וּבְרוֹחַנִיּוֹת, רַק בְּכַדִּי לְהַצִּיל אֶת אֱלוֹ שֶׁ"הָיָה הָעֵנָן פּוֹלָטָן".
אַף לְמַדְנֵי מִיּוֹסֵף, שְׁאִין הִדְבֵּר כֵּן. כִּי שְׁמוֹ שֶׁל יוֹסֵף הוּא

עַל שֵׁם "יוֹסֵף ה' לִי בֶן אַחֵר" (ויצא ל, כד) וּמִבְּאֵר ('אור התורה' (לה'צמח צדק') וַיֵּצֵא רַכ, א וְאֵילָךְ, וּבִכְמָה מְקוֹמוֹת) שֶׁהַפִּירוּשׁ הַפְּנִימִי בָּזָה הוּא, שֶׁעֵנָנוּ שֶׁל יוֹסֵף הוּא לַעֲשׂוֹת מִ"אַחֵר" שֶׁיְהִיָּה "בֶּן". וְהֵינּוּ, שֶׁגַּם יְהוּדֵי כְּנָזָה שֶׁהִנְהִיגוּ הִיא 'אַחֲרֵת' מִהִנְהִיגַת הַתּוֹרָה, יֵשׁ לַעֲשׂוֹתוֹ לְ"בֶן" - שֶׁכֵּלָם יִפְּרֹוּ בּוֹ שֶׁהוּא מִ"בָּנִים אֲתָם לֹה' אֶלְקֵיכֶם".
וְלָכֵן צִוָּה מֹשֶׁה לִיהוֹשֻׁעַ "מִשְׁבֹּטוֹ שֶׁל יוֹסֵף" שִׁיעֲבֹד אֶת עֲבֹדַת יוֹסֵף, וַיִּקַּח אֹתוֹ "וְרָאִי חֲטָא" מֵחוּץ לָעֵנָן כְּדִי לְהַצִּיל אֶת ה'אַחֲרִים" - אֱלוֹ שֶׁ"הָעֵנָן פּוֹלָטָן", לְהַצִּילָם וּלְהַכְנִיֵס בְּחֻזָּה בְּתוֹךְ הָעֵנָן, שֶׁאֵז גַּם הֵם יִפְּרֹוּ בָּזָה שֶׁ"יֵשׁ ה' בְּקִרְבָּנֵנוּ", כִּי "תִּמִּיד אֲנִי בִּינֵיכֶם וּמִזְמָן לְכָל צָרָפִיכֶם" (לשון רש"י יז, ח), וְאֵזִי יִפְּרֹוּ גַם עֲלֵיהֶם שֶׁ"בָּנִים" הֵם.

(ט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ בְּחַר־לָנוּ אֲנָשִׁים וַיָּצֵא הֶלְחָם בְּעַמְלָק מֵחֵר אֲנֹכִי נֹצֵב עַל־רֹאשׁ הַגִּבְעָה וּמִפֶּה הָאֱלֹהִים בִּידֵי:

ט וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לִיהוֹשֻׁעַ בַּחַר לָנוּ גִבּוֹרִים וּפּוֹק אֲנֹכִי קִרְבָּא בְּעַמְלָק מֵחֵר אֲנִי קָאָם עַל רִישׁ רְמָתָא וְחֲטָרָא דְאַתְעֵבִידּוּ בַּהּ נִסְיִין מִן קָדָם יְיָ בִּידֵי:

כָּךְ כָּאֱלוֹ מְרֹדוֹ בְּהַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא. וַיָּצֵא הֶלְחָם • צֵא מִן הָעֵנָן וְהֶלְחָם בּוֹ (מִכְלָתָא). מֵחֵר • בַּעַת הַמִּלְחָמָה, אֲנֹכִי נֹצֵב. בַּחַר לָנוּ אֲנָשִׁים • גִּבּוֹרִים וְיִרְאֵי חֲטָא שֶׁתִּהְיֶה זְכוּתָן מְסִיעָתָן. דְּבַר אַחֵר: בַּחַר לָנוּ אֲנָשִׁים, שִׁידוּעֵין לְבַטֵּל כְּשָׁפִים, לְפִי שֶׁבָּנֵי עַמְלָק מְכַשְּׁפִים הָיוּ.

וְיִי • בַּחַר לָנוּ • לִי וּלְךָ, הַשְׁוֵהוּ לוֹ, מִכָּאֵן אֲמָרוֹ חֲכָמִים: "יְהִי כְבוֹד תְּלַמִּידְךָ חֲבִיב עֲלֶיךָ כְּשֶׁלְּךָ".
וְ"כְבוֹד חֲבֶרְךָ כְּמוֹרָא רַבָּךְ", מִנֵּין? שְׁנֶאָמַר: (במדבר יב) "וַיֹּאמֶר אֶהְרֹן אֶל מֹשֶׁה בִּי אֲדֹנָי וְהִלָּא אֶהְרֹן גְּדוֹל מֵאֲחָיו הָיָה וְעוֹשֶׂה אֶת חֲבֵרוֹ כְּרַבּוֹ. "וּמוֹרָא רַבָּךְ כְּמוֹרָא שָׁמַיִם", מִנֵּין? שְׁנֶאָמַר: (שם יא) "אֲדֹנָי מֹשֶׁה כְּלָאָם". כָּלָם מִן הָעוֹלָם, חֲבִיבֵין הֵם כָּלָה. הַמּוֹרְדִים

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוּת קוֹדֶשׁ ~ (על־פי 'לקוטי שיחות' כרך א, עמוד 441 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

כְּשִׁישׁ מוֹנֵעַ עַל לְמוֹד הַתּוֹרָה אֵין לַעֲשׂוֹת חֲשָׁבוֹנוֹת!

מִצְרִים נִצְטוּוּ "וְאַתָּם תַּחְרִישוּן" שֶׁלֹּא יִהְיוּ שִׂיכִים לְמִלְחָמָה. מוֹה־שְׁאִין־כֵּן בְּמִלְחָמָת עַמְלָק, שֶׁאֵז הָיוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדֶרֶךְ לְמַתָּן־תּוֹרָה, וְעַמְלָק גִּלְחָם לַעֲכָב אֶת יִשְׂרָאֵל מִקְבֵּלַת הַתּוֹרָה, אֵז נִצְטוּוּ לְהֶלְחָם. כִּי כְּאִשֶּׁר יֵשׁ מוֹנֵעַ וְיַעֲכֹב מִלְמוּד הַתּוֹרָה - אֵין לַעֲשׂוֹת שׁוּם חֲשָׁבוֹנוֹת, וְצָרִיךְ לַעֲשׂוֹת כָּל הַתְּלוּי בּוֹ, אֶפִּילוֹ דְּבַר שֶׁמִּצְד־עֲצָמוֹ אֵינוֹ שׁוֹף לַעֲשׂוֹתוֹ, וְאֶפִּילוֹ אִם זֶה מִלְחָמָה גְּשְׁמִיּוֹת, כְּדִי לְהִסִּיר אֶת הַמוֹנֵעַ וְהַמְעַכֵּב.

בְּסִיּוֹם פְּרָשְׁתָנוּ מִצִּינוֹ דְּבַמִּלְחָמָת עַמְלָק צִוָּה הַקֵּב"ה "צֵא הֶלְחָם בְּעַמְלָק". אֵף לְאִידֶךָ, מִצִּינוֹ בְּפִרְשְׁתָנוּ שְׁנֶגֶד מִצְרִים נִצְטוּוּ יִשְׂרָאֵל "ה' יִלְחָם לָכֶם וְאַתָּם תַּחְרִישוּן" (יד, יז).
וְצָרִיךְ בְּאוּר, לָמָּה בְּמִלְחָמָת מִצְרִים נִצְטוּוּ "וְאַתָּם תַּחְרִישוּן" שֶׁלֹּא יִלְחָמוּ, מוֹה־שְׁאִין־כֵּן בְּמִלְחָמָת עַמְלָק שֶׁהָצִרְכוּ לְהֶלְחָם בְּעֲצָמָם?
וַיֵּשׁ לוֹמַר הַבְּאוּר בָּזָה, דְּהִנֵּה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִצְד־עֲצָמָם אֵינָם שִׂיכִים כָּלָל לְעִנְיָנֵי מִלְחָמָה, שֶׁהָרִי "הַקּוֹל קוֹל יַעֲקֹב וְהַיָּדִים יְדֵי עֲשׂוֹ", שֶׁרַק עֲשׂוֹ הוּא הַשִּׁיף לְמִלְחָמָה, וְלָכֵן בְּמִלְחָמָת

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוּת קוֹדֶשׁ ~ (לקוטי שיחות כרך כא עמ' 94)

בּוֹ, וְעַל "מֵחֵר" מִפְּרָשׁ "בַּעַת הַמִּלְחָמָה". וְלֹאֲחֵרִי שֶׁבְּמִלְחָמָה זֶה הָיָה צָרֶךְ הוּא בְּמִלְחָמָת 'הוֹשֻׁעַ וְהוּא בְּתַפְלַת מֹשֶׁה, מִיבֵן שֶׁהָאֲנָשִׁים שֶׁנִּבְחָרוּ לְמִלְחָמָה ("בַּחַר לָנוּ – לִי וּלְךָ") הָיוּ צָרִיכִים לְהִיּוֹת גַּם גִּבּוֹרִים וְגַם יִרְאֵי חֲטָא.

גִּבּוֹרִים וְיִרְאֵי חֲטָא (רש"י יז, ט)
מִתְחִיל וּמִבְּאֵר "בַּחַר לָנוּ"; לֹאֲחֵר מִכֵּן "וַיָּצֵא הֶלְחָם"; לֹאֲחֵר מִכֵּן "מֵחֵר"; וּבִסְוֹף חוֹזֵר לְפָרֵשׁ "בַּחַר לָנוּ אֲנָשִׁים". וְטַעֲמֹ וְנִמְוִקוּ עִמּוֹ: עַל "וַיָּצֵא הֶלְחָם" פֶּרֶשׁ "צֵא מִן הָעֵנָן וְהֶלְחָם

בעל הטורים

יז (ט) וַיָּצֵא. ב' במסורה. הקא, ואידך: "וַיָּצֵא הַשְּׁדֶרֶה" (בראשית כו, א). שְׁאָמַר לוֹ לְצִאֲתָא חוּץ לְעֵנָנִים. תוֹרָה י

(י) וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ כַּאֲשֶׁר אָמַר לּוֹ מֹשֶׁה לְהִלָּחֵם בַּעֲמֹלֶק וּמִשָּׁה אֶהְרֶן וְחֹר וְעַל רֹאשׁ הַגִּבְעָה:

כ"י • וּמִשָּׁה אֶהְרֶן וְחֹר • מִפָּאן לְתַעֲנִית שְׁצָרִיכִים שְׁלִשָּׁה לַעֲבֹר לִפְנֵי הַתְּכָה, שְׁבַתְעִנִית הָיוּ שְׁרוּיִים. חור • בְּנֵה שֶׁל מָרִים הָיָה, וְכָלֵב בַּעֲלָה.

(יא) וְהָיָה כַּאֲשֶׁר יָרִים מֹשֶׁה יָדוֹ וְגִבֹּר יִשְׂרָאֵל וְכַאֲשֶׁר יִנִּיחַ יָדוֹ וְגִבֹּר עַמֶּלֶק:

כ"י • כַּאֲשֶׁר יָרִים מֹשֶׁה יָדוֹ • "כִּי יָדִיו שֶׁל מֹשֶׁה נֹצְחֹת הָיוּ הַמִּלְחָמָה וְכוּ"? כְּדֹאִיתָ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה.

(יב) וַיְדִי מֹשֶׁה כְּבָדִים וַיִּקְחוּ אֹבֵן וַיִּשְׁימוּ תַּחְתּוֹ וַיֵּשֶׁב עָלֶיהָ וְאֶהְרֶן וְחֹר תִּמְכּוּ בַיָּדִים מִזֶּה אַחַד וּמִזֶּה אַחֶר וַיְהִי יָדָיו אֲמוֹנָה עַד-בֹּא הַשָּׁמֶשׁ:

כ"י • וַיְדִי מֹשֶׁה כְּבָדִים • בְּשִׁבִּיל שְׁנֵתֶּעֱצֹל בְּמִצְוָה וּמִנָּה אַחֵר תַּחְתּוֹ, נִתְיָקְרוּ יָדָיו. וַיִּקְחוּ • אֶהְרֶן וְחֹר. אֹבֵן וַיִּשְׁימוּ תַּחְתּוֹ • וְלֹא יֵשֶׁב לוֹ עַל כֹּר וְכֶסֶת. אָמַר: 'יִשְׂרָאֵל שְׁרוּיִין בְּצַעַר, אִף אֲנִי אֶהְיָ עִמָּהֶם בְּצַעַר'. וַיְהִי יָדָיו אֲמוֹנָה • וַיְהִי מֹשֶׁה יָדָיו

(יג) וַיַּחֲלֹשׁ יְהוֹשֻׁעַ אֶת-עַמֶּלֶק וְאֶת-עַמּוֹ לְפִי-חֶרֶב: פ

כ"י • וַיַּחֲלֹשׁ יְהוֹשֻׁעַ • (תַּחֲנוּמָא) תַּחַד רָאשֵׁי גִבּוֹרָיו וְלֹא הִשָּׁאִיר אֵלָּא חֲלָשִׁים שְׁבָהֶם וְלֹא הִרְגָם כָּלָם. מִפָּאן אָנוּ לְמַדִּים שְׁעָשׂוּ עַל-פִּי הַדְּבוּר שֶׁל שְׁכִינָה.

(יד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה כָּתֹב זֹאת זִכְרוֹן בַּסֶּפֶר וְשִׂים בְּאָזְנִי יְהוֹשֻׁעַ כִּי-מָחָה אֶת-זִכְרִי* עַמֶּלֶק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם:

כ"י • כָּתֹב זֹאת זִכְרוֹן • שָׂבֵא עַמֶּלֶק לְהִזְדַּוֵּג לְיִשְׂרָאֵל קֹדֶם לְכָל הָאֲמוֹת (מִכִּילָתָא). וְשִׂים בְּאָזְנִי יְהוֹשֻׁעַ • הַמִּכְנִים אֶת יִשְׂרָאֵל לְאָרֶץ, שְׁיִצּוּהָ אֶת

אֲמָחָה • לִכְךָ אֲנִי מִזְהִירָךְ כֵּן, כִּי חֲפֹץ אֲנִי לְמַחֲוֹתוֹ.

(* מִנְהִיגֵינוּ שְׁאוּמְרִים פַּעֲמִיִּים מִלֵּית זָכַר. הָרָשׁוֹן זָכַר (בִּסְגוּלָּה) וּבִשְׁנֵי זָכַר (בְּצִירָה).

בעל הטורים

אֲמָחָה. ב' בְּמִסּוּרָה. הָכָא, וַאֲיָדָךְ בְּמִבּוּל: "אֲמָחָה אֶת הָאָדָם" (בְּרַשִׁית ה' ז'). מִה הָתֵם נִמְחוּ כָּל אֲשֶׁר בְּאָרֶץ, אִף עַמֶּלֶק צָרִיכִין לְמַחֲוֹתוֹ שֶׁלֹּא יִשָּׂאֵר לוֹ שׁוּם זָכַר. וְלִכְךָ נִעֲשֶׂה שְׂאוּל שֶׁהִשָּׁאִיר לוֹ שׁוּם זָכַר. תּוֹרָה טו

הַשָּׁמֶשׁ - זֶה יַעֲקֹב, דְּכָתִיב בֵּיהּ (שֵׁם כֹה, יא) "וַיִּלֶּן שֵׁם כִּי כָא הַשָּׁמֶשׁ. תּוֹרָה יג (יד) זִכְרוֹן בַּסֶּפֶר וְשִׂים בְּאָזְנִי. רֹאשִׁי תִּיבּוֹת: זָבוּב, שְׂרָץ אַחֵר דָּמֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּזָבוּב. מָחָה אֲמָחָה. בְּגִימָטְרִיא: זֶה הֶמֶן.

(יב) אֲמוֹנָה עַד בֹּא הַשָּׁמֶשׁ. שְׁהַזְכִּיר זְכוּת אָבוֹת: אֲמוֹנָה - זֶה אֲבִרָהֶם, דְּכָתִיב (בְּרַשִׁית טו, ח) "וְהָאֲמִין בַּה'"; עַד בֹּא - זֶה יִצְחָק, דְּכָתִיב בֵּיהּ (שֵׁם כֹה, טו) "וַיִּצְחָק בֹּא מִבֶּא";

(טו) וַיִּבֶן מֹשֶׁה מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יְהוָה נְסִי:

טו וַיִּבְנֵא מֹשֶׁה מִדְּבַחָא וּפְלַח עֲלוּהֵי קָדָם יי
דַעְבַד לַה נְסִין:

קרוי ה', אֵלָא הַמִּזְבֵּיך שְׁמוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ, זֹכֵר אֶת הַנֶּס
שֶׁעָשָׂה הַמֶּקוֹם. ה' הוּא נֶס שֶׁלָנוּ.

כ"י וַיִּקְרָא שְׁמוֹ • שֶׁל מִזְבֵּחַ. ה' נְסִי • הַקְדוֹשׁ-
בְּרוּךְ-הוּא עָשָׂה לָנוּ כָּאֵן נֶס גָּדוֹל. לֹא שֶׁהַמִּזְבֵּחַ

(טז) וַיֹּאמֶר בְּיַד עֲלֵיכֶם יְהִי מַלְחָמָה לַיהוָה בַּעֲמַלְכָּךְ
מִדֶּר דֶּר: פַּפַּפ

טז וַאֲמַר בְּשִׁבּוּעָה אָמִירָא דָא מִן קָדָם
דְּחִילָא דְשִׁכְנָתָה עַל כְּרִסֵּי יְקָרָה דְעֵתִיד
דְּאַתְגַּח קָרְבָא קָדָם יי בְּדִבִּית עַמְלָק
לְשִׁצִיתְהוֹן מִדְּרִי עֲלָמָא: פ פ פ

יְהִיָה הַשֵּׁם שֶׁלֹם וְהַכֶּסֶף שֶׁלֹם, שְׁנָאֲמַר: (תהלים ט)
"הָאוֹיֵב תָּמוּ חַרְבוֹת לְנֶצַח" – זְהוּ עַמְלָק שֶׁכְּתוּב
בּוֹ: (עמוס א) "וַעֲבַרְתוּ שָׁמָּה נֶצַח". (תהלים שם) "וְעָרִים
נִתְשָׁפוּ אָבֹד וְכָרֶם הָמָּה", מַהוּ אוֹמֵר אַחֲרָיו? "וְה'
לְעוֹלָם יִשָּׁב", הָרִי הַשֵּׁם שֶׁלֹם, "כּוֹנֵן לַמִּשְׁפָּט
כֶּסֶף", הָרִי הַכֶּסֶף שֶׁלֹם:

כ"י וַיֹּאמֶר • מֹשֶׁה. בְּיַד עֲלֵיכֶם יְהִי • יְדוֹ שֶׁל
הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא הוֹרָמָה לִישָׁבַע בְּכֶסֶף, לְהִיּוֹת לוֹ
מַלְחָמָה וְאִיבָה בַּעֲמַלְק עוֹלָמִית. וּמַהוּ "כֶּסֶף" וְלֹא
נֶאֱמַר "כֶּסֶף", וְאַף הַשֵּׁם נִחְלַק לַחֲצָיו? נִשְׁבַּע
הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שְׁאֵין שְׁמוֹ שֶׁלֹם וְאֵין כֶּסֶף שֶׁלֹם
עַד שְׁמִיטָה שְׁמוֹ שֶׁל עַמְלָק כָּלוּ, וּכְשִׁמְיָתָה שְׁמוּ,

ק"ו פסוקים, י"ד אמונ"ה סימן. סנא"ה סימן. חסלת פרשת בשלח

ההפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רעט - רפד

בעל הטורים

(טו) נְסִי. ב' בַּמִּסְרָה. הָכָא, וְאִידֶךָ: (שם ל, יז), אַף כָּאֵן נֶס מִמֶּשׁ, שֶׁקָּרָא (טז) כִּי יִרְיֵי יוֹדֵד שֶׁל 'כִּי' וַיִּדֵּר -
"וְאֵל עֲמִים אָרִים נְסִי" (שְׁעָה מט, כב). מַה
הָתֵם נֶס מִמֶּשׁ, כְּמוֹ "וְכֹנֵס עַל הַגְּבֻעָה" וְ"דִגְלִי". תורה טו

בְּגִימְטְרִיא: דְּוִיד.
מִדֶּר דֶּר. בְּגִימְטְרִיא: לִימֵי מִשִּׁיחַ.

המשך ביאור למס' חולין ליום ראשון עמ' ב

לודא שעדיין דן קיימות.
הגמרא מבארת כיצד אפשר לידע את מצב הסמפונות: אָמַר לִיה
[לן] רַב אֶחָא בְרִיה [בנו] דְרַבָּא לְרַב אִשִּׁי, מָנָא יִדְעִינָּ - כיצד
יודעים אם הסמפונות עדיין קיימים, שלא נימוח אף אחד מהם.
אָמַר לִיה רַב אִשִּׁי, מִיִּיתִינָּן צָעָא דְקוֹנִיָּא - מביאים קערה של חרס
מצופה בעופרת, שהיא חלקה ותכולתה נראית בה יפה, וְשִׁפְכִינָּן
לָהּ בְּגִיָּה - וקורעים את קרום הריאה ושופכים את תכולתה
בקערה, ומתבוננים בקערה, אִי אִית בָּהּ שְׁוִירִיקִי חִיּוּרִי - אם יש בה
כתמים לבנים, מְרַפָּה, לִפִּי שְׁדֵם בָּאִים מִסַּמְפוֹנוֹת שְׁנִימוּחוֹ, וְאִי לֹא
נמצאו בה כתמים אלו, כְּשֶׁרָה, לִפִּי שְׁמוּכָה שְׁלֹא נִימוּחוֹ וְכוּלָם
קיימים.
דין נוסף אודות ריאה שלקתה בתוכה: אָמַר רַב נְחֻמִּי, רִיָּאָה
שְׁנִימוּקָה - שנתרוקנה בחלקה, ואף שאינה נשפכת בקיתון, בכל
זאת באותו מקום בו נתרוקנה לא נותר בה כלום, וְקָרוּם שְׁלָהּ קָרוּם
שלם ולא ניקב, כְּשֶׁרָה.
הגמרא מסייעת את דברי רב נחמן מברייטא: תִּנְיָא נְמִי כְּכִי - שנינו
כן גם בברייטא העוסקת בטריפויות שונות בבדמה, ואף זו ביניהן.
וכך נאמר בה, רִיָּאָה שְׁנִימוּקָה וְקָרוּם שְׁלָהּ קָרוּם, אִפִּילוּ מִחֻקָּת
הריאה במקום שנימוקה כְּרִבִּיעִית הלוג, כְּשֶׁרָה. נִימְלָה

טריפות זו, ומה נתחדש ב'חסרה' שאינו בכלל 'ניקבה', אֵלָא לֹא -
האם אין הכוונה שחסרה הריאה מִכְּפִינִים, וְשִׁמְעָ מִיָּה - ויש ללמוד
מדברי המשנה שחֲסֵרוֹן מִכְּפִינִים שְׁמִיָּה [נחשב] חֲסֵרוֹן, ושלא
כדברי רבי יוחנן. מתרצת הגמרא: לֹא תוכל להוכיח זאת, שְׁלֵעוּלָם
אפשר לומר שאין חסרון אלא מִכְּפִינִי, וְדָקָא אִמְרָתָּה - ומה שהקשת
שהלא תִּינָּנוּ מה שאמרה כבר המשנה 'נִיקְבָה', לֹא צְרִיכָא - לא
הוצרכה המשנה להוסיף את הטריפות של חסרון אלא לְרַבִּי
שְׁמַעוֹן, דְּאָמַר שאין ריאה נטרפת בנקב עַד שֶׁתִּנְקַב לְבִית
הַסַּמְפוֹנוֹת, כלומר שיגיע הנקב עד שם דווקא, ומשמיעה המשנה,
הִנֵּי מִיָּלִי - כל מה שהכשיר רבי שמעון בנקב שאינו מגיע עד בית
הסמפונות, הרי זה בנקב דְּלִית בִּיהּ [שאינ בו] חֲסֵרוֹן, אִכָּל נִקְב
דְּאִית בִּיהּ [יש בו] חֲסֵרוֹן, אִפִּילוּ רַבִּי שְׁמַעוֹן מוֹדָה שְׁהוּא מַטְרִיךְ,
ואף שאינו מגיע לשם.
מעשה בענין זה: רַבִּי הֲנִינְיָ חֲלָשׁ [חלחל], עַל לְנִיבָהּ [נכנס אצלן]
רַבִּי נָתָן וְכָל גְּדוּלֵי הַדּוֹר עִמּוֹ, אִיִּיתוּ קָמִיָּה [הביאו לפניו] רִיָּאָה
שְׁנִימְשָׁכָה בְּקִיתוֹן, וְהוּא - אִפִּילוּ רַבִּי שְׁמַעוֹן, וְכֵאמֹר לַעֲלִי בִשֵּׁם רַבִּי
יוֹחָנָן, שִׁכְשִׁירָה הִיא.
הגבלה בהכשר ריאה שנשפכה בקיתון: אָמַר רַבָּא, מַה שֶׁהַכְּשִׁירו
ריאה שנשפכה בקיתון, וְהוּא - אֵין זֶה אֵלָא בִּאוּפֵן דְּקִיָּמִי [שעדיין
עומדות] הַסַּמְפוֹנוֹת כִּבְכַל רִיָּאָה, וְלֹא נִימוּחוֹ אֵף הֵן. כלומר, שיש

שיעורי תהלים לשבוע פרשת בשלח

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראווי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - ז' שבט מפרק לט עד סוף פרק מג	יום רביעי - י' שבט מפרק נה עד סוף פרק נט
יום שני - ח' שבט מפרק מד עד סוף פרק מח	יום חמישי - י"א שבט מפרק ס עד סוף פרק סה
יום שלישי - ט' שבט מפרק מט עד סוף פרק נד	יום שישי - י"ב שבט מפרק סו עד סוף פרק סח
שבת קודש - י"ג שבט פרק כ מפרק סט עד סוף פרק עא	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון ז' שבט

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 46, פרק יח ולתוספת... עד עמ' 46, גם דחילו.

ליקוטי אמרים

פרק יח ולתוספת ביאור באר היטב מלת מאד

שבפסוק כי קרוב אליך הדבר
מאד וגו' צריך לידע נאמנה כי אף מי שדעתו קצרה
בידיעת ה' ואין לו לב להבין בגדולת א"ס ב"ה להוליד
ממנה דחילו ורחימו אפי' במוחו ותבונתו לכד אעפ"כ
קרוב אליו הדבר מאד לשמור ולעשות כל מצות
התורה ות"ת כנגד כולן בפיו ובלבבו ממש מעומקא
דלבא באמת לאמיתו בדחילו ורחימו שהיא אהבה
מסותרת שכלב כללות ישראל שהיא ירושה לנו
מאבותינו רק שצריך להקדי' ולבאר תחלה באר היטב
שרש אהבה זו ועניינה ואיך היא ירושה לנו ואיך נכלל
בה גם דחילו.

1 פרק יח. בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן את הפסוק: "כי קרוב אליך
2 הדבר מאד בפין ובלבבך לעשותו", שקרוב הדבר לכל אחד מישראל,
3 לקיים תורה ומצוות, "בלבבך" – באהבת ה' וביראת ה', עלידי ענין
4 "ההתבוננות", ההתעמקות בגדולת הקב"ה. שכן, ה"מוד" הוא ברשותו
5 של כל אחד מישראל (גם
6 כשלבנו אינו ברשותו, כפי שזה
7 ב"צדיקים" שלבם ברשותם).
8 וביכולתו להתעמק במוחו
9 בכל מה שהוא רוצה.
10 ובשיתעמק במוחו בגדולת
11 הקב"ה – "ויליד" בתוכו
12 אהבה להקב"ה ויראה ממנו.
13 גם אם מחמת סיבות שונות,
14 אין באפשרותו "ליצור" אהבה
15 ויראה גלויות ומורגשות
16 בלב, אך הוא יכול "ליצור"
17 אותן במוחו ובתעלומות לבו.
18 אהבה ויראה אלו די בהן
19 "לעשותו" – להביא אותו
20 לקיום תורה ומצוות. הן גם מתלבשות בתורתו ובמצוותיו, להעלותן
21 למעלה – כאילו למד תורה וקיים מצוות מתוך אהבה ויראה גלויות
22 ומורגשות בלב.
23 ברם, מאחר שאלו הן אהבה ויראה שנוצרו עלידי "ההתבוננות" – טעונה
24 המלה "מאד" (שבפסוק: "כי קרוב אליך הדבר מאד") הסבר, כי כדי
25 להתבונן בגדולת הקב"ה, צריך שיהיה לאדם במה להתבונן, צריך
26 שתהיה לו ידיעה בגדולת ה' ולהתבונן בידיעה זו. הוא גם צריך להיות
27 בנוי ומתאים לענין ההתבוננות. כיצד, איפוא, אפשר לומר על כך שזה
28 "קרוב מאד"? – יסביר רבנו הזקן, בפרק שאנו עומדים ללמוד, שגם מי
29 שאין לו ידיעה בגדולת הקב"ה, ואינו שייך לענין ההתבוננות – בכל זאת
30 יכול גם הוא לקיים תורה ומצוות "בלבבך", עם הלב, באהבת ה' וביראת
31 ה'. וזאת, עלידי ה"אהבה מסותרת" להקב"ה שכלב כל אחד מישראל,
32 שהיא ירושה לכל אחד מישראל מאבותינו. לשם גילוי אהבה זו
33 (הכוללת בתוכה גם יראה) אין האדם זקוק לענין ההתבוננות, אלא – כפי
34 שיסביר להלן – די לו בענין ה"זכרון", שיזכור שקיימת בו אהבה זו. וזכרון
35 זה בלבד יביא אותו לקיום התורה והמצוות. על אהבה זו אפשר כבר
36 לומר "קרוב מאד", כי גם מי שאינו שייך לענין ההתבוננות – אפשר לו,
37 באהבה זו, לקיים תורה ומצוות.
38 ולתוספת באור, באר היטב, מלת "מאד" שפסוק: "כי
39 קרוב אליך הדבר מאד וגו'" – משמעות המלה "מאד" היא,
40 שמאד קרוב וקל לקיים תורה ומצוות "בלבבך", באהבת ה'
41 וביראת ה'. ברם, לפי מה שהסברנו, שמשמעות "קרוב אליך
42 הדבר" היא, שעלידי התבוננות בגדולת הקב"ה, ביכולת
43 האדם "ליצור" בתוכו אהבה ויראה, לפחות בבחינת "תבונה"
44 – טעונים עדיין הדברים הסבר. שכן, אם דרושה לכך ההתבוננות

והתעמקות, הרי שאין זה "קרוב מאד", צריך לידע נאמנה,
כי אף מי שדעתו קצרה בידיעת ה', – חסרה לו ידיעה
והבנה, להתבונן בהן, בגדולתו של הקב"ה, ואין לו לב להבין
בגדולת א"ס ב"ה להוליד ממנה דחילו ורחימו – מוחו ולבו אינם מותאמים כפי
שצריך לענין ההתבוננות,
שיוכל להוליד ממנה –
מההתבוננות, דחילו
ורחימו – יראה ואהבה,
אפילו במחו ותבונתו
לבד – לא זו בלבד שאין
באפשרותו לעורר בתוכו
אהבה ויראה מורגשות
בלב, אלא שאין גם
באפשרותו לעורר אהבה
ויראה שתבאנה לידי
ביטוי במוחו ובתבונתו
בלבד, אף-על-פי-כן
קרוב אליו הדבר מאד
לשמור – להישמר
מלעבור על איזו מצוות-לא-תעשה, שכפי שהוסבר לעיל, זקוק
האדם לשם כך, ל"מדה" של יראת ה', ולעשות – לקיים, כל
מצוות התורה, ותלמוד תורה כנגד כלן, – שכן, לשלימות
קיומן של מצוות-העשה ולימוד תורה, נדרשת אהבת ה' – הרי
שבדיו לקיים זאת, בפיו ובלבבו ממש, – כלומר, לא רק לפי
פירושה הגלוי של המלה "בלבבך" – מחשבה, אלא גם לפי
מושג האמיתי של המלה בלבבך – ביראת ה' ובאהבת ה',
בלב ממש, מעמקא דלפא, – מעומק הלב, באמת לאמתו,
בדחילו ורחימו, – ביראה ואהבה. לא באהבה שבבחינת
"תבונה", שכשלעצמה אין היא במדרגת אהבה אמיתית,
ונקראת בשם אהבה רק ביחס ל"לעשותו", לקיומן של המצוות.
ואילו האהבה והיראה, עליהן מדובר כאן, הן אהבת ה' ויראת
ה' הנחשבות לכאלו במדרגות של אהבה ויראה. אלא – כיצד
אפשר לו ליהודי כזה, שאינו שייך להתבוננות, שתהינה לו
אהבת ה' ויראת ה' אמיתיות? – אומר על כך רבנו הזקן: שהיא
"אהבה מסותרת" שכלב כללות ישראל, שהיא ירושה לנו
מאבותינו. – כל אחד מישראל יש לו בירושה אהבה זו, ואין
הוא צריך "ליצור" אותה. אלא, כדי שנבין כיצד אפשר לו
לקיים, באהבה זו, תורה ומצוות! במיוחד כשלקיום תורה
ומצוות נדרשת גם יראת ה' – ואילו כאן מדובר על אהבה
מסותרת בלבד – מסביר רבנו הזקן עניינה של אהבה זו, כדי
שנדע איך לעורר אהבה זו ולהביאה לידי ביטוי בשמירת
התורה והמצוות, ואיך כוללת אהבה זו גם יראת ה' – רק
שצריך להקדים ולבאר תחלה באר היטב, שרש אהבה
זו – באיזו בחינה, ובאיזה כוח בנפש, מושרשת אהבה זו,

יורשים אהבה? ואיך נכלל בה גם החילו. – כיצד נכללת
באהבה זו גם יראה? שכן, כפי שלמדנו, כדי להישמר
מעבירות, נדרשת הרי גם "יראה", ומאחר שבאהבה (מסותרת)
זו אפשר לקיים את כל התורה והמצוות, הרי שהיא כוללת
בתוכה גם יראה – דבר זה עלינו להבין, איך וכיצד כוללת
אהבה זו גם יראה?

1 וְעֵינֵינוּ, – מה משמעותה של אהבה זו: ישנה אהבה
2 המתבטאת ביצירת לחץ להתאחד עם הקב"ה, שהנשמה כפי
3 שהיא מלוכשת בגוף שלה תתאחד עם הקב"ה; וישנה אהבה
4 הנושאת בתוכה כמיהה של "כלות הנפש", שהנפש מחפשת
5 להיכלול ולהיכלל בהקב"ה, וכדומה. מהו, איפוא, ה"מבוקש"
6 של האהבה המסותרת? ואיך היא ירשה לנו, – כיצד

יום שני ח' שבט

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 46, והענין כי האבות... עד עמ' כד, גלגולים].

49 שְׁבַקְדֻשֶׁת הָעֲשִׂיָּה. וְאַחֲרָיוּתָא פִּיִּיכָן, – למרות שנפש זו היא
50 מהמדריגה התחתונה, מֵאַחַר שֶׁהִיא – הנפש, מַעֲשֵׂר סְפִירוֹת
51 קְדוּשׁוֹת, – קיים הרי "כלל", שכל דבר בקדושה הוא
52 בהתכללות, שכל מדריגה כלולה מכל המדריגות, ולכן הִיא –

53 גם המדריגה התחתונה
54 ביותר בקדושה של עולם
55 העשיה, כְּלוּלָה מְכֻלָּן, –
56 מכל שאר המדריגות
57 והספירות של "עשיה", גַם
58 מְחַכְמָה דְּעֲשִׂיָּה, – שהיא
59 הספירה העליונה ביותר
60 בעולם העשיה, שְׁבִתוּכָה
61 – ב"חכמה דעשיה",
62 מְלַבֶּשֶׁת חֻכְמָה דְּמַלְכוּת
63 דְּאֲצִילוֹת, – שכן, כפי
64 שיוסבר להלן, בפרק נ"ב,
65 ספירת ה"מלכות" של
66 עולם האצילות, מתלבשת
67 ומאירה בעולם העשיה.

68 ומאחר שב"מלכות" דאצילות כלולות כל עשר הספירות, הרי
69 שעשר הספירות של "מלכות" דאצילות, מתלבשות בעשר
70 הספירות של עולם העשיה: "חכמה" של מלכות דאצילות –
71 ב"חכמה" של עולם העשיה, "בינה" של מלכות דאצילות –
72 ב"בינה" של עולם העשיה, וכך הלאה. הרי – שב"חכמה" של
73 עולם העשיה, מתלבשת "חכמה" של "מלכות" דאצילות:
74 שְׁבִתוּכָה – ב"חכמה" של מלכות דאצילות, ישנה חֻכְמָה
75 דְּאֲצִילוֹת, – שכן, עשר הספירות של עולם האצילות, כלולות
76 אחת מהשניה, ממילא כלולה ב"מלכות" גם "חכמה" של עולם
77 האצילות, שְׁבָה – ב"חכמה" של עולם האצילות, מֵאִיר אֹר
78 אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא מְשֵׁ, בְּרִכְתִּיבִי: "ה' בְּחֻכְמָה יִסַּד
79 אֶרֶץ", – "ה' בחכמה" – אור אֵין־סוֹף מאיר ב"חכמה"; "בחכמה
80 יסד ארץ" – "חכמה" מאירה ב"מלכות" הנקראת "ארץ". שכן,
81 "מלכות" כמו "ארץ", כל אחת בענינה, היא המדריגה התחתונה
82 ביותר; וְ"כֵלָם בְּחֻכְמָה עֲשִׂיתִי". – מכאן, ש"חכמה" מאירה
83 ב"עשיה". וְנִמְצָא, כִּי אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא מְלַבֵּשׁ בְּבְּחִינַת
84 חֻכְמָה שְׁבִנְפֶּשׁ הָאָדָם – יְהִי מִי שִׁיחָה מִיִּשְׂרָאֵל, – בבשמתו

13 וְהַעֲנִינוּ, – הוא, כִּי הָאֲבוֹת הֵן הֵן הַמְרַבֵּכָה, – האבות היו
14 בטלים לגמרי, בכל עצמותם, להקב"ה, כמו "מרכבה" הבטלה
15 ל"רוכב" בה, והיא מונהגת רק לפי רצונו – כך, לא היה לאבות
16 שום רצון אחר מאשר רצונו של הקב"ה, וְעַל כֵּן – ולכן, וְכִי

17 לְהַמְשִׁיךְ נַפְשֵׁי־רוּחַ
18 נִשְׁמָה לְבָנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם
19 עַד עוֹלָם מַעֲשֵׂר סְפִירוֹת
20 דְּקִדְשָׁה שְׁבִתוּכָה
21 עוֹלָמוֹת אֲצִילוֹת
22 בְּרִיאָה־יִצִּירָה־עֲשִׂיָּה, –
23 בגלל עבודתם, זכו
24 האבות, אברהם יצחק
25 ויעקב, שכל מי שהוא
26 מזרעם תהיה לו נשמה
27 קדושה, המורכבת משלש
28 מדריגות: נפש, רוח
29 ונשמה, הנובעות מעשר
30 הספירות שבארבעת
31 העולמות: אצילות,

32 בריאה, יצירה, עשיה. אך, מאחר שלמעלה, בקדושה עצמה,
33 ישנן כאמור, ארבע מדריגות ועולמות כלליים, ובכל עולם –
34 עשר ספירות, הרי מאיזו מדריגה ומאיזה עולם באות ליהודי
35 הנפש, הרוח והנשמה? הרי זה: לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כָּפִי מְדִרְגָּתוֹ
36 וְכָפִי מַעֲשָׂיו. – "כפי מדריגתו" – כפי רום שורש נשמתו, "כפי
37 מעשיו" – כפי שהוא "עבד" ויזכך את עצמו לאחר מכן, כפי
38 שכתוב ב"זוהר" כשאדם הופך את עצמו ל"טוב" – מעניקים לו
39 מלמעלה מדריגה עליונה יותר של נשמה. וְעַל־כָּל־פָּנִים, אֶפְלוּ
40 לְכָל שְׁבַקְלִים וּפּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל נִמְשָׁךְ בְּזוּגָם נִפְשׁ דְּנִפְשׁ
41 דְּמַלְכוּת דְּעֲשִׂיָּה, – "מלכות" של עולם העשיה. עולם העשיה
42 הוא הרי העולם התחתון ביותר. ובעולם העשיה עצמו, "מלכות"
43 היא הספירה האחרונה בעשר הספירות; וב"מלכות" עצמה, ישנן
44 נפש, רוח ונשמה, והנפש היא האחרונה בין השלש; וְלִיָּקֵל
45 שבקלים" או ל"פושעי ישראל", נמשכת "נפש" בלבד. כלומר,
46 נפש הבאה מנפש של "מלכות" של עולם העשיה. היינו: אף
47 ה"יחוד" (הזיווג) הנחות ביותר, מקבל, לפחות, נפש מהמדריגה
48 התחתונה ביותר שבקדושה: שֶׁהִיא מְדִרְגָּה תַּתְּחִיתוֹנָה

משחררות את הנשמות הגבוהות שנפלו ברשותן, אלא במקרה
של זיווג "פושעי ישראל", כי אז, הן מקוות, שאותה נשמה
גבוהה, בתור "ילד" של "פושעי ישראל", תושפע מה"לבושים"
הגסים של ההורים, ותהיה כמותם. ואז יינקו הקליפות חיות
במדה מרובה יותר,
מהנשמה הגבוהה. ברם,
בהיותה נשמה גבוהה —
היא "שוברת" ופורצת את
הלבוש הגס בו הולבשה
על-ידי ההורים, ומתעלה
למדריגה של "צדיק".
כמו שכתוב בספר
גלגולים:
שבמדריגות השונות שבנשמות, קורה שדוקא בהורים "פושעי
ישראל", נמשכת נשמה גבוהה כזו. על-כל-פנים, למדנו, שכל
יהודי יש בו נשמה של קדושה, ושבבחינת ה"חכמה" של
הנשמה "שורה" אור אינסוף ברוך-הוא. להלן יוסבר טעמו של
דבר, מדוע ההשראה מאור אינסוף היא דוקא בבחינת
"חכמה" של הנפש — כי "חכמה" היא כוח שלמעלה מ"שכל"
ומ"הבנה".

של כל אחד מישראל, מאיר אור מהאינסוף ברוך-הוא. מדוע
הוא מאיר דוקא בבחינת ה"חכמה" שבנשמה — יסביר ה"תניא"
להלן. ובחינת החכמה שבה, — שבנפש, עם אור אינסוף
ברוך-הוא מתלבש בה, — ב"חכמה", מתפשטת בכל בחינות
הנפש בלה, להחיותה —
בחיות אלקית, מבחינת
ראשה עד בחינת רגלה,
— מהמדריגה העליונה
ביותר שבנפש, הנקראת
"ראש" של הנפש, עד
למדריגה התחתונה ביותר
שבנפש, הנקראת "רגל"
של הנפש. כדכתיב:
"החכמה תחיה בעליה" — הנפש נקראת "בעליה", היא בעלת
כוח החכמה. [ולפעמים משיכים פושעי ישראל — לילדיהם,
נשמות גבוהות מאד שהיו בעמקי הקליפות, — ומפני היות
נשמות גבוהות אלו בשבי, ברשות "עמקי הקליפות" — והרי
"כלל" בידינו, ש"אין הקב"ה בא בטרוני עם בריותיו" — אין
הקב"ה בא בדרישות מופרות מבריותיו, לא מוציאים מידי
הקליפות, שלא ברצונו, דבר שנפל ברשותן; הקליפות לא היו

יום שלישי ט' שבט

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' כד, הנה החכמה היא... עד עמ' כד, המושג ומובן:

למעלה מ"הבנה". ואילו "כוח החכמה", מאחר שכאמור, הוא
למעלה מ"שכל" ו"השגה" — מתלבש בו אור אינסוף. לשון ב"ק
רבינו: "מההמשך ומהלשון משמע (ואולי גם מוכח) דמדבר
במדרי' אחת. ומפרש כ"ח מ"ה — ג"כ ענין אחד, — כח שאינו מושג.
ונקודת הביאור — דחב'
היא מקור השכל (ולכן
מתפשט
ובשמתגלה פועל אפי'
במחדו"מ
וכדלקמן) אבל זהו מקור
שאינו נתפס ונמצא למע'
כח ושאינו מושג, (ולכן
אוא"ס מתלבש בו). ולכן,
כל ישראל, אפילו הנשים
ועמי הארץ, — אלה
שאינם שייכים ל"שכל" ול"הבנה" בגדולת הקב"ה, הם מאמינים
בה', שהאמונה היא למעלה מן הדעת וההשגה, — "כוח
האמונה" "קולט" את מה שזו"שכל" ו"הבנה" אינם יכולים
להשיג, כי "פתי יאמין לכל דבר, וערום יבין וגו'", — הפתי
תופס כל דבר על-ידי האמונה בו. הרי, שתפיסתו של דבר שלא
על-ידי הבנתו בשכל, היא על-ידי אמונה. ברם, כשמדובר על דבר
שהשכל מסוגל לתפוסו, אלא שהוא, הפתי, אין לו שכל והוא

41 הנה, החכמה היא מקור השכל וההבנה, — ה"שכל" וה"הבנה"
נמצאים ב"כוח הבינה", ו"בינה" היא הכוח להבין כל דבר על כל
42 פרטיו. ואילו ה"חכמה" היא מקור ה"שכל" וה"הבנה". והיא —
43 ה"חכמה", למעלה מהבינה שהוא — ה"בינה", הבנת השכל
44 והשגתו, והחכמה היא
45 למעלה מההבנה
46 וההשגה, והיא מקור
47 להן. והיו לשון —
48 משמעות המלה חכמה —
49 "כח מו", — "חכמה" היא
50 כוח שממנו נובע ה"שכל",
51 והיא פועלת בתור "כוח".
52 יחד עם כך — היא בבחינת
53 "מ"ה" — שהיא לשון
54 שאלה: "מה" היא?, כפי
55 ששואלים על דבר שלא משיגים אותו — שהוא מה שאינו משג
56 ומובן, ואינו נתפס בהשגה עדיין, ולכן מתלבש בה —
57 ב"חכמה", אור אינסוף ברוך-הוא דלית מחשבה תפיסא ביה
58 כלל. — שאין מחשבה ושכל שבאפשרותם "לתפוס", להשיג
59 ולהבין את אור אינסוף ברוך-הוא. הכוחות המהווים את ה"שכל"
60 ו"ההבנה" אינם בגדר שבהם יתלבש אור אינסוף ברוך-הוא, כי
61 "שכל" ו"הבנה" אינם יכולים להשיג את אור אינסוף שהוא

29 מוכנים תמיד למסור את נפשם, רק באלו הוא דבר שאי אפשר
30 כלל לכפור בה' אחר, בלי שום מעם ומענה ומענה כלל. בלי
31 שום מניע וסיבה הגיוניים, כי כל דבר שנובע מן ה"שכל" הוא
32 שקול ומדוד, ויכולה להיות סברא לכאן וסברא לכאן, ואם

33 הנכונות למסירות נפש

34 היתה נובעת מן ה"שכל"

35 ומן ה"טעם", היה כאן על-

36 כל-פנים מקום ל"טענות

37 ומענות" בשכל: למסור את

38 הנפש או לא. אך האמת

39 היא, שבמסקנה ההחלטית

40 למסור את הנפש - אין

41 שום שקלא-וטררא, אלא

42 ההנחה המוחלטת, שאי-

43 אפשר להיות אחרת! -

44 דבר זה אינו נובע

45 מזה"שכל". והינה, - זהו

46 מחמת, משום שה' אחר

47 מאיר ומחיה כל הנפש, -

48 של יהודי, על-ידי

49 התלבשותו בבחינת

50 חכמה שבה, - שבנפש,

51 שהיא - כוח החכמה, למעלה מן הדעת והשכל המושג ומובן:

52 - לכן גם באלה שאינם שייכים כלל ל"שכל" ול"הבנה", יש בהם

53 הכוח למסור את נפשם על קידוש השם. בכך, הובהר לנו שורשה

54 של האהבה המסותרת: היא מורשת ב"כוח החכמה" של הנפש,

55 שלמעלה מ"שכל", ובו - ב"כוח החכמה" - מלוש אור אין-סוף

56 ברוך-הוא. משם נובע בכל יהודי כוח האמונה ומסירות הנפש.

1 תופסו ב"אמונה" - יש בכך משום חסרון. ואילו כשמדובר אודות

2 אלקות שהוא למעלה לגמרי מ"שכל", אין כל דרך אחרת

3 "להשיגה", אלא על-ידי אמונה בלבד. וכך אומר ה"תניא": וְלִנְבִי

4 הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, שְׁהוּא לְמַעַלָּה מִן הַשִּׁכְלָה וְהַדַּעַת, וְלִית

5 מַחֲשָׁבָה תְּפִיסָא בִּיהַ כָּלָל

6 - אין שום מחשבה ושכל

7 המסוגלים להשיגו כלל,

8 הַבָּל כְּפִתִּיִּים אֲצִלוּ

9 וְתַפְרָךְ, - כולנו כפתיים

10 גמורים לגביו, שהרי

11 ב"שכל" אי אפשר להשיגו,

12 ומן ההכרח להשיגו על-ידי

13 אמונה שלמעלה

14 מזה"שכל", כְּדִכְתִּיב: **וְאִנִּי בְעַר וְלֹא אֲדַע,**

15 **בְּהִמּוֹת הָיִיתִי עִמָּךְ, וְאִנִּי**

16 **תָּמִיד עִמָּךְ וְגו'**, כְּלוֹמֵר

17 **שֶׁבִּיהַ שְׁאִנִּי "בְּעַר"**

18 **ו"בְּהִמּוֹת" - "אִנִּי תָמִיד"**

19 **עִמָּךְ**. - עם הקב"ה. וְלִכֵּן,

20 **אֲפִלוּ קָל שִׁבְקָלִים**

21 **וּפּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל מוֹסְרִים**

22 **נַפְשָׁם עַל קִדְשֵׁי ה', עַל הָרֵב, וְסוֹבְלִים עֲנוּיִים קָשִׁים שְׁלֹא**

23 **לְכַפֹּר בַּה' אַחֵר. וְאֵף אִם הֵם בּוֹרִים וְעַמִּי הָאָרֶץ וְאִין יוֹדְעִים**

24 **גְּדוּלַּת ה', וְנִם בְּמַעַט שְׂוִדְעִים** - בגדולת ה', אין - הם,

25 **מִתְבּוֹנְנִים כָּלָל**, - שיהיה מקום לומר שמסירות נפשם נובעת

26 ממהבנתם בגדולת הקב"ה, וְאִין מוֹסְרִים נַפְשָׁם מִחֲמַת דַּעַת

27 **וְהַתְבּוֹנְנוּת בַּה' כָּלָל, אֲלֵא בְּלִי שׁוּם דַּעַת וְהַתְבּוֹנְנוּת**, - הם

28

ליקוטי אמרים

יבין וגו' ולגבי הקב"ה שהוא למעלה מן השכל והדעת ולית מחשבה תפיסא ביה כלל הכל כפתיים אצלו ית' כדכתיב ואני בער ולא אדע בהמות הייתי עמך ואני תמיד עמך וגו' כלומר שבוה שאני בער ובהמות אני תמיד עמך ולכן אפי' קל שבקלים ופושעי ישראל מוסרים נפשם על קדושת ה' על הרוב וסובלים עינויים קשים שלא לכפור בה' אחד ואף אם הם בורים ועמי הארץ ואין יודעים גדולת ה'. וגם במעט שיודעים אין מתבונני' כלל ואין מוסרי' נפשם מחמת דעת והתבוננות בה' כלל. אלא בלי שום דעת והתבוננות רק כאלו הוא דבר שאי אפשר כלל לכפור בה' אחד בלי שום טעם ומענה ומענה כלל והיינו משום שה' אחד מאיר ומחיה כל הנפש ע"י התלבשותו בבחי' חכמה שבה שהיא למעלה מן הדעת והשכל המושג ומובן:

יום רביעי י' שבט

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' כד, פרק יט ולתוספת... עד עמ' 50, בלב כלל:

72 אלה, יובהרו בפרק י"ט אותו אנו עומדים ללמוד, לאחר הסבר נרחב
73 אודות האהבה המסותרת.

74 וְלִתּוֹסַפֶּת בְּאוֹר, - ענין האהבה המסותרת, בשייכות לשני

75 הפרטים האמורים: "ענינה" ו"אין נכלל בה גם דחילו (יראה)",

76 צִרְיָךְ לְבָאֵר הַיֵּטֵב מַה

77 שְׂמִתּוֹבִי: "נָר ה' נִשְׁמַת

78 אָדָם". פְּרוּשׁ, שִׁישְׁרָאֵל

79 הַקְרִיִּים "אָדָם", -

80 כמאמר חכמינו ז"ל:

81 "אתם קרוים אדם", שבני

82 ישראל הם הנקראים

83 "אדם", נִשְׁמַתָּם הִיא,

84 לְמִשְׁלַל, כְּאוֹר הַנֵּר

85 שְׂמִתְנַעֲנַע תָּמִיד לְמַעַלָּה בְּמַבְעוֹ, - וכל כך למה? - מִפְּנֵי

86 שְׁאוֹר הָאֵשׁ חָפִין בְּמַבְעַת לְפָרֵד מִהַפְתִּילָה - בה האש

57 פָּרֵק יַט. בפרק הקודם הוסבר שלכל יהודי "קרב מאד" לקיים תורה

58 ומצוות באהבת ה' וביראת ה', וזה נובע מהאהבה המסותרת שכלב כל

59 אחד מהם להקב"ה. אהבה זו באה להם בירושה מהאבות, שעל-ידי

60 עבודתם וביטולם להקב"ה, המשיכו נשמה קדושה לכל יוצאי חלציהם

61 לנצח. בנשמה קדושה זו,

62 בבחינת ה"חכמה" שבה,

63 מלוש אור אין-סוף ברוך-

64 הוא, ממנו נובעת בכל אחד

65 מיישראל אהבה להקב"ה, עד

66 לכדי מסירות נפש על קידוש

67 השם. בכך הוסבר "שורש"

68 אהבה זו, וכיצד היא באה לנו

69 בירושה. אך, עדיין טעון

70 הסבר: (א) "ענין" אהבה זו, במה מתבטאת שאיפתה של אהבה זו. (ב) כיצד

71 כוללת בתוכה אהבה זו גם יראה, שצורך בה לקיום תורה ומצוות. ענינים

ממנה מאומה, שהרי אדרבה, מהותה האמיתית של הנשמה
היא, כשהיא מתאחדת עם שורשה, לכן אומר רבנו חזקוני:
"ממהותה ועצמותה הראשון", כפי שהיא בהיותה בגופה –
נשמה עם כוחות של "שכל" ו"מדות" וכדומה – מזה לא יסאר
כלום. כן לא שייך לומר

שתשוקת הנשמה היא
להתעלות למדריגה
עליונה יותר. שכן,
תשוקה למדריגה עליונה
יותר, שייכת רק
כשבהיותה באותה
"מהות" היא מגיעה
למדריגה עליונה יותר.
כמו: חכם קטן יכול
לשאוף להיעשות חכם
גדול. אך להיחפך
ל"מהות" אחרת – לא
מתאימה לכך "תשוקה" –
לא שייך הדבר שאדם
ישתוקק להיחפך למלאך,
כי זו "מהות" אחרת
לגמרי. ומכיון שכך –
מדוע, איפוא, תרצה

הנשמה לצאת מגופה ולהתאחד בשורשה? – אף-על-פי-כן
זה רצונה וחפצה במבטלה. – ברם, המושג "טבע" נחשב
בדרך כלל לחסרון, אם הדבר הוא לפי הטבע, חסר כאן דור
ה"שכל" – וכאן הרי מה שהנשמה נמשכת אל הקב"ה בטבע,
נחשב ל"מעלה" – לכן, מעיר ה"תניא", מיד, שהמלה "טבע"
כאן, משמעה, כל ענין שאינו לפי ה"טעם" וה"שכל", גם
כשהדבר הוא למעלה מה"שכל", מציינים אותו במלה "טבע".
ומכאן, – המלה "טבע", הוא שם המשאל לכל דבר
שאינו בבחינת טעם ודעת. – כל דבר שאינו נעשה מתוך
הגיון ושכל, מתואר בשם "טבע", וְגַם כָּאן – ביחס להמשכת
הנשמה לשורשה, תפונה, – בהשתמשות במלה טבע: שרצון
וחפץ זה בנפש – להיות דבוק בשורשה, אינו בבחינת טעם
ודעת ושכל משג ומוכן, אלא למעלה מהדעת ושכל
המשג והמוכן, והוא בחינת חכמה שבנפש – שלפי מה
שהוסבר בפרק הקודם, "חכמה" היא כוח שלמעלה מ"שכל"
ו"הבנה", שפה – בחכמה שבנפש, שורה אור אינסוף ברוך
הוא. – ומשום כך, נמשכת הנשמה להתאחד בשורשה,
המשכה שלמעלה מה"שכל" וה"הבנה". הרי ש"ענין" האהבה
המסותרת הוא – רצונה הפנימי של הנשמה להתאחד עם
שורשה, עם הקב"ה. להלן יוסבר מדוע נקראת אהבה זו –
אהבה מסותרת.

וזהו כלל בכל סטרא דקדושה, – בצד הקדושה: שאינו אלא
מה שנומשך מחכמה, שנקרא "קדש העליון", – המלה קודש
רומזת על "חכמה", וקדושה היא המשכה מ"קודש" – המשכה

מחזיקה את עצמה, ולדבק בשרשו למעלה ביסוד האש
הכללי שתחת גלגל הירח, כמו שכתוב ב'עץ חיים'. –
האש שבנר נמשכת בטבעה למעלה, כדי להתאחד עם
שורשה, "יסוד האש", הנמצא למעלה, מתחת גלגל הלבנה.

שכן, ארבעה היסודות:
אש, רוח, מים, עפר,
מסודרים בצורה כזו,
שהיסוד הקל והעדין
יותר, מקיף את היסוד
הכבד יותר: עפר שהוא
היסוד הכבד ביותר – הוא
גם התחתון ביותר; מים
מבחינת הטבע שלהם,
צריכים להיות מעל לעפר
ולחזקת את העפר, אלא
מחמת חסד ה' בלבד, הרי
ל"רוקע הארץ על
המים", נמתח חלק
מהעפר מעל למים; רוח
היא למעלה מן המים
ומקיפה את המים; אש
מקיפה את הרוח. כך
נמצא יסוד האש הכללי,

מתחת לגלגל הירח. ואף שעל-ידי-זה – עלי-ידי היתנתקות
האש מהפתילה והיתדבותה בשורשה למעלה, יבבה ולא
יאיר כלום למטה, וְגַם למעלה בשרשו יתבטל אורו
במציאות בשרשו, – שכן, "מציאות" הנר היא הרי כדי
להאיר, ובשורשו תתבטל מציאות זו. כי, נר רגיל לעומת נר
גדול – מאבד את מציאותו ואינו משמש לשום דבר (למשל:
נר דלוק באמצע היום). מכל-שכן שהוא מאבד את מציאותו
לגמרי לגבי שורשו. הרי, שאין לומר שמשכת הנר לשורשו
היא כדי שיהיה שם מציאות נעלה יותר. אדרבה, שם תתבטל
מציאותו לגמרי. והרי קיים כלל ש"כל דבר חפץ בקיומו",
ובהתאם ל"כלל" זה, לא היתה האש שבנר צריכה להימשך
ל"שורש", אף-על-פי-כן בקב"ה הוא – אור האש, חפץ
במבטלו. – כלומר, כאילו אור הנר "רוצה" בכך, כמו שאכן אנו
רואים ב"נר" שהוא נמשך תמיד לשורשו, כך נשמת האדם,
ובן בחינת רוח ונפש, – לאו דוקא במי ש"פועלת" בו
המדריגה העליונה יותר של "נשמה", אלא גם באלה שנשמתם
היא בבחינות התחתונות יותר, של "רוח" או של "נפש", תפצה
והשקה – של הנשמה, במבטלה לפי רצונה מן הגוף
ולדבק בשרשה ומקורה בה' חיי החיים ברוך-הוא; – הרי
הוא ה"חיים" של הנשמה, שענינה – חיות, והנשמה בטבעה
רוצה להינתק מגופה ולהתאחד בשורשה, ב"חיי החיים" –
הקב"ה. הַגֵּם שְׁתַּחֲוֶה – שם, אין ואפס ותתבטל שם –
בשורשה, במציאות לגמרי, ולא ישאר ממנה מאומה
ממהותה ועצמותה הראשון, – אי אפשר לומר שלא יסאר

והניצוץ האלקי, בגלות בגוף – כסוד גלות השכינה, כְּנוֹכַח
לְעִילָיו¹⁰. וְלֹכֵן נִקְרָאת אַהֲבָה זוּ כְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית, שְׂרָצוֹנָה
וְחִפְצָה לְדַבֵּק בַּה' תְּנִי תַחִים כְּרוֹךְ-הוּא, – נקראת אהבה
זו, בְּשֵׁם "אַהֲבָה מְסֻתֶּרֶת", – לכאורה: "אהבה" היא הרי רגש

שבא לידי גילוי, כיצד זה

תואם למה שמתארים

אותה כאן בשם "אהבה

מסותרת"? אלא בהתאם

למה שיוסבר להלן, באה

"הסתרה" זו מענין אחר

לגמרי. המכסה ומסתיר

על האהבה, והוא לבוש

השק של הקליפה: כִּי

היא – אהבה זו, מְסֻתֶּרֶת

וּמְכֻסָּה בְּלִבוֹשׁ שֶׁק

דְּקָלִיפָה כְּפֹשְׁעִי

יִשְׂרָאֵל, וּמִמָּנָה –

מהקליפה, נִכְנָס כָּהֵם

רוּחַ שְׁטוֹת לְחֻטָּא,

כְּמֵאמַר רַ' לִי: אֵין

אָדָם חוּטָא כּו'. – אלא

אם כן נכנסה בו רוח

שטות. "רוח שטות" זו

מתבטאת, כמוסבר להלן,

בכך, שנדמה לאדם

החוטא, שלמרות שהוא חוטא, הוא נשאר אותו יהודי, ואין

הוא מרגיש שהוא נפרד בכך, חלילה, מהקב"ה. לו היה חש

שעלידי החטא הוא נפרד וניתק מהקב"ה – לא היה חוטא,

מחמת האהבה הנטועה בלבו להקב"ה, שבגללה הרי היה

מוסר את נפשו כדי שלא להינתק מהקב"ה – אלא "רוח שטות"

זו מטפשת אותו שלא ירגיש בהינתקות מהקב"ה הנגרמת

עלידי החטא. ברם, אם כך הדבר, הרי שגם בשעת "נסיון" של

קידוש ה', כשרוצים לכפות עליו לכפור בהקב"ה, לא היה צריך

לחוש שעלידי-כך הוא ניתק מהקב"ה, וממילא – לא למסור

את נפשו? – מסביר רבנו הזקן, שבאפשרות הקליפה להסתיר

רק על דברים שאינם נוגעים ישירות בבחינת ה"חכמה" של

הנפש האלקית. ואילו – כשמדובר בנסיון של קידוש ה', הפוגע

ישירות ב"כוח החכמה", באמונה הנובעת מה"חכמה", שם אין

הקליפה יכולה לכסות ולהסתיר, ויהודי מרגיש אז וחש שעל-

ידי-כך אכן יינתק מהקב"ה, ולכן הוא מוסר את נפשו:

אֵלָא שְׁגָלוֹת הֵיזָה לְבַחֲנִית חֲכָמָה - אֵינוּ אֵלָא לְבַחֲנִית

הַמִּתְפַּשֶּׁט מִמָּנָה כְּנֶפֶשׁ בְּלֹא לְחִיּוּתָהּ, – בחיות אלקית.

התפשטות זו בלבד של "חכמה", אפשר שתהיה בגלות, ולא

יתאפשר לה להתפשט בכל הנפש, וממנה בכל הגוף, להחיותם

בחיות של קדושה ולשמור עליהם מלעבור עבירה. אֲבָל שְׂרָשׁ

וְעֵקֶר שֶׁל בַּחֲנִית חֲכָמָה שְׂנֵפֶשׁ הָאֱלֹהִית הוּא בְּמַחֲוִין,

1 מ"חכמה". מה משמעות ההמשכה מ"חכמה"? – יוסבר להלן,

2 ש"חכמה" היא ענין ה"ביטול" לאור איך-סוף ברוך-הוא,

3 להקב"ה: "המשכה מחכמה" פירושה – המשכת ביטול זה

4 לאלקות, שאז זה צד הקדושה. אך, כשחסר "ביטול" זה

5 מזה"חכמה" – אין זו

6 קדושה. וכך אומר רבנו

7 הזקן ביחס ל"קדוש" 1

8 העליון" (חכמה): הַבְּטָל – 2

9 "קודש העליון" (חכמה) 3

10 בטל בְּמִצִּיאוֹת מְאֹד 4

11 אֵין-סוֹף כְּרוֹךְ-הוּא 5

12 הַמְלֻבָּשׁ בּוֹ, וְאֵינוּ דָּכָר 6

13 כְּפִנִי עֲצָמוֹ כְּנוֹכַח 7

14 לְעִילָיו, וְלֹכֵן נִקְרָא "כַּח" 8

15 מָה. – ולכן זה נקרא 9

16 בשם "חכמה" המורכבת 10

17 משתי המלים: "כח מה" 11

18 כוח של מה, של ביטול. 12

19 הרי שקדושה היא דוקא 13

20 דבר שיש בו המשכה 14

21 מ"חכמה" – דבר שבטל 15

22 להקב"ה ואינו "מציות" 16

23 לעצמו כלל, והוא הַפֶּךְ 17

24 מִשֵּׁשׁ מִבְּחִינַת הַקְּלִיפָה 18

25 וּסְמִיָּא-אַחֲרָא, שְׂמִמָּנָה 19

26 נִפְשוֹת אֲמוֹת הָעוֹלָם דְּעֵבְדִין לְנִרְמִיָּהוּ, – העושות רק למען

27 מציותן האנוכית, וְאִמְרִין: "הַבְּטָל" – ואומרות "תן תן"

28 וְ"הַלְעִיטִנִי", – כמו שאמר עשו: "הלעיטני", לְהִיּוֹת יֵשׁ וְדָכָר

29 כְּפִנִי עֲצָמוֹ, – ולא בטל לאלקות, כְּנוֹכַח לְעִילָיו, – שקליפה

30 היא בחינת "יש" (מציות) המנותקת מאלקות, הַפֶּךְ בַּחֲנִית

31 הַחֲכָמָה; – שענינה – ביטול. וְלֹכֵן – אלה שמצד הקליפה,

32 נִקְרָאִים "מֵתִים", כִּי "הַחֲכָמָה תַּחֲיָה", – אך, דבר שהוא

33 היפך ה"חכמה", הוא גם היפך החיים, וְכֵתִיב: "יָמוּתוּ וְלֹא

34 בְּחֲכָמָה"; – מיתה קשורה במה שאין בו ענין ה"חכמה", וזה

35 אמור ביחס לאומות העולם המקבלות חיותן מהקליפות. וְכֵן

36 הָרָשָׁעִים וּפֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל קָדָם שְׂבָאוֹ לִידֵי נִסְיוֹן לְקִדְשׁ

37 הַשֵּׁם; – שכן, כשהם באים לידי נסיון של קידוש ה', מתעוררת

38 בהם בחינת ה"חכמה" שבנשמתם, ומחיה אז את נפשם. ואילו

39 שלא בשעת נסיון של קידוש ה', למרות שגם אז קיימת בהם,

40 בחינת ה"חכמה" שבנפש וה"ביטול" להקב"ה, אך זה אצלם

41 בהעלם ובגלות – כפי שסיביר להלן: כִּי בַחֲנִית הַחֲכָמָה

42 שְׂנֵפֶשׁ הָאֱלֹהִית עִם נִיצוּץ אֱלֹהִים מְאֹד אֵין-סוֹף

43 כְּרוֹךְ-הוּא הַמְלֻבָּשׁ בָּהּ, – בכוח החכמה, הֵם בַּחֲנִית גְּלוּת

44 כְּנוֹפֶם כְּנֶפֶשׁ הַבְּחִימִית, מִצֵּד הַקְּלִיפָה שְׂבָחֻלִל הַשְּׂמָאִלִי

45 שְׂבָלִי, הַמּוֹלֶכֶת וּמוֹשְׁלֶת כְּנוֹפֶם – בשעה שהנפש הבהמית

46 מושלת בגוף, נמצאים אז, בחינת ה"חכמה" של הנפש האלקית

ליקוטי אמרים

מדובר כאן ביחס ל"פושע ישראל", שגם הוא מוסר את נפשו
על קידוש ה', והקליפות היו בו תמיד על העליונה, כמאמר
רז"ל¹³ ש"הרשעים הם ברשות לבם", — ברשות החלל
השמאלי שבלבם, מקומה של הנפש הבהמית והיצר-הרע
שמצד הקליפה; מכלל
מקום כשבא לידי נסיון
בדבר אמונה בה' אחד,
שיסודתה בחררי קדש,
היא בחינת חכמה
שבנפש האלהית, — כפי
שזכר לעיל, נקראת
"חכמה" בשם "קדש",
שבה — ב"חכמה", מלבד
אור אינסוף ברוך-הוא
— אז, הרי כל הקליפות
בטלים ומבטלים והיו
כלא היו ממש לפני ה',
בדכתיב¹⁴: "כל הגוים —
כולל קליפות, כאין נגדו
וגו", ובתיב¹⁵: "כי הנה
אויבך ה', — כולל גם
קליפות שהן אויבי ה'",
כי הנה אויבך יאבדו,
יתפרדו וגו', ובתיב¹⁶:
"בהמם דונג מפני אש
יאבדו וגו'", — הרשעים
והקליפות יימסו מפני
השי"ת, ובתיב¹⁷: "הרים
— הקליפות שהן בעיני
עצמן כהרים, בדונג
נמסו". — הרי, שכלפי אור אינסוף ברוך-הוא המלוכב בבחינת
"חכמה" שבנפש של יהודי — בטלות ונעלמות כל הקליפות, ואז
— כשיהודי עומד לפני נסיון של קידוש ה' — מתעוררת ומתגלה
בתוכו בחינת חכמה זו. לכן, למרות שלפני כן היתה לקליפות
השליטה המלאה עליו, יש בו עתה הכוח להתגבר עליהן. זאת
אומרת: יהודי יש בו תמיד הכוח (הנובע מ"חכמה" — אהבה
מסותרת) לשלוט על התאוות, צריכים רק לעורר כוח זה. להלן,
יסביר רבנו הזקן, איך כלולה באהבה זו גם יראה. שכן, כאמור,
כדי לקיים תורה ומצוות נדרשת גם יראה; ומאחר שאנו
אומרים, שלשמירת התורה והמצוות מספיקה האהבה
המסותרת בלבד — הרי שהיא כוללת בתוכה גם יראה; והנה,
אור ה' אינסוף ברוך-הוא המלכב בחכמה שבנפש — גדול
ועצום כחו בל"ב לנרש ולדחות הסמך-אחרת והקליפות
שלא יוכלו יגעו אפלו בלבושיו, — ה"לבושים" שהם שייכים
לאור אינסוף ברוך-הוא, שהם מחשבה דבור ומעשה של
אמונת ה' אחד; — שלא יהיה בכוחן של הקליפות "לנגוע" לא

ואינה — ה"עיקר" שבחכמה, אינה מתלבשת בלבוש שק
דקלפה שבלב בחלל השמאלי בבחינת גלות ממש, — שלא
יוכל להיות לה שום השפעה, רק שהיא — בחינת חכמה זו,
בבחינת שנה ברשעים, — אדם ישן קיימים בו כל הכוחות,
כמו לאדם ער, אלא
שבשעת השינה הכוחות
רדומים ומוסתרים, ואינה
פועלת פעלתה בהם —
שהרי פעולתה צריכה
להיות, שהנפש כולה
תהיה בטלה להקב"ה, כל
זמן שעוסקים בדעתם
ובינתם פתאוות העולם,
— כל זמן שה"דעת"
וה"בינה", שהן הכוחות
הגלויים ולמטה
מ"חכמה", שקועות
בתאוות — בחינת
ה"חכמה" היא כנרדמת
ותנונה בשינה. אך
כשבאים — הרשעים,
לידי נסיון בדבר אמונה,
שהיא למעלה מהדעת,
ונגעה עד הנפש — עד
לבינת חכמה שבה —
שורש האמונה הוא,
כאמור, ב"חכמה", אז
היא — ה"חכמה", נעורה
משנתה, — כלומר, היא
מתגלה, ופועלת פעלתה
בבחי' ה' המלכב בה, —
בכך, שאותו אדם מוכן למסור את נפשו על קידוש ה', וכמו
שכתוב¹²: "ויקץ פישן ה'", — הרומז על בחינת ה"חכמה"
שבנפש ואור אינסוף המלוכב בה, שהיתה קודם כרדומה, ולא
פעלה פעולתה. אך, כשבא האדם לידי נסיון של קידוש ה' —
היא מתעוררת ופועלת פעולתה — לעמד בנסיון באמונת ה'
בלי שום מעם ודעת ושכל משגל לו, — מדוע עליו למסור
את נפשו, להתגבר על הקליפות ותאוות עולם הנה בחרת
ובאסור שהרגל בהם, ולמאס בהם, — כלומר, בעמדו עתה
נכון למסור את נפשו על קידוש ה', לא רק שהוא מרסן את
תאוותיו הפנימיות ומושל עליהן, אלא הן נעשות מאוסות
בעיניו, ולבחר לו ה' לחלקו ולגורלו, — גם כוחותיו הפנימיים,
כ"שכל" ו"מדות", הנקראים "חלק", וגם הכוחות העליוניים
יותר, "רצון" ו"תענוג", הנקראים "גורל" — יהיו נתונים כולם
להקב"ה — למסור לו נפשו על קדשת שמו. ואף כי
הקליפות גברו עליו כל ימיו ולא יכול להם, — שהרי,

בעבודה־זרה, בְּלִי אֱמוּנָה בְּלִבְּךָ: – בעבודה־זרה זו. גם
 מזה יראה נשמתו של יהודי, ויראה זו, היא הכלולה באהבה
 המסותרת. הרי, שבאהבה מסותרת – הכלולת בתוכה גם יראה
 – יכול יהודי לקיים תורה ומצוות, כפי שיפורט להלן, על־ידי
 שעושה חשבון: מאחר
 שהיה גם מוסר את נפשו,
 ובלבד שלא להיות נפרד
 מהקב"ה, עליו בודאי
 להימנע מלעבור עבירה,
 כי על־ידי עבירה נפרדים
 חס־שולום מהקב"ה. עליו
 לקיים מצוות, כי על־ידן
 מתאחדים עם הקב"ה, וזה
 הרי רצונו האמיתי –
 להיות דבוק בהקב"ה.
 בהקשר למה שלמדנו
 בפרק זה ב"תניא", שגם
 'פושע ישראל' מוסר את
 נפשו כשרוצים לכפות
 עליו לכפור בהקב"ה, מן
 הראוי להביא סיפור שאירע בזמנו של הבעל־שם־טוב, המובא
 בספר "תולדות יעקב יוסף": בגלל סיבות שונות, גדל וחונך
 ילד יהודי אצל גוי "פריץ", ולא ידע שום דבר מיהדות.
 כשבגר קצת אותו ילד, החליט ה"פריץ" להמיר את דתו באופן
 רשמי, והכין לכבוד אותו מאורע סעודה גדולה. בהיותו בטוח
 שהילד לא יתנגד לכך, הודיע לו ה"פריץ" שביום מסויים
 ימירו את דתו. הילד החל לשאול למשמעות הדבר. וה"פריץ"
 ענה לו: כלום, עד עתה קוראים לך פייוויש – וכשימירו את
 דתך יקראו לך "איוואן". שאל הילד: מדוע אני נקרא
 "פייוויש"? נאלץ ה"פריץ" לספר לו, שהוא ילד יהודי. מששמע
 הילד שהוא ילד יהודי לא רצה להסכים שימירו את דתו,
 בטענה: אני נקרא "פייוויש" – אשאר "פייוויש"! ולא הועילו
 היסורים הרבים שייסר אותו ה"פריץ" על כך. פייוויש מסר את
 נפשו על קידוש ה'. התבטא על כך אשה יהודיה: ריבונו של
 עולם, אנחנו, אכן, לא טעינו בך. אך, גם אתה לא טעית בנו.
 פייוויש, פושע ישראל, מסר את נפשו על קידוש ה'.

רק באמונה עצמה, אלא גם לא במחשבה, דיבור ומעשה,
 שעליהם להיות מושלטים מהאמונה ומאחדות ה'. דְּהִינּוּ – אור
 אי־סוף המלוּבש בנפש היהודי, נתון לו הכוח, לַעֲמֹד בְּנִסְיוֹן
 לְמִסַּר נַפְשׁוֹ, אֶפְלוּ שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת רַק אִיזָה מַעֲשֶׂה לְבַד נֶגֶד
 אֱמוּנַת ה' אַחֶר, כְּגוֹן –
 כשכופים עליו:
 לְהִשְׁתַּחֲוֹת לַעֲבֹדָה זָרָה,
 אֶף שְׂאִינוּ מֵאֲמִין בָּהּ
 בְּלִל בְּלִבּוֹ, – ואין זה
 "נוגע" באמונה עצמה,
 שכן – בלבד הוא הרי
 מאמין בהקב"ה, יש בכך
 רק משום מעשה שבניגוד
 לאמונה – ואף על כך הוא
 מוסר את נפשו; וְכֵן – זה
 נתון לו הכוח למסור את
 נפשו, שְׁלֹא לְדַבֵּר תוֹעָה
 חֲסִי־שְׁלוֹם עַל אַחֲדוּת
 ה', אֶף שְׂאִין פִּי וְלִבִּי
 שְׁוִי, רַק לְבִי שְׁלֹם
 בְּאֱמוּנַת ה'. – אף־על־פִּי־כן ימסור את נפשו, שלא לעשות
 אותו מעשה ושלא לדבר אותו דיבור. ברם, אין זו ההתבטאות
 של האהבה המסותרת עצמה. האהבה הטבעית והמשיכה
 להקב"ה, אינן נפגעות כאן ישירות, כי גם בשעת המעשה או
 הדיבור נשארת האמונה בתומתה, אלא זו היא ההתבטאות של
 ה"יראה" הכלולה ב"אהבה" – הוא ירא מלהיות חס־שולום
 נפרד מהקב"ה – יראה זו מונעת אותו מלעשות אותו מעשה או
 מלדבר אותו דיבור. וכל זה – מחמת שנתגלתה בו, בגלל הנסיון
 של קידוש ה', ה"חכמה" שבנפשו. וְזֶה נִקְרָא "דְּחִילוֹ הַנִּכְלָל
 בְּרַחֲמֵי", – יראה הכלולה באהבה, שְׁהִיא אֶהְיֶה הַטִּבְעִית
 שֶׁבִּנְפֶשׁ הָאֱלֹהִית שֶׁבְּכִלְלוֹת יִשְׂרָאֵל, שְׁחַפְצָה וּרְצוֹנָה
 בְּטַבְעָה לְדַבֵּק בְּשֶׁרֶשָׁה וּמִקּוּרָה אֹר אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא,
 שֶׁמִּפְנֵי אֶהְיֶה זֶה וּרְצוֹן זֶה – להידבק בהקב"ה, הִיא – הנפש
 האלקית, יִרְאָה וּמִפְחָדָת בְּטַבְעָה מְנַעַ בְּקִצָּה טִמְאַת
 עֲבֹדָה־זָרָה חֲסִי־שְׁלוֹם, שְׁהִיא נֶגֶד אֱמוּנַת ה' אַחֶר, אֶפְלוּ
 בְּלִבּוּשִׁיהָ הַחִיצוֹנִים שֶׁהֵם דְּבוּר אוֹ מַעֲשֶׂה, – הקשורים

ליקוטי אמרים

הראוי להביא סיפור שאירע בזמנו של הבעל־שם־טוב, המובא
 בספר "תולדות יעקב יוסף": בגלל סיבות שונות, גדל וחונך
 ילד יהודי אצל גוי "פריץ", ולא ידע שום דבר מיהדות.
 כשבגר קצת אותו ילד, החליט ה"פריץ" להמיר את דתו באופן
 רשמי, והכין לכבוד אותו מאורע סעודה גדולה. בהיותו בטוח
 שהילד לא יתנגד לכך, הודיע לו ה"פריץ" שביום מסויים
 ימירו את דתו. הילד החל לשאול למשמעות הדבר. וה"פריץ"
 ענה לו: כלום, עד עתה קוראים לך פייוויש – וכשימירו את
 דתך יקראו לך "איוואן". שאל הילד: מדוע אני נקרא
 "פייוויש"? נאלץ ה"פריץ" לספר לו, שהוא ילד יהודי. מששמע
 הילד שהוא ילד יהודי לא רצה להסכים שימירו את דתו,
 בטענה: אני נקרא "פייוויש" – אשאר "פייוויש"! ולא הועילו
 היסורים הרבים שייסר אותו ה"פריץ" על כך. פייוויש מסר את
 נפשו על קידוש ה'. התבטא על כך אשה יהודיה: ריבונו של
 עולם, אנחנו, אכן, לא טעינו בך. אך, גם אתה לא טעית בנו.
 פייוויש, פושע ישראל, מסר את נפשו על קידוש ה'.

רק באמונה עצמה, אלא גם לא במחשבה, דיבור ומעשה,
 שעליהם להיות מושלטים מהאמונה ומאחדות ה'. דְּהִינּוּ – אור
 אי־סוף המלוּבש בנפש היהודי, נתון לו הכוח, לַעֲמֹד בְּנִסְיוֹן
 לְמִסַּר נַפְשׁוֹ, אֶפְלוּ שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת רַק אִיזָה מַעֲשֶׂה לְבַד נֶגֶד
 אֱמוּנַת ה' אַחֶר, כְּגוֹן –
 כשכופים עליו:
 לְהִשְׁתַּחֲוֹת לַעֲבֹדָה זָרָה,
 אֶף שְׂאִינוּ מֵאֲמִין בָּהּ
 בְּלִל בְּלִבּוֹ, – ואין זה
 "נוגע" באמונה עצמה,
 שכן – בלבד הוא הרי
 מאמין בהקב"ה, יש בכך
 רק משום מעשה שבניגוד
 לאמונה – ואף על כך הוא
 מוסר את נפשו; וְכֵן – זה
 נתון לו הכוח למסור את
 נפשו, שְׁלֹא לְדַבֵּר תוֹעָה
 חֲסִי־שְׁלוֹם עַל אַחֲדוּת
 ה', אֶף שְׂאִין פִּי וְלִבִּי
 שְׁוִי, רַק לְבִי שְׁלֹם
 בְּאֱמוּנַת ה'. – אף־על־פִּי־כן ימסור את נפשו, שלא לעשות
 אותו מעשה ושלא לדבר אותו דיבור. ברם, אין זו ההתבטאות
 של האהבה המסותרת עצמה. האהבה הטבעית והמשיכה
 להקב"ה, אינן נפגעות כאן ישירות, כי גם בשעת המעשה או
 הדיבור נשארת האמונה בתומתה, אלא זו היא ההתבטאות של
 ה"יראה" הכלולה ב"אהבה" – הוא ירא מלהיות חס־שולום
 נפרד מהקב"ה – יראה זו מונעת אותו מלעשות אותו מעשה או
 מלדבר אותו דיבור. וכל זה – מחמת שנתגלתה בו, בגלל הנסיון
 של קידוש ה', ה"חכמה" שבנפשו. וְזֶה נִקְרָא "דְּחִילוֹ הַנִּכְלָל
 בְּרַחֲמֵי", – יראה הכלולה באהבה, שְׁהִיא אֶהְיֶה הַטִּבְעִית
 שֶׁבִּנְפֶשׁ הָאֱלֹהִית שֶׁבְּכִלְלוֹת יִשְׂרָאֵל, שְׁחַפְצָה וּרְצוֹנָה
 בְּטַבְעָה לְדַבֵּק בְּשֶׁרֶשָׁה וּמִקּוּרָה אֹר אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא,
 שֶׁמִּפְנֵי אֶהְיֶה זֶה וּרְצוֹן זֶה – להידבק בהקב"ה, הִיא – הנפש
 האלקית, יִרְאָה וּמִפְחָדָת בְּטַבְעָה מְנַעַ בְּקִצָּה טִמְאַת
 עֲבֹדָה־זָרָה חֲסִי־שְׁלוֹם, שְׁהִיא נֶגֶד אֱמוּנַת ה' אַחֶר, אֶפְלוּ
 בְּלִבּוּשִׁיהָ הַחִיצוֹנִים שֶׁהֵם דְּבוּר אוֹ מַעֲשֶׂה, – הקשורים

יום חמישי י"א שבט

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 50, פרק כ והנה מודעת... עד עמ' כו, ואפס ממש.

כשבאים לכפות עליו לכפור בהקב"ה ולעבוד עבודה־זרה – הוא
 מרגיש שרוצים לנתק ולהפריד אותו מהקב"ה, ואז הוא מוסר את
 נפשו. בכוח זה של מסירות נפש, הוא אכן יכול להישמר מכל עבירה
 ולקיים כל המצוות. אך, כיצד יש באותו כוח של מסירות נפש, שלא
 לעבוד עבודה־זרה, להשפיע גם ביחס לעבירות אחרות? וכיצד יש גם
 בכוחו להביא לקיום כל המצוות, – יוסברו הדברים בפרקים הבאים
 על יסוד הנחה שכל מצוות־העשה קשורות במצות האמונה ואחדות
 ה' – "אנכי ה' אלקיך": וכל מצוות־לא־תעשה קשורות ב"לא־תעשה"
 של עבודה־זרה – "לא יהיה לך אלקים אחרים", בכך יובהר, כיצד

73 פָּרָק כ. בפרקים הקודמים הסביר רבנו הזקן, כיצד "קרוב מאד" לכל
 74 אחד מישראל, לקיים תורה ומצוות מתוך רגש של אהבת ה' ויראת ה'
 75 – באמצעות האהבה המסותרת שבו להקב"ה, אהבה מסותרת זו היא
 76 בחינת ה"חכמה" שבנפש האלקית, בה שורה אור אי־סוף ברוך־הוא,
 77 ומשם נובע הכוח ביהודי למסור את נפשו ולא להיפרד ולהינתק
 78 חס־שולום מהקב"ה.
 79 אם היהודי היה מרגיש, שעל־ידי עבירה, הוא ניתק ונפרד מהקב"ה,
 80 לא היה עובר על שום עבירה. אך, אין הוא מרגיש בכך, נדמה לו,
 81 שגם בשעה שהוא חוטא, הוא נשאר יהודי כפי שהיה. ואילו –

1 אפשר לנצל את הכוח של מסירות נפש לשמירת כל מצוות ה"עשה"
2 וה"לא-תעשה".
3 וְהִנֵּה מוֹדַעַת זֹאת – ידוע הדבר, לְכָל, כִּי מִצְוֹת – העשה של
4 אמונה ואחדות ה', וְאַחֲרֵית עֲבוּדַת־זֶרֶה, שֶׁהֵם שְׁנֵי דְבָרוֹת
5 הָרִאשׁוֹנִים, – מעשרת
6 הדיברות, "אֲנֹכִי" ו"לֹא
7 יִהְיֶה לְךָ", – "אֲנֹכִי ה'
8 אלקיך" – מצות-העשה
9 של אמונה ואחדות ה',
10 "לֹא יִהְיֶה לְךָ" – מצות
11 הלא-תעשה של עבודה-
12 זרה, הֵם כְּלָלוֹת כָּל
13 הַתּוֹרָה כְּלָהּ; – הן
14 כוללות את כל התורה
15 כולה. כִּי דְבוּר "אֲנֹכִי"
16 בּוֹלֵל כָּל רִמ"ח מִצְוֹת
17 עֲשֵׂה, ו"לֹא יִהְיֶה לְךָ"
18 בּוֹלֵל כָּל שֵׁם"ה מִצְוֹת
19 לֹא-תַעֲשֶׂה, – שתי מצוות
20 אלו, הן ה"כלל", וכל שאר
21 המצוות, הן "פרטים"
22 מאותו "כלל". וְלָכֵן
23 שֶׁמֶעֱנֶה "אֲנֹכִי" ו"לֹא
24 יִהְיֶה לְךָ" לְבַר מִפִּי
25 הַגְּבוּרָה בְּמֵאמֶר רִז"ל,²
26 – "אֲנֹכִי וְלֹא יִהְיֶה לְךָ מִפִּי הַגְּבוּרָה שֶׁמֶעֱנֶה", מִפִּי שֶׁהֵם – שני
27 דיברות אלו, כְּלָלוֹת הַתּוֹרָה כְּלָהּ. – הרי, ששמענו "מפי
28 הגבורה", מפיו של הקב"ה, את כל התורה כולה, מאחר ששתי
29 דיברות אלו הן ה"כלל" האוצר בתוכו את כל ה"פרטים" – כל
30 התורה. בכך – שכל מצוות-העשה קשורות במצות-העשה של
31 אמונה, וכל מצוות הלא-תעשה קשורות בלא-תעשה של
32 עבודה-זרה – יובן ממילא, שאת הכוח של מסירות נפש, לשמור
33 על האמונה ולהתנגד לעבודה-זרה, אפשר לנצל גם לקיום כל
34 המצוות, ולהימנעות מכל העבירות. יש, כמובן, להסביר: איזו
35 שייכות מיוחדת יש בין כל העבירות, לעבודה-זרה? – הקשר
36 שבין כל המצוות ל"אמונה" מובן, כפי שמוסבר במכילתא³, משל
37 למלך שבא לארץ, ואנשיה בקשוהו לגזור עליהם גזירות. ענה
38 להם המלך: תחלה קבלו עליכם את מלכותי, ולאחר מכן אגזור
39 עליכם גזירות. כך מובן גם ביחס למצות "אֲנֹכִי ה' אלקיך" – בה
40 מצווה כל אחד מישראל לקבל על עצמו עול מלכות שמים –
41 שהיא משמשת כהקדמה וכיסוד לכל המצוות שהקב"ה מצוה
42 את בני ישראל. אך, לא ברור עדיין, השייכות המיוחדת בין כל
43 מצוות "לא-תעשה", ל"לא-תעשה" של עבודה-זרה. ויוסברו
44 הדברים להלן: משמעות "אחדות ה'", איננה רק שישנו בורא
45 אחד, אלא גם שאין דבר שמחוץ להקב"ה, כי הכל בטל ומאוחד

ליקוטי אמרים

פרק כ והנה מודעת זאת לכל כי מצות ואזהרת
ע"ז שהם שני דברות הראשונים
אנכי ולא יהיה לך הם כללות כל התורה כולה. כי דבור
אנכי כולל כל רמ"ח מצוות עשה. ולא יהיה לך כולל
כל שם"ה מצוות ל"ת ולכן שמענו אנכי ולא יהיה לך
לבד מפי הגבורה כמארז"ל מפני שהם כללות התורה
כולה. ולבאר היטב ענין זה צריך להזכיר תחלה
בקצרה ענין ומהות אחדותו של הקב"ה שנקרא יחיד
ומיוחד וכל מאמינים שהוא לבדו הוא כמו שהיה קודם
שנברא העולם ממש שהיה הוא לבדו וכמ"ש אתה
הוא עד שלא נברא העולם אתה הוא משנברא כו' פי'
הוא ממש בלי שום שינוי כדכתיב אני ה' לא שנית כי
עוה"ז וכן כל העולמות העליונים אינן פועלים שום שינוי
באחדותו ית' בהבראם מאין ליש שכמו שהיה הוא
לבדו הוא יחיד ומיוחד קודם הבראם כן הוא לבדו הוא
יחיד ומיוחד אחר שבראם משום דכולא קמיה כלא
חשיב וכאין ואפס ממש

עם הקב"ה. ממילא כשאדם עובר עבירה – דבר שהוא נגד רצונו
של הקב"ה, ובכך הוא מנתק את עצמו מהקב"ה ומרגיש את
עצמו ל"יש" ו"דבר נפרד" מאלקות – גם זו נקראת עבודה-זרה,
וכפי שרבונו הזקן יסביר זאת להלן: וְלִבְאֵר הֵיטֵב עֲנִיָּן זֶה, –
התייחסות כל העבירות
ל"עבודה זרה", צָרִיף
לְהַזְכִּיר תַּחֲלָה בְּקִצְרָה
עֲנִיָּן וּמַהוּת אֲחָדוּתוֹ שֶׁל
הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא,
שֶׁנֶּקְרָא "יָחִיד וּמִיּוֹחָד", –
משמעות הביטוי "יחיד
ומיוחד" לגבי הקב"ה, היא:
כי במושג "אחדות ה'" –
אפשר לומר שהוא אלוה
אחד, בורא יחיד, כן אפשר
לומר שהקב"ה הוא אחד
פשוט ולא מורכב – וכך
הלאה, ואילו בביטוי זה
מודגש ענין נוסף באחדות
ה' כדלהלן: "וְכָל
מֵאֱמִינִים שֶׁהוּא לְבָדוֹ
הוּא", – כולם הרי
מאמינים, שהקב"ה הוא
אחד לבדו, גם אחרי
שברא את כל העולמות
וכל הנבראים, כְּמוֹ שֶׁהָיָה קִדְּם שֶׁנֶּבְרָא הָעוֹלָם מִמֶּשֶׁ, שֶׁהָיָה
הוא לְבָדוֹ, – שום דבר חוץ ממנו, הרי לא היה – כך גם אחרי
שברא את העולם – קיים רק הוא בלבד. וְכֵמוֹ שֶׁאֱמִינִים:
"אַתָּה הוּא עַד שֶׁלֹּא נִבְרָא הָעוֹלָם, אַתָּה הוּא מִשְׁנִבְרָא
כו'", – בעצם, היה צריך לומר: "אתה עד שלא נברא העולם
ואתה משנברא" – מה אומרת לנו המלה "הוא" שנוכרת כאן
פעמיים? – אלא הן מציינות: הוא – הוא, אותו אחד ויחיד, פְּרוּשׁ
– משמעות (ציון) המלה "הוא", היא: "הוא" מִמֶּשֶׁ – הוא שהיה
לפני שנברא העולם, אותו אחד בדיק הוא לאחר שנברא
העולם, כְּלִי שוֹם שְׁנֵי, כְּדִכְתִּיב: "אֲנִי ה' לֹא שְׁנִיתִי". –
מלפני הבריאה ועד אחרי הבריאה – עם בריאת העולמות, לא
נשתנה שום דבר באחדותו האבסולוטית של הקב"ה; ביצירת
העולמות – לא נוסף שום דבר, כפי שרבונו הזקן מסביר: כִּי עוֹלָם
הָיָה וְכֵן כָּל הָעוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים – אֵינָם פּוֹעֲלִים שׁוֹם שְׁנֵי
בְּאַחֲדוּתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּהִבְרָאָם מֵאֵין לִישׁ, שֶׁכְּמוֹ שֶׁהָיָה "הוּא
לְבָדוֹ הוּא יָחִיד וּמִיּוֹחָד" קִדְּם הִבְרָאָם, כֵּן "הוּא לְבָדוֹ הוּא
יָחִיד וּמִיּוֹחָד" אַחֵר שֶׁנִּבְרָא, – כיצד אכן הדבר? לכאורה, הרי
נוספו עולמות ונבראים, שלא היו קודם? אלא – מִשׁוֹם דְּכָלָא
קָמִיָּה כְּלָל חָשִׁיב, – לגבי הקב"ה אין ערך לשום דבר, וכולם
הם, וְכֵאֵין וְאֵפֶס מִמֶּשֶׁ.

יום שישי י"ב שבט

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' כו, כי התהוות כל העולמות... עד עמ' כו, ודקות יותר.

ליקוטי אמרים

כי התהוות כל העולמו' עליונים

ותחתונים מאין ליש וחיותם וקיומם המקיימם שלא יחזרו להיות אין ואפס כשהיה אינו אלא דבר ה' רוח פיו ית' המלוכש בהם. ולמשל כמו בנפש האדם כשמדבר דבר אחד שדבור זה לבדו כלא ממש אפי' לגבי כללות נפשו המדברת שהוא בחי' לבוש האמצעי שלה שהוא כח הדבור שלה שיכול לדבר דבורי' לאין קץ ותכלית וכ"ש לגבי בחי' לבוש הפנימי שלה שהוא המחשבה שממנה נמשכו הדבורים והיא חיותם וא"צ לומר לגבי מהות ועצמות הנפש שהן עשר בחינותיה הנ"ל חב"ד כו' שמהן נמשכו אותיות מחשבה זו המלוכשות בדבור זה כשמדבר כי המחשבה היא ג"כ בחי' אותיות כמו הדבור רק שהן רוחניות ודקות יותר

1 – להלן יוסבר, איך לגבי הקב"ה כל הבריאה היא כאילו איננה
2 קיימת כלל; הבריאה כולה נוצרה וקיימת מדיבורו של הקב"ה;
3 והרי גם בבני אדם אנו רואים, שאין שום ערך לדיבור אחד של
4 האדם לגבי עצם כוח הדיבור של הנפש, שיכול לדבר מלים
5 ללא סוף – איזה ערך יש
6 למלה אחת, או לכמה
7 מלים, לגבי הכוח לדבר
8 בלי סוף, בלי-שכן וודאי
9 הדבר שאין לאותו דיבור
10 שום ערך לגבי כוח
11 המחשבה, שממנו נובע
12 הדיבור; ועל-אחת-כמה
13 וכמה – לגבי עצם הנפש
14 שבאדם; כל-שכן ועל-
15 אחת-כמה-יכמה בלי
16 השוואה כלל, כשמדובר
17 לגבי הקב"ה, שאינו
18 מוגבל כלל, איזה ערך יש
19 לגביו, לאותו דיבור
20 שממנו נבראו וקיימים כל
21 העולמות והנבראים. וכך

22 אומר רבנו הזקן: כי התהוות כל העולמות עליונים
23 ותחתונים מאין ליש וחיותם וקיומם המקיימם שלא יחזרו
24 להיות אין ואפס כשהיה, שכן, כפי שיוסבר להלן ב"תניא",
25 אינה דומה בריאת העולם לעיבוד ויצירת כלי על-ידי בשר-ודם:
26 כלי יכול להתקיים בצורתו ובתבניתו גם אחרי שיוצרו מושך את
27 ידיו ממנו. ואילו בבריאה שונה הדבר: מאחר שהנברא נוצר
28 מ"אין" ל"יש", מן ההכרח שהכוח האלקי יברא ויחיה אותו
29 תמיד מחדש – לולא כוח אלקי זה, היה הנברא חוזר לאין ואפס.
30 יצירה זו, החיות והקיום של כל העולמות והנבראים, אינו אלא
31 דבר ה' ורוח פיו יתברך המלכש בהם. – בעולמות
32 ובנבראים.

33 ולמשל, כמו בנפש האדם, כשמדבר דבור אחד, שדבור
34 זה לבדו – הוא, בלא ממש אפילו לגבי כללות נפשו
35 המדברת, – הנפש שהיא המקור של כוח הדיבור, שהוא –
36 כוח הדיבור, בחינת לבוש האמצעי שלה, – של הנפש.
37 בשלשה לבושי הנפש, מהווה המחשבה ה"לבוש" העליון
38 ביותר; כוח המעשה – ה"לבוש" התחתון ביותר; וכוח הדיבור

יום שבת קודש י"ג שבט

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' כו, אבל עשר בחי' חב"ד כו'... עד עמ' 52, ענייני העולם:

ליקוטי אמרים

אבל עשר בחי' חב"ד כו' הן שרש ומקור המחשבה ואין בהם בחי' אותיות עדיין קודם שמתלכשות בלבוש המחשבה. למשל כשנופלת איזו אהבה וחמדה בלבו

77 אַבְל עֶשֶׂר בְּחִינֹת
78 חֻקְמַת-בִּינַת-דַּעַת כו',
79 הֵן שָׂרֵשׁ וּמִקּוֹר
80 הַמַּחְשָׁבָה, – כּמוֹכֵחַ
81 לַעֲלִי, וְאֵין בָּהֶם –

– ה"לבוש" האמצעי, שהוא ב"ח הדבור שלה, – והרי דיבור
אחד אין לו שום ערך בהשוואה לכוח הדיבור כולו, שיכול –
כוח הדיבור של הנפש, לדבר דבורים לאין קץ ותכלית; –
שכן, העובדה שבאמת יש גבול לדיבוריו של האדם, נובעת
מכך שחלקי גוף האדם
בהם תלוי דיבור האדם,
נחלשים מרוב דיבור
ומאבדים את כושרם. אך
מבחינת כוח הנפש, מסוגל
האדם לדבר בלי סוף –
וא"כ איזה ערך, יש
לדיבור אחד, לנוכח כוח
אין-סופי זה של מלים!
וכל-שכן – שאין ערך
לדיבור אחד, לגבי בחינת
לבוש הפנימי שלה –
של הנפש, שהוא
המחשבה, – הכוח
לחשוב, שהוא ה"לבוש"
הפנימי של הנפש – הנפש
מאוחדת יותר עם
המחשבה, שפמנה – מהמחשבה, נמשכו הדבורים – שכן,
האדם מדבר את מה שהוא חושב, והיא חיותם; – ומאחר
שהמחשבה עדינה יותר מאשר הדיבור, וקשורה יותר עם הנפש
– ודאי שאין שום ערך לדיבור אחד לגבי המחשבה, ואין צורך
לומר לגבי מהות ועצמות הנפש, שהן עשר בחינותיה
הנזכרים לעיל: חֻקְמַת-בִּינַת-דַּעַת כו', – בהשוואה ללבושי
הנפש, מחשבה, דיבור ומעשה, נקראים עשר בחינות וכוחות
אלה של הנפש (חכמה, בינה, דעת, והמדות): חסד, גבורה,
תפארת, נצח, הוד, יסוד, מלכות) – עצמות הנפש, שפמן –
מ"שכל" ו"מדות" הנפש, נמשכו אותיות מחשבה זו
המלכשות בדבור זה כשמדבר, – שכן, האדם חושב או על
ענין שכלי, או על ענין הקשור לרגשי המדות – ומה שהוא
חושב, לאחר מכן הוא מדבר, כי המחשבה היא גם-כן בחינת
אותיות כמו הדבור, רק שהן – אותיות המחשבה, רוחניות
ודקות יותר. – אותיות הדיבור מגושמות יותר מאשר אותיות
המחשבה, אך בכל זאת יש דמיון בין הדיבור לבין המחשבה –
בכך ששניהם מורכבים מ"אותיות",

בכוחות
וה"מדות",
אותיות עדיין קודם
שמתלכשות בלבוש
המחשבה. – רק לאחר

1 מכן, כשהאדם חושב בכוח מחשבתו אודות ה"שכל" או אודות
2 הדברים שהוא מתרגש מהם - מופיעות האותיות. מאחר
3 ש"שכל" ו"מדות" הם בכלל למעלה מאותיות - בודאי ובודאי
4 שאין לגביהם שום ערך לדיבור אחד. להלן מסביר רבנו הזקן,

5 איך בשכל ובמדות אין
6 עדיין אותיות: לְמַשָּׁל,

7 כְּשֶׁנִּפְלְתָ אִיּוֹ אֶהְיֶה
8 וְחִמְדָּה בְּלִבּוֹ שֶׁל אָדָם,
9 קִדְּשׁ שְׁעוֹלָה מִהֶלֶב אֶל
10 הַמֶּנֶּחֱמָד לְחֹשֶׁב וּלְהִרְהֵר בָּהּ
11 - אֵין בָּהּ - בַּחֲמַדַּת הֶלֶב,
12 בְּחִינַת אוֹתוֹת עֲדֵינָה,
13 רַק חֲפֵץ פְּשׁוּט וְחִשְׁיָקָה
14 בְּלֵב אֶל הַדָּבָר הַהוּא
15 הַנִּחְמָד אֲצִלּוֹ. וְכָל-שֶׁכֶּן
16 קִדְּשׁ שְׁנִפְלָה הַתַּאֲוָה
17 וְהַחֲמָדָה בְּלִבּוֹ לְאוֹתוֹ
18 דָּבָר, רַק הִיתָה בְּכַח
19 חֲכָמָתוֹ וְשִׁכְלוֹ - בִּינָה,
20 וִידִיעָתוֹ, - כּוּחַ הַדַּעַת,

21 שֶׁהִיא נוֹדֵעַ אֲצִלּוֹ אוֹתוֹ דָּבָר שֶׁהוּא נִחְמָד וְנִעִים וְטוֹב
22 וְיִפְהָ לְחִשְׁיָנוּ וְלִדְבָק בּוֹ, בְּגִזְנוֹ: לְלַמֵּד אִיּוֹ חֲכָמָה, אוֹ
23 לְאַכֵּל אִיּוֹ מֵאֶכָּל עָרֵב - הָרִי, כְּשֶׁהַחֲמַדָּה לְדַבֵּר לֹא בָאָה
24 עֲדִיין לִידי ביטוי רגשי, רק בשכלו "תפס" והשיג את ה"טוב"
25 שבאותו דבר - ודאי שבאותה הבנה אין עדיין אותיות. רק
26 לאחר שֶׁכֶּבֶר נִפְלָה הַחֲמָדָה וְהַתַּאֲוָה בְּלִבּוֹ בְּכַח חֲכָמָתוֹ
27 וְשִׁכְלוֹ וִידִיעָתוֹ, - אַחֲרֵי שֶׁלִּפְנֵי כֵן הִיתָה הַחֲמַדָּה ב"כוח
28 הַשִּׁכְל" וּמִמֶּנּוּ נִוצְרָה הַחֲמַדָּה בֵּלֶב, וְאַחֲרֵי-כֵן חוֹרָה וְעֹלָתָה -
29 הַחֲמַדָּה, מִהֶלֶב לְמַחֲשֶׁב וּלְהִרְהֵר בָּהּ אִיךָ לְהוֹצִיא

ליקוטי אמרים

של אדם קודם שעולה מהלב אל המוח לחשב ולהרהר
בה אין בה בחי' אותיות עדיין רק חפץ פשוט וחשיקה
בלב אל הדבר ההוא הנחמד אצלו וכ"ש קודם שנפלה
התאוה והחמדה בלבו לאותו דבר רק היתה בכח
חכמתו ושכלו וידיעתו שהיה נודע אצלו אותו דבר
שהוא נחמד ונעים וטוב ויפה להשיגו ולידבק בו כגון
ללמוד איזו חכמה או לאכול איזו מאכל ערב רק
לאחר שכבר נפלה החמדה והתאוה בלבו בכח חכמתו
ושכלו וידיעתו ואח"כ חזרה ועלתה מהלב למוח לחשב
ולהרהר בה איך להוציא תאוותו מכח אל הפועל להשיג
המאכל או למידת החכמה בפועל הרי בכאן נולדה
בחי' אותיות במוחו שהן אותיות כלשון עם ועם
המדברים והמהרהרים בהם כל ענייני העולם:

תַּאֲוָתוֹ מִכֶּחָ אֶל הַפֻּעַל לְהַשִּׁיג הַמֵּאֲכָל או לְמִידַת הַחֲכָמָה
בְּפֻעַל - או ללמוד את החכמה, שהוא חומד אותה, בפועל,
הָרִי בְּכָאן - רק אז, כשהוא חושב איך לממש את תאוותו
על-ידי השגת המאכל, או לימוד חכמה זו או אחרת, נולֶּדָה
בְּחִינַת אוֹתוֹת בְּמֹחוֹ,
שֶׁהֵן אוֹתוֹת בְּלִשׁוֹן עַם
וְעַם - כַּשֶּׁפַּת כָּל עַם,
הַמְדַבְּרִים וְהַמְהַרְהֵרִים
בָּהֶם - בְּאוֹתָן אוֹתוֹת,
כָּל עֲנִינֵי הָעוֹלָם: - כָּל
אֶחָד חוֹשֵׁב וְדוֹגָה
בְּאוֹתוֹת הַשִּׁפָּה שֶׁהוּא
רָגִיל לְדַבֵּר בָּהּ, אֲךְ, לִפְנֵי
שֶׁהַחֲמַדָּה חוֹזֶרֶת וְעוֹלָה
מִהֶלֶב לְמוֹחַ, לְחֹשֶׁב
בְּמִיּוּשָׁה הַמַּעֲשִׂית -
אֵלֹא הִיא שְׂרִיָּה בְּמַצֵּב
שֶׁל עֵיצוֹב בְּתוֹר "מִדָּה",
בְּתַחִילָה בְּמוֹחַ וְלֵאחֲרָי מִכֵּן
בֵּלֶב - אֵין לְחֲמַדָּה עֲדִיין

ביטוי באותיות; יש בכך אז משום הרגשה בלבד וממילא אין אז
מקום לכל הבדל בין השפות השונות. בהתאם לאמור, מוכן מה
שלמדנו, שאין ערך כלל לדיבור אחד בהשוואה ל"שכל"
ול"מדות", הנחשבים ל"עצמות" הנפש של האדם. ובודאי שאין
שום ערך כלל לדיבור, בו נבראו ומתקיימים העולמות, לגבי
הקב"ה, שאינו מוגבל כלל. הרי, שכל העולמות והנבראים,
שיצירתם, חיותם וקיומם בא מהדיבור - הם כאין וכאפס לגבי
הקב"ה, ואינם "פועלים", משום כך, שום שינוי באחדותו של
הקב"ה.

המשך ביאור למס' חולין ליום חמישי עמ' א

1 להשליכם למעלה מכותל החצר ונפלים לקרקע, אין חוששין
2 מְשׁוּם רִיסוּק אֲכָרִים. מִבְּרַת הַגְּמָרָא: מֵאִי מְעָמָא. מִבְּאֵר הַגְּמָרָא:
3 מְשׁוּם דְּכִי שָׂדֵי לָהּ - כְּשֶׁהַגִּבְעִים מְשַׁלְכִים אוֹתָם, אֵינֶם מְשַׁלְכִים
4 אוֹתָם עַל גִּבְעָם בְּאוֹפֶן שֶׁיֵּשׁ לְחוּשׁ שֶׁהַתִּפְרָק חוֹלִיט הַשְּׂדֵה, אֵלֹא
5 אֲמַתְנִיחֵיהּ שָׂדֵי לָהּ - נִזְהָרִים לְהַשְׁלִיכֵם בְּאוֹפֶן שֶׁיִּפְּלוּ עַל מוֹתֵנֵיהֶם,
6 וְעוֹשִׂים כִּי יִיכִי דְלִיחָתִי קִמְיָהּ - כְּדִי שֶׁהָאִילִים יִרְצוּ לִפְנֵיהֶם
7 וְלֹא יִצְטָרְכוּ לְנוֹשֵׂאֵם בִּידֵיהֶם, וְלִכֵּן אֵין חוֹשְׁשִׁין לְרִיסוּק אֵיבָרִים.
8 מוֹסִיפָה הַגְּמָרָא עַל פִּי זֶה: אֲהַרְדִּינָהּ - אִם הַחוֹזִירוֹם הַגִּבְעִים
9 לְבַעֲלֵיהֶם וְאִם הַשְׁלִיכוֹם מֵעַל הַכּוֹתֵל, וְדָא חִישְׁיָן שֶׁהַשְׁלִיכוֹם
10 בְּאוֹפֶן שֶׁהַתִּפְרָק הַחוֹלִיט וְנִטְרָפוּ, מְשׁוּם שֶׁכְּשֶׁמְחֻזְרִים אֵינֶם
11 נִזְהָרִים שֶׁלֹּא יִנָּזְקוּ שְׂאִין לָהֶם צוֹרֵךְ שִׁירְצוֹ לִפְנֵיהֶם, וּמְשַׁלְכִים
12 בְּמַהֲרָה בְּלֹא זְדִירוֹת כְּדִי שֶׁלֹּא יִתְפַּסּוּ. וְהֵנִי מִיָּלִי דְאַהֲרִינָהּ -
13 כְּשֶׁהַחוֹזִירוֹם מִחֶמֶת וְיָאָה וּפְחָד וְשֶׁלֹּא בְּרַצוֹנָם, אֲכָל אִם הַחוֹזִירוֹם
14 מִחֶמֶת שְׂחוֹזִרִים בְּתִשְׁבּוּתָהּ, תִּשְׁבּוּתָהּ מְעַלְלִיתָא הוּא דְעֵבֶר - עוֹשִׂים הֵם
15 תִּשְׁבּוּתָהּ מְעוֹלָה וְשִׁלְמָה, וְלִכֵּן נִזְהָרִים הֵם שֶׁהָאִילִים לֹא יִנָּזְקוּ וְאֵין
16 לְחוּשׁ שֶׁנִּטְרָפוּ כְּשֶׁהַשְׁלִיכוֹם.
17 מִבְּיָאָה הַגְּמָרָא דִּין נֹסֵף בַּחֲשֵׁשׁ זֶה: אֲמַר רַב הִנְיָה אֲמַר רַב, הִקָּה
18 עַל רֹאשָׁהּ שֶׁל בַּהֲמָה וְהִלָּכָה לָהּ הַמִּקְלָל בְּלִפְי וְנָבָה, או הִכָּה עַל וְנָבָה

וְהִלָּכָה לָהּ הַמִּקְלָל בְּלִפְי רֹאשָׁהּ, הִדִּין הוּא שֶׁאִם הִיָּה הַמִּקְלָל בְּגִזְנוֹ בָּל
הַשְּׂדֵה בְּזִלָּה, שֶׁאִם הוֹכַתָּה כָּל הַשְּׂדֵה כּוֹלָה כֹּאחַת, וְאֵין מְקוֹם
בְּשִׂדְרָה שֶׁהוֹכָה יוֹתֵר בַּחוּזָק, וְלִכֵּן אֵין חוֹשְׁשִׁין מְשׁוּם רִיסוּקֵי אֲכָרִים.
וְאִי שְׁלִים חוֹמְרָא אֲפִלְנִי דְנִבָּא - אֲבָל אִם קִצָּה הַמִּקְלָל הִגִּיעַ רַק עַד
אֲמִיצֵעַ גֹּב הַבַּהֲמָה, חִישְׁיָן שֶׁבְּאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁבּוּ הִגִּיעַ קִצָּה הַמִּקְלָל
נִפְסָק חוּט הַשְּׂדֵה, לִפִּי שֶׁהַהֲכָאָה בְּרֹאשׁ הַמִּקְלָל חוֹזֶה יוֹתֵר. וְכֵן אִי
אֵיִת בָּהּ קִימְרִי - אִם יֵשׁ בְּמִקְלָל קְשִׁירִים שֶׁהֵם הַבְּלִיטוֹת שֶׁנִּעֲשִׂים
מִשִּׁירֵי הָעֲנָפִים, חִישְׁיָן, מְשׁוּם שֶׁהַקְּשִׁירִים מְכִים בַּחוּזָק וְעֹלּוֹתִים
לִפְסוּק אֶת חוּט הַשְּׂדֵה, וְכֵן אִי מִחֵי אֲפִקְיָה - אִם הִכָּה בְּמִקְלָל
בְּאֲמִיצֵעַ גֹּבָה לְרַחְבָּהּ, חִישְׁיָן, מְשׁוּם שֶׁהַמִּקְלָל מְכָה בַּחוּזָק בְּמִקְוֶה
אֶחָד וּמִצּוֹי יוֹתֵר שִׁיפְסוּק אֶת חוּט הַשְּׂדֵה.
מִבְּיָאָה הַגְּמָרָא דִּין נֹסֵף בַּחֲשֵׁשׁ זֶה: אֲמַר רַב נַחֲמָן, בֵּית הָרֶחֶם, אֵף
עַל פִּי שֶׁמְקוֹם צֶר הוּא, וְעַל שֶׁנּוֹלֵד הַיּוֹם, וְדָא נִלְחָצוּ אֵיבָרֵיהּ, אֵין
בּוֹ חֲשֵׁשׁ מְשׁוּם רִיסוּקֵי אֲכָרִים, שְׂמָא נִדְחָק וְנִתְרַסְקוּ בְּכָךְ אֵיבָרֵיהּ,
אֵלֹא כִּשֶׁר הוּא וְאֵין צָרִיךְ לְהַשְׁהוּתוֹ מֵעַתָּה לַעֲלֵת.
מִבְּיָאָה הַגְּמָרָא רֹאשִׁי לְדִינוֹ שֶׁל רַב נַחֲמָן: אֲמַר לִיה רַבָּא לְרַב נַחֲמָן,
תִּנְיָא - שְׁנִינּוּ בְּרִיתָא דְּמִסְּעִיעַ לָהּ, תִּינּוּק בֵּין יוֹם אֶחָד

יום ראשון

יום רביעי

ז שבט

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בא, רביעי עם פירש"י.

תהלים: לט-מג.

תניא: פרק יח. ולתוספות . . . 46 גם דחילו.

בהיות אדמו"ר הזקן בן תשע שנה – למד חכמת ההנדסה והתכונה. בן עשר – סדר לוח על חמש עשרה שנה. בהיותו בן שנים עשר – נודמן שלמד ברבים הלכות קדוש החדש להרמב"ם, ולא מצאו הגאונים, שהיו באותו מעמד, ידיהם ורגליהם בבית המדרש.

יום שני

יום חמישי

ח שבט

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בא, חמישי עם פירש"י.

תהלים: מד-מח.

תניא: והענין . . . כד גלגולים.

בפרט בזמן הזה אשר בחסדי השם יתברך אנו עומדים על סף הגאולה, עלינו להתאמץ בכל מיני אמוץ, לחזק כל עניני הדת בהדור מצוה, ולשמר את כל המנהגים מבלי לוותר אף כל שהוא, ומצוה וחובה על כל רב בישראל, להודיע לקהל עדתו כי הצרות והיסורים חבלי משיח המה, וה' אלקינו דורש מאתנו תשובה לתורה ומצות, שלא נעכב ביאת משיח צדקנו בקרוב ממש.

יום שלישי

יום ששי

ט שבט

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בא, ששי עם פירש"י.

תהלים: מט-נד.

תניא: הנה החכמה . . . ומובן.

כשסים אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] הש"ס בפעם השלישית, אמר מאמר דא"ח, ותכנו – מהו "הדרן".

בשנת האבלות אחרי אמו סים אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] ש"ס משנה לסוף י"א חדש, וליום היארצייט [=יום השנה] – כל הש"ס.

יום רביעי

שבת

י שבט

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בא, שביעי עם פירש"י.

תהלים: נה-נט.

תניא: פרק יט. ולתוספות . . . בלב כלל.

תו"א ד"ה למען תהי' סוף סעיף המתחיל אמנם, "לא ישובות יומם מלראות" צ"ל "לא ישובות יומם ולילה מלרצות".

אמי זקנתי (הרבנית מרת רבקה נ"ע) בהיותה כבת שמונה עשרה שנה – בשנת תרי"א – חלתה, וציוה הרופא אשר תאכל תיכף בקומה משנתה, אמנם היא לא חפצה לטעום קודם התפלה, והיתה מתפללת בהשכמה, ואחר התפלה היתה אוכלת פת שחרית. כשנודע הדבר לחותנה אדמו"ר הצ"צ, אמר לה: א איד דארף זיין געזונד און א בעל כת. אויף מצות שטייט וחי בהם, איז דער טייטש וחי בהם, מען דארף אריינבריינגען א חיות אין מצות. בכדי אז מען זאל קענען אריינבריינגען א חיות אין מצות, מוז מען זיין א בעל כח און זיין בשמחה. וסיים: דו דארפסט ניט זיין קיין נישטערע. בעסער עסען צוליב דאווענען ווי דאווענען צוליב עסען. וברכה באריכות ימים, – (נולדה בשנת תקצ"ג ונפטרה י' שבט תרע"ד). –

מאמר זה אמר אאמו"ר לאחד על יחידות, והוסיף: און מען דארף עס טאן בשמחה.

"תורה אור" דבור המתחיל "למען תהיה" סוף סעיף המתחיל "אמנם": "לא ישובות יומם מלראות", צריך להיות "לא ישובות יומם ולילה מלרצות".

אמי זקנתי (הרבנית מרת רבקה נשמתה עדן), בהיותה כבת שמונה עשרה שנה - בשנת תרי"א - חלתה, וצוה הרופא אשר תאכל תכף בקומה משנתה, אמנם היא לא חפצה לטעם קדם התפלה, והיתה מתפללת בהשכמה, ואחר התפלה היתה אוכלת פת שחרית. כשנודע הדבר לחותנה, אדמו"ר ה"צמח צדק", אמר לה: יהודי צריך להיות בריא ובעל כח. על מצות נאמר "וחי בהם", הפרוש וחי בהם; יש להחזיר חיות במצות. בכדי שיוכלו להכניס חיות במצות, חייבים להיות בעל כח ולהיות בשמחה. וסיים: אינך צריכה להיות 'על בטן ריקה'. עדיף לאכל כדי להתפלל, מלהתפלל כדי לאכל. וברכה באריכות ימים, - (נולדה בשנת תקצ"ג, ונפטרה י שבט תרע"ד). -

מאמר זה אמר אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] לאחד על יחידות, והוסיף: ויש לעשות זאת בשמחה.

ה'תש"ג

יא שבט

יום ראשון

יום
חמישי

שיעורים. חומש: בשלח, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: ס"סה.

תניא: פרק כ. והנה . . . כו וכאפס ממש.

דער סדר פון טאג הויבט זיך אן מיט מודה אני, און דאס זאגט מען פאר נעגעל וואסער אפילו בידיים טמאות, ווארום כל הטומאות שבעולם זיינען גיט מטמא דעם מודה אני פון א אידען. ער קען זיין א חסר בזה או בזה, אבער דער מודה אני בלייבט גאנץ.

סדר היום מתחיל ב"מודה אני", ואומרים זאת לפני נטילת ידים אפלו בידיים טמאות, שכן כל הטמאות שבעולם אינן מטמאות את ה"מודה אני" של יהודי. הוא יכול להיות חסר בזה או בזה, אף ה"מודה אני" נותר שלם.

ה'תש"ג

יב שבט

יום שני

יום
שישי

שיעורים. חומש: בשלח, שני עם פירש"י.

תהלים: ס"סח.

תניא: כי התהוות . . . כו ודקות יותר.

השכל וההתפעלות שני עולמות הם: עולם קר ומישב, ועולם רותח ומבהל. וזאת היא עבודת האדם, לחברם להיות לאחדים. ואז הבהלה נהפכת לשאיפה, והשכל - למורה דרך בחיים של עבודה ופעל.

*

ה'תש"ג

יג שבט

יום שלישי

שבת
קודש

שיעורים. חומש: בשלח, שלישי עם פירש"י.

תהלים: סט"עא.

תניא: אבל עשר . . . עניני העולם.

יארצייט [=יום השנה] - ביום המיתה אפלו בשנה ראשונה, ואפלו בשנים הקבורה רחוק מיום המיתה. מענה ה"צמח צדק" לאדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] בהיותו כבן שבע: החסד ויתרון המעלה אשר האלקים עשה את האדם ישר להיות הולך בקומה זקופה הוא, דהגם שהולך על הארץ, מפל-מקום הוא רואה את השמים, לא כן בהולך על ארבע, דאינו רואה אלא את הארץ.

יש 'בילה' בדבר יבש?

יום ראשון ז' שבט ה'תשע"ט

פלח אחד יש לחשוש שמא מעשר מהפטור על החיוב או מחיוב על הפטור, ולכן "מעשר מכל אחת ואחת". ומה שאמרו בגמרא (ר"ה יג, ב) "אין בילה אלא ביין ושמן", הוא הדין בכל דבר הנבלל ודומה ליין ושמן.

אך לדעת הרא"ש אין 'בילה' בדברים יבשים, אלא שבדמאי הקילו ואמרו יש 'בילה' אף ביבש, וזאת רק בדברים קטנים המתערבים היטב ולא בפרוסות פת או פלחי דבלה. וה'משנה ראשונה' (דמאי שם) מוסיף ומבאר את המשך ההלכה לדברי הרא"ש: "אימתי? בזמן שהמתנה מרובה, אבל במתנה מועטת - מעשר מכל מתנה ומתנה". ואם יש 'בילה' בדבר יבש מה ההבדל בין מתנה מועטת למתנה מרובה, הרי הבלילה פועלת שבכל 'משהו' בתערובת יש משניהם ומפריש הן מהחייב על החייב והן מהפטור על הפטור? אלא שמעיקר הדין אין 'בילה' ביבש, ובדמאי הקילו שיש 'בילה' גם ביבש, אך כל זה כש'המתנה מרובה' וכולם נותנים במידה שווה ולכל הנותנים יש חלק במעשר. אבל כש'המתנה מועטת', כי כל אחד נותן כפי יכולתו והמתנות אינן שוות, יש לחשוש שיפריש רק מהמתנה הגדולה יותר (כי "כל דפריש מרובא פריש"), ותהיה זו הפרשה מהפטור על החיוב או מהחיוב על הפטור, ולכן "מעשר מכל מתנה ומתנה".

הלכות מעשר פרק יד, הלכה ח: הלוקח מן העני, וכן העני שנתנו לו פרוסות פת או פלחי דבלה - מעשר מכל אחת ואחת. ובתמרים ובגרוגרות, בולל הכל ומעשר. אימתי? בזמן שהמתנה מרבה; אבל במתנה מועטת, מעשר מכל מתנה ומתנה.

הלוקח מן העני צריך לעשר מכל פרוסה ומכל פלח, כיון שהעני קיבלם מאנשים שונים ויתכן שאחד עישר ואחד לא עישר ואם יעשר מכולם יחד יתכן שיעשר מן הפטור על החיוב, אבל העני עצמו צריך לעשר מה שקיבל מכל נותן ואם קיבל מנותן אחד כמה פרוסות או כמה פלחים יכול לעשר מאחד על כולם. ואם המתנות שקיבל נתערבו לו, גם העני צריך לעשר מכל פרוסה ומכל פלח (תוס' אנשי שם דמאי פ"ה מ"ה).

ומדוע "בתמרים ובגרוגרות בולל הכל ומעשר", היינו שמעשר מתוך התערובת על כולה?

מבאר ה'משנה למלך' (בשם המהר"ט ח"א סי' י"ח): לדעת הרמב"ם, בדברים קטנים ודקים יש 'בילה' גם ביבש, ולכן המעשר תערובת תמרים או גרוגרות ומפריש מהמעורב הרי הוא מעשר מן החיוב על החיוב ומן הפטור על הפטור, אבל בפרוסות פת או פלחי דבילה, כיון שמפריש פרוסה אחת או

פדיון מעשר שני ללא אמירה

יום שני ח' שבט ה'תשע"ט

נוסחאות (מהדורת פרנקל) כתב שהרב המגיה הוסיף בדברי הרמב"ם כאן "והוא שעסקין באותו ענין או מענין לענין באותו ענין".

אך לדעת ה'תוספות' יום טוב', לשיטת הרמב"ם פדיון מעשר שני חל גם אם לא פירש ולא היה עסוק באותו ענין. ואינו דומה לקידושין וגירושין כי שם צריך את דעת האשה המתקדשת או המתגרשת, אבל בפדיון מעשר שני אין דעת אחרת אלא רק דעת הפודה עצמו, וכיון שהפריש מעות כנגד הפירות, הוכיח שעשה זאת לשם הפדיון.

ומהר"י קורקוס הוסיף: קידושין וגירושין צריכים עדים ואם הענין אינו ברור לעדים, הרי זה כאילו נעשו ללא עדים, ורק כאשר האיש והאשה עסוקים באותו ענין מתברר להם ענינה של נתינת הכסף או הגט. ואילו פדיון מעשר שני נעשה ללא עדים. וגם המשנה (מע"ש שם) כתבה בפדיון מעשר שני שפדה "ולא קרא שם" ואילו בגיטין וקידושין נקטה שהנתינה היתה כאשר "היה מדבר על עסקי גיטה וקידושה".

הלכות מעשר שני פרק ד, הלכה א: הרוצה לפדות פירות מעשר שני, פודה אותן כדמיהן; ואומר: 'הרי המעות האלו תחת הפירות האלו'... ואם לא פירש, אלא הפריש מעות בלבד כנגד הפירות - דיו, ואינו צריך לפירש; ויצאו הפירות לחלין.

זו דעת רבי יוסי (מעשר שני פ"ד מ"ז) ש"הפודה מעשר שני ולא קרא שם" (לא אמר 'המעות האלו הן פדיון מעשר שני') נתפסו המעות בקדושת מעשר שני. וכן דעתו גם בדיני גירושין וקידושין: איש שדיבר עם האשה על עסקי גירושיה ונתן לה גט ולא אמר לה 'הרי זה גיטך' או שדיבר על עסקי קידושה ונתן בידה כסף ולא אמר לה 'הרי את מקודשת לי' - הרי היא מגורשת או מקודשת.

וכתב הר"ש (שם) כי כשם שלענין קידושין וגירושין, אם לא פירש שנתן את הכסף לשם קידושין ואת הגט לשם גירושין, חלים הקידושין או הגירושין רק אם היו 'עסוקים באותו ענין' (שדיברו בענין זה ואז קידשה או גירשה), כך גם פדיון מעשר שני חל רק אם היה עסוק באותו ענין. ובילקוט שינויי

מתי יש טורח לעלות לירושלים?

יום שלישי ט' שבט ה'תשע"ט

מקור ההלכה הוא בדברי המשנה (בכורים פ"ב מ"ב) שפירות מעשר שני וביכורים שנתערבו בפירות חולין, אסורין בכל שהן. אולם נחלקו מפרשי המשנה בדין זה.

הלכות מעשר שני פרק ו, הלכה יד: אם נתערבו בירושלים, אסורין בכל שהן במינן - הואיל והוא בירושלים, הרי הוא כדבר שיש לו מתירין; ויאכל הכל במתרה.

לדעת הרמב"ם (בפירוש המשניות) המשנה מדברת כשהפירות נתערבו בירושלים דווקא, והתערובת אינה בטלה "לפי שנאמר לבעליו, כיון שאתה בירושלים והוא מקום אכילת המעשר .. אכול הכל בתורת מעשר" והרי זה דבר שיש לו מתירין שאינו בטל אפילו באלף. ואם הפירות נתערבו מחוץ לירושלים, "אינן אוסרין בכל שהוא, הואיל ויש טורח להעלותן לא מקרי דבר שיש לו מתירין" (הרע"ב שם).

אך לדעת הר"ש (שם) המשנה מדברת גם בתערובת מחוץ לירושלים, ומכל מקום נחשבת התערובת דבר שיש לו מתירין כי אפשר להעלותה לירושלים ולאכלה שם כמעשר.

והקשה ה'פרי חדש' (י"ד סי' קכ סק"ח):

בהלכה זו הרמב"ם פוסק כשיטתו בפירוש המשנה, וכתב "אם נתערבו בירושלים אסורין בכל שהן", אך בסוף הפרק (הט"ז) כתב: "מעשר שני בטל ברוב, באיזה מעשר אמרו, במעשר שנכנס לירושלים ויצא ונפלו מחיצות, שהרי אין שם

מחיצות להחזירו לשם, ואי אפשר לפדותו מאחר שנכנס...". ומה יש לדייק שדווקא כאשר "אין שם מחיצות להחזירו לשם" המעשר בטל, אבל אם היו מחיצות המאפשרות לאכול את המעשר בירושלים, היו מטריחים אותו להעלות ולאכול את התערובת בירושלים, ואם כן גם חוץ לירושלים נקראת התערובת דבר שיש לו מתירין!

ותירץ (ע"פ דברי התוספות, ב"מ נג,א):

כאשר התערובת נמצאת במרחק מועט מירושלים, הרי זה נחשב דבר שיש לו מתירין מחמת האפשרות להעלות לירושלים, אבל ברחוק הרבה מירושלים ויש טורח גדול להעלות לירושלים נקרא דבר שאין לו מתירין. ולפי זה מבאר גם שאין מחלוקת בין מפרשי המשנה, אלא "מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי", כי הרמב"ם מדבר במרחק גדול מירושלים (ואז התערובת בטלה), ואילו הר"ש מדבר במרחק מועט מירושלים (ואז הרי זה דבר שיש לו מתירין).

איסור ערלה במטעים העומדים לריח יום רביעי י' שבט ה'תשע"ט

ומה ההבדל בין הנוטע לקורות לנוטע למצוה, הרי שניהם אינם לצורך אכילה?

מבאר ה'ירושלמי' (ערלה פ"א ה"א) כי הנוטע לקורות אינו זקוק כלל לפרי אלא לעץ, אך הנוטע לאתרוג זקוק דווקא לפרי ולכן הוא חייב בערלה.

וה'מנחת שלמה' (ח"א, סי' עא, ד) כתב כי גם לדעת הפוסטים מערלה עצים העומדים לריח, היינו בעץ שפירותיו אינם טובים כל כך למאכל, אך עץ שפירותיו ראויים למאכל, יש בו ערלה אע"פ שנטעו לריח.

ויש שכתבו, כי אם ניכר שנטעו את האילן רק לשם ריח ולא לשם הפירות, הרי זה כנוטע לקורות שאין בו דין ערלה. ולכן עצים הנטועים בגן ציבורי וכדומה לשם ריח, אין בהם איסור ערלה, אך אם אין ניכר שנטעו העץ היא לשם ריח, יש בו איסור ערלה (ראה ערוך השלחן י"ד רצד, לח. ילקוט יוסף – מצוות התלויות בארץ, ב' עמ' סג"ד).

הלכות מעשר שני פרק י, הלכה ב: הנוטע אילן מאכל, ודעתו עליו שיהיה סוג לנגה, או שנטעו לקורות האילן, לא לפירותיו - הרי זה פטור מן הערלה.

מבואר בהלכה זו שאיסור ערלה נוהג רק באילן המיועד למאכל, אך הנוטע לצורך שימוש בענפי האילן כקורות וכדומה, אין בו איסור ערלה. ולפי זה כתב הרדב"ז (שו"ת ח"א, מה) שאין איסור ערלה נוהג בוודד מאחר ועיקר נטיעתו היא לריח. והוסיף כי אף על פי שהוא ראוי גם למאכל, אינו מאכל בריאים אלא רק למטרת רפואה ולכן אינו בכלל 'עץ מאכל' ואין בו איסור ערלה.

אך הנצי"ב (משיב דבר ח"ב, סי' פד) כתב שאף הנוטע לריח חייב בערלה, שהרי להלן (ה"ז) מבואר שהנוטע עץ אתרוג למצות ארבעת המינים חייב בערלה, הרי שגם אם כוונתו להשתמש בפרי אפילו שלא לצורך אכילה, יש בו איסור ערלה.

כהן שאינו מודה בעבודה יום חמישי י"א שבט ה'תשע"ט

מודה בהן", היינו שאינו מודה שמתנות כהונה ניתנו לכהנים. ותמה ה'כסף משנה': מדוע שינה הרמב"ם ממשמעות דברי הגמרא?

ויש לבאר:

מבואר בגמרא (פסחים עב, ב) שאכילת תרומה נקראת 'עבודה', כי היא כעבודת הקרבנות בבית המקדש. וכזה זה 'שאינו מודה בעבודה', היינו שאינו מודה שאכילת מתנות כהונה הן חלק מ'עבודה'. וזהו שכתב הרמב"ם 'אינו מודה בהן' – שאכילת מתנות כהונה הן כעבודה, ולכן "אין לא חלק ככהונה ואין נותנין לו מתנה מהן".

וכעין זה כתב הרמב"ם (הל' תרומות פט"ו הכ"ב) שמברכים גם על אכילת חלת חוצה-לארץ, כי "גם אכילת קדשי הגבול כעבודה, שנאמר 'עבודת מתנה אתן את כהונתכם' (במדבר יח, ז)".

הלכות בכורים פרק א, הלכה א: ארבע ועשרים מתנות כהנה נתנו לכהנים... וכל כהן שאינו מודה בהן - אין לו חלק בכהנה, ואין נותנין לו מתנה מהן.

בגמרא (חולין קלב, ב) נאמר "כל כהן שאינו מודה בעבודה, אין לו חלק בכהונה". ופירש רש"י (ד"ה שאינו מודה) "אמר בלבד... לא ציוה המקום להקריב לו קרבנות אלא משה בדה מלבו". ומבאר ה'כלי חמדה', אף שמודה שהקב"ה ציווה לתת לכהנים מתנות כהונה, אבל קרבנות שמקריבים לה' סבור הוא שאינם בגדר מצוה שציוה ה'. ולכן אין לו חלק במתנות כהונה אף שמודה שהמתנות ניתנות לכהנים, כי המתנות ניתנו תמורת עבודתם, ככתוב "כי שכר הוא לכם חלק עבודתכם" (במדבר יח, לא). וכיון שאינו מודה בעבודה, אין לו חלק במתנות.

אבל הרמב"ם שינה מלשון הגמרא וכתב "כל כהן שאינו

עמידה בפני מקימי מצוה

יום שישי י"ב שבט ה'תשע"ט

בשעתה נאמר רק במצוה שאינה מתקיימת בתדירות אלא לפרקים רחוקים, כגון הבאת ביכורים, ולא במצוות הנהגות בכל יום כקריאת שמע ותפילין.

וב'מחנה חיים' (ח"ג א"ח ס"ד) השיג על כך, שהרי אדרבה מצאנו שמצוה הנהגת בתדירות חביבה יותר שתדיר ושאינו תדיר תדיר קודם, ומדוע לא יצטרכו לעמוד בפני המקיים מצוה תדירה?

ולכן ביאר שאין אדם צריך לעמוד בפני המקיים מצוה אלא כאשר הוא עצמו אינו מקיים את המצוה באותו זמן או באותו יום. ולכן בעלי האומניות שבירושלים עמדו בפני מביאי הביכורים שהרי הם עצמם לא הביאו אז ביכורים, אך הרואה את חברו קורא קריאת שמע או מניח תפילין, אינו צריך לעמוד בפניו כי גם הוא מקיים מצוה זו באותו יום.

ויש שכתבו שרק כאשר מקיים המצוה בעצמו צריך לעמוד, צריך גם הרואה לעמוד מפניו, אך במצוה שיכולה להתקיים בשיבה אין צריך לעמוד מפני המקימה אפילו אם הוא מקיימה בעמידה, כי מאחר ויכול לקיימה בשיבה, אין צריך לעמוד מפניו (תורת חיים א"ח קב, ח).

הלכות ביכורים פרק ד, הלכה יז: כָּל פְּעֻלַּי אֲמִנִּית שְׁבִירוּשָׁלַיִם, עֹמְדִין לְפָנֵיהֶם וְשׂוֹאֲלִין בְּשִׁלּוּמָם: אֲחִינוּ אֲנִשִּׁי מְקוֹם פְּלוֹנִי, בָּאתָם בְּשִׁלּוּם?

האם צריך לעמוד בפני אדם המקיים מצוה?

מבואר בהלכה זו שאנשי ירושלים היו עומדים בפני מביאי הביכורים. ובגמרא (קידושין לג, א) נאמרו על כך שני הסברים: א. "חביבה מצוה בשעתה" ובאמצעות הקימה מראים את חביבותה. ב. כי אם לא יכבדו כראוי, הם עלולים להימנע מלבוש בעתיד, מחמת הטרחה שבדבר. ולפי טעם זה, מדובר בדיון מיוחד בהבאת ביכורים ולא בשאר המצוות.

ועל פי הטעם הראשון כתבו הפוסקים (כנסת הגדולה י"ד רסח, הגהות ב"י ב) שיש לעמוד מפני נושאי התינוק לברית מילה, ובשעת ברכת 'שבע ברכות' של חתן וכלה. והט"ז כתב (י"ד סי' שסא, ס"ב) ש"בכל דבר מצוה שאדם הולך ומתעסק בה, יש לעמוד לפניו".

אך פשוט שאין צריך לעמוד מפני אדם הלבוש בציצית או תפילין או הקורא קריאת שמע, שאם כן אין לדבר סוף ויהא עלינו לעמוד כל היום. וכמה חילוקים נאמרו בדבר:

ה'נודע ביהודה' (מהר"ק א"ח כז) כתב ש'חביבה מצוה

בעלות האדם על מעשר שני

שבת קודש י"ג שבט ה'תשע"ט

בה היתר אכילה. ומטעם זה פסק בהלכות לולב (פ"ח ה"ב) שאתרוג של מעשר שני כשר (אף שבד' מינים נאמר "ולקחתם לכם" - 'משלכם'), כי גם שם אין צורך בבעלות ממונית אלא די בהיתר האכילה שיש לו בה.

ועדיין צריך להבין:

כיון שמעשר שני הוא ממון גבוה, הרי מה שיש לו היתר אכילה הוא זכות לאכול מ'שולחן גבוה' ואין נחשיבו ל'עריסותיכם'?

והביאור:

גם אם מעשר שני הוא ממון גבוה, הזכות שניתנה לבעלים לאכלו בירושלים, משמעה שהתורה נתנה לו בעלות גמורה לענין זה, והרי זו נחשבת 'עריסותיכם' לענין חלה, ו'לכם' לענין אתרוג (שערי יושר ש"ו פט"ז).

הלכות בכורים פרק ו, הלכה ד: עֶפְתָּ שֶׁל מַעֲשֵׂר שְׁנִי בִירוּשָׁלַיִם, וְעֶפְתָּ שְׁבִיעִית... חֲבִיבִי בְּחֻלָּה.

בגמרא (פסחים לו, א) נחלקו תנאים בעיסה של מעשר שני: לדברי רבי מאיר, מעשר שני ממון גבוה ופטורה מן החלה שנאמר (במדבר טו, כ) "ראשית עריסותיכם חלה תרימו" ודרשו "עריסותיכם - משלכם" ולא עיסה של גבוה, ואילו לדברי חכמים מעשר שני ממון הדיוט ועיסה זו חייבת בחלה.

ותמחו האחרונים (כסף משנה, שער המלך הל' חר"מ פ"ו ה"ח ועוד): הרמב"ם פסק בהלכות מעשר שני (פ"ו ה"ט) שמעשר שני ממון גבוה ואם כן, איך פסק כאן שעיסת מעשר שני חייבת בחלה? וביאר ה'כסף משנה' בשם הר"י קורקוס, שהרמב"ם פוסק כרב חייא בר אבין (סוכה לה, א) הסובר שגם לדעת רבי מאיר שמעשר שני ממון גבוה, עיסת מעשר שני נחשבת 'עריסותיכם', אף שאין לו בעלות ממונית עליה, כיון שיש לו

המשך ביאור למס' חולין ליום שני עמ' ב

10 שיכולה לנקוב בשר משני צידיה, בין מצידה החד ובין מצד
11 ראשה, לא שְׁנָא -[בין] אם קוֹפָא לְגִי - ראשה פונה אל פנים הכבד,
12 ולא שְׁנָא -[בין] אם קוֹפָא לְבָר - ראשה פונה לכיוון חלל הגוף, בכל
13 אופן שהוא טריפה, לפי שיש לומר שנקובי נְקִיב וְאִתָּא - ניקבה
14 את המעיים ובאה לכבד.
15 הגמרא דנה בדברי רב אשי. מקשה הגמרא: וּמָא שְׁנָא - במה
16 שונה מחט שנמצאת בכבד ממה ששנינו בברייתא (להלן ג.) אודות
17 מִחַט שְׁנִמְצָאָה -[שנמצאה]

1 לכבד, וצידה החד הוא בתוך הכבד, נְקִיבִי נְקִיב וְאִתָּא - ודאי
2 שהגיעה אל הכבד מחוצה לו, שנכנסה דרך הוושט למעיים,
3 ונקבה את המעיים ויצאה אל הכבד, ועל כן היא טריפה. ואילו אִי
4 קוֹפָא לְגִי - אם צד ראש המחט הוא בתוך הכבד וצד חודה
5 מחוצה לו בחלל הגוף, כִּמְפֻנָא נְקִיב וְאִתָּא - ודאי שבאה דרך
6 הקנה וניקבתו ויצאה אל הכבד, והרי היא כשירה.
7 וְהִנֵּי מִלִּי - וכל זה שאמרנו שיש חילוק בין אם ראשה פונה לחלל
8 הגוף או שראשה פונה אל תוך הכבד, בְּאִלְמָתָא - במחט עבה,
9 שאין יכולה לנקוב מצד ראשה, אֲבָל קְמִינָתָא - במחט דקה,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - ז' י"ג שבט תשע"ט

יום ראשון ז' שבט ה'תשע"ט

הלכות מעשר

פרק שלשה עשר

1 יבאר שפירות שחזקתן מן ההפקר פטורין מן הדמאי.
כשגזרו על הדמאי לא גזרו אלא על פירות הארץ שהחזקו
בה עולי בבל. ודין החמרים שהביאו פירות לצור. והלוקח
מתגר נכרי, ואיזהו תגר. אם גזרו על פירות חוצה לארץ
שנכנסו בה. דברים שלא גזרו עליהם כשגזרו על הדמאי.
כל העיר מוכרין ודאי ואחד מוכר דמאי כיצד יתקן.

1 א. פירות שחזקתן מן ההפקר², כגון השיתין³
והרימין⁴ והעזרדין⁵ ובנות שוח⁶ ובנות שקמה⁷
והגפנין⁸ ונובלות תמרה⁹, והן שעדיין לא הטילו
שאר¹⁰, הנצפה¹¹ והנסכר¹² וכיוצא בהן - פטורין
מן הדמאי¹³, והלוקחן מעם הארץ - אינו צריך
להפריש מהן תרומת מעשר ולא מעשר שני¹⁴, מפני
שחזקתן מן ההפקר. אפילו אמר לו עם הארץ: אינם
מעשרין - הרי אלו פטורין מן המעשרות, עד
שיודע לו שהן מן השמור¹⁵.

(2) במשנה שם: "הקלים שבדמאי". ופסק רבינו כר' יוחנן
בירושלמי שם, שהקילו בהם מפני שרובם מן ההפקר. ואם כן
אף ודאי שלהם פטור. (3) "מין ממני התאנים המדבריות".
(4) סנה המגדל פרי גרוע. (5) "מין ממני התאנים הלבנות
הנותנת פרייה מג' שנים לג' שנים". (6) תאנים מדבריות.
(7) מין מהירקות ודומה לשבת. ובברכות שם: "שלהי גופני",
כלומר, ענבים סתוניות. (8) "הם התמרים הנופלים מן
הדקל כשהרוח מנשבת והוא גם כן רובו הפקר" (9) כלומר,
עדיין לא נגמר בישולם, כי זהו מנהג התמרים בעת הבישול
להיות רפים ונפוחים כלחם החמץ. (10) הוא הצלף. וגם
ה"פרחה" שהוא עיקר פריו (שם) בכלל הקלים שבדמאי.
(11) הוא זרע גד. ונראה מדבריו שהוא פטור בכל מקום, ולא
רק בארץ יהודה. ואף שלמעלה פרק ד הלכה יח, משמע
שכסבר חייב במעשר, זהו רק בכסבר המשומר בחצר.
(12) "דמאי" לאו דווקא, שהרי פטורים גם מן הוודאי.
(13) ראה למעלה פרק ט הלכה ב, שהלוקח מעם הארץ צריך
להפרישם. (14) היינו ממקום שרוב ישראל משמרים שם,
שאו חייב לעשר אפילו בדמאי.

10 ב. הפכורות¹⁵ והסיפות¹⁶: שפבקה - פטורין מן
11 הדמאי¹⁷, ושפגנה - חביבין¹⁸, מפני שהן נשמרין.
12 ואלו הן הפכורות: כל הפירות שפברו עד שלא
13 הושבו שומר על הפקעה לשמר פרותיה¹⁹.
14 והסיפות הן הפירות שישארו אחר שיקפלו
15 המקצועות²⁰ שפשודות ויניחום בלא שומר²¹. וכן
16 החמץ העשוי מן התמרים²² - פטור מן הדמאי²³.

(15) הפירות שנתבשלו תחילה. (16) שמתבשלות בסוף.
(17) הוא הדין מן הוודאי. (18) לעשר, אפילו דמאי.
(19) כלומר, שהתאנים שנתבכרו הן כל-כך מועטות, שעדיין
אינן שוות שכר שמירה. (20) "המחצלות שמייבשין
עליהן תאנים וענבים". (21) ונראה שנתיאשו הבעלים מהן.
(22) "שם זה נופל על הזגים והחרצנים הנשארים מן הענבים
אחר סחיתתן ועל השמרים היורדים לשולי הכלי". ולכן נקט
כאן "תמרים" בלשון רבים. (23) ואף מן הוודאי.

17 ג. כשגזרו על הדמאי - לא גזרו אלא על פירות
18 הארץ שהחזיקו בה עולי בבל בלבד²⁴, שהוא מפני
19 ולפנים. וקזיב עצמה - פלחון. וכל הפירות
20 הנמצאות מפני ולחון - פטורין מן הדמאי²⁵,
21 שחזקתן מפרות מקום שגמאצאו בו²⁶.

(24) כלומר, רק על אלה גזרו, אבל על פירות הארץ שלא
החזיקו בה אלא עולי מצרים - לא גזרו. (25) שם אמרו,
שפטורים גם מן הוודאי מפני שרובם של גויים. והם
פטורים מן המעשרות. (26) "ולא נאמר שמא פירות ארץ
ישראל הם והוציאם חוצה לארץ".

22 ד. פירות שידוע²⁷ שהן מפרות הארץ שהחזיקו בה
23 עולי בבל, אף על פי שהן נמצאות בסוריא, ואין
24 צריך לומר בארץ שהחזיקו בה עולי מצרים²⁸
25 בלבד²⁹ - הרי אלו חביבין בדמאי³⁰, ומפרישין מהן
26 תרומת מעשר ומעשר שני. לפיכך³¹, הדבילה
27 השמנה שאין פמותה אלא בארץ שהחזיקו עולי
28 בבל, וכן התמרים הגדולים, והחרובין השונים³²,
29 והארז הלכן ביותר, והפמון הגדול³³ - מתעשרין
30 דמאי בכל ארץ ישראל³⁴ ובסוריא³⁵. וכן כל פיוצא
31 בפרות אלו³⁶.

(27) אבל אם ספק הדבר, אנו אומרים: במקום שהם נמצאים
מאותו מקום מקורם. (28) נקט בלשון "אין צריך לומר",
משום שארץ ישראל שהחזיקו בה עולי מצרים חמורה יותר
מסוריא. (29) כלומר, ולא החזיקו בה עולי בבל.
(30) שכיוון שבאו ממקום שגזרו הדמאי, שוב לא פקע
חיובם. (31) משנה שם פרק ב: "ואלו דברים מתעשרים
דמאי בכל מקום, הדבילה והתמרים והחרובים האורז
והכמון". (32) כלומר: מיושרים. (33) שם: "והא כמון
בקפרוס? עקום הוא". כלומר, וכמון של ארץ ישראל, ישר
הוא. ואם כן יש להגיה כאן "הישר". (34) כלומר, אף
במקום שהחזיקו בו עולי מצרים בלבד. (35) אבל לא
בחורץ לארץ, שפירות של ארץ ישראל שיצאו לחוצה לארץ,
פטורים מן המעשרות. ונמה שכתב רבינו בפירוש המשנה
שם: "אחד שיהיו בארץ ישראל או בחו"ל היינו אם נגמרה
מלאכתם בארץ, ואחר כך יצאו לחוצה לארץ, שאז חייבים
במעשרות". (36) שאין כמותם בחוצה לארץ.

ה. החמרים שהביאו פירות לצור³⁷ - חביבין בדמאי³²;

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הגוי ומן הכותי חזקתו וודאי". וזהו כר' מאיר ור' יהודה הסוברים שמירוח הגוי אינו פוטר.

- ט. אי זהו תגר? זה שהביא שתיים ושלש פעמים⁵¹.
 21 אכל אם הביא פעם אחת, אפלו הביא שלש
 22 משואות בבת אחת, או שהביא הוא ובנו ופועל⁵² -
 23 עדן לא החזק תגר⁵³.
 24

51] אם בפעמיים מתחזק לתגר - בשלוש לא כל שכן? אבל נראה שגם בפעמיים מתחזק לתגר, אם בפעם אחת מאותן שתי הפעמים הביא שתי משאיות, שביחד הן שלוש משאיות, ורק בפעם אחת אינו מתחזק, אף אם הביא שלוש משאיות]. 52) בעיא שלא נפשטה שם. 53) גם בהביא הוא ובנו ופועל, שכיוון שלא נפשט בירושלמי, אי אפשר להחזיקו כתגר מספק ולפטרו מתרומה גדולה כמפריש דמאי, אלא מפריש כדין וודאי.

- י. פשגזרו על הדמאי - לא גזרו על פירות חוצה
 25 לארץ שנכנסו לארץ⁵⁴.
 26

54) מכיוון שכל דיני דמאי מדוברים כשלקח הפירות לאחר שנגמרה מלאכתם, גם כאן וודאי מדובר באופן שנכנסו לארץ לאחר שנגמרה מלאכתם בחוצה לארץ, שאז אינם חייבים במעשרות בארץ אלא מדבריהם. ואם כן ייתכן שאם נגמרה מלאכתם בארץ, שאז חייבים הם במעשרות מן התורה - גזרו עליהם דמאי.

- יא. פירות הארץ שרבו על של חוצה לארץ - הרי
 27 אלו⁵⁵ חזקין בדמאי⁵⁶. ושל חוצה לארץ שרבו על
 28 פירות הארץ, וכן דברים שחזקתן תדיר מחוצה
 29 לארץ, כגון אגוזים ודרמסקעות⁵⁷ - הרי אלו
 30 פטורין מן הדמאי.
 31

55) כל הפירות שבארץ. 56) שהולכין אחר הרוב. 57) מין שזיף שמקורו מסביבות דמשק. ואף על פי שדמשק אינה חוץ לארץ, אלא סוריא - הרי לא גזרו בה על הדמאי, וכמו כן לא גזרו על פירותיה שנכנסו לארץ.

- יב. לא הלכו חכמים בפרות חוצה לארץ⁵⁸ לא
 32 אחר המרא⁵⁹ ולא אחר השעם והרית, אלא אחר
 33 הרב: כל שרבו לו⁶⁰ - מתר, ושללא רבו לו -
 34 אסור. כיצד? רבו בעיר אכל לא במדינה⁶¹, או
 35 שרבו במדינה ולא רבו בעיר; בהר ולא רבו
 36 בפקעה, בפקעה ולא בהר; רבו לחנוני ולא לבעל
 37 הפית, לבעל הפית ולא לחנוני; זה שרבו בו -
 38 מתר, ומקום שלא רבו בו - חזב בדמאי.
 39

58) כלומר, בפירות שהם בספק אם הם מן הארץ או מחוץ לארץ. 59) כלומר, המראה הניכר בטביעת עין. אבל אחר הצבע, הולכים. 60) פירות חוצה לארץ על פירות הארץ. 61) בכל המקומות מחוץ לעיר.

- יג. רבו פירות חוצה לארץ בשוק⁶² ונתמעטו - חזר
 40 השוק ליטנו, והלוקח ממנו - חזב בדמאי.
 41

62) והתירו את השוק.

- 1 שחזקתן מהארץ שהחזיקו עולי ככל, שהיא
 2 הקרובה לה³⁸. והארץ³⁹ - אין חוששין לה⁴⁰, אלא כל
 3 הארץ הנמצא חוצה לארץ שהיא קרובה לארץ⁴¹
 4 שהחזיקו עולי ככל - פטור מן הדמאי, אלא אם כן
 5 היה נפרד⁴², כמו שבארנו.

37) שהיא חוץ לארץ. 38) שכיוון שבאו בשיירה, לא מסתבר שמשדה העיר הביאו, אלא ממקום אחר. והיינו כשהביאו לאחר שנגמרה מלאכתם בארץ ישראל, שאם לא כן פטורים הם ממעשרות, ככל פירות ארץ ישראל שיצאו לחוצה לארץ. 39) של חוצה לארץ. 40) "שלא נתרעב באורו של ארץ ישראל". 41) כלומר, אף על פי שהיא קרובה לארץ שהחזיקו בה עולי ככל. 42) שהיה לבן ביותר.

- ו. הלוקח מפעלי אוצרות בצור - פטור מן
 7 הדמאי⁴³, ואין אומרים שפא מפרות הארץ אצור⁴⁴.
 8 וכן חמור יחידי שנקנס לצור והוא טעון פירות -
 9 פטור מן הדמאי, שחזקתן משדה העיר⁴⁵.

43) שאנו אומרים מאותה העיר באו. 44) אף שארץ ישראל קרובה לה. 45) ואף שבשיירה תולים שממקום אחר באו - בחמור יחידי אין לתלות כן, אלא מכאן הוא.

- ז. הלוקח מפעלי אוצר בצידון - חזב בדמאי, מפני
 10 שקרובה היא⁴⁶ יותר מצור⁴⁷, שחזקתה שאוצרין
 11 מפרות הארץ שהחזיקו עולי ככל. אכל הלוקח מן
 12 החמרים בצידון - פטור מן הדמאי, מפני שחזקתן
 13 שמיביאין מחוצה לארץ⁴⁸.
 14

46) ודרך האוצרים פירות להביא ממקום קרוב. 47) דברי רבינו תמוהים: הרי ידוע שצידון רחוקה יותר מצור? וכבר העיר על זה מהרי"ט, ולפיכך הגיה בדברי רבינו: [לא] מפני שקרובה היא יותר מצור [אלא] מפני שחזקתה וכו'. [אולם גם בפסוקים ישנה הוכחה כי צידון הייתה קרובה יותר מצור, שהרי נאמר: "אשר לא הוריש את יושבי עכו ואת יושבי צידון ואת אחלב וגו'", ואם צידון רחוקה יותר מצור, למה לא נזכרה כאן גם צור, שאף היא לא נכבשה, שהרי היה בה מלך גוי, הרי שהייתה קרובה יותר מצור. ועל כרחנו אנו צריכים לדברי רד"ק שכתב, שהיו שתי ערים בשם "צידון" האחת "צידון רבה", והייתה צידון אחרת קטנה ממנה]. 48) שדרך החמרים להביא ממקום רחוק.

- ח. הלוקח מן העובד פוכבים בארץ שהחזיקו עולי
 15 ככל⁴⁹, אם היה תגר עובד פוכבים שלוקח
 16 מישראל⁵⁰ - הרי פירותיו דמאי. לפיכך, בראשונה,
 17 בזמן שהיה רב ארץ ישראל ביד ישראל, הלוקח
 18 מכל תגר עובד פוכבים - מעשר דמאי, כלוקח מעם
 19 הארץ.
 20

49) שגזרו בה על הדמאי. 50) אבל אם לוקח מגויים, פטור מן המעשרות, לדעת רבינו, שהרי המדובר בקונה פירות שנגמרה מלאכתן, שאם לא נגמרה מלאכתם - מעשר וודאי כקונה מישראל, ובתוספתא שם: "אבל מביאין לו מן

18 מִפְּנֵי שֶׁהוּא נִבְלָע בְּגוֹפוֹ, וְסִיכָה הִיא כְּשִׁתְּיָהּ בְּכָל
19 מְקוֹם.

(80) הנותן ריח טוב. (81) אלא לסיכה. ואף על פי שסיכה כשתייה, - לא החמירו בסיכה לעניין דמאי, אלא בשמן העומד לאכילה. (82) והמדובר בשמן העומד לאכילה ולפיכך החמירו גם בסיכה. (83) והרי הוא כשמן שסכים בו את הכלים.

20 יז. עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁשָּׂאֵל מִיִּשְׂרָאֵל⁸⁴ לָתֵן לוֹ⁸⁵ שֶׁמֶן⁸⁶
21 עַל מִכְתּוֹ - אָסוּר בְּדִמְאִי⁸⁷, וּמִתֵּר בְּדִמְאִי⁸⁸. נִתֵּן
22 הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁמֶן⁸⁹ עַל גְּבִי טְבֵּלָא לְהַתְעַגֵּל⁹⁰
23 עָלֶיהָ - מְשַׁעֲמֵד⁹¹ מִתֵּר לְיִשְׂרָאֵל לִישָׁב אַחֲרָיו⁹².

(84) חבר. (85) כלומר, שהישראל עצמו יתן השמן על גבי המכה. (86) של ישראל. (87) כלומר, בשמן של טבל וודאי, לפי שהוא כנהנה מן הטבל הנאה של כילוי ואסור. (88) שכיוון שהוא חולה הקלו חכמים, כמו שהתירו להאכיל דמאי לעניים ולאורחים. (89) בין של דמאי ובין של וודאי. (90) להתגלגל. (91) הגוי, ונשתיר מעט מן השמן על הטבלא. (92) שאין איסור טבל אלא מחמת תרומה המעורבת בו. וכיוון שהתעגל, כבר נתחללה התרומה, שגם תרומה מתחללת על גבי גופו של הכהן.

24 יח. מִי שֶׁנִּפְל שֶׁמֶן דְּמָאִי עַל בִּשְׁרוֹ⁹³ - מְשַׁפְּשֵׁפוּ
25 וְאִינוּ חוֹשִׁשִׁים⁹⁴. הַלּוֹקֵחַ יֵינן לְמוֹרִיס⁹⁵ אוּ לְאֻלּוֹנִיתִית⁹⁶,
26 אוּ קִטְנִיּוֹת לַעֲשׂוֹת טַחֲנִינִין⁹⁷ - חֵיב בְּדִמְאִי⁹⁸. אֲכָל
27 הַלּוֹקֵחַ⁹⁹ מוֹרִיס שֵׁשׁ בּוֹ יֵינן, אוּ אֻלּוֹנִיתִית, אוּ שֶׁלֶקֶח
28 טַחֲנִינִין - הֵרִי אֵלּוּ פְּטוּרִין מִן הַדְּמָאִי; שֶׁלֹּא גִזְרוּ עַל
29 תַּעֲרֻכַּת דְּמָאִי. וְאִם הָיָה הַדָּבָר שֶׁחֵיב בְּדִמְאִי
30 שֶׁנִּתְעַרַּב כְּגוֹן תְּבֵלִין וְשֹׁאֹר, הוֹאִיל וְטַעְמוֹ נָפֵר -
31 אֵינָן בְּטָלִים, וְנִמְצָאֵת כָּל הַתַּעֲרֻכַּת חֵיבַת בְּדִמְאִי¹⁰⁰.

(93) כלומר, ישראל שנפל שמן על בשרו. (94) ואף על פי שאין סכין בשמן של דמאי - כיוון שנפל על בשרו, נתחללה קדושת התרומה שבו. (95) הוא ציר של דגים, שהיו מטילים לתוכו יין. (96) הוא יין שנותנים בו שמן. (97) קטניות טחונות ששמים בהם דבש. (98) אף על פי שעכשיו הוא "תערוכת דמאי" - כיוון שבא לידו הדמאי בעין. (99) מעם הארץ. (100) לפי שטעמם ניכר בכלה.

32 יט. כָּל אֵלּוּ הַפְּטוּרִין מִן הַדְּמָאִי שֶׁלֹּא גִזְרוּ עָלֵיהֶם,
33 אִם הִתְקַיֵּינָן דְּמָאִי¹⁰¹ וְהִפְרִישׁ מֵהֶם תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר
34 וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי¹⁰² - מֵה שֶׁעָשָׂה עֲשׂוּי. אֲכָל אִם תִּקֵּן אֶת
35 הַדְּמָאִי בְּדִמְאִי¹⁰³ וְהִפְרִישׁ מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה גְּדוּלָּה
36 וּמַעֲשֵׂרוֹת¹⁰⁴, אוּ שֶׁתִּקֵּן אֶת הַדְּמָאִי בְּדִמְאִי¹⁰⁵ - לֹא
37 עָשָׂה כְּלוֹם¹⁰⁶.

(101) כלומר, תקנם כדרך שמתקנים דמאי. (102) ירושלמי שם. ובתוספתא לא נזכר אלא מעשר שני. (103) צריך להיות: "כוודאי" (כסף משנה), כלומר, כדין וודאי. (104) כלומר, מעשר ראשון, תרומת מעשר, מעשר שני או מעשר עני. (105) צריך להיות: "כדמאי", כלומר, כדין

1 יד. וְאֵלּוּ דְּבָרִים שֶׁלֹּא גִזְרוּ עָלֵיהֶן בְּשַׁעֲה שֶׁגִּזְרוּ עַל
2 הַדְּמָאִי: הַלּוֹקֵחַ פְּרוֹת⁶³ לְזִרְעָה⁶⁴ אוּ לְהַאֲכִיל
3 לְבִהמָה⁶⁵, קֶמַח לַעֲוֹרוֹת⁶⁶ אוּ לְמִלּוּגְמָא⁶⁷ אוּ
4 לְרִטְיָה⁶⁸, שֶׁמֶן לְהַדְלִקַת הַנֵּר אוּ לְסוּף בּוֹ אֶת הַפְּלִים,
5 יֵינן לְקִילּוֹר⁶⁹, וְחֵלֶת עִם הָאֶרֶץ⁷⁰, וְהַמְדָּמָע⁷¹, וְהַלְקִיחַ
6 בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר שְׁנִי⁷², וְשִׁירֵי הַמִּנְחֹת⁷³, וְתוֹסֶפֶת
7 הַבְּפוּרִים⁷⁴. כָּל אֵלּוּ פְּטוּרִים מִן הַדְּמָאִי, וְכִינֵן
8 שֶׁאִמְרוּ לוֹ עִם הָאֶרֶץ: מִתְקַנֵּין הֵם - אִינוּ צְרִיךְ
9 לַעֲשׂוֹר⁷⁵.

(63) כלומר, חטים או שעורים, מעם הארץ. (64) שאילו היה זה טבל וודאי, היה חייב לעשר לפני שזורע. (65) אף כאן, אילו היה טבל וודאי היה חייב במעשר. (66) "לעבד בהם העורות". (67) והקמח נמאס בתוך המלוגמא. (68) היא מלוגמא היא רטייה, אלא שהראשונה יוונית והשנייה לשון הקודש. (69) שנותן היין לתוך משחת העיניים והיין בטל לגמרי, והרי הוא כאילו קונה שמן לסוך בו את הכלים, ולכן סמך רבינו יין לשמן. (70) בין שהפרישה עם הארץ, שאימת חלה על עם הארץ ואינו משקר, ובין לקח עיסה מעם הארץ והפריש הוא ממנה חלה, שלא גזרו על אכילת מצוה. (71) "הוא דבר המעורב מחולין ותרומה וכו'" כי התרומה שמה דמע והוא מה שאמר הכתוב: מלאתך ודמעך". ובין שלקח פירות שנדמעו אצל עם הארץ, כגון שנפלה תרומה גדולה לפחות ממאה ונתנה לכהן. שאימת דימוע על עם הארץ ואינו משקר, ובין אם לקח פירות מעם הארץ ונדמעו אצלו שכיוון שאוכלם בתורת תרומה - אכילת מצוה היא ולא גזרו עליה. (72) "הם הפירות שלקחו בירושלים בכסף מעשר שני". ובין אם הכסף של מעשר שני דמאי, ובין אם הוא וודאי. (73) "הוא הנותן מן המנחה אחר שיקריב ממנה מלא קמצו, והנותן ההוא אוכלים אותו הכהנים כמו שחייב עליהם הכתוב". (74) ובתוספתא שם פרק ב וירושלמי שם פרק ג הלכה ה אמרו שפטורה אף מן הוודאי. (75) שלא הקלו חכמים אלא כשיש במה לתלות, כמו שאמרו בירושלמי לעניין שבת ששואלו ואוכל על פי: אם מפני כבוד השבת למה לי שואלו? - על ידי עילה.

10 טו. הַלּוֹקֵחַ פְּרוֹת לְאֲכִילָה וְנִמְלֵךְ עָלֵיהֶם לְבִהמָה⁷⁶
11 - הֵרִי זֶה לֹא יִמְכְּרֵם לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים⁷⁷, וְלֹא יֵאֲכִילֵם
12 לְבִהמָה⁷⁸, אֲפִלּוּ לְבִהמָת אַחֲרֵים⁷⁹, עַד שֶׁיִּתְקַנֵּם
13 דְּמָאִי.

(76) בירושלמי אמרו כן גם על לקחם לאכילה וחשב עליהם לזרע. (77) שכשקנה לעצמו נתחייב בדמאי, ואסור למכור טבל. (78) שלו, שאסור להאכילה עד שיעשר. שהרי נהנה ממנו הנאה של כילוי. (79) בשכר, שהרי הוא מוכר טבל.

14 טז. שֶׁמֶן עֶרֶב⁸⁰ - פְּטוּר מִן הַדְּמָאִי, שֶׁאֵין חִזְקָתוֹ
15 לְאֲכִילָה⁸¹. שֶׁמֶן⁸² שֶׁלֶקֶח הַסּוּרֵק לְתוֹתוֹ בְּצִמְרֵי - פְּטוּר
16 מִן הַדְּמָאִי, מִפְּנֵי שֶׁהוּא נִבְלָע בְּצִמְרֵי⁸³. אֲכָל שֶׁמֶן
17 שֶׁלּוֹקֵחַ הָאוֹרֵג לְסוּף בֵּין אֲצִבְעוֹתָיו - חֵיב בְּדִמְאִי,

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פירות וכל דבר לח כגון דבש ושמן" (פירוש המשנה). וכיון שהוא מוכר במדה גסה, מותר לו למכור דמאי והלוקח יתקנם, כנ"ל פ"א הלכה ב. וממה שאמרו שהסיטון נאמן לומר משל אחד הם (ראה להלן), נראה שהמדובר בסיטון עם-הארץ (חידושי מהרי"ח במשנה שם). (4) אבל מהם עליהם יכול לעשר, אף שהסיטון לוקח מהרבה אנשים, יש להניח שמוכר פירות של כל אחד ואחד לחוד. וראה בהלכה הסמוכה וסוף הלכה ד. (5) כלומר, שניהם חטטה שחורה או לבנה, וכל-שכן אם אחת שחורה ואחת לבנה. (6) שכיון שהם מין אחד ובקופה אחת, היה מקום לומר שהם משל אדם אחד. (7) כלומר, הקופה הנ"ל. (8) תוספתא שם: הלוקח מן החנוני וחזר ולקח ממנו שניה, אף-על-פי שמכיר את החבית שהיא היא, לא יעשר מזה על זה. ובירושלמי שם הלכה ה: "אם מכיר הוא את החבית שהיא היא, מעשר ממנו עליו כו' הדא דתימר באילין אינוקרימא (כן צריך להיות, והן כדי יין - תוספתא כפשוטה), ברם באילין שפייטא (כן צריך להיות, והם כלי מדה, ועשויים גם לשאיבת היין מן הגת - שם), אורחא מפנתין אילין לגוא אילין (= דרכם לפנות ולהריק מכלי אחד אל השני)". (9) למעלה פ"א הלכה ו, ופ"ה מהלכות תרומות הלכה יב. (10) ומעשר מזה על זה (משנה שם).

- ב. הִיָּה¹¹ מוֹכֵר¹² פְּשׁוּת¹³ או יֵרֶק, וְהָיָה¹⁴ מִבִּיאֵין¹⁹ וְצוֹכְרִין לְפָנָיו - הַלּוֹקֵחַ מִמֶּנּוּ מַעְשֵׁר מִכָּל פְּשׁוּת²⁰ וּכְשׁוּת, וּמִכָּל אֲגָדָה וְאֲגָדָה¹⁵, וּמִכָּל תְּמָרָה וְתִמְרָה¹⁶.

(11) תוספתא שם, בשינוי לשון. (12) הסיטון הנ"ל. (13) בכתב-יד: "קישות", וכן הוא בתוספתא שם, והם קישואים. וראה בעוקצין פ"ב משנה א (תוספתא כפשוטה). (14) כלומר, אלה שהסיטון קונה מהם על-מנת למכור. (15) של ירק. (16) שכיון שהרבה מביאים לפניו, יש לחשוש שנתערבו הפירות. וראה להלן הלכה ד, גבי בעל הבית המוכר.

- ג. הַלּוֹקֵחַ¹⁷ מִבַּעַל הַבֵּית¹⁸ וְחִזֵּר וְלָקַח מִמֶּנּוּ שְׁנִיָּה - מַעְשֵׁר מִזֶּה עַל זֶה, אֶפְלוּ מִשְׁתֵּי קָפוֹת, אֶפְלוּ מִשְׁתֵּי עֲצֵרוֹת¹⁹; שֶׁחֲזַקְתּוֹ שְׁאִינוֹ מוֹכֵר אֶלָּא מִשְׁלוֹ.

(17) שם פ"ה משנה ז. (18) כלומר, מביתו. וראה בהלכה הסמוכה. (19) כלומר, בכל פעם קנה ממנו בעיירה אחרת, והיה מקום לחשוש שמא במקום אחר לקח מפירות אחרים למכרם.

- ד. בַּעַל הַבֵּית²⁰ שֶׁהָיָה מוֹכֵר יֵרֶק בְּשׁוּק: בְּזֶמַן שֶׁמִּבִּיאֵין לוֹ מִגְּנוֹתָיו - מַעְשֵׁר מֵאֶחָד עַל הַכֹּל; וּבְזֶמַן שֶׁמִּבִּיאֵין לוֹ מִגְּנוֹת אַחֲרוֹת, אִם לָקַח מִמֶּנּוּ וְחִזֵּר וְלָקַח מִמֶּנּוּ פַּעַם שְׁנִיָּה - לֹא יַעְשֹׂר מִזֶּה עַל זֶה²¹.

(20) משנה שם. (21) אבל על הפעם הראשונה מעשר ממנו עליו, שאף-על-פי שסיטון מפריש מכל קישות וקישות (למעלה הלכה ב) - סתמו של בעל הבית שאינו מערב ירק של גינה זו עם ירק של גינה אחרת (רדב"ז).

- ה. הַלּוֹקֵחַ²² פֶּת מִן הַנְּחִתוֹם²³ - לֹא יַעְשֹׂר מִן

דמאי, ולא הפריש ממנו אלא תרומת מעשר ומעשר שני. (106) כלומר: אם תיקן את הדמאי כדין וודאי, שהפריש תרומה גדולה, וכמו כן הפריש מעשר ראשון ומעשר עני על מנת ליתנם ללוי ולעני - לא עשה כלום, שתרומה גדולה אינה תרומה, שהרי הפרישה כבר עם הארץ, ומעשר ראשון ומעשר עני אינו חייב לתת ללוי ולעני, אלא מעכבם לעצמו, כדין דמאי. ואם תיקן את הוודאי כדין דמאי ולא הפריש ממנו תרומה גדולה, הרי זו הפרשה בטעות, שאילו ידע שזהו וודאי, לא היה מקדים מעשר לתרומה גדולה, ואינה הפרשה.

- כ. כָּל הָעִיר מוֹכְרִין וְדֹאֵי¹⁰⁷ וְאֶחָד מוֹכֵר דְּמָאִי, וְלָקַח וְאֵין יָדוּעַ מִמֵּי לָקַח¹⁰⁸ - פִּיּוּצָה מִתְּקֵן? מִפְּרִישׁ תְּרוּמָה¹⁰⁹ וְתִרְוּמַת מַעְשֵׁר וְנוֹתֵנָן לַפֶּה¹¹⁰, וּמִפְּרִישׁ מַעְשֵׁר שְׁנִי בְּלִבְד¹¹¹, וְהָרִי הוּא כְּמַעְשֵׁר שְׁנִי שֶׁל דְּמָאִי¹¹².

(107) טבל. (108) וכיוון שלקח ממקום קביעותם, אין הולכים אחר הרוב, לפי ש"כל קבוע כמחצה על מחצה דמי". (109) שאף על פי שהדמאי פטור מתרומה גדולה - כאן מפרישה, מפני שהוא ספק טבל. (110) שאף על פי שספק הוא החמירו חכמים ליתן אותם לכהן, כיוון שהן במיתתו. וכן הוא בדמאי. (111) אבל מעשר ראשון ומעשר עני אינו צריך להפריש, אלא לקרוא להם שם בלבד, כמו בדמאי. (112) אם הכוונה שמקילים במעשר שני זה, כמו שמקילים במעשר שני של דמאי, שאין לו חומש ואין לו ביעור ונאכל לאונן וכו' - קשה להבין איך למד דיני מעשר שני זה, שהוא ספק טבל, מדמאי, שרוב עמי הארץ מעשרים הם.

- כא. וְכֵן אִם הָיוּ לְפָנָיו שְׁתֵּי קָפוֹת, אַחַת טָבֵל וְאַחַת מִתְּקֵן, וְאֲבָדָה אַחַת מֵהֶם¹¹³ - הָרִי זֶה מִפְּרִישׁ מִן הַשְּׁנִיָּה תְּרוּמָה גְּדוּלָּה וְתִרְוּמַת מַעְשֵׁר וְנוֹתֵנָן לְכָל כֹּהֵן שִׁירְצָה, וּמִפְּרִישׁ מַעְשֵׁר שְׁנִי בְּלִבְד בְּדָמָאִי¹¹⁴.

(113) ואינו יודע איזו מהם. (114) צריך להיות: כדמאי.

פֶּרֶק אַרְבָּעָה עָשָׂר

(1) יבאר הלוקח מן הסיטון וחזר ולקח ממנו פעם שנייה. הלוקח מן הפלטר או מן המנפול. תשעה מנפולין שלקחו מעשרה נחתומין. ודין הלוקח מן העני. ופועלים שהיו אוכלין והותירו פרוטות.

- א. הַלּוֹקֵחַ² מִן הַסִּיטוֹן³ וְחִזֵּר וְלָקַח מִמֶּנּוּ פַּעַם שְׁנִיָּה - לֹא יַעְשֹׂר מִזֶּה עַל זֶה⁴, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא מִין אֶחָד⁵, אֶפְלוּ מִקָּפָה אַחַת⁶, אִף עַל פִּי שֶׁמִּכִּיר אֶת הַחֲבִית⁷ שֶׁהִיא הִיא. מִפְּנֵי שֶׁהַסִּיטוֹן לּוֹקֵחַ מֵאֲנָשִׁים הֶרְבֵּה וּמוֹכֵר⁸, וְשָׂמָּה לָקַח זֶה שֶׁמִּכֵּר תִּחְלָה מֵעַם הָאָרֶץ שְׁפֻרוֹתָיו דְּמָאִי, וְזֶה שֶׁלָּקַח בְּסוֹף מִחִבֵּר שְׁפֻרוֹתָיו מִתְּקַנִּין, וּכְבֵּר בְּאַרְנֵי⁹ שְׁאֵין מַעְשָׂרִין מִן הַחֵיב עַל הַפֶּטוּר וְלֹא מִן הַפֶּטוּר עַל הַחֵיב. וְאִם אָמַר הַסִּיטוֹן: מִשְׁלָל אֶחָד הֵן - נֶאֱמָן¹⁰.

(2) דמאי פ"ה משנה ו, ותוספתא פ"ה. (3) "הוא המוכר

- עניים, שהללו פטורים ממעשר. (45) כלומר, העני שיודע מה שקבל מכל אחד ואחד, מעשר ממתנת כל נותן ונותן, שאנו חוששים שמא אחד עישר והשני לא עישר. אבל הלוקח מן העני, צריך לעשר מכל פרוסה ופולח (תוספתא כפשוטה). (46) כלומר, עני שנותן לו. וראה להלן. וכן הוא במשנה שם, בכתב-יד קמבריד' ומינכן. (47) כלומר, מערב הכל. (48) מן התערובת על כולה. (49) דברי רבי יהודה במשנה שם, שבא לפרש דברי התנא הראשון (רדב"ז). (50) "לפי שנאמר: מאחר שנתן זה הנותן מתנה גדולה, איש נדיב הוא ולא יקשה בעיניו המעשר, ונאמר שעל-כל-פנים הוציא המעשרות, ויתעשר הכל דמאי" (פירוש המשנה), ולכן בולל המתנות הגדולות ומעשרן. ואף-על-פי שפסק למעלה (פ"ג מהלכות תרומות הלכה ד), שאין בילה אלא בשמן ויין (וראה שם פ"ב הלכה יג) - זה אינו אלא בטבל ודאי, אבל בדמאי הקילו (ראה משנה למלך ופאת-השולחן). (51) ביין ש"נחשב עליו שהוא עכ"פ כלי ולא עישר, ולפיכך לא יתערב הכל שמא יפריש מדמאי על הודאי" (פירוש המשנה). ולא כתב רבינו "מכל אחת ואחת", כמו שכתב בתחילת ההלכה, שכאן מדובר בעני שנתנו לו (וכן נראה בתוספתא שם), ולא בלוקח מן העני, וראה למעלה.
- ט. שחק⁵² את הפת⁵³ וַעֲשֵׂאָהּ פְּרוּרִין, וְאֵת הַגְּרוּגָרוֹת⁵⁴ וַעֲשֵׂאָן דְּבִלָּה⁵⁵ - מַעֲשֵׂר מֵאֶחָד עַל הַפֶּל⁵⁶.
- (52) העני, תוספתא שם. (53) כלומר, קיבל ככרות שלימות, שהן מתנה מרובה. (54) בכמות מרובה. (55) שעל-ידי השחיקה היו מתדבקות הגרוגרות בדבש היוצא מהן (תוספתא כפשוטה). (56) כלומר, מפלח אחד או מככר מפורר אחד על הכל, שהקלו בדמאי במתנה מרובה, כמבואר למעלה. ולא בא רבינו להשמיענו בהלכה זו, אלא שכבר שלם הוא מתנה מרובה (פאת השולחן שם, וראה ברדב"ז).
- י. פּוֹעֲלִים⁵⁷ או אוֹרְחִים⁵⁸ שֶׁהֵיוּ מְסֻבִּין וְאוֹכְלִין⁵⁹, וְהוֹתִירוּ פְּרוֹסוֹת⁶⁰ - מַעֲשֵׂר מִכָּל אֶחָת וְאַחַת⁶¹.
- (57) תוספתא שם. ומדובר אף בפועלים של בעל-בית אחד, ואף-על-פי-כן אינו מעשר מאחד על הכל - שמא פועל זה או אורח זה, עישר, והשני לא עישר (תוספתא כפשוטה). והמדובר באופן שחייב לעשר, כגון שאכל אכילת קבע, שחייב במעשרות. שאילו אכילת עראי של פועל פטורה מן המעשרות, כמבואר למעלה (פ"ה הלכה ט) או שנגמר מלאכתם למעשר, שאינו אוכל מן התורה וחייב במעשרות (שם), אבל אם לא נגמרה מלאכתו למעשר ואוכל אכילת עראי שפטור מן המעשרות, בוודאי לא עישר, והרי זה כקונה דמאי מבעל-בית אחד שמעשר מאחד על הכל. (58) אף-על-פי שמאכילים את האורחים דמאי ואינם צריכים לעשר (למעלה פ"ה הלכה יא) - יתכן כי עישרו מצד חומרא, כי הרי אמרו שם "והרוצה לתקן יתקן" (דמאי פ"ג משנה א ולמעלה שם). (59) בתוספתא שם: "פועלין שהיו יושבין ואוכלין וכו' וכן אורחים שהיו מסובין וכו'". ורבינו כתב בשניהם "מסובין" להראות כי הפועלים מותרים להסב
1. הַחֲמָה²⁴ עַל הַצּוֹנְנָת²⁵; שְׁאֵנִי אוֹמֵר: חֲטִים שֶׁל אֶמֶשׁ
2. הֵיוּ מְשָׁל אֶחָד, וְשֶׁל הַיּוֹם מְשָׁל אֶחָד²⁶.
- (22) שם משנה ג, כר' יהודה ולא כר' מאיר. (23) "מי שילוש הקמח ועושה אותו ככרות ואופהו, נקרא נחתום" (פירוש המשנה שם). (24) הלחם החם שאפוהו היום. (25) הלחם הקר שאפוהו אתמול, אף ששניהם מדפוס אחד, כלומר, בצורה אחת (שם, וראה בהלכה הסמוכה). (26) ושמא אחד מהם מעשר והשני אינו מעשר, ונמצא מפריש מן הפטור על החיוב או מן החיוב על הפטור, אבל מן החמה על החמה או מן הצוננת על הצוננת מעשר, אפילו הם שני דפוסים, ראה בהלכה הסמוכה, גבי פלטר.
3. ו. הַלּוֹקֵחַ²⁷ מִן הַפֶּלֶטֶר²⁸, אֵף עַל פִּי שֶׁהָיוּ²⁹ דְּפוֹסִין
4. הַרְבֵּה - מַעֲשֵׂר מֵאֶחָד³⁰ עַל הַפֶּל; שֶׁהִנְחִיתוֹם שְׁמוֹכֵר
5. לַמִּנְפּוֹל³¹ עוֹשֶׂה עֲסָתוֹ דְּפוֹסִין הַרְבֵּה³². אֲבָל³³
6. הַלּוֹקֵחַ מִן הַמִּנְפּוֹל³⁴ - מַעֲשֵׂר מִכָּל דְּפוֹס וּדְפוֹס³⁵;
7. שֶׁהִנְפּוֹל לּוֹקֵחַ מְשִׁנֵּי נִחְתוּמִין.
- (27) שם משנה ד, כר' יהודה ולא כר' מאיר. (28) "הלוקח מן הנחתום למכור לבני אדם, נקרא פלטר" (פירוש המשנה שם). (29) הככרות. (30) מדפוס אחד. (31) נוסח אחר: "לפלטר" (הגהה בגליון הרמב"ם), וכן נכון, שהרי למנפול דין אחר, ראה להלן, ועיין מעשה רוקח. (32) והפלטר אינו לוקח אלא מנחתום אחד. והמדובר כשכל הככרות נאפו ביום אחד, שאם נאפו בשני ימים, הרי אין מפרישים מזה על זה (בהלכה הקודמת). (33) משנה שם. (34) אף הוא מוכר לחם, כפלטר, אלא שהוא קונה מהרבה נחתומין (פירוש המשנה). (35) ולא מכל ככר וככר מאותו דפוס, שבדפוס אחד אין חוששין שמא לקח המנפול משנים.
8. ז. תַּשְׁעָה³⁶ מִנְפּוֹלִין³⁷ שֶׁלָּקְחוּ מַעֲשֵׂרָה נִחְתוּמִין,
9. הוֹאִיל וְאֶחָד מֵהֶן³⁸ לָקַח מְשִׁנִּים, כָּל הַלּוֹקֵחַ מֵאֶחָד³⁹
10. מִן הַתַּשְׁעָה - מַעֲשֵׂר מִכָּל דְּפוֹס וּדְפוֹס⁴⁰.
- (36) ירושלמי שם. (37) היה יכול לשנות הלכה זו גם בפלטרין, שהרי מוכח שאחד מהם לקח משנים, אלא שאין זה מצוי שפלטר יקח משנים. (38) כלומר, לכל הפחות אחד מהם, וכל-שכן אם כמה מהם קנו משנים, שבוודאי מעשר מכל דפוס. (39) כלומר, אפילו מאחד, וכל-שכן אם קנה מכמה מהם, שהחשש גדול יותר. (40) כלומר, אף-על-פי שרובם קנו מנחתום אחד, אין אנו הולכים אחר הרוב, שכיון שקנה מהם, הרי זה "קבוע" ו"כל קבוע כמחצה על מחצה" (למעלה פ"ג הלכה כ).
11. ח. הַלּוֹקֵחַ⁴¹ מִן הָעֵנִי⁴², וְכֵן הָעֵנִי⁴³ שֶׁנָּתַנוּ לוֹ
12. פְּרוֹסוֹת פֶּת או פִּלְחֵי דְּבִלָּה⁴⁴ - מַעֲשֵׂר מִכָּל אֶחָת
13. וְאַחַת⁴⁵. וּבִתְמָרִים וּבְגְרוּגָרוֹת - בּוֹלֵל⁴⁶ הַפֶּל⁴⁷
14. וּמַעֲשֵׂר⁴⁸. אֵימָתִי⁴⁹? בְּזֶמֶן שֶׁהִמְתָּנָה מְרִבָּה⁵⁰; אֲבָל
15. בְּמוֹעֶטֶת - מַעֲשֵׂר מִכָּל מִתָּנָה וּמִתָּנָה⁵¹.
- (41) שם משנה ה, ותוספתא שם פ"ה. (42) שהוא חבר. ולקח ממנו פרוסות פת או פלחי דבילה, כדלהלן. (43) חבר. (44) פשוט הוא, שהמדובר בצדקה ולא במתנות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ממונו לצדקה ואח"כ ימסור לעני כשימצאנו.

כך גם בצדקה רוחנית, היינו בהשפעה על יהודי אחר, שגם אם אין בסביבתו עני בדעת, חייב להיערך ולהכין את עצמו כדי שבהזדמנות הראשונה יוכל לפעול על יהודי אחר באופן המתקבל. ומובן שיש גם להשתדל לחפש את העני ולעזור לו, ומכיון ש"מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה", ועל-אחת-כמה-וכמה כשיש אצלו את ההפרשה, מסבב לו הקב"ה כמה סיבות שיוכל לקיים גם את הנתינה בפועל.

(ע"פ י"ן מלכות' ספר זרעים סימן י"ט)

(2) ראה למעלה בפ"ג מהל' תרומות הכ"ג. (3) כלומר, אחר ההפרשה, אף-על-פי שהוא לפני הנתינה, ראה למעלה פ"א מהל' מעשר ה"א. (4) כלשון הכתוב: "עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה". לומר לך שבכל שנה צריך להפריש מעשר נוסף למעשר ראשון. אלא שבשנה ראשונה ושניה רביעית וששית הוא "מעשר שני", ובשנה שלישית וששית מפרישים במקומו "מעשר עני", כדלהלן. (5) מן הנשאר לאחר הפרשת מעשר ראשון (למעלה פ"ו מהל' מתנות עניים ה"ג), אבל מעשר ראשון עצמו פטור ממעשר שני, ראה למעלה בהל' מעשר שם. (6) משנות השמיטה. (7) למעלה בהל' מתנות עניים שם ה"ד, ובפ"ט מהל' מעשר ה"ג.

ב. בְּאֶחָד בְּתִשְׁרִי⁸ הוּא רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַעַשְׂר תְּבוּאוֹת⁹ וְקִטְנִיּוֹת וִירְקוֹת¹⁰. וְכָל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר רֹאשׁ הַשָּׁנָה¹¹, הוּא אֶחָד בְּתִשְׁרִי. וּבְחֻמְשָׁה עֶשְׂרִי¹² בְּשָׁבָט הוּא רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַעַשְׂר הָאֵילָנוֹת. כִּי צֵד? תְּבוּאָה¹³ וְקִטְנִיּוֹת¹⁴ שֶׁהִגִּיעוּ לְעוֹנַת הַמַּעַשְׂרוֹת¹⁵ לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה¹⁶ שֶׁל שְׁלִישִׁית¹⁷, אֵף עַל פִּי שֶׁנֶּגְמְרוּ וְנֶאֱסְפוּ בְּשְׁלִישִׁית - מִפְּרִישֵׁין מִהֵן מַעַשֵׁר שְׁנִי¹⁸. וְאִם לֹא בָּאוּ לְעוֹנַת הַמַּעַשְׂרוֹת אֲלָא לְאַחַר רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל שְׁלִישִׁית¹⁹ - מִפְּרִישֵׁין מִהֵן מַעַשֵׁר עֲנִי. וְכֵן פְּרוֹת הָאֵילָן²⁰ שֶׁבָּאוּ לְעוֹנַת הַמַּעַשְׂרוֹת²¹ קִדְּם חֲמִשָּׁה עֶשְׂרִי בְּשָׁבָט שֶׁל שְׁלִישִׁית, אֵף עַל פִּי שֶׁנֶּגְמְרוּ וְנֶאֱסְפוּ אַחֵר בֶּן בֶּסוֹף שָׁנָה שְׁלִישִׁית - מִתַּעֲשְׂרִין לְשַׁעֲבֵר, וּמִפְּרִישֵׁין מִהֵן מַעַשֵׁר שְׁנִי. וְכֵן אִם בָּאוּ²² לְעוֹנַת הַמַּעַשְׂרוֹת קִדְּם חֲמִשָּׁה עֶשְׂרִי בְּשָׁבָט שֶׁל רְבִיעִית, אֵף עַל פִּי שֶׁנֶּגְמְרוּ וְנֶאֱסְפוּ בְּרִבְעִית - מִפְּרִישֵׁין מִהֵן מַעַשֵׁר עֲנִי. וְאִם בָּאוּ לְעוֹנַת הַמַּעַשְׂרוֹת אַחֵר חֲמִשָּׁה עֶשְׂרִי בְּשָׁבָט - מִתַּעֲשְׂרִין לְהִבָּא.

(8) ראש השנה ב, א. (9) בדפוס רומי: "תבואה". וכן לשון רבינו להלן. (10) במשנה שם לא נזכרו אלא ירקות, אבל בברייתא (שם יב.) אמרו: "לירקות ולמעשרות". ובגמרא שם ביארו: "תנא דרבנן (= ירקות), וקתני דאורייתא (= מעשר תבואה)". (11) כגון בשביעית פ"ב כמה פעמים, ובראש השנה שם, ועוד. וראה בפ"ד מהל' שמיטה ה"ט. (12) ראש השנה שם, כבית הלל ולא כבית שמאי. (13) תוספתא שביעית פ"ב: "התבואה והקטניות שהביאו

ולאכול, ואין חשש לביטול ממלאכתו של פועל, וכן נראה בברכות טז. "בעל הבית מיסב עמהם", הרי שגם הם מסובין. (60) שדינן כדין מתנה מועטת, כנ"ל (רדב"ז). (61) כלומר, כל פרוסה ופרוסה.

סֵלְקוּ לָהּ הַלְכוֹת מַעַשֵׁר בְּסִיעָתָא דְשִׁמְיָא

הַלְכוֹת מַעַשֵׁר שְׁנִי וְנִטְעָ רְבִיעִי

יֵשׁ בְּכָלֶלן תִּשְׁעַ מִצְוֹת. שְׁלֹשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשֵׁשׁ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶהוּ פֶרֶטָן: (א) לְהַפְרִישׁ מַעַשֵׁר שְׁנִי. (ב) שְׁלֹא לְהוֹצִיא דְמִיּוּ בְשָׂאָר צִרְכֵי בְנֵי אָדָם חוּץ מֵאֲכִילָה וּשְׁתִּיָּה וְסִיכָה. (ג) שְׁלֹא לְאָכְלוּ בְטֻמְאָה. (ד) שְׁלֹא לְאָכְלוּ בְּאֵינִיּוֹת. (ה) שְׁלֹא לְאָכְל מַעַשֵׁר שְׁנִי שֶׁל דֶּגֶן חוּץ לִירוּשָׁלַיִם. (ו) שְׁלֹא לְאָכְל מַעַשֵׁר תִּירוּשׁ חוּץ לִירוּשָׁלַיִם. (ז) שְׁלֹא לְאָכְל מַעַשֵׁר יֵצֵהָ חוּץ לִירוּשָׁלַיִם. (ח) לִהְיוֹת נֹטֵעַ רְבִיעִי בְּלוֹ קֹדֶשׁ, וְדִינוֹ לְהֵאָכֵל בִּירוּשָׁלַיִם לְבַעֲלֵיו בְּמַעַשֵׁר שְׁנִי לְכָל דָּבָר. (ט) לְהַתְּרוֹת וְדוּי הַמַּעַשֵׁר. וּבְאִזְרֵי מִצְוֹת אֵלּוּ בְּפָרְקִים אֵלּוּ:

פֶּרֶק רִאשׁוֹן

(1) יבאר שבכל שנה מעשר שני ובשלישית וששית מעשר עני. מתי הוא ר"ה לתבואה וקטניות, ור"ה למעשר אילנות. החרובין שחנטו פירותיהן והדבר שבשעת לקיטתו עישורו. האבינונות של צלף והאורז והדוחן שהשרישו קודם ר"ה. הבצלים הסריסים שמנע מהם מים שלשים יום. ופול המצרי שהביא שליש לפני ר"ה. ודין זרעו לזרע וחישב עליו לירק או איפכא. ודין פירות שנה שנייה שנתערבו בפירות שנה שלישית. הדברים ששויים בהם מעשר ראשון ומעשר שני. ופירות שהוציא מהן מעשר קודם שיקבעו.

א. אַחֲרֵי² שִׁמְפְּרִישֵׁין³ מַעַשֵׁר רִאשׁוֹן בְּכָל שָׁנָה⁴ מִפְּרִישֵׁין מַעַשֵׁר שְׁנִי⁵, שֶׁנֶּאֱמַר: עֶשְׂרֵי תַעֲשֶׂר אֶת כָּל תְּבוּאוֹת זֶרְעֶךָ. וּבְשָׁנָה שְׁלִישִׁית וְשִׁשִּׁית⁶ מִפְּרִישֵׁין מַעַשֵׁר עֲנִי חֻלְף מַעַשֵׁר שְׁנִי, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁷.

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~

"אחר שמפרישין מעשר ראשון בכל שנה מפרישין מעשר שני בו ובשנה שלישית וששית מפרישין מעשר עני".

מלשונו משמע שההקפדה על סדר ההפרשה מחוייבת, אבל הנתינה בפועל יכולה להיות באופן אחר. וצריך להבין, הניחא בשאר המעשרות העיקר הוא ההפרשה ולא הנתינה כי על-ידי ההפרשה מוציאים את התבואה מגדר טבל, אבל במעשר עני שגדרו נתנית צדקה העיקר צריך להיות שהעני יקבל את הצריך לו, ואין אפשר לומר שההפרשה לבדה היא ענין עיקרי. אלא שזהו החידוש בדין זה, שגם כאשר נמצא במקום שאין בו עניים, ישנו חיוב של הפרשת מעשר עני. ועד"ז מובן בנוגע לצדקה שצריך להפריש

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ז' שבט - ספר זרעים - הלכות מעשר שני קיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

דרבנן, הוא-הדין לכל האילנות, חוץ מדגן תירוש ויצהר, ורבינו סובר שכל האילנות מתעשרין מן התורה, חוץ מחרובי צלמונה, וראה למעלה פ"א מהל' מעשר ה"ט, ובפ"ב מהל' תרומות ה"ו.

ד. הירק - בשעת לקיטתו עשור²⁸. כיצד?²⁹ אם נלקט ביום ראש השנה³⁰ של שלישיית, אף על פי שפא לעונת המעשרות³¹ ונגמר³² בשניה - מפרישין ממנו מעשר עני. ואם נלקט ברביעית - מעשר שני.

28 מימרא של רבה שם יג, ב. וכן הוא בברייתא שם יב, א - שהובאה להלן. ומקור הדברים, ראה בהלכה הקודמת. 29 ברייתא, שם. 30 על-ידי גוי (תוספות' שם: ד"ה משתבא, ע"פ הירושלמי). 31 שהוא שיעור של תבואה ואילנות (למעלה ה"ב). 32 בישולו לגמרי, שהוא שיעור של קטניות (להלן ה"ח).

ה. וכן³³ האתרוג בלבד משאר פרות האילן - הרי הוא פירק³⁴ והולכין אחר לקיטתו, בין למעשר בין לשביעית³⁵. כיצד?³⁶ אם נלקט בשלישית אחר חמשה עשר בשבט³⁷ - מפרישין ממנו מעשר עני, אף על פי שנגמר בשניה. וכן אם נלקט ברביעית קדם חמשה עשר בשבט - מפרישין ממנו מעשר עני. נלקט ברביעית אחר חמשה עשר בשבט - מפרישין ממנו מעשר שני³⁸.

33 כלומר, כדין הירק - דין האתרוג. 34 לפי שהוא גדל על כל מים כירק (קידושין ג.). 35 כרוביתו שנמנו באושא (ר"ה טו.) ואמרו שאתרוג "אחר לקיטתו, בין למעשר בין לשביעית" (כנוסחת רש"י שם, ועי' בתוספות' ד"ה ורבותינו), וכרבין שאמר בשם רבי יוחנן (שם) ש"אתרוג בת ששית שנכנסה לשביעית, אפילו כזית ונעשית ככר חייבין עליה משום טבל". ואם כן מה שהלכו בו אחר לקיטה בשביעית, אין זה אלא לחומרא, אבל לא לפטרו ממעשרות (רדב"ז). וראה להלן בפ"ד מהל' שמיטה ה"ב ובבערות שם. 36 כלומר, למעשר. וכיצד לשביעית, כתב להלן שם. 37 שאע"פ שדינו כירק לענין לקיטה - לענין ראש השנה, דינו כאילן (ראש השנה שם). 38 אף שנגמר לגמרי בשלישית שהיא שנת מעשר עני.

ו. ואף על פי שהולכין אחר לקיטתו, אתרוג³⁹ בת ששית שנכנסה לשביעית, אפלו היתה פזית⁴⁰ ונעשת פכפר - חייבת במעשרות⁴¹.

39 כרבין, בשם רבי יוחנן (שם:). 40 כשנכנסה לשביעית, כלומר, הגיע לעונת המעשרות, כנ"ל (ראה בתוספות' שם יד: סוף ד"ה ולשביעית, וב'חזון איש'). ועי' למעלה בפ"ב מהל' מעשר ה"ה. 41 ומפריש מעשר עני. ראה בהל' שמיטה שם.

ז. האבינות⁴² של צלף⁴³ - נותנין⁴⁴ עליהן חמרי אילן⁴⁵ וחמרי זרעים⁴⁶: שאם היו משנה שניה שנכנסה לשלישית, ונלקטו קדם חמשה עשר בשבט⁴⁷ - מפרישין מעשר ראשון, ואחר כך מפריש

שליש לפני ראש השנה, מתעשרין לשעבר וכו'". 14 למעלה כתב רבינו "תבואות וקטניות וירקות", וכאן השמיט "ירקות", לפי שבשעת לקיטתן עישורן (להלן ה"ד), ולא בשעה שהם מגיעים לעונת המעשרות כתבואה וקטניות, ולא כל מיני קטניות בכלל זה. ראה להלן ה"ח, שבאורז ובדוחן הולכים אחר גמר פרי. 15 התבואה משתביא שלישי, והתלתן שהוא קטנית, משיהיה זרעו ראוי לצמיחה אם יזרע (למעלה פ"ב מהל' מעשר ה"ה). 16 אחד בתשרי. 17 שהיא שנת מעשר עני, ראה ההלכה הקודמת. 18 כיון שהגיעו לעונת המעשרות, בשנת מעשר שני. 19 אף שנשורשו בקרקע בשנה הקודמת. 20 בין אילן העושה פירות פעם אחת בשנה, ובין אילן העושה פעמיים בשנה. וכתנא-קמא, ולא כרבי נחמיה (שם טו:). 21 כל פרי לפי עונתו, ראה בהל' מעשר שם. ועי' בחידושי רבי עקיבא איגר להרמב"ם. 22 בדפוס רומי, בטעות: "אם לא באו".

ג. והחרובין, אף על פי שחנטו פרותיהן²³ קדם חמשה עשר בשבט - מתעשרין להבא²⁴, הואיל ומתעשרות מדברי סופרים²⁵. יראה לי, שאין הדברים אמורין אלא בחרובי צלמונה²⁶ וכיוצא בהן, שאין ראויין למאכל רב האדם, והן הן שמתעשרות מדברי סופרים; אבל שאר החרובין - יראה לי, שהן משאר פרות האילן²⁷.

23 כלומר, הגיעו לעונת מעשרות שלהם, שהיא משיעשו נקודות נקודות שחורות (הל' מעשר שם), וראה ברדב"ז. 24 כלומר, כשנה שנלקטו בה. 25 בראש השנה טו, ב: "אמר רבי יוחנן, נהגו העם בחרובין כרבי נחמיה (הסובר שכל אילן שנלקט אחת בשנה, הולכים אחר לקיטתו) וכו' כי אמינא לך אנא, מעשר חרובין דרבנן". והנה ברש"י שם נראה שזהו מפני שהקלו חכמים במעשרות דרבנן. אבל צריך-עיון שאין זו קולא החלטית, ואדרבה, לפעמים זו היא חומרא. [אבל לדעת רבינו, שכל האילנות חייבים במעשר מן התורה, ורק חרובין הם מדרבנן - יתכן כי מה שאמרו בחרובין: הלך אחר לקיטה, הוא שהשווה חכמים לירק שמעשרותיו מדרבנן, והלכו בו אחר לקיטה (בהלכה הסמוכה), ולא השווה לאילנות שהולכים בהם אחר חנטה, מפני שהם מדאורייתא]. 26 [עי' ב'ספרי' פ' ראה לדברים יד, כב]. 27 שחייבין במעשרות מן התורה, והולכים בהם אחר עונת המעשרות, כנ"ל בהלכה הקודמת. והמקור לזה שאנו הולכים באילן אחר עונת המעשרות ובירק אחר לקיטה (בהלכה סמוכה), הוא בברייתא שם יד: "רבי עקיבא אומר, באספך מגרנך ומיקבך. מה גורן ויקב מיוחדין שגדילין על רוב מים (הם מי גשמים שרוב זרעים גדלים על ידם- רש"י) ומתעשרין על שנה שעברה, אף כל שגדילין על רוב מים מתעשרין לשנה שעברה, יצאו ירקות שגדילין על כל מים (אף על שאובין, שדולין ומשקין אותן תמיד, כענין שנאמר (דברים יא, י) "והשקית ברגלך כגן הירק", סתם גן הירק דרכו בהשקאה - רש"י) ומתעשרין לשנה הבאה (כלומר, שנת לקיטה)". והראב"ד חולק וסובר שחרובי צלמונה פטורין לגמרי, ומה שאמרו שם "מעשר חרובין

60) כלומר, מותר לו לערב את כל הזרעים: אלו שהשרישו לפני ראש השנה, ואלו שהשרישו לאחריו. ולא שצריך לערב, שהרי פסק רבינו (למעלה בפ"ג מהל' תרומות ה"ד), שאין בילה אלא בשמן ויין (כשמואל שם, ולא כרבי שמעון שזורי) - אלא שכיון שהולכים אחר גמר הפרי, נמצא שכל הזרעים נגמרו בשנה אחת ומעשרין מזה על זה. (61) להלן (ה"י) כתב רבינו שבפול המצרי הולכים אחר הבאת שליש, ואין סתירה ממה שכתב כאן, לפי שבורעו לזרע, כיון שהגיע לשליש בישולו, הרי זה גמר הפרי, שמאז הוא ראוי לזריעה (ראה למעלה פ"ב מהל' מעשר ה"ה) - הראב"ד בהשגה להלן שם.

ט. הַבְּצִלִּים⁶² הַסְּרִיסִים⁶³ שֶׁמֶנַע מֵהֶם מִיָּם שְׁלֹשִׁים¹¹ יוֹם לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה⁶⁴, וְשֶׁל פֶּעֶל⁶⁵ שֶׁמֶנַע מֵהֶם¹² שְׁלֹשׁ עֶזְרוֹת⁶⁶ לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה - מִתְעַשְּׂרִין¹³ לְשַׁעֲבֹר⁶⁷. מֶנַע מֵהֶם פָּחוֹת מִכָּאן⁶⁸, אֵף עַל פִּי¹⁴ שֶׁהִתְחִילוּ לִיבֹשׁ קֹדֶם רֹאשׁ הַשָּׁנָה⁶⁹ - מִתְעַשְּׂרִין¹⁵ לְהִבָּא⁷⁰.¹⁶

62) שביעית שם מ"ט, כחכמים ולא כרבי מאיר. (63) "ענין הבצלים, אחר שיעקרו אותם מן הארץ יצמחו ויוציאו פרחים מבפנים (כלומר, מתוך עצמם, בהשפעת הלחות שבתוכם), ויש ממנו מין שאין דרכו כך והוא נקרא בצלים סריסים, המשילו אותם לסריס שאינו מוליד, ולא יזרעו המין הזה אלא במקום משקה, ומפני זה אמר בהפכו (בסיפא של הלכה זו) ושל בעל" (פירוש המשנה, שם). ובמשנה שם נזכר גם פול המצרי, וצ"ע מדוע השמיטו רבינו. (64) "מונעים מהם המים כשיהיו נגמרים וירצו לעקור אותם מן הארץ" (שם). ובירושלמי' שם: "כיון שמנע מהם מים וכו' נעשו כבעל" (הנזכר להלן). (65) כלומר, בצלים שאין מניחין אותם במקום משקה כמו הסריסים הנ"ל, אלא משקים אותם לפרקים, כשדה בעל. (66) כלומר, שלש השקאות, וזה מוכיח שנגמרו. (67) שהולכין אחר גמר הפרי, כבהלכה הקודמת. (68) כלומר, פחות משלושים יום בסריסים, ופחות משלוש עונות בשל בעל. (69) ויכול הייתי לומר, שמוכח בזה שנגמרו, שאם לא כן, לא היה לו למנוע מהם מים. (70) לפי השנה הבאה, שהיא שנה שנגמרו בו.

י. פול⁷¹ המצרי שהביא שליש לפני ראש השנה⁷²:¹⁷ אם זרעו לזרע - מתעשר לשעבר⁷³, זרעו לירק -¹⁸ מתעשר להבא⁷⁴. זרעו לזרע ולירק, או שזרעו לזרע ויחשב עליו לירק⁷⁵ - מעשר מזרעו על ירקו ומירקו על זרעו⁷⁶. לא הביא שליש לפני ראש השנה: אם זרעו לזרע - זרעו מתעשר לשעבר⁷⁷, וירקו בשעת לקיטתו עשורו. והוא שלקט ממנו לפני ראש השנה⁷⁸; אבל אם לקט ממנו אחר ראש השנה - בין ירקו בין זרעו מתעשר להבא. זרעו לזרע ויחשב עליו לירק⁷⁹ - הולכין אחר מחשבתו⁸⁰. זרעו לירק ויחשב עליו לזרע⁸¹ - אין מחשבת זרע חלה עליו⁸², אלא אם כן מנע ממנו שלש אריות⁸³. והוא שהביא

1 מעשר אחר⁴⁸ ופודה⁴⁹, ואחר שפודה נותנו¹ לעניים⁵⁰ ואוכל פדיונו בתורת מעשר שני, ונמצא² כמי שהפריש מעשר שני ומעשר עני.³

42) הם עיקר הפרי של הצלף (מעשרות פ"ד מ"ו, ור"מ ור"ש שם) ורק הם חייבים במעשרות, אבל החלקים האחרים שבצלף, פטורים ממעשרות (פ"ב מהל' תרומות ה"ד). (43) מין אילן. ונזכר בדברי רבינו למעלה פ"ה מהל' כלאים ה"כ, ובהל' תרומות שם. (44) "ירושלמי" מעשרות פ"ד סוף ה"ה: "אבינונת נותנין עליהן חומרי אילן וחומרי זרעים, וליידה מילה (= ולא יזה דבר אמרו כן?) - שאם היתה שנייה נכנסת לשלישית, שהוא מפריש ופודה ונותנו לעני", וסובר רבינו שאפילו לדברי בית הלל, שוודאי אילן הוא ואינו כלאים בכרם (ברכות לו. ובהל' כלאים שם) - לענין מעשרות ספק הוא (כסף-משנה. ועי' ביאור הגר"א יו"ד סי' שלא ס"ק קצב). (45) שהולכים בו אחר חנטה. (46) שהולכים בהם אחר לקיטה. (47) הנוסחא שלפנינו תמוהה, שאם גם הלקיטה היתה קודם טו בשבט, אין שום ספק שהולכים אחר השנה הקודמת (ראה 'חזון איש'). [ונראה שתקנו כאן בגליון "אחר טו בשבט" ("אחר" במקום "קודם"), ובטעות נכנסה המלה "אחר" בשורה שלאחריה (ראה להלן) והשיבוש (= "קודם") נשאר במקומו]. (48) [היה כתוב מעשר ב (= מעשר ב, מעשר שני) והמלה "אחר" נכנסה כאן בטעות מן הגליון שבו היתה הגהה לתיקון המילה "קודם" שלמעלה]. (49) כדין מעשר שני. (50) בתורת מעשר עני.

4 ח. הארז⁵¹ והדחן⁵² והפרגין⁵³ והשמשמין⁵⁴, אף על⁴ פי שהשרישו קדם ראש השנה - אין הולכין בהן⁵ אלא אחר גמר הפרי⁵⁵, ומתעשרין להבא⁵⁶. וכן⁶ פול⁵⁷ המצרי⁵⁸, אף על פי שמקצתו השריש לפני⁷ ראש השנה ומקצתו לאחריו⁵⁹ - צובר גרנו לתוכו⁶⁰ ותורם ומעשר מן הפל פאחד, שהפל הולך אחר⁹ גמר הפרי⁶¹.¹⁰

51) הוא רייז בלשון אשכנז. ראה ב'תוספות' לברכות לז, א - ד"ה רש"י, ובפירוש המשנה לשביעית פ"ב מ"ז. 52) מין קטנית, ונקרא מ"ל (שם). 53) זרעוני צמח בר, ותרבות בעל פרחים אדומים גדולים ונאים, המשמשים למילוי כיסונים לאפיה ולתיבול מיני מאפה אחרים. 54) כן נקרא בפי ההמון: "סומסום". ועושים ממנו שמן שומשמים. וכולם מיני קטניות הם, שראש השנה שלהם באחד בתשרי, כנ"ל ה"ב. 55) כדעת שמואל בראש השנה יג, ב. ולא כדעת התנא בשביעית שם, שהולכים בהם אחר השרשה. 56) כלומר, כמו פירות לשנה הבאה, או מעשר שני או מעשר עני. 57) צמח מזון שגרגריו נתונים בתרמילים, והם נאכלים כשהם מבושלים. ונקרא פאסולי"ס. 58) כשמואל שם, ולא כמשנה ותוספתא שביעית, בשם רבי שמעון שזורי. ומדובר שזרעו לקחת ממנו זרע, אבל אם זרעו לירק - דינו כירק שהולכים בו אחר לקיטה (להלן ה"י, וכן הוא בפ"ד מהל' שמיטה ה"א). 59) ורבי שמעון שזורי סובר שהולכין אחר השרשה (משנה, שם).

שְׁלִישׁ לַפָּנִי רֹאשׁ הַשָּׁנָה⁸⁴; אָבֵל אִם לֹא הֵבִיא שְׁלִישׁ
 אֶלֶּא לְאַחֲרָיו - אִף עַל פִּי שְׁלֹא נִמְנַע מִלְאָרוֹת⁸⁵
 מִמֶּנּוּ שְׁלֹשׁ אֲרִיּוֹת. זָרְעוּ לְזֶרַע וְעָשָׂה כָּלֹ קֶצֶצִין
 גִּמְרִים לַפָּנִי רֹאשׁ הַשָּׁנָה⁸⁶ - זָרְעוּ מִתְעַשֵּׁר לְשַׁעֲבֵר,
 וִירְקוּ בְשָׁעַת לְקִיטָתוֹ⁸⁷. מִקְצָתוֹ עָשָׂה קֶצֶצִין גִּמְרִין
 וּמִקְצָתוֹ לֹא עָשָׂה⁸⁸ - זֶה שְׁאֵמְרוֹ⁸⁹: צוּבֵר גִּרְנֹ⁹⁰
 לְתוֹכוֹ, וְנִמְצָא מִעֵשֶׂר מִזְרָעוֹ עַל יֶרֶקוֹ וּמִירְקוֹ עַל
 זֶרְעוֹ⁹¹.

92) מכשירין פ"ב מ"א. (93) שהיא שנת מעשר שני.
 94) שנה שלישית שהיא שנת מעשר עני. ואין הכוונה
 שהפירות נתעברו אלו באלו, כפי שהבין הראב"ד בדברי
 רבינו, שא"כ לא שייך ביטול ברוב, אלא שהיו לפניו שני
 אוצרות של פירות: האחד פירות שנה שניה, והשני פירות
 שנה שלישית, ונמצאו פירות ליד שני האוצרות, ואינו ידוע
 מאיזה מהם נפלו. וטעם משנתנו כטעם כל המשניות
 השניות שם למעלה ('חזון איש'). (95) ואומרים: כל
 דפריש, מרובא פריש (פ"ח מהל' מאכלות אסורות הי"א).
 96) שכמות פירות שני האוצרות שוה. (97) אין הכוונה
 שמפריש מעשר שני לחוד, שהרי אם הפירות של שנת
 מעשר עני, לא תיקן כלום. אלא כוונתו, שמפריש על תנאי,
 אם פירות שנת מעשר שני הם, יהא מעשר שני. ואם של
 שנת מעשר עני, יהא מעשר עני, ונוהג במעשר זה כבמעשר
 שני, שטעון פדיה, או הבאת מקום, כדלהלן. ואף שלמעלה
 בהלכה ז, כתב רבינו שלאחר פדיה נותנו לעניים מספק, זה
 אינו אלא בספיקא דדינא, כמו שם שאין אנו יודעים דינו
 של צלף מהו, כזרעים או כאילן, ולכן מחמירים. אבל בספק
 של תערובת, כמו כאן, אין צריך לתת מספק, וראה בביאור
 הגר"א שו"ע יו"ד סי' שלא ס"ק קצד. (98) בן מפורש
 במס' ידים פ"ד מ"ג. (99) שהוא טעון הבאת מקום, ועוד
 שהוא ממון גבוה, כדלהלן בפ"ג הי"ז.

יב. כָּל הַפֶּטוּר מִמִּעֵשֶׂר רֹאשׁוֹן¹⁰⁰ - פֶּטוּר מִן
 הַשָּׁנִי¹⁰¹ וּמִן הָעֲנִי; וְכָל שְׁחִיב פְּרָאשׁוֹן - חֵיב
 בְּשִׁנֵּיהֶם. וְכָל הַתּוֹרֵם¹⁰² - מוֹצִיא מִעֵשֶׂר¹⁰³; וְכָל
 שְׂאִינֹ תוֹרֵם¹⁰⁴ - אֵינוֹ מוֹצִיא מִעֵשֶׂר זֶה. כָּל מִי שְׂאֵם
 תֵּרֵם - תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה¹⁰⁵, כִּף אִם עֵשֶׂר מִעֵשֶׂר זֶה¹⁰⁶
 - הָרִי הוּא מִעֵשֶׂר; וְכָל מִי שְׂאִין תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה¹⁰⁷,
 כִּף אִם הוֹצִיא מִעֵשֶׂר זֶה - אֵינוֹ מִעֵשֶׂר.

100) כלומר, כל תבואה או פירות הפטורים ממעשר ראשון.
 101) ואף-על-פי שבספרי פרשת ראה (דברים יד, כב)
 נראה שמעשר שני נוהג בירק מן התורה (ועי' רמב"ן על
 התורה שם), וכן דעת הסמ"ג (עשין קלו וקסא) וה'יראים'
 (מצוה קעב), אף-על-פי שתורות ומעשר ראשון ומעשר
 עני אינם נוהגים בירק אלא דרבנן - הרי ב'ירושלמי'
 (מעשרות פ"א ה"א) הובאה הברייתא הנ"ל שבספרי, ושם
 חולק על זה איסי בן יהודה ואומר: "המעשרות לירקות
 מדבריהם", ונראה מדברי ה'ירושלמי' שם, שתפס להלכה
 כדעת איסי בן יהודה. וכן נראה בבבלי פסחים לט, ב.
 שאמרו שם "במרור דרבנן", הרי שמעשר שני בירק אינו
 אלא מדרבנן, ועי' רש"י שם ד"ה מרור, וד"ה כעין
 דאורייתא. וראה במשנה למלך וב'חזון איש'.
 102) לכתחילה. שאינו בכלל החמישה, שמנה רבינו בפ"ד

1
 2
 3
 4
 5
 6
 7
 8

71) ברייתא ב'ירושלמי' שביעית פ"ב ה"ה. וראה בתוספתא
 שם וב'תוספתא כפשוטה'. (72) שזהו גמר פרי, וראה
 למעלה ה"ח. וראה מה שכתב הראב"ד כאן בהשגה ב.
 73) כלומר, אחר השנה שעברה, ואף ירקו בטל אגב הזרע,
 כיון שמחשבתו היתה לזרע. (74) אחר השנה הבאה,
 כשעת לקיטתו. ואף הזרעים מתבטלים אגב הירק, כיון
 שחשב לירק. (75) כלומר, אף לירק, שאם לא כן, הרי כתב
 להלן שהולכין אחר מחשבתו. (76) כלומר, הזרע מתבטל
 אגב הירק מפני שעיקרו של פול המצרי הוא לירק, ומתעשר
 להבא (ר"י קורקוס). וכל זה כשהביא שליש לפני ראש
 השנה, כדלהלן. (77) צריך עיון: הרי לא הביא שליש לפני
 ראש השנה, ולא נגמר הפרי. (78) גם זה צריך עיון, כיון
 שהזריעה והלקיטה היו בשנה אחת, מה שייך לומר
 "מתעשר לשעבר". וראה בראב"ד השגה ב. ובכדי ליישב
 כל הקשיים בדברי רבינו, מציע בעל 'חזון איש' לתקן דברי
 רבינו בהלכה זו כדלהלן: "מעשר מזרעו על ירקו ומירקו
 על זרעו (לא הביא שליש לפני ר"ה אם זרעו לזרע, זרעו
 מתעשר לשעבר וירקו בשעת לקיטתו עישורו) והוא שליקט
 ממנו לפני ר"ה. אבל אם ליקט ממנו אחר ר"ה (בין ירקו
 בין זרעו מתעשר להבא [זרעו מתעשר לשעבר וירקו בשעת
 לקיטתו עישורו. לא הביא שליש לפני ר"ה] בין ירקו בין
 זרעו מתעשר להבא". (79) כלומר, רק לירק. וראה בהערה
 עד. (80) אף שהביא שליש קודם ראש השנה, בטל הזרע
 אגב הירק, שמחשבתו היתה רק לירק. (81) רק לזרע.
 (82) כיון שזרעו לירק, אלא-אם-כן מוכח ממעשיו שכוונתו
 לזרע. (83) כלומר, שלש השקאות, שבזה מוכח שאינו
 חפץ בגידולו יותר, ורצונו בזרעים ולא בירק. ובמשנה:
 "עונות". וב'ירושלמי': "מורביות". ובתוספתא: "מריעות".
 (84) שאז מועילה מחשבתו, והכל מתעשר אחר שנה
 שעברה, ואף הירק בכלל. (85) כמו: "אורה וסלו", כלומר,
 קוטף. וכאן הכוונה, מונע מהם השקאות. (86) כלומר,
 נגמרו הזרעים לגמרי, ולא רק שליש, כדלעיל. (87) שאין
 הירק מתבטל אגב הזרע, אלא כשהזרע עדיין לא נגמר
 לגמרי, שכיון שהזרע עוד לא גדל, גידולם המשותף מצרפם,
 והירק מתבטל, כיון שזרעו לזרע. אבל כיון שנגמר הזרע
 לגמרי, והירק עדיין צריך גידול, אינו מתבטל. ועי' בראב"ד.
 (88) כלומר, אם מקצת הזרע נגמר, ומקצתו עדיין לא נגמר.
 (89) ראה ראש השנה יג, ב. (90) כלומר, מותר לו לערבבם
 ולעשרם כאחד. (91) שכיון שמקצת הזרע עדיין טעון
 גידול, מתבטל הירק אגב המקצת הזה (ראה כל זה ב'חזון
 איש').

9 יא. פְּרוֹת⁹² שָׁנָה שְׁנִיָּה⁹³ שְׁנִיתָעֲרָבוּ בְּפְרוֹת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לפני גמר מלאכה, שאינה קובעת, ומעשר ראשון הפריש לאחר גמר מלאכה). מה אם בשעה שיש עליה זיקת שני מעשרות (= ראשון ושני) את אמר מותר (באכילת עראי, לפני שנקבע למעשר באחד מששת הדברים הקובעים), בשעה שאין עליה אלא זיקת מעשר אחד, לא כל-שכן". נמצא שמקור דברי רבינו מדברי ה"ירושלמי" האחרונים, ואילו את הדברים הראשונים השמיט כי פשוטים הם, כנ"ל. וראה ברידב"ז שם, שלפי פירושו אין דברי רבינו מתיישבים כאן]. (109) והתירושה הופרשה לפני גמר מלאכה (ראה למעלה), ואינה קובעת, כנ"ל. (110) באחד מששת הדברים הנזכרים בפ"ג מהל' מעשר ה"ג. (111) ראה בפ"י מהל' מאכלות אסורות ה"כ, וב'כסף משנה' שם.

- 7 יד. מעשר שני, הואיל וטעון הבאת מקום¹¹² - אין
- 8 מביאין אותו מחוצה לארץ¹¹³, בכבוד ביהמה¹¹⁴.
- 9 לפיכך¹¹⁵ לא¹¹⁶ חיבו¹¹⁷ להפריש מעשר שני
- 10 בסוּרְיָא¹¹⁸. וירָאָה לִי, שְׁמַעְשֹׁר שְׁנִי שְׁמַפְרִישִׁים
- 11 בְּאַרְצָא שְׁנַעַר וּבְמַצְרַיִם¹¹⁹ - פּוֹדִין אוֹתוֹ¹²⁰ וּמְבִיאִין
- 12 דְּמִי לִירוּשָׁלַיִם¹²¹. וְכֵן יִרָאָה לִי, שְׁלֹא חִיב¹²²
- 13 מְקוֹמוֹת אֵלּוּ¹²³ בְּמַעְשֹׁר שְׁנִי אֶלָּא כְּדִי לְקַבֵּעַ מַעְשֹׁר
- 14 עֲנִי¹²⁴, כְּדִי שִׁיחִי עֲנִי יִשְׂרָאֵל סוּמְכִים עֲלֵיהֶם¹²⁵.

(112) לפנים מחומת ירושלים, כדלהלן פ"ב ה"א. (113) אף באופן שחייב להפרישו. ראה להלן. (114) שאין מביאין אותו מחוצה לארץ (פ"א מהל' בכורות ה"ה). ואף-על-פי ששם למדו להיפך: בכור ממעשרות "ממקום שאתה מביא מעשר דגן, אתה מביא בכור וכו'. וממקום שאין אתה מביא מעשר דגן, אי אתה מביא בכור" (וראה בתמורה כא:) - שם לא למדו אלא ממה שמעשר דגן אינו נוהג בחוצה לארץ, ומה למדו לבכור שאין מביאין אותו מחוצה לארץ, אבל מעשר שכזה שנוהג בחוצה לארץ, כגון פירות ארץ ישראל שיצאו לחוצה לארץ לאחר מירוחם בארץ, שיש אומרים שחייבים במעשרות אף בחוצה לארץ (וראה בכסף-משנה ורדב"ז למעלה פ"ג מהל' מעשר ה"ד) - היה מקום לומר שחייבים גם במעשר שני ומביאים אותו מחוצה לארץ, וזהו אשר לימדנו רבינו שלעולם אין מביאין מעשר שני מחוצה לארץ, ובוזה למדו מעשר שני מבכור שאין מביאים אותו. ויתכן כי מדרבנן חייב להביאו, כדלהלן בשנער ומצרים. (115) לפי שאין מביאין אותו מחוצה לארץ. (116) "ירושלמי" פ"ז ה"ה. (117) חכמים. (118) שלא רצו לחייב הפרשה בלי חיוב הבאה. (119) ראה למעלה פ"א מהל' תרומות ה"א. (120) ואין מביאין מעשר שני עצמו, שהרי הוא טמא מארץ העמים, וראה שם פ"ב הי"ז. (121) שכיון שתיקנו נביאים וחכמים להפריש, כעין דאורייתא תיקנו, ולכן טעון פדיה והבאת מקום. (122) נביאים וחכמים. (123) שנער ומצרים. (124) ראה למעלה פ"ט מהל' מעשר ה"ג. (125) על מעשר שני.

יום שני ח' שבט ה'תשע"ט

פרק שני

(1) יבאר מעשר שני שנאכל לבעלים. ואם נוהג בכל זמן.

מהל' תרומות ה"ד. (103) כלומר, מעשר שני או מעשר עני. ולגבי מעשר ראשון, כבר כתב רבינו בפ"א מהל' מעשר ה"ז. (104) לכתחילה, שהוא מהחמישה הרשומים בהל' תרומות שם. (105) בדיעבד. הם אלה שמנה רבינו שם. (106) כלומר, שני או עני, ראה למעלה. (107) אפילו בדיעבד. והם הרשומים שם ה"ב.

- 1 יג. פְּרוֹת¹⁰⁸ שְׁהוּצִיא מֵהֶן מַעְשֹׁר רִאשׁוֹן קָדָם
- 2 שִׁיקְבְּנוּ לְמַעְשֹׁר¹⁰⁹ - הָרִי זֶה אוֹכֵל מֵהֶן עֲרֵאי קָדָם
- 3 שְׁיוּצִיא מַעְשֹׁר שְׁנִי; שְׁאִין הָרִאשׁוֹן קוֹבֵעַ לְשְׁנִי.
- 4 אֲכַל מְשֻׁקְבְּנוּ לְמַעְשֹׁר¹¹⁰, אֵף עַל פִּי שְׁהוּצִיא אֶת
- 5 הָרִאשׁוֹן - אֲסוּר לְאֹכַל מֵהֶן עֲרֵאי עַד שְׁיוּצִיא אֶת
- 6 הַשְּׁנִי אוֹ אֶת מַעְשֹׁר עֲנִי¹¹¹.

(108) [ב'ירושלמי' (שם פ"ב ה"ג)]: "ראשון מהו שיטבול (מדובר כשהקדים מעשר ראשון לתרומה גדולה, והבעיא היא אם הוא טובל לעצמו, לחייבו בתרומה גדולה. וראה למעלה פ"ג מהל' מעשר הי"ט, שלגבי תרומת עצמו, היינו תרומת מעשר, הוא קובע אפילו בשבילים, כיון שקרא עליו שם מעשר), מה נן קיימין (במה אנו עוסקים), אם בכרי שנתמרח - דברי הכל אסור (שהרי הוא חייב גם בתרומת מעשר, ואם כן הוא טבול לתרומת-מעשר, ואם הפריש תרומת מעשר, הוא טבול מצד התרומת-מעשר, שכשם שתרומה גדולה קובעת, כמו-כן תרומת מעשר קובעת). ואם במעשר ראשון שהקדימו בשבילין, דברי הכל מותר (שהרי הוא פטור מתרומה גדולה, כמפורש בחלה פ"א ה"ג, אם הפריש תרומת מעשר לאחר מירוח, ואם הפריש לפני מירוח, שמתחייב הוא בתרומה גדולה לא נטבל לתרומה גדולה על-ידי התרומת-מעשר, למאן-דאמר תרומה אינה טובלת לפני מירוח), אלא כי אנן קיימין בתמרים והוא עתיד לדורסן, בגרורות והוא עתיד לדושן (כלומר, לא נגמרה מלאכתן) והפריש מהן תרומה גדולה (שצריך לחזור ולתרום תרומה שנייה, ראה בתרומות פ"א מ"ח, וב'פני משה' כאן) ונמלך להניח כמות שהן (ונמצא עכשיו שנגמרה מלאכתן, ואף-על-פי-כן הדין של "תרומה ויחזור ויתרום" לא בטל, כיון שכבר נתחייב, ראה להלן) ועבר והפריש מהן ראשון (כלומר, עבר והקדים מעשר ראשון לתרומה גדולה שצריך לחזור ולתרום, כנ"ל), אין תימר למפרע נטבלו (שאנו אומרים שכאילו גם בשעת הפרשת תרומה ראשונה היו הפירות לאחר גמר מלאכה, ואף-על-פי-כן לא בטל, גם עכשיו, הדין של "תרומה ויחזור ויתרום", כיון שכבר נתחייב, ראה להלן) תרומה שהיא טובלת (כלומר, התרומה קובעת, שכיון שהוא גמר מלאכה למפרע, היא קובעת לחייבו בתרומה גדולה, השנייה שחזור ותרום, ראה בפ"ה מהל' מעשר הי"ט), ואין תימר מכאן ולבא (כלומר, אין זה גמר מלאכה למפרע, אלא מכאן ולהבא, ואם כן התרומה הראשונה לא קבעה שאין התרומה קובעת אלא בדבר שנגמרה מלאכתו, כמפורש במס' מעשרות פ"ב מ"ד לדעת חכמים), ראשון הוא שהוא טובל (מעשר ראשון טובל את עצמו, כיון שהפרישו לאחר גמר מלאכה, וכמבואר למעלה), וכו' וכו', ראשון מהו שיטבול לשני (כלומר, לחייב את כל הפירות במעשר שני, והמדובר כשהפריש תרומה גדולה

17 **לְאַחֲרֵיהֶם¹⁵. כְּפִדְיוֹן נָטַע רִבְעֵי בָזְמָן הֵזָה, כָּמוֹ**
18 **שֶׁבְּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת אֶסְרוֹי מֵאֲכָלוֹת.**

(10) מלשון רבינו נראה שאף הלכה זו מהוראת הגאונים היא, וכן הבין הראב"ד בהשגות. אבל ה"כסף משנה" אינו מפרש כן. (11) ומה שכתב להלן מחללין מעשר שני על פירות לכתחילה אף בזמן הבית אינו אלא במין על מינו, אבל לא במין על שאינו מינו, ולא מן היפה על הרע. (12) כלומר, ממין אחר, או פירות רעות אף מאותו המין. (13) אף על פי שנצטרפו כאן שני חסרונות, שפדה על פחות משוויין, ועל פירות ממין אחר, ובכל זאת חילולו חילול בדיעבד. (14) המדובר כשנטמא המעשר, ודינו כתרומה טמאה שהיא נשרפת. (15) שהאוכלן בטומאה בירושלים - לוקה.

19 **ד. כֶּשֶׁם שֶׁאֵין אוֹכְלִין מֵעֵשֶׂר שְׁנֵי בָזְמָן הֵזָה**
20 **בִּירוּשָׁלַיִם¹⁶, כִּף אֵין פּוֹדִין¹⁷ אוֹתוֹ שָׁם¹⁸, וְאֵין**
21 **מִחְלָלִין אוֹתוֹ¹⁹ וְאֵין מוֹכְרִין אוֹתוֹ²⁰. וְאֵם נִכְנַס**
22 **בִּירוּשָׁלַיִם אַף בָּזְמָן הֵזָה - אֵין מוֹצִיאִין אוֹתוֹ**
23 **מִשָּׁם²¹, וּמִנִּיחִים אוֹתוֹ שָׁם עַד שִׁירְקָב²². וְכֵן אִם**
24 **עָבַר וְהוֹצִיאוֹ מִשָּׁם - מִנִּיחִין אוֹתוֹ עַד שִׁירְקָב²³.**
25 **לְפִיכָךְ²⁴ אֵין מְפָרְשִׁים מֵעֵשֶׂר שְׁנֵי בִירוּשָׁלַיִם בָּזְמָן**
26 **הֵזָה, אֶלָּא מוֹצִיאִין אֶת הַפְּרוֹת בְּטַבְּלָן חוּץ לְעִיר,**
27 **וּמְפָרְשִׁין אוֹתוֹ שָׁם וּפּוֹדֶיהוּ²⁵. וְאִם הִפְרִישׁוּ שָׁם²⁶**
28 **בָּזְמָן הֵזָה - יִרְקַב.**

(16) כיוון שאין שם מזבח. (17) על מעות. (18) מפני שבירושלים אין פדייה אלא לשם אכילה. וכיוון שאין אוכלים אותו בזמן הזה, אין פודים ואין מחללים אותו. ורבינו לשיטתו שקדושת עזרא קדשה לשעתה ולעתיד לבוא, ולכן רואין את מחיצות ירושלים שנחרבו, כאילו הן עולות ובנויות. אבל מחוץ לחומה, שמותר בפדיה, אף שאסור לאכלו שם, אף בזמן הזה פודין ומחללים. וכל זה במעשר שני טהור, אבל מעשר שני שנטמא, פודין אותו אפילו בירושלים. (19) על פירות. (20) אף שיש לו דמים, שהרי אם יטמא, אפשר לפדותו, אין מוכרין אותו ואף על פי שאינו נפדה או מתחלל, אלא נשאר בקדושתו. (21) שלחומרא אנו אומרים שתפסוהו מחיצות ירושלים, שרואין כאילו הן עולות. (22) שכיוון שקלטוהו מחיצות, ואינו יכול לפדותו בזמן הזה, יניחו עד שירקב. (23) שכיוון שקלטוהו מחיצות, אף אם יצא, יחזור לירושלים, וכיוון שאינו יכול לפדותו, ירקב. (24) כלומר, לפי שאין פודין אותו בירושלים. (25) ואוכלו. (26) בירושלים.

29 **ה. כָּל הָאוֹכֵל כְּזֹת מֵעֵשֶׂר שְׁנֵי אוֹ שִׁשְׁתָּה²⁷ מִמֶּנּוּ**
30 **רִבְעִית יֵינָן²⁸ חוּץ לְחוֹמַת יְרוּשָׁלַיִם²⁹ - לּוֹקֶה;**
31 **שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא תוֹכַל לֶאֱכֹל בִּשְׁעָרֶיךָ מֵעֵשֶׂר דְּגָנְךָ**
32 **תִּירְשָׁךָ וְיִצְהָרְךָ וְגוֹמֵר. וְלוֹקֶה עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד**
33 **בְּפָנֵי עֲצָמוֹ. לְפִיכָךְ, אִם אָכַל שְׁלֹשְׁתָּן³⁰ חוּץ**
34 **לְחוֹמָה³¹ - לּוֹקֶה שְׁלֹשׁ מִלְקִיּוֹת. שֶׁנֶּאֱמַר: וְאָכַלְתָּ**
35 **לְפָנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ מֵעֵשֶׂר דְּגָנְךָ תִּירְשָׁךָ וְיִצְהָרְךָ, וְנֶאֱמַר:**

ואין פודין אותו בזמן הזה, ודין אין פודין אותו בירושלים בזמן הזה. והאוכל כזית ממנו חוץ לירושלים. מעשר שני שנכנס לירושלים אם מותר להוציאו. פירות שנגמרה מלאכתן ועברו בתוך ירושלים ויצאו. פירות מעשר שני שנטמאו בירושלים ופדאן. אילן שעומד לפניו מן החומה ונפרו נוטה חוץ לחומה.

1 **א. מֵעֵשֶׂר שְׁנֵי נֶאֱכַל² לְבַעְלֵיו³ לְפָנֵים מְחוֹמַת**
2 **יְרוּשָׁלַיִם; שֶׁנֶּאֱמַר: וְאָכַלְתָּ לְפָנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּמָקוֹם**
3 **אֲשֶׁר יִבְחַר לְשֹׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם וְגוֹמֵר. וְנוֹהֵג בְּפָנֵי הַבֵּית**
4 **וְשֹׁלָא בְּפָנֵי הַבֵּית⁴, אֲכַל אֵינוֹ נֶאֱכַל בִּירוּשָׁלַיִם אֶלָּא**
5 **בְּפָנֵי הַבֵּית⁵. שֶׁנֶּאֱמַר מֵעֵשֶׂר דְּגָנְךָ תִּירְשָׁךָ וְיִצְהָרְךָ**
6 **וּבְכֹרֶת בְּקָרְךָ וְצֹאנְךָ; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמָדוּ: מַה בְּכוֹר**
7 **אֵינוֹ נֶאֱכַל אֶלָּא בְּפָנֵי הַבֵּית, אִף מֵעֵשֶׂר שְׁנֵי לֹא יֶאֱכַל**
8 **אֶלָּא בְּפָנֵי הַבֵּית.**

(2) הוא הדין ששותים אותו וסכים בו, ובלבד שלא יוציאוהו לשאר צרכים. (3) כלומר, אף על פי שהוא קדוש, אין צריך ליתנו לכהן או ללוי אלא נאכל לבעלים. אבל הוא הדין שנאכל לאחר. (4) ובספרי פרשת קרח למדו במעשר ראשון ממה שנאמר "נחלה" - "מה נחלה נוהגת בפני הבית ושלא בפני הבית, אף מעשר ראשון נוהג בפני הבית ושלא בפני הבית". (5) [לפי שצריך מזבח. ומה שכתב רבינו בפרק ו מהלכות בית הבחירה הלכה ט"ו ש"מקריבין הקרבנות כולן אף על פי שאין שם בית בנוי", היינו מזבח בלי בית, וכמו שכתב שם בפרק ב הלכה ד "ושלושה נביאים עלו עמם מן הגולה: אחד העיד להן על מקום המזבח ואחד העיד להן על מדרתיו ואחד העיד להן שמקריבין על המזבח הזה כל הקרבנות אף על פי שאין שם בית".

9 **ב. מִדַּת חֲסִידוֹת, שְׁפוֹדִין מֵעֵשֶׂר שְׁנֵי בָזְמָן הֵזָה**
10 **בְּשִׁוּיוֹ⁶, כְּדָרְךָ שְׁפוֹדִין אוֹתוֹ בְּפָנֵי הַבֵּית. וְהוֹרִי**
11 **הַגְּאוֹנִים, שֶׁאִם רָצָה לְפָדוֹת שְׁנֵה מִנֶּה בְּפִרוּטָה⁷**
12 **לְכַתְּחִלָּה בָּזְמָן הֵזָה - פּוֹדֶה. לֹא יִהְיֶה זֶה חֲמוּר מִן**
13 **הַקֹּדֶשׁ⁸. וּמִשְׁלִיךְ הַפְּרוּטָה לִים הַגְּדוֹל⁹.**

(6) שכך נהגו האמוראים לפדות בשווי וראי אפשר לומר שהוא מן הדין, שהרי בהקדש אמרו שבזמן שאין בית המקדש קיים - פודה לכתחילה בפחות משווי, ולדעת רבינו להלן, למדים דין מעשר שני מדין הקדש, ומתוך כך הוכיח רבינו שהאמוראים עשו כן מדרך החסידות. (7) אבל לא בפחות מפרוטה. (8) שמותר לפדותם בזמן הזה לכתחילה ואפילו בפרוטה. (9) בפרק י מהלכות מאכלות אסורות הלכה יז כתב "ומשליך אותה פרוטה (= של פדיון נטע רבע) לים המלח". וראה בפרק ב מהלכות ציצית הלכה ב שרבינו קורא לים הגדול - ים המלח. ונראה מכאן שאינה טעונה שחיקה, כיוון שמשליכה לים הגדול, אבל אם זורק לנהר - טעון שחיקה.

14 **ג. וְכֵן¹⁰ אִם חִלָּל¹¹ מֵעֵשֶׂר שְׁנֵה מִנֶּה עַל שְׁנֵה פְּרוּטָה**
15 **מִפְּרוֹת אַחֲרוֹת¹² - הִרִי זֶה מִחְלָל¹³. וְשׁוֹרְף¹⁴ אֶת**
16 **הַפְּרוֹת שֶׁחִלָּל עֲלֵיהֶם, כְּדִי שְׁלֹא יִהְיוּ תַקְלָה**

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בעיא דרב פפא, ומפרש רבינו שזה מוסב על דברי בית הלל שם שאמרו "יפדה ויאכל בכל מקום", ולפי זה נפשטה הבעיא לקולא. (41) [כלומר, לא רק כשהוא בפנים ומשאו בחוץ, שכשרוצה להכניס המשא לפנים מן החומה, צריך הוא ללכת ברגליו, והוא בכלל "וכי ירבה ממך הדרך גו' כי ירחק ממך המקום", אלא אפילו אם אחז אותו בקנה, שאפשר לו להכניסו לפנים מן החומה בלי הליכה ברגל, אלא במשיכת הקנה, ואין כאן "ריבוי דרך", אף על פי כן הואיל ולא נכנס המעשר - מותר לפדותו].

ט. מעשר שני שנכנס לירושלים, אפלו של דמאי⁴²,
אסור⁴³ להוציאו משם; שפכר קלטוהו מחיצות⁴⁴.
וכן פרות הנלקחין בכסף מעשר⁴⁵; שנאמר: ואכלת
לפני יי אלהיך⁴⁶. עבר והוציאן או שיצאו בשגגה -
יחזרו ויאכלו בירושלים⁴⁷. וקליטת מחיצות -
מדבריהם. אפלו מעשר שאין בחמשו שוה
פרוטה⁴⁸, שהוא מדבריהם - מחיצות קולטות אותו
ואסור להוציאו. אבל מעות מעשר שני - נכנסין
לירושלים ויוצאין⁴⁹.

(42) ומה שאמרו במשנה שהדמאי נכנס לירושלים ויוצא
ונפדה - אינו אלא בפירות שהם טבולין לדמאי, אבל
ממעשר שני של דמאי, תפסוהו מחיצות. (43) מדרבנן.
(44) כלומר, חומות ירושלים. (45) שנכנסו לירושלים, אסור
להוציאם משם. [וכן נראה במשנה שם שאמרו: "מעות
נכנסות לירושלים ויוצאות, פירות נכנסין ואין יוצאין", הרי
שלא חילקו אלא בין פירות למעות, ואם כן פירות אינם
יוצאים, אפילו אלה הנלקחים מכסף מעשר. ומכאן שעצם
ההוצאה הוא איסור, ולא משום פדיון, שהרי לקוח בכסף
מעשר שני טהור, אינו נפדה אפילו בריחוק מקום].
(46) כלומר, מצוה לאכלם לפני ה', ולא להוציאם משם. ואין
זו אלא אסמכתא, שהרי קליטת מחיצות דרבנן. (47) שם:
"דכתיב, לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך וכו',
בשעריך הוא דלא תיכול, אבל יצאו חוץ למחיצתן וחזרו
מותרינן", ולא חילקו בין שוגג למזיד. (48) כלומר, שאין
המעשר שווה ד' פרוטות, שחומשן מלגיו, פרוטה.
(49) שלא החמירו חכמים אלא בפירות.

י. פירות⁵⁰ שנגמרה מלאכתן ועברו בתוך ירושלים
ויצאו - אינו יכול להוציא עליהן מעשר שני מפירות
אחרות שלא נכנסו לירושלים⁵¹, אלא יחזר מעשר
שני שלהן ויאכל בירושלים⁵², ואינו נפדה בחוץ⁵³.
אפלו עשה כל הפירות האלו⁵⁴ מעשר שני אחר
שיצאו על פירות אחרות שלא נכנסו - יחזרו⁵⁵.
ויאכלו בירושלים. חזק הוא במחיצות ירושלים,
הואיל וקלטו - קלטו.

(50) שלא הופרש מהם מעשר שני. (51) ולפדותם בחוץ.
(52) כדין מעשר שני שנכנס לירושלים ויצא.
(53) ש"מתנות שלא הורמו (= שלא הופרשו מהן תרומות
ומעשרות) הרי הן כמו שהורמו. (54) שנכנסו לירושלים
ויצאו, ואף זו בעיא בירושלמי שם ולא נפשטה, ופסקה

1 לא תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך וגומר. למה
2 פרטן, ולא אמר לא תאכלם בשעריך? לחיוב על כל
3 אחד ואחד בפני עצמו³².

(27) לא כתב רבינו שהסך לוקה. (28) בפרק י מהלכות
תרומות הלכה ב כתב רבינו: "כשם שאכילת תרומה בכזית
כך שתייה בכזית". (29) כלומר, יצא אחר שנכנס לתוכה.
(30) דגן, תירוש ויצהר. (31) לאחר שנכנסו לפנים מן
החומה. (32) "ולאו שבכללות לא הווי, כיוון דאכולה
קאי, הווי לאו אכל חד וחד, והיכי דמי לאו שבכללות? -
כגון "לא תאכל כי אם צלי אש" (שהלאו כולל את כל
צורות הבישול חוץ מצלי) וכגון מכל אשר יעשה מגפן היין.

4 ו. אינו לוקה מן התורה עד שיאכלנו אחר שנכנס
5 לחומת ירושלים. שנאמר: לא תוכל לאכל בשעריך
6 וגומר, ואכלת לפני יי אלהיך; כיון שנכנס למקום
7 אכילתו ואכלו בחוץ - לוקה. אבל אם אכלו קדם
8 שיכנסו לירושלים - מפין אותו מפת מידות
9 מדבריהם³³.

(33) לדעת התוספות (שם דיבור המתחיל אמר) אף על פי
שאינו לוקה, עובר הוא על איסור עשה "וצרת הכסף",
שבלי פדיון אסור.

10 ז. מקצת³⁴ מעשר בפנים ומקצתו מן החוץ: האוכל
11 מזה שעדיין לא נכנס - מפין אותו מפת מידות³⁵;
12 והאכל בחוץ מזה שנכנס³⁶ - לוקה³⁷.

(34) ברייתא שם, לעניין ביכורים. והוא הדין למעשר שני.
(35) ואינו לוקה מן התורה, אף על פי שמקצת נכנס בפנים.
(36) ואחר שנכנס - יצא. (37) אף על פי שמקצת לא נכנס
עדיין.

13 ח. אין פודין מעשר שני בירושלים אלא אם כן
14 נטמא³⁸; שנאמר³⁹: כי ירחק ממך המקום - ברחוק
15 מקום הוא נפדה, ואינו נפדה בקרוב מקום. הנה
16 הוא בפנים ומשאו בחוץ⁴⁰, אפלו הנה אחז אותו
17 בקנה⁴¹, הואיל ולא נכנס המעשר - הרי זה מתר
18 לפדותו שם בצד החומה.

(38) ולמדו כן ממה שנאמר: "כי לא תוכל שאתו וגו', ונתת
בכסף", ואין שאת אלא אכילה, שנאמר: "וישא משאות
מאת פניו". (39) זה מוסב על ראש ההלכה, שאין פודין
מעשר שני טהור בירושלים. (40) שם: אמרו "הוא מחוץ
ומשאו בפנים (= משא פירות מעשר שני על כתיפו),
קלטוהו מחיצות (= כיוון שנכנס לתוך חומת ירושלים, שוב
אינו נפדה), הוא בפנים ומשאו בחוץ מהו? תנא להו ההוא
סבא בדבי רבי שמעון בן יוחי כי ירחק ממך המקום -
ממילואך (= ממשאך)". ומפרשה רבינו לקולא, שכיוון
שהמשא בחוץ, הרי זה רחוק ממילואך, ופודהו בחוץ. עוד
שם: "בעי רב פפא נקיט ליה בקניא (= היה הוא בפנים
ואוחז המשא שבחוץ על ידי קנה) מאי, תיקו". ולהלן שם
כ. אמרו: "רבינא אומר כגון דנקיט ליה בקניא, ותפשוט

יד. תלתן של מעשר שני - מתר לאכלה צמחונין⁷⁴,
 17 שפך היא ראיה לאכלה⁷⁵. וכן פרישני מעשר
 18 שני⁷⁶ - יאכלו צמחונין⁷⁷. ואם⁷⁸ עשה מהם⁷⁹ עשה
 19 - הרי זו מתרת להפנס לירושלים ולהוציאה⁸⁰,
 20 שאינן⁸¹ בכלל הפרות⁸². ואם נטמאו⁸³ בירושלים -
 21 יפדו ויאכלו בחוץ.
 22

(74 כלומר, כשהוא בתחילתו. (75 לאכילת אדם, אבל כשנתקשה אינו ראוי לאכילת אדם. (76 שאינם מאכל אדם כלל, אלא בשני רעבון. (77 שאז נאכלים הם על ידי הדחק, אבל הפת שלהם אינה נאכלת כלל. (78 ירושלמי שם: "כדי לעשות עיסה ולחזור כדי לעשות עיסה ולחזור [כלומר, לא התירו להוציא כרשינים אלא כדי לעשותם עיסה בחוץ, ותו לא, כפירוש הראב"ד בהשגות]. מתניתא דרבן שמעון בן גמליאל, דרבן שמעון בן גמליאל אמר אף הפירות נכנסין ויוצאין, דברי הכל הוא, הכא, קל הוא שהקלו בכרשינים [שאף חכמים מודים כאן, ולמסקנא הותרה הוצאתם אפילו כמה פעמים, והוא שיהיו עיסה קודם שייכנסו, שהרי כשנכנסו כרשינים כבר קלטום מחיצות"]. (79 כלומר, מהכרשינים. אבל בתלתן אף אם עשה ממנו עיסה לא הקלו בו, שתלתן בתחילתו, רוב בני אדם אוכלים אותו, אבל כרשינים אפילו בתחילתם אינם נאכלים כלל לאדם אלא בשני רעבון, ולכן הקלו בעיסתם, כדלהלן. (80 והוא שנכנסו הכרשינים כשהן עשויות עיסה, אבל אם הכניסן כרשינים, קלטום מחיצות ושוב אינם יוצאים אף אם עשאו עיסה בפנים. (81 כלומר, הכרשינים, שנעשתה העיסה מהם. (82 שקלטום מחיצות, כיוון שהכרשינים עצמם אינם נאכלים אלא בשני רעבון - לא החמירו בעיסתם. (83 כלומר, הכרשינים, ואפילו בטומאה מדבריהם.

טו. אילן שעומד לפנים מן החומה ונפו נוטה חוץ לחומה - אין אוכלין תחת נופו מעשר שני⁸⁴. ומעשר שני שנכנס תחת נופו - אין פודין אותו, שהרי הוא כמי שנכנס לירושלים.

(84 ואין אומרים, כשם שלגבי איסור פדייה, הרי הוא כירושלים, הוא הדין לגבי אכילה.

טז. בתים שביצד החומה⁸⁵, שפתחיהם לפנים מן החומה⁸⁶ וחללן⁸⁷ לחוץ: מפנגד החומה ולפנים - כלפנים לכל דבר⁸⁸; ומפנגד החומה ולחוץ⁸⁹ - אין אוכלין⁹⁰ שם ואין פודין שם להחמיר⁹¹. היה חללן לפנים ופתחיהם לחוץ: מפנגד החומה ולחוץ - כלחוץ, פודין בו ואין אוכלין⁹²; ומפנגד החומה ולפנים - אין אוכלין שם ואין פודין להחמיר. והחלונות ועבי החומה⁹³ - כלפנים⁹⁴.

(85 שאין חלל הבית ופתחו בעובי החומה, אלא רק אחד מהם. (86 חומת ירושלים. כלומר, בתוך עובי החומה. (87 הבית עצמו, שתוכו חלול. (88 ומותר לאכול מעשר שני תחת פתח הבית שהוא בעובי החומה, ואסור לפדותו

רבינו לחומרא, אף על פי שמחיצה לקלוט דרבנן. (55) כל הפירות, וגם המעשר-שני.

יא. פרות שלא נגמרה מלאכתן שעברו בירושלים ויצאו, כגון סלי ענבים למת⁵⁶ וסלי תאנים במקצה⁵⁷ - מתר לפדות מעשר שני שלהם בחוץ⁵⁸. וכן פרות דמא⁵⁹, אף על פי שנגמרה מלאכתן ועברו בירושלים ויצאו - פודין מעשר שני שלהן בחוץ.

(56 שעומדים לדריכה וסחיטה. (57 כלומר, למוקצה, וכן הוא במשנה, והכוונה לייבוש. (58 שכיון שלא נגמרה מלאכתן, ועדיין לא נתחייבו במעשר, לא שייך לומר שמתנות שלהם הם כמו שהורמו. (59 שעדיין לא הופרש מהם מעשר שני, שאילו לאחר שהופרש, יחזור ויאכלהו בירושלים.

יב. פרות מעשר שני שננטמאו בירושלים ופדאן⁶⁰: אם נטמאו בולד הטמאה⁶¹ - אסור להוציאן⁶², אלא יאכלו בפנים⁶³; מפני שולד הטמאה מדבריהם⁶⁴. ואם נטמאו⁶⁵ באב הטמאה⁶⁶, או שננטמאו בחוץ ואפלו בולד הטמאה⁶⁷, אף על פי שנכנסו לירושלים - הרי אלו נפדין ונאכלין בכל מקום⁶⁸.

(60 שכיון שנטמאו, מותר לפדותן, אפילו בירושלים. (61 בדפוס רומי: "בוולד הטומאה מדבריהם", כדלהלן, וכגון שנגעו הפירות בכלים שנגעו במשקין שנטמאו באב הטומאה, שאז אין הכלים נעשים ראשון לטומאה אלא מדבריהם. (62 מירושלים, אף על פי שכבר פדאן ויצאו לחולין, שלא יאמרו: ראינו מעשר שני שנכנס לירושלים ויצא. (63 לאחר פדייתם למי שאינו אוכל חולין בטורה. (64 וישנם כאן שני חסרונות: א. בכניסתם היו הפירות טהורים. ב. מן התורה הם טהורים גם ככשיר, ורק מדרבנן הם טמאים. ולפיכך קלטום המחיצות, לפי שעדיין נשתתיר בהם קצת מקדושת מעשר, ואפילו אם התנה שלא יתפשוט מחיצות, אין תנאו מועיל, שלא מועיל תנאו אלא אם נטמא בחוץ ואחר כך נכנס. (65 הפירות. (66 כלומר, בטומאה דאורייתא, אפילו בתוך ירושלים, שפקעה מהפירות קדושת מעשר, אף שעדיין טעונים פדייה, ואפילו בלא תנאי יכול לפדותם ולאכלם בחוץ. (67 מדרבנן. (68 שכיון שכניסתם לעיר הייתה בטומאה, אף שאינה אלא מדבריהם מועיל תנאו, ולא תפסום מחיצות, והם נפדים בחוץ ונאכלים שם.

יג. כמה דברים אמורים⁶⁹? כשהכניסן על מנת שלא תתפשט המחיצות⁷⁰; אבל אם לא התנה, הואיל ונכנס הרי הוא טהור מן התורה, [שאין ולד⁷¹ מטמא שני⁷² מן התורה], וכבר קלטוהו מחיצות ואינו יוצא⁷³.

(69 שפירות שנטמאו בחוץ, אפילו בוולד הטומאה ונכנסו נפדים ונאכלים בחוץ. (70 וכל זה בוולד הטומאה, אבל בטומאה דאורייתא, אף בלא תנאי יכול להוציאם. (71 כלומר, וולד הטומאה, שנגע בכלים שנגעו במשקין. (72 כלומר, אחר. (73 אלא נפדה ונאכל בירושלים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בכור בטומאה בשעריך". ולפי דעת הרש"ש במכות שם, גרס כן רבינו בגמרא שם. ולפי זה, נשאר המקור ללא מן הפסוק "ולא בערתי ממנו בטמא", ראה למעלה. (8) אבל בטהרה - לוקה, למעלה פ"ב ה"ו. (9) אפילו אחר שזכנס לירושלים ויצא. (10) בין אם נכנס לירושלים ויצא (אינו לוקה משום אוכל מעשר שני חוץ לחומה (ראה למעלה שם) - כיון שאינו ראוי לאכילה. חזון-איש), ובין אם לא נכנס עדיין, ראה למעלה שם.

ב. וְאֶפְלוּ¹¹ לְהַדְלִיק [בו]¹² אֶת הַנֵּר אַחֲרֵי שְׁנֵטְמָא¹³ 8
- אָסוּר¹⁴ עַד שְׁיִפְדָּה; שְׁנֵטְמָא: לֹא בַעֲרֵתִי מִמֶּנּוּ 9
בְּטָמָא. 10

(11) יבמות שם. (12) בשמן של מעשר שני. (13) כלומר, אפילו אחר שנטמא - אסור, וכל-שכן קודם שנטמא, שהרי אסור להוציאו בשאר צרכיו, כדלהלן בהלכה י'. וכן כתב רש"י ד"ה ואילו, ועוד שם: ד"ה והיכן. וראה בר"ש לשביעית פ"ח משנה ב, וברע"ב ובתוספת הגרע"א שם. (14) אם הכוונה לומר: אסור ואינו לוקה, צריך עיון מה בין זה לאוכל בטומאה, שאף הוא נלמד מהפסוק הנ"ל, ולוקה (בהלכה הקודמת), וראה בר"י קורקוס, ובגליון הרמב"ם להגרע"א.

ג. כָּכֹר בְּאַרְנוֹ¹⁵, שֶׁהַמַּעֲשֵׂר שְׁנֵטְמָא, אֶפְלוּ 11
בִּירוּשָׁלַיִם¹⁶ - פּוֹדִין וְיֵאָכֵל¹⁷. וְאוֹכְלִין אֶת דָּמִיו 12
בְּטָהֳרָה בְּתוֹרַת פְּרוֹת מַעֲשֵׂר¹⁸, כִּמּוֹ שְׁיִתְבָּאֵר¹⁹. 13
אֶפְלוּ²⁰ נְטֵמָאוּ הַפְּרוֹת כֹּלן כִּשְׁהֵן טָבֵל - מִפְּרִישׁ 14
מַעֲשֵׂר שְׁנִי²¹ בְּטָמָא וּפּוֹדְהוּ²². 15

(15) למעלה פ"ב הלכה ח. (16) שאין פודין בה מעשר טהור (שם). (17) המעשר הטמא לאחר פדייתו, לאדם טמא או לטהור שאינו אוכל חולין בטהרה. (18) שהרי כן נאמר (דברים יד, כג"כ) "ואכלת וגו' מעשר דגנך וגו' לא תוכל שאתו (כלומר, לא תוכל לאכלו, מחמת שהוא טמא - מכות שם) וגו' ונתתה בכסף וגו' ונתת הכסף וגו' בבקר ובצאן וגו' ואכלת שם לפני ה' אלקיך". הרי שמעשר שני שנטמא פודין אותו בירושלים על כסף, וקונים בו בקר וצאן וכו' ואוכלים אותם בקדושה לפני ה', כפירות מעשר שני. (19) [להלן הלכות י"א דיני אכילת מעשר שני. ועיין כסף-משנה]. (20) ירושלמי מעשר שני פ"ג הלכה ג: "ר' פנחס מסאב לה (היה מטמא את המעשר-שני) ופדה לה". ולא ייתכן שטמאו לאחר שהופרש, שהרי הוא קרוי קודש, כבהלכה הסמוכה ואסור לטמאו, ראה להלן הלכה ח ובפ"ח מהלכות לולב ה"ב, אלא טימאו בעודו טבל. (21) ואין אומרים, שכיון שאף קודם הפרשתו, כבר היה המעשר טמא, לא תחול על המעשר קדושת מע"ש, ואין צורך להפרישו ולפדותו. וראה במעשר שני פרק ה משנה יב ובמפרשים שם. וצ"ע. (22) ואוכל דמיו בטהרה. [יתכן שחייב לפדותו, בכדי לאכול את דמיו בטהרה בתורת פירות מעשר שני. (ראה למעלה), שאם לא כן גורם הוא שיפסד. וזהו מה שאמרו במעשר שני שם (להלן פ"א הלכה טו): "אם הפרישו בטומאה אינו יכול להתוודות", היינו שהפרישו בטומאה ולא פדהו, כנ"ל, ועיין שם בתוספות חדשים].

שם. שאנו נותנים על מקום הפתח קולי וחומרי מקום שהוא שם. (89) כלומר, בחלל הבית. (90) מעשר שני, כדין חוץ לעיר. (91) כדין תוך העיר, שאנו הולכים אחרי הפתח להחמיר, ואם הפתח והחלל לצד אחד של החומה דינו כאותו צד לכל דבר, אף לקולא. (92) כלומר, בין לקולא בין לחומרא. (93) ואף שבפסחים שם העמידו משנה זו ב"שורא ובר שורא", כלומר, בחומה קטנה ונמוכה השווה לקרקע העזרה, אבל גג החומה לא נתקדשה, - פסק רבינו כפשוטו הסוגיא בזבחים נו. שאמרו שם "תנינא, החלונות ועובי החומה כלפנים", ולא העמידו ב"שורא ובר שורא" כבפסחים שם, משמע שלעניין מעשר שני וקדשים קלים, נתקדשו גגים ועליות בירושלים, ורק לעניין קדשי קדשים ושחיטת קדשים קלים לא נתקדשו, וכפשוטו לשון הברייתא בפסחים שם. (94) ואף שלהלן בפרק י"ב מהלכות שמיטה ויובל הלכה יב, פסק רבינו שבית הבנוי בחומה, אין דינו כבתי ערי חומה, כר' יהודה בערכין לב. ולא כר' שמעון, צריך לומר, שדין קדושת חומת ירושלים לחוד, ודין בתי ערי חומה לחוד. וראה בירושלמי מעשרות סוף פרק ג, שלמדו דין זה, שבית הבנוי בחומה אינו כלפנים לגבי דין בתי ערי חומה, מפסוק מיוחד שבפרשת בתי ערי חומה, ואין לדבר זה עניין עם קדושת החומה.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

(1) יבאר שהאוכל מעשר שני בטומאה לוקה. והאוכל מעשר שני באינינות, ואי זהו אינן. אם נותנין פירות מעשר שני לעם הארץ. אם מותר לאכול מעשר שני דמאי. מעשר שני אסור לאבד אפילו מיעוטו. וכמה הוא מיעוטו. שאוכל דבר שדרכו לאכול ושותה דבר שדרכו לשתות. שמרים של מעשר שני שנתן עליהם מים, ויין של מעשר שנפל לתוכו דבש. ודין מעשר שני אם ניתן לרפואה, ואם מקדשין בו האשה וכיוצא בזה. המקדיש מעשר שני שלו לבדק הבית. 1
א. הָאוֹכֵל² מַעֲשֵׂר שְׁנִי בְּטָמָא - לֹקֵה³; שְׁנֵטְמָא: 1
וְלֹא בַעֲרֵתִי⁴ מִמֶּנּוּ בְּטָמָא. בֵּין שֶׁהַמַּעֲשֵׂר טָמָא 2
וְהָאוֹכֵל טָהוֹר, בֵּין שֶׁהַמַּעֲשֵׂר טָהוֹר וְהָאוֹכֵל טָמָא. 3
וְהוּא שְׁיֵאכְלֵנוּ בִּירוּשָׁלַיִם⁵ קֹדֶם שְׁיִפְדָּה⁶, שְׁאִינוּ 4
לֹקֵה עַל אֲכִילָתוֹ בְּטָמָא אֲלֵא בְּמָקוֹם אֲכִילָתוֹ⁷; 5
אֲבָל אִם אֲכָלוּ בְּטָמָא⁸ חוּץ לִירוּשָׁלַיִם⁹ - מִכֵּין 6
אוֹתוֹ מִכַּת מִרְדּוֹת¹⁰. 7

(2) ברייתא ביבמות עג: ובמכות יט: (3) משנה במכות יג. לפי המבואר שם יט: (4) פסחים כד. וביבמות ובמכות שם, למדו כן מן הפסוק "לא תוכל לאכול בשעריך וגו'", וראה להלן שלרבינו היתה גירסא אחרת בגמרא שם. (5) מכות שם: "אמר רבי יוסי בר חנינא וכו' רישא (ששנינו שהאוכל מעשר שני שלא נפדה - לוקה) במעשר שני טמא וגברא טמא (או זה או זה - תוספות), וקא אכיל ליה בירושלים". (6) שלאחר שפדהו - הרי הוא חולין. (7) כלומר, במקום שמצוה לאכלו, כשהוא טהור. ובפירוש המשנה (מכות שם משנה ג) למד זאת רבינו מה שנאמר (דברים יב, יז): "לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך". ונאמר בבכור (שם טו, כז) "בשעריך תאכלנו", ללמדך "שלא תוכל לאכול מעשר בטומאה בירושלים, כמו שתאכל

ורבינו יונה בברכות סוף פרק ב. (39) מן התורה. אבל מדרבנן, הרי הוא אונן עד הקבורה. (40) ברייתא בזבחים שם: "אלא תריץ הכי, עד מתי הוא מתאונן עליו כל אותו היום (כלומר, יום הקבורה ואפילו לאחר עשרה ימים מן המיתה - רש"י שם) בלא לילו. רבי אומר, כל זמן שלא נקבר (הרי הוא אונן מדבריהם אפילו אחר עשרה ימים, כנ"ל) ואם נקבר תפס לילו (שלאחריו)". והלכה כחכמים, שאין הלכה כרבי אלא מחברו, אבל לא מחביריו. וצריך לומר שחכמים אלו חולקים על חכמים הנזכרים בברייתא שם למעלה בסמוך, הסוברים ש"אין מתאונן אלא אותו היום בלבד", כלומר, יום המיתה. וראה להלן בפ"ב מהלכות ביאת מקדש הלכות ט"י, וכסף-משנה שם.

ז. וְלֹא מַעֲשֵׂר שְׁנִי בְּלֶבֶד, אֲלֵא כֹל הַקִּדְשִׁים בְּלֶן⁴¹ 19
אִם אֶכְלֶן בְּאֻנְיָנוֹת שֶׁל תּוֹרָה - לֹקְהָה⁴²; וּבְאֻנְיָנוֹת שֶׁל 20
דְּבָרֵיהֶן - מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מִרְדּוֹת⁴³. 21

(41) במקומות הנזכרים מדובר בקדשים. (42) שאף איסור אכילת קדשים באנינות הוא בכלל הכתוב "לא אכלתי באוני", וראה בזבחים קא. ובספר המצוות לא-תעשה קנא. (43) ראה למעלה הלכה ה.

ח. אֵין⁴⁴ נוֹתֵנִין פְּרוֹת מַעֲשֵׂר שְׁנִי⁴⁵ לְעַם הָאָרֶץ, וְלֹא 22
פְּרוֹת הַנִּלְקָחוֹת בְּמַעוֹת מַעֲשֵׂר, וְלֹא מַעוֹת מַעֲשֵׂר⁴⁶, 23
מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּחֻקַּת טָמְאָה⁴⁷. וּמִתֵּר⁴⁸ לְאָכֹל מַעֲשֵׂר 24
שְׁנִי שֶׁל דְּמַאי בְּאֻנְיָנוֹת⁴⁹, וְלִתְנוֹ לְעַם הָאָרֶץ⁵⁰; וְהוּא 25
שֵׁיאֵכֵל בְּנִגְדֵי⁵¹. אֵין⁵² מִפְּקִידֵין מַעֲשֵׂר שְׁנִי⁵³ אֶפְלוֹ 26
אֶעֱלֶה חֲבֵר⁵⁴, שֶׁמָּא יָמוֹת וְנִמְצָא הַמַּעֲשֵׂר תַּחַת יַד בְּנוֹ 27
עַם הָאָרֶץ⁵⁵; אֶבְל⁵⁶ מִפְּקִידִים מַעֲשֵׂר שְׁנִי שֶׁל דְּמַאי 28
אֶעֱלֶה עַם הָאָרֶץ⁵⁷. 29

(44) מע"ש פ"ג משנה ג, וירושלמי שם. ובדמאי פ"א סוף הלכה ב ובפ"ב שם הלכה ד. (45) של פירות ודאי, ראה להלן. (46) שדינם כדין מעשר שני, כדלהלן בראש פרק ד. (47) ואסור לגרום טומאה למעשר שני, שהוא קרוי קודש, כתרומה, ראה למעלה הלכה ג. (48) דמאי פ"א משנה ב. (49) אפילו באנינות של תורה. ובירושלמי שם: "תני נאכל (מעשר שני של דמאי) באנינה ואינו נאכל בטומאה (כן) נראה גם ממה שאמרו להלן, שנותנו לעם-הארץ, הרי שלאכלו בטומאה אסור - מראה הפנים שם). מה בין אנינה מה בין טומאה. אמר רב נחמן טומאה מצויה, אנינה אינה מצויה, וגזרו על דבר שהוא מצוי ולא גזרו על דבר שאינו מצוי". (50) אף-על-פי שהוא בחזקת טומאה. משנה שם. אבל לאכלו בטומאה לא התירו, ראה למעלה. (51) ש"יצטרך להוציא מנכסיו כפי מה שהם (הפירות שנתן) שוים, ואוכלם בירושלים כמעט מעשר שני (בטהרה וכו') - פירוש המשנה שם), שהחמירו חכמים בנותן לעם-הארץ, שלא יהא רגיל בכך (ועיין בר"ש שם שאין דעתו כן). ונראה שבמחלל מעשר שני של דמאי שבידו על מה שביד עמ-הארץ, לא החמירו חכמים, ראה להלן פ"ח הלכה יג, וראה ב"משנה ראשונה" ובחזון-איש. (52) תוספתא מע"ש פ"ד. (53) של ודאי. (54) כאבא חלפי בן קריאי, שם. (55) הרשב"ד כתב שאין לחשוש אלא ליזמן מרובה אבל לא

ד. הָעֶרֶל - פְּטֻמָּא²³, וְאִם אֶכֹּל מַעֲשֵׂר שְׁנִי - לֹקְהָ 1
מִן הַתּוֹרָה, כִּדְרָךְ שְׁלֹקְהָ עַל אֲכִילַת תְּרוּמָה²⁴; 2
שֶׁהַתְּרוּמָה קְרוּיָה קִדְשׁ, וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי קְרוּי קִדְשׁ, 3
שֶׁהֲרִי נֶאֱמַר בּוֹ: קִדְשׁ לַיהוָה²⁵. וְטָמֵא²⁶ שְׁטָבֵל - אוֹכֵל 4
מַעֲשֵׂר שְׁנִי אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָעָרִיב שְׁמִשּׁוֹ²⁷. 5

(23) כרבי עקיבא ביבמות עד. וראה בפ"ב מהלכות תרומות הלכה י, ובפ"ב מהלכות חגיגה סוף הלכה א ובלחם-משנה שם (משנה-למלך). (24) הלכות תרומות שם. (25) ביבמות שם למד רבי עקיבא, שעל אינו אוכל בתרומה, מן הפסוק "איש איש מזרע אהרן וגו' בקדשים לא יאכל" לרבות ערל. ושם אמרו בגמרא, שלרבי עקיבא ערל אסור באכילת מעשר, ולא אמרו מהיכן למדו זאת. (26) נגעים פי"ד משנה ג, והובאה ביבמות שם: (27) ואף שלמדו מעשר שני מתרומה לענין ערל, כנ"ל, לענין היתר אכילה לטמא שטבל לא למדו, ודינים מיוחדים לכל אחד מהם, ראה בהלכות תרומות שם הלכה ב.

ה. הָאוֹכֵל²⁸ מַעֲשֵׂר שְׁנִי בְּאֻנְיָנוֹת שֶׁל תּוֹרָה²⁹ - 6
לֹקְהָ; שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא אֶכְלֵתִי בְּאֻנִּי מִמֶּנּוּ³⁰. וְהוּא 7
שֵׁיאֵכֵלְנוּ בְּמָקוֹם אֲכִילָתוֹ, בִּירוּשָׁלַם³¹; אֶבְל אִם 8
אֶכְלוּ בַחוּץ³² בְּאֻנְיָנוֹת³³, אוֹ שֶׁאֶכְלוּ בְּפָנִים בְּאֻנְיָנוֹת 9
שֶׁל דְּבָרֵיהֶם³⁴ - מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מִרְדּוֹת³⁵. 10

(28) ביכורים פ"ב משנה ב. (29) ראה בהלכה הסמוכה. (30) רבינו לשיטתו בספר המצוות סוף כלל ח, שכל מקום בתורה שהוטל עלינו שנכריז, שלא עשינו דבר מסוים, כלומר, שנשלל מעצמנו מעשה פלוני ופלוני, הרי הוא כמצוות לא-תעשה. והרמב"ן שם השיג עליו (כסף-משנה), ומקור לדבריו רבינו בירושלמי סוטה פ"ה הלכה ב, עיין בשירי קרבן (אור שמח). (31) דבר זה נלמד מאיסור אכילתו בטומאה, למעלה הלכה א. שכיון שהאיסורים סמוכים בתורה, מסתבר שדיניהם שוים (כסף-משנה). (32) אפילו לאחר שהיה בירושלים ויצא. (33) אבל שלא באנינות - לוקה, כנ"ל בפ"ב הלכה ו. (34) ראה בהלכה הסמוכה. (35) האוכל בחוץ, על שלא קיים "וצרת הכסף בידך" (ראה למעלה הלכה א), והאוכל בפנים על שעבר על דברי חכמים.

ו. אֵיזְהוּ אוֹנָן? זֶה הַמֵּתְאֵבֵל עַל אֶחָד מִן הַקְּרוֹבִים 11
שֶׁהוּא חֵיב לְהִתְאֵבֵל עֲלֵיהֶן³⁶. וּבַיּוֹם הַמֵּיתָה - הוּא 12
אוֹנָן מִן הַתּוֹרָה, וּבִלְיָלָה - אוֹנָן מִדְּבָרֵיהֶן³⁷. 13
שֶׁנֶּאֱמַר: וְאֶכְלֵתִי חֲטָאת הַיּוֹם הַזֶּה יִיטֵב בְּעֵינֵי יְיָ³⁸; 14
הַיּוֹם - אֶסוּר, וְלֵילָה - מִתֵּר³⁹. נִשְׁתַּהֲהָ הַמֵּת יָמִים 15
רַבִּים וְאַחֵר כֶּף נִקְבֵּר - כֹּל אוֹתָן הַיָּמִים שֶׁאַחֵר יוֹם 16
הַמֵּיתָה עַד יוֹם הַקְּבוּרָה הוּא אוֹנָן מִדְּבָרֵיהֶן. וְאֵין 17
יוֹם הַקְּבוּרָה תּוֹפֵשׁ לֵילָו⁴⁰. 18

(36) מן התורה. וראה בפ"ב מהלכות אבל הלכה א. (37) זבחים צט: וק: כרבי ורבי שמעון ולא כר' יהודה, וכן הוא בפסחים צב. ובברכות טז: ובר"ף שם. (38) כן הוא בספרא פ' שמיני פרק ב הלכה יא. וראה בזבחים ק: ובר"ף

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(73) מן התורה, כדלהלן. ולא כתב רבינו כאן שלוקה, כמו שכתב למעלה (הלכות א-ה) לענין טומאה ואנינות, ועיין רדב"ז. (74) שם פ"א משנה ז. ולא נזכרו במשנה אלא עבדים. וכלים ובגדים נלמדו מארון ותכריכים, להלן. וכן מפורש משנה שם: "כל שהוא חוץ לאכילה ולשתיה ולסיכה מדמי מעשר שני, יאכל כבגדו". (75) רבינו למד זאת מדעתו. וראה בלשון רבינו בספר המצוות. (76) לכן הרי זה כמת. אבל באכילה, שתיה וסיכה, כיון שהמזון נאכל ונבלע באיברים, הרי זה קרוי "חיי" ולא "מת" (כסף-משנה). (77) שם פ"ה משנה יב, וספרי לפרשת כי-תבא. ועיין יבמות עד. וזו לשון רבינו בספר המצוות (לא-תעשה קנב): "והזכיר (הכתוב) את המת לחיזוק, כאילו יאמר אע"פ שהיא מצוה, לא יוציא עליו מעות מעשר שני, ונראה לי שכיון שצוה יתעלה להוציא דמי מעשר שני במזון בלבד, כמו שאמר "ונתת הכסף וכו'" הרי המוציא אותו בזולת המזון כאילו נתנו למת, שאין תועלת למת בכך". רוצה לומר: דוקא לענין סיכה, דרשו חכמים (יבמות שם) להיפך "ולא נתתי ממנו למת" - "הא לחי - נתתי", וסיכה מותרת בשמן של מעשר שני טמא, מפני שסיכה היא כשתיה, ומותרת אף במעשר שני טהור (שם). וצריך עיון שרבינו השמיט זאת), מה-שאין-כן לענין כלים ובגדים, אי אפשר לדרוש "הא חי מותר", אלא למדו חי ממת לאסור, שאם במת שהוא מצוה אסור, כל-שכן שלחי אסור. ועיין ביבמות שם ובחידושי הרמב"ן שם. וראה בכסף-משנה ובהערת הגר"ח העליר לספר המצוות שם. (78) במשנה לא נאמר "מת מצוה", אבל סבור רבינו ש"מת" כולל גם מת מצוה (ר"י קורקוס). [ואף-על-פי שהעוסק בקבורת מת מצוה פטור ממצוה אחרת (מגילה ג:) - לא הותר לו לעשות איסור עבורין. (79) שם פ"א משנה ז. (80) כל זה, כשהמוכר שמכר לו את הכלים והבגדים והתכריכים, ברח או מת, אבל אם הוא קיים לפנינו יחזיר הדמים לבעליהם ויחזרו הבגדים למוכר, כדלהלן פ"ז הלכה טז.

- יא. מעשרי⁸¹ - אוכל דבר שדרכו להאכל, ושותה⁸² דבר שדרכו לשתות⁸³, וסוף דבר שדרכו לסוף. ולא יסוף בין וחמץ, אכל סוף הוא את השמן⁸⁴. ולא יסחט את הפרות להוציא מהן משקין, חוץ מזיתים וענבים בלבד⁸⁵. [ואין⁸⁶ מפטמין את השמן⁸⁷, אכל⁸⁸ מפטמין את היין⁸⁹]. ואין⁹⁰ מחיבין אותו לאכל פת שעפשה ושמן שנסרח, אלא בין שנפסל מאכל⁹¹ אדם פקעה קדשה ממנו⁹².

(81) שם פ"ב משנה א. והכוונה, מה עושה במעשר שני, ומפרש, אוכל וכו'. והר"י קורקוס העתיק: "במעשר. והכסף-משנה העתיק: "מעשר שני". (82) במשנה שם לא נאמרה בבא זו, אבל כן הוא בתוספתא לענין תרומה (תרומות פ"ט) בשביעית (פ"ו שם), והרי במשנה שם (פ"ח משנה ב) השוו תרומה ומעשר שני לשביעית. (83) בירושלמי שם: "זה דרכו לכן (שמן לסוף) וזה אין דרכו לכן (יין וחומץ לסוף)". (84) תרומות פ"א משנה ג: "כל הפירות אין משנים אותם מברייתן בתרומה ובמעשר שני, אלא זיתים וענבים בלבד". (85) שאין לשנות הפירות

לזמן מועט, וכתב הכסף-משנה שיתכן כי כן גם כוונת רבינו. ועיין בתוספתא כפשוטה. (56) בדפוס רומי חסרה פיסקא זו, אבל מלשון הראב"ד נראה שגרס כן בדברי רבינו. (57) כן הוא בתוספתא שם. והראב"ד היתה לו נוסחא אחרת שם.

- ט. מעשר שני⁵⁸ אסור לאבד אפלו מעוט⁵⁹ בדרךים, אלא מוליכו כל שהוא או מוליך דמיו לירושלים⁶⁰. ומתרי⁶¹ לאבד מעוט מעשר שני של דמאי בדרךים⁶². וכמה הוא מעוט? פחות מכגורגרת, בין באכל שלם בין בפרוס⁶³. אכל כגורגרת - אין מאבדין אותו. והמפריש מעשר שני של דמאי פחות מכגורגרת⁶⁴ - הרי זה נותנו לעם הארץ ואוכל כנגדו⁶⁵; אכל⁶⁶ לא יפרישנו⁶⁷ לכתחלה לאבדו⁶⁸, שאין מפרישין לאבדו⁶⁹.

(58) של ודאי. (59) אפי' פחות מכגורגרת, ראה להלן. (60) דין זה נלמד, ממה שלא התירו במשנה (דמאי פ"א משנה ב) אלא לאבד מיעוט מעשר שני של דמאי. ראה להלן. (61) משנה שם. (62) המובילות לירושלים, שהקלו בדמאי, מחמת קושי הדרך. (63) ירושלמי שם: "ר' יוחנן בשם ר"ש בן יהוצדק, בין בפרוס בין בשלם עד גרוגרת". (64) כלומר, אפילו פחות מכגורגרת, שבדרכים התירו לאבדו, כנ"ל - לא הקלו בו ליתנו לעם-הארץ, אלא אם אוכל כנגדו. (65) כשם שעושה במעשר שני של דמאי שהוא יותר מכגורגרת, כבהלכה הקודמת. ודעת רבינו, שמה שאמרו במשנה "ונותנו לעם-הארץ ויאכל כנגדו", זה מוסב גם על הנאמר שם בסמוך "ומאבדין את מיעוטו". וראה בתוספות אנשי-שם. בכסף-משנה, ובחזון-איש. (66) בעיא של ר' הושעיא, בירושלמי שם. (67) כלומר, מעשר שני של דמאי, פחות מכגורגרת. (68) בדרכים. (69) אף-על-פי שלא נפשטה הבעיא, פסקה רבינו לחומרא. וצריך עיון: הרי כל איסור איבוד מעשר שני של דמאי אינו אלא מדרבנן.

- י. מעשר שני⁷⁰ נתן לאכילה ושתיה; שנאמר: ואכלת לפני יי אלהיך⁷¹. וסיכה - פשתיה⁷². ואסור⁷³ להוציא בשאר צרכיו, כגון לקח בו פלים ובגדים ועבדים⁷⁴; שנאמר: לא נתתי ממנו למת⁷⁵. כלומר, לא הוצאתי אותו בדבר שאינו מקנים את הגוף⁷⁶. ואם הוציא ממנו בשאר דברים, אפלו בדבר מצוה, כגון שלקח ממנו ארון ותכריכין למת⁷⁷ מצוה⁷⁸ - הרי זה⁷⁹ אוכל כנגדו בתורת מעשר⁸⁰.

(70) מע"ש פ"ב משנה א. (71) ושתיה בכלל אכילה היא (ירושלמי שם, ובבלי יומא עו:). (72) שנאמר (תהלים קט, יח): "ותבא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו" (משנה בשבת פו:). ולפי דברי הירושלמי (שם) כל מקום שאמרה תורה לאכול בקום ועשה, אף סיכה בכלל. אבל במקום שאסרה תורה לאכול, אין סיכה בכלל, אלא-אם-כן תתרבה מכתוב מיוחד (אור שמח). וראה בפ"א מהלכות שביית עשור הלכות ד-ה, ולמעלה פ"י מהלכות תרומות הלכה ב.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני ח' שבט - ספר זרעים - הלכות מעשר שני קכא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לשני". וכן הוא בתוספתא שם סוף פ"ו: "כל המותר במדה שבחו ניכר, השבח לפי חשבון", הרי שצריך שניהם: גם הוסיף במדה וגם ניכר בטעם. ראה בר"י קורקוס. (112) אף שהשביח בטעם. (113) כמפורש במשנה שם, שכל ש"אין שבחו ניכר - השבח לשני", אף-על-פי שהמשנה מדברת כשהותר במדה, כדעת ר' יוחנן בירושלמי שם. ועיין ראב"ד.

טו. פיצד השבח לפי חשבון¹¹⁴? יין של מעשר¹¹⁵ ששנה שלשה¹¹⁶, שנפל לתוכו דבש ותבלין שיה זיו אחד, והוסיפו¹¹⁷ במדתו והשביחהו¹¹⁸, והרי הפל שנה חמשה - חושבין הפל בארבעה ורביע¹¹⁹. וכן על דרך זה בשאר הדברים.

(114) הנזכר בהלכות הקודמות. (115) וזוים. (116) בדפוס רומי "והוסיפו", כלומר, הדבש והתבלין. (117) בטעמו. (118) בדפוס ווינציה: "בארבעה פחות רביעי". וכן הוא בר"י קורקוס וברדב"ז. וראה בפירוש המשנה.

טז. מעשר שני¹¹⁹, אף על פי שנתן לסיכה¹²⁰ - אין נותנין אותו לא על גבי צנית¹²¹ ולא על גבי חזית¹²², ואין עושין ממנו קמיע¹²³ וכיוצא בו, שהרי לא נתן לרפואה¹²⁴.

(119) תוספתא מעשר שני פרק א. והיינו שמן של מעשר שני. ולולא דברי רבינו, היה אפשר לפרש דברי התוספתא בסלע של מעשר שני, ראה בתוספתא כפשוטה שם. (120) למעלה הלכה י. (121) "מכה שיוצאת ברגל מלמטה" (אוצר הגאונים למסכת שבת, חלק התשובות עמוד 36). (122) ילפת (חסדי דוד לתוספתא שם). וראה בתרגום אונקלוס לויקרא כא, כ. (123) כי היו עושים גם קמיעים של עיקרין (= עשבים), וראה בשבת סא. (124) אלא לאכילה ושתייה וסיכה שהיא כשתייה, ולא לרפואה. וראה בפ"ה מהלכות שמיטה ויובל הלכה יא, שדרשו: "לאכלה ולא לרפואה".

יז. מעשר שני - ממון גבוה הוא¹²⁵, שנאמר: ליי הוא¹²⁶. לפיכך אינו נקנה במתנה¹²⁷, אלא אם כן¹²⁸ נתן לו הטביל¹²⁹ והמקבל מפרש המעשר. ואין מקדשין בו את האשה¹³⁰, ואין¹³¹ מוכרין אותו, ואין ממשכנין¹³² אותו, ואין מחליפין¹³³ אותו, ואין¹³⁴ מרהינין¹³⁵ אותו.

(125) קידושין נב: כרבי מאיר ולא כרבי יהודה. וגם מעות מעשר שני הן ממון גבוה, להלן פ"ו הלכה יט. וראה להלן הלכה כ. (126) שם נג. נג: (127) לא כתב "אינו ניתן במתנה" אלא "אינו נקנה במתנה", וכן הוא להלן פ"ט הלכה ב, שאין איסור לתת במתנה (ראה בסוף ההלכה הסמוכה במעשר שני פ"א משנה א), אלא אינו נקנה למקבל, והרי הוא כאוכל משל הנותן, ברשותו (אור שמח). וראה במאירי קידושין נד: עמ' 862 ד"ה מעשר שני. (128) שם נד: (129) ואף-על-פי ש"מתנות שלא הורמו כמי שהורמו" (למעלה פ"ה מהלכות אישות הלכה ו, ופ"ו

מבריייתם, וראה להלן פ"ט הלכה ג, ופ"ה מהלכות שמיטה ויובל הלכה ג, ולמעלה פ"א מהלכות תרומות הלכה ב. (86) משנה במעשר שני שם. ובדפוס רומי חסירה פיסקא זו. וראה ב'תוספות יום-טוב'. (87) במיני מרקחת, כיון שהוא מפסיד טעמו על ידי כך, וממעט באכילתו (פירוש המשנה). וראה בהלכות תרומות שם הלכה ג. ומטעם זה אסור לקנות שמן מפורט בדמי מעשר שני (משנה שם). (88) משנה שם. (89) שאין טעם היין נפסד משום כך, אלא אדרבא משתבח. (90) ירושלמי מעשר שני שם הלכה א וכן היא בתוספתא שביעית פ"ו הלכה ב. (91) ירושלמי שם.

יב. פל⁹² שמתר לזרים לאכלו בתרומה⁹³, כן מתר במעשר שני לאכלו בתורת חלין⁹⁴. שמרים⁹⁵ של מעשר שני שנתן עליהם מים - ראשון⁹⁶ אסור במעשר, ושני⁹⁷ מתר בחלין⁹⁸. ושל דמאי - אפלו ראשון מתר⁹⁹.

(92) תוספתא תרומות פ"י. וירושלמי מעשר שני שם. (93) כמבואר בהלכות תרומות שם הלכות י"ג (אור שמח). (94) כלומר, מחוץ לירושלים או טמא בירושלים. (95) תוספתא תרומות שם. והובאה בבבלי בבא בתרא צז. כתנא-קמא ולא כרבי מאיר. (96) כלומר, המים הראשונים שהוציא מן השמרים. (97) כלומר, המים שהוציא לאחר שנתנם על השמרים בשניה. (98) אבל בתרומה החמירו, ראה למעלה בהלכות תרומות שם הלכה יג. (99) בבא בתרא שם. שבדמאי הקלו.

יג. יין¹⁰⁰ של מעשר¹⁰¹ שנפל לתוכו דבש ותבלין¹⁰² והשביחהו¹⁰³ - השבח לפי חשבון¹⁰⁴. וכן¹⁰⁵ דגים שנחבשלו עם קפלוטות¹⁰⁶ של מעשר שני והשביחהו¹⁰⁷ - השבח לפי חשבון.

(100) מעשר שני שם. (101) שני. ובכתב-יד נוסף כן בדברי רבינו (מעשה רוקח). וכן הוא בר"י קורקוס. (102) צ"ל: "ותבלין". וכן הוא בכסף-משנה. אבל בדפוס רומי הוא כלפינו. ומדובר בדבש ותבלין של חולין של אדם אחר. (103) כלומר, הוסיפו במדתו ובטעמו, כדלהלן. (104) נתבאר להלן בהלכה טו. (105) משנה שם. (106) בעל 'מלאכת שלמה' מצא במשנה מנוקדת: "קפלוטות". והם: החציר הנעשה בארץ הצבי" (פירוש המשנה). והם כרישי שדה, כמפורש בירושלמי כלאים פ"א הלכה ב. (107) כמבואר למעלה.

יד. עסה¹⁰⁸ של מעשר שני שאפאה והשביחה - השבח לשני. זה הפלל¹⁰⁹: כל ששביחו נפר¹¹⁰: אם הותר במדה¹¹¹ - השבח לפי חשבון, ואם לא הותר המדה¹¹² - השבח לשני בלבד; וכל שאין שביחו נפר, אפלו הותר המדה - השבח לשני בלבד¹¹³.

(108) משנה שם. ובדפוס רומי ליתא פיסקא זו "עיסא וכו' לשני". (109) משנה שם. (110) בטעם. (111) במשנה שם: "זה הכלל כל ששבחו ניכר, השבח לפי חשבון". ובירושלמי אמר ר' יוחנן: "כל שיש בו הותר מידה השבח

גורס המאירי שם ד"ה גורר. (147) של חולין. ואף-על-פי "שאינן כאן צורך למשקל גדול" (שהם יקרים ואין משקלם גדול - מאירי שם) - אין שוקלן כנגדו, "לפי שהוא בזיון בקדשים (ראה למעלה הלכה ד) כשהוא עושה ממנו אבני משקל" (פירוש המשנה שם פ"א משנה א, וראה בהלכה הסמוכה). (148) אבל אם הוא שוקל כדי לחלל מעשר שני זה, שהוא שוקל כנגדו - מותר, ראה להלן. (149) [בגמרא שם פירשו כן משנה זו, למי שסובר מותר להדליק נר חנוכה מנר חנוכה גם על ידי קיסם, אבל למי שסובר אין מדליקין אלא נר חנוכה מנר חנוכה - אין הכרח לפרש כן הלכה זו, שהרי הוא שוקל דינרים של חולין כנגד המעשר, ואף-על-פי שאחר-כך הוא מחלל הפירות עליהם - הרי הוא כמדליק נר חנוכה מנר חנוכה על ידי קיסם. שכן אמרו שם, שלמי שסובר הנחה עושה מצוה ולא הדלקה, אסור להדליק אפילו נר חנוכה מנר חנוכה, ואף-על-פי שזו עצמו יהיה אחר-כך נר של מצוה. ונראה שרבינו הביא דברי הגמרא הנ"ל בכדי להשמיענו, שאפילו אם החילול חל בעת שהוא שוקל ויודע משקלו, שאין כאן בזיון קדשים כלל, שהרי עצם פעולת המשקל, לפני שיודע המשקל - אינו בזיון, שכל הבזיון הוא ההשתמשות במעשר שני, וכל זמן שאינו יודע המשקל, אין עדיין השתמשות, וברגע שהוא יודע המשקל, הרי הוא מעשר שני, והרי הוא כמדליק נר חנוכה מנר חנוכה, ואף-על-פי-כן אסור, כדלהלן. בלחם-משנה פ"ד מהלכות חנוכה הלכה ט]. (150) בדפוס רומי ובכל הדפוסים העתיקים (חוץ מוויניציא של"ד) ובכתב-יד (תוספתא כפשוטה): "שמא יכוין". וכן הוא במאירי ובלחם-משנה שם. וכן כתב רבינו בפירושו למסכת שבת שם ("סיני" כרך ו עמוד קכג). (151) בדפוסים חדשים "משקלו", אבל בכל המקורות הנ"ל: "משקולות". (152) מבלי שיידע שחסרו הפירות (ראה בר"י קורקוס). [ואף-על-פי שחששא זו קיימת גם אם הפירות הללו, ששוקל כנגדם, הם של חולין (וראה בלחם-משנה שם) - לא גזרו אלא בפירות של מעשר שני, שאסורים באכילה חוץ לירושלים, ומחזיקים בביתו על מנת להביאם לירושלים, ובינתיים יכוין מהם משקלות, אבל פירות של חולין עומדים לאכילה, ולא למשקלות]. (153) [שאם מחלל עליהם אותו מעשר שני, שהוא שוקל כנגדו, אין חששא שמא יכוין ממנו משקלות, שהרי לאחר החילול הוא חולין, ועומד לאכילה, ראה למעלה].

מהלכות מעשר הלכה כא, ולמעלה פ"ב הלכה י) - אין המעשר שני קודש וממנו גבוה אלא לאחר ההפרשה. וזוהי כוונת הגמרא שם, שלענין זה הכל מודים שמתנות שלא הורמו אינן כמורמות (ר"י קורקוס ומאירי בקידושין שם עמ' 762 ושיטה לא נודע למי, שם). (130) ואם קדשה אינה מקודשת, כרבי מאיר שם. וכן הוא בהלכות אישות שם הלכה ד. (131) תוספתא מעשר שני תחילת פרק א. וראה להלן הלכה כ. (132) ראה בהלכה הסמוכה. (133) שחליפין כמכר. (134) תוספתא שם. (135) ראה בהלכה הסמוכה.

1 יח. פיצד¹³⁶ אין ממשפנין אותו? לא יפנס לביתו
2 וימשפנינו מעשר שני שלי¹³⁷. עבר ומשפנו -
3 מוציאין אותו מידו¹³⁸. פיצד אין מרהינין אותו? לא
4 יאמר לו: הא לך מעשר זה ויהיה בידך¹³⁹, ויתן לי
5 עליו מעות¹⁴⁰. פיצד¹⁴¹ אין מחליפין אותו? לא
6 יאמר לו: הא לך יין מעשר ויתן לי שמן מעשר¹⁴².
7 אבל אומר לו: הא לך יין¹⁴³ שאין לי שמן, ואם
8 רצה חברו לתן לו שמן - מתר; שהרי לא החליף
9 עמו, אלא הודיעו שאין לו¹⁴⁴, ואם רצה הלה לתן
10 - יתן.

(136) תוספתא שם. (137) (היינו באופן שמותר ליכנס לביתו למשכנו משכון אחר, כגון שיש לו אצל חבירו שכן מלאכה ולא זקפו עליו במלוה, ש"כנס לביתו ונוטל המשכון בשכרו" (פ"ג מהלכות מלוה ולוה הלכה ז). ו"מרהינין" שבסמוך, היינו שנותן לו בתורת משכון, שלבו יהיה סמוך ובטוח שישלם לו, ואינו נוטל בחורבו. והשמיענו, ששני מיני המשכון הללו אסורים במעשר שני). (138) ירושלמי שם פ"א הלכה א (רדב"ז). (139) למשכון ולבטוחות. (140) בדפוס רומי: "חולין", וכן הוא בתוספתא שם. (141) תוספתא שם. (142) כלומר, אפילו באופן ששניהם מעשר שני, אסור להחליף זה בזה, שהרי זה כמכר. (143) מעשר שני. (144) ירושלמי שם: "ואין אסור משום חליפין, מכיון שאינו יכול (כלומר נותן היין) להוציאו (כלומר את השמן) ממנו בדין, אין אלו חליפין. וליידא מילה (כלומר: ולמה) אמר, הא לך יין שאין לי שמן, דאילו הות לי משח (= שמן) הוינא מיתן לך (כלומר: הייתי נותן לך שמן, אבל אין לי)". שמכיון שאפשר לפרש דבריו כך - אינו יכול לפרש דבריו שחבירו יתן לו שמן עבור היין, ולהוציאו כדין.

11 יט. מעשר שני¹⁴⁵ - אין שוקלין כנגדו אפילו¹⁴⁶
12 דינרי זהב¹⁴⁷, ואפילו לחלל עליהם מעשר שני
13 אחר¹⁴⁸. גזרה¹⁴⁹ שמא לא¹⁵⁰ יכון ממנו משקלו¹⁵¹,
14 ונמצאו הפירות חסרים, והוא שוקל בהן מעות
15 לחלל עליהם מעשר¹⁵² אחר¹⁵³, נמצא מוציא מעשר
16 לחלין בפחות מדמיו.

(145) תוספתא מעשר שני פ"א. וראה בשבת כב: ובמאירי שם. ומדובר כאן בפירות מעשר שני שמשקלם ידוע, כדלהלן. ולא במעות, וראה בהלכה הסמוכה. (146) כן

17 כ. האחים¹⁵⁴ שחלקו מעשר שני¹⁵⁵ - אין שוקלין
18 זה כנגד זה¹⁵⁷. וכן מעות¹⁵⁸ מעשר שני - אין
19 שוקלים כנגדן¹⁵⁹, ואין¹⁶⁰ מוכרין אותם¹⁶¹, ואין
20 מחליפין, ולא מרהינין¹⁶². ולא¹⁶³ יתנם לשלחני
21 להתנאות¹⁶⁴ בהן, ולא ילוה אותן להתגדל בהן¹⁶⁵.
22 ואם הלון שלא יעלה חלודה¹⁶⁶ - מתר¹⁶⁷.

(154) בעיא בירושלמי שם פ"א הלכה א ונפשטה (רדב"ז ור"י קורקוס). (155) פירות של מעשר שני, וראה להלן. (156) בדפוס רומי נשמטה בבא זו בטעות. וראה בר"י קורקוס ובכסף-משנה. (157) כלומר, מעשר שני נגד מעשר שני. [ואין זה משום בזיון מעשר שני, שהרי שניהם קודש,

והרי זה כמדליק נר חנוכה מנר חנוכה, שמותר (ראה בהלכה הקודמת), אלא משום גזירה "שלא יכין ממנו משקלות", (ראה שם). [בפ"א משנה א: "מעשר שני - ולא שוקלין כנגדו". ומכין שלא אמרו: "ואפילו לחלל עליו מעשר שני" (כמו שאמרו בשבת כב: בהלכה הקודמת), נראה שהמדובר בשוקל כנגדו פירות או מעות של חולין, ונאסר מחמת בזיון קדשים (וכן פירש רבינו שם). ומתוך זה יש להוכיח כי המדובר במעות של מעשר שני, ולא בפירות, שהרי בפירות אסור לשקול אפילו על דעת לחלל עליו מעשר שני, משום גזירה (למעלה שם). ואם כן, גם מה שאמרו שם: "אין מוכרין אותו, ואין ממשכנין אותו ואין מחליפין אותו" - מדובר במעות של מעשר שני. ודין פירות של מעשר שני (למעלה הלכות יז"ט), הוא בתוספתא שם תחילת פרק א]. [159] (היינו פירות או מעות של חולין, כנ"ל. אבל פירות או מעות של מעשר שני, שאין כאן בזיון של מעשר שני, שהרי זה כמדליק נר חנוכה מנר חנוכה (ראה בהלכה הקודמת) - מותר. וגזירה "שלא יכין ממנו משקלות" (למעלה שם) גם כן לא שייך במעות אלא בפירות, שדרכם לחסור]. [160] בדפוס רומי, חסירה בבא זו. [161] לא כתב רבינו שאין מקדשין בהן את האשה, כמו שכתב למעלה הלכה יז לגבי פירות, אבל ברור שאין חילוק בין פירות למעות, ראה להלן פ"ז הלכה יט. ועיין צ"ח לפסחים ז. [162] ראה למעלה שם. [והלכה זו אינה במשנה שם, אלא בתוספתא שם, לגבי פירות של מעשר שני]. [163] תוספתא שם. [ואף-על-פי שבתחילת ההלכה שם מדובר בפירות של מעשר שני, ראה למעלה - בדין זה של "ולא יתנם לשולחני", מדובר במעות]. [164] כלומר, שהשולחני מתנאה בהן, שנראה שיש לו ממון הרבה, ומתוך כך רבים באים אצלו. וראה בתוספתא בבא מציעא ראש פ"ד. [165] כלומר, להראות עשיר בעיני הבריות. ואסור לעשות כן משום בזיון מעשר שני, ואף אם אין הלוה מוציא את המטבעות, אלא מחזירן כמות שהן. [166] שמתוך שהלה מראן לכולם, אינם מעלים חלודה. [167] תוספתא שם. ונראה שהמדובר אפילו אם מכין גם להתגדל בהן.

והרי זה כמדליק נר חנוכה מנר חנוכה, שמותר (ראה בהלכה הקודמת), אלא משום גזירה "שלא יכין ממנו משקלות", (ראה שם). [158] [בפ"א משנה א: "מעשר שני - ולא שוקלין כנגדו". ומכין שלא אמרו: "ואפילו לחלל עליו מעשר שני" (כמו שאמרו בשבת כב: בהלכה הקודמת), נראה שהמדובר בשוקל כנגדו פירות או מעות של חולין, ונאסר מחמת בזיון קדשים (וכן פירש רבינו שם). ומתוך זה יש להוכיח כי המדובר במעות של מעשר שני, ולא בפירות, שהרי בפירות אסור לשקול אפילו על דעת לחלל עליו מעשר שני, משום גזירה (למעלה שם). ואם כן, גם מה שאמרו שם: "אין מוכרין אותו, ואין ממשכנין אותו ואין מחליפין אותו" - מדובר במעות של מעשר שני. ודין פירות של מעשר שני (למעלה הלכות יז"ט), הוא בתוספתא שם תחילת פרק א]. [159] (היינו פירות או מעות של חולין, כנ"ל. אבל פירות או מעות של מעשר שני, שאין כאן בזיון של מעשר שני, שהרי זה כמדליק נר חנוכה מנר חנוכה (ראה בהלכה הקודמת) - מותר. וגזירה "שלא יכין ממנו משקלות" (למעלה שם) גם כן לא שייך במעות אלא בפירות, שדרכם לחסור]. [160] בדפוס רומי, חסירה בבא זו. [161] לא כתב רבינו שאין מקדשין בהן את האשה, כמו שכתב למעלה הלכה יז לגבי פירות, אבל ברור שאין חילוק בין פירות למעות, ראה להלן פ"ז הלכה יט. ועיין צ"ח לפסחים ז. [162] ראה למעלה שם. [והלכה זו אינה במשנה שם, אלא בתוספתא שם, לגבי פירות של מעשר שני]. [163] תוספתא שם. [ואף-על-פי שבתחילת ההלכה שם מדובר בפירות של מעשר שני, ראה למעלה - בדין זה של "ולא יתנם לשולחני", מדובר במעות]. [164] כלומר, שהשולחני מתנאה בהן, שנראה שיש לו ממון הרבה, ומתוך כך רבים באים אצלו. וראה בתוספתא בבא מציעא ראש פ"ד. [165] כלומר, להראות עשיר בעיני הבריות. ואסור לעשות כן משום בזיון מעשר שני, ואף אם אין הלוה מוציא את המטבעות, אלא מחזירן כמות שהן. [166] שמתוך שהלה מראן לכולם, אינם מעלים חלודה. [167] תוספתא שם. ונראה שהמדובר אפילו אם מכין גם להתגדל בהן.

1 כא. ואין פורעין מהם¹⁶⁹ את המלוה¹⁷⁰, ואין
2 עושין מהן¹⁷¹ שושבינות¹⁷², ואין משלמין מהן
3 הגמולין¹⁷³, ואין פוסקין מהם צדקה בבית
4 הפנסת¹⁷⁴; אבל משלמין¹⁷⁵ מהן דברים שהן גמילות
5 חסדים¹⁷⁶. וצריף להודיע¹⁷⁷.

[168] תוספתא שביעית פ"ז. וראה למעלה סוף פ"ז מהלכות מתנות עניים, ולהלן פ"ו מהלכות שמיטה ויובל הלכה י. [169] ממעות מעשר שני או מפירות מעשר שני, וראה להלן. [170] שהרי ממון גבוה הן, ואינם שלו. [171] ממעות מעשר שני, ראה להלן. [172] כלומר, מתנת נישואין לחתן או לכלה, שהיא נגבית בבית-דין (בבא בתרא קמה: ולהלן פ"ז מהלכות זכיה ומתנה הלכה ב) והרי הוא כמלוה להם את המעות. ואין דין שושבינות לגבות בבית-דין אלא במעות, אבל בפירות אין דין שושבינות ואינם נגבים בבית-דין, שאינם אלא גמילות חסדים (שם הלכה טו). ואם כן, אין איסור בנתינת פירות של מעשר שני לחתן או לכלה.

6 כב. לא¹⁷⁸ יאמר אדם לחברו: העל את הפרות¹⁷⁹
7 האלו לירושלים וטל מהן חלקך¹⁸⁰; שגמץ זה
8 פנוטל שקר ממעשר שני על הבאתו לירושלים¹⁸¹.
9 אבל אומר לו: העלם שנאכלם¹⁸² ושנשתם
10 בירושלים¹⁸³.

[178] מעשר שני פ"ג משנה א. [179] של מעשר שני. [180] כשיעור המגיע עבור הבאתם לירושלים. [181] שהרי הוא כפורע חובו במעשר שני. וראה בעבודה זרה סב: ובמאירי שם. [182] כלומר, כדי שנאכלם (אבל לא בשכר שנאכלם). [183] "שזה אינו אלא כעין מתנת חנם, וכבר אמרו (פ"א משנה א) וכו' ונותנין זה לזה מתנות חנם" (מאירי שם, וראה בתויו"ט). ובירושלמי שם אמרו: "מה בין האומר שנאכלם ונשתם לאומר לחלק (כלומר, טול מהן חלקך), רבי זעירא בשם רבי יונתן מהלכות של עמעום היא" (כלומר אין להם טעם, שאף באומר "שנאכלם", צריך היה לאסור (רדב"ז), ואן זה דומה למה שכתב רבינו למעלה סוף הלכה יח, שאין הוא מפרש שם שהוא רוצה תמורתו, אבל כאן קרוב הוא לפרש ש"נאכלם" בשכר ההעלאה).

11 כג. אומר¹⁸⁴ אדם לחברו בירושלים¹⁸⁵ לסוף אותו
12 פשמן מעשר שני, אף על פי שנסוכה ידו¹⁸⁶, ואין
13 זה בשכר סיכתו¹⁸⁷.

[184] שם פ"ב משנה ב, כחכמים ולא כרבי שמעון, וכפירוש רבינו שם. [185] שהרי חוץ לירושלים אסור לסוך כלל, שסיכה כשתיה, כנ"ל, וראה למעלה הלכה י, ובפ"ב הלכה ה. [186] של הסך, אגב משיחתו את השמן. [187] "שאיך דמים למשיחת ידו (כלומר, מעט השמן שנשפך על יד הסך, אינו תשלום עבור הסיכה, ונמצא מעט השמן, כמתנת חנם המותרת) ואין מקפידים בזה (כלומר, כיון שמעשר שני מותר לזרים, לא איכפת לנו במה שניסוכה ידו. אבל בשמן של תרומה, שאסור לזרים, לא התיר רבינו (פ"א ה"ח) לסוך אותו ע"ג כהן אלא-אם-כן סך אותו הכהן על עצמו קודם שהגעילו הישראל על גביו, שכבר נתחללה התרומה)"

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 10 - פירוש המשנה. וראה בירושלמי שם ובגליון הש"ס, ובמשנה-למלך למעלה שם.
- 11 **כד. כבר בארנו**¹⁸⁸, ש'המעשר' מ'מון גבוהה' הוא. **לפיכך אנו אומרים**¹⁸⁹, ש'הגונב' ¹⁹⁰ מעשר שני - אינו מ'שלם תשלומי כפל'¹⁹¹, ו'הגוזל'¹⁹² - אינו מ'שלם חמש'¹⁹³.
- 12 (188) למעלה בהלכה יז. (189) בדפוס רומי: "אני אומר". כוונתו לומר, שמה שאמרו בתוספתא (בבא קמא פ"ז) שהגונב מעשר שני חייב לשלם כפל, הוא לפי דעת האומר מעשר שני מ'מון הדייט הוא (אור שמח). (190) הוא "הלוקח מ'מון אדם בסתר ואין הבעלים יודעים" (פ"א מהלכות גניבה הלכה ג). (191) אבל קרן - משלם. שהרי הוא כגונב הקדש (שם פ"ב הלכה א). (192) כלומר: "לקח בגלוי ובפרהסיא בחזק יד" (פ"א שם). וכפר ונשבע עליו והודה, שבגזלן אחר חייב בחומש (פ"ז מהלכות גזילה הלכה א). (193) שכיון שהוא מ'מון גבוהה הרי כהקדש, שהגוזל ונשבע עליו אינו משלם חומש, ראה בפ"ח שם (הלכה יד), לגבי עבדים ושטרות וקרקעות, שאין נשבעין עליהם, ופשוט שהוא-הדין להקדשות, שאף עליהן אין נשבעין (פ"ה מהלכות טוען ונטען הלכה א).
- 13 **כה. המקדיש**¹⁹⁴ מעשר שני שלו¹⁹⁵ לבדק הבית¹⁹⁶ - הרי זה פודה אותו מי שפודה¹⁹⁷ על מנת לתן להקדש את שלו ולמעשר שני את שלו¹⁹⁸.
- 14 (194) תוספתא מעשר שני פרק ה. (195) אבל לא של חבירו, שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו (פ"ו מהלכות ערכין הלכה כא). (196) שההקדש חל, כמו שמפורש בתוספתא שם פ"ב (וראה בתוספתא כפשוטה שם). וצ"ע מדוע דוקא בדק הבית, הרי הוא-הדין למזבח. (להלן פ"ז הלכה יט, כתב רבינו שהמתפס מעשר לשלמים לא קנו שלמים, שקדושת שלמים אינה חלה על קדושת מעשר, שהמעשר מ'מון גבוהה הוא וצ"ע ג. ועיין מנחת-חנין סוף מצוה תעג, ובמאסף "אמנה" (ירושלים תרצ"ט) עמוד קא ואילן, מה שכתב בזה הר"ש סטרליץ ז"ל). (197) שכל אחד יכול לפדות הקדש, ולא רק המקדיש. וראה בפ"ז מהלכות ערכין הלכות ב"ד. (198) ואם פדו אותו בעליו צריך ליתן שני חומשין: חומש להקדש וחומש למעשר שני, כמפורש במנחות פב. ודברי הרדב"ז צ"ע (תוספתא כפשוטה).
- 15 **פרק רביעי**
- 16 (1) יבאר הרוצה לפדות מעשר שני איך פודה אותו, או המחלל פירות על פירות. הפודה מאי מברך. ואם מחללין מעות מעשר על מעות אחרות. באי זה כסף פודין מעשר שני. המניח מעות להיות מחלל עליהם מעשר שני. מי שעומד בטבריא ויש לו מעות בבבל. האומר מעשר שני יהיה מחולל על סלע שתעלה בידי מכיס זה. הפודה מעשר שני קודם שיפרישו, ושפודים אותו בשווי.
- 17 **א. הרוצה**² לפדות פירות מעשר שני³ - פודה אותן ב'דמיה'⁴ ואומר⁵: הרי המעות האלו⁶ תחת⁷ הפירות
- 18 **האלו**⁸, או הפירות האלו מחללות על המעות האלו. ואם לא פרש אלא הפריש מעות בלבד כנגד הפירות - דינו, ואינו צריך לפרש. ויצאו הפירות לחלין⁹, ויעלו המעות לירושלים ויוציאם שם¹⁰. שנאמר: וכי ירבה מ'מך הדרך פי לא תוכל שאתו.
- 19 (2) מעשר שני פ"ד מ"ז, כרבי יוסי ולא כרבי יהודה. ובעירובין מו, ב: "רבי יהודה ורבי יוסי, הלכתא כרבי יוסי" (רדב"ז). (3) שטורח לו להעלותם לירושלים, כדלהלן. (4) בשו"ין, ראה להלן הי"ח. וראה למעלה פ"ב ה"ב, שבזמן הבית עושה כן מן הדין, ובזמן הזה אינה אלא מדת חסידות. (5) שלא נחלק רבי יוסי במשנה שם אלא בדיעבד, אם פדיונו פדיון, אבל לכתחילה אף הוא מודה שצריך לפרש (ביאור הגר"א ליו"ד סי' שלא, אות רז). (6) לאו דוקא שהמעות בידו ממש, אלא כל שהן ברשותו פודה בהן (להלן הלכות יא"ג). ונקט רבינו לשון זו משום הסיפא כשהפריש ולא פירש. (7) בדפוס רומי, חסרות המילים "תחת הפירות האלו". ולפי זה יוצא שמדובר כאן במחלל מעות של מעשר שני ופירות של מעשר שני. אבל ברור שזוהי השמטה בטעות הדומות, שהרי התחיל רבינו בפירות של מעשר שני, ולא במעות. ועוד שלהלן ה"ה כתב, שאין מחללין מעות מעשר שני על מעות אחרות. וראה בתשובת הרב ר' יוסף קארו שהביא ה'ברכי יוסף' ביו"ד שם סעי' קלז. (8) בתמורה כו, ב: "אמר אביי, תחת (כלומר, זו תחת זו) וכו' ולישנא דאחולי" (= לשון חילול). וראה בפ"ז מהל' ערכין ה"ז. (9) "מפני שהענין יורה עליו" (פירוש המשנה). ואף שבפ"ג מהל' אישות ה"ח (לענין קידושין), ובפ"א מהל' גירושין הי"א (לענין גירושין), כתב רבינו שאם אינו מפרש שהוא נותן הכסף לשם קידושין, והגט לשם גירושין, אין הדבר כשר, אלא אם כן היו עסוקים באותו ענין, זהו משום שאין האשה מתקדשת אלא מדעתה, וכן צריך שתהא האשה המתגרשת יודעת מגירושה (אף שהיא מתגרשת בעל-כרח), אבל בפדיון מעשר שני, שאין כאן דעת אחרת כלל, אלא דעת עצמו של הפודה בלבד, כיון שהענין מורה שהוא מתכוין לפדות, אין צריך שיהא עסוק באותו ענין ('תוספות יום-טוב' שם). ודעת הר"ש (שם) שאף בפדיון מעשר שני צריך שיהא עסוק באותו ענין כשאינו מפרש. וכן הוא בגליון הרמב"ם. (10) יקח בהם דבר שהוא מאכל אדם וגידוליו מן הארץ (להלן פ"ז ה"ג).
- 20 **ב. וכן אם רצה לחלל פירות המעשר על פירות אחרות**¹¹ - יעלו הפירות השניות¹² ויאכלו בירושלים¹³. ולא¹⁴ יחלל מ'מין על שאינו מינו, ולא¹⁵ מן היפה על הרע ואפלו באותו המין. ואם חלל - הרי הן מחללות¹⁶.
- 21 (11) כן הוא בתוספתא שביעית פ"ז (לפי נוסחת הדפוס) "ומעשר שני אין מתחלל אלא באותו מין בלבד". וכן נראה ב'ירושלמי' (מעשר שני פ"ד ה"א) שאמר: "אין פודין מעשר שני אלא במין על מינו, דלא כן מה אנן אמרין פודין מן החיטים על השעורין ומן השעורין על החיטין", הרי שמן החיטים על החיטים או מן השעורין על השעורין -

8 פְּרוֹת חֲלִין אֵלָיו? וְאֵף עַל פִּי שֶׁחָלַל יוֹדְעִין שֶׁהֵן
9 מַעֲשֵׂר, כְּדִי שֶׁלֹּא יִתְבַּהֵּל.²⁶

(23) "ירושלמי" מעשר שני ראש פ"ד: "תני, אין פודין מעשר שני לשם שני אלא לשם חולין. רבי שאול בעי, הגע עצמך שהיו הכל יודעין בו שהוא שני? - אפילו כן." וראה בתוספתא שם פ"ד ה"א. (24) שהרי צריך לפרש לכתחילה. כנ"ל ה"א. (25) המעשר. שהרי מחירם של פירות מעשר שני ירוד הוא ביחס לפירות חטים, ואם יאמר: "כמה שוים פירות מעשר שני אלו", הרי זה מבזה את המעשר. ועי' ראב"ד. (26) המעשר.

10 ה. אֵין²⁷ מְחַלְלִין מְעוֹת מַעֲשֵׂר שְׁנִי עַל מְעוֹת
11 אַחֲרוֹת. בֵּין שֶׁהֵיוּ אֵלָיו וְאֵלֹו כֶּסֶף, או אֵלֹו וְאֵלֹו
12 נְחֹשֶׁת²⁸, [נא²⁹ הָרָאשׁוֹנוֹת כֶּסֶף וְהַשְּׁנִיּוֹת נְחֹשֶׁת³⁰,
13 או] הָרָאשׁוֹנוֹת נְחֹשֶׁת וְהַשְּׁנִיּוֹת כֶּסֶף³¹. וְאֵם³² עֶבֶר
14 וְחֵל - הֲרִי אֵלֹו מְחַלְלִין.

(27) מקור דברי רבינו ממה ששנינו (דמאי פ"א מ"ב) "הדמאי וכו' ומחללים אותו כסף על כסף, נחושת על נחושת, כסף על נחושת ונחושת על כסף - כת"י מינכן. וראה להלן ה"ח] ונחושת על הפירות". הרי שרק בדמאי התירו ולא בוודאי (כסף-משנה). (28) שאין שום תועלת בדבר, ולכן אף בשעת הדחק אין מחללין. וראה להלן שם. (29) פסקא זו ("או הראשונות וכו' והשניות נחושת") נשמטה בדפוס רומי בטעות הדומות. (30) שהן חריפות משל כסף, שיוצאות יותר בשוק. (31) שחשיבות יותר אין מחללות. ובדמאי מחללים באופן זה, ראה להלן שם. ובשעת הדחק התירו גם באופן זה, ראה להלן סוף ה"ז. ומה שהתירו לפרוט מעות של נחושת על סלע של כסף (מעשר שני פ"ב מ"ח), אין זה אלא מחמת משאוי הדרך (ראה ברש"י בבא-מציעא מה. ד"ה הפורט), והרי זה כשעת הדחק. [והרש"ש בחידושים ומקוריים להרמב"ם, תמה על דברי רבינו הנ"ל מהמשנה הנ"ל, ולפי מה שכתבנו אין כאן תמיהה כלל. ולפי מה שפירש ה'כסף משנה' בדברי רבינו להלן פ"ה הי"ד (שדבריו מהמשנה הנ"ל), שמדובר בשיש לו סלע של כסף ומחללו על של נחושת, אין זה שייך לכאן, ועל כרחנו מדובר שם בשעת הדחק, כדין מחלל כסף על נחושת, להלן ה"ז]. ונראה שדעת רבינו היא שאף שמחללין כסף על זהב (להלן פ"ה הי"ג) זהו כיון שזהב הוא קל יותר למשא, ושניהם יקרים ואינם מצויים הרבה בשוק, אבל נחושת על כסף, כיון שנחושת מצויה בשוק, לא התירו לחללה על כסף אלא בשעת הדחק, כדלהלן ה"ז. וראה ב'חזון איש'. (32) "ירושלמי" מע"ש פ"ב ה"ג: "כל שאמרו בדמאי מחללין, בוודאי עבר וחיללן, מחללין".

15 ו. אֵין³³ מְחַלְלִין³⁴ מְעוֹת מַעֲשֵׂר עַל הַפְּרוֹת; וְאֵם
16 חֵל³⁵ - יַעֲלוּ הַפְּרוֹת וְיֵאָכְלוּ בִּירוּשָׁלַם³⁶. וְלֹא³⁷
17 יִחַלְלֶם עַל בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף חַיִּין; וְאֵם חֵל - לֹא
18 קָנָה מַעֲשֵׂר³⁸, שֶׁמָּא יִגְדֹּל מֵהֶם עֲדָרִים עֲדָרִים³⁹. אֲבָל
19 אֵם חֵל עַל שְׁחוּטִים - הֲרִי הֵן פְּשָׁא הַפְּרוֹת⁴⁰,
20 וַיַּעֲלוּ וַיֵּאָכְלוּ בִּירוּשָׁלַם, וַיֵּצְאוּ הַמְּעוֹת לְחֵלִין⁴¹.

פודין (והראב"ד חולק על רבינו, ומפרש דברי ה'ירושלמי' הנ"ל, במעשר שני של דמאי). וכן נראה בתוספתא מעשר שני פ"ד ה"ג: "אמר רבי יהושע בן קרחה וכו' ואמר אדם לחבירו, הרי הפירות האלו נתונים לך במתנה, וחוזר ואומר לו הרי הן מחוללין על פירות שיש לי בבית". וראה למעלה פ"ב ה"ג. ומה שאמרו בסוכה מא, א שאין מחללין פירות מעשר שני אלא על כסף בלבד - שם הרי מדובר במחלל פירות על בהמה חיה ועוף, שהוא מין על שאינו מינו. ולכן אין לחלל אלא על כסף (כסף-משנה). וכן מה שאמרו בבא-מציעא מד, ב - שאם זהב יש לו דין של פירות, אין מחללים פירות מעשר שני עליו, הוא גם כן משום שפירות על זהב הוא מין על שאינו מינו. (12) אבל הראשונות נתחללו, ועי' ראב"ד. (13) כדין מעשר שני. (14) תוספתא מעשר שני שם, ו'ירושלמי' שם. (15) ב'ירושלמי' שם: "אין פודין מעשר שני אלא במין על מינו וכו' אפילו מן האגרו (= חיטה לבנה) על השמתית (שחמתית = אדומה) ומן השמתית על האגרו", שכל אחת לגבי חברתה היא רעה, שיש הרוצים בשחמתית, ויש הרוצים באגרו. ראה בבא-בתרא פג: וברשב"ם שם, ראה מהר"י קורקוס. (16) [כן נראה ממה שאמרו במס' סוכה שם, שאין מחללין אלא על כסף שיש בו צורה, ולמה הוצרכו לטעם זה - תיפוק ליה משום דחילל מין על שאינו מינו, אלא על כרחנו שהמחלל מין על שאינו מינו - חילולו חילול בדיעבד, ואילו המחלל על כסף שאין בו צורה, אף בדיעבד אין חילולו חילול. וכן נראה מלשון ה'ירושלמי' שם: "אין פודין מעשר שני אלא מין על מינו" - לשון "אין פודין" משמע לכתחילה. ברם לשון התוספתא "ומעשר שני אין מתחלל אלא באותו מין בלבד", נראה שאפילו בדיעבד אין חילולו חילול].

1 ג. הַפְּוֹדָה¹⁷ מַעֲשֵׂר שְׁנִי¹⁸ - מְבָרֵךְ¹⁹: אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
2 בְּמִצְוָתוֹ וַיִּצְוֵנוּ עַל פְּדִיוֹן מַעֲשֵׂר שְׁנִי. וְאֵם חֵל²⁰
3 עַל פְּרוֹת אַחֲרוֹת או שֶׁחֵל²¹ מְעוֹת עַל הַפְּרוֹת -
4 מְבָרֵךְ: עַל חֵלּוֹל מַעֲשֵׂר שְׁנִי. וְהַפְּוֹדָה או הַמְּחַלְל
5 מַעֲשֵׂר שְׁנִי שֶׁל דְּמָא - אֵינוֹ צָרִיךְ בְּרִכָּה²².

(17) "ירושלמי" (דמאי פ"א ה"ד): "ודאי (= מעשר שני ודאי) טעון ברכה (= כשפודים אותו) כו'. כיצד הוא מברך? אם היו פירות (כלומר: מעות על פירות) על חילול מעשר שני". כלומר: כשפודה על כסף (= פירות על כסף) - מברך "על פדיון", וכשמחלל על פירות (= פירות על פירות, או מעות על פירות) - מברך "על חילול", וראה להלן. (18) כדרכו: פירות על כסף. (19) כלומר, כשבא לפדותו, שצריך לברך תחילה, עובר לעשייתו, כנ"ל פ"א מהל' מעשר הט"ז. (20) אף לכתחילה מחללין פירות על פירות (כנ"ל ה"ב), ונקט כאן לשון דיעבד, בגלל הבבא השניה (= "שחילל מעות על הפירות"), וראה להלן. (21) בדיעבד. אבל לכתחילה אין לעשות כן, ראה להלן ה"ו. (22) "ירושלמי" שם: "תני רבי חלפתא בן שאול, מחללין דמאי במרחץ, שאינו טעון ברכה".

6 ד. כְּשֶׁפּוֹדִין²³ אֶת הַמַּעֲשֵׂר - אֵין פּוֹדִין אוֹתוֹ לְשֵׁם
7 מַעֲשֵׂר²⁴, אֵלֹא לְשֵׁם חֵלִין. וְאֹמְרִין: כְּמָה שְׁוִין²⁵

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וטעמם של דברים, שלא התירו לחלל הפירות על מעות אלא פעם אחת, כדי להקל מעלי טורח העלאתם ולא יותר, שאם יחלל זה על זה ושוב זה על זה, ישהה אותם ולא יעלה לירושלים (משנה ראשונה, דמאי שם). (54) ואם אין מקדש, יניחם עד שירקבו (להלן שם הט"ו).

ט. אין פודין פרות מעשר⁵⁶ אלא בכסף⁵⁷,
שנאמר: וצרת הכסף⁵⁸. וכן אם פדה לעצמו⁵⁹
והוסיף חמש - לא יהיה החמש אלא כסף, כקדוש⁶⁰.
ואין⁶¹ פודין בכסף שאינו מטבע⁶², אלא בכסף
מפתח⁶³ שיש עליו צורה או כתב; [שנאמר⁶⁴:
וצרת⁶⁵ הכסף]. ואם פדה בלשון של כסף וכיצא
בו, והוא הנקרא אסימון⁶⁶ - לא עשה כלום⁶⁷.
ואין⁶⁸ פודין בפחות מפרוטה⁶⁹, מפני שהוא כפודה
באסימון⁷⁰.

(55) מן התורה, כדלהלן. (56) אבל מעות מעשר מחללים מן התורה אף על הנחושת, ולא אסרו לחלל מעות מעשר על מעות אחרות (ה"ה), אלא מדרבנן, ולפיכך אם עבר וחילל הרי זה מחולל (שם). (57) כלומר, כשפודה על מטבעות אינו פודה אלא בכסף, אבל יכול לפדותם על פירות אחרים, אם ירצה (כנ"ל ה"ב), וראה ברדב"ז. (58) 'ספרי' פרשת ראה. וראה בסוכה מא, א. ובר"ח שם. (59) כלומר, מעשר שלו. שהפודה מעשר שני שאינו שלו אינו מוסיף חומש (להלן פ"ה הלכות א-ח). (60) בבא מציעא נד, א: "אמר להו (רבא) אמר קרא, עליו (וחמישיתו יוסף עליו) לרבות חומשו כמותו (כמו הקרן)". וראה בפ"י מהל' תרומות הט"ו, ובפ"ז מהל' ערכין ה"ב. (61) שם מז, ב. כחכמים ורבי עקיבא, ולא כרבי דוסא ורבי ישמעאל. וראה ב'ספרי' שם, ובתוספתא מעשר שני פ"א. (62) כלומר, לשון של כסף, כדלהלן. (63) מלשון הפסוק (שמות כח, יא): "פתוחי חותם". (64) המוקף בסוגרים מרובעים, אין בדפוס רומי. (65) "דבר שיש עליו צורה" (פירוש המשנה). (66) "הוא הסלע שאינו מפותח, כלומר, שאין בו צורה" (שם). (67) שהרי דין זה, שאין פודין אלא על כסף שיש לו צורה, הוא מן התורה, ולכן אף בדיעבד לא עשה כלום. ונראה שאף אם פדה פירות מעשר על מעות של נחושת, לא עשה כלום, שהרי גם זה נלמד מהפסוק הנ"ל. (68) 'ירושלמי' מעשר שני פ"ד ה"א: "ואמר רב חזקיה, זה שהוא מחלל לא יהא מחלל על חצי פרוטה, שלא יהא כמחלל על אסימון, אלא עד שיהא פרוטה (כלומר, למעלה אין לו שיעור, אבל למטה יש לו שיעור)". (69) כלומר, שפודה מעשר שני ששוה כמה פרוטות על כמה מטבעות כסף, ששוויו כל אחת מהן אינו אלא פחות מפרוטה (כסף-משנה). (70) 'ירושלמי' שם. וחזן מזה אין כאן חסרון אחר, שהרי המדובר במטבע של כסף שיש בה צורה, ומכיון שיש כאן כמה מטבעות כאלו, ומצטרפות הן ליותר מפרוטה, אין למעטן מדין כסף, וראה ב'כסף משנה' ורדב"ז.

י. אין⁷¹ פודין במטבע שאינו יוצא באותו זמן⁷²
ובאותו מקום⁷³; שנאמר: ונתת הכסף בכל אשר

(33) מעשר שני פ"א מ"ה. וכן נראה בדמאי שם, שרק בדמאי התירו לחלל מעות על הפירות ולא בוודאי, ו'ירושלמי' שם סוף פ"א למדו זאת ממה שנאמר (דברים יד, כה-כו) "והלכת אל המקום אשר יבחר ה' אליך בו ונתת הכסף וגו' בבקר ובצאן וגו' - בקירוב מקום אתה מחלל, ואי אתה מחלל בריחוק מקום". (34) חזן לירושלים. ראה להלן פ"ז הט"ו. (35) במזיד (כסף-משנה). וראה להלן שם. (36) משנה, מעשר שני, שם. וראה להלן שם ה"א והט"ו. (37) ברייתא, סוכה מ, ב. כחכמים ולא כרבי מאיר. וכפירושו של רב אשי במסקנה. (38) כלומר, הפקיעו הימנו חכמים את הבהמה כדי שלא יחול עליהם המעשר, ונשארו המעות בקדושתן. (39) "ישהם אצלו לגדל ולדות ונמצא משהה מעשרותיו" (רש"י שם), וצריך לומר שמדובר בבהמה בעלת מום, שאינה ראויה לקרבן, בדומה לחיה ועוף שאינם ראויים לקרבן, וכן כתבו ה'תוספות' (סוכה שם, ד"ה שמא, ובקידושין נו. ד"ה במזיד) ולכן לא קנה מעשר, שמא יגדל מהם עדרים עדרים. אבל בבהמה תמימה שלוקחים אותה לשלמים (להלן שם ה"ב), אין חוששים שמא יגדל עדרים, ולכן אם עשה כן במזיד, תעלה ותאכל בירושלים, כמו שכתב רבינו להלן שם הט"ו. ועי' ב'משנה ראשונה' מעשר שני שם מ"ו. (40) הנ"ל בראש ההלכה. (41) ראה הערה לו.

ז. בשעת⁴² הדחק⁴³ מתר לחלל מעות הכסף על של
נחשת⁴⁴. לא שיקים⁴⁵ פן⁴⁶, אלא עד שימצא רוח⁴⁶
ויחזור ויחלל מעות הנחשת על מעות הכסף⁴⁷.

(42) שם פ"ב מ"ו. (43) כגון להלן פ"ו ה"ב. (44) שהן יוצאות יותר בשוק, ולכן התירו בשעת הדחק. (45) שבזין מעשר שני הוא שיתחלל כסף על נחושת וישאר כך בקביעות, ועוד שהנחושת מחלידה (רש"י בבא-מציעא נו. ד"ה מפני). (46) כלומר, כשיהיו מעות כסף מצויות בידו. (47) שהן חשובות יותר ואינן מחלידות, ולכן דרך חילול בכך, והתירו כן בשעת הדחק. אבל לא כששניהם נחושת או כסף, כנ"ל ה"ה. כרבי בא בר כהן בשם רבי יוחנן, בירושלמי שם ה"ג, ולא כרבי חגי בשם רבי יוחנן. וראה בבא-מציעא שם, וברש"י שם.

ח. מעשר שני של דמאי⁴⁸ - מחללים אותו
לכתחלה⁴⁹ כסף על כסף⁵⁰, וכסף על נחשת⁵¹,
ונחשת על נחשת, ונחשת על הפרות. ויעלו⁵² אותן
הפרות⁵³ ויאכלו בירושלים⁵⁴.

(48) דמאי פ"א מ"ב. (49) אף שלא בשעת הדחק, ראה בהלכה הקודמת. (50) אף שאין תועלת בכך, שהקלו בדמאי (פירוש המשנה). (51) בדפוס רומי, נוסף כאן: "ונחושת על כסף". ולכן כתב למעלה בה"ה, שבמעשר ודאי אין מחללין נחושת על כסף לכתחילה, וראה בהערות שם. וכן הוא במשנה כתב-יד מינכן, וראה ב'דקדוקי סופרים' שם. (52) שם, כחכמים ולא כרבי מאיר. (53) ולא התירו לחזור ולפדותם, ודעת רבינו כדעת ה'תוספות' בבא-מציעא נה, ב - ד"ה ויחזור, ולא כרש"י שם. וכדין לקוח בכסף מעשר, שאינו נפדה בריחוק מקום, להלן פ"ז ה"א והט"ו.

- 1 תָּאֵהָ נִפְשָׁךְ - עַד שֶׁיְהִיָּה רָאוּי לְהוֹצֵאָה⁷⁴. וּמִטְבֵּעַ⁷⁵
2 מְלָכִים הָרָאוּשׁוֹנִים⁷⁶, אִם יוֹצֵא מִשְׁמָם⁷⁷ - פּוֹדִין
3 בּוֹ⁷⁸.
- (71) משנה, שם. (72) כגון מעות כוזביות (מתקופת בר כוכבא) ומעות ירושלמיות (עתיקות שאינן יוצאות יותר). וראה בתוספתא שם פ"א ה"ו. (73) 'ירושלמי' שם: "מטבע שנפסל (במקום זה) והמלכות מקבלתו (במקום אחר שתחת שלטונה), רבי יוסי בשם רבי יונתן, כאסימון" וראה בגליון הש"ס שם. (74) כן כתב רבינו גם בפירוש המשנה שם. ומקורו בדברי חז"ל לא ידוע. (75) תוספתא 'ירושלמי' שם. (76) כגון מטבעות של מלכי רומי שמתו, ואין טובעים אותן יותר. (77) שלא גזרו על זכרונם ולא פסלו את צורתם, ובני אדם מקבלים אותן כמטבעות של המלכים הראשונים. (78) אבל אם אינו יוצא משמם, אלא שבני אדם משתמשים בהם בלא ידיעת המלכות, אין פודין בו, שאינו נקרא יוצא, אלא זה שהמלכות מוציאתו, וראה ב'תוספתא כפשוטה' שם.
- 4 יֵא. אֵינּוּ⁷⁹ פּוֹדֶה בְּמַעוֹת שְׁאִינָן בְּרִשְׁוֹתָם⁸⁰; שְׁנֵאמָר:
5 וְצִרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדְךָ⁸¹. נִפְלָא⁸² כִּיסוֹ⁸³ לְבוֹר וְהוּא זָכוֹל
6 לְהוֹצִיאוֹ - פּוֹדֶה בּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּרִשְׁוֹתָם⁸⁴.
- (79) משנה 'ירושלמי' ותוספתא שם, ובבא-קמא צח, א. (80) כגון שנפל כיסו לים הגדול (בבא-קמא שם). (81) בידך - ברשותך. 'ספרי' פרשת ראה, 'ירושלמי' ובבא-קמא שם. (82) בעיא שנפשטה ב'ירושלמי' שם סוף ה"א ('מראה הפנים' שם). (83) ובו מעות. והיה בהם בכדי לשלם עבור הטורח להוציאם מן הבור (שם). (84) ומה שאמרו בתוספתא: "שנפל כיסו לבור כו" אין מחללין אותו עליהן, ואם חילל לא קנה מעשר" - מדובר כשאין בכיס מעות בכדי הטורח להוציאם מן הבור ('תוספתא כפשוטה').
- 7 יֵב. הִיָּה⁸⁵ בָּא בְּדֶרֶךְ וּמַעוֹת בִּידוֹ, וְאָנֹס בָּא בְּנִגְדוֹ⁸⁶;
8 אִם זָכוֹל לְהַצִּיל עַל יְדֵי הַדָּחֵק - פּוֹדֶה בָּהֶן פְּרוֹת
9 שְׁבִיתָם⁸⁷; וְאִם לֹא, וְאָמַר: פְּרוֹת שֵׁישׁ לִי בְּתוֹךְ
10 בֵּיתִי מִחֻלְלִין עַל הַמַּעוֹת הָלָלוּ - לֹא אָמַר כָּלוּם.
- (85) תוספתא שם, ובבא-קמא קטו, ב. (86) ובוודאי ישרדם ממנו, ראה להלן. (87) כן פירשו בבבא-קמא שם. ואין כוונת רבינו לומר: פודה לכתחילה, שהרי בתוספתא שם ובבבא-קמא שם מפורש שלכתחילה אין לעשות כן, ורק בדיעבד דבריו קיימין ("ר"י קורקוס וכסף-משנה). וראה למעלה פ"ג מהל' תרומות סוף ה"יז.
- 11 יֵג. הַמַּנִּיחַ⁸⁸ מַעוֹת לְהִיּוֹת מִחֻלָּל עֲלֵיהֶן מַעֲשֵׂר שְׁנִי
12 - הָרִי זֶה פּוֹדֶה בָּהֶן בְּחֻזְקַת שְׁהֵן מְנִימִים⁸⁹. מִצָּאָן
13 שְׁאֲבָדוּ - חוֹשֵׁשׁ לְכָל מָה שֶׁפָּדָה בָּהֶן לְמַפְרָע.
- (88) משנה, גיטין לא, א. (89) שם: כחכמים ולא כרבי אלעזר. וראה למעלה פ"ז מהל' מעשר ה"ד.
- 14 יֵד. מִי שֶׁהִיָּה עוֹמֵד בְּטַבְרִיָּא וַיֵּשׁ לוֹ מַעוֹת (בְּכָל)⁹⁰
15 בְּבָבֶל - אֵינּוּ מִחֻלָּל עֲלֵיהֶם⁹¹. הֵיוּ לוֹ מַעוֹת מִמִּטְבֵּעַ
16 טַבְרִיָּא בְּבָבֶל⁹² - מִחֻלָּל עֲלֵיהֶם. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.
- (90) [בכת"י אברבנאל: "מעות ממטבע בבל", וכוונתו שמעות בבל היו אצלן בטבריא, וראה להלן]. (91) [מקור דברי רבינו, לפי התוספתא וה'ירושלמי', ראה להלן]. (92) [בתוספתא (מעשר שני פ"א): "אין מחללין אותו לא על מעות שכן (= של כאן) בבבל, ולא [על] מעות שבבבל [כן], אבל אם היה כן (= כאן) והיו לו מעות בבבל, מחללין אותו עליהן". וב'ירושלמי' (שם פ"א ה"א): "אין מחללין אותו כו" לא על המעות שכן בבבל - בעומד בבבל (= שיש כאן שתי ריעותות: א. שהמעות הן במקום שאינן יוצאות, ב. שהמחלל הוא במקום שאינן יוצאות). ולא על המעות שבבבל כן, - בעומד כן (= שאף כאן שתי ריעותות, כנ"ל)". ומכאן מקור לדברי רבינו: שהעומד בטבריא ויש לו כאן מעות של בבל, אינו מחלל עליהן, שכן מפורש "ולא על המעות שבבבל כן - בעומד כן". ואם היו לו מטבעות של טבריא בבבל והוא בטבריא - מחלל עליהם, שכן מפורש: "לא על המעות שכן בבבל - בעומד בבבל", הרי שבעומד כאן - מחללים. וכן מה שאמרו בבבא-קמא צו, ב: "אין מחללין על מעות של כאן והן בבבל", היינו שגם הבעלים בבבל, וכן"ל. וכן פירש רש"י שם, אבל אם הבעלים בארץ ישראל - מחללים, כנ"ל. ועי' בראב"ד ובכסף-משנה].
- 17 טו. הָאוֹמֵר⁹³: מַעֲשֵׂר שְׁנִי מִחֻלָּל עַל סֵלַע שְׁתַּעֲלָה
18 בְּיָדִי מִכִּיס זֶה⁹⁴, עַל סֵלַע שְׁאִפְרַט מְדִינַר זֶה־בִּזְהָ, ¹⁹
עַל פּוֹנְדִיּוֹן שְׁאִפְרַט מִסֵּלַע זֶה - הָרִי זֶה חִלָּל וְסֵלַע ²⁰
שְׁתַּעֲלָה בִידוֹ אוֹ שִׁפְרַט תְּהִי מַעֲשֵׂר⁹⁵.
- (93) תוספתא שם פ"ד, ועירובין לו, ב. (94) שיש בו סלעים אחרים. (95) כלומר, משתעלה ומשיפרוט, ולא למפרע. ומה שאמרו בעירובין שם, שלמי שסובר "אין ברירה" - אינו מחולל, היינו שלמפרע אינו מחולל, אבל מכאן ולהבא אין צורך ל"ברירה". ואין מכאן סתירה למה שפסק רבינו למעלה (הל' מעשר שם ה"א) שבשל תורה - "אין ברירה" ('חזון איש').
- 21 טז. אָמַר⁹⁶: הָרִי מַעֲשֵׂר מִחֻלָּל עַל סֵלַע שֶׁהִיָּתָה בִידוֹ
22 בְּנִי⁹⁷ - לֹא חִלָּל, שְׁמָא לֹא הִיָּתָה בִידוֹ בְּאוֹתָהּ שְׁעָה.
- (96) תוספתא, שם. (97) כלומר, שהיתה בידו בשעה שראיתיו לאחרונה, ועתה אין האב יודע אם היא בידו.
- 23 יז. הַפּוֹדֶה⁹⁸ מַעֲשֵׂר שְׁנִי קֹדֶם שֶׁיִּפְרִישְׁנוּ, כְּגוֹן
24 שְׁאָמַר: מַעֲשֵׂר שְׁנִי שֶׁל פְּרוֹת אֵלּוּ פְּדוּי בְּמַעוֹת
25 אֵלּוּ⁹⁹ - לֹא אָמַר כָּלוּם, וְלֹא קָבַע מַעֲשֵׂר¹⁰⁰. אָבֵל אִם
26 קָבַע וְאָמַר: מַעֲשֵׂר שְׁנִי שֶׁלֹּהֶן בְּצַפּוֹן אוֹ בְּדָרוֹם
27 מִחֻלָּל עַל הַמַּעוֹת¹⁰¹ אֵלּוּ - הָרִי זֶה פְּדוּי.
- (98) תוספתא שם פ"ג כחכמים ולא כרבי שמעון. (99) המסוימות בידו, וראה ב'תוספתא כפשוטה' בשם הר"ש סיריליאן. (100) כלומר: אין כאן חילול לפי שלא נתקדש המעשר כל זמן שלא הורם, וראה למעלה פ"ג ה"יז. ואין כאן הפרשה לפי שלא קבע מקום, ראה למעלה פ"ג מהל' תרומות ה"ח. (101) בדפוס רומי: "מעות".
- 28 יח. כִּשְׁפוֹדִין מַעֲשֵׂר שְׁנִי¹⁰² - פּוֹדִין אוֹתוֹ בְּשִׁוְיָ¹⁰³.
29 וַיֵּשׁ¹⁰⁴ לוֹ לְפָדוֹת בְּשַׁעַר הַזֹּהֶל¹⁰⁵: כְּמוֹת שֶׁהַחֲנֻנִי

- 1 לֹקֶחַ, וְלֹא כָמוֹת שֶׁהוּא מוֹכֵר¹⁰⁶. וְנוֹתֵן הַמְּעוֹת¹⁰⁷
2 כָּמוֹת שֶׁשְּׁלַחְנִי פוֹרֵט¹⁰⁸, לֹא כָמוֹת שֶׁהוּא מַצְרֶה¹⁰⁹.
3 וְאֵם עֶבֶר וּפְדָה שְׁוֹה מְנָה בְּפוֹרְטָה, אוֹ חֵלֶל שְׁוֹה
4 מְנָה עַל שְׁוֹה פְּרוּטָה¹¹⁰ - הֲרִי זֶה מִחֻלָּל¹¹¹.

121) מעשר שני שם, ותוספתא שם פ"ג. (122) "כלומר, באומדן בלא שיעור ומדה, אלא כפי מה שידמין לו" (פירוש המשנה כאן, ובדמאי סוף פ"ב. וראה למעלה פ"א מהל' מעשר ה"ד). וטעמם של דברים נראה, שכיון שאינו מדקדק בשיעורים של הפירות, יבוא לפדותם בפחות משוויים, ולכתחילה צריך לפדותם בשוויים (למעלה ה"ח). (123) משנה, שם. והובאה בסנהדרין יד, ב. (124) במשנה, שם: "על פי עד אחד". אבל במשנה שבי'ירושלמי' שם "על פי אחד". וכן הגיה הר"ר יוסף ('מלאכת שלמה'). ולפי זה יתכן כי גם בעל המעשר כשר לכך, ועי' 'תוספות אנשי שם', שם. ואף שבפ"ח מהל' ערכין ה"ב, כתב רבינו שבהקדש פורין בשלשה, אף כשדמיו ידועים - אין מעשר דומה להקדש. שההקדש, מתוך שאם יזלזל בפדינו נמצא מרויח, יש לחוש בכך, אבל מעשר שני הרי הכל של בעלים, אלא שצריך להעלות המעות לירושלים, ומאחר שהכל שלו, אין כאן חשש זלזול ('מאירי' סנהדרין שם). (125) ש"כשהתחיל להפסד לא יודע ערכו, לפי שכשיעור ההפסד ישתנה הערך" (פירוש המשנה). (126) בתוספתא שם, ובסנהדרין שם: "שלושה לקוחות". ופירוש: תגרים הבקאים בשומת סחורה. וכן פירש ה'מאירי' שם. ולא כ"ש מפרשים 'בתוספות' שם ד"ה בשלשה. (127) תוספתא שם, וסנהדרין שם, ובי'ירושלמי' מעשר שני שם סוף ה"א. (128) אבל לא כששניהם גויים, או שניהם בעלים (בעיא שנפסטה בי'ירושלמי' שם). (129) סנהדרין שם: "בעי רבי ירמיה, שלשה ומטילין לכיס אחד (= שהם שותפים) מהו (האם פורין בפניהם, כשאין דמי המעשר ידועים). תא שמע, איש ושתי נשיו פורין מעשר שני שאין דמיו ידועין, דילמא כגון רב פפא ובת אבא סוראה (אשת רב פפא) (כתובות לט.) והיתה עושה לעצמה - רש"י. ואין הם כמטילין לכיס אחד". ודעת רבינו שאין זו אלא דחיה בעלמא (כסף-משנה), וכן הוא ב'מאירי' שם, ולא כהר"ח. ולכן סתם רבינו ולא פירש דוקא באופן שאינם מטילים לכיס אחד. (130) תוספתא מעשר שני, שם. (131) להציע את מחיר המעשר. שהבעלים נותנים חומש (להלן פ"ה ה"א) וכל אדם אין נותנין חומש (ערכין כז. לענין הקדש). (132) בתוספתא שם: "כופין את הבעלים לפתוח ראשון. אם אמר הרי היא שליח באיסר יכול לחזור בו. זה חומר בהקדש מבמעשר שני". וכנראה שרבינו גרס בתוספתא: "כופין את הבעלים לפתוח ראשון, וזה חומר במעשר מן ההקדש". וכוונתו שבהקדש אין כופין את הבעלים לפתוח, אלא בזמן שאין היובל נוהג, אבל בזמן שהיובל נוהג - אין כופין אותו (ראה בפ"ה מהל' ערכין וחרמין ה"א), ואילו במעשר שני, כופין אפילו בזמן שהיובל נוהג, וראה בראב"ד וברדב"ז].

18 כֹּא. אֵין¹³³ מוֹלִיכִין פְּרוֹת מַעֲשָׂר¹³⁴ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם
19 לְפִדּוֹתָם שָׁם¹³⁵. וְהַמּוֹלִיךְ¹³⁶ מִמָּקוֹם הֵיכָר לְמָקוֹם
20 הַזֶּה אוֹ מִמָּקוֹם הַזֶּה לְמָקוֹם הֵיכָר - פּוֹדֶה פְּשָׁעֵר
21 מִקּוֹם הַפְּדִיָּה¹³⁷. וְאֵם¹³⁸ הָיוּ דְמָאִי - פּוֹדִין אוֹתוֹ
22 פְּשָׁעֵר הַזֶּה, הוּאִיל¹³⁹ וְנִרְאָו לְהַמְכֵּר בְּזוֹל¹⁴⁰.

(102) בזמן הבית, או בזמן הזה אם הוא נוהג מדת חסידות, ראה למעלה פ"ב ה"ב. (103) כן נראה מן המשנה שכתבה רבינו בסמוך. וכן הוא בבבא-מציעא נב, ב (כסף-משנה). (104) מע"ש פ"ד מ"ב. (105) כלומר, על מעות בשווי הפירות כשהן בזול, כדלהלן. (106) שהוא נוטל יותר מששילם, שהרי הוא משתכר. וטעמם של דברים "מפני שכתוב בו ברכה" ('ירושלמי' שם בתחילת ה"ג). ולפיכך הקילו בפדינו, לפדותו כשער הזול ('פני משה' שם, וראה ב'תוספות אנשי שם'). (107) מעות של חולין עבור חילול סלע של מעשר שני (פירוש המשנה שם, ועי' ר"ש ורע"ב). (108) מקבל סלע ונותן מעות עבורו - שנותן פחות. (109) נותן סלע ומקבל מעות עבורו - שמקבל יותר (ראה בפירוש המשנה ובר"י קורקוס). (110) כלומר, על פירות שוה פרוטה, ראה למעלה ה"ב. (111) שלא יהא מעשר שני חמור מן ההקדש, שאמרו בו (בבא מציעא נז.): "הקדש שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה, מחולל". וראה למעלה פ"ב שם.

5 יֵט. הֵיְתָה¹¹² הַסֵּלַע חֲסֵרָה¹¹³ שְׁתוּת¹¹⁴ אוֹ פָחוֹת
6 מְשֻׁתוֹת, אִם¹¹⁵ הֵיְתָה יוֹצֵאת עַל יְדֵי הַדֹּחֶק - מִחֻלָּל
7 עֲלֶיהָ לְכַתְּחִלָּה בְּשׁוֹה סֵלַע¹¹⁶ וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ. פְּדָה¹¹⁷
8 בְּסֵלַע¹¹⁸ וְנִמְצְאת רָעָה¹¹⁹ - יִחְלִיפֶנָּה¹²⁰.

(112) משנה, שם נב, א. ודף נב, ב. (113) שנשחקה מחמת ריבוי הוצאתה. (114) כרבי שמעון במשנה, שם. וראה בפ"ב מהל' מכירה ה"י. (115) שם: "והני מילי הוא דסגי להו (= שהן יוצאות)", ובכת"י אחד ('דקדוקי סופרים' שם): "והני מילי, דנפיק על ידי הדחק", וכן ברי"ף שם. וראה בהל' מכירה שם, ה"ב. (116) שם: "כשהוא מחללה, מחללה ביפה (= כאילו הוא יפה, בלא חסרון - רש"י)". ואף ששמע שם שלפי המסקנה, חזרה בה הגמרא, רבינו מפרש את הסוגיא כריב"ן ב'תוספות' שם, וכן הוא ב'שיטה מקובצת' שם, בשם תלמיד רבינו פרץ. (117) תוספתא מעשר שני פ"ד ה"ב. (118) בחזקת שהיא שלימה. (119) כלומר, שחסירה היא שתות. (120) כלומר: חילל הסלע חסרה על סלע השלמה. שכיון שהסלע הראשונה פחותה מן השניה, הרי היא כפירות לגבי כסף, ומותר לחללה ('תוספתא כפשוטה').

9 כ. אֵין¹²¹ פּוֹדִין מַעֲשָׂר שְׁנִי אֲכִסְרָה¹²², אֲלֹא מְדַדֶּק
10 בְּמִדָּתוֹ אוֹ בְּמִשְׁקָלוֹ וְנוֹתֵן דָּמָיו. אִם¹²³ הָיוּ דָּמָיו
11 יְדוּעִים - יְפָדָה עַל פִּי אֶחָד¹²⁴; וְאֵם דָּבָר שְׁאִין דָּמָיו
12 יְדוּעִים, בְּגוֹן יֵין שֶׁהִתְחִיל לְהַחְמִיץ, וּפְרוֹת
13 שֶׁהִרְקִיבוּ, אוֹ מְעוֹת שֶׁהִחְלִידוּ¹²⁵ - יְפָדָה עַל פִּי
14 שְׁלֹשָׁה תַּגָּרִים¹²⁶, וְאִפְלוּ¹²⁷ הֵיְתָה אֶחָד מֵהֶן עוֹבֵד
15 כּוֹכְבִּים אוֹ¹²⁸ בַּעַל הַמַּעֲשָׂר. אִפְלוּ¹²⁹ אִישׁ וּשְׁתֵּי נָשִׁיו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ט' שבט - ספר זרעים - הלכות מעשר שני קכט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הסובר שמעשר שני ממון גבוה הוא, המדובר "כגון דיהיב ניהליה בטבליה". (6) היינו "חומש מלבר" וכן אמרו בבבא מציעא נג: "אבעיא להו, חומשא מלגיו (=מבפנים, כלומר על חמישה מוסף אחד), או חומשא מלבר (=מבחוץ, כלומר על ארבעה מוסף אחד)", ובמסקנא החליטו: "חומשא מלבר".

- ב. ואשה⁷ שפדת מעשר שני שלה לעצמה⁸ - אינה⁹ מוסיפה חמש. מפי השמועה למדו: איש ממעשרו¹⁰ - ולא אשה⁹. וכן¹⁰ אם¹¹ פדה פדיון פרות המעשר¹² לעצמו - מוסיף חמש¹³.

(7) קדושין כד. "בוזי דידה ומעשר דידה, איש אמר רחמנא ולא אשה". (8) כלומר: גם הפירות וגם המעות שלה, שהאיש מוסיף חומש באופן זה. (9) ואם הפירות של הבעל, והיא פודה בשבילו - מוסיפה חומש, ששלוהו של אדם כמותו. (10) כלומר, כשם שהפודה פירות מעשר שני מוסיף חומש, כמו כן הפודה פדיון המעשר, מוסיף חומש. (11) ברייתא במנחות פב. "המתפס מעות מעשר שני לשלמים, כשהוא פודן מוסיף עליהן שני חומשין, אחת לקודש, ואחד למעשר". (12) כלומר, מעות מעשר שני, שפדה פירות המעשר, עליהן. (13) על הקרן, ולא על החומש הראשון.

- ג. פדה פרות מעשרו והוסיף חמש, ויחזר ויפדה הפדיון לעצמו פעם שנייה¹⁴ - מוסיף חמש שני על הקרן בלבד, ואינו מוסיף חמש על החמש¹⁵.

(14) שהוא מוסיף חומש. (15) בניגוד לאוכל תרומה בשוגג, שמוסיף חומש על חומש.

- ד. מעשר שני¹⁶ שאין בחמשו שנה פרוטה¹⁷ - אינו¹⁶ מוסיף עליו חמש¹⁸. וכן מעשר שאין דמיו ידועין¹⁹ - דיו שניאמר²⁰: הוא וחמשו מחלל על הסלע הזה²¹. וכל²² מעשר שהוא אינו פודהו משלו²³ - אינו¹⁹ מוסיף חמש²⁴. ומעשר שני של דמאי - אינו מוסיף עליו חמש²⁵.

(16) שם נג: "תנו רבנן אם גאל יגאל איש ממעשרו, ממעשרו ולא כל מעשרו פרט למעשר שני שאין בו שווה פרוטה. איתמר רב אמי אמר אין בו (= אין שווה פרוטה במעשר שני עצמו), רב אסי אמר אין בחומשו". ופסק רבינו כרב אסי. ופירש רש"י שם, שאם אין בחומש שווה פרוטה, אינו בר פדיון. אבל בירושלמי מפורש: "מעשר שני שאין בחומשו שווה פרוטה, אינו מוסיף חומש". וכן פסק רבינו. (17) כשהמעשר עצמו אינו שווה ארבע פרוטות. והחומש הוא מלבר (= מבחוץ). (18) אבל הוא עצמו קדוש מדבריהם. ועיין בהלכה הסמוכה, שאם יש לו מעות שחילל עליהן מעשר שני אחר - אומר: "הוא וחומשו מחולל על מעות הראשונות". (19) ואפשר שאין בו ארבע פרוטות, שאז אין בחומשו שווה פרוטה, ואינו אלא מדבריהם. (20) כלומר, ואין צריך לפדותו על פי שלושה תגרים, כמו למעלה בפרק ד הלכה יט, ששם מדובר כשהמעשר מן התורה, כגון שיש בו וודאי ארבע פרוטות, שאז אינו אלא

(133) במעשר שני מ"א: "המוליך פירות מעשר שני ממקום היוקר למקום הזול או ממקום הזול למקום היוקר". ו"המוליך" משמע דיעבר, אבל לכתחילה אסור ("ירושלמי שם. ועי' רדב"ז). [וראה ב'תוספות' חולין ג. ד"ה המניח בן. (134) אבל מעות מעשר מוליכין, כדלהלן. (135) אף ממקום הזול, למקום היוקר. כמו שמשמע מן המשנה הנ"ל. והיינו משום שמא יוזלו הפירות במקום היוקר יותר מאשר במקום הזול, אבל מעות אין דרכן להוזיל עד כדי כך ('תוספתא כפשוטה' עמוד 751). (136) משנה, שם. (137) ואם הוציא הוצאות כדי להוליקם, מפסידן (רדב"ז), וראה בסוף הלכה הסמוכה. (138) "ירושלמי" שם. (139) כן הוא שם במסקנא. (140) כלומר, שראו הפירות פני מקום שער הזול.

- 1 כב. הוי"ו¹⁴¹ לו פרות מעשר שני בגרן, והוציא עליהם יציאות מביתו עד שהביאן לעיר והשביחו - פודה כשער העיר¹⁴² והפסיד יציאותיו¹⁴³.

(141) משנה, שם. (142) כלומר, ביוקר. (143) וטעמו של דבר, שכל זמן שלא פדה את הפירות, הן ברשות מעשר שני, וחייב לטפל בהם ולהביאם לירושלים על חשבוננו, בלי ניכוי ההוצאות. ואין הבדל אם מוליכן לירושלים בדרך ישרה או בדרך עקלתון. ואם מוליכן מן הגורן לעיר, או ממקום הזול למקום היוקר, דינו כמוליך את הפירות לירושלים, והוצאות הדרך על חשבוננו ('תוספתא כפשוטה' עמוד 758).

יום שלישי ט' שבט ה'תשע"ט

פרק חמישי

(1) יבאר שהפודה מעשרו לעצמו מוסיף חומש, ואם האשה חייבת בו. מעשר שאין בחומשו שוה פרוטה. והפודה מעשר ביותר על דמיו. סלע בסלע בעה"ב קודם. ואם מותר להערים בפדיון מעשרו. אשה שהכניסה לבעלה מעשר שני. והפודה מעשר שני לעצמו ולא נתן את החומש. מעות מעשר שני אם צורפים בדינרי זהב. ואם יחלל כסף מעשר עם פירות מעשר על הכסף.

- 4 א. הפודה מעשרו לעצמו²⁴ - בין שהוא של³, בין שנפל לו בירשה⁴, בין שנתן לו בטבלו מתנה⁵ כמו שבארנו - הרי זה מוסיף עליו חמש. אם היה שוה ארבעה - נתן חמשה⁶. שנאמר: ואם גאל יגאל איש ממעשרו, חמשיתו יסף עליו.

(2) רוצה לומר שגם המעות, שהוא מחלל עליהן, הן שלו, ומחלל לעצמו, שלעולם אינו מוסיף חומש אלא אם גם הפירות וגם הפדיון (= המעות) הם שלו. (3) שהפרישו מפירות שדהו. ואף על פי שאין המעשר קנוי לו, שהרי ממון גבוה הוא, אלא, חידוש הוא שחידשה התורה שעשאתו כשלו, לעניין פדיון והוספת חומש. (4) כלומר, המעשר עצמו (לא בטבלו). ואף על פי שממון גבוה הוא - חידשה התורה שלעניין פדיון חידוש קונה את המעשר, והרי הוא כשלו, כשם שחידשה בבעל השדה. (5) במשנה שם: "שנותן לו במתנה". ואמרו בקידושין נד: שלרבי מאיר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15 וְכֵן אִם אָמַר לוֹ: פְּדָה לִי מִשְׁלָךְ - אֵינוֹ מוֹסִיף
16 חֲמִשָּׁה.³⁸

(34) "תחבולת ההיתר תיקרא הערמה, ושאינו להיתר, תיקרא מרמה". (35) "עבד עברי אין גופו קנוי, אלא מעשה ידיו בלבד. והוא כמו שכיר, כמו שאמר השם 'יתברך' כי משנה שכן שכיר וכו'". [ולא הזכירו כאן "אשתו", שכיוון שאין זו מתנה גמורה אלא על מנת להחזיר - קנתה והבעל אוכל פירות. ומה שאמרו "במתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות", אין זה אלא במתנה גמורה שהנותן בעין יפה הוא נותן, ובמתנה על מנת להחזיר לא אמרו כן. ובפרק א מהלכות עירובין הלכה כ, הזכירו "אשתו", לפי ששם מדובר במתנה גמורה]. (36) [נראה מדברי רש"י בגיטין סה. שזו היא מתנה על מנת להחזיר]. (37) שאין זו לשון מתנה אלא לשון שליחות וחייב בחומש. (38) כלומר: הא לך מעות ופדה פירות מעשר שני שלי על המעות שלך. שכיוון שאמר לו: "על המעות שלך" - הרי זו מתנה.

17 ט. אָבֵל לֹא יִתֵּן הַמְּעוֹת לַפְּדוּת³⁹ לְבָנוּ וּלְבִתּוֹ
18 הַקְּטָנִים⁴⁰ וְלַעֲבָדוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַנִּנְעָנִים, מִפְּנֵי שִׁיּוֹן
19 פְּדוּתוֹ.⁴¹ נִתֵּן לְשִׁפְחָתוֹ הָעֵבְרִיָּה, אִם מַעֲשֵׂר שְׁנִי זֶה
20 מִדְּבָרֶיהָ, כְּגוֹן שֶׁהָיָה מַעֲצִיץ שְׁאֵינוֹ נִקְוֶה - דְּבָרָיו
21 קִיּוּמִין; שְׁאֵמָה הָעֵבְרִיָּה קִטְנָה הִיא, וְאֵין הַקֶּטֶן זֹכֶה
22 לְאַחֲרֵיהֶם⁴² אֲלָא בְּדָבָר שֶׁהוּא מִדְּבָרֶיהָ⁴³.

(39) עליהן. (40) לדעת התוספות, המדובר בשהגיעו לעונת נדרים, שתרומתם תרומה והוא הדין שפדיונו פדיון. (41) ונמצא שהמעות ברשותו, וחייב בחומש. (42) כלומר, אף על פי שהוא זוכה לעצמו מן התורה, כיוון שדעת אחרת מקנה להן - אינו יכול להקנות לאחרים. וכמו כן לפדות מעשר שני של אחרים. (43) אבל לא בדבר שהוא מן התורה.

23 י. וְכֵן מַעֲרִים וְנוֹתֵן הַמַּעֲשֵׂר מִתְּנָה כְּשֶׁהוּא בְּטָבְלוֹ⁴⁴,
24 וְאוֹמֵר הַנוֹתֵן: הֲרִי הַפְּרוֹת הָאֵלוֹ מִחֻלְלִין עַל מְעוֹת
25 שִׁפְכִית⁴⁵.

(44) קודם שהפריש מן הכרי, ולא לאחר מכן, שכיוון שמעשר שני ממון גבוה הוא, אינו נקנה במתנה. (45) "בראשונה היו עושין כן במעות (כלומר, היה מקנה המעות לחבירו, והלה פודה הפירות על מעותיו) היו נוטלין אותן (את המעות) ובורחין, התקינו שיהיו עושין כן בפירות [שאינם נוחים כל כך לתפיסה ובריחה]".

26 יא. שְׁנֵי אַחִין אוֹ שְׁנֵי שְׁתֵּפִין, [אָב וּבִנּוֹ]⁴⁶ - פּוֹדִין
27 זֶה לְזֶה מַעֲשֵׂר שְׁנִי, כְּדִי שְׁלֹא יוֹסִיף חֲמִשָּׁה. אֲשֶׁה
28 שֶׁהַכְּנִיסָה לְבַעֲלָהּ מַעֲשֵׂר שְׁנִי, הוֹאִיל וְהוּא מִמּוֹן
29 גְּבוּהָ כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ - לֹא קָנָה בְּעַל. לְפִיכָךְ, אִם
30 פְּדָה⁴⁷ - אֵינוֹ מוֹסִיף חֲמִשָּׁה⁴⁸.

(46) ואף שכבר כתב רבינו (למעלה הלכה ח), שבן פודה לאביו, הוסיף וכתב כאן, שאף האב פודה לבנו, אף על פי שהבן קרוב ללב אביו, יותר משהאב קרוב לבנו. (47) על

מדבריהם - הקלו בפדיונו. וכן אין צריך להמתין עד שיהא לו עוד מעשר שני, שיצטרף עם זה, ויהא בחומשם שווה פרוטה. (21) כלומר, על סלע שכבר חיללו עליו, מעשר שני אחר. (22) ירושלמי שם ראש הלכה ג: "אמר ר' יוחנן, כל מעשר שאינו הוא ופדיונו משלו אינו מוסיף חומש. ר' יוסי בי ר' בון בשם ר' חנינא, טעמא דר' יוחנן, ואם גאל יגאל איש ממעשרו חמישיתו (כלומר, חמישית משלו) יוסיף עליו, כדי שיהא הוא ופדיונו משלו". (23) בכתב-יד מעשה רוקח: "שאינו הוא ופדיונו משלו", וכלשון הירושלמי. (24) אבל עיקר הפדיון חל מן התורה. (25) כיוון שהחומש אינו מעכב. ובירושלמי דמאי שם: "בדין היה מעשר שני של דמאי, שיפריש עליו חומש (כשהוא פודה אותו כדרך שמפריש כשאוכל תרומת מעשר של דמאי), ולמה אמרו שלא יפריש, מפני גדירו (כלומר, גזרה) שאם את אומר לו שיפריש, אף הוא אינו מפריש [פודה] כל עיקר "ויאכלנו חוץ לירושלים בלא פדיון".

1 ה. הַפְּדוּהָ מַעֲשֵׂר שְׁנִי, וְהָיָה לוֹ מַעֲשֵׂר שְׁנִי אַחֵר
2 שְׁלֹא נִפְדָּה, אִם אֵין בְּחִמְשָׁה²⁶ שְׁוֶה פְּרוּטָה - דִּי
3 שִׁיאִמַּר²⁷: הוּא וְחִמְשׁוֹ מִחֻלְלֵי עַל מְעוֹת הִרְאִשׁוֹנוֹת;
4 לְפִי שְׁאֵי אִפְשָׁר לְאָדָם לְצַמְצֵם אֶת מְעוֹתָיו.

(26) של המעשר שלא נפדה. (27) כלומר, "ולא אמרין ימתין עד שיעלה לירושלים, או ימתין עד שיצרפנו עם אחר".

5 ו. הַפְּדוּהָ מַעֲשֵׂר בְּיוֹתֵר עַל דְּמִיּוֹ²⁸ - לֹא נִתְפַּסָּה
6 הַתּוֹסֶפֶת לְמַעֲשֵׂר.

(28) כלומר, הדמים, שעליהם הוא פודה, שווים יותר מהפירות. ירושלמי מעשר שני פרק ד הלכה ב: "אמר ר' יוחנן הקדש שפדאו יותר על דמיו תפס את הכל, מעשר שני שפדאו יותר על דמיו לא תפס את הכל. מה בין הקדש מה בין מעשר שני? אמר רבי אימי, שכן אדם מצוי להיות מרבה בהקדשו (כיוון שהוא נותנו לגובר, אבל מעשר שני שנאכל לבעליו, אף שהוא ממון גבוה אינו פודהו אלא על שוויו)".

7 ז. בַּעַל הַבֵּית אוֹמֵר²⁹ בְּסֻלְעָה³⁰, וְאַחֲרָי³¹ אוֹמֵר בְּסֻלְעָה
8 - בַּעַל הַבֵּית קוֹדֵם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מוֹסִיף חֲמִשָּׁה. בַּעַל
9 הַבֵּית אוֹמֵר בְּסֻלְעָה, וְאַחֲרָי אוֹמֵר בְּסֻלְעָה³² -
10 הָאַחֲרָי קוֹדֵם, מִפְּנֵי שֶׁמוֹסִיף עַל הַקֶּרֶן³³.

(29) שהרי כופין אותו לפתוח ראשון. (30) לפדיון המעשר. (31) ראה להלן פרק ט הלכה ז ובכסף משנה שם, שאחר יכול לחלל שלא מדעת בעל הפירות. (32) במשנה שם: "בסלע ואיסור". (33) ובירושלמי שם: "ואין חומשו של זה (בעל-הבית) מרובה על תוספתו של זה? אמר רבי אבין שנייא היא שהוא יכול להערים עליו (על המעשר) ולפוטרו מן החומש".

11 ח. מִתֵּר לְהַעֲרִים³⁴ עַל פְּדִיוֹן מַעֲשֵׂרוֹ. כִּיצַד? אוֹמֵר
12 אָדָם לְבָנוּ וּלְבִתּוֹ הַגְּדוֹלִים וְלַעֲבָדוֹ הָעֵבְרִי³⁵: הֵא
13 לָךְ³⁶ אֶת הַמְּעוֹת הָאֵלוֹ וּפְדָה לָךְ בְּהֵן הַמַּעֲשֵׂר, כְּדִי
14 שְׁלֹא יוֹסִיף חֲמִשָּׁה. אָבֵל לֹא יֹאמַר לוֹ: פְּדָה לִי בְּהֵן³⁷.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ט' שבט - ספר זרעים - הלכות מעשר שני קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מעות שלו. (48) וכמו כן אם פרתה האשה, אינה מוסיפה חומש.

1 יב. הפודה מעשר שני⁴⁹ לעצמו, ונתן את הקרן ולא
2 נתן את החמש, אף על פי שאין החמש מעצב והרי
3 נתחלל - לא יאכל עד שיתן החמש, ואפלו בשבת.
4 גזרה שמא יפגע ולא יתן.

(49) שהוא מוסיף חומש.

5 יג. מעות מעשר שני, אם רצה לצרפם⁵⁰ בדינרי זהב
6 כדי להקל משאן - מצרפן. ואם צרפן לעצמו - אינו
7 מוסיף חמש, שאין זה דרך פדיה.

(50) לפרטם.

8 יד. הפורט סלע ממעות מעשר שני⁵¹, בין
9 בירושלים בין חוץ לירושלים - לא יצרפנה⁵² בלה
10 במעות נחשת⁵³, אלא בשקל מעות כסף ובשקל
11 מעות נחשת⁵⁴.

(51) כלומר: יש לו סלע של מעשר שני ורוצה לפרטו על
מעות של נחושת. (52) יפרטנה. (53) שכיוון שאינו
מוציא כל הכסף בבת אחת, לא התירו לפרט כולו במעות
נחושת, שכבוד הוא למעשר כשהוא מחולל על כסף.
(54) וצריך לומר, שמדובר כאן בשעת הדחק, שהרי אין
מחללין כסף על נחושת אלא בשעת הדחק. וכשמחלל כסף
על נחושת התירו גם לחלל כסף על כסף, אף שאין מחללין
כסף על כסף אפילו בשעת הדחק. ולכן לא נמנתה משנה זו
בעדיות פרק א, בין הדברים שבית הלל לחומרא ובית שמאי
לקולא, כיוון שיש בדברי בית הלל קולא, שהתירו לחלל
כסף על כסף בשעת הדחק, אגב חילול כסף על נחושת.

12 טו. מתר לחלל כסף מעשר עם פרות מעשר על
13 הכסף⁵⁵. והוא⁵⁶ שיהיו בפרות פחות משנה דינר⁵⁷;
14 אבל אם היה בהן שנה דינר⁵⁸ - לא יחללם עם
15 הכסף⁵⁹, אלא בפני עצמן. כיצד? היו לו פרות שנה
16 דינר ושלשה דינרין של מעשר שני - אינו מחלל
17 הפל על סלע אחת; אבל אם היה לו חצי דינר פרות
18 וחצי דינר מעות - מחלל שניהם על דינר אחד.

(55) אף שכסף מעשר לבדו אין מחללין על כסף - ביחד עם
הפירות, מותר. (56) ירושלמי שם: "רבי שמעון בן לקיש
אוקמה פליגין רבי מאיר ורבנן, בפירות שאין בהן כדי כסף
(כלומר, שאינם שווים כדי חילולם על מטבע כסף חשובה),
אבל בפירות שיש בהם כדי כסף אף רבנן מודו (שאין
מחללין כסף עמהם). חצי דינר כסף וחצי דינר פירות, מותר,
דינר כסף ודינר פירות, אסור, כל שכן שני דינרי כסף ושני
דינרי פירות שאסור." (57) שקשה לחללם בפני עצמם.
(58) שאפשר לחללם בפני עצמם. (59) שאין מחללים כסף
על כסף.

פרק ששי

(1) יבאר מעות חולין ומעות מעשר שנתפזרו ולקט מכאן

ומכאן. סלע של מעשר שני ושל חולין שנתערבו. האומר
לבנו מעשר בזוית זו ונמצא בזוית אחרת. מי שנשתתק או
מי שאמר לו בחלום מעשר שני של איך במקום פלוני.
האומר לבניו אל תגעו בזוית פלונית או טמן מעות בפניהם
ואמר של פלוני הם. המוציא כלי וכתוב עליו מ' או ד' או
ט' או ת' או ק'. ומעות הנמצאות בירושלים. ודין תיבה
שנשתמש בה חולין ומעשר שני, ומעשר של ודאי ושל
דמאי שנתערבו. הזורע מעשר שני אחר שנכנס לירושלים.

19 א. מעות² חלין ומעות מעשר שנתפזרו, ולקט מכן
ומכין³ - מה שלקט לקט למעשר⁴, עד שישלם⁵,
20 והשאר חלין⁶. ואם כלל וחפץ⁷ או⁸ שלקט מצד
21 אחד⁹ ומצא חסר - הרי זה לפי חשבון. כיצד? היו
22 מאתים מעשר שני ומאה חלין, נתפזרו וכללן וחפץ
23 הפל, נמצאו מאתים ושבעים¹⁰ - הרי מאה ושמונים
24 מהן מעשר, ותשעים חלין. זה הפלל: המתלקטין¹¹
25 - למעשר שני, והנכללין¹² - לפי חשבון. מתנה¹³
26 ואומר: אם אלו שבדי הן המעשר - השאר חלין¹⁴;
27 ואם הן חלין¹⁵ - הרי מעות המעשר בכל מקום שהן
28 מחללין עליהם¹⁶.

(2) מעשר שני פ"ב משנה ה. (3) ירושלמי שם: "אמר רבי
יונה, והוא (זה שאמרנו במשנה: "מה שלקט לקט למעשר")
שליקט מכאן ומכאן (שכיון שאינו מלקט ממקום אחד,
ייתכן שעלו בידו מעות המעשר. ומכל-מקום צריך להתנות,
כדלהלן, שהרי אין הדבר ברור, ואולי מעות חולין בידו,
ומעשר על גבי הקרקע), אבל אם לקט על אומן (כלומר,
בשורה, מצד אחד) כבולל וחופן הוא." (4) ירושלמי שם:
"אמר רבי זעירא כדי לשכר שני (כלומר, מה שאמרנו "לקט
למעשר", הוא כדי שמעשר שני ישתכר), שמא יאבדו השאר
(שלא לקט עדיין) ויהיו אלו שבירו תפוסין על השני
(כלומר, וינהוג בהן ככמעשר שני, וראה להלן). (5) "מנין
- של מעשר שני" (פירוש המשנה). (6) "ואם נאבד מהן
דבר, של חולין נאבד" (שם). (7) כלומר, עירבן יחד ולקטן
מלא חפניו. (8) ראה בירושלמי שהוא למעלה.
(9) שוודאי שחפן מחולין וממעשר שני ביחד. (10) שאבדו
שלשים. (11) מכאן ומכאן, כנ"ל. (12) או שנלקטו מצד
אחד, כנ"ל. (13) ירושלמי שם. ונראה מדברי רבינו, שזה
מוסב גם על המתלקטים וגם על הנכללים (מעשה רוקח
ומראה הפנים, ועיין רע"ב). (14) כלומר, ממילא הן חולין.
(15) כולן או חלקן. (16) צריך עיון: הרי אין מחללים כסף
על כסף או נחושת על נחושת, אף בשעת הדחק, כמפורש
למעלה פ"ד הלכות ה"ז (תוספות יום-טוב). [ושמא התירו
כאן מפני שהדבר ספק, שמא אלו שבירו הן המעשר, כשם
שהתירו בדמאי, כמפורש שם הלכה ח]. ומעשה רוקח כתב
שלא אסרו אלא לכתחילה. וכאן הרי זה בדיעבד. ועיין
תוספות בבבצה י' ד"ה חולין.

30 ב. סלע¹⁷ של מעשר שני ושל חלין שנתערבו -
31 מביא בסלע מעות¹⁸, ואפלו מעות נחשת¹⁹, ואומר:
32 סלע של מעשר שני בכל מקום שהיא מחללת על
33 המעות האלו; ואחר כך בורר את היפה שבשתייהן²⁰

- 1 ומחלל המעות של נחשת עליה, ותחזור הסלע היפה
2 למעשר.
- 11 והשאר חלין. ואף על פי כן, לא יאכל מן הקטנים
12 עד שיחללם על הגדול³².

(29) תוספתא שם פ"ה הלכה ה. (30) פירות מעשר שני, וראה להלן. (31) שהרי באב המצווה לבנו, אין אומרים, שמא מה שהיה ניטל, ואלו אחרים הם (בהלכה הקודמת), אלא אומרים, ודאי הוסיף על המעשר שהניח מתחילה. ואם כן, כשאומר סתם "כיס מעשר לי בבית", ודאי לגדול הוא מתכוין. (32) מלשון זה נראה, שמחלל בלא תנאי, ואינו אומר "ואם כיס זה אינו מעשר, יהיו הללו מחוללים עליו" כיון שקרוב לוודאי שהגדול הוא המעשר, וראה בתוספתא כפשוטה.

- 13 ה. מי³³ שגשתתק³⁴, ואמר לו: מעשר שני שלך
14 במקום פלוני³⁵, והרפין בראשו - בודקין אותו שלש
15 פעמים³⁶, פדרה שבודקין לגטין³⁷, והרי דבריו
16 קימינ³⁸.

(33) שם הלכה ח. (34) כלומר, ניטל ממנו כח הדיבור, אבל הוא שומע. (35) כלומר, בלשון שאלה. (36) "שירמו בראשו וכו' תשובה נכונה לשאלה" (פירוש המשנה לגיטין פ"ז משנה א). (37) פ"ב מהלכות גירושין הלכה טז. וראה גם בפכ"ט מהלכות מכירה הלכה ג. (38) כלומר, אם עמד בבדיקות.

- 17 ו. אמר³⁹ לו בחלום⁴⁰: מעשר שני של אביך שאתה
18 מבקש הרי הוא במקום פלוני, אף על פי שמצא
19 שם מה שגמר לו - אינו מעשר⁴¹. דברי חלומות
20 לא מעלין ולא מורידין⁴².

(39) תוספתא שם, הלכה ט (הובאה בסנהדרין ל.). (40) ראה בתוספתא כפשוטה. (41) ואוכלו לכתחילה בלי חילול. (42) "שפועלת המדמה אף-על-פי שצודקת במקצת, הרבה פסולת מתערב עמו, ואין חוששין לו עד שיתברר" (מאירי לסנהדרין עמוד 821). וראה בפ"י מהלכות זכיה ומתנת הלכה ז, וביו"ד סי' רנט סעיף ו בהגהות הרמ"א, ובפתחי תשובה שם.

- 21 ז. האומר⁴³ לבניו: אפלו אתם מתים⁴⁴ אל תגעו
22 בזוית זו, ונמצאו שם מעות - הרי אלו חליין⁴⁵.
23 טמן⁴⁶ מעות מפניהם ואמר להם: של פלוני הן, או
24 של מעשר שני הן, אם פמערם⁴⁷ - אין חוששין
25 לדבריו, ואם פמתפנן⁴⁸ - דבריו קימינ⁴⁹.

(43) תוספתא שם, הלכה י. (44) כלומר, ברעב (תוספתא כפשוטה). (45) שהוא כמערם (ראה להלן), אף-על-פי שאינו נראה כן, שאם היו המעות מעשר, היה לו לפרש זאת, וראה להלן. (46) שם, הלכה יא. (47) "שעושה שלא יחזיקוהו כעשיר, או כדי שלא יקחו בניו" (הגהות מרדכי לבבא בתרא פ"א סוף סי' תרנח). (48) למסור להם עדות. (49) וראה בתוספתא כפשוטה, ובהלכה זכיה ומתנת שם, הלכה ה. וצ"ע, מדוע לא כתב רבינו כאן, מה שכתב שם בהלכה ו.

(17) שם משנה ו. (18) של כסף. וראה בהלכה הקודמת משום מה התיירו כאן לחלל כסף על כסף. ואינו יכול לקחת סלע אחד משני הסלעים הנ"ל ולחלל בתנאי - גזירה שמא ישכח ויקח בלי תנאי (רע"ב). ובהלכה הקודמת, שנתערבו הרבה מעות, לא חששו שמא ישכח, מכיון שיש לו שם טירחא רבה ללקט הרבה מעות - ייזכר (תוספות יום-טוב). (19) נראה שעל מעות של כסף יותר קל, וזה צריך עיון, שהרי אדרבה כסף על כסף אין מחללים אפילו בשעת הדחק, ואילו כסף על נחושת מחללין בשעת הדחק (למעלה פ"ד הלכות ר"ז). וראה ברי"ק קורקוס. (20) שמא היא היתה של מעשר שני.

- 3 ג. האומר²¹ לבנו: מעשר שני בזוית זו, ונמצא
4 בזוית אחרת - הרי אלו חליין²². אמר לו: הרי שם
5 מנה, ונמצא מאתים - השאר חליין²³. הרי שם
6 מאתים, ונמצא מנה - הרי הוא חליין²⁴. הניח²⁵ מנה
7 מעשר ונמצא מאתים, מאתים ונמצא מנה, אפלו²⁶
8 הן²⁷ בשני פיסין - הכל חליין²⁸.

(21) שם פ"ד משנה יב. (22) שאני אומר פירות מעשר נלקחו, ואלו אחרים הם. (23) שאנו אומרים: יודע היה האב שיש שם עוד מנה חולין, אבל לא הוצרך להזכיר לו אלא המנה של מעשר שני, בכדי להזהירו שיאכלו בקדושה, מה-שאין-כן בהניח מנה ונמצא מאתים, דלהלן, שוודאי אחרים הן, והכל חולין. (24) במשנה שלפנינו שם: "הכל מעשר", ועל-פי-זה השיגו הראב"ד. אבל בכתב-יד מינכן שם: "הכל חולין", (תוספתא כפשוטה), וכחכמים בתוספתא שם, ודלא כרבי שאמר: "מנה מונח ומנה מוטל", וראה למעלה. (25) תוספתא שם וביצה שם. (26) בביצה שם: "דרבי יוחנן ור' אלעזר, חד אמר בשני כיסין מחלוקת (רבי וחכמים), אבל בכיס אחד דברי הכל חולין (שכיון שנטל הכיס, נטלו שניהם, ואלו אחרים הם). וחד אמר בכיס אחד מחלוקת, אבל בשני כיסין דברי הכל מנה מונח ומנה מוטל". ופסק רבינו כמאן-דאמר הראשון, שהמחלוקת בשני כיסין, וכחכמים, שאפילו באופן זה הכל חולין. ואף שרב אשי שם העמיד התוספתא בכיסים מקושרים, דעת רבינו שלא אמר רב אשי זאת אלא לתרץ מה שהקשו שם על האומר בכיס אחד מחלוקת. וכן הוא ברש"י ובמאירי, ולא כהר"ח. וראה בפ"ב מהלכות יו"ט הלכה ו, שאף שם לא הזכיר רבינו "מקושרים", ובבית-יוסף אורח-חיים סי' יג. (27) שני המנים. (28) שלא כרבי שם, שאמר במנה ומצא מאתים - "חולין ומעשר שני מעורבין זה בזה" (וראה למעלה, וצריך עיון), ובמאתים ומצא מנה - "מנה מונח ומנה מוטל", אלא כחכמים שאמרו בשני האופנים הנ"ל: "הכל חולין", שאני אומר: של מעשר ניטלו, ואלו אחרים הם.

- 9 ד. אמר²⁹ לו אביו: פיס מעשר שני³⁰ לי בבית, הלה
10 ונמצא שם שלשה פיסים - הגדול שבכלן מעשר³¹,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ט' שבט - ספר זרעים - הלכות מעשר שני קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מעשר" - כבהלכה הקודמת (פירוש המשנה שם).
 65) שקלים שם. וקאי על הרישא. 66) שרוב המעות
 שבעיר חולין הן. 67) "שכל ישראל עולין לרגל, וכל מי
 שיש אצלו מעות מעשר שני, מעלה אותן עמו" (פירוש
 המשנה). 68) כלומר, אף כשלא היה חרס שכתוב עליו:
 "מעשר", בין המעות, ואף המעות שבתערוכת. וראה
 למעלה הערה נב בשם פירוש המשנה על הירושלמי.

- 12 י. מעות⁶⁹ הנמצאות לפני סוחר ביהמה בירושלים
- 13 - לעולם⁷⁰ מעשר; שחזקת רב העם מביאין מעות
- 14 מעשר וקנין בו בהמות⁷¹. והנמצאות בהר הבית -
- 15 לעולם⁷² חלין⁷³; שחזקת⁷⁴ מתרומת הלשכה
- 16 שחלולם הגזברין על בהמה⁷⁵.

69) שקלים שם. 70) אף בשאר ימות השנה.
 71) שנאמר (דברים יד, כו): "ונתת הכסף בכל אשר תאוו
 נפשך בבקר ובצאן וגו'". וראה ברש"י ובר"ח לפסחים ז.
 ובמנחות פב. וברבינו גרשום שם. "וכל מה שימצא לפני
 סוחר בבהמות בקר וצאן, נאמר שמא (לשון ספק, וכאן
 משמע שהן מעשר ודאי, ממעות מעשר שני נפלו מיד
 הקונה (קודם שקנו הבהמות ונתחללה קדושת המעות על
 הבהמות) - פירוש המשנה. וראה בבבא מציעא כו. בתוס'
 ד"ה לעולם. 72) אף ברגל. 73) ואין אומרים: יהא
 הקדש קונה המעות מדין חצר, שאין חצר להקדש (רשב"ם
 ותוספות בבבא בתרא עט. וראה בקצות החושן סימן ר
 סעיף א). 74) ירושלמי שם: "רבי בא רבי חיאי בשם רבי
 יוחנן, שאין הכהן מוציא מן הלשכה מעות עד שהוא מחללן
 על הבהמה". 75) ומזה שלא כתב רבינו, שהמעות באו
 מבני אדם שהכניסום בצינעא להר הבית (פסחים ובבא
 מציעא שם ברש"י ותוספות ד"ה בהר הבית), נראה שמה
 שכתב בפ"ז מהלכות בית הבחירה הלכה ב, "לא יכנס אדם
 להר הבית וכו' במעות הצרורין לו בסדינו", כוונתו בין
 בפרהסיא ובין בצינעא. וראה בירושלמי סוף מסכת ברכות,
 ובמשנת מכוון הערי פישל שם עמ' 67 הערה נוספת 1 של
 הגרמי"ל זק"ש.

- 17 יא. תבה⁷⁶ שנשפתמש בה חלין ומעשר שני, ונמצא
- 18 בתוכה מעות: אם רב מניחין מעשר⁷⁷ - הרי המעות
- 19 מעשר⁷⁸; ואם רב מניחין חלין - חלין; מחצה⁷⁹
- 20 למחצה⁸⁰ - חלין⁸¹.

76) תוספתא מעשר שני פ"ב, והובאה בפסחים שם.
 77) כלומר, רוב בני אדם המניחין בתיבה זו, מניחין בה
 מעות מעשר. וראה ברש"י שם ד"ה אם רוב חולין.
 78) אף-על-פי שהמניח חולין, מניח יותר מהמניח מעשר,
 מכל-מקום כיון שרוב מכניסין מעשר, מן הסתם רוב המעות
 מעשר. 79) פסקא זו אינה בברייתא. 80) כלומר,
 מחצית המשתמשים, מניחין חולין, ומחציתם מעשר.
 81) כיון שרוב המעות חולין. וראה ברדב"ז כאן, ובסוף
 ההלכה הסמוכה. וכן הגירסא בכל כתבי-היד בדברי רבינו,
 וכן גרס בדברי רבינו, המאירי לפסחים שם. ברם המהרי"ק
 כתב: "מצאתי השגות ישנות כתוב בהן מחצה על מחצה
 חולין. אמר אברהם (הראב"ד) ספרים אחרים, מעשר

- 1 ח. המוציא⁵⁰ פלי⁵¹ וכתוב עליו מ' - הרי מה
- 2 שבתוכו מעשר שני⁵². ד' - דמאי. ט' - טבל. ת' -
- 3 תרומה. ק' - קרבן⁵³. ואם⁵⁴ היה של מתכת? הוא
- 4 ומה שבתוכו קרבן⁵⁵. שפין⁵⁶ היו פותבין אות אחת
- 5 מן השם בשעת הספקה⁵⁷.

50) מעשר שני פ"ד משנה יא, ותוספתא שם פ"ה, כחכמים
 ולא כרבי יוסי. 51) של חרס. וראה להלן. 52) ואין
 לומר שהכוונה למעשר ראשון או למעשר שני, שהרי הם
 מותרים לזרים ומדוע יכתוב עליו כלל. ואם משום תרומת
 מעשר שבו, היה כותב ת"מ. אלא ודאי הכוונה למעשר שני,
 ומפני החשש שמא יכשל בו באכילה מחוץ לירושלים כתבו
 כן (תוס' אנשי שם). 53) אבל הכלי עצמו, חולין. ש"דמי
 מה שבתוכו יותר מדמי הכלי, והוא אצל בני אדם גרוע כל
 כך, שאין מקדיש אותם שום אדם לבדק הבית. ומה שחלקו
 (חכמים) על רבי יהודה (שם משנה י), הוא בכלי של מתכת
 (אבל לא בכלי חרס שמודים בו שהוא חולין) - פירוש
 המשנה). 54) שם, כחכמים ולא כרבי יהודה. 55) שכלי
 של מתכת דרך בני אדם להקדיש. 56) שם משנה יא. וזה
 מוסב על כל ההלכה. 57) שגזרו על המצוות ופחדו
 לכתוב במפורש, ולכן כתבו רק ברמז. "ומשום שעת הסכנה
 הורגלו בכך לעולם, לכתוב אות אחת מן השם" (משנה
 ראשונה).

- 6 ט. מעות⁵⁸ הנמצאות בירושלים⁵⁹, אפלו דינרי זהב
- 7 עם הכסף ועם המעות - הרי אלו חלין⁶⁰, הואיל⁶¹
- 8 ושווקי ירושלים מתפבדין בכל יום⁶². מצא⁶³ בתוכן
- 9 חרס וכתוב בו מעשר - הרי אלו מעשר שני⁶⁴. במה
- 10 דברים אומרים?⁶⁵ בשאר ימות השנה⁶⁶; אבל
- 11 ברגל⁶⁷ - הכל מעשר⁶⁸.

58) שם משנה ט, ופירשה רבינו בירושלים, על פי שקלים
 פ"ז משנה ב, ובקצת נוסחאות כתוב כן במשנתנו (מלאכת
 שלמה). 59) "בכל השווקים" (פירוש המשנה לשקלים
 שם), ולא לפני סוחר ביהמה, דלהלן. 60) ירושלמי מעשר
 שני שם: "שלא תאמר הואיל ואין דרך בני אדם לעשות כן
 (לערב מינים שונים של מטבעות) יהא (מעשר) שני, לפום
 כן (לפיכך) צריך מימר, חולין" ("ולא נחוש ונאמר שמא
 אלו המעות חזר וחיללן על הכסף הזה או על הזהב" -
 ומעות מעשר הן שנשתיירו כאן משעת הרגל - פירוש
 המשנה למעשר שני שם), וראה להלן. 61) פסחים ז.
 ובבא מציעא כו. בשם רבי שמעיא בר זירא. 62) ולכן
 אומרים: "קמאי קמאי (מעות המעשר שנפלו ברגל) אזלי
 (כבר נתכבדו) והני אחריני ניהו" (שם ושם). ודעת רבינו
 היא, שלא הוצרך רב שמעיא לטעם "הואיל ושווקי ירושלים
 מתכבדים בכל יום", אלא כדי לומר, אם מצא דינרי זהב עם
 כסף ועם מעות, שהם חולין, אף שיש מקום לומר שהם
 מעשר (ראה למעלה), אבל אם מצא סתם מעות, פשוט
 שהולכין אחר הרוב, ואין צורך לטעם הנ"ל. ולא כדעת
 רש"י והמאירי בפסחים שם. וראה להלן בהלכה יא.
 63) מעשר שני שם. 64) "ולא נאמר שמא הן חולין, וזה
 החרס הוא מכלי שהיה בו מעשר נתון בתוכו וכתבו עליו

(כלומר, כך הגירסא בדברי רבינו - תוספתא כפשוטה שם), ובוודאי שהיא הנוסחא האמיתית וכו'". ובפסחים שם, הקשו מברייתא זו לנאמר שם, שהולכים אחר אחרון, ולא אחר הרוב, והעמידו הברייתא באוקימתות שונות, ורבינו השמיטן, וצריך עיון למה (כסף-משנה).

12 שֶׁהָן כְּמִנְיָן⁹⁸; הוֹאִיל וְהוּא פִּירוּשְׁלִים⁹⁹, הָרִי הוּא
13 בְּדָבָר שֵׁשׁ לוֹ מִתִּירִין¹⁰⁰; וְיֵאָכֵל הַכֹּל בְּטָהֳרָה.

(92) חוץ לירושלים. ובאופן שאין באחד לבטל את חבירו, כנ"ל. אבל אם יש בחולין כדי לבטל את המעשר, הרי הוא מבטלו, שכיון שהמעשר אסור באכילה מחוץ לירושלים, הרי הוא כדבר שאין לו מתירין, שהוא מתבטל. ואף שהוא עומד להעלותו לירושלים, ושם הוא מותר באכילה, כיון שיש טורח בהעלאתו, אין זה קרוי "יש לו מתירין" (רע"ב לביכורים פ"ב משנה ב, על-פי דברי רבינו בפירוש המשנה שם). ומשום שאפשר לפדותו, אינו כדבר שיש לו מתירין, כיון שאין מצוה בפדייתו (תוספות אנשי שם, שם). וראה להלן. (93) ראה למעלה פ"ג הלכה א. (94) כלומר, בירושלים (למעלה פ"ב הלכה א). (95) כלומר לפי שהמעשר נאכל בירושלים. (96) ביכורים שם. (97) פירות מעשר בפירות חולין כנ"ל. (98) בדפוס רומי: "במנין". וצ"ל: "במנין", וכן כתב להלן בפ"ד מהלכות ביכורים הלכה טו. וכן פסק בפט"ו מהלכות מאכלות אסורות הלכה יב, שמה שאמרו: דבר שיש לו מתירין אינו בטל, אין זה אלא במין במינו (תוספות יום-טוב שם, ומשנה-למלך כאן). (99) שהוא מקום אכילתו. אבל אם נתערבו חוץ לירושלים אינו כדבר שיש לו מתירין, ראה למעלה. ועיין להלן. (100) שאוסר תערובתו במין במינו (הלכות מאכלות אסורות שם).

14 טו. הוֹרֵעַ¹⁰¹ מַעֲשֵׂר שְׁנִי אַחֵר שֶׁנִּכְנַס לִירוּשָׁלַם -
15 הַגְּדוּלִים מַעֲשֵׂר שְׁנִי¹⁰². וְרָעוּ קִדְּם שִׁיכְנַס - הַגְּדוּלִין
16 חֲלִיץ¹⁰³, וְאֶפְלוּ¹⁰⁴ בְּדָבָר שֶׁאֵין זָרְעוּ כֶּלֶה. וּפְדִיץ¹⁰⁵
17 אוֹתוֹ¹⁰⁶ בְּשַׁעַת זְרִיעָתוֹ¹⁰⁷.

(101) ביכורים שם. (102) אפילו בדבר שזרעו כלה, ראה בירושלמי שם. (103) בירושלמי שם הלכה ב: "אתא חד סב שאל וכו' תמן (תרומות פ"ט משנה ד) את אמר גידוליהן (של מעשר שני) מותרין, והכא (בכורים שם) את אמר גידוליהן אסורין וכו' רבי ירמיה רבי אימי בשם רבי שמעון בן לקיש, הן דתימר גידוליהן אסורין איסור מחיצה (כשנכנס לירושלים), והן דתימר גידוליהן מותרין, היתר זרות (קודם שיכנס לירושלים)" - כסף-משנה. וטעמם של דברים הוא, כמבואר למעלה, שבירושלים דינו של מעשר שני כדבר שיש לו מתירין, אבל חוץ לירושלים אינו כדבר שיש לו מתירין, ומתבטל הזרע בגידולין. (104) ירושלמי ביכורים שם, ובתרומות שם הלכה ב. (105) תרומות שם. (106) את המעשר. (107) כלומר, לכתחילה צריך לפדותו בשעת הזריעה, שאם לא כן, הרי הוא בכלל "מבטל איסור לכתחילה" שאסור (פט"ו מהלכות מאכלות אסורות הלכה יב). אולם אם בדיעבד לא פדה - הגידולין חולין, כמו שכתב רבינו בפ"ה מהלכות מעילה הלכה יא, לענין הקדש, שהרי דין מעשר שני ודין הקדש, נשנו יחד בענין זה במסכת תרומות שם.

18 טז. מַעֲשֵׂר שְׁנִי¹⁰⁸ בְּטֵל בְּרַב. בְּאִיזָה מַעֲשֵׂר אֶמְרוּ?
19 בְּמַעֲשֵׂר שֶׁנִּכְנַס לִירוּשָׁלַם וְיָצָא, וְנִפְלֹ מַחֲצִיאוֹת¹⁰⁹.
20 שְׁהָרִי אֵין שֵׁם מַחֲצִיאוֹת לְהַחֲזִירוֹ לְשֵׁם¹¹⁰, וְאִי אֶפְשֵׁר

1 יב. מַצָּא⁸² פְּרוֹת בֵּין פְּרוֹת מַעֲשֵׂר לְפְרוֹת תְּרוּמָה -
2 יִפְלוּ לְקֶרֶב⁸³. מְחַצֶּה לְמַחֶצֶה - יֵאָכֵלוּ כְּחֻמְרֵי
3 שְׁגִיחָהּ: אֶסוּרִין לְזֵרִים וְטַעוּנִין רְחִיצַת יָדַיִם⁸⁴ וְהָעֶרֶב
4 שְׁמֶשׁ - כְּתֻרֻמָּה⁸⁵; וְאֶסוּרִים לְאֻנִּין וְטַעוּנִים הִבָּאת
5 מְקוֹם - כְּמַעֲשֵׂר⁸⁶. וְכֵן⁸⁷ הַמַּעוֹת הַנִּמְצָאוֹת בֵּין חֲלִין
6 לְמַעֲשֵׂר⁸⁸.

(82) תוספתא שם. (83) אין המדובר כשנפלו הפירות מאחת הערימות ואין אנו יודעים מאיזה מהן, שאם לא כן לא היה רבינו פוסק שהולכים אחר הקרוב, שהרי רוב וקרוב הולכים אחר הרוב (פ"ט מהלכות רוצח הלכות רז, ופט"ו מהלכות גזילה הלכה יח), אלא המדובר באופן שרצו להוסיף פירות על הערימות הללו ונפלו מידו של זה, ואין אנו יודעים מה היו בידו אם מעשר שני, ואם-כן רצה לתת אותם על ערימת מעשר שני, או תרומה, ורצה להוסיפם על ערימת התרומה, ולכן פסקו בזה ללכת אחר הקרוב ולא אחר הרוב. וכן נראה מפירוש המשנה לשקלים פ"ז מ"א (שכתב רבינו בסוף הלכה זו) שכתב שם: "לפי שזכר (התנא) הספק הנוולד בין השופרות (כלומר, מעות שנמצאו בין שופרות השקלים לנדבה), זכר גם כן כשנפל כיצא בו לאדם בין מעות חולין ובין מעות מעשר שני באיזה מקום שיהיה". וראה ברדב"ז ובתוספתא כפשוטה שם. (84) פ"א מהלכות תרומות הלכה ז. (85) שם פ"ז הלכה ב. (86) למעלה פ"ב הלכה א, ופ"ג הלכה ה. (87) שקלים פ"ז סוף משנה א. (88) ראה למעלה בהערה פב.

7 יג. מַעֲשֵׂר שְׁנִי⁸⁹ שֶׁל דְּמָאֵי וְשֶׁל וְדָאֵי שֶׁנִּתְעַרְבוּ⁹⁰ -
8 יֵאָכֵלוּ כְּחֻמְרֵי שְׁבָהּ⁹¹.

(89) תוספתא שם. (90) באופן שאין באחד מהם לבטל את חבירו. (91) (לא כתב רבינו כאן: "כחומרי שניהן" כמו שכתב בהלכה הקודמת, אלא "כחומר שבהן", לפי שכאן אין חומר בשניהם אלא אך ורק במעשר שני של ודאי, וחומרותו בזה שאינו נאכל באנינות (למעלה פ"ג שם), בניגוד למעשר שני של דמאי שהוא קל ונאכל באנינות (שם) הלכה ח, וראה בתוספתא כפשוטה). וכעין זה גם בפ"ו מהלכות פסולי המוקדשין הלכה כב, בחתיכות של קדשי קדשים שנתערבו בחתיכות קדשם קלים, או הנאכלין ליום אחד בנאכלין לשני ימים, שיאכלו כחומר שבהן - שגם שם הכוונה לאכלו כקדשי קדשים או כנאכלין ליום אחד, ולא כחומר שבשניהם, שהרי בקדשים קלים אין שום חומר שאינו בקדשי קדשים, ובנאכלים לשני ימים אין שום חומר שאינו בנאכלין ליום אחד).

9 יד. פְּרוֹת מַעֲשֵׂר שֶׁנִּתְעַרְבוּ בְּפְרוֹת חֲלִין⁹² - יֵאָכֵל
10 הַכֹּל בְּטָהֳרָה⁹³ בְּמְקוֹם⁹⁴ אוֹ יִפְדֶּה אֶת הַמַּעֲשֵׂר.
11 לְפִיכָף⁹⁵, אִם⁹⁶ נִתְעַרְבוּ⁹⁷ פִּירוּשְׁלִים - אֶסוּרִין בְּכֹל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שלישי ט' שבט – ספר זרעים – הלכות מעשר שני קלה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

כך גם עבודת האדם צריכה להיות מלוכשת בדרכי הטבע "היות הגוף בריא כו", שהרי "אי אפשר שיבין וישתכל בחכמות והוא רעב וחולה כו", ולכן נותן ה' את כל הברכות בכל המצטרך בבני חיי ומזוני רויחי, וכאן באה ההוראה שלא להוריד עוד את עניינינו לעומק יותר בדרכי הטבע אלא להישאר עם כל הברכות מאתו ית', בתכלית השלימות והקדושה.

(על"פ י"ן מלכות' ספר זרעים סימן כ"א)

(2) מעשר שני פ"ג מ"י, ופ"א מ"ה. (3) חוץ לירושלים, ואסור לעשות כן, ראה למעלה פ"ד ה"י, ולהלן ה"טו. (4) מדרבנן, כדלהלן. (5) שם, כחכמים ולא כרבי יהודה. (6) במשנה שם: "הלכות בכסף מעשר שנטמא, ייפדה". ופירש אותה רבינו באב הטומאה, ראה בסוף ההלכה הסמוכה. (7) אם לא נטמא. (8) במשנה שם: אמר להם (רבי יהודה לחכמים): לא, אם אמרתם במעשר שני שהוא נפדה בטהור (כשהוא טהור) בריחוק מקום, תאמרו בלכות בכסף מעשר שאינו נפדה בטהור בריחוק מקום". ופירש רבינו שם: "וזה לדברי הכל", וראה בפסחים לח, א – ב'תוספות' סוף ד"ה רבי יהודה, ובגליון הש"ס שם. וראה עוד למעלה פ"ד ה"ח. וטעמו של דבר: כיון שפדה פירות המעשר על כסף, היה לו להעלות הכסף לירושלים, וכיון שלא עשה כן אלא לקח בכסף פירות, עשאו חכמים כאילו קנאו בירושלים (וראה בהלכה הסמוכה), ולא התירו לו לפדותם שוב. וראה ברדב"ז, וב'חזון איש' פ"ד ה"ד, ד"ה ובלקוח.

ב. ז'ה⁹ חמור¹⁰ בלקוח בכסף מעשר¹¹ מפרות מעשר⁷ עצמן¹². ואם¹³ נטמא¹⁴ בולד הטמא מדרביהם¹⁵ - יפדו ויאכלו בירושלים¹⁶.

(9) כלומר, בדין הנזכר למעלה. שאין פירות הנלקחים בכסף מעשר נפדין בריחוק מקום, וכן בדין הנזכר להלן. (10) בלשון זה, כיוון רבינו למה שאמרו בזבחים מה, ב: "אמר רבינא, הא קשיא ליה לרב אדא בר אהבה, כלום מצינו טפל חמור מן העיקר, אמר ליה מר זוטרא בריה דרב מרי לרבינא, ולא, והרי מעשר דהוא נפדה (בריחוק מקום כנ"ל בפ"ד), ואילו לקוח בכסף מעשר אינו נפדה וכו'". ('אור שמח'). (11) שהוא טפל. (12) שהם כעיקר לו. (13) 'ירושלמי' שם סוף ה"ה: "רבי יונה בעי, אף ללוקח כן (כלומר, האם בלוקח פירות בכסף מעשר, שאינם נפדים בריחוק מקום, כנ"ל, חילקו בין אם נטמא באב הטומאה, שנפדים ונאכלים בכל מקום, לבין אם נטמא בוולד הטומאה, שאז יפדו ויאכלו בירושלים, כמו שחילקו בפירות מעשר עצמן, כנ"ל בפ"ב הי"ב, או לא). אמר רבי מנא, מחיצה תופסת (מדבריהם, כנ"ל שם ה"ט) והלוקח תופס (מדבריהם, שעשאוהו כאילו לקח הפירות בירושלים, ראה למעלה), כשם שנאמר במחיצה (שאינה תופסת, אלא-אם-כן נטמא פירות המעשר באב הטומאה), כך נאמר בלוקח". וראה ב'אור שמח' וברידב"ז. (14) הפירות שלקח בכסף מעשר. (15) בדפוס רומי, ליתא מילה זו. ולגירסא שלפנינו הכוונה, שאין ולד הטומאה (כלומר: ראשון לטומאה),

לפדותו מאחר שנקנס¹¹ ואף על פ¹² שאין בו¹³ שוה פרוטה; ונמצא דבר שאין לו מתירין, ובטל רב, קמו שבאנחנו בהלכות אסורי מאכלות¹⁴.

(108) ברייתא בבבא מציעא נג. (109) שם: במסקנת הגמרא, שלא חילקו חכמים בין אם ישנן מחיצות לבין אם אינן, אלא לעולם נקלט הוא במחיצות ואינו נפדה שוב. (110) המדובר כשיצא רק פסיעה אחת מירושלים, שאין טורח להחזירו, ואף-על-פי-כן אינו דבר שיש לו מתירין, כיון שנפלו מחיצות, ואי אפשר להחזירו. אבל אם לא נפלו מחיצות, הרי הוא דבר שיש לו מתירין. ואם הוציאוהו למקום רחוק, אפילו אם לא נפלו מחיצות, אינו דבר שיש לו מתירין, כיון שיש טורח רב בהעלאתו, כמו שכתבנו למעלה בהלכה יד, וראה בפרייחדש ליו"ד סימן קב ס"ק ח. (111) משמע שאם יכול לפדותו, דינו כדבר שיש לו מתירין. וזה צריך עיון, שהרי למעלה שם, נראה מדברי רבינו שחוץ לירושלים אינו כדבר שיש לו מתירין, לא מצד אפשרות של העלאה ולא מצד אפשרות של פדייה, לפי שאין מצוה בפדייתו, וראה בספר היובל לרב"מ לוין מעמוד מו ואילך. (112) שם: "לא מיבעיא יש בו (בחומשו שוה פרוטה) דאורייתא, דקלטן ליה מחיצות, אבל אין בו (בחומשו) דרבנן (שאינו המעשר אלא מדבריהם), אימא לא קלטו מחיצות, קא-משמע-לן". וראה למעלה פ"ב הלכה ט. ובהערות שם. (113) כלומר, בחומשו, כנ"ל. (114) פט"ו.

פרק שביעי

(1) יבאר חומר הלכות מכסף מעשר מפירות עצמם, ושאין לוקחים בכסף מעשר אלא מאכל אדם. אין לוקחין תרומות בכסף מעשר וכיוצא בזה. הלוקח פירות או בהמה חוץ לירושלים בכסף מעשר. ואם לקח בהמה לשלמים ונפל בה מום. האוכל מעשר שני בתורת חולין.

א. פרות הנלקחות בכסף מעשר שני - אינן נפדין בריחוק מקום, אלא אם כן נטמא באב הטמא; אלא יעלו הן עצמן ויאכלו בירושלים⁸.

~ נקודות משיחות קודש ~

"פירות הנלקחות בכסף מעשר שני, אינן נפדין בריחוק מקום... אלא יעלו הן עצמן ויאכלו בירושלים".

ויש לבאר ההוראה בעבודת האדם לקונו, העולה מהלכה זו: במעשר שני, רואים חיבור שני קצוות, שמצד אחד ניתן לאכילת הבעלים, ומצד השני יש לאוכלו בירושלים עיר הקודש - "המקום אשר יבחר ה'". היינו, אכילת בעלים שהיא אכילת מצוה בתכלית הרוחניות. ובזה גופא ישנה התחשבות בדרכי הטבע "כי ירבה ממך הדרך כי לא תוכל שאתו גו'" אז "ונתתה בכסף כו'", כלומר שהתורה מתחשבת בלבושי הטבע והגבלותיו. אעפ"כ ישנה הגבלה אחת: שאם נלקחו כבר פירות בכסף מעשר שני אין לפדותן שוב אלא "יעלו הן עצמן ויאכלו בירושלים".

ונקודת הביאור בזה היא, שאף שהדבר נעשה כבר בדרך הטבע, אסור להוסיף ולהורידו עמוק יותר בלבושי הטבע.

ב'ירושלמי' שם מפורש שדגים דינם ככמהין ופטירות, וכן הוא במסקנת הגמרא בבבלי שם כח, א - שאין מערבים בהם, ורבינו השמיט זאת ('משנה ראשונה' ו'אור שמח').
[ומה שכתב להלן ה"ח שמערבין במורייס, שהוא ציר שמעורבים בו קרבי דגים, היינו כשמעורב בו גם יין, ראה בחולין ו, א. ועבודה זרה כט, ב.]. (25) מס' מעשר שני, שם. (26) אלא ירקבו בדרך. (27) שגדלים מן הארץ, והם תלושים ובני קיימא. ואף שלא נזכר בשום מקום שזה טעם משנתנו (ראה ב'תוספות אנשי שם'), למד זאת רבינו, ממה שנשמכה במשנה זו גם הדין של "הלוקח מים ומלח", ובעירובין שם למדו זאת מכלל ופרט וכלל, אם כן, זהו גם טעם ליתר המנויים במשנה. ועיי"ש בפירוש המשנה.

ה. ה'בבבש' 28 ו'הביצים ו'החלב - הרי הן כבקר וצאן; 10
שאף על פי שאינן גדולי קרקע, הרי הן גדולי 11
גדוליה. 12

(28) כן מפורש בתוספתא מעשר שני פ"א ה"י, ופ"ב ה"ח. וכתב הרדב"ז שהטעם הוא לפי שהדבורים כונסין את הדבש מן העשבים בתוך פיהן ומקיאין אותו ככוורת, ואינו מתמצית גופן, כמו שכתב רבינו בפ"ג מהל' מאכלות אסורות ה"ג. וחזק מזה, הרי גם הדבורים אוכלים מן המחובר לקרקע, והרי הם כבקר וצאן, וכן נראה מדברי רבינו.

ו. ה'תמד' 29, עד שלא החמיץ - אינו נלקח בכסף 13
מעשר, מפני שהוא כמים; 30; ומשהחמיץ - נלקח 14
בין וכשכר. 31. לקחו 32 עד שלא החמיץ ו'החמיץ - 15
קנה מעשר. 16

(29) מס' מעשר שני שם, מ"ג. "התמד, היא פסולת הענבים שנותנין עליהם מים, ומניחים אותם זמן ידוע ונעשה חומץ" (פירוש המשנה). (30) שם. (31) בעירובין כז, ב - למדו זאת מיתור המילה "ובשכר". (32) חולין שם: "אמר רבה בר אבוה, תמד שלקחו בכסף מעשר ולבסוף החמיץ - קנה מעשר, מאי טעמא: איגלאי מילתא למפרע דפירא הוא (שנכנס במים כח החרצנים, אלא שעדיין לא נגמר, וחילול טוב הוא, שאם לא היה יין בחרצנים לא היה מחמיץ לעולם - רש"י)".

ז. במה דברים אמורים? 33 ב'נתן' 34 שלשה מים 17
ומצא פחות מארבעה; 36; אבל אם נתן שלשה 18
והוציא ארבעה - הרי זה כמים מוזג ונלקח בכסף 19
מעשר. 37. 20

(33) שתמד עד שלא החמיץ, אינו נלקח בכסף מעשר. (34) בבא-בבבא צו, ב. ודף צו, א. (35) שלש מדות מסוימות של מים. (36) ואף-על-פי שמצא יותר ממה שנתן, ויש בו טעם יין, אין זה אלא "קיוהא", ולא יין. (37) אף שלא החמיץ. וראה בפ"ב מהל' מעשר ה"ז.

ח. לולבי 38 ו'רדין' 39 ו'החורבין' 40, עד שלא ימתיקו 41
- אין נלקחין; 42; אחר שימתיקו 43 - נלקחין. 44. אבל 45
הלוף 46 ו'החרדל ו'התרמוסין 47 ושאף כל הנכבשים, 48

עושה שני לטומאה אלא מדרבנן, וראה בפ"ב ה"ב-יג, ובהערות. (16) שכיון שמן התורה הפירות טהורים, ופירות טהורים אינם נפדים בריחוק מקום, כנ"ל, החמירו חכמים אף בטומאה שלהם, שיפדם ויאכלם בקירוב מקום.

ג. אין 17 נלקח בכסף מעשר אלא מאכל אדם 18
שגדוליו מן הארץ, 19 או גדולי גדוליו 20 מן הארץ, 21
בגון הפרט 21 המפרש בתורה: בבקר ובצאן ובין 2
ובשכר. 4

(17) ברייתא בעירובין כז, ב: "ונתתה הכסף בכל אשר תאוו נפשך, כלל. בבקר ובצאן ובין ובשכר, פרט. ובכל אשר תשאול נפשך, חזר וכלל. כלל ופרט כלל, אי אתה דן אלא כעין הפרט. מה הפרט מפורש, פרי מפרי (כלומר, גידולי גידולין) וגידולי קרקע, אף כל פרי מפרי וגידולי קרקע". (18) שהרי הפרט המפורש בתורה (= בקר וצאן יין ושכר) הם מאכל אדם. וראה למעלה פ"ג ה"א, שמעשר שני שנפסל מאוכל אדם פקעה קדושה ממנו, ואם כן קל-וחומר הוא שאין ליקח אותו בכסף מעשר שני ולקדשו בקדושתו, ועי' בפירוש המשנה (שביעית פ"א מ"ה). וכן הוא ב'ספרי זוטא' (הובא ב'ילקוט שמעוני' פ' שלח, רמז תשמח) "ראשית עריסותיכם כו' של חיה אינה חייבת וכו' עיסת הכלבים שהרועים אוכלין ממנה חייבת בחלה וכו' ונקחית בכסף מעשר ומטמא טומאת אוכלין, ואם אין הרועים אוכלין ממנה אינה חייבת בחלה וכו'". [וכן אמרו בנדה נא, ב - שלקחה במעות מעשר תלויה בדין טומאת אוכלין, שהיטמא בטומאת אוכלין, נלקח בכסף מעשר, ושאינו מיטמא בטומאת אוכלין, אינו נלקח בכסף מעשר (וראה ב'תוספות' שם ד"ה אם). והרי אינו מיטמא בטומאת אוכלין אלא מאכל אדם, ולא מאכל בהמה, ראה בפ"א מהל' טומאת אוכלין ה"א, ובפ"ב ה"ד]. (19) שניזונים מן הקרקע, כמו בהמות, שאוכלות מן המחובר. (20) הוא "פרי מפרי", הנזכר בברייתא הנ"ל. (21) הרי שרבינו פסק כהברייתא הנ"ל, שדרשו "כלל ופרט וכלל", ולא "ריבוי ומיעוט וריבוי" (כברייתא קודמת בגמרא שם. וראה להלן ה"ח).

ד. לפיכך אין לוקחין בכסף מעשר מים ומלח 22,
במהין ופטירות 23, לפי שאין גדוליהם מן הארץ. 24
ולא 25 פירות מחברין לקרקע, ולא פירות שאינן 7
יכולים להגיע לירושלים 26, לפי שאינן דומין לבקר 8
וצאן. 27. 9

(22) משנה, עירובין כז, ב. וכן במס' מעשר שני פ"א מ"ה. והכוונה אף כשהמים והמלח מעורבין (רדב"ז), ראה להלן בסוף ה"י ובהערות. (23) אף שהם מאכל, שהרי מברכים עליהם (ברכות מ:). (24) 'ספרא' תחילת פרשת ויקרא (הלכה ז) "כלל ופרט וכלל וכו'", אין לי אלא כל דבר שהוא וולד וולדות הארץ וגידולי קרקע, יצאו כמהין ופטירות". וכן הוא ב'ירושלמי' מעשר שני פ"א ה"ג לדעת רבי ישמעאל. ולדעת הגר"א מפורש כן גם בעירובין כז, א. עיי"ש בהגהות מהר"ב ורשב"ר. אבל צ"ע שהרי

1 בֵּין מְשִׁמְתִּיקוֹ בֵּין עַד שְׁלֹא הִמְתִּיקוֹ - נִלְקָחִין⁴⁸.
2 וְהִקּוּר⁴⁹ - נִלְקָח בְּכֶסֶף מַעֲשָׂרוֹ⁵⁰.

(38) תוספתא מעשר שני פ"א ה"ג. (39) קצוות הענפים הרכים של הזרדים, והם מין קנה. והיו אוכלים אותם ע"י כבישה בחומץ או במי מלח. וראה בפירוש המשנה לעוקצין פ"ג מ"ד. (40) כלומר, הלולבים של החרובים. (41) טעמים (של הלולבים) בכבישה (כלומר, בידי אדם. אבל מעצמם אינם מתמתקים), ותסור עפציתן" (פירוש המשנה, שם). וראה להלן. (42) שמחמת מרירותם אינם ראויים לאכילה, וכל זה דוקא בלולבים של החרובים. אבל החרובים עצמם, מאכל אדם הם, ונלקחים בכסף מעשר. וראה למעלה פ"א ה"ג. (43) בידי אדם, כנ"ל. (44) לא כתב רבינו כאן "לקחם עד שלא המתיקו והמתיקו, קנה מעשר", כמו שכתב למעלה סוף ה"ו לענין תמד, שלא אמרו כן אלא בתמד, שנתברר הדבר למפרע שעמד להחמין, אלא שעדיין לא נגמר הדבר, אבל כאן שאינם מתמתקים אלא בידי אדם, לא שייך לומר "איגלאי מילתא למפרע". ובפ"ח מהל' שבת ה"ו, כתב רבינו לפי התוספתא במס' שבת פ"ט (לפי ד' צוקרמנדל פ"ח עמ' 120) "לולבי זרדין והחרובין עד שלא ימתיקו - כגרוגרת, ומשימתיקו כמלא פי גדי". הרי כתב להיפך ממה שכתב כאן: עד שלא ימתיקו הם אוכל אדם ששיעורו כגרוגרת (שם ה"א) ומשימתיקו הרי הם כאוכל בהמה ששיעורו כמלא פי גדי (שם ה"ג). [וראה בהקדמת ספר 'מעשה רוקח' שהביא מפירוש אנונימי (ברמב"ם הוצאת 'פרדס ישראל' קבעו שזהו מהר"י בי רב) שעל דברי רבינו שם (הובא קצת בהערה עה שם), וזה לשונו שם: "החרובין בתחילתם אינן מתוקים, ואינן ראויין לא למאכל אדם ולא למאכל בהמה, ואפשר שהם ראויים לרפואה, לפיכך שיעורם כגרוגרת. ואחר שימתיקו, אף-על-פי שהם ראויין למאכל אדם, הואיל ואין אוכל אותם ברוב אלא הבהמות, לפיכך שיעורן כמלא פי גדי". ולפי זה אין כל סתירה בדברי רבינו, ומה שכתב כאן שמשימתיקו נלקחין בכסף מעשר, היינו משום שהם ראויים גם למאכל אדם. ובספר הרמב"ם כת"י ששון, כתוב שם: "עד שלא ימתקו כגרוגרת, ומי שלא ימתקו כמלא פי גדי", כלומר "עד שלא ימתקו", אבל ראויים להמתקה, הרי הם כאוכל אדם, וחייבים עליהם כגרוגרת, ומי שלא ימתקו, כלומר, אלה שאינם ראויים להמתקה - "כמלא פי גדי". ואם כן, סוף הדברים אינם סותרים לדברי רבינו כאן, אבל תחילת הדברים קשה ליישב, שאין לומר שלעניין קנייה בכסף מעשר צריך שבשעת קנייה יהא אוכל, ולא שיהיה ראוי לאחר המתקה, שהרי זה נסתר ממה שכתבנו להלן בסוף הלכה זו בענין "קור". וראה ב'תוספתא כפשוטה' מס' מעשר שני, שם. (45) תוספתא, שם. (46) "מין בצל" (פירוש המשנה, שביעית פ"ז מ"א, ועוקצין שם). (47) "מין קטנית עגול כמין עדשה ורחב כמעשה קטנה, והוא מר מאד עד ששולקין אותו שבע פעמים ונעשה מתוק וטוב עד שיאכל למטעמים בקינוח סעודה" (רש"י ביצה כה: ד"ה תורמוס). (48) כן הוא לענין שבת (הל' שבת, שם), ולענין טומאת אוכלין (הל' טומאת אוכלין שם הט"ו). (49) משנה, עוקצין פ"ג מ"ז: "הקור הרי הוא כעץ לכל דבר,

אלא שהוא נלקח בכסף מעשר". וכן הוא בתוספתא מס' מעשר שני שם ה"ד. והקור "הוא ראש דקל, והוא עץ לכן רך, כורתין אותו מעלי הדקל בדמות גבינה יבשה ואוכלין אותו בני אדם" (פירוש המשנה, שם). (50) ואף-על-פי שאינו מקבל טומאה, ש"הרי הוא כעץ לכל דבר" (ראה למעלה) - כיון שעל-ידי שליקה וטיגון הוא ראוי לאכילה (ראה בהל' טומאת אוכלין שם ה"י), אינו גרוע מבקר וצאן, שאף הם אינם ראויים לאכילה אלא על-ידי שחיטה ובישול, ונלקחים בכסף מעשר (פירוש הרא"ש, שם). וראה למעלה בהלכה זו לענין לולבי זרדין וחרובין.

ט. הפ' פ"א - אֵינוֹ נִלְקָח⁵², שְׁאִינוֹ אֱלָא לְמַרְאָה⁵³.
וְכֵן פֶּלִיץ בֹּ מִנְּתָנִי רִיחַ וּמַרְאָה וְטַעַם, הוֹאִיל⁵⁴
וְאֵינוֹ לְאִכִּילַת גּוֹפֶן, אֲלָא לְטַעַם שְׁנוֹתָנִין - אֵינוֹ
נִלְקָחִין בְּכֶסֶף מַעֲשָׂר. לְפִיכָּה, רָאשֵׁי בְּשָׂמִים⁵⁵
וְהַפְּלָלִין וְהַקֶּשֶׁט⁵⁶ וְהַחֲלִית⁵⁷ וְחִלּוֹת חֲרִיעַ⁵⁸ וְכָל
פִּיּוּצָא בָּאֵלוֹ - אֵינוֹ נִלְקָחִין בְּכֶסֶף מַעֲשָׂר.

(51) תוספתא שם. והוא מה שנאמר בשיר השירים (ד, יד) "נרד וכרכום". וקוראים לו זאפראן. (52) בכסף מעשר. (53) משתמשים בו כדי לתת צבע לאוכלין ('תוספתא כפשוטה'), או שנותנים אותו באגרטל לנוי. ובתוספתא: "לפי שאין בו טעם, אלא למראה". והשמיט רבינו את הרישא, כיון שלדעתו, אפילו דבר שהוא לטעם ולא לאכילה, אינו נלקח בכסף מעשר, כמו שכתב להלן. (54) מדרש תנאים לפרשת ראה (סוף עמוד 78): "יכול שאני מרבה הקושט וכו' וחלות חריע והפלפלין, תלמוד-לומר: בבקר ובצאן וכו', מה אלו לאכילת גופו, [אף כל לאכילת גופו]. יצאו אלו שאינן לאכילת גופו, אלא לטעם או ריח שבחן". וראה ב'תוספתא כפשוטה' שם. (55) "צמחי הבושם נקראים ראשי בשמים. רצונו לומר, קצות הבושם, וזה כגון הקנה והקנמון ואגוז הבושם ונרד וכו' וכיוצא באלו הצמחים" (פירוש המשנה, שם). (56) מין בושם, והוא נזכר בבבביתא בכריתות ו, א. (57) מין פרי חריף. וראה בעבודה זרה פ"ב מ"ו, ובפירוש המשנה שם. (58) "זה שמוציאין לבו (= תוכו) ושוחקין אותו ועושין ממנו עוגות ומשתמשים בו בטעמים" (פירוש המשנה, עוקצין שם). וראה ב'תוספתא כפשוטה'. ורבינו פסק כרבי יוחנן בן נורי בעוקצין שם מ"ה, ולא כרבי עקיבא, וכמו שנמנו וגמרו בנדה נא, ב. וראה בהל' טומאת אוכלין שם ה"ו.

י. הַשֶּׁבֶת⁵⁹, אִם לָתֵן טַעַם בְּקִדְרָה - אֵינָה נִלְקָחַת
בְּכֶסֶף מַעֲשָׂרוֹ⁶⁰; וְאִם⁶¹ לְכַמֶּד⁶² וְכִיּוּצָא בּוֹ, שֶׁהוּא
אוֹכֵל גּוֹפָה - נִלְקָחַת בְּכֶסֶף מַעֲשָׂר. עֶרֶב⁶³ מִים
וּמִלָּח, אִם נָתַן לְתוֹכוֹ שֶׁמֶן - הֲרִי הֵן כְּמִוְרִיס⁶⁴,
וְלִקְחָה מִהֶן בְּכֶסֶף מַעֲשָׂרוֹ⁶⁵. וּמִבְּלִיעַ דְּמֵי הַמִּים
וְהַמִּלָּח בְּדָמֵי הַשֶּׁמֶן⁶⁶.

(59) הוא "אניס", ראה בפס"ו מהל' תרומות הי"ב. (60) נדה, שם. ככל אלו הנזכרים בהלכה הקודמת. (61) נדה, שם. (62) הוא מאכל הנעשה מתערובת לחם ומי חלב, ונקרא גם "כוחת". ראה ב'ערוך' ערך כמך.

מיעוט, אלא מבליע הוא דמי האימורים בבשר, כעירוב מים ומלח ושמן (למעלה ה"י), וכקונה בקר על גב עורו (להלן פ"ח ה"א - 'תפארת ישראל' פ"ג שם). אבל צ"ע, הרי השלמים אינם נאכלים אלא לשני ימים ולילה אחד, ואם כן הרי הוא ממעט זמן אכילת המעשר, כבפירות שביעית דלהלן. וראה ב'מלאכת שלמה' שם. (81) 'ירושלמי' שם פ"א סוף ה"ב: "בראשונה היו אומרים לוקחין בהמה לבשר תאווה, והיו מבריחין אותה מעל גבי המזבח. חזרו לומר לא יקחו אפילו חיה אפילו עופות וכו', רבי ירמיה בשם רבי שמואל בר רב יצחק גזרו אותן (חיה ועופות) שלא ירעו אותן עדרים עדרים (מחוץ לירושלים, כנ"ל פ"ד ה"ו, אבל בירושלים קונים חיה ועוף כדלהלן)". וראה ב'כסף משנה' וב'מראה הפנים' שם. (82) שלא יפסידו מתנות כהונה שצריכין ליתן כשמקריבים על המזבח. (83) לאכלן חולין. וכדעת ברייתא אחת בעירובין כח, א - שלוקחים עופות בכסף מעשר שני. (84) ואינם בכלל הגזירה, הנ"ל.

יג. איין⁸⁵ לוקחין פרות שביעית בכסף מעשר, לפי שהוא חייב לבער⁸⁶, כמו שיתבאר⁸⁷.

(85) 'ירושלמי' שם פ"ג ה"ב. (86) את פירות השביעית בשנה שלאחר שנת השמיטה. ואילו כסף מעשר שני אינו מתבער אלא בשנה הרביעית (להלן פ"א ה"ג). (87) בפ"ז מהל' שמיטה ויובל ה"א. ונמצא ממעט אכילת המעשר.

יד. הלוקח⁸⁸ מים ומלח, או פרות מחפרין, או פרות שאינן יכולין להגיע לירושלים⁸⁹ - לא קנה המעשר⁹⁰, אף על פי שצאו המעות לחלוקין⁹¹.

(88) מס' מעשר שני פ"א מ"ה. (89) שכל אלה אינם נלקחים בכסף מעשר, כנ"ל ה"ד. ואף-על-פי שגם כמהין ופטירות דינם ככל אלה (שם) - כתב רבינו כלשון המשנה והשמיטם. (90) כלומר, לא חלה עליהם קדושת המעשר. (91) כלומר, שנתחללו המעות על המים והמלח, אלא שפקעה הקדושה מהם, כיון שאינם כפרט המפורש בתורה, כנ"ל שם ('חזון איש'). ולמד רבינו כן, שהמעות יצאו לחולין, מלשון המשנה, שם: "לא קנה מעשר", ולא אמרו: "יחזרו דמים למקומם", כמו בבא השניה שם, משמע שאין הדמים חוזרים, ואף-על-פי-כן לא קנה המעשר, והמעות חולין. והסוגיא ב'ירושלמי' (שם תחילת ה"ג) שנראה ממנה שהדמים חוזרים למקומם, אינה סובבת על "הלוקח מים ומלח וכו'", אלא על הסיפא "לוקח פירות וכו'" (רדב"ז).

טו. הלוקח⁹² פרות חוץ לירושלים בכסף מעשר: בשוגג⁹³ - כופין את המוכר להחזיר הדמים לבעלים⁹⁴, והן⁹⁵ מעשר פמות שהיו⁹⁶; במזיד⁹⁷ - יעלו הפירות ויאכלו בירושלים⁹⁸. ואם אין מקדש⁹⁹ - יניחם עד שירקבו¹⁰⁰.

(92) משנה, שם: "הלוקח פירות שוגג, יחזרו דמים למקומן". ומפרש אותה רבינו בלוקח חוץ לירושלים, שהרי בירושלים זהו עיקר המצוה, לקנות פירות (רדב"ז). וכתב רבינו "הלוקח" לשון דיעבד, מפני שלכתחילה אסור לעשות כן, כמו שכתב למעלה פ"ד ה"ו. (93) "שלא ידע שהן מעות

(63) עירובין כז, ב. מימרא של רב יוסף. (64) הנזכר בתוספתא (מעשר שני פ"א ה"י, ופ"ב ה"ח), שלוקחין אותו בכסף מעשר (וראה ב'תוספתא כפשוטה' שם). [וראה למעלה בהערה כג שכתבנו, שאין הדברים אמורים אלא אם עירב בו יין]. (65) אבל בלי שמן אינו לוקח מהם, אף כשהם מעורבים, וראה למעלה ה"ד, ובהערות שם. (66) "פירוש, ששזה השמן לבדו חצי איסר, ואומר לו, הריני קונה מאצלך השמן לבדו באיסר, והמים והמלח בחינם" (ר"ח עירובין, שם).

יא. איין⁶⁷ לוקחין⁶⁸ תרומות בכסף מעשר, מפני שהוא ממעט אכילתו⁶⁹ ואכילתה⁷⁰. שאין⁷¹ אוכלין אותה אלא פהנים מערבי שמש⁷², ומתרת לאונן⁷³, ונאכלת בכל מקום; והמעשר מתר לזרים ולטבול יום⁷⁴, ואסור לאונן⁷⁵, ואינו נאכל אלא בירושלים⁷⁶; נמצא ממעט אכילת מעשר ואכילת התרומה⁷⁷.

(67) מעשר שני פ"ג מ"ב, כת"ק ולא כרבי שמעון. (68) אפילו כהנים (רש"י זבחים עו. ד"ה אין, וה'משנה ראשונה' כתב כן מדעתו). וראה להלן. (69) של המעשר. (70) של התרומה. והנה במשנה שם לא אמרו אלא: "מפני שהוא ממעט אכילתו", אבל ב'ירושלמי' שם אמרו: "וכשם שהוא ממעט באכילתו, כך הוא ממעט באכילתה וכו'. אשכח תני, מפני שהוא ממעט מאכילתו ומאכילתה". וראה ב'מלאכת שלמה' במשנה שם. (71) 'ירושלמי' שם. (72) אחר טבילתם. ראה למעלה פ"ז מהל' תרומות ה"ב. (73) פ"ב מהל' אבות הטומאות ה"טו. (74) שטבל ולא העריב שמשו, ראה למעלה פ"ג סוף ה"ד. (75) שם ה"ה. (76) למעלה פ"ב ה"א. (77) וכשם שאין מביאין קדשים לבית הפסול, כן אין ממעטין באכילתן. וראה בפ"ו מהל' פסולי המוקדשין סוף ה"ב.

יב. לוקחין⁷⁸ בהמה ליבחי השלמים מכסף המעשר⁷⁹, שהשלמים נאכלים לזרים⁸⁰. בראשונה⁸¹ היה לוקחין בהמות לאכלן חלין מכסף מעשר שני, כדי להבדילם מעל המזבח⁸²; גזרו בית דין, שאין לוקחין בהמה ממעות מעשר אלא לשלמים. אבל חיה ועוף - לוקחין⁸³, שאינן ראויין לשלמים⁸⁴.

(78) שהרי אמרה תורה (דברים יד, כו): "ונתת הכסף בכל אשר תאווה נפשך וגוי ואכלת שם לפני ה' אלקיך ושמת אתה וביתך", ואמרו על זה ב'ספרי' שם (לפי 'ילקוט שמעוני' שם רמז תתצז): "נאמר כאן שמחה, ונאמר להלן (שם כז, ז) שמחה (= וזבחת שלמים ואכלת שם ושמת לפני ה' אלקיך)". מה שמחה האמורה להלן - שלמים, אף שמחה האמורה כאן - שלמים, וכן הוא במעשר שני שם. ובפ"ב מ"ד, שנינו שאין לוקחין בהמה לבשר תאווה אלא ליבחי שלמים, כדלהלן בדברי רבינו. ומדובר בלוקח בירושלים, אבל מחוצה לה אין קונים בהמה וחייה, מטעם אחר, ראה למעלה פ"ד ה"ו ולהלן ה"טו. (79) וחלו על הבהמה שתי הקדושות: קדושת השלמים וקדושת המעשר. וראה להלן ה"ט. (80) ונמצא שאינו ממעט אוכלי המעשר. ומה שהאימורים נקטרים על גבי המזבח, אין זה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ט' שבט - ספר זרעים - הלכות מעשר שני קלט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אפילו אם היה המקח במזיד, ש"הרי בהמה טמאה ועבדים וקרקעות דאדם יודע שאין מעות מעשר שני מתחללין עליהן", ואין הוא יכול לחלל המעות שביד המוכר על מעות שבידו כיון שאין ברשותו (למעלה פ"ד ה"א), מכל-מקום אוכל כנגדן, שקנסו אותו חכמים, כדי שלא יבואו להקל בכך. וראה בפ"ג ה"ח-ט, מה שהעירונו בשם ה'חזון איש'. (116) משנה, שם. (117) כגון עבדים וכיוצא בהם. (118) בין בשוגג בין במזיד, כנ"ל. (119) אין זה בגמרא שם, והוסיפו רבינו מדעתו. ומדובר כשאין המעות בידם, שאם הן בידם - כופים אותם להחזיר, ועי' 'משנה ראשונה' שם. (120) כנ"ל. (121) לפנינו ולא ברחו. (122) בין בשוגג ובין במזיד. בשוגג, משום שהוא מקח טעות, כנ"ל. ובמזיד, אמרו בקידושין נו, ב: "וטעמא דברח (שאוכל הלוקח כנגד המעות). הא לא ברח, קנסינן למוכר. ונקנסיה ללוקח (שיאכל כנגדן בירושלים) וכו', מסתברא כל היכא דאיכא איסורא (מעות המעשר) התם, קנסינן". וכל זה כשהוציא חוץ לאכילה ושתייה וסיכה, אבל אם לקח פירות ובהמה בכסף מעשר חוץ לירושלים, כנ"ל בהלכות הקודמות, שהם ראויים לאכילה, אלא שאסור לקחת אותם מסיבה אחרת, כנ"ל, לא החמירו לחייב את הלוקח לאכול כנגד המעות, כשברח המוכר והמקח היה בשוגג, וכן אם המוכר לפנינו, לא קנסו אותו להחזיר הדמים למקומם, כשהמקח היה במזיד. (123) משנה, שם. (124) שם: "אין מביאין קיני זבים וקיני זבות (כשנטהרו), וקיני יולדות, חטאות ואשמות מדמי מעשר שני, ואם הביא יאכל כנגדם".

ופירש רבינו שם: "הם (הקינים) שתי תורים או שני בני יונה, שאלו (הזבים והיולדות) הם חייבים בהם, והם אחד לחטאת ואחד לעולה. וכל אלו אין אוכלים אותם בעליהם, אבל העולה נשרפות, והכהנים אוכלין החטאת, וכמו כן האשם אוכלין אותו הכהנים, וכבר ביארנו, שאין קונים במעות מעשר שני אלא דבר הראוי לאכילה ולשתייה וכו'". וכיון שאחד התורים הוא חטאת, הרי הוא בכלל חטאות, והשני עולה הוא, ולכן כתב כאן "עולות". (125) כשברח המוכר או מת, אבל אם הוא קיים, יחזרו הדמים למקומם, כנ"ל.

13 יח. לקח¹²⁶ חיה לזבחי שלמים¹²⁷, ובהמה¹²⁸ לבשר
14 תאונה¹²⁹ - הרי זה¹³⁰ פְּמִי שְׁקָנָה שׁוֹר לְחִירִישָׁה¹³¹,
15 וְלֹא קָנָה¹³² שְׁלָמִים¹³³. לְקַח¹³⁴ בְּהֵמָה לְשָׁלָמִים¹³⁵
16 וְנָפַל בָּהּ מוֹם - פָּקַעָה מִמֶּנָּה קִדְשֵׁת מֵעֶשֶׂר¹³⁶,
17 וּפְדָהּ אוֹתָהּ¹³⁷ וְאִין¹³⁸ הַדָּמִים מֵעֶשֶׂר. וְאִף עַל פִּי
18 בֶן¹³⁹, אִם פָּדָהּ לְעֶצְמוֹ¹⁴⁰ - מוֹסִיף חֲמִשָּׁה.

(126) שם, מ"ד. (127) "וזה אסור, כי הקרבן אינו בא מן החיה, למאמר השם יתברך (ויקרא א, ב) מן הבקר ומן הצאן" (פירוש המשנה). (128) תמימה הראויה לשלמים. (129) שאסור לעשות כן (למעלה ה"ב). (130) מנחות פב, א - בשם רבה. (131) בכסף מעשר שני, שכיון שאין לעשות כן, לא אמרו בו "יצא העור לחולין" (וקדוש בקדושת מעשר שני), שלא אמרו "יצא העור לחולין", אלא בלוקח בהמה לזבחי שלמים או חיה לבשר תאווה (שם מ"א), שבשני אלה עשה כדון וכתורה, אבל בלוקח שלא כדון,

מעשר שני" (פירוש המשנה). (94) "ויקח [המוכר] פירותיו שמכר" (שם). (95) המעות. (96) שהוא כמקח טעות, שאם היה יודע הלוקח שהם דמי מעשר, לא היה לוקח בהם הפירות הללו (רע"ב שם). (97) "שהוא יודע שאלו המעות הן מעות מעשר שני" (פירוש המשנה). (98) שלא הפקיעו חכמים המקח, אבל אסור לפדותם (למעלה ה"א), אלא יעלו ויאכלו בירושלים. (99) כלומר, מזבח (מעשה רוקח). וראה למעלה פ"ב ה"א. (100) משנה, שם. וראה למעלה שם ה"ד.

1 טז. וכן אין¹⁰¹ לוקחין בְּהֵמָה¹⁰² בְּכֶסֶף מֵעֶשֶׂר חוּץ
2 לְיִירוּשָׁלַיִם¹⁰³. וְאִם¹⁰⁴ לְקַח: בְּשׁוּגָג¹⁰⁵ - יִחְזְרוּ
3 הַדָּמִים לְמִקְוָמָן¹⁰⁶; בְּמִזִּיד תַּעֲלֶה וְתֹאכַל בִּירוּשָׁלַיִם.
4 וְאִם אֵין מִקְדָּשׁ - תִּקְבְּרָה הִיא וְעוֹרָה¹⁰⁷.

(101) לשון הברייתא בקידושין נח, ב. (102) בהמה תמימה לזבחי שלמים (ראה למעלה ה"ב). וזוהו אין חשש שמא יגדל עדרים עדרים (ראה למעלה פ"ד ה"ו), ולפיכך אם עשה כן במזיד - תעלה ותאכל בירושלים. (103) כשם שאסור לקנות פירות חוץ לירושלים (בהלכה הקודמת). (104) שם, מ"א. (105) ברוב הדפוסים הישנים וכתב-היד, הגירסא כאן "במזיד", ולהלן "בשוגג", וכן היתה הגירסא לפני 'המאירי' (קידושין ע"ב 270), וטעות סופר היא, וצריך להיות כמו שהוא לפנינו בדפוס (כסף-משנה. וראה ב'תוספתא כפשוטה' ע"ב 727 הערה 73). (106) שהמקח היה בטעות, כנ"ל. (107) במשנה: "ואם אין מקדש, תקבר על ידי עורה". ופירש שם רבינו: "ענינה, שתקבר בעורה אם מתה, כדי שלא יהנה אדם בעורה".

5 יז. לְקַח¹⁰⁸ עֲבָדִים¹⁰⁹ וְקָרְקָעוֹת וּבְהֵמָה טְמֵאָה¹¹⁰, בֵּין
6 בְּמִזִּיד בֵּין בְּשׁוּגָג¹¹¹, אִם¹¹² בָּרַח הַמוֹכֵר - הָרִי זֶה
7 יֹאכַל¹¹³ פְּנֵגַד אוֹתָן הַמְּעוֹת¹¹⁴ בִּירוּשָׁלַיִם בְּתוֹרַת
8 מֵעֶשֶׂר¹¹⁵. זֶה הַפֶּלֶל¹¹⁶: כֹּל שֶׁהוֹצִיא חוּץ לְאֹכִילָה
9 וּשְׁתִּיָּה וְסִיכָה¹¹⁷ מִדָּמֵי מֵעֶשֶׂר¹¹⁸, וּבָרַח הַמוֹכֵר אוֹ
10 מֵת¹¹⁹ - יֹאכַל פְּנֵגְדוֹ¹²⁰; וְאִם הָיָה הַמוֹכֵר קָיָם¹²¹ -
11 יִחְזְרוּ הַדָּמִים לְמִקְוָמָן¹²². וְכֵן¹²³ אִם הָבִיא עוֹלוֹת¹²⁴
12 וְחֲטָאוֹת וְאַשְׁמוֹת מִדָּמֵי מֵעֶשֶׂר - יֹאכַל פְּנֵגְדָן¹²⁵.

(108) שם, מ"ז. (109) במשנה שלפנינו שם, גם: "ושפחות". אבל בכמה נוסחאות איננה, וראה בחילופי גרסאות שם וב'מלאכת שלמה'. (110) שאין ליקח אותם בכסף מעשר, לפי שאינם ניתנים למאכל, ראה למעלה פ"ג ה"א. (111) שהרי לא חילקו כאן בין שוגג ומזיד, כמו במשניות הקודמות. וראה להלן. וחזר בו רבינו מפירושו למשנה, וראה ב'תוספות חדשים'. (112) קידושין נו, ב: "אמר מר (במשנתנו), אם לקח יאכל כנגדן. ואמאי, יחזרו דמיו למקומם, כי התם (כלומר, כמו שאמרו בתוספתא שם פ"א סוף הט"ו: "אם היתה בהמה בעלת מום, בין בשוגג בין במזיד יחזרו דמים למקומם. אם היו פירות טמאין, בין בשוגג בין במזיד יחזרו דמים למקומם", ועיי"ש בהגהות הגר"א) אמר שמואל כשברח". וכן הוא ב'ירושלמי' מעשר שני שם ה"ג. (113) הלוקח. (114) של המעשר, שביד המוכר. (115) ואף שלא נתחללו המעות על העבדים,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

(147) תוספתא מעשר שני פ"ג ה"ט, הובאה ב"ירושלמי" שם פ"א ה"א. (148) כלומר, חוץ לירושלים. (149) "ירושלמי" שם: "רבי זריקא בשם חזקיה, הלכה כרבי במעות (שהאוכל מעות מעשר, בין שוגג בין מזיד, יחזרו דמים למקומן), וכרבן שמעון בן גמליאל בפירות (שהאוכל פירות מעשר, בין שוגג בין מזיד, יצעק לשמים). (150) ב"ירושלמי" ותוספתא שם: "יצעק לשמים", וכן הנוסחא בספרים מדויקים בדברי רבינו (מהר"י קורקוט) ובכמה כתבי-יד (תוספתא כפשוטה). וכן היא הגירסה הנכונה (כסף-משנה), וכן הגיה הראב"ד. (וראה בדפוס רומי). ורוצה לומר: יבקש מהשי"ת שימחול לו, אבל תקנה אחרת אין לו, שהרי הפירות כבר אינם בעולם, ואם כסף מעשר אכל, שהמעות עדיין בעין, קנסוהו, כדלהלן. (151) שקנה בכסף פירות ואכלם בתורת חולין, או ששילם בכסף חוב ולא יצאו המעות לחולין (ספר הניר על ה"ירושלמי" שם). ובשני האופנים הנ"ל ישנן המעות בעולם, אלא שבאופן הראשון - נתחללו, ובאופן השני - לא נתחללו, ולפיכך קנסוהו חכמים. ראה להלן. ומדובר בין בשוגג בין במזיד, ראה למעלה. (152) באופן שקנה פירות בכסף המעשר, שנתחללו המעות, יש כאן קנס כפול: א) שיחזרו לקדושת מעשר שני; ב) שיעלו ויאכלום בירושלים כמעשר שני. ואם שילם בחוב, שלא נתחללו (ראה למעלה), שדין הוא שהם קודם, אין כאן אלא קנס אחד: שיעלם לירושלים. (153) בדפוס רומי, בטעות: "אם יכול".

יום רביעי י' שבט ה'תשע"ט

פרק שמיני

(1) יבאר הלוקח בהמה לשלמים ממי שאינו תגר. והלוקח כדי יין סתומות במקום שדרך להמכר כך. מי שהיה לו יין של מעשר שני והשאל קנקניו לאותו מעשר. צבי שלקחו בכסף מעשר ומת. והמנחם דינו מעשר להיות אוכל כנגדו עד שיצא לחולין. הלוקח פירות של מעשר ומשך הפירות ולא נתן הסלע עד שהוקרר. מי שהיה לו פירות חולין בירושלים ומעות מעשר חוץ ממנה. אם מותר לחלל מעשר שני על פירות ע"ה או על מעותיו. טמאים וטהורים שהיו אוכלים או שותים כאחד בירושלים.

- א. הלוקח בהמה לזבחי שלמים וחייה לבשר תאונה¹¹
 ממי¹² שאינו תגר ואינו מדקדק¹³ - יצא העור לחלין¹⁴,
 אפלו היו דמי העור מרפין על דמי הבשר. אבל¹⁵
 הלוקח מן התגר - לא יצא העור לחלין¹⁶.

(2) וכדין וכתורה עשה. (3) ירושלמי שם הלכה א: "אמר רבי זעירא, הדא דתימא (שיצאו העור והקנקן לחולין) כשהיה המוכר הדיוט (שאינו יודע בסחורה, כי אינו חושב שמכר, אלא הבשר והיין בלבד, ואינו מקפיד על העור והקנקן). ולפיכך יצאו לחולין, לפי שלא קנאם במעות מעשר שני). אבל אם היה המוכר אומן (סוחר, שיוודע דמי הבשר והעור), נעשה כמוכר זה בפני עצמו וזה בפני עצמו (ולא יצאו לחולין)". (4) כלומר, אינו מקפיד על העור. (5) כלומר, אין צריך לאכול דמיו בקדושה, בירושלים, לפי שלא נתקדש כלל בקדושת מעשר שני, שהרי הוא כמתנה

כלוקח שור לחרישה, או חיה לזבחי שלמים ובהמה לבשר תאונה, קנסוהו חכמים שלא "יצא העור לחולין", וראה רב"ז ו'משנה ראשונה' שם. (132) אולי צ"ל "ולא קנו". (133) מנחות, שם. וזה מוסב על "חיה לזבחי שלמים". (134) "ירושלמי" שם פ"ג סוף ה"ב: "שלמים שלקחן בכסף מעשר, פקע מהן קדושת מעשר", ומפרש אותה רבינו כשקנה בהמת חולין מכסף מעשר לעשותה שלמים, ראה להלן. ומדובר כשהוממה, כדלהלן. (135) כלומר, לקח בהמת חולין מכסף מעשר, וחלו עליה שתי קדושות: קדושת מעשר וקדושת שלמים. (136) [שלא קנה אותה אלא על דעת להקריבה שלמים, אבל לא על דעת לפדותה ולאכלה חולין, ולכן פקעה קדושת המעשר ממנה]. (137) מקדושת שלמים, כדין שלמים שהוממו. (138) שם: "רבי בא רבי חייא בשם רבי יוחנן, שלמים שלקחן בכסף מעשר שני הוממו ופדאן, עוד אין חוזרין (= המעות) לכמות שהיו להיעשות שני", שקדושת המעשר פוקעת לאחר שנפל בה מום, אף קודם פדיה, כנ"ל. (139) כלומר, אף-על-פי שאין מוסיפין חומש אלא בהקדש ראשון ולא בהקדש שני (פ"ז מהל' ערכין ה"ד, כרבי יהושע בן לוי ב"ירושלמי" שם), והיה מקום לומר שקדושת השלמים שחלה ביחד עם קדושת המעשר, הרי היא כהקדש שני, קא-משמע-לן שכיון שקדושת המעשר פקעה, נמצאת קדושת השלמים כהקדש ראשון (ראה ב'מראה הפנים' שם ד"ה שלמים). (140) אבל אם פודה לאחר, אינו מוסיף חומש, ראה בהל' ערכין שם.

- יט. המתפס¹⁴¹ מעות מעשר לשלמים¹⁴² - לא קנו שלמים¹⁴³; שקדשת שלמים אינה חלה על קדשת מעשר, שהמעשר ממון גבוה הוא¹⁴⁴. ואין צריך לומר, אם התפס המעשר עצמן¹⁴⁵ לשלמים - שלא קנו שלמים¹⁴⁶.

(141) מנחות פב, א. כרבי אלעזר ורבי אמי ולא כרבי יוחנן. וראה ב'כסף משנה'. (142) כלומר, הקדישן לשם שלמים. (143) ויכול לקנות בהן כל מה שירצה. (144) מנחות, שם. וראה בפ"ג ה"ז. [ומכאן שאף מעות מעשר שני הן ממון גבוה, והצליח בפסחים ז, א - לא הביא דברי רבינו אלה]. (145) כלומר, הפירות שעדיין לא פדום. ומכאן נראה, שהפדיה גורעת ומקלישה את קדושת המעשר. וכן כתב ה'חזון איש' פ"ד ה"ב, סוף ד"ה ולקוח. (146) ודוקא כשהתפס מעות המעשר לשלמים, שאז אינו רוצה שקדושת המעשר תפקע, ולכן לא קנו השלמים, אבל כשלוקח בהמה בכסף מעשר, לשלמים, כיון שפוקעת קדושת המעשר, שוב יכולה קדושת השלמים לחול. ועוד, שכשהוא מתפס, אזי שתי הקדושות צריכות לחול זו אחר זו, וזה לא ייתכן, ולכן לא קנו השלמים, אבל כשלוקח בהמה לשלמים, ששתי הקדושות חלות בבת אחת, קנו השלמים. וראה ברדב"ז.

- כ. האוכל¹⁴⁷ מעשר שני בתורת חלין¹⁴⁸, אפלו במזיד¹⁴⁹: אם פירות המעשר עצמן אבל - יצא ידי שמים¹⁵⁰; ואם כסף מעשר אבל¹⁵¹ - יחזרו דמים למקומם ויעלו ויאכלו בירושלים¹⁵², או יאכל פגגן¹⁵³ בירושלים, אם אין יכול¹⁵⁴ להחזיר את הדמים.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י' שבט - ספר זרעים - הלכות מעשר שני קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

דריכתו, וצריכות לו. (28) פתח בלשון יחיד וסיים בלשון רבים. (29) שטפלות הקופות לתמרים, ואין המוכר מקפיד עליהן. (30) ודינן כדין הכלי של סלי התאנים הנזכר בסוף ההלכה הקודמת.

בידי הלוקח, שאין המוכר מקפיד על כך, ודין העור המחובר לגוף הבהמה, כדין חביות סתומות. (6) שנבלעים דמי העור בדמי הבשר. (7) ודינו כלוקח עבדים וקרקעות ובהמה טמאה.

ה. מי ששהה לו יין³¹ של מעשר שני³², והשאל קנקניו לאותו מעשר³³, אף על פי שסתם את פיהם³⁴ - לא קנה מעשר את הקנקנים³⁵. פנס המין³⁶ לתוכן סתם³⁷, אם קרא שם ועשהו מעשר³⁸ עד שלא סתם את פיהם - לא קנה מעשר את הקנקנים³⁹; ואם משסתם פיהן קרא שם ועשהו מעשר - קנה מעשר את הקנקנים⁴⁰. הפקיד לתוך הקנקן רביעית חליין⁴¹, או שפנס⁴² לתוכן שמן⁴³ או חמץ או ציר⁴⁴ או דבש של מעשר שני סתם⁴⁵, בין⁴⁶ משסתם⁴⁷ בין עד שלא סתם - לא קנה מעשר את הקנקנים⁴⁸.

ב. וכן הלוקח פדי יין סתומות⁸ במקום שדרפם להמכר סתומות⁹ ממי שאינו תגר - יצא הקנקן לחליין¹⁰. לפיכך¹¹ צריך¹² המוכר לפתח ראשי הפדים¹³, פדי שלא יצא הקנקן לחליין¹⁴. ואם רצה¹⁵ להחמיר על עצמו ולמכר במדה¹⁶ - יצא הקנקן לחליין¹⁷.

(8) אבל פתוחות, לא יצא הקנקן לחליין. (9) אבל הלוקח במקום שדרכם להמכר פתוחות, לא יצא הקנקן לחליין. (10) שאז אינו מקפיד עליו, ונותנו בחינם אגב היין שבתוכו. (11) כלומר, לפי שאמרנו שאם המוכר אינו תגר, ומכר סתומות ובמקום שדרכם להמכר סתומות, יצאו הקנקנים לחליין. (12) שם פרק ג משנה יג. כבית הלל שאמר: "מפתח (=פותח), ואינו צריך לערות", ולא כבית שמאי שהצריכו גם לערות את היין. (13) ומדובר במקום שדרכה להימכר סתומות כנ"ל, ובזה שהוא מוכרם פתוחות, הוא מגלה דעתו שהוא מקפיד עליהם, והלוקח משלם בכסף המעשר גם עבור הכדים. (14) וכל זה כדי שיתרבה המעשר, שהרי יאכל בקדושה כנגד הקנקן, ונראה שהוא הדין במוכר בהמה, שיאמר בפירוש שהוא מוכר העור בפני עצמו, כדי שלא יצא לחליין. (15) המוכר שאינו תגר. (16) כלומר, למדוד את היין בדיוק, כדי שלא יבוא להונות את חבירו (כשהוא מוכר לו בבת אחת), ולמכור לו פחות יין ממה שהוא משלם עבורו. (17) אף על פי שהוא פותח את ראשי הכדים כדי למדוד את היין, שבנידון זה אין פתיחת ראשי הכדים הוכחה לכך שהוא מקפיד על הקנקנים.

ג. לקחן פתוחות¹⁸ או סתומות¹⁹ במקום שדרפן להמכר פתוחות²⁰, או שלקח מן התגר שפנדקדק במכירתו - לא יצא הקנקן לחליין²¹. לקח סלי תאנים וענבים עם הפלי²² - לא יצאו דמי הפלי לחליין²³.

(18) שאז נמכר הקנקן לחוד. (19) והמוכר אינו תגר. (20) שמכירתן פתוחות, היא הוכחה שמוכרין כל אחד בפני עצמו. (21) ונמצא ששילם הלוקח בכסף המעשר גם עבור הקנקן, וצריך לאכול כנגדו בירושלים. (22) שמניחים הסלים בתוכו. (23) שוודאי מוכר הוא הכלי בפני עצמו אף אם אינו תגר, והרי הוא כמוכר חביות פתוחות. אבל הסלים יצאו לחליין, שאינו מקפיד עליהם, אף אם הוא תגר.

ד. לקח אגוזים ושקדים ופיוצא בהן - יצאו קלפתן לחליין²⁴. לקח חותל²⁵ של תמרים - יצא החותל לחליין²⁶. קפה של תמרים, אם דרוסות²⁷ - יצאו הקפות²⁸ לחליין²⁹, ואם לאו - לא יצאו לחליין³⁰.

(24) שוודאי אין המוכר מקפיד עליהם, אף אם הוא תגר. (25) סל. (26) שאין המוכר מקפיד עליו, והרי הוא כסלי תאנים וענבים. (27) שאז הן מחוברות לקופה מחמת

(31) דווקא יין. (32) שעשאו מעשר שני על יין אחר. (33) אמר במפורש שהם מושאלים להוליך בהם מעשר שני. (34) של הקנקנים, ונמצא שהם בטלים ליין שיתקלקל אם יפתחו הקנקנים. (35) כיוון שפירש שהוא רק משאילם, ועוד שהרי הוא כמפריש מעשר פירות בלי קליפתם, ואחר כך הכניסם לקליפתם, שבוודאי אינו פודה אלא כנגד הפרי גרידא והרי כאן תרתי לגריעותא. (36) שהוא עתה יין מעשר שני. (37) שלא פירש שהוא משאיל הקנקנים, ולא קרא לו שם עדיין, אלא כנסו כשהוא טבול למעשר שני. (38) על יין אחר. (39) אף שלאחר הסתימה צריך היין לקנקן, ואף שלא פירש שאינו אלא משאיל הקנקנים, בכל זאת לא קנה מעשר את הקנקן שהרי הוא כמפריש מעשר פירות בלי קליפתם, ואחר כך מכניסם לקליפתם. (40) שכיוון שצריך היין לקנקן, הרי הוא כמפריש רמון בקליפתו, שפודה את כל הפרי עם הקליפה. אבל פשוט הוא שאין הקנקן נתפס בקדושת מעשר ואין אומרים שלאחר שתיית היין יישאר בקדושתו, שלא עדיף הוא מקליפות שנקלפו מן הפירות. (41) כלומר, טבל (שלכסוף) יפריש עליה תרומות ומעשרות ממקום אחר, ועל רביעית זו הוסיף יין, ואפילו קרא שם ועשאו מעשר לאחר שסתם פי הקנקן, לא קנה המעשר את הקנקן, שכיוון שיש לו רביעית יין טבל חוץ מן המעשר, לא בטל הקנקן לגבי המעשר. (42) בתוספתא שם: "במי דברים אמורים (שקנה המעשר את הקנקן), בשל יין (שהיין צריך לקנקן, כנ"ל) אבל של ציר, של חומץ, של מוריס, של שמן, של דבש, בין גפס בין שלא גפס קנה מעשר". (43) בכתובות קח: אמרו: "דימון בלי קליפתו לא מינטר (אינו נשמר), שמן מינטר בלא קנקנים". (44) הוא שמן דגים. ואינו חייב כלל במעשר, ולא נזכר בתוספתא שם אלא באשגרה מפרק א שם (תוספתא כפשוטה). או שעירבו בו שמן זית. (45) שלא פירש שהוא משאיל הקנקנים ולא קרא שם עדיין. (46) שקרא שם. (47) את פי הקנקנים. (48) שכל אלו אינם כיין הצריך לקנקן, אלא נשמרים בלעדו, ואינם כמפריש פרי בקליפתו.

ו. צבי שלקחו⁴⁹ בכסף מעשר ונת - יקבר²⁵ בעורו⁵⁰. לקחו חי ושחטו⁵¹ ונטמא - הרי זה²⁶

שווים עתה שני סלעים, לפי שלגבי קדושת המעשר אין המקח (שהוא המחלל) נגמר, אלא בכסף. (67) קידושין נד: לרבי מאיר שמעשר שני ממון גבוה, והלכה כמותו. (68) כלומר, כל הפירות, ששווים עתה שני סלעים, נתפסים בקדושת המעשר.

ח. מִשֶּׁשׁ פְּרוֹת בְּשָׁתֵי סְלָעִים, וְלֹא הִסְפִּיק לִתֵּן הַמַּעֲוֹת עַד שֶׁהוֹזְלוּ הַפְּרוֹת וְעָמְדוּ בְּסָלַע - אֵינּוּ מִפְּרִישׁ עֲלֵיהֶן⁶⁹ מַמְעוֹת מִעֵשֶׂר שְׁנֵי אֶלָּא סָלַע אַחַת⁷⁰, וּמוֹסִיף עָלֶיהָ סָלַע שְׁנֵיהָ מִן הַחֲלִין⁷¹ וְנוֹתֵן לְמוֹכְרָהּ⁷². וְאִם הָיָה הַמוֹכֵר עִם הָאָרֶץ⁷³ - הָרִי זֶה מִתֵּר לִתֵּן סָלַע שְׁנֵיהָ מִמַּעֲוֹת מִעֵשֶׂר שְׁנֵי שֶׁל⁷⁴ דְּמָאִי⁷⁵. נִתֵּן לוֹ⁷⁶ סָלַע שֶׁל מִעֵשֶׂר, וְלֹא הִסְפִּיק לְמִשֶּׁשׁ הַפְּרוֹת עַד שֶׁעָמְדוּ בְּשָׁתֵּים - מָה שֶׁפָּדָה⁷⁷ פָּדָה⁷⁸.

(69) כלומר, אינו מחלל עליהם. (70) שהרי עתה, בשעת החילול אין הפירות שווים אלא סלע אחד. (71) אבל לא מן המעשר, שהרי אינו מתחלל על הפירות אלא סלע אחד בלבד, והרי המוכר צריך לקבל חולין ולא מעשר ששוויו פחות משוויו של חולין. (72) שהרי לעניין מקח וממכר קנה במשיכה, ואז היו שווים שני סלעים. (73) אבל לחבר הנזוהר בקדושת מעשר שני של דמאי, אינו יכול לפטור עצמו בדמאי אלא בחולין, כפי שנתחייב. (74) "לפי שעם הארץ נופל ברוב בזה המכשול, וחזקתו שהוא משמש בדמאי, ואינו מוציא ממנו מעשר [כלומר, אינו מחלל מעות מעשר של דמאי מספק, וכיוון שהוא בין כה וכה מזולזל בדמאי, אין בכך כלום אם נמצא לו מעות דמאי]". ולא אסרו למכור דמאי לעם הארץ, אלא בפירות עצמן, אבל לא במעות. (75) אבל של וודאי לא, לפי שאין מוסרין מעות מעשר שני של וודאי לעם הארץ. (76) הלוקח למוכר. (77) כלומר, השכר למעשר, כי הפירות שהיו שווים אז סלע, ועכשיו שנים - נעשו מעשר. שפדית מעשר היא משיכתו, אף שיכול המוכר לחזור בו. (78) כלומר, לעניין קניין הפירות, הרי ההלכה היא כמו בקניין שאר מטלטלין שאינם נקנים אלא במשיכה, ואם המוכר רוצה לקבל "מי שפרע", מחזיר לו ללוקח את הסלע שנתחלל, ונשארים בידו פירות מעשר בשווי של שני סלעים, שאין פדיון המעשר קשור בקנייני הממון הרגילים.

ט. נִתֵּן לוֹ סְלָעִים שְׁתֵּים שֶׁל מִעֵשֶׂר, וְלֹא הִסְפִּיק לְמִשֶּׁשׁ הַפְּרוֹת עַד שֶׁחָזְרוּ לְהִיּוֹת בְּסָלַע - מָה שֶׁפָּדָה⁷⁹ פָּדָה⁸⁰, וּמִדַּת הַדִּין בִּיגִייהֶם. שֶׁהַמִּעֵשֶׂר שְׁנֵי - פְּדִיתוֹ⁸¹ הִיא מְשִׁיכָתוֹ⁸².

(79) כלומר, הסלעים יצאו לחולין, והפירות שעתה שווים סלע אחד, הם פירות מעשר, והפסיד המעשר. (80) כלומר: נתינת הכסף במעשר שני קונה, כמו המשיכה בחולין.

י. מִי שֶׁהָיוּ לוֹ פְּרוֹת חֲלִין בִּירוּשָׁלַיִם, וְהָיוּ לוֹ מַעֲוֹת מִעֵשֶׂר שְׁנֵי חוּץ לִירוּשָׁלַיִם⁸¹ - אוֹמֵר: הָרִי הַמַּעֲוֹת

1 יִפְדֶּה כְּשֶׁאָר פְּרוֹת שְׁנֵי מֵאָה⁵². הַמִּנִּיחַ דִּינָר מִעֵשֶׂר
2 שְׁנֵי לְהִיּוֹת אוֹכַל כְּנֶגְדּוֹ⁵³ עַד שֶׁיֵּצֵא לְחִלִּין⁵⁴,
3 וְהָיָה הַדִּינָר יוֹצֵא בְּעֵשָׂרִים מַעָּה⁵⁵, אֲכָל עָלָיו
4 בְּעֵשֶׂר מַעָּה⁵⁶ וְהוֹזְלוּ⁵⁷ הַמַּעֲוֹת לְאַחַר זְמַן וְהָרִי
5 הַדִּינָר יוֹצֵא בְּאַרְבָּעִים מַעָּה⁵⁸ - צָרִיךְ לְאַכְלִין⁵⁹
6 עָלָיו בְּעֵשָׂרִים מַעָּה וְאַחַר כֵּךְ יֵצֵא לְחִלִּין⁶⁰.
7 הוֹקְרוּ הַמַּעֲוֹת וְהָרִי הַדִּינָר יוֹצֵא בְּעֵשֶׂר מַעֲוִין -
8 אוֹכַל עָלָיו בְּחֲמֵשׁ מַעֲוִין⁶¹ וְאַחַר כֵּךְ יֵצֵא לְחִלִּין.

(49) לבשר תאוה. (50) "שאין פודין את הקדשים להאכילם לכלבים", ומעשר שני קרוי "קדש". ואף על פי שכתב רבינו בהלכה א, שהלוקח חיה לבשר תאוה ממי שאינו תגר, יצא העור לחולין, זה אינו אלא כשהיא כשרה לאכילה, שאז אינו נותן דעתו אלא לבשר, אבל כשמת, שאינו ראוי לאכילה, הרי זה כאילו נתן עיניו בעור, ולכן החמירו לקברו עם עורו. (51) שראוי לאכילה, ואינו פודה להאכיל לכלבים. וקל וחומר כשלוקח שחוט. (52) שהם נפדים. (53) כלומר, שכשקונה פירות בירושלים מחלל מעות המעשר שבדינר על הפירות. (54) כלומר, כשיאכל פירות בשוויו של כל הדינר. (55) כלומר, היו עשרים מעות בדינר. (56) ונמצא חצי הדינר מעשר וחציו חולין. ודווקא כשלא אכל אלא כנגד חציו של הדינר, אבל אם אכל כנגד כולו, הרי נתחלל, ושוב אינו יכול לאכול כנגדו. (57) במשנה שם: "והלך למקום אחר וכו'". ולפי ששם מדובר באיסור של חולין וחוצ' לירושלים, ואילו דברי רבינו בדינר של מעשר שני בירושלים, ולפיכך השמיט בבא זו שהרי אסור להוציא חוצ' לחומת ירושלים. (58) והשאלה היא אם יאכל רק כנגד עשר מעות שנותרו בדינר, וכפי שהיה שווה לפני שחלל עליו את פירות המעשר, או שיאכל כנגד כ' מעות, וכפי שהוא שווה עתה, ונמצא המעשר נפסד. (59) שאם לא כן יהא מוציא מעשר בתורת חולין. (60) שכשם שהולכין אחר מקום הפדייה, כן הולכין אחר זמן הפדייה. (61) ולא יותר, וכאן לא כתב רבינו "צריך", כיוון שאין בכך כלום אם יאכל עליו ביותר מחמש מעות, שאז יימצא שאכל חולין בתורת מעשר.

9 ז. הַלּוֹקֵחַ⁶² פְּרוֹת⁶³ בְּסָלַע שֶׁל כֶּסֶף מִעֵשֶׂר, וּמִשֶּׁשׁ
10 הַפְּרוֹת⁶⁴ וְלֹא הִסְפִּיק לִתֵּן הַסָּלַע⁶⁵ עַד שֶׁהוֹקְרוּ
11 הַפְּרוֹת וְעָמְדוּ בְּשָׁתֵּים - הָרִי זֶה מִפְּרִישׁ עֲלֵיהֶן סָלַע
12 בְּלִבְד⁶⁶; שֶׁנֶּאֱמַר: וְנָתַן אֶת הַכֶּסֶף וְקָם לוֹ - בְּנִתְיִינָה
13 הַכֶּסֶף קוֹנֶה⁶⁷, וְהַשֹּׁכֵר לְמַעֲשֶׂר⁶⁸.

(62) והמדובר בלוקח בירושלים. (63) של חולין על דעת לחלל עליהם סלע של מעשר שני שבידו. (64) ואילו לא משך על דעת לחלל, היה קונה אותם במשיכה כדין מטלטלין הנקנים במשיכה, אבל כיוון שמשך על דעת לפדות, אין הקניין נגמר לגבי החילול, אלא בנתינת הכסף. (65) ואילו נתן הסלע מייד, ונתפסו אז הפירות בקדושת המעשר, אין כל ספק שאם נתייקרו, נתייקרו למעשר שני. (66) כלומר, נותן למוכר סלע בלבד, לפי שגבי דין מקח וממכר, קנה הפירות במשיכה כדין כל המטלטלין, ובהם נתפסה קדושת הסלע על כל הפירות, אף על פי שהם

חבירו. (93) אבל לעם הארץ אסור ליתן במעשר שני של וודאי. (94) אבל לא לעם הארץ, שהוא בחזקת טומאה. (95) לפי שלא אסור לומר לחבירו, אלא כשהמעוה של מעשר וודאי. (96) כלומר, מחלל על פירותיו. (97) פירות ומעוה מעשר שני של דמאי. (98) ראה למעלה פרק ד הלכה ב שלדעת רבינו מחללים פירות על פירות. (99) במשנה שם: "בראשונה היו אומרים, מחללין (מעוה של מעשר דמאי) על פירות עם הארץ. חזרו לומר, אף על מעותיו". (100) "ואין קודש פודה קודש".

יד. המניח דינר של מעשר להיות אוכל כנגדו¹⁰¹ והולך - פנין שאכל עליו עד שלא נשאר ממנו אלא פחות מפרוטה יצא לחלין. במה דברים אמורים? בשל דמאי¹⁰²; אבל בשל ודאי - לא יצא לחלין עד שישאר ממנו פחות משה פרוטה אחר שמוסיפין את החמש, כגון שנשאר ממנו פחות מארבעה חמשי שנה פרוטה¹⁰³.

(101) כלומר, מחללו על הפירות בירושלים, ואוכלם שם. (102) שאינו מוסיף עליו חומש. (103) אבל אם יש בו ארבעה חומשי שוה פרוטה, יכול לאכול כנגדו עוד פירות בשווי פרוטה, שהרי הוא מוסיף עליו חומש מלבד, שהוא רובע מלגיו, והרי הכל ביחד, פרוטה שלמה.

טו. טמאין וטהורין שהיו אוכלין או שותין¹⁰⁴ כֹּאֶחֶד בירושלים, ורצו הטהורין להיות אוכלין מעשר שני שלהם - מניחין סלע של מעשר שני ואומרים: כל שהטהורים אוכלים ושותין - סלע זו מחלל עליו. ותצא הסלע לחלין, שהרי אכלו ושתו בשוה בטהרה¹⁰⁵. ובלבד שלא יגעו הטמאים במאכל, שלא יטמאוהו.

(104) המדובר כשהמעשר בכד של חרס, שאינו מקבל טומאה מגבו אלא מתוכו, והטמאים לא היו זבים שטמאים גם כלי חרס בהיסט אלא טמאי מת. וכל אחד מהם מערה מהכד אל הכלי שלו, והחילול תופש כשמערה מן הכד אל הכלי שלו. ויצריך לומר שאינם מסובים על שולחן אחד, או אינם מכירים זה את זה, שאם לא כן אסורים לאכול ביחד זה מעשר שני טהור, וזה חולין טמאים]. (105) [מכאן שאם חילל מעוה של מעשר שני על פירות טמאים, שאם יתפשו בקדושת מעשר יהיו אסורים באכילה, כדן מעשר שני טמא - הרי זה כקונה עבדים וקרקעות ובהמה טמאה, שאם המוכר כאן יחזרו הדמים למקומן].

פרק תשיעי

א. יבאר שנטע רבעי הוא קודש, והיכן דינו להאכל, ואם פודים אותו במחבור. אם משנים אותו מברייתו ואם מפרישין ממנו תרומה ומעשרות. שמהלך יום מעלים כרם רבעי לירושלים. וכיצד פודין אותו. מי שהיה לו נטע רבעי בשנת השמיטה או בשני הערלה. אימתי הוא ר"ה לערלה ולרבעי, ואימתי מונין להם. העלין והלולבין והגפנים אם מותרין בערלה וברבעי.

א. נטע רבעי² - הרי הוא קדש; שנאמר: ובשנה³⁴

הם מחללין על הפרות האלו; ויאכלם⁸² שם בטהרה, ויצאו אותן המעוה לחלין במקומן⁸³.

(81) במשנה: "פירות בירושלים ומעוה במדינה". ופירש רבינו שם: "מדינה נקראת, כל מדינה ומדינה ממדינת ארץ ישראל לבד מירושלים". (82) בירושלים. (83) שאין אנו צריכים שהמעוה והפירות יהיו במקום אחד בשעת החילול.

יא. היו לו מעוה מעשר שני בירושלים, ויש לו פירות חוץ לירושלים - אומר⁸⁴: הרי המעוה האלו מחללין על פירות ההם; ויצאו המעוה לחלין, ויעלו הפירות ויאכלו בירושלים⁸⁶. שאינו צריך להיות המעוה והפירות במקום אחד בשעת החילול.

(84) חולין. (85) ומה שכתב רבינו למעלה בפרק ד הלכה ו, שאין מחללין מעוה מעשר שני על פירות של חולין חוץ לירושלים, אין זה אלא באופן שגם המעוה של מעשר שני וגם הפירות של חולין מחוץ לירושלים, ולמדו כן בירושלמי ממה שנאמר "והלכת אל המקום וגו' ונתת את הכסף וגו' בבקר ובצאן", שאינו אלא בקירוב מקום (=בירושלים) ולא בריחוק מקום. אבל אם מעוה מעשר שני בירושלים, אף על פי שפירות חולין מחוצה לה - מחללים, כשם שמחללים אם המעוה מעשר שני מחוץ לירושלים ופירות חולין בירושלים. (86) ודווקא כשפירות חולין או מעוה מעשר שני בירושלים, אבל אם פירות מעשר שני בירושלים, אין מחללים אותם לא על מעוה חולין שבירושלים ולא שמחוצה לה.

יב. מי שהיו לו מעוה מעשר בירושלים וצריך להם⁸⁷, ויש לחברו פירות חלין⁸⁸ שרוצה לאכלן⁸⁹ - אומר לחברו: הרי המעוה האלו מחללין על פירותיך. ונמצאו אותם הפירות לקוחות בכסף מעשר, ויאכל אותם חברו בטהרה⁹⁰ ולא הפסיד כלום⁹¹, ויצאו המעוה לחלין.

(87) לדברים שאינם בכלל אכילה, שתייה וסיכה, שאסור להוציא עבורם מעוה מעשר שני. (88) בין בירושלים ובין מחוצה לה. (89) ולא למכרם ולקנות בהם דברים אחרים, ואם כן לא איכפת לו להתפיסם בקדושת מעשר שני שאינו עומד אלא לאכילה. (90) כדן פירות שנקנו בכסף מעשר שני. (91) בעל הפירות, אלא טבילה לשם מעשר שני, שאף על פי שטבל לחולין, אינו אוכל במעשר שני, אלא אם טבל לשם מעשר שני.

יג. במה דברים אמורים?⁹² בשהיה חברו בעל הפירות חברו⁹³; שאין מוסרין פירות של מעשר שני של ודאי אלא לחברו⁹⁴. לפיכך⁹⁵, אם היו המעוה של דמאי - אומר כן אף לעם הארץ⁹⁶. ומתן לחלל מעשר שני⁹⁷ על פירות⁹⁸ עם הארץ ועל מעותיו⁹⁹, ואין חוששין להם שמא של מעשר שני הם¹⁰⁰.

(92) שהתירו לחלל מעוה מעשר שלו, על פירות חולין של

אילמא רבי מאיר (הסובר, מעשר שני ממון גבוה הוא), מי מצי יהיה ליה (במתנה), והא גמרי קודש קודש ממעשר, וכו'. לעולם רבי מאיר, והכא במאי עסקינן, כגון דהייב כשהוא סמדר (כשהענבים ניכרים, לאחר שנפל הפרח - רש"י). הרי שרק סמדר אינו פרי, אבל בוסר שהוא גדול מסמדר הרי הוא פרי. ורבינו סמך על הירושלמי והספרא שהובאו למעלה. וראה להלן הלכה יג וצ"ע. ועיין מאירי לקידושין שם (עמ' 862) ובכסף-משנה וחזון-איש. (20) שהרי הוקשו זה לזה, כנ"ל.

ג. והפודה²¹ פרים רבועי - רצה פודהו ענבים²², רצה פודהו יין. וכן הזיתים²³. אבל²⁴ שאר הפרות - אין משנין אותן מבריתן²⁵.

(21) תוספתא מעשר שני שם. (22) כבית-הלל, ולא כבית-שמאי, שאין פודים אותו ענבים אלא יין, שגם שומת הענבים ידועה, ולא יבואו לזלזל בשומא שלהם. וראה בתוספתא כפשוטה. (23) שהרי מותר לעשות מזיתים, שמן, כמפורש בתרומות פ"א משנה ג. (24) תרומות שם. (25) "שאסור לו להחזיר האוכל משקה, כשהאוכל אוכל של תרומה (פ"א מהלכות תרומות הלכה ב) או של מעשר שני, אלא הזיתים והענבים בלבד, למאמר השם יתברך, כל חלב דגן תירוש ויצהר. ותירוש הוא היין, ויצהר הוא השמן, וקראו הכתוב ראשית, כמו שקרא הביכורים ראשית וחייב אותה בתרומה, ולפיכך מותר להוציא מהם משקה בין שיהיו תרומה או מעשר שני" (פירוש המשנה שם). ולמדו נטע רבעי ממעשר שני בגזירה-שוה, כנ"ל.

ד. פרים רבועי²⁶ - אין לו לא שכחה²⁷ ולא פאה²⁸ ולא פרת²⁹ ולא עוללות³⁰. ואין מפרישין ממנו תרומה ומעשרות³¹, פשם שאין מפרישין ממעשר שני³²; אלא כלו עולה לירושלים, או נפדה ויעלו הדמים ויאכלו בירושלים, כמעשר.

(26) מעשר שני שם, ופאה פ"ז משנה ו, כבית-הלל ולא כבית-שמאי. (27) ראה בפ"ה מהלכות מתנות עניים. (28) ראה שם פ"א. (29) שם פ"ד הלכה טו. (30) שם הלכה יז. ונקט רבינו "כרם רבעי", מפני שבכרם ישנן ארבע מתנות אלו לעניים, ראה שם פ"א הלכה ז. (31) "לפי שהוא ממון גבוה" (פירוש המשנה). וראה בירושלמי שם סוף הלכה ב, ובמשנה: "בית-שמאי אומרים יש לו (לכרם רבעי) פרט ויש לו עוללות, והעניים פודין לעצמן. ובית הלל אומרים, כולו לגת". ואף-על-פי שלא נזכר במשנה אלא שכרם רבעי פטור מפרט ועוללות, כיון שאמרו בית-הלל: "כולו לגת", משמע שפטור מכל המתנות כמעשר שני (תוספות אנשי שם, לפאה שם). (32) שהקדימו בשבילים שפטור מן התרומות ומן המעשרות, ראה בר"ש לתרומות פ"א משנה ה.

ה. ענבים³³ של פרים רבועי³⁴ - התקינו בית דין³⁵, שהיה עולין³⁶ לירושלים מהלך יום לכל צד, כדי לעטר³⁷ שוקי ירושלים בפרות³⁸. ומשחרב בית המקדש³⁹ - נפדה אפלו סמוך לחומה. ושאר כל

הרביעת יהיה כל פרוי קדש הלולים ליי. ודינו להאכל בירושלים³ לבעליו⁴, כמעשר שני⁵. ופשם שאין מעשר שני בסוריא⁶, כך אין נטע רבעי בסוריא⁷. ובנטע רבעי הוא אומר: ואיש את קדשיו לו יהיו; שאין לה קדש שלא נתפרש דינו בתורה למי שהוא⁸ חוץ מנטע רבעי⁹.

(2) נטיעה בת ארבע שנים (פ"ה משנה א). ובברכות לה. אמרו: "רבי חייא ורבי שמעון ברבי: חד תני כרם רבעי, וחד תני נטע רבעי (כל פירות האילן בתורת רבעי - רש"י) ופסק רבינו כמאן-דאמר "נטע רבעי". וראה במראה הפנים לברכות, ראש פ"ו ד"ה רבי חייא. (3) כן הוא בספרי פרשת נשא (לבמדבר ה, י), וראה במעשר שני פ"ה משנה ב. (4) כן הוא בספרי שם, ובספרא פרשת קדושים פרשה ג הלכה ט. וראה בספר המצוות, עשה קיט. (5) למעלה פ"ב הלכה א. כן הוא בספרי שם. (6) ראה למעלה פ"ה הלכה יד. (7) שהרי הוקש למעשר שני (ירושלמי פאה פ"ו הלכה ה, ומעשר שני פ"ה הלכה ב). (8) כלומר, למי שהוא צריך להנתן. (9) בספר המצוות שם, כתב רבינו: "ולשון ספרי, ואיש את קדשיו לו יהיו, משך הכתוב כל הקדשים ונתנם לכהן, ולא שייר מהם אלא תודה ושלמים ופסח ומעשר בהמה ומעשר שני ונטע רבעי, שיהיו לבעלים".

ב. הרוצה לפדות נטע רבעי - פודהו, כמעשר שני¹⁰. ואם פודהו לעצמו - מוסיף חמש¹¹. ואין פודין¹² אותו עד שנגיע לעונת המעשר; שנאמר: להוסיף לקם תבואתו - עד שיעשה תבואה. ואין פודין אותו במחבר¹³, כמעשר שני¹⁴. והרי הוא ממון גבוה¹⁵, כמעשר¹⁶. לפיכך¹⁷ אינו נקנה במתנה¹⁸, אלא אם נתנו בסור¹⁹. ודינו בשאר הדברים - לענן אכילה ושתיה ופדה - כמעשר²⁰.

(10) ספרי שם. (11) מעשר שני פ"ה משנה ג, כבית-הלל ולא כבית-שמאי. וראה למעלה בפ"ה הלכה א. (12) ספרא שם הלכה י: "תבואתו, מלמד שאין נפדין אלא תבואה. מכאן אמרו אין פודין את הרבעי עד שיבוא לעונת המעשרות". וראה למעלה פ"ב מהלכות מעשר הלכות ג-ה. ובירושלמי ערלה סוף פרק א: "תני, פרי אתה פודה, ואין אתה פודה לא בוסר ולא פגים". ובוסר הם ענבים שאין החרצן שלהם נראה מבחוץ (למעלה שם - תוספות יום-טוב) מעשר שני שם, משנה ה בסוף דבריו. או כל זמן שלא הגיעו לכפול הלבן (שם בתחילת דבריו, וראה בפ"ה מהלכות כלאים הלכה יד). (13) תוספתא מעשר שני פ"ה סוף הלכה יט: "הכל מודים (בית-שמאי ובית-הלל), שאין פודין (נטע רבעי) במחובר לקרקע". וכן משמע בירושלמי שם הלכה ב. (14) שאינו במחובר, כמפורש בתרומות פ"א משנה ה, ובביכורים פ"ב משנה ד. ואם כן, אפילו בדיעבד אינו פדוי, ולא כדעת הר"ש במעשר שני שם משנה ה. (15) מע"ש שם, כבית-הלל. (16) ראה למעלה פ"ג הלכה יז. (17) כלומר, לפי שהוא ממון גבוה. (18) ראה למעלה שם. (19) בקידושין נד: "תא שמע, הפודה נטע רבעי שלו מוסיף עליו חמישיתו, בין משלו בין שניתן לו במתנה. מני,

1 הַפְּרוֹת⁴⁰ - אֶפְלוּ בְּזֶמַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ נִפְדִּין סְמוּךְ
2 לַחֹמָה.

33 שם משנה ב, ותוספתא שם הלכה יד, והדגיש רבינו "ענבים", מפני שביתר הפירות לא תקנו, ראה להלן בסוף ההלכה. 34 לא התקינו אלא ברבעי ולא במעשר שני, ראה להלן בסוף ההלכה. 35 בביצה ה: "והא כרם רבעי דרבנן (זה שהוצרך להעלות הפירות עצמן - רש"י)". 36 הפירות עצמן, ולא ידם במעות. 37 שם. ותוספתא מעשר שני שם. 38 כלומר, ימכרו אותם לבעלי החנויות והם ימכרו אותם בשוק. ואף-על-פי שמעשר שני אסור במכירה (למעלה פ"ג הלכה יז) והוא-הדין לרבעי (וכן מפורש בקידושין נד: שאפילו במתנה אסור, וראה במשנה ראשונה שם) - כל זה אינו אלא למכרם בקדושתם, אבל לפדותם ולעשותם חולין אינו אלא איסור מדרבנן. ראה בבבא מציעא נג: ש"מחיצה לקלוט - דרבנן". ומשום עיטור שוקי ירושלים בפירות, התירו חכמים (תוספתא כפשוטה). ועיין רע"ב שם. 39 והעיר ניתנה ביד האויבים - לא חששו לעטרה בפירות (פירוש המשנה). והנה במשנה: "ומשרבו הפירות (בירושלים) התקינו שיהא נפדה סמוך לחומה (כלומר, החזירו את הדין לקדמותו, שאין צורך להעלות הפירות עצמם לירושלים) וכו'". רבי יוסי אומר, משחרב בית המקדש היה התנאי הזה וכו'". והביא רבינו כרבי יוסי והשמיט דברי תנא-קמא, ועיין תוספות יום-טוב שם, ומראה הפנים לירושלמי שם הלכה ב ד"ה כרם. 40 בתוספתא (שם פ"ה הלכות יד-טו): "ושאר כל האילן, הרי זה נפדה סמוך לחומה - ושאר כל האילן נטע רבעי כמעשר שני". וטעם החילוק בין שאר הפירות לענבים, מצאנו בירושלמי שם: "אמר רב הילא, בראשונה היו עושין יין בטהרה לנסכים, ולא היו ענבים מצויות, התקינו שיהו עולין (הענבים) לירושלים מהלך יום לכל צד וכו'". הרי שמיעוט הפירות בירושלים, היה מחמת הנסכים. ואם כן, אין זה אלא לענבים ולא בשאר הפירות. ומה שלא התקינו כן גם במעשר שני, הוא, מפני שענבים שסתמם עומדים ליין, אין מפרישים מהם תרומות ומעשרות, לכתחילה, אלא לאחר שייעשו יין ותיגמר מלאכתם (ראה למעלה פ"ה מהלכות תרומות, הלכות ד, ו, יח). ואין עיטור שוקי ירושלים אלא בפירות, ולא ביין, ראה צל"ח לביצה שם.

3 ו. נִצְיָד⁴¹ פוֹדִין נָטַע רְבָעִי? מְנִיחַ אֶת הַסֵּל⁴² עַל פִּי
4 שְׁלֹשָׁה⁴³, וְאוֹמְדִין⁴⁴ בְּמָה⁴⁵ אָדָם רוֹצֵה לְפָדוֹת לוֹ
5 בְּסִלְעֵי⁴⁶ עַל מְנַת שְׂוִיעִיָּא יִצְיָאוֹת הַשּׁוּמְרִים
6 וְהַחֲמִירִים וְהַפּוֹעֲלִים מִבֵּיתוֹ. וְאַחֵר שְׁקוֹצְבִין אֶת
7 הַשֹּׁעֵר⁴⁷, מְנִיחַ אֶת הַמְּעוֹת וְאוֹמֵר: כָּל הַנִּלְקָט
8 מִזֶּה⁴⁸ מִחֻלָּל עַל הַמְּעוֹת אֵלּוּ⁴⁹ מִשְׁעַר כֶּף וְכָף סִלִּים
9 בְּסִלְעֵי⁵⁰. וּבִשְׂבִיעִית⁵¹ פּוֹדֶה⁵² בְּשְׁוִיִּים⁵³, שְׂאִין שָׁם
10 לֹא שׁוּמְרִים וְלֹא פּוֹעֲלִים⁵⁴. וְאִם⁵⁵ הָיָה הַפֶּקֶר⁵⁶ -
11 אֵין לוֹ אֵלָּא שָׂכָר לְקִיטָה בְּלִבָּד.

41 שם משנה ד. 42 עם פירות רבעי, לשער בו, כדלהלן. ויש מפרשים סל ריק, ומשערים על פי כמה הוא שוה, אם הוא מלא (תפארת ישראל). 43 אנשים, הבקאים בשומא.

ויש אומרים שבענין זה אין סומכים על שלשה תגרים ואחד גוי וכו', כמו שאמרו במעשר שני, ראה למעלה פ"ד הלכה כ (ר"י קורקוס). ולא חלק רבינו בין אם דמי הפירות ידועים או אינם ידועים, כמו שחילק למעלה שם לענין מעשר שני. וטעם הדבר הוא, שמעשר שני כיון שאין מפרישין אותו במחובר, ואף בתלוש אין חיובו חל אלא-אם-כן ראה פני הבית, ולכן כל ההוצאות על השומרים, החמרים והפועלים, אינם על חשבון המעשר, שם הלכה כב, אבל פירות נטע רבעי, שקדושים בעודם מחוברים באילן אין ההוצאות על חשבון המלקט, אלא על חשבון הפירות, כדלהלן (ראה בר"י קורקוס, תוספות יום-טוב ומשנה ראשונה). ומה שאמרו במשנה (סנהדרין ב.): "נטע רבעי ומעשר שני שאין דמיו ידועים" - אין התנאי הזה (= "אין דמיו ידועים") אלא במעשר שני, ולא בנטע רבעי (ועיין תוספות שם יד: ד"ה נטע). וכן מוכיח לשון המשנה שאמרו: "שאין דמיו" (בלשון יחיד), ולא: "שאין דמיהם". ורש"י שם ב. גרס "שאין דמיהן". 44 בדפוס רומי: "ואומרין", ובמשנה שם "ואומר". ראה ב"משנה ראשונה" שם. 45 כלומר, כמה סלים עם פירות. 46 כלומר, אלו היה אדם פודה את הפירות כשהם מחוברים, לפני שהוציאו עליהם את ההוצאות דלהלן, כמה פירות היה פודה, בהתחשב עם ההוצאות שעליו להוציא (שם). 47 כלומר, כמות הפירות עבור סלע אחד. 48 משדה זו. 49 במשנה שם: "האלו". 50 כפי שאמדו מתחילה לסלע אחד, כן לכל סלע וסלע, כמספר הסלים שישנם. 51 שם משנה ה, שהארץ אינה נעבדת ואינה נשמרת (פירוש המשנה שם). 52 את נטע הרבעי, אם חלה השנה הרביעית של הפירות, בשביעית. 53 כלומר, בלי ניכוי ההוצאות הנ"ל. 54 שהרי אין קוצרין בשביעית כדרך שקוצרין כל השנים, אלא קוצר מעט מעט וחובט ואוכל (פ"ד מהלכות שמיטה הלכה א). וגם שכר לקיטה אין כאן, לפי שכל אחד מלקט לעצמו (פירוש המשנה שם). וראה במשנה ראשונה שם. [ומכאן ששביעית נוהגת בפירות של הקדש, שהרי נטע רבעי הוא ממון גבוה (למעלה הלכה ב) וכן הוא בתוספתא פאה פ"ג, ובירושלמי שם פ"ז הלכה ז שהנוטע להקדש חייב בשביעית. וראה בתוספות מנחות פד. ד"ה שומרין]. 55 שם. 56 כלומר: פירות רבעי שבשאר השנים (לא בשנת השמיטה) שהיו הפקר.

12 ז. מִי שְׁהָיָה לוֹ⁵⁷ נָטַע רְבָעִי⁵⁸ בְּשָׁנַת הַשְּׂמִטָּה⁵⁹, שֶׁיֵּד
13 הַכֹּל שְׁוֶה⁶⁰ - צָרִיף לְצִינּוֹ⁶¹ בְּקוֹזְזוֹת אֲדָמָה⁶², כְּדִי
14 שְׂפִירוֹ בּוֹ וְלֹא יֵאָכְלוּ מִמֶּנּוּ עַד שְׂפִיפּוֹדוֹ⁶³. וְאִם הָיָה⁶⁴
15 בְּתוֹף שְׁנֵי עָרְלָה⁶⁵ - מְצִינִין אוֹתוֹ בְּחֶרְסִים⁶⁶, כְּדִי
16 שְׂפִיפּוֹשׁוּ מִמֶּנּוּ⁶⁷. שְׂאֵם צִינּוֹ בְּקוֹזְזוֹת אֲדָמָה, שְׂמָא
17 יִתְפָּרְשׁוּ⁶⁸; שְׂאִסוֹר עָרְלָה חֲמוֹר הוּא, שְׂהִיָּא⁶⁹ אֲסוּרָה
18 בְּהִנְיָה⁷⁰. וְהַצְנוּעִין⁷¹ הֵיוּ מְנִיחִין אֶת הַמְּעוֹת⁷² בְּשָׁנַת
19 שְׂמִטָּה⁷³ וְאוֹמְרִין: כָּל הַנִּלְקָט⁷⁴ מִפְּרוֹת רְבָעִי אֵלּוּ
20 מִחֻלָּל⁷⁵ עַל הַמְּעוֹת הָאֵלּוּ; שְׁהָרִי אֵי אֶפְשָׁר לְפָדוֹתוֹ
21 בְּמִחְבָּר, כְּמוֹ שְׂבִאֲרָנוּ⁷⁶.

57 שם, משנה א. 58 במשנה: "כרם רבעי", ורבינו פסק (למעלה הלכה א) כמאן-דאמר "נטע רבעי". 59 שם,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

וכו' הוא אמינא, מאן תנא צנועין רבי מאיר היא, לאו אמר רבי מאיר מעשר ממון גבוה הוא, ואפילו הכי לענין פדיה אוקמיה רחמנא ברשותיה (שיכול אדם לפדות מעשר שני שלו) וכו', כרם רבעי נמי גמר קדש קדש ממעשר וכו', אע"ג דלאו ממון ידיה הוא לענין אחולי (לחלל דבר שאינו ברשותו, כמו בצנועין הנ"ל) אוקמיה רחמנא ברשותיה, דהא כי איתיה ברשותיה, נמי הא לאו ידיה הוא (שהרי ממון גבוה הוא, כמעשר) והא מצי אחיל, משום הכי מצי אחיל (אף כשאינו ברשותו). ואף שלא אמר כן רבא אלא אלמלא דברי רבי יוחנן, יתכן כי לא אמר כן אלא לכבודו של ר' יוחנן, אבל לאמיתו של דבר חולק הוא על ר' יוחנן. וראיה לכך מירושלמי מעשר שני שם, שגם שם אמרו כסברא של רבא, שיש לחלק בין גזל שלא נתיימשו הבעלים, לחילול כרם רבעי. וזה לשון הירושלמי שם סוף הלכה א: "אמר רבי ירמיה, עד דאת מקשי לי, למאן דאמר בשחרית (כלומר, שחילולם של הצנועין חל מיד בשחרית, אף שהפירות מחוברים) קשייתה למאן דאמר לעיתותי ערב (לכשילקטו, הרי אין הפירות ברשותם). אמר ליה, מאן דאית ליה לעיתותי ערב, לית ליה לאילין קשייתה" שהרי אין הפירות מחוברים, ויש לחלק בין חילול לגזל. כנ"ל. אבל להאומר, שהחילול חל מיד בשחרית, יש להקשות הרי אין פודין במחבור – פני משה). וראה בכסף-משנה, ובחזון-איש.

- ח. באחד⁷⁷ בתשרי ראש השנה לערלה⁷⁸ ולרבעי⁷⁹.
 ומאימתי מוֹנִין לָהֶם⁸⁰? מִשְׁעַת נְטִיעָה⁸¹. ואֵינּוּ מוֹנֶה
 מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה⁸², אֶלָּא⁸³ שְׁלֹשִׁים יוֹם
 בְּשָׁנָה חֲשׁוֹבִין שָׁנָה. וְהוּא שֶׁתִּקְלַט הַנְּטִיעָה קִדְּם⁸⁴
 שְׁלֹשִׁים יוֹם. וְכֵּמָּה הוּא סֵתָם⁸⁵ הַקְּלִיטָה לְכָל
 הָאֵילָנוֹת? שְׁתֵּי שָׁבָתוֹת⁸⁶.

(77) משנה בראש השנה ב. "באחד בתשרי ראש השנה וכו' לנטיעה" - "למנין שני ערלה" (רש"י). והוא-הדין לרבעי, שבא מיד לאחר שנות הערלה. ומה שאמרו: "טו בשבט הוא ראש השנה לאילנות" (למעלה פ"א הלכה ב) - אין זה אלא באילנות, ואלו אינן אלא נטיעות (רש"י שם י.). (78) לשלש שנות הערלה, שמונים אותן מראש השנה במקרים מסוימים, כדלהלן בהלכות י"א. (79) לשנה רביעית הבאה לאחריהן. (80) לשנות הערלה, כשנוהגים שלש שנים שלמות, כדלהלן בהלכה יב. (81) תוספתא בתחילת מסכת ערלה (לפי כ"י ווין, ראה בתוספתא כפשוטה) וספרא פ' קדושים פרשה ג הלכה ג. ובא ללמד שמונין משעת נטיעה ולא משעה שמוציא פירות (רבינו בתשובה, הוצאת פריימן סימן קלו, וכן כתב רב נתן אב הישיבה בשביעית עמ' כב). (82) כלומר, אין אומרים שהנוטע מאמצע השנה, ימנה שלש שנים שלמות מראש השנה הבא. (83) ראש השנה ט: "תנו רבנן, אחד הנוטע וכו' שלשים יום לפני ראש השנה, עלתה לו שנה (למנין שני ערלה - רש"י)". (84) "וימי הקליטה אין עולין לה, דכמאן דמנח בבייתא דמיא (כאילו מונחת הנטיעה בבית), כל זמן שלא קלטה" (רש"י שם י: ד"ה שלשים). (85) בכ"י: "זמן" (מעשה רוקח). (86) כלומר, שני שבועות = ארבעה עשר יום. שם י: "ר"י אומר, כל הרכבה שאינה

כרבן שמעון בן גמליאל. (60) שכל הפירות הפקר. אבל בשאר השנים, שהנוטל מן הפירות הוא גזלן, אין צורך לציין, אלא "הלעיטוהו לרשע וימות" (בבא קמא סט.). כלומר: "אין לנו לעשות תקנה לגזלן שלא יבוא לידי מכשול, לפי שעון הגזלנות יותר גדול" (פירוש המשנה). (61) לסמנו. (62) "תלותיות [גושים של עפר] מן האדמה" (פירוש המשנה). (63) שעד אז אסור הוא באכילה, אף-על-פי שעוד לא נכנס לירושלים, ראה למעלה פ"ב הלכה ו, שלוקה על זה מכת מרדות, ושיש אומרים שעבר גם בעשה. (64) שם. (65) בשלש השנים הראשונות לנטיעתו. (66) "הוא הטיט השרוף" (פירוש המשנה). (67) כלומר, מן נטע הערלה. (68) [מקורו בירושלמי (מעשר שני פ"ה הלכה א) "כרם רבע מציינים אותו בקוזות אדמה שהוא לשעה (ומפרש רבינו שהציון אינו אלא לשעה, שהוא עשוי להתפרר), ושל ערלה בחרסית בחיורא שהוא יותר מיכן" (כלומר, הציון הזה מחזיק יותר), וראה במפרשים]. ובבבלי בבא קמא סט. אמרו בזה: "כרם רבעי היו מציינים אותו בקוזות אדמה. סימנא כי אדמה, מה אדמה איכא הנאה מינה, אף האי נמי כי מפרקא שרי לאיתנהוי מינה". אבל יש אומרים כי אין זה מגוף הגמרא, אלא הוספה היא מבעל הלכות גדולות (העמק שאלה לשאלות פרשת קדושים שאלתא ק אות טז). (69) כלומר, הערלה. (70) למעלה פ"י מהלכות מאכלות אסורות הלכה י, ולהלן פ"י הלכה כ. ורוצה למעט אסור נטע רבעי שהוא קל ממנו, שאינו אסור אלא באכילה ולא בהנאה (כמפורש בפירוש המשנה לערלה פ"א משנה ח - שער המלך להלכות מאכלות אסורות שם הלכה טז). [ומה שכתבו התוספות (קידושין לח. ד"ה והוא-הדין) שרבעי אסור בהנאה - אינו אלא ביחס לאיסור חדש, שאינו אסור אלא באכילה אבל מותר הוא בכל ההנאות שבעולם. ואילו רבעי, שדינו כמעשר שני (למעלה הלכה א), אסור להוציאו בשאר צרכיו, כגון ליקח בו כלים ובגדים ועבדים, כשם שאסור במעשר שני (למעלה פ"ג הלכה י), ואין הבדל בזה בין אם נמצא בירושלים ובין אם הוא חוצה לה. וראה בשער המלך שם, ובהעמק שאלה שם). (71) משנה שם. והם "בני אדם שהם מדקדקים על עצמם בדת" (פירוש המשנה). (72) כלומר, מעות חולין. ולא היו מסתפקין בקוזות אדמה - שמה יתפררו. (73) שיד הכל שוה, אבל בשאר שני שבוע - "הלעיטוהו לרשע וימות", כנ"ל, וראה בבבא קמא שם בתוס' ד"ה והצנועין. (74) בינוני נפעל, שהוא מתפרש גם הווה גם עתיד וגם עבר. וכאן הפירוש, עתיד. כלומר, כל מה שיילקט. וראה במבוא לנוסח המשנה להר"ג אפשטיין עמוד 145. (75) כשיתלקט. ולפיכך אין לזה שום ענין לדין "ברירה", שאינו אלא לברר הדבר למפרע (רדב"ז). (76) בהלכה ב. ובבבא קמא שם אמרו: "אמר רבי יוחנן, גזל ולא נתיימשו הבעלים, שניהם אינם יכולים להקדיש, זה לפי שאינו שלו, וזה לפי שאינו ברשותו. ומי אמר רבי יוחנן הכי, והאמר רבי יוחנן הלכה כסתם משנה, ותנן, כרם רבעי וכו' (כלומר, משנתנו. והרי הצנועין מחללים את הפירות לכשילקטו, אז אינם ברשותם), ורבי יוחנן סתמא אחרינא אשכח וכו' (וסמך עליה, נגד משנתנו). ונראה שסמך רבינו על מה שאמרו שם: "אמר רבא, אי לאו דאמר רבי יוחנן

13 **נָטַע רֶבִיעִי¹⁰⁴, וְכָל מֵה שְׂיוּצִיא¹⁰⁵ בְּתוֹךְ זְמַן זֶה - הֲרִי**
14 **הוּא רֶבִיעִי וְצִרְיָה פְדִיּוֹן. וְאִם¹⁰⁶ נִתְעַבְּרָה הַשָּׁנָה -**
15 **נִתְעַבְּרָה לְעֶרְלָה¹⁰⁷ אוֹ לְרֶבִיעִי.**

(95) כלומר, באיזה אופן אסורות הן עד טו בשבט, כנ"ל.
(96) כמו שנאמר (ויקרא יט, כג): "ונטעתם כל עץ מאכל וערלתם ערלתו את פריו, שלש שנים וגו' ובשנה הרביעית וגו' קודש". וצריך גם שייטע למאכל (להלן פ"י הלכה ב). וראה בפ"י מהלכות מאכלות אסורות הלכה ט.
(97) כלומר, אפילו בסוף היום, שישנם ארבעים וארבעה ימים מעת לעת (= ארבעה עשר יום לקליטה, ושלושים יום שיחשבו שנה, כנ"ל) לפני האחד בתשרי, היינו מסוף טו באב עד סוף טז בו, יום אחד, עד סוף יז - שני ימים, וכן הלאה: יח, יט, כ, כא, כב, כג, כד, כה, כו, כז, כח, עד סוף כט, הרי ארבעה עשר לקליטה. עד סוף ל באב (שחודש אב לעולם מלא = שלושים יום) הרי אחד, א באלול, ב, ג, ד, ה, ו, ז, ח, ט, י, יא, יב, יג, יד, טו, טז, יז, יח, יט, כ, כא, כב, כג, כד, כה, כו, כז, כח, עד סוף כט (שהרי חודש אלול לעולם חסר, ואין בו אלא עשרים ותשעה ימים), הרי שלושים יום לפני ראש השנה (ועיין ש"ך ליוה"ד דעה סימן רצד, סעיף קטן ח). (98) האילן. (99) שהגיעו הפירות לעונת המעשרות. וכן למעלה בפ"א הלכה ב (לענין מעשר שני), ולהלן בפ"ד בהלכות שמיטה הלכה ט (לענין שביעית), פירש רבינו שחנשה היא, כשהגיעו הפירות לעונת המעשרות, וראה להלן. ודברי החזו"ן איש כאן צ"ע. (100) ואסור בהנאה לעולם (הלכות מאכלות אסורות שם). (101) שהגיעו לעונת המעשרות. (102) כלומר, לאחר טו בשבט. (103) כלומר, מה שיוציא האילן מוטו בשבט. (104) ראה למעלה הערה צא. (105) כלומר, שיגיעו לעונת המעשרות, שהרי נטע רביעי הוקש למעשר שני, ובמעשר שני, חנטה פירושה, עונת המעשרות כנ"ל. (106) ירושלמי ראש השנה שם: "אמר ליה ואין כיני, ואפילו נטעו שלשים יום לפני ראש השנה, יהא אסור עד שלשים יום לפני ראש השנה (כלומר, לאחר שלש שנים שלמות, והרי אין שלש שנים שאין שנה מעוברת ביניהן)". ובירושלמי ביכורים פ"ב ה"ד: "רבי יוחנן שאל לרבי יונתן, כסדרן של שנים (כפי שאנו מונים) או כסדרן של תקופות. אמר ליה כסדרן של שנים, ואפילו שנה מעוברת". וראה בפני-משה. (107) כלומר, אין נגרע משלש שנים שלמות, כולל חדש העיבור.

16 **יֵא. נָטַע¹⁰⁸ בְּשָׁשָׁה עָשָׂר בָּאָב מִשְׁנֵת עֶשְׂרִי¹⁰⁹ - לֹא**
17 **עָלְתָה לוֹ שְׁנַת עֶשְׂרִי¹¹⁰, אֲלֹא הֲרִי הוּא עֶרְלָה שְׁנַת**
18 **אַחַת עֶשְׂרִי וּשְׁתַּיִם עֶשְׂרִי וּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרִי כְּלָה¹¹¹; וְהֲרִי הוּא נָטַע רֶבִיעִי מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה שָׁל שְׁנַת אֲרֻבָּע**
20 **עֶשְׂרִי עַד סוּפָה.**

(108) את אילן המאכל. (109) ביובל, כנ"ל. (110) שהרי לאחר יד יום של קליטה, לא ישארו שלשים יום של גידול בשנה זו. (111) למד זאת רבינו מירושלמי ראש השנה שם: "אמר רבי בא בר ממל קומי (= לפני) רבי זעירא, נראים דברים (שהפירות אסורים עד טו בשבט), בשנטע

קולטת בג' ימים, שוב אינה קולטת. רבי יוסי ורבי שמעון אומרים, שתי שבתות. ואמר רב נחמן בר אבוה וכו', לדברי האומר שתי שבתות, צריך (כדי שתעלה לנטיעה שנה, כנ"ל), שתי שבתות (לקליטה) ושלושים יום". וביבמות פג. "אמרי בי רב משמיה דרב, הלכה כרבי יוסי באנדרוגינוס (פ"ב מהלכות אישות הלכה כד) ובהרכבה". ובהרכבה היינו לענין הרכבה שלפנינו (תוספות שם ד"ה לדברי, ובראש השנה שם ד"ה שלשים). ואף-על-פי שלכאורה דברי ר' יוסי, כדברי ר' יהודה שם, בהרכבה - סובר רבינו, שאין לחלק בין הרכבה לנטיעה, וראה בספר "זמנים" להגרמ"ל זק"ש מע' קט ואילך.

1 **ט. נִמְצְאָתָה לְמֹד⁸⁷, שֶׁהִנּוּטַע אֲרֻבָּעָה וְאֲרֻבָּעִים יוֹם⁸⁸**
2 **קִדְּםָה רֹאשׁ הַשָּׁנָה - עָלְתָה לוֹ שָׁנָה. וְאִם עַל פִּי כֹן,**
3 **אֵין⁸⁹ פְּרוֹת הַנְּטִיעָה הַזֹּאת⁹⁰ מִתְּרוֹת בְּעֶרְלָה⁹¹ אֲלֹא**
4 **בְּרִיבְעִית⁹² עַד חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּשָׁבָט⁹³, שֶׁהוּא רֹאשׁ**
5 **הַשָּׁנָה לְאֵילָנוֹת⁹⁴.**

(87) מההלכה הנ"ל, ששלושים יום בשנה חשובים כשנה. (88) מעת לעת. היינו: שתי שבתות של קליטה ושלושים של שנה ראשונה. והוא-הדין כשנטע מטו בשבט עד מד יום קודם ראש השנה. וראה בשו"ע יו"ד סימן רצד, בבאור הגר"א אות יג. (89) ראש השנה שם. "ופירות נטיעה זו אסורין עד טו בשבט, אם לערלה (בתוך שני ערלה) ערלה, אם לרבעי - רבעי. מנא הני מילי, אמר ר' חייא בא אבא אמר ר' יוחנן, וכו', אמר קרא, ובשנה הרביעית (וי"ו מוסיף על ענין ראשון, יהיה לכם ערלים, אף בתוך שנה רביעית - רש"י) ובשנה החמישית (אף כאן וי"ו מוסיף על ענין ראשון, ראה שם), פעמים שברביעית ועדיין אסורה משום ערלה, ופעמים בחמישית ועדיין אסורה משום רבעי". (90) דווקא זאת, לפי שיטת נטיעה אחת המותרת מיד, בראש השנה, כדלהלן הלכה יא. (91) מאיסור ערלה. (92) בשנה ברביעית. ובדפוס רומי: "אלא ברבעי". וטעות היא, וצ"ל: "או (תיבה זו נשתבשה לאלא) ברבעי" (ראה בגליון הרמב"ם בשם ספרים אחרים). ובכתב-יד: "וברבעי" (מעשה רוקח). וכן הוא בבביתא שם, וכן נראה מדברי רבינו להלן. (93) כלומר, אם נחנטו (ראה בהלכה הסמוכה) מטו בשבט (וטו בשבט בכלל) ואילך. (94) למעלה פ"א הלכה ב. ואף-על-פי שבתחילת נטיעתו הלכו בו אחר אחד בתשרי, כיון שגדל הרי הוא כאילן (רש"י בראש השנה שם). ובירושלמי ראש השנה פ"א הלכה ב "מאי כדון (כלומר, למה אסרו עד טו בשבט). אמר רב מנא, מכיון שהוא עומד בתוך שנתו של אילן (שהיא מטו בשבט לטו בשבט), משלים שנתו".

6 **י. פִּיצְדִּי⁹⁵? הִנּוּטַע אֵילָן מֵאֲכָל⁹⁶ בְּחִמְשָׁה עָשָׂר**
7 **בָּאָב⁹⁷ מִשְׁנֵה עֶשְׂרִית בִּיבּוּל - הֲרִי הוּא⁹⁸ בְּתוֹךְ שְׁנֵי**
8 **עֶרְלָה עַד חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּשָׁבָט מִשְׁנֵת שְׁלֹשׁ עֶשְׂרִי,**
9 **וְכָל מֵה שְׂיוּצִיא⁹⁹ הָאֵילָן בְּתוֹךְ זְמַן זֶה - הֲרִי הוּא**
10 **עֶרְלָה¹⁰⁰, אִם עַל פִּי שְׁנִגְמָר¹⁰¹ לְאַחַר כְּמָה יָמִים¹⁰².**
11 **וּמִחֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּשָׁבָט¹⁰³ מִשְׁנֵת שְׁלֹשׁ עֶשְׂרִי בִּיבּוּל**
12 **עַד חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּשָׁבָט מִשְׁנֵת אֲרֻבָּע עֶשְׂרִי - הוּא**

(פירוש המשנה). (123) "הקליפות שהם על גרגירי הענבים" (שם). ופסק כרבי יוסי בנזיר פ"ו משנה א. וראה בפ"ה מהלכות נזירות הלכה ב, ובהערות שם. (124) "השריית החרצנים והזגים במים" (שם). (125) כלומר, אפילו "קליפתו החיצונה" (שם). (126) "הפרח" (שם). (127) ולא כתב: "והנץ שלהם", לפי שאין להם פרח. וראה בשו"ע יו"ד שם סעיף א, ובביאור הגר"א אות ד, וש"ך אות ג. (128) "שבתוך הפרי, מכל דבר שיש לו גרעינים, כגון התמרים והזיתים והאפרסקים ודומיהן" (פירוש המשנה שם). ולמעלה הזכיר רבינו את גרעיני הענבים בפני עצמם. ולא כללם בכלל כל הגרעינים, כיון שבענבים אף הזגים והתמרים בכלל. (129) "וטעם איסור כל אלו הדברים וכו', בערלה וכו', לא מפני שהם פרי, אלא לפי שהם ראויים לצבוע (ואלו שאינם ראויים לצביעה, ראויים להנאה אחרת), ואסור לצבוע בערלה, ואמר בספרי: "לא יאכל, אין לי אלא שלא יאכל, מנין שלא יצבע ולא יהנה, תלמוד לומר, וערלתם ערלתו ערלים, לרבות את כולם" (שם). וטעם איסורם של כל הקליפות הנ"ל, שנאמר: "וערלתם ערלתו את פריו", ודרשו: "את, לרבות הטפל לפרי", כלומר, הקליפות. (130) "לפי שנטע רבעי אינו אסור בהנאה, אבל הוא כמעשר שני ונאכל לבעליו, וכו', ולא יתקדש בו אלא פרי הראוי לאכילה" (שם). (131) כלומר, הנופלות "מן האילנות מן הפרי, קודם שיגמר בישולו" (שם). וראה שם סוף משנה ז, בביאור המלה "גנין", ובפ"ח מהלכות ברכות הלכה ח. (132) "אסורות בכל, רצונו לומר, בערלה וברבעי וכו'" (פירוש המשנה שם). וטעם הדבר, לפי שהם נקראים פרי, אף שעדיין לא נגמר בישולם. וראה בביאור הגר"א שם אות ט, ובש"ך אות ה.

פרק עשירי

(1) יבאר שכל שהוא חייב בערלה יש לו רבעי. הנוטע אילן מאכל לסייג או נטעו לסייג וחשב עליו למאכל. הנוטע לרבים בתוך שדהו, והנוטע בר"ה. ונכרי או גזלן שנטעו. הנוטע למצוה, או הקדישו ואח"כ נטעו, או איפכא. גוי שהרכיב אילן מאכל על גבי אילן סרק. הנוטע גרעינה או ייחור מן האילן ממקומו לענין ערלה. ילדה פחותה מטפח. ודין נוטעין ייחור של ערלה ולא אגוז ערלה. ודין עבר ונטע אגוז של ערלה.

- א. פל' שהוא חייב³ בערלה - יש לו רבעי⁴, וכל¹³ שפטר מן הערלה - אינו חייב ברבעי⁵; שפטר¹⁴:
שלוש שנים יהיה להם ערלים וגומר, ובשנה¹⁵ הרביעית.¹⁶

(2) "ירושלמי" ערלה פ"א ה"א: "אמר רבי יוחנן, דברי רבי ישמעאל, כל שאין לו ערלה אין לו רבעי". (3) כלומר, כל אילן שחייב בערלה, יש לו רבעי. אבל אין כוונת רבינו לומר, שכל מקום שחייב בערלה חייב ברבעי, שהרי ערלה נוהגת אף בחוץ לארץ על-פי הלכה למשה מסיני, ורבעי אינו נוהג שם כלל (פ"י מהל' מאכלות אסורות ה"ו וט"ו). וכן אין כוונתו לומר, שכל האסור בערלה, אסור ברבעי, שהרי למעלה בפ"ט ה"ג, נזכרו דברים שאסורים בערלה

שלושים יום לפני ראש השנה, אבל אם נטע פחות משלושים יום לפני ראש השנה, שנה שלימה מונין לו" (כגירסת הראב"ד. ונמצא לפי זה, שכשמונה שלש שנים שלמות, אין מוסיפין לו יותר - שם. וראה בביאור הגר"א ביו"ד סימן רצד אות יג). וראה בראב"ד ראיות נוספות לדברי רבינו.

יב. נטע הנטיעה מראש חדש תשרי עד חמשה עשר בשבט - מונה לה שלש שנים מיום ליום¹¹² לערלה, ומיום ליום לרבעי. וראיתי לגאונים¹¹³ דברים בחשבון ערלה ורבעי, אין ראוי להאריך ולהשיב עליהן, ובנדאי טעות סופרים הם, והאמת פקר בארנו דרקה.

(112) משעת הנטיעה ממש, אף קודם הקליטה. וראה למעלה בהלכה ח ובהערות. וכן הוא בתורת כהנים: "מאימתי הוא מונה לו, משעת נטיעתו", וכן הוא בירושלמי ערלה פ"א (ביאור הגר"א שם אות א, יג). ואין מחסרין ימי קליטה אלא כשחושבין ל יום לשנה, כנ"ל בהלכה י. ורצ"ע, שבהלכה הקודמת, כשאין חושבין יום לשנה, אבל מונים ג' שנים שלמות, מדוע אין מונים מיום ליום. וראה בחזון-איש. (113) ראה בתוס' ראש השנה י. ד"ה ופירות, בשם בה"ג (כסף-משנה). וראה בפ"י מהלכות מאכלות אסורות הלכות טו, יח.

יג. העלין¹¹⁴ והלולבין¹¹⁵ ומי גפנים¹¹⁶ והסמדר¹¹⁷ - מתרין בערלה וברבעי¹¹⁸. והענבים¹¹⁹ ששרפם הקדים¹²⁰ והפסידן¹²¹, והחרצנים¹²² והזגין¹²³ והתמך¹²⁴ שלהן¹²⁴, וקלפי רמון¹²⁵ והגן¹²⁶ שלו, וקלפי אגוזים¹²⁷ והגרעינים¹²⁸ - אסורין בערלה¹²⁹, ומתרין ברבעי¹³⁰. והנובלות¹³¹ - בלן אסורות¹³².

(114) ערלה פ"א משנה ז. (115) "הם הענפים הרכים היוצאים בראשי הברים הקשים, והם רכים מאד" (פירוש המשנה שם). (116) "המים היוצאים מן הגפנים כשפוצעין וחותכין הגפן או הזמורות בימי ניסן" (שם). (117) "הוא הפרח שממנו יהיה הפרי (ופסק רבינו כתנאקמא ולא כרבי יוסי), אבל בבוסר אין חולק שהוא אסור, והשם יתברך אמר (ויקרא יט, כג) וערלתם ערלתו את פריו, ואמר בספרא: פריו, פרט לעלים ולולבים ומי גפנים וסמדר" (שאינם פרי" - פירוש המשנה שם). ונראה שחזר בו רבינו מפירושו למשנה, ודעתו שאף בוסר אינו פרי (כנ"ל בהלכה ב), וכתב כאן: "סמדר", ולא "בוסר", משום שנקט לשון המשנה. ובמשנה רצו לחדש שלרבי יוסי אף סמדר קרוי פרי, אבל אין הכי נמי שלתנאקמא, אף בוסר אינו פרי, כנ"ל. (118) "שמותו לאכול כל אלו הדברים מנטע רבעי בלא פדיון, לפי שהשם אמר בו (שם): יהיה כל פרי קודש הולולים לה, ואלו אינם פרי" (שם). (119) שם משנה א: "ענוקולות". ובירושלמי: "רבי זעירא וכו' בשם רב, ענבים שלקו, עד שלא הביאו שליש (וכן פירש רבינו שם) אמר רבי יוסי בי רבי בון, אפילו לקו משהביאו שליש". (120) רוח מזרחית המפסדת את האילנות. (121) בין קודם שהביאו שליש ובין לאחר מכן, כרבי יוסי בירושלמי (רדב"ז). (122) "הם הגרעינים" (של הענבים, וראה להלן

לחלוק על חכמים, פסק רבינו כמותו, כיון ששקלו-וטרו בדבריו ב'ירושלמי' שם. וראה ב'כסף משנה' וברדב"ז, ובביאור הגר"א ליו"ד שם אות נט, וב'תוספות' יום טוב' שם. וחזר בו רבינו מפירושו למשנה, שכתב שם: "ואין הלכה כרבי יוסי". (22) והוא-הדין להיפך, שהחיצוני לסייג והפנימי למאכל, אלא שאין דרך לעשות כן. וראה בשו"ע שם. (23) "ירושלמי" שם: "ר"ש בן יקים, בעא קומי רבי יוחנן, נטעו צד תחתון לסייג והעליון למאכל, צד התחתון למאכל והעליון לסייג. אמר ליה, היא היא היא היא (כלומר, דין זה כדין הנוטע וחשב צד הפנימי למאכל והחיצוני לסייג, הנ"ל וכו')". ואף ששם הקשה ר' זעירא: "צד תחתון למאכל והעליון לסייג, גדל מתוך איסור, ואת אמרת הכין וכו'", פסק רבינו כרבי יוחנן, כיון שלא עלו דבריו בתיובחת. וראה ברשב"ם בבא-בתרא נב, ב - ד"ה ופסק, ובביאור הגר"א שם אות ס. ואף שבפ"ה מהל' כלאים ה"ד, ולהלן הט"ז, כתב רבינו שהיתר הגדל מאיסור, הרי הוא איסור – זה אינו אלא במקום שמה שגדל והולך שייך בו האיסור, אבל כאן שמה שיגדל עשוי לסייג ואינו אילן מאכל, לא שייך בו איסור ערלה. וראה לדבר, שרבי יוחנן שהוא בעל המימרא של הלכה זו, הוא בעל המימרא שכתב רבינו להלן בהט"ז ('חזון איש'). (24) כלומר, אפילו באופן שכזה שיש מקום לאיסור, כיון שהיתר גדל מן האיסור, ראה למעלה וב'ירושלמי' שם: "כיצד הוא יודע (היכן מסתיים התחתון), אמר רבי יונה, מביא זמורה ומסיים, עד כאן לסייג, מכאן ואילך למאכל". (25) מין עץ. (26) "הצלף וכו' יש ממנו עלין והוא הנקרא קפריסין, ויש ממנו פרי מבושל כל צרכו וכו' והוא הנקרא אבינות" (פירוש המשנה, מעשרות פ"ד מ"ו). (27) עליון, כנ"ל. וראה בפ"ח ה"ג. (28) מעשרות שם, כרבי עקיבא ולא כרבי אליעזר. ואף שבברכות לו, א - פסק רב כרבי עקיבא רק בחוץ-לארץ, שהמיקל בארץ הלכה כמותו בחוץ-לארץ, אבל בארץ אף הקפריסין אסורות - רבינו פסק כמו בר רב אשי שם, שנראה כסובר כרבי עקיבא אף בארץ. וראה בשו"ע שם ס"ג ובביאור הגר"א אות יא.

ד. הנוטע²⁹ לרבים³⁰ בתוך שדה³¹ - חיב בערלה³²; 15
שנאמר: ונטעתם - אפלו לרבים³². במה דברים³³ 16
אמורים? בארץ ישראל; אבל בחוצה לארץ - 17
פטור³⁴. 18

(29) ערלה פ"א מ"ב, כחכמים ולא כרבי יהודה. (30) "ענינו שיהא אדם נוטע אילנות בתוך שלו ולא לעצמו, אלא כוונתו שיאכלוהו בני אדם כולם, וכאילו הפקיר אותו הפרי הצומח באותו אילן שנטע" (פירוש המשנה, שם). (31) "ירושלמי" שם: "הנוטע לרבים חייב, בנוטע בתוך שלו". אבל בנוטע לרבים ברשות הרבים, אף לחכמים פטור מערלה, כדלהלן. (32) בפסחים כב, ב ודף כג, א - למדו כן מהמילה "לכם" (יהיה לכם ערלים), שכן אמרו שם: "ונטעתם, ליחיד משמע (שאינן דרך רבים לנטוע - רש"י), לרבים לא משמע. כתב רחמנא "לכם", לרבות את הנוטע לרבים". וכן הוא ב'ספרא' פ' קדושים (פ"ג ה"ד). וראה בפירוש המשנה. (33) שחייב בערלה. (34) שהרי רבי יהודה פוטר גם בארץ ישראל (משנה שם), "וכל המיקל בארץ, הלכה כמותו בחוץ-לארץ"

ומותרים ברבעי. (4) כלומר, ממילא יש לו רבעי, שרבעי אינו אלא המשך לשלש שנות הערלה, אלא שדיניהם שונים: ערלה אסורה בהנאה, ורבעי נפדה או נאכל בירושלים. (5) לא כתב רבינו "פטור מרבעי", וכן למעלה: "חייב ברבעי", כיון שאין רבעי דין נפרד מערלה, אלא המשך לו כנ"ל, ולכן אם חייב בערלה ממילא יש כאן דין רבעי, וכן אם פטור מערלה לא שייך חיוב רבעי כלל. (6) ב'ירושלמי' שם לא למדו זאת מן הפסוק.

ב. הנוטע⁷ אילן מאכל⁸ ודעתו עליו⁹ שיהיה סג 1
לגינה, או שנטעו¹⁰ לקורות לא לפרות - הרי זה 2
פטור מן הערלה. נטעו¹¹ לסג וחוץ¹² וחשב עליו 3
למאכל, או שנטעו למאכל וחזר וחשב עליו לסג 4
- פיון¹³ שעירב בו¹⁴ מחשבת חיוב חיב¹⁵. נטעו¹⁶ 5
שלש שנים לסג, ומכאן ואילך למאכל¹⁷ - אין לו 6
רבעי¹⁸; שכל שאין לו ערלה¹⁹ - אין לו רבעי²⁰. 7

(7) ערלה פ"א מ"א. ופירש רבינו שם: "אמר השם יתברך, ונטעתם כל עץ מאכל, וערלתם ערלתו. ולפיכך, כשנתכוון בנטיעתו לאכילה, אז יתחייב בערלה, אבל אם נתכוון בשעת נטיעת האילן שיהיה סייג (גדר לגינה), או ליקח ממנו קורות (לבנין) או עצים (להסקה – 'תוספות' יום טוב'), אינו חייב בערלה". וכל זה ב'ירושלמי' שם. (8) שאין ערלה נוהגת אלא באילנות מאכל, שנאמר (ויקרא יט, כג) "וכי תבואו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל, וערלתם ערלתו את פריו". וראה בהל' מאכלות אסורות שם ה"ט. (9) בשעת נטיעה, כנ"ל. (10) כלומר, לא היתה עיקר נטיעתו בשביל אכילת הפירות, שבאופן כזה אף אם חישב גם לעצים - חייב ('בית יוסף' ל'טור' יורה-דעה סי' רצד, ד"ה הנוטע עץ מאכל). וראה להלן ה"ז בדברי ה'ירושלמי'. (11) 'ירושלמי' שם. (12) לאחר זמן, תוך שלש שנים לנטיעתו. (13) שם. (14) באילן. (15) בערלה. ומונה לו משעת נטיעתו ('ספרא' פ' קדושים פ"ג ה"ג), שכיון שחשב למאכל תוך שלש השנים הראשונות, חל חיוב הערלה למפרע בשעת נטיעה (ועי' בלשון המחבר בשו"ע יו"ד שם סעיף כג. וראה ב'חזון איש'). (16) 'ירושלמי' שם. (17) כלומר, ולאחר שלש שנים חזר וחישב עליו למאכל, כנ"ל ('חזון איש'). (18) בשנה הרביעית. אבל אם חשב עליו למאכל בתוך שלש שנים, יש לו רבעי, שהרי אנו אומרים אז שמתחייב למפרע משעת נטיעה, כנ"ל, וראה שם. (19) שהרי מחשבת החיוב באה לאחר שלש שנים ראשונות, ואין לחיוב ערלה על מה לחול. ועי' בלשון המחבר שם. (20) כנ"ל, בראש ההלכה הקודמת.

ג. נטע²¹ אילן וחשב שיהיה הצד הפנימי שלו 8
למאכל²² והחיצון לסג, או שיהיה²³ הצד התחתון 9
למאכל²⁴ והעליון לסג - זה שחשב עליו למאכל 10
חיב בערלה, וזה שחשב עליו לסג או לעצים 11
פטור; שהדבר תלוי בדעתו של נוטע. והצלף²⁵ - 12
חיב בערלה האבינות²⁶ בלבד, אבל הקפריסין²⁷ - 13
מותרות²⁸. 14

(21) משנה שם, כרבי יוסי. ואף שנראה מלשון המשנה, שבא

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בהם, והרי הוא כנוטע אילן שאינו למאכל ('חזון איש').
(45) 'ירושלמי' שם. (46) כלומר, במקום טרשים, או
חורשין, כנ"ל. (47) האילן. (48) פירות. (49) כלומר,
שיהא כדאי לטפל בו. (50) ואף שהנוטע מתעסק גם
בפירות המועטים שגדלו, בטלה דעתו אצל כל אדם, ואין
אילן זה קרוי אילן מאכל.

- ז. הנוטע⁵¹ למצוה, כגון שנטע אתרוג⁵² ללולב⁵³ או
זית⁵⁴ למנוחה⁵⁵ - חיב בערלה⁵⁶. הקדיש⁵⁷ ואחר כך
נטע - פטור מן הערלה⁵⁸; נטע ואחר כך הקדיש -
חיב בערלה⁵⁹.

(51) 'ירושלמי' שם: "חזר רב הונא ואמר, אתרוג שנטעו
למצוותו חייב בערלה וכו', מה בינו למשמר פירותיו לעצים
(שאינו חייב בערלה), כשם שהוא רוצה בפרי, כך הוא
רוצה (בעצמו) [בעצו] (כלומר: אין עיקר נטעתו בשביל
הפירות, ראה למעלה ה"ב), ברם הכא רוצה הוא בפרי
(האתרוג), ואינו רוצה (בעצמו) [בעצו]" (כלומר, עיקר
נטעתו בשביל הפירות). (52) כלומר, עץ אתרוג.
(53) כלומר, לאגודה של ארבעת המינים, שהלולב העיקר
שבהם וכולם נקראים על שמו, שכן מברכים עליהם "על
נטילת לולב" (סוכה לז:). [והרא"ש (הלכות ערלה פ"א)
כתב: "נטעו למצוה ללולב ולאתרוג, חייב" ויתכן כי כן גרס
בדברי רבינו: "הנוטע למצוה, כגון שנטע [ל]אתרוג
[ל]לולב". ואף-על-פי שהלולב אינו אלא כעץ (ראה סוכה
מ.), אינו כנוטע לעצים, שהרי אין אדם יוצא ידי חובתו
בלולב אלא אם הדקל עושה פירות, משום שנאמר (ויקרא
כג, מ) "כפות תמרם", כמו שכתב הצפת-פענח" (פ"ז
מהל' לולב ה"א), ואם כן הרי הוא כנוטע עצים ולפירות,
ואף-על-פי שגם באופן זה אינו חייב (ראה למעלה שם) -
כיון שהפירות האלו הם כתנאי לקיום המצוה, הרי זה
כעיקרו לפירות. ראה מש"כ בספרי "זמנים" עמ' עה, ו"אור
המזרח" שנה ב חוברת א' עמ' 21-31]. (54) 'ירושלמי'
שם. (55) לשמן המנוחה בבית המקדש. (56) אף שאינו
אוכל את האתרוג ואינו שותה את השמן, כיון שעיקר
נטעתו לפרי ולא לעצים, אף שאינו רוצה לאכול, חייב
בערלה. (57) 'ירושלמי' שם ה"ג, ותוספתא שם פ"א ה"ד.
(58) שהקדש אינו חייב בערלה, משום שנאמר (שם יט, כג)
"יהיה לכם ערלים", והקדש אינו "לכם" (ר"י קורקוס).
(59) שאין כח בהקדש להפקיע חיוב הערלה שחל בשעת
הנטיעה. וראה בפ"ד מהל' שחיטה ה"ג, וב"אור שמח'
ותוספתא כפשוטה'.

- ח. הנוטע⁶⁰ בעציץ שאינו נקוב - חיב בערלה. אף
על פי שאינו פאָרן לזרעים⁶¹, הרי הוא פאָרן
לאילנות⁶².

(60) 'ירושלמי' שם סוף ה"ב. (61) שאין בכוחם לינוק
מהארץ אלא בעציץ נקוב. (62) שם: "רבי יוסי אמר, מפני
שהשרשין מפעפעין אותו". והכוונה, שהאילנות יונקים מן
הארץ. וכן למעלה בה"ה, לענין ספינה.

- ט. אילן⁶³ שנטעו בתוך הבית - חיב בערלה. זה⁶⁴
שנטעו עובדי כוכבים עד שלא פאו אבותינו לארץ⁶⁵

(ברכות לו.). וראה ב'חזון איש' וב'אור שמח' הל' שכנים
פ"ד, וכן הוא ב'מאירי' לפסחים שם. וראה בסוף ההלכה
הקודמת.

- ה. הנוטע⁶⁵ ברשות הרבים⁶⁶ או בספינה⁶⁷, והעולה
מאליו⁶⁸ ברשות היחיד⁶⁹, ועובד כוכבים שנטע, בין
לישראל בין לעצמו⁷⁰, והגזלן שנטע⁷¹ - חיבין
בערלה ובכרבעי.

(35) משנה, שם. (36) לצורך עצמו. אבל לצורך הרבים
פטור מערלה, שאין דרך לנטוע כן. וראה בהלכה הקודמת.
(37) אף שאינה גוששת בקרקע, שלענין זרעים דינה כדן
עציץ שאינו נקוב (ראה בפ"א מהל' תרומות הכ"ג) - לענין
אילן, הרי היא כעציץ נקוב, כדלהלן ה"ח. (38) "הצומח
מאליו, שלא נטעו שום אדם" (פירוש המשנה). (39) שאז
האילן של בעל השדה, אבל העולה מאליו ברשות הרבים,
פטור מערלה, שהפקר אינו חייב בערלה. וזוהי כוונת
ה'ספרא' שם (ה"ב): "ונטעתם, פרט לעולה מאליו", היינו
ברשות הרבים, כנ"ל (כסף-משנה). וראה בתוספתא שם,
וב'תוספתא כפשוטה'. (40) שהרי בערלה שם, לא פטור
אלא אילנות שניטעו על ידי גויים לפני שנכנסו ישראל
לארץ, משמע שמה שנטעו הגויים משבאו לארץ, חייב
בערלה. וראה להלן ה"ט, וכן מפורש ב'ירושלמי' (שם פ"ג
ה"ז): "רבי יונה בעי קומי רבי יוסי, ולמה לא תנינן אף
החלה עמהן (כלומר, עם ערלה וכלאים שנוהגים בחוץ
לארץ), אמר ליה לא אתינן מתניא אלא דבר שהוא נוהג
בישראל ובגויים וכו'". הרי שערלה נוהגת גם בשל גויים.
וכן הוא בתוספתא (תרומות פ"ב ה"ג). וראה ב'תוספתא
כפשוטה' שם, ובש"ע שם ס"ח, ובביאור הגר"א שם אות
לא, וב'חזון איש'. וחזר בו רבינו ממה שכתב בפירוש
המשנה, שגוי שנטע לעצמו פטור. (41) בין אם נתיאשו,
הבעלים מן השתיל שגזל, שהוא שלו, ובין אם לא נתיאשו,
שהוא של הבעלים.

- ו. העולה⁷² מאליו במקום טרשים⁷³ - פטור⁷⁴. אפילו
הנוטע⁷⁵ במקום שאינו ישוב⁷⁶ - פטור. והוא שלא
יהיה⁷⁷ עושה⁷⁸ פרי טפול⁷⁹ שמשפיל בפרותיו עד
שמביאן לישוב⁸⁰; אבל אם היה עושה פרי טפול
- חיב בערלה.

(42) 'ירושלמי' ערלה פ"א ה"א: "רבי יוחנן בשם רבי שמעון
בן יוצדק, גפן שעלתה במקום חורשין (ויתכן כי רבינו גרס
שם "טרשין" - ר"י קורקוס), פטורה מן הערלה. אמר רבי
יוסי, אפילו נטעה. והתנינן, העולה מאליו חייב בערלה, תמן
בשנטעה במקום יישוב, ברם הכא שנטעה במקום חורשין.
אמר רבי ליעזר, הדא דתימר, כשאינה עושה כדי טפילתה,
אבל אם היתה עושה כפי טפילתה, חייבת". וראה להלן.
(43) כלומר, במקום שאין בו ישוב, אף שהמקום שלו. שאילו
ברשות הרבים - פטור העולה מאליו, אפילו אם הוא מקום
יישוב, כנ"ל (רדב"ז). וה'כסף משנה' הביא בלשון רבינו
ל"חורשין", היינו יערות. וכן הגיה רדב"ז. וראה למעלה
בלשון ה'ירושלמי'. (44) שכיון שאין הקרקע טובה, אין
האילנות מגדלים אלא פירות מועטים שאין כדאי להתעסק

10 - הרי זה חיב בערלה⁸⁰. ומונה משעת נטיעתו.
11 זעזעו⁸¹ ולא עקרו⁸² ואחר כך מלא סביבותיו עפר⁸³:
12 אם יכול לחיות אלו לא מלא סביבותיו - הרי זה
13 פטור⁸⁴; ואם לאו - הרי זה כמו שעקר ונטע, וחיב.

(76) גרעין. ומדובר בארצות החמות, שעושה פרי בתוך שלש שנים (רדב"ז). (77) ענף. וב'ספרא' שם: "אין לי אלא שנטע אגוז ושקד, נטע ייחור מנין, תלמוד-לומר: כל עץ". (78) ולא נשאר ממנו אפילו שורש אחד מחובר לקרקע, כבהלכה הסמוכה, וכשלא נשאר אתו הסלע, כדלהלן שם. (79) צ"ע, הרי אף אם נטעו במקומו, חיב, כדלהלן. וראה ב'משנה ראשונה' ערלה פ"א מ"ג. (80) שהיא כנטיעה חדשה. (81) שם בסוף המשנה. (82) שאם עקרו, פשוט הוא שחיב בערלה, אם חזר ונטעו, כנ"ל. (83) כדי לכסות הבקעים שנוצרו מן הזעזוע. (84) שהרי הוא כאילו לא זעזעו כלל, אלא נטע כשהיה.

14 יב. וכן⁸⁵ אילן שנעקר ונשאר ממנו שרש אחד,
15 אפלו כמחט⁸⁶ ששלפפין עליו הרוקמין את השני,
16 והחזירו למקומו ונטעו - פטור, מפני שיכול
17 לחיות⁸⁷. נעקר⁸⁸ כל ונעקרה הסלע⁸⁹ ששרשיו בה
18 עמו, וחזר ונטעו כמה שהוא⁹⁰ בקל האדמה
19 שסביבות שרשיו: אם היה יכול לחיות מאותה
20 אדמה אלו לא נטעו⁹¹ - הרי הוא כמי שלא נעקר⁹²;
21 ואם לאו - חיב.

(85) שם, מ"ד. (86) במשנה, שם: "כמחט של מיתון". ופירש רבינו שם: "אצל האורגים קנה או עץ, בשתי קצותיו שני ברזלים ארוכים, ויש לכל אחד מהם כמו שניים דקים כמחט, ומותחין בו רוחב הבגד כשאורגין אותו וכו'". (87) אף אם לא היה נוטעו. (88) שם, מ"ג. (89) "העפר המתעבה על עיקר האילן, קורין אותו סלע, והם קראו זה השם, לפי שהעפר הקשה היוצא אחר שמעמיק אדם לחפור, נקרא סלע אצלם, וממנהג האילנות שיימשכו שרשיהם בארץ הרבה, ויתעבה עליהם העפר, עד שיהיה סביב האילן כמו האבן, אפילו אחר עקירתו" (פירוש המשנה, שם). (90) כלומר, בלא למלא סביבותיו בעפר. (91) כלומר, לא חזר ונטע. (92) ופטור.

22 יג. אילן⁹³ שקצצו מעם הארץ והחליף⁹⁴ - חיב
23 בערלה⁹⁵. ומונין לו משעת קציצה⁹⁶.

(93) "ירושלמי' שביעית סוף פ"א: "דאמר רבי שמואל בר נחמן וכו' בשם רבי אליעזר בן יעקב, הגומם (הקוצץ) את כרמו, פחות מטפח (אם נשתייר כך), חיב בערלה, מפני מראית העין. דברי חכמים (כלומר, וחכמים אומרים) עד שיגום מעם הארץ (כלומר, עד פני הקרקע, אין חוששין למראית העין ופטור מערלה)". ופסק רבינו כחכמים. (94) שחזר האילן וגדל. (95) שהרי הוא כנטוע מחדש. ומדובר ביוצא האילן החדש מן השרשים, כדלהלן בה"ט. (96) שהיא כנטיעתו. ואף-על-פי שבפ"ג מהל' שמיטה ה"ח, פסק רבינו כרבי שמעון בשביעית שם, שאף אם נשתייר פחות מטפח הרי הוא כנטיעה - שם לענין שביעית, כיון

1 - פטור⁶⁵; אבל משפאו לארץ⁶⁶, אף מה שנטעו
2 עובדי כוכבים - חיב⁶⁷; שנאמר: כי תבאו אל הארץ
3 ונטעתם - משעת ביאה⁶⁸.

(63) "ירושלמי' שם: "רבי יוחנן בשם רבי ינאי, אילן שנטעו בתוך הבית חיב בערלה, ופטור מן המעשרות. דכתיב, עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה [אבל בערלה לא נזכר "שדה" כלל, ולכן אף הנטוע בבית חיב]". וראה בפ"א מהל' מעשר ה"י. (64) שם פ"א מ"ב. (65) [ונפקא-מינה גם בדורנו, שכשיתקבצו כל גליות ישראל ויבואו לארץ ישראל וימצאו נטוע מקודם, לפני ביאת כולם, אינו חיב בערלה מן התורה, כי כן דעת רבינו (בפ"א מהל' תרומות הכ"ו), שבמקום שנאמר "כי תבואו", הכוונה ל"ביאת כולם". ויתכן כי גם מהלכה למשה מסיני אינו חיב, אף-על-פי שחוצה לארץ חיב בערלה מהלכה למשה מסיני (פ"י מהל' מאכלות אסורות ה"י), שיתכן כי חוצה לארץ אינה חייבת מצד ההלכה, אלא כשארץ ישראל חייבת מן התורה, ואם כן לפני ביאת כולם שארץ ישראל אינה חייבת מן התורה, וחוצה לארץ אינה חייבת מההלכה, גם ארץ ישראל אינה חייבת אלא מדרבנן. וראה 'מנחת חינוך' מצוה רמו אות ח, וב'תפארת ישראל' כאן]. (66) אפילו קודם שכבשו וחילקו. (67) ראה למעלה בה"ה. (68) ועל כרחנו שהפסוק מדבר גם על גויים שנטעו לאחר שבאו ישראל לארץ, שאם לא בא לחייב אלא ישראל שנטע, למה הוצרך לכתוב "כי תבואו", וכי איך יטעו קודם שיבואו? ('שנות אליהו' שם). וב'ספרא' (פ' קדושים פ"ג ה"ב) דרשו: "ונטעתם, פרט לשנטען גויים עד שלא באו לארץ. או יכול שאני מוציא את שנטעו גוים משבאו לארץ. תלמוד לומר, כל עץ, מכאן אמרו: [עד] [שנבאו אבותינו לארץ ומצאו נטוע - פטור, נטעו אף-על-פי שלא כיבשו - חיב]".

4 י. עובד כוכבים⁶⁹ שהרכיב אילן מאכל על גבי אילן
5 סרק⁷⁰ - חיב בערלה⁷¹. ויש⁷² לעובד כוכבים נטע⁷³
6 רבעי. שאם בא לנהג⁷⁴ במצוה זו - הרי הוא קדש
7 פנטע רבעי⁷⁵ של ישראל.

(69) "ירושלמי' שם. (70) אבל בסרק על מאכל, לא שייך ערלה, שהרי סרק אין לו פירות. (71) כמבואר להלן ה"ד, שהרכבה היא כנטיעה חדשה. והנה ב'ירושלמי' שם אמרו: "גוי שהרכיב אילן מאכל על גבי אילן סרק, אף-על-פי שאין ישראל ראוי לעשות כן - חיב בערלה", ורבינו השמיט בהל' כלאים (פ"א ה"ה) ולא כתב איסור הרכבת אילן מאכל באילן סרק, בישראל, הנאמר ב'ירושלמי' שם, אלא הרכבת אילן סרק באילן מאכל, הנאמר ב'ירושלמי' כלאים (פ"א ה"ז), ואם דעתו להיתר בשני אלה, הרי שמה שכתב כאן "גוי" הוא לאו דוקא, ולשון ה'ירושלמי' נקט. (72) תרומות פ"ג מ"ט, כחכמים ולא כרבי יהודה. (73) שם: "כרם רבעי". ושינה רבינו מלשון המשנה, כיון שפסק (למעלה פ"ט ה"א) "נטע רבעי". (74) ראה בפ"י מהל' מלכים ה"י. (75) שכל שהוא חיב בערלה, יש לו רבעי (למעלה ה"א).

8 יא. אחד הנוטע גרעינה⁷⁶ או יחור⁷⁷ מן האילן, או
9 שעקר את כל האילן ממקומו⁷⁸ ונטעו במקום אחר⁷⁹

טז. ילדה¹⁰⁸ שפכה¹⁰⁹ בזקנה¹¹⁰, והיו פרות¹¹¹ 12
בילדה, אפלו הוסיפו¹¹² מאתם¹¹³ - הרי אלו הפרות 13
של ילדה אסורין¹¹⁴, שאין גדולי התר מעלין את 14
העקר האסור¹¹⁵. 15

(108) מימרא של רבי אבהו בשם רבי יוחנן בנדרים נז, ב.
והכוונה שעדיין לא מלאו לה שלש שנים.
(109) שהרכיבה. (110) שמלאו לה שלש שנים. (111) של
ערלה. אבל אם לא היו בה פירות, בטילה היא לגבי הזקנה,
ראה להלן. (112) הפירות שבילדה, לאחר שסיבכוה.
(113) כלומר, שעתה יש מאתיים כנגד מה שהיו הפירות
בשעה שסיבכו את הילדה. (114) ואין הערלה מתבטלת
במאתיים, כמו תמיד. ומה שאמר רבי אבהו בסוטה מג, ב:
"ילדה שסיבכה בזקינה, בטלה ילדה בזקינה, ואין בה דין
ערלה", המדובר שאין בילדה פירות כלל (ר"ן שם).
(115) כיון שהוא עיקר. אבל בכל תערובת שאין עיקר וטפל
שייך בה, מתבטלת הערלה באחד ממאתיים. וראה בפ"ו
מהל' מעשר ה"ו, ובפ"א מהל' תרומות הכ"א ובהערות.

יז. אילן¹¹⁶ שהברית ממנו בד בארץ, ואחר כך נעקר 16
האילן פלו ויהי הוא חי מן הבד שהברית בארץ - 17
נעשה אותו אילן פאלו עתה נטע, וחיב בערלה¹¹⁷. 18
ומונה¹¹⁸ לאילן ולמה שצמח מן ההברכה משעה 19
שנעקר. 20

(116) ערלה פ"א מ"ה. (117) והחידוש כאן לגבי מה שכתב
בהט"ו, שאף שגם לפני שנעקר היה האילן, אילן בפני
עצמו, כיון שעתה הוא חי מן הבד, הרי הוא טפל לו, והבד
הרי הוא כנטוע מחדש, כנ"ל שם. (118) שלש שנות ערלה.

יח. הרי¹¹⁹ שהברית בד בארץ וצמח, והברית בד 21
אחד ממה שצמח בארץ וצמח, ויתור והברית מן 22
השלישי, אפלו הן [מאה] מערין זה בזה, הואיל 23
ולא נפסקו מן העקר הראשון - הפל מתור¹²⁰. ואם¹²¹ 24
נפסק עקר הראשון - מונה לכל משעה שנפסק. 25

(119) שם. (120) ואין אומרים: כיון שרבים הם הבדים
שהבריכו זה אחר זה, שוב לא יהיו טפלים לאילן, וימנה
שנות ערלה אף קודם שנפסקו ממנו, אלא הכל מותר.
(121) שם.

יט. אילן¹²² היוצא מן הגזע¹²³ - פטור מן 26
הערלה¹²⁴; מן השרשים - חיב¹²⁵. ילדה¹²⁶ פחותה 27
מטפח¹²⁷ - חיבת בערלה כל שנותיה¹²⁸, מפני 28
שנראית כנטיעה בת שנותיה¹²⁹. במה דברים 29
אמורים?¹³⁰ בנטיעה אחת¹³¹, או שנים כנגד שנים 30
ואחת יוצאה נזכ¹³²; אבל אם היה הפרם פלו פחות 31
מטפח - הרי זה יש לו קול¹³³, ומניין פדרף שמונין 32
לשאר האילנות. 33

(122) תוספתא ערלה (הובאה בבבא מציעא ק"ט), כרבי
יהודה ולא כרבי מאיר. (123) בבבא בתרא פב, א: "היכי
דמי מן הגזע, והיכי דמי מן השרשין. אמר רבי יוחנן, כל

שהוא נמוך מאד לאחר קציצה ונקרא נטיעה, דינו כנטיעה
לגבי חרישה בשביעית, ואין עליו שם אילן. אבל לענין
ערלה אין לחייב אלא אם כן היא נטיעה חדשה, ונטיעה
חדשה - אינה. וראה בגליון הש"ס על ה'ירושלמי' שם,
וב'חזון איש' להל' שמיטה שם.

יד. אחד⁹⁷ הנוטע ואחד המברית ואחד המרכיב - 1
חיב. במה דברים אמורים? בשחתך בד⁹⁸ אחד מן 2
האילן והברית בארץ או הרכיבו באילן אחר; אבל 3
אם מתח⁹⁹ בד אחד מן האילן הזקן והברית בארץ 4
או הרכיבו באילן אחר, ועקר הבד מערה באילן 5
הזקן - הרי זה פטור¹⁰⁰. 6

(97) כן הוא בראש השנה ט, ב: "תנו רבנן, אחד הנוטע
ואחד המברית (כופף את הזמורות בארץ ומכסהו בעפר
והוא משריש בארץ) ואחר המרכיב (אילן בחבירו), שלשים
יום לפני ראש השנה, עלתה לו שנה (כלומר שנת ערלה)".
(98) ענף. (99) ערלה פ"א מ"ה: "סיפוק הגפנים, וסיפוק על
גבי סיפוק, אף-על-פי שהבריכן בארץ, מותר (כלומר, פטור
מערלה)". ופירש רבינו שם: "הוא, שיקח אדם ענף מזו
הגפן, וימתח אותו עד ששיגע בגפן אחרת, וירכיב קצתו בה.
אפילו הטמינו בארץ, רצונו לומר, אפילו לקח הענף וטמנו
בארץ. וסיפוק על גבי סיפוק הוא שירכיב קצת ענף זה
האילן בזה האילן האחר, וקצץ ענף זה האילן בזה האילן,
וכל זה הענין פטור מן הערלה. ואמר ב'ספרא': ונטעתם,
פרט למברית ולמרכיב וכו', מכאן אמרו, סיפוק הגפנים וכו',
מותר. וזו ההברכה וההרכבה שזכר ב'ספרא', שאין חייבין
בערלה וכו'. אבל אם פסק ענף והרכיבו באילן או הטמינו
בארץ, הרי זה חייב בערלה". וראה בר"ן לראש השנה שם,
ובביאור הגר"א ליו"ד סי' רצד אות מח. (100) שכיון
שהוא מחובר לאילן הזקן, אין זו נטיעה חדשה.

טו. גדל¹⁰¹ זה הילד¹⁰² שהברית ועשה פרות, ואחר 7
כך פסק עקרו שהוא מערה באילן הזקן - מונה 8
משעה שנפסק¹⁰³. ואותן הפרות - מתרין, מפני 9
שגדלו בהתרא¹⁰⁴. ואם¹⁰⁵ הניח אחר שנפסק העקר 10
עד שהוסיפו במאתים¹⁰⁶ - הרי אלו אסורין¹⁰⁷. 11

(101) ערלה שם: "וכן בריכה (ענף שהברית בקרקע)
שנפסקה (מן האילן הזקן), והיא מלאה פירות". "וזהו חזון
על מאמרם בתחילת ההלכה מונה משעה שנפסקה" (פירוש
המשנה, שם). (102) הבד שמתח מן האילן הזה, שכתבו
רבינו בסוף ההלכה הקודמת. [וכן הוא נקרא בתורה
(בראשית מט, כב) "בן פורת יוסף" - "ענף פורה וגו'", ראה
ב'תורה שלמה' שם סי' רצב]. (103) אף-על-פי שלא נטעו
עכשיו, כיון שעשאו על ידי פסיקה זו לאילן בפני עצמו,
הרי הוא כנטיעה חדשה, וראה להלן בהי"ו. (104) בהיותם
מחוברים לאילן הזקן. (105) שם. (106) כלומר, חלק
אחד ממאתיים ממה שהיו הפירות בשעת פסיקת העיקר,
וראה בפ"ה מהל' כלאים הכ"ב, כיצד משערין שיעור זה.
(107) ואין אומרים: קמא קמא (ראשון, ראשון) בטיל. אבל
בפחות ממאתיים לא נאסר, ראה בפט"ו מהל' מאכלות
אסורות הי"ד, שזהו שיעור האוסר בערלה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"א שבט - ספר זרעים - הלכות מעשר שני קנג

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פוסק שלא כרבי יוסי, אלא סמדר מותר, כנ"ל בפ"ט הי"ג, נראה שאין רבינו סובר כרבי יצחק שמשנתנו כרבי יוסי, אלא ככולי עלמא (ויש ב"ירושלמי" שם הסוברים כך). ואף שסמדר מותר בערלה, בהרכבה החמירו לכתחילה, שכיון שהדבר ניכר מאד, הרי הוא כנוטע ערלה ('מראה הפנים' שם). (146) עבודה זרה, שם. (147) כלומר, מאגזו שעבר ונטעו, כסוף ההלכה הקודמת.

יום חמישי י"א שבט ה'תשע"ט

פרק אחד עשר

1) יבאר מהו וידוי מעשר, ובאיזו שנה הוא הוידוי. ואם מתודה ביום או בלילה. ודין שאינו מתודה עד שלא יסאר אצלו אחת מהמתנות. וכיצד הוא עושה אם נשאר. שצריך להפריש כל המתנות על הסדר, ואח"כ יתודה. נשרף טבלו או אם נתן מעשר ראשון לכהן אם מתודה. מי שאין לו אלא ביכורים או שאין לו אלא תרומה, אם הוא מתודה. פסוקי הוידוי.

- א. מַצוֹת עֲשֵׂה לַהֲתוּדוֹת² לִפְנֵי יְיָ אַחֵר שְׂמוּצִיאִין³
- ב. הַמִּתְּנוֹת⁴ שְׂבֻרַע הָאָרֶץ⁵. וְזֶה הַנִּקְרָא⁶ וְדוֹי⁷
- מַעֲשֵׂר⁸.

2) כל הוידויים הם על החטא כמו "והתוודה אשר חטא עליה", "והתוודה עליו את כל עוונות בני ישראל", ואף כאן הוא מתוודה על כי בחטאינו ובעוונות אבותינו הוסרה העבודה מהבכורות אשר להם היו ראויות תרומות ומעשרות כאמרו "ואטמא אותם במתנותם, בהעביר כל פטר רחם" וזהו וידוי מעשר שהזכירו רבותינו ז"ל. והוידוי הוא: לקרוא את פסוקי התורה בדברים: "בערתי הקודש מן הבית וגו' כאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש". ואינו אומר הדרשות שבמעשר שני. (3) כלומר, מוציאין מרשותו: תרומות ומעשרות, ולקט שכחה ופאה - לכהנים, ללוויים, ולעניים, ומעשר שני ונטע רבעי הוא מבער על ידי זריקה לים או שריפה באש. (4) היינו מתנות כהונה ולוייה ועניים. ואף מעשר שני בכלל זה, שהוא מתנה לה' שנאמר "וכל מעשר הארץ מזרע הארץ מפרי העץ לה' הוא קודש לה'", והוא ממון גבוה. (5) היינו תרומות ומעשרות ומתנות עניים, לאפוקי מתנות אחרות שבבמהה ושבאדם, שאין להן כל קשר עם הוידוי. (6) בלשון חכמים. (7) אף על פי שהוידוי הוא על ביעור כל המתנות שבזרע הארץ, קראוהו "וידוי מעשר", מפני שעיקר הוידוי הוא במעשר שני.

- ב. וְאִין מִתְּוִדִין וְדוֹי זֶה אֵלָּא אַחֵר הַשָּׁנָה שְׂמִפְרִישִׁין¹⁵
- בָּהּ מַעֲשֵׂר עֲנִי¹⁶; שְׁנָאֵמֵר: כִּי תִכְלֶה לַעֲשֹׂר וְאָמַרְתָּ¹⁰
- לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בַּעֲרֵתִי הַקֹּדֶשׁ מִן הַבֵּית.¹⁷

(8) כלומר, ברביעית ובשביעית שהן לאחר השנה השלישית והשישית, שהן שנות מעשר עני. (9) וגומר: "את כל מעשר תבואתך" וכו', היינו אף מעשר עני. (10) וזו היא מצוות וידוי מעשר.

- ג. אִמָּתִי מִתְּוִדִין? בְּמִנְחָה¹¹ בְּיוֹם טוֹב הָאֶחָד¹⁸ שֶׁל

שרואה פני חמה (היינו, כל האילן חוץ מן הקרקע - רשב"ם), וזה מן הגזע. ושאינו רואה פני חמה (היינו, מתחת לקרקע - שם) וזה מן השרשין, ומדובר באילן שכבר עברו עליו שנות ערלה, ונקצץ עד לקרקע. כנ"ל בהי"ג. (124) שכיון שהוא יוצא מן הגזע, הרי הוא כהמשך מן האילן הקודם, שכבר עברו עליו שנות ערלה, כנ"ל. (125) שהרי הוא כנטיעה חדשה, כנ"ל. (126) סוטה שם, בשם רבי אליעזר בן יעקב. (127) "שהיא שפלת" קומה, ולא תגבה לעולם עד טפח" (רש"י שם). (128) מדרבנן. אף שעברו עליה שנות הערלה (שם). (129) "והוראה שאוכלין פירותיה, אומר שפירות ערלה מותרין" (שם). (130) סוטה, שם. (131) בפני עצמה, או בתוך כרם. (132) שם: "והני מילי, שתים כנגד שתים ואחת יוצאה זנב (שהוא כרם קטן - פ"ז מהל' כלאים ה"ז), אבל כולו כרם קלא אית ליה". ולפי פשוט דברי הגמרא הוכרח רש"י לפרש, שלמאן דאמר כרם רבעי ולא נטע רבעי (ברכות לה.) אין ערלה נוהגת אלא בכרם ולא בנטיעה אחת, אבל רבינו הוסיף וכתב: "במה דברים אמורים, בנטיעה אחת או שתים כנגד שתים וכו'", ולפי"ז מה שאמרו "שתים כנגד שתים", להשמיענו חידוש, שגם בכרם קטן יש איסור משום מראית העין, וכלשכ"ן בנטיעה אחת. (133) "הכל אומרים, כרם יש לפלוני משונה מכל הכרמים ויודעין שהיא זקינה" (רש"י שם).

- כ. נוֹטְעִין¹³⁴ יְחוּר¹³⁵ שֶׁל עֶרְלָה¹³⁶, וְאִין נוֹטְעִין¹
- אֲגוּז¹³⁷ שֶׁל עֶרְלָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא פְּרִי, וּפְרוֹת עֶרְלָה²
- אֲסוּרִין בְּהִנָּא¹³⁸, כִּמּוֹ שְׂבֻרָאֵנוּ בְּהִלְכוֹת אֲסוּרֵי³
- מֵאֲכָלוֹת¹³⁹. וְאִם עֶבֶר וְנוֹטְעִי¹⁴⁰ אֲגוּז שֶׁל עֶרְלָה - הֲרִי⁴
- הַצּוֹמֵחַ מִתֵּר¹⁴¹ כִּשְׂאֵר הָאֵילָנוֹת¹⁴².⁵

(134) ערלה פ"א מ"ט, ותוספתא שם. (135) ענף. (136) של אילן שעדיין לא מלאו לו שלש שנים. והטעם: "לפי שאינו אסור בהנאה אלא הפרי, לא העץ" (פירוש המשנה, שם). (137) פרי האגוז. (138) ואם יטע האגוז ויצמיח פירות, נמצא נהנה מן האגוז. וראה בעבודה זרה מט, א - תוספות ד"ה שאם נטע ב, ורש"י שם מה: ד"ה שאם נטע. (139) בפ"י ה"ט. (140) בעבודה זרה שם הסיקו, שאף לרבי יוסי, בדעיבד מותר, וראה ב'תוספות' שם ד"ה ואין, וב'תוספתא כפשוטה'. (141) אף באכילה. (142) וטעמו של דבר, כיון שזה וזה גורם מותר, כבסוף ההלכה הסמוכה.

- כא. וְכֵן¹⁴³ אִין מִרְכִּיבִין בְּפִנִּיּוֹת¹⁴⁴ שֶׁל עֶרְלָה⁶
- בְּדָקְלִים, מִפְּנֵי שֶׁהֵן כְּפָרִי¹⁴⁵. עֶבֶר וְהִרְכִּיב - מִתֵּר.⁷
- שֶׁכֶּל דְּבָרֵי¹⁴⁶ שֵׁישׁ לֹא שִׁנִּי גוֹרְמִין, אֶחָד אֲסוּר וְאֶחָד⁸
- מִתֵּר - הֲרִי זֶה הַנִּגְרָם מִשְׁנֵיהֶם מִתֵּר. לְפִיכָךְ, הַצּוֹמֵחַ⁹
- מִפְּרוֹת עֶרְלָה¹⁴⁷ - מִתֵּר, שֶׁהֲרִי גֵרַם לַצּוֹמֵחַ הַפְּרִי¹⁰
- הָאֲסוּר וְהָאֶרֶץ הַמִּתְּרָת.¹¹

(143) משנה ותוספתא שם. (144) "לולבי תמרים" (פירוש המשנה). (145) וב'ירושלמי' שם: "רבי יצחק שאל, מאן תנא אין מרכיבין כפניות של ערלה [ומתירן], רבי יוסי [הסובר בפ"א מ"ז, שסמדר אסור משום פרי]". ואף שרבינו

- 1 פסח¹² של רביעית ושל שביעית. שְׁנָאֵמָר: כִּי תִכְלֶה
- 2 לַעֲשׂוֹר - בְּרִגְלָא שְׁכַל הַמַּעֲשֻׂרוֹת כָּלִים בּוֹ¹³; וְאֵין
- 3 הַפֶּסַח¹⁴ מְגִיעַ מִשְׁנֵה רְבִיעִית אֶלָּא כָּל¹⁵ פְּרוֹת
- 4 שְׁלִישִׁית נִתְעַשְׂרוּ, בֵּין פְּרוֹת הָאֵילָן¹⁶ בֵּין פְּרוֹת
- 5 הָאֶרֶץ.
- 11 ואף על פי ש"כל היום כשר לידויו" - איחרוהו לידויו כל עוד שיכולים לאחרו. ואין לך זמן מאוחר ביום טוב אלא מנחה. (12) "ויתודה ביום טוב ראשון של פסח - כדי שיהיה לו מה לוכל (=לאכול) ברגל (כגון מעשר שני ונטע רבעי שהם נאכלים לבעלים, שאף על פי שכבר ביער מערב יום טוב, מותר להשאיר לעצמו לצורך סעודת יום טוב, ואינו יכול לומר "ביעיתי הקודש מן הבית") ויתודה בשחרית - עד כאן מצוה לאכול (כלומר, סעודת שחרית של יום טוב שהיא מצוה. אבל סעודה שלישית אינה ביום טוב, ולכן מתוודה במנחה)". (13) כלומר, כשהרגל בא כבר הספיק לעשר את כל הפירות של השנה הקודמת. (14) ירושלמי שם הלכה ג: "אימתי הוא מכלה לעשר את כל הפירות, בפסח של רביעית", והוא הדין של שישית בשביעית. (15) כלומר, כשכל. (16) לדעת רבינו גם פירות האילן מתעשרים מן התורה.
- 6 ד. אֵין מִתְּוֹדֵין אֶלָּא בְּיוֹם¹⁷, וְכָל הַיּוֹם¹⁸ כְּשֶׁר לְיֹדְיוֹ
- 7 הַמַּעֲשֹׂר. וּבֵין בְּפָנֵי הַבַּיִת וּבֵין שְׁלֹא בְּפָנֵי הַבַּיִת -
- 8 חֵיב לְבַעַר וּלְהַתְּוֹדוֹת¹⁹.
- 17 ולא בלילה. (18) משנה שם: "זה הכלל, דבר שמצוותו ביום, כשר כל היום". (19) אלא שבפני הבית מצוה להתוודות במקדש, שנאמר: לפני ה', וכיוון שאף בפני הבית, אם התוודה בכל מקום יצא, בדיעבד, לכן מתוודה אף שלא בפני הבית, שכיוון שאין לנו מקדש, הרי זה כדיעבד. ובירושלמי תענית פרק א הלכה ד: "חד בר נש הווה מפיק מעשרותיו כתיקנן (=שהוציא מעשרותיו כתיקונן), אמר ליה רבי מנא, קום אמור: ביערתי הקודש מן הבית". הרי שמתוודין אף שלא בפני הבית. והראב"ד חולק וסובר שאין וידוי מעשר אלא במקדש.
- 9 ה. וְדוּי זֶה²⁰ נֶאֱמַר בְּכָל לְשׁוֹן²¹; שְׁנָאֵמָר: וְאִמְרַתְּ
- 10 לְפָנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ - בְּכָל לְשׁוֹן שְׂאֵתָה אוֹמֵר. וְכָל אֶחָד
- 11 וְאֶחָד אוֹמְרוֹ בְּפָנֵי עַצְמוֹ²², וְאִם רָצוּ רַבִּים לְהַתְּוֹדוֹת
- 12 פְּאֻחֵי²³ - מִתְּוֹדֵין.
- 20 אבל וידוי בכורים אינו אלא בלשון הקודש. (21) במשנה סוטה לב. "אלו נאמרין בכל לשון וכו", וידוי מעשר". ובגמרא שם: "מגלן, דכתיב, "ואמרת לפני ד' אלוקיך ביערתי הקודש מן הבית", ויליף (=לומד) אמירה מסוטה, בכל לשון שהוא אומר". (22) ולא שיתוודו שניים בבת אחת, ולמד כן ממה שנאמרה כל הפרשה בלשון יחיד, ואולי מצא כן רבינו בדברי חכמינו ז"ל. (23) כלומר, אחד אומר וכולם שומעים.
- 13 ו. וּמִצְוֹתָ²⁴ בְּמִקְדָּשׁ, שְׁנָאֵמָר: לְפָנֵי יְיָ, וְאִם הַתְּוֹדָה
- 14 בְּכָל מְקוֹם²⁵ - יֵצֵא²⁶.
- 24 של הידוי, לכתיילה. (25) אפילו בזמן הבית. (26) למד כן רבינו, ממה שאמרו בירושלמי, שידוי מעשר נהוג אף שלא בפני הבית, משמע שאף בזמן הבית יצא בדיעבד אם התוודה חוץ למקדש.
- ז. אֵינוֹ מִתְּוֹדָה עַד שֶׁלֹּא יִשְׁאָר אֶצְלוֹ אַחַת מִן הַמִּתְּנֹת, שְׁכֵן הוּא אוֹמֵר בְּיָדוּי: בְּעֶרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן הַבַּיִת²⁷. וְעֵרֵב יוֹם טוֹב הָאֶחָד²⁸ הִיָּה הַבְּעוֹר²⁹, וּלְמַחֵר מִתְּוֹדֵין.
- 27 ואם נשתיירו בידו מתנות, הרי הוא משקר. (28) של פסח. (29) ואינו מבער ביום טוב עצמו, שאם עדיין לא הפריש אסור להפריש בחג.
- ח. כִּיצַד הוּא עוֹשֶׂה? אִם נִשְׁאָר אֶצְלוֹ תְּרוּמָה וְתִרְוּמַת מַעֲשֹׂר - נוֹתְנָה לַכֹּהֵן; מַעֲשֹׂר רִאשׁוֹן - נוֹתְנָה לְלוֹוִי³⁰; מַעֲשֹׂר עֲנִי - נוֹתְנָה לְעֲנִיִּים. נִשְׁאָרוֹ אֶצְלוֹ פְּרוֹת מַעֲשֹׂר שְׁנֵי שָׁל וְדָאִי אוֹ נֹטַע רִבְעִי אוֹ מַעוֹת פְּדִיתָן³¹ - הָרִי זֶה מִבְּעָרָן וּמִשְׁלִיף לָיִם אוֹ שׁוֹרֶף. נִשְׁאָר אֶצְלוֹ מַעֲשֹׂר שְׁנֵי שָׁל דְּמָאִי - אֵינוֹ חֵיב לְבַעֲרוֹ³². נִשְׁאָר אֶצְלוֹ בְּכוֹרִים - הָרִי הֵן מִתְּבַעְרִין בְּכָל מְקוֹם³³.
- 30 שלא קנס עזרא, שלא יתנו ללוויים מעשר ראשון, אלא בזמנו. (31) כלומר, מעת שחילל עליהן מעשר שני או נטע רבעי. (32) דמאי פרק א משנה ב: "הדמאי וכו' ואין לו ביעור. והמדובר שם במעשר שני, ותרומת מעשר של דמאי שנותרו לכהן - גם בשעת הביעור נותרו לכהן, ומעשר ראשון ומעשר עני של דמאי, שאף בתחילה אינו נותרם לכהן, גם בשעת הביעור אינו נותרם. (33) כלומר, אף שמצוות עשה להביא ביכורים למקדש, יכול לבערם בכל מקום כשמגיע זמן הביעור.
- ט. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים שְׁשׁוֹרֶף וּמִבְּעָר³⁴? כְּשֶׁנִּשְׁאָרוֹ אֶצְלוֹ פְּרוֹת³⁵ שְׂאֵינוֹ וְכֹל לְאֹכַל בְּלֵן קֹדֶם שִׁיבְנֶם יוֹם טוֹב; אֲכָל אִם נִשְׁאָר תִּבְשִׁיל שֶׁל מַעֲשֹׂר שְׁנֵי וְנֹטַע רִבְעִי - אֵינוֹ צָרִיךְ לְבַעֲרוֹ, שֶׁהַתְּבִשִׁיל בְּמִבְּעָר³⁶. וְכֵן³⁷ יֵין וְתַבְלִין - הָרִי הֵן מִתְּבַעְרִין³⁸.
- 34 כלומר, שחייב לבער. (35) כשהם חיים ולא מבושלים. (36) "לפי שאם יישאר וישהה (את התבשיל), יפסיד". (37) ירושלמי שם: "הכל מודים בפת ושמן שהוא צריך לבער [צריך לומר, שפת שהתקשתה אפשר לרככה במים ולא נפסדה] ביין ותבלין שהוא כמבוער. מה פליגין [=במה נחלקין] בתבשיל". (38) שהיין אם ישהה יחמיץ והתבלין, יפוג טעמו.
- י. פְּרוֹת שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ לְעֹנֵת הַמַּעֲשֻׂרוֹת בְּשַׁעַת הַבְּעוֹר³⁹ - אֵין מְעַבְבִּין אוֹתוֹ לְהַתְּוֹדוֹת, וְאֵינוֹ חֵיב לְבַעֲרוֹ.
- 39 כלומר, בערב יום טוב אחרון של פסח.
- יא. מִי שֶׁהָיוּ פְּרוֹתָיו⁴⁰ רְחוּקִין מִמָּנֹה וְהִגִּיעַ יוֹם הַבְּעוֹר - הָרִי זֶה קוֹרָא שֵׁם⁴¹ לְמִתְּנֹת, וּמִזְכֶּה לָהֶן

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"א שבט - ספר זרעים - הלכות מעשר שני קנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 לְבַעֲלֵיהֶן עַל גֵּב קֶרֶקֶע⁴² או לְמִי שְׂזוּכָה לָהֶן⁴³
2 לְבַעֲלֵיהֶן, וּמִתְנִידָה לְמַחֵר. שְׁנִיתִית הַמְטָלְטֵלִין עַל
3 גִּבֵּי קֶרֶקֶע אֵינָה אֶלָּא מִתְנָה שְׁנִישׁ בֶּה חֲזוּק⁴⁴. אָבֵל
4 אֵינִי יָכוֹל לְהַקְנוֹת לָהֶם הַמַּעֲשֵׂר בְּחִלְפִין, מִפְּנֵי
5 שְׁנִירָא בְּמַכִּירָה, וְהַמַּעֲשֵׂרוֹת⁴⁵ וְהַתְּרוּמוֹת וְהַמִּתְנִידָה⁴⁶
6 - נֶאֱמַר בָּהֶן נִתְּנָה⁴⁷, לֹא מַכִּירָה.

23 יד. מִי שְׁאִין לוֹ אֶלָּא מַעֲשֵׂר שְׁנִי בְּלִבְד - מִתְנִידָה;
24 שְׁעָקָר הַיְּדֵי מַמַּעֲשֵׂר הוּא⁵⁷. וְכֵן אִם לֹא הָיָה לוֹ
25 אֶלָּא בְּפוּרִים בְּלִבְד - מִתְנִידָה⁵⁸; שְׁנִירָא: בְּעֶרְתִּי
26 הַקֶּדֶשׁ - הַקֶּדֶשׁ הָרֵאשׁוֹן⁵⁹, שֶׁהוּא הַבְּפוּרִים. אָבֵל מִי
27 שְׁאִין לוֹ אֶלָּא תְּרוּמָה בְּפָנֵי עֲצֻמָּה - אֵינִי מִתְנִידָה;
28 שְׁאִין הַתְּרוּמָה טְעוּנָה וְדֵי אֶלָּא בְּכֻלָּל שְׁאָר
29 הַמִּתְנִידָה⁶⁰.

57 שְׁשׂוּרְפִין אוֹתוֹ, וּלְשׁוֹן "בִּיעֶרְתִּי", שִׁיךְ בּו יוֹתֵר מְכּוּלָן.
58 שְׁאָר בִּיכּוּרִים מִתְבַּעֲרִים. (59) שֶׁהִבְכּוּרִים מִפְּרִישֵׁי
אוֹתָם תַּחֲלִילָה לְכָל. (60) וְנִרְאָה שְׁאָר אִם הָיָה לוֹ מַעֲשֵׂר
רֵאשׁוֹן לְבַד אֵינִי מִתְנִידָה. וְטַעַם הַדְּבַר, שֶׁכָּל הַמִּתְנִידָה נּוֹתֵן
לְבַעֲלֵיהֶם וְאֵינִי מִבְּעֵרָם, וְאֵינִי יָכוֹל לומר עֲלֵיהֶן "בִּיעֶרְתִּי"
הַקּוֹדֵשׁ מִן הַבֵּית.

30 טו. לֹא עֲבַרְתִּי מִמַּצּוֹתֶיךָ - שְׁלֹא הִפְרִישׁ מִמֵּין עַל
31 שְׁאֵינִי מֵינִי, וְלֹא מִן הַתְּלוּשׁ עַל הַמַּחְבֵּר, וְלֹא מִן
32 הַמַּחְבֵּר עַל הַתְּלוּשׁ, וְלֹא מִן הַחֲדָשׁ עַל הַיֶּשֶׁן, וְלֹא
33 מִן הַיֶּשֶׁן עַל הַחֲדָשׁ. וְלֹא שְׂכַחְתִּי - שְׁלֹא שָׂכַח⁶¹
34 מְלַכְרִכּוֹ⁶² וּמִלְּהַזְכִּיר שְׁמוֹ⁶³ עָלָיו⁶⁴. לֹא אֶכְלֵתִי בְּאֵנִי
35 מִמֶּנּוּ. הָא אִם אֶכְלוּ בְּאֵנִיהָ - אֵינִי מִתְנִידָה⁶⁵. וְלֹא
36 בְּעֶרְתִּי מִמֶּנּוּ בְּטָמָא. הָא אִם הִפְרִישׁוּ בְּטָמָא⁶⁶ -
37 אֵינִי מִתְנִידָה. וְלֹא נִתְּנִי מִמֶּנּוּ לְמַת - שְׁלֹא לָקַח
38 מִמֶּנּוּ אֶרֶץ וְתַכְרִיכִין, וְלֹא נִתְּנִי לְאוֹנִיָּים אַחֲרֵיהֶם⁶⁷.
39 שְׂמַעְתִּי בְּקוֹל יְיָ אֱלֹהֵי - שֶׁהִבְאִיו לְבֵית הַבְּחִירָה⁶⁸.
40 עֲשִׂיתִי כְּכָל אֲשֶׁר צִוִּיתִנִי - שְׂשֻׁמָּה⁶⁹ וְשֻׁמָּה בּוֹ⁷⁰;
41 שְׁנִירָא: וְשֻׁמָּה כְּכָל הַטּוֹב.

61 וְלֹא הָיָה לוֹ לִשְׁכּוֹחַ, וּלְפִיכֵךְ קְרוֹב הוּא לְהִיט פּוֹשַׁע.
62 יֵשׁ אוֹמְרִים כִּי הַכּוּנָה לְבִרְכַּת הַמְּזוֹן שְׁלֹאחַר הַמְּזוֹן,
שֶׁהִיא מִן הַתּוֹרָה. (63) וְכֵן מַלְכוּתוֹ שֶׁל הַקֶּבֶה, שֶׁכָּל בִּרְכָּה
שֶׁאִין בָּהּ הַזְכָּרָה שֶׁשֶׁם וּמַלְכוּת, אֵינָה בִּרְכָּה. (64) עַל
הַפִּירוֹת שֶׁאֵכֵל, כִּגוֹן מַעֲשֵׂר שְׁנִי וְנִטְע רַבְעִי שֶׁהֵם לְבַעֲלִים.
וּמִכִּיּוּן שֶׁלֹּא נֶאֱמַר כֹּאן שֶׁאִם עָבַר עֲלֵיהֶם אֵינִי מִתְנִידָה,
נִרְאָה שֶׁאֵינִים מַעֲכִבִּים אֶת הַיְּדֵי, לְפִי שֶׁבְּכָל אֱלֹהִים אֵין
תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה וְאֵין מַעֲשֻׁרוֹתָיו מַעֲשֵׂר, וְאִם כֵּן לֹא קִלְקַל
בְּמִתְנִידָה עֲצָמָם כְּלֹמֶם. (65) כִּיּוּן שֶׁקִּלְקַל בְּמִתְנִידָה עֲצָמָה,
שֶׁאֵכֵלָה שֶׁלֹּא כִדִּין. (66) [בְּתוֹסַפְתָּא שֶׁם, הִלְכָה כֹּד: "דְּבַר
אַחֵר [בִּיעֶרְתִּי הַקּוֹדֵשׁ מִן הַבֵּית], כִּיּוּן שֶׁהִפְרַשְׁתוּ מִן הַבֵּית
אֵין אַתָּה זָקוּק לוֹ", וְכוּנָה הַתּוֹסַפְתָּא, שֶׁהִפְרַשְׁתוּ מִן הַבֵּית
זוֹ בִּיעֶרְתוֹ. וְזוֹ כּוּנָה הַמִּשְׁנָה כֹּאן, שֶׁכִּיּוּן שֶׁהִפְרִישׁ מִן הַבֵּית
וְנָתַן הַמִּתְנִידָה לְמִי שֶׁחִיֵּב לְחִיתָן, אוֹ שֶׁנָּתַן מַעֲשֵׂר שְׁנִי
לְחִבְרֵי קוֹדֵם זְמַן הַבִּיעוּר, וְהַמִּתְנִידָה הִיוּ טָמְאוֹת, אוֹ שֶׁהִיוּ
טְהוֹרוֹת וְיִמְצָאֵם הַטָּמֵא, וְנִמְצָא שֶׁאֵכֵלְוּ הַמִּתְנִידָה בְּטוֹמָא
וְהַמִּפְרִישׁ מִן הַבֵּית הוּא שֶׁגֵּרַם לָזֶה]. (67) שֶׁאִם נָתַן לָהֶם,

(40) שֶׁהֵם טָבֵל. (41) וְצִרִיךְ לְצִיין מְקוֹם הַמִּתְנִידָה בְּכָרִי:
"בְּצִפּוֹנוֹ אוֹ בְּדִרְמוֹ". אֲבָל בְּלִי צִיּוֹן מְקוֹם לֹא אִמְרָ כְּלֹמֶם.
(42) בְּבָבָא מְצִיעָא יָא: "אִמְרָ לִיָּה הוּא מְדִרְבָּנָן, רַבֵּן
גַּמְלִיאֵל, מְטַלְטֵלִי אֲגַב קֶרֶקֶע הִקְנָה לָהֶם". (43) כְּמוֹ שְׂזִיכָה
רַבֵּן גַּמְלִיאֵל לְעַנִּים, בִּיד עֲקִיבָא בֶן יוֹסֵף. (44) כְּלוּמָר, אִף
שֶׁהִקְרַע עֲצָמָה נִקְנִית בְּכַסֵּף, וְהָרִי זֶה כְּמַכֵּר הַמִּתְנִידָה, אֵין
אֶלָּא מִתְנָה אֲגַב הַקֶּרֶקֶע, וְלֹא נִקְנִי יָחַד עִם הַקֶּרֶקֶע תְּמוּרָה
הַכֶּסֶף. (45) מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן, תְּרוּמָה גְּדוּלָּה וְתְרוּמָה מַעֲשֵׂר.
(46) מִתְנִידָה עַנִּים. (47) בְּמַעֲשֻׁרוֹת: "נִתְּנִי לָלוֹי" "זֶה
מַעֲשֵׂר לָלוֹי". וּבְתְרוּמוֹת: "וְגַם נִתְּנִי" "זֶה תְּרוּמָה וְתְרוּמָה
מַעֲשֵׂר". וּבְמִתְנִידָה עַנִּים: "וְלֹגֵר לִיתוֹם וְלֹאֲלִמְנָה" "זֶה
מַעֲשֵׂר עַנִּי, הַלֵּקֶט וְהַשְׂכָּחָה וְהַפָּאָה".

7 יב. וּמִמֵּין שְׁאֵינִי יָכוֹל לְהַתְּנִידָה עַד שְׁיוּצִיא כָּל
8 הַמִּתְנִידָה? שְׁנִירָא: בְּעֶרְתִּי הַקֶּדֶשׁ מִן הַבֵּית. הַקֶּדֶשׁ
9 - זֶה מַעֲשֵׂר שְׁנִי וְנִטְע רַבְעִי, הַקֶּרֶוֹי קֶדֶשׁ. מִן הַבֵּית
10 - זוֹ חֲלָה, שֶׁהִיא הַמִּתְנָה שֶׁל כְּהֵנִים בְּבֵית. נִתְּנִי
11 לָלוֹי - זֶה מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן. וְגַם נִתְּנִי - מִפְּלֵל
12 שֶׁקֶדְמָתוֹ מִתְנָה אַחֲרָת⁴⁸, וְהִיא תְּרוּמָה גְּדוּלָּה
13 וְתְרוּמָה מַעֲשֵׂר⁴⁹. לִגְרָ לִיתוֹם וְלֹאֲלִמְנָה - זֶה מַעֲשֵׂר
14 עַנִּי⁵⁰ וְלִקְטֵ שְׂכַחָה וּפָאָה⁵¹. אִף עַל פִּי שְׁאִין לִקְטֵ
15 שְׂכַחָה וּפָאָה מִעַפְכִּין אֶת הַיְּדֵי⁵².

(48) "וְאִמְרוּ: וְגַם נִתְּנִי לָלוֹי, יוֹרֵה עַל מַעֲלָה שְׁנִיהָ קִדְמָה
לוֹ [לְמַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן], לְפִי שְׁמֵלָה "וְגַם" אֲצִלָּם, תּוֹסַפְתָּ, כְּמוֹ
הַנוֹסֵף עָלָיו". (49) אֵין הַכּוּנָה לומר שֶׁ"וְגַם נִתְּנִי" מְדַבֵּר
עַל תְּרוּמָה מַעֲשֵׂר, שֶׁהִרִי אִף עַל פִּי שֶׁבִּדְעֵבֶד חֲלָה הַפְּרַשְׁתָּ
תְּרוּמָה מַעֲשֵׂר לְפָנֵי הַפְּרַשְׁתָּ מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן, אֲבָל הִרִי
לְכַתְּחִילָה אֵין לַעֲשׂוֹת כֵּן, אֶלָּא הַכּוּנָה שֶׁלְּמַדִּים תְּרוּמָה
מַעֲשֵׂר מִתְּרוּמָה גְּדוּלָּה. (50) [הַמִּתְחַלֵּק בְּתוֹךְ הַבֵּית.
אֲבָל מַעֲשֵׂר עַנִּי הַמִּתְחַלֵּק בְּגוֹרֵן אֵינִי בְּכֻלָּל פְּסוּק זֶה.
(51) [אִף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהֶם מִצְוֹת נִתְּנָה, שֶׁהִרִי "עֲזִיבָה"
נֶאֱמַר בָּהֶם - נִרְאָה שֶׁחֲכָמִים תִּקְנוּ כֵּן לְמַצוֹה לְכַתְּחִילָה, שֶׁלֹּא
יִתּוּדָה עַד שִׁקִּיִּים גַּם מִצְוֹת אֵלוֹ. וְאִם כֵּן גַּם מַעֲשֵׂר עַנִּי
הַמִּתְחַלֵּק בְּגוֹרֵן, שֶׁגַם בּוֹ לֹא נֶאֱמַרָה נִתְּנָה אֶלָּא עֲזִיבָה אִף
הוּא בְּכֻלָּל זֶה, מְדִרְבָּנָן]. (52) כִּיּוּן שֶׁלֹּא נֶאֱמַרָה "נִתְּנָה",
אֶלָּא "עֲזִיבָה" וְלֹכֵן אֵינִים בְּכֻלָּל "וְגַם נִתְּנִי", הַאִמּוֹר בְּפִרְשַׁת
הַיְּדֵי.

16 יג. וְצִרִיךְ לְהִפְרִישׁ הַמִּתְנִידָה עַל הַסֶּדֶר וְאַחֵר כָּף
17 יתְּנִידָה. שְׁנִירָא: כְּכָל מִצְוָתָךְ אֲשֶׁר צִוִּיתִנִי; הָא אִם
18 הַקֶּדֶשׁ מַעֲשֵׂר שְׁנִי לְרֵאשׁוֹן⁵³ - אֵינִי יָכוֹל
19 לְהַתְּנִידָה⁵⁴. נִשְׁרָף טָבֵלוֹ - אֵינִי יָכוֹל לְהַתְּנִידָה,
20 שֶׁהִרִי לֹא הִפְרִישׁ מִתְנִידָה וְלֹא נִתְּנִי לְבַעֲלֵיהֶן. וְכִּיּוּן

מִפְרָשֵׁי בְּתוּרָה³, וְעַל פֶּלֶן נִכְרְתָה בְּרִית לְאַהֲרֹן⁴. וְכָל
כֹּהֵן שְׂאִינוּ מוֹדָה בָּהֶן - אֵין לוֹ חֶלֶק בַּכֹּהֲנִים⁵, וְאֵין
נוֹתֵנִין לוֹ מִתְּנָה מֵהֶן⁷.

(2) תוספתא חלה פ"ב הלכה ח, הובאה בחולין קלג: ובבבא
קמא קי: והקדים רבינו פרק זה, כדי ליתן טעם מדוע כתב
הלכות ביכורים וחלה ומתנות וראשית הגז ופדיון הבן ופטר
חמור, כאחד (רדב"ז). (3) בתוספתא שם: "עשרים וארבע
מתנות כהונה לאהרן ובניו בכלל ובפרט ובברית מלח".
"בכלל" היינו שנתפרשו בתורה בכללן, שנאמר (במדבר יח,
ח) "לכל קדשי בני ישראל, לך נתתם". "ובפרט", היינו
שכל מתנה ומתנה נתפרשה בתורה (תוספתא כפשוטה שם,
בשם רב חנינאי גאון). (4) כמו שנאמר (שם, יט) "כל
תרומות הקדשים וגו' ברית מלח עולם היא". (5) בחולין
קלב: "ואמר רב חסדא, כ"ד מתנות כהונה, כל כהן שאינו
בקי בהן, אין נותנין לו מתנה. ולא מילתא היא. דתניא, וכו'
וכל כהן שאינו מודה בה (בעבודה), אין לו חלק בכהונה.
טעמא, דאינו מודה בה, הא מודה בה אף-על-גב דאינו בקי
בהן (וקשה לרב חסדא שתלה הדבר בבקיות במתנות)".
ומדברי הגמרא נראה, שלא היה קשה לרב חסדא אלא
משום שתלה הדבר בבקיות, כנ"ל, אבל אם היה רב חסדא
אומר, כ"ד מתנות כל שאינו מודה בהן אין נותנין לו מתנה,
לא היה קשה כלום. הרי שלא רק מי שאינו מודה בעבודה,
אין לו חלק בכהונה, אלא אף מי שאינו מודה במתנות.
וראה בכסף-משנה ובמעשה-דיוקא. (6) כלומר, אין נותנים
לו לעבוד עבודה. ומקור הדבר, מהברייתא הנ"ל, שהקשו
ממנה על רב חסדא. (7) כרב חסדא הנ"ל.

ב. וְכָל הָאוֹכֵל מִתְּנָה שֵׁשׁ בָּהּ קֹדֶשֶׁה⁸ - מִכֶּרֶךְ: אֲשֶׁר
קִדְּשָׁנוּ בְּקִדְּשָׁתוֹ שֶׁל אֶהֱרֹן וְעֻזֵּינוּ לְאֹכֵל כֶּךָ וְכָף⁹.

(8) כמו תרומה וחלה שהן קודש (פ"ז מהלכות תרומות
הלכה א, ולהלן הלכה ו). אבל לא ראשית הגז וכיוצא בה,
שאינם קרויים קודש (להלן הלכות וז), שאכילתן מצוה,
ראה בפס"ו מהלכות תרומות הלכה כב, ובפ"י מהלכות
מעשה הקרבנות הלכה א ואילך.

ג. שְׁמֹנֶה⁹ מִתְּנוֹת מֵהֶם¹⁰ - אֵין אוֹכְלִים אוֹתָן
הַכֹּהֲנִים אֲלָא בְּמִקְדָּשׁ¹¹ לְפָנִים מִחוּמַת הָעֶזְרָה¹².
וְחֻמֶּשׁ¹³ מִתְּנוֹת - אֵין אוֹכְלִין אוֹתָן אֲלָא בִירוּשָׁלַיִם
לְפָנִים מִחוּמַת הָעִיר¹⁴. וְחֻמֶּשׁ¹⁵ מִתְּנוֹת - אֵין זוֹכִין
בָּהֶן מִן הַתּוֹרָה¹⁷ אֲלָא בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל בְּלִבְדִּי¹⁶.
וְחֻמֶּשׁ¹⁸ מִתְּנוֹת - זוֹכִין בָּהֶן בֵּין בְּאַרְץ בֵּין בְּחוּצָה
לְאַרְץ. וּמִתְּנָה אַחַת¹⁹ - זוֹכִין בָּהּ מִן הַמִּקְדָּשׁ²⁰.

(9) בתוספתא שם, חלקן את המתנות באופן אחר, וכתבו
רבינו להלן בהלכה יב. (10) מכ"ד המתנות הנ"ל.
(11) ולא בכל העיר. (12) עזרת ישראל ולא עזרת נשים.
וראה בהלכות מעשה הקרבנות שם, שלכתחילה אין לאכול
בהיכל. (13) ראה להלן בהלכה ה. (14) והחלונות ועובי
החומה - כלפנים (הלכות מעשה הקרבנות שם סוף הלכה
ה). (15) ראה להלן הלכה ו. (16) הכהנים. (17) דקדק
לכתוב "מן התורה", משום תרומה ותרומת מעשר וחלה,

הרי הכשילים באכילה באנינות. ולא נאמר כאן אם עבר מה
דינו: אם מתודה או לא. (68) כלומר, הביכורים. אבל
מעשר שני, דיו אם הביאו לפנים מן החומה. (69) בין
במעשר שני שנאמר בו "ושמחת אתה וביתך" ובין
בביכורים שנאמר בהם "ושמחת בכל הטוב".
(70) בביכורים שנאמר בהם "ושמחת בכל הטוב וגו' אתה
והלוי והגר אשר בקרבך".

טז. הַשְּׂקִיפָה מִמַּעוֹן קִדְּשָׁךְ מִן הַשָּׁמַיִם, עַד פְּאֶרֶשׁ
נִשְׁפָּעֶתָ לְאַבְתֵּינוּ אֶרֶץ זֵבֶת חֶלֶב וְיֶדְבֶּשׁ - זוּ בְּקִשָּׁה
שִׁיתָן⁷¹ טַעַם בְּפִרוֹתָ⁷².

(71) הקב"ה. (72) "עניינו, שיהיו שמנות וטובות הטעם.
וזה הדרש שהוא דורש בכאן [במשנה] זו הפרשה מלה
במלה אין רצונו שיאמר אדם זה בשעת הידוי, אבל יודיענו
בכאן על דרך הפירוש ענייני זאת הפרשה, אבל בשעת
הקריאה אינו קורא אלא הפרשה בלשונה כמו שניתנה על
ידי הנביא [משה רבינו]". וצריך עיון למה השמיט רבינו
יתר הבקשות שנזכרו במשנה שם "וברך את עמך ישראל
בבנים ובבנות וכו' בטל ומטר ובוולדות בהמה" (רדב"ז).

יז. יִשְׂרָאֵל וּמִמְזֵרִים⁷³ - מִתְּנוֹדִים, אֲכָל לֹא גֵרִים
וְעֹבְדִים מִשְׁחָרְרִים; מִפְּנֵי שֶׁאֵין לָהֶם חֶלֶק בְּאַרְץ,
וְהָרִי הוּא אוֹמֵר: וְאֵת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתְּ לָנוּ. כֹּהֲנִים
וְלִוִּיִּים - מִתְּנוֹדִים; שְׂאֵף עַל פִּי שְׁלֹא נִטְלוּ חֶלֶק
בְּאַרְץ, יֵשׁ לָהֶם עָרֵי מִגְרָשׁ.

(73) נראה שהחידוש כאן, שלא נאמר כיוון שאין הוא זרע
כשר, אין הוא בכלל הכתוב: "ונתתי לך ולזרעך אחריו את
ארץ מגוריו", שדרשו בו: "זרע המיוחס אחריו", אלא הרי
הוא כבנו לכל דבר.

סלקו לָהֶוּ הַלְכוֹת מַעֲשֵׂר שְׁנֵי וְנִטְעָ רִבְעֵי

הַלְכוֹת בִּכּוּרִים עִם שְׂאֵר מִתְּנוֹת כֹּהֵנָה שֶׁבַּגְּבוּלִין

י. יֵשׁ בְּכָלֶלן תִּשְׁעַ מִצְוֹת. שְׁמוֹנֶה מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְאַחַת
מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶהוּ פֶּרֶט: (א) לְהַפְרִישׁ בִּכּוּרִים
וּלְהַעֲלוֹתָן בְּמִקְדָּשׁ. (ב) שְׁלֹא יֵאָכֵל הַכֹּהֵן בִּכּוּרִים
חוּץ לִירוּשָׁלַיִם. (ג) לְקָרוֹת עֲלֵיהֶן. (ד) לְהַפְרִישׁ חֲלָה
לַכֹּהֵן. (ה) לָתֵת לַכֹּהֵן זֶרַע וּלְחֵיטִים וְקֶבֶה. (ו) לָתֵן
לוֹ רֹאשִׁית הַגִּז. (ז) לְפָדוֹת בְּכוֹר הַבֶּן וּלְתֵן פְּדִיוֹנוֹ
לַכֹּהֵן. (ח) לְפָדוֹת פֶּטֶר חֲמוֹר וּלְתֵן פְּדִיוֹנוֹ לַכֹּהֵן. (ט)
לְעֹרֵף פֶּטֶר חֲמוֹר אִם לֹא רָצָה לְפָדוֹתוֹ.
וּבִאֵוָר מִצְוֹת אֵלּוּ בִּפְרָקִים אֵלּוּ:

פֶּרֶק רִאשׁוֹן

(1) יבאר שכ"ד מתנות ניתנו לכהנים. והכהן שאינו מודה
בהן. והאוכל מהן מאי מברך.

א. עֲשָׂרִים² וְאַרְבַּע מִתְּנוֹת נָתַנוּ לַכֹּהֲנִים, וְכָלֶן

~ נקודות משיחות קודש ~

על פי פשט משמע, שגדר פדיון פטר חמור הוא שפודין את החמור מן הכהן, היינו שפטר חמור שייך לכהן מיד כשנולד, כדמוכח מפשטות הכתובים בפרשת קורח "כל פטר רחם לכל בשר אשר יקריבו לה' באדם ובבהמה יהיה לך..." אלא שאח"כ ממעט הכתוב פטר אדם ופטר בהמה שהם עצמם אינם ניתנים לכהן אלא רק פדיונם. ונמצא שגדר פטר חמור הוא פדיית החמור מיד הכהן ששייך לו מיד כשנולד, וכ"כ במהרי"ט אלגאזי. אבל בצפע"נ הל' כלאיים (יט, ד) כתב: "דמצות מתנות כהונה לא חל רק לאחר פדיון".

ואולי זהו דיוק לשון הרמב"ם כאן "החמש שזוכין בהן הכהנים בכל מקום כו' ופדיון הבן ופטר חמור" ולא נקט "פדיון פטר חמור", כי גדר מתנות כהונה הוא שחל על פטר חמור עצמו (אלא שחייבים לפדות אותו מיד הכהן).

(על"פ לקר"ש חלק ל"ו עמוד 63 והערה 39 ושם"ה)

40) בין בארץ בין בחוץ-לארץ. 41) זרוע לחיים וקיבה שנותן כל זובח בהמה טהורה. והן הנקראות בכל מקום מתנות (להלן פ"ט הלכה א). 42) להלן פ"א. ומצות פדיון הבן נוהגת אף בחוץ-לארץ (להלן פ"ב הלכה א). 43) להלן שם. 44) ראה בפ"ח מהלכות גזילה, מההלכה ה ואילך. 45) כלומר, חרמי כהנים. וראה בפ"ו מהלכות ערכין, מההלכה ד ואילך. 46) ראה להלן פ"ט הלכה כ, ובהלכות גזילה שם ראש הלכה ח, ובהלכות ערכין שם הלכה ה.

ח. והמתנה שזוכין בה מן המקדש⁴⁷ הוא עורות העולות⁴⁸. והוא הדין לשאר עורות קדשי הקדשים העולות⁴⁹. - בלן לכהנים⁴⁹.

47) כלומר, שאין הישראל נותן לכהן, אלא נוטלין חלקם מן המקדש. 48) שהן קדשי קדשים. 49) ראה בפ"ה מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יט.

ט. השמנה מתנות⁵⁰ שאינן נאכלין אלא במקדש - בלן קדשי קדשים הן, ואינן נאכלים אלא לזכרי כהנה, כמו שיתבאר במקומו⁵¹. ובהן נאמר: פל זכר כהנים יאכל אתו⁵² וגומר.

50) הנ"ל בהלכה ד. 51) ראה הלכות מעשה הקרבנות שם הלכה ג. פ"ט ה"א, פ"י ה"ג, ופ"ב ה"ג. 52) צ"ל: אותה.

י. החמש שפירושם⁵³ - הן קדשים קלים, ונאכלין לזכרים ולנקבות⁵⁴. ובהן נאמר: לך נתתם ולבניך ולבנותיך אתך לחק עולם⁵⁵. ואף על פי כן, אין נתנין אלא לזכרי כהנה, שהרי לאנשי משמר הן⁵⁶. והבכור⁵⁷ - מקריבין חלבו ודמו, ואין מקריבו אלא איש⁵⁸. וכן עורות קדשי הקדשים⁵⁹, ושדה אחזה⁶⁰,

שהן מחמש המתנות הנ"ל (להלן שם), ונוהגות מדרבנן אף בחוצה לארץ, ראה למעלה פ"א מהלכות תרומות הלכות ד"ו. 18) ראה להלן הלכה ז. 19) ראה להלן הלכה ח.

ד. מה הן השמנה שאין נאכלין אלא במקדש? בשר החטאת, אחד חטאת העוף ואחד חטאת הבהמה²⁰; ובשר האשם, בין תלוי בין ודאי²¹; וזבחי שלמי צבור²²; ומותר העמר²³; ושירי מנחות²⁴ ישראל²⁵; ושתי הלחם²⁶; ולחם הפנים²⁷; ולג שמן²⁸ של מצרע. אלו אינן נאכלין אלא במקדש.

20) כן הוא בתוספתא שם, ובספרי לפרשת קרח (לבמדבר יח, כ). אבל להלן בהלכה יג מנאן בשתים. 21) כנ"ל. 22) ראה בפ"א מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ד, ובפ"י שם סוף הלכה ג. 23) כלומר, הנשאר לאחר הקמיצה וההקטרה, וראה בפ"ז מהלכות תמידין ומוספין הלכה יב. 24) הנשאר אחר הקמיצה וההקטרה, כנ"ל. 25) אבל מנחת כהנים אינה נקמצת, אלא נשרפת כולה (פי"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ט). 26) ראה בפ"ח מהלכות תמידין ומוספין ה"א. 27) שם פ"ד הלכה ט. 28) ראה בפ"ד מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ג.

ה. ומה הן החמש שאינן נאכלין אלא פירושם? חזה ושוק של שלמים²⁹; והמורם מן התודה; והמורם מאיל נזיר³⁰; ובכור בהמה טהורה³¹; והבכורים³². אלו אינן נאכלין אלא פירושם.

29) ראה בפ"י מהלכות מעשה הקרבנות הלכות ד"ה. 30) הלכות מעשה הקרבנות שם. 31) ראה בפ"א מהלכות בכורות הלכה ב. 32) להלן פ"ג הלכה ג.

ו. ומה הן החמש שבארץ ישראל? התרומה, ותרומת מעשר, והחלה³³. ושלשתן קדש³⁴. וראשית הגז³⁵, ושדה אחזה³⁶. ושניהן חלין³⁷. אלו אינן זוכין בהן מן התודה אלא בארץ ישראל³⁸. ואין אוכלין תרומות וחלות של ארץ ישראל אלא בארץ ישראל³⁹.

33) שנקראת תרומה, כדלהלן בפ"ה הלכה יג. 34) ראה בפ"ז מהלכות תרומות הלכה א, ופ"ו שם הלכה כ. 35) להלן פ"י הלכה א. 36) ראה בפ"ד מהלכות ערכין, הלכות א"ב, יט. 37) שדה אחזה חולין הוא, שהרי הכהנים פודין אותו (שם הלכה יט). ולענין ראשית הגז, ראה להלן פ"י הלכה יז. 38) ראה למעלה בהלכה ג. 39) ולא בחוצה-לארץ, שכשיצאו לשם - נטמאו מיד (פ"ב מהלכות תרומות הלכה יז).

ז. ומה הן החמש שזוכין בהן הפהנים בכל מקום⁴⁰? המתנות⁴¹, ופדיון הבן⁴², ופטר חמור⁴³, וגזל הגר⁴⁴, והחרמים⁴⁵. וחמשותן חלין לכל דבר⁴⁶.

- 1 וְהִתְרַמִּים⁶¹, וְגִזְלֵי הַגֵּר⁶² - אֵין זֹכִין בָּהֶן אֶלָּא אֲנָשִׁי
2 מִשְׁמֶר, כְּמוֹ שִׁיתִּבְאָר⁶³. וְכֵן פְּדִיּוֹן הַבֶּן - לְזִכְרֵי
3 כְּהֵנָּה; שֶׁכֵּן נֶאֱמַר בּוֹ: וְנָתַתְּ הַכֶּסֶף לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו⁶⁴.
4 וּפְטָר חֲמֹר - לְזִכְרֵי כְּהֵנָּה; שֶׁדִּין הַבְּכוּרוֹת כָּלָן
5 שְׁוֶה⁶⁵: לְזִכְרִים וְלֹא לְנִקְבוֹת.
- 53 הנ"ל בהלכה ה. 54 ראה בפ"י שם הלכות ד-ה.
55 פסוק זה נאמר בחזה ושוק של שלמים (שם הלכה ד).
ובמורם מתודה ואיל נזיר נאמר (במדבר יח, יט) "כל
תרומות הקדשים אשר ירימו בני ישראל לה' נתתי לך
ולבניך ולבנותיך" (שם הלכה ד). ובבכור נאמר (שם, יז-יח)
"אך בכור שור וגו' ובשרם יהיה לך, כחזה התנופה וכשוק
הימין" (שם הלכה ה). ובביכורים נאמר (שם, יג) "ביכורי
כל אשר בארצם וגו' כל טהור בביתך יאכלנו" ו"כל טהור"
לרבות אשתו, ראה מנחות פד: 56 כמפורש להלן פ"ג
הלכה א, וכן הוא במשנה סוף ביכורים: "נותנין אותם
לאנשי משמר, והם מחלקין ביניהם כקדשי המקדש", והם
נותנים אותם גם לנשים. וראה בחזון-איש. 57 שאינו
ניתן לאנשי משמר (פ"א מהלכות בכורות הלכה טו). וראה
בפירוש המשנה לחלה פ"ד משנה ט. 58 ולכן נותנים את
הבכור לזכרי כהונה בלבד, והללו אם ירצו יתנוהו לכהנות
לאכלו (רדב"ז). 59 ראה בפ"ה מהלכות מעשה הקרבנות
הלכות יט-כ. 60 ירושלמי חלה פ"ד הלכה ד. וראה בפ"ד
מהלכות ערכין הלכה כד. 61 ירושלמי שם, והלכות
ערכין שם. 62 ראה בפ"ב מהלכות גזילה הלכה ה.
63 במקומות הנ"ל. 64 ובחולין קלב. "אמר ליה רבי:
מטונן, אהרן ובניו כתובין בפרשה (ולכן רק מנחת כהן
קרבה כולה, אבל מנחת כהנת נאכלת)". וכדעת רבינו כן
דעת הרא"ש והרשב"א (משנה-למלך), אבל התוספות
בפסחים מט: ד"ה אמר ובעוד מקומות, חולקים וסוברים
שפדיון הבן ניתן אף לכהנות. 65 כן הוא בבכורות ד.
שבכור בהמה טמאה הוקשה לבכור אדם.
- 6 יא. הִנֵּה לְמִדַּת, שֶׁהַמִּתְנֻת שְׁנִתְּנִין לְנִקְבוֹת כְּזָכְרִים
7 - חֲמֵשׁ מִתְנֻת: תְּרוּמָה, וְתְרוּמַת מַעֲשֶׂר⁶⁶, וְחֵלֶה⁶⁷,
8 וּמִתְנֻת כְּהֵמָה⁶⁸, וְרֵאשִׁית הַגֵּז⁶⁹. וּמִזֵּינִן אֶתָּה אוֹמֵר
9 שְׂרֵאשִׁית הַגֵּז נִתְּנָה לְכֹהֲנוֹת? שְׁנֵאמַר: רֵאשִׁית דִּגְנָךְ
10 תִּירֹשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ וְרֵאשִׁית גֵּז צֹאנְךָ תִּתֵּן לוֹ; מָה
11 רֵאשִׁית דִּגְן נִתְּנָה לְנִקְבוֹת כְּזָכְרִים⁷⁰, אִף רֵאשִׁית
12 הַגֵּז⁷¹.
- 66 ראה בפ"ו מהלכות תרומות הלכה א. 67 היא
כתרומה, כדלהלן בפ"ה הלכה יג. 68 להלן פ"ט הלכה
כ. 69 להלן פ"י הלכה יז. 70 כנ"ל בהלכות תרומות
שם. 71 ראה להלן פ"י שם, שראשית הגז שהיא כחולין,
ניתנת לכהנת אף-על-פי שהיא נשואה לישראל, ואילו
תרומה שיש בה קדושה, אסורה לכהנת הנשואה לישראל
באכילה (הלכות תרומות שם הלכה ז). וראה משנה-למלך.
- 13 יב. מִנֵּי חֲכָמִים⁷² מִתְנֻת אֵלוּ עַל דֶּרֶךְ אַחֲרֵת וְאָמְרוּ:
14 עֲשִׂירִים וָאַרְבַּע מִתְנֻת כְּהֵנָּה נִתְּנוּ לְאַהֲרֹן, וְאֵלוּ הֵן:
15 עֶשְׂרֵת בְּמִקְדָּשֶׁיךָ⁷³, אַרְבַּע בִּירוּשָׁלַיִם, וְעֶשְׂרֵת בְּגִבְעוּלִיךָ⁷⁴.
- 72 בתוספתא חלה פ"ב הלכה ז. 73 כלומר, שאין
נאכלים אלא במקדש, כנ"ל בהלכה ד. 74 מחוץ
לירושלים. מהן בתוך ארץ ישראל, ומהן אף מחוצה לה.
- יג. עֶשְׂרֵת בְּמִקְדָּשׁ: חֲטָאת כְּהֵמָה, וְחֲטָאת הָעוֹף⁷⁵,
16 אֶשֶׁם, וְאֶשֶׁם תְּלוּי⁷⁶, זִבְחֵי שְׁלָמִי צָבוּר, וְלֶג שֶׁמֶן
17 שֶׁל מִצְרַע, שְׁתֵּי הַלֶּחֶם, וְלֶחֶם הַפָּנִים, שְׁנֵי מִנְחֹת,
18 וּמוֹתֵר הָעֶמֶר.
19
- 75 כן הוא בתוספתא. ולמעלה שם, מנה רבינו שתי
החטאות כאחת. 76 כן הוא בתוספתא, ולמעלה שם מנאן
רבינו כאחת.
- יד. אַרְבַּע בִּירוּשָׁלַיִם: הַבְּכוֹר, וְהַבְּפוּרִים, וּמוֹרָם⁷⁷
20 מִתּוֹדָה וְאֵיל נִזִּיר, וְעוֹרוֹת קִדְּשִׁים⁷⁸.
21
- 77 ראה להלן הלכה טו. 78 אף שכהנים זוכין בעורות
מן המקדש (כנ"ל בהלכה ח), ואוכלים את דמיהן בכל מקום
שירצו, מנאן רבינו בין המתנות שבירושלים, כיון שדרך
הכהנים היתה למכור העורות ולאכול דמיהם בירושלים
(רדב"ז למעלה בהלכה ג). וראה בתוספות חולין קלג: ד"ה
ועורות, וברש"י לבבא קמא קי:
- טו. עֶשְׂרֵת בְּגִבְעוּלִין: תְּרוּמָה, וְתְרוּמַת מַעֲשֶׂר, וְחֵלֶה,
22 וְרֵאשִׁית הַגֵּז, וְהַמִּתְנֻת, וּפְדִיּוֹן הַבֶּן, וּפְדִיּוֹן פְּטָר
23 חֲמֹר, שְׂדֵה חֲרָמִים, וְשְׂדֵה אַחֲזָה, וְגִזְלֵי הַגֵּר. וְלִפִּי
24 חֲשׁוֹבֵן זֶה, חֲשַׁב כָּל הַמּוֹרָם מִקְדָּשִׁים קָלִים מִתְּנָה
25 אַחֲת. וְהֵן: חֲזֵה וְשׁוֹק הַמּוֹרָם מִכָּל זֶבַח שְׁלָמִים, עִם
26 הַלֶּחֶם הַמּוֹרָם עִמָּהֶם⁷⁹ [אם הִיָּה⁸⁰ תּוֹדָה, עִם הַזְרֹעַ
27 הַמּוֹרָמָת מֵאֵיל נִזִּיר עִם הַלֶּחֶם הַמּוֹרָם עִמָּהּ]⁸¹ עִם
28 חֲזֵה וְשׁוֹק⁸². הוֹאִיל⁸³ וְשִׁלְשֶׁתָּן⁸⁴ שְׁלָמִים הֵן, חֲשׁוֹב
29 הַמּוֹרָם מֵהֶם⁸⁵ מִתְּנָה אַחֲת.
30
- 79 כלומר, עם החזה והשוק. 80 זבח השלמים. ופיסקא
זו איננה בדפוס רומי, אבל ישנה בדפוסים ראשונים.
81 עם הזרוע. 82 המורמים עם הזרוע, מאיל הנזיר.
83 כן הוא בחולין שם: "כיון דדמיין להדדי, חשיב להו
כחדא". 84 שלמים, תודה ואיל נזיר. 85 משלמים,
ותודה, ואיל נזיר.
- טז. כָּל הַמִּתְנֻת שֶׁהֵן תְּלוּיוֹת בְּקִרְבָּנוֹת - תִּתְּבָאָר כָּל
31 אַחֲת וְאַחֲת בְּמִקְדָּמָה בְּהִלְכוֹת קִרְבָּנוֹת⁸⁶. וְכֵן גִּזְלֵי
32 הַגֵּר יִתְּבָאָר בְּהִלְכוֹת גִּזְלֵה⁸⁷. וְכָבֵד בְּאַרְנוּ דִּין שְׂדֵה
33 אַחֲזָה וְדִין הַחֲרָמִים בְּהִלְכוֹת עֲרִכִין, וְדִין תְּרוּמָה
34 וְתְרוּמַת מַעֲשֶׂר - בְּהִלְכוֹת תְּרוּמוֹת. וּבְהִלְכוֹת אֵלוּ
35 אֲבָאָר מִשְׁפָּטֵי הַמִּתְנֻת שֶׁאֵין תְּלוּיִין בְּקִרְבָּנוֹת, וְהֵן:
36 הַבְּפוּרִים, וְהַחֵלֶה⁸⁸, וְהַמִּתְנֻת⁸⁹, וְרֵאשִׁית הַגֵּז⁹⁰,
37 וּפְדִיּוֹן הַבֶּן⁹¹, וּפְטָר חֲמֹר⁹².
38
- 86 פ"י מהלכות מעשה הקרבנות הלכות ג-ה. 87 פרק ח
הלכה ה ואילך. 88 להלן פרק ה ואילך. 89 להלן פרק
ט. 90 להלן פרק י. 91 להלן פרק יא. 92 להלן פרק
יב.

פרק שני

1

1) יבאר שמצות עשה להביא ביכורים למקדש, והיכן נוהגין. אין מביאין ביכורים אלא משבעת המינין. ואם מביאין אותה משקין. אימתי מביאין הביכורים. ואם מביאין מן הישן על החדש או להיפך. הגדל בעצין נקוב והנוטע אילן לתוך שדהו והבריכו לתוך שדה חבירו. האריסין ובעלי זרוע שאונסין ולוקחין הארצות בפחות. הקונה אילן בתוך שדה חבירו או הלוקח פירות תלושין ולקח הקרקע. המוכר שדהו לגוי וחזר ולקחה ממנו. ואשרה שביטלה. הביכורים אם יש להן שיעור מן התורה. הפריש ביכוריו והוסיף עליהן. וכיצד מפרישין הביכורים אם נטמאו הפירות כולם. ואם הפריש ביכוריו ונמוחו או נבוזו. המפריש ביכוריו להעלותן בידו לירושלים.

2 א. מַצוֹת עֲשֵׂה לְהֵבִיא בִּכּוּרִים לַמִּקְדָּשׁ, וְאֵינָם
3 נוֹהֲגִין אֶלָּא בַּפְּנֵי הַבֵּית² וּבְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּלִבְדִּי;
4 שְׁנָאֲמַר: רֵאשִׁית בִּכּוּרֵי אֲדָמָתְךָ⁴ תָּבִיא בֵּית יְיָ
5 אֱלֹהֶיךָ⁵. וּמִבִּיאִין⁶ בִּכּוּרִים שֶׁל דְּבָרֵיהֶם⁷ מִעֲרֵי סִיחּוֹן
6 וְעוֹג⁸ וּמִסּוּרֵי⁹; שֶׁהִקְנֵה¹⁰ בְּסוּרֵי¹⁰ - כְּקוֹנֶה
7 בִּירוּשָׁלַיִם¹¹. [אֲכָל¹² עֲמֹן וּמוֹאָב¹³ וּבָבֶל¹⁴], אָף עַל
8 פִּי שֶׁהָן חֵיבִין בְּתוֹרָה וּבְמַעֲשֵׁוֹת מִדְּבָרֵיהֶם¹⁵ - אֵין
9 מִבִּיאִין¹⁶ מֶהֶן בִּכּוּרִים¹⁷. וְאִם הֵבִיא בִּכּוּרִים מִחוּץ
10 לְאֶרֶץ - אֵינָן בִּכּוּרִים¹⁸.

2) שקלים פ"ח מ"ח, ותוספתא שם פ"ג, ו'ספרי' פרשת כי-תבוא (דברים כו, ד). 3) כלים פ"א מ"ו, וחולין קלו, א. 4) משמע, המיוחדת לך ולא לגוי. יצאה חוצה-לארץ שהיא גם לגוי (ראה ברש"י חולין שם, ד"ה ארצך). ושם למדו כן ממה שנאמר (שם, ב) "אשר תביא מארצך". וכן הביא רבינו בפירוש המשנה לכלים שם. 5) כן הוא בתוספתא שם. אבל ב'ספרי' שם למדו כן ממה שנאמר (שם): "והניחו לפני מזבח ה' אלקיך" - "כל זמן שיש לך מזבח יש לך ביכורים, וכל זמן שאין לך מזבח אין לך ביכורים". וראה למעלה פ"ב מהל' מעשר שני ה"א. 6) לכתחילה בתורת חובה. 7) דברי סופרים. 8) שלא היו של עמון ומואב, וכבשון גם עולי מצרים וגם עולי בבל ('תוספות' יבמות טז. ד"ה עמון). ומה שאמרו בביכורים פ"א מ"י: "מביאין וקורין וכו' מעבר הירדן, רבי יוסי הגלילי אומר אין מביאין ביכורים מעבר הירדן, שאינה ארץ זבת חלב ודבש" - סובר רבינו שלא חייבו חכמים אלא מדרבנן. וכן נראה ב'ספרי' (כסף-משנה ו'מלאכת שלמה' בשם מהרי"ק, וראה בספר "זמנים" עמוד נב). אבל מפירוש המשנה שם, נראה שחייבים מן התורה. וב'ספר המצוות' (עשה קכה) וכן ב'חינוך' (מצוה צא), נראה מפירוש שערי סיחון ועוג וסוריא חייבין מן התורה, וראה בהערות ל'ספר המצוות' שם (הוצאת מוסד הרב קוק), ובהערות משנה-למלך על ה'חינוך' שם. 9) חלה פ"ד סוף מ"א, וראה בפירוש המשנה שם, וב'חזון איש'. 10) שם. וראה בפ"א מהל' תרומות ה"ד וט"ו. 11) וכל זה מדבריהם, כנ"ל. 12) המלים המוקפות אינן בדפוס רומי. 13) שטירו בסיוחן (ראה בפירוש המשנה לידים פ"ד מ"ג) ולא כבשוה עולי בבל, ראה ב'תוספות' יבמות שם. ובנוסחא אחרת

נוסף: "ומצרים" (מעשה רוקח). 14) בתוספתא לא נזכרה "בבל", וכתבה רבנו מדעתו, שלעולם דינה שוה לדין עמון ומואב. 15) הל' תרומות שם ה"א. ושנער שכתב רבינו שם, היא בבל. 16) תוספתא ביכורים פ"א ה"ז. 17) [שהרי גם ביכורים טהורים אינם נאכלים אלא בירושלים, אחרי ההנחה בעזרה (להלן פ"ג ה"ג-ד), וביכורים אלה טמאים מחמת ארץ העמים, ואסורים באכילה גם בירושלים, ולפיכך לא חייבו חכמים להפריש ביכורים בחוצה לארץ, ורק תרומה וחלה שאין צורך להביאן לירושלים והן נאכלות במקומן - חייבו חכמים להפריש, שהרי בחוצה-לארץ הן נאכלות, אף-על-פי שהן טמאות בטומאת ארץ העמים, ראה פ"ז מהל' תרומות ה"ח, ולהלן פ"ה ה"י. וסוריא שלא גזרו טומאה אלא על גושא ולא על אוירה (גיטין ח:), יתכן שהביכורים שבה אינם טמאים, ולפיכך מביאים ממנה ביכורים, כנ"ל. ואף-על-פי שתרומה אין מביאים אפילו מסוריא (פ"ב מהל' תרומות ה"ז), אין זה אלא משום גזירה, שמא ירדפו הכהנים אחריה וייצאו לחוצה לארץ. אבל ביכורים, שהחייבו על הבעלים להביא, אין חשש זה, ראה ב'ירושלמי' סוף פ"ו דשביעית]. 18) [כמבואר למעלה, שלא תיקנו חכמים ביכורים לשריפה].

ב. אֵין¹⁹ מִבִּיאִין בִּכּוּרִים אֶלָּא מִשְׁבַּעַת הַמִּינִין
12 הָאֲמּוּרִים²⁰ בְּשִׁבְחָ הָאֶרֶץ, וְהֵם: הַחֲטִיִּם²¹,
13 וְהַשְּׁעוּרִים, וְהַעֲנָבִים, וְהַתְּאֲנִים, וְהַרְמוּנִים,
14 וְהַזֵּיתִים, וְהַתְּמָרִים²². וְאִם הֵבִיא²³ חוּץ מִשְׁבַּעַת
15 הַמִּינִין - לֹא נִתְקַדְּשׁוּ.

19) ביכורים פ"א מ"ג ומ"י. 20) בדברים ח, ח. וטעמו של דבר, אמרו ב'ירושלמי' (שם ה"ג), "מראשית כל פרי האדמה, מראשית, ולא כל ראשית וכו', אף "ארץ", שנאמר כאן, בשבעת המינים הכתוב מדבר". 21) וכוסמין אף-על-פי שהן מין חטים, אינן בכלל שבעת המינים ('פני יהושע' בפסחים לו, ב - הגרע"א בשמן). [וכן הוא בתוספתא ברכות פ"י: "וכוסמין אינן ממין שבעה"]. 22) בפסוק שם נאמר: "ודבש". וב'ירושלמי' שם: "ודבש, אלו התמרים. יכול דבש ממש וכו', אלא אלו התמרים". וראה להלן ה"ד, ובפירוש המשנה שם למשנה ג, וצ"ע. 23) 'ירושלמי' שם: "פשיטא הדא מילתא (= פשוט הוא דבר זה), הפריש ביכורים חוץ משבעת המינים, לא קדשו".

ג. אֵין מִבִּיאִין²⁴ לֹא מִתְּמָרִים שְׁפֵהָרִים²⁵, וְלֹא
17 מִפְּרוֹת שְׁפֵעֲמָקִים, וְלֹא מִזֵּיתִי שְׁמֵן שְׁאִינָן מִן
18 הַמִּבְּחָר²⁶; אֶלָּא²⁷ מִתְּמָרִים שְׁפֵעֲמָקִים וּמִפְּרוֹת
19 שְׁפֵהָרִים, לְפִי שֶׁהֵן מִן הַמִּבְּחָר. [וְאִם הֵבִיא²⁸ שְׁלֹא
20 מִן הַמִּבְּחָר], כְּגוֹן תְּמָרִים שְׁפֵהָרִים, וְתְאֲנִים סוּרוֹת
21 וּמִרְקָבוֹת²⁹, וְעֲנָבִים מְאֻפָּקוֹת וּמַעֲשָׂנוֹת³⁰ - לֹא
22 נִתְקַדְּשׁוּ³¹.

24) שם, מ"ג. 25) שגדלים בהרים. 26) ב'ירושלמי' שם: זית שמן (הנוכר בכתוב), זה אגורי וכו'. ולמה נקרא שמו אגורי, שהוא אגור שמנו לתוכו, וכל הזיתים מאבדין שמן. וכל אלו פטורין מביכורים. וראה במשנה-למלך.

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 11 **שְׁבַעֲפֻרִים שֶׁפָּקְדוּ אַחֲרֵי חֲנֻכָּה הֵן חֲשׁוּבִין מִשְׁנֵה**
 12 **הַבָּאָה⁵¹, וְיִנְיָחָם⁵² עַד⁵³ אַחֲרֵי עֲצָרָת.**

(42) ביכורים פ"א מ"ג, וחלה פ"ד מ"י. (43) הוא חג השבועות, שנאמר (שמות לד, כב) "וחג שבועות תעשה לך ביכורי קציר חטים". (44) הן שתי הלחם הקרבים בו ביום (ויקרא כג, יז) וגו': "אשר תזרע בשדה". כלומר, שתי הלחם הם ביכורי מעשר, והם קודמין לביכורים אשר תזרע בשדה, וראה להלן. (45) ביכורים וחלה שם: "אנשי הר צבועים הביאו ביכוריהם קודם לעצרת, ולא קיבלו מהם". (46) תוספתא ביכורים פ"א ה"א (כסף-משנה). (47) כלומר, בעזרה, שכיון שכבר הביאם - יצא ידי חובתו (מנחות סח, ופ"ז מהל' תמידין ומוספין הי"ז). (48) וקודם לכן אינו קורא עליהן, אף-על-פי שבדיעבד יצא (ראה למעלה) - חששו שמא יקבעו הדבר לחובה להביא ביכורים קודם לעצרת ('ירושלמי' סוף חלה). (49) בביכורים שם מ"ו: "מעצרת ועד החג (= חג הסוכות), מביא וקורא. מן החג ועד חנוכה, מביא ואינו קורא". משמע שמחנכה ואילך - אינו מביא (כסף-משנה). (50) ואילו אלו שביכרו לפני חנוכה, והיו ראויים להבא, נדחו לגמרי, ולא יביאם כלל, וכן אמרו ב'ירושלמי' שם: "הפרישן קודם לחנוכה, ועבר עליהן חנוכה, ירקבו (כן היא הגירסא המדויקת. והכוונה, שנתקדשו כיון שהפרישם קודם חנוכה בזמן שהיו ראויים להבאה, אלא שאסרו להביאם). לאחר חנוכה (כלומר הפרישם אחר החנוכה, אף-על-פי שביכרו קודם חנוכה) לא קדשו". וטעמו של דבר, שקבעו חכמים את הזמן שבין חג השבועות לחנוכה להבאה, לפי שהזמן הזה הוא בכלל: "וחג הקציר", כיון שעדיין פירות מצויין בשדה, אבל לאחר חנוכה, ששוב אין הפירות מצויין בשדה, אין מביאין כלל. וראה ברע"ב שם. (51) לענין זה שאין להביאם עתה למקדש, והרי הם כפירות השנה שהקדימו לצמות. אבל פשוט הוא שאין מביאין אותם כביכורים על פירות שהנטו לאחר טו בשבט, שזה הוא מן הישן על החדש, ראה להלן. (52) כנ"ל. והוא ב'ירושלמי' שם, וראה ב'מראה הפנים'. והראב"ד חולק וסובר שהפירות שביכרו לאחר חנוכה לא נתקדשו כלל, כיון שהם פסולת בלבד, ודינם כדין תאנים סורות הנ"ל בה"ג. (53) בדפוס רומי, תיבה זו ליתא.

- ז. **אֵין מְבִיאִין בְּפֻרִים לֹא מִן הַחֹדֶשׁ עַל הַיֶּשֶׁן וְלֹא**
 מִן הַיֶּשֶׁן עַל הַחֹדֶשׁ⁵⁵. **פִּיזֵד? לֹא יָבִיא מִפְּרוֹת**
 שֶׁחֲנָטוּ קֹדֶם חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּשִׁבְטָם עַל פְּרוֹת שֶׁחֲנָטוּ
 אַחֲרֵי חֲמִשָּׁה עָשָׂר בִּפְנֵי⁵⁶. **אֶחָד הַנְּטוּעַ⁵⁷ וְאֶחָד הַעוֹלָה**
 מֵאֵלּוּ; **שְׁנָאֹמֶר: בְּפֻרִי כָּל אֲשֶׁר בְּאֶרְצָם.**

(54) 'ירושלמי' שם. (55) שנאמר במעשר (דברים יד, כב) "עשר תעשר וגו', היוצא השדה שנה שנה", שאין מעשרין לא מן החדש על הישן ולא מן הישן על החדש (תרומות פ"א מ"ה), וביכורים הוקשו למעשר (יבמות עג, א). שזה הוא ישן על החדש, וכן להיפך ('ירושלמי' שם). וכל זה בפירות האילן שראש השנה שלהם בטו בשבט (פ"ה מהל' תרומות הי"א, ופ"א מהל' מעשר שני ה"ב), אבל תבואות וכיוצא בהן - ראש השנה שלהן באחד בתשרי (שם ושם). ועי' רב"ז. (57) במנחות פד: "ואין לי אלא

(27) שם, מ"י. (28) המוקף אינו בדפוס רומי, ונוסף בדפוסים אחרים, וכן צריך להיות (משנה-למלך). וכן הביא 'מעשה רוקח' בשם נוסח אחר. וב'ירושלמי' שם: "בתמרים שבהרים ובפירות שבעמקים וכו', רבי יוחנן אמר לא קדשו, ורבי שמעון בן לקיש אמר קדשו". והלכה כרבי יוחנן, ולמד כן (מנחות פד): "ממה שנאמר 'מארצך' - ולא כל ארצך". וכן אמר עולא שם. (29) [ב'ירושלמי' שם: "תאנים סוכות מנוקבות", וזה מתפרש על פי המשנה בשביעית (פ"ב מ"ה, והובאה להלן פ"א מהל' שמיטה ה"ה) "סכין את הפגין ומנקבים אותם". ופירש רבינו שם: "סכין, מושחין בשמן למהר בישולן. ומנקבין, עושין בתאנים נקבים, וכן מנהג התאנים בקצת מקומות אצלנו שאינן מתבשלין עד שימשחו בשמן עץ דק ונוקבין בו מקצת כל תאנה מהם". ובדפוס רומי "ותאנים סוכות ומנוקבות", וכן הביא 'מעשה רוקח' בשם נוסח אחר, וצ"ל כב'ירושלמי' הנ"ל]. (30) 'ירושלמי' שם. ואף זה מתפרש על-פי המשנה (שם, מ"ב) "מאבקין, מעשנין" (והובא להלן שם). ו"מאבקין" היינו שמפזרים עליהם האבק, ו"מעשנין" היינו שעושים תחתיהם עשן להרוג התולעים (פירוש המשנה, שם). (31) ב'ירושלמי' ובבבלי מס' מנחות שם אמרו כן בתמרים שבהרים, ומזה למד רבינו לתאנים סורות (כסף-משנה).

- ד. **אֵין³² מְבִיאִין בְּפֻרִים מִשְׁקִין³³, חוּץ מִזֵּיתִים**
וְעִנְבִים בְּלִבְד; שְׁנָאֹמֶר: פְּרִי³⁴ הָאֲדָמָה - [וְלֹא
מִשְׁקָה]³⁵. וְאֵם הִבִּיא³⁶ מִשְׁקִין - אֵין מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ.

(32) תרומות פ"א מ"ג. וכדעת הבבלי חולין ככ, ב. ולא כדעת ה'ירושלמי' (תרומות שם ה"ג). וראה בפירוש המשנה לחלה פ"ד מ"א. (33) כלומר, מפריש פירות ביכורים וסוחטם, ומביא המשקה. (34) בחולין שם: "דתני רבי יוסף פרי", פרי אתה מביא, ואי אתה מביא משקה. הביא ענבים ודרכן, מנין (כלומר, מנין שמשקין היוצאים מזיתים וענבים מביאים אותם ביכורים), תלמוד לומר: תביא (= אשר תביא מארצך. והיה לו לכתוב: אשר מארצך - רש"י"). (35) בדפוס רומי, ליתא תיבות אלו. (36) בחלה שם: "יוסף הכהן הביא ביכורי יין ושמן ולא קיבלו ממנו". ואף שרבינו פסק כמשנת תרומות הנ"ל, שמביאין יין ושמן - למד רבינו מכאן ששאר משקין אין מקבלין אותם (כסף-משנה).

- ה. **הַקְּרוּבִים³⁷ לִירוּשָׁלַיִם מְבִיאִין תָּאֲנִים וְעִנְבִים**
לִחֵם³⁸, וְהַרְחוּקִין מְבִיאִין אוֹתָן³⁹ גְּרוּגְרוֹת⁴⁰
וְצִמּוּקִין⁴¹.

(37) ביכורים פ"ג מ"ג. (38) שהם יפים מן הגרוגרות והצימוקים. (39) את התאנים והענבים. (40) תאנים יבשות. (41) ענבים מיובשים שהם מתקיימים יותר בדרך הרחוקה. ונראה מדברי רבינו שאם הביאו הקרובים גרוגרות וצימוקים, שמקבלים מהם - שהרי הרחוקים מביאים אותם לכתחילה.

- ו. **אֵין⁴² מְבִיאִין בְּפֻרִים קֹדֶם לַעֲצָרָת; שְׁנָאֹמֶר: וְחַג**
הַקְּצִיר⁴³ בְּפֻרִי מַעֲשִׂיךְ⁴⁴. וְאֵם הִבִּיא⁴⁵ - אֵין מְקַבְּלִין
מִמֶּנּוּ, אֶלֶּא⁴⁶ יִנְיָחָם שָׁם⁴⁷ עַד שֶׁתְּבֹא עֲצָרָת וְיִקְרָא
עֲלֵיהֶן⁴⁸. וְכֵן⁴⁹ אֵין מְבִיאִין בְּפֻרִים אַחֲרֵי חֲנֻכָּה⁵⁰,

11 הָעֶקֶר וְהַצֵּד הַמְּבָרָךְ - אֵינוֹ מְבִיא בְּכוֹרִים לֹא מִמֶּה⁷¹
12 שֶׁהוּצֵיא בְּרִשׁוֹת זו⁷² וְלֹא מִן הַצֵּד שֶׁבְּרִשׁוֹת
13 הָאַחֲרוֹן⁷³; שֶׁנֶּאֱמַר: בְּכוֹרֵי אֲדָמָתָךְ - עַד שִׁיהִיו כָּל
14 הַגְּדוֹלִין מֵאֲדָמָתָךְ⁷⁴.

~ נקודות משיחות קודש ~

...שנאמר ביכורי אדמתך, עד שיחיו כל הגידולין מאדמתך". ברוב המצוות התלויות בארץ, חלות החיוב תלוי בכיבוש הארץ ובחלוקתה, שהם הגורמים את חיוב המצוה. משא"כ לגבי ביכורים חלות החיוב תלוי בביאה לארץ בלבד, והתנאי "וירשתה וישבת בה" אינו גורם חלות החיוב אלא שהוא רק כהסרת "ארי דרביע עליה", כי קיום המצוה אפשרי רק כשיש לאדם שדה, כמו שאומר "הבאתי את ראשית פרי האדמה אשר נתת לי ה'", היינו לאחר ירושה וישיבה שלו כשיש לו חלק מבורר בארץ, אבל חלות החיוב הוא מיד בביאה לארץ ואינו תלוי בירושה וישיבה.

(על־פי לקו"ש חלק ל"ד עמוד 149)

(66) ביכורים פ"א מ"א. (67) כלומר, הטמין יחור של אילן בתוך שדהו והוציאו ברשות הרבים. (68) שלא ברשות. וראה בהלכה הסמוכה. (69) שאינו רשאי לעשות כן. (70) שכשם שאינו רשאי לעשות כן באופן שדרך היחיד באמצע, כן אסור לעשות כן באופן שדרך הרבים מפסקת, שהרי אין עושין חלל תחת רשות הרבים ('ירושלמי' ה"א, וכן פסק רבינו בפ"ג מהל' נזקי ממון הכ"ג) ולא כרבי יהודה (במשנה שם) שאמר "כזה מביא", לפי שהוא סבר עושין חלל תחת רשות הרבים ('ירושלמי' שם). (71) שם. (72) כלומר, מן הפירות שיצאו מן העיקר. (73) כלומר, מן המוברך. (74) שם, מ"ב.

15 יא. נָמַץ ⁷⁵ לוֹ חֲבֵרֹת ⁷⁶ רָשׁוֹת לְחִבְרִית ⁷⁷ בְּתוֹךְ שָׁלוֹ,
16 אָפְלוּ לִשְׁעָה ⁷⁸ - הָרִי זֶה מִבֵּיא בְּפִרְיִים ⁷⁹, וְאִם ⁸⁰ הִיָּה
17 הָאֵילָן סָמוֹךְ לְמַצֵּר חֲבֵרֹת ⁸¹ אוֹ נוֹטָה לִשְׂדֵה חֲבֵרֹת,
18 אִם עַל פִּי שְׁחִיב לְחִרְחִיק ⁸² - הָרִי זֶה מִבֵּיא מִמֶּנּוּ
19 וְקוֹרָא; שְׁעַל מִנֵּת פֶּתֶן ⁸³ הַנְּחִיל יִהְיֶשֶׁע אֶת הָאֲרִיזִי ⁸⁴.

(75) "ירושלמי" שם. (76) [אבל ברשות הרבים לא מועילה רשות, שלא אמרו (מגילה כו.) ששבעת טובי העיר (= נבחרי העיר) במעמד אנשי העיר יש להם רשות למכור בית הכנסת של רבים (שם) - אלא בכפרים, אבל בכרכים שאינו של הכפר אלא לכל ישראל - אין רשות לבני הכרך למכור בית הכנסת (שם). וכדעת רבינו חננאל (הובא ברשב"א בבא-בתרא ס.) שבני רשות הרבים אינם רשאים למחול. ומה שאמרו (בבא-בתרא כג.) "אחולי אחיל בני רשות הרבים גביה", זה אינו לא ברי"ף ולא ברא"ש, וכן אינו בשני כתב־יד שם (דק"ס שם). ולפי נוסחתנו יש לומר שמדובר בכפר ולא בכרך, כנ"ל. ועי' ב'תוספות' שם ד"ה אחולין]. (77) כן הוא ב'ירושלמי' שם. [ונראה שנטילת רשות אינה מועילה אלא להברכה, אבל לא לנטיעה בתוך של חבירו. וכן דעת הראב"ד להלן בהי"ג]. (78) כלומר, לתקופה מסוימת. וכדעת רבי יונה שם. (79) אפילו מן

שתזרע, עלו מאליהן מנין, תלמוד לומר (שמות כג, טז) "בשדה" (כלומר, הצומח בשדה מאליי). ואין לי אלא בשדה, מנין לרבות שבג ושבחרובה וכו' תלמוד לומר (במדבר יח, יג) בכורי כל אשר בארצם. ורבינו הביא הפסוק "אשר בארצם" גם לגבי עולה מאליו, שהוא כולל הכל (רדב"ז).

ח. ופרות⁵⁸ של שתמין⁵⁹ - תיבין בבורים ; שנאמר :
 פורי כל אשר בארצם [אשר יביאו].

58) בחולין קלו, א: "ביכורים, אף-על-גב דכתיב (דברים כו, ב) [מ]ארצך (בלשון יחיד) דידך אין, דשותפות לא, כתב רחמנא: בכורי כל אשר בארצם (לשון רבים, לרבות שותפים)". 59) אפילו שותפות ישראל וגוי, לפי שאין קנין לגוי בארץ ישראל, להפקיעה מקדושתה (למעלה פ"א מהל' תרומות ה"י, ולהלן הט"ו). ולכן לא מעטו בחולין שם, שותפות עם גוי, כדרך שמעטו שם לענין כבוד ועוד דברים ('אור שמח', וכן כתב 'מעשה רוקח').

ט. הַגְדֵּל⁶⁰ בְּעֶצְיִן, אֶף עַל פִּי שֶׁהוּא נִקְוֵב⁶¹, וְהַגְדֵּל
בְּסִפְיָהּ⁶² - אֵינוֹ מֵבִיא מְמוֹנוֹ כֹּל עֵקֶר; שְׁנֵאמָר:
בְּאַרְצֶם⁶³. אֲבָל מֵבִיא⁶⁴ מִזֶּה הַגְדֵּל בְּגַן אוֹ בְּחִרְבָּה⁶⁵.

60) ברייתא מנחות פה, א. 61) אף-על-פי שלדעת ריש לקיש, חילקו (שם פד): בין נקוב לאינו נקוב, על פי סתירה שבין שתי ברייתות, שהאחת אומרת שבעצין "מביא וקורא", והאחת אומרת "מביא ואינו קורא" - לפי הברייתא האחרונה (שם פה.), שעליה סמך רבי יוחנן, האומרת שבעצין "אינו מביא כל עיקר", ובגן ובחורבה "מביא וקורא", ואינה מחלקת בעצין גופו בין אינו נקוב, "שאינו מביא כל עיקר" לבין נקוב ש"מביא וקורא" - נראה מפורש, שאף בעצין נקוב אינו מביא כל עיקר (ר"י קורקוס). וראה ב'קרי' ספר' וב'מעשה רוקח'. 62) כל סוגי הספינה למיניה: של חרס ושל עץ, גוששת בארץ. ואף זה נלמד מהברייתא הנ"ל, שסתמה וכתבה "ושבספינה אינו מביא כל עיקר" ולא כסוגיית הגמרא (למעלה שם פד: לדעת ריש לקיש ע"פ הסתירה שבין שתי ברייתות) המחלקת בין ספינה של חרס, שמביא וקורא, לבין ספינה של עץ שמביא ואינו קורא. 63) בדפוס רומי: בארצ' (= בארצכם), וראה ב'מעשה רוקח'. ונראה שצ"ל "מארצך", כמו שהוא במנחות שם לדעת רבי יוחנן: "מארצך, ולא כל ארצך", למעט שלא מן המובחר (ראה למעלה ה"ג), ואף הגדל בעצין ובספינה אינו מן המובחר, ראה במנחות שם. 64) וקורא. כמפורש בברייתא שם. וראה להלן סוף ה"ג, ובפ"ד ה"ג. 65) אף כאן אין חילוק בין גג של מערה לגג של בית, ובין חורבה עבודה לחורבה שאינה עבודה, ולא כמו שחילקו שם בגמרא, שהרי הברייתא הנ"ל אינה מחלקת ביניהם (ר"י קורקוס).

6 ל. הנוטע⁶⁶ אילן בתוך שדהו והבriכו⁶⁷ לתוף שדה
7 חבri⁶⁸ או לרשות הרבים⁶⁹, או שקה נוטע בשדה
8 חבri או ברשות הרבים והבriכו בתוף שדהו, או
9 שקה עקרו בתוף שדהו והבriך קצתו בתוף שדהו
10 ודרך הרבים או דרך היחיד מפסקת⁷⁰ באמצע בין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(שם, הערה כג), שכיון שמכר לו שלשה אילנות, מן הסתם מכר גם את זכות השימוש בשטח שסביב האילנות. 96 כלומר, שאין לו קנין בעלות בגוף הקרקע, אלא זכות שימוש בלבד (רדב"ז. ועי' ראב"ד). 97 והרי זה בכלל "אדמתך", ומביא וקורא. 98 משנה, שם. 99 כלומר, התנה כן בשעת הקנייה. 100 וגם קורא, שהרי יש לו קרקע (ר"י קורקוס וכסף-משנה). ורבינו סמך על מה שכתב להלן פ"ד הי"ג, וראה למעלה הערה עח.

- יד. הלוקח¹⁰¹ פירות תלושין¹⁰² ולקח הקרקע¹⁰³ - 10
הרי זה מביא בכורים¹⁰⁴, שהרי יש לו¹⁰⁵ קרקע
ופירותיה. מכר לו¹⁰⁶ פירות חוץ מן הקרקע¹⁰⁷, אפילו
מחברים¹⁰⁸ - מוכר אינו מביא, שהרי אין לו פירות;
ולוקח אינו מביא¹⁰⁹, שהרי אין לו קרקע. חזר
המוכר ולקח הפירות מן הלוקח - הרי זה מביא,
שהרי יש לו קרקע ופירותיה¹¹⁰. 16

101 "ירושלמי" שם פ"א ה"ח: "רבי בון בר כהנא, בעי קומי רבי אילא, מכר לו שדה בקמתה (המחבורת לקרקע) מהו שיביא ממנה ביכורים, אמר ליה למה לאו. עד כדון לחה, אפילו יבישה (בתמיה), אמר ליה, אפילו יבישה, אפילו קצורה (כלומר, שתבואתה תלושה), מעתה אפילו חטים, כך אנו אומרים הלוקח מן השוק מביא ביכורים". כלומר: קנה פירות מן השוק, ושוב קנה גם הקרקע - הרי זה מביא ביכורים (ר"י קורקוס ורדב"ז). 102 כלומר, אפילו תלושין. 103 אפילו אחר שלקח הפירות, ראה למעלה. 104 וקורא. ראה למעלה הערה עח. 105 בשעת הבאת הביכורים. 106 "ירושלמי" שם: "מכר לו פירות ושייר לו קרקע, המוכר אינו יכול להביא שאין לו פירות וכו' הדא אמרה, חזר ולקחן ממנו, מביא". 107 כי דין הוא שהקונה פירות, לא קנה קרקע. קל-וחומר מקונה אילן שלא קנה קרקע (למעלה הי"ג). 108 החידוש בזה הוא לגבי הלוקח, שאף-על-פי שהפירות מחוברים, אינו מביא. 109 בבא זו של לוקח, אינה ב"ירושלמי" שם, ומקורה בבבלי בבא-בבא פא, א - שאמרו שם שהלוקח פירות מן השוק, אינו מביא ביכורים. 110 ולא כתב כאן אם חזר הלוקח ולקח הקרקע מה דינו, שכבר כתב כן למעלה בתחילת ההלכה.

- טו. המוכר¹¹¹ שדהו לעובד פוככים וחזר ולקחה¹¹² - 17
ממנו¹¹³ - הרי זה מביא ממנה בכורים מן התורה¹¹⁴;
שאינה נפקעת מן המצוה בקנין העובד פוככים¹¹⁴,
כמו שבארנו¹¹⁵. 20

111 משנה, גיטין מז, א. וגרס שם: "המוכר שדהו לגוי, וחזר ולקחה ממנו ישראל, הלוקח מביא ממנו ביכורים". וכן הוא במשניות שם. 112 כלומר, חזר וקנה ממנו את השדה, וכן כתב בפ"א מהל' תרומות הי". [נשאם לא קנה השדה - אינו מביא, שהרי אין לו קרקע. ראה בהלכה הקודמת]. 113 במשנה שם: "מפני תיקון העולם". אבל בגמרא (שם: ביאור, שבאמת הוא חייב מן התורה, אלא ששתי תקנות היו: מתחילה תיקנו שלא יביא בכורים אף-על-פי שמן התורה חייב הוא, לפי שאין קנין לגוי),

הפירות שגדלו ברשות חבריו. שכיון שנתן לו רשות, הרי זה בכלל: "ביכורי אדמתך". ופשוט שהוא מביא וגם קורא, וכן מפורש ב"ירושלמי" שם (ועי' בר"י קורקוס בשם השגת הראב"ד כ"י). ורבינו סמך על מה שכתב להלן בפ"ד הי"ג: "ושאר המביאין חוץ מאלו - מביאין וקורין". וראה עוד להלן הי"ג (ר"י קורקוס). 80 בבא-בבא כז, ב - בשם רבי יוחנן. 81 כלומר, בתוך ד' אמות. 82 כמפורש בפ"י מהל' שכנים ה"ח. וכסתם משנה שם כז, א. (וראה ב'תוספות' שם ב. ד"ה אומר, ושם כז: ד"ה גזלן) ושם כז, ב. 83 שיוכל להביא ביכורים ולקרא עליהם, ולא יחשב כגזלן. 84 בפ"ה מהל' נזקי ממון ה"ג, מנה רבינו עשרה תנאים שהתנה יהושע בשעה שחלק את הארץ, ולא מנה שם תקנה זו. ובבא-קמא פב, א - הקשו מדוע לא נמנה תנאי זה בכלל התנאים, ותירצו שמחלוקת היא בדבר. ואם כן, דברי רבינו צריכים-עיון (משנה-למלך). וביאור שמח' (בבא-קמא שם) יישב על נכון: הרי עשרה תנאים אלו נוהגים גם בחוצה-לארץ (שם ה"ה), ואילו תקנה זו אינה אלא משום מצות ביכורים, ואינה אלא בארץ ישראל.

- יב. האריסין והחכירין⁸⁵, ובעלי זרוע⁸⁶ שאונסין את 1
הבעלים ולוקחין מהן ארצותם בפחות⁸⁷, והגזלנין⁸⁸ 2
- אינן מביאין בכורים, ואפילו⁸⁹ נתיאשו הבעלים⁹⁰; 3
שנאמר: בכורי אדמתך⁹¹. 4

85 ביכורים פ"ב מ"ב (ודלא כרבי יהודה, שם מ"א). האריסים הם העובדים בשדה אחרים תמורת מחצה או שליש או רביע מן התבואה. והחכירין הם החוכרים השדה תמורת סכום קצוב של תבואה. וראה בפ"ו מהל' מעשר הי"ג. ובפירוש המשנה שם פירש להיפך, וצ"ע. 86 במשנה: והסיקירקין. 87 ולא אמרו שמי שאנסוהו עד שמכר שדהו, ממכרו ממכר, אלא כשלקח דמי המקח, ולא פחות. וראה בפ"י מהל' מכירה ה"א. 88 שגוזלים ואינם נותנים כסף כלל. 89 "ירושלמי" שם. 90 ש"הקרקע אינה נקנית לעולם לגזלן, אלא ברשות בעליה עומדת, ואפילו וכו' ונתיאשו הבעלים" (פ"ח מהל' גזילה הי"ד). 91 וכל אלו, אין הקרקע שלהם (משנה, שם).

- יג. הקונה⁹² אילן בתוך שדה חברו - אינו מביא, 5
לפי שאין לו קרקע⁹³. שלשה⁹⁴ - יש לו קרקע⁹⁵. 6
ואף על פי שאין לו אלא אילנות בלבד⁹⁶, הרי הוא 7
כמי שקנה קרקע⁹⁷. קנה⁹⁸ אילן אחד וקרקעו⁹⁹ - 8
הרי זה מביא¹⁰⁰. 9

92 תוספתא ביכורים פ"א ה"ב (כדעת חכמים ולא כרבי מאיר), ו"ירושלמי" שם ה"א. 93 כלומר, ברור הדבר שאין לו קרקע (וראה להלן פ"ד ה"ד, שבקונה שני אילנות - הדבר בספק), ורוצה לומר שאין לו שום זכות שימוש בקרקע חוץ מעצם יניקת האילן בקרקע חברו, ולכן אין זה בכלל "אדמתך". 94 כלומר, קנה שלשה אילנות בתוך שדה חברו. 95 שם פ"א מ"א. כלומר, קרקע הראוי להם (פכ"ד מהל' מכירה ה"א-ב). והיא זכות השימוש בקרקע שבסביבות האילנות, לשטוח פירות וכיוצא בזה

(127) במשנה, שם: "תוספת הביכורים מין במינו - נאכלת בטהרה - ופטורה מן הדמאי", אבל עיטור ביכורים: מין בשאינו מינו וחייב בדמאי, עיי"ש. וראה להלן בדין עיטור ביכורים לענין אכילה בטהרה. (128) משנה, שם. (129) שאין מביאים ביכורים מהם אלא מדבריהם (למעלה ה"א). (130) שהרי לא מיעטו במשנה את ההבאה מחוצה-לארץ אלא מדין התוספת, ולא מדין העיטור (וראה להלן), ובמשנה שם נראה שהעיטור נאכל בטהרה כמו התוספת, שהרי לא מיעטוהו שם אלא מפטור דמאי (וראה ב'תוספות יום טוב' שם), ואם העיטור שבחוצה-לארץ לא נתמעט מאכילה בטהרה, קל-וחומר לתוספת שבחו"ל שלא נתמעטה. ומה שכתב הרדב"ז שלדעת רבינו מה שאמרו (מ"י) "תוספת הביכורים נאכלת בטהרה", היינו בחוצה-לארץ - תמוה שהרי בסיפא אמרו "פטורה מן הדמאי", ואילו בחוצה-לארץ לא גזרו כלל על הדמאי, כמפורש בפ"ג מהל' מעשר ה"ג. ועי' בר"י קורקוס. (131) שם מ"ט, כרבי עקיבא. (132) כלומר, אפילו אם הביאם מסוריא. [שאין חילוק בין ארץ ישראל לבין סוריא אלא לענין התוספת, ולא לענין העיטור, ראה למעלה].

ואחר-כך חזרו ותיקנו שיביא. (114) שאם יש לו קנין בארץ ישראל - אף-על-פי שחזר וקנה ממנו, הרי זה ככיבוש יחיד (הל' תרומות שם). (115) שם. וכתב ר"י קורקוס שאפשר שכשם שבתרומות ומעשרות, אם נתמרח ביד גוי, פטור מתרומות ומעשרות (שם ה"א), כמו כן לענין ביכורים, אם ביכרו ביד גוי - פטורים מביכורים. והראב"ד כתב: "אע"פ שביכרו ברשות גוי". [וכוונתו לחייב מדרבנן. והוא הולך לשיטתו, שגם במעשרות חייב מדרבנן, אם מרחו הגוי, ראה פ"א מהל' מעשר ה"ט בהשגת הראב"ד].

1 טז. אַשְׁרֵה¹¹⁶ שְׁבִטְלָה¹¹⁷ - אֵין מְבִיאִין מִמֶּנָּה
2 בְּפוּרִים¹¹⁸; שֶׁהַבְּפוּרִים כְּקָדְשֵׁי מִקְדָּשׁ הֵן¹¹⁹.

(116) 'ירושלמי' ביכורים פ"א ה"ב. (117) מדובר באשירה של גוי שביטלה (ראה פ"ח מהל' עבודה זרה ה"ח, י"א) וחזר ישראל ולקחה ממנו (ראה בהלכה הקודמת), אבל אשירה של ישראל אינה בטילה עולמית (הלכות עבודה זרה, שם ה"ט). (118) אף-על-פי שתנאנו הפירות אחר שנתבטלה, אין מביאין ממנה ביכורים, כשם שבנעבד אסור גם העובר (פ"ג מהל' איסורי מזבח ה"ב-יג). אולם, חפירות של השנה הבאה דומים לנתעברה אחר שנעבדה, שכשר הוולד לקרבן (שם ה"ג). ועי' רדב"ז. (119) ראה להלן פ"ג ה"א.

3 יז. הַבְּפוּרִים¹²⁰ אֵין לָהֶם שְׁעוֹר מִן הַתּוֹרָה, אֲבָל
4 מִדְּבָרֵיהֶם¹²¹ צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ אֶחָד מִשְׁשֵׁים. וְהוֹרָצָה¹²²
5 לַעֲשׂוֹת כָּל שְׂדֵהוּ בְּפוּרִים - עוֹשֶׂה¹²³.

(120) פאה פ"א מ"א. (121) אף-על-פי שבמשנה (שם פ"ב מ"ג) אמרו: "שהתרומה והמעשר וכו' ויש להם שיעור וכו' מה שאין בביכורים", והרי השיעור שבתרומה גדולה אינו אלא מדרבנן (פ"ג מהל' תרומות ה"א-ב), ואם כן, ביכורים אין להם שיעור אפילו מדרבנן (וראה בפירוש המשניות וברע"ב שם) - פסק רבינו כברייתא ב'ירושלמי' ביכורים פ"ג ה"א ('מלאכת שלמה' בפ"ב מ"ג). ועי' 'מאירי' חגיגה, הוצאת "מוריה" עמוד יא, ובהערות הרב ניסן זק"ש שם עמוד סא. (122) ביכורים פ"א מ"ד. (123) ב'ירושלמי' שם ה"ג: "דכתיב, וראשית כל בכורי כל" (אף אם הכל ביכורים).

6 יח. הַפְּרִישׁ¹²⁴ בְּפוּרֵי וְחִזְרֵי¹²⁵ וְהוֹסִיף עֲלֵיהֶן או
7 עֲטָרָן¹²⁶ - הֲרִי הַתּוֹסֶפֶת כְּבְּפוּרִים¹²⁷. בְּמָה דְּבָרִים
8 אֲמֹרִים? כְּשֶׁהִבִּיא מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל¹²⁸; אֲבָל אִם הִבִּיא
9 מִמֶּכָּר הִרְדֵּן אוֹ מִסּוּרְיָא¹²⁹ - אֵינָה כְּבְּפוּרִים. וְאֵף
10 עַל פִּי שְׂאִינָה כְּבְּפוּרִים, אֵינָה נֶאֱכָלֶת אֲלָא
11 בְּטָהֳרָה¹³⁰. וְאֵין¹³¹ מְעַטְרִין אֶת הַבְּפוּרִים בְּכָל
12 מְקוֹם¹³² אֲלָא מִשְׁבַּעַת הַמִּינִים.

(124) שם פ"ג מ"א. (125) כלומר, שנמלך להוסיף או לעטר. ופשוט הוא שאינו חייב לא להוסיף על הביכורים ולא לעטרם, ואין זה אלא הידור מצוה, וראה ב'תוספות אנשי שם' מ"י שם. (126) שם, מ"י: "תוספת הביכורים, מין במינו (שמוסיף מאותן פירות שמביא ביכורים). ועיטור הביכורים, מין בשאינו מינו (= משבעת המינים כדלהלן)".

13 יט. בִּיעֵד¹³³ מִפְּרִישֵׁי הַבְּפוּרִים? יוֹרֵד¹³⁴ אֶדָם לְתוֹךְ
14 שְׂדֵהוּ¹³⁵ וְרוֹאֶה תֵּאֲנָה שְׁבִכָּה¹³⁶, אֲשָׁכּוּל עֲנָבִים
15 שְׁבִכָּרִי, רִמּוֹן שְׁבִכָּרִי - קוֹשֶׁן בְּגָמִי¹³⁷ וְאוֹמֵר: הֲרִי
16 אֵלוּ בְּפוּרִים. וְהֵם נֶעֱשִׂים בְּפוּרִים בְּמִחְבָּר¹³⁸ מִשְׁקָרָא
17 לְהֵן שָׁם¹³⁹, וְאֵף עַל פִּי¹⁴⁰ שְׁעִדִין לֹא בְּשָׁלוּ כָּל
18 צִרְכָּן. וּמִשְׁנִימָרוּ וְיִתְלָשֶׁם מִן הַקֶּרֶק - אֵינוֹ צָרִיךְ¹⁴¹
19 לְחִזֹּר וּלְקַרֹּת לָהֶם שָׁם. לֹא הַפְּרִישָׁן בְּמִחְבָּר¹⁴² וְלֹא
20 קָרָא לָהֶם שָׁם¹⁴³ וְיִתְלָשֶׁם - הֲרִי זֶה מִפְּרִישָׁם אַחֵר
21 שְׁנִתְלָשׁוּ¹⁴⁴. וְאִם נִטְמָאוּ הַפְּרוֹת כֻּלָּן - אֵינוֹ
22 מִפְּרִישׁ¹⁴⁵ בְּפוּרִים בְּטִמְאָה, אֲלָא מִפְּרִישׁ¹⁴⁶ מִן
23 הַטָּהוֹר¹⁴⁷ עַל הַטָּמֵא לְבִתְחִלָּה. וְאִם אֵין לוֹ פְּרוֹת
24 אַחֲרוֹת¹⁴⁸ לְהַפְרִישׁ מֵהֶן - יִרְאֶה לִי, שְׂאִינוֹ מִפְּרִישׁ
25 בְּטִמְאָה; שְׂאִין מִפְּרִישֵׁי לְאִבּוֹד¹⁴⁹. וְכֵן יִרְאֶה לִי¹⁵⁰,
26 שֶׁהַבְּפוּרִים שְׁנִיטְמָאוּ - אֵינוֹ מְסִיק בֵּהֶן הַתְּנוּרָה¹⁵¹
27 כְּתִרּוּמָה טִמְאָה¹⁵², מִפְּנֵי שֶׁהֵן כְּקָדְשֵׁי מִקְדָּשׁ¹⁵³.

(133) שם פ"ג מ"א. (134) כלומר, חייב להקדים ולקרוא לפירות שם, בעודם באילן. וראה ב'תוספות' בבבא-בטרא פא, א. וב'תוספות' אנשי שם' למשנה שם. (135) כלומר, כשהקרקע והפירות שלו (ראה למעלה ה"ד). (136) שבשלה, ואף אם לא בשלה כל צרכה, כדלהלן. (137) הוא גומא (מין עשב) שבשמות ב, ג (פירוש המשנה לשבת פ"ח מ"ב). וזוהי הפרשת הביכורים במחובר, ראה להלן. (138) שם, פ"ב מ"ד. ופ"ג שם, כדעת חכמים ולא כרבי שמעון. (139) אבל בלי קריאת שם, אין הפירות נעשים ביכורים. (140) 'ירושלמי' שם פ"ג ה"א: "מה טעמא דרבנן, ועתה הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה, בשעת הבאה, פרי (כלומר, צריך שיהא פרי מבושל כל צרכו). הא בשעת הפרשה, אפילו בוסר, אפילו פגין". (141) משנה פ"ג שם, כתנא-קמא ולא כרבי שמעון. (142) שלא קשרן בגמי, כנ"ל. (143) שלא אמר: הרי אלו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(157) [שאינם ראויים לאכילה (להלן פ"ג ה"ה) והרי הם כתאנים מרוקבות (למעלה שם) ובתמרים שבהרים (למעלה ה"ב), שנתמעטו מן הפסוק (דברים כו, ב) "אשר תביא מארצך" - "מארצך, ולא כל ארצך", כמפורש במנחות פד, ב]. (158) ומביאם ואינו קורא (להלן פ"ד ה"ט). (159) שם, מ"ט. (160) שאם יפסלו מהבאה, חייב להעמיד אחרים תחתיהם, כנ"ל. (161) הר הבית לאו דוקא, אלא הכוונה לעזרה, וכן נראה להלן שם ה"י (תוספות יום-טוב).

6 **כא. המפריש¹⁶² בפניו להעלותו בידו לירושלים -**
7 **לא ישלחם ביד שליח¹⁶³. ואם לקטן מתחלה על**
8 **מנת לשלחם ביד שליח - הרי זה מתיר לשלחם¹⁶⁴.**

(162) "ירושלמי" ביכורים פ"א ה"ה, בשם רבי יוחנן. (163) שם: "שכל הביכורים שנראו ליתור (= להחזיר אותם באכילה) בקרייה, אינם ניתנים אלא בקרייה", שהרי שליח מביא ואינו קורא (להלן שם סוף ה"ד), וכיון שהפירות הופרשו על דעת להעלותם הוא בעצמו - שוב לא יהיו מותרים באכילה, אלא משיקרא עליהם פרשת ביכורים. (164) שבשעת הפרשתם לא נתחייבו בקריאה.

יום שישי י"ב שבט ה'תשע"ט

פרק שלישי

(1) יבאר שהביכורים נותנים אותם לאנשי משמר, ושהם קרויין תרומה. כהן שאכל ביכורים חוץ לירושלים, אחרי שנכנסו לחומה. מאימתי הותרו לכהן. ואם הקריאה מעכבת אכילתו. ביכורים שיצאו חוץ למחיצתו וחזרו. ומה בין אכילת ביכורים לתרומה. שהביכורים טעונים כלי, ושלא יביאם בערבוביא. ואם הכלי הוא לכהן. תורים ובני יונה שמביאין עם הביכורים. ושיתודה עליהם. אם יש לאדם רשות ליתן הביכורים לעבדו בדרך. והסדר של התנופה. אם הביכורים טעונים לינה.

9 **א. הפפורים נותנים [אותן] לאנשי משמר² והן**
10 **מתלקים אותן ביניהן, כקדשי המקדש³. וכבר**
11 **בארנו שהן קרויין תרומה. ולפיכך, זר⁴ שאכל**
12 **בפפורים בכל מקום⁵ - חייב מיתה בידי שמים⁶. והוא**
13 **שיאכלם מאחר שנקנסו לחומת ירושלים.**

(2) כלומר, לכהנים של המשמר העובד באותה שעה.
(3) כלומר, אם באו לחלק ביכורים של כל אחד ואחד בפני עצמם, אבל ביכורים של אחד כנגד ביכורים של שני - אין מחלקים. (4) מי שאינו כהן. (5) כלומר: בעזרה, בירושלים וחוצה לה. (6) כתרומה.

14 **ב. היו מקצתן⁷ בפנים⁸ ומקצתן בחוץ: זה שבפנים**
15 **- חייבין עליו מיתה, והרי הוא הקדש¹⁰ לכל דבריו;**
16 **וזה שבחוץ - הרי הוא חליץ לכל דבריו.**

(7) של פירות הביכורים. (8) בתוך החומה. (9) זרים האוכלים אותו. אבל כהנים אינם חייבים עליו אלא מלקות.

ביכורים, כנ"ל. (144) ב"ירושלמי" פאה פ"א ה"ה: "הפריש ביכורים מכרי ממורח וכו'" (ומרוח הוא בתלוש. 'קרית מלך'). וכן נראה ממה שכתב רבינו להלן: "נטמאו הפירות כולן, אינו מפריש ביכורים בטומאה", וטומאה אינה אלא בתלוש ולא במחובר (פ"ב מהל' טומאת אוכלין ה"א). וראה בפירוש המשנה ביכורים פ"ב מ"ה. ואין אנו אומרים, שלדעת חכמים החיוב להפריש הוא דוקא במחובר ולא בתלוש, ולדעת רבי שמעון החיוב הוא דוקא בתלוש - אלא שלתנא-קמא החידוש הוא, שאפילו במחובר יכול להפריש, אבל מודים הם שאפשר להפריש גם בתלוש. (145) דבר זה נלמד ממה שאמרו במשנה שם: "תרומת מעשר שוה לביכורים בשתי דרכים וכו' ניטלת מן הסהור על הטמא". משמע שמן הטמא עצמו אינו מפריש (כסף-משנה). וטעמו של דבר, ראה להלן. (146) כן הוא במשנה הנ"ל. (147) מפירות טהורים. (148) טהורים. (149) מעילה י, א. ומנחות עד, א. אבל תרומה ומעשר שני מפרישים מן הטמא על הטמא (פ"ב מהל' תרומות ה"ד-טו, ופ"ג מהל' מעשר שני ה"ג), לפי שאין הפרשתם לאיבוד, שהרי תרומה טמאה ניתנת לכהן ליהנות בה בשעת שריפתה (הל' תרומות, שם), ומעשר שני ניתן לפדיון (הל' מעשר שני, שם), ואילו ביכורים אינם ניתנים להנות, כדלהלן, ואינם נפדים. וראה להלן. (150) ראה להלן. (151) יבמות עג, א. ו"ירושלמי" ביכורים פ"ב ה"א. (152) ראה בהל' תרומות שם, ופי"א שם ה"א. ורוצה לומר: אע"פ שהביכורים כתרומה (שם פט"ו ה"כ, ולהלן פ"ג ה"א-ה) - לענין זה אינם כתרומה, כדלהלן. (153) ביבמות שם, לא נתבאר הטעם למה אסור לבער ביכורים בטומאה, אם מפני שהוקשו למעשר שני, ואם כן אין זה אלא לדעת חכמים, ולא כרבי שמעון החולק על היקש זה (שם): או מפני שהם כקדשי המקדש (ביכורים פ"ג מ"ב, כדעת חכמים ולא כרבי יהודה), וקודש אסור לבער בו בטומאה (עי' ביבמות שם), ולפי זה יתכן כי גם להרבי שמעון שאינו מקיש ביכורים למעשר שני (שם), אסור להבעיר ביכורים בטומאה. אבל ב"ירושלמי" שם מפורש: "אמר רבי יהודה, אוף (= אף) בביכורים שנטמאו, דברי הכל (= אסור לבער)", היינו בין לחכמים המקישים ביכורים למעשר שני, ובין להרבי שמעון שאינו מקיש, אסור לבער בהם בטומאה, מפני שהם כקדשי המקדש. ומה שכתב רבינו "יראה לי" אינו על גוף ההלכה אלא על טעמה: "מפני שהן כקדשי מקדש" (כסף-משנה). ו"אור שמח" כתב שיש למחוק המילים "וכן יראה לי".

1 **כ. המפריש¹⁵⁴ בפניו ונמקן¹⁵⁵ או נכזו¹⁵⁶ או אבדו**
2 **או שנגנבו או שנטמאו¹⁵⁷ - חייב להפריש אחרים**
3 **תחתיהם¹⁵⁸; שנטמאו¹⁵⁹: תביא בית יי אלהיך -**
4 **מלמד, שהוא חייב באחריותו¹⁶⁰ עד שיביאם להר**
5 **הבית¹⁶¹.**

(154) ביכורים פ"א מ"ח. (155) "כמו נמסו. המק בשרו (זכריה יד, יב), אתם ימקו (ויקרא כו, לט), ואחרים רבים" (פירוש המשנה). ואינו מביא פירות רקובים, למעלה ה"ג. (156) כלומר, נגזלו. וכגירסת המשנה ב"ירושלמי" שנסמך "נכזו" לנגנבו ואבדו, ועי' תוספות יום טוב.

(23) כן הוא בפסחים לו: אבל ביבמות שם, למדו כן בהיקש ממעשר שני. ואם כן היה לרבינו לומר שלוקה מן התורה, כמו במעשר שני. (24) אפילו אנינות של תורה. (25) כיוון שאין בהם אלא לאו הבא מכלל עשה, שדינו כעשה.

ז. הפכורים טעונין כלי, שנאמר: ושמרת בטנא. ומצוה מן המכור להביא כל מין ומין²⁶ בכלי בפני עצמו²⁷; ואם הביאם בכלי אחד - יצא. ולא יביאם בערבוב²⁸, אלא שעורים מלמטה²⁹, וחסים על גביהן, וזיתים על גביהן, ותמרים על גביהן, ורמונים על גביהן, ותאנים למעלה מן הכל. ויהיה דבר אחד מפסיק בין מין ומין, כגון הוציץ³⁰ וחלה³¹ או עלין וכיוצא בהן. ומקריף לתאנים אשכולות של ענבים מבחוץ³².

(26) משבעת המינים שחייבים בביכורים. (27) בתוספתא שם: "מצוה להביא בשבעה כלים", והיינו כשיש לו ביכורים מכל שבעת המינים. (28) כל המינים יחד. (29) כן הוא בתוספתא. וטעם לסדר זה, שכל הנשמר (=אינו מתקלקל) ניתן למטה, וכל שאינו נשמר ניתן למעלה. (30) על דקל. (31) עשב בר, שהיו עושים ממנו מחצלאות. (32) כלומר, בתורת אחד מהמינים (שהרי עדיין לא מנה ענבים).

ח. הביאם³³ בכלי מתכות - נוטל הפהן הפכורים וחזור הפלי לבעלי³⁴. ואם הביאם בכלי ערבה וחלה וכיוצא בהן - הרי הפכורים והסלים לפניהם³⁵. ואם נטמאו³⁶ הפכורים³⁷ - אין הסלים לפניהם³⁸.

(33) בביכורים שם משנה ח: "העשירים מביאים ביכוריהם בקלתות (סלים) של כסף וכו', והעניים מביאים אותם בסלי נצרים וכו', והסלים והביכורים ניתנים לכהנים". ובבבא קמא צב. "מנא הא מילתא דאמרי אינשי, בתר ענייא אזלא עניותא, אמר ליה דתנן, עשירים מביאים ביכוריהם וכו'". וברש"י שם: והעשירים לא היו נותנין קלתותיהן לכהן (כלומר, היו נותנין להם והכהנים היו מחזירים אותם ולא מניחים אותם אצלם), וטעמו של דבר, שסלי כסף וזהב אינם טפלים לביכורים, אבל סלי נצרים בטלים אגב הביכורים. ויש שלמדו כן מן הפסוק "ולקח הכהן הטנא מידך", וטנא הוא סל של נצרים, הרי הכהן נוטל גם את הביכורים וגם את הטנא ואילו בכלי זהב ובכלי כסף לא נאמר כן. וזהו מה שאמרו בספרי שם: "ולקח הכהן הטנא מידך, מיכן אמרו העשירים וכו' ועניים וכו' וסלים ניתנים לכהנים". (34) כיוון שאינו בטל אגב הביכורים, מחמת יקרו. (35) שהסלים בטלים אגב הביכורים. ואף שבפרק ד מהלכות אבל הלכה א כתב רבינו, שהשוו חכמים עשירים לעניים שכולם מביאים בסלים של נצרים - כאן לא תקנו כן, מפני כבוד המקדש (שהביכורים יובאו בסלים יפים). ועוד, שזה שנוטלים הכהנים את הסלים במתנה, כבוד הוא לעניים. (36) בירושלמי ביכורים פרק א הלכה ז: "נטמאו הביכורים, הסלים ניתנים לכהנים, דכתיב: ולקח הכהן הטנא

(10) שהרי הם כתרומה ותרומה קרוייה "קודש", ועוד שהרי הם כקדשי המקדש.

ג. פהן¹¹ שאכל בפורים חוץ לירושלים מאחר שנכנסו לפנים מן החומה¹² - לוקה מן התורה. שנאמר: לא תוכל לאכל בשעריך וגומר ותרומת ידך; והם הפכורים, כמו שבארנו בהלכות תרומה. וכן¹³ אם אכלן הפהן בירושלים קדם הנחה בעזרה - לוקה מן התורה כמי שאכלן בחוץ; לפי שהן טעונין הנחה בעזרה, שנאמר: והנחתו לפני מזבח יי אלהיך.

(11) ולפי שאין עונשין מן הדין (=מדין קל וחומר) אין לחייבו מלקות מקל וחומר ממעשר שני, אלא מן המפורש בפסוק. (12) שהרי קודם לכן הם כחולין. (13) משנה במכות שם: "האוכל ביכורים עד שלא קרא עליהם וכו' לוקה ארבעים". ובגמרא: "אמר רבי יוחנן זו דברי רבי עקיבא סתימתאה, אבל חכמים אומרים, ביכורים הנחה מעכבת בהן, קריאה אין מעכבת בהן", ולכן שינה רבינו מלשון המשנה וכתב "קודם הנחה בעזרה".

ד. ומשינייהם המביאם בעזרה התרו לפהן ואף על פי שעדיין לא התורה עליהן, שאין הקריאה מעכבת אכילתן. ובכורים שיצאו חוץ למחיצתן¹⁴ וחזרו¹⁵ - מתרין באכילה¹⁶.

(14) חוץ לירושלים, שהיא מקום אכילתם. (15) אבל בחוץ אסורים. (16) ואף על פי שביכורים כקדשי מקדש הם, אינם נפסלים ביוצא כשאר קדשים, כיוון שאמרה התורה: "לא תוכל לאכול בשעריך" משמע: "בשעריך הוא דלא תיכול, אבל יצאו חוץ למחיצתן וחזרו מותרין".

ה. אכילת פכורים - באכילת תרומה לכל דבריו. יתר בפכורים¹⁷: שהן¹⁸ אסורין לאונן, וטעונין הבאת מקום¹⁹, וכהן²⁰ טהור שאכל בפכורים טמאים - לוקה, כשם²¹ שלוקה ישראל טהור שאכל מעשר שני שננטמא. מה שאין פן בתרומה²².

(17) על התרומה. (18) הביכורים. (19) שנאמר "ושמת בטנא והלכת אל המקום אשר יבחר ה'". (20) ביבמות עג: "יש במעשר וביכורים מה שאין כן בתרומה וכו', ואילו אסור לבער מהן בטומאה, ואוכלן בטומאת עצמן (שהאדם טהור והם טמאים) לוקה, מה שאין כן בביכורים, לא קתני, אלמא תני ושייר". וכתב "כהן" לפי שזו האוכל ביכורים טמאים חייב מיתה בידי שמים, כאוכל תרומה טמאה. (21) שהרי הוקשו ביכורים למעשר שני. (22) שאינה אסורה לאונן ואינה טעונה הבאת מקום, וכהן שאכל תרומה טמאה, אינו אלא בעשה וקל וחומר לכהן טמא שאוכל ביכורים טהורים, שהוא לוקה, שהרי גם בתרומה הוא לוקה.

ו. ומנין שהפכורים אסורין לאונן? שהרי נאמר בהן: ושמחת בכל הטוב; מפלל שהוא חייב לאכלן בשמחה²³, לא באנינות²⁴. והאוכלן באנינות - מפין אותו מכת מרדות²⁵.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יב. המביא את הביכורים - יש לו רשות לתנם
לעבדו וקרובו בכל הדרך⁵⁴ עד שמגיע לחר הבית.
הגיע לחר הבית - נוטל הסל על כתפו הוא
בעצמו⁵⁵, ואפילו היה מלך גדול שבשאר⁵⁶,
ונכנס⁵⁷ עד שמגיע לעזרה, וקורא ועודו הסל על
כתפו: הגדתי היום ליי אלהיך וגומר⁵⁸, ומוריד הסל
מעל כתפו ואוחזו בשפתיו, והכה מניח ידו תחתיו
ומניף, וקורא⁵⁹: ארמי אבד אבי וירד מצרימה
וגומר, עד שגומר כל הפרשה, ומניחו בצד המזבח
בקרן דרומית מערבית בדרומה של קרן, וישתנה⁶⁰
ויצא. ומנין שהן⁶¹ טעונין תנופה? שנאמר: ולקח
הכהן הטנא מידך⁶² - לרבות את הביכורים
לתנופה. וכשם שטעונין תנופה, כך טעונין קרבן
שלמים [ושיר]. שנאמר בהן: ושמתה בכל הטוב,
וכרגלים אומר: ושמתה בקנה; מה שמחת הקח
- בשלמים⁶³, אף כאן - בשלמים. ואין הקרבן
מצבב.

(54) להקל על משאו, ויכול לקרוא לאחר מכן פרשת
ביכורים. שלא אמרו שאם אין לקחת הביכורים והבאתם
על ידי אדם אחד, שאין לקרוא, אלא כשמוסר לשליח על
מנת שיביאם לעזרה, ומת השליח, שאז אפילו אם יביאם
בעצמו, אינו קורא, לפי שהלקיחה וההבאה לא היו על ידי
אחד. אבל אם מוסרם לקרובו, לשעה, כדי להקל על משאו,
אין זו לקיחה כלל, והרי זו לקיחה והבאה באחד.
(55) "לשון התורה הוא, שיהיה אדם בעצמו נושא הביכורים
ונותן ביד הכהן, אמר השם יתברך: ולקח הכהן הטנא
מידך". (56) אפילו אגריפס המלך, ופירש רבינו: אגריפס
המלך ממלכי בית שני, בעל נפש גדולה ושררה רבה.
(57) להר להר הבית. (58) עד סוף הפסוק: "לתת לנו".
(59) הבעלים. (60) שנאמר: "והשתחית לפני ה' אלוך".
(61) הביכורים. (62) ולמדו (שם) בגזירה שווה "ידיד"
משלמים. (63) ושיר למדו שם: "נאמר כאן, בכל הטוב,
ונאמר להלן והנך להם כשיר עגבים וכו' ומיטיב נגן".

יג. ואימתי קורין בשיר עליהן? משגיעו⁶⁴ לעזרה
הלולים היו⁶⁵ מתחילין וקורין: ארוממך יי פי
דליתנך⁶⁶.

(64) מביאי הביכורים. (65) הלויים. (66) מזמור זה
אמרוהו הלויים בתורת הודאה לה' על חסדיו, כדרך
שאמרוהו בשיר של תודה.

יד. הביכורים טעונים לינה. פיצד? הביא בכוריו
למקדש וקרא והקריב שלמיו⁶⁷ - לא יצא באותו
היום מירושלים לחזור למקומו, אלא ילין שם ויחזור
למחר לעירו; שנאמר: ופנית בבקר והלכת לאהליך
- כל פונות שאתה פונה מן המקדש לכשתבוא לו⁶⁸
לא יהיו אלא בבקר⁶⁹. נמצאת אומר, שהביכורים
טעונין שבועה דברים: הבאת מקום, וקלי, וקריאה,
וקרבן, ושיר, ותנופה, ולינה.

מידך". ונראה שרבינו גרס "אין הסלים ניתנים לכהנים".
(37) שהוא נופצם. (38) העשויים מערבה וחלף, שהם
לכהנים. (39) שכיוון שאין ביכורים, שהם עיקר, אין נתינת
סלים, שהם טפל לביכורים. ובאיור דברי הירושלמי הוא כן:
"ולקח הכהן הטנא מידך והניחו וגו'" - כשמניחו לפני ה',
אז לוקח הוא הטנא, אבל כשנטמאו, שאינו מניף, אין הכהן
לוקח הטנא.

ט. פשהיו מביאין את הביכורים, היו מביאין בידם
תורין ובגי יונה⁴⁰. וכן היו תולין מצדי הסלים⁴¹
תורין ובגי יונה, כדי לעטר את הביכורים. אלו שעם
הסלים היו קרבים עולות⁴², ואלו שפידיהן היו נתנין
לכהנים⁴³.

(40) להידור מצוה. (41) ולא היו נותנין אותן על גבי
הסלין, שלא ינבלו הביכורים. (42) שהרי נדבת עוף אינה
באה אלא עולה. (43) [ואין בזה משום מביא חולין בעזרה,
כיוון שאין בהם שום פעולת הקרבה כלל].

י. מצות עשה⁴⁴ להתודות⁴⁵ במקדש על הביכורים
בשעה שמביאם. מתחיל וקורא: הגדתי⁴⁶ היום ליי
אלהיך כי באתי אל הארץ וגומר. ארמי⁴⁷ אבד אבי.
עד שגומר כל הפרשה עד אשר נתת לי יי⁴⁸. ואין⁴⁹
קורין אותה אלא בלשון הקדש; שנאמר: וענית
ואמרת - בלשון הזאת⁵⁰.

(44) שנאמר "ובאת אל הכהן וגו' ואמרת אליו וגו' וענית
ואמרת לפני ה' אלוך". (45) היינו להודות לה'.
(46) מתחיל מאמצע הפסוק ולא מתחילתו, שמה שכתוב
שם: "ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם", אינו אלא
ציורי. (47) דהיינו, שמדלג על הכתוב: "וענית ואמרת לפני
ה' אלוך", שאף הוא אינו אלא ציורי. (48) ואינו מסיים
הפסוק: "והנחת לפני ה' אלוך וגו'", שאף הוא אינו אלא
ציורי. (49) משנה בסוטה לב. "ואלו נאמרים בלשון
הקודש, מקרא ביכורים וכו' כיצד (כלומר, היכן לומדים
זאת), וענית ואמרת לפני ה' אלוך. ולהלן הוא אומר וענו
הלויים וכו', מה ענייה האמורה להלן בלשון הקודש, אף
כאן בלשון הקודש". (50) בגמרא שם לג. למדו זאת
בגזירה שווה, נאמר כאן: "וענית ואמרת" ונאמר בברכות
וקללות "וענו הלויים ואמרו", ושם למדו עוד בגזירה שווה,
נאמר שם "קול רם" ונאמר במתן תורה "משה ידבר
והאלוקים יענו בקול" מה להלן בלשון הקודש אף כאן
בלשון הקודש".

יא. בראשונה, כל מי שהיה יודע לקרות⁵¹ - קורא,
וכל מי שאינו יודע לקרות⁵² - מקרין אותו. נמצעו
אלו שאין יודעין לקרות מלהביא⁵³, כדי שלא
יפלומו. התקינו בית דין, שהיה מקרין את מי שהוא
יודע כמי שאינו יודע.

(51) פרשת ביכורים בלשון הקודש. (52) "מפני שכל בני
אדם לא היו יודעים (כלומר: לא כל בני אדם היו יודעים)
לשון הקודש. (53) ביכורים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שהוא. ולפיכך האשה שקנתה קרקע, מביאה ביכורים שזוהי "אדמתך", ואינה קוראה שאין כאן "אשר נתת לי ה'". והקונה שני אילנות בתוך של חבירו, שהדבר ספק אם קנה קרקע או לא, אף-על-פי שיש לו חלק בארץ ישראל, מביא ואינו קורא, שאינו יכול לומר "האדמה אשר נתת לי" "דמיחזי כשיקרא" (בבא בתרא פב). כלומר, נראה כמשקר, שנראה כאילו אומר על האדמה, שממנה יצאו ישראל כנ"ל]. וראה בתוספות הגרע"א שהביא בשם טורי-אבן למה אינה פטורה גם מהבאה, משום מצות-עשה שהזמן גרמא, עיין שם. (12) משנה שם. והם "הממונים שממנים על היתומים, בין שמינה אותם אבי היתומים או בית-דין" (פירוש המשנה). [והנה במשנה שם חוברו אשה טומטום ואנדרוגינוס בבבא אחת עם אפטרופסין עבד ושלח, ורבינו חילקם, לפי שאין טעמם שזה: שלוש הראשונות נתמעטו מן "האדמה אשר נתת לי ה'", לפי שאין להם חלק בארץ. ואילו האפטרופסים והשלח, שיש להם חלק בארץ – לא נתמעטו אלא מ"פרי האדמה אשר נתת לי ה'", שהפרי אינו שלהם, שהרי אינם אלא שלוחים בשביל אחרים, וגם עבד לא נתמעט אלא מ"פרי", שהרי כשיתחרר יהיה גר ויהיה לו חלק בארץ, ראה בהלכה הסמוכה]. (13) [עבד כנעני המביא ביכורים של רבו, ונתמעט מ"פרי" (ראה למעלה). ולהביא מקרקע שלו, לא יתכן, שהרי מה שקנה עבד קנה רבו, ראה בפ"ג מהלכות זכיה ומתנה הלכה יג. ולדעת הסובר שיש מציאות שלא קנה רבו (קידושין כג:) – מביא הוא ביכורים וקורא, כמו גר, בהלכה הסמוכה]. (14) כלומר, הפירות אינם שלהם, כמבואר למעלה.

- ג. הגר' - מביא וקורא. שְׁנֹאֲמַר לְאַבְרָהָם: אֵב הַמֶּזֶן
גוֹיִם נִתְתִּיד - הָרִי הוּא אֵב כָּל הָעוֹלָם כְּלוּ שְׁנִכְנָסִין
תַּחַת כַּנְפֵי שְׂכִינָה¹⁶; וְלְאַבְרָהָם הִיתָה הַשְּׁבוּעָה
תַּחֲלָה¹⁷ שִׁירְשׁוּ כַּנְיֹו אֶת הָאָרֶץ. וְכֵן¹⁸ כִּהְנִים וְלוֹיִם
- מְבִיאִין וְקוֹרִין, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לָהֶן עָרֵי מִגְרָשׁ¹⁹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"...הרי הוא אב כל העולם כולו..."

יסוד והתחלת קירובו של אברהם אבינו להקב"ה הוא הציווי "לך-לך מארצך וממולדתך כו'", בשעה שעדיין לא נודעו כלל מעלותיו האחרות, כי הוא עיקר גדול בעבודת ה' שהדרך לחיבור עם הקב"ה היא על-ידי ציות מוחלט לציווי באמונה וקבלת עול פשוטה.

ולכן יובן מדוע אברהם אבינו הוא אב לגרים, כי קירובו להקב"ה הוא כמציאות חדשה בלי שום הקדמה לפני זה, וכמו גר שבא להתגייר.

(עפ"י לקו"ש חלק כ"ה עמוד 50 והערה 46)

~ נקודות משיחות קודש ~

"הגר מביא וקורא, שנאמר לאברהם אב המזן גויים נתתיך, הרי הוא אב כל העולם כולו שנכנסין תחת כנפי השכינה בו".

ובביאור דבריו יש לומר, שהגר קורא לא מצד היותו חלק מכלל ישראל, אלא מגדר בן שירוש את אביו. כי בבעלות

(67) אין כוונת רבינו לומר, שאינו חייב בלינה אלא אם הקריב קרבנו, שהרי מפורש בירושלמי שאם לא הביא קרבן, טעון לינה משום הביכורים, אלא כתב סדר הדברים של מביא ביכורים. ולא הזכיר רבינו שיר ותנופה, לפי שאינם חובותיו של מביא הביכורים, אלא שיר בלויים, ותנופה בכהן. וכן לא הזכיר רבינו קרבנות העולה, לפי שאינם חובה, אלא מנהג כדי לעטר את הביכורים. (68) אליו. (69) וזהו בנין-אב לכל הקרבנות, שטעונים לינה.

פֶּרֶק רְבִיעִי

(1) יבאר שהידוי אינו שוה בכל, ושיש מביא ואינו קורא, ומי הוא. הקונה שני אילנות בתוך שדה חבירו, או המוכר שדהו לפירות. אם צריך לקיחה והבאה כאחת. וזמן הבאת הביכורים. ודין התרומות והחלה והביכורים אם הם נכסי כהן ממש. הביכורים אם אוסרין בכל שהן. וכיצד מעלין אותם לירושלים.

- א. כָּל הַמְּבִיא² בְּפוֹרִים טְעוֹן קָרְבָּן וְשִׁיר³ וְתִנּוּפָה⁴
וְלִינָה⁵, אֲבָל הַיְּדוּי אֵינוֹ שׁוֹה בְּכָל, לְפִי שֶׁיֵּשׁ⁶
שְׁחִמְכִין לְהִבִּיא בְּפוֹרִים וְאֵינָן קוֹרִין עֲלֵיהֶם.

(2) המדובר כשכבר הביא בעזרה, ואם כן אין לדבר עוד על "הבאת מקום" (למעלה פ"ג הלכה ה) ועל "טעוין כלי" (שם הלכה ז), שהרי כבר קיימן. (3) שם הלכות יב"ד. (4) ואף ביכוריהם של אשה, טומטום ואנדרוגינוס ביכורים, שהן עצמן אינן יכולות להניף, ראה בפ"ט מהלכות מעשה הקרבנות הלכה טז – קרבנן טעון תנופה על-ידי כהן (מנחות סא: והלכות מעשה הקרבנות שם). (5) למד כן רבינו (שכל הביכורים טעונים הדברים הנ"ל), ממה ששנינו (ביכורים פ"א משנה א): "יש מביאים וקורין, (ויש) מביאין ולא קורין, ויש שאינן מביאין וכו'". הרי שרק לענין קריאה יש חילוק, אבל בשאר דברים שהביכורים טעונים – לא חלקו. (6) משנה שם.

- ב. וְאֵלוֹ מְבִיאִין וְלֹא קוֹרִין: הָאִשָּׁה⁷ וְהַטְּמֵטוֹם⁸
וְהָאֲנְדְּרוֹגִינוֹס⁹, לְפִי שֶׁהֵן סִפֵּק אִשָּׁה¹⁰, וְאֵינָן
יְכוֹלִין לֹמַר: אֲשֶׁר נָתַתְּ לִי יְיָ¹¹. וְכֵן
הָאֲפוֹטְרוֹפִין¹² וְהָעֶבֶד¹³ וְהַשְּׁלִיחַ, לְפִי שֶׁאֵינָן
יְכוֹלִין לֹמַר: אֲשֶׁר נָתַתְּ לִי יְיָ¹⁴.

(7) שם משנה ה. אבל מביא הבעל מנכסי אשתו וקורא, כדלהלן הלכה ו. (8) "אינו ניכר אם זכר או נקבה" (פירוש המשנה). (9) "מי שיש לו אברי הזרע הידועים לזכר ולנקבה וכו' והוא מסופק" (שם). (10) ראה בפ"ב מהלכות שופר הלכה ב, ובהשגות הראב"ד שם. (11) "לפי שארץ ישראל לא נתחלקה אלא לזכרים וכו' והוא שאמר השם יתברך (במדבר כו, נה) לשמות מטות אבותם ינחלו" (פירוש המשנה). [ואף-על-פי-כן הן מביאות, שלענין הבאה לא נאמר "אשר נתן ה'" אלא (שמות כג, יט) "ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' אליך" (ועיין רשב"ם ותוספות בבא בתרא קלו: ד"ה מביא), והפסוק "האדמה אשר נתת לי ה'", אינו מכוון לקרקע שממנה הביא הפירות, שבזה מספיק אם קנה אותה, אלא הכוונה לחלקו בארץ ישראל בכל מקום

11 שְׁאִינוּ רְאוּי לְקִרְיָא מִפְּנֵי הַסֶּפֶק - הַקְרִיָּא מְעַכָּבָת
12 בּוּ.

(20) ביכורים פ"א משנה ו', כחכמים ולא כרבי מאיר.
(21) בבא בתרא פא: (22) ולכן אינו קורא, שהרי אם אין לו קרקע, אינו חייב בביכורים כלל. ושאלו שם פב. "מכדי פסוקי נינהו, ליקרי (כלומר, מה בכך אם יקרא את הפסוקים של פרשת ביכורים). אמר ליה, משום דמיחזי כשיקרא (= נראה כמשקר שאומר "האדמה אשר נתת לי") (וראה למעלה הלכה א). רב משרשיא בריה דרב חייא אמר, דלמא אתי לאפקועי מתרומה ומעשר (יחשוב שהביכורים הם ודאי, ופטורים מתרומה ומעשר, ואין הדבר כן, כדלהלן). אבל צריך עיון: הרי למעשה לא קנה קרקע (משנה שם פא. ופכ"ד מהלכות מכירה הלכה ו'), שכיון שהדבר ספק, אמרו: "המוציא מחבירו עליו הראיה" ולמה חייב להביא, הרי אין כאן "ראשית ביכורי אדמתך", ראה במשנה ראשונה שם, ובאור-שמח לפ"ב הלכה יג. (23) שם. (24) קודם שמביא למקדש. (25) וקדושתם מספק, שמא חולין הם. אבל אם ביכורים הם, אינם קודש, שהרי הם ממון כהן, ואין אדם מקדיש דבר שאינו שלו (פ"ו מהלכות ערכין וחרמין הלכה טז ורדב"ז שם). (26) ראה בפ"ב מהלכות שחיטה הלכה ג, וברשב"ם בבא בתרא שם: ד"ה דילמא. (27) כלומר, מביא הפירות (שם). (28) אבל ביכורים פטורים מתרומות ומעשרות, ראה בפ"ג מהלכות תרומות הלכה כג, שהפרשת ביכורים קודמת לכל. ואם כן, הם פטורים מכל חיובי התרומות והמעשרות שאחריהם. (29) כלומר, אפילו מעשר שני שהוא תמיד לבעלים, ומעשר ראשון שהוא ללוי. אבל תרומות, פשוט הוא שניתנות לכהנים. (30) בבא בתרא שם, כרבי אלעזר בן עזריה, שמעשר ראשון ניתן מעיקר הדין, אף לכהן. וראה בפ"א מהלכות מעשר, הלכה ד. (31) כנ"ל בפ"ג הלכה א. (32) והשליח אינו קורא, כנ"ל בהלכה ב. (33) את הביכורים. (34) בבא בתרא שם: "קריאה לא מעכבת. ולא (בתמיה), והאמר ר' זירא כל הראוי לבילה, אין בילה מעכבת בו. ושאינו ראוי לבילה (כמו כאן, שאין קורא מחמת הספק), בילה מעכבת בו".

13 ה. הַפְּרִישׁ³⁵ פְּפוּרֵיו וּמִכָּר שְׁדָּהוּ - מִבְּיֵא³⁶ וְאִינוּ
14 קוֹרֵא; שְׁאִינוּ יָכוֹל לומר: אֲשֶׁר נָתַתְּ לִי יְיָ³⁷, שְׁהָרִי
15 אֵין לוֹ³⁸. וְהַלּוּקָח³⁹ אִינוּ חַיֵּב לְהַפְּרִישׁ פְּפוּרִים
16 אַחֲרֵים מֵאוֹתוֹ הַמֵּין שֶׁפָּכַר הַפְּרִישׁ מִמֶּנּוּ הַמוֹכֵר;
17 וְאִם הַפְּרִישׁ - מִבְּיֵא⁴⁰ וְאִינוּ קוֹרֵא⁴¹. אֲבָל מִמֵּין אַחֵר
18 - מִפְּרִישׁ וּמִבְּיֵא וְקוֹרֵא⁴².

(35) ביכורים שם, משנה ז, ותוספתא הלכה ג. ובירושלמי שם הלכה ה העמידו משנתנו כשהפריש על דעת למכור שדהו, שמתחילה לא נתחייבו בקריאה. אבל אם מתחילה נתחייבו בקריאה - כיון שנדחו אחר-כך מקריאה אחרי שמכר שדהו, דינם שיירקבו. וראה להלן בהלכות יג"ד. (36) המוכר. (37) כלומר, נתת לי, ועדיין ישנה בידי. וראה למעלה הלכה ב, שעיקר פסוק זה לא על קרקע זו, אלא על חלקו בארץ, ואם-כן צריך לפרש כי גם כאן הכוונה שהוא נראה כמשקר. וראה בהלכה הקודמת. (38) ואף-על-פי-כן

עם ישראל על ארץ ישראל ישנם שני פרטים: בעלות כללית שבגללה שייכת כל הארץ לעם ישראל כולו. ובעלות פרטית שכל אחד ואחד מישראל יש לו חלק פרטי בארץ, השייך רק אליו.

שני קניינים אלו באו בפועל בשני אופנים שונים: הבעלות הכללית בכיבוש על-ידי יהושע, והפרטית על-ידי ירושה וחזקה פרטית של כל אחד בחלקו.

שני אופני בעלות אלו, הובטחו לאברהם אבינו בפרשת לך-לך. הפסוק "לזרעך אתן את הארץ הזאת" מדבר בבעלות הכללית של עם ישראל על ארץ ישראל. ואילו בפסוק "לך אתננה" מדובר בבעלות הפרטית. כי אברהם אבינו קיבל את הארץ בשני האופנים, היינו גם כראש האומה הכוללת את כל עם ישראל, וגם כאב של כל אחד ואחד מישראל באופן פרטי.

ויש לומר, שמגדר זה יורש הגר חלק בארץ ישראל, ולכן מביא ביכורים וקורא בתור יורש מאביו.

(על-פי י"ן מלכות' ספר זרעים סימן כ"ד)

(15) שם משנה ד: "אלו מביאין ולא קורין, הגר מביא ולא קורא, שאינו יכול לומר אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו". ובירושלמי שם: "תני בשם רבי יהודה, גר עצמו מביא וקורא. מה טעם, כי אב המון גויים נתת, לשעבר היית אב לאדם, ועכשיו מכאן ואילך אתה אב להמון גויים. רבי יהושע בן לוי אמר, הלכה כרבי יהודה". וכן פסק רבינו בתשובה (הוצאת פריימן סימן מב). וראה בעניינים למשפט להגרי" אריאלי למכות יט. ובמשנה-למלך. (16) ולכן יכול הוא לומר: "אשר נשבע ה' לאבותינו", ויכול לומר: "לתת לנו", שלעתיד-לבוא יקבלו הגרים חלק בארץ, כמפורש ביחזקאל מז, כב (הגהה במשנה-למלך בשם כפות תמרים). ומה שהוא אומר: "האדמה אשר נתת לי", כיון שהבטיח הקב"ה, הרי זה כאילו כבר נתן, אבל נשים שלא הבטיח להן, אינן בכלל זה. (17) כלומר, לפני שנשבע ליצחק וליעקב. ואם כן "נשבעת לאבותינו" הכוונה לאברהם, שהוא אב לגרים, ולא ליצחק וליעקב (שאגת אריה סימן מט). (18) תוספתא ביכורים פ"א הלכה ב, כרבי יוסי. (19) ואף שישאל נתנו לכהנים את ערי המגרש, כיון שנתנו על-פי צווי ה', הרי זה בכלל: "אשר נתת לי ה'" (רדב"ז). וראה בתוספתא כפשוטה שם.

1 ד. הַקּוֹנֶה²⁰ שְׁנֵי אֵילָנוֹת בְּתוֹךְ [שְׁדָּה] שֶׁל חֶבְרוֹ -
2 מִבְּיֵא וְאִינוּ קוֹרֵא, לְפִי²¹ שֶׁהַדָּבָר סֶפֶק אִם יֵשׁ לוֹ
3 קָרָע אוֹ אֵין אֵין²². וְכִיצַד עוֹשֶׂה? מִקְדִּישׁ²³ אוֹתָם
4 תַּחֲלָה²⁴ לְבָדֵק הַפֵּית²⁵, מִפְּנֵי שֶׁהֵן סֶפֶק חֲלִין וְאֵין
5 מִכְנִסִּין חֲלִין לְעִזְרָה²⁶, וְהִנֵּהן פוֹדָה אוֹתָן מִיד
6 הַהֲקָדָשׁ וְאַחֵר כֶּן אוֹכְלִין. וּמִפְּרִישׁ²⁷ מִהֵן תְּרוּמָה
7 וּמַעֲשֵׂר, מִפְּנֵי שֶׁהֵן סֶפֶק חֲלִין²⁸. וְנוֹתֵן הַמַּעֲשֵׂרוֹת²⁹
8 שְׁלֵהֵן לַכֹּהֲנִים³⁰, שֶׁמָּא בְּפוּרִים הֵם וְאַסּוּרִין לְזָרִים³¹.
9 וְאִינוּ מִבְּיֵא אוֹתָן פְּעַמָּמוּ, אֲלֵא מְשַׁלְּחֵן בִּיד שְׁלִיחַ³²,
10 כִּדִּי שְׁלֵא תַעֲכַב אוֹתָן³³ הַקְרִיָּא מִלְּאֲכָלָן; שְׁפָלָה³⁴

מיתת אשתו יש לו גם גוף הקרקע, היה מקום לטעות שאין זה "לקיחה והבאה כאחת". ואף-על-פי שדעת רבינו, שירות הבעל אינה אלא מדבריהם (פ"ו מהלכות נחלות הלכה ח, והלכות אישות שם), מכל-מקום קורא, שכיון שתיקנו חכמים ירושת האשה לבעל, מדין "הפקר בית-דין הפקר", הרי היא שלו מן התורה. ש"הפקר בית-דין הפקר", הוא דין תורה. וראה באבני-מילואים להלכות קידושין סימן כח את לג.

- ז. המוכר⁵² שדה⁵³ או שמוכר⁵⁴ אילנות וקרקע⁵⁵ בזמן שהיובל נוהג - הרי זה מביא וקורא ביוכל ראשון בלבד⁵⁶, שעדיין לא סמכה דעתו של מוכר שפתחו לו הקרקע⁵⁷. אבל אם חזר ומכרה ביוכל שני⁵⁸ - הרי זה מביא ואינו קורא⁵⁹; שהרי סמכה דעתו⁶⁰ שאין לו אלא הפרות, וקנן פרות אינו קנן הגוף⁶¹.

(52) גיטין שם. (53) סתם, שאז הכוונה בין לקרקע ובין לפירות. וראה בהלכה הקודמת. (54) שם מח. (55) כלומר, מכר אילן אחר או שני אילנות, ופירש שהוא מוכר גם הקרקע עמהם. (56) שם, כרב חסדא. (57) כיון שלא הורגלו עדיין להחזיר השדות ביוכל, ולכן מכר לו גם את גוף הקרקע, אלא שהתורה הפקיעה את השדה מן הלוקח והחזירתו למוכר. וראה בפ"א מהלכות שמיטה ויובל הלכה א. (58) שכבר הורגלו להחזיר שדותיהם ביוכל הראשון. (59) שם, כריש לקיש ולא כרבי יוחנן. (60) של המוכר. (61) כבהלכה הקודמת.

- ח. הפריש⁶² בפניו וחלה והרי הוא מספן⁶³ - זה שראוי לירשו מביא⁶⁴ ואינו קורא⁶⁵. הפריש⁶⁶ בפניו ושלח ביד אחר, ומת השליח בדרך, אף על פי שחזר הוא⁶⁷ והביא⁶⁸ - אינו קורא; שנאמר: ולקחתם וקאת - עד שתהיה לקיחה⁶⁸ והבאה כאחת.

(62) ירושלמי ביכורים פ"א הלכה ה, בשם רבי יוחנן. (63) לפנינו בירושלמי: "חולה או מסוכן". ורבינו גרס: "חולה ומסוכן" (כסף-משנה). (64) שמן הסתם רצונו שיהא הקרוב הראוי ליורשו, שלוחו להבאת הביכורים. ולכן סמך רבינו דין זה לדין שליח דלהלן. אבל אם חלה והוא אינו מסוכן, אין להביא ביכוריו עד שיעשה שליח במפורש. (65) כדין שליח הנזכר למעלה בהלכה ב. והשמיענו בזה שאף-על-פי שאם מת המשלח אחר ההפרשה, מביא היורש וקורא, שהם שלו - כל זמן שלא מת, אף-על-פי שהוא מסוכן, אינו אלא כשליח (ירושלמי שם). ואם מת החולה אחר שיצא השליח, גם כן אינו קורא, שהרי הלקיחה היא בתורת שליח, וההבאה בתורת בעלים שהרי הוא יורשו, ואין זה "לקיחה והבאה כאחת", כדלהלן. (66) מימרא של ר' יוסי בר חנינא בגיטין מז: (67) כלומר, המשלח, בעל הפירות. (68) כלומר, לקיחה מן הבית. כרבינו תם שם, בתוס' ד"ה בצין ולא כרשב"ם.

- ט. הפריש⁶⁹ בפניו ואבדו⁷⁰ קדם שגייע להר הפית, והפריש אחרים תחתיה⁷¹ - מביא השניים ואינו

הוא מביא, שכיון נתחייב שוב אינו נפטר. (39) שם, כחכמים ולא כרבי יהודה. ובירושלמי: "מה טעמון דרבינן (שאינו השני מביא), הגדתי היום, פעם אחת הוא מגיד ואינו מגיד פעם שניה. הנה הבאתי, פעם אחת הוא מביא ואינו מביא פעם שנית" (כן היא גירסת הגר"א). ופירושו, שהפירות עצמם נפטרו מהבאה שניה, לאחר שהביאו מהם פעם אחת. (40) שהרי למדו כן בירושלמי (ראה למעלה) ממה שנאמר "הגדתי היום", ומתוך זה למד רבינו שלא נתמעטה ההבאה, אלא ההגדה (תוספות אנשי-שם). וכמו כן המביא ביכורים וחזר והביא הוא עצמו ממין אחר - ביכוריו ביכורים, אלא שאינו קורא, כמפורש להלן הלכה יא (תוספתא כפשוטה). וראה בפירוש המשנה ובתוספות הגרע"א. (41) אף-על-פי שהמוכר לא קרא, כנ"ל, ואם כן עדיין לא קרא על פירות שזה זו כלל, מכל-מקום אינו קורא שאינו יכול לומר: "הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה", לפי שאינם ראשית, כדלהלן בהלכה ט. וראה ברבב"ז. (42) שביכורי מין אחד, שהביא המוכר, אינם פוטרם את המין השני מהפרשת ביכורים.

- ו. המוכר⁴³ שדהו לפרות⁴⁴ - הלוקח מביא ואינו קורא; שקנן פרות אינו קנן הגוף⁴⁵. אבל⁴⁶ מביא אדם מנכסי אשתו⁴⁷ בפירות וקורא, אף על פי שאין לו גוף הקרקע; שנאמר: אשר נתן לך יי אליהך ולביתך⁴⁸. אף על פי שמתה⁴⁹ אשתו אחר שהפריש והוא בדרך⁵⁰ - מביא וקורא⁵¹.

(43) גיטין מז: כריש לקיש ולא כרבי יוחנן, כיון שרבא אמר שם מח. "קרא ומתניתא מסייעי ליה לריש לקיש וכו'" (רדב"ז). (44) בזמן שאין היובל נוהג. ופירש שאינו מוכר אלא לפירות, אבל אם מכר סתם, כוונתו גם לגוף השדה. וראה בהלכה הסמוכה. (45) ולפיכך אינו קורא, שאינו יכול לומר "האדמה אשר נתת לי" [שהרי הקב"ה נתן גם קנין הגוף, אבל לענין הבאה, שלא נאמר אלא "ביכורי אדמתך", כיון שיש לו קנין פירות הרי הוא מביא. ועיין תוספות בבא בתרא קלו: ד"ה מביא. אלא שצ"ע הרי הפסוק הזה (= האדמה אשר נתת לי ה") אינו מכוון לקרקע זו שממנה יצאו הפירות, אלא לחלקן בארץ ישראל, ראה למעלה הלכה בן. (46) ברייתא שם. (47) נכסי מלוג, שאין לו בהם אלא פירות. וראה בפ"ב מהלכות אישות הלכה ג. (48) ואף-על-פי שאין אכילת הפירות שאוכל הבעל אלא מדבריהם (כנ"ל שם), מכל-מקום כיון שכך היתה דרכם של דורות הראשונים, לתת מהר ומתן (בראשית רבה פרשה פ), לכן חידשה התורה שמביא וקורא (מאירי לגיטין עמ' 205). ועיין תוספות שם ד"ה ולביתך. (49) ברייתא שם. (50) שכבר יצא מביתו כדי לעלות לירושלים, ודוקא בכהאי-גוונא שהוא בדרך, כדלהלן. (51) שהרי יש לו גם גוף הקרקע. והחידוש בזה, אמרו בגיטין שם: "סלקא דעתך אמינא, ליגזור משום דרבי יוסי בר חנינא דאמר וכו', בדרך ושגגין ביד שליח ומת שליח בדרך (ולכן נקט רבינו למעלה: "והוא בדרך") מביא ואינו קורא (ראה להלן הלכה ח) וכו', קא משמע לן". כלומר: כיון שבשעת לקיחה מן הבית היו לו רק פירות, ולאחר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 קורא; לפי שאינו יכול לומר: את ראשית כל פרי
2 האדמה, לפי שאינו ראשית. ואלו השניים - אין
3 חזקים עליהן חמש בברורים.⁷²
- 4 י. הביא⁷³ בפוריו ונטמאו בעזרה⁷⁴ - נופצם⁷⁵ שם
5 ואינו קורא⁷⁶.
- 6 יא. הביא⁷⁷ בפוריו מאחד מן המינים⁷⁸ וקרא, וחזר
7 והביא בברורים ממין אחר - אינו קורא עליהן;
8 שנאמר: הגדתי היום - פעם אחת בשנה הוא מגיד,
9 ולא שתיים⁷⁹.
- 10 יב. הפריש⁸⁰ בפוריו⁸¹ ויבש המעיין⁸² או שנוקצץ
11 האילן⁸³ - מביא⁸⁴ ואינו קורא; לפי שזה פמי שאין
12 לו קרקע⁸⁵, שהרי אבדה⁸⁶.
- 13 לנוסחא בדברי רבינו פ"ח מהלכות ברכות ה"י, ועיין שם
בכסף-משנה. (86) כלומר, הקרקע. שאינה קרויה קרקע
אלא אם-כן יש לה מעיין המשקה ואילנות גדלים בה. ולכן
אינו יכול לומר: "אשר נתת לי ה'", כמבואר למעלה בה"ה,
עי' שם. ועיין ברש"י לברכות שם.
- 14 יג. המביא⁸⁷ בברורים מאחד חג הסוכות ועד חנוכה⁸⁸,
15 אף על פי שהפרישן קדם החג⁸⁹ - מביא⁹⁰ ואינו
16 קורא. שנאמר: ושמתה בכל הטוב; ואין⁹¹ קריאה
17 אלא בשעת שמחה - מחג השבועות⁹² עד סוף
18 החג⁹³. ושאר המביאין חוץ מאלו⁹⁴ - מביאין
19 וקורין.
- 20 (87) משנה שם, כחכמים ולא כרבי יהודה בן בתירא.
21 (88) שהרי לאחר חנוכה אין מביאין ביכורים, כנ"ל.
22 (89) חג הסוכות שאז הוא זמן קריאה. (90) ואף-על-פי
23 שבמכות יח: אמר רבי אלעזר אמר רבי הושעיא, הפריש
ביכורים קודם לחג ועבר עליהן החג, ירקבו, כיון שהיו
ראויים לקריאה ונדחו, וכרבי זירא, שכל שאינו ראוי לבילה,
בילה מעכבת בו. ואם כן, מדוע כתב רבינו כאן שמביא.
ונראה, שסמך רבינו על מה שאמרו בגיטין מז: (כתבו רבינו
למעלה בהלכה ח), שאם הפריש ביכורים ושלחן ביד אחר
ומת וחזר הוא והביאן, שאינו קורא, ולא חילקו בין הפריש
על דעת לשלחן, לבין הפריש שלא על דעת לשלחן, שאז
כבר נראו הביכורים לקריאה, הרי שהגמרא שם אינה סוברת
כהגמרא במכות שם (כסף-משנה). וראה למעלה הלכה ה
וההלכה הקודמת. (91) ספרי לפרשת כי-תבוא. וכן הוא
בפסחים לו: ובירושלמי ביכורים פ"א סוף הלכה ז: "אמר
רבי יונתן תני רבי שמעון בן יוחאי כן, "ואמרת", "ושמחת",
הוי אומר (וידוי ביכורים) על השמחה". וראה באור-שמח.
(92) שמתחילין להביא בו ביכורים, ונאמר בהם: "ושמחת
בכל הטוב". (93) חג הסוכות, שנאמר בו: "ושמחתם לפני
ה' אלהיכם". וראה בפירוש המשנה. (94) שהזכרנו בפרק
זה. וראה למעלה פ"ב סוף הלכה יג.
- 19 יד. הבכורים⁹⁵ והתרומות⁹⁶ והחלה⁹⁷ והקרבן
20 והחמש⁹⁸ ומתנות פהמה⁹⁹ הם נכסי פהן. יש לו¹⁰⁰
21 לקנות מהן עבדים וקרקעות ובהמה טמאה¹⁰¹, ובעל
22 חוב נוטלן בחובו, והאשה בקתבתה, וקונה פהן
23 ספר תורה¹⁰².
- 24 (95) ביכורים פ"ב משנה א. (96) תרומה גדולה ותרומת
מעשר. (97) חלה פ"א משנה ט. (98) שמשלם זר האוכל
תרומות בשגגה, שדינם כתרומה (פ"י מהלכות תרומות
הלכה טו) - חולין קלא. (99) הם זרוע ולחיים וקיבה
(שם). (100) ביכורים פ"ג משנה יב. (101) מה-שאיין-כן
במעשר שני, שהוא ממון גבוה, כנ"ל בפ"ג מהלכות מעשר
שני הלכות י"ז. (102) כלומר: לא רק עבדים וקרקעות
ובהמה טמאה, שאפשר למכרם שוב ולקנות בדמיהם צרכי
אכילה, מותר לקנות בהם, אלא אפילו ספר תורה שאסור
למכור אותו (פ"י מהלכות ספר תורה הלכה ב), בכל זאת
מותר לקנותו (מעשה רוקח).
- 24 טו. אף על פי שהבכורים והתרומות אסורים¹⁰³

שאינם שכיחים כל כך, שהרי אינם נוהגים אלא בשבעת המינים, לא גזרו (רע"ב בתרומות שם). וראה בפ"ו מהלכות מעשר שני הלכה טו.

טז. פיצד¹²¹ מעלין את הפכורים? כל העירות
שפמעמד¹²² מתכנסות לעירו של מעמד, כד¹²³
שלא יעלו יחידים; שנאמר: ברב עם הדרת מלך.
ובאים ולנים ברחובה של עיר. ולא יכנסו¹²⁴ לבתים,
מפני אהל הטמא¹²⁵. ובשחר הממנה אומר: קימו
ונעלה ציון אל יי אלהינו¹²⁶. והשור¹²⁷ הולך
לפניהם, וקרניו מצפין זהב, ועטרה של זית בראשו,
להודיע¹²⁸ שהפכורים משבעת המינים¹²⁹. והחליל
מכה לפניהם, עד שהם מגיעין קרוב לירושלים.
והם הולכין בכל הדרך וקורין: שמחתי באמרים לי
בית יי גלך¹³⁰. ולא היו¹³¹ מהלכין ביום¹³² אלא שתי
ידות¹³³ בלבד. הגיעו קרוב לירושלים, שלחו
לפניהם שלוחין להודיע לאנשי ירושלים, ועשרו
את פכוריהם ופרסו¹³⁴ אותן. ואם היה להם לח
ויבש - מראין את הלח¹³⁵ מלמעלה. והפחות¹³⁶
והסגנים¹³⁷ והגזברים¹³⁸ יוצאין לקראתן מירושלים.
לפי הבאים¹³⁹ הם יוצאין. אם באו אנשים הרבה -
יוצאין לקראתן רבים, ואם מעט - מעט.
ומשכנסו¹⁴⁰ פלן בשערי ירושלים יתחילו לקרות:
עמדות היו רגלינו בשעריך ירושלים.

(121) ביכורים פ"ג משנה ב, ותוספתא שם פ"ב הלכה ח.
(122) ראה להלן בפ"ו מהלכות כלי המקדש ה"א.
(123) תוספתא שם. (124) משנה שם. (125) ירושלמי
ותוספתא שם. כלומר, שלא יטמאו על-ידי שיהיו עם מת
תחת אהל אחד, ולא יוכלו להכנס לעזרה. ועוד, שיטמאו
הביכורים. (126) כ"ה בירמיה לא, ה. במשנה: "אל בית
ה' אלהינו". ובמלא"ש שם, תיקן לפי המקרא. (127) שם
מ"ג. (128) ירושלמי שם. (129) "ולפי שאין באילנות
נאה כמו הזית, היו עושין העטרה מענפי הזית לבד" (פירוש
המשנה). (130) ירושלמי שם הלכה ב. (131) תוספתא
שם. (132) בתוספתא שם "כל היום". (133) כלומר, שני
שלישי היום. וראה בתוספתא כפשוטה. (134) ראה למעלה
בפ"ג הלכה ט. (135) ובירושלמי: תני, מי שהיו לו
ביכורים גורגרות, היה מעטרו תאנים. וצמוקים, היה מעטרו
ענבים. וטעמו של דבר, שהלח נאה ומהודר יותר מן היבש.
וראה למעלה בפ"ב הלכה ה. (136) סגני הכהנים. וראה
בירמיהו נא, כג. (137) סגני הלויים (תוס' יו"ט).
(138) הם הממונים על עסקי ההקדש ועל נכסיו (פירוש
המשנה). (139) במשנה: "לפי כבוד הנכנסים היו יוצאים".
ובירושלמי: "וכי יש קטן גדול בישראל (כן גורס הגר"א),
אלא וכו' לפי רוב הנכנסים, היו יוצאין". (140) ירושלמי
שם הלכה ב.

יז. כל בעלי¹⁴¹ אמוניות שבירושלים עומדין
מפניהם¹⁴² ושואלין בשלומן: אחינו, אנשי מקום
פלוגי, בואכם בשלום. והם מהלכין בתוך ירושלים

1 להאכל לזרים¹⁰⁴, ואף על פי שהפכורים עולין
2 באחד ומאה¹⁰⁵ בתרומה¹⁰⁶, אם נתערבו¹⁰⁷ בחלין
3 בירושלים - אסורין בכל שהן¹⁰⁸ במינם¹⁰⁹, קמעשר
4 שני¹¹⁰. מפני¹¹¹ שהוא מקום אכילתן¹¹², עשאום¹¹³
5 כדבר שיש לו מתירין¹¹⁴; ואף על פי שהפכורים
6 אסורים לזרים אף בירושלים¹¹⁵ - הרי הן אסורין
7 בכל שהן¹¹⁶. אפלו זרע הפכורים¹¹⁷ אחר שנקנסו
8 לירושלים - הרי הגדולין אסורין, ואסורין בכל שהן
9 אם נתערבו¹¹⁸ בירושלים¹¹⁹; אכל הזרע פכורים
10 קדם שיקנסו לירושלים - הגדולין חלין¹²⁰.

(103) צ"ל: אסורים. (104) ביכורים פ"ב משנה א, וראה
להלן. (105) שם. וראה בפט"ו מהלכות תרומות הלכות
כ"א. (106) [שעיקר דין "אחד ומאה" נלמד מתרומה,
שנאמר בה (במדבר יח, כט) "את מקדשו ממנו", ומזה למדו
חז"ל (ירושלמי תרומות פ"ד הלכה ו) "דבר שאתה מרים
ממנו, אם נפל לתוכו מקדשו".] (107) שם, משנה ב,
חכמים ולא כרבי שמעון. (108) כלומר: לזרים אסורים
באכילה, כביכורים, וכהנים חייבים לאכלם בקדושה
(רדב"ז). (109) שהרי מין בשאינו מינו בטל, אפילו אם
הוא דבר שיש לו מתירין, כמו שכתב בפט"ו מהלכות
מאכלות אסורות הלכה י (כסף-משנה). (110) ראה בפ"ו
מהלכות מעשר שני הלכות יד-טו, ובהערות.
(111) ירושלמי שם. (112) כלומר, לכהנים. (113) חכמים.
(114) "שאפילו אחד בכמה אלפים אינו בטל" (הלכות
מאכלות אסורות שם, הלכה י). כיון שלגבי כהנים, שיכולים
לאכלם בקדושה, הם דבר שיש לו מתירין. (115) כנ"ל
בפ"ב הלכה א. כלומר, ואם כן הרי הם דבר שאין לו
מתירין, והיה להם להתבטל בתערובת. (116) כיון שהם
מותרים לכהן, כנ"ל. וראה בפירוש המשנה שם.
(117) במשנת ביכורים שם: וגידוליהן (של המעשר
והביכורים) אסורים מלאכול בירושלים וכו'. ובתרומות פ"ט
משנה ד "והביכורים גידוליהן חולין". והקשו בירושלמי
ביכורים שם ממשנה זו על משנת ביכורים הנ"ל, ותרצו:
"הן דתימר (= מה שאמרו) גידוליהן אסורים, איסור
מחיצה (שזרעם בתוך מחיצת ירושלים), והן דתימר
גידוליהן מותרים, היתר זרות" (שזרעם מחוץ לחומה).
(118) במשנה שם: "וגידוליהן אסורים מלאכול בירושלים
וכו' הרי אלו במעשר וביכורים, מה שאין-כן בתרומה".
(ותמה על זה ה'תוספות יום-טוב', שהרי גם תרומה גידוליה
אסורים (פ"א מהלכות תרומות הלכה כא). וראה בתוספות
חדשים שכתב, שלישב תמיהה זו פירושה (הר"מ) והרע"ב
שם בזרע תערובתם, שבאופן זה גידולי תרומה מותרים
(הלכות תרומות שם הכ"ב "והמדומע וכו' גידוליהן
מותרין"). וכאן פירשה רבינו להיפך: בגידולין שנתערבו.
וסובר רבינו שכשם שלא אסרו גידולי גידולין (הלכות
תרומות שם) וכשם שלא אסרו גידולי תערובת תרומה,
כמו"כ לא אסרו תערובת גידולים). (119) כנ"ל.

(120) משנה בתרומות שם. שאע"פ שבתרומה גזרו חכמים
משום תרומה טמאה ביד כהן, שמא ישהה אותה לזרעה,
ויבוא לאכלה (הלכות תרומות שם הכ"א) - בביכורים

17 מְשֻׁמָּה וְאַרְבָּעִים; לְפִי שֶׁעֲסָתוּ מִרְבֵּה¹³, יֵשׁ בְּשֻׁעוֹר
18 זֶה כְּדִי מִתְּנָה.

(9) שם, פ"ב מ"ז. (10) ב'ירושלמי' שם, ובתוספתא שם פ"א ה"ז: "בעל הבית עיסתו מעוטה, ואין בה כדי מתנה לכהן (אלא-אם-כן יפריש אחד מכ"ד), נחתום עיסתו מרובה, ויש בה כדי מתנה לכהן (אפילו אם מפריש רק אחד ממ"ח)". וטעם זה הוא לחכמים, אבל לרבי יהודה אמרו שם טעם אחר. וראה בפירוש המשנה, וב'תוספתא כפשוטה' שם. (11) 'ספרי' פרשת שלח. (12) ב'ספרי' שם: "מראשית עריסותיכם תתנו לה". (13) ראה בש"ך סי' שכב ס"א ס"ק ב.

19 ג. הַעֲוֹשָׁה¹⁴ עֹשֶׂה לְמִשְׁתָּה בְּנוֹ, אֶף עַל פִּי שֶׁהִיא
20 מִרְבֵּה¹⁵ - מִפְּרִישׁ אֶחָד מֵעֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה; שֶׁלֹּא
21 לְחֵלֶק¹⁶ בְּעֶסֶת בְּעַל הַבֵּית. וְהַנְּחָתוֹם שֶׁעָשָׂה עֹשֶׂה
22 קִטְנָה¹⁷ - אֶחָד מֵאַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֶה; שֶׁלֹּא לְחֵלֶק¹⁸
23 בְּעֶסֶת הַנְּחָתוֹם.

(14) משנה, שם. (15) ויש באחד ממ"ח, כדי מתנה. (16) 'ירושלמי' שם. (17) במשנה: וכן האשה שהיא עושה למכור בשוק. (18) 'ירושלמי' שם לגירסת הגר"א. וראה ברידב"ז.

24 ד. נִטְמָאת¹⁹ הָעֵפֶסָה²⁰ בְּשׁוּגֵג אוֹ בְּאַנָּס - מִפְּרִישׁ אֶחָד
25 מֵאַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֶה²¹. וְאִם טִמְאַה בְּזֶדוֹן - מִפְּרִישׁ
26 אֶחָד מֵעֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה, כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה חוּטֵא
27 נִשְׁפָּר²². וְחֵלֶה טִמְאַה [מוֹתֶרֶת] (לִפְנֵה) לְהִסְקָה,
28 בְּתַרומָה טִמְאַה²³.

(19) משנה, שם. (20) של בעל הבית. (21) כיון שאינה ראויה לאכילה לכהן, אלא להסיק בה בלבד, כדלהלן - הקילו בשיעורה. (22) 'פירוש', שלא 'ריוח' החוטא שטימאה, ויוציא פחות ממה שהיה מוציא אילו לא עבר וטימאה" (פירוש המשנה). (23) ראה בפ"א מהל' תרומות ה"א, וחלה נקראת תרומה (להלן הי"ג).

29 ה. אֵין²⁴ חִיבִין בְּחֵלֶה מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל
30 בְּלִבְד, שְׁנֵאמַר: וְהָיָה בְּאֶחְלָכֶם מִלֶּחֶם הָאָרֶץ וְגוֹמַר;
31 וּבְזִמְנָן²⁵ שְׁכַל יִשְׂרָאֵל שָׁם, שְׁנֵאמַר: בְּבֹאֲכֶם - בִּיאַת
32 בְּלָכֶם, וְלֹא בִיאַת מִקְצַתְכֶם. לְפִיכֵן, חֵלֶה בְּזִמְנָן הָיָה,
33 אֶפְלוּ בִימֵי עֶזְרָא בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, אֵינָה אֶלָּא
34 מִדְּבִירֵיהֶם²⁶, כִּמּוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּתַרומָה²⁷.

(24) כן הוא ב'ספרי' שם. וראה בפ"א מהל' תרומות ה"א. (25) כתובות כה, א. וראה למעלה שם הכ"ו, ובראב"ד שם. (26) כיון שלא עלו אלא מקצתם (גמרא שם). (27) שם.

35 ו. פְּרוֹת חוּצָה לְאַרְץ²⁸ שְׁנִכְנְסוּ לְאַרְץ²⁹ - חִיבִין
36 בְּחֵלֶה, וּפְרוֹת הָאָרֶץ³⁰ שִׁיעָצוּ חוּצָה לְאַרְץ³¹ -
37 פְּטוּרִין³²; שְׁנֵאמַר: אֲשֶׁר אָנִי מְבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה -
38 שָׁמָּה אֶתֶם חִיבִין בֵּין עַל פְּרוֹת הָאָרֶץ בֵּין עַל פְּרוֹת
39 חוּצָה לְאַרְץ.

1 וְהַחֲלִיל¹⁴³ מִכָּה לְפָנֶיהֶם, עַד שֶׁהֵם מְגִיעִים לְהַר
2 הַבֵּית. הִגִּיעוּ לְהַר הַבֵּית, נוֹטֵל כָּל אֶחָד וְאֶחָד¹⁴⁴ סֵלוֹ
3 עַל כַּתְּפוֹ וְאוֹמְרִין¹⁴⁵: הִלְלוּהָ הִלְלוּ אֶל בְּקִדְשׁוֹ וְכוּ'
4 עַד כָּל הַנִּשְׁמָה¹⁴⁶ תִּהְלֵל יְהִי הִלְלוּהָ. וְהֵם מְהֻלָּכִים
5 בְּהַר הַבֵּית וְקוֹרְאִין, עַד שֶׁמְגִיעִין לְעֶזְרָה. הִגִּיעוּ
6 לְעֶזְרָה, דִּבְרוּ הַלּוֹיִם¹⁴⁷ בְּשִׁיר: אֲרוּמָמָךְ יְיָ כִּי דִלִּיתָנִי
7 וְגוֹמַר.

(141) משנה שם. (142) בקידושין לג. "בא וראה כמה חביבה מצוה (של הבאת ביכורים) בשעתה, שהרי מפניהם (של מביאי הביכורים) עומדים, מפני תלמידי חכמים אינם עומדים" (בשעה שהם עוסקין במלאכתם - פ"ו מהלכות תלמוד תורה הלכה ב). (143) שם, משנה ד. (144) אפילו היה מלך, למעלה בפ"ג הלכה יב. (145) ירושלמי שם. (146) כלומר, ו"כל הנשמה וכו'". בכלל. אבל בירושלמי שם אמרו: "בעזרה היו אומרים כל הנשמה". (147) ראה למעלה שם הלכה יג.

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

(1) יבאר שמצות-עשה להפריש חלה מן העיסה וליתנה לכהן, ואם יש לה שיעור. עיסה שנטמאה בשוגג או באונס. ופירות חוצה לארץ שנכנסו לארץ או להיפך. שלשה דינין לחלה בשלש ארצות. ואם היה כהן קטן בחוצה לארץ ורצה להפריש חלה. המפריש חלה מה מברך. ואם הערומה מברכת ומפרשת חלה, ואם הנדה מברכת ומפרשת חלה בחוצה לארץ. אם היא מדמעת. ואם רצה לאכול תחילה ואח"כ יפריש. והדברים שחלה ותרומה שוים בהם.

8 א. מִצְוַת עֲשֵׂה לְהַפְרִישׁ תְּרוּמָה מִן הָעֵפֶסָה² לִפְנֵה³,
9 שְׁנֵאמַר: רֵאשִׁית עֲרֹסְתְּכֶם⁴ חֵלֶה תְּרִימוּ תְּרוּמָה.
10 וְרֵאשִׁית זוֹ אֵין לָהּ שְׁעוֹר מִן הַתּוֹרָה⁵. אֶפְלוּ הַפְּרִישׁ
11 בְּשֻׁעוֹרָה⁶ - פֶּטֶר אֶת הָעֵפֶסָה. וְהַעֲוֹשָׁה⁷ כָּל עֲסָתוֹ חֵלֶה
12 - לֹא עָשָׂה כָּלֹה, עַד שִׁישִׁיר מִקְצָתוֹ⁸.

(2) של חמשת מיני דגן (להלן פ"ו ה"ב). (3) על מנת לתתה לכהן. וההפרשה והנתנה מצוה אחת הן, כמו שכתב רבינו ב'ספר המצוות' כלל יב (עיי"ש עמוד מד הערה א). ולדעת הרמב"ן שם, הן שתי מצוות. (4) ראה בפ"ג מהל' תרומות ה"א, שגם שם למדו כן ממה שנאמר "ראשית דגן". (5) 'ספרי' לפרשת שלח. ושם למדו כן מתרומה גדולה. (6) בתרומה גדולה, כתב רבינו "חיסה" (שם). (7) חלה פ"א מ"ט. (8) ב'ירושלמי' שם: "מניין שלא עשה כלום עד שישיר מקצת, תלמוד-לומר: מראשית, ולא כל ראשית", וראה בהל' תרומות שם ה"ה. ובענין ביכורים כתב רבינו (למעלה פ"ב הי"ו), שעושה אדם כל שדהו, ולמדו כן ממה שנאמר "וראשית כל בכורי כל", וראה שם הערה קכב.

13 ב. וּמִדְּבָרֵי סוּפְרִים, שֶׁמִּפְּרִישִׁין אֶחָד מֵאַרְבָּעָה
14 וְעֲשָׂרִים⁹ מִן הָעֵפֶסָה, כְּדִי¹⁰ שִׁיְהִיָּה בְּהַ כְּדִי מִתְּנָה
15 לִפְנֵה; שְׁנֵאמַר¹¹: תִּתֵּן לוֹ דָּבָר הָרָאוּי לְתַנוּ
16 מִתְּנָה. וְהַנְּחָתוֹם הָעוֹשֶׂה לְמַכֵּר בְּשׁוּק - מִפְּרִישׁ אֶחָד

28 שְׁהוּא; וְשָׁל אֲכִילָה - אֶחָד מֵאַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֶה.⁶⁰
29 וּמִתְּרַת לְזִבְיִים⁶¹ וּלְזִבְזוֹת, וְאֵין צָרִיךְ לִזְכֹּר לְשָׁאֵר
30 טְמֵאִים.⁶²

(39 שם, מ"ח. (40 בזמן עזרא. (41 וכזיב עצמה לא החזיקו בה (פ"א מהל' תרומות ה"ח). (42 כלומר, פעם אחת. (43 אחד מכ"ד או ממ"ח (למעלה ה"ב). (44 ראה בהל' תרומות שם ה"ז. (45 בטומאת ארץ העמים. ראה בפ"א מהל' טומאת מת ה"א. (46 שם ה"ה. (47 שם. ולפיכך גזרו עליה טומאה כעל ארץ העמים. (48 כלומר, כשהחזיקו בה עולי מצרים היתה ארץ ישראל, והיתה חייבת אז בחלה מן התורה ('ירושלמי' שם ה"ד). (49 כדין עיסה שנטמאת, כנ"ל בה"ד. וראה בפירוש המשנה וברע"ב ותו"ט שם. (50 'ירושלמי' שם. (51 שהרי אינה טמאה אלא בטומאת ארץ העמים, ובארץ שהיתה פעם ארץ ישראל. וראה להלן שבחוצה-לארץ ממש, טומאה זו ידועה. (52 אף-על-פי שהיא נאכלת, וראה להלן. (53 'ירושלמי' שם. כלומר עיקרה מדבריהם, שלא נתקנה אלא "שלא יאמר", כנ"ל. אבל חלה בזמן הזה, אף-על-פי שהיא מדבריהם, יש לה שיעור, כיון שיש לה עיקר מן התורה. (54 במשנה, שם: "ועד אמנה ולפנים". וכנראה שלפני רבינו היתה הגירסא כנ"ל. ועי' ב'מלאכת שלמה' שם בשם הרשב"א. (55 שם מ"ז, כרבן גמליאל ולא כרבי אליעזר. (56 בטומאת ארץ העמים, כנ"ל. שכיון שהיא חוצה-לארץ ממש - ידועה טומאתה לכל, ראה להלן. (57 בכורות כז, א. וכאן לא שייך לגזור, שמא יאמרו תרומה טהורה נשרפת, כמו שגזרו בארץ שכבשוה עולי מצרים (למעלה) - לפי שחוצה-לארץ טומאתה ידועה ('תוספות אנשי שם', שם). (58 'ירושלמי', שם. (59 שאין להן עיקר מן התורה. (60 כבהלכה הקודמת, וראה בפירוש המשנה, וב'ירושלמי' שם, וכפירוש ה'פני משה'. (61 במשנה, שם: "ואסורה לזבים ולזביות, לנדה ולילולת". ונראה שרבינו גרס שם כנ"ל. ויתכן כי אין כאן מחלוקת בהלכה, אלא מה שאמרו "אסורות לזבות וכו'", היינו בחלה הנשרפת שהיא הראשונה, ולכן החמירו בה, ומה שאמרו רבינו "מותרת לזבים וכו'", מדובר בחלה הנאכלת, שהקילו בה כיון שהיא שניה (רדב"ז וביאור הגר"א ליו"ד סי' שכב אות ד. וראה בפ"א מהל' תרומות ה"ח). (62 שנטמאו במגע הטומאה, שטומאתם קלה מטומאת אלו, שהיא יוצאת מגופם, וראה בכורות שם.

31 ט. בְּזִמְן הַזֶּה, שָׁאִין שֵׁם עֹפֶה טְהוֹרָה מִפְּנֵי טְמֵאֵת
32 הַמֵּת.⁶³ - מִפְּרִישֵׁין חֲלָה אֶחָת בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל⁶⁴
33 אֶחָד מֵאַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֶה⁶⁵ וְשׁוֹרְפִין אוֹתָהּ, מִפְּנֵי
34 שְׁהִיא טְמֵאָה וְיֵשׁ לָהּ שֵׁם מִן הַתּוֹרָה⁶⁶. וּמִפְּנֵי עֵד
35 אֲמִנָּה⁶⁷ - מִפְּרִישֵׁין שְׁנֵיהּ לִפְנֵי לְאֲכִילָה, וְאֵין לָהּ
36 שְׁעוֹר, כְּשֶׁהִיא הִדְבָּר מִקְדָּם.⁶⁸

(63 שכולנו טמאי מתים, ואין בידינו אפר פרה אדומה להוות עלינו. (64 כלומר, אף בארץ שהחזיקו בה עולי בבל. (65 כדין חלה שנטמאה באונס, למעלה ה"ד. (66 כלומר, בזמן שכל ישראל עליה חייבים בחלה מן

(28 חלה פ"ב מ"א. (29 ושעת חיוב חלה, שהיא בשעת לישה, היתה בארץ. וראה ברדב"ז, ובמשנה-למלך הל' תרומות שם הכ"ב, וב'תוספות רבי עקיבא איגר' למשנה שם. (30 שם, כרבי עקיבא ולא כרבי אליעזר. (31 ונילושו שם (המפרשים הנ"ל). (32 לדעת הראב"ד חייבים הם מדרבנן, ועי' 'כסף משנה' כאן, ובהל' תרומות שם.

1 ז. מִפְּרִישֵׁין³³ חֲלָה בְּחוּצָה לְאֶרֶץ³⁴ מִדְּבָרֵי סוּפְרִים,
2 כְּדֵי שְׁלֹא תִשְׁתַּפֵּחַ תּוֹרַת חֲלָה מִיִּשְׂרָאֵל. וְאֵין
3 מִבִּיאֵין³⁵ חֲלוֹת חוּצָה לְאֶרֶץ לְאֶרֶץ, כְּשֵׁם שָׁאִין
4 מִבִּיאֵין תְּרוּמָה³⁶ וּבְכוּרִים³⁷ מִשֵּׁם. וְאִם הֵבִיא -
5 מִנִּיחָה עַד עֶרֶב הַפֶּסַח וְתִשְׁרֹף, בְּתֵרוּמָה³⁸.

(33 בכורות כז, א. (34 היינו בכל הארצות, שחלה שכחה בכל אדם העושה עיסה, ולכן גזרו יותר מבתרומה, שאינה אלא בבעלי שדות, ולפיכך לא גזרו על כל הארצות, אלא על מצרים ובבל (ראה הל' תרומות שם ה"ו). וראה 'תוספות יום-טוב' חלה פ"ד מ"ח, בשם 'תוספות'. (35 שם מ"י: "אנשי אלכסנדריה הביאו חלותיהן מאלכסנדריה ולא קיבלו מהן". והיינו משום שנטמאו החלות בטומאת ארץ העמים. (36 פ"ב מהל' תרומות ה"ז. שהרי היא טמאה בטומאת ארץ העמים. (37 למעלה פ"ב ה"א [עיי"ש], שכל עיקר הטעם שאין מפרשים ביכורים בחוצה לארץ, הוא משום שאין מביאים תרומה טמאה לארץ ישראל, ואם הביאה אסורה שם באכילה]. (38 'ירושלמי' חלה, שם.

6 ח. שְׁלֹשָׁה³⁹ דִּינִין לְחֲלָה בְּשֵׁלֶשׁ אֲרָצוֹת: כָּל הָאֶרֶץ
7 שֶׁהִחֲזִיקוּ בָּהּ עוֹלֵי בָּבֶל⁴⁰ עַד קְזִיבִי⁴¹ - מִפְּרִישֵׁין בָּהּ
8 חֲלָה אֶחָת⁴² כְּשֶׁעוֹר⁴³, וְהִיא נֹאכֶלֶת לִפְנֵיהֶם. וְשָׁאֵר
9 אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁהִחֲזִיקוּ בָּהּ עוֹלֵי מִצְרַיִם וְלֹא עוֹלֵי
10 בָּבֶל, שְׁהִיא מְקֻזֵּב וְעַד אֲמִנָּה⁴⁴ - מִפְּרִישֵׁין בָּהּ שְׁתֵּי
11 חֲלוֹת: הָאֶחָת נִשְׂרֶפֶת, וְהָאֶחָת נֹאכֶלֶת. וּמִפְּנֵי מָה
12 מִפְּרִישֵׁין בָּהּ שְׁתֵּי חֲלוֹת? מִפְּנֵי שֶׁהִחֲלָה הָרִאשׁוֹנָה
13 טְמֵאָה⁴⁵, שְׁהִיא לֹא נִתְקַדְּשָׁה אוֹתָהּ הָאֶרֶץ בִּימֵי
14 עֶזְרָא⁴⁶, וְקִדְּשָׁה רִאשׁוֹנָה בְּטָלָה מִשְׁגָּלוֹ⁴⁷; וְהוֹאִיל
15 וְהִיא אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל⁴⁸ - מִפְּרִישֵׁין בָּהּ חֲלָה אֶחָד
16 מֵאַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֶה⁴⁹ וְשׁוֹרְפִין אוֹתָהּ; וּמִפְּרִישֵׁין
17 חֲלָה שְׁנֵיהּ וְנוֹתֵנִין אוֹתָהּ לִפְנֵי לְאֲכִילָה, כְּדֵי שְׁלֹא
18 יֵאמְרוּ⁵⁰: תְּרוּמָה טְהוֹרָה נִשְׂרֶפֶת, שְׁהִיא נִשְׂרֶפֶת
19 הָרִאשׁוֹנָה אֵף עַל פִּי שְׁלֹא נִטְמָאָה טְמֵאָה יְדוּעָה
20 לְבָלִיל⁵¹. וְזוֹ שְׁנֵיהּ אֵין לָהּ שְׁעוֹר, אֲלֹא כָּל שְׁוֹעָה
21 מִפְּרִישָׁ⁵², מִפְּנֵי שְׁהִיא מִדְּבָרֵיהֶם⁵³. וְכָל הָאֶרֶץ
22 מֵאֲמִנָּה וְלַחֲזִיק⁵⁴, בֵּין בְּסוּרֵינָא⁵⁵ בֵּין בְּשָׁאֵר הָאֲרָצוֹת
23 - מִפְּרִישֵׁין שְׁתֵּי חֲלוֹת: אֶחָת לִשְׂרֶפָה, כְּדֵי שְׁלֹא
24 יֵאמְרוּ: רָאִינוּ תְּרוּמָה טְמֵאָה⁵⁶ נֹאכֶלֶת; וְאֶחָת
25 לְאֲכִילָה, כְּדֵי שְׁלֹא תִשְׁתַּפֵּחַ תּוֹרַת חֲלָה⁵⁷ מִיִּשְׂרָאֵל.
26 וְהוֹאִיל⁵⁸ וְזוֹ וְזוֹ מִדְּבָרֵיהֶם⁵⁹, מוּטָב לְרַבּוֹת בְּנֹאכֶלֶת.
27 לְפִיכָךְ: שְׁלֵ שְׂרֶפָה - אֵין לָהּ שְׁעוֹר, אֲלֹא כָּל

והתורה, ולפיכך מפרשים אף בזמן הזה כשיעור. ויש אומרים שבזמן הזה אין מפרשים אלא כלשהו ('ברכי יוסף' ליו"ד שם ס"ד). (67) כלומר, במקום שהחזיקו בו עולי מצרים ולא החזיקו בו עולי בבל. (68) כלומר, אף-על-פי שעתה היא טמאה טומאת מת הידועה לכל. ולא שייך לחשוש שמא יאמרו תרומה טהורה נשרפת (ראה בהלכה הקודמת), והיה מן הדין שלא להצריך הפרשה שניה, ובכל זאת השאירו הדבר כפי שהיה.

י. חלת חוצה לארץ⁶⁹, אף על פי שהיא טמאה⁷⁰, הואיל ועקר חיוביה מדבריהם⁷¹ - אינה אסורה באכילה⁷² אלא על פה שטמאה יוצאה עליו מגופו⁷³, והם: בעלי קריין וזבים וזבות ונדות ויולדות ומצרעין⁷⁴; אבל שאר הטמאים במגע שאר הטמאות, אפילו טמאי מת - מתרים לאכלה⁷⁵. לפיכך, אם היה שם⁷⁶ פה קטן בחוצה לארץ, בין בסריא⁷⁷ בין בשאר ארצות, ורצה להפריש חלה אחת - מפריש אחד מארבעים ושמונה, ונאכלת לקטן שעדין לא ראה קרי או לקטנה שעדין לא ראתה נדה⁷⁸, ואין צריך להפריש שניה⁷⁹.

(69) כלומר, כל הארץ מאמנה ולחוק, כנ"ל ה"ח. ומדובר כאן בחלה המופרשת ראשונה. ראה למעלה. (70) בטומאת ארץ העמים. ובזמן הזה היא טמאה מן התורה, מפני טומאת המת, כנ"ל. (71) כלומר, שלעולם אין חיוב חלה שם מן התורה. (72) אבל בנגיעה מותר אפילו למי שטמאה יוצאה מגופו (בכורות, שם). (73) שם. וראה בהל' תרומות שם. (74) ומה שכתב רבינו בסוף ה"ח, שחלת חוץ לארץ מותרת לזבים וזבות, היינו החלה השניה, ראה בהערה ס. (75) בבכורות, שם: טמא מת מהו שיטבול ואוכל תרומת חוצה לארץ וכו'. אמר רב, טמא מת טובל ואוכל בתרומת חוצה לארץ, ולית הלכתא כוותיה (אלא אוכל בלא טבילה). וראה בהל' תרומות שם. (76) בחוץ לארץ. (77) שאינה כחוץ לארץ לענין חלה, כנ"ל בה"ח. (78) שחזקתן שלא יצאה טומאה עדיין עליהם, ולכן הם אוכלים תמיד בלא בדיקה (הל' תרומות, שם). (79) שכיון שהראשונה נאכלת, שוב לא תשתכח תורת חלה, ולא חששו שמא יאמרו ראינו תרומה טמאה נאכלת.

יא. וכן⁸⁰ אם היה שם⁸¹ פה גדול⁸² שטבול משכבת זרעו או מזיבתו⁸³, אף על פי שלא העריב⁸⁴ שמשו, ואף על פי שהוא טמא מת⁸⁵ - הרי זה מתר לאכל החלה הראשונה⁸⁶, ואינו צריך להפריש שניה⁸⁷ בחוצה לארץ⁸⁸. כל המפריש⁸⁹ חלה⁹⁰ - מברך⁹¹ תחלה⁹²: אשר קדשנו במצותיו וצונו להפריש חלה⁹³. בין בארץ בין בחוצה לארץ⁹⁴. וכשם⁹⁵ שמברך על הטהרה, כך מברך על הטמאה. לפיכך⁹⁶ אין האיש ערם מפריש חלה, שאינו יכול לברך⁹⁷. אבל⁹⁸ האשה הערמה שישבה⁹⁹ וכל פניה¹⁰⁰ טוחות¹⁰¹ בקרקע - מברכת ומפרשת חלה¹⁰².

וכו", ובטעות ציינוה כאן. (81) בחוץ לארץ. (82) כלומר, ביחס לקטן שלא ראה עוד קרי. (83) כלומר, מטומאה שיצאה עליו מגופו, כנ"ל. (84) ואין טמאים אוכלים בתרומה (וחלה - בתרומה) עד שיעריב שמשן (הל' תרומות שם ה"ב). (85) וטעון הזאה, ואי-אפשר לו היום להטהר. (86) בחלה פ"ד מ"ח "ויטבול יום אוכלה". והכוונה למי שיצאה עליו טומאה מגופו וטבול, שהרי טמאי מגע, אינם טעונים טבילה כלל, כנ"ל. (87) כנ"ל. (88) שעיקר חיוב חלה בה אינו אלא מדבריהם, כנ"ל. והראב"ד בהל' תרומות שם ה"ח, חולק - וסובר שזבים וזבות אסורים באכילת חלה אף לאחר טבילה. וראה ביו"ד סי' שכב ס"ה, ובש"ך וט"ז וביאור הגר"א שם. (89) נראה שהלכה י"א מתחילה כאן, ראה הערה עט. (90) כלומר, אפילו אותו שאסור לו לאכלה מחמת טומאתו, כנ"ל וכדלהלן בראש ההלכה הסמוכה. (91) האור זרוע' ח"א סי' רכה, והריקנטי סי' רל, הביאו כן בשם הירושלמי בברכות פ"ט ה"ג. (92) כדרך שמברכין על המצוות עובר לעשייתן. וראה בפ"א מהל' מעשר הט"ז. (93) ביו"ד סי' שכב ס"א: להפריש תרומה, שכן הוא לשון הכתוב, ו"חלה" אינו אלא שם העוגה. אבל הסמ"ק כתב שאין להקפיד על כך (כסף-משנה). וראה בתוספתא כפשוטה ברכות פ"ו ע"ב 116 הערה 52. (94) אף-על-פי שאין חיוב חלה שם אלא מדבריהם, מברך כדרך שמברך על כל מצוות דרבנן (שבת כג.). והראב"ד כתב בשם רב אחאי גאון (שאלות לפרשת צו, עג), שמלבד הברכה חייב לקרוא שם לחלה. ונראה שדעת רבינו שהברכה עצמה היא קריאת שם (ר"י קורקוס). (95) כן נראה בחלה פ"ב מ"ג, שאין הבדל בין טמאה לטהורה (כסף-משנה). (96) כלומר, לפי שחייב לברך על הפרשת חלה. (97) תרומות פ"א מ"ו, ופ"א מהל' ברכות ה"ט. (98) חלה, שם. (99) אף-על-פי שברכת המצוות היא במעומד, זה אינו אלא כשחייב לעשות המצוה, אבל כאן אין הפרשת החלה אלא הכשר אכילה גרידא (גליון מהרש"א ליו"ד שם, בשם 'מגן אברהם'). (100) בברכות כד, א. "דאמר רב הונא עגבות (= אחוריים) אין בהם משום ערוה. לימא (לדעת הגר"א אינו גורס רבינו: "לימא", ראה להלן) מסייע ליה לרב הונא, האשה יושבת וקוצה לה חלתה ערומה מפני שיכולה לכסות פניה בקרקע, אבל לא האיש. תרגמה רב נחמן בר יצחק, כגון שהיו פניה טוחות בקרקע". ונחלקו אחרונים בדעת רבינו. לדעת ה'מגן אברהם' באו"ח סי' ר"ס ק"ה, פוסק רבינו שלא כרב הונא, שהרי דחה רב נחמן בר יצחק את ראייתו, ואם כן אף עגבות יש בהם משום ערוה, ולכן כתב רבינו: "וכל פניה טוחות בקרקע". ולדעת הגר"א בביאוריו ליו"ד שם אות ג, פוסק רבינו כרב הונא, ואינו גורס בברכות שם את המילה: "לימא". ואם כן הביאה הגמרא ראייה לרב הונא. ודברי רב נחמן שם הם ענין בפני עצמו, ואינם דחיה לדברי רב הונא. ולשון רבינו בהל' ברכות שם נוטה לדעת הגר"א. (101) דבוקות ומכוסות. (102) וכל זה כשהיא מברכת, אבל האיש אסור לו לברך כנגד אשה ערומה, שהרי טפח באשה ערוה.

יב. הנדה וכיצא פה¹⁰³ - מברכת ומפרשת חלת חוצה לארץ¹⁰⁴; שאינה מזוהרת¹⁰⁵ על מגעו, אלא

(80) נראה שהלכה י"א מתחילה להלן: "כל המפריש חלה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק י"ג שבט - ספר זרעים - הלכות ביכורים קעה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

121) כגון חרש שוטה וקטן וכיוצא בהם (שם פ"ד ה"ב), או ממין על שאינו מינו (שם פ"ה ה"ב). 122) שנקראת תרומה, כנ"ל. 123) כגון מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו (שם פ"ד ה"ד). 124) כגון זר (שם פ"ו ה"ה), או טמא (שם פ"ז ה"א). 125) שם. 18) טו. הסוקא והשפור¹²⁶ מפרישין חלה לכתחלה; 19) שאין בעשה רע ויפה כפי שיכוננו ויפרישו מן 20) היפה¹²⁷.

126) שאינם מפרישים תרומה גדולה, מפני שאינם יכולים לכוון ולהפריש את היפה (שם פ"ד ה"ד). ומדובר בשיכור שלא הגיע לשכרותו של לוט, שאם הגיע - הרי הוא כשוטה לכל דבריו (פכ"ט מהל' מכירה הי"ח). 127) ראה ב"ירושלמי" חלה פ"ד ה"ג, ובמפרשים שם.

יום ש"ק י"ג שבט ה'תשע"ט

פרק פשי

1) יבאר שהלוקח מן הנחתום חייב בחלה. וכמה מינים חייבים בחלה. לקט שכחה ופאה ותבואה שלא הביאה שליש אם חייבין בחלה. חלות תורה וריקקי נזיר ועיט השותפין. והעושה עיסה מן הטבל. ודין עיט כלבים. ועיסה שישראל וגוי שותפין בה. המערב קמח חטים ואורז, ועיסה עשירה. העושה עיסה לייבשה בחמה ולחם העשוי לכותח. וכמה שיעור העיסה החייבת בחלה. אסור לעשות עיסתו פחות מכשיעור. והככרות שנושכות זו בזו. קמח שלשו בסובין שלו. והעושה עיסה לחלקה בצק.

א. הלוקח מן הנחתום² - חייב בחלה. ומפריש מן החמה³ על הצוננת⁴ ומן הצוננת על החמה, אפילו 21 22 23 מן פוסין⁵ הרבה.

2) שהוא חבר. 3) "הוא הלחם החם". 4) "הוא הלחם הקר". 5) מצורות רבות, שיש לחשוש שמא ישנם בין הכיכרות מחיטה ישנה, ואין מפרישין חלה מן החדש על הישן. וטעמו של דבר (שמפריש מן החמה על הצוננת), שאין זה מצוי שיאפה הנחתום מחיטה ישנה, אלא נוטל חיטה חדשה ואופה. ורק לגבי מעשר החמירו שאין מעשרין מן החמה על הצוננת אפילו בדפוס אחד, כיוון שמעשר שייך גם בקונה תבואה ופירות, ושם מצוי הדבר שיהיו בידו חדשים גם ישנים, שהרי קונה מבני אדם הרבה, ולכן לא חילקו והחמירו גם בלוקח מנחתום ואפילו בדפוס אחד, אבל בחלה שאינה שייכת אלא בלוקח מנחתום - לא חששו.

ב. אין חייבין בחלה אלא חמשה מיני תבואה בלבד, 24 והם: החטין, והשעורים, והפסמין, ושבלת שועל, 25 והשיפון; שנאמר: באכלכם מלחם הארץ, ואין 26 קרוי לחם אלא פת הנעשית מאלו. אבל העושה פת ארז או דחן וכיוצא בהן מן הקטניות - אין חייבין 27 28 בחלה כלל. 29

6) ירושלמי שם: "נאמר לחם בפסח (לחם עוני), ונאמר לחם בחלה, מה לחם שנאמר בפסח דבר שהוא בא לידי מצה

1 על אכילתה. ואם היה שם פה קטן או פה שטבל, 2 שהיא מתרת לו לאכילה כמו שבארנו¹⁰⁶ - הרי זה 3 מתר לאכלה¹⁰⁷ עם הדר¹⁰⁸ על שלחן אחד, לפי 4 שאינה מדרמעת¹⁰⁹ ואפילו נתערבה שוה בשוה¹¹⁰. 5 ונותנין¹¹¹ אותה לכהן עם הארץ¹¹², מפני שהיא 6 טמאה באויר ארץ העמים. ואין¹¹³ בה משום פה 7 המסייע¹¹⁴ במתנותיו שהוא אסור. ואם רצה¹¹⁵ לאכל 8 תחלה ואחר כך יפריש החלה בחוץ לארץ - מתר; 9 שאין עקרה אלא מדבריהם.

103) כלומר, שאר הטמאים בטומאה היוצאת עליהם מגופם, כנ"ל ה". 104) שהיא טמאה בטומאת ארץ העמים. אבל חלת ארץ ישראל, אפילו בזמן הזה, אסורה אפילו במגע נדה וכיוצא בה. 105) בכורות כז, א. 106) בה"י. 107) כלומר, אפילו את החלה המופרשת ראשונה. וראה בסוף ה"ח. 108) שאינו כהן. וראה חלה פ"ד סוף מ"ח. 109) כלומר, אינה אוסרת תערובתה כחלת ארץ ישראל. ואם כן, אף אם יתערב לחמו של הזר עם החלה של הכהן "חד בחד" - לא יאסר. 110) וכל-שכן אם נתערבה ברוב. ומקור דין זה ב"ירושלמי" שם: "אמר רבי זעירא, מתניתא אמרה אפילו אחד באחד" (כלומר, אפילו נתערבה החלה שוה בשוה). ומה שאמרו בבכורות, שם: אמר שמואל, תרומת חוצה-לארץ בטילה ברוב, הכוונה כשמבטל בידיים, וכפירוש רש"י שם, אבל בתערב מעצמו, אפילו שוה בשוה (כסף-משנה, וביאור הגר"א ל"ד סי' שג אות ב). 111) משנה, שם. 112) "ירושלמי" שם. בניגוד לתרומת ארץ ישראל שאינה ניתנת לכהן עם-הארץ שמא יטמאנה (פ"ו מהל' תרומות ה"ב), והוא-הדין לחלת ארץ ישראל. 113) כל המוקף בסוגריים, נוסף ע"פ הכסף משנה. 114) בכורות, שם. וראה בפ"ב מהל' תרומות הי"ט (משנה-למלך). 115) ביצה ט, א.

יג. החלה נקראת תרומה¹¹⁶. לפיכך אינה נטלת¹¹⁷ 10 אלא מן המקה, פתומה¹¹⁸; ואינה נטלת מן הטהור 11 על הטמא¹¹⁹ לכתחלה¹²⁰. 12

116) במעילה טו, ב: "מאי טעמא (כלומר, מדוע תרומה וכו' וחלה מצטרפים זה עם זה לאסור עיסה של חולין שנפלו לתוכה), כולוהו איקרו תרומה, גבי חלה כתיב: ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה וגו'". וראה ב"ירושלמי" ערלה, תחילת פ"ב. 117) חלה פ"א מ"ט. 118) כלומר: כתרומה גדולה, ולא כתרומת מעשר, פ"ג מהל' תרומות הי"ז. ועיי"ש ה"כ. 119) כתרומה גדולה ולא כתרומת מעשר (שם פ"ה ה"ז). משנה שם, ובפ"ב מ"ח, כחכמים ולא כרבי אליעזר. 120) אבל בדיעבד חלתו חלה, כמו בתרומה, ראה למעלה שם.

יד. וכל שאמרנו בתרומה: לא יתרו, ואם תרו - 13 אינה תרומה¹²¹, כך בחלה¹²². וכל שאמרנו 14 בתרומה: לא יתרו מזה על זה¹²³, כך בחלה. וכל 15 שאינו אוכל תרומה¹²⁴ - אינו אוכל חלה; וכל 16 האוכל תרומה¹²⁵ - אוכל חלה. 17

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ונפלה תרומה לתוך אחת מהן ואין ידוע לאיזו נפלה, שאנו אומרים לתוך של תרומה נפלה והקופה של חולין מותרת וחיבתה היא בחלה. (18) והיינו כשנפלה סאה של תרומה לפחות ממאה חולין שכולם נאסרו. ואף על פי שדימוע זה אינו אוסר אלא מדרבנן, מפיקע הוא מחיוב חלה, שהרי גם חלה אינה אלא מדרבנן בזמן הזה. (19) שנאמר: תרימו תרומה, ולא שכבר נתרמה.

- ה. חלות תודה ורקיקי נזיר: ²⁰עֲשֹׂאֵן לְעֶצְמוֹ - ¹¹פְּטוּרִין מִן הַחֲלָה, מִפְּנֵי שֶׁהֵן קֹדֶשׁ²¹; לְמַכְרֵן בְּשׁוּק לְנִזְיָרִים וּלְמַקְרִיבֵי תוֹדָה - חֵיבִין בְּחֲלָה, לְפִי שְׂבִדְעָתוֹ, שֶׁאֵם לֹא תִמְכֹּר - יֵאָכְלָה.¹⁴

(20) בתורה תפסו לשון "חלות" כיוון שישנם שני מיני חלות (=בלולות בשמן וסולת רבוכה), אבל בנזיר אין אלא מין אחד של חלות ולכן תפסו לשון "רקיקין". (21) אף על פי שאין החלות מתקדשות קדושת הגוף, אלא בשעת שחיטת הקרבן - קדושת דמים יש בהן מיד.

- ו. עֶסֶת הַשְּׂתֵפִין²² וְהַעוֹשָׂה עֶסֶת לְרִבִּים²³ - חֵיבֶת בְּחֲלָה.²⁴

(22) והחידוש בזה שאף על פי שאין לכל אחד ואחד מהשותפים שיעור עיסה - חייבת בחלה. והמדובר כשלא היה בדעתם לחלקה עד לאחר אפייה, שאם היה בדעתם לחלקה בצק, הרי זו פטורה מן החלה. (23) כלומר, נתן רשות לרבים לאכול מן העיסה שלו, אבל אינו מפקירה. (24) שאין זה כמפקיר עיסה ומגלגלה להפקר שהיא פטורה מחלה, - שהרי לא הפקירה.

- ז. הַעוֹשָׂה עֶסֶת מִן הַטֶּבֶל²⁵, בֵּין שֶׁהֶקְדִּים חֲלָה לְתֵרוּמָה בֵּין שֶׁהֶקְדִּים תֵּרוּמָה לְחֲלָה²⁶ - מִה שֶׁעָשָׂה עֲשׂוּי²⁷. וְאֵם הַפְּרִישׁ הַחֲלָה תְּחִלָּה - לֹא תֵאָכֵל עַד שְׂיוּצִיא עָלֶיהָ תֵּרוּמָה וְתֵרוּמַת מַעֲשֵׂר; וְאֵם הַפְּרִישׁ תְּחִלָּה תֵּרוּמָה - לֹא תֵאָכֵל עַד שְׂיוּצִיא עָלֶיהָ חֲלָה.²⁸

(25) כלומר, מחיטים שעדיין לא הוציאו מהן תרומות ומעשרות. (26) [לא דיברו אלא על תרומה וחלה, שבוה השמיענו שאף על פי שמדומע פטור מן החלה - אין התרומה פטורה מן החלה, כיוון שבשעת גלגול לא הייתה תרומה, ונתחייבה בחלה, ושוב לא פקע, אבל במעשר שני אין שום חידוש, שהרי מעשר שני בירושלים חייב בחלה]. (27) כלומר: אף על פי שצריך להקדים תרומה, שכבר נתחייב בה מקודם, לחלה, שמתחייב בה זה עתה בשעת גלגול, בכל זאת הפרשתו הפרשה.

- ח. הַעוֹשָׂה²⁸ עֶסֶת לְהֵאָכֵל הַפֶּת שֶׁלָּהּ²⁹ לְבִהְמָה אוֹ לְחִיָּה - פְּטוּרָה. עֶסֶת הַפֶּלְבִים, בְּזִמְנָן שֶׁהָרוּעִים אוֹכְלִין מִמֶּנָּה - חֵיבֶת בְּחֲלָה³⁰. עֶסֶת הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים - פְּטוּרָה³¹.

(28) בספרי זוטא לפרשת שלח: "עריסותיכם, שלכם חייבת, של חיה אינה חייבת". (29) אפילו אם הפת נאפתה כדרך שאופים לבני אדם. (30) אבל אם אין הרועים אוכלים

וחמץ, אף לחם שנאמר בחלה דבר שהוא בא לידי מצה וחמץ, וברקו ומצאו שאין לך בא לידי מצה וחמץ אלא חמשה המינים בלבד, ושאר כל הדברים אינם באים לידי מצה וחמץ, אלא לידי סירחון".

- ג. הִלָּקֵט וְהִשְׁכַּחַה וְהִפָּאָה וְהִתְפַּקֵּר וְתִבּוּאָה שֶׁלֹא הִבִּיאָה שְׂלִישׁ, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן פְּטוּרִין מִן הַתֵּרוּמָה⁷ - חֵיבִין בְּחֲלָה⁸. וְכֵן מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן שֶׁהֶקְדִּימוּ בְּשִׁבְלִים שֶׁנִּטְלָה תֵּרוּמָתוֹ⁹, אֵף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חֵלֶק תֵּרוּמָה גְּדוּלָּה¹⁰, וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי¹¹ וְהֶקְדֶּשׁ שְׁנִפְדּוֹ, וּמִתֵּר הָעֶמֶר¹² וְשְׁתֵּי הַלֶּחֶם וְלֶחֶם הַפָּנִים¹³ כְּשִׁפְדּוֹ כָּל אוֹתָן הַמוֹתְרוֹת - הֵכֵל חֵיבִין בְּחֲלָה¹⁴.

(7) וטעמו של דבר, "שנאמר: ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עימך. מה שיש לך ואין לו אתה חייב ליתן לו יצא הבקר שידך וידו שווין בו, היא לקט היא שכחה היא פאה היא הבקר". ותבואה שלא הביאה שליש פטורה משום שאינה בכלל תבואה. ובאופן זה, שהפקיר לאחר נתינת המים בקמח, שאז דינה כשיבילים, חייב בחלה, אבל אם היה הגלגול בהפקר פטור גם מן החלה. (8) כיוון שבשעת גלגול לא היו הפקר. ותבואה אף שלא הביאה שליש יכולה לבוא לידי חמץ ולכן חייבת בחלה. (9) תרומת מעשר. (10) שפטור הלוי מלהפרישה. (11) בירושלמי העמידו את המשנה במעשר שני שהקדימו בשיבילים. אבל זה אינו אלא להאומר: מעשר שני ממון הדיוט, שאם לא כן אין שום חידוש לדבריו שחייב בחלה, אבל לרבינו הפוסק: מעשר שני ממון גבוה הוא - אפילו אם לא הקדימן בשיבילים חידוש הוא שחייב בחלה אף שקודם לכן היה קדוש ופטור. והמדובר במעשר שני שהוא מחוץ לירושלים, שאילו הוא בירושלים חייב הוא בחלה אפילו אם לא נפדה. (12) כי היו קוצרים שלוש סאים והיו מנפים אותו עד שנשאר עישורן לעומר, והשאר הוא מותר העומר. ומותר זה היה נפדה ונאכל לכל אדם. (13) המדובר כשנטמאו עד שלא קדשו בכלי שרת שאז יש להם פדיון, כיוון שלא חלה עוד עליהם קדושת הגוף, ולוקחים אחרים תחתיהם ולפיכך קורא להם "מותר שתי הלחם ולחם הפנים". (14) כיוון שבשעת גלגול העיסה, שהיא שעת חיוב חלה, הייתה העיסה חולין. אבל ממעשרות - פטורים, כיוון שבשעת מירוח הייתה התבואה הקדש.

- ד. עֶסֶת שֶׁל מַעֲשֵׂר שְׁנִי¹⁵ בִּירוּשָׁלַיִם, וְעֶסֶת שְׂבִיעִית¹⁶, וְסִפְק מְדַמְעָה¹⁷ - חֵיבִין בְּחֲלָה. אֲבָל הַמְדַמְעָה¹⁸ - פְּטוּר מִן הַחֲלָה¹⁹.

(15) אף על פי שרבינו פוסק כר' מאיר, שמעשר שני ממון גבוה הוא ולדבריו פטורה עיסת מעשר שני אפילו בירושלים, ואם כן מדוע חייב בחלה? ותימצו רבינו מנחם ומהר"י קורקוס כאן, שרבינו פוסק כר' חייא בסוכה לה. שאין צורך שיהיה ממנו כדי שיהא חייב בחלה, אלא שיהא לו היתר אכילה בעיסה, ולכן בירושלים שמותר לו לאכול מעשר שני, חייב בחלה, אף למאן דאמר ממון גבוה הוא. (16) וטעם הדבר, שדין עיסה זו כדין עיסה של הפקר. (17) כגון שתי קופות אחת של תרומה ואחת של חולין

יב. עֶסֶה⁵⁰ שְׁנִילוֹשָׁה בֵּין אוֹ שֶׁמֶן אוֹ דְבַשׁ⁵¹ אוֹ מִים
רוֹתְחִים⁵², אוֹ שְׁנָתוֹ לְתוֹכָהּ תְּבַלִּין⁵³, אוֹ הֶרְתִּיחַ
הַמִּים וְהִשְׁלִיךְ הַקֶּמַח לְתוֹכוֹ וְלָשׁוּ, אִם אֶפְאָה⁵⁴ -
בֵּין בִּתְנוּרָה⁵⁵, בֵּין בְּקֶרֶקַע⁵⁶, בֵּין עַל הַמַּחֲבֵת
וְהַמְרַחֶשֶׁת, בֵּין שֶׁהִדְבִּיק אֶת הַבָּצֵק בַּמַּחֲבֵת
וּבַמְרַחֶשֶׁת וְאַחֵר כִּף הֶרְתִּיחֵן⁵⁷ בָּאֵשׁ מִלְמָטָה⁵⁸ עַד
שֶׁנֶּאֱפַת הַפֶּת, בֵּין שֶׁהֶרְתִּיחָהּ וְאַחֵר כִּף הִדְבִּיק
הַבָּצֵק⁵⁹ - כָּל אֵלוֹ חִיבִין בַּחֲלָה. אָבֵל הַעוֹשֶׂה עֶסֶה
לִבְשָׁה בַּחֲמָה⁶⁰ בְּלֶבֶד, אוֹ לְבָשָׁה בְּקִדְרָה⁶¹ - הֵרִי
הִיא פְטוּרָה מִן הַחֲלָה; שְׂאִין מַעֲשֶׂה חֲמָה לָחֶם. בֵּין
שֶׁלֶשֶׁה בְּמִים, בֵּין שֶׁלֶשֶׁה בְּשָׂאֵר מִשְׁקִין⁶². וְכֵן קָלִי⁶³
שֶׁלֶשִׁין אוֹתוֹ בְּמִים אוֹ בְּדִבְשׁ⁶⁴ וְאוֹכְלִין אוֹתוֹ בְּלֹא
אֶפְיָה⁶⁵ - פְטוּר. שְׂאִין חִיבֵת אֲלָא עֶסֶה שְׁסוּפָה
לְהָאֲפוֹת לָחֶם לְמַאֲכָל אָדָם⁶⁶.

(50) "עיסה שנילושה במי פירות (כלומר, בכל המשקין חוץ
משבעת המשקין שהם: יין דבש שמן חלב טל וכו' מים)
חייבת בחלה". (51) דבש דבורים שהוא משבעת המשקים,
אבל דבש תמרים אינו אלא מי פירות ואינו מחייב.
(52) כלומר, שפך המים לקמח ולשו. (53) בברכות מב.
אמרו שפת הבאה בכסנין (כלומר, שנתנו לתוכה תבלין)
מברך עליה המוציא אם קבע סעודתו עליה. הרי שפת זו
לחם היא, וחייבת בחלה. וסופגנין ודובשנין, שפירשם רבינו
שם שהם הנילושים בדבש או בתבלין, ופטורים מן החלה,
אינם עניין לכאן, שאלו שבמשנה "אופים אותם במינים
משונים ממיני האפיה". כמו שהוסיף שם רבינו בפירושו,
ואילו העיסה שבדברי רבינו היא הנאפית כדרך הלחם.
(54) אבל בלא אפיה פטור מחלה. (55) כדרך שאופים
לחם. (56) בברכות לו: "כי אתא רבין אמר ר' יוחנן,
טרוקנין חייבין בחלה. מאי טרוקנין אמר אביי כובא
דארעא" (שעושין חפירה בקרקע ואופים בה). (57) כלומר,
לא כדרך שאופים בתנור שמרתיחים ולאחר מכן מדביקים
הבצק. (58) ואם האש מהלכת אף מן הצד כמו בתנור -
אף ריש לקיש מודה שחייב בחלה. (59) שאף ריש
לקיש מודה בזה. (60) שגם ר' יוחנן מודה בזה, שפטור
מחלה. (61) ולא לאפות אותה. (62) ירושלמי חלה שם
הלכה ג: "רבי שמעון בן לקיש אמר, כל שהאור מהלך
תחתיו (כלומר, נאפה במחבת), אינו חייב בחלה וכו' אמר
ליה ר' יוחנן, ובלבד על ידי משקה (כלומר, שמבשל את
העיסה ואינו אופה אותה)". (63) בירושלמי שם סוף הלכה
ד: "קמח קלי שעשאו בצק חייב בחלה. רבי יוסי בשם רבי
יוחנן, והוא שאפיין", כלומר, על דעת לאפותו פת.
(64) שהם משבעת המשקים שהם חיבור לחלה. אבל אם לש
במי פירות פטור מחלה אפילו אם אפה. (65) כלומר, לש
על דעת כן, שלא יאפהו לחם. (66) כלומר, לש על דעת
כן, אף על פי שלמעשה לא אפה אותה.

יג. עֶסֶה שְׁלִישָׁה⁶⁷ תְּחִלָּה⁶⁸ לַעֲשׂוֹתָהּ מַעֲשֶׂה חֲמָה⁶⁹
וְהִשְׁלִיכָהּ⁷⁰ לַעֲשׂוֹת פֶּת⁷¹, אוֹ שֶׁהִתְחִיל בָּהּ לְאַפּוֹתָהּ
פֶּת⁷² וְהִשְׁלִיכָהּ לַעֲשׂוֹת מַעֲשֶׂה חֲמָה, וְכֵן קָלִי שֶׁלָּשׁוּ
לְאַפּוֹתוֹ פֶּת - חִיבִין בַּחֲלָה.

ממנה, אף על פי שעשאוה גלוסקין, כלומר, וגשה יפה -
פטורה מחלה. (31) למדו כן ממה שנאמר: "עריסותיכם"
- "עריסותיכם ולא של גוי", ואפילו עשאה ישראל.

ט. הֵיוּ יִשְׂרָאֵל וְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים שֶׁתָּפִין בְּעֶסֶה, אִם
הָיָה בַּחֲלָק יִשְׂרָאֵל שְׁעוֹר עֶסֶה הַחִיבֵת בַּחֲלָה - הֵרִי
זוֹ³² חִיבֵת בַּחֲלָה³³.

(32) כלומר, כל העיסה כולה אף חלק הגוי, כיוון שיש
לישראל בכל העיסה כולה. (33) אבל אם אין בחלקו של
ישראל, שיעור עיסה, הרי היא פטורה מחלה.

י. עוֹבֵד פּוֹכְבִּים שֶׁהִפְרִישׁ חֲלָה³⁴, אָפְלוּ בְּאַרְץ
יִשְׂרָאֵל³⁵ - אֵינָה חֲלָה³⁶; אֲלָא מוֹדִיעִין אוֹתוֹ שְׂאִינוֹ
צִירָה³⁷, וְתֹאכֵל לֶזֶר³⁸. וְלָמָּה לֹא חֲשִׁשְׁנוּ לָהּ³⁹ שְׂמָא
עֶסֶה שֶׁל יִשְׂרָאֵל הִיא וְתִלָּה אוֹתָהּ בִּיד עוֹבֵד
פּוֹכְבִּים⁴⁰ כְּדִי לִפְטָרָהּ⁴¹? שְׂאֵם יִרְצָה יִשְׂרָאֵל - וּפְטוֹר
עֲצָמוֹ וְיַעֲשֶׂה יִשְׂרָאֵל עֲסָתוֹ פָּחוֹת מִשְׁעוֹר חֲלָה⁴².

(34) מעיסה שברשותו. (35) שישאל חייב בה בחלה מן
התורה, כשכל ישראל שם. (36) שהרי עיסתו פטורה.
(37) כלומר, שהוא פטור מחלה. וכל זה כדי שלא יחשוד
באלו שאכלו את חלתו, שהם מזלזלים בקדשים. (38) ואף
על פי שאין קניין לגוי בארץ ישראל להפקיע מן המצוות,
כיוון שגלגול העיסה שהוא שעת החיוב, היה ברשותו, לא
חל חיוב חלה. וכן הוא לעניין תרומות ומעשרות, שמירוח
של גוי פוטר מתרומות ומעשרות. (39) לעיסה.
(40) כלומר, נתנה לו ללוש אותה. (41) כלומר, וישראל זה
אינו יודע הלכות חלה וחושב שהעיסה פטורה באופן זה,
אבל האמת היא שאינה פטורה, שכשם שעיסת גוי פטורה
אפילו כשלשה ישראל, כיוון שהיא עיסה של גוי, כמו כן
עיסת ישראל חייבת אפילו לשה גוי. (42) ואף על פי
שאסור לעשות כן, כדלהלן בהלכה טו - כיוון שאין
הישראל יודע הלכות חלה, כנ"ל, אף דין זה אינו יודע.
[וייתכן עוד כי כשם שאסור להפקיע מן החלה על ידי
עשייה פחות מכשיעור, כן אסור להפקיעה מן החלה (=כפי
טעותו) על ידי מסירה לגוי].

יא. הַמַּעֲרֵב קָמַח חֲטִין⁴³ וְקָמַח אֲרִז⁴⁴ וְעֶשֶׂה מִהֵן
עֶסֶה: אִם יֵשׁ בָּהּ טַעַם דֶּגֶן⁴⁵ - חִיבֵת בַּחֲלָה⁴⁶, וְאִם
לֹא - פְטוּרָה. אָפְלוּ הֵיחָהּ הַשָּׂאֹר חֲטִים⁴⁷ לְתוֹךְ עֲסָת
אֲרִז⁴⁸: אִם יֵשׁ בָּהּ טַעַם דֶּגֶן - חִיבֵת בַּחֲלָה⁴⁹, וְאִם
לֹא - פְטוּרָה.

(43) שהם מחמשת מיני דגן החייבים בחלה. (44) שאינו
מחמשת המינים. (45) כלומר, טעם חטים. (46) אף על
פי שיש בעיסה רוב אורז, ואף על פי שאין בחיטים לבד
כדי שיעור עיסה החייבת בחלה - שהחטים גוררות את
האורז ומהפכות אותו לדגן. ולכן תפסה המשנה "חטים"
ואורז" דווקא, שכן דרכן של החטים, שהן גוררות אחריהן
את האורז. (47) שעדיין לא הורמה ממנה חלה.
(48) כלומר, נטל שאור מעיסת חטים ונתן לתוך עיסת אורז.
(49) ואין השאור מתבטל בעיסת האורז, כיוון שמין בשאינו
מינו בנותן טעם.

תרימו", היינו כדי עיסת מדבר, שהיא עומר לגולגולת. והעומר עשירית האיפה. (79) המדובר כשנילושו יחד, אבל על ידי נשיכה לחוד, אין כולם מצטרפים. (80) שהרי האיפה היא שלוש סאים שהן שמונה עשר קבים, ועשירית מזה היא 1,8. כלומר קב ושמונה עשיריות, שהן ארבע חמישיות. (81) שהן בסך הכל 10,8 אצבעות מעוקבות. (82) שהרי במנחות לט: אמרו: תנא, אצבע שאמרו אחד מארבעה בטפח של כל האדם. (83) כלומר, מעט פחות, שהרי נפח העומר הוא: 309,44 אצבעות מעוקבות. ואילו מדה זו: 311,1. (84) בערך. שהרי מדה זו: 310,11. (85) בערך, כנ"ל. (86) שהרי האיפה - 3 סאים, הסאה - 6 קבים, הקב - 4 לוגים והלוג - 6 ביצים, הרי בכל איפה 432 ביצים, והעומר, שהוא שיעור חלה, הוא עשירית האפה - 43,2 ביצים. (87) הם חמש מאות ועשרים דרהם. ולפי המדה שלנו הם בערך: 1.728 קילו גרם, שהם 7.2 אוקיה. וראה בספר "שיעורי תורה" להרב חיים נאה עמודים קע"קצג.

24 טז. אָסור לְאָדָם לַעֲשׂוֹת עִסְתּוֹ פָּחוֹת פָּחוֹת
25 מִפֶּשְׁעוֹר, כְּדִי לִפְטֹרָה מִן הַחֲלָה.⁸⁸ וְהַמִּפְרִישׁ חֲלָה
26 מֵעֵסָה שֶׁהִיא פָּחוֹתָהּ מִפֶּשְׁעוֹר - לֹא עָשָׂה כְּלוּם,⁸⁹
27 וְהָרִי הִיא⁹⁰ חֲלִין כְּשֶׁחֲלָהּ. עָשָׂה עֵסָה פָּחוֹתָהּ
28 מִפֶּשְׁעוֹר וְאִפְּאָה וְנָתַן הַפֶּת לִסְלִי, וְחֹזֵר וְאִפְּאָה פֶת
29 אַחֲרֵת וְנָתַן לִסְלִי. אִם נִתְקַבֵּץ בְּסֵל שְׁעוֹר חֲלָה - הַסֵּל
30 מִצָּרְפָן לְחֲלָה⁹¹, וּמִפְרִישׁ הַחֲלָה מִן הַפֶּת. שְׁנֵאמַר:
31 וְהָיָה בְּאֶכְלֵכֶם מִלֶּחֶם הָאָרֶץ - מִלֵּמֶד, שֶׁהוּא מִפְרִישׁ
32 מִן הָאֶפֶי. וְאֵין הַתַּנּוּר⁹² מִצָּרְפָן לְחֲלָה⁹³.

(88) כלומר, יש לו כדי שיעור חלה, והוא רוצה לפטור עצמו, אבל אם אינו עושה כן כדי להפקיע חיוב חלה, אלא שאין לו אלא עיסה קטנה, פשוט הוא שמותר. (89) שאם הוסיף אחר כך וצירף כשיעור חלה, אינו נפטר בהפרשה ראשונה, וחייב להפריש חלה מחדש. (90) החלה שהפריש. (91) אף על פי שלא נשכו זה בזה (כלומר, לא נדבקו) בעודם בעיסה. (92) בפסחים שם, חולקים רבי אליעזר ורבי יהושע, שלדעת ר' אליעזר, הסל מצרפן, ולדעת ר' יהושע, התנור מצרפן. (93) וטעמו של דבר, שבתנור עדיין אינו קרוי "לחם", ומכלל "עריסותיכם" כבר יצא, ואינו מצרף אפילו אם נושכות זו בזו.

33 יז. הִיוּ הַפְּטוֹרוֹת⁹⁴ נוֹשְׁכוֹת זוּ בְּזוּ⁹⁵ וְנִתְקַבֵּץ מִן הַסֵּל
34 שְׁעוֹר חֲלָה - חִיבִין בְּחֲלָה⁹⁶ אִף עַל פִּי שְׁאִינָן בְּסֵל.
35 אָפָה מֵעֵט מִצֵּט⁹⁷ וְקִבֵּץ הַסֵּל עַל לִוַּח שְׁאִין לֹא תוֹף
36 - הָרִי זֶה סִפְקָא⁹⁸. וְאִם חֲלָה שֶׁל דְּבִרְיָהֶם⁹⁹ הִיא -
37 אֵינוֹ חִיב לְהַפְרִישׁ עַד שְׁיִצְרָף אוֹתוֹ כְּלִי שֵׁישׁ לֹא
38 תוֹף¹⁰⁰.

(94) שאין בכל אחד מהם לבד, שיעור חלה. (95) בעודן עיסה. והנה בתוספתא טהרות פרק א הלכה ב אמרו: "ואיזהו הנשוך, התולש ממנו כל שהוא". כלומר, אי אפשר שיפרידם מבלי שיתלוש קצת מן השני. (96) ואף על פי שבשעת גלגול העיסה, שהיא שעת חיוב חלה, הייתה

(67) עשה אותה עיסה עבה. (68) התחיל ללוש אותה. (69) שאז היא פטורה מחלה. (70) כנגרעה שכן פירש רבינו מה שאמרו במשנה שם: "תחילתה סופגנין וסופה עיסה וכו' חייבת". היינו שבתחילת הלישה חשב לעשותה סופגנין ובסוף הלישה חשב לעשותה עיסה, חייבת, אף על פי שלמעשה לא עשאה פת]. (71) והרי זו "עיסה שתחילתה סופגנין וסופה עיסה", שחייבת. אבל אם בסוף עשאה מעשה חמה הרי היא עיסה שתחילתה סופגנין וסופה סופגנין, שפטורה. אבל לדעת רבינו תם שם, לא במחשבה הדבר תלוי, אלא מעשה העיסה מחייב, ולפיכך אם עשה עיסה, אפילו חשב על דעת לעשותה סופגנין, ועשאה סופגנין - חייבת, כיוון שעשאה עיסה בתחילה, והרי זה "תחילתה עיסה וסופה סופגנין". ורק אם לא לש אותה כעיסה, אלא כסופגנין, שבליילתם רכה, ולבסוף אפה אותם כסופגנין, אז הם פטורים. (72) זהו "תחילתה עיסה וסופה סופגנין", שחייבת.

1 יד. לֶחֶם הָעֵשׂוֹי לְכוֹתָח⁷³ - מַעֲשִׂיָה מוֹכִיחִין עָלֶיהָ:
2 עֲשָׂאָה כְּעִכִּין⁷⁴ - חִיבִית בְּחֲלָה⁷⁵; עֲשָׂאָה כְּלִמּוּדִין⁷⁶
3 - פְּטוּרָה מִן הַחֲלָה⁷⁷.

(73) הוא תערובת של נסיובי דחלבא (=השיריים שבחלב לאחר עשיית החמאה) ופירורי לחם. ואופה אותו על מנת לשוחקו ולעשות ממנו כותח. (74) עוגות דקות. (75) שגילה דעתו בזה שעשאה ללחם ולא לכותח. (76) כלומר, שחיבר חתיכות בצק קצתן אל קצתן, ובזה נראה שהוא רוצה להפרידם לאחר מכן ולשוחקן. (77) שאינה נקראת לחם.

4 טו. כִּמְהָ שְׁעוֹר הָעֵסָה שֶׁחִיבִית בְּחֲלָה? מִלֵּא הָעֵמֶר⁷⁸
5 קִמַּח. בֵּין מֵאָחֵד מִתְמַשֶּׁה מִיָּנִים בֵּין מִתְמַשֶּׁתָּן -
6 כְּלָם⁷⁹ מִצָּרְפָן לְשְׁעוֹר. וְכִמְהָ הוּא שְׁעוֹר הָעֵמֶר?
7 שְׁנֵי קִבִּין פָּחוֹת חֲמִשׁ⁸⁰. וְהִקָּב - אֶרְבָּעָה לִגְיָן, וְהִלָּג
8 - אֶרְבַּע רְבִיעִיּוֹת, וְהִרְבִּיעִית - אֶצְבָּעִים עַל אֶצְבָּעִים
9 בְּרוּם אֶצְבָּעִים וְחִצִּי אֶצְבָּע וְחֲמִשׁ אֶצְבָּע⁸¹, וְכָל
10 הָאֶצְבָּעוֹת הֵם רַחֵב גּוֹדֵל שֶׁל יָד⁸². נִמְצְאָה לְמֶד, שֶׁהַמֶּדָּה שֵׁישׁ בָּהּ עֹשֶׂר אֶצְבָּעוֹת עַל עֹשֶׂר אֶצְבָּעוֹת
11 בְּרוּם שֶׁלֹּשׁ אֶצְבָּעוֹת וְחֲמִשָּׁה אֶצְבָּע בְּקְרוּב⁸³ - הוּא
12 הָעֵמֶר. וְכֵן מֶדָּה שֵׁישׁ בָּהּ שִׁבְעָה אֶצְבָּעוֹת פָּחוֹת שְׁנֵי תְּשִׁיעִי
13 תְּשִׁיעִי אֶצְבָּע עַל שִׁבְעָה אֶצְבָּעוֹת פָּחוֹת שְׁנֵי תְּשִׁיעִי
14 אֶצְבָּע בְּרוּם שִׁבְעָה אֶצְבָּעוֹת פָּחוֹת שְׁנֵי תְּשִׁיעִי אֶצְבָּע
15 - הִיא מֶדָּה הָעֵמֶר⁸⁴. וְשְׁתֵּי הַמֶּדּוֹת כְּאֶחָד הֵם
16 עוֹלָם⁸⁵. וְכִמְהָ מְכִילָה מֶדָּה זוּ? כְּמוֹ אֶרְבָּעִים וְשִׁלֹּשׁ
17 בִּיצִים בִּינוּנִיּוֹת וְחֲמִשׁ בִּיצָה⁸⁶. וְהֵם מְשָׁקֵל שֶׁשָּׁה
18 וּשְׁמוֹנִים סָלָעִים וְשְׁנֵי שְׁלִישֵׁי סָלַע מִקְמַח הַחֲטִים
19 שְׁבַמְצָרִים, שֶׁהֵם מְשָׁקֵל חֲמִשׁ מֵאוֹת וְעֶשְׂרִים זוּזִים⁸⁷
20 מְזוּזִי מִצָּרִים בְּזֶמֶן הַזֶּה. וּמֶדָּה שְׁמִכִּילָה כְּמִשְׁקָל
21 הַזֶּה מִקְמַח הַחֲטִים הַזֶּה - בָּהּ מוֹדִדִין לְחֲלָה בְּכָל
22 מְקוֹם.
23

(78) למדו כן ממה שנאמר: "ראשית עריסותיכם חלה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק י"ג שבט - ספר זרעים - הלכות ביכורים קעט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

13 ואין באחת מהן פשעור, ונגעו זו בזו ונשכו⁵ זו את
14 זו: אם היו של שנים, אפלו הן ממין אחד⁶ -
15 פטורין מן החלה; שסתם⁷ שנים מקפידין. ואם
16 ידוע שאינן מקפידין על עירוב העסות - הרי אלו
17 מצטרפות⁸.

(2) חלה פ"ד משנה א. (3) ביחד. (4) ראה למעלה בפ"ו
הלכה טו. (5) שבאופן זה אם היו של אדם אחד, מצטרפות
(שם הלכה יז). (6) ראה להלן הלכה ג. (7) ירושלמי שם.
(8) שם: שתי נשים שאינן מקפידות, עשו אותן כאשה אחת.
וראה להלן.

18 ב. היו שתיהן⁹ של איש אחד: אם היו ממין אחד¹⁰
19 - מצטרפין¹¹ וחיצבות בחלה, ואם משני מינין היו -
20 אין מצטרפין; שסתם¹² אחד אינו מקפיד¹³. ואם
21 היתה מקפיד¹⁴ שלא תגע עסה זו בזו ולא תתערב
22 עמה, אפלו היו ממין אחד - אין מצטרפות¹⁵.

(9) משנה שם. (10) ראה בהלכה הסמוכה. (11) והמדובר
כשאין בדעתו לחלק העיסה לכמה בני אדם, ראה למעלה
שם הלכה יט. (12) ירושלמי שם. (13) כלומר, ולכן
מצטרפות העיסות אם היו ממין אחד. (14) כלומר, ידוע
שהוא מקפיד. (15) שם: אשה אחת שהיא מקדחת, עשו
אותה כשתי נשים.

23 ג. וכיצד מצטרפות¹⁶ אם היו של אחד¹⁷ ממין
24 אחד? עסת החטים שנגעה¹⁸ בעסת הפסמין -
25 מצטרפות¹⁹; נגעה בפסמין המינין - אין מצטרפות²⁰.
26 וכן עסת שעורין שנגעה בעסת הפסמין²¹ או שבלת
27 שועל או שיפון, וכן עסת פסמין²² ושל שבלת
28 שועל ושל שיפון שנגעה כל אחת משלשתן
29 בפברתה - הרי אלו מצטרפות²³.

(16) שם, משנה ב. (17) ראה למעלה בהלכה א.
(18) כלומר, נגעה ונשכה, כנ"ל שם. (19) אף-על-פי
שלענין כלאים אינם מין אחד (ראה בפ"ג מהלכות כלאים
הלכה ג) - כאן לענין חלה, הם מין אחד, לפי שהעיסות
שלהם דומות (עיין ר"ש ורע"ב בכלאים פ"א משנה א). ולא
גזרו חכמים שמא יבואו לתרום מזה על זה, ובאמת אין
תורמין מזה על זה, כיון שהם כלאים זה בזה, ראה בהלכות
כלאים שם, ובפ"ה מהלכות תרומות הלכה ג - שהכל
יודעים שאין תורמין ממין על שאינו מינו (ירושלמי חלה
פ"ד הלכה ב). וראה בהלכה הסמוכה, לענין ישן וחדש.
(20) וכל זה אינו אלא בנושכות זו את זו, אבל הבולל קמח
ועושה עיסה - כל חמשת המינין מצטרפים, כבסוף ההלכה
הסמוכה. (21) וממה שאמרו (מנחות ע.) "כוסמין מין
חיטין", ראה להלן פ"ח הלכה ד. (22) משנה שם, כרבי
יוחנן בן נורי. ויתכן שלא נחלק תנא-קמא על רבי יוחנן בן
נורי בענין זה (כסף-משנה, וביאור הגר"א ליו"ד סימן שכד
אות י). (23) שהכוסמין הם גם מין חיטים וגם מין
שעורים.

30 ד. עסת חדש²⁴ - אינה מצטרפת²⁵ לשל ישן²⁶, אף

העיסה פטורה, חייבת בחלה, שאין הולכים אחר שעת
הגלגול אלא כשיש בעיסה שיעור חלה. ואף על פי כן היא
פטורה, מסיבה צדדית, כגון שעשאה לייבשה בחמה וכיוצא
בזה. אבל כשאין בעיסה שיעור חלה, הרי לא באה לכלל
חיוב כלל, ולא שייך לומר שנפטרה, ולכן כשנשכה בעיסה
אחרת אפילו לאחר גלגול, נתחייבה עכשיו בחלה.
(97) פחות מכשיעור חלה. (98) שם: תוך כלי בעינין והא
ליכא, או דילמא אוויר כלי בעינין והא איכא. (99) כמו
בזמן הזה. (100) שספק דרבנן - לקולא.

1 יח. קמח שלא רקדו אלא לשו בפסין שלו, הואיל
2 ויש בכל הקמח עמר¹⁰¹ - חייב בחלה. אבל אם נטל
3 המרסן¹⁰² מן הקמח וחזר והשלים שעור העסה
4 במרסן שהחזירו לקמח - אינו חייב בחלה¹⁰³.

(101) שהוא שיעור חלה. (102) צריך עיון, אם דווקא
במורסן שהחזירו פטור מחלה אבל בסובין שהם דקים -
חייב, או לאו דווקא. (103) "לפי שהמורסן אינו חייב
בחלה". ובירושלמי שם הלכה ג "אמר רבי יוחנן, דרך עיסה
שנו (בתורה) כאן, וכאן מכיוון שניטל מורסן וחזר לתוכן
אין זה דרך עיסה".

5 יט. נחתום שעשה עסה¹⁰⁴ לעשותה שאור¹⁰⁵
6 לחלקה¹⁰⁶ - חייב בחלה; שאם לא תמכר, יעשה
7 פת¹⁰⁷. אבל העושה¹⁰⁸ עסה לחלקה בצק¹⁰⁹ -
8 פטורה¹¹⁰.

(104) שיש בה שיעור חלה. (105) כלומר, אפילו דעתו
לשאור ולא לבצק, שאינו חפץ לאפותה. (106) ואפילו אם
לא יתא בכל אחד מחלקי השאור כשיעור חלה. (107) והרי
זה כאילו גלגלה לשם כך. (108) כלומר, מי שאינו נחתום.
(109) לכמה אנשים, באופן שבכל חלק וחלק לא יהיה שיעור
חלה. (110) ואין חוששין שמא יימלך לעשות אותה עיסה
אחת.

9 כ. נשים שנתנו קמח לנחתום לעשות להם שאור,
10 אם אין בשל אחת מהן¹¹¹ פשעור, אף על פי שיש
11 בכללן פשעור - פטורה¹¹².

(111) כלומר, אף באחת מהן. (112) שהרי הוא כעושה
עיסה על מנת לחלקה. ולולא זאת הייתה הלישה מחייבת
בחלה, אף על פי שערכה שלא מדעת הבעלים, שהרי
"הגומר פירותיו של חברו שלא מדעתו וכו' הרי אלו טבלו
למעשר".

פרק שביעי

(1) יבאר שתי עיסות שיש בשתייהן חיוב חלה ולא באחת
מהן, אם מצטרפות. עיסת מין אחד אם מצטרפת עם מין
אחר, או חדש עם ישן. עיסה פחותה מכשיעור מכאן ועיסה
פחותה מכשיעור מכאן ואחרת באמצע. שני גויים שעשו
עיסה כשיעור וחלקה ואח"כ נתגיררו. הנוטל שאור מעיסה
שלא הורמה חלתה. עיסה הטבולה לחלה. ואם היא כחולין
לענין טומאה.

12 א. שתי עסות² שיש בשתייהן³ שעור החיב בחלה⁴,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בחלה מעכבות את חיוב החלה. וראה למעלה שם הלכה ט, ובי"ד שם סעיף ו ואילך, ובביאור הגר"א שם ס"ק יג.
ו. ה'ה' ⁴⁵באמצע עשה שהורמה חלתה - מצטרפות; ¹⁵והעשה שביניהן כבר היתה מחייבת בחלה ⁴⁶. וכן ¹⁶
אם היתה ביניהן עסת הקדש - מצטרפות; מפני ¹⁷
שראי לפדותה ותתחייב בחלה ⁴⁸. וכן ⁴⁹אם היתה ¹⁸
ביניהן עסת מין אחר ⁵⁰ או עסת איש אחר או עסת ¹⁹
חדש - הרי שתי העסות שבצדדין מצטרפות ²⁰
לחלה ⁵¹. ²¹

(45) משנה שם. ולא מיעט מהכתוב: "תרימו תרומה", ולא שכבר תרומה, אלא עיסה שאינה שייכת עתה בחיוב חלה, כמו עיסת תרומה. אבל עיסה שהורמה חלתה, שייכת גם עכשיו לחיוב חלה, אלא שנפטרה לאחר שהפרישו ממנה. (47) ירושלמי שם. (48) שם: "קב הקדש מצרף, קב חלה אינו מצרף וכו' הקדש ראוי לפדותו ולחייבו, חלה אינה ראויה לפדותה ולחייבה". [והוצרכו לסברא זו בהקדש, אף-על-פי שוודאי הקדישוה לאחר הגלגול, שאם לא כן, לא מועיל הפדיון והיא פטורה מן החלה (להלן פ"ח הלכה ז), ואם-כן הרי "כבר היתה מחוייבת בחלה" (כמפורש בסמוך, בעיסה שהורמה חלתה - שאין לדמות עיסת הקדש שנפטרה מן החלה ואין לה זיקה לחלה כלל, לעיסה שהורמה חלתה, שיש לה זיקה לחלה, וראה להלן. ואף-על-פי שיכול להשאל על החלה, כדרך שיכול להשאל על התרומה - אין לדמות שאלה בחלה שאינו חייב להשאל, לפדיון הקדש, שחייב הוא לפדותו לטובת בדק הבית, ראה בנדרים נט. ובר"ן שם ד"ה תרומה, וברדב"ז כאן. ובחלה אין הסברא ש"כבר היתה מחוייבת בחלה", שרק בעיסה שהורמה חלתה אמרו כן (ראה למעלה), אבל חלה עצמה ההפרשה אינה פוטרת אותה, אלא את העיסה, ולגבי עצמה שם חלה פוטר אותה, שכשם שתרומה אינה חייבת בחלה, כמו כן חלה אינה חייבת עוד בחלה, ואין לה זיקה להפרשת חלה]. (49) ירושלמי ותוספתא שם. (50) מחמשת המינים. ואף-על-פי שאין עיסת חטים מצטרפת עם עיסת שעורים לשיעור חלה (אם לא בללן יחד, כנ"ל בהלכה ד), בכל זאת אין עיסת השעורים מפסיקה בין שתי עיסות חטים שאין בכל אחת מהן כשיעור. וטעמו של דבר, שכדי שיצטרפו שתי עיסות ושהשלישית שביניהן לא תפסיק, די שתהא האמצעית בת חיוב חלה, אף-על-פי שאינה יכולה להצטרף בעצמה, כנ"ל, וראה בתוספתא כפשוטה. (51) אף-על-פי שאין עיסת איש אחד ועיסת חדש מצטרפות בעצמן, כנ"ל בהלכות א"ד - אינן מפסיקות, כנ"ל.

ז. שתי עסות ⁵², שכל אחת מהן פחותה משיעור, ²²
שהפריש חלה מזו וחלה מזו, וחזרו ונגעו ⁵³ זו בזו ²³
והרי בשתייהם פשיעור - חייבין להפריש מהן חלה; ²⁴
שהחלות הראשונות אינן פלוס ⁵⁴. ²⁵

(52) שם משנה ה, כחכמים ולא כרבי עקיבא. (53) וגם נשכו, כנ"ל. (54) שהרי הופרשו בשעת פטור.

ח. שני ⁵⁵ עובדי פוכבים שעשו עשה פשיעור ⁵⁶

1 על פי שהן ממין אחד; פדי שלא יאמרו: ²⁷
2 תורמין ²⁸ מן החדש על הישן ²⁹. ולא יתירם ³⁰ באמצע ³¹
3 שתייהן ³¹, אלא יביא ³² עשה אחרת חדש או ישן ³³
4 ויצטרף להם להשלים השעור ³³. במה דברים ³⁴
5 אמונים? ³⁴ בעשה שנגעו ³⁵ בעשה אחרת; אבל ³⁶
6 הבולל קמה חמשת המינים ועושה מהם עשה אחת ³⁷
7 - הרי חמשתן מצטרפין לשעור עסת חלה, כמו ³⁸
8 שפארנו ³⁶.

(24) מתבואה של שנה זו. (25) שם משנה ד: "קב חדש וקב ישן שנשכו זה בזה, רבי ישמעאל אומר יטול מן האמצע (ממקום שנשכים זה את זה, ונמצא מפריש משתייהן - רע"ב), וחכמים אוסרים". אבל להפריש מזה על זה, לדברי שניהם, אי אפשר. (26) מתבואה של השנה הקודמת. (27) ירושלמי שם. (28) תרומה גדולה. (29) והלא דין הוא שאין תורמין מזה על זה, ראה בפ"ה מהלכות תרומות הלכה יא. (30) כחכמים הנ"ל, ולא כרבי ישמעאל. (31) שגם באופן זה יש חשש, שמא יאמרו: תורמין מן החדש על הישן. (32) כלומר, כיון שמן התורה נתחייבה עיסה זו (של חדש וישן) בחלה, אין להפרידה ולעשותה שתי עיסות. (33) כלומר, אם יביא עיסת חדש, נצא שחדש וחדש מכאן, וישן באמצע, והוא מצרפם, וכן להיפך, כדלהלן בסוף ה"ו. וכשהוא מפריש, מפריש על כל העיסה, כיון שבאופן כזה, אין חשש שמא יאמרו: תורמין מן החדש על הישן, שבני אדם רואים שצירף עיסה נוספת, וחושבים שאינו מתקן אלא מחדש על חדש ומישן על ישן. ועיין ברדב"ז. (34) שאין חטים מצטרפים אלא עם הכוסמין בלבד (הלכה הקודמת). (35) ונשכה, כנ"ל. ירושלמי חלה פ"א הלכה א. (36) למעלה בפ"ו ראש הלכה טו. ומזה שכתבו רבינו כאן, ולא בסוף הלכה הקודמת, נראה שאפילו עיסת חדש ועיסת ישן, מצטרפות, אם נילושו יחד. ועיין ר"י קורקוס ו"משנה ראשונה" שם.

9 ה. עשה ³⁷ שהיא פחותה משיעור מכאן ³⁸, ועשה ³⁹
10 פחותה משיעור מכאן, ועשה שאינה חייבת בחלה ⁴⁰
11 באמצע, כגון עסת ארז ³⁹ או עסת תרומה ⁴⁰ או ⁴¹
12 מרמץ ⁴¹ או עסת עובד פוכבים ⁴², אף על פי ⁴³
13 שנגעו ⁴³ זו בזו - אינן מצטרפות; שהרי דבר ⁴⁴
14 הפטור מן החלה מבדיל באמצע ⁴⁴.

(37) חלה פ"ד משנה ג. (38) ושתייהן ממין אחד. (39) שאינה חייבת בחלה, ראה למעלה בפ"ו הלכה ב. (40) כלומר, עיסה העשויה מקמח של תרומה. והתרומה פטורה מן החלה משום שנאמר: תרימו תרומה, ולא שכבר תתרומה. וראה למעלה שם סוף הלכה ד. (41) ירושלמי שם הלכה ג, ותוספתא שם פ"ב הלכה ד. שהרי הוא פטור מחלה, ראה למעלה שם. (42) ירושלמי שם. שפטורה מחלה, ראה למעלה שם סוף הלכה ח. (43) ונושכות. וראה שם הלכה יז, ובהערות, וברדב"ז להלן סוף הלכה ז, ולמעלה הלכה א והלכה ג. (44) וכל זה כשהעיסות נושכות זו את זו, אבל אם הן בלולות, ויש בעיסות החייבות בחלה כשיעור החייב בחלה, אין העיסות שאינן חייבות

חובה כיון שיש כאן גלגול של גוי, וגלגול של גוי אינו מפקיע, שלא היתה לה שעת חובה מצד הגלגול על-מנת לחלק. וכאן שלא גלגלו על-מנת לחלק (ראה למעלה), גלגול הגוי מפקיע, אף-על-פי שבחלקו של הגוי בלבד לא היה כשיעור. אבל מלשון רבינו למעלה שם, נראה שהעיקוב הוא מצד פחות מכשיעור, ולא מצד שגלגל על-מנת לחלק.

יא. הנוטיל⁷⁰ שאור מעסה שלא הורמה חלתה⁷¹ ונתנו לתוך עסה שהורמה חלתה⁷² - הרי זה מביא עסה שניה⁷³, שיהיה בה עם שאור זה שעור עסה שחבת בחלה, ונותנה בתוך העסה⁷⁴ שהורמה חלתה, ומפריש מן העסה השניה שעור חלה עליה ועל השאור, כדי שיטל⁷⁵ מן המקף. ואם אין לו עסה שניה - נעשית זו כלה טבל ומפריש חלה על הכל; שהטבל במינו אוסר בכל שהוא⁷⁶.

(70) חלה פ"ג משנה ח, ותוספתא שם, פ"ב הלכה ב. (71) ואם כן, השאור טבל לחלה. (72) ודין תורה הוא שתיבטל ברוב, אבל חכמים אמרו שהטבל אינו בטל, ראה להלן. (73) מהעיסה הנ"ל שלא הורמה חלתה, אי אפשר להפריש על זה שנתערב, שהרי העיסה הנ"ל מחוייבת בחלה מן התורה. ואילו השאור הנ"ל, אינו חייב אלא מדרבנן. אבל מהעיסה השנייה, שאין בה כשיעור בלי השאור הנ"ל, יכול להפריש (משנה ראשונה). (74) כלומר, מערבה בעיסה, באופן כזה שיוכל להפריש מן העיסה החדשה, שאף-על-פי שעיסה שהורמה חלתה הנמצאת בין שתי עיסות שאין בכל אחת כשיעור, הרי היא מצרפתן (למעלה הלכה ו), כל זה לענין שתהיינה העיסות כעיסה אחת שיש בה שיעור, אבל לענין שיהא זה מן המוקף, העיסה מפסקת. ובספר מוגה: "סמוך לעיסה" (ר"י קורקוס, וכעין זה העתיק הסמ"ג עשין קמא). ולפי זה, העיסה שהורמה חלתה מצרפת אף לענין שיחשב מן המוקף, וכן הוא בשו"ת הרא"ש כלל ב סימן ב. אלא שלפי זה, לא מובן מה שסיים רבינו "כדי שיטול מן המוקף", הרי חוץ מדין מוקף, צריך להסמיך את העיסה השניה כדי שתצטרף לשאור ויהיו יחד כשיעור (תוספתא כפשוטה, וראה בהערה 21 שם). (75) כלומר, זהו הטעם למה שכתב: "ונותנה בתוך העיסה", ולא די בנתינת העיסה השנייה סמוך לה, כנ"ל. (76) שכיון שאפשר לתקנו, הרי הוא דבר שיש לו מתירין, ואפילו באלף אינו בטל. וראה בפט"ו מהלכות מאכלות אסורות הלכה ו.

יב. עסה הטבולה לחלה - אינה כחלה⁷⁷, והרי היא כחליץ לענין הטמאה, שאין השני עושה שלישי בחליץ, כמו שיתבאר במקומו⁷⁸. ומתיר⁷⁹ לגרם טמאה לחליץ⁸⁰ שבארץ ישראל. לפיכך, שתי עסות⁸¹, אחת טמאה⁸² ואחת טהורה⁸³ - נוטל כדי חלת שתייהם מעסה שלא הורמה חלתה⁸⁴ ונותנו באמצע סמוך לעסה הטהורה⁸⁵, ומושך⁸⁶ מן הטמאה לטהורה כדי ביצה⁸⁷, כדי לתרם מן המקף⁸⁸.

(77) כן היא מסקנת הגמרא בסוטה ל: (78) בפ"א מהלכות

1 וחלקיה⁵⁷, ואחר כך נתגביר⁵⁸, והוסיף כל אחד על 2 חלקו אחר שנתגביר עד שהשלימו לשעור⁵⁹ - הרי זו 3 חבת; שלא היתה לה⁶⁰ שעת חובה כשהיו עובדי 4 פוכבים, שהרי פחות מפשעור היה ביד כל אחד 5 מהן⁶¹.

(55) ירושלמי חלה פ"ג הלכה ד. (56) [שעיסת שותפין ישראלים שאין בה אלא שיעור אחד - חייבת (למעלה פ"ו הלכה ו), לפי שיש כאן צירוף לחובה. אבל שותפים גויים, שאין עיסתם מצטרפת לכשיעור לחייבה בחלה, אינה מצטרפת גם להקל ולפוטרה כעיסת שני ישראלים שגלגלו על דעת לחלקה, בהלכה הסמוכה]. (57) כנראה שהמדובר כשעשו עיסה זו על דעת לחלקה, ראה בהלכה הסמוכה. וישנם כאן שני פטורים: א. גלגול על-מנת לחלק שפטור (למעלה שם הלכה יט): ב. גלגול גוי הפותר מן החלה (שם הלכה ח). (58) [שכשנתגבירו כבר לא היה שיעור בעיסה. אבל אם נתגבירו ואחר-כך חלקו, אף-על-פי שהוסיפו אחר כך, פטורים מחלה, שהרי היתה העיסה כשיעור כשנתגבירו, והיה בדין לצרפה לחיוב ובכל זאת פטורים הם אז, לפי שהגלגול היה בגיוותם - דינה כעיסה של שני ישראלים (בהלכה הסמוכה) שגלגול של פטור פוטרה לעולם]. (59) כלומר, ואין בעיסה השנייה לבדה כשיעור, שאם לא כן, בוודאי חייבת, כנ"ל שם הלכה ט. (60) לעיסה. (61) ואין גלגול הגוי פותר, אלא באופן שהיה כשיעור, ונפקע על ידי הגלגול. וכמו כן אין הגלגול על-מנת לחלק פותר, אלא כשיש שיעור המחייב, אבל כאן בגוי שאין עיסתם מצטרפת לחיוב, אינה מצטרפת גם לגרום קולא, כנ"ל.

ט. אכל שני ישראלים⁶² שעשו כף⁶³, וחזר כל אחד 6 אחר שחלקו והוסיף על חלקו עד שהשלימו לשעור 7 - הרי זו פטורה; שפכר היתה לה שעת חובה⁶⁴, והן 8 היו פטורין באותה שעה מפני שעשוהו לחלק⁶⁵.

(62) ירושלמי שם. (63) על-מנת לחלקה בצק. (64) בשעת לישא, שהרי היה בה שיעור, והיא עיסת ישראל. (65) ראה למעלה בפ"ו הלכה יט.

י. היתה⁶⁶ העסה ביד העובד פוכבים והישראל 10 בשתפפות⁶⁷ וחלקו, ואחר כך נתגביר העובד פוכבים, 11 והוסיף הגר על שלו [וישראל על שלו] עד 12 שהשלים כל אחד עסתו לשעור - של ישראל 13 חבת⁶⁸, ושל עובד פוכבים פטורה⁶⁹.

(66) ירושלמי שם. (67) מלשון זה משמע, שלשה שלא על דעת לחלקה, ראה בכסף-משנה וביו"ד סימן של סעיף ו, ובביאור הגר"א שם אות ז. (68) שהרי בחלקו של הישראל אין גלגול הגוי פותר (יו"ד שם סעיף א). (69) צריך עיון, הרי לא היתה לה שעת חובה, שהרי פחות מכשיעור היתה בידו, ראה למעלה הלכה ח. וראה ברבב"ד. [ניתכן כי רק למעלה שם, שישנם שני פטורים: גלגול על-מנת לחלק, וגלגול של גוי, וכל אחד מהם סותר לשני, כלומר: גלגול על-מנת לחלק אינו מפקיע החיוב, שלא היתה לה שעת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הטהור על הטמא, ושלא מן המוקף (רדב"ז).
92) ירושלמי שם. 93) משנה שם. 94) כגון ששני עדים
אומרים שהורמה, ושנים אומרים לא הורמה. אבל אין
הכוונה שלקחה מעם הארץ, שהרי עמי הארץ מפרישין
חלה, כשם שמפרישין תרומה גדולה (משנה ראשונה). וראה
באור-שמח. 95) כאן "דמאי" פירושו, ספק, ולא שלקחו
מעם הארץ, כנ"ל. וראה בפ"ט מהלכות מעשר הלכה א,
ובמשנה למלך שם.

פרק שמיני

1) יבאר המפריש חלתו קמח אם היא חלה. ואימתי מפרישין
חלה. מאימתי תתחייב העיסה בחלה. ואם נתגלגלה בחטים
ונטמטמה בשעורים. עיסה שנדמעה בטומאה, אם לשיין
ועורכין עמה. הלוקח מנחתום עם-הארץ בסוריא ואמר לו
הפרשתי חלה. והלוקח בחוצה לארץ מנחתום או מבעל
הבית.

- א. המפריש² חלתו קמח - אינה חלה³, וגזל ביד¹¹
- כהן⁴, ושאר העסה חייבת בחלה⁵. ואותו הקמח¹²
- שהפריש לשם חלה, אם יש בו עמור⁶ ועושהו עסה⁷
- הרי זה מפריש ממנו חלה, כשאר כל קמח חלין⁸.

2) חלה פ"ב מ"ה. 3) שהרי "עריסותיכם" אמר רחמנא
(מאירי) קידושין, עמ' 231. 4) וחייב להחזיר לבעל
הקמח. ואף-על-פי שהוא תלמיד חכם, ויודע שאין
מפרישים חלה קמח, ובוודאי נתן לו בתורת מתנה - גזר
חכמים שתהא גזל בידו, מחמת אלה שאינם יודעים שאין
מפרישים חלה קמח, ואם תשאר ביד כהן יחשבו שנתקנה
עיסתם (ט"ז ליו"ד סי' שכו ס"ק א, ע"פ הגמרא בקידושין
מו:). 5) "ולא נאמר: זו העיסה אינה חייבת בחלה, כיון
שהקמח שלה חלה היתה בו הכוונה" (פירוש המשנה).
6) שהוא שיעור חלה (למעלה פ"ו ה"טו). 7) אבל בעודו
קמח אין חלתו חלה, כנ"ל. 8) כלומר, וחלה זו אסורה
לזרים מן התורה, כיון שהפרשתו הראשונה מן הקמח לא
היתה כלום (רדב"ז).

- ב. אימתי מפרישין חלה?⁹ פשיטתן את המים¹⁰
- ויתערב הקמח במים, מפריש החלה מתחלת דבר¹⁶
- שגלוש¹¹; שנאמר: ראשית ערסתכם¹². והוא שלא¹⁷
- ישאר שם בערבה קמח שלא נתערב במים שעור¹⁸
- עמור¹³. ואם אמר¹⁴: הרי זו חלה¹⁵ על העסה¹⁶ ועל¹⁹
- השאור ועל הקמח שנשפתיר, ולקשתעשה פלה עסה²⁰
- אחת¹⁷ תתקדש זו שפידו¹⁸ לשם חלה - הרי זה²¹
- מתיר¹⁹.

9) ב'ירושלמי' פסחים פ"ג ה"ג: "אמר רבי יוסי בי רבי בון,
בדין היה בעיסה טהורה שלא יפריש חלתה אלא בסוף
(כלומר, כשתעשה העיסה גוף אחד, כדלהלן בה"ד) - תקנה
תיקנו בה שיפרישנה תחילה, שלא תטמא את העיסה".
וראה להלן הי"א. ואין כוונת רבינו כאן לומר שחובת החלה
באה עכשיו, שהרי כתב להלן (ה"ד) מאימתי תתחייב
העיסה בחלה, משתעשה גוף אחד, אלא אם הוא חושש
שלא יטמא העיסה - מפריש בתחילת הלישה (כסף-משנה

אבות הטומאות הלכות ב, טו. 79) סוטה שם, ועבודה זרה
נו. וראה בהלכות טומאת אוכלין פט"ז הלכה ט.
80) כלומר, חולין שאינם מתוקנים, אבל חולין מתוקנים,
מותר לטמא גם בידים, כנ"ל שם. 81) חלה פ"ב משנה ח,
כרבי אליעזר שפסקו בירושלמי כמותו, ולא כחכמים.
82) כלומר, ראשונה לטומאה (סוטה שם). 83) ועדיין לא
הורמה חלה מהן. 84) כן הוא במשנה שם. ופירש שם
בספר בית דוד, שאינו מפריש מן העיסה הטהורה שלפניו,
אלא מעיסה אחרת (תוספות אנשי-שם). וצ"ע למה לא
יפריש מאותה עיסה הטהורה, ועיין רע"ב שם. 85) ונוגע
בה כדי שיתרום מן המוקף. ואף-על-פי שאין צריך נגיעה
במוקף - טמא וטהור דינם כדבר שהוא מקפיד על תערובתו,
וצריך נגיעה (ר"י קורקוס). וכאן אין צריך נשיכה, ראה
להלן. 86) "צ"ל "ומנשך", וראה להלן. ועיין במשנה
ראשונה שם. ואף-על-פי שעל-ידי נשיכה נעשה הכל כגוף
אחד וכולם טמאים בעת מעשה כראשון לטומאה (פ"ו
מהלכות טומאת אוכלין הלכה יח) - לאחר שפירשו לא
נשאר בהם אלא טומאת מגע בלבד, כמפורש שם].
87) "כדי-ביצה" זה הוא מן הטהורה, ועושה כן כדי
שהעיסה הטמאה תהא נושכת עם ה"כדי-ביצה", ועם
ה"כדי-חלה", ועל-ידי-זה הן נעשות כעיסה אחת, ורק
באופן זה, כשהכל גוף אחד, מותר לתרום מן הטהור על
הטמא, כמפורש למעלה בפ"ה מהלכות תרומות הלכה ז,
אבל באופן אחר אסור, ראה למעלה פ"ה הלכה יג. וראה
במשנה ראשונה. ואף-על-פי שבמשנה שם אמרו, ונותן
פחות מכביצה באמצע - פסק רבינו כברייתא בסוטה שם,
שנותן כביצה באמצע, מפני: שאין שני עושה שלישי
בחולין, וחולין הטבולין לחלה אינה כחלה אלא כחולין,
ולפיכך אין שלישי בהם כנ"ל, וגם מותר לגרום טומאה
לחולין שבארץ ישראל (אלא שצ"ע שאין זה "גורם", אלא
מטמא בידים), ולפיכך מותר לתת כדי ביצה, שאף-על-פי
ש"כדי-ביצה" זה נוגע בראשון, ומיטמא ונעשה שני, אף
לאחר שפירש (ראה למעלה), אין הוא מטמא את ה"כדי-
חלה", שמפרישה ואחר-כך קורא עליה שם חלה].
88) [זהו טעם למה שכתב "ונותנו באמצע סמוך לעיסה
הטהורה", כנ"ל. וכאן אין צריך נשיכה, שכיון שהכביצה
וה"כדי-חלה" נושכים כולם לעיסה הטמאה, די בכך להתיר
לתרום מן הטהור על הטמא].

- יג. עושה אדם⁸⁹ עסה טהורה⁹⁰ ואינו מפריש¹
- חלתה, ומניחה או מניח מקצתה להיות מפריש²
- עליה והולך חלות של עסות אחרות ואפלו נטמאו³
- העסות⁴, עד שתעשה העסה שהניח פלה חלה⁵
- ויתגנה לפנה. והוא שלא תפסל מאכל אדם⁶; אבל⁷
- משפסר⁸ אינו מפריש עליה. במה דברים⁹
- אמורים? כשהיו אותם העסות שמפריש עליהן ספק¹⁰
- אם הורמה חלה מהן או לא הורמה¹¹; שחלת¹²
- דמאי¹³ נטלת מן הטהור על הטמא לכתחלה ושללא¹⁴
- מן המקף.

89) חלה פ"ד משנה ו. 90) כדי שתהא החלה שיפריש,
טהורה. 91) כלומר, שיש כאן שתי ריעותות: שמפריש מן

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק י"ג שבט - ספר זרעים - הלכות ביכורים קפג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ב, וב'תוספתא כפשוטה' חלה פ"א, עמ' 800. (28) משנה, שם. ואילו אכילת קבע אסורה משעה שהיא נותנת את המים. וכן גם לענין תרומות ומעשרות לא התורה לפני גמר מלאכה אלא אכילת עראי בלבד, ראה למעלה פ"ג מהל' מעשר ה"א. ועי' 'משנה ראשונה' שם. (29) במנחות ע, א: 'תנא, כוסמין מין חיטים, שבולת שועל ושיפון מין שעורים'. ומפרשה רבינו לענין לישא, ולא לענין צירוף, בכדי שלא יקשה לנו ממה שנאמר בחלה פ"ד מ"ב, הובא למעלה פ"ז ה"ג. ואף-על-פי שב'ירושלמי' (שם פ"ג ה"א) אמרו: 'ושאר כל דברים, את מהלך בהן אחר הטימטום', פסק רבינו כהביריתא במנחות הנ"ל ('בית יוסף' י"ד סי' שכז).

ה. נתגלגלה³⁰ בחטים ונטמטמה בשעורים, האוכל¹¹ ממנה קדם הפרשת חלה - חיב מיתה³¹, מפני שהיא טבילה³². לפיכך: אם היתה העשה חיבת בחלה מן התורה, האוכל ממנה - לוקה³³, פכל אוכל טבילה³⁴; ואם היתה חיבת מדבריהם - מפני אותו מפת מרדת.

(30) משנה בפ"ג, שם. (31) בידי שמים. ואם התרו בו - לוקה, כדלהלן. (32) שהרי חלה דינה כתרומה, כנ"ל פ"ה הי"ג. וראה בפ"א מהל' מעשר ה"ה. אולם, האוכל מן העיסה לפני גלגול וטמטום, אינו חייב מיתה, אף-על-פי שנתנו את המים ואפשר להפריש (למעלה ה"ב), שאין זה כאוכל טבל, אלא כאוכל מתבואה שלא נגמרה מלאכתה למעשר, ועי' רב"ז ו'מלאכת שלמה'. (33) 'ירושלמי' שם פ"א ה"ב: "זאת אומרת, שלוקין על חלתן דבר תורה". (34) מכות יג, א. ופי"ט מהל' סנהדרין ה"ב אותיות ה"ו.

ו. עשה³⁵ שנדמעה³⁶ עד שלא תתגלגל - פטורה³⁷; משתתגלגל - חיבת³⁸. וכן הפקדיש³⁹ עשתי או הפפקיר אותה⁴⁰ קדם שנתגלגלה, ופדא או זכה בה ואחר כך גלגלה⁴¹, או הקדישה או הפקיר אותה אחר שנתגלגלה, ופדא או זכה בה - הרי זו חיבת פחלה⁴².

(35) שם, מ"ב. ומדובר לאחר נתינת המים בקמח, ראה ב'אור שמח'. (36) שנתערבה בה תרומה. (37) שהדומע פטור מן החלה, ראה למעלה פ"ו סוף ה"ד. ומדובר בחלה בזמן הזה, שאינה אלא מדרבנן (שם בהערה כג, ועי' בתוספות רבי עקיבא אגיר'). (38) שכיון שנתחייבה בשעת גלגול, שוב אינה נפטרת. (39) שם, מ"ג. (40) דין הפקר לא נזכר במשנה שם, ולמדו רבינו מדין הקדש, כיון שבפ"א שם מ"ג נזכרו שניהם כאחד לענין חיוב חלה. וראה למעלה שם ה"ג, וב'י"ד סי' של ס"ז, ובביאור הגר"א שם. (41) אבל אם בשעת גלגול היתה העיסה הפקר או הקדש, הרי זו פטורה מן הטעם הנזכר בהלכה הסמוכה. וראה ב'מנחת חינוך' מצוה שפה, ב'תוספתא כפשוטה' חלה עמ' 800, וב'תרומת חלה' להר"ש אליעזרי עמ' ז ואילך. ואף-על-פי שבפ"ב מהל' תרומה הי"ב, כתב רבינו: "אם הפקיר שבלים וזכה בהן ועבר והפריש מהן תרומה - אינה תרומה", נראה שחלוקים תרומה וחלה לענין זה, שהרי שם בפ"א הכ"ב,

(ורב"ז). (10) חלה פ"ג סוף מ"א. (11) כלומר, מתחילת הלישה. אבל לא יפריש ממשע הקמח שעדיין לא נתערב במים. וראה להלן. (12) 'ירושלמי' שם ה"א. (13) שכיון שאין במשויר שיעור חלה, אין הוא נחשב בפני עצמו, ומצטרף לקמח שכבר נתערב במים, והכל בכלל "עריסותיכם". ובספרים אחרים, במשנה שם: "ובלבד שיהא שם חמשה רבעי קמח", כלומר, במעורב. ולפי נוסחת רבינו "ובלבד שלא יהא וכו'", יתכן שאף אם אין במעורב שיעור חלה "הואיל ומכל-מקום התחילה ללוש, ואין בקמח הנשאר כדי חלה - נידון כגילוש" ('מאירי' חלה שם, עמ' 27). (14) 'ירושלמי' שם. ומדובר אפילו כשנשאר בעריבה קמח, שיעור עומר שלא נתערב במים. (15) ומדובר שהפריש מן הקמח שנתערב במים, ולא ממה שנשתייר, כנ"ל. (16) כלומר, על הקמח המעורב במים. (17) כלומר, לכשיתערב כל הקמח במים, כנ"ל. (18) כלומר, כל החלה בבת אחת. וצ"ע, מדוע אינו יכול לומר, שעל החלק שכבר נתערב במים, יחול מיד, ועל היתר יחול לכשתעשה כולה עיסה. (19) ואין זה כמפריש על דבר שלא בא לעולם, שכיון שבידו הדבר לערב הקמח במים ולחייבו בחלה, הרי זה כבא לעולם, כנ"ל בפ"ה מהל' תרומות ה"ט. וראה בר"ק לקידושין סב, ב. וב'תוספות רי"ד' על ה'ירושלמי' שם, וב'תוספות רבי עקיבא אגיר' על המשנה שם. ואף-על-פי שבהל' תרומות שם, כתב רבינו: "והוא שיביאו שתיהן שליש בעת שאמר" - בערוגה שלא הביאה שליש, אין זה בידו להביאה לידי הבאת שליש. אבל עירוב הקמח במים, בידו הוא.

ג. הניח²⁰ העסה עד שלש הפל וערבה ואחר כך הפריש - אין בכך פלוג²¹, ואם לא הפריש החלה בצק, אלא אפה הכל - הרי זה מפריש מן הפת, כמו שבארנ²².

(20) 'ספרי' פרשת שלח, פיסקה קי. (21) כלומר, חלתו חלה אף-על-פי שעבר על תקנת חכמים, שתיקנו להפריש מיד עם נתינת המים לקמח, כנ"ל. (22) למעלה פ"ו, סוף ה"ט.

ד. מאימתי²³ תתחייב העשה²⁴ בחלה? משתתגלגל²⁵ בחטים ויתערב הקמח במים²⁶, או שתטמטם²⁷ בשעורים ותעשה קלה גוף אחד. ואוכלין עראי²⁸ מן העסה עד שתתגלגל בחטים ותטמטם בשעורים. והפסמין - בחטים²⁹, ושבלת שועל והשיפון - בשעורים.

(23) חלה, שם. (24) כלומר, מאימתי חל חיוב חלה מעיקר הדין, קודם שנתקנה התקנה להפריש מיד עם נתינת המים בקמח, ראה למעלה ה"ב ובהערות, והיינו לאסור אפילו אכילת עראי, כדלהלן. (25) כן הוא בדפוס רומי. וראה ב'תוספות אנשי שם'. (26) כלומר, כל הקמח, ולא יישאר קמח בלתי מעורב, ראה למעלה שם. (27) "פירוש, שידבקו חלקם קצתם בקצתם" (פירוש המשנה). "שעיסת שעורים אינה נגבלת יפה אלא נסדקת, להכי תטמטם, שמגבלה עד שיטמטמו (כלומר, יאטמו, יסתמו) סדקיה" (רבינו הלל בפירושו ל'ספרי' שם). וראה ב'ערוך' ערך טם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מותרים לזרים, ולא תרומה (משנה-למלך שם). ויש אחרונים (מראה הפנים' על ה'ירושלמי' שם, ו'יד אברהם' יו"ד סי' של, ע"פ המשנה-למלך פ"ז מהל' תרומות ה"ז) שסוברים שדעת רבינו היא, שמפריש את החלה מספק ונותנה לכהן, כדרך שהוא נוהג בחלת ודאי, שכיון שיש בה עון מיתה, החמירו בה. וכיון שבבבלי (חולין שם), לא הזכירו שמותר למכרה לכהן, אין סומכים בזה על ה'ירושלמי' שהתיר לעשות כן. וראה בש"ך ליו"ד שם אות ח.

כתב רבינו : "וכן פירות חוצה-לארץ שנכנסו לארץ, חייבין בחלה וכו' (כלומר, מן התורה, כשגלגול העיסה היה בארץ), ואם נקבעו למעשר ביד ישראל אחר שנכנסו לארץ - חייבין במעשרות מדבריהם" (לפי כסף-משנה בפירוש אחד), הרי שלפני גלגול אין לה לעיסה שייכות עם חובת חלה, פרט לזה שאם הפריש חלה - חלתו חלה (ראה ב'אור שמח'). (42) ואין ההקדש וההפקר מפקיעים את חובת החלה, שחלה בשעת הגלגול שקדם להם, כנ"ל.

- 11 י. עשה⁵¹ שנוולד בה ספק טמאה⁵² קדם שנתגלגל -
- 12 יעשה⁵³ בטמאה⁵⁴, לפי שמתר לטמא חלין שפארץ
- 13 ישראל⁵⁴, ותשרף חלתה⁵⁵. נולד לה אחר שנתגלגל
- 14 ספק טמאה שרדאה מטמא את החלין⁵⁶ מן התורה
- 15 - יגמרה בטירה; שכל⁵⁷ שרדאה מטמא את החלין
- 16 - גזרו על ספקו בחלין הטבולים לחלה שלא יטמאו
- 17 אותן, הואיל ונטבלו לחלה. ותהיה⁵⁸ החלה תלויה,
- 18 לא נאכלת⁵⁹ ולא נשרפת⁶⁰.

(51) שם מ"ב, ותוספתא שם סוף פ"א. (52) כיון שהעיסה הזו, קודם שנתגלגלה, דינה כחולין, כמבואר להלן, על כרחנו שמדובר בספק כזה שמתמא אפילו חולין, ואילו ספק שאינו מטמא אלא תרומה ולא חולין, לא הותר לעשותה בטומאה, שהרי לא נטמאו כלל, ואסור לטמאה בידים, שרק לגרום לה טומאה מותר, כמבואר למעלה פ"ז ה"ב, ובפס"ז מהל' טומאת אוכלין ה"ט (רדב"ז). וראה להלן בדברי 'חסדי דוד'. (53) כלומר, אפילו לאחר גלגול, שכיון שנוולד בה ספק טומאה המטמא גם חולין, כמבואר למעלה - מותר לטמאה, שרק חלה ותרומה שנוולד בהם ספק טומאה אסור לטמאן (פ"ב מהל' תרומות ה"ג), אבל לא חולין הטבולים לחלה. וראה להלן. (54) אף-על-פי שהם טבולים לחלה, כיון שטמאה מספק, כנ"ל. (55) כדן חלה טמאה (למעלה פ"ה ה"ד). (56) נדה לו, א. כלומר, רק ודא מטמא את החולין, אבל ספיקה אינה מטמא את החולין, ולפיכך יגמרנה בטהרה, שהרי כל טומאת עיסה זו אינה אלא מפני שאנו אומרים: חולין הטבולין לחלה הרי הם כחלה, ולפיכך עלינו להחמיר בהם כמו בחלה ממש, שאף-על-פי שנוולד בה ספק טומאה, אין לטמאה, כמבואר בפ"ב מהל' תרומות ה"ג (ראה למעלה), אבל אם נולד בה ספק טומאה שמתמא גם את החולין, אין להחמיר לעשותה בטהרה כמו חלה ('חסדי דוד' שם). [ולפי זה, מתבאר היטב למה חולקה הלכה זו לשתי בבות ולא לבבא אחת: "נולד לה ספק טומאה - עד שלא גלגלה תעשה בטומאה, ומשגלגלה תעשה בטהרה", לפי שבספק שנוולד לפני הגלגול, מותר לעשותה בטומאה גם לאחר הגלגול, כנ"ל]. (57) שם ז, א. (58) שם. (59) שמא היא טמאה, וכהן האוכלה עובר בעשה, כנ"ל בפ"ז מהל' תרומות ה"ג. (60) שמא טהורה היא.

- 19 יא. לא יעשה⁶¹ אדם עסתר בטמאה לכתחלה, אלא
- 20 יזהר⁶² וישתדל⁶³ ויטהר⁶⁴ הוא וכליו, פדי להפריש
- 21 חלה טהורה. היתה⁶⁵ בינו וביין הפנים⁶⁶ יתר על

- 1 ז. הקדישה⁴³ קדם שנתגלגל, ונתגלגלה ביד
- 2 ההקדש ואחר כך פדאה - פטורה⁴⁴; שפשעת
- 3 חובתה היתה פטורה.

(43) משנה, שם. (44) במנחות סז, א - למדו זאת ממה שנאמר "עריסותיכם", ולא עיסת גוי ולא עיסת הקדש. וכן הדין לענין הפקר כנ"ל, אלא שאין זה מצוי שיגלגל אדם עיסת הפקר ולא יזכה בה, ולכן לא כתב רבינו : הקדישה או הפקירה וכו', כמו בהלכה הקודמת. אבל בשו"ע יו"ד שם, כתב "הפקר", להשמיענו דין של פטור בשעת חובה, ואילו דין "הקדש" לא כתב, כיון שאינו נוהג בזמן הזה.

- 4 ח. וכן עובד פוככים⁴⁵ שנתן לישראל לעשות לו
- 5 עשה, ונתנה לו במתנה עד שלא גלגלה - חיבת⁴⁶;
- 6 ומשגלגלה - פטורה⁴⁷.

(45) שם, מ"ה. וכוונת רבינו, שדין עיסת גוי כדן עיסת הקדש, ושניהם נתמעטו במנחות שם, ממה שנאמר "עריסותיכם", כנ"ל. (46) כיון שבשעת גלגול היתה העיסה של ישראל. (47) כיון שבשעת גלגול היתה העיסה של גוי, ועיסת גוי פטורה. כנ"ל פ"ו סוף ה"ה. והחידוש בזה, שאין הולכים לענין חלה אחר המגלגל, לא לחיוב ולא לפטור, אלא אחר מי שהעיסה שלו בשעת גלגול (ש"ך יו"ד שם אות ב, וראה למעלה שם ה"י).

- 7 ט. גר⁴⁸ שנתגיר והיתה לו עשה: נתגלגלה עד שלא
- 8 נתגיר - פטורה⁴⁹; ואם משנתגיר - חיבת. ואם ספק
- 9 - חיבת בחלה, לפי⁵⁰ שהוא עון מיתה. וזר שאכל
- 10 חלת ספק זו וכיוצא בה - אין חיב עליה חמש.

(48) שם, מ"ו. (49) שעיסת גוי פטורה, כנ"ל. (50) 'ירושלמי' שם ה"ד. וראה בחולין קלד, א. וברש"י שם ד"ה חלה. ואף-על-פי שלהלן בפ"ט ה"ג, לענין מתנות, כתב רבינו שאם ספק הוא אם נשחטה בהמה קודם שנתגייר או אחר שנתגייר, פטור והמוציא מחבירו עליו הראיה, בגמרא שם הקשו זאת, ותיצרו שיש הבדל בין ספק איסורא (כלומר, חלה שהיא קדושה) שהוא לחומרא, לבין ספק ממון (מתנות שהן חולין, כנ"ל בפ"א ה"ז) שהוא לקולא (חולין, שם). ומלשון רבינו נראה, שאין הגר חייב לתת את חלת הספק לכהן, אלא יכול הוא להשהותה אצלו או למכרה לכהן ('ירושלמי' שם). ואף-על-פי שלגבי תרומת מעשר של דמאי, כתב רבינו (פ"ט מהל' מעשר ה"ה): "ונותנה לכהן", שם הטעם הוא, שהחמירו חכמים שלא יבא לאכלה אם ישנהה אצלו, כדרך שהוא אוכל מעשר ראשון ומעשר עני שאינו נותנם ללוי ולעני (שם ה"ב), וישכח שהם

- 1 אֲרֵבָעָה מִיָּלִין⁶⁷ - יַעֲשֶׂנָה בְּטֻמְאָה⁶⁸ וַיִּפְרִישׁ חֲלָה¹⁵
2 טֻמְאָה⁶⁹. מוֹלִיכִין עִמּוֹ פֶּת לַפְּלִטָּה⁸⁴. אֶבֶל¹⁶

76) שביעית פ"ה מ"ט, וגיטין סא, א. 77) במשנה שם ושם: "לא אמרו אלא מפני דרכי שלום". ולא התירו זאת אלא באשת עם-הארץ, כיון שרוב עמי-הארץ מעשרין הן (ראה בפ"ט מהל' מעשר ה"א), אבל לא באשה החשודה על השביעית (ראה להלן בפ"ח מהל' שמיטה ויובל ה"ו). 78) "שאו תקבל העיסה טומאה" (פירוש המשנה). 79) ואסור לעשות כן, כנ"ל בהי"א. וראה בפ"י מהל' מטמאי משכב ומושב ה"א. 80) עבודה זרה נה, ב. 81) כיון שהוא עם-הארץ, כנ"ל. 82) אבל מרקדין ובוררין עמו מפני דרכי שלום, כמו עם אשת עם-הארץ. 83) כנ"ל בהלכה י"א. 84) כלומר, למי שהנחתום מוליך אצלו ככרותיו כדי שימכרום. אבל אין מוליכים עמו פת לאופה, שאפיה היא סוף הלישה (כפירוש ה'תוספות' שם ד"ה אבל, ולא כפירוש רש"י שם). וכן מפורש בתוספתא שם פ"ח.

- יד. הַלּוֹקֶחַ⁸⁵ מִנְחָתוֹם עִם הָאָרֶץ בְּסוּרֵיָא, וְאָמַר¹⁷
לוֹ⁸⁶: הַפְּרִשְׁתִּי חֲלָה - אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ חֲלָה¹⁸
מִסֶּפֶק. כָּשֶׁם שֶׁלֹּא נִחְשְׁדוּ כָּל יִשְׂרָאֵל בְּאָרֶץ עַל¹⁹
תְּרוּמָה גְּדוּלָּה⁸⁷, כֵּן לֹא נִחְשְׁדוּ בְּסוּרֵיָא עַל הַחֲלָה⁸⁸.²⁰

85) "ירושלמי' חלה פ"ד ה"ד, ותוספתא שם פ"ב ה"ו, כחכמים ולא כרבן גמליאל. 86) שאם לא אמר לו שהפריש, חייב הלוקח להפריש חלה, כדין חלה טמאה (למעלה פ"ו ה"א), שהרי גזרו חכמים טומאה על סוריא (פי"א מהל' טומאת מת ה"ו). 87) ראה למעלה פ"ט מהל' מעשר ה"א. 88) שאין לה שיעור מן התורה. וכל-שכן שבארץ ישראל לא נחשדו עליה, שהרי יש בה מיתה כמו בתרומה (רדב"ז). ולא נחשדו על לאו של "ולפני עור לא תתן מכשול".

- טו. הַלּוֹקֶחַ⁸⁹ בַּחוּצָה לָאָרֶץ⁹⁰ מִן הַנְּחִתוֹם⁹¹ - צָרִיךְ²¹
לְהַפְרִישׁ⁹² חֲלָה מִסֶּפֶק. אֶבֶל הַלּוֹקֶחַ מִבְּעַל הַבֵּית⁹³,
וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר⁹⁴ הַמֵּתָאֲרֵחַ אֶצְלוֹ⁹⁵ - אֵינוֹ צָרִיךְ²²
לְהַפְרִישׁ חֲלָה מִסֶּפֶק⁹⁶.²⁴

89) "ירושלמי' שם, ותוספתא שם פ"א ה"ח. 90) שם, כרבי מנא. אבל בסוריא ובארץ ישראל לא נחשדו על החלה, כנ"ל. 91) עם-הארץ. 92) ואפילו אמר הנחתום הפרשתי חלה, שהם חשודים על לאו של "ולפני עור" (רדב"ז). וכן גם במעשרות אינו נאמן לומר שהפריש, אלא בשבת שאימתה עליו, כנ"ל בפ"ב מהל' מעשר ה"א. 93) עם-הארץ. 94) בברייתא בעבודה זרה לט, ב: "אם נתארח אצל בעל הבית - מותר. מסייע ליה לרבי יהושע בן לוי, דאמר רבי יהושע בן לוי, שגר לו בעל הבית לביתו - מותר". משמע שרבי יהושע בן לוי בא להוסיף על הברייתא, שאפילו הלוקח אצל בעל הבית מותר, ואין צריך לומר המתארח אצלו. 95) אצל בעל הבית. 96) ואפילו בחוץ-לארץ. שוודאי נתן לו ממה שהוא אוכל, והוא אינו חשוד על החלה. אבל לוקח מן הנחתום צריך להפריש מפני שהוא חשוד להכשילו, ואינו חש ללאו של "ולפני עור לא תתן מכשול", כנ"ל.

61) בחלה פ"ב מ"ג: "מי שאינו יכול לעשות עיסתו בטהרה, יעשנה קבין ואל יעשנה בטומאה, ורבי עקיבא אומר יעשנה בטומאה וכו'". הרי שאם יכול לעשות בטהרה, לא יעשנה בטומאה, לדברי הכל. 62) שלא יתקרב לטומאה. 63) להתרחק מטומאה הקרבה אליו. 64) כלומר, אם נטמא. 65) "ירושלמי' שם, ה"ב. 66) כלומר, בין המקוה שהוא רוצה להטהר בה. 67) בחולין קכב, ב: "ד' מילין לגבל (כלומר, לגבל עיסה בטהרה), ולתפלה ולנטילת ידיים ד' מילין, וכו'". לא שנו אלא לפניו, אבל לאחריו אפילו מיל אחד אינו חוזר". ונראה שדעת רבינו היא שזה לא קאי על "לגבל", אלא על היתר בלבד, כדעת רש"י שם (כסף-משנה), וכן נראה מלשון ה'ירושלמי' שם שלא חילקו בין לפניו ובין לאחריו ('מראה הפנים' סוף ה"א). וראה בפ"ד מהל' תפילה ה"ב-ג. 68) משנה, חלה שם, כרבי עקיבא ולא כחכמים שאמרו "יעשנה קבין ואל יעשנה בטומאה", כיון ששנינו (פ"ג מ"ב, והובאה למעלה ה"י) "נולד בה ספק טומאה עד שלא גלגלה יעשנה בטומאה", ולא אמרו: "יעשנה קבין" ('משנה ראשונה'. וראה ב'אור שמח' וב'חזון איש'). 69) ותנתן לכהן ויסיקנה, כנ"ל פ"ה ה"ד.

- יב. אֵין עוֹשִׂים⁷⁰ חֲלָת עִם הָאָרֶץ⁷¹ בְּטַהֲרָה, אֶבֶל³
עוֹשִׂים עֶסֶת חֲלִין בְּטַהֲרָה. פִּיּוֹד? מִגְבֵּל הַעֵסָה זֶה⁴
הַחֵבֶר, וּמִפְרִישׁ מִמֶּנָּה כְּדִי חֲלָתָהּ, וּמִנִּיחָהּ בְּכָלִי⁵
גָּלִילִים אוֹ כָּלִי אֲבָנִים אוֹ בְּכָלִי אֲדָמָה⁷² שְׁאֵין⁶
מִקְבְּלִין טֻמְאָה; וּכְשִׁיבֹא עִם הָאָרֶץ - נוֹטֵל אֶת⁷
שְׂתִיתָהּ, אֶת הַעֵסָה וְאֶת הַחֲלָה, וְאֹמְרִים לוֹ: הִזְהֵר⁸
שֶׁלֹּא תִגַּע בַּחֲלָה, שְׂמָא תִחְזֹר לַטְּבֵלָה⁷³. וּמִפְנֵי מָה⁹
הִתִּירוּ לוֹ זֶה? מִשּׁוּם כְּדִי חֲתִיו שֶׁל גְּבֵל⁷⁴.¹⁰

70) תוספתא דמאי פ"ג, הובאה בגיטין סב, א. 71) כלומר, אסור לגבל עיסה שלמה בשביל עם-הארץ, כדי שיוכל עם-הארץ לעשות את כולה חלה על שאר העיסות שלו (רבינו חננאל, וקיבלו רוב הראשונים את פירושו. וראה ברש"י 'ותוספות' שם, וב'תוספתא כפשוטה'). וטעמו של דבר, שכיון שעם-הארץ יפריש חלה ויטמאה, נמצא שהחבר גורם טומאה לחלה. 72) שכל הכלים האלה אינם מקבלים טומאה (פ"א מהל' כלים ה"ו). 73) אין זו אלא תחבולה ואיום של שוא על עם-הארץ שיפחד מליגע בחלה, שהרי לאמיתו של דבר אינה חוזרת לטבילה אפילו אם נטמאה. 74) כלומר, דוקא באופן שהפריש החבר את החלה, והזהיר את עם-הארץ לבל יגע בה, כנ"ל, שאז אין הוא אלא גורם לטמא חולין, ודבר זה מותר, כנ"ל בפ"ד ה"ב. 75) שאם נאסור עליו לגבל עיסות עמי-הארץ, נמצאת פרנסתו מקופחת.

- יג. אֵשֶׁת חֵבֶר⁷⁶ מְרַקֶּדֶת וּבוֹרֶרֶת עִם אֵשֶׁת עִם¹¹
הָאָרֶץ⁷⁷; אֶבֶל מִשְׁתַּטִּיל מִים בַּעֲפָה⁷⁸ לֹא תִסַּע¹²
אוֹתָהּ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא עוֹשֶׂה עֶסֶתָה בְּטֻמְאָה⁷⁹. וְכֵן¹³
הַנְּחִתוֹם⁸⁰ שְׁעוֹשֶׂה בְּטֻמְאָה⁸¹ - לֹא לָשִׁין וְלֹא עוֹרְכִין¹⁴

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - ז' י"ג שבט תשע"ט

אָרְבֵּן וְאַמָּה רִחֵבִין²⁶, וְעֵבֶר בְּמַחֵק גְּדִישׁ²⁷ שֶׁל סָאָה.¹⁵
וּבְמִתְּנָן עוֹשִׂין לְדוֹרוֹת²⁸.¹⁶

יום ראשון ז' שבט ה'תשע"ט

הלכות אסורי מִזְבֵּחַ

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

1) יבואר בו דבר שאינו פסול בדיעבד לקרבן ואסור להקריבו לכתחילה.

1 א. לֹא כָּל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ פֶּסוּל מִבֵּיא אוֹתוֹ לְכַתְחִלָּה.
2 פִּינֵד? הֲיֵה חֵיב עוֹלָה - לֹא יָבִיא שָׁה פָּחוּשׁ וְכַעֲזוֹר
3 וְיֹאמַר: הֲרִי אֵין בּוֹ מוֹם. וְעַל זֶה נֶאֱמַר: וְאָרְזוּ נֹכַח
4 וְגוֹמֵר². אֲלָא כָּל שֶׁיָּבִיא לְקָרְבָּן - יָבִיא מִן הַמִּבְחָר³.

2) "ויש בעדרו זכר, ונווד וזובח משחת לה" (3) ראה למעלה פ"ב ה"ח, ולהלן הי"א: "שיביא מן היפה והמשובח ביותר שבאותו המין", וכל זה הוא מצוה מיוחדת להביא מן המובחר, אבל כדי לצאת ידי חובתו יוצא אפילו לכתחילה בבינוני, ראה בפס"ז מהל' מעשה הקרבנות ה"ד: "מי שנדר שור או איל או כבש או עגל וכו' לא יביא כחוש ביותר שבאותו המין מפני שדמיו מועטין ואינו חייב להביא היפה והשמן ביותר וכו' אלא יביא הבינוני".

5 ב. וְכֵף הָיוּ עוֹשִׂין בְּזִמְן הַמִּקְדָּשׁ: מִבֵּיאִין אֵילִים⁴
6 מִמּוֹאֵב⁵, וּמִבֵּיאִין כִּבְשִׁים⁶ שְׁגִבֵּיהֶן רַחְבִּים מִחִבְרוֹן⁷,
7 וּמִבֵּיאִין עֲגָלִים מִן הַשְּׂרוּץ⁸, וְגוֹזְלוֹת⁹ מִהָרַץ¹⁰,
8 וּמִבֵּיאִין יֵינִין מִקְרָחִין וְהַלּוּטִין¹¹, וְסֻלָּת מִמִּמְכָּשׁ
9 וְיוֹתֵנָה¹², וּמִבֵּיאִין שֶׁמֶן מִתְּקִיעִי¹³.

4) בני שתי שנים. 5) ברייתא מנחות פז, א. 6) בני שנה. 7) שם בברייתא: "אילים ממואב כבשים מחברון וכו', רבי יהודה אומר מביאין כבשים שגובהן כרחבן". וב'תוספות' שם גרסו "שגובהן רחבים", ופירוש הדבר (לפי רבינו ורש"י בכת"י) שגביהן רחבים. 8) שם בברייתא. 9) תורים בני יונה. 10) שם בברייתא. 11) שם פז, ב - במשנה, והגירסא שם "קדוחים ועטולין". ובפירוש המשניות לרבינו גרס "קרותים והטולין", ושם אמרו עוד: "שניה להן בית רימה ובית לבן בהר, וכפר סגנא בבקעא". 12) שם פג, ב - במשנה. והגירסא שם "מכנס וזטחא", והערך (ערך זנוח) גרס "מכמס וזנוחא", ובמשנה שבמשניות הגירסא "מכמס ומזוניחא", ושם איתא עוד "ושניה להן עפריים בבקעא". 13) שם פה, ב - במשנה, תקוע, אלפא (כלומר, אלף=ראשון) לשמן, אבא שאלו אומר שניה להן רגב בעבר הירדן.

10 ג. כָּל הָעֲצִים¹⁴ הַחֲדָשִׁים¹⁵ כְּשֶׁרִים לְמַעֲרָכָה¹⁶. וְלֹא
11 הָיוּ מִבֵּיאִין מִשָּׁל זֵית וְלֹא מִשָּׁל¹⁷ גֶּפֶן, מִשּׁוּם יָשׁוּב
12 אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל¹⁸. וּבִאֲלוֹ הָיוּ רִגְלִינִין¹⁹: בְּמַרְבִּיּוֹת שֶׁל
13 תֵּאֵנָה²⁰ שֶׁל חֲרָשִׁים²¹ שֶׁאֵינָן בְּיָשׁוּב²², וּבְשָׁל אֲגוֹז
14 וּבְשָׁל עֵץ שֶׁמֶן²³. וְהַגְזִירִין²⁴ שֶׁעָשָׂה מִשָּׁהָ - אִמָּה

14) "כלומר, רוב העצים" (המפרש, תמיד כט.), וראה להלן. 15) שלא נשתמש בהן הדיוט, ראה למעלה פ"ו ה"ב. 16) תמיד שם, במשנה: "כל העצים כשרין למערכה". "מערכה הוא צבור האש שנעשה מן העצים המסודרין וגדושין ומבערין האש" (רבינו בפיח"מ ליומא מג:). וראה בפ"ב מהל' עבודת יום הכיפורים ה"ה כי בכל יום ויום היו על המזבח שלש מערכות של אש, וראה גם בפ"ו מהל' תמידין ומוספין ה"א. 17) שם במשנה: "חוץ משל גפן ושל זית". 18) כרב אחא בר יעקב (שם כט:). 19) לעשות המערכה, משום שהם מובחרים שבעצים (פירוש הרשב"ד). 20) משנה, שם. והם "חריות וענפים" (המפרש, תמיד כט.). 21) צ"ל: "של חרשים" כלומר, יערות (כסף-משנה). וכן אמרו בגמרא (שם כט:): שמדובר בתאנה שאינה עושה פרי. 22) אלא במדבריות, ואינן ראויות לאכילה, ואין בזה משום ישוב ארץ ישראל (רבינו בפירוש המשניות שם). 23) שם במשנה, והם עצים שדולקין כמו נר (מפרש, תמיד שם). והרע"ב שם כתב שהוא: "עץ העושה שמן אפרסמון. ואני שמעתי שהוא האילן שקורין לו בלע"ז פני"ו, ובערב צינוב"ר, ואף-על-גב דעץ מאכל הוא אין בו צורך, כמו בגפן וזית, הלכך לא אסרוהו משום ישובה של ארץ ישראל כדרך שאסרו הגפן והזית". 24) ראה בפ"ב מהל' תמידין ומוספין ה"ב: "מצוה לעלות בשני גזירים של עץ עם תמיד של שחר יותר על עצי המערכה וכו' וכן מוסיפין שני גזירים עם תמיד של בין הערביים". 25) כלומר, הגזירין שהעלו על המזבח שהיה במשכן. 26) זבחים סב, ב - כמידת מקום המערכה. ותניא (שם) "על העצים אשר על האש אשר על המזבח" (ויקרא א, ח) - "שלא יהיו עצים יוצאין מן המזבח כלום". 27) צ"ל: "גודש", שם בזבחים. סאה היא מדת יובש, ופירושו כעובי המדה הזאת כשהיא מלאה וגדושה. 28) אף כי מקום המערכה במזבח של דורות היה כ"ד אמה וארבעה טפחים על כ"ד אמה וארבעה טפחים (ראה פ"ב מהל' בית הבחירה ה"ז) - לא היתה מדת הגזירין גדולה יותר, שכן נשמע ממה ששנינו בשקלים פ"ו מ"ד: "האומר הרי עלי עצים, לא יפחות משני גזירין". וב'ירושלמי' שם נאמר כי השיעור הוא אמה (וראה בה"ר המוריה' כאן).

17 ד. וְכִיצַד הָיוּ עוֹשִׂין²⁹ בְּזִרְעַת חֲטִי הַמִּנְחֹת³⁰
18 וְהַנֶּסֶכִּים³¹? נָר חֲצִי³² הַשָּׂדֶה בְּשָׁנָה רִאשׁוֹנָה³³ וְזֵרַע
19 חֲצִי³⁴, וּבְשָׁנָה שְׁנִיָּה³⁵ נָר הַחֲצִי שֶׁזֵּרַע בְּרִאשׁוֹנָה
20 וְזֵרַע הַחֲצִי הָאֲחֵר קָדָם לַפֶּסַח שְׁבָעִים יוֹם³⁶. וְאִם
21 לֹא הָיְתָה הַשָּׂדֶה עֲבוּדָה - הוֹרֵשׁ וְשׁוֹנָה וְאֲחֵר כָּף
22 זֹרַע³⁷. וּבוֹרֵר הַחֲטִים³⁸ יָפֶה יָפֶה, וְאֲחֵר כָּף שָׁף אֶת
23 הַחֲטִים³⁹ וּבוֹעֵט בָּהֶן הַרְבֵּה עַד שֶׁיִּתְקַלְּפוּ⁴⁰.

29) למען יהיו החטים יפות וסלתן מהודרת. משנה מנחות

הכרמים" (פירוש המשנה) שאינן דליות (= מוגבהות מן הארץ). וראה למעלה פ"ו ה"ט. (48) משנה, שם: "ואין מביאין וכו' אלא מן הרגילות ומן הכרמים העבודים". (49) בגמרא שם פז, א - תנא כרמים העבודים פעמים בשנה, "ועבודת הכרמים היא החפירה אותה העפר כולה כדי שיכנס בהן המים והאוויר" (פירוש המשנה, שם) והענבים האלו הם מובחרים. (ולא כתב רבינו מלאכת הזמירה, אלא דקדק וכתב מלאכות שיש להן היתר בשנה השביעית, היינו חפירה סביב השרשים, שמותרת אם נתכוין לאוקמי אילנא (פ"א מהל' שמיטה ויובל ה"ז), השקאה בבית השלחין (שם ה"ח), ועשיית עוגיות לגפנים (שם ה"ט), שכן נראה ב'ירושלמי' שבת פ"ח ה"ב, שאמרו שם לענין קידוש: "מהו לצאת ביין של שביעית, תני רבי הושעיה, יוצאין ביין של שביעית". וראה בספרי "זמנים" (סי' טו עמ' לו) שהספק היה אם יין של שביעית, שאינו עבוד כבשאר השנים, אם הוא נקרא יין מכרמים עבודים (שהרי דין קידוש תלוי בנסכים - ראה בבא-בבא ר"א צז), ופשט מברייטא של רבי הושעיה שיוצאים, הרי שחרם העבוד בשנה השביעית, הרי הוא כרם עבוד). (50) מיד אחר בצירתן (תוספתא מנחות פ"ט, וראה 'הר המורה' כאן). (51) במשנה שם פז, ב: "ולא (היו) כונסין אותן בחצבין גדולים (שפוגמים טעם היין, רש"י כת') אלא בחביות קטנות", ובברייטא (שם פז). "תנא, חביות כדות לודיות ובינוניות", ומפרש רבינו שהדברים הללו באו לפרש מה שאמרו במשנה שם: "ולא היו כונסין אותן בחצבין גדולים", שהכוונה גם לגדולים וגם לבינוניים, ואם כן לא יכנסו אלא בחביות קטנות, וכסתם דברי המשנה ('הר המורה'). ולא כמו שאמרו בתוספתא שם: "לא בחצבים גדולים ולא בחביות קטנות אלא בכדידיות בינוניות". (52) בברייטא שם לפנינו, איתא: "אין מניחין אותן שתיים אלא אחת אחת", ונראה מדברי רבינו שהוא גורס וכו' בברייטא כלשון שהזכיר, והוא מפרש שמניחים שלש חביות זו על גב זו, והאמצעית היא המשובחת ששמור יינה יותר" (לחם-משנה). (53) משנה, שם פז, ב. (54) שם במשנה. קמחין הם הגרגרים העולים על פני היין ודומים לגרגרי חיטה. ובלשון ערבית קורין אותם קמחין (פירוש המשנה, שם). (55) מהיין הנמצא סמוך לתחתיתה של החבית. (56) שם במשנה. (57) משנה, שם. כלומר, אינו לוקח אלא מן השליש האמצעי ששם הוא מובחר, מפני שהוא רחוק מהקמחין שלמעלה ומהשמרים שבשוליים. (58) משנה, שם. כלומר, שם ברז באמצע החבית ומוציא היין. ואינו מוציא אלא חצי השליש האמצעי שלמעלה מהברז, ולא מהשליש העליון שיש בו קמחים, וראה להלן ה"ו. (59) במשנה שם ליתא, וזה נלמד מהברייטא שם לפי נוסחת רבינו, ראה למעלה.

פה, א. וברייתא שם פה, ב. (30) הבאות בפני עצמן, והם שלש מנחות ציבור ותשע מנחות יחיד, ראה בפ"ב מהל' מעשה הקרבנות ה"א-ד. (31) כלומר, החיטים של מנחת הנסכים, ע"י בפ"ב שם ה"א. וראה ב'הר המוריה' כאן. (32) כלומר, חרש כל השדה, והשאר חצייה בניר בלבד בלי זריעה. (33) בגמרא שם אמרו, כי מדובר באופן שהשדה היתה עבודה. כלומר, חרושה לפני השנה הראשונה, והיתה בורה כולה שנה שלימה, וממילא מה שכתב כאן רבינו בשנה ראשונה - הכוונה, הראשונה לזריעה, והשניה לחרישה, וכדעת רש"י שם. וראה בכסף-משנה ולחם-משנה. (34) השני. נמצא שזריעה זו היתה במקום שנחרש פעמיים. (35) כלומר, שניה לזריעה ושלישית לחרישה, כדלעיל. (36) שם במשנה, וברייתא. והוא ביום ה' בשבט "שכבר יש כח לחמה שזורחת עליה" (רש"י ורבינו גרשום). (37) שם. (38) ברייתא, שם. (39) משנה שם עו, א - כדעת תנא-קמא. "ושיפה הוא גזור מן ישופך ראש, ועניינו שיכו החיטה בידים בכח עד שמעביר מעליה העפר" (פירוש המשנה, שם). (40) שם במשנה: "כל המנחות טעונות וכו' שיפה ובעיטה בחיטין", "ובעיטה שדורסין אותה ברגל עד שהיא נשברת" (פירוש המשנה, שם).

ה. כָּל הַחַטִּים שֶׁל מִנְחֹת טְעוֹנוֹת שֶׁל מֵאֹת
שִׁיפָה וַחֲמֵשׁ מֵאֹת בְּעִיטָה⁴¹. שֶׁף אֶחָת וּבֹעֵט
שְׁתֵּים, שֶׁף שְׁתֵּים וּבֹעֵט שְׁלֹשׁ⁴². נִמְצָאוּ שֶׁלֹשׁ
שִׁיפֹת וַחֲמֵשׁ בְּעִיטוֹת. וְחֹזֵר חֲלִילָה⁴³, עַד שֶׁיִּגְמַר
שֶׁלֹשׁ מֵאֹת שִׁיפָה וַחֲמֵשׁ מֵאֹת בְּעִיטָה, כְּדִי
שִׁתְּמַלְפוּ הַרְבֵּה. וְחֹשֵׁב הַהוֹבָאָה וְהַהוֹלָכָה בְּשִׁיפָה
אֶחָת לַחֲמִיר⁴⁴. וְאַחֵר כֹּךְ טוֹחֵן וּמִרְקָד יָפָה יָפָה⁴⁵.

(41) שם במשנה. (42) ברייתא, שם. (43) ראה רש"י שם. (44) שם: "בעי רב ירמיה, אמטויי ואתויי חד, או דילמא אמטויי ואתויי תרי, מאי. תיקו". ופירש רש"י: "הא דקתני שף אחת, היינו אמטויי ואתויי, דמה שמוליך ומביא בידו חשיב שיפה אחת, או דילמא להולכה לחורא קרי חד שיפה, וכן נמי הבאה לחוד אחשיב שיפה". ומכיון שבעיא זו לא נפשטה, יש להחמיר ולחשוב ההולכה וההובאה לשיפה אחת. (45) בעומר, אמרו חכמים (שם עו: במשנה) שהיה מנופה בשלש-עשרה נפה. ובשתי הלחם, אמרו (שם) שהיה מנופה בשתיים-עשרה, ולחם הפנים באחת-עשרה, ואילו בשאר המנחות לא נתנו חכמים שיעור, ולכן כתב רבינו ומרקד יפה יפה, בלי נתינת שיעור.

ו. הַיּוֹן⁴⁶ - מְבִיא עֲנָבִים מִן הָרְגֵלִיּוֹת⁴⁷, מִן הַפְּרָמִים
הַעֲבוּדִים⁴⁸ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה⁴⁹, וְדוֹרָף⁵⁰. וְכוֹסֵין אוֹתוֹ
בְּחִבּוּת קִטְנוֹת⁵¹. וְאֵין מְנִיחִין אוֹתָן אַחַת אַחַת וְלֹא
שְׂתֵים שְׂתֵים, אֲלָא שְׁלֹשׁ שְׁלֹשׁ⁵². וְאֵינוּ מְמַלֵּא אֶת
הַחִבִּית עַד פִּיהָ, כְּדֵי שִׁיְהֶיָּה רִיחוֹ נִדְרָף⁵³. וְאֵינוּ
מְבִיא לֹא מִפִּי הַחִבִּית, מִפְּנֵי הַקִּמְחִין הַעוֹלָה עַל פִּנֵּי
הַיּוֹן⁵⁴; וְלֹא מִשּׁוּלִיָּה⁵⁵, מִפְּנֵי⁵⁶ הַשְּׂמָרִים; אֲלָא
מִשְׁלִישָׁה⁵⁷ וּמֵאֲמַצְעָה⁵⁸ שֶׁל אֲמַצְעִית⁵⁹.

(46) כלומר, כיצד היו עושין היין לנסכים. ומקור כל הלכה זו במנחות פו, ב - במשנה. (47) "הסמוכות לארץ כשאר

למעלה ממנו⁷⁶. ואחריו⁷⁷ השני והרביעי⁷⁸, ושניהן⁷⁹ שוין⁸⁰. ואחריהם⁸¹ השלישי והחמישי⁸², ושלישתן שוין⁸³. ואחריהם⁸⁴ הששי⁸⁵ והשמיני⁸⁶, ושניהם שוין⁸⁷. והתשיעי⁸⁸ אין למטה ממנו⁸⁹.

(75) משנה, שם. ובגמרא שם אמרו: "כול יהא זך כתיב פסול למנחות, תלמוד-לומר (שמות כט, מ) ועשרון סולת בלול בשמן כתיב, אם כן מה תלמוד-לומר למאור, אלא מפני החסכון, מאי חסכון? אמר רבי אלעזר, התורה חסה על ממונן של ישראל", ומפרש רש"י שם, שאילו היה צריך לחזור גם במנחות אחר זך וכתיב, כמו במנורה, היו מפסידים שהיו לוקחים אותו ביוקר (רש"י, שם). (76) שהוא השמן הנקי והמובחר ביותר (במשנה, שם). וראה להלן ה"י. (77) דרגה פחותה יותר. (78) שהוא הראשון שבשני. (79) בבקיונם, לענין מובחר במנחות, אם אין לו מן הראשון המובחר ביותר, ויש לו שמן משני המינים האלו - יביא מאיזה שירצה, אבל לענין מנורה אינם שוים, ראה בהלכה הסמוכה. (80) דרגה שלישית. (81) שהוא השני שבשני. (82) שהוא הראשון שבשלישי. (83) שם במשנה. (84) דרגה רביעית. (85) שהוא השלישי שבשני. (86) שהוא השני שבשלישי. (87) גם זה שם. (88) שהוא השלישי שבשלישי. (89) גם זה שם.

י. אין פשר למנורה אלא ראשון⁹⁰ ורביעי⁹¹ ושביעי⁹² בלבד; שנאמר: כתיב למאור - אין פשר למנורה אלא היוצא מן הפתוש בלבד⁹³. אכל למנחות פלן פשרין⁹⁴.

(90) שבראשון. (91) שהוא ראשון שבשני. (92) שהוא ראשון שבשלישי. שם במשנה. כי כל אלו, שלושת השמנים, נעשו עלידי כתישה (למעלה ה"ח), מה-שאינ-כן ביתר השמנים. (93) כרבי יהודה, בבביתא שם פו, ב. (94) ראה למעלה ה"ט.

יא. ומאחר שפלן פשרין למנחות, למה נמנו? כדי לידע יפה שאין למעלה ממנו, והשוה, והפחות. שהרועה לזכות עצמו - יכף יצרו הרע וירחיב ידו ויביא קרבנו מן היפה, המשפח ביותר שפאותו המין⁹⁵ שיביא ממנו. הרי נאמר בתורה: והכל הביא גם הוא מפקדות צאנו ומחלבהן, וישע יי אל הכל ואל מנחתו. והוא הדין בכל דבר שהוא לשם האל הטוב, שיהיה מן הנאה והטוב⁹⁶. אם בנה בית תפלה - יהיה נאה מבית ישיבתו. האכיל רעב - יאכיל מן הטוב והמתוק שפשולחנו. פסה צרם - יכסה מן היפה שבפכסותו. הקדיש דבר - יקדיש מן היפה שבנכסיו. וכן הוא אומר: כל חלב ליי וגומר.

(95) ראה בפט"ז מהל' מעשה הקרבנות ה"ד, וראה למעלה ה"א מה שכתבנו שם. (96) "הם דברי רבינו, ראויים אליו" (כסף-משנה).

סלקו להו הלכות אסורי המזבח

(60) שם פז, א - במשנה. (61) תוספתא מנחות פ"ט: "אין מביאין יין פחות מבן ארבעים יום, ואם הביא מגתו כשר", וראה בבא-בבא צז, ב. וסנהדרין ע, א. ועדיות פ"ו מ"א, וראה למעלה פ"ו ה"ט. (62) משנה, מנחות פו, ב: "אין מביאין ישן, דברי רבי. וחכמים מכשירין". ופסק רבינו כחכמים המכשירים לכתחילה, ולא כרבי האוסר לכתחילה (כסף-משנה). (63) כל זמן שאין חשש שנפסד טעמו, ראה להלן. (64) תוספתא מנחות פ"ט, לדעת רבי המחמיר, וכל-שכן לדעת חכמים המקילים. אבל מה שנראה מדברי רבינו שלכתחילה לא יביא, אין לכך מקור מן התוספתא הנ"ל, שהיא לדעת רבי, ואילו רבינו פסק כחכמים (ראה למעלה). וצריך לומר שלמד כן מן הסברה, שלא התייר חכמים אלא ביין ישן, אבל יין ישן מכמה שנים, הוא ישן נושן, ובוה לא מצאנו היתר לכתחילה בדברי חכמים, ועי' כסף-משנה. (65) פשוט הוא נלמד מיין מעושן ומבושל שנשתנה טעמו ופסולים, כמפורש למעלה פ"ו ה"ט (כסף-משנה).

ח. תשעה מינין בשמן⁶⁶ מפני שני מעשיו⁶⁷. כיצד? זית שגרגרו⁶⁸ בראש הזית ובררו אחת אחת וכתשו ונתנו לסל⁶⁹ - השמן שיצא ממנו הוא הראשון. חזר אחר כך וטענו בקורה⁷⁰ - השמן שיצא ממנו הוא השני. ואם חזר אחר שטענו וטחנו⁷¹ וטענו שניה⁷² - השמן שיצא ממנו הוא השלישי. זיתים שמסקן פלן⁷³ בערבוביין והעלן⁷⁴ לגג, וחזר וברר גרגר גרגר וכתשן ונתנו לסל - השמן שיצא ממנו הוא הרביעי. ואם טענו בקורה אחר כך - השמן שיצא הוא החמישי. חזר וטחן וטען פעם שניה - השמן שיצא הוא הששי. זיתים שמסקן וטענו בתוף הפית עד שילקו והעלן ונגבן, ואחר כך כתש ונתן לסל - השמן שיצא הוא השביעי. חזר וטען בקורה - השמן שיצא הוא השמיני. חזר וטחן וטען פעם שניה - השמן שיצא הוא התשיעי.

(66) משנה, שם פו, א. וכן הוא ב'ספרא' פ' אמור פ"ג ה"ב-ה. (67) מעשי עשיית השמן, שהיו בשלש פעמים ובאופנים שונים, אבל לקיטת הזיתים היתה פעם אחת בשנה, ולא כפירוש רש"י שהיו שלש פעמים בשנה, ראה ב'תוספות' שם (לחם-משנה). (68) היינו שליקט גרגירים אותם שנתבשלו היטב בראש הזית או שעשה סימן במתבשלים ראשונה עד שיהיו מבושלים היטב, ואחר-כך תולשן מהאילן, ושאר הזיתים לוקט מיד אחר כן (וראה בלחם-משנה ו'הר המוריה'). (69) שיוזב השמן מנקביו. (70) כלומר, מניח על הזיתים הכתושים שבסל קורת בית הבד, ומתוך הכובד יוצא שמן נוסף, וכחכמים במשנה שם, החולקים על רבי יהודה האומר כי מניחים אבנים, אבל לא הקורה, שמתוך כובד הקורה יוצאים גם שמרים ומתערבים עם השמן, וראה רש"י שם. (71) בריחיים, ראה בבביתא שם. (72) בקורת בית הבד. (73) אחר שגמר לגרגר בראש הזית. (74) לראש הגג, במשנה שם.

ט. אף על פי שפלן פשרין למנחות⁷⁵, הראשון אין

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שני ח' שבט – ספר עבודה – הל' מעשה הקרבנות קפט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

יום שני ח' שבט ה'תשע"ט

הלכות מעשה הקרבנות

יש בכללן שלש ועשרים מצות. עשר מצות עשה, ושלוש עשרה מצות לא תעשה, וזה הוא פרטן: (א) לעשות העולה כמעשה הכתובים על הסדר. (ב) שלא לאכל בשר עולה. (ג) סדר חטאת. (ד) שלא לאכל מבשר חטאת הפנימית. (ה) שלא יבדיל בחטאת העוף. (ו) סדר האשם. (ז) שיאכלו הכהנים בשר קדשי קדשים במקדש. (ח) שלא יאכלום חוץ לעזרה. (ט) שלא יאכל זר מקדשי קדשים. (י) סדר השלמים. (יא) שלא לאכל בשר קדשים קלים קדם זריקת דמים. (יב) לעשות כל מנחה בסדר מעשה הכתובים בתורה. (יג) שלא ישים שמן על מנחת חוטא. (יד) שלא יתן עליה לבונה. (טו) שלא תאכל מנחת כהן. (טז) שלא תאפה מנחת חמץ. (יז) שיאכלו הכהנים שרי מנחות. (יח) שיביא אדם כל נדריו ונדבותיו בגלגל שפגע בו ראשון. (יט) שלא יאחר נדרו ונדבתו ושאר דברים שהוא חייב בהן. (כ) להקריב כל הקרבנות בבית הבחירה. (כא) להביא קדשי חוצה לארץ לבית הבחירה. (כב) שלא לשחט קרבנות חוץ לעזרה. (כג) שלא להקריב קרבן חוץ לעזרה.

ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

1) יבואר בו כי קרבנות מנפש חיה באים מחמשה מינים, ושקרבנות ציבור ויחיד הם ארבעה מינים.

א. כל הקרבנות של מיני נפש חיה באין מחמשה מיניו בלבד: מן הבקר, ומן הכבשים, ומן העזים, ומן התורים, ומן בני היונה.⁴

2) הם דברים פשוטים ומבוארים בפסוקי התורה. וכן כתב בהקדמה למשניות סדר קדשים. (3) מין ממיני היונים. ואינם כשרים אלא אם הם גדולים (פרק ג מהלכות איסורי המזבח הלכה ב). (4) נקראו "בני היונה", לפי שאינם כשרים אלא בהיותם קטנים.

ב. וכל הקרבנות, בין של צבור בין של יחיד, ארבעה מיניו: עולה, וחטאת, ואשם, ושלמים.⁷

5) מנפש חיה. (6) שנאמר (ויקרא ז, לז) "זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת ולאשם ולמילואים ולזבח השלמים". הרי ארבעה מיני קרבנות של נפש חיה שהם לדורות, פרט למנחה שהיא סולת ומילואים שלא היו אלא לשעה (פירוש המשנה לזבחים פרק ה משנה ח). (7) בהקדמה לסדר קדשים שם כתב רבינו וזה לשונו: "החטאת והאשם והעולה והשלמים או הדומה לשלמים", ובפירוש המשנה שם ביאר דבריו וזה לשונו: "מה שאמרנו בתחילת דברינו במסכת הזאת שלמים או הדומים להם, לא

הייתה כוונתנו אלא על אלה השלושה קרבנות רצונו לומר הבכור, והמעשר והפסח לפי שהן דומין לשלמים וכו', וכאן אי אפשר לומר שבכור ומעשר ופסח הם בכלל שלמים, שהרי מנה אותם להלן לחוד, אלא הכוונה לתורה שנקראת שלמים.

ג. ועוד יש שם שלשה מיני קרבן יחיד, והם: הפסח, והבכור, והמעשר.⁸

(8) מעשר בהמה.

ד. כל קרבנות הצבור הן עולה או חטאת. ואין בקרבנות הצבור שלמים, חוץ משני כבשים הבאים עם לחם התנופה בעצרת,⁹ והם הנקראים זבחי שלמי צבור.¹⁰ ואין הצבור מקריבין אשם לעולם.¹¹ ולא עוף.¹²

9) כלומר, מנחת שתי הלחם, הקריבה בחג השבועות, כמו שנאמר (ויקרא כג, יז) "ממושבותיכם תביאו לחם תנופה שתיים וגו' והקרבתם על הלחם וגו' ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים", ונקראו "לחם תנופה" משום שנאמר (שם, כ) "והניף הכהן אותם על לחם הבכורים תנופה לפני ה' וגו'". (10) בזבחים נד: במשנה "זבחי שלמי צבור ואשמות". (11) שכל האשמות הכתובים בתורה נאמרו אצל יחיד, וכן מפורש בתמורה יד. "אשם ביחיד איתה, בצבור ליתה". (12) כלומר, אף קרבן עוף אין הצבור מקריבים. ומקור הדברים בתמורה שם, בזבחים ד. ומנחות ה. ובספרא ויקרא דבורא דנדבה פרשה ו הלכה ו למדו זאת ממה שנאמר בויקרא (א, יד) "ואם מן העוף קרבנו" - "קרבנו (=בלשון יחיד), היחיד מביא עוף ואין הציבור מביא עוף".

ה. קרבנות הצבור הם: שני תמידין¹³ של כל יום, ומוספי שבתות וראשי חדשים והמועדות,¹⁴ ושעיר חטאת של יום הכפורים.¹⁵ וכן אם שגגו בית דין¹⁶ והורו בעבודה זרה - מביא כל שבט ושבט פר ושעיר. הפך עולה, והשעיר חטאת. ואלו השעירים הם הנקראים שעירי עבודה זרה. ואם שגגו והורו בשאר המצות - מביאין פר לחטאת, והוא הנקרא פר העלם דבר של צבור.

13) כבש לעולת התמיד של שחרית וכבש לעולת התמיד של בין הערביים. (14) פסח, עצרת [=שבועות], סוכות, שמיני עצרת, ראש השנה ויום הכיפורים. (15) והוא שעיר הפנימי הנשרף, כן זוגו של שעיר המשתלח. אבל השעיר החיצוני הנאכל, הוא בכלל מוספי המועדות, וכמו כן איל העם שבא ביום הכיפורים, הוא בכלל המוסף. (16) בית דין הגדול.

ו. קרבנות היחיד הם: הבכור והמעשר¹⁷ והפסח. והחגיגה, והיא שלמים. והראיה, והיא עולות. וקרבן הגור.¹⁸ והוא עולה מן הבמה; או שני בני יונה או שתי תורים, ושניהן עולה;¹⁹ או שתי בהמות, אחת עולה ואחת שלמים.²⁰ והנודר²¹ או

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

הכבש האחד וגו' לאשם וגו' ועשה הכהן את החטאת וגו' ואחר ישחט את העולה". (28) זב וזבה שמביאין ביום השמיני לטהרתם. (29) שמביאה ביום הארבעים ואחד לזכר, וביום השמונים ואחד לנקבה. (30) זב וזבה מביאים כל אחד מהן: שתי תורים או שני בני יונה אחד לעולה ואחד לחטאת, ויולדת מביאה כבש אחד לעולה ובן יונה או תור לחטאת, ואם אין ידה משגת מביאה שתי תורים או שני בני יונה אחד לעולה ואחת לחטאת. (31) קרבן חטאת, שנאמר "ואם נפש אחת תחטא בשגגה וגו' והביא קרבנו שעירת עזים תמימה נקבה על חטאתו אשר חטא". (32) שנאמר "ואם נפש כי תחטא וגו' ולא ידע ואשם ונשא עונו וגו' והביא איל תמים מן הצאן בערךך לאשם". (33) "מפני שהוא מכפר על הספק ותולה לו עד שיוודע לו בוודאי שחטא בשגגה ויקריב חטאתו". (34) ואלו הן: על שפחה חרופה ועל הגזל ועל המעילה ועל טומאת נזיר ועל הצרעת כשיטהר ממנה". (35) "שהרי אינו בא משום ספק". (36) שנאמר "בזאת יבא אהרן אל הקדש בפר בן בקר לחטאת ואיל לעולה".

ז. כל קרבנות היחיד³⁷ חֵיב בְּאַחֲרֵייתָן וּבְאַחֲרֵייתָן נִסְפִּיָּהֶן, חוץ מן הנדבה³⁸. וְכָל קֶרְבָּנוֹת הַצִּבּוֹר³⁹ אֵינָן חֵיבִין בְּאַחֲרֵייתָן וְלֹא בְּאַחֲרֵייתָן נִסְפִּיָּהֶן⁴⁰. וְאִם קֶרְבָּן⁴¹ הַזֶּבֶח - חֵיבִין בְּאַחֲרֵייתָן נִסְפִּיָּהֶם. וְקֶרְבָּן יָחִיד⁴² שֶׁקָּבַע לֹא זָמֵן - הָרִי הוּא כְּקֶרְבָּן צִבּוֹר, וְאִינוֹ חֵיב בְּאַחֲרֵייתָן⁴³.

(37) שלא קבוע להם זמן. (38) הרי זו עולה או שלמים. (39) והם הקרבנות שקבוע להם זמן. (40) ש"עבר זמנו - בטל קרבנו". (41) גמרא בתמורה שם. לפי שזמן הנסכים אינו עובר, ומביא אדם נסכיו לאחר זמן. (42) כגון קרבן פסח או פר ואיל של יום הכיפורים. (43) שהרי קבוע להם זמן.

ח. כָּל עוֹלֹת בְּהֵמָה אֵינָהּ בָּאָה אֶלָּא מִן הַזִּכְרִים בְּלִבְדָּ⁴⁴. וְהִיא בָּאָה מִן הַכֶּבֶשִׁים וּמִן הָעִזִּים⁴⁵ וּמִן הַבָּקָר⁴⁶, בֵּין גְּדוֹלִים בֵּין קְטָנִים⁴⁷. וּמִן הַתּוֹרִים וּבְנֵי יוֹנָה⁴⁸, וְאֶחָד בֵּהֶן הַזֶּכֶר וְהַנְּקֵבָה⁴⁹.

(44) שנאמר (ויקרא א, ג) "אם עולה קרבנו וגו' זכר תמים יקריבנו". וכן נאמר (שם א, י) "זכר תמים יקריבנו". (45) שנאמר (שם) "ואם מן הצאן קרבנו מן הכבשים או מן העזים לעולה וגו'". (46) שנאמר (שם, ג) "אם עולה קרבנו וגו'". (47) שנאמר (שם כב, כז) "שור או כשב או עז כי ייולד והיה שבעת ימים תחת אמו וביום השמיני והלאה יירצה לקרבן אשה לה". (48) שנאמר (שם א, יד) "ואם מן העוף עולה קרבנו לה' והקריב מן התורים או מן בני היונה את קרבנו". וראה בפרק ג מהלכות איסורי מזבח הלכה ב, כי תורים קטנים ובני יונה גדולים - פסולין. (49) שנאמר (שם כב, יח"ט) "איש איש וגו' אשר יקריבו לה' לעולה לרצונכם תמים זכר בבקר בכשבים ובעזים", הרי ציינה התורה "תמים זכר בבקר בכשבים ובעזים" וזוה למדו (תמורה יד. ל. מנחות ו. כה. קדושין כד:) כי יש "תמות וזכרות בבהמה, ואין תמות וזכרות בעופות".

הַמִּתְנַדֵּב²² עוֹלָה אוֹ שְׁלָמִים. וְשְׁלָמִים הַבָּאִין עִם הַלֶּחֶם, הֵם הַנִּקְרָאִים תּוֹדָה²³. וְכֵן קֶרְבָּנוֹת הַנִּזְוִיר²⁴, וְהֵן עוֹלָה וְחֲטָאת וְשְׁלָמִים²⁵. וְקֶרְבָּנוֹת מִצְרָע²⁶, וְהֵן חֲטָאת וְאָשָׁם וְעוֹלָה²⁷. וְקֶרְבָּנוֹת זָבִים²⁸ וְיוֹלְדוֹת²⁹, וְהֵן חֲטָאת וְעוֹלָה³⁰. וְקֶרְבָּן הַשּׁוֹגֵג בְּמִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה שְׁלֹשׁ בָּהּ פֶּתַח, וְהוּא חֲטָאת³¹. וְאִם נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם עָשָׂה אוֹ לֹא עָשָׂה אוֹתוֹ הַחֲטָא - מִבִּיא אָשָׁם³², וְהוּא הַנִּקְרָא אָשָׁם תְּלוּי³³. וְלֹשׁ עֲבֵרוֹת שֶׁמִּבִּיא עֲלֵיהֶן אָשָׁם³⁴, וְהוּא הַנִּקְרָא אָשָׁם וְדֹאֵי³⁵. וְכֵן אֵיל הָעוֹלָה וּפֶר הַחֲטָאת שֶׁמִּקְרִיב בֵּהֶן גְּדוֹל מִשְׁלֹו בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים³⁶ - הָרִי הֵן קֶרְבָּן יָחִיד. וּפֶר יָדָה הוּא הַנִּקְרָא פֶּר יוֹם הַכַּפּוּרִים. וְכָל אֵלּוּ הַקֶּרְבָּנוֹת מִפְּרָשֵׁין הֵן בַּתּוֹרָה, וְכָל אֶחָד מֵהֶן יִתְבָּאֵר דִּינָיו בְּמִקּוּמוֹ.

(17) מעשר בהמה. (18) ראה בפרק י"ג מהלכות איסורי ביאה הלכה ד"ה, שאם ירצה הגוי להיכנס לברית ולהסתופף תחת כנפי השכינה ויקבל עליו עול תורה, צריך מילה, טבילה והרצאת קרבן, ולמדו כן (כריתות ט). ממה שנאמר (במדבר טו, טו) "ככם כגר יהיה לפני ה'" - "מה אבותיכם לא נכנסו לברית אלא במילה וטבילה והרצאת דם שנאמר (שמות כד, ה) "וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עולות ויזבחו זבחים שלמים לה' פרים" - אף גר כן (שחז"ן ממילה וטבילה צריך גם קרבן - כישראל). (19) בברייתא כריתות ח: אמרו שאף על פי שהושווה גר לישראל, ובישראל נאמר שהביאו גם עולה וגם שלמים, - לא הושווה כי אם במקצת, ולא לכל הקרבנות, אלא שמביא רק עולות, לפי שנאמר בו (במדבר שם, יד) "ועשה אשה ריח ניחוח לה'" - "איזהו דבר שכולו לה' הוי אומר עולת העוף", שהרי בעולת בהמה, הכהנים נהנים מהעור, מה שאין כן בעוף, ואמרינן שם בגמרא "כל הקנינן שבתורה אחד חטאת ואחד עולה, כאן (בגר) שתיהן עולות, הביא חובתו מן הבהמה (עולה אחת) - יצא". (20) בכריתות שם: "הביא חובתו מן הבהמה יצא, עולה ושלמים יצא, מנחה ושלמים לא יצא", וכתב רש"י שם: "עולה ושלמים לאו דווקא (שהרי יוצא בעולה לבד) אלא משום דבעי למיתני מנחה ושלמים לא יצא". ובהשמטות וחידושי משיטה מקובצת שם אות יט כתב, שיש לפרש דעולה ושלמים מיירי בעולת העוף, שדווקא מנחה ושלמים לא יצא, שאינו מין זבח. אבל רבינו הרי כתב מפורש "שתי בהמות". ויש אומרים, שכיוון שהפריש עולה ושלמים אינו יוצא עד שיקריב שתיהן. (21) הוא האומר: "הרי עלי". (22) הוא האומר: "הרי זו". (23) ויקרא ז, יא - יג "וזאת תורת זבח השלמים וגו' אם על תודה יקריבנו והקריב על זבח התודה וגו' על זבח תודה שלמיו". (24) שמביא ביום מלאת ימי נזרו. (25) שנאמר (שם, יד) והקריב את קרבנו לה' כבש בן שנתו תמים אחד לעולה וכבשה אחת בת שנתה תמימה לחטאת ואיל אחד תמים לשלמים". (26) שמביא ביום השמיני לטהרתו. (27) כמו שנאמר (שם, י - יט): "וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים וכבשה אחת בת שנתה תמימה וגו' את

1 ט. החטאת פאה מחמשת המינים⁵⁰ האלו, מן
2 הזכרים ומן הנקבות⁵¹, מן הגדולים ומן הקטנים⁵².

(50) מן הבקר, מן הכבשים, מן העזים, מן התורים ומן בני היונה. כלומר, יש חטאת הקריבה ממין זה, ויש הקריבה ממין זה וכו'. בכהן משיח נאמר פר (שם ד, ג): "אם הכהן המשיח יחטא וגו' והקריב וגו' פר בן בקר וגו' לחטאת", וכמו כן נאמר בהעלם דבר של צבור (שם, יג"ד) "ונעלם דבר מעיני הקהל וגו' והקריבו הקהל פר בן בקר לחטאת", ובנשיא נאמר שעיר עזים (שם, כב"ג): "אשר נשיא יחטא וגו' בשגגה וגו' והביא את קרבנו שעיר עזים זכר תמים". ובשגגת הדיוט - כבשה, שנאמר (שם, לב) "ואם כבש יביא קרבנו לחטאת נקבה תמימה יביאנה", ובקרבן עולה ויורד נאמר (שם ה, ז) "שתי תורים או שני בני יונה לה' אחד לחטאת ואחד לעולה". (51) בנשיא נאמר (שם ד, ג) "שעיר עזים זכר תמים", בכהן משיח (שם, ג) והעלם דבר של צבור (שם שם, יד) נאמר "פר בן בקר", ובשגגת הדיוט נאמר (שם, לב) "נקבה תמימה". (52) פר ושעיר הם גדולים, בני שתיים, וכבשה היא קטנה, בת שנה.

3 י. האשם אינו פא אלא מזכרי כבשים בלבד⁵³. יש
4 אשם פא מגדולי מין זה⁵⁴, ויש אשם פא מן
5 הקטנים⁵⁵.

(53) כן נאמר שם ה, טריח, כה "איל תמים", וכן נאמר בנזיר (במדבר ו, יב) "והביא כבש בן שנתו לאשם". (54) האשמות שבספר ויקרא (שם) הם אילים, בני שנתיים. (55) אשם של נזיר שבספר במדבר (שם) הוא כבש בן שנתו.

6 יא. השלמים פאים מן הכבשים⁵⁶ ומן העזים⁵⁷ ומן
7 הבקר⁵⁸, מזכרים ומנקבות⁵⁹, מן הגדולים ומן
8 הקטנים⁶⁰. ואין העוף פא שלמים⁶¹. הקטנים⁶² הם
9 מין שמנת ימים⁶³ עד שנה⁶⁴ תמימה מיום ליום⁶⁵.
10 אם נתעברה שנה - נתעברה לו⁶⁶. והגדולים: בבקר
11 - עד שלש שנים שלמות מיום ליום, ובצאן - עד
12 שתי שנים שלמות מיום ליום. יותר על זה - הרי
13 הוא זקן, ואין מקריבין אותו⁶⁷.

(56) שנאמר (ויקרא ג, וז) "ואם מן הצאן קרבנו לזבח שלמים וגו' אם כשב הוא מקריב את קרבנו". (57) שנאמר (שם, יב) "ואם עז קרבנו". (58) שנאמר (שם, א) "ואם זבח שלמים קרבנו, אם מן הבקר הוא מקריב". (59) שנאמר (שם ג, א') "ואם זבח שלמים קרבנו וגו' אם זכר אם נקבה וגו', ואם מן הצאן קרבנו וגו' זכר או נקבה". (60) שנאמר (שם כב, כז) "שור או כשב או עז כי ייוולד והיה שבעת ימים תחת אמו, ומיום השמיני והלאה יירצה לקרבן אשה לה". וגם "כשב" (הנאמר שם ג, ז) הוא בן שנה (להלן שם) ו"מן הבקר" (הנאמר שם ג, א) הוא מן הגדולים. (61) שנאמר (שם א, יד) "ואם מן העוף עולה", ודרשו בספרא (שם דבורא דנדבה פרשה ו הלכה ב) "העוף עולה, ואין העוף שלמים". (62) שבכל הקרבנות, והם כבש וכבשה שבצאן, ועגל שבבקר. (63) שנאמר (שם כב, כז) "ומיום השמיני והלאה יירצה". (64) פרה פרק א משנה ג:

"כבשים בני שנה", ולא יותר משנה. (65) שם במשנה. כלומר, שנה שלו ולא שנה של עולם הנגמרת בתשרי, שנאמר (שם יב, ו) "כשב בן שנתו" ודרשו (נדה מז:): "שנתו שלו ולא שנה של מנין העולם". (66) וכשר עד שיעברו עליו שלושה עשר חודש. ומקור הדברים בתוספתא פרה פרק א בדעת חכמים ש"כבשים בני שנה האמורים בתורה - מאחד בניסן לאחד בניסן, מתשעה באב לתשעה באב, ונתעברה שנה נתעברה לו". (67) בפרה שם משנה ב: "ר' יוסי הגלילי אומר פרים בני שתיים, שנאמר (במדבר ח, ח) ופר שני ("שני" זה מיותר, והוא מתפרש: בן שתיים) בן בקר תקח לחטאת, וחכמים אומרים אף בני שלוש, רבי מאיר אומר אף בני ארבע ובני חמש כשרים, אלא שאין מביאין זקנים מפני הכבוד", וכתב רבינו בפירוש המשנה שם: "הלכה חכמים והיות הזקנים מן הבהמות מתועבים בכל הקרבנות הנה הוא מאמר אמיתי וכאילו עניינו קרוב ממום רצונו לומר הזקן ותש כח". וסובר רבינו שלא בא ר' מאיר לחלוק על דברי חכמים, אלא לפרש דבריהם, שמה שאמרו "אף בני שלוש", אין הכוונה שיותר משלוש פסולים, אלא שאין מביאין אותו מפני הכבוד, ומה שכתב רבינו בפרק ב מהלכות איסורי מזבח הלכה ו, שהזקן אינו כשר לעבודה, היינו בזקן שתשש כחו, וזקן זה פסול (משנה) למלך בהלכות איסורי מזבח שם ובפרק א מהלכות פרה אדומה הלכה א).

14 יב. אף על פי שכל הקרבנות פשרין מיום השמיני
15 והלאה - אין מקריבין לכתחילה אלא מיום שלשים
16 והלאה⁶⁸. חוץ מן הפכור⁶⁹ ומן הפסח ומן
17 המעשר⁷⁰, שאם רצה להקריבן פשמיני לכתחילה -
18 מקריב.

(68) בפרה שם משנה ד: "כשרין מיום ל' והלאה, ואף ביום ל' ואם הקריבם ביום שמיני כשרים". וכתב רבינו בפירוש המשנה שם: "ואמר אם הקריבם ביום השמיני יצא זה לשון התורה (ויקרא כב, כז) "ומיום השמיני והלאה יירצה" ואמר בבכור (שמות כב, כט) "ביום השמיני תתנו ל'", ואמרו: אמו אמו לגזירה שווה, מה אמו האמור בבכור כשר לשמיני עצמו אף אמו האמור כאן כשר לשמיני עצמו, וזה שהתיר הקרבנו בדיעבד, אבל לכתחילה לא תקרב אלא מיום שלושים, כאמרו: "והלאה יירצה". (69) שם במשנה. שלא נאמר בו "והלאה", אלא "ביום השמיני תתנו ל'", להורות שמותר לכתחילה ביום השמיני. (70) "שנשנתו לבכור לענין מתן דמים בחמישי מזבחים". ובמשנה שם נזכרו גם נדרים ונדבות שמקריבם לכתחילה ביום השמיני, וצריך עיון, למה השמיטם רבינו.

19 יג. שעות מונית לקדשים, ואם הוסיפו שעה אחת⁷¹
20 או פחתו שעה⁷² - פסולין. כיצד? קרבן שמצתו
21 להיות בן שנה⁷³, אם הוסיף על השנה שעה אחת -
22 נפסל. אפילו היה בן שנה בפשע שחיטה והוסיף על
23 השנה בפשע זריקה - נפסל⁷⁴, עד שיהיה בן שנה
24 עד שעת זריקה. וכן בכל הזבחים.

(71) כגון שנולד בארבעה עשר בניסן בשעה התשיעית, הוא

כז, כח, לב) "ואם נפש אחת תחטא וגו' והביא קרבנו שעירת עזים תמימה נקבה על חטאתו אשר חטא וגו', ואם כבש יביא קרבנו לחטאת, נקבה תמימה יביאנה", וכמו כן אצל עולה ויורד (שם ה, ו) "והביא וגו' נקבה מן הצאן כשבה או שעירת עזים לחטאת". (87) משנה זבחים נג. "ונאכלין לפני מן הקלעים לזכרי כהונה", שנאמר (שם ו, כב) "כל זכר בכהנים יאכל אותה". ואף שעירת עבודה זרה של יחיד (במדבר טו, כז) בכלל זה, ודלא כדעת רבינו נסים שהביא הראב"ד להלן הלכה טז. (88) שלא נאמר אלא "כשבה או שעירת עזים לחטאת", כנ"ל. (89) שאינן דומות לשאר חטאות היחיד. (90) כלומר, אינה באה אלא מן העזים, ולא מן הכבשים כשאר חטאות, ובא זכר ולא נקבה, שנאמר (ויקרא ד, כג) "והביא את קרבנו שעיר עזים זכר תמים". (91) ככל החטאות החיצוניות. (92) ולא כשאר חטאות, שנאמר (שם, ג) "אם הכהן המשיח יחטא וגו' והקריב על חטאתו אשר חטא פר בן בקר תמים לה' לחטאת". (93) כדין חטאות הפנימיות, שנאמר (שם, יב) "והוציא את כל הפר מחוץ למחנה וגו' ושרף אותו וגו'". (94) כלומר, גם זה אינן כשאר החטאות, שנאמר (שם טז, ג) "בזאת יבוא אהרן אל הקדש בכפר בן בקר לחטאת". וכמו כן אינו נאכל כשאר חטאות, אלא נשרף כחטאות הפנימיות, שנאמר (שם, כז) "ואת פר החטאת ואת שעיר החטאת וגו' יוציא אל מחוץ למחנה ושרפו באש וגו'".

טז. כל חטאות של צבור נאכלות⁹⁵, חוץ משעיר⁹⁶ של יום הכפורים שחברו משתלח⁹⁷, וכן שעירי עבודה זרה⁹⁸ ופר העלם⁹⁹. ופר הבא על כל המצות¹⁰⁰ ופר הנקראים פרים הנשרפים, ושעירי עבודה זרה נקראים שעירים הנשרפים. הא למדת, שחמש חטאות הם הנשרפות, שתיים¹⁰¹ ליחיד¹⁰² ושלוש לצבור¹⁰³.

(95) כן הוא בזבחים נב. נג. במשנה: חטאות הצבור והיחיד וכו' ונאכלין כו' לזכרי כהונה". (96) שהוא נשרף, שנאמר (שם) "ואת שעיר החטאת וגו' יוציא אל מחוץ למחנה ושרפו באש וגו'". (97) שאם הורו בית-הדין הגדול בשגגה להחיר עבודה זרה ושגגו העם בהוראתן ועשו העם וכו' ואחר כך נודע חטאתן חייבין כל שבט ושבט להביא שעיר לחטאת ופר לעולה (במדבר טו, כד). ואף על פי שלא מפורש שם שדינם בשריפה, למדו זאת בספרא (ויקרא דבורא דחובה פרק ו הלכה י) ממה שנאמר (ויקרא ד, כא) "חטאת הקהל הוא" - בניין אב לכל חטאות הקהל שישרפו". ובזבחים לט: למדו מן הפסוק "כאשר עשה לפר החטאת", ששעירי עבודה זרה צריכים הזאות בפנים. (98) פר העלם דבר של צבור, שאם שגגו בית-דין בשאר כריתות, מביא כל שבט ושבט פר לחטאת, והוא נשרף, שנאמר (שם, יג-כא) "ואם כל עדת ישראל ישגו ונעלם וגו' והוציא את הפר אל מחוץ למחנה ושרף אותו". (99) הוא פר כהן משיח, ראה למעלה הלכה טו. (100) פר כהן משיח, ופר כהן גדול ביום הכיפורים. (101) שעירי עבודה זרה, שעיר יום הכיפורים הפנימי (חברו של שעיר המשתלח) ופר העלם דבר של צבור.

כשר עד שעה זו, ומכאן ואילך הוא פסול. (72) כגון באילים שצריכים להיות בני שנתיים, היינו שנה ושלושים ואחד יום, אם נולד בשנה התשיעית, אינו כשר אלא כשהיה בן שנה ושלושים ואחד יום ובשעה התשיעית. (73) ולא יותר. (74) שנאמר (שמות יב, ה) "שה תמים זכר בן שנה", "שהיה תמים ובן שנה בשעת שחיטה, בקבלה בהולכה בזריקה מניין? תלמוד לומר "שהיה" כל הוויתוריו לא יהיו אלא תם ובן שנה" (זבחים שם).

1 יד. כל מקום שנאמר בתורה כבש או כבשה או כבשים - הרי אלו בני שנה⁷⁵. וכל מקום שנאמר איל או אילים⁷⁶ - הם הזכרים בני שנתיים⁷⁷. ומאימתי יקרא איל? משפנס בשנה שניה אחד ושלושים יום⁷⁸. אבל ביום שלשים אינו פשוט לא לכבש⁷⁹ ולא לאיל, והוא הנקרא פלגס⁸⁰. וכל מקום שנאמר בו עגל - הרי זה בן שנה⁸¹. פר - בן שתיים⁸². שעיר עזים - [בן שנה. שעיר] - בן שתיים. כל שנה שניה הוא נקרא שעיר.

(75) פרה שם משנה ג: "כבשים בני שנה", כלומר, בתוך השנה, ולא יותר משנה. (76) פרה שם: "ואילים בני שתיים", שאל לשון קשה, כמו את אילי הארץ (יחזקאל יז, יג. ראה ביבמות כא.), אף כאן קשה - בן שתי שנים. (77) ולא פחות. (78) פרה שם במשנה: "בן שלושה עשר חודש ויום אחד הרי זה איל". (79) לכבש אינו כשר, לאחר שמלאה לו שנה, ואפילו בתוך שלושים יום. (80) שם: "רבי טרפון קורוהו פלגס", "פלגס מלה מורכבת, פלג גס, רצה לומר העדר הגדר, - שיצא מגדר מה, ולא הגיע לגדר שאחריו, אבל נשאר בין הגדרים". (81) ראש השנה י. "שהיה רבי מאיר אומר כל מקום שנאמר עגל בתורה סתם - בן שנה", ולא יותר משנה, "שכתוב (ויקרא ט, ג) ועגל וכבש בני שנה". (82) כלומר, לא פחות מבן שתיים, אבל יותר מבן שתיים, עד שלוש שנים שלימות - כשר. ומקור הדברים בפרה שם משנה ב: "ר' יוסי הגלילי אומר פרים בני שתיים וכו' וחכמים אומרים אף בני שלוש". וסובר רבינו כי לא נחלקו אלא ביותר משתי שנים, אבל בפחות משתי שנים - לדברי כולם פסולים.

10 טו. כל קרבנות הצבור - זכרים. וכל חטאות של צבור - מן העזים⁸³ או מן הבקרים⁸⁴, ואין בהן מן הכבשים. וכל עולות הצבור⁸⁵ - מן הכבשים ומן הבקרי, ואין להן עולה מן העז. כל חטאת יחיד - נקבה⁸⁶, ותאכל לפניהם⁸⁷, ואינה פאה מן הבקר⁸⁸. חוץ משלוש חטאות⁸⁹: חטאת נשיא, שהיא עזי⁹⁰, ונאכלת⁹¹. וחטאת פהן משיח, שהוא פרי⁹², ונשרפת⁹³. והוא פר הבא על כל המצות. והשלישי - פר שמביא פהן גדול ביום הכפורים, והוא חטאת, ונשרף⁹⁴.

(83) היינו כל שעירי ראשי חדשים והמועדות. (84) פר העלם דבר של צבור בשאר המצוות (חוץ מעבודה זרה). (85) כל זה מפורש בפסוקי התורה. (86) שנאמר (ויקרא ד,

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שלישי ט' שבט – ספר עבודה – הל' מעשה הקרבנות קצג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

1 יז. פל הקרבנות האלו נקראים זבחים. וכל העולות
2 והחטאות והאשמות ושני כבשי שלמים של עצרת
3 נקראים קדשי קדשים. אבל שלמים של יחיד
4 והפכור והמעשר והפסח נקראים קדשים קלים¹⁰².

(102) ושחטתן בכל מקום בעזרה ונאכלין בכל העיר.

5 יח. האיברים ששורפין אותן על גבי המזבח מן
6 החטאות הנאכלות ומן האשמות ומן השלמים הם
7 הנקראין אמורין¹⁰³. ואלו הן האמורין של שור או
8 של עז: החלב אשר על הקרב¹⁰⁴, ובכללו חלב
9 שעל גבי הקבה¹⁰⁵, ושתי הכליות וחלב שעליהן¹⁰⁶
10 עם החלב אשר על הפסלים¹⁰⁷, ויותרת הפכד¹⁰⁸,
11 ונוטל מן הפכד מעט עם היותרת¹⁰⁹. ואם היה
12 הקרבן ממין הפכשים - מוסיף על אלו האלה
13 תמיתה¹¹⁰ עם הכליות מן השדרה¹¹¹ עד מקום
14 הכליות; שנאמר: לעמת העצה יסירנה¹¹². וכל
15 האמורין נשרפין על מזבח החיצון¹¹³.

(103) "רצונו לומר הדברים שציווה (שאמר) ה' לשרפן" (רבינו בהקדמה לסדר קדשים). והערך (ערך מר) פירש, שנקראו כן על שם שהם מורים ואדונים על כל האברים. ובמשנה למלך כאן כתב, שזה מלשון "את ה' האמרת - יתאמרו כל פועל און". (104) שם, "והקריב וכו' את החלב המכסה את הקרב ואת כל החלב אשר על הקרב". ובתוספתא חולין סוף פרק ט אמרו: "ואלו הן אמורין שתי כליות ויותרת הכבד ואלה, ואלו הן החלבים האסורים באכילה. וכן צריך לפרש בתוספתא זבחים פרק א: "הקטר חלבים ואמורין". וראה בפירוש רבינו אליהו מלונדריש ברכות פרק א משנה ג שגם הוא כתב כדברי רבינו שאמורים וחלבים היינו הן]. (105) בתוספתא שם ובספרא ויקרא (דבורא דנדבה פרשה יד הלכה ו): "את כל החלב אשר על הקרב רבי ישמעאל אומר להביא את החלב שעל הקבה, רבי עקיבא אומר להביא את החלב שעל הדקים" ופסק רבינו כר' ישמעאל. והכסף משנה כאן תמה, למה לא פסק רבינו כרבי עקיבא? וראה בלחם משנה פרק ז מהלכות מאכלות אסורות הלכה ו ובמשנה למלך פרק י"ג מהלכות שגגות הלכה ה, מה שחירץ בזה. (106) ויקרא שם: "ואת שתי הכליות ואת החלב אשר עליהן". (107) שם: "ואת החלב אשר עליהן אשר על הכסלים" ומפרש רש"י שם: "החלב שעל הכליות כשהבהמה חיה הוא בגובה הכסלים והם מלמטה, וזהו החלב שתחת המתניים וכו' הנראה למעלה בגובה הכסלים ובתחתיתו הבשר חופהו". (108) שם: "ואת היותרת על הכבד על הכליות יסירנה", "והוא הקצה התחתון היוצא ממנו כמו הבהן מן היד", והיינו אצבע הכבד שנזכר בתמיד פרק ד משנה ג. (109) בספרא (ויקרא שם הלכה ז): "הדבר שקול (=ספק) שיטול מן הכבד על היותרת [אן] (ו)מן היותרת על הכבד (=אם שניח מעט מהיותרת על הכבד והשאר יסירנה ויהיה פירוש הכתוב ואת היותרת הנשאר חוץ מהכבד יסירנה ויקטירנה, או את היותרת עם מעט הכבד יסירנה, - דרך הקדש) כשהוא אומר ואת היותרת על הכבד ומן

החטאת והקטיר המזבחה, שיטול מן הכבד על היותרת". ובמקום אחר (ויקרא ט, י) הוא אומר: "ואת היותרת מן הכבד". (110) שם (ג, ז"ט): "אם כשב הוא מקריב וגו' והקריב וגו' אשה לה' חלבו האליה תמימה". (111) כלומר, "עם החוליות הסמוכות לה, והן החוליות אשר בין הירכיים שקורין אותם הטבחים שדרתא". (112) בספרא (שם פרק יט הלכה ג): "יכול יטלנה עם השדרה תלמוד לומר לעומת העצה, אי לעומת העצה יכול לא ייכנס לפנים מן העצה, תלמוד לומר יסירה, ייכנס לפנים מן העצה". ומשמע לרבינו דהיינו שיטול עמו חוליות השדרה, ולא מיעט אלא שלא ייטול את כל השדרה (כסף משנה). (113) שנאמר (שם, ה) "והקטירו אותו בני אהרן המזבחה על העולה", וזהו מזבח החיצון, שהרי המזבח הפנימי אסור להעלות עליו אלא קטורת כמפורש בשמות ל, ט (כסף משנה).

16 יט. היתה הבהמה מעצרת, אף על פי שכלו חדשיו
17 של עֶבֶר, ואֵפְלוּ נִמְצָא חִי¹¹⁴ - אינו מעלה חלבו עם
18 חלב אמו, אלא חלב אמו בלבד¹¹⁵, וְהָרִי הָעֶבֶר
19 בְּאֶחָד מֵאֵיבָרָיָהּ.

(114) שחלבו כחלב הבהמה והאוכלו חייב כרת. (115) בספרא ויקרא (שם פרשה יד הלכה ה): "למה נאמר חלב ושתי כליות באשם מוציא מכלל השליל (שהרי זכר הוא האשם), אף חלב ושתי כליות [ה]אמורין כאן (בשלמים) מוציא מכלל השליל" (=עובר שנמצא במעי הבהמה).

יום שלישי ט' שבט ה'תשע"ט

פרק שני

(1) יבאר בו דיני נסכים ומנחת נסכים, ואיזה קרבן טעון נסכים, ומה הוא שיעורם של נסכים.

20 א. היין והסלת שמביאין עם הקרבן² הם הנקראין
21 נְסִיכִים³, והסלת לבדה נקראת מִנְחַת נְסִיכִים⁴. ומנחת
22 נְסִיכִים אינה טעונה לא תנופה⁵ ולא הגשה⁶ ולא
23 לבונה⁷, אֲבָל טעונה מֶלֶח⁸. וכלה נשרפת⁹ על מזבח
24 החיצון¹⁰. ויתנסף היין על המזבח. ואין נותנין אותו
25 על האש¹¹, אלא מגביה יד¹² ויוצק על היסוד¹³
26 והוא יורד לשיתין¹⁴.

(2) היינו עולת בהמה ושלמים וחטאת מצורע ואשמו הטעונים נסכים (להלן הלכה ב). (3) ראה זבחים ה. ט. ברכות טו: (ועיין רש"י שם) ופסחים צו: ועוד. (4) ראה שבועות יא. זבחים קט: מנחות ח. ועוד. (5) "תנופה היא שמנענעים לארבע הרוחות" (רבינו בפירוש המשנה מנחות פ"ה משנה ה). (6) "הגשה היא שמגישין לקרן המזבח וכו', והוא מה שנאמר והגישו אל המזבח או והגישו" (רבינו שם). ובמשנה מנחות סא. שנינו: "ומנחת נסכים אין טעונות הגשה ולא תנופה", תנופה אין בה, שהרי לא כתוב בה, והגשה אין בה שנתמעטה בגמרא (שם ס: סא). ממה שנאמר במנחת מרחשת (ויקרא ב, ח) "והקריב אל הכהן

קצד שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שלישי ט' שבט – ספר עבודה – הל' מעשה הקרבנות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

מן הבכור והמעשר והפסח והחטאת והאשם, ובגמרא שם: "תנו רבנן, ועשיתם אשה לה" (במדבר טו, ג וגו' ויין לנסך) יכול כל העולה לאישים יהא טעון נסכים וכו', תלמוד לומר (שם) "עולה". שלמים מניין, תלמוד לומר (שם) "זבח" וכו'. (17) עולת יולדת (ויקרא יב, ו). (18) שם טז, ג "ואיל לעולה". (19) אף-על-פי שאינם באים בנדר ונדבה (ראה להלן הלכה ג). (20) שנתברו במיוחד במה שנאמר (במדבר טו, הו') "ויין לנסך רביעית וגו' לכבש האחד או לאיל וגו'", - "לכבש זו עולת יולדת, לאיל לרבות אילו של אהרן" (מנחות צא:). (21) שם בגמרא צ: לפי ר' יאשיה למדו כן ממה שנאמר (שם, ג) "מן הבקר או מן הצאן" - ולא עולת העוף, ולפי ר' יונתן ממה שנאמר (שם) "זבח", ועוף אינו זבח, שהרי הוא במליקה ולא בשחיטה. (22) במשנה שם: "חוץ מן הבכור וכו' והחטאת והאשם". וראה להלן הלכה ג שנתמעטו מן הפסוק. וטעם הדבר, אמר ר' שמעון (סוטה טו). "שלא יהא קרבנו מהודר", מאחר שהם באים על חטא. (23) שם במשנה: "אלא שחטאתו של מצורע ואשמו, טעונין נסכים", ובסוטה שם: "שאיין באין על חטא". (24) למדו כן שם צא. ממה שנאמר (ויקרא יד, י'): "וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים וכבשה אחת בת שנתה תמימה ושלשה עשרונים סולת מנחה בלולה בשמן ולוג אחד שמן", ואמרו (שם): "במנחה הבאה מן הזבח הכתוב מדבר וכו', ועדיין איני יודע אם טעונה נסכים ואם לאו, תלמוד לומר (במדבר טו, ה) "ויין לנסך רביעית ההין תעשה על העולה או לזבח לכבש האחד" - "עולה" זו עולת מצורע. "זבח" זו חטאת מצורע. "או לזבח" זו אשם מצורע". הרי ששלשתן טעונים נסכים.

- 7 ג. ומניין שאין מביאין נסכים עם החטאת והאשם?
- 8 שְׁנָאֵמַר: לְפָלֵא נֶדֶר או נִדְבָה - דְּבַר הַפָּא בְּנֶדֶר
- 9 וְנִדְבָה²⁵; יִצְאוּ חֲטָאת וְאִשָּׁם וּבְכֹר וּמַעֲשֵׂר וּפְסָח,
- 10 הוֹאִיל וְאֵינָן בָּאִין בְּנֶדֶר וְנִדְבָה - אֵין טְעוּנִין נְסָכִים.
- 11 וּמִנִּין לְהִבִּיא שְׁלָמִי חֲגִיגָה וְעוֹלֶת רְאִיָּה²⁶ לְנִסְכִּים?
- 12 שְׁנָאֵמַר: או בְּמַעֲדִיכֶם²⁷.

(25) מנחות צ: אע"פ שאינם באים בנדר ונדבה. (27) מנחות שם.

- 13 ד. כִּמָּה הוּא שְׁעוֹר נְסָכִים? נְסָפִי כִּבְשָׁה או כִּבְשָׂה -
- 14 עֲשָׂרוֹן סֹלֶת בְּלוֹל בְּרִבְעִית הַהִין שָׁמֶן, וְיֵין לְנִסֵּךְ
- 15 רְבִיעִית הַהִין²⁸. וְכֵן נְסָפִי הָעִזִּי²⁹, בֵּין קָטָן בֵּין גְּדוֹלִי³⁰,
- 16 בֵּין זָכָר בֵּין נִקְבָּה³¹, או נְסָפִי רְחֵל, אֵף עַל פִּי שְׁהִיא
- 17 גְּדוֹלָה³². אֲבָל נְסָפִי אֵיל הֵן שְׁנֵי עֲשָׂרוֹנִים סֹלֶת בְּלוֹל
- 18 בְּשִׁלִּישִׁית הַהִין שָׁמֶן, וְיֵין לְנִסֵּךְ שְׁלִישִׁית הַהִין³³.
- 19 וְנְסָפִי הֶפֶר או הָעֵגֶל, בֵּין זָכָרִים בֵּין נְקִבּוֹת - שְׁלֹשָׁה
- 20 עֲשָׂרוֹנִים סֹלֶת בְּלוֹל בְּחִצֵּי הַהִין שָׁמֶן, וְיֵין לְנִסֵּךְ חֲצִי
- 21 הַהִין³⁴.

(28) כן מפורש בתורה (שם, דה) "והקריב המקריב קרבנו לה' מנחה סולת עשרון, בלול ברביעית ההין שמן, ויין לנסך רביעית ההין תעשה לעולה או לזבח לכבש האחד". וראה להלן הלכה ז מה היא מדת ההין. (29) שנאמר (שם, יא)

והגישה אל המזבח, "והקריבה" משמע מייעוט, אותה, שבאה בגלל עצמה. ולא מנחת נסכים שאינה באה בגלל עצמה, אלא בגלל הזבח. (7) שם נט. במשנה "מנחת נסכים טעונה שמן ואין טעונה לבונה". ולמדו זאת בגמרא שם, ממה שנאמר במנחת העומר (שם ב, טו) "ושמת עליה לבונה" - עליה לבונה, ולא על מנחת נסכים לבונה. (8) מנחות כ. ולמדו זאת ממה שנאמר (שם, יג) "על כל קרבנך תקריב מלח". וראה גם בספרא פ' ויקרא (דבורא דנדבה פרק יד הלכה ג). ורק המנחה, כלומר הסולת, טעונה מלח. אבל היין טעון מלח (פ"ה מהלכות איסורי מזבח הלכה יא). (9) משנה במנחות עד: "ומנחת נסכים למזבח, ואין בהן לכהנים". (10) שהרי על המזבח הפנימי אסור להעלות אלא קטורת בלבד, ראה למעלה פ"א הערה קמח. (11) פשוט הוא בסוכה מח: מט: . וגם שמואל האומר (זבחים צא:): "המתנדב יין מביא ומזלפן על גבי האישים", לא אמר כן אלא במתנדב יין, אבל בנסכים הבאים בשביל הקרבן הכל מודים שמתנסך על גבי המזבח (עייין רש"י שם), ורבינו פסק (להלן פט"ז הלכה יד), שגם המתנדב יין מנסכו כולו על גבי השיתין (הר המוריה). (12) לאו דוקא, שלא אמרו בסוכה מח: "הגבה ידך" (ראה פ"י מה' תמידין ומוספין הלכה ח) - אלא בניסוך המים דוקא שאינו מפורש בתורה, אלא הוא הלכה למשה מסיני ואין הצדוקים מודים בזה, ולפיכך חששו שמא כהן זה צדוקי הוא ויסוך על רגליו, אבל בניסוך היין המפורש בתורה, אין חשש זה קיים (כסף-משנה). (ראה עוד להלן). (13) הראב"ד השיג עליו, וכתב: "זה שיבוש, שלא היה יוצק על היסוד, אלא בספל של יין שהיה בקרן מערבית דרומית" (ראה בסוכה מח. ובדברי רבינו להלן פ"י מהלכות תמידין ומוספין הלכה ז). והכסף-משנה כתב שלא נזכרו ספלים אלא בניסוך של חג, אבל ניסוך של כל ימות השנה היה על היסוד. (ולפי דבריו יש להבין, גם ממה שאמר רבינו למעלה "מגביה ידו", שמכיון שמנסך על היסוד, ולא בספלים שבראש המזבח, בוודאי הוא עומד על היסוד, ומכיון שמקומו של ניסוך הוא למעלה מחוט הסיקרא (זבחים סג. ולהלן פ"ז הלכה י'), אם לא יגביה ידיו, נמצא מנסך למטה מחוט הסיקרא, אבל אם הוא מגביה ידיו - הרי הוא ארבע אמות ויותר, שהן עשרים וארבעה טפחים ויותר, ויחד עם חמשת הטפחים של היסוד למעלה (פ"ב מהלכות בית הבחירה הלכה ז), הרי הוא מנסך למעלה מעשרים ותשעה טפחים שהוא מחצית המזבח (למעלה שם הלכה ח). וצריך עיון, למה לא הרגיש בזה הכסף-משנה). (14) שהיו ביסוד המזבח, ראה למעלה שם הלכה יא.

- 1 ב. אֵין טְעוּנִין נְסָכִים אֶלָּא עוֹלֶת בְּהֶמָּה¹⁵ וּשְׁלָמִים
- 2 בְּלֶבֶד¹⁶, בֵּין הֵיוּ קָרְבָּן צִבּוֹר או קָרְבָּן יָחִיד. או כִּבְשָׁה
- 3 יוֹלֶדֶת¹⁷ וְאֵילוֹ שֶׁל כֹּהֵן גְּדוֹלִי¹⁸, הוֹאִיל וְהֵן עוֹלוֹת¹⁹
- 4 טְעוּנִים נְסָכִים²⁰. אֲבָל הָעוֹף²¹ וְהָאֲשָׁמוֹת וְהַחֲטָאוֹת²²
- 5 - אֵין מְבִיאִין עִמָּהֶם נְסָכִים; חוּץ מִחֲטָאת מִצְרַע
- 6 וְאֲשָׁמוֹ²³, שֶׁנִּתְפָּרְשׁוּ נְסָכֵיהֶם בְּתוֹרָה²⁴.

(15) ולא עולת העוף, ראה המשך ההלכה. (16) משנה במנחות צ: "כל קרבנות הציבור והיחיד טעונין נסכים חוץ

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שלישי ט' שבט – ספר עבודה – הל' מעשה הקרבנות קצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

"עשרון, מיעוטו מעכב את רובו, מאי טעמא? אמר קרא (ויקרא ו, ח) מסלתה, שאם חסרה כל שהוא פסולה. היין מיעוטו מעכב את רובו, דמנחת נסכים, ככה (במדבר, שם), השמן מיעוטו מעכב את רובו, דמנחת נסכים, ככה (שם). ומנחת נדבה אמר קרא (ויקרא שם) ומשמנה, שאם חסר כל שהוא פסולה", וראה בתוספתא מנחות פ"ח "כל המנחות שריבה מדת חלות או שחיסר מדת חלות, או שהיתה מדה חסרה מחברתה או יתירה מחברתה - הרי אלו פסולות" וכתב הכסף-משנה כי משמע שזה כלל בין ליין בין לשמן (וראה בפ"א מה' פסוהמ"ק ה"ט, כי בשמן אינו פסול עד שירבה שני לוגין שמן לכל עשרון סולת). (40) ראה ויקרא (כג, יב) "ועשיתם ביום הניפכם את העומר, כבש תמים בן שנתו לעולה לה". (41) סולת, שכתוב (שם, יג) "ומנחתו שני עשרונים סולת בלולה בשמן אשה לה". (42) וכן הביא רבינו בהקדמתו לפיה"מ מסכת מנחות, כי שני העשרונים בלולים בשלישית ההין שמן. ומה שאמרו במנחות פט: מה יין רביעית ההין, אף שמן רביעית ההין (ראה השגת הראב"ד) – כפי הנראה אין זה אלא תוספת מפירש"י (מרכבת משנה). (43) משנה מנחות שם: "אעפ"י שמנחתו כפולה, לא היו נסכיו כפולים". (44) שכתוב (שם) "ונסכה יין רביעית ההין".

- 10 ו. המצריע מביא עם שלשה פכשים שלו, שהן
- 11 חטאת ואשם ועולה⁴⁵, שלשה עשרונים⁴⁶. ומפי
- 12 השמועה למדו⁴⁷, שהן באין בכלל הזבחים שלו⁴⁸.
- 13 עשרון עם כל פכש בלול ברביעית ההין שמן,
- 14 ורביעית יין עם כל עשרון משלשתן⁴⁹, כשאר נסכי
- 15 הפכשים. והמקריב⁵⁰ את הפלגס - מביא עמו נסכי
- 16 איל⁵¹ ולא עולה לו זבח⁵².

(45) ראה בפ"א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ג. (46) שנאמר (ויקרא יד, י) "וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים וכבשה אחת בת שנתה תמימה ושלשה עשרונים סולת מנחה בלולה בשמן". (47) במנחות צא. (48) שנאמר (שם יד, כ) "והעלה הכהן את העולה ואת המנחה", הוי אומר במנחה הבאה עם הזבח. ובהגהת הרש"ש על הרמב"ם, ובאור-שמח מגיהם: "שהן באין בגלל הזבחים שלו". (49) שנאמר (במדבר טו, ד"ה) "והקריב וגו' מנחה סולת עשרון, בלול ברביעית ההין שמן. ויין לנסך רביעית ההין תעשה על העולה או לזבח לכבש האחד" (מה תלמוד-לומר לעולה או לזבח, שכבר כתובים בראש הפרשה שם, ג), אלא: "עולה" זו עולת מצורע, "זבח" זו חטאת מצורע, "או לזבח" זו אשם מצורע (מנחות צא.). הרי ששלשתן טעונים נסכי יין. (50) פרה פ"א משנה ג. כלומר, בדיעבד שאינו כשר לא לכבש ולא לאיל, ראה למעלה פ"א הלכה יד. (51) שהם שני עשרונים סולת בלול בשלישית ההין שמן, ויין לנסך שלישיית ההין, ראה למעלה ה"ד, שם במשנה. וראה חולין כג, ומנחות צא: כי לפי ר' יוחנן שסובר פלגס בריה בפ"ע, מה שמבואר במשנה שמביא עמו נסכי איל, הוא משום ריבוי מיוחד מהפסוק "או לאיל" (במדבר טו, ו) לרבות את הפלגס, שמביא נסכי איל אף שאינו איל אלא בריה בפ"ע, ולבר פדא האומר שפלגס

"ככה יעשה וגו' לשה בכבשים או בעזים". (30) במנחות צא: אמרו: "או בעזים" (שם), מה תלמוד-לומר (והלא עזים בכלל כבשים הם - רש"י), לפי שמצינו שחילק הכתוב (שם) בין נסכי כבש לבין נסכי איל (ראה בהמשך ההלכה), יכול בין נסכי גדי (=קטן) לנסכי שעיר (=גדול), תלמוד-לומר או בעזים, וכן הוא בשקלים פ"ה משנה ג (הובא במנחות צב.). (31) שקלים שם: "ד' חותמות היו במקדש וכתוב עליהן עגל, זכר, גדי, וחוטא. גדי משמש עם נסכי הצאן גדולים וקטנים וזכרים ונקבות (=שמאותו חותם שכתוב עליו גדי, היו לוקחין נסכים לקרבן צאן, בין גדולים בין קטנים, בין זכרים בין נקבות - רש"י מנחות שם) חוץ משל אילים". (32) במנחות צא: "או לשה בכבשים (במדבר שם, יא), מה תלמוד-לומר (והלא כבר נאמר שם, ה "או לזבח לכבש האחד" - רש"י), לפי שמצינו שחילק הכתוב (שם) בין נסכי כבש לנסכי איל, יכול נחלק בין נסכי כבשה לנסכי רחלה, תלמוד-לומר או לשה בכבשים", וכמו כן נאמר שם בגמרא "בדיק לן רבא, נסכי רחלה בכמה, ופשיטנא ליה ממתניתין" (דשקלים שם). (33) במדבר שם, יז: "או לאיל תעשה מנחה סולת שני עשרונים בלולה בשמן שלישיית ההין, ויין לנסך שלישיית ההין תקריב ריח ניחוח לה". (34) שם, ח"א: "וכי תעשה בן בקר עולה או זבח, לפלא נדר או שלמים לה, והקריב על בן הבקר מנחה סולת שלשה עשרונים בלול בשמן חצי ההין, ויין תקריב לנסך חצי ההין אשה ריח ניחוח לה". ככה יעשה לשור האחד, ואמרו במנחות שם: "לשור האחד, מה תלמוד-לומר (והלא כבר נאמר (שם) "והקריב על בן הבקר" - רש"י), לפי שמצינו שחילק הכתוב (שם, ה"ו) בין נסכי איל לנסכי כבש, יכול נחלק בין נסכי פר לנסכי עגל, תלמוד-לומר לשור האחד". וכן הוא בשקלים שם: "עגל משמש עם נסכי בקר, גדולים וקטנים וזכרים ונקבות". ומה שאמר "בין זכרים בין נקבות" אפשר ללמוד ממה שנאמר שם: "וכי תעשה בן בקר עולה או זבח, לפלא נדר או שלמים לה", ושלמים באים בין מן הזכרים ובין מן הנקבות, ראה למעלה פ"א הלכה יא.

- 1 ה. אלו הן הנסכים בין לעולה בין לשלמים³⁵.
- 2 פשעור הזה³⁶ לכל אחד ואחד³⁷; שנאמר: כמספר
- 3 אשר תעשו, ככה תעשו לאחד כמספרם. אין
- 4 מוסיפין³⁸ על השעורין האלו ואין גורעין מהן.
- 5 ואם גרע או הוסיף כל שהוא - פסול³⁹. חוץ
- 6 מן פכש העולה שמקריבין ביום הנפת העמר⁴⁰,
- 7 שהנסכים שלו שני עשרונים⁴¹ בלול בשלישית
- 8 ההין שמן⁴². אף על פי שנקפלה סלתו, לא נכפלו
- 9 יינו⁴³ [ושמנו], אלא יין לנסך רביעית ההין⁴⁴.

(35) שכתוב (שם, ג) "ועשיתם אשה לה' עולה או זבח וגו' או שלמים וגו'". (36) לא פחות ולא יותר. (37) שאפילו מביא כמה קרבנות ממין אחד בבית אחת, צריך נסכים לכל אחד ואחד (מנחות צא.). (38) ספרי פ' שלח (לבמדבר טו, יב). (39) משנה במנחות כז. "עשרון, מיעוטו מעכב את רובו (=שאם חסר כל שהוא פסול), היין מיעוטו מעכב את רובו, השמן מיעוטו מעכב את רובו", ובגמרא שם אמרו:

ממה שנאמר במצורע עני (ויקרא יד, כא) "ואם דל הוא וגו' ועשרון סולת אחד בלול בשמן למנחה ולוג שמן" – לימד על (כל) עשרון שטעון לוג (שמן).

- 12 ט. בַּרְוִיצִי הַמְדוּת שֶׁל סֹלֶת - חֵל, שְׂאִין גַּב הָעֶשְׂרֹן קֶדֶשׁ.⁶⁴ וּבְרִוִצִי הֵינָן וְהַשְׂמֶן - קֶדֶשׁ, לְפִי שֶׁהוּא יוֹרֵד
- 13 עַל גַּב הַכֶּלִי, וְכָלִי הַלֵּחַ נִמְשָׁחוּ מִבְּפָנָיו וּמִבְּחוּץ.⁶⁵
- 14 וְלָמָּה יִתְקַדְּשׁוּ הַבְּרִוִצִין אִף עַל פִּי שְׂאִין בְּוֹנֵת
- 15 הַמּוֹרֵד אֲלֵא לָמָּה שֶׁבְּכָלִי בִּלְבָד?⁶⁶ כִּדִּי שֶׁלֹא יֵאמְרוּ:
- 16 מוֹצִיאִין מִכָּלִי שְׂרֵת לְחֵל.⁶⁷
- 17

(63) משנה במנחות צ. כתנא-קמא. "ומה שנופל מן הכלי לאחר שנתמלא, היינו בירוצין" (רש"י שם). (64) כלומר, מדת היבש לא נמשחה בחוץ לקדשה אלא בפנים. ראה בפ"א מהלכות כלי המקדש הלכה יט. ולמדו זאת ממה שנאמר (במדבר ז, א) "וימשחם ויקדש אותם" – אותם, למעט מדת היבש מבחוץ. (65) ראה בהלכות כלי המקדש שם. (66) וראה בפ"ג מהלכות פסולי המוקדשין הלכה כ, כי כלי השרת אין מקדשין אלא מדעת. (67) בגמרא שם אמרו כן לפי דברי ר' יוסי, אבל סובר רבינו שגם לתנא-קמא צריך לומר כן (משנה למלך).

- 18 י. מָה הָיוּ עוֹשִׂין בְּבְרִוִצִין?⁶⁸ אִם יֵשׁ זָבַח אַחֵר
- 19 - יִקְרִיבוּ עִמּוֹ, וְאִם לֹנוּ - יִפְסְלוּ בְּלִינָה;⁶⁹ וְאִם לֹאוֹ⁷⁰
- 20 - מְזַיְצִין בִּהְיוֹן הַמִּזְבֵּחַ.⁷¹

(68) ברייתא שם צ: והכוונה לבירוצי הלח שנתקדשו, אבל בירוצי היבש הם חולין גמורים, כמבואר למעלה הלכה ט. (69) "שכיון שיש שם זבח אחר, נתקדשו הבירוצין ליפסל בלינה" (כסף משנה). ועיין ברש"י שם שכתב: "ואם לנו, לפי שאין שם זבח אחר", הרי שלינה פוסלת אף אם לא היה שם זבח אחר, וראה במשנה-למלך. (70) לדעת כסף-משנה (ראה למעלה) המדובר כשלא היה שם זבח אחר, שאף-על-פי שלנו, אינם נפסלים בלינה, שהרי לא נתקדשו. ולדעת רש"י, המדובר כשאין להם זבח אחר, וגם לא לנו. (71) שם בברייתא. וכן הוא בשקלים (פ"ד משנה ד) במותר נסכים לדעת רבי חנניה סגן הכהנים, וראה בפ"ז מהלכות כלי המקדש הלכה יג. ולשון מקיצין מפרש בגמרא (שבועות יב: ועיין רש"י שם) שהוא כאדם שמביא בקינות סעודה מיני מתיקה, והוא מלשון קיץ, כמו שנאמר (שמואל-ב טז, ב) הלחם והקיץ לאכול לנערים, כלומר, מקריבין אותם שלא לשם תמידין, אלא כמו מיני מגדים שאינם מעיקר הסעודה (כסף משנה).

- 21 יא. כִּיצַד?⁷² לֹזְקִין בָּהֶם⁷³ עוֹלוֹת, הַבָּשָׂר לִשְׁם
- 22 וְהַעֲוֹרוֹת לִכְהֻנָּה.

(72) מקיצים בהם את המזבח. (73) כלומר, פורים את היין והשמן וקונים בדמיהם עולות. וראה עוד בהלכות כלי המקדש שם.

- 23 יב. הַסֹּלֶת עִם הַשְּׂמֶן שֶׁל נְסִיכִים אֵינָן מְעַבְּבִין⁷⁴ אֶת
- 24 הַיֵּינָן,⁷⁵ וְלֹא הֵינָן מְעַבְּבִין.⁷⁶ וְלֹא הַנְּסִיכִים מְעַבְּבִין אֶת
- 25 הַזָּבֵחַ,⁷⁷ אֲלֵא מִבֵּיא אֲדָם קָרְבָּנוֹ הַיּוֹם וְנִסְכּוֹ אַחֵר

הוא ספק כבש ספק איל, מה שמבואר במשנה שמביא עמו נסכי איל, כלומר, מביא ומתנה ואומר אם הוא איל יהיו כל הנסכים שלו, ואם הוא כבש הרי עשרון סולת ורביעית ההין שמן ורביעית ההין יין יהיו נסכים שלו, היתר יהיו נדבה. וראה שם בחולין בעיית ר' זירא, אם נוסף להיותו ספק כבש ספק איל, הוא גם ספק בריה או לא, ומשום כך לפי ר' זירא צריך גם להתנות ולומר אם בריה בפ"ע הוא, שיהיו כל הנסכים נדבה (ע"ש שנשאר הדבר בתיקון). ורבינו שלא מזכיר כאן שצריך להתנות, נשמע שסובר כר' יוחנן שאין זה ספק אלא ודאי בריה בפ"ע, אבל ראה להלן פט"ז ה"ב שפסק רבינו שהוא ספק אם יצא ידי נדר או לא, הרי מפורש שאינו סובר כר' יוחנן אלא כבר פדא, ראה קריית-ספר ולחם-משנה שם. (52) שם במשנה. כלומר, בין אם נדר איל ובין אם נדר כבש, או אמר איזה שארצה. ולפי ר' יוחנן משום שאינו איל ואינו כבש אלא בריה בפ"ע, ולפי בר פדא משום שהוא ספק כבש ספק איל, או ספק בריה כפי בעיית ר' זירא. ובאופן שנדר איל, לא עולה לו זבחו כי שמא הוא כבש. ובאופן שנדר כבש, לא עולה לו זבחו כי שמא הוא בריה בפ"ע (ומשום שמא הוא איל, היה עולה לו זבחו, ראה להלן פט"ז ה"א, כי הנודר קטן והביא גדול יצא), זה גם אם אמר מאיזה שארצה (ראה להלן שם ה"ב).

- 1 ז. הָהֵין הוּא שְׁנִים עֶשְׂרִי לַגֹּזֶל.⁵³ וְכָכָר הוֹדְעָנוּ שְׁעוֹר
- 2 הַלֵּג עִם מִדּוֹת אַחֲרוֹת בְּהִלְכּוֹת עֲרוּבִין.⁵⁴ וְהָעֶשְׂרֹן
- 3 הוּא הָעֶמֶר,⁵⁵ שֶׁהוּא שְׁעוֹר חֵלָה. וְכָכָר בְּאֶרְנוּ שְׁעוֹרוֹ
- 4 בְּעֶנְיָן חֵלָה.⁵⁶

(53) במנחות פט. למדו זאת ממה שנאמר (שמות ל, כד) "ושמן זית היין", ונאמר עוד (שם, לא) "שמן משחת קודש יהיה זה לי לדורותיכם" – "זה" בגימטריא שנים-עשר. (54) פ"א הלכה יג, כי "הלוג – ארבע רביעיות", ובהלכה יב שם "והרביעית מחזקת מן המים או מן היין משקל שבעה עשר דינרין וחצי דינר בקירוב". (55) שהוא עשירית האיפה (שמות טז, לו). (56) בפ"א מהלכות ביכורים הלכה טו. וראה גם בפיה"מ לרבינו עדיות פ"א משנה ב, ובחלה פ"ב משנה ו, ובסוף הקדמתו למסכת מנחות.

- 5 ח. כְּשֶׁמוֹדֵדִין הַנְּסִיכִים או הַמִּנְחוֹת, בֵּין מִנְחַת יָחִיד
- 6 בֵּין מִנְחַת צִבּוּר⁵⁷ - אֵין מוֹדֵדִין אוֹתוֹ בְּמִדָּה שֶׁל
- 7 שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לְפָר או שְׁלֹשָׁה לְאֵיל⁵⁸, אֲלֵא
- 8 מוֹדֵד הַכֹּל בְּעֶשְׂרֹן אֶחָד שֶׁהִיא בְּמִקְדָּשׁ.⁵⁹ וְכֵן
- 9 הַשְּׂמֶן שֶׁל נְסִיכִים מוֹדֵדִין אוֹתוֹ בְּמִדָּתוֹ שֶׁבְּמִקְדָּשׁ.⁶⁰
- 10 וְשֶׁמֶן שֶׁל מִנְחוֹת הַיָּחִיד - בִּלְג שֶׁבְּמִקְדָּשׁ.⁶¹ כְּמִנְיָן
- 11 הָעֶשְׂרֹנוֹת כֶּף מִנְיָן הַלְגִּין.⁶²

(57) ראה להלן פ"ב הלכות ג"ד. (58) משנה במנחות פז. ובגמרא (שם פז:) למדו זאת מן הפסוקים. (59) שם, ראה בפ"א מהלכות כלי המקדש הלכה טז. (60) כלומר, שהיו במקדש חצי ההין ושלישית ההין ורביעית ההין, כמו ששינונו (שם במשנה) למדוד בכל מדה בהן לקרבן הראוי לו. וראה בפ"א מהלכות כלי המקדש הלכה יז. (61) משנה שם פח. (62) שם במשנה, וכדברי תנא-קמא ולא כר' אליעזר בן יעקב. ובברייתא שם פט. נלמד זאת לפי החכמים

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום רביעי י' שבט – ספר עבודה – הל' מעשה הקרבנות קצו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שלישי (לחם משנה). וראה בספר המצוות כלל ג, וברמב"ן במגילת אסתר שם.

טו. וכשם שהקריבו הנשיאים בחנכת המזבח⁸⁷ דברים שאין פמותן לדורות והקריבו בשבת⁸⁸, פך הנשיא מקריב חנכתו בשבת לעתיד כאשר מפרש שם⁸⁹. וכן קרבנות שהקריבו בימי עזרא הנביא מהשבי⁹⁰ - מלואים היו ואינן נוהגין לדורות. אבל דברים הנוהגים לדורות⁹¹ הם דברי תורה שפרשנו⁹² כמו שהעתיקום מפי משה רבנו, אין להוסיף עליהם ואין לגרע⁹³.

(87 במדבר ז. (88 מועד קטן ט. (89 ביחזקאל מו, ד. (90 עזרא פרק ח, לה: "הבאים מהשבי בני הגולה הקריבו עולות לאלקי ישראל, פרים שנים-עשר על כל ישראל, אילים תשעים וששה, כבשים שבעים ושבעה, ציפרי חטאת שנים-עשר, הכל עולה לה". (91 בהוריות ו. על הפסוק הנ"ל "הכל עולה" מקשים, "הכל עולה וכו', אפשר שחטאת עולה? (הלא היו גם ציפרי חטאת), אלא הכל כעולה, מה עולה לא נאכלת, אף חטאת לא נאכלת", ומסיק שם בסוף, כי הוראת שעה היתה, וכוונת הדברים לפי רבינו כי מלואים היו. (92 למעלה הלכות ד"ו. (93 ראה למעלה הלכה ה.

יום רביעי י' שבט ה'תשע"ט

פרק שלישי

(1) בו יבואר דין שנים הרוצים להביא קרבן שלמים או עולה בשותפות, ואם מקבלים קרבן מגוי או ממומר.

א. שנים שרצו להביא שלמים או עולה בשותפות² - מביאין, בין בנדר בין בנדבה³. ואפלו עוף יבוא בשותפות⁴.

(2) משנה, מנחות קד, ב. ולמדו זאת ב'ספרא' (ויקרא, דיבורא דנדבה, פ"ג ה"א) מן הפסוק (ויקרא א, ב) "תקריבו את קרבנכם" – "מלמד שהיא באה נדבת שנים". ובשלמים נאמר (שם כב, כא) "ואיש כי יקריב זבח שלמים לה'", ולמדו זה ב'ספרא' (אמור פ"ז ה"ז) לרבות את השותפין. (3) במנחות, שם: "תניא, רבי אומר, אשר יקריב קרבנו לכל נדריהם ולכל נדבותם אשר יקריבו לה'" (שם, יח) הכל באין בשותפות. ומשמע מכאן שחטאת ואשם אינם באים בשותפות, ומה שאמרו ביומא נ, א - הוריות ו, ב - תמורה טז, ב: "חטאת של שותפות", היינו פר של יום הכיפורים, או פר העלם דבר של ציבור (ה' המוריה'). (4) שנאמר (שם א, יד) "ואם מן העוף עולה קרבנו לה' והקריב וגו'", ולמדו מזה ב'ספרא' (ויקרא פ"ח ה"א): "והקריב, מלמד שהיא באה נדבת שנים".

ב. ואחד אנשים ואחד נשים או עבדים⁵ מביאין כל הקרבנות. אבל העובדי פוכבים אין מקבלין מהן⁶ אלא עולות בלבד⁷, שנאמר: ומיד פן גבר לא תקריבו את לחם אלהיכם⁸. אפלו עולת העוף

1 עשרה ימים⁷⁸. אחד יחיד ואחד צבור⁷⁹. והוא שלא
2 קדשו הנסכים בכלי שרת; אבל אם נתן לכלי שרת,
3 אם לנו - יפסלו בלינה⁸⁰.

(74) משנה במנחות מד: (75) שאם אין לו סולת ושמן למנחה, מביא היין לבדו. (76) שאם אין לו יין, מביא סולת ושמן. אולם הסולת והשמן מעכבים זה את זה (תוספות שם ד"ה הסולת). וכן נראה בתוספתא פ"ו דמנחות, שאמרו: "נסכי בהמה והסולת מעכבין זה את זה", ועל-כרחנו כי המדובר בשמן וסולת, כנ"ל (ה' המוריה). (77) כלומר, אם אין לו סולת ושמן ויין, מביא הוא את זבחו לבדו. (78) מנחות טו: ותוספתא זבחים פ"ה ומנחות פ"ו. (79) לענין יחיד, מפורש כן במנחות שם, ובתוספתא זבחים שם: "אדם מביא זבחו היום ונסכיו עד עשרה ימים". ולענין ציבור יש ללמוד ממה שאמרו (זבחים פד.) "מנחתם ונסכיהם וכו' למחר", ופסוק זה הוא בקרבנות הציבור בחג, עיין רש"י שם. אולם, לכתחילה אין לעשות כן בציבור, שהרי הקרבן טעון שירה, ואין אומרים שירה אלא על היין ועל הקרבן, ראה בתוספות לראש השנה ל: סוף ד"ה ונתקלקלו (ה' המוריה). (80) משנה במנחות עט. ותוספתא מנחות פ"ו.

4 יג. אין מביאין נסכים אלא מן החליין⁸¹. לא יביאם
5 לא מן התרומה ולא ממעשר שני ולא מן
6 הפסחים⁸². ואפלו תודה, שמביא לחמה מן
7 המעשר⁸³, לא יביאו נסכים אלא מן החליין⁸⁴.

(81) משנה שם פב. "ונסכים בכל מקום לא יביאו אלא מן החולין". (82) תוספתא שקלים פ"א, ומנחות פ"ח, ומעילה פ"א: "אין מביאין מנחות ונסכים וכו' מן הטבל ומן התרומה, ממעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו, ממעשר שני והקדש שלא נפדו וכו'". (83) כגון שאמר: "הרי עלי תודה, היא ולחמה מן המעשר" (שם פא: וראה להלן פט"ז הלכה יז). (84) שם במשנה פב: "ונסכים בכל מקום". וראה להלן שם, משום שנאמר (במדבר טו, ד) "והקריב המקריב קרבנו, עד שיהיה משלו, ולא יהיה בהן צד לגבוה כלל".

8 יד. כל שיעורי הנסכים האמורין בספר יחזקאל⁸⁵
9 ומניין אותן הקרבנות וסדרי העבודה הפתויים שם
10 - פלן מלואים הן, ואין נוהגין לדורות, אלא הנביא
11 צה ופרש פיצד יהיו מקריבין המלואין עם חנכת
12 המזבח בימי המלך המשיח כשיבנה בית שלישי⁸⁶.

(85) פרק מה. (86) במנחות מה. הקשו על הפסוק ביחזקאל (שם, יח) "בראשון באחד לחודש תקח פר בן בקר תמים וחטאת את המקדש" – "חטאת, עולה היא. א"ר יוחנן, פרשה זו אליהו עתיד לדורשה. רב אשי אמר, מלואים הקריבו בימי עזרא, כדרך שהקריבו בימי משה". ופסק רבינו כרב אשי. ומפרש שדברי נבואה אלו הם על הבית השלישי (ולא מפרש כפירוש", שהנבואה של יחזקאל היא על בית שני), וכמו שבבית שני הקריבו קרבנות שאינם נוהגים לדורות, כמו שהקריבו בימי משה, כן יקריבו גם בבית

– גם הם אינם מביאים חטאות ואשמות (פירוש המשנה, שם). (14) שקלים שם. שנאמר (ויקרא כב, יח) "לכל נדריהם ולכל נדבותם", ראה מנחות עג, ב – וב'ספרא' (ויקרא, דיבורא דחובה, פ"א ה"א) דרשו מהפסוק (שם ד, ב) "דבר אל בני ישראל לאמר, נפש כי תחטא" – בני ישראל מביאין חטאת, ואין הגוים מביאין חטאת" (פירוש הרא"ש שם). (15) ראה מס' שקלים, שם "ואין מקבלים מידם וכו' וקיני יולדת וכו'. זה הכלל, כל שנידר ונידב – מקבלים מידן, כל שאינו נידר ונידב – אין מקבלין מידן".

ג. נְכַרִי שֶׁהֵבִיא שְׁלָמִים - מְקַרְבִּין אוֹתָן עוֹלוֹת¹⁶; 7
שֶׁהָעוֹבֵד פּוֹכְכִים לְבּוֹ לְשָׁמִים. נִדְרֵי שְׁלָמִים¹⁷ וְנִתְּנָם 8
לְיִשְׂרָאֵל¹⁸ עַל מִנְתַּ שִׁיתְּכֶפֶר בֵּהֶן לְיִשְׂרָאֵל - אוֹכְלִין 9
אוֹתָן הַיִּשְׂרָאֵלִים כְּשֶׁלְּמֵי יִשְׂרָאֵל. וְכֵן אִם נִתְּנָן לְכֹהֵן 10
– כֵּהֵן אוֹכְלִין. 11

(16) במנחות עג, א. עג, ב: "אמר רב הונא, שלמי העכו"ם, עולות. איבעית אימא קרא, ואיבעית אימא סברא. איבעית אימא סברא, עובד כוכבים לבו לשמים (= כוונתו היא שיהיו קרבנותיו כליל לשמים ולא שיאכלו – רש"י שם), ואיבעית אימא קרא "אשר יקריבו לה' לעולה" (ויקרא שם) כל דמקריב, עולה ליהוי. (17) מנחות, שם. (18) (כלומר, כן התנה בשעת נדרו: על מנת שיתכפר בו ישראל (וכן נראה לשון הגמרא שם). שאם לא כן, הרי "המוכר עולתו ושלמיו, לא עשה כלום". כמפורש בפסחים פט, ב. וראה בפ"ד מהל' מעילה ה"ח).

ד. יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא מוֹמֵר לְעוֹבֵדָה זָרָה¹⁹ או מִחֻלָּל 12
שֶׁבַת בְּפִרְהֶסְיָא²⁰ - אֵין מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ קֶרְבֵּן כָּלָל²¹. 13
אֶפְּלוּ הָעוֹלָה, שֶׁמְקַבְּלִין אוֹתָהּ מִן הַנְּכָרִים²², אֵין 14
מְקַבְּלִין אוֹתָהּ מִן הַמוֹמֵר הַזֶּה. שְׁנֵאֵמַר: אָדָם כִּי 15
יִקְרִיב מִכֶּם. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמִדּוֹר²³: 'מִכֶּם' - וְלֹא 16
כָּלְכֶם, לְהוֹצִיא אֶת הַמוֹמֵר²⁴. אֲבָל אִם הִיא מוֹמֵר²⁵ 17
לְשָׂאָר עֲבֻרוֹת²⁶ - מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ כָּל הַקֶּרְבָּנוֹת²⁷, כְּדִי 18
שִׁיחֲזֹר בְּתַשׁוּבָה²⁸. הִיא מוֹמֵר לְעֵבֶרָה וְהוּא מְפָרְסָם 19
וְיִדְעוּ לְעִשׂוֹתָהּ וְהָרִגְלָה בָּהּ, בֵּין לְהִכְעִיס²⁹ בֵּין 20
לְתַאֲבוֹן³⁰ - אֵין מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ קֶרְבֵּן לְאוֹתָהּ עֲבֻרָה³¹. 21
כִּיצַד? כְּגוֹן שֶׁהִיא רִגְלִי לְאָכַל חֶלֶב, בֵּין לְהִכְעִיס 22
בֵּין לְתַאֲבוֹן, וְשֶׁגַּג וְאָכַל חֶלֶב³² וְהֵבִיא חֲטָאת - אֵין 23
מְקַבְּלִין אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ. 24

(19) עובד עבודה-זרה בזדון. (20) לעין כל. אבל המחלל שבת בצנעא, הרי הוא כמומר לעבירה אחרת, ראה בעירובין סט, א. (21) אף על עבירה אחרת. ומקור הדברים בחולין ה, א: "אדם כי יקריב מכס" (שם א, ב) "מכס ולא כולכם, להוציא את המומר (לכל התורה) וכו', "מן הבהמה" להביא בני אדם שדומים לבהמה (= מומרים לעבירה אחת), מכאן אמרו מקבלין קרבנות מפושעי ישראל (מומר לדבר אחד) וכו' חוץ מן המומר לנסך את היין ולחלל שבתות בפרהסיא (שהם דומים למומר לכל התורה, כי כל המודה בעבודה-זרה, ככופר בכל התורה כולה (שם). וכמו כן המחלל שבת בפרהסיא, כופר במעשיו ומעיד עדות שקר, שחס-וחלילה

1 מְקַבְּלִין מִן הַנְּכָרִי, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא עוֹבֵד עֲבֻדָה 1
זָרָה¹⁰. אֲבָל אֵין מְקַבְּלִין מִהֵן שְׁלָמִים¹¹ וְלֹא מִנְחוֹת¹² 2
וְלֹא חֲטָאוֹת וְאֲשָׁמוֹת¹³. וְכֵן עוֹלוֹת שֶׁאֵינָן בָּאוֹת 3
בְּנִדְרָה וְנִדְבָה אֵין מְקַבְּלִין אוֹתָן מִן הַנְּכָרִי¹⁴, כְּגוֹן 4
עוֹלַת יוֹלָדָת¹⁵ וְכִיּוֹצֵא בָּהּ מַעֲלוֹת שֶׁאֵינָן בָּאוֹת 5
מִשּׁוֹם נִדְרָה וְלֹא מִשּׁוֹם נִדְבָה. 6

(5) שנאמר (שם כב, יח) "איש איש מבית ישראל ומן הגר בישראל", וב'ספרא' (אמור שם ה"א) "בישראל, לרבות נשים ועבדים". (6) כרבי עקיבא במנחות עג, ב. ולא כרבי יוסי הגלילי. (7) בפרשת המומין. (8) וגו': "מכל אלה" – "מכל אלה (= מבעלי מומין) אין את מקריב, לוקח אתה תמימים ומקריב" ('ירושלמי' עבודה זרה פ"ב ה"א, ועי' 'תוספות' מנחות שם ד"ה איש איש). ומכיון שנאמר "את לחם אלקיכם", ולחם היינו עולה (ראה ב'ספרא' שם פ"ז הי"ב) – יש ללמוד שרק עולה הם מקריבים ולא קרבן אחר. ובבבלי (מנחות שם, וחולין ג:) למדו זאת ממה שנאמר (שם) "איש איש מבית ישראל וגו' אשר יקריב קרבנו לכל נדריהם ולכל נדבותם אשר יקריבו לה' לעולה", "איש איש" – לרבות את הגויים שנודדים נדרים ונדבות כישראל" – "לעולה, אין לי אלא עולה בלבד". (9) במנחות שם, נחלקו רבי עקיבא ורבי יוסי הגלילי, שרבי יוסי הגלילי סובר שמביא אפילו עופות ויין ולבונה ועצים, וכן שלמים ותודה, ורבי עקיבא חולק וסובר "אשר יקריבו לה' לעולה", אין לי אלא עולה בלבד, וסובר רבינו כי רבי עקיבא לא ממעט עוף, כי עוף אינו יוצא מכלל עולה סתם, ראה זבחים פג, ב (כסף-משנה ו'הר המוריה'). וראה ב'מעשה רוקח' כאן. (10) מקבלין ממנו נדרים ונדבות. ואף כי בישראל אין מקבלים קרבנות ממוכר לעבודה-זרה (ראה להלן ה"ד), זהו משום שנאמר (ויקרא א, ב) "אדם כי יקריב מכס", "מכס ולא כולכם, להוציא את המומר", אבל מגויים מקבלים. ודרשו חז"ל (חולין ה). "מכס" – "בכס חלקתי" (= להוציא את המומר, שהרי נאמר שם "איש איש מבית ישראל"), ולא באומות (= שכולם, גם עובדי עבודה-זרה, מתנדבים ומקבלים מהם). (11) כרבי עקיבא במנחות שם, ראה למעלה בתחילת ההלכה. ועי' להלן בתחילת ה"ג שהם קרבים לעולה. (12) במנחות שם אמרו, שמה ששנינו "אלו מנחות נקמצות וישריהן לכהנים, מנחת עכו"ם", אינו אלא לדעת רבי יוסי הגלילי, ולא לדעת רבי עקיבא (ראה למעלה), ודעת רבינו כי לרבי עקיבא אין הגוי מביא מנחה כלל (ולא כדעת רש"י שם ד"ה שלמי עכו"ם, וה'תוספות' שם סא: ד"ה בישראל, שאף לרבי עקיבא מביא מנחה אלא שהיא כולה כליל לה' כמו עולה). (13) בשקלים פ"א מ"ה: "ואין מקבלים מידם" (= של גוי וכותי) קיני זבים וקיני יולדות חטאות ואשמות. זה הכלל כל שנידר ונידב מקבלין מידם וכו'". ובנוסחאות אחרות שם (וכן היה לפני רבינו בפירוש המשנה, שם): "אבל מקבלין מהם נדרים ונדבות חטאות ואשמות וכו'". וזה אינו אלא בכותי (לפני שעשאוהו כגוי). שכיון שנתכוין לכפרה, אולי ישוב, אבל הגויים אין מקבלין מהם חטאות ואשמות (פירוש המשנה, שם). ואחר שגזרו על הכותים שיהיו כגויים לכל דבריהם

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום רביעי י' שבט – ספר עבודה – הל' מעשה הקרבנות קצט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

לא שבת הקב"ה במעשה בראשית, ראה רש"י שם).
 (22) אפילו אלה העובדים עבודה-זרה. ראה למעלה ה"ב.
 (23) חולין, שם. (24) לכל התורה (שם). ועובדי עבודה-זרה ומחללי שבת בפרהסיא הרי הם כמומרים לכל התורה כולה, כנ"ל. (25) לתיאבון, אבל המומר להכעיס, הרי הוא מין (פ"ג מהל' תשובה ה"ט, ופי"א מהל' עבודה זרה ה"ב, ופ"ד מהל' רוצח ה"י, וראה להלן). (26) כלומר, לעבירה אחת מיתר העבירות שבתורה, חוץ מעבודה-זרה וחילול שבת. (27) חוץ מקרבן הבא לכפר על עבירה זו, שהוא מומר עליה, ראה להלן. (28) שם בחולין: "מכאן אמרו, מקבלין קרבנות מפושעי ישראל כדי שיחזרו בהן בתשובה. (29) כלומר, בין להכעיס, שעליו אין לדבר, שהרי הוא מין, ואין מקבלים ממנו שום קרבן (ראה למעלה), אלא אפילו לתיאבון, שמביא קרבנות על עבירות אחרות – אין מקבלים ממנו קרבן על אותה עבירה שהוא מומר עליה. וראה ב'מעשה רוקח'. (30) שאינו אוכל איסור אלא אם אין לו היתר. (31) בחולין ה, ב - אמרו: "מעם הארץ (ויקרא ד, כז), פרט למומר. רבי שמעון בן יוסי אומר משום רבי שמעון, "אשר לא תעשינה בשגגה ואשם" (שם, כב) השב מידיעתו (= אם יידע ישוב בתשובה) מביא קרבן על שגגתו, אינו שם מידיעתו אינו מביא קרבן על שגגתו וכו'. ואמר רב המנונא, מומר לאכול חלב והביא קרבן על הדם, איכא בינייהו (לתנא-קמא מומר שמו, ולא מקבלין ממנו. ולרבי שמעון, שם מידיעתו הוא בדם, ומקבלין ממנו, רש"י שם) ורבא אמר (בהוריות יא). הכל מודים שמומר לאכול חלב אינו מומר לדם, אלא הכא באוכל נבלה לתאבון ונתחלף לו בשומן קמיפלגי, מר סבר (תנא-קמא) כיון דלתיאבון אכיל במזיד, מומר הוא, ומר סבר (רבי שמעון בן יוסי) כיון דאילו אשתכח דהתירא לא אכל דאיסורא – לאו מומר הוא". ובדעת רבינו יש לומר בשני פנים: א. שסובר כתנא-קמא לדעת רבא (כסף-משנה כאן). ב. שסובר כרבי שמעון לדעת רב המנונא (לחם-משנה בפ"ב מהל' שגגות ה"ב). וראה בפ"ג מהל' שגגות ה"ז. (32) כלומר, נעלם ממנו כי הוא חלב.

1 ה. עולות העובדי כוכבים³³ אין מביאין עמהן
 2 נסכים³⁴, שנאמר: קל האזרח יעשה פכה; אבל
 3 נספיהם קרבין משל צבור³⁵, שנאמר: פכה תעשו
 4 לאחד כמספרם³⁶. ואינן טעונות סמיכה; שאין
 5 סמיכה אלא בישראל³⁷, פאנשים ולא פנשים³⁸.

(33) ראה למעלה ה"ב. (34) כלומר, אין כופין אותם (כמו שכופין לישראל, ראה מנחות פא:) להביא נסכים. מקור הדברים שם עג, ב: "מאן תנא להא דתנו רבנן, אזרח (במדבר טו, יג), אזרח מביא נסכים ואין הגוי מביא נסכים, יכול לא תהא עולתו טעונה נסכים, תלמוד-לומר ככה (שם, יב) וכו'. ואי רבי עקיבא, הא אמר עולה אין, מידי אחרינא לא וכו'. ואיבעית אימא רבי עקיבא, עולה וכל חברתה" (= נסכיה). ופסק רבינו כרבי עקיבא, ומפרש כה"ש מפרשים' שב'שיטה מקובצת' שם, כי "אזרח" לא בא לומר אלא שאין כופין את הגוי להביא נסכים עם קרבנו כמו שכופין לישראל (מנחות שם), אבל אם רצה להביא – מביא, כמו שכתב

בפ"ד מהל' שקלים ה"ג: "וכן הגוי ששלח עולתו ממדינה אחרת ולא שלח עמה דמי נסכים, יביאו נסכיהם מתרומת הלשכה", הרי שאם רצה – משלח עמה נסכים. ובנוסחא אחרת שם: "וכן מי ששלח וכו'", ראה ב'מעשה רוקח' שם, ובלחם-משנה ו'הר המוריה' כאן. (35) מתרומת הלשכה, ראה בהל' שקלים שם, וכן בפירוש המשניות סוף פ"ז דשקלים, וז"ל: "ובכל מקום שאומר משל ציבור, הכוונה בו שיביא מתרומת הלשכה". (36) לעיכובא, שכל העולות וכו' טעונות נסכים. (37) משנה, מנחות צג, א. ונלמד בגמרא שם, ממה שנאמר (ויקרא א, ב) "בני ישראל" – בני ישראל סומכין, ואין העכו"ם סומכין, וראה להלן ה"ח. (38) שנאמר (שם) "בני ישראל" – "בני ישראל סומכין, ואין בנות ישראל סומכות" (חגיגה טז:). וראה להלן ה"ח.

ו. פל קרבנות בהמה³⁹ שיקריב היחיד⁴⁰, בין חובה
 7 בין נדבה⁴¹, סומך עליהן⁴² קשה תיין⁴³; חוץ מן
 8 הקבור והמעשר והפסח⁴⁴. שנאמר: וסמך ידו על
 9 ראש קרבנו. מפי השמועה למדו⁴⁵, שפל קרבן
 10 במשמע, חוץ מפסח ובכור ומעשר.

(39) בין מן הבקר ובין מן הצאן, ראה 'ספרא' ויקרא (דיבורא דנדבה, פ"ד ה"ה). (40) ראה להלן ה"י, כי רוב קרבנות הציבור אינם טעונין סמיכה. (41) 'ספרא' שם ה"ג, ומנחות צג, ב. (42) משנה, מנחות צב, א. (43) 'ספרא' שם פ"ב ה"א, ומשנה מנחות צד, א. א. סא. א. ובגמרא שם סב, ב. (44) שם, משנה צב, א. (45) ב'ספרא' שם פ"ז ה"ד"ו, ובמנחות צב, ב.

ז. העוף אינו טעון סמיכה⁴⁶. וכן פל המעוֹת שדינן
 12 שיהיו לתבות של נדבה, שפכר בארנו בהלכות
 13 שקלים⁴⁷ שפלן יבואו עולות - אין בעל אותן
 14 המעוֹת סומך על אותה העולה⁴⁸, ואינו מביא עליה
 15 נסכים, אלא נסכיה משל צבור⁴⁹. ואף על פי שהיה
 16 כהן⁵⁰ - עבודתה ועזרה של אנשי משמר⁵¹.

(46) שנאמר (ויקרא א, ד) "וסמך ידו על ראש העולה", ודרשו ב'ספרא' שם פ"ד ה"ז: "העולה, פרט לעולת העוף", וראה גם בגיטין כח, ב. (47) פ"ב ה"ג, ופ"ג הי"ד. (48) משנה, תמורה כ, ב. (49) משנה, שם. ומשום שכיון שנפלו לתיבות, הרי הן קרבנות ציבור, ואין בהם סמיכה (ראה להלן ה"י). ומאותו הטעם אינו מביא נסכים משלו. ומכיון שכתוב בהם (במדבר טו, יג) "ככה" שהוא לעיכובא – מביא נסכים משל ציבור ('קריית ספר'). (50) וראה בפ"ד מהל' כלי המקדש ה"ז, כי כהן שהיה לו קרבן, הרי זה בא למקדש ומקריבו בכל יום שירצה וכו', והעור של קרבנו ואכילתו שלו. (51) משנה שם, משום שאין זה קרבנו.

ח. הפל סומכין⁵², חוץ מחרש שוטה וקטן⁵³ ועבד
 18 ואשה וסומא ונכרי⁵⁴. ואין השליח סומך⁵⁵; שאין
 19 סמיכה אלא בבגלים, שנאמר: וסמך ידו - לא יד
 20 אשתו ולא יד עבדו ולא שליחו⁵⁶.

(52) משנה, מנחות צג, א. (53) (כשהביא אביהם קרבן

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

67) על פר העלם דבר של ציבור. כן הוא במשנה סנהדרין ב, א: "סמיכת זקנים (= על ראש פר העלם דבר של ציבור) ועריפת עגלה בשלשה, דברי רבי שמעון. רבי יהודה אומר בחמשה, ופסק רבינו כרבי שמעון. ואף-על-פי שאמרו: רבי יהודה ורבי שמעון, הלכה כרבי יהודה (עירובין מ:ו) – הרי אמרו (שם מז). שבכמה הלכות פסקו כרבי שמעון, ומפורש אמרו ב'ירושלמי' פ"א מסנהדרין ה"ב, ופ"ט מסוטה ה"א, "אמר רבי, נראין דברי רבי יהודה בעריפה וכו', ונראין דברי רבי שמעון בסמיכה". 68) כן הוא במנחות צב, א: "אמר רבינא, גמירי שתי סמיכות בציבור".

- יא. אין סומכין אלא בעזרה⁶⁹. סמך חוץ לעזרה - 10
חוזר וסומך מבפנים⁷⁰. ואם היה בעל הקרבן עומד 11
בחוץ והקנים ידיו⁷¹ לפניו וסמך - סמיכתו כשרה⁷². 12
והוא שייסמך בכל כחו⁷³. ואין סומך אלא טהור. 13
ואם סמך השמא - סמך⁷⁴. 14

69) שנאמר (ויקרא א, ג) "יקריב אותו לרצונו לפני ה'", וסמוך לו בפסוק השני "וסמך ידו על ראש העולה", ומקרא נדרש לפניו "לפני ה' וסמך", מכאן שהסמיכה בעזרה. 70) ב'ספרא' ויקרא, דיבורא דנדרבה (פ"ד ה"א): "לפני ה' וסמך, אע"פ שסמך מבחוץ יחזור ויסמך בפנים". 71) ב'קריית ספר' העתיק "ידייו". וכן צריך להיות, ראה להלן הי"ג. 72) כן הוא בזבחים לב, א - דסמיכה אפשר להכניס ידי. 73) ראה להלן שם. ומה שאמרו בזבחים לג, א: "ליעייל לידיה ולסמוך וכו', אמר רב יוסף כל הסומך, ראשו ורובו מכניס, מאי טעמא כל כחו בעינן, הילכך לא אפשר – אין זה אלא בדרך הרגילה, אבל בהתאמצות אפשר לו לסמוך בכל כחו אף-על-פי שאינו מכניס אלא ידי (הר המוריה). 74) בזבחים לב, א - למדו מן הפסוק "וסמך ושחט", להשוות אחת לשניה. וכשם שזו דווקא בטהורים, כמו כן השניה אינו אלא בטהורים ולא בטמאים. ומכיון שבשחיטה שנינו: "כל הפסולין ששחטו שחיטתם כשרה" – הוא-הדין בסמיכה, שכשירה בדיעבד אף אם הוא טמא.

- יב. ובמקום שסומכין שוחטין⁷⁵. ונתקף לסמיכה 15
שחיטה⁷⁶. ואם שחט במקום אחר או ששטה - 16
שחיטתו כשרה⁷⁷. והסמיכה שירי מצוה היא⁷⁸. 17
לפיכך, אם לא סמך - פפר, ואינה מעפכת. ואף על 18
פי כן מעלין עליו פאלו לא פפר⁷⁹. 19

75) משנה במנחות צג, א. ובגמרא (שם צג): הטעימו: "במקום (= באותו מקום בעזרה) שסומכין - שוחטין, שתיכף לסמיכה שחיטה", שאם ישחט במקום אחר, אין זה "תיכף". 76) היינו שלא ישהה, אלא ישחט מיד. ולמדו זאת ב'ספרא' (ויקרא, דיבורא דנדרבה, פ"ד ה"א) ממה שנאמר (ויקרא א, ד"ה) "וסמך – ושחט", "במקום שסומכין – שוחטין, ותיכף לסמיכה שחיטה". ושיעור השהיה, אמרו ב'תוספות' (סוטה לט. ד"ה כל) שאם שהה כדי הליכת עשרים ושתיים אמות, בודאי הוא הפסק. וכן פסק הרמ"א באור"ח סי' קסו, לענין הפסק שבין נטילת ידים לבציעת הפת, וראה במ"א שם ס"ק ג, והגר"א שם ס"ק ג. 77) לדעת 'אור שמח' – הסמיכה כשרה, שהרי היתה

עבורם (פ"א מהל' מחוסרי כפרה ה"ה, ופ"ג שם ה"ו). וראה ב'תוספות חדשים' שם, וב'מנחת חינוך' מצוה קטו). 54) בקרבנות שלהם. ושם בגמרא, נתנו טעם לכולם: חרש שוטה וקטן לאו בני דעה הם (מנחות, שם), אשה נתמעטה ממה שנאמר (שם א, ב) "בני ישראל", בני ישראל סומכים ואין בנות ישראל סומכות (וראה למעלה ה"ה). ועבד אינו סומך מפני שהוקש לאשה, ראה ב'מנחת חינוך' שם. וסומא, למדו בגמרא שם בגזירה-שוה' מסמיכת זקני העדה על פר העלם דבר של ציבור (שם ד, טו) שאינה בסומא, שהרי סומא אינו ראוי להיות בסנהדרין, כמו כן כל סמיכה אינה בסומא (ראה בפירוש המשנה, שם). וגוי נתמעט (שם) מה שנאמר (שם א, ב) "בני ישראל" – "בני ישראל סומכים, ואין הגוים סומכים", וראה למעלה ה"ה. 55) משנה, מנחות שם. 56) מנחות צג, ב.

- ט. חמשה שהביאו זבח אחד⁵⁷ - פלן סומכין עליו⁵⁸ 1
זה אחר זה⁵⁹, לא שייסמכו פלן בבית אחת⁶⁰. מי 2
שמת⁶¹ והניח קרבנו עולה או שלמים⁶² - הרי יורשו 3
מביאו וסומך עליו⁶³ ומביא נסכיו⁶⁴. 4

57) ראה למעלה ה"א. 58) מנחות צג, ב - במשנה, ו'ספרא' ויקרא פ"ב ה"א, ופי"ז ה"א "קרבנו" לרבות כל בעלי חוברין (= חבורה שנשתתפו בקרבן) לסמיכה. 59) תוספתא שם, ו'ספרא' ויקרא, דיבורא דחובה פ"ו ה"ג. 60) משום חציצה, ראה להלן הי"ג ('קריית ספר' ו'חסדי דוד' בתוספתא, שם). (ואף-על-פי ש"מין במינו אינו חוצץ" (סוכה לו: ופי"ז מהל' לולב הי"ב) – אין זה אלא בדבר שאין צורך בו אלא בנגיעה בלבד, אבל בסמיכה, שאנו צריכים ל"כל כחו" (להלן הי"א), אין כאן סמיכה בכל כחו על הקרבן). 61) מנחות צב, א - במשנה. 62) אבל חטאות ואשמות לא, שהרי חטאת שמתו בעליה תמות (פ"ד מהל' פסולי המוקדשין ה"א), וכל שבחטאת מתה, באשם ירעה עד שיסתאב (שם הי"ד). 63) משנה, שם. ולמדו זאת (שם צג). מדין תמורה, שנאמר (ויקרא כז, י) "המר ימיר", שהיורש ממיר. ולמידים סוף הקדש מתחילת הקדש, מה תחילת הקדש יורש ממיר, שהרי הוא כבעל הקרבן, אף סוף הקדש – יורש סומך. 64) משנה, שם. שכיון שהוא סומך ואינו כשליח, שהרי השליח אינו סומך (למעלה ה"ח) – מביא נסכים כמו בעל הקרבן ('אור גדול' מנחות פ"ט מ"ח).

- י. אין סמיכה בקרבנות הצבור⁶⁵, חוץ משתי 5
סמיכות: על שיעיר המשתלח ועל פר העלם דבר⁶⁶. 6
וישלשה מן הסנהדרין סומכין עליו⁶⁷. ודבר זה 7
הלכה מפני משה רבנו, שאין בצבור אלא שתי 8
סמיכות⁶⁸. 9

65) משנה מנחות צב, א. שלא הוזכרה סמיכה בתורה אלא בקרבנות יחיד. 66) משנה, שם. שבשניהם מפורש שצריכים סמיכה: בפר העלם דבר של ציבור, נאמר (שם ד, טו) "וסמכו זקני העדה את ידיהם על ראש הפר", ובשיעיר המשתלח נאמר (שם טז, כא), וסמך אהרן את שתי ידיו על ראש השיעיר החי וגו', ושלח ביד איש עתי המדבר".

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום חמישי י"א שבט – ספר עבודה – הל' מעשה הקרבנות רא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

כן בשעת סמיכה יתודה" (קריית ספר). (90 כלומר, על החטא הזה שעליו מביא החטאת, ראה בפ"א מהל' שגגות, פירוש חייבי חטאות. 91) ראה בפ"ט מהל' שגגות פירוש חייבי אשם ודאי, ובפ"ה שם – חייבי אשם תלוי. (92) כרבי עקיבא, ביומא שם.

11 טו. פיצד מתנדב? 93 אומר: חטאתי עויתי פשעתי 94 ועשיתי כן וכך 95, ויחזרתי בתשובה לפניך וזו 12 בפירתי. הנה הקרבן שלמים - סומך בכל מקום 13 שיצאה מן העזרה 96 במקום שחיטה 97. ויראה לי, 14 שאינו מתנדב על השלמים 98, אכל אומר דברי 15 שבח 99.

93) ראה בפ"א מהל' תשובה ה"א. (94) יומא שם, כדעת חכמים. (95) ראה פ"ב מהל' תשובה ה"ה, שהמתוודה צריך לפרט החטא, וראה 'ירושלמי' סוף יומא. (96) שהרי קדשים קלים הם, ונשחטים בכל מקום בעזרה, ראה להלן פ"ה ה"בד. (97) שבמקום שסומכין - שוחטין (למעלה ה"ב). (98) שהרי אינם באים על חטא, ולא כתוב בו "ונרצה". (99) כמו מזמור לתורה (אור שמח), וכן הוא בתרגום רב יוסף לדברי הימים ב (ל, כב) על הפסוק: "מזבחים זבחי שלמים ומתודים לה' אלקי אבותיהם" – "דבחינ דבחי נכסת קודשיא ומהודין קדם ה' אלקי דאבהתהון" (הגר"י ליינר ב"סיני" כרך מז עמוד נא-נב).

יום חמישי י"א שבט ה'תשע"ט

פרק רביעי

1) יתבאר בו שאין מביאים קרבן אלא ביום, ושצריך שתהא עבודת הקרבנות לשמה.

17 א. כל הקרבנות אין מקריבין אותן אלא ביום, 18 שנגמרו: ביום צותו את בני ישראל להקריב את 19 קרבניהם - ביום ולא פלילה. לפיכך אין שוחטין 20 זבחים אלא ביום 3, ואין זורקין דמים אלא ביום 21 השחיטה; שנגמרו: ביום הקריבו את זבחו - ביום 22 הזבחה תהיה ההקריבה. וכיון ששקעה החמה 23 נפסל הדם.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כל הקרבנות אין מקריבין אותן אלא ביום, שנאמר ביום צותו את בני ישראל להקריב את קרבניהם כו".

ענין מעשה הקרבנות בעבודת ה' של יהודי, הוא הקרבת עצמו – "אדם כי יקריב מכם קרבן לה'" – ולהביא עצמו למצב שכל כולו הוא קרבן לה', כדוגמת יצחק שהיה "עולה תמימה". ובזה גופא צריך להיות ביום דווקא, היינו באור ובגילוי, כי עבודה זו לא רק שאינה פוגעת ח"ו בבריאות אלא שמוסיפה בריאות ואריכות ימים ושנים טובות ומתוך הרחבה, בדוגמת יצחק שהיה "עולה תמימה" והאריך ימים יותר מכל האבות.

ואפילו אם נהיה מצב של "לילה" היינו העלם והסתר ח"ו,

במקומה לפני ה', מה שאין-כן בסמך מחוץ לעזרה שלא היתה כסמיכה לפני ה', שצריך לחזור ולסמך בפנים (ראה למעלה הי"א), אבל ה'קריית ספר' וה'כסף משנה' מפרשים שהשחיטה כשרה, אף שהסמיכה אינה כשרה, לפי שהסמיכה אינה מעכבת, ראה בהמשך ההלכה. (וממה שאמרנו בזבחים לג, א: "כל הסמיכות שהיו שם, קורא אני עליהן תיכף לסמיכה שחיטה חוץ מזה (=מצורע) שהיה בשערי ניקנור וכו'"), נראה שסמיכה שאינה במקום השחיטה, וגם לא תיכף לשחיטה – סמיכה כשרה היא, שאם לא כן, למה הוא סומך?). (78) משנה, מנחות צג, א. והיינו מצוה שהיא שיריים ואינה עיקר הכפרה, שכן גם שיירי הדם הנשפכים ליסוד, אינם מעכבים (להלן פי"ט ה"ד). (79) ברייתא, שם צג, ב. כלומר, לא קיים מצוה מן המובחר. "וסמך ונרצה (ויקרא א, ד), וכי סמיכה מכפרת והלא אין כפרה אלא בדם, שנאמר (שם יז, יא) "כי הדם הוא בנפש יכפר", אלא לומר לך שאם עשאה לסמיכה שיירי מצוה, מעלה עליו הכתוב כאילו לא כיפר, וכיפר".

1 יג. וצריך הסומך לסמך בכל פחו 80 בשתי ידיו על 2 ראש הבהמה 82, שנגמרו: על ראש העלה - לא על 3 הצואר 83 ולא על הצדדין 84. ולא יהיה דבר חוצץ בין 4 ידיו ובין הבהמה 85.

80) בחגיגה טז, ב: "אמר רמי בר חמא, שמעמינה סמיכה בכל כחו בעינין", וראה למעלה הי"א, ובפ"א מהל' חגיגה ה"ט. (81) משנה, מנחות צג, א. ובגמרא (שם ע"ב), אמר ריש לקיש, דאמר קרא (ויקרא טז, כא, בשעיר המשתלח) "וסמך אהרן את שתי ידיו", כתיב ידו, וכתיב שתי, זה בנה אב: כל מקום שנאמר (בסמיכת בהמה) ידו, הרי כאן שתיים, עד שיפרט לך הכתוב אחת (= ידו אחת). (82) משנה, שם. ובתוספתא מנחות פ"י (הוצאת צוקרמנדל עמ' 528 2) "ולא היה מניח ידיו זו על גבי זו". (83) ברייתא, שם צג, ב. (84) של הראש. וכגון שסמך על הלחיים (רש"י שם). בעיא שנפשטה שם בגמרא, מברייטא של אבא ביראה, ש"ידו על ראשו ולא ידו על הצדדין". (85) שם בגמרא "בעי רבי ירמיה, מטלית מהו שתחוך, תא-שמע ובלבד שלא יהא דבר חוצץ בינו לבין הזבח".

5 יד. וכיצד סומך? 86 אם היה הקרבן קדש קדשים - 6 מעמידו בצפון 87 ופניו למערב, והסומך עומד 7 במזרח ופניו למערב, ומניח שתי ידיו בין שתי 8 קרניו 88, ומתנדב 89 על חטאת עון חטאת 90, ועל 9 אשם עון אשם 91, ועל העלה מתנדב עון עשה ועון 10 לא תעשה שנתק לעשה 92.

86) ברייתא, יומא לו, א. (87) שקדשי קדשים שחיטתן בצפון, ראה להלן פ"ה ה"בג. וראה בפ"ה מהל' בית הבחירה ה"טז, מהו צפון. (88) ברייתא, שם. ובתוספתא מנחות פ"י (עמוד 528 1) "מניח שתי ידיו על גבי קרניו". וראה בתוספת ראשונים שם. (89) שנאמר (במדבר ה, יז) "איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם וגו' והתודו את חטאתם אשר עשו", "ומשמע דוידיו דברים היו אצל הקרבן, ואין לבעל הקרבן מעשה בקרבן אלא סמיכה, אם

רב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום חמישי י"א שבט – ספר עבודה – הל' מעשה הקרבנות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

לו ליהנות ממנו כ־אם רק מהעובדה שמקיים רצון ה' בלימוד התורה והחידוש בה.

(על-פי לקו"ש חלק ג' עמוד 948)

(5 זריקת הדם. (6 כלומר, אימוריו או אבריו. (7 אבל כל שלא קרב מתיריו ביום (=הקומץ, הלבונה והמנחות הנשרפות) אין מעלין אותו כל הלילה (תוספתא שם). ו"אף על פי שאין שוחטין אחר תמיד של בין הערביים וכו' מקטירין איברי העולות והאימורין וכו'". (8 שנאמר (שם ו, ב) "זאת תורת העולה, היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר ואש המזבח תוקד בו". (9 "שלא תדחק עליו את השעה ונמצא עושה מהם דבר אחר עלות השחר". (10 במשנה שם: "הקטר חלבים ואברים". (11 משנה שם: "כל מה שאמרו חכמים עד חצות מצוותן עד שיעלה עמוד השחר, וכל הנאכלין ליום אחד מצוותן עד שיעלה עמוד השחר, הקטר חלבים ואברים מצוותן עד שיעלה עמוד השחר, אם כן למה אמרו חכמים עד חצות כדי להרחיק אדם מן העבירה", ודעת רבינו (כאן וכן בפירוש המשניות שם) כי גם הקטר חלבים ואברים הם בכלל מה שאמרו חכמים עד חצות, אבל רש"י שם כתב כי על הקטר חלבים ואברים לא אמרו חכמים עד חצות, לפי שכהנים זריזים הם, ואין שבות במקדש.

ג. אף על פי שמתר להקטיר אימורין ואיברים בלילה - אין מאחרין אותן לדעת, אלא משתדלין להקטיר הכל ביום. חביבה מצוה בשעתה. שהרי הקטר אימורין ואיברים, אף על פי ששפשים בלילה, דוחין את השבת בזמן, ואין מאחרין אותן למוצאי שבת.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אע"פ שמותר להקטיר אימורין ואיברים בלילה, אין מאחרין אותן לדעת".

בלילה אין עבודה בבית המקדש, ומה שהקטר חלבים ואיברים כשרים כל הלילה הוא שמעלים אותם על המזבח והם נקטרים מאליהם כל הלילה, ורק כשלא הספיקו להקטירם ביום.

(על-פי לקו"ש חלק י"ג עמוד 62 הערה 48)

ד. כל דבר שאינו קרב אלא ביום¹², כגון הקומץ¹³ והלבונה והקטרת¹⁴ ומנחות הנשרפות¹⁵ - מתר להקטירן עם מבוא השמש¹⁶, והם מתאכלין והולכין כל הלילה כאיברי עולה¹⁷.

(12 שלא קרב מתיריו ביום. (13 כלומר, הקטרת הקומץ, כי חלק גדול מהמנחות הקריבות על גבי המזבח, נקמצות, ומקטיר הקומץ כולו על גבי המזבח, והשאר נאכל לכהנים. (14 כלומר, הקטרת הקטורת על המזבח הפנימי. (15 ראה להלן פרק י"ב שם כי מנחות זכרי כהנים (=מנחת חינוך וחביתין וכהן שהביא מנחת חוטא או מנחת נדבה) נשרפות כליל על גבי המזבח, ואינן נקמצות. (16 זמן מועט קודם השקיעה "אף כי אין שהות שתצית האש ברובו לפני

הנה "מותר להקטיר אימורין ואיברים בלילה", כי הקב"ה נותן כח ליהודי להפוך את ה"לילה" ליום, ולא רק עד חצות כדעת הרמב"ם, אלא גם כל הלילה כדעת רש"י, שזה נוגע במיוחד לדרא דעקבתא דמשיחא, הלילה של הגלות סמוך לבוקר הגאולה.

(על-פי יין מלכות' 99 עבודה טימן 12)

(2 מגילה כ: במשנה. (3 במגילה שם למדו זאת ממה שנאמר (ויקרא יט, ו) "ביום זבחכם", ובתוספות שם דיבור המתחיל לקמיצה כתבו, כי אין ללמוד שחיטה מהפסוק "ביום צוותו", כי פסוק זה מדבר בעבודת הקרבנות ושחיטה אינה עבודה, שהרי היא כשרה בזר. (4 ולא ביום המחרת אלא רק ביום הזביחה.

ב. כל שֶקֶרְבוּ מִתִּירֵיוּ בַּיּוֹם - מַעֲלִין אוֹתוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ כֹּל הַלַּיְלָה⁷. פִּיעֵד ? זִכְחִים שֶנֶזְרַק דָּמָם בַּיּוֹם - מִקְטִירֵין אִמּוּרֵיהֶן בַּלַּיְלָה עַד שֶיַעֲלֶה עֲמוֹד הַשֶּחַר. וְכֵן אִיבְרֵי הָעוֹלוֹת מִקְטִירֵין אוֹתָן בַּלַּיְלָה עַד שֶיַעֲלֶה עֲמוֹד הַשֶּחַר⁸. וְכִדִּי לְהִרְחִיק מִן הַפְּשִׁיעָה⁹, אֲמָרוּ חֲכָמִים, שֶאִין מִקְטִירֵין הָאִמּוּרִין¹⁰ וְאִיבְרֵי הָעוֹלָה אֵלָּא עַד חֲצוֹת הַלַּיְלָה¹¹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"... וכדי להרחיק את האדם מן הפשיעה, אמרו חכמים שאין מקטירין האימורין ואברי העולה אלא עד חצות".

והיא מחלוקתם המפורסמת של רש"י והרמב"ם בפירוש המשנה הראשונה בש"ס, שרש"י סבר שמה שגזרו חכמים עד חצות הוא על קריאת-שמע, אבל לא על הקטר חלבים ואיברים. ואילו הרמב"ם בפירוש המשניות למד שגם על חלבים ואיברים גזרו חכמים שיהיו עד חצות, כדי להרחיק את האדם מן העבירה.

והנה, לשיטת הרמב"ם קשה לכאורה מהכלל שכל מה שהתירה תורה בפירוש, אין כח לחכמים לאסור, ובעניין זה אמרה תורה בפירוש "כל הלילה עד הבוקר", וא"כ אין יתכן שיהיה כח ביד חכמים לאסור זאת.

ויש לומר התירוץ בזה, שהרמב"ם סבר שמה שאמרה תורה "כל הלילה עד הבוקר", הוא לא לגלות שמצוותן בלילה, אלא שכל עוד שלא עלה עמוד השחר לא עבר על איסור נותר, אבל עיקר המצוה היא ביום.

מהיוצא מפירוש זה, יש לומר בפנימיות העניינים: חלב מורה על תענוג, ועל כך אומרת התורה "כל חלב ה'", היינו שכל תענוג שיש לאדם בעולם הזה, עליו למוסרו לה'. והנה על-פי הנ"ל שעיקר הקטר חלבים ואיברים הוא ביום, אין לאדם לומר שמסירת התענוג צריכה להיעשות רק בעניינים של "לילה", היינו מסירת התענוג מתאוות העולם, אלא שעיקר המצוה היא ביום, היינו בענייני יום ואור – תורה ומצוות – שבהם בעיקר ישנו הציווי "כל חלב לה'", כלומר שגם תענוג הבא לאדם מחידוש תורה שחידש, אל

(שם) "ביום צוותו" (28) כי "כל המנחות הקריבות לגבי המזבח טעונות הגשה במערב כנגד חודה של קרן דרומית מערבית", ונלמד בגמרא שם ממה שהוקשה הגשה לתנופה שנאמר (במדבר ה, כה) ולקח הכהן מיד האשה את מנחת הקנאות (=הגשה) והניף והקריב", מה תנופה ביום אף הגשה ביום. (29) זריקת דם הקרבנות והזיית דם פרים הנשרפים וחטאות הפנימיות. וגם זה נלמד בגמרא שם ממה שכתוב (ויקרא שם) "ביום צוותו" (30) שמניף את עומר התנופה ומנחת הסוטה, וכמו כן את החזה של השלמים לפני שנותנה לכהן. ונלמד בגמרא שם ממה שכתוב (שם כג, יב) "ביום הניפכם את העומר", לאפוקי לילה. (31) קמיצת המנחה, וגם זה נלמד שם ממה שכתוב "ביום צוותו" (32) נלמד שם ממה שנאמר (שם, לו) "דבר יום ביומו", לאפוקי לילה. (33) שנאמר (שם ו, ב) "זאת תורת העולה היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר ואש המזבח תוקד בו" (שם כא.).

ז. כל הזבחים אין שוחטין אותן לכתחילה אלא בספיין מפלי שרת³⁴; ואם שחט בכל דבר ששוחטין בו החלין, אפילו בקרומית של קנה³⁵ - פשרין³⁶.

(34) בסוטה יד: אמרו "מדי דהווה אדם, דם אף על גב דקדישתיה סכין בצוואר בהמה", הרי שסכין כלי שרת. וכן אמרו במנחות עו: "סכין מקדשת בכלי שרת". ואילו בחולין ג. הכשירו לשחוט קדשים בקרומית של קנה, והרי אין עושים כלי שרת של עץ, מזה הוציא רבינו שלכתחילה צריך כלי שרת ובדיעבד אינו צריך. (35) "צלע של קנה" (רש"י חולין טו:), ובערוך ערך קרם "פירש מה שמשתייר מן המחצלת כשמתקנין אותה". (36) תוספתא מנחות שם: "חומר בקמיצה שהקמיצה טעון כהן וכלי שרת, מה שאין כן בשחיטה, קמיצה בכלי ושחיטה אפילו בקרומית של קנה".

ח. וכל הזבחים שקבל מדמם פחות מפדי הזיה³⁷ - לא נתקדש הדם. וצריך להתפנן לקבל כל הדם³⁸. פיצד הוא עושה? אוהזו הסמינים³⁹ פידו ומצויאן עם הורידין לתוף המזרק⁴⁰, ושוחט שנים או רב שנים, פדי שיתקבל הדם פלו בפלי. ומגביה הספיין למעלה, פדי שלא ירד הדם מעליה אלא מן הצנאר⁴¹. ודם שפספין - מקנחו בשפת המזרק⁴².

(37) אחת, בכלי אחד, ופחות מכדי הזייה אחת בכלי שני וערבן ביחד, אבל אם קיבל בו אפילו כדי הזייה אחת בלבד קידש הדם, אף כי צריך להזות על הקרבנות כמה וכמה הזיות בכל קרבן וקרבן כדינו. אבל לדעת התוספות מנחות שם דיבור המתחיל ואם, ורש"י שם, כי צריך שיקבל דם בכל קרבן וקרבן מה שצריך לכל הזיותיו. (38) כלומר, אף כי אם קיבל דם רק כדי הזייה אחת - קידש, אין זה אלא בדיעבד, אבל לכתחילה צריך להתכוון לקבל כל הדם. והוא בזבחים כה. "אמר רב יהודה אמר רב השוחט צריך שיקבל את כל דמו של פר, שנאמר (שם ד, ז) "ואת כל דם הפר ישפך" וכו', אם אינו עניין לשיירים וכו' תניהו עניין לקבלה". (39) הקנה והוושט. (40) כלומר, על אוויר

השקיעה, והם נקלטים על גבי המזבח". (17) ולמדו זאת ממה שנאמר (ויקרא ו, א) "זאת תורת העולה", ריבה את אלו שמקריבין קודם השקיעה ונשארים כל הלילה כמו אברי העולה. וראה במשנה למלך להלן פרק א מהלכות תמידין ומוספין סוף הלכה ג, כי רק אם הקמיצה הייתה לפני תמיד של בין הערביים, אפשר להקטיר את הקומץ לאחר התמיד, וכמו כן במנחות הנשרפות אין לשורפם על המזבח לאחר התמיד, אלא אם נתקדשו בכלי לפני התמיד, אבל אם לא נקמצו או נתקדשו בכלי לפני התמיד, אסור לעשותם אחר התמיד.

ה. הנסכים הבאים עם הזבח¹⁸ - אין קריבין אלא פיוס; שונאמר: ולנסכים ולשלמים פיוס - מקיש נסכים לשלמים: מה שלמים פיוס, אף נסכים פיוס. אבל הנסכים הבאים בפני עצמן¹⁹ - מתקדשין²⁰ פלילה וקריבין פלילה²¹. לפיכך²², אם נזדמנו לו נסכים הבאים בפני עצמן - מקדישין ומקריבין פלילה²³. ועלות השחר פוסלת בהן, פאיברי העולות²⁴.

(18) שהביאם עם הזבח. (19) שלא הקדישם עם הזבח, שהרי יכול אדם להביא קרבנו היום ונסכיו לאחר עשרה ימים. (20) על ידי נתינתם בכלי שרת. (21) שכיוון דלא קדשו בשחיטת הזבח, יכול להקריב בלילה, שדווקא נסכים הבאים עם הזבח נתרבו ממה שכתוב "לנסכים ולשלמים", ומכיוון שקריבין בלילה, מתקדשין גם בלילה, שכן אמרו בתמורה יד. "זה הכלל כל הקרב ביום (=נסכים הבאים עם הזבח בכלל זה) אינו קדוש אלא ביום, וכל הקרב בלילה (=נסכים הבאים בפני עצמם) קדוש בין ביום בין בלילה. (22) כלומר, כיוון שנסכים הבאים בפני עצמם מתקדשים בלילה וקריבים בלילה. (23) כלומר, מקדישין לכתחילה בלילה ומקריבין מיד (כסף משנה) והכל משום זריזות מצוה, שמיד שנזדמנה לו המצוה, אין להחמיצנה. ומקור הדברים בתמורה שם: "אמר רב פפא השתא דאמרת נסכים הבאים בפני עצמן קריבין אפילו בלילה, נזדמנו נסכים בלילה מקדישין בלילה ומקריבין". (24) בתמורה שם: "אמר רב אדא בר אבהו ועלות השחר פוסלת בהן כאברין" שהקדישין ולא הקריבין.

ו. כל היום פשר לסמיכה ולשחיטה²⁵ ולמליקה²⁶, להקטיר²⁷ להגשה²⁸ ולהזיה²⁹, ולתנופה³⁰ ולקמיצה³¹ ולקרבן המוספין³². וכל הלילה פשר להקטיר³³ אמורין ואיברים³⁴. זה הפלל: דבר שמצותו פיוס - פשר כל היום, ודבר שמצותו פלילה - פשר כל הלילה. ואף על פי כן, זריזין מקדימין למצות.

(25) בגמרא שם למדו זאת ממה שנאמר בשחיטה (ויקרא יט, ו) "ביום זבחכם", לאפוקי לילה, ונאמר (שם ג, יג) "וסמך ושחט", מה שחיטה ביום אף סמיכה ביום. (26) מליקת העוף (ראה ויקרא א, טו), נלמדו כן בגמרא שם ממה שנאמר (שם ז, לח) "ביום צוותו את בני ישראל" - לאפוקי לילה. (27) הקטרת הקומץ, וגם זה נלמד שם ממה שכתוב

(49) כלומר, השחיטה עם שאר ג' העבודות: קבלת הדם, הולכת הדם וזריקת הדם, שהן ביחד ארבע עבודות. (50) בגמרא (שם ד.) למדו שצריך שחיטה לשם הזבח ממה שנאמר (ויקרא ד, א) "ואם זבח שלמים קרבנו", שתהא זביחה לשם שלמים. וממה שנאמר "ובשר זבח תודת שלמים" למדו ב"אם אינו עניין" "תנהו עניין" לשינוי בעלים, שצריך שתהא השחיטה לשם בעלים. וקבלת הדם שצריך שתהא לשם שלמים למדו (שם) ממה שנאמר (שם ז, לג) "המקריב את דם השלמים" שתהא קבלת הדם לשם שלמים, וממה שנאמר באיל הנזיר (במדבר ו, יז) "ואת האיל יעשה זבח שלמים" למדו שתהא עשייתו לשם שלמים, ואם אינו עניין לשינוי קדש תנהו עניין לשינוי בעלים למדו (שם): קבלת הדם והולכת הדם שתהיינה לשם בעלים. והולכת הדם שתהא לשם הזבח למדו (שם). ממה שנאמר (ויקרא א, יג) "והקריב [וגו'] את הכל [וגו'] המזבחה" זו הולכה שצריך שתהא לשם זבח. וזריקה שצריך שתהא לשם הזבח למדו שם ממה שנאמר (שם ז, יד) "הזורק את דם השלמים" שתהא זריקה לשם שלמים, וזריקה לשם בעלים למדו (שם): ממה שנאמר (שם, ד) "ונרצה לו לכפר עליו" עליו ולא על חבורו. (51) בגמרא (שם ד:) "אמר קרא (שם ז, לז) זאת התורה לעולה ולמנחה ולחטאת ולאשם ולמילואים ולזבח השלמים, הקישן הכתוב לשלמים, מה שלמים בין שינוי קדש בין שינוי בעלים בעינן לשמה, אף כל בין שינוי קדש בין שינוי בעלים בעינן לשמה". (52) קבלת הדם, הולכתו וזריקתו. (53) לא לשמן ולא שלא לשמן. (54) שם ב. במשנה: "כל הזבחים שנובחו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה חוץ מן הפסח והחטאת", ובגמרא (שם): אמרו "טעמא דשלא לשמן הא סתמא עלו נמי לבעלים לשם חובה". הרי שבכל הזבחים עלו לבעלים לשם חובה, כשעבר בסתם, ורבינו כותב זאת רק בעולה ושלמים. ויתכן כי כוונת רבינו לומר שאפילו בעולה ושלמים. ופירוש הדברים אף שצריך הדבר שצריך לשם זבח נאמר בשלמים ועולה, ובכל זאת אם עשה סתם כשר, ועלו לבעלים לשם חובה. וקל וחומר לשאר קרבנות (לחם משנה).

יא. וצריך שתהיה מחשבתו⁵⁵ בשעת שחיטתו⁵⁶ העולה⁵⁷ לשם ששה דברים: לשם הזבח, ולשם הזבח, ולשם להשם ברוך הוא, ושיקטירו⁵⁸ לאשם⁵⁸, ושהקטרתו לריח בלבד⁵⁹, ושריח זה נחת רוח לפני השם⁶⁰. ואם שחט סתם - פשוט⁶¹, כמו שפארנו. והשוטט חטאת ואשם צריך שתהיה מחשבתו לשם אותו החטא שפא עליו.

(55) של העובד. (56) דווקא בשעת שחיטה ולא בשעת ההקטרה. (57) לדעת רש"י (זבחים שם דיבור המתחיל עולה) הוא הדין לשלמים. אבל מדברי רבינו נראה שעולה דווקא. ואילו בשלמים אין אלא ארבעה דברים: לשם זבח, לשם זבח, להשם, ושיקטירו לאישים. אבל לריח ולניחוח לא נאמרו בשלמים בפסוקים המדברים בהקרבה לשם, ראה ויקרא ג, ג-ט. (58) כלומר, שיחשוב שיקטירו אותו על האש, ולא לעשותו צלי לאכילה. (59) ושלא יצלה אברים

המזרק. בזבחים שם: "אמר רב חסדא אמר רב ירמיה בר אבא: השוחט צריך שיתן וורידין לתוך הכלי", ומפרש רש"י האי תוך לאו דווקא דהא לא אפשר, אלא על אווירו של תוך כלי, וראה להלן בסוף ההלכה "אוויר הכלי הרי הוא ככלי", ודעתו שמתחילת שחיטה צריך שיהא הדם נוזל לתוך הכלי, אף שעדיין לא גמר השחיטה, וכן דעת רבותינו בעלי התוספות (מעילה ה. דיבור המתחיל היתר שחיטה, זבחים קי. דיבור המתחיל ואי ובבא קמא עו: דיבור המתחיל כל העומר). (41) בזבחים כה. "אמר רב יהודה אמר שמואל: השוחט צריך שיגביה סכין למעלה, שנאמר (שם, ה) "ולקח וכו' מדם הפר", ולא מדם הפר ודבר אחר (=סכין). (42) "פירוש בשפת המזרק מאחוריו שלא ייכנס דם במזרק" (כסף משנה). והוא בזבחים שם: "ודם סכין במאי מקנח ליה, אמר אביי בשפת מזרק כדכתיב (עזרא א, י) "כפורי זהב", כלומר, שמזרקין נקראים בשם כפורי זהב על שם קינוח.

ט. אֲוִיר הַכֵּלִי הֲרִי הוּא כְּכֵלִי⁴³. הִיָּה מְקַבֵּל הַדָּם⁴⁴ וְנִפְתָּחוּ שׁוּלֵי הַמְּזֶרֶק קִדְם שְׂגִיעַ הַדָּם לְאֲוִיר הַמְּזֶרֶק⁴⁵ הַנִּפְתָּח - לֹא נִתְקַדֵּשׁ הַדָּם; שֶׁהָאֲוִיר שָׁאִין סוּפוֹ לְנוּחַ - אֵינוֹ כְּמִנְחָה⁴⁶.

(43) כלומר, אין צורך שיכניס את הוורידין לתוך הכלי ממש בעת שהוא מקבל הדם (כי דבר זה בלתי אפשרי), אלא הוא מחזיק הוורידין למעלה מן הכלי, נגד התוך של הכלי. ואם סופו לנוח (=כשלא נפתחו שוליו) נתקדש הדם עוד כשהם באוויר למעלה מן הכלי, ודבר זה איבעיא ונפשטה בזבחים כה: (44) באוויר הכלי (=למעלה מן הכלי, נגד תוך הכלי). (45) כלומר, לאוויר שהוא בתוך דופני המזרק, אבל אם הגיע הדם לתוך אוויר הדפנות, ורק אחרי כן נפתחו שוליו, אף שלא הגיע הדם לתחתית המזרק - נתקדש הדם. (46) בזבחים שם: "בעי מיניה רבי אסי מרבי יוחנן היה מקבל ונפתחו שוליו וזרק עד שלא הגיע דם לאוויר מהו? אוויר שאין סופו לנוח כמונח דמי או לא כמונח דמי", ואמרין שם: "אם תמצוי לומר אוויר שאין סופו לנוח לאו כמונח דמי, אוויר שסופו לנוח מאי? וידועה דעת רבינו שפוסק בכל מקום כ"אם תמצוי לומר" ראה לחם משנה.

י. כָּל הַזִּבְחִים צָרִיךְ הַעֲבֹד שְׁתִּיהִיָּה מַחְשַׁבְתּוֹ לְשֵׁם הַזִּבְחָה⁴⁷ וְלְשֵׁם בְּעָלֶי⁴⁸ בְּשַׁעַת זְבִיחָהּ, וּבְשַׁעַת קִבְּלַת הַדָּם, וּבְשַׁעַת הוֹלֶכֶת הַדָּם, וּבְשַׁעַת זְרִיקָתוֹ עַל הַמְּזֶבֶחַ; שְׁנֵאֲמַר: וּבִשְׂרֵי יְבַח תּוֹדַת שְׁלָמִי - שְׁתִּיהִיָּה זְבִיחָה עִם שְׂאֵר אֲרֵבַע הָעֲבֹדוֹת⁴⁹ לְשֵׁם שְׁלָמִי⁵⁰. וְכֵן שְׂאֵר הַקִּרְבָּנוֹת⁵¹. וְאִם שָׁחַט וְעִבַּד שְׂאֵר עֲבֹדוֹת⁵² סִתָּם וְלֹא חָשַׁב כְּלָלִי⁵³ בְּעוֹלָה וּבְשִׁלְמִים - הֲרִי הֵן כְּשָׂרִים, וְעָלּוּ לְבָעֲלִים⁵⁴.

(47) עולה לשם עולה, שלמים לשם שלמים וכו'. (48) קרבן של ראובן לשם ראובן, קרבן של שמעון לשם שמעון וכו'. בזבחים ב, במשנה: "כל הזבחים שנובחו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה חוץ מן הפסח והחטאת". ומשמע בגמרא (שם ב:) דש"שלא לשמן", היינו בין בשינוי קדש בין בשינוי בעלים (כסף משנה).

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי י"ב שבט - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות רה

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

10 שְׁהָרִי נֹאמֵר בְּעוֹלָה: וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יֶרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ
11 צִפְנָה¹⁰, וּבַחֲטָאָה הוּא אוֹמֵר: בְּמָקוֹם אֲשֶׁר תִּשְׁחַט
12 הָעֹלָה תִּשְׁחַט הַחֲטָאָה¹¹; וְכִשְׁמֵ¹² שֶׁחֲטָאָה נִקְרָאת
13 קֹדֶשׁ קְדָשִׁים¹³, כִּן הָעֹלָה נִקְרָאת קֹדֶשׁ קְדָשִׁים¹⁴.
14 וּבִאֲשֶׁם הוּא אוֹמֵר¹⁵: בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַטוּ אֶת הָעֹלָה
15 יִשְׁחַטוּ אֶת הָאֲשֶׁם. וְשִׁלְמִי צִבּוֹר¹⁶ הִקְשׁוּ לְחֲטָאָה,
16 שְׁנֹאמֵר: וְעֲשִׂיתֶם שְׁעִיר עִזִּים אֶחָד לְחֲטָאָה וְשִׁנִּי
17 כִבְשִׁים בְּנֵי שָׁנָה לִזְבֹּחַ שְׁלָמִים¹⁷; לְפִכֶּךָ הֵן קְדָשִׁי
18 קְדָשִׁים פְּחֻטָּא, וְנִשְׁחָטִין בְּמָקוֹם שְׁחִיטָתָהּ. וּמָקוֹם
19 שְׁחִיטָהּ הוּא מָקוֹם הַקֶּבֶל¹⁸.

מחוץ למערכה ואחר כך יעלה אותן על המערכה, כי אז שוב אין בהם ריח. (60) שם בגמרא וזה לשונו: נִיחוח, לשם הנחת רוח לה', לשם מי שאמר והיה העולם. (61) מפשטות הדברים נראה כי זה מוסב על כל מה שלמעלה, ואם כן אם שחט בכוונה הפכית בכל אחד מששת הדברים הנ"ל - אין שחיטתו כשרה. וזה לא ייתכן, כי הרי בפרק י"ב מהלכות פסולי המוקדשין (הלכה א) לא מנה רבינו בפסול מחשבה אלא אם שחט שלא לשם זבח ושלא לשם זובח, הרי שבכל יתר ארבעת הדברים אין שום פגם אם חשב להיפך, ועיין לחם משנה.

יום שישי י"ב שבט ה'תשע"ט

פרק חמישי

(1) יבאר בו שמקבלה ואילך מצות כהונה, ואם מקום השחיטה וקבלת הדם שוה בכל הזבחים.

1 א. כָּכָר בְּאַרְנֹנִי² שְׁשִׁחִיטַת הַקְּדָשִׁים כְּשֶׁרָה בְּזָרִים,
2 וּמִקְבֵּלַת הַדָּם וְאֵילָף מִצְוֹת כְּהֵנָּה. וְכָל הַזִּבְחִים -
3 קָבֹול דָּמָן בְּכָלִי שְׁרֵת³ בִּיד כְּהֵנָּה⁴; אֲכָל מָקוֹם
4 שְׁחִיטָתָן וּמָקוֹם קָבֹול דָּמָן אֵינוֹ שְׁוֶה בְּכָלִי⁵.

(2) בפ"ט מהלכות ביאת המקדש הלכה ו. (3) שנאמר בעולה ושלמים בסיני (שמות כד, ה"ו) "ויעלו עולות ויזבחו זבחים שלמים לה' פרים. ויקח משה חצי הדם וישם באגנות" (ראה זבחים צז: ומנחות פב:) ואם בשלמים צריך כלי קל-וחומר לשאר קדשים (רש"י במנחות שם). ובספרא ויקרא (דבורא דחובה פרשה ג הלכה ה) אמרו: "ולקח, נאמר כאן לקיחה, ונאמרה להלן לקיחה, מה לקיחה האמורה להלן בכלי, אף כאן בכלי" ובמלבי"ם שם מפרש כי הכוונה היא ללמוד חטאת מעולה ושלמים, שבחטאת נאמר (ויקרא ד, כה): "ולקח הכהן", ובעולה ושלמים נאמר (שמות שם): "ויקח משה", מה קיחה של עולה ושלמים בכלי, אף קיחה של חטאת בכלי (וראה גם בקרית-ספר כאן). ואשם נלמד (בזבחים מז:) מחטאת, שנאמר (ויקרא יד, יג) "כי כחטאת האשם הוא", "מה חטאת טעונה כלי, אף אשם טעונה כלי". (4) כן הוא בהלכות ביאת המקדש שם. ולמדו כן ממה שנאמר (שם א, ה) "והקריבו בני אהרן", מקבלה ואילך מצות כהונה (זבחים לב.). (5) ראה להלן הלכה ב.

5 ב. בִּיצֵד? קְדָשִׁי קְדָשִׁים - אֵין שׁוֹחֲטִין אוֹתָן וְאֵין
6 מְקַבְּלִין אֶת דָּמָן אֲלֵא בְּצִפְנָה⁶ הַמִּזְבֵּחַ, בְּכָל הַמָּקוֹם
7 שֶׁבְּאַרְנֹנִי גְבוּלוֹתָיו תִּתְחַלֵּת סִפֶּר זֶה⁷. וְקְדָשִׁים קָלִים
8 - שְׁחִיטָתָן וְקָבֹול דָּמָן בְּכָל מָקוֹם מִן הָעֶזְרָה⁸.

(6) זבחים מז. ומז: וראה להלן הלכה ג. (7) בפ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה טז. (8) זבחים נה. במשנה: "קדשים קלים, שחיטתן בכל מקום בעזרה". וראה למעלה פ"ד הלכה ח, כי מיד עם תחילת שחיטה צריך שיהא הדם נוזל לתוך הכלי, ומכיוון ששחיטה בכל מקום בעזרה, גם קיבול דמן כן. וראה להלן סוף הלכה ג.

9 ג. וּמִצִּין שְׁאֵין שׁוֹחֲטִין קְדָשִׁי קְדָשִׁים אֲלֵא בְּצִפְנָה⁹?

(9) זבחים מח. (10) ובגמרא שם אמרו: "אשכחן בן צאן (שהרי הפסוק הנ"ל נאמר בצאן, שנאמר שם א, י "ואם מן הצאן קרבנו, מן הכבשים או מן העזים לעולה"), בן בקר מנא לן, אמר קרא "ואם מן הצאן", וי"ו מוסיף על ענין ראשון, וילמד עליון (=בן בקר, שנאמר בויקרא שם, לפני כן) מן התחתון (=מן הצאן)". (11) שם מח: (12) עיין כסף-משנה. (13) בויקרא שם: "זאת תורת החטאת וכו' קודש קדשים הוא". (14) בזבחים נג: במשנה: "העולה קדשי קדשים וכו'". ואף-על-פי שלא כתוב בתורה שהיא קדשי קדשים, - למדוה מחטאת ואשם, לפי שהיא שווה להם בשחיטתה וביקבול דמה (פירוש המשנה זבחים פ"ה משנה א). ועוד, שהרי היא כולה לגבוה, ואין לך קדשי קדשים כזה (רש"י שם). (15) ראה במשנה זבחים נד: (16) הם כבשי עצרת, ראה למעלה פ"א הלכה ד. (17) שם במשנה: "זבחי שלמי ציבור ואשמות וכו' שחיטתן בצפון וקיבול דמן בכלי שרת בצפון וכו'". ובגמרא (שם נה.) אמרו: "מנא לן דבעי צפון, דתני רבה בר רב חנן קמיה דרבא, ועשיתם שעיר עזים אחד לחטאת, מה חטאת בצפון אף שלמי ציבור. אמר ליה רבא, וכי חטאת מהיכן למדה מעולה, דבר הלמד מהיקש, חזור ומלמד בהיקש? אלא מדתני רב מרי בריה דרב כהנא, על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם (במדבר י, י) מה עולה קדשי קדשים, אף זבחי שלמי ציבור קדשי קדשים. מה עולה בצפון, אף זבחי שלמי ציבור בצפון". ורבינו הביא את הדרשה שנודחתה, ראה בכסף-משנה ולחם-משנה. (18) כי מיד עם תחילת השחיטה צריך לקבל הדם לתוך הכלי. כלומר, שיהיה נוזל בכלי מיד (למעלה פ"ד הלכה ח), ואם כן, מקום השחיטה הוא מקום הקבלה. וראה עוד למעלה הלכה ב.

20 ד. וּמִצִּין שְׁשׁוֹחֲטִים קְדָשִׁים קָלִים בְּכָל הָעֶזְרָה,
21 אֲפֹלוֹ אַחוּרֵי הַהֵיכָל¹⁹? שְׁהָרִי נֹאמֵר בְּשִׁלְמִים:
22 וְשָׁחַטוּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד²⁰ - לְהַכְשִׁיר כָּל הָרוּחוֹת,
23 שְׁהָרִי לֹא יָחַד לָהֶם רוּחַ. וְהוּא הֵדִין לְשֹׁאֵר הַקְּדָשִׁים
24 קָלִים. וְאֵם שְׁחָטָם בְּהֵיכָל - פְּשָׁרִים²¹. אֲכָל אֵם
25 שְׁחָטָן בְּגִגּוֹ שֶׁל הֵיכָל - פְּסוּלִין; שְׁאֵין הִגְגוֹת
26 רְאוּיוֹת לְשִׁחִיטָה כָּלִל, אֲלֵא בְּקֶרֶקֶע הָעֶזְרָה²².

(19) בזבחים נה: "דאמר רמי בר רב יהודה אמר רב, לול קטן היה אחורי בית הכפורת גבוה שמונה אמות, כדי להכשיר את העזרה לאכילת קדשי קדשים ולשחיטת קדשים קלים",

בבירייתא שם (כסף משנה). (32) כלומר, שתי הקרנות תהיינה זו מול זו באלכסון, היינו קרן מזרחית צפונית, וכנגדה באלכסון קרן מערבית דרומית, כדי שיהיו "שתי מתנות שהן ארבע". (33) בקנים פ"א משנה א: "עולת בהמה דמה למטה", משום שנאמר (ויקרא ד, יח – כה) "אל יסוד מזבח העולה", הרי שדם עולה למטה במקום שיש יסוד, ושאר קרבנות כגון האשם והשלמים שהם למטה, למדו (זבחים י:): ממה שנאמר בחטאת בהמה (שם ו, יט) "הכהן המחטא אותה", "אותה" דמה למעלה, ואין דמו של אחר למעלה (ראה בפ"י הרא"ש לקנים שם). (34) בתמיד פ"ד משנה א: "בא לו לקרן מזרחית צפונית ונותן מזרחה צפונה, מערבית דרומית ונותן מערבה דרומה". וראה יומא טו: כי משום כך היה נותן בשתי הקרנות הנ"ל, ולא בקרן דרומית מזרחית ובקרן צפונית מערבית, משום שעולה טעונה יסוד, וקרן דרומית מזרחית לא היה לה יסוד (ראה בפ"ב מהלכות בית הבחירה הלכה י). ומפני ש"כל פינות שאתה פונה, לא יהו אלא דרך ימין" הקדימו לזרוק בקרן מזרחית צפונית שבה פוגש תחילה כשמתחיל להקיף את המזבח מימין, ואח"כ נותן בקרן מערבית דרומית (יומא שם). (35) אות יונית, עשויה ככף פשוטה שלנו (רש"י שם). (36) בעולה נאמר (שם א, יא) "וזרקו בני אהרן הכהנים את דמו על המזבח סביב", וכן נאמר בשלמים (שם ג, ב) וזרקו בני אהרן הכהנים את הדם על המזבח סביב". (37) שנאמר בו סביב (שם ז, ב) "במקום אשר ישחטו את העולה ישחטו את האשם, ואת דמו יזרוק על המזבח סביב", ואמר התנא-קמא בבירייתא בזבחים שם: "יכול יזרקנו זריקה אחת, תלמוד-לומר סביב. אי סביב, יכול יקיפנו כחוט, תלמוד-לומר וזרקו. הא כיצד, כמין גמא, שתי מתנות שהן ארבע". (38) שפיכת שיריים ליסוד, לא נזכרה אלא בחטאות (שם ד, יח, כה, ל, לד), ולמדו (זבחים נא). שאר הקרבנות מחטאת, שנאמר (שם, כה) "אל יסוד מזבח העולה", ודרשו (שם) "תן יסוד למזבח של עולה", כלומר, "תן תורת שפיכת שיריים, יסוד להלכות מזבחה של עולה, שיהא המזבח טעון בעולה, ובכל דמים הניתנין עליו שפיכת שיריים אל היסוד" (רש"י שם) וראה עוד בזבחים לז. (39) בספרים אחרים: "על גג היסוד" (שם נב.). (40) שם נג. במשנה. ושם בגמרא למדו כן מחטאות פנימיות, שכשם שבחטאות פנימיות שופך בסמוך לו, דהיינו ליסוד מערבי שבו פוגע תחילה כשיוצא מבפנים, כמו כן בשאר קרבנות שופך לקרן שפוגע בה תחילה כשיורד מהכבש, והיינו יסוד דרומי. וראה להלן פ"ז הלכה י, שהכוונה לקרן דרומית מערבית.

ובתוספתא זבחים פ"ז: "וכן היה רבי יוסי ברבי יהודה אומר שני פספסין היו בבית החליפות פתוחין למערב גבוהין מן הארץ ת' אמות שתהא עזרה כשרה לאכילת קדשי קדשים ולשחיטת קדשים קלים אפילו אחורי הכפורת, שנאמר ושחטו פתח אהל מועד וגו'". ועיין בתוספות שם ד"ה שנים, שהקשו הלא אינו רואה פתח אהל מועד (ראה להלן הלכה ה). ותירצו, שמה שרואה קודש הקדשים, לא גרע מרואה פתח ההיכל. (20) כן למדו בתוספתא שם (הר המוריה, וראה בכסף-משנה). (21) בזבחים סג. ומנחות ח. "אמר ר' יוחנן שלמים ששחטן בהיכל כשרים, שנאמר (שם) ושחטו פתח אהל מועד, ולא יהא טפל חמור מן העיקר", שאם בפתח ההיכל כשר, כל-שכן בהיכל עצמו. (22) כן הוא בזבחים קז: שגגו של היכל אינו ראוי לשחיטת כל זבח.

ה. ²³ שְׁלָמִים שֶׁשָּׁחַטְנוּ קֹדֶם שֶׁיִּפְתְּחוּ דְּלָתוֹת הַהֵיכָל - פְּסוּלִין; שֶׁנֶּאֱמַר: פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד - בְּזִמְנָן שֶׁפְּתוּחָהּ. אֲפִלּוּ הָיוּ דְּלָתוֹתָיו מוֹנְפוֹת²⁴ - הָרִי זֶה כְּנֻעוֹל²⁵. אֲבָל הַפֶּרֶת שֶׁעָלִיו אֵינָהּ²⁶ פּוֹסְלֶת²⁷.

(23) זבחים נה: וכדעת רש"י (שם סא.), שדין זה אינו אלא בשלמים שכתוב בהם "פתח אהל מועד", ולא בשאר קרבנות. ומה שאמרו בתמיד פ"ג משנה ז: "לא היה שוחט השוחט עד ששומע קול שער הגדול שנפתח", אין זה אלא למצוה, ולא לעכב. ראה בתוספות מנחות צה. ד"ה מר אמר, וב'תוספות יום טוב' בתמיד שם. (24) סגורות ולא נעולות במנעול. (25) כן הוא בזבחים שם: "פשיטא מוגף כנעול דמי". (26) על פתח ההיכל, כמבואר פ"ז מהלכות כלי המקדש הלכה יז (אור שמח). (27) שם בזבחים בעיא שנפשטא: "וילון מאי, אמר ר' זירא הוא עצמו אין נעשה אלא כפתח פתוח", ופירשו רש"י ותוס' שם, שעשו הוילון לשם צניעות, שלא יסתכלו בהיכל בשעת שחיטה.

ו. הָעוֹלָה וְהָאֵשָׁם וְהַשְּׁלָמִים, בֵּין שֶׁל יָחִיד בֵּין שֶׁל צִבּוּר, זְרִיקַת דָּם שֶׁלִּשְׁתֵּן עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ שְׁוָה²⁸ לְעוֹלָם²⁹. וְכִיצַד הוּא עוֹשָׂה? כְּשֶׁלֹּקֶחַ הַפֶּהֶן הַדָּם בְּמִזְרֶק, וְזוֹרֵק מִמֶּנּוּ בְּמִזְרֶק³⁰ שְׁתֵּי זְרִיקוֹת עַל שְׁתֵּי זְוִיּוֹת הַמִּזְבֵּחַ³¹ בְּאֶלְכָסוֹן³² מִחֻצֵּי הַמִּזְבֵּחַ וּלְמִטָּה³³: עַל קֶרֶן מְזֻרְחִית צְפוֹנִית וְעַל קֶרֶן מְעֻרְבִית דְּרֹמִית³⁴. וּמִתְפֹּן כְּשֶׁיִּזְרֹק הַדָּם עַל הַקֶּרֶן שֶׁיֵּהִי הַדָּם מִקִּיף עַל הַזְוִיּוֹת כְּמִין גִּ"ם³⁵, כְּדִי שֶׁיִּמְצֵא הַדָּם שֶׁל שְׁתֵּי מִתְנֹת עַל אַרְבָּעָה כְּתָלֵי הַמִּזְבֵּחַ. לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בְּעוֹלָה וּבַשְּׁלָמִים סְבִיב³⁶. וְהוּא הַדִּין לְאֵשָׁם³⁷. וְשִׁירֵי הַדָּם נִשְׁפָּכִין³⁸ עַל הַיִּסוּד³⁹ הַדְּרֹמִי⁴⁰.

ז. הַחֲטָאוֹת הַנֶּאֱכָלוֹת⁴¹ - דִּמְנָן טַעוֹן אַרְבַּע מִתְנֹת עַל אַרְבַּע קֶרְנוֹת⁴² הַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן⁴³ מִחֻצֵּי מִזְבֵּחַ וּלְמַעְלָה⁴⁴, לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בָּה: עַל קֶרְנֵת הַמִּזְבֵּחַ⁴⁵. וְכִיצַד הוּא עוֹשָׂה? כְּשֶׁלֹּקֶחַ הַפֶּהֶן הַדָּם בְּמִזְרֶק, מוֹלִיכֵו אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ, וְטוֹבֵל אֶצְבְּעוֹ הַיְמָנִית הַסְּמוּכָה לַגּוֹדֵל בְּדָם⁴⁶, וְסוֹמֵךְ בְּאֶצְבְּעוֹ⁴⁷ הַגְּדוּלָּה מִפָּאָן וּבַגּוֹדֵל מִפָּאָן וּמִחֲטָא⁴⁸ וְיוֹרֵד כְּנֶגֶד חֻדָּה שֶׁל קֶרֶן עַד שֶׁיִּכְלָה כָּל הַדָּם שֶׁבְּאֶצְבְּעוֹ⁴⁹. וְכֵן הוּא עוֹשָׂה

(28) כן הוא בזבחים נג: (בעולה) נד: (לענין שלמי ציבור ואשמות), ונה. (לענין שלמי יחיד): "ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע". (29) כן בדפוס יומי (ר"מ) וויניציאה ועוד. בדפוסים החדשים: לעולה. (30) ראה להלן הלכה ט, כי "אין בכל הקרבנות קרבן שטעון הזיית דם באצבעו אלא חטאת בלבד". (31) זבחים נג: כשמואל וכתנא-קמא

- 1 **בְּכָל קָרָן וְקָרָן⁵⁰. וְאִם נָתַן סָמוּךְ לְקָרָן פְּאַמָּה אַחַת**
2 **מִקָּאָן אוֹ מִקָּאָן - כִּפְּרִי⁵¹.**
3 **בְּאֶצְבָּעוֹ אֶלָּא חֲטָאת בְּלִבָּד⁵⁵, שְׁנֹאמֵר בָּהּ: וְטָבֵל**
4 **אֶצְבָּעוֹ בְּדָם⁵⁶. וְצִרְיָה שִׁיהִיהָ שֵׁם דָּם כְּדִי טְבִילָה,**
5 **לֹא שִׁיטְפָג אֶצְבָּעוֹ מִדָּם⁵⁷.**

(55) אבל שאר הקרבנות זורק במזרק, ראה למעלה הלכה ו. (56) קיצר רבינו לשון הפסוק, שנאמר "וטבל הכהן את אצבעו בדם". ופסק זה בחטאת הפנימית, אבל בחטאת החיצונה, נאמר (שם, כה): "ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו ונתן", ואף בה ישנה טבילת אצבע, אלא שאינה מפגלת כמפורש בזבחים יד. (משנה למלך). (57) כלומר, נוסף למה שצריך שבעת קבלת הדם יקבל בכלי כדי הזייה (ראה למעלה פ"ד הלכה ח) – יש צורך שבעת ההזייה יהיה שם דם כדי טבילה, ואם בעת קבלת הדם קיבל כשיעור כדי הזייה, אינו רשאי לחלק את הדם אחר-כך לכמה כלים. ושיעור כדי הזייה, הוא שיהיה בכלי כמות דם שיוכל לטבול אצבעו, ולא שיהיה שם רק כמות שיוכל לקנח אצבעו בדפנות הכלי (משנה למלך). ולמדו דבר זה (בזבחים מ:): ממה שנאמר (שם) "וטבל" – "ולא מספג".

- 6 **י. וּמִזֵּין הוּא מִתְחִיל⁵⁸? עוֹלָה בִּפְכָשׁ⁵⁹ וּפּוּנָה**
7 **לִימִינוֹ⁶⁰ וּמִהֵלֶךְ עַל הַסּוֹבֵב⁶¹ וְנוֹתֵן בְּקָרָן דְּרוֹמִית**
8 **מִזְרְחִית תְּחִלָּה, וְאַחֵר כֶּף בְּקָרָן הַשְּׂנִיָּה הַסְּמוּכָה**
9 **לָהּ, שֶׁהִיא מִזְרְחִית צְפוֹנִית, וְאַחֵר כֶּף בְּקָרָן**
10 **שְׁלִישִׁית הַסְּמוּכָה לָהּ, שֶׁהִיא צְפוֹנִית מְעַרְבִית,**
11 **וְאַחֵר כֶּף בְּקָרָן רְבִיעִית הַסְּמוּכָה לָהּ, שֶׁהִיא מְעַרְבִית**
12 **דְּרוֹמִית. וְעַל יָסוֹד אוֹתָהּ הַקָּרָן שֶׁהִשְׁלִים בָּהּ**
13 **הַמִּתְנֹת הוּא שׁוֹפֵף שְׁנֵי הָדָם; שְׁנֹאמֵר: וְאֵת כָּל**
14 **הָדָם יִשְׁפֹךְ אֶל יָסוֹד מִזְבַּח הָעֹלָה⁶² - זֶה יָסוֹד**
15 **דְּרוֹמִי⁶³.**

(58) כלומר, על איזה קרן מזה ראשונה (משנה בזבחים נג.). (59) ראה למעלה בפ"ב מהלכות בית הבחירה הלכה יג, כי הכבש היה בנוי לדרומו של מזבח, וראה שם עוד בפ"א הלכה יז. (60) שהוא לצד מזרח. כי "כל פינות שאתה פונה, לא יהו אלא דרך ימין, שנאמר (יחזקאל מג, יז) ומעלותיהו פונות קדים" (זבחים סב:). (61) ראה למעלה שם הלכה ז. (62) בספר מוגה: "ואת כל דמה ישפוך אל יסוד המזבח". והוא בויקרא ד, ל בחטאת יחיד, וכן נכון, שהרי הפסוק שבספרים שלנו הוא בחטאות הפנימיות, ושם הוא שפך השיריים ליסוד מערבי, ראה להלן הלכה יא (כסף משנה). ובהר המוריה הגיה "ואת דמו ישפוך אל יסוד מזבח העולה" (שם, כה), הנאמר שם קודם, בחטאת נשיא. (63) במשנה זבחים שם. ובגמ' שם: "ת"ר, אל יסוד מזבח, זה יסוד דרומי וכו' ילמד ירידתו מן הכבש" (ממזבח העולה בחטאות הנאכלות) ליציאתו מן ההיכל (בחטאות הנשרפות שמזין הדם על מזבח הזהב), מה יציאתו מן ההיכל בסמוך לו (ששופך את הדם על יסוד המערבי של מזבח העולה שהוא פוגע בו תחילה בצאתו מן ההיכל, ראה להלן הלכה יא), אף ירידתו מן הכבש בסמוך לו (שהוא יסוד דרומי).

- 16 **י. א. כָּל הַחֲטָאוֹת הַנִּשְׂרָפוֹת⁶⁴ - דָּמָם נִכְנָס לְפָנִים**
17 **לְהִיכָל⁶⁵ וּמִזֵּין מִמֶּנּוּ שֵׁם פְּאֶשֶׁר מִפָּרֶשׁ בַּתּוֹרָה⁶⁶.**

(41) ראה למעלה פ"א הלכה טז. וראה להלן הלכות יא דין חטאות הנשרפות. (42) משנה שם נב: (43) שהוא מזבח העולה, שנאמר (שם, כה) "ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו ונתן על קרנות מזבח העולה". (44) קנים פ"א משנה א: "חטאת העוף נעשית למטן וחטאת בהמה למעלן וכו' ואם שינה וכו' פסול", ובברייתא (זבחים נג.) "דמים העליונים ניתנין מחוט הסקרא ולמעלה, התחתונים ניתנין מחוט הסקרא ולמטן, דברי רבי. רבי אלעזר ב"ר שמעון אומר וכו' בחטאת בהמה וכו' על גופה של קרן", ופסק רבינו כרבי, ולא כר' אלעזר ב"ר שמעון (כסף משנה). (45) בחטאות הנאכלות, נאמר "קרנות מזבח העולה". והיינו למעלה מחוט הסקרא, ראה למעלה. (46) ברייתא זבחים נג. "וטובל באצבעו הימנית (=של יד ימין) המיומנת שבימין, מן הדם שבמזרק". ובספרא ויקרא (דבורא דחובה פרשה ג הלכה ח) למדן כן בגזירה-שזה "נאמר כאן (ויקרא שם) "אצבעו", ונאמר להלן (במצורע – שם יד, טז) "אצבעו", מה אצבעו האמורה להלן, הימנית (שכן מפורש שם) המיומנת שבימין, אף אצבעו האמורה כאן, הימנית – המיומנת שבימין". (47) שם בברייתא: "וחומר בגודלו מלמעלה ובאצבעו קטנה מלמטה". ולפני רבינו היתה הנוסחא שם כבספרים אחרים שם, שהובאה ב'שיטה מקובצת' שם. ובתוספתא זבחים פ"ו (עמ' 448 19) "נותן גדול מכן וגדולה מכן", ורבינו גרס שם: "נותן גדול מכן וגדולה מכן" (תוספתא ראשונית שם). (וגדולה" היינו אצבע אמה שהיא הגדולה שבאצבעות). (48) "זריקת (דם) חטאת קרויה חיטוי, כמו הכהן המחטא אותה" (רש"י שם). (49) שם בברייתא. משום שנאמר (שם ד, כה) "ולקח וכו' ונתן", שנשמע מזה שיתן כל מה שלקח באצבעו (ראה בקרית ספר). (50) ברייתא שם. (51) בגמרא זבחים שם, נחלקו בזה האמוראים (אליבא דרבי, האומר כי דמים העליונים ניתנים מחוט הסקרא ולמעלה, ראה בהתחלת ההלכה כאן), חד אמר נותן אמה אילך ואמה אילך, וחד אמר מחטא יורד כנגד חודו של קרן, ואמרו שם כי אף הסובר "נותן אמה אילך ואמה אילך", אינו אלא בדיעבד, אבל לכתחילה מצוה בחודה, ופסק רבינו כמותו, וראה בכסף-משנה.

- 18 **ח. וְצִרְיָה לְטָבֵל אֶצְבָּעוֹ עַל כָּל קָרָן וְקָרָן⁵².**
19 **וּכְשֶׁנֹּאמֵר הַתִּנְיָה עַל הַקָּרָן - מִקָּנָה אֶצְבָּעוֹ בִּשְׁפַת**
20 **הַמִּזְרֵק⁵³, וְאַחֵר כֶּף טוֹבֵל פַּעַם שְׁנִיָּה; שְׁשִׁירֵי הָדָם**
21 **שֶׁבְּאֶצְבָּעוֹ פְּסוּלִין לְתֵן מִקֵּן עַל קָרָן אַחֶרֶת⁵⁴.**

(52) בספרא (ויקרא דבורא דחובה פרשה ג הלכה ח): "וטבל והזה, על כל הזייה טבילה", וראה זבחים צג: ומנחות ז: וברש"י שם. (53) זבחים שם: "אצבעו כמה מקנח. אמר אב"י, בשפת מזרק, כדכתיב (עזרא א, י) כפורי זהב". וראה למעלה פ"ד הלכה ח. (54) שם: "אמר רבי אלעזר, שיריים שבאצבעו פסולין".

- 22 **ט. אִין בְּכָל הַקָּרְבָּנוֹת קָרְבָּן שֶׁשְּׁעוֹן הִזִּית דָּם**

שמונה הזאות של דם הפר והשעיר שזמה על הפרוכת, הוא מזה כנגד הארון (ואף-על-פי שדברי הספרא הנ"ל הם בפר כהן משיח, לא הביא זאת רבינו אלא בפר ושעיר של יום הכיפורים, וראה בהר המוריה). וזהו מה שכתב כאן "ואם לא כיון", היינו שלא כיון לבין הבדים. וראה בקרית ספר כאן, ובחזון-איש להלן בפ"ד מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ב).

- 11 יג. פרים הנשפכים⁷⁴ ושעירים הנשפכים⁷⁵ - זורק דם
12 מפל אחד מהם שבע הזיות על הפרכת⁷⁶ המבדלת
13 בין הקדש ובין קדש הקדשים⁷⁷, וארבע הזיות על
14 ארבע קרנות מזבח הזהב⁷⁸.

(74) פר כהן משיח, ופר העלם דבר של ציבור. (75) שעירי עבודה-זרה. (76) שנאמר (ויקרא ד, ו בכהן המשיח) "וזהו מן הדם שבע פעמים לפני ה' את פני פרוכת הקודש", וכעין זה (שם, יז) בפר העלם דבר של ציבור. ושעירי עבודה-זרה נלמדו בספרא ויקרא (שם פרק ו הלכה ה) ממה שנאמר (שם, כה) "ועשה לפר כאשר עשה לפר החטאת", - "החטאת, לרבות שעירי עבודה-זרה", וראה להלן הלכה טז. (77) שם, ו: "את פני פרוכת הקודש". (78) שם, ז - זי.

- 15 יד. וכל הדמים הנתנין על מזבח הזהב⁷⁹, כשהוא
16 נכנס⁸⁰ - עומד בין המזבח למנורה⁸¹ והמזבח
17 לפניו⁸², ונותן על קרנות המזבח מבחוץ⁸³. מתחיל
18 מקרן מזרחית צפונית⁸⁴, לצפונית מערבית,
19 למערבית דרומית, לדרומית מזרחית.

(79) היינו פר ושעיר של יום הכיפורים (למעלה הלכה יב) ופרים הנשרפים ושעירים הנשרפים (למעלה הלכה יג), וראה להלן. (80) (כן הוא בתוספתא זבחים פ"ו (שם עמוד 488 10) לענין פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים: "כיון (כן הוא בכ"י ווין) - נספחות לתוספת ראשונים חלק ב עמוד 299) ששחט זורק דמן, נכנס ועמד בין מזבח הזהב למנורה, מזבח היה לפניו ממנו, טבל וזהו שבע פעמים כנגד בית קדשי הקדשים וכו' נתן על הקרן מכן וכן וכו'. אבל בפר ושעיר של יום הכיפורים לא שייך לומר "כשהוא נכנס", שהרי ההזאה על הפרוכת, שלפני ההזאה על הקרנות, היתה בעמדו בין המזבח ולפרוכת (יומא נח: וראה בפ"ד מהלכות עבודת יום הכיפורים הלכה ב, ובהר המוריה כאן בשם הפרייחדש שטעות-סופר שם בדברי רבינו), ואם כן ההזאה על קרנות המזבח היתה ביציאתו ולא בכניסתו. ומה שאמרו בתוספתא יומא פ"ב (צוקרמנדל פ"ג עמוד 185 23) "ונכנס בהיכל עד שנמצא בין מזבח הזהב למנורה וכו'" - שם המדובר על הכניסה הראשונה של הכהן הגדול להיכל ולקודש-הקדשים, עיין שם). (81) תוספתא שם. כלומר, בדרום, כי הרי המנורה היתה בדרום. ומכאן שדעת רבינו כסתם משנה ביומא נב: נג: ששתי הפרוכות שהיו (ראה בפ"ד מהלכות בית הבחירה הלכה ב) היתה החיצונה פרופה מן הדרום, ופנימית פרופה מן הצפון, וכניסתו היתה בדרום. (82) כלומר, הוא עומד בין המזבח למנורה, אבל כולו חוץ למזבח. כלומר, למזרחו, שכן נאמר ביום הכיפורים (שם טז, יח) "ויצא אל המזבח אשר לפני ה'", ודרשו חכמים (יומא

- 1 ושיעיר הדם שופכן על יסוד המערבי של מזבח
2 החיצון⁶⁷, שהוא פוגע בו תחלה בצאתו מן ההיכל.

(64) שהן שתיים ליחיד: פר כהן משיח ופרו של כהן גדול ביום הכיפורים, ושלוש לציבור: שעירי עבודה-זרה ושעיר יום הכיפורים הפנימי (זוגו של שעיר המשתלח), ופר העלם דבר של ציבור, ראה למעלה פ"א הלכה טז. (65) ראה למעלה פ"א מהלכות בית הבחירה הלכה ה. (66) ראה להלן הלכה יב והלכה יג. (67) משנה זבחים מז: ולמדו כן בגמרא (שם נא). ממה שנאמר (שם, יח) "אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אהל מועד", ובצד מערב הוא פוגע תחילה. ואילו בחטאות הפנימיות, לא נאמר "אשר פתח אהל מועד", ושם הוא שופך ליסוד דרומי, שבו הוא פוגע תחלה (למעלה הלכה י).

- 3 יב. והיכן מוין מדמן? וכמה מזה מהם? פר⁶⁸
4 ושעיר⁶⁹ של יום הכיפורים - דם כל אחד מהן טעון
5 שמונה הזיות על בין הבדים⁷⁰ ושמונה על הפרכת.
6 ומערב דם הפר והשעיר, ומזה משניהם ארבע
7 הזאות על ארבע קרנות מזבח הזהב שבהיכל, ושבע
8 הזיות על אמצעו של מזבח זה⁷¹, כמו שיתבאר
9 בהלכות עבודת יום הכיפורים⁷². ואם לא כן פהזיות
10 שפפנים⁷³ - כשרות.

~ נקודות משיחות קודש ~

"פר ושעיר של יום הכיפורים, דם כל אחד מהן טעון שמונה הזיות על בין הבדים, ושמונה על הפרוכת כו".

ויש לבאר דיוק המספר 'שמונה' בהזיות שבין הבדים ועל הפרוכת, התשובה ביו"כ צריכה להיות תשובה עילאה בתכלית שלימותה, ותשובה זו צריכה להיות מתוך שמחה דווקא כפס"ד אדה"ז בשו"ע "הלו בשק מחמת תשובה צריך לפשטו ביו"כ מפני שהוא יו"ט וצריך לכבדו בכסות נקיה", היינו שצום יו"כ אינו קשור עם ההנהגה של "קרעו בגדיכם" ולבוש "שק", אלא שצריך להיות מתוך שמחה. ענין זה קשור למתן-תורה שביו"כ "יום שניתנו בו לוחות אחרונות" כי תשובה עילאה ענינה תורה, ובתורה נאמר "פקודי ה' ישירים משמחי לב" ענין של שמחה. וזה שמדייק במספר 'שמונה' בהזאות של יו"כ, כי המספר שמונה מורה על תשובה עילאה שהיא בספירת הבינה, וספירת הבינה ענינה "אם הבנים שמחה" - עניין השמחה, ובנוסף בינה היא "רחובות הנהר" המשכת הגילוי ד'עתיקא קדישא' למטה באופן של הרחבה.

(על"פ יין מלכות' ספר עבודה סימן 12)

(68) כלומר, פר של כהן גדול. (69) זוגו של המשתלח. (70) בדי הארון, ראה בפ"ד מהלכות עבודת יוהכ"פ ה"ב. (71) בצד הדרום (שם). (72) שם. (73) מנחות כז: (יתכן, כי כוונתו למה שאמרו בספרא פ' ויקרא (דבורא דחובה פרשה ה הלכה י) "לפני ה' - מלמד שהוא מכוון כנגד הבדים". וזהו מה שכתב בהלכות עבודת יום הכיפורים שם,

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שישי י"ב שבט – ספר עבודה – הל' מעשה הקרבנות רט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ראה למעלה שם. וראה במשנה-למלך אם צריכים לכתחילה כהן משיח. (93) ראה להלן פ"ז הלכות ג-ד. (94) לטמא בגדיו, ראה בפ"ה מהלכות פרה אדומה הלכה ד. ומה שנראה מדברי רבינו שלמים שעירי עבודה-זרה מפר העלם דבר, צריך עיון, שהרי בפר העלם דבר לא נאמרה טומאה, וכולם למדנו מפר ושעיר של יום הכיפורים (ראה בזבחים פג. ובספרא פ' אחרי פרשה ט הלכה ד, ובהר המוריה).

יז. הבכור⁹⁵ והמעשר והפסח - דם כל אחד מהן טעון מתנה אחת, בשפיכה⁹⁶ כנגד היסוד⁹⁷, באי זו ריח שירצה משלש זויות המזבח. שהרי קרן מזרחית דרומית לא היה לה יסוד⁹⁸, כמו שבארנו⁹⁹. ומניין שאינן טעונין אלא מתנה אחת? שהרי נאמר בפסוק: ואת דמם¹⁰⁰ תזרק על המזבח. מפי השמועה למדנו¹⁰¹, שהוא הדין במעשר ובפסח שנותן דמן מתנה אחת בפסח.

(95) זבחים נו: במשנה. (96) ע"י המזרק בסמוך למזבח ולא מרחוק. וראה גם בפ"א מהלכות קרבן פסח ה"ו. (97) תוספתא זבחים פ"ו: "הבכור והמעשר והפסח שופכן שפיכה אחת כנגד היסוד, שפכן שלא כנגד היסוד, הרי אלו פסולי", וראה גם זבחים נו: במשנה, וראה לח"מ כאן. (98) מדות פ"ג משנה א. (99) בפ"ב מהלכות בית הבחירה ה"י. (100) צ"ל "את" בלא וי"ו, ואמרו בספרי (פרשת קרח פסקא קיח) "את דמם תזרוק על המזבח, מתנה אחת". (101) בספרי שם: "רבי יאשיה אומר, קדש הם (הנאמר אצל בכור, במדבר שם) למה נאמר, להביא את המעשר ואת הפסח שיטענו שפיכה אחת שלא שמענו להם בכל התורה. ר' יצחק אומר אינו צריך, שהרי כבר נאמר (דברים יב, כז) ודם זבחיך ישפך, להביא את המעשר ואת הפסח שיטענו שפיכה אחת" (וראה גם ספרי ראה פיסקא עח). וראה זבחים לו. פסחים סד, וראה לח"מ כאן.

יח. כל הזבחים מקטירין אמריהן על גבי המזבח אחר שזרקין הדם תחלה¹⁰². וכל הזבחים מפשיטין אותן¹⁰³ ואחר כך מוציאת את אמריהן¹⁰⁴, ואין מפשיטין אותן עד שיתזרק הדם¹⁰⁵. חוץ מחטאות הנשרפות¹⁰⁶, שאין מפשיטין אותם כלל; שנאמר: את עורם ואת בשרם¹⁰⁷. נמצאת אומר: זורק תחלה ואחר כך מפשיט, וקורע¹⁰⁸ ומוציא האמורין ומקטיר.

(102) שכולם כתוב זריקה קודם, ואחרי כן כתוב הקטרה, וכמו שכתוב אצל בכור (במדבר שם) "את דמם תזרוק על המזבח ואת חלבם תקטיר" (ראה קרית ספר כאן). (103) את העור. (104) כמו שנאמר (ויקרא א, ו) "והפשיט את העולה ונתח אותה לנתחיה" (ראה קרית ספר). (105) בזבחים קג: "נתבאר דכו"ע מודו דאין הפשט קודם זריקה, וכתב רש"י מפני שאסור לשהות הדם כ"כ, ובסוף הלכות פסולי המוקדשין (פי"ט ה"ט) כתב רבינו, זבח שהופשט קודם זריקה אינו פוסל" (כסף משנה), ובקריית ספר כאן כתב, משום שנאמר (שם, ה) "וזרקו את הדם על

נח: "ויצא אל המזבח, עד דנפיק מכוליה מזבח", וכמו כן בפריש הנשרפים ושעירים הנשרפים, למדו ממה שנאמר (שם ד, ז) "מזבח קטורת הסמים לפני ה'" "מזבח לפני ה'", ואין כהן לפני ה'. הא כיצד, עומד חוץ למזבח ומזה" (יומא שם). (83) תוספתא זבחים שם: "נתן על הקרן מכן ומכן כשרה, מן הקרן ולפנים פסול". (84) כסתם משנה, ביומא שם. וסובר רבינו כי גם למי שסובר שתי פרוכות היו, והחיצונה פרופה מן הדרום, צריך להתחיל מקרן מזרחית צפונית, שהרי מקרן מערבית דרומית שבה פוגע תחלה, ביציאתו ביום הכיפורים, אינו מתחיל, משום שנאמר "ויצא אל המזבח" כנ"ל, ובדרומית מזרחית גם אינו מתחיל, שאם-כן נמצא שקרן מערבית דרומית תהיה האחרונה מכולן, ולפיכך התחיל ממזרחית צפונית, באופן שקרן מערבית דרומית תהיה לפני הקרן האחרונה (הר המוריה). ובפריש הנשרפים ושעירים הנשרפים, שאינו יוצא מבפנים, אלא נכנס מבחוץ – בוודאי שצריך להתחיל ממזרחית צפונית, שהיא בימינו.

1 טו. פר כהן משיח הפא על כל המצות⁸⁵ - כהן המשיח עצמו מקבל דמו ומניח⁸⁶ מפתנים⁸⁷.
3 ואם קבל והזה כהן הדיוט - פשר⁸⁸.

(85) בויקרא ד, ג: "אם הכהן המשיח יחטא וגו' והקריב וגו' פר בן בקר תמים לה' לחטאת". ודין פר העלם דבר של ציבור, כדין פר כהן משיח, ראה משנה-למלך. (86) שנאמר (שם, ה"ו) "ולקח הכהן המשיח מדם הפר, והביא אותו אל אהל מועד וטבל הכהן את אצבעו בדם והזה וגו' לפני ה' את פני פרוכת הקודש" (ראה ספרא המובא בסמוך). (87) הזיות שעל המזבח הפנימי. (ונראה ששפיכת שיריים ליסוד המזבח החיצון) (למעלה הלכה יא), אינה צריכה אף לכתחלה לכהן משיח. (88) בספרא פ' ויקרא (דבורא דחובה פרשה ג הלכה ו): "ולקח הכהן המשיח, אין לי אלא המשוש בשמן המשחה, מרובה בגדים מנין. תלמוד-לומר הכהן, אם סופינו לרבות כהן אחר, מה תלמוד-לומר ולקח כהן המשיח, אלא מצוה שיקבל כהן משיח, ואם קבל כהן אחר (בילקוט שמעוני שם העתיק: "הדיוט") עבודתו כשרה".

4 טז. שעירי עבודה זרה⁸⁹, והן שעירין הנשרפין, לא נתפרש בהן בתורה⁹⁰ כיצד נותן דמן וליהיבן הוא נותן. אלא לפי שהן חטאת הקהל - דינן כדין פר העלם, שהוא חטאת הקהל, לכל האמור בו⁹¹:
8 למתן דמים⁹², ולשרפה⁹³, ולטמא את השורף⁹⁴.

(89) ראה למעלה פ"א הלכה טז. (90) במדבר טו, כב – כו. (91) ספרא שם פרק ו הלכה י והלכה ה, ממה שנאמר (ויקרא ד, כ"א) "ועשה לפר כאשר עשר לפר החטאת" – "החטאת לרבות שעירי עבודה-זרה" (למתן דמים, ראה למעלה הלכה יג). "ושרף אותו כאשר שרף את הפר הראשון, חטאת הקהל הוא" – "או אינו אלא פר ישרף, ואין שעירי עבודה-זרה נשרפים, תלמוד-לומר חטאת הקהל, בנין אב לכל חטאות הקהל, שישרפו". וראה בזבחים מא. (92) שזורק שבע הזיות על הפרוכת, וארבע הזיות על ארבע קרנות המזבח,

11 **כא. המתפיש עולתו לבדק הפית¹²⁰, וכן המקדיש**
 12 **נכסיו והיו בהן זכרים, שדינן שיקרבו עולות¹²¹ -**
 13 **אין עורותיהן לפניהם; שנאמר: עלת איש - פרט**
 14 **לעולת הקדש¹²². אלא ימקרו העורות ויפלו לבדק**
 15 **הפית¹²³. אחד עולת איש או אשה¹²⁴ או עובד**
 16 **בזבחים¹²⁵ או עבד עורותיהן לפניהם, לא נאמר**
 17 **'איש' אלא להוציא ההקדש.**

(120) כלומר, מקדיש עולה לבדק הבית ולא למזבח.
 (121) כר' יהושע בשקלים פ"ד מ"ד: "המקדיש נכסיו, והיה בהן בהמה ראויה על גבי מזבח, זכרים ונקבות, רבי אליעזר אומר זכרים ימכרו לצרכי עולות וכו'. רבי יהושע אומר זכרים עצמן יקרבו עולות וכו'". ורבינו סותר עצמו, שפסק בפרק ה מהלכות ערכין הלכה ז כר"א, וראה לחם-משנה כאן. (122) זבחים קג. "ת"ר, עולת איש, פרט לעולת הקדש, דברי ר' יהודה וכו', מאי פרט להקדש וכו'. רבי אייבו א"ר ינאי, פרט למתפיש עולה לבדק הבית וכו'. אלא מר, במאי מוקים לה (להא דתני לעיל, פרט לעולת הקדש, רש"י) א"ל מוקמינא לה במקדיש נכסיו, וזכרי יהושע וכו'". (123) שם בגמ': "הני מילי בשר, אבל עור תפיס וכו' ואפילו לר' יהושע דאמר אדם חולק הקדישו, הני מילי בשר, אבל עור תפיס (לבדק הבית כשאר נכסיו שלו, רש"י)". (124) משנה שם: "אחד עולת האיש ואחד עולת האשה, עורותיהן לכהנים". (125) בגמ' שם: "ת"ר, עולת איש (ויקרא ז, ח), אין לי אלא עולת איש, עולות גרים נשים ועבדים מנין, תלמוד-לומר (שם) עור העולה, ריבה". ונוסחת רבינו שם: "גוים", במקום "גרים", ראה בהגהה בגמרא שם. וכתב הכסף-משנה כי נוסחת רבינו נראית נכונה, שהרי לנוסחא שלפנינו קשה, היאך יעלה על הדעת לחלק בין גר לישראל.

יום ש"ק י"ג שבט ה'תשע"ט

פרק נשיי

(1) יבאר בו מצות עשיית העולה, וכיצד הם מעשה.

18 **א. מצות עשה לעשות העולה² כמשפטה הפתובה³**
 19 **בתורה. וכיצד מעשה העולה? שוחט וזורק הדם**
 20 **כמו שבארנו⁴, ומפשיט ומנתח⁵ ומקטיר כל הנתחים**
 21 **על גבי המזבח; שנאמר: והקטיר הפהן את הכל**
 22 **המזבחה.**

(2) שנאמר (ויקרא א, ג"ד) "אדם כי יקריב מכם וגו' אם עולה קרבנו וגו'", ועוד נאמר (שם ט, טז) "ויקרב את העולה ויעשה כמשפט". וראה ב'ספר המצוות' (עשה סג).
 (3) "הכתוב". וכן הוא בדפוס רומי. (4) למעלה פ"ה ה"א-ג לענין שחיטה, ושם ה"ו לענין זריקה. (5) כלומר, מפשיט את העור ואחר-כך מנתח את העולה לנתחיה, שנאמר (שם א, ו) "והפשיט את העולה ונתח אותה לנתחיה", ועי' בזבחים נג, ב - במשנה. וראה להלן ה"ה-ט, כיצד מנתחין את העולה.

23 **ב. צמר שבראשי כבשים⁶ ושער שבזקן התישים,**

המזבח", ואחר-כך נאמר (שם, ו) "והפשיט את העולה". (106) בבית הדרן מחוץ לירושלים. (107) הכוונה למה שכתוב "ושרפו באש את עורותם ואת בשרם ואת פרשם", כלומר, ילפינן פר ושעיר יוה"כ מפרו של כהן משיח. וכן אמרו בברייתא בזבחים נ. "רבי אומר, נאמר כאן (בפר ושעיר של יום הכיפורים) עור ובשר ופרש, ונאמר להלן (אצל פר כהן משיח, ויקרא ד, יא) עור ובשר ופרש, מה להלן ע"י ניתוח שלא בהפשט (בתו"כ ויקרא חובה רפ"ה: "ואת עור הפר ואת כל בשרו על ראשו ועל כרעיו וקרבו ופרשו והוציא וכו'. מלמד שהוא מוציא כולו כשהוא שלם, יכול יוציאנו שלם וישרפנו שלם, ת"ל ראשו וכרעיו, מה ראשו וכרעיו האמורים להלן ע"י ניתוח, אף כאן ע"י ניתוח. אי מה ראשו וכרעיו האמורים להלן ע"י הפשט, אף כאן ע"י הפשט, ת"ל וקרבו ופרשו) אף כאן ע"י ניתוח שלא בהפשט" (ראה הר המוריה כאן). (108) לבטנו, ראה פ"א מהלכות קרבן פסח הלכה ו.

1 **יט. כל עורות קדשי הקדשים - לפניהם¹⁰⁹, בין**
 2 **בקרבת צבור בין בקרבת יחיד; שנאמר: עור**
 3 **העלה אשר הקריב¹¹⁰. אבל עורות קדשים קלים -**
 4 **לבעלים¹¹¹. וכל עולה שלא זכה המזבח בפשה¹¹²**
 5 **- לא זכו הפניהם בעורה¹¹³; שנאמר: עלת איש -**
 6 **עולה שעלתה לאיש¹¹⁴.**

(109) משנה זבחים קג. (110) לכהן יהיה. כלימודו של התנא-קמא בברייתא שם: "עור העולה, אין לי אלא עור העולה, עורות קדשי קדשים מנין, ת"ל "עור העולה אשר הקריב". אבל ר' ישמעאל, וכן במשנה שם למדים זאת מקל-וחומר, ומה אם אלו שלא זכו (כהנים) בבשרו זכו בעורה, קדשי קדשים שזכו בבשרה (=חטאות ואשמות לכהנים) אינו דין שיזכו בעורה". (111) במשנה שם, ונתמעטו בברייתא שם, "יכול שאני מרבה אף קדשים קלים, ת"ל עולה. מה עולה קדשי קדשים, אף כל קדשי קדשים". (112) "כגון שאירע בה פסול קודם זריקה, שלא היתה לה שעת היתר למזבח" (רש"י זבחים שם). (113) שם במשנה. (114) שם. "רוצה לומר שעלתה לגבי מזבח" (רבינו בפי"ה מ"שם).

7 **כ. כל קדשי הקדשים שארע בהן פסול קדם**
 8 **הפשטן - אין עורותיהן לפניהם¹¹⁵; לאחר הפשטן**
 9 **- עורן לפניהם¹¹⁶. וכל העורות מחלקין אותן אנשי**
 10 **משמר¹¹⁷ ביניהן¹¹⁸ מערב שבת לערב שבת¹¹⁹.**

(115) משנה שם קג: אלא העור כבשר וישרף הכל (ראה פי"ט מהלכות פסולי המוקדשין ה"ט). (116) שם במשנה. הואיל והופשט קודם הפסול, כבר זכו בהן הכהנים. (117) ראה פ"ד מהלכות כלי המקדש ה"ג. (118) ראה שם הלכה כא. (119) תוספתא זבחים פי"א, ומנחות פי"א: "בראשונה היו מכניסין עורות קדשים ללשכת בית הפרוה, והיו מחלקין אותן בערבין לכל בית אב שבאותו היום, והיו גדולי כהונה (=בעלי זרוע, פסחים נז). באים נוטלים אותם בזרוע, התקינו שיהיו מחלקים אותם בערבי שבתות לכל משמר ומשמר".

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ש"ק י"ג שבט – ספר עבודה – הל' מעשה הקרבנות ריא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

הרי זה כמו אפר, ונעשתה מצוות, ואין צורך להחזיר אפילו קודם חצות. אבל אם יש בהם ממש, הרי לא נעשתה מצוות עדיין, וצריך להחזיר אפילו לאחר חצות, שהרי הוא אומר: "על מוקדה על המזבח כל הלילה". (21) בגמרא (שם): "לא צריכא, בשרירי", ומפרש רש"י: "קשים שנתקשו מחמת האש (שליחכה האש כל לחותן ושלטה בכולן אלא שלא נעשו פחם – 'שיטה מקובצת'), אלא כעצים יבשים הם מתוכם". (22) כלומר, יבשו פני הבשר למעלה. (23) שם בגמרא: "אמר רבי יוחנן, ממשמע שנאמר כל הלילה (=) היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבוקר) איני יודע שעד הבוקר, מה תלמוד-לומר עד הבוקר, תן בוקר לבקר של לילה" (כלומר, להקדים את הבוקר).

- ד. כְּשֶׁמִנְתַּח 24 אֵיבָרֵי הָעוֹלָה, מוֹלִיכִין אֶת כָּל הַנֶּתְחִים לִכְבֹּשׁ 25 וּמוֹלְחִין אוֹתָם שָׁם 26. וְאַחֵר כֶּף מַעֲלִין כָּל הָאֵיבָרִים לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ 27. וּמִסִּיר גִּיד הַנֶּשֶׁה בְּרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ וּמְשִׁיכּוֹ עַל גְּבִי הַדֶּשֶׁן שְׂבָאֲמָצַע הַמִּזְבֵּחַ 28. וְזוֹרֵק כָּל הָאֵיבָרִים עַל הָאֵשׁ 29, שְׂנֵאֲמָר: הַבֶּשֶׂר וְהָדָם - כֹּשֶׁם שֶׁהֵדָם בְּזִיקָה 30, כֶּף כָּל הַבֶּשֶׂר בְּזִיקָה 31. וְאַחֵר שְׂזוֹרְקֵן חוּזֵר וְעוֹרֵף אוֹתָן עַל הָאֵשׁ 32, שְׂנֵאֲמָר: וְעוֹרֵף הַכֶּהֶן אֹתָם. וְאֵיבָרִים שְׂצֵלָאן וְאַחֵר כֶּף הָעֶלֶן לְמִזְבֵּחַ - אֵין בָּהֶם מָשׁוּם 33. יָרִיחַ נִיחּוּחַ 33.

(24) כלומר, כשגמר לנתח. (25) משנה, יומא כה, א: "הפיס השני מי שוחט וכו' ומי מעלה אברים לכבש", וכן הוא במשנה תמיד לא, ב: "הלכו ונתנום מחצי הכבש ולמטה במערבו". וראה להלן ה"יח: "בכמה מוליכין את האברים לכבש". וגם בפ"ד מהל' תמידין ומוספין ה"ו. (26) במס' תמיד, שם: "הלכו ונתנום מחצי הכבש וכו' ומלחום", וכן בתוספתא מנחות פ"ו (מובאת במנחות כא:): "בשלשה מקומות המלח נתונה, בלשכת המלח ועל גבי הכבש ובראשו של מזבח וכו', על גבי הכבש ששם מולחים את האברים וכו'". וראה גם בפ"ה מהל' איסורי מזבח ה"ג. מקור הדבר, במה שכתוב (ויקרא ב, יג) "על כל קרבן תקריב מלח". וראה בהל' איסורי מזבח שם ה"א. (27) משנה, יומא כו, א: "הפיס וכו' הרביעי מי מעלה אברים מן הכבש למזבח". וכן במשנה תמיד לב, ב: "אמר להם הממונה וכו' בואו והפיסו, מי מעלה אברים מן הכבש למזבח". ובבבלי כל העלאה על גבי המזבח היתה דרך זריקה, כמו שכתב רבינו בפ"ב מהל' בית הבחירה ה"ג: "ואזיר מעט היה מפסיק בין הכבש למזבח כדי ליתן האיברים בזריקה" (מרכבת המשנה), וראה גם 'משנה למלך' כאן. (28) דברי רב הונא בחולין צ, ב: "גיד הנשה של עולה חולצו לתפוח" הוא "האפר הצבור באמצע המזבח" (פירוש המשנה, תמיד פ"ב מ"ב). ולמדו זאת (חולין שם) ממה שנאמר (יחזקאל מה, טו) ממשקה ישראל למנחה ולעולה "מן המותר לישראל" (וגיד הנשה אסור לישראל, ולכן אינו מקטירו). ושאלו (שם בבבלי תא) "ומאחר שחולצו למה מעלהו, משום שנאמר (מלאכי א, ח) הקריבחו נא לפחתך" (וגנאי הוא להביא ירך מפורעת למזבח, ולכך מעלהו כשהירך שלם, ועל המזבח חולצו ומשליכו לדשן,

- וְהַעֲצָמוֹת וְהַגִּידִים וְהַקְרָנִים וְהַטְלָפִים 7: בְּזֶמֶן שֶׁהֵן מַחְבְּרִין 8 - מִקְטִירִין אֶת הַכֹּל, וְאֵם פָּרְשָׁן 10 - לֹא יַעֲלוּ 11; שְׂנֵאֲמָר: עַל־תֵּךְ הַבֶּשֶׂר וְהָדָם 12. וְכָלִין 13 שְׂפָקְעוּ 14 מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ 15 - לֹא יַחְזִיר 16. וְכֵן גַּחֲלַת 17 שְׂפָקְעָה מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ - לֹא יַחְזִיר 5.

(6) זבחים פה, ב - במשנה. וברש"י שם: "שהראש אינו בכלל הפשט, וקרב עם עורו כדאמר בשחיטת חולין (כז): אין לי אלא נתחים, שישנן בכלל הפשטה וישנן בכלל הקטרה, מנין לרבות את הראש שכבר הותז בשחיטה, שאף-על-פי שאינו בהפשטה, ישנו בהקטרה וכו', ויש צמר בגובה ערפו אצל ראשו". (7) הפרסות. (8) לבשר חיבור טבעי. (9) משנה, זבחים שם, שנאמר (שם, ט) "והקטיר הכהן את הכל המזבחה", לרבות כל אלו. (10) כלומר, ניתקו מהבשר ואינם מחוברים אליו. (11) שם במשנה. ואף אם עלו - ירדו (פ"ג מהל' פסולי המוקדשין ה"טז). (12) הרי שרק בשר ודם מקטיר, ולא דבר אחר (משנה, שם). ומה שנאמר "והקטיר הכהן את הכל", שנשמע מזה, שמקטיר הכל - שם מדובר במחוברין, אבל אם אינם מחוברים - אינו מקטיר (ברייטא שם פו). (13) משנה, שם פו, א. והיינו בין אלה, שדינים "אם עלו לא ירדו", ובין אלה המחוברים שדינים לעלות כנ"ל (רש"י, שם). (14) עפו. "כמו שאנו רואים במוקדי האש שכל דבר שיש בתוכו לחות, הוא עף מן האש כשמתחיל אותו לחות להתנועע ולצאת" (רבינו בפירוש המשנה, שם). (15) לארץ. אבל אם פקעו על המזבח עצמו - יחזיר, וכמו כן אצל גחלת (מעילה ט:). (16) משנה, שם פו, א. וכן בבבלי תא שם בדברי תנא-קמא של רבי, הממעט ממה שנאמר (שם): "ועשית עולותיך הבשר והדם, לומר לך עיכולי עולה אתה מחזיר, ואי אתה מחזיר עיכולי גידין ועצמות". אבל צריך עיון, הרי רבי דורש מהפסוק הנ"ל שאם פירשו, אפילו הם בראש המזבח - ירדו, ורבינו פסק כמותו (להלן פ"ג מהל' פסולי המוקדשין ה"טז), ואם כן היאך אפשר ללמוד מזה שגם במחוברים, אם פקעו לא יחזיר. וראה ברש"י שם שפירש "לא יחזיר" "אין צריך להחזיר", ועיי"ש ב'תוספות'. ורבינו העתיק לשון המשנה כצורתה, מבלי לבאר דעתו בזה. (17) גם זה, במשנה שם.

- ג. אֵיבָרִים 18 שְׂפָקְעוּ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ: אֵם יֵשׁ בֵּהֶן מָמֵשׁ, אֶפְלוּ פָקְעוּ אַחֵר חֲצוֹת הַלַּיְלָה 19 - יַחְזִיר, שְׂנֵאֲמָר: עַל מוֹקְדָה עַל הַמִּזְבֵּחַ כָּל הַלַּיְלָה; וְאֵם אֵין בָּהֶם מָמֵשׁ, אֶפְלוּ פָקְעוּ קִדְּם חֲצוֹת - לֹא יַחְזִיר 20. נִתְחַרֵף הַבֶּשֶׂר 21 וְיָבֵשׁ עָלֵיהֶן 22 פְּעֵץ וּפָקְעוּ: קִדְּם חֲצוֹת - יַחְזִיר, אַחֵר חֲצוֹת - לֹא יַחְזִיר 23.

(18) משנה וגמרא, שם. (19) באופן שלענין נתחך הבשר יובש, יש הבדל בין קודם חצות לבין אחר חצות (ראה להלן). (20) שם במשנה: "איברים שפקעו מעל גבי המזבח קודם חצות יחזיר וכו', לאחר חצות לא יחזיר", ובגמרא שם אמרו: "אי דאית בהו ממש, אפילו לאחר חצות נמי. אי דלית בהו ממש, אפילו קודם חצות נמי לא. לא צריכא, בשרירי". וביאור הדברים הוא, שאם אין בהם ממש,

נחתים ראש וכרעיים, יש ללמוד שהראש והכרעיים אינם בכלל נחתים, ולפיכך הם נחתכים לפני גמר ההפשט (ה' המוריה' בשם הגר"א). (40) "רגלי הבהמה, ועל שם כריעה נקראים כרעים" (המפרש), ורוצה לומר שחותך ארבע הרגלים (רא"ש ומפרש), עד הארכובה (רא"ש). ומשום כך צריך לפרש מה שכתב קודם אלא נוקבו ותולה בו, "ר"ל שנוקבו למעלה מהכרעיים, במקום צומת הגידין, שאי אפשר לתלותו ברגליו ממש, שהרי צריך לחתכם עד הכרעיים בעוד שאר הבהמה נשארת תלויה בעמוד" (תפארת ישראל'). (41) שם. כלומר, לא לזה שקיבל הראש. (42) שם במשנה: "מירק (= גמר) את ההפשט". (43) שם במשנה. שכשהשה צמאה, גונחת בשעת השחיטה, וממשכת את הדם מבית השחיטה, והוא הדם הקרוש הנמצא בלב, ודינו כדם שנשפך ולא נתקבל בכלי שפסול למזבח (ראה להלן פ"א מהל' פסולי המוקדשין הכ"ה) – הרא"ש שם. וקריעת הלב היתה דרך בית השחיטה שתוחב ידו עד שמגיע ללב וקורעו ופותחו בעודו מחובר, ואין הכוונה כאן שקרע הלב ממקום חיבורו, שהרי עדיין הבהמה סגורה והיא לפני הקריעה דלהלן, שהרי להלן אמר רבינו: "ואח"כ קורע את הבהמה עד שיגלו את המעינים" (תפארת ישראל', ודלא כהרא"ש). (44) כלומר, חותך שתי הרגלים הקדמיות מן הארכובה עד לכתפיים, שהרי עד לארכובה כבר חתך לפני כן, ראה למעלה "וחותך את הכרעיים". ומשום שהידים סמוכות למקום הלב, חותכן מיד אחר שקרע הלב, לפי שאין מעבירין על המצוות (הראב"ד תמיד, שם). והמפרש שם כתב: משום שעדיין כובד הבהמה ברגלים והבהמה נתלית, משום כך אין חותך את הרגל הימני לפני שחתך את הידים. (45) "מפני שהקרנן תלוי ונתעסק בו מלמטה אצל החזה והראש, שייך למיתני לשון "עלה", שהוא מגביה ידו כלפי הרגל לחתכו, ויתכן גם שכשהיה צריך להתעסק ברגלים היה עולה גבי מעלה" (הראב"ד, שם). והיינו הרגל האחורית מימין, מן הארכובה ולמעלה עד החיבור בגוף, אבל מן הארכובה ולמטה כבד חתך לפני כן, ראה מה שכתב למעלה: "וחותך את הכרעיים". (46) שם במשנה: "ועלה לרגל הימנית חתכה ונתנה למי שזכה בה, וב' ביצים עמה" (שהרי העולה בא לזכר), ולהלן שם במשנה: "נמצאו כולם עומדים בשורה והאברים בידם, הראשון בראש וברגל וכו' הראש בימניו, ורגל הימנית בשמאלו", ועדיין הבהמה נשארת תלויה ברגל שמאל. (47) שם במשנה. "ובדין הוא שהיה לו להתעסק בשני רגלי הכבש שהם מבחוץ ואח"כ לקרוע ולהתעסק בפנים, אבל אם היה חותך שני רגליו לא היה יכול לתלות, ולפיכך על-כרחך היה מניח רגל אחת מלחתוך שבה היה תלוי ואח"כ קורע" (ראב"ד). (48) "חלב שעל הקרב" (רא"ש). (49) שם במשנה. והיינו: "לכסות לכלוך מדם השחיטה, ודרש לה מקרא בפ"ב דחולין (כו). דכתיב (ויקרא א, יב) "את ראשו ואת פדרו וערך" (רא"ש). "וזהו דרך כבוד של מעלה" (חולין, שם), שהרי כשהיה נושא את הראש היה הופך בית השחיטה למעלה, ראה להלן הי"א, ולכלוכו הוא גנאי. (50) המעינים. (51) שם במשנה.

ראה רש"י שם). (29) זבחים קד, א. כרבי אליעזר, שבוה גם רבי יהושע לא חולק עליו, וגם רבי שמעון סובר כמותו (שם סב:). וראה ב'לחם משנה'. (30) זבחים, שם. שהרי ברם נאמר מפורש כמה פעמים בתורה "וזרקו", שהוא עומד בארץ וזורק הדם למזבח. (31) שאויר מעט היה מפסיק בין הכבש למזבח, כדי ליתן האיברים למזבח בזריקה (למעלה פ"ב מהל' בית הבחירה הי"ג). (32) ב'ספרא' (ויקרא, דיבורא דנדבה פ"ד הי"ב) "ועשית עולותיך הבשר והדם וכו' אף הבשר בזריקה. יכול יהא זורק ורובג (= "פירוש שיתן אחד על אחד כמו מרבג של אבנים" – "ערוך" ערך רבג), תלמוד-לומר וערך הכהן אותם, הא כיצד, זורק ועורך". ולדעת רבינו, כן הוא פירוש: שלא יעריך בעת שזורק מרחוק, אלא זורק ואח"כ עומד ליד המערכה ועורך. ועי' תוספתא זבחים פ"ד (עמ' 485). (33) זבחים מו, ב. מימרא של רב. וראה למעלה פ"ד הי"א.

1 ה. פִּיצֵד מִנְתָּחִין אֶת הָעוֹלָה? לֹא הִיָּה³⁴ שׁוֹבֵר אֶת
2 הָרֶגֶל³⁵, אֲלֵא נֹקְבוּ וְתוֹלָה בּוֹ וּמִפְשִׁיט³⁶. וְאִם הִיָּה
3 שׁוֹר - מִפְשִׁיטוּ בְּלִי תִּלְיָה³⁷. וּמִפְשִׁיט עַד שֶׁהוּא
4 מְגִיעַ לְחִזָּה³⁸. הִגִּיעַ לְחִזָּה, חוֹתֵךְ אֶת הָרֹאשׁ³⁹ וְנוֹתְנוֹ
5 לְכֹהֵן. וְחוֹתֵךְ אֶת הַכְּרָעִים⁴⁰ וְנוֹתְנָן לְאַחֵר⁴¹, וּמִשְׁלִים
6 אֶת הַהֶפְשֵׁט⁴². וְקוֹרֵעַ אֶת הַלֵּב וּמוֹצִיָּא אֶת דָּמוֹ⁴³.
7 וְחוֹתֵךְ אֶת הַיָּדִים וְנוֹתְנָן לְאַחֵר⁴⁴. עֲלָה לְרֶגֶל יְמִינִי⁴⁵
8 - חוֹתְכוֹ וְנוֹתְנוֹ לְמִי שֶׁזָּכָה בְּרֹאשׁ, וּשְׁתֵּי בִיצִים
9 עִמָּה⁴⁶. וְאַחֵר כָּפֹךְ קוֹרֵעַ אֶת הַבְּהֵמָה עַד שֶׁיִּגְלוּ
10 הַמַּעֲיִנִים⁴⁷, וְנוֹטֵל אֶת הַפֶּדֶר⁴⁸ וְנוֹתְנוֹ עַל הָרֹאשׁ
11 מִלְּמַעְלָה עַל בֵּית הַשְּׁחִיטָה⁴⁹, וְנוֹטֵל אֶת הַקְּרָבִים⁵⁰
12 וְנוֹתְנָן לְאַחֵר⁵¹.

(34) תמיד פ"ד מ"ב. (35) כדרך שהקצבים עושים שחותכים הכרעים קודם הפשט. (36) לפי שגם הכרעים צריכים הפשט לפני הניתוח (תפארת ישראל'). וראה להלן שאע"פ שהם צריכים הפשט – מותר לנתחם לפני שגמר להפשט את כל הבהמה. (37) כך נראה גם להלן פ"ט הי", שכתב "אזיהו חזה, כל הרואה את הקרקע למעלה עד הצואר, למטה עד הכרס". ומקורו מהתוספתא חולין פ"ט (ובגמרא חולין מה. היא שנויה להיפך), ואם כן מדובר בשלא תלה, ועל-כרחנו כי בשור הדברים אמורים, ויתכן כי מחמת כובדו לא תלוהו. (38) שם במשנה: "היה מפשיט מן הרגלים ויורד עד לחזה, "ואז הניח מלגמור ההפשט עד שיחתוך תחילה הראש וכו' ואם יפשוט תחילה החזה יפול העור ממילא למטה עד סמוך לראש, שהרי הצוואר אין העור מחובר בו (כחולין פ"ט מ"ג) ועל-ידי-זה יהיה קשה לחתוך הראש בצמצום סמוך לצוואר" (תפארת ישראל'). (39) משנה, שם. "עם העור, שאינו בכלל הפשטה, כדאמרין בחולין כז" (הרא"ש תמיד, שם). ומשום שהראש הוא הראשון להקטרה, לפיכך נאה לחתכו ראשון (המפרש, שם). וממה שנאמר (ויקרא א, ו) "והפשט ונתח", למדו ב'ספרא' (ויקרא, דיבורא דנדבה פ"ה ה"א) כי ההפשט הוא לפני ניתוח האברים, ולכך אינו חותך הראש לפני התחלת ההפשט (תפארת ישראל'). ומתוך מה שנאמר (שם, ח"ט)

היוצא ממנו כמו הבוהן מן היד" (ראה ב'הר המוריה' למעלה פ"א ה"א). (64) שם במשנה: "ולא היה מזוזה ממקומה", ומפרש הראב"ד בפירוש ראשון שלא היה מזוזה את הריאה. ובפירוש שני כתב, שלא היה מזוזה את אצבע הכבד (וכן פירשו המפרש והרע"ב שם), אבל רבינו מפרש, שהכוונה שאינו מזוזה את הכבד, וכן הוא ב'מאירי' שם. וזהו מה שאמרו במשנה שם: "והכבד תלויה בה", ראה להלן בסוף ההלכה. (65) שם במשנה: "נוקב החזה ונותנו למי שזכה בה", וברא"ש שם: "שעושה כמין ארובה, שחותך את שומן החזה הרוואה את הקרקע מראשי הצלעות, ונשאר כמין נקב בין ראשי הצלעות". (66) שם במשנה: "מן הראוי היה לבוא לאלתר אצל הגרה, דהיינו הצואר שהקנה והלב תלויין בו עם אצבע הכבד, שזה היה כסדר, אבל לא יתכן דבר זה לעשות, שכיון שמתעסק בדבר שהוא מצלעות הבהמה כגון החזה, דין הוא שגם בו (= בדופן הימנית) מתעסק קודם הצואר, שאינו מצלעות הבהמה, לפיכך היה חוזר ועולה לדופן הימנית" (ראב"ד, שם). (67) שם במשנה: "כלומר, היה חותך ויורד בעמקו של צלע כלפי השדרה" (ראב"ד, שם). (68) משנה, שם. "כלומר, לא היה חותך השדרה עצמה כלל" (ראב"ד), והיא נשארת כולה שלמה בדופן השמאלי (ראה להלן סוף ה"ח). (69) "היינו שתי צלעות מלמעלה ושתי צלעות מלמטה", כמו שמבואר להלן ה"ח (ה'הר המוריה'). (70) שם במשנה.

- ח. בא לוי⁷¹ לגרה⁷², מניח בה שתי צלעות מִפְּאֵן וּשְׁתֵּי צִלְעוֹת מִפְּאֵן⁷³, חותכה⁷⁴ ונותנה לאחור, והקנה והלב והריאה תלויין בה. בא לו לדפן השמאלי ומניח בה⁷⁵ שתי צלעות רפות מלמעלה⁷⁶ ושתי צלעות רפות מלמטה⁷⁷, וכך היה מניח בחֲבֻרְתָּהּ⁷⁸. נמצא מניח בשתי הדפנות⁷⁹ ארבע צלעות בזו וארבע צלעות בזו. חותכה⁸⁰ ונותנה לאחור, והשדרה עמה, והטחול תלוי בה.

(71) משנה, תמיד שם. (72) לצואר, ונקרא גרה על כי הוא מעלה גרה (כסף-משנה). (73) "שתי צלעות הניח בו כבר כשחתך הדופן הימני, ועכשיו הניח בה שתי צלעות מצד אחר, והן אותן צלעות שהן בדופן אצל חזה, ועדיין לא חתך דופן השמאלי, לכך שייך לומר והניח בה שעדיין הן מחוברות לדופן" (המפרש), כלומר, לוקחן לצלעות עם הצואר כשמחברים לו. (74) לצואר מן הדופן השמאלי. (75) אין כאן הכוונה "ומניח" שהניח שתי הצלעות מחוברות לדופן כמו "מניח" שאצל הצואר, שפירשו מחובר לצואר, אלא רוצה לומר: הניח אצל הדופן שתי צלעות, היינו ששתי הצלעות האלו חסרות מהדופן למטה, וכן למעלה (תפארת ישראל). (76) "אותם הנשארים דבוקים עם העוקץ" (רא"ש). אבל הראב"ד מפרש שגם שתי צלעות מלמעלה היו סמוכים לצואר. (77) שכבר נטלו כשהן מחוברים עם הצואר. (78) משנה, שם. היינו שגם בדופן הימני היה מניח שתי צלעות מלמעלה ושתי צלעות מלמטה, ראה למעלה ה"ז. (79) כלומר, אצל שתי הדפנות בשעה שחתכן מהבהמה מניח ארבע צלעות בזו (בימין), שתיים מהן מחוברות לעוקץ ושתיים מהן מחוברות לצואר, וכמו

יִרְחֵץ בְּמֵי־ם - לא פִּיִּין⁵³, ולא בְּמִזְגָּא⁵⁴, ולא בְּשֶׁאֶר מִשְׁקִין⁵⁵. וְכָל הַמִּימּוֹת כְּשֶׁרִין⁵⁶. בְּמָה מְדִיחִין? הַכֶּרֶס מְדִיחִין אוֹתָהּ בְּבֵית [הַמְדִיחִין]⁵⁷ כָּל צֶרְפָּה⁵⁸; הַקְּרִיבִים אֵין פּוֹחֲחִין מִשְׁלֹש פְּעָמִים⁵⁹. וּמְדִיחִין אוֹתָן עַל שְׁלֹחֲנוֹת שֶׁל שֵׁשׁ שְׁבִין הָעֲמוּדִים⁶⁰.

(52) שם במשנה. (53) 'ספרא' פ' ויקרא, דיבורא דנדבה פ"ז ה"ד, הובא בזבחים כב, א. (54) יין עם מים ממוזגים יחד, שני חלקי מים ואחד יין (רש"י זבחים, שם). וראה להלן פ"ח ה"ב. (55) שאם מיטעו (שם ושם) "במים וכו' ולא במוזג", כל-שכן שיש ללמוד: במים ולא בשאר משקין. (56) שם ושם: "במים להכשיר את כל המים", ומפרש רש"י בזבחים שם: "ואפילו מכונסין". (57) במדות פ"ה מ"ג: "לשכת המדיחין, ששם היו מדיחין קרבי הקדשים", והכוונה לכרס "שלא היו רוצין להוציא כל הפרש בעזרה, לכן הוליכו אותו ללשכת המדיחין" (רא"ש), אבל יתר הקרבים מדיחים על שולחנות של שיש שבין העמודים, ראה להלן בהמשך ההלכה, ולמעלה פ"ה מהל' בית הבחירה ה"ז. (58) תמיד, שם. כלומר, בלי קצבה עד שתהא יפה לכל הצורך (רא"ש). (59) שם במשנה: "והקרבים מדיחין שלשה פעמים במעוטה". "עניינו שאין מדיחין אותן במים בפחות משלש פעמים, ומוסיפין על זה כל מה שאפשר להדיחים" (רבינו בפירוש המשנה, שם). (60) שם במשנה: "על שולחנות של שיש שבין העמודים", כמו ששנינו (פ"ו מ"ט) שקלים מ"ד, הובאה בתמיד (א:) "שלשה עשר שולחנות היו במקדש, שמונה של שיש בבית המטבחים שעליהן מדיחין את הקרבים" (ראה גם בפ"ה מהל' בית הבחירה ה"ד). ובגמרא תמיד שם, אמרו: למה עשו השולחנות משיש ולא מכסף וזהב "מפני שהוא מרתיח". כלומר, מחמם את הבשר ומקלקו (רא"ש שם). וב'ירושלמי' (שקלים שם ה"ג) אמרו, שאף-על-פי שאחד הנסים הוא שלא הסריח בשר הקודש מעולם – אין מזכירין מעשה נסים (כלומר, אין סומכין על הנס).

- ז. נָטַל אֶת הַסִּכִּין⁶¹ וּמִפְּרִישׁ אֶת הָרֶאָה מִן הַכֶּבֶד⁶², וְאַצְבַּע הַכֶּבֶד מִן הַכֶּבֶד⁶³, וְאֵינּוּ מְזִזִּי הַכֶּבֶד מִמְּקוֹמוֹ⁶⁴, וְנוֹקֵב אֶת הַחֲזָה וְנוֹתְנוֹ לְאַחֲרָה⁶⁵. וְעוֹלָה לְדִפְּן הַיְמָנִית⁶⁶ וְחוֹתֶהּ וְיוֹרֵד עַד הַשְּׁדֵרָה⁶⁷, וְלֹא יַגַּע בַּשְּׁדֵרָה⁶⁸, עַד שֶׁהוּא מַגִּיעַ לְשְׁתֵּי צִלְעוֹת רְפוֹת⁶⁹, חוֹתְכָה וְנוֹתְנָה לְאַחֲרִי, וְהַכֶּבֶד תְּלוּיָה בָּהּ⁷⁰.

(61) שם מ"ג. ועד עכשיו לא היה לו צורך לסכין לא בנטילת הפדר ולא בנטילת הקרבים, שהם דברים שנוטלים ומפרידים בלא סכין (המפרש). (62) שם. "לפי שהכבד קרב עם הדופן הימני (ראה בסוף ההלכה) והריאה עם הגרה", ראה להלן ה"ח (הרא"ש ומפרש). (63) שם במשנה, "כי אצבע הכבד היתה קריבה עם העוקץ והכליות (ראה להלן ה"ט), כמו בשאר הקרבנות שנאמר בהם (ויקרא ג, ד, י טו) "היותרת על הכבד על הכליות יסירנה", ופירש רש"י ז"ל שיהא מעט מן הכבד עם הכליות" (רא"ש). ואצבע הכבד הוא יותרת הכבד, ראה בהקדמת רבינו לסדר קדשים, שכתב וז"ל: "ויותרת הכבד, והוא הקצה התחתון

חיבורו בגוף אין עליו עור, וקאמר הכא דצד החוץ של הרגל שמפשיטין משם העור יהיה ביד הנושא נמי כלפי חוץ, דהיינו כלפי ראשי אצבעותיו, דהכי שפיר טפי" (תפארת ישראל), כי זה דרך כבוד שלמעלה (ראב"ד).

יב. השני⁹⁵ - בשתי הידים. של ימין בימינו, ושל שמאל בשמאל⁹⁶. ובית עורן לחוץ⁹⁷.

(95) הכהן השני. שם. "דרך חשיבותן מוליכין אותם למזבח" (מפרש). (97) שם.

יג. השלישי⁹⁸ - בעקץ וברגל⁹⁹. העקץ בימינו, והאליה מלדלת בין אצבעותיו¹⁰⁰, ואצבע הפכד ושתי הפליות עמו¹⁰¹. והרגל של שמאל בשמאלו. ובית עורן לחוץ¹⁰².

(98) הכהן השלישי. שם, היינו הרגל השמאלית, ראה להלן בהמשך ההלכה, ולמעלה הי"א. (100) האליה דבוקה בעוקץ (מפרש), והיה מניח את ראש העוקץ שהוא עב למעלה בין אצבעותיו, וראשו השני (עם האליה שהיא ארוכה) היה תלוי כדי שלא יעכבו ויוכל להחזיק על פס ידו גם אצבע הכבד ושתי כליות עמו (ראה פירוש הראב"ד). (101) שם. כלומר, עם העוקץ על יד ימין. (102) שם.

יד. הרביעי¹⁰³ - בכהן ובהגרה¹⁰⁴. הכהן בימינו, והגרה בשמאלו, וצלעותיה בין אצבעותיו.

(103) הכהן הרביעי. (104) משנה, שם.

טו. החמישי¹⁰⁵ - בשתי דפנות¹⁰⁶. של ימין בימינו, ושל שמאל בשמאלו. ובית עורן לחוץ.

(105) הכהן החמישי. (106) משנה, שם.

טז. הששי¹⁰⁷ - בקרבים, נתונין בכוף¹⁰⁸, וכרעים על גביהן מלמעלה¹⁰⁹. אם היתה העולה פכש או עז. אבל אם היתה איל - מוליכין הקרבים שנים¹¹⁰. וכן הסלת של נסכיה¹¹¹ ביד אחד¹¹², והיין ביד אחד¹¹³. ואם היתה איל¹¹⁴ - הסלת בשנים, והיין בשנים¹¹⁵.

(107) הכהן הששי. שם. (108) "בזך" היא כף גדולה (ראה במפרש וברע"ב). ורבינו פירש שם "קערה". (109) שם. שנאמר (שם, יג) "והקרב והכרעים ירחץ במים והקטיר המזבחה", הרי שהכרעים על הקרב, ראה ברא"ש שם. (110) משנה, יומא כו, ב. והטעם הוא: שהאיל גדול וכבד מן הכבש, שהרי הכבש הוא בן שנה והאיל בן שנתיים (ראה למעלה פ"א הי"ד), ואין הכוונה לחלק את הקרבים לשני הכהנים, אלא שניהם נושאים ביחד (תפארת ישראל, יומא פ"ב מ"ו). (111) שלאחר הקטרת אברי העולה, מקטירין מנחתו, דהיינו סולת. (112) שם במשנה: "השביעי בסולת". (113) שם: "התשיעי ביין". ומה שרבינו לא מנה כאן חביתין שמובא במשנה שם "השמיני בחביתין", משום שהמשניות הנ"ל בתמיד וביומא מדברות בעולת התמיד, אבל רבינו כאן מדבר מקרבן עולה סתם שאין בה מנחת חביתין, אבל בפ"ו מהל' תמידין ומוספין ה"ה שמדבר רבינו

כן ארבע צלעות בזו (בשמאל), גם הן שתיים מחוברות לעוקץ ושתיים מחוברות לצוואר, באופן שלעוקץ מחוברות ארבע צלעות, ולצוואר – ארבע צלעות. (80) לדופן השמאלית מהבהמה.

ט. פא לו לעקץ⁸¹, חותכו ונותנו לאחרי⁸², והאליה ואצבע הפכד ושתי פליות עמה⁸³. נוטל את הרגל השמאלית ונותנה לאחרי⁸⁴. וכסדר⁸⁵ זה מפשיטין ומנתחין עולת בהמה⁸⁶, ואלו הן הנתחין האמורין בתורה: ונתח אתה לנתחיה.

(81) הראב"ד (תמיד לג.) והמפרש (שם, וכן בדף לא.) כתבו שהוא הזנב, ואילו ה'ערוך' (מובא בתוספות יום-טוב' שם פ"ג מ"א), כתב שהיא העצה הנזכרת בויקרא (ג, ט) "לעומת העצה", והרא"ש (שם לא:) כתב "שהוא סוף השדרה הסמוך לאליה", וראה רע"ב פ"ג שם. (82) שם לא, א. כלומר, "חתכו אצל הרגל השמאלי שעדיין הבהמה תלויה בו" (המפרש, והראב"ד). (83) שם, במשנה. "וכן שתי הצלעות שמכאן ושתי הצלעות שמכאן, שנשארו מחוברות" (ראה למעלה ה"ח), ולא חש לפרשם "מפני שקטנות וקצרות הן ואינן ניכרין" (תפארת ישראל). (84) שם במשנה: "נוטל רגל השמאלי ונתנה למי שזכה בה". ובהגהת 'באר אברהם' על הרמב"ם כתב, שצ"ל "ונותנה לו", כלומר, לזה שקיבל את העוקץ, ראה להלן הי"ג. (85) שנאמר בתמיד שם אצל טלה (שקרבן תמיד הוא טלה). (86) בעולת בקר. וכן הוא בספרא' (ויקרא, דיבורא דנדבה פ"ה ה"ג) "אין לי אלא עולת בקר, עולת הצאן מנין, ודין הוא: נאמר הבא עולה מן הבקר והבא עולה מן הצאן, מה עולת בקר טעונה הפשטה, אף עולת הצאן תטען הפשטה".

י. בכמה מוליכין את האיברים לפכש? אם מן הצאן היא העולה - מוליכין אותה ששה⁸⁷.

(87) ביומא כז, א: "למדנו לטלה שטעון ששה".

יא. הראשון⁸⁸ - פראש וברגל⁸⁹. פראש בימינו⁹⁰, והטמו כלפי זרועו, וקרניו בין אצבעותיו⁹¹, ובית שחיטה למעלה, והפדר עליה⁹². והרגל של ימין בשמאלו⁹³, ובית עורה לחוץ⁹⁴.

(88) הכהן הראשון. שם, והיינו רגל הימנית ושתי ביצים עמה, ראה למעלה ה"ה, וכן להלן בהמשך ההלכה. (90) ביד ימינו, "שהראש קודם לכל האברים, שנאמר (ויקרא א, יב) ונתח אותה לנתחיו ואת ראשו ואת פדרו, הילכך הראש בימינו" (מפרש). ועוד, שהרי "הכבד כבד יותר מן הרגל, ולפיכך לוקחו בימינו" (תפארת ישראל). (91) שם במשנה. "כשחוטם הבהמה פונה נגד זרועו, אז קרניו בין אצבעותיו" (מפרש), "כדי שיחזיק בו בטוב שלא יפול" (ראב"ד). (92) שם במשנה. וראה למעלה ה"ה. (93) ביד שמאל (שם במשנה), "ומשום שהולכת אברים למזבח הוה עבודה דלא מעכב כפרה, לכך אין צריכה ימין (כמו ביתר העבודות, שעבודה פסולה בשמאל), ולכך מוליך שני אברים בשתי ידיו ונושא האבר החשוב בימין ואחד בשמאל" (רא"ש). (94) שם. כלומר, "שהרגל במקום

מחוט הסקרא, ראה בהמשך ההלכה. (126) על-ידי הכבש הקטן שבכבש הגדול, ראה למעלה פ"ב מהל' בית הבחירה הלכה יד. (127) הוא הסובב שהזכיר רבינו למעלה (פ"ב מהלכות בית הבחירה ה"ז). ואף-על-פי שאמרו (זבחים סה.) "מה הקטרה בראש המזבח, אף מליקה בראש המזבח" – הרי המשך הבריייתא שם מוכיח שהסובב דינו כראש המזבח לענין זה (עיי"ש), וטעם הדבר בסוף הסוגיא שאפשר לעשות מערכה על גבי הסובב ולהקטיר שם האימורים. ורק בזמן שהיתה עולת העוף נעשית בקרן מערבית דרומית (להלן פ"ז ה"י), אז היה עולה בראש המזבח ממש, כי לא היה כבש קטן בכבש הגדול לצד מערב, ראה רש"י זבחים סד. ד"ה צבר, ו'תוספות' שם ד"ה יותר, ו'תוספות' יום-טוב' זבחים פ"ו מ"ג. ודלא כ'תפארת ישראל' שם מ"ה אות כח). (128) משנה, שם. והטעמינו בגמרא (שם סד.) משום שהיא קרובה לבית הדשן, שמשליך שם את המוראה והעור עם הנוצה ובני המעיים, ראה להלן הכ"א. וראה להלן פ"ז ה"ז כי בזמן שעולת העוף רבה, ואין קרן דרומית מזרחית מכילה אותה, נפנין לקרן דרומית מערבית. (129) ראה להלן הכ"ג כיצד מולקין. (130) "ערפה" הוא אחורי פני העוף. כלומר, גובה ראש, ו"מול ערפה" הוא למטה, והוא אחורי הצוואר. ראה רש"י זבחים שם, ורע"ב ו'תפארת ישראל' שם. ועולת העוף לא ביאר בה הכתוב "ממול עורף", אבל למדנו (שם סה.) מליקת העולה ממליקת החטאת, "נאמר כאן (בעולה – ויקרא א, טו) "ומלק", ונאמר להלן (בחטאת – שם ה, ח) "ומלק", מה להלן (בחטאת) ממול עורף (כמפורש שם: "ומלק את ראשו ממול ערפו"), אף כאן (עולה) ממול עורף". (131) כלומר, חותך שני הסימנים כדלהלן הכ"ג. אבל העור אינו מעכב (חולין כ: - וראה להלן פ"ז ה"ו, ו'בלחם משנה' שם). ולמדו זאת (זבחים סה.) ממה שנאמר (שם א, טו) "ומלק והקטיר" – מה הקטרה, הראש לעצמו והגוף לעצמו, אף מליקה הראש לעצמו והגוף לעצמו. אבל רבינו (בפירוש המשנה, שם) כתב שממה שנאמר בחטאת העוף (שם ה, ח) "ולא יבדיל", ידענו כי בעולת העוף הוא מבדיל. וראה ב'תוספות' יום-טוב' זבחים שם. (132) שם סד, ב - במשנה "הבדיל בחטאת ולא הבדיל בעולה, פסל". ו'תוספות' שם (סה: ד"ה הבדיל) הקשו: הניחא בחטאת, כמו שדרשו ב'ספרא' (ויקרא, דיבורא דחובה פ"ח ה"ט) "חטאת, שיהו כל מעשיה לשם חטאת. הוא, פרט למלקן שלא לשמו", ומשם יש ללמוד שכל המשנה בחטאת פוסל. אבל בעולה, קשה - מנלן? ועוד שהרי מהקטרה למדו: מה הקטרה, הראש בעצמו והגוף בעצמו, ואם כן יש לומר גם: מה הקטרה אינה מעכבת, אף הבדלה אינה מעכבת, עיי"ש. ויתכן כי לכך כתב רבינו בפירוש המשניות, שלמדו זאת ממה שכתב בחטאת "ולא יבדיל": בחטאת ולא יבדיל, אבל בעולה מבדיל, והרי זה כמו ששנה עליו הכתוב לעכב, וצריך עיון (הר המוריה). (133) שדוהק מקום המליקה שבראש ובגוף לקיר המזבח, שנאמר (שם א, טו) "ונמצה דמו על קיר המזבח", ו'ספרא' (ויקרא, דיבורא דנדבה פ"ז ה"ז) אמרו: "ונמצה דמו, דם כולו אוחו בראש ובגוף ומוצה משניהם". (134) קנים (פ"א מ"א): "עולת העוף נעשית למעלה, ואם שינה פסול". ולמדו זאת (זבחים סה.):

בקרבת תמיד, מביא שם גם חביתין (הר המוריה). (114) יומא, שם. (115) משום שסולת הכבש היא עשרון אחד בלול ברביעית ההין שמן, ואילו סולת האיל שני עשרונים בלול בשלישית ההין שמן, ונסכי הכבש הם יין רביעית ההין, ונסכי האיל הם שלישית ההין יין (ראה למעלה פ"ב ה"ד). אולם לא היו מחלקים את הסולת לשני כהנים ואת היין לשני כהנים, אלא שני כהנים נושאים ביחד את הסולת, ושני כהנים אחרים נושאים ביחד את היין (תפארת ישראל' יומא, שם). וראה למעלה.

1 יז. נמצאת למד, שהפכש או העז מוליקין אותו
2 שמונה¹¹⁶ למזבח, והאיל מוליקין אותו אחד
3 עשר¹¹⁷.

(116) כהנים. שנוסף לששה הנ"ל, ישנם שנים הנושאים הסולת והיין. (117) כהנים. היינו חמשה שעד הלכה טו (והיא בכלל), שנים לקרבים, שנים לסולת ושנים ליין, הרי כאן אחד עשר.

4 יח. השור מוליקין אותו ארבעה ועשרים¹¹⁸. הראשון
5 מוליק את הראש. והשני והשלישי מוליקין הרגל של
6 ימין. והרביעי והחמישי מוליקין את העקץ. והששי
7 והשביעי מוליקין את הרגל של שמאל. והשמיני
8 מוליק את החזה. והגרה מוליקין אותה שלשה,
9 תשיעי ועשירי ואחד עשר. ומוליקין שתי הידים
10 בשנים, ושתי הדפנות בשנים, והקרבים והסולת¹¹⁹
11 והיין¹²⁰ בשלשה שלשה. הרי ארבעה ועשרים.

(118) יומא, שם במשנה. משום שהשור הוא גדול ואיבריו כבדים, לכן יש צורך בכהנים נוספים. (119) שהוא שלשה עשרונים סולת בלול בחצי ההין שמן (ראה למעלה פ"ב ה"ד). (120) שהוא חצי ההין (שם).

12 יט. ולמה לא יחלקו האבר הגדול של שור
13 לחלקים? שנאמר: ונחם אתה לנתתיה - ולא נתתיה
14 לנתתים¹²¹. פמה דברים אומרים¹²²? בעולות
15 הצבור; אבל עולות היחיד, אם רצו להוליק נתתיה
16 בפחות מאלו או ביותר - מוליקין¹²³.

(121) 'ספרא' ויקרא, דיבורא דנדבה פ"ה ה"ז. וכן הוא בגמרא חולין יא, א. (122) שצריך מספר זה של כהנים. (123) משנה יומא, שם.

17 כ. עולת העוף כיצד היתה נעשית¹²⁴? עולה
18 לפכש¹²⁵ ופונה¹²⁶ לסוכב¹²⁷ ובא לו לקרן דרומית
19 מזרחית¹²⁸, והיה מולק¹²⁹ שם את ראשה ממול
20 ערפה¹³⁰ ומבדיל¹³¹. ואם לא הבדיל - פסולה¹³².
21 וממזה דם הראש ודם הגוף על קיר¹³³ המזבח
22 למעלה מן החוט שבאמצע המזבח¹³⁴. ואם מזה דם
23 הראש ולא מזה דם הגוף - פסולה¹³⁵. מזה דם
24 הגוף ולא מזה דם הראש - כשרה.

(124) משנה, זבחים סד, ב. (125) שהרי נעשית למעלה

וכן הוא אומר (שופטים יד, ו) וישסעהו כשסע הגדי". (144) "אינו קורע שני חלקי הגוף זה מזה" (תפארת ישראל). (145) שם במשנה. וכן הוא ב'ספרא' (שם ה"ו): "יכול אם יבדיל פסל, תלמוד-לומר והקטיר" (אור שמח). וב'ספר המצוות' (כלל שמיני) הסביר רבינו, כי "לא יבדיל" זה, לא בא לאזהרות לאו, אלא לפטור מהבדלה, בעבור שאמר בעולת בהמה ונתח אותו לנתחיה, והיה עולה על הדעת שגם עולת העוף כמותה, לכן אמר שאינו צריך להבדיל, אבל ישסעהו בלבד, ואם הבדיל כשר. (146) שם במשנה. שנאמר (שם ב, יג) "על כל קרבנך תקריב מלח". (147) שם במשנה. שנאמר (שם א, יז) "והקטיר אותו הכהן המזבח על העצים אשר על האש, עולה הוא אשה ריח ניחוח לה". (148) שם במשנה. וכן הוא ב'ספרא' שם.

12 כג. פיצד מולקין? קוצץ ויורד¹⁴⁹ בצפון¹⁵⁰ ממול
13 ערף¹⁵¹. אם רצה להוליך ולהביא¹⁵² - מוליך ומביא,
14 ואם רצה להיות דורס ויורד בצפון - דורס¹⁵³. ואם
15 נעקר¹⁵⁴ הסימנים¹⁵⁵ - אינו חושש¹⁵⁶. וחותר¹⁵⁷
16 שדרה¹⁵⁸ ומפרקת¹⁵⁹ בלא רב פשר¹⁶⁰; שאם חתך רב
17 פשר - הרי זו כמותה קדם שניגוע לסימנים¹⁶¹. וצריך
18 לחתך שני הסימנים בעולה פשהוא ויורד¹⁶². והמולק
19 בספינין¹⁶³ או מן הצדדין¹⁶⁴ - אינה מליקה, אלא פמי
20 שחנק או נחר. וכל הערף פשר למליקה¹⁶⁴.

(149) חולין כ, א: "אמר רב כהנא, מצות מליקה, קוצץ ויורד וזו היא מצוותה". ומפרש רש"י "בלא הולכה והובאה". כלומר, הוא דוחק וחותר למטה כמי שחותך צנן, וזהו דורס שלהלן בהמשך ההלכה (וראה בפ"ג מהל' שחיטה הי"א). (150) ב'ספרא' (שם פ"ז ה"ג, וכן בזבחים סה). אמרו: "יכול ימלקנו בסכין וכו', תלמוד-לומר (שם, טו) "הכהן ומלק" וכו', שלא תהא מליקה אלא בעצמו של כהן". ובתוספתא זבחים פ"ז, אמרינן: "כיצד מולק בחטאת העוף וכו', היה מולק בצפורן ממול ערפה וכו', כשם שמולק בחטאת העוף, כך מולק בעולת העוף, אלא שבעולת העוף היה מבדיל וכו'". (151) ראה למעלה ה"כ. (152) כלומר, לחתוך בצורת מוליך ומביא (כמו שחותכים לחם) וכדין שחיטה. ראה פ"ב מהל' שחיטה ה"ז. (153) בחולין שם, על דברי רב כהנא שאומר מצות מליקה קוצץ ויורד (= דורס ויורד), אמרו: "סבר רבי אבין למימר: קוצץ ויורד אין, מוליך ומביא לא, אמר ליה רב ירמיה, כל-שכן שמוליך ומביא במליקה כשר, ומאי "זו היא מצוותה", אימא: "אף זו היא מצוותה". (154) ראה פ"ג מהל' שחיטה הי"ד: "עיקור כיצד? כגון שנעקרה הגרגרת, והיא הקנה או הוושט, ונשמט אחד מהן או שניהן קודם גמר שחיטה". (155) חולין, שם: "תני רמי בר יחזקאל, אין עיקור סימנים בעוף", ובעמ' ב שם: "אמר רבינא, אמר לי רבין בר קיסי, הא דתני רמי בר יחזקאל וכו' לא אמרן אלא במליקה, אבל בשחיטה יש עיקור", ופירש רש"י "כיון דדרסה וחלדה לא פסלו בה, עיקור סימנים נמי לא פסיל בה". (156) ברייתא, זבחים סה, ב. וחולין כא, א. וכח, א. (157) חוט השדרה, רש"י זבחים שם, וראה פ"ט מהל' שחיטה ה"ג: "עד היכן חוט השדרה, תחילתו מבחוץ לפולין שבתחילת העורף".

"ומלק והקטיר ונמצא דמו (שם), וכי תעלה על דעתך לאחר שהקטיר חוזר וממצה, אלא לומר לך: מה הקטרה בראש המזבח, אף מיצוי בראש המזבח". וראה למעלה הערה כו, שהסובב נקרא גם ראשו של מזבח. (135) זבחים, שם במשנה. וב'ספרא' (שם פ"ט ה"ז, הובא בגמרא שם טו). "עולה, אע"פ שמיצה דם הגוף ולא מיצה דם הראש, או יכול אע"פ שמיצה דם הראש ולא מיצה דם הגוף, תלמוד-לומר הוא". ובגמרא שם: "אמר רבינא, מסתברא דרוב דמים, בגוף שכיחי".

1 כא. ונוטל את הראש ומקיף בית מליקתו למזבח
2 וסופגו במלח¹³⁶ וזורקו על גפי האשים¹³⁷. ובא לו
3 לגוף¹³⁸ והסיר את המראה¹³⁹ והעור שעליה בידו עם
4 הנוצה¹⁴⁰ ואת בני מעים היוצאים עמה¹⁴¹ ומשליכן
5 לבית הדשן¹⁴².

(136) שם במשנה: "וממצה את דמה על קיר המזבח, נטל את הראש והקיף בית מליקתו למזבח, וסופגו במלח". ופירש שם רש"י: והקיף את בית מליקתו למזבח, סומכו ודחקו בקיר, כדי שיתמצה הדם". וכן פירש הרע"ב שם. אבל לרבינו שכתב למעלה "וממצה דם הראש ודם הגוף", ע"כ כי הקפה זו, כלומר הקרבה זו למזבח אינה לצורך מיצוי שהרי כבר מיצה. (137) שם במשנה. כלומר, על אש המזבח. (138) שם במשנה. (139) "הוא הזפק שבו המאכל, והוא בעוף כנגד האצטומכא באדם" (רבינו בפירוש המשניות). (140) כלומר, מסיר את הזפק עם העור שעליו, ועם הנוצה שעל העור. שם במשנה: "והסיר את המוראה ואת הנוצה", כמו שנאמר (ויקרא א, טז) "והסיר את מוראתו בנוצה", ומכיון שמסיר את המוראה והנוצה, הרי על-כרחך שהוא מסיר גם את העור שעל המוראה, שהרי הנוצה היא על העור. ומה שכתב רבינו "בידו", הוא כדברי תנא-קמא (זבחים סה). ודלא כתנא דבי רבי ישמעאל, האומר "קודרה בסכין כמין ארובה". ונוצתה היא הנוצה שעליה, והוא חותר אותה עם העור והנוצה שעליה" (רבינו בפירוש המשניות). וכן כתב הרמב"ן (בפירושו לתורה, שם) שנוצה היא נוצה ממש, אבל רש"י (זבחים שם, ובחומש שם) פירש "נוצתה" מלשון פרש ודבר מאוס, כמו "כי נצו גם נעו (איכה ד, טו). (141) שם סד, ב - במשנה, וכדעת אבא יוסי (זבחים סה). האומר: "נוטלה ונוטל קורקנה עמה", ראה בפירוש הרמב"ן על התורה, שם. (142) משנה, שם. כמו שנאמר (ויקרא שם) "והשליך אותה אצל המזבח קדמה, אל מקום הדשן", כלומר למזרחו של כבש ('ספרא' שם פ"ט ה"ג). ושם היו נותנים הדשן לאחר הרמתו (להלן פ"ב מהל' תמידין ומוספין הי"ב).

6 כב. וישסע אותו בכנפיו - בידו בלא ספינין¹⁴³. ואינו
7 צריך להבדיל¹⁴⁴, שנאמר: לא יבדיל. ואם הבדיל -
8 פשר¹⁴⁵. וסופגו במלח¹⁴⁶ וזורקו על גפי האשים¹⁴⁷.
9 לא הסיר את המראה ולא את הנוצה ולא את בני
10 מעים ולא ספגה במלח - כל ששנה בה מאחר
11 תמצית הדם פשרה¹⁴⁸.

(143) זבחים סה, ב: "תנו רבנן: ושסע, אין שסע אלא ביד,

163) משנה, חולין יט, ב: "השוטט מן הצדדין - שחיטתו כשרה, המולק מן הצדדין - מליקתו פסולה", ו"צדדין" הוא, ששוטט לצד הצוואר (רש"י), ומשום כך מליקתו פסולה, "דבמליקה כתיב ממול ערפו, דהיינו מאחוריו" (רש"י שם). 164) במשנה, חולין שם: "שכל העורף כשר למליקה", כלומר, כל רוחב העורף כשר למליקה, אבל כל האורך אינו כשר, אלא אך ורק מול העורף (שהוא כל אחורי הצוואר), וראה למעלה ה"כ.

158) עצם הצוואר, רש"י שם. 159) המקפת סביב, רש"י שם. 160) שם סה, ב: "כדאמרין (חולין כ): נשברה מפרקת ורוב בשר עמה - נבילה, ומטמאה ואפילו מפרסתה, הילכך אי הוי חותך רוב בשר קודם הסימן (ובעולה, קודם הסימנים) היא ליה מתה ולא מהניא בה מליקה, וסימנין הלכה למשה מסיני הן" (רש"י שם). 161) כלומר, שלא תהיה שום שהיה בין סימן אחד לשני, אלא חותך שני הסימנים מיד כשהוא יורד, ואחר-כך חותך הבשר, וכדברי אב"י זבחים סה, ב. 162) משנה, זבחים סח, א.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ז'י"ג שבט תשע"ט

יום ראשון ז' שבט ה'תשע"ט

מצות עשה קנז. קכח.

מצות לא תעשה קנב.

ראה: "מקיש אכילת בכור למעשר שני: מה בכור אינו נאכל אלא בפני הבית אף מעשר שני לא יהא נאכל אלא בפני הבית".

המצוה הקכ"ז — הצווי שנוצטוינו להפריש מעשר מעשר שני (שהיה רחוק מירושלים ונפדה —), בזולת האכילה והשתיה, והוא אמרו בו: "ולא-נתתי ממנו למת" (דברים כו, יד), ולשון ספרי (ריש פרשת כי תבוא): "שלא לקחתי ממנו ארון ותכריכין". ואם הוציא ממנו איזה דבר — יאכל כנגדו, כמו שנתבאר במקומו. והזכיר את-המת לחזוק כאלו יאמר: אף-על-פי שהיא מצוה — לא יוציא עליו מעות מעשר שני. ונראה לי שפירוש שצוה יתעלה להוציא דמי מעשר שני במזון בלבד, כמו שאמר: "ונתתה הכסף וגו'" (שם יד, כו) — הרי המוציא אותו בזולת המזון, כאלו נתנו למת, שאין תועלת למת בכך (ולכן הזכיר צרכי המת).

יום שני ח' שבט ה'תשע"ט

מצות לא תעשה קנ. קנא.

המצוה המשלימה מאה וחסשים — האזהרה שהזהרנו מלאכול מעשר שני בטמאה אפלו בירושלים, עד שיפדה. לפי שהכלל אצלנו שמעשר שני שנטמא פודין אותו אפלו בירושלים, כמו שנתבאר במכות (ט). והאזהרה על זה הוא אמרו: "ולא-בערתי ממנו בטמא" (דברים כו, יד), וכא בקבלה (מכות, שם): בין שאני טמא והוא טהור בין שאני טהור והוא טמא. ובגמרא מכות נתבאר עוד, שהמעשר והבכורים אסור לבער (לאכול) מהם בטמאה, והאזכרם בטמאת עצמן — לוקה, ובתנאי שיאכל מעשר זה בטמאה בירושלים בלי פדיון ואז ילקה, כמו שזכרנו. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בסוף מכות (שם).

המצוה הקכ"ז — הצווי שנוצטוינו להפריש מעשר מעשר הארץ, והוא אמרו יתעלה: "וכל-מעשר הארץ וגו' לה" (ויקרא כו, ל) "כי את-מעשר בני-ישראל אשר ירימו לה' תרומה" (במדבר יג, כד). וכבר באר הכתוב (במדבר יח, כא), שהמעשר הזה ללוים. וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת מעשרות; וזהו הנקרא: מעשר ראשון, ואינו חובה מן-התורה אלא בארץ-ישראל.

המצוה הקכ"ח — הצווי שנוצטוינו להפריש מעשר שני, והוא אמרו יתעלה: "עשר תעשר את כל-תבואת זרעך היצא השדה שנה שנה" (דברים יד, כב), ולשון ספרי (פרשת ראה): "שנה שנה — מלמד שאין מעשרין אותו משנה לחברתה (אין לעשר יכול שנה אחת על-ידי הפרשת מעשר מיכול שנה אחרת). אין לי אלא מעשר שני שבו דבר הכתוב, מניין לרבות שאר מעשרות? תלמוד לומר, עשר תעשר" ומפרש בתורה (שם, כג), שמעשר שני זה עולה לירושלים ובעליו אוכלים אותו שם. וכבר הזכרנו מקדם (מצות עשה קיט) את-דבריהם בענין זה וכבר עסק הכתוב בהלכות מצוה זו ואמר, שמה שאי אפשר להביאו מחמת רחוק הדרך, יפדה ויעלה דמיו לבית הבחירה ויציאם שם על מזון בלבד, והוא אמרו יתעלה: "וכי-ירחק ממך המקום כי לא תוכל שאתו" (שם, כד), גם אמרה התורה בהלכות מצוה זו, שאם יפדה אותו לעצמו יוסיף חמש והוא אמרו יתעלה: "ואם-גאל יגאל איש ממעשרו חמשיתו יסף עליו" (ויקרא כו, לא). וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת מעשר שני. וגם היא אינה חובה מן-התורה אלא לפרות ארץ ישראל ואין מעשר זה נאכל אלא בפני הבית. ולשון ספרי (פרשת

41 "לחלק": להפריד. להחשיב כל מין כאיסור בפני עצמו).
 42 ובגמרא מפות אָמרו: "מְכַדִּי, כְּתִיב: 'וְאַכְלָתָּ לֶפְנֵי ה'
 43 אֱלֹהֶיךָ מֵעֵשֶׂר דְּגָנָךְ וּתְרִשָּׁךְ וּצְהַרְךָ", לכתוב וְתִרְשָׁתָּהּ:
 44 לא-תוכל לאכל אותם בשְׁעָרֶיךָ, מִהֲדַר פְּרוּשֵׁיהֶם (חזק)
 45 ומפרש) לְכַלְהוּ לְמָה לִי? שְׁמַע מִנָּה לְיַחְזִיר (ליחיד) לאו
 46 לְכַל-חַד וְחַד". הרי נתבאר שְׁכַל-מָה שֶׁהִזְהִיר עָלָיו בַּפְּסוּק
 47 זֶה, כֹּל-עֵנֶן וְעֵנֶן לאו בַּפְּנֵי עֲצָמוֹ. וְאַחֲזֹר לְהַשְׁלִים שָׁאָר
 48 הַלְּאוּיִן שֶׁכָּלל אוֹתָם הַפְּסוּק.

יום רביעי י' שבט ה'תשע"ט

מצות עשה קיט.

49 הַמִּצְוָה הַקִּי"ט — הַצּוּי שֶׁנִּצְטַוְנוּ שִׁיחָא גִטָּע רְבָעִי
 50 (פירות שמוציא האילן בשנה רביעית לנטיעתו) כֹּל קֶדֶשׁ,
 51 והוא אָמרו: "יִהְיֶה כָּל-פְּרִי קֶדֶשׁ הַלּוּלִים לַה'" (ויקרא
 52 יט, כד), וְדִינוֹ: שִׁיעָלָה לִירוּשָׁלַיִם וַיֵּאכְלֶהּ בְּעָלֶיהָ שֵׁם
 53 כְּמוֹ מֵעֵשֶׂר שָׁנִי, וְאֵין לִכְתּוּב בּוֹ כְּלוּם. וְלִשׁוֹן סִפְרִי
 54 (פרשת נשא): "וְאִישׁ אֶת-קֶדֶשׁוֹ לֹא יִהְיֶה" (במדבר ה, י) —
 55 "מִשְׁךְ הַכְּתוּב כֹּל-הַקְּדָשִׁים וַיִּתְּנֵם לִפְנֵי וְלֹא שִׁיר מֵהֶם
 56 אֶלָּא תוֹדָה וּשְׁלָמִים וּפֶסַח וּמֵעֵשֶׂר בְּהִמָּה וּמֵעֵשֶׂר שָׁנִי
 57 וְנֹטַע רְבָעִי שִׁיחָיו לְבַעֲלֵם". וְכָכָר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ
 58 בְּשִׁלְמוֹת בַּפֶּרֶק אַחֲרוֹן מִפְּסֻקַּת מֵעֵשֶׂר שָׁנִי.

יום חמישי י"א שבט ה'תשע"ט

מצות עשה קלא.

קכה.

59 הַמִּצְוָה הַקִּל"א — הַצּוּי שֶׁנִּצְטַוְנוּ לְהִתְנוּדוֹת לִפְנֵינוּ
 60 תַּעֲלֶה, שֶׁהַפְּרָשָׁנוּ אֶת חֻבַּת הַמַּעֲשִׂוֹת וְהַתְּרוּמוֹת
 61 וְהַתְּנוּקוֹת מֵהֶם (מכל אשמה של התנהגות בלתי ראויה
 62 במעשרות, ולהכריז זאת) גַּם בְּדַבּוּר, כְּדָרָךְ שֶׁהַתְּנַקִּינוּ
 63 מִלְּהַחֲזִיק בָּהֶן בַּפֶּעַל, וְהוּא הַנִּקְרָא: "וְדוּי מֵעֵשֶׂר". וְהַצּוּי
 64 בָּזֶה הוּא אָמרו תַּעֲלֶה: "וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בַּעֲרִיתִי
 65 הַקֶּדֶשׁ מִן-הַבֵּית וְגַם נִתְּמִיו לְלוֹי וְלִגֵּר לְתִתּוֹם וְלֹאֲלִמָּנָה
 66 וְגו'" (דברים כו, ג). וְכָכָר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ וְאָפֶן
 67 הַבְּעוּר וְעֵנֶנּוּ בַּפֶּרֶק אַחֲרוֹן מִמֵּעֵשֶׂר שָׁנִי.

68 הַמִּצְוָה הַקַּכ"ה — הַצּוּי שֶׁנִּצְטַוְנוּ לְהַפְרִישׁ אֶת-
 69 הַבְּכוּרִים (ראשוני פרות ארץ-ישראל משבעת המינים)
 70 וְלִתְּבִיאָם לְמִקְדָּשׁ, והוא אָמרו תַּעֲלֶה: "וְרֹאשִׁית בְּכוּרֵי
 71 אֲדָמָתְךָ תְּבִיא בֵּית ה' אֱלֹהֶיךָ" (שמות כג, יט). וּפְשׁוּט,
 72 שֶׁמִּצְוָה זוֹ אֵינָה נֹהֲגֶת אֶלָּא בַּפְּנֵי הַבֵּית, וְאֵינָם בָּאִים
 73 אֶלָּא מִפְּרוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְסוּרָא וְעֵבֶר הִירְדֵן —
 74 וּמִשְׁבַּעַת הַמִּינִים בְּלֶכֶד. וְכָכָר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ
 75 בַּמִּסְכָּת בְּכוּרִים. וְשֵׁם (פרק ג משנה יב) נִתְבָּאָר שֶׁהֵם,
 76 כְּלוּמֹר: הַבְּכוּרִים, נִכְסֵי כֶּהֱן (שייכים לכהן).

1 הַמִּצְוָה הַקַּנ"א — הַאֲזָהָרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּאָכּוֹל מֵעֵשֶׂר
 2 שָׁנִי בְּאֵינִינֹת (באותו יום שמת אחד מקרוביו עליהם חייב
 3 להתאבל מן התורה — נקרא "אונן"), והוא אָמרו תַּעֲלֶה:
 4 "לא-אֲכַלְתִּי בְּאֵנִי מִמֶּנּוּ" (שם), וְלִשׁוֹן הַמִּשְׁנָה (בכוּרִים פרק
 5 ב משנה ב), שֶׁהַמֵּעֵשֶׂר וְהַבְּכוּרִים טְעוּנִין הַבָּצָא מִקּוֹם
 6 (לִירוּשָׁלַיִם) וְטְעוּנִין וְדוּי וְאִסּוּרִין לְאוּנָן. וְכֵן כֹּל-אוּנָן אִסּוּר
 7 לְאָכֹל בַּקְּדָשִׁים מִפְּסוּק זֶה. וְלִשׁוֹן הַתּוֹרָה גַּם כֵּן:
 8 "וְתִקְרָאנָה אוֹתִי כְּאֵלָה וְאֲכַלְתִּי חֲטָאת הַיּוֹם הַזֶּה שֶׁיֵּטֵב בְּעֵינֵי
 9 ה'" (ויקרא י, יט). וְכָכָר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי הַאֲנִינֹת בַּפֶּרֶק ח'
 10 מִפְּסֻחִים (צא): וּפֶרֶק ב' מִזְּבָחִים (טז). וְהַאֲכֹל קְדָשִׁים אוֹ
 11 מֵעֵשֶׂר שָׁנִי בְּאֵינִינֹת — לוֹקָה.

יום שלישי ט' שבט ה'תשע"ט

מצות לא תעשה קמא.

קמב. קמג.

12 הַמִּצְוָה הַקַּמ"א — הַאֲזָהָרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּאָכּוֹל
 13 מֵעֵשֶׂר שָׁנִי שֶׁל דְּגָן (שם כולל לחמשת מיני תבואה) חוץ
 14 לִירוּשָׁלַיִם, והוא אָמרו תַּעֲלֶה: "לא-תוכל לאכל
 15 בְּשַׁעְרֶיךָ מֵעֵשֶׂר דְּגָנְךָ" (דברים יב, יז). וְהַאֲכֹל מֵעֵשֶׂר שָׁנִי
 16 כְּלִי פָּרִיז — לוֹקָה; וְדוּקָא בְּתַנְאִי שֶׁנִּתְבָּאָר בְּסוּף מִכּוֹת
 17 (יט), והוא: שִׁיאֲכַלְנוּ בַּחוּץ (לִירוּשָׁלַיִם) אַחֵר שֶׁרָאָה פְּנֵי
 18 הַבֵּית, כְּלוּמֹר: לִפְנֵים מַחֲזֶמֶת יְרוּשָׁלַיִם והוא אָמרו שֵׁם:
 19 מֵאִמְתִּי תִּבִּין עָלָיו? מִשִּׁירָאָה פְּנֵי הַבֵּית (ואחר כך יצא
 20 מִירוּשָׁלַיִם ואכל).

21 הַמִּצְוָה הַקַּמ"ב — הַאֲזָהָרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּאָכּוֹל
 22 מֵעֵשֶׂר שָׁנִי שֶׁל תִּירוּשׁ (יין) חוץ לִירוּשָׁלַיִם, והוא אָמרו
 23 תַּעֲלֶה: "לא-תוכל לאכל בְּשַׁעְרֶיךָ מֵעֵשֶׂר דְּגָנְךָ וְתִירוּשָׁךְ"
 24 (שם); וְהַאֲכֹלוּ — לוֹקָה, וּבִאֲוֹתוֹ הַתְּנִיאִי שֶׁנִּתְבָּאָר
 25 בַּמֵּעֵשֶׂר דְּגָן.

26 הַמִּצְוָה הַקַּמ"ג — הַאֲזָהָרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּאָכּוֹל מֵעֵשֶׂר
 27 שָׁנִי שֶׁל יִצְהָר (שמן זית) חוץ לִירוּשָׁלַיִם, והוא אָמרו:
 28 "לא-תוכל לאכל בְּשַׁעְרֶיךָ מֵעֵשֶׂר דְּגָנְךָ וְתִירוּשָׁךְ וְיִצְהָרְךָ"
 29 (שם); וְהַאֲכֹל חֵיב מִלְּקוֹת וּבִאֲוֹתוֹ תְּנִיאִי שֶׁקֶדֶם בַּמֵּעֵשֶׂר
 30 דְּגָן. וְשֵׁמָּה תִּתְּמָה עַל שֶׁמִּינֵינוּ מֵעֵשֶׂר דְּגָן וּמֵעֵשֶׂר תִּירוּשׁ
 31 וּמֵעֵשֶׂר יִצְהָר, שְׁלֹשׁ מִצְוֹת: דַּע שֶׁאֵם אֲכַל שֶׁלִּשְׁתֶּן כְּאֶחָד
 32 — לוֹקָה עַל כָּל-אַחַת וְאַחַת: לִפִּי שֶׁלֹּא זֶה שֶׁבַּפְּסוּק זֶה
 33 אֵינִי לֹא שֶׁבַּכָּלּוֹת שֶׁאֵין לוֹקִין עָלָיו, אֶלָּא הוּא לְחֻלְק.
 34 וּבִפְרוּשׁ אָמרו בְּגִמְרָא כְּרִתוֹת (ד): "אֲכַל מֵעֵשֶׂר דְּגָן
 35 וְתִירוּשׁ וְיִצְהָר — חֵיב עַל כָּל-אַחַת וְאַחַת. וְכִי לוֹקִין עַל
 36 לֹא שֶׁבַּכָּלּוֹת? קָרָא יִתְרָא כְּתִיב (מצאנו פסוק מיותר
 37 ללמד שלוקה). מְכַדִּי (הנח), כְּתִיב: "וְאַכְלָתָּ לִפְנֵי ה'
 38 אֱלֹהֶיךָ מֵעֵשֶׂר דְּגָנְךָ וְתִירוּשָׁךְ וְיִצְהָרְךָ וכו'" (שם יד, כג)
 39 וְלִמָּה לִי לְמַהֲדַר לְמַכְתְּבִינָהּ לְכַלְהוּ (לצורך מה חזק ומפרט
 40 אֵת כּוֹלֵם) שְׁמַע מִינָּה לְחֻלְק" (בכוונת הפסוק, בפרוט הנוסף,

יום שישי י"ב שבט ה'תשע"ט

מצות לא תעשה קמט (קמח"ט).

מצות עשה קלב.

המצוה הקמ"ט — האזהרה שהזהר הכהן מלאכול את הבכורים בחוץ (מירושלים) והוא אמרו: "לא-תוכל לאכל בשעריך וגו' ותרומת ידך". בא בקבלה (מכות יז): "ותרומת ידך" — אלו הבכורים. לפי שלא הניח בפסוק זה דבר הטעון הבאת מקום (לירושלים) שלא הזכירו בפרוש, ואמר בכללם "ותרומת ידך" — הרי אלו הבכורים בלי ספק, שבאר בהם שהם טעונים הבאת מקום, והיאך יזהיר על אכילתה בשעריך! ולשון ספרי (פרשת ראה שם): "לא בא הכתוב אלא לאוכל בכורים שלא קרא עליהם (ראה מצות עשה קלב מה שיש לקרוא עם הבאת הבכורים), שהוא עובר בלא-תעשה". וכבר נתבאר בסוף מכות (ט.). שאינו חייב עליהם אלא קדם שנייתם בעזרה; אבל משנייתם בעזרה — הרי הוא פטור עליהם, אף-על-פי שלא קרא. וגם בכפורים אותו התנאי שבמעשר שני, כלומר שאין כל-מי שאכלם בחוץ חייב עליהם, עד שיראו פני הבית; ואם אכל מהם מי שאכל אחר שראו פני הבית קדם הנחה בעזרה — חייב מלקות בלבד אם הוא כהן; אבל הישראלי — הרי הוא מחייב מיתה בידי שמים, אם אכל בכורים, אפלו אחר קריאה. וכפרוש אמרו (בכורים פרק ב משנה א): התרומה והבכורים חייבין עליהן חמץ ומיתה ואסורין לזרים. אם אכלם בזדון — חייב מיתה בידי שמים ובשגגה מוסיף חמץ כדין התרומה. לפי שבין שגגהם יתעלה תרומת ידך, חלו עליהם כל-דיני התרומה. וראוי לה להבין כאן היטב כדי שלא ישתבשו לה העניינים והוא: שהכהן אם יאכל הבכורים משראו פני הבית קדם הנחה בעזרה — לוקה, ואזהרתיה מ"לא תוכל לאכל בשעריך וגו' ותרומת ידך", כמו שנתבאר בגמרא מכות, כמו ישראל במעשר שני שלוקה על אכילתו חוץ למקום אף-על-פי שהוא שלו; אבל הישראלי שאכל בכורים אחר שראו פני הבית בכל-מקום שאכלם (בין בירושלים ובין מחוצה לה) — חייב

מיתה בידי שמים, ואזהרתיה מן "וכל-זר לא-יאכל קדש" (שם י), כמו שבארנו במצוה קל"ג ממצות אלו. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בגמרא מכות.

המצוה הקל"ב — הצווי שצטוונו לספור חסדיו ותעלה אתנו, ואף הצילנו מאז ראשית מצבו של יעקב אבינו ומשעבוד המצרים וענוים לנו, ולהודות לה' על כל-זה, ולבקש ממנו שיתמיד הברכה — (כל זאת אנו אומרים) בזמן שאנו מביאים את-הבכורים. והוא אמרו ותעלה: "וענית ואמרת לפני ה' אלהיך ארמי אבד אבי" (דברים כו, ה) ושאר כל-אותה הפרשה. ומצוה זו נקראת "מקרא בכורים". וכבר נתבאר דיניה במסכת בכורים ובפרק ז' מסוטה (לב): ואינה חובה לנשים.

יום ש"ק י"ג שבט ה'תשע"ט

מצות עשה קלג. קמג. קמד.

המצוה הקל"ג — הצווי שצטוונו להפריש חלה מפל-עסה ולתנה לכהן, והוא אמרו ותעלה: "ראשית ערסתכם חלה תרימו תרומה" (במדבר טו, ב). וכבר נתבאר כל-דיני מצוה זו במסכת חלה ובמסכת ערלה (פרק ב משנה א) ואינה חובה מן-התורה אלא בארץ ישראל בלבד.

המצוה הקמ"ג — הצווי שצטוונו לתן לכהן את הזרוע והלחיים והקבה מפל-בהמה טהורה שאנו שוחטים, והוא אמרו ותעלה: "וזה יהיה משפט הפהנים מאת העם מאת זבחי הזבח אם שור אם ש"ה" (דברים יח, ג). וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק י' מחלין (קל). ואין הלויים חייבים במצוה זו.

המצוה הקמ"ד — הצווי שצטוונו להפריש ראשית הגז (חלק מהעמר הגזוז מהצאן) ולתנו לכהן, והוא אמרו ותעלה: "ראשית גז צאנך תתן-לו" (שם, ד), ומצוה זו אינה נוהגת אלא בארץ ובכר נתבאר כל-דיני מצוה זו בפרק י"א מחלין (קלה).

על פי שהבשר שכנגדן האדים, אין זו טריפה, שרוב סימנים קשים הם, ואין הארס שולט בהם. אכן אם האדימו הסימנים עצמם, הרי אנו רואים ששלט הארס בהם, וטריפה.
הגמרא דנה מהו שיעור הדריסה כשנדרסה הבהמה בקנה שלה: אמר רב פפי, בעי רב ביבי בר אבין,

המעיים, שאזי מוכח שנדרסה. אולם אם לא האדים הבשר, אינה טריפה, שלא נכנס בה ארס כלל.
הגמרא מביאה אופן אחר שנאמר דברי רב נחמן: רב זביד מתיני קבי - היה שונה כך את דברי רב נחמן, בדרוסה נאסרת משיאדים בשר פגד פני מעיים, ואם נדרסה בסימנים ו-בנקבה ובוושט, אינה דריסה עד שיאדימו הסימנים עצמם, ואם לא האדימו הסימנים, אף

ירמיה פרק ז כו-לד

כו וְלֹא שָׁמְעוּ אֵלַי וְלֹא הָיוּ אֶת־אֲזִנָּם וַיִּקְשׁוּ אֶת־עֲרֻפָם הֲרָעוּ מֵאֲבוֹתָם: כו וְדִבַּרְתָּ אֲלֵיהֶם אֶת־פִּלְהִידְבָּרִים הָאֵלֶּה וְלֹא יִשְׁמְעוּ אֲלֵיךְ וְקִרְאתָ אֲלֵיהֶם וְלֹא יַעֲנוּכָה: כז וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם זֶה הַגּוֹי אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהָיו וְלֹא לָקְחוּ מוֹסֵר אֲבֹדָה הָאֲמוֹנָה וְנִכְרְתָה מִפִּיהֶם: כט גְּזִי נִזְרָךְ וְהִשְׁלִיכִי וּשְׂאֵי עַל־שָׁפִים קִינָה בִּי מֵאִם יְהוָה וַיִּטֹּשׁ אֶת־דֹּדָר עֲבָרְתוֹ: ל כִּי־עָשׂוּ בְנֵי־יְהוּדָה הָרַע בְּעֵינֵי נְאֻם־יְהוָה שָׁמוּ שְׁקוּצֵיהֶם בְּבֵית אֲשֶׁר־נִקְרָא־שְׁמִי עָלָיו לְטִמְאוֹ: לא וּבָנוּ בְּמֹת הַתֶּפֶת אֲשֶׁר בָּנִיא בֶן־הֶנֶם לְשָׂרֵף אֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־בְּנֵיהֶם בָּאֵשׁ אֲשֶׁר לֹא צִוִּיתִי וְלֹא עֲלֹתָה עַל־לְבִי: לב לָכֵן הִנֵּה־יָמִים בָּאִים נְאֻם־יְהוָה וְלֹא־יֵאמָר עוֹד הַתֶּפֶת וְגִיא בֶן־הֶנֶם בִּי אִם־גִּיא הַהֲרָגָה וְקָבְרוּ בְּתֶפֶת מַיִן מְקוֹם: לג וְהָיְתָה נִבְלַת הָעָם הַזֶּה לְמֶאֱכָל לְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבִהֶמַת הָאָרֶץ וְאִין מַחֲרִיד: לד וְהִשְׁבַּתִּי מַעְרֵי יְהוּדָה וּמַחְצוֹת יְרוּשָׁלַם קוֹל שֹׁשׁוֹן וְקוֹל שְׂמִיחָה קוֹל חֲתָן וְקוֹל כְּלָה בִּי לְחֻרְבָּה תִּהְיֶה הָאָרֶץ:

רש"י

מקישין בתופים שלא ישמע האב קול הבן ויכמרו רחמיו, תופת על שם התוף: הנם. על שם נהמת הבן: לא צויתי. במצוות שיקריבו בניהם לקרבן ולא דברתי לאחד מן הנביאים וכשדברתי לאברהם לשחוט את בנו לא עלתה על לבי שישחוט אלא להודיע צדקו: (לג) ואין מחיר. את העופות מעל הפגרים:

(כט) גזי נזרך. תלשי שערך כמו ויגז שלום (שם ט) ויגז את ראשו (איוב א) ל"א נזרך כתרך ל' גדולה וכן תרגם יונתן רברבין וכן חיברו מנחם: ויטוש. ויעזוב: (לא) במות התופת. הוא המולך שהיה של נחשת ומסיקין אותו מתחתיו וידיו פשוטות וניסקות ונותנין את הילד על ידיו והוא נכוה ונוהם, והכומרים היו

מצודת ציון

(כו) ויקשו. מל' קשה: ערפם. הוא מול הפנים: (כז) יענוכה. מל' ענייה ותשובה: (כח) לקחו. ענין לימוד: ונכרתה. ר"ל נפסקה: (כט) גזי. ענין תלישה כמו קרחי וגזי (מכא א): נזרך. גידול השער יקרא נזר כמו נזר אלהיו על ראשו (במדבר ו): ושאי. ענין הרמה: שפים. כן נקראו מקומות הגבוהות: ויטוש. ענין עזיבה כמו ויטוש משכן שלו (תהלים עח): עברתו. מל' עברה וזעם: (ל) שקוציהם. מל' שקץ ותועבה: (לא) במות. מל' במה: בגיא. בעמק: (לג) נבלת. כן נקרא גוף ההרוג: מחיר. מל' חרדה ופחד: (לד) והשבתי. ענין ביטול, כמו שבת נוגש (ישעיה יד): לחרבה. מל' חורבן:

מצודת דוד

(כו) ולא שמעו אלי. אנשי הדור הזה: ויקשו את ערפם. הוא ענין מליצי כאילו נתקשה ערפם עד שא"א להם להחזיר הפנים מול המקום ואחז במשל מבין אדם לחבירו שאינו רוצה להחזיר הפנים מול חבירו לשמוע דבריו: הרעו. עשו רעות עוד יותר מאבותם: (כז) ודברת. אמר ה' לירמיהו כאשר תדבר אליהם את כל הדברים האלה ידעתי אשר לא ישמעו אליך ויברחו להם ואם תקרא אליהם ידעתי אשר לא יענו לך: (כח) ואמרת אליהם. אז תאמר אליהם זה הגוי וכו' ר"ל אין אלה מבני ישראל אשר שמעו דבר ה' בסיני אלא כאילו אשר לא שמעו בקול ה' וכאילו לא למדו מעולם מוסר. אבדה האמונה. אמונת האל אבדה מלכותם וגם נכרתה מפיהם ולא

יזכרו בה: (כט) גזי נזרך. לכן תלוש שער ראשך והשלך אותם והוא דרך צער ואבלות: שאי. הרימי קול קינה על מקומות הגבוהות להיות נשמע למרחוק: ויטוש. עזב את הדור ששפך עליו עברתו: (ל) שמו שקוציהם. עכו"ם המתועב שמו בבה"מ לטמא אותו: (לא) במות התופת. במות של התופת אשר עמד בגיא בן הנום לשרוף על הבמות את בניהם וכו' (ולפי שהיו מקישין בתופים לכל ישמע האב בנהימת הבן כשהוא נשרף ויכמרו רחמיו קראו בית הבמות תופת ע"ש התופים ולהגיא קראו בן הנום ע"ש נהמת הבן): אשר לא צויתי. אפילו לפני לא צויתי להקריב בנים ובנות: ולא עלתה על לבי. לשאול דבר כזאת: (לב) ולא יאמר עוד. אז לא יקרא עוד בית הבמות בשם תופת והגיא בן הנום כ"א יקרא גיא ההרגה כי שמה יפלו הרוגים רבים: וקברו. ההרוגים יקברו בתופת הרבה מאד עד שלא ימצא שם מקום לקבור עוד: (לג) והיתה נבלת העם. הנשארים אשר לא יקברו יהיה למאכל לעוף השמים וכו': ואין מחיר. לא יהיה מי להחזירם ללכת מן הנבלות: (לד) והשבתי וכו'. ר"ל לא ישמעו עוד שמה קול ששון וכו' כי לחרבה תהיה ולא ישאר בה איש:

איכה פרק א - א

א איכה | יִשְׁבֶּה בְּדָר הָעִיר רַבְתִּי עִם הַיְּתָה פֶּאֱלֻמְנָה רַבְתִּי בְּגוֹיִם שְׁרָתִי בְּמִדְיָנוֹת הַיְּתָה לָמָּס: ב בָּכוּ תִבְכֶּה בְּלִילָה וְדַמְעָתָהּ עַל לִחְיָהּ אֵינֶי-לָהּ מִנְחָם מִפֶּלֶא־הַבִּיָּה פֶלֶא־רַעֲיָהּ בָּגְדוּ בָּהּ הָיוּ לָהּ לְאִיבִים: ג גָּלְתָה יְהוּדָה מִעֵנִי וּמִרְבַּע עֲבֹדָה הִיא יִשְׁבֶּה בְּגוֹיִם לֹא מִצָּאָה מְנוּחַ פֶּלֶא־רַדְפֶּיהָ הַשִּׁיגוּהָ בֵּין הַמְּצָרִים: ד דִּרְכֵי צִיּוֹן אֲבָלוֹת מִבְּלִי בָּאִי מוֹעֵד כָּל־שַׁעְרֶיהָ שׁוֹמְמִין בַּחֲנִיָּה נֶאֱנָחִים בְּתוֹלְתֶיהָ נוֹגֹת וְהָיָה מִרְלָה: ה הָיוּ צָרֶיהָ לְרֹאשׁ אִיבִיהָ שָׁלוּ פִּירֶיהָ הוֹנָה עַל רֶב־פְּשָׁעֶיהָ עוֹלָלֶיהָ הִלְכוּ שָׁבִי לִפְנֵי־צָר: ו וַיֵּצֵא (מִן)־(בֵּת)־מִבֶּת־צִיּוֹן כָּל־הַדָּרָה הָיוּ שְׁרֵיָהּ כְּאִילִים לֹא־מִצָּאוּ מִרְעָה וַיֵּלְכוּ כְּלֹא־כֶחַךְ לִפְנֵי רֹדֶף: ז זָכְרָה יְרוּשָׁלַם יָמֵי עֲנִיָּה וּמִרְוּדֶיהָ כָּל מַחְמַדֶּיהָ אֲשֶׁר הָיוּ מִימֵי קֶדֶם בִּנְפֹל עֲמָהּ בִּיד־צָר וְאֵין עֹזֶר לָהּ רָאוּהָ צָרִים שָׁחֲקוּ עַל מִשְׁפַּתָּה: ח חֲטָא חֲטָאָה יְרוּשָׁלַם עַל־כֵּן לָנִידָה הַיְּתָה כָּל־מַכְבְּדֶיהָ הַיּוֹלִיָהּ כִּי־רָאוּ עֲרוּתָהּ גַּם־הִיא נֶאֱנָחָה וַתֵּשֶׁב אַחֲזֹר: ט מִמָּאָתָהּ בְּשׁוּלֶיהָ לֹא זָכְרָה אַחֲרִיתָהּ וַתִּרְדַּךְ פְּלָאִים אֵין מִנְחָם לָהּ רָאָה יְהוָה אֶת־עֲנִיָּי כִּי הִגְדִּיל אוֹיֵב: י יְדוּ פָּרַשׁ צָר עַל כָּל־מַחְמַדֶּיהָ כִּי־רָאָתָה גוֹיִם פָּאוּ מִקִּדְשָׁהּ אֲשֶׁר צִוִּיתָהּ לֹא־בָאוּ בִקְהָל לָךְ: יא כָּל־עֲמָה נֶאֱנָחִים מִבְּקָשִׁים לָחֵם נִתְּנוּ (מַחְמוּדִיהֶם) מַחְמַדִּיהֶם בְּאֶכָל לְהַשִּׁיב נַפְשׁ רָאָה יְהוָה וַתִּבְיָטָה כִּי הֵייתִי וּזְלִלָהּ:

רש"י

רודף. כל רודף שבמקרא חסר וזה מלא שנרדפו רדיפה שלימה על כן יסד הפייט מלא רודפתי וחסרה שנת גאולי, שנת גאלי באה חסר כתיב: (ז) זכרה ירושלם בגלותה: ימי ענייה. ימי חורבנה שהביאה לידי עוני: ומרודיה. הוא לשון צער כמו (שופטים יא) וירדתי על ההרים (תהלים נה) אריד בשיחי ואהימה: כל מחמודיה. וזכרה כל טוב מחמודיה שמימי קדם: שחקו על משבתיה. שמחו על שכיתת משושה חגה חדשה ושבתה ומ"א דורשו בלשון אחר שהיו שובתין בגולה בשבתות וימים טובים ושומטים בשביעיות והיו האומות משחקים עליהם ואומרים שוטים בארצכם לא שמרתם ועכשיו בגולה תשמרון: (ח) לנידה. לגולה לשון נע ונד אישמובר בלע"ז: ערותה. קלונה. נאנחה. לשון נפעלה שושפידר בלע"ז: גם היא נאנחה. הוא שם דבר שושפורי'דא: (ט) טומאתה בשוליה. לשון גנאי הוא דם נדותה ניכר בשולי בגדיה, כלומר חטאותיה גלויין, הרבה עשאתן בגלוי: לא זכרה אחריתה. כשהיו חוטאין לא נתנו לב מה תהיה אחריתם לפיכך ותרד פלאים ירידתם נפלאות פלאים הרבה שהכל פלאים שאירע לה מה שלא אירע לכל עיר: (י) ידו פרש צר. עמון ומואב: על כל מחמודיה. ספרי תורות שנאמר בהם (תהלים יט) הנחמדים מזהב, הכל נפנו לבזז כסף וזהב והם נפנים על ספרי תורות כדי לשורפם לפי שכתוב בהם (דברים כג) לא יבא עמוני וגו': אשר צויתה לא יבאו בקהל לך. אלו עמון ומואב:

(א) איכה ישבה בדר. ירמיה כתב ספר קינות היא המגלה אשר שרף יהויקים על האח אשר על האש והיו בה שלש אלף ביתות איכה יושבה איכה יעיב איכה יועם, שוב הוסיף עליו אני הגבר שהוא שלש אלף ביתות שני' (ירמיה לו) ועוד נוסף עליהם דברים רבים כהמה שלש כנגד שלש: בדר. גלמוד מיושביה: רבתי עם. יו"ד יתירה כמו רבת עם שהיתה עמה רב. יש מדרשי אגדה הרבה ואני באתי לפרש לשון המקרא כמשמעו: היתה כאלמנה. ולא אלמנה ממש אלא כאשה שהלך בעלה למדינת הים ודעתו לחזור אצלה: (ב) בכו תבכה. שתי בכיות על שתי חורבנין: בלילה. שהמקדש נשרף בלילה דאמר מר לעת ערב הציתו בו את האור, דבר אחר בלילה לילה של בכיית מרגלים בתשעה באב גרמה להם, דבר אחר בלילה שכל הבוכה בלילה השומע קולו בוכה עמו: ודמעתה על לחיה. מתוך שהיא בוכה תמיד: כל רעיה. אוהביה: (ג) גלתה יהודה. מארצה: מעני. מחמת עוני: ומרוב עבודה. שהכבדו עליה כשדים: היא יושבה בגוים. ובמקום שגלתה וישבה שם לא מצאה מנוח: בין המצרים. שיש גובה מכאן ומכאן ואין מקום לנוס: המצרים. גבולים של שדה וחרם. ומדרש אגדה בין שבעה עשר בתמוז לתשעה באב: (ד) באי מועד. עולי רגלים: נוגות. לשון יגון ואין שורש בתיבה אלא הגימ'ל לבדה: (ה) שלו. יושבים בשלוה: הוגה. הדאיבה והוא לשון יגון: (ו) כאילים לא מצאו מרעה. כאילים אשר לא מצאו מרעה שאין להם כח לברוח שהוחלש כחם ברעב: לפני

ג מִכָּר לוֹ אֶת הַשְּׂדֶה, וְנָתַן לוֹ מִקְצֵת דָּמִים, וְאָמַר לוֹ: אִמְתִּי שֶׁתִּרְצֶה הָבָא מַעוֹת, וְטַל אֶת שְׁלָךְ – אָסוּר. הִלְלוּהוּ עַל שְׂדֵהוּ, וְאָמַר לוֹ: אִם אֵי אֶתָּה נֹתֵן לִי מִכָּאן וְעַד שְׁלֹשׁ שָׁנִים, הָרִי הִיא שְׁלִי – הָרִי הִיא שְׁלֹו. וְכָךְ הִיא בִּיתוֹס בֶּן זִוְגִין עוֹשֶׂה עַל פִּי חֲכָמִים.

ד אֵין מוֹשִׁיבִין חֲנוּנִי לְמַחְצִית שָׂכָר; וְלֹא יִתֵּן מַעוֹת לָקַח בֶּהֶן פְּרוֹת לְמַחְצִית שָׂכָר, אֲלֵא אִם בֶּן נֹתֵן לוֹ שָׂכָרוֹ

פירוש ברטנורא

ג **הבא מעות וטול את שלך אסור.** הבא מותר מעות שעליך וטול שדה שלך, אסור לעשות כן. ובגן שאמר לו מוכר ללוקח לבי מייתית מותר המעות קנה מעכשיו. לפיכך אסור לעשות כן, שאם יאכל מוכר הפירות בתוך כך, לכשיביא זה המעות נמצא שדה זו קנויה לו מיום המכר, וזה אבל הפירות בשכר המתנת מעותיו. ואם יאכל לוקח פירות מעכשיו, שמא לא יביא מותר המעות ויחזיר לו זה מה שקבל ונמצא שלא היתה שדה קנויה לו, דהא לבי מייתית קני מעכשיו אמר ליה, והא לא אייתי, ומעות הראשונות כמלוה בעלמא היו אצל מוכר, וזה אבל פירות בשכרו: **חרי הוא שלו.** ובגן דאמר ליה קני מעכשיו אם לא אביא לך מכאן עד שלש שנים, דלאו אסמכתא היא אלא קנין גמור, שעל מנת מכר גמור החזיק בה מעכשיו בדמים הללו ואוילי אוילי גבית, וזה קבל עליו שאם יחזיר לו מעותיו עד שלש שנים יקבלם. והפירות יהיו מונחים ביד שלישי, אם יחזיר הלוה מעותיו למלוה עד שלש שנים יתן הפירות ללוה, ואם לאו יתן הפירות למלוה, שהיתה השדה קנויה לו משעת הלוואה, ואותה הלוואה דמי השדה היתה:

ד **אין מושיבין חנוני למחצית שכר.** לא יאמר בעל הבית לחנוני הרי פירות נמכרים בשוק ארבע סאין בסלע ואתה מוכרן בחנות פרוטה פרוטה ומשכרם סאה, הילך פירות ושכר ומכור בחנות והריוה נחלוק. וטעמא דמלתא, משום דקיימא לן דהך עסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון, סתם המקבל פרקמטיא למחצית שכר מקבל עליו אחריות חצי הקרן באונסין וזולא, הילכך ההיא פלגא כיון דמייחב באונסין מלוה היא אצלו שהרי היא שומא אצלו במעות בשער השוק ודינו ליטול חצי שכר, נמצא מתעסק בחציו של בעל הבית שהוא פקדון אצלו בשכר המתנת מעות המלוה, לפיכך אסור. אלא אם כן נותן לו שכר עמלו שהוא עמל באותו החצי כפועל בטל של אותה מלאכה דבטל מינה, אם היה נגר או נפח, כמה אדם רוצה ליטול ליבטל ממלאכה כבדה כזו ולעשות

משניות מבוארות – קהתי

ההלואה דמי השדה היתה (ומכרה לו בזול): אבל אם לא אמר שמעון לראובן "קנה את שדי מעכשיו", אלא שראובן התנה עמו: "אם לא תחזיר לי את ההלואה מכאן ועד שלוש שנים הרי היא שלי", אף על פי שלא תחזיר לו את ההלואה עד שלוש שנים כפי תנאו, לא קנה ראובן את שדהו, לפי שאין כאן אלא אסמכתא בלבד, וכל אסמכתא אינה קונה, שהרי לא גמר בלבו להקנותו. **וכך היה ביתוס בן זוגין עושה על פי חכמים** – בהסכמת החכמים, שהיה מלוה על השדה ומתנה עם הלווה שאם לא יחזיר לו את ההלואה עד זמן מסוים, תהא השדה קנויה לו משעת ההלוואה; ואף על פי שנראה כאילו הלווה מוכר את השדה למלוה בשכר הנאת ההלואה, מכל מקום לא חששו בזה משום ריבית.

באור משנה ד

אין מושיבין חנוני למחצית שכר – לא יתן אדם פירותיו לחנוני בשער השוק, כדי שימכרם החנוני בחנותו בקמעונות, ואת הרווח וההפסד יחלקו ביניהם, **ולא יתן מעות** – לחנוני, **לקח בהן פרות** – שיקנה בהן פירות בשוק, **למחצית שכר** – כדי שימכרם, ויחלק את הרווח וההפסד ביניהם; והטעם שאסור מפני שהעסקה הזאת חציה מילווה וחציה פיקדון, כלומר שסתם המקבל עסק מחבור (סחורה או ממונ) למחצית שכר, מקבל עליו אחריות חצי הקרן להתחייב באונסים ובהזולה, ונמצא החצי הזה מילווה הוא אצלו, וממנו הוא נוטל את הרווח שלו, ואילו החצי האחר פיקדון הוא אצלו, שאינו חייב באחריותו כלל, וממנו נוטל בעל הסחורה את חלקו ברווח; וכן חולק עמו אף בהפסד, שהרי חציו העשוי מילווה אחריות הפסדו על המתעסק, וחציו העשוי פיקדון אחריות הפסדו על בעל הפירות או המעות, והואיל ואין למתעסק כלום מהחצי העשוי עליו פיקדון, נמצא טורח להתעסק בחלק הפיקדון בשכר חלק המילווה, והרי זה אסור משום אבק ריבית, **אלא אם כן נותן לו** – בעל הפירות או בעל המעות, לחנוני, **שכרו** – בשביל טירחתו באותו החצי שהוא פיקדון אצלו, **כפועל בטל** – בגמרא מובאת ברייתא: כפועל בטל, ופירשו בגמרא: כפועל בטל של אותה מלאכה שבטל ממנה, כלומר שאם היה עושה תחילה מלאכה קשה ומרוויח בה הרבה, וזאת היא מלאכה קלה, אומדים כמה יפחות משכרו לעשות מלאכה זו (וש"י). ויש מפרשים: כפועל היושב ובטל לגמרי (תוספות), כלומר שאומדים כמה פועל רוצה ליטול כדי להבטל ממלאכתו לגמרי ("בית יוסף קעניז") ויש מבארים דברי התוספות, שרואים אדם שבטל ואין לו שום מלאכה, כמה היה רוצה ליטול ולהתעסק בעסק זה ("יחכמת שלמה"; ועיין

יוס ראשון

באור משנה ג

מכר לו את השדה – מכר ראובן את שדהו לשמעון, **ונתן לו** – שמעון לראובן, **מקצת דמים** – חלק ממחיר השדה, **ואמר לו** – ראובן לשמעון: **אימתי שתירצה הבא מעות** – שאר דמי השדה, **וטל את שלך** – וקח את השדה שלך; **אסור** – לעשות כן. בגמרא מבואר, שמדובר כאן בכגון שאמר ראובן לשמעון: "לכשתביא שאר המעות תקנה את השדה מעכשיו". הלכך אסור לעשות כן, לפי ששניהם אסורים לאכול את פירות השדה: המוכר (ראובן) אסור. שמא יביא הלוקח (שמעון) שאר המעות ונמצא השדה שלו, והרי שהמוכר אוכל פירות בשכר המתנת מעותיו; וכן הלוקח אסור. שמא לא יביא שאר המעות ולא יתקיים המקח, ונמצא שאכל פירות בשכר מקצת הדמים שיש לו אצל המוכר, והרי דמים אלו אינם בידו אלא בתורת מילווה; הלכך מפקידים את הפירות ביד שלישי, עד שיתברר למי השדה, ויתנם לו. ברם, אם לא אמר לו "לכשתביא שאר המעות תקנה את השדה מעכשיו", אלא: "לכשתביא שאר המעות תקנה את השדה", כלומר שיקנה מאותו יום שיביא שאר המעות, הרי המוכר אוכל פירות עד שיביא הלוקח שאר המעות; ואם אכל הלוקח, מוציאים ממנו. ואם אמר לו: "קנה את השדה מעכשיו, ושאר המעות הרי הן חוב אצלך", הרי הלוקח אוכל פירות ולא המוכר; ואם אכל המוכר מוציאים מידו כל מה שאכל. ואם אמר לו: "קנה מעכשיו כשיעור מעותיך", שניהם אוכלים: הלוקח כשיעור שנתן, והמוכר כשיעור המעות שנשארו. וזהו שאמרו בגמרא: "פעמים ששניהם מותרים, פעמים ששניהם אסורים, ופעמים שהמוכר מותר והלוקח אסור, ופעמים שהלוקח מותר והמוכר אסור" (בבא מציעא טו, ב; רמב"ם הל' מלוה וזוהו ו. ו). **הללוהו על שדהו** – הלוה ראובן לשמעון סכום כסף תמורת משכון של שדהו (שהוא שווה יותר מסכום ההלוואה). **ואמר לו** – ראובן לשמעון: **אם אי אתה נותן לי מכאן ועד שלש שנים** – אם אינך מחזיר לי את ההלוואה תוך שלוש שנים, **הרי היא שלי** – השדה שקיבלתי ממך במשכון; וזה תחזיר לו שמעון בתוך אותו הזמן, **הרי היא שלו** – בגמרא מבואר (בבא מציעא טו, ב), כגון שאמר שמעון לראובן: קנה את שדי מעכשיו אם לא אחזיר לך את ההלוואה מכאן ועד שלוש שנים, הלכך הרי היא שלו, מאחר שיש כאן קנין גמור משעת ההלוואה. ברם הפירות יהיו מופקדים ביד שלישי; אם שמעון יחזיר את ההלוואה עד שלוש שנים, יתן השלישי את הפירות לשמעון; ואם לאו, יתן את הפירות לראובן, שהיתה השדה קנויה לו משעת ההלוואה, ואותה

כפועל. אין מושיבין תרנגולין למחצה; ואין שמין עגליו וסיוחין למחצה, אלא אם כן נותן לו שכר עמלו ומזונו. אבל מקבלין עגליו וסיוחין למחצה; ומגדלין אותן עד שיהיו משלשין; וחמור – עד שתהא טוענת. ה' שמין פרה וחמור וכל דבר שהוא עושה ואוכל למחצה. מקום שנהגו לחלוק את הולדות מיד – חולקין, מקום שנהגו לגדל – יגדלו. רבן שמעון בן גמליאל אומר: שמין עגל עם אמו, וסיוח עם אמו. ומפרזו על שדהו, ואינו חושש משום רבית.

ו' אין מקבלין צאן ברזל מן הנכרים, ולווין מהן ומלוין

פירוש ברטנורא

מלאכה קלה: אין מושיבין תרנגולים למחצה. לשום בצים בדמים לבעל התרנגולות להושיבה עליהם לגדל אפרוחים למחצית שכר מה שהיו האפרוחים שוים יותר על דמי הביצים, והואיל וזה מקבל עליו אחריות חצי דמי הביצים אם יתקלקלו או אם ימותו, הנה ליה פלגא מלות, נמצא זה מגדל את חציו השני בשכר המתנת מעותיו; ומזונו. מזון שהוא מוציא באפרוחים: ואין שמין עגלים וסיוחין למחצה. עכשיו הם שוים כך וכך, קבלם עליך לגדלם שנתים למחצית שכר, ולמחצית הפסד אם ימותו: אבל מקבלין עגלים וסיוחין. קמנים. בלא שומא, שאם ימותו לא ישלם כלום ואם יחיו יחלקו ביניהם: כשיחיו משולשים. פירוש כשיעמדו על שלש גדול ואז יחלקו: ובחמור עד שתהא טוענת. משאוי. כך היה מנהגם לגדלם קודם חלוקה:

ה' שמין פרה. גדולה, וחמור גדול. שראוין למלאכה, ומלאכתן כולה למקבל: למחצה. לחלוק שבח שישיבוהו, בדמים ובולדות: לחלוק את הולדות מיד. כשתבוא שעת חלוקתן, בבהמה דקה שלשים יום ובנסה חמישים יום: שמין עגל עם אמו. ואין צריך ליתן עמל ומזון לעגל אלא לאם. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל: ומפרזו על שדהו. לשון פרה ורבה. ואית דגרסי ומפרזי, ב"יו"י. לשון פרות תשב ירושלים (וברה ב'). כלומר מרחיב על שדהו. והוא שאמר לו (חוכר למחכר) אתה רגיל ליקח בחכירות שדך עשרת כורין לשנה, הלויני מאתים זוז שאוכל להוציא לובל שדה זו ולורעה ולחרשה ואני מעלה לך בחכירותה י"ב כורים לשנה ואחזיר לך מעותיך, זה מותר, דהוי כאילו מעדיף לו שני כורים הללו מפני שחוכר ממנו שדה טובה ומשובחת שחכירותה יפה מחכירות שדה רעה:

ו' אין מקבלין צאן ברזל. כל אחריות הנכסים על המקבל, ושם אותם עליו במעות, וכל זמן שאין נותן לו מעותיו חולקים השכר. ואע"ג דמשנה יתירה היא, דהא תנא ליה לעיל אין מושיבין חנוני למחצית שכר משום דמקבל עליה פלגא בחפסד, וכל שכן הכא דקבל כל האחריות עליו. נקט ליה משום

משניות מבוארות – קהתי

לגדל – את הולדות בשותפות, יגדלו – היינו שהמקבל פרה וחמור למחצה מטפל אף בולדות עד שיגדלו. רבן שמעון בן גמליאל אומר: שמין עגל עם אמו, וסיוח עם אמו – אף על פי ששינוי לעיל (משנה ד), שאין שמים עגלים וסיוחין למחצה, מכל מקום אגב שום הפרה והחמור שמים גם את וולדותיהם, כלומר שהנותן לחברו פרה וחמור רשאי ליתן לו גם את וולדותיהם בשומת שוויים, כדי שיטפל בהם, ויחלקו ביניהם את הירווח ואת החפסד, שהואיל והמקבל מרוויח במלאכת הפרה והחמור, יש כאן שכר עמל ומזון אף בשביל הטיפול בעגל ובסיוח. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. ומפרזו על שדהו – החוכר שדה מחברו מותר להוסיף על דמי חכירתו בשביל שילווחו מעות להשיבה את השדה, כגון שחכר את השדה בעשרה כורים לשנה, ואמר למחכר: תן לי מאתיים זוז (בהלואה). ואשיבה בהן את השדה, ואני אתן לך שנים עשר כור לשנה (בריייתא בגמרא). הרי זה מותר, ואינו חושש משום רבית – שתוספת שני הכורים לשנה אינה בשכר ההלואה, אלא מפני שנמצא חוכר ממנו שדה טובה ומשובחת, שדמי חכירתה שנים עשר כור ויותר. "מפרזו" היינו מרחיב ומגדיל, מלשון "פרות תשב ירושלים". יש גורסים: מפרין מלשון פרה ורבה (דש"י).

באור משנה ו

אין מקבלין צאן ברזל מן הנכרים – "צאן ברזל" היינו שקיימות לבעליהן כבדול, לפי שכל אחריותו על המקבל, כגון האומר לחברו: הא לך מאה צאן השוות מאה סלע, כדי שתטפל בהן שנה או שנתיים, ונחלק בגיזה ובולדות ובחלב, בתנאי שכל אחריותו עליך, שאם ימותו או יכחשו או יזוול, עליך לשלם לי את דמיהן, מאה סלע (רמב"ם; והמאירי); ובאה המשנה ללמדנו, שאסור לקבל מידי ישראל צאן ברזל; ומהא דרין לנכסים שכל אחריותם על המקבל, ונקראים הם "נכסי צאן ברזל" (עיי' יבמות ז, א); מפני שהוא רבית – כלומר אבק ריבית, לפי שבעל הצאן קרוב לשכר ורוחק להפסד (רמב"ם הל' מלוה ולוה ז, יב); ויש מפרשים, שכל הפירות למקבל, והוא משלם לבעל הצאן סכום קצוב לשנה, ובאה המשנה להשמיענו, שהואיל ופוסק לו דמים על הצאן, ואף פוסק לו דמי השבח, הרי זה אסור, מפני שהוא ריבית גמורה האסורה מן התורה (תוספות; ועיי' רש"י וברטנורא; ועיי' חידושי "חזון יחזקאל" על התוספתא בבא מציעא ז, ז).

יו"ט שני

באור משנה ה

שמין פרה וחמור – כשהם גדולים וראויים למלאכה, וכל דבר שהוא עושה ואוכל – עושה מלאכה ויש בשכר מלאכתו כדי אכילתו, למחצה – כלומר שמותר לאדם למסור לחברו פרה וחמור בשומת שוויים, כדי שיטפל בגידולם ובהשבחתם, ויחלקו ביניהם את הירווח בשבחם ובולדותיהם, וכן את הפסד אם ימותו, ואין כאן חשש ריבית, הואיל וחברו משתמם בהם למלאכתו, והוא שכר עמלו ומזונו. מקום שנהגו לחלוק את הולדות מיד – שהמקבל פרה וחמור למחצה אינו נוהג לטפל בולדות, אלא משתיגע שעת חלוקתן, היינו: בבהמה דקה לאחר שלשים יום, ובבהמה גסה לאחר חמישים יום (בריייתא בגמרא). מיד הוא חולק עם הבעלים, חולקין – את הולדות, ואינו מטפל בהם אלא עד שעת חלוקתן. מקום שנהגו

אוֹתָן פְּרִיָּת; וְכֵן פֶּגֶר תּוֹשֵׁב. מִלּוֹה יִשְׂרָאֵל מְעוֹתָיו שֶׁל נֹכְרִי מִדְּעַת הַנֹּכְרִי, אֲבָל לֹא מִדְּעַת יִשְׂרָאֵל.
ז אֵין פּוֹסְקִין עַל הַפְּרוֹת עַד שֶׁיֵּצֵא הַשְּׁעָר. יֵצֵא הַשְּׁעָר – פּוֹסְקִין, וְאָף עַל פִּי שְׂאִין לָזֶה יֵשׁ לָזֶה. הִיָּה הוּא
תַּחֲלָה לְקוֹצְרִים – פּוֹסֵק עִמּוֹ עַל הַגְּדִישׁ, וְעַל הָעֵבֶיט שֶׁל עֲנָבִים, וְעַל הַמַּעֲטָן שֶׁל זֵיתִים, וְעַל הַבָּצִים שֶׁל יוֹצֵר,

פירוש ברטנורא

סיפא. אבל מקבלים צאן ברזל מן הנכרים: מדעת הנכרי. כגון ישראל שלוח מעות מנכרי ברבית וביקש להחזירם לו, מצאו ישראל אחר ואמר תנם לי ואני אעלה לך כדרך שאתה מעלה לו. אם העמידו אצל נכרי, אע"פ שישראל נותנם לו במצות הנכרי, מותר. ואם לא העמידו אצל נכרי, אסור. דהוא ניהו דקא מוויף ליה בריבית:

ז הִיָּה הוּא תַּחֲלָה לְקוֹצְרִים. ויש לו גריש ועדיין לא יצא השער: פוסק עמו. באיזה שער שירצה. דכיון דיש לו אין כאן רבית, דמעכשיו אותו גריש קנוי לו. ואע"פ דלא משך, כיון דכי אין לו נמי לא הוה אלא אבק רבית דרבנן, כי יש לו לא גזול: ע"ל העביט. כלי גדול שצוברים בו את הענבים לפני דריכה והם מתחממים להוציא יינם ופה. ושל זיתים קרוי מעטן: על הבצים של יוצר. אם הכנים עפר ועשאו בצים לעשות מהן קדרות, פוסק עמו על הקדרות באיזה שער שירצה, ואע"פ שלא יצא השער: ועל חסיד. פוסק עמו באיזה שער שירצה משישקענו בכבשן העצים והאבנים לשרוף ולעשות מהן סיד:

משניות מבוארות – קהתי

מדרבנן, ונמצא שהלוחות בשליחתו של ראובן (דש"י; רבנו חננאל): ויש מפרשים, שמדובר כאן כמו ברישא, כגון שראובן נטל את המעות מיד הנכרי ונתן לשמעון (רבנו תם). מכל מקום שלא מדעתו של ראובן הכל מורים שמותר לנכרי להלוותן לשמעון, ואף על פי שאחר כך יתן שמעון את הקרן והריבית לראובן, בשביל הנכרי הוא נתן לו (תפארת ישראל; יורה דעה קסט, ו).

י ו ט ש ל י ש

באור משנה ז

משנתנו באה ללמד, בלוקח שבא ליתן מעות למוכר, כדי שזה יספק לו סחורה לאחר זמן, שאם אין הסחורה בידי המוכר, ועדיין לא נקבע מחירה בשוק, אסור לקצוץ לה מחיר, שמא תתייקר אחר כך, ונמצא מוכר לו בשער הוול בשכר מעותיו שהקדים לו. אבל אם מחיר הסחורה קבוע בשוק, אף על פי שלמוכר עדיין אין הסחורה, או אם הסחורה נמצאת בידי המוכר, אף על פי שמחירה עדיין אינו ברור בשוק, מותר לפסוק על הסחורה שיתן לו.

אֵין פּוֹסְקִין עַל הַפְּרוֹת – אסור לפסוק עם המוכר ליתן לו מעות מיד על מנת שיתן כנגדן כך וכך כורים פירות לכשיתבשל, עַד שֶׁיֵּצֵא הַשְּׁעָר – שייקבע מחירם של הפירות, שמא יתייקרו הפירות כשיצא השער שלהם, ונמצא הלוקח מרוויח בשכר מעותיו שהקדים לו, שיתן לו פירות כפי שפסק עמו בזול, ויש בזה משום אבק ריבית. יֵצֵא הַשְּׁעָר – נקבע מחיר הפירות בשוק, פּוֹסְקִין – מותר ליתן מעות למוכר על מנת שיתן כנגדן פירות לאחר זמן מסוים באותו השער, וְאָף עַל פִּי שְׂאִין לָזֶה – שאין פירות למוכר זה, יֵשׁ לָזֶה – יש פירות לאחר באותו מחיר, ויכול לקנותם ממנו; כגון אם היה שער החיטים קבוע בשוק ארבע סאים בסלע, הרי הלוקח פוסק עם המוכר על מאה סאה ונותן לו עשרים וחמישה סלעים, ואם יתן לו המוכר את החיטים לאחר זמן, כשיהיו החיטים סאה בסלע, אין בזה ריבית כלל, אף על פי שלא היה למוכר חיטים כלל בעת שפסק, שהרי יכול היה ליקח בדמים אלו מאה סאה חיטים במקום אחר. הִיָּה הוּא – המוכר, תַּחֲלָה לְקוֹצְרִים – שקצר ראשונה, והתבואה ברשותו, ועדיין לא יצא השער, פּוֹסֵק עִמּוֹ – הלוקח בכל שער שירצה, עַל הַגְּדִישׁ – על התבואה שבגדיש, אף על פי שעדיין לא נגמרה מלאכתה, משום שהגדיש קנוי לו מעכשיו; ואם נתייקרה התבואה, ברשות הלוקח נתייקרה. ואף על פי שלא משך הלוקח, מכל מקום הואיל ואפילו כשאין התבואה למוכר אין איסור לפסוק אלא משום אבק ריבית, מדברי סופרים, לפיכך כשיש לו, לא גזרו חכמים (דש"י; ברטנורא); וְעַל הָעֵבֶיט שֶׁל עֲנָבִים – וכן מותר הלוקח לפסוק, בכל שער שירצה, על היין, משבצר המוכר את ענביו ונתנם בעביט, והוא כלי גדול שצוברים בו את הענבים קודם שידרכום על הגת, כדי לחמם: וְעַל הַמַּעֲטָן שֶׁל זֵיתִים – ומותר לפסוק על השמן, לאחר שמסק המוכר את זיתיו ונתנם במעטן (נגיט שצוברים בה את הויתנים עד שיבשילו ויתרכו); וְעַל הַבָּצִים שֶׁל יוֹצֵר – ומותר לפסוק עם היוצר על קדרותיו משעה שהכין ביצי טיט לעשיית הקדרות; וְעַל

אֲבָל מְקַבְּלִין צֹאן בְּרִזָּל מִן הַנֹּכְרִים – שמותר להלוות לגוי בריבית, כמו שהמשנה שונה והולכת. במפרשים מבואר, שהרישא – אין מקבלין צאן ברזל מישראל – משנה יתירה היא, ולא נשנתה כאן אלא משום הסיפא: "אבל מקבלין צאן ברזל מן הנכרים" (דש"י; המאירי; ברטנורא; תפארת ישראל); וְלֹוִין מִהֵן וּמִלּוִין אוֹתָן בְּרִיבִית – מותר ללוות מן הגויים וכן להלוותם בריבית. וכותב הרמב"ם הטעם, שנאמר (דברים כג, כ): "לא תשך לאחיק" – לאחיק אסור ולשאר העולם מותר. ומצוות עשה להשך לגוי, שנאמר: "לנכרי תשך"; מפי השמועה למדו, שזו מצוות עשה, וזהו דין תורה (הל' מלוה ולוה ה, א; עיין שם השגות הראב"ד). בענין זה כותב בעל "תורה ומימה": "אל יפלא כל הדבר הזה מה שציוותה התורה "לנכרי תשך", שכן בשעה שקיבלו ישראל את התורה היו עם לברד ישכון, והסכימו ביניהם לגמול חסד זה לזה בכספו ובסחורתו, וזהו כוונת המצוה "לאחיק לא תשך" היינו אתה לא תשך אותו והוא לא ישוך אותך. כרם לגבי שאר העמים, שלוקחים ריבית בעד הלואותיהם, ברין הוא שאף ישראל יקחו מהם ריבית כשמלווים להם. והרי זה דומה לתורת שותפים שהתנו ביניהם, שלא יחשבו זה לזה ריבית, אבל לזולתם נותנים ולוקחים מהם ריבית. וזה מעשים בכל יום ובכל עם ולשון, שנוסדות אגודות מסחר, המתנים ביניהם תנאים המתאימים להם ואין לזר חלק אתם. מכאן מבואר, שהמאמר "לנכרי תשך" הוא באמת מצוה בנויה על יסודות תיקוני העולם וחברת האדם..." וְכֵן פֶּגֶר תּוֹשֵׁב – היינו גוי היושב בארץ ישראל וקיבל עליו שבע מצוות בני נוח, והן: עבודה זרה, גילוי עריות, שפיכות דמים, איסור אכילת אבר מן החי, ברכת השם (איסור קללת השם), גזל, דינים (לנהוג לפי חוק ומשפט); ובאה המשנה להשמיענו שלעניין ריבית דינו כגוי, שמותר ללוות ממנו ולהלוותו בריבית. מִלּוֹה יִשְׂרָאֵל מְעוֹתָיו שֶׁל נֹכְרִי מִדְּעַת הַנֹּכְרִי – בגמרא מבואר, כגון שלוח ראובן מעות מן הנכרי בריבית וביקש להחזירן לו; מצאו שמעון ואמר לו: תן לי את המעות שאתה מבקש להחזיר לנכרי, ואני אעלה לך כדרך שאתה מעלה לו; אם העמידו אצל הנכרי, כלומר שהביא את שמעון לנכרי, ואמר לו: הרי מעותיך שאני מחזיר לך, וחברי זה לווה אותך ומעלה לך כדרך שהייתי אני מעלה לך, הרי זה מותר, ודווקא כגון שהנכרי נטל את המעות מראובן ונתנם לשמעון. ובאה המשנה להשמיענו שאף על פי שהנכר הלוח לשמעון על ידי השתדלותו של ראובן, ונמצא שעל דעתו של ראובן גמר ונתן לשמעון, מכל מקום מותר. אֲבָל לֹא מִדְּעַת יִשְׂרָאֵל – כלומר שאם ראובן לא העמיד את שמעון אצל הנכרי, אסור לו להלוות את המעות הללו מדעת עצמו, שהרי זה כאילו הוא מלווהו מעותיו בריבית (המאירי; ברטנורא); ויש מפרשים (לפי הברייתא בגמרא), כגון נכרי שלוח מראובן בריבית וביקש להחזיר, מצאו שמעון ואמר לו: תן לי את המעות ואעלה לך כדרך שאתה מעלה לראובן, אם הנכרי הלוח את המעות לשמעון מדעתו של ראובן, הרי זה אסור, והטעם הוא, שלחומרא יש שליחות לגוי

ועל הסיד מששקעו בכבשן. ופוסק עמו על הזבל כל ימות השנה. רבי יוסי אומר: אין פוסקין על הזבל, אלא אם כן היה לו זבל באשפה; וחכמים מתירין. ופוסק עמו פשער הגבוה. רבי יהודה אומר: אף על פי שלא פסק עמו פשער הגבוה, יכול הוא לומר: תן לי פזה, או תן לי מעותי.

ח מלוה אדם את אריסיו חטין בחטין, לזרע, אבל לא לאכול; שהיה רבן גמליאל מלוה את אריסיו חטין בחטין לזרע; ביקר והזולו, או בול והוקרו – נוטל מהן פשער הזול, ולא מפני שהלכה כן, אלא שרצה להחמיר על עצמו.

פירוש ברטנורא

וחכמים מתירין. איכא בין חכמים לה"ק, דה"ק כל ימות השנה קאמר. ופליג עליה רבי יוסי ואמר לא שנה ימות החמה ולא שנה ימות הגשמים עד שיהיה לו למוכר זבל באשפתו. וחכמים מתירין דוקא בימות החמה, שאנ"פ שאין לו, יש לאחרים, שהכל יש להן זבל שכבר נקבב ונשוף בימות הגשמים. אבל בימות הגשמים לא. והלכה כחכמים: פשער הגבוה. אם יפחות השער ממה שהוא עכשיו, תתן לי כשער הזול. גבוה, היינו בול שנותנין פירות גבוהים ורבים בדמים מועטים: תן לי כזה או תן לי מעותי. שהרי לא משך ויכול לחזור בו, ואפילו מי שפרע ליכא הואיל ולא נתן מעותיו על מנת לקבל עכשיו אלא לאחר זמן, ובתוך כך נשתנה השער, סתם דעתיה דאינש אחרעא וזלא פסיק. ואין הלכה כרבי יהודה:

ח חטין בחטין לזרע. סאה בסאה מותר להלוות לארים דוקא כשרוצה לזרוע. וטעמו, דבאתרא דארים הוא שנותן הזרע, אם אין לו זרע לזרוע השדה יסלקנו בעל הבית, וכשלוה הארים מבעל הבית זורע וכשוקרו חטין יתן חטין, אין זו הלואה, אלא הרי הוא כיוור לתוכה מעכשיו על מנת שיטול בעל הבית הזרע תחלה מחלק שנינו לארים והארים יטול השאר שכר מרחו, ועל מנת כן ירד שיטול פחות משאר אריסין כשיעור הזרע, ואין כאן רבית: שהיה רבן גמליאל. כלומר, לכך הוצרך לשנות משנה זו, לפי שהיה רבן גמליאל מחמיר שאם הזולו נוטל כשער הזול, ואשמעינן מתניתין לא שהלכה כן אלא שרצה להחמיר על עצמו:

משניות מבוארות – קהתי

הפירות, אסור ללוות סאה בסאה לזמן קבוע, אלא לווה סתם, ופורע באיזה זמן שרצה. ואם לווה עד זמן קבוע: אם הזול, מחזיר לו פירות בזמן שקבע, ואם התייקר, נותן לו דמים (רמב"ם הל' מלוה ולוה י. ב. ועינין השגת הראב"ד שם): משנתנו דנה באריסים, המקבלים שדות לעבדן ולטפל בהן על מנת לקבל בשכר עבודתם מחצה או שליש מהיבול, אם מותר להם ללוות מבעל השדה חטים בחטים.

מלוה אדם את אריסיו חטין בחטין – אף על פי שאסור להלוות סאה בסאה, כמו שבארנו לעיל, מותר לאדם להלוות לאריסיו סאה חטים בסאה חטים (כלומר שנותן להם סאה חטים על מנת שיחזירו

לו אותה מידה לאחר זמן). לזרע – לצורך זריעת שדהו בחטים אלו, אבל לא לאכול – לצורך אכילה, מהטעם שבארנו לעיל, שמה יוקרו החטים, ונמצאו מחזירים לו יותר ממה שהלווה. בגמרא מבואר, שאפילו לזרע אין אדם רשאי להלוות את אריסיו חטים בחטים, אלא דווקא במקום שנהגו שהארים נותן את הזרע, שאם לאריס זה אין זרע לזרוע את השדה, הרי יכול בעל השדה לסלקו, כל זמן שלא נתן את הזרע, בין שכבר ירד לעבודת השדה בין שעדיין לא ירד, הלכך מותר לבעל השדה להלוות לו לצורך זריעת השדה סאה חטים בסאה חטים, שעל דעת כן יורד עכשיו הארים לעבודת השדה, שיטול מחצה או שליש פחות סאה, ואין כאן הלואה ולא חשש ריבית, אלא תנאי אריסות מיוחדים; אבל במקום שדרך בעל השדה ליתן את הזרע, דווקא אם עדיין לא ירד הארים לעבודת השדה, הרי זה מותר להלוות לו חטים בחטים, לפי שעדיין ביד בעל השדה לסלק את הארים, ונמצא שבשעה שיורד לשדה על דעת כן יורד שיטול פחות סאה, כמו שבארנו לעיל; אבל לאחר שכבר ירד לשדה, הואיל וירד על דעת מנהג המקום, שיטול בשכרו כשאר האריסים, והרי עכשיו אינו יכול עוד לסלקו ולהתנות עמו תנאים מיוחדים, לפיכך דינו כשאר כל אדם, ואסור להלוות חטים בחטים אפילו לזרע. שהיה רבן גמליאל

– כלומר לכך באה משנתנו להשמיענו דין זה, לפי שהיה רבן גמליאל מלוה את אריסיו חטין בחטין לזרע; בין שהיו החטים ביקר – בשעה שהלוה אותם, והזולו – אחר כך, או בול – ובין שהיו בשעת ההלוואה בול, והוקרו – אחר כך, לעולם היה נוטל מהן פשער הזול – שאם הזולו החטים לא היה נוטל מהם אלא אותה המידה שהלוה להם, ואם הוקרו החטים, כגון שבשעת ההלוואה היה מחיר הסאה סלע, ואחר כך עלה מחירה לשני סלעים, לא היה נוטל מהם אלא מחצית הסאה, הנמכרת עכשיו בסלע; ולא מפני שהלכה כן – נהג כך רבן גמליאל, אלא שרצה להחמיר על עצמו – כלומר שדבר זה באה המשנה להשמיענו, שרבן גמליאל היה מחמיר על עצמו. אבל ההלכה אינה כן אלא כמו ששינונו לעיל.

הסיד – ולפוסק על הסיד, מששקעו בכבשן – משעה ששיקע את אבני הסיד בכבשן לשרפן; אף על פי שבכל אלה עדיין לא נגמרה מלאכתן, מכל מקום מותר לפסוק עליהם, אף כשעדיין לא יצא השער. ופוסק עמו על הזבל – לזבל שדהו, כל ימות השנה – אף בימות הגשמים, אף על פי שאין לו עכשיו זבל כלל, מפני שהוא מצוי תמיד. רבי יוסי אומר: אין פוסקין על הזבל, אלא אם כן היה לו זבל באשפה – רבי יוסי חולק על תנא קמא וסובר, שבין בימות החמה ובין בימות הגשמים אין הלוקח פוסק עם המוכר על הזבל עד שיהא לו זבל באשפה. וחכמים מתירין – לפסוק על הזבל, אף על פי שאין לו; ודווקא בימות החמה, שאף על פי שאין לזו, יש לאחרים, שהזבל מצוי, הואיל ונרקב ונישף בימות הגשמים; אבל בימות הגשמים אינו פוסק עמו אלא אם כן יש לו. ופוסק עמו פשער הגבוה – כלומר כשער הזול, שנותנים פירות הרבה בדמים מועטים; פיסקה זו מוסבה על מה ששינונו ברישא: יצא השער 100 שקלים. ובאה המשנה ללמד שכל שיצא השער של הפירות מותר לפסוק עמו, שאם יזול השער ממה שהוא עכשיו, יתן לו כשער הזול (רמב"ם, ברטנורא). רבי יהודה אומר: אף על פי שלא פסק עמו פשער הגבוה – שיתן לו כשער הזול, יכול הוא – הלוקח, לומר – למוכר, כשהזול השער: תן לי פזה – כשער הזול, או תן לי מעותי – ואני אקנה בהן כשער הזול, שהואיל ולא משך יכול לחזור בו; ואינו חייב במי שפרע, שהואיל ולא נתן מעותיו אלא על מנת לקבל לאחר זמן, ובינתיים נשתנה השער, הרי סתם דעתו של אדם על השער הזול. ואין הלכה כרבי יהודה.

באור משנה ח

אסור חכמים ללוות "סאה בסאה" (כזהלן משנה ט'). היינו ללוות סאה פירות על מנת להחזיר לאחר זמן סאה פירות, שמה יתייקרו הפירות, ונמצא מחזיר לו יותר ממה שהלווהו. במה דברים אמורים? בזמן שלא היה שער הפירות קבוע ומפורסם, ואין ללוות סאה מאותם הפירות שבא ללוות, שבכגון זה אסור ללוות סאה בסאה, אלא יעשנה דמים (יתנה המלוה עם המלוה לפזוע לו בעד סאת הפירות כך וכך דמים). ויפריענו דמיה; ואם לא עשאה דמים: אם חזלה נותן לו סאה פירות כמו שהלווהו; ואם הוקרה, נותן לו דמיה כשעת ההלוואה. אבל אם השער היה קבוע וידוע לשניהם, מותר ללוות סאה בסאה, שאף על פי שיתייקרו הפירות, אינו חושש משום אבק ריבית, שהרי יכול היה לקנות בשער הקודם ולהחזיר לו. וכן אפילו לא היה השער קבוע, אלא שהיה ללווה בביתו מאותם הפירות, ואפילו מעט, מותר ללוות עליהם כמה שאין, על מנת לפרוע סאה בסאה, לפי שאנו רואים כאילו לווה סאה כנגד סאה שיש לו, והרי יש לו שתיים, ושבו כאילו לווה שתי סאים כנגד שתיים שיש לו, וכן לעולם. ולפי שבכל זה אין בו איסור מן התורה, הקלו בו ("מגיד משנה"). ברם, לדעת הרמב"ם, אף בכגון זה, שהשער קבוע ומפורסם, או שיש לו מאותם

ט לא יאמר אדם לחברו: הלויני פור חטים, ואני אתן לך לגרן. אבל אומר לו: הלויני עד שיבא בני, או: עד שאמצא מפתח. והלל אוסר. וכן היה הלל אומר: לא תלוה אשה פגר לחברתה עד שתעשנו דמים, שמא יוקירו חטים, ונמצאו באות לידי רבית.

י אומר אדם לחברו: נפש עמי ואנפש עמך, עדר עמי ואעדר עמך. ולא יאמר לו: נפש עמי ואעדר עמך, עדר עמי ואנפש עמך. כל ימי גריר – אחד, כל ימי רביעה – אחת. לא יאמר לו: חרש עמי בגריר, ואני אחרש עמך ברביעה. רבן גמליאל אומר: יש רבית מקדמת, ויש רבית מאחרת, כיצד? נתן עיניו ללות הימנו, והיה משלח לו ואומר: בשביל שתלוני; זו היא רבית מקדמת. לזה הימנו והחזיר לו את מעותיו, והיה משלח לו, ואומר: בשביל מעותיך שהיו בטלות אצלי; זו היא רבית מאחרת. רבי שמעון אומר: יש רבית דברים; לא יאמר לו: דע, כי בא איש פלוני ממקום פלוני.

פירוש ברטנורא

ט הלויני עד שיבא בני, דכין שיש לו, שפיר דמי. דלא גזר רבנן אלא כשאין לו. ואפילו אין לו אלא סאה אחת, לווה עליה כמה כורין, דכל חדא וחדא אמרין זו תהא תחתיה, שהרי אינה קנויה למלוה וביד הלוה למכרה ולאכלה, וכשלוה כל אחת ואחת לוח בהיתר; וכן היה הלל אומר לא תלוה אשה. ואין הלכה כהלל. אלא הלכה כחכמים שאומרים לזין סתם ופירעין סתם: י נפש עמי, היום ואנפש עמך למחר. נכוש הוא עקירת העשבים הרעים הגדלים בתבואה: עדור. חפור: לא יאמר לו נפש עמי ואעדר עמך, פעמים שזו קשה מזו, ויש כאן אגר נטר: כל ימי גריר אחד. ולא חיישין אם יום אחד גדול מחבירו. וכן כל ימי רביעה אחד. ומותר לומר עדור עמי יום זה של גריר. ואני אעדר עמך יום אחר של גריר. וכן ברביעה: גריר. ימות החמה: רביעה. ימות הגשמים: ואני אחרש עמך ברביעה. שימי רביעה קשים למלאכה שבשדות:

משניות מבוארות – קהתי

למחר קשה מהניכוש או העידור שבשדה היום, או שמא יום העבודה בשדה חברו למחר קשה מהניכוש או העידור שבשדה היום, או שמא יום העבודה בשדה חברו יהא ארוך יותר, שהואיל ועושים זה עם זה באותה מלאכה אין כל חשש לכך. ולא יאמר לו – אבל אסור שיאמר אדם לחברו: נפש עמי – היום, ואעדר עמך – למחר; או: עדר עמי – היום, ואנפש עמך – למחר, שהואיל וכל אחד עושה עם חברו במלאכה אחרת, יש כאן חשש ריבית, שפעמים מלאכה אחת קשה מחברתה ונמצא עושה עם חברו מלאכה שהיא קשה מהמלאכה שחברו עשה עמו, והרי זה כמוסיף תשלום לחברו בשכר שהמתין לו ולא קיבל שכרו מיד. כל ימי גריר, אחד – כל ימות החמה, כשהאדמה יבשה, דינם אחד, שזה עושה עמו מלאכה יום אחד וזה עושה עמו אחרת מלאכה יום אחר, ואין חוששים שמא יום אחד גדול מחבירו; וכן כל ימי רביעה, אחת – כל ימות הגשמים דינם אחד, כלומר מה ששינו לעיל, שרשאי אדם לומר לחברו: נפש עמי היום ואנפש עמך למחר, דווקא ששני הימים הם ימי גריר או ימי רביעה, אבל לא יאמר לו: חרש עמי בגריר – בימות החמה, ואני אחרש עמך ברביעה – בימות הגשמים, שעבודת החרשה בימות הגשמים קשה. רבן גמליאל אומר: יש רבית מקדמת – שמקדים הלווה את הריבית לפני ההלוואה, ויש רבית מאחרת – שנותן למלוה ריבית לאחר שכבר פרע לו את הלוואתו, כיצד? נתן עיניו ללות הימנו – עלה בדעתו של ראובן לבקש הלוואה משמעון, והיה משלח לו – לשמעון מתנה, ואומר: בשביל שתלוני – הרי לך מתנה בשביל שתלוני; ויש גורסים: בשביל שילוני – כלומר שראובן אומר בלבו: הריני נותן לו מתנה בשביל שילוני; זו היא רבית מקדמת – שהמתנה ריבית היא. לזה הימנו – קיבל ראובן הלוואה משמעון, והחזיר לו את מעותיו, והיה משלח לו – לשמעון, מתנה, ואומר: בשביל מעותיך שהיו בטלות אצלי – הילך מתנה בשביל מעותיך שהיו ללא ניצול; זו היא רבית מאחרת – במפרשים מבואר, שמכל מקום בין ריבית מוקדמת ובין ריבית מאוחרת אינה אלא אבק ריבית, כלומר שאיסורה אינו אלא מדברי סופרים. רבי שמעון אומר: יש רבית דברים – חייב אדם להחזיר אף מריבית דברים, כיצד? לא יאמר לו – הלוח ללמלוה: דע, כי בא איש פלוני ממקום פלוני – כלומר שמודיע לו על בואו של איש פלוני שהוא צריך לו, וכגון שלא היה עושה כן

יוס רביעי

באור משנה ט

משנתנו עוסקת (כפי שכבר הזכרנו בהקדמה לבאור המשנה הקודמת) באיסור הלוואת "סאה בסאה". לא יאמר אדם לחברו: הלויני פור חטים, ואני אתן לך לגרן – ואחזיר לך כור חטים בשעת הגורן; הטעם, כמו שבארנו במשנה הקודמת, שמא יתיקרו החטים, ונמצא מחזיר לחברו יותר ממה שהלווה. אבל אומר לו – מותר לאדם לומר לחברו: הלויני עד שיבא בני, או: עד שאמצא מפתח – כלומר שאם יש לו חטים בביתו אלא שאינו יכול להגיע אליהן עד שיבא בנו או עד שימצא את המפתח, מותר לו ללוות חטים בחטים; ואפילו אין לו אלא סאה אחת, מותר לו ללוות עליה כמה כורים, כמו שבארנו הטעם בהקדמה למשנה הקודמת. וכבר הזכרנו (שם), שלדעת הרמב"ם, אפילו יש לו חטים בביתו, כל שקובע לו זמן לפירעון החטים, אסור להלוותו סאה בסאה. נמצא לשיטת הרמב"ם, שאף בריש מדובר אפילו כשיש לו חטים, אלא הואיל ואמר לו: "ואני אעלה לך לגורן", היינו שקבע לו זמן, לפיכך אסור להלוותו חטים בחטים. והלל אוסר – להלוות חטים בחטים, אפילו כשיש לו חטים בביתו, ורוצה ללוות עד שיבא בנו או עד שימצא מפתח. וכן היה הלל אומר: לא תלוה אשה פגר לחברתה עד שתעשנו דמים – שתקבע את דמי הכיכר, ותחזיר לה כיכר בדמים הללו, שמא יוקירו חטים – יתיקרו החטים בינתיים, ונמצאו באות – הנשים האלו, לידי רבית – היינו ריבית שמדברי סופרים. ואין הלכה כהלל (עיי' יורה דעה קטב, א).

באור משנה י

משנתנו דנה בשלושה סוגי ריבית: א. ריבית על ידי עבודה, כגון האומר לחברו: עשה עמי מלאכה זו היום ואעשה עמך מלאכה פלונית למחר; ב. ריבית מוקדמת או מאוחרת, כגון ששיגר אדם דורון לחברו קודם שעמד לבקש ממנו הלוואה או לאחר שפרע לו הלוואתו; ג. ריבית על ידי דיבורים, כמבואר במשנה. אומר אדם לחברו: נפש עמי ואנפש עמך – עבוד עמי היום בעקירת העשבים הרעים שבשדך, ולאחר ואעשה עמך מלאכה, עדר עמי ואעדר עמך – חפור עמי היום בשדי ואחפוד עמך בשדך למחר, ואין חוששים שמא הניכוש או העידור בשדה חברו

יא ואלו עוברין בלא תעשה: המלוה, והלוה, והערב, והעדים. וחכמים אומרים: אף הסופר. עוברים משום "לא-תתן" (ויקרא כה, לו), ומשום "בל-תתקח מאתו" (ויקרא כה, לו), ומשום "לא-תהיה לו בנשה" (שמות כב, כד), ומשום "לא-תשימון עליו נשך" (שם), ומשום "ולפני עור לא תתן מכשל, ויראת מאלהיך אני ה'" (ויקרא יט, יד).

פ ר ק ש ש י

א השוכר את האמנין, והטעו זה את זה – אין להם זה על זה אלא תרעמת. שכר את החמר ואת הקדר, להביא פריפרין וחלילים לפלה או למת, ופועלין להעלות פשתנו מן המזשרה, וכל דבר שאבד, וחזרו בהן; מקום שאין שם אדם – שוכר עליהן או מטען.

ב השוכר את האמנין וחזרו בהן – ידן על התחתונה, אם בעל הבית חוזר בו – ידו על התחתונה; כל

פירוש ברטנורא

יא עוברים משום לא תתן וכו'. מלוה עובר בכולן. לזה עובר משום כל תשך, שהוא לשון מפעיל לאחרים, לא תגרום שאחיד ישך, ועובר על ולאחד לא תשך, ולפני עור לא תתן מכשל. ערב ועדים עוברים על לא תשימון עליו נשך בלבד:

א השוכר. והטעו זה את זה. אחר מן האומנין ששלחו בעה"ב לשכור את חבריו והטעה אותם, כגון שאמר לו בעל הבית לשכור כל א' בארבעה דינרים ליום, והלך הוא ושכרם בשלושה, אין להם עליו אלא תרעומת, דהא סבור וקביל בשלושה, אלא שיכולים לומר לו לית לך אל תמנע טוב מבעליו. פירוש אחר, הטעו זה את זה, שחזרו בהם ולא רצו ללכת לעשות מלאכתו של בעה"ב כמו ששכרו עמו, או בעה"ב חזר בו כגון שאמר להם אי אפשר בכם בבוקר קודם שילכו אצל המלאכה: ואת הקדר. כרי"ש גרסינן, כלומר בעל הקרון: פריפרין. עצים משופין לעשות אפריון: חלילים. למת או לחתן: המזשרה. מים ששורין בהן פשתן: מקום שאין שם אדם. שהוא אינו מוצא פועלים לשכור והפשתן אבד: שוכר עליהם. בני אדם כשעור שכן. אבל לא ביותר משיעור שכן: או מטען. אומר שיתן להם זה יתר, ואינו נותן אלא מה שהתנה מתחלה:

ב השוכר את האומנין. בקבלנות, כך מלאכה בכך וכך מעות: וחזרו בהם. לאחר שעשו מקצתה: ידם על התחתונה. אם הוקרו פועלים ואינו מוצא מי

משניות מבוארות – קהתי

מבואר, שהטעו הפועלים זה את זה, כגון שאמר בעל הבית לאחד מהם, שישכור פועלים בארבעה דינרים ליום, והלך הוא ושכרם בשלושה דינרים ליום, אין להם זה על זה אלא תרעמת – הואיל והסכימו לקבל את המלאכה בשלושה דינרים ליום, אין בעל הבית חייב ליתן להם אלא שלושה דינרים, ואין להם על חברים שהטעה אותם אלא תרעומת בלבד על שנמנע מהם רווח של דינר נוסף ליום. ויש פירוש אחר בגמרא: והטעו זה את זה – כלומר שחזרו בהם האומנים קודם שהתחילו במלאכה, ולא רצו לעשותה, או שחזר בו בעל הבית, וכגון ששלח להודיעם על כך קודם שהלכו למקום העבודה (גמרא). אין להם זה על זה אלא תרעומת. **שכר את החמר** – המוליך משא על חמורו, ואת הקדר – רוב המפרשים גורסים: ואת הקדר. היינו בעל קרון, להביא פריפרין – עצים משופים וגאים לעשות אפריון (ורשי). וחלילים לפלה – לשמח חתן וכלה, או למת – להספיד ולקונן עליו בחלילים (עיין משנה כתובות ד, ד), ופועלין – או ששכר פועלים, להעלות פשתנו מן המזשרה – מן המים ששורים בהם את הפשתן עד שנעשה רך, ואם לא יוציאוהו בזמנו יירקב, וכל דבר שאבד – או לעשות כל דבר שיהא אבד אם לא יעשוהו בזמנו, וחזרו בהן – ואינם רוצים לעשות את המלאכה, מקום שאין שם אדם – שאינו מוצא לשכור פועלים אחרים בשכר שפסק עם אלה, שוכר עליהן – על חשבונם, פועלים אחרים, היינו ששוכר אותם ביוקר, ואפילו כדי כפליים משכרם של הראשונים, ועליהם לשלם את תוספת השכר, או מטען – מבטיח להם שיתן להם תוספת שכר, ואינו נותן להם אלא מה שפסק עמם בתחילה.

י ו מ ש ש י

באור משנה ב

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת באומנים ששכרם בעל הבית, וקודם שהתחילו במלאכה חזרו בהם או שחזר בו בעל הבית, באה משנתנו ללמד באומנים שהתחילו במלאכה, ולאחר שעשו מקצתה חזרו בהם או שחזר בו בעל הבית. ואמנם הדין הוא ששכיר יום אם אינו עובד בדבר האבד, רשאי לחזור בו אפילו בחצי היום, שיד פועל על העליונה. אבל משנתנו עוסקת בקבלנים שקיבלו עליהם לעשות את המלאכה בכך וכך כסף, ואילו אינם רשאים לחזור בהם.

השוכר את האמנין – שיעשו מלאכה בקבלנות, וחזרו בהן – לאחר שעשו מקצתה, ידן על התחתונה – אם הוקרו פועלים, וצריך בעל הבית לשלם בעד גמר המלאכה יותר ממה שפסק עמהם,

אילו לא קיבל ממנו הלוואה. וכן שנו בברייתא (בגמרא): מניין לנושה בחבירו מנה ואינו רגיל להקדים לו שלום, שאסור להקדים לו שלום? תלמוד לומר (דברים כג, כ): "נשך כל דבר אשר ישך", ודרשו: כל דבר – אפילו דיבור אסור. ויש גורסים: דע אם בא איש פלוני מנקום פלוני, ומפרשים הם, שכונת המשנה היא, שלא יאמר המלוה ללווה, שילך ויודע אם בא איש פלוני כדי להודיעו על כך, לפי שנראה כאילו משתמש בו בשכר הלוואתו (סוד סימן קס"ט; רמב"ם הל' מלוה ולוה ה, יג; ועיין 'תוספות יום טוב').

י ו מ ש ש י

באור משנה יא

משנתנו באה ללמד שכל אלו שיש להם שייכות להלוואה בריבית עוברים על מצוות "לא תעשה".

ואלו עוברין – בהלוואה בריבית, בלא תעשה – כמפורש להלן: **המלוה, והלוה, והערב, והעדים** – המעידים על ההלוואה. **וחכמים אומרים: אף הסופר** – הכותב את שטר ההלוואה. **עוברים משום "לא-תתן"** – "את כספך לא תתן לו בנשך, ובמרבית לא תתן אכלך"; וכותב הרמב"ם ששני לאוין הם (הל' מלוה ולוה ד, ב); **ומשום "בל-תתקח מאתו"** – "אל תקח מאתו נשך ותרבית"; **ומשום "לא-תהיה לו בנשה"** – שהמלוה בריבית דוחק את הלווה לפרעו כשמגיע זמן הפירעון, ואף הלווה דוחק את עצמו לפרוע מהר כדי שלא יוסיף לשלם ריבית ('תוספות יום טוב' ו'תפארת ישראל'); **ומשום "לא-תשימון עליו נשך"**, **ומשום "ולפני עור לא תתן מכשל, ויראת מאלהיך אני ה'"** בגמרא מבואר: המלוה עובר בכולן, היינו בכל האלוין שנימנו במשנה; הלווה עובר משום "לא תשיך לאחיד" (דברים כג, כ), שפירשהו: לא תגרום שאחיד יושך אותך, וכן הוא עובר משום "ולאחיד לא תשיך" (שם שם, כא), ומשום "ולפני עור לא תתן מכשול", שגורם למלוה שיקח ממנו ריבית; הערב והעדים אינם עוברים אלא משום "לא תשימון עליו נשך"; ולדעת חכמים אף הסופר עובר משום "לא תשימון עליו נשך"; יש מוצאים רמז לכך שכולם עוברים בלאו זה, מאחר ששינה הכתוב כאן לכתוב לשון רבים ('יתורה תמימה').

באור משנה א

השוכר את האמנין – בעלי מלאכה, והטעו זה את זה – בגמרא

הַמִּשְׁנָה – יָדוֹ עַל הַתְּחִתּוֹנָה, וְכָל הַחוּזָר בּוֹ – יָדוֹ עַל הַתְּחִתּוֹנָה.

ג. הַשּׁוֹכֵר אֶת הַחֲמוֹר לְהוֹלִיכָה בְּהָר, וְהוֹלִיכָה בְּבִקְעָה; בְּבִקְעָה, וְהוֹלִיכָה בְּהָר; אִפְּלוּ זֶה עֲשֶׂרֶת מִלִּין וְזֶה עֲשֶׂרֶת מִלִּין; וּמִתָּה – חֵיב. הַשּׁוֹכֵר אֶת הַחֲמוֹר וְהַבְּרִיקָה, אוֹ שְׁנַעֲשִׂית אֲנָגְרִיא – אוֹמֵר לוֹ: הֲרִי שֶׁלְּךָ לִפְנֵיךְ! מִתָּה אוֹ נִשְׁפָּרָה – חֵיב לְהַעֲמִיד לוֹ חֲמוֹר. הַשּׁוֹכֵר אֶת הַחֲמוֹר לְהוֹלִיכָה בְּהָר וְהוֹלִיכָה בְּבִקְעָה, אִם הִחֲלִיקָה – פָּטוּר;

פירוש ברטנורא

שיגמרה בשכר שהיה מגיע על העתיד לעשות, מעכב משכרם ממה שעשו, כל מה שיצטרך להוציא עד שתגמר מלאכתו בשכר שפסק עם אלו. ואם הוזלו פועלים וימצא מי שיגמרה בפחות, ישומו להם מה שעשו ויתן להם מה שפסק. עשו חציה יתן להם חצי שכר, ואין יכולים לומר לו הרי פועלים אחרים תחתנו לגמור מלאכתך ותן לנו כל שכרנו חוץ ממה שיטלו אלו: ואם בעה"ב חוזר בו ידו על התחתונה. יתן להם לפי מה שעשו, ואם הוזלה מלאכת הפועלים על כרחו יתן להם כמו שפסק, חוץ ממה שצריך להוציא בהשלמתה: כל המשנה ידו על התחתונה. כגון נתן צמר לצבע לצבעו אדום וצבעו שחור, אם השבח יותר על הציאה אין נותן לו שכרו שלם אלא דמי ציאת עצים וסמנים, ואם הציאה יתירה על השבח נותן לו את השבח: וכל החוזר בו ידו על התחתונה. לאתויי המוכר שדה לחברו באלף זוז ונתן לו מהם מאתים זוז וחזר בו המוכר, יד לוקח על העליונה, רצה אומר לו תן לי מעותי, רצה אומר לו תן לי קרקע כנגד מעותי. ואם לוקח חוזר בו, יד מוכר על העליונה, רצה אומר לו הילך מעותיך, רצה אומר לו הילך קרקע כנגד מעותיך:

ג. בהר והולוכה בבקעה ובקעה והולוכה בהר. בראש ההר. ואף על פי שהדרך חלק וישר, חייב כשמתה מחמת אוריא שלא הוחלקה ולא הוחמה, דהואיל ושינה בה יכול לומר לו לא מתה זו אלא מחמת שלא היתה למורה באורי הר וקשה לה, או לא היתה למורה באורי בקעה וקשה לה. ומשום הכי לא מפליג הכא בין הוחלקה להוחמה כמו דמפליג בסיפא: אם החליקה פטור. שבהר היא ראויה להחליק יותר, שראש ההר חד ומשופע לצדדין: ואם הוחמה

משניות מבוארות – קהתי

שבעין. פירוש אחר: התליעו רגליה (גמרא). או שְׁנַעֲשִׂית אֲנָגְרִיא – שנלקחה לעבודת המלך, ובא השוכר בתביעה לבעל החמור, שיעמיד לו חמור אחר, אוֹמֵר לוֹ – בעל החמור לשוכר: הֲרִי שֶׁלְּךָ לִפְנֵיךְ! – כלומר שאינו חייב להעמיד לו בהמה אחרת לימי שכירותו, שאם נתעוורה יכול הוא לומר לו: השתמש בה כמות שהיא וטרח וייער אותה בדרכים, שאף מזלך גרם לכך; ואם נעשתה אנגריא, יכול הוא לומר לו: המתן עד שיחזירה לך ותעשה בה מלאכתך, שמוזלך גרם שנלקחה ממך (רש"י); שיטה מקובצת בסם חירי יהונתן. ויש דעה בגמרא (שהלכה כמותה). שאפילו באנגריא שאינה חוזרת, אם נלקחה בדרך הליכה אומר לו: הרי שלך לפניך, ופירש רש"י: בדרך הליכה – שיש לשוכר לילך באותה דרך שילכו אנשי המלך, הלכך אומר לו המשכיר: לך עם אנשי המלך עד שימצאו בהמה אחרת ויחזירו לך את שלך, שכן דרכם, שנוטלים חמורו של אחד, וזה מהלך אחריהם, עד שפוגעים בהמה אחרת ומחזירים לזה את שלו. ורבנו חננאל פירש: בדרך הליכה – שפגעו בו בדרך הליכתו, ואילו לא פגעו בו, לא היו מחפשים אחרי החמור, הלכך אומר לו: מזלך גרם, ואינו חייב להעמיד לו בהמה אחרת. מִתָּה אוֹ נִשְׁפָּרָה – רגלה, שאינה ראויה עוד למלאכה כלל, חֵיב – המשכיר, לְהַעֲמִיד לוֹ חֲמוֹר – לימי השכירות. במפרשים מבואר, שמדובר כאן בין כשהשכיר לו חמור סתם ובין שאמר לשוכר: חמור זה אני משכיר לך, אלא שזה ששנינו בסיפא: חייב להעמיד לו חמור. הכוונה היא, שאם השכיר לו חמור סתם, חייב המשכיר למכור את הנבילה ולהוסיף מעות ולהעמיד לו חמור; ואם אמר לו: "חמור זה", אין המשכיר חייב להוסיף מעות כדי להעמיד לו חמור, אלא השוכר רשאי למכור את הנבילה ולשכור לו חמור אחר בדמיה, שהרי "חמור זה" שיעבר לו. ומה ששנינו ברישא, שאם הבריקה, אומר לו: הרי שלך לפניך, מבואר בגמרא, שדווקא אם שכר את החמור להוליך עליו משא שאינו נפסד בנפילה, שהאיל והוא ראוי להולכת המשא בדוחק, אומר לו "הרי שלך לפניך". אבל אם שכר את החמור כדי לרכוב עליו או כדי להוליך עליו משא הנפסד בנפילה, כגון כלי זכוכית, אינו יכול לומר לו "הרי שלך לפניך", שמה יפול בגשר או באחד הבורות, אלא חייב להעמיד לו חמור, כדין מתה או נשברה, וכמו שבארנו לעיל בענין ההבדל שבין חמור סתם לחמור זה (תפארת ישראל: הראב"ד; הסו"ר; עיני ברטנורא שמבאר משנתו דווקא בכגון שאמר לו "חמור זה", ורבים מקשים על פירושו; ועיני תוספות יום טוב). הַשּׁוֹכֵר אֶת הַחֲמוֹר לְהוֹלִיכָה בְּהָר וְהוֹלִיכָה בְּבִקְעָה, אִם הִחֲלִיקָה – ונפלה ונשברה או מתה, פָּטוּר – השוכר, שאילו הולכה בה, כל שכן שהיתה עלולה להחליק, ונמצא שלא מחמת השינוי

מנכה להם משכרם, המגיע להם בעד מקצת המלאכה שכבר עשו, מה שהוא צריך להוסיף לאחרים בשביל לגמור את המלאכה; ואם הוזלו פועלים, אין הם רשאים לתבוע שלא ינכה משכרם אלא מה שישלם עכשיו לאחרים, אלא משלם להם בעד מקצת המלאכה שעשו כמו שפסק עמהם. אִם בַּעַל הַבֵּית חוֹזֵר בּוֹ, יָדוֹ עַל הַתְּחִתּוֹנָה – אם הוקרו פועלים משלם להם בעד מה שעשו, כפי שפסק עמהם, ואם הוזלו, משלם להם כל שכרם בניכוי מה שיצטרך לשלם בעד גמר המלאכה. כָּל הַמִּשְׁנָה, יָדוֹ עַל הַתְּחִתּוֹנָה – בגמרא מבואר, כגון הנותן צמר לצבע לצבעו לו אדום וצבעו שחור, אם השבח יתיר על הציאה (הוצאות הצביעה). נותן לו את הציאה; ואם הציאה יתירה על השבח, נותן לו את השבח. וכבר שינוי דין זה במסכת בבא קמא (ט, ד), ושם נחלקו בו רבי מאיר ורבי יהודה, ובאה סתם משנתנו להשמיע כדעת רבי יהודה; וְכָל הַחוּזָר בּוֹ, יָדוֹ עַל הַתְּחִתּוֹנָה – בגמרא מבואר, כגון המוכר שדה לחברו באלף זוז ונתן לו חברו מאתים זוז, וחזר בו המוכר, יד לוקח על העליונה, רצה אומר לו: "תן לי מעותי", רצה אומר לו: "תן לי קרקע כנגד מעותי"; ואם לוקח חוזר בו, יד המוכר על העליונה, רצה אומר לו: "הילך מעותיך", רצה אומר לו: "הילך קרקע כנגד מעותיך".

באור משנה ג

משנתנו דנה בשוכר את החמור להוליך עליו משא, ושינה ממה שהמשכיר התנה עמו. וכבר הזכרנו שחמור כולל זכר ונקבה, שנאמר (שמואל ב יט, כז): "אחבשה לי החמור וארכב עליה", וכן נאמר (מלכים א יג, ג): "ויחבשו לו החמור וירכב עליו". משנתנו נקטה לשון נקבה.

הַשּׁוֹכֵר אֶת הַחֲמוֹר לְהוֹלִיכָה בְּהָר – שהתנה בעל החמור עמו שיוליכנה בהר, וְהוֹלִיכָה בְּבִקְעָה – והרי שינה ממה שהתנה עמו. בְּבִקְעָה – או שהתנה עמו שיוליכנה בבקעה, וְהוֹלִיכָה בְּהָר; אִפְּלוּ זֶה עֲשֶׂרֶת מִלִּין וְזֶה עֲשֶׂרֶת מִלִּין – כלומר שלא שינה באורך הדרך (מ"ל = 2000 אמה = בערך קילומטר); והוא הדין אפילו הדרך שחלך בה קצרה יותר (תוספות). וּמִתָּה – החמור, חֵיב – השוכר לשלם בעד החמור, שהאיל ושינה בה יכול בעל החמור לומר לו, שלא מתה הבהמה אלא מחמת שינוי האוויר, לפי שלא היתה רגילה לאוויר בקעה או לאוויר ההר. ויש מפרשים (בגמרא). שדין זה נישנה לדעת רבי מאיר, הסובר, שכל המעביר על דעתו של בעל הבית נקרא גולן, וקנה אותה להתחייב בכל האונסים. הַשּׁוֹכֵר אֶת הַחֲמוֹר וְהַבְּרִיקָה – ונתעוורה (ונקטה המשנה "והבריקה", לשון ברק המאיר, בלשון סגי נהור); ויש גורסים "והבריקה", היינו שנסתמאה בדוק

וְאִם הוֹחֶמָה – חֵיב. לְהוֹלִיכָה בַּפְּקָעָה, וְהוֹלִיכָה בְּהָר, אִם הִחְלִיקָה – חֵיב; וְאִם הוֹחֶמָה – פָּטוּר; אִם מִחֶמֶת הַמַּעֲלָה – חֵיב.

ד' הַשּׁוֹכֵר אֶת הַפֶּה לְחֹרֶשׁ בְּהָר וְחֹרֶשׁ בַּפְּקָעָה, אִם נִשְׁכַּר הַקֶּנֶן – פָּטוּר; בַּפְּקָעָה, וְחֹרֶשׁ בְּהָר, אִם נִשְׁכַּר הַקֶּנֶן – חֵיב. לְדוֹשׁ בַּקֶּטְנִית וְדֹשׁ בַּתְּבוּאָה – פָּטוּר; לְדוֹשׁ בַּתְּבוּאָה וְדֹשׁ בַּקֶּטְנִית – חֵיב, מִפְּנֵי שֶׁהַקֶּטְנִית מִחֻלָּקֶת.

ה' הַשּׁוֹכֵר אֶת הַחֲמוֹר לְהִבִּיאַ עֲלֶיהָ חֲטִיִּים, וְהִבִּיאַ עֲלֶיהָ שְׁעוּרִים – חֵיב. תְּבוּאָה, וְהִבִּיאַ עֲלֶיהָ תֶּבֶן – חֵיב, מִפְּנֵי שֶׁהִנָּפֵחַ קָשָׁה לְמִשְׁאוֹי. לְהִבִּיאַ לְתֶדֶן חֲטִיִּים, וְהִבִּיאַ לְתֶדֶן שְׁעוּרִים – פָּטוּר. וְאִם הוֹסִיף עַל מִשְׁאֹו – חֵיב.

פירוש ברטנורא

חייב. שהבקעה מעלה הכל לפי שההרים סביבה ואין אור שולט בה, ואם הוחמה מחמת העלוות בהר, חייב, שהמעלה גרמה לה, והוא שינה להולכה בהר: והבדיקה. נסמית בדוק שבעין. פירוש אחר, התלעיו רגליה: או שנעשית אנגריא. שנלקחה לעבודת המלך: אומר לו הרי שלך לפניך. ודוקא כשאמר לו חמור זה, ושכרו למשאוי. אבל אם שכרו לרכוב עליו, אפילו אמר לו חמור זה, אינו יכול לומר לו הרי שלך לפניך. שמה תפול תחתיו כנשר או תשליכנו באחת הפחתים. וכן אם השכיר לו חמור סתם אפילו למשאוי, אינו יכול לומר לו הרי שלך לפניך, אלא חייב להעמיד לו בהמה אחרת. ואם אינו מעמיד לו בהמה אחרת, אינו חייב לתן לו כלום מכל שכן הדרך שהלך עמו: מתה או נשברה חייב. המשכיר למכור העור והנבלה לכלבים ולהוסיף מעות ולהעמיד לו חמור. או ישכור לו אחר בדמי נבילה, שהרי חמור זה שיעבד לו. או יחזור לו שכרו:

ד' הַשּׁוֹכֵר אֶת הַפֶּה לְחֹרֶשׁ וכו'. וכל כלי המחרישה לבעל הפרה, ונעזיו הולכים עם בהמתו וחורשים בה: נשכר הקנן. יתד המחרישה שבו הברזל: חייב. שהרים קשים לחרוש מן הבקעה מפני הסלעים שיש שם: ודש בתבואה. פטור אם הוחלקה:

ה' וְהִבִּיאַ עֲלֶיהָ שְׁעוּרִים. שהן קלים מחטין: חייב. בקלקלה אם הוסיף שלשה קבין. ולא אמרנו הוואל והשעורים קלין יש לו להוסיף עד כדי כוכר לתך חטין שהוא משא החמור: מפני שהנפח קשה. לבחמה כמשאוי. אע"פ שאין משאו כבד כמשא החטין, הרי נפחן כנפח החטין והנפח כמשאוי: לתך.

משניות מבוארות – קהתי

בנוקי הפרה, מפני שהקטנית מחלקת – ונמצא ששינה לרעה.

באור משנה ה

הַשּׁוֹכֵר אֶת הַחֲמוֹר לְהִבִּיאַ עֲלֶיהָ חֲטִיִּים – במשקל מסויים, וְהִבִּיאַ עֲלֶיהָ שְׁעוּרִים – באותו משקל שהתנה עמו לגבי החיטים, חֵיב – אם הוֹזַק החמור, לפי שנפח השעורים גדול מנפח החיטים; וכן השוכר את החמור להביא עליה תְּבוּאָה, וְהִבִּיאַ עֲלֶיהָ תֶּבֶן – במשקל משא התבואה שהתנה עמו, חֵיב – אם הוֹזַק החמור, מִפְּנֵי שֶׁהִנָּפֵחַ קָשָׁה לְמִשְׁאֹו – שריכויו הנפח מוסיף כוכר למשא, ומביא את החמור לידי איבוד שיווי המשקל. לְהִבִּיאַ לְתֶדֶן חֲטִיִּים – שכן את החמור להביא עליו לתך, היינו חצי כור (15 סאים), חֲטִיִּים, וְהִבִּיאַ לְתֶדֶן שְׁעוּרִים – הואיל ולא הוסיף על הנפח, פָּטוּר – אם הוֹזַק החמור, שאף על פי ששינה, מכל מקום הרי שינה להקל, וְאִם הוֹסִיף עַל מִשְׁאֹו – כדי משקל לתך החיטים, ומבואר בגמרא שהוסיף סאה ללתך, היינו שהביא שש עשרה סאים שעורים במקום חמש עשרה סאים חֲטִיִּים שהתנה עמו, שבכגון זה משקלן שווה, חֵיב – משום תוספת הנפח, כמו שבארנו לעיל. וְכִמְהָ יוֹסִיף עַל מִשְׁאֹו – מאותו מין שהתנה עמו, כגון ששכר להביא חֲטִיִּים והביא חֲטִיִּים, או להביא שעורים והביא שעורים, כמה יוסיף על משאו וְיֵהָא חֵיב – בנוקי הבהמה? סוּמְכּוּס אֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר: סָאָה לְגַמַּל – אם שכן גמל להביא לתך חֲטִיִּים (15 סאה) והוסיף סאה, היינו שהביא שש עשרה במקום חמש עשרה שהתנה עמו (הוספה של 1/15). ויש מפרשים שסאה לגמל היא תוספת למשאו הרגיל, שהוא כור ולא לתך, ואם שכרו להביא כור והוסיף עליו סאה (היינו 1/30), חייב; שְׁלִשָּׁה קֶבִּיִּין לְחֲמוֹר – או ששכר חמור להביא לתך חֲטִיִּים והוסיף שלושה קבים, שהם חצי סאה (הוספת 1/30).

בארנו משנתנו כדעת רבא בגמרא, שהלכה כמותו; וכן פירשה הרמב"ם ו"תפארת ישראל". מכאן נקטנו במשנה את הגירסה: מפני שהנפח קשה למשאוי. אבל הרב מברטנורא נוקט את הגירסה המצויה בכמה ספרים: מפני שהנפח קשה כמשאוי, והוא מפרש את המשנה כדעת אביי: השוכר את החמור להביא עליה חֲטִיִּים והביא עליה שְׁעוּרִים – כלומר שבמקום לתך חֲטִיִּים הביא לתך שעורים ותוספת שלושה קבים, כמבואר בסיפא של משנתנו (שכן לדעת אביי מה ששינוי בסיפא "וכמה יוסיף על משאו ויהא חייב" בא לפרש את הרישא), חייב – אם הוֹזַק החמור, הואיל והוסיף על הנפח, מפני שהנפח קשה

נגרם האונס; וְאִם הוֹחֶמָה – אבל אם מתה מחמת החום שבבקעה, ונמצא שהשינוי גרם לאונס, חֵיב – השוכר לשלם דמי החמור; ואם שכרה לְהוֹלִיכָה בַּפְּקָעָה, וְהוֹלִיכָה בְּהָר, אִם הִחְלִיקָה, חֵיב – שהרי מחמת השינוי נאנסה. וְאִם הוֹחֶמָה, פָּטוּר – שאילו הולכה בבקעה כל שכן שהיתה מתחממת שם. אִם מִחֶמֶת הַמַּעֲלָה – אם הוחמה מחמת טורח העלייה בהר, חֵיב – הואיל והשינוי גרם לאונסה.

שבת קודש

באור משנה ד

הַשּׁוֹכֵר אֶת הַפֶּה לְחֹרֶשׁ בְּהָר – ורגילים היו לשכור עם הפרה אף את כלי המחרישה של בעל הפרה, וכן שני פועליו שהולכים עם פרתו וחורשים בה, ואם אמר השוכר שיחרוש בה בשדהו שבהר, ושינה מדבריו, וְחֹרֶשׁ בַּפְּקָעָה – שציוה לפועלים לחרוש בבקעה, אִם נִשְׁכַּר הַקֶּנֶן – יתד המחרישה, פָּטוּר – השוכר מלשלם, שהרי אם בבקעה נשכר הקנן כל שכן שהיה נשכר בהר, שקרקע ההר קשה מקרקע הבקעה, בַּפְּקָעָה – אבל אם שכר את הפרה לחרוש בבקעה, וְחֹרֶשׁ בְּהָר – ששינה לרעה, אִם נִשְׁכַּר הַקֶּנֶן, חֵיב – השוכר לשלם דמי הקנן. בגמרא אמרו, שאם השוכר לא שינה כלל, אלא עשה כמו שהתנה עם המשכיר, ונשכר הקנן, בעל הפרה תובע את דמיו מהפועלים שחרשו בה; ונחלקו בגמרא, מי מהפועלים חייב לשלם, אם זה שמנהיג את הפרה או זה שאוחז את המחרישה, והלכה היא, שהאוחז את המחרישה חייב לשלם הואיל ומחמת פשיעתו נשכר הקנן, שהעמיקו יותר מדי באדמה, ואם היא שדה מלאה אבנים, שניהם חייבים. מכאן פוסק הרמב"ם, שהוא הדין כשהשוכר שינה, שאם שינה לטובה, כגון ששכר לחרוש בהר וחרש בבקעה, השוכר אמנם פטור, אבל יש לבעל הפרה דין עם הפועלים; ואם שינה לרעה, ששכר לחרוש בבקעה וחרש בהר, ששינוי לעיל שהוא חייב בדמי הקנן שנשכר, יש לשכור דין עם הפועלים ותובע מהם דמי הקנן שישלם, אבל הרא"ש כותב, שאם השוכר שינה לרעה, הפועלים שטורים, שיכולים הם לומר, שאילו לא שינה, לא נשכר הקנן. לְדוֹשׁ בַּקֶּטְנִית – השוכר את הפרה לדוש בקטנית, וְדֹשׁ בַּתְּבוּאָה – והחליקה הפרה וניזוקה, פָּטוּר – שאילו דש בקטנית כל שכן שהיתה מחליקה, שהקטנית מחלקת יותר מן התבואה, לְדוֹשׁ בַּתְּבוּאָה – אבל אם שכרה לדוש בתבואה, וְדֹשׁ בַּקֶּטְנִית – והחליקה, חֵיב –

ובמה יוסיף על משאו ויהא חיב? סימכום אומר משום רבי מאיר: סאה לגמל, שלשה קבין לחמור.

חצי כור. והכור שלשים סאין: סומכוס אומר וכו'. והלכה כסומכוס. ואם הוסיף פחות משיעור זה, פטור אם הוזק החמור, ונותן שכר התוספת בלבד:

לתן שעורים – שלא הוסיף על הנפח, פטור. ואם הוסיף על משאו – שלושה קבים, כמבואר בסיפא, חייב. ברם, אם הוסיף פחות משיעור זה, פטור, אם הוזק החמור, אלא שמשלם למשכיר שכר התוספת.

כמשאוי – שאף על פי שלתך שעורים אין משאו כבד כלתך חיטים, מכל מקום הרי נפחן שווה והנפח הוא כמשא, הלכך אם הוסיף על הנפח שלושה קבים, הרי הוא חייב, כמו שהמשנה מפרשת והולכת; להביא לתך חיטים והביא

לחתול, אף כאשר יש מצילים, כפי שיתבאר בגמרא לחלון. ור"ב
 חסדא סובר כדעת בריבי, ואכן הוא דיבר רק באופן שיש מצילים
 לבחמה או לעוף, ולפיכך אמר שבאופן זה יש דריסה לחתול
 ולנמייה. מה שאין כן הברייתא (ושמבואר בה שאין דריסה לחתול)
 סוברת כדעת חכמים שאין לחלוק בזה, ובכל אופן אין דריסה
 לחתול ונמייה.
 הגמרא מקשה על דברי בריבי. מקשה הגמרא: וְכִי בְּמָקוֹם שְׂאִין
 מְצִילִין אֵין דְּרוֹסָה, וְהָא הֵימָּן תִּרְנַנְגוּלָּת דְּהוּאִי בִי – שהיתה בביתו
 של רב כְּהֵנָּה, דְּרֵהֶם ו-רַחֲמָן חָתוּל בְּתֵרָה, וְעַל – נכנסה התרנגולת
 לְאִידוּנָּה – לחדר, וְאִיתְחִיד דְּשָׂא בִּפְתִיחָא – ונסגרה הדלת (מעצמה)
 בפני החתול, וּמִתְחִיָּה לְשָׂא בְּסִיחּוּפִיָּה – והכה החתול את הדלת
 בכף ידו, וְאִשְׁתַּבַּח עָלֶיהָ – ונמצאו על הדלת חֲמִשָּׁה קוֹרְפִי – (טיפות)
 דָּמָא – ארס של חמש אצבעות. ומוכח מכך, שיש ארס לחתול אף
 באופן שאין מצילין לבחמה או לעוף הנדרסים.
 מתרצת הגמרא: אף על פי שלא היו שם מצילים לתרנגולת, מכל
 מקום הֵיטָל עֲצָמָה נָמִי, שברחה מן החתול, בְּהִצָּלָת אַחֲרִים דָּמִי,
 ולפיכך היה לחתול ארס, מפני שכעס על התרנגולת שברחה
 והצילה את עצמה ממנו.
 הגמרא מיישבת את דעת חכמים הסוברים שבכל אופן אין לחתול
 דריסה, עם המעשה הנזכר. מבררת הגמרא: וְרַבִּי הַסּוֹבֵרִים
 שלעולם אין דריסה לחתול, אף כאשר יש לו מצילים, כיצד יפרשו
 את המעשה הנזכר, שמוכח שיש לחתול ארס. מבארת הגמרא:
 וְהֵימָּן אֵית לֵיה – אכן יש לחתול ארס, וְלֹא קָלִי וְהִרְיָה – אמנם אינו
 שורף וממית.
 הגמרא מביאה אופן אחר ליישב את דעת רב חסדא עם הברייתא:
 אִיבָא דְאִמְרִי, שרב חסדא אכן סובר שיש דריסה לחתול בכל אופן,
 בין אם יש מצילים ובין אם אין מצילים, וְהָא מִנִּי – הברייתא
 הסוברת שאין דריסה לחתול, כדעת בריבי הֵיא, הסובר שבאופן
 שאין מצילים, אין דריסה לחתול. דְּתֵנִיָּא, בְּרִיבִי אִמְרִי, לֹא אִמְרִי
 יֵש דְּרוֹסָה לַחַתּוּל וְנִמְיָה, אֵלֹא בְּמָקוֹם שֵׁיש מְצִילִין, שהוא כועס
 ויש לו ארס חזק, אֲבָל בְּמָקוֹם שְׂאִין מְצִילִין, אֵין דְּרוֹסָה, משום
 שבאופן זה אין החתול כועס כל כך, ואין הארס שלו חזק.
 והברייתא דיברה באופן שאין מצילים לגדי או לעוף הנדרס,
 ולפיכך שנינו שאין דריסה לחתול ונמייה.
 מקשה הגמרא: וְכִי בְּמָקוֹם שְׂאִין מְצִילִין אֵין דְּרוֹסָה, וְהָא הֵימָּן
 תִּרְנַנְגוּלָּת דְּהוּאִי בִי רַב כְּהֵנָּה, דְּרֵהֶם ו-רַחֲמָן חָתוּל בְּתֵרָה, וְעַל – נכנסה
 התרנגולת לְאִידוּנָּה – לחדר, וְאִיתְחִיד דְּשָׂא בִּפְתִיחָא – ונסגרה
 הדלת בפני החתול, וּמִתְחִיָּה לְשָׂא בְּסִיחּוּפִיָּה – והכה החתול את
 הדלת בכף ידו, וְאִשְׁתַּבַּח עָלֶיהָ חֲמִשָּׁה קוֹרְפִי דָּמָא – ונמצא על
 הדלת ארס של חמש אצבעות. מתרצת הגמרא: הֵצִלָּת עֲצָמָה נָמִי
 בְּהִצָּלָת אַחֲרִים דָּמִי.
 הגמרא מביאה כמה ספיקות בענין דריסת חתול ונמייה: בְּעָא מִיָּנִיָּה
 רַב כְּהֵנָּה מַרְבֵּ,

1 'דרוסות הזאב' להזשיענו שזאב דורס אף בבהמה גסה, ולא
2 למעט חתול וורבי יהודה חולק וסובר שזאב דורס דווקא בבהמה
3 דקה, ורב בא לחדש שכל החיות שלמטה מן הזאב, כגון חתול,
4 אין להם דריסה אף בבהמה דקה.
5 הגמרא מבארת באופן אחר מה חידש רב. מבארת הגמרא תירוץ
6 נוסף: **אֵיכָּצִיט אִימָא**, לעולם המשנה נקטה 'זאב' למעוטי חתול,
7 ולומר שאין לו דריסה בבהמה, וזאת בא אצל השמיענו, שמהו
8 הדינא המשנה שנקטה 'דרוסות הזאב', אין זה בדיוקא, אלא
9 **אוֹרְחָא דְּמַלְתָּא קִתְּנִי**, שזאב דרכו לדרוס, ולא כדי למעט חתול,
10 לכן **קָא מְשַׁמַּע לֵין רב**, שהתנא נקט כן בדיוקא. למעט כל שלמטה
11 מן הזאב, שאין לו דריסה.
12 הגמרא מביאה את דברי רב חסדא דינא דריסה: **אִמָּר רב עֲמִירָם**
13 **אִמָּר רב חֲסִידָא**, אף על פי שהתבאר לעיל שאין דריסה לחתול
14 ונמייה בבמה דקה, מכל מקום דְּרוּסָת חתול ונְמִיָּה, נחשבת
15 דריסה בְּגִידִים וּבְלֵאִים, להיניב במה דקה שבדקה, אכן באיליין
16 ורחלים, שהם במונות גדולות שבבהמה הדקה, אין להם דריסה.
17 וְדְרוּסָת חוֹלְדָה, שהיא קטנה מן החתול והנמייה, אינה נחשבת
18 דריסה אלא בעופות.
19 הגמרא מקשה על דברי רב חסדא: מִיִּתְיָב, שנינו בברייתא, דְּרוּסָת
20 חתול, נִין ונְמִיָּה אינה דריסה, ואינה טריפה עד שתיִּנְיָב לחלל –
21 שיהיה מחמת דריסה זו נקב בבהמה שמגיע לחלל גופה, וכגון
22 שניקבו דְּרוּסָת (בני העצים), שבאופן זה הרי היא טריפה מדין
23 'נקב' הפוסל בכל שהוא, כמו באופן שניקב קוץ את הדקין. מדייקת
24 הגמרא: מכך ששנינו שדווקא אם ניקבו הדקין היא טריפה, ולא
25 מחמת הדריסה עצמה, משמע שדווקא משום הנקב היא טריפה,
26 אֲבָל דְּרוּסָה לִית לָהּ (ולחתול, נִין ונמייה) ואפילו בעופות, וכל שכן
27 בגדיים וטלאים. וקשה מכאן על רב חסדא שאמר שיש דריסה
28 לחתול ונמייה.
29 הגמרא מקשה סתירה בין הברייתא למשנה. מקשה הגמרא:
30 וְתַסְבְּרָא – וכי סבור אתה לומר שניִין לֹא דְּרוּסִין וְתִתְנֵן (לעיל מב).
31 וְדְרוּסָת הֵנָּן טריפה.
32 מתרצת הגמרא: הֵא לֹא קִשְׁיָא, כָּאֵן – המשנה עוסקת בעופות,
33 וביתארה המשנה שיש לניִין דריסה בעופות. ואילו כָּאֵן – הברייתא
34 עוסקת בְּגִידִים וּבְלֵאִים, שאין לניִין דריסה בהם.
35 הגמרא וחזרת לקושיא על רב חסדא מהברייתא: מִכָּל מְקוֹם, לְרַב
36 חֲסִידָא קִשְׁיָא מדברי הברייתא, שהרי רב חסדא אמר שיש דריסה
37 לחתול ונמייה, ואילו בברייתא מבואר שאין להם דריסה.
38 מתרצת הגמרא: הוּא (ר–רב חסדא) דְּאִמָּר כִּי הֵאֵי תִנָּא, דְּתִנָּא,
39 בְּרִיבִי (ש–חכם) אוֹמַר, לֹא אִמָּרוּ אֵין דְּרוּסָה לחתול, אֲלֵא בְּמְקוֹם
40 שְׁאֵין אנשים שֶׁמִּצְלִיל את העוף או הגדי מן הדריסה, שבאופן זה
41 אין דְּרוּסָה כועס כל כך ואין הארס שלו חזק. אֲבָל בְּמְקוֹם שֶׁשֶׁ
42 מִצְלִיל, יֵשׁ לחתול דְּרוּסָה, שכאשר חתול כועס יש לו ארס חזק,
43 וכשהוא מכה את הבהמה על העוף שציפורנו, הוא משליך בה ארס
44 וחומכים ומחלים על בריבי בזה, וסוברים שבכל אופן אין דריסה

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

כתיב לפי מלאות לבבל — "שבעים שנה אפקוד אתכם" בספר ירמיה. וכתיב — בספר דניאל "למלאות לחרבות ירושלם שבעים שנה מספר השנים אשר היה דבר ה' אל ירמיה הנביא". **לפקידה בעלמא** — ואמר "לפי מלאות לבבל שבעים שנה אפקוד אתכם" וכך היתה, שנפקדו בשנה אחת לכורש מלך פרס, שהיא שנת שבעים ואחת לכיבוש יהויקים שפשטה בבל על ישראל. **משיח** — נמשח, כמו שמן המשחה. **קובל אני לך כו'** — והכי קאמר: "כה אמר ה' למשיחו לכורש אשר החזקתי בימינו" וגו' "הוא יבנה את ביתי". תרי קראי כתיבי דסמיכי אהדדי. וניקוד טעם מקרא זה מוכיח על דרש זה, שאין לך טעם זרקא במקרא שאין סגול בא אחריו, וכאן ננקד למשיחו בזרקא, ולכורש ננקד במאריך — להפרישו ולנתקו מעם "למשיחו". **מי בכם מכל עמו וגו'** — והוא עצמו לא נשתדל בדבר. **כתיב פרס ומדי הפרתמים** — סמך הפרתמים אצל מדי, וכתיב "למלכי מדי ופרס" — סמך מלכי אצל מדי. **בגדי כהונה** — שהיו בידו שם בגדי כהן גדול שהביאן מירושלים. **פיקח היה** — שהקדים משתה הרחוקים יותר ממשתה בני עירו.

דף יא ע"ב: מקשה הגמרא: **מִכָּל־מְקוֹם קָשׁוּ קָרָא אֶהְדְּדִי** - סותרים הפסוקים זה את זה, שבירמיה **כְּתִיב** 'כִּי לִפִּי מְלֹאֵת לִבְבָּל שְׁבַעִים שָׁנָה אֶפְקֹד אֶתְכֶם', שמשמע שחשבון השבעים שנה הוא ממתי שפשטה מלכות בבל על ישראל בכיבוש יהויקים. ובדניאל **כְּתִיב** 'לְמִלְאוֹת לְחַרְבוֹת יְרוּשָׁלַיִם שְׁבַעִים שָׁנָה', שמשמע מחורבן ירושלים. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבָּא**, הנאמר בירמיה שיפקדו לאחר שבעים שנה לכיבוש יהויקים, היינו **לְפָקִידָה בְּעֵלְמָא** - שניתן להם רשות לעלות לארץ ולהתחיל לבנות את בית המקדש, וכלשון הפסוק 'אפקוד אתכם', אבל לא תהיה גאולה שלימה, ואכן פסקה בניית בית המקדש, וְהִיָּינוּ דְּבִשְׁנָה הָרִאשׁוֹנָה לכורש מלך פרס, שהיתה שנת שבעים ואחד לכיבוש יהויקים, **כְּתִיב** (עזרא א ב), **'כֹּה אָמַר בָּרִשׁ מֶלֶךְ פָּרַס כָּל מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ נָתַן לִי ה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְהוּא פָקַד עָלַי לְבָנוֹת לוֹ בֵּית בִּירוּשָׁלַיִם**, ואמר (שם א ג) **'מִי בָכֶם מִכָּל עַמּוֹ יְהִי אֱלֹהֵיו עִמּוֹ וַיַּעַל לִירוּשָׁלַיִם אֲשֶׁר בִּיהוּדָה וַיָּבֶן אֶת בֵּית ה'**, וזו הפקידה שנפקדו. ובדניאל נאמר על הגאולה שהיתה שבעים שנה אחר חורבן ירושלים.

הגמרא מוסיפה שכורש לא קיים את המוטל עליו בשלימות: **דְּרַשׁ רַב נַחֲמָן בַּר רַב חֲסִידָא, מַאי דְּכְתִיב** (ישעיה מה א) **'כֹּה אָמַר ה' לְמַשִּׁיחוֹ לְכוּרֶשׁ אֲשֶׁר הִחַזְקֵתִי בְיָמָיו**, ואינו מובן מדוע כינה את כורש 'משיחו', וְכִי בּוֹרֶשׁ מְשִׁיחַ הִיָּה - האם נמשח בשמן המשחה. **אָלָא** יש להפסיק בין תיבת 'משיחו' לתיבת 'כורש', והיינו, **שְׁאָמַר לוֹ תְּקַדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַשִּׁיחַ, קוֹבֵל אֲנִי לָךְ עַל בּוֹרֶשׁ** שלא קיים את צוויי כראוי, **שְׁאֲנִי אֲמַרְתִּי 'הוּא יִבְנֶה בֵּיתִי וַיִּקְבֹּץ גְּלִיתִי**, והיינו שיעסוק להשיב את ישראל מהגלות ולבנות את בית המקדש, וְהוּא כְּשֶׁהֲגִיעַ זְמַנּוֹ לְקִיּוֹם הַצִּוּיוֹ, אָמַר לְיִשְׂרָאֵל (עזרא א ג) **'מִי בָכֶם מִכָּל עַמּוֹ וַיַּעַל**, והיינו שרק נתן להם רשות לעשות, אך לא עסק בעצמו.

הגמרא חוזרת לבאר את פסוקי המגילה. שואלת הגמרא: נאמר **'חֵיל פָּרַס וּמְדֵי הַפְּרָתְמִים**, וממה שסמך תיבת 'פרתמים' - [דוכסים] לתיבת 'מד', משמע שהדוכסים היו ממדי, וְאֵילוּ בְּסוּף הַמְּגִלָּה (י ב) **כְּתִיב, 'לְמַלְכֵי מְדֵי וּפָרַס**, וממה שסמך תיבת 'מלכי' ל'מד', משמע שהמלכים היו ממדי, ולא הדוכסים.

משיבה הגמרא: **אָמַר רַבָּא**, הפרסיים והמדיים עשו שותפות בשלטון המלוכה, וְאֶתְנוּי אֶתְנוּ בְּהִדְדִי - התנו ביניהם, **אִי מִיָּנָן מְלָכֵי** - אם יהיו המלכים מאיתנו, **מִיָּנִיכּוֹ אִיפְרָכֵי** - יהיו ממכם הדוכסים, וְאִי מִיָּנִיכּוֹ מְלָכֵי, אז יהיו מִיָּנָן אִיפְרָכֵי. והפסוק 'חיל פרס ומדי הפרתמים' הוא בזמן שהמלכים היו מפרס, ומשום כך היו הפרתמים ממדי. והפסוק 'למלכי מדי ופרס' הוא בזמן שהמלכים היו ממדי, והפרתמים מפרס.

נאמר **'בְּהִרְאָתוֹ אֶת עֵשֶׂר כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ וְאֶת יָקָר תַּפְאָרְתּוֹ גְּדוּלָּתוֹ**. **אָמַר רַבִּי יוֹסִי בַר חֲנִינָא**, הפסוק **מִלְּמַד שְׁלֵכֶשׁ** אחשוורוש את **בְּגָדֵי הַכְּהוֹנָה** של הכהן גדול שהגלה נבוכדנצר מירושלים. **דְּכְתִיב הָכָא 'יָקָר תַּפְאָרְתּוֹ גְּדוּלָּתוֹ**, וכְּתִיב הָתָם - [בבגדי כהונה] (שמות כח ב) **'וְעִשִּׂיתָ בְּגָדִי קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אֲחִיךָ לְכְבוֹד וּלְתַפְאָרְתּוֹ**. למדנו מכך, שאחשוורוש לבש את בגדי הכהן הגדול שנקראים 'תפארת'.

נאמר 'בשנת שלוש שלולו עשה משתה לכל שריו ועבדיו חיל פרס ומדי וגו' ימים רבים שמונים ומאת יום, ובמלואת הימים האלה עשה הקולף לכל העם הנמצאים בשושן הבירה' וגו'. והיינו שרק לאחר שנסתיים המשתה שעשה לכל המדינות, עשה משתה לעם שבשושן הבירה. ונחלקו **רַב וְשְׁמוּאֵל** בדבר, **חַד אָמַר**, אחשוורוש מֶלֶךְ פִּיקַח הִיָּה, ומחכמה הקדים משתה הרחוקים למשתה בני שושן. וְחַד אָמַר שְׁמֶלֶךְ מִיַּפֶּשׁ הִיָּה, ולא מחכמה עשה זאת.

בדינה של ריאה זו. אָמַר לִיה הטבח לרב אחא, מרימר אָכְשָׁה
 נִיחָלִי – הכשירה לי. אָמַר לִיה רב אחא לטבח, הָרַד עֵינֶיךָ קָמִית –
 חזור והכנס אותה לפניו, שחושש אני שלא עיין היטב בדבר. רב
 אחא סבר שהיה לו למרימר להטריפה, וכפי שאמר רבא שיתיר
 הוא טריפה. חזר הטבח ונכנס ושאל את מרימר שוב לדינה של
 ריאה זו, על פי מה שהורה רב אחא. אָמַר לִיה מרימר לטבח, זֵיל
 אִימָא לִיה לְמָאן דִּיתִיב אָכְבָּא – לך אמור לו ליושב על הפתח,
 כלומר לרב אחא, לִית הַלְבָתָא בְּוֹתִיחַ דְּרָבָא בִּיתְרַת – אין הלכה
 כרבא בדין ריאה שיש בה אונא יתירה, וכשירה היא.
 הוסיף מרימר והגביל את ההיתר: וְהֵנִי מְיָלִי – ודברים אלו שריאה
 שיש בה אונא יתירה כשירה, אינם אלא באופן דְּקִימָא בְּרָדָא
 דְּאוּנִי – שאונתה אונא יתירה עומדת בשורת האונות כאחת מזן,
 אָכֵל אֵם היא עומדת בִּינֵי בִינֵי – בין האונות שלא כסדרן, מְרַפָּה.
 מעשה בענין הדין האחרון: הָהוּא – אותה אונא שהיתה בִּינֵי בִינֵי
 – בין האונות שלא כסדרן, דְּאָתָא לְקָמִית –[שהביאה לפניו] דְּרַב
 אָשִׁי לשואלו מה דינה, סָבַר רַב אָשִׁי לְמִימְרָה –[להטריפה], בדין
 אונא יתירה העומדת שלא כסדר האונות. אָמַר לִיה –[לן] רַב הוֹנָא
 מֶר בֶּר אִוִּיָּא לרב אשי, כָּל הֵנִי חִינֵי בְּרִייתָא – כל בעלי החיים
 הרועים במרעה חֲבִי אִית לְהוּ – יש להם אונא זו, וְקָרוּ לָהּ מְכֻחִי –
 והטבחים מכנים אותה בשם עֵינִינִיתָא דְּוֹחֶדָא, ואינה יתירה כלל,
 וכשירה היא.
 הגבלה בהכשר העינוניתא: וְהֵנִי מְיָלִי – ודברים אלו שעינוניתא
 דוורדא אינה מטריפה אפילו שאינה בשורת האונות, אינם אלא
 כאשר היא נמצאת מְנֻאָ – מתחת הריאה, כלומר בצידה הפונה
 אל בטנה,

דין נוסף: וְאָמַר רָבָא, הֵנִי תַרְתֵּי בּוּעֵי דְסָמִיכִי לְהָרִי – שתי בועות
 הסמוכות זו לזו, לִית לָהּ
 בְּדִיקוּתָא – אין אפשרות לבדוק אם יש בהם נקב או לא, משום
 שברור שאינן סמוכות אלא מפני נקב שהיה בריאה והעלה בועות
 אלו סביביו. אולם אם ישנה בועה חֲדָא –[אחת] וּמִתְחַוֵּיָּא בְּתַרְתֵּי –
 ונראית כשתי בועות על ידי סדק שבאמצעותה, ואין ידוע אם
 בועה אחת היא וכשירה או שתי בועות וטריפה כאמור, מִיִּיתֵינָן
 סִילּוֹא וּבּוּעֵינָן לָהּ – מביאים קוץ ומנקבים צד אחד, אִי שְׁפָקֵן לְהָרִי
 – אם נשפך מה שיש בהן מאחת לחברתה, אות היא כי בועה חֲדָא
 –[אחת] היא, וּכְשָׁרָהּ, וְאִי לֹא נשפך מזו לזו, אות היא כי תַרְתֵּי נִינְהוּ
 – שתי בועות הן, וּמְרַפָּה.
 דין נוסף: וְאָמַר רָבָא, הַמְשָׁא אוּנִי –[חמש אונות] אִית –[יש] לָהּ
 לְרִיאה, כאשר אָפָה בְּלָפִי גִבְרָא – פניה אל מול האדם, ומדובר
 כאשר היא תלויה ברגליה וצד בטנה כלפי הטבח, או אז הִלְתָּא
 מִימִינָא וְתַרְתֵּי מִשְׁמָאלָא – שלש אונות מימינה ושתיים משמאלה.
 חֲסִיד – נחסרה אונא אחת, כגון שיש לה רק שתי אונות מימין או
 רק אונא אחת משמאל, או יְתִיר – נוספה אונא יתירה, כגון שיש
 לה שלש אונות משמאל או ארבע אונות מימין, או חֲלִיף – התחלף
 מנין האונות מימין לשמאל, שיש לה שתי אונות מימין ושלש
 משמאל, מְרַפָּה.
 הגמרא מביאה מעשה אודות ריאה שהיתה בה אונא יתירה: הָהוּא
 יְתִירָתָא – אותה ריאה שהיתה בה אונא יתירה, דְּאָתָא לְקָמִית
 –[שבאה לפניו] דְּמִרְמִיר, לשאול אם כשירה היא אם טריפה. הָוָה
 יְתִיב –[היה יושב] רַב אָחָא אָכְבָּא – על פתח ביתו של מרימר, אָמַר
 לִיה –[לן] רב אחא לטבח שבא לשאול, מָאִי –[מה] אָמַר לָךְ מרימר

אגרות קודש

ב"ה, מושי"ק שמות כ"ג אור לכ"ד טבת, ה'תשכ"ב
 ברוקלין, נ. י.

שלום וברכה!

מכתבו מיום י"ב טבת נתקבל.

ומענינא דיומא - להעיר אשר הקביעות דשנה זו היא כמו בשנת ההסתלקות דאדמו"ר הזקן,
 עיין "הקדמת הרבנים בני הגאון המחבר ז"ל" - להשו"ע.

ובלשון אדמו"ר הצ"צ (הועתק במענה לשון - שנדפס בעתו ע"י כ"ק מו"ח אדמו"ר): במושי"ק
 דשמות כ"ג אור לכ"ד טבת.

ויהי רצון אשר בעגלא דידן יקוים חותם וסיום דברי הצ"צ שם :

ה' יחיש ביאת גואלנו והקיצו ורגנו שוכני עפר והוא בתוכם ישמיענו נפלאות מתורת ה' תמימה
 משיבת נפש בגוף כי טל תורה מחי' אכ"ר בעגלא דידן ובזמן קריב.

ברבחה ובשו"ט מתוך מנוחה

מ. שניאורסאהן

חולין. פרק שלישי – אלו טרפות דף מז עמוד א – מותוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רלג רש"י תוספות

תרת' בועי דסמיכי אהרדי – קים ליה לרבא דאין סמוכות אלא מחמת נקב שהיה בריאה, והעלה הנקב את הבעות הללו סביביו. חדא ומתחזיא בתרת' – ואם אחת היא ונראה כמין סדק באמצעיתה ודומה לשתיים. בועינן לה – באחת מצדיה. תלת מימינא – דבהמה, והיא לימין הטבח כשהיא תלויה ברגליה ובני מעיה כלפי הטבח. יתיר – סבירא ליה

לרבא דכנטול דמי. ולית הלכתא כוותיה, כדאמרין בסמוך, וראיתי שהשירה מורי רבינו יעקב. אבל בחסיד וחליף הלכה כמותו, דליכא מאן דפליג. אמר ליה – רב אחא לטבח כשיצא מן הבית. מאי אמר לך – מרימר. אמר ליה – רב אחא לטבח. הדר עיילה קמיה – דלמא לא עיין בה פשרי, דסבירא ליה לרב אחא הא דרבא. והני מילי – דיתרת כשרה – דקימא בדרא דאנוי. אבל בני בני – כגון מלמטה לערוגה, כעניניא דוורא שדיא בין שתי הערוגות מלמטה, או שיש אחת באמצע האומא על גבה שלא כסדר חיתוכא דאנוי – טרפה. ברייתא – ריעות באפר. ואמרי לה: ברייתא = בריאת ושמונת. עניניא – כמו "אינניא" – אונה קטנה דוורא, על שם קלישתה ואדומה. והני מילי מנאי – מוחת. ומכאן שייך לעמוד בן אפילו כטרפא דאכא – קטנה כעלה של הדס. ומדסבר

רב אשי למטרפה שמע מינה לא אורחה. ובחני דידן דאית ברובא דידהו, אי משכחנא ריאה דלית בה עינוניא – כשרה. ויש אומרים שאם חסרו אונות הימין – מצטרפין לה בהדיהו, והואל יתרת היא. ובתשובת הבבליים מצאתי כן, אבל לא שמעתי, ואין הדבר נראה בעיני, והואל ולא קימא בדרא דידהו – יתרת היא. ואותם הראיות להיות – חסרות, והואל לה כחליף וטרפה. וכדמסתבחן תרת' עינוניא, שמעתי מפי מורי הזקן שנחלקו בה גדולי הדור רבי יהודה בן רבי ברוך ותביריו, ולא פירש לי דעתו. ונראה לי שהיא טרפה, דהא יתרת דביני בני היא. ולא אורחה, חדא גופא לא אכשרן אלא משום דכל הני ברייתא הכי אית להו.

דרמאי

לרבינא גבי ריאה שניקבה דופן סותמת: אי לא סביך אמאי טרפה ב? הכי נמי היה מצי לאקשוי אמאי דמכשר רבא תרי אנוי דסמיכי אהרדי כסדרן: כיון דניקבה, אמאי כשר על ידי סתימת הסרכא? אלא דרב יוסף שמע את הרבנא ברישא ופריך עלה, ואי היה שמיע ליה מילתא דרבא היה נמי פריך עלה. ומותוך הלבות טרפות של רבינו גרשום ותשובת הגאונים שכתב הרב יוסף טוב עלם משמע נמי שהסרכא מחמת נקב היא באה. שמצריכין נפחיה כשהאונות סרוכות זו לזו כסדרן, או סמוכות וסרוכות בצלעות או בבשר שבין הצלעות. והשתא, אם הסרוכות באות בלא נקב, אם כן כסדרן למה צריך נפחיה? כיון ולא תתפרקין וכן כשרה הסרוכה לדופן במקום בריאת דאנוי. אם לא דאנוי דאין סרכא אלא מחמת נקב, ואו אתי שפיר דבדקין לה בנפחיה שמא עדיין לא נסתם הנקב. ואנא הסרוכה לאומא והיא אצלה. פירש בקונטרס: מעשה בא ליד ושאלתי את פי רבינו יעקב רביי קראו חתירה לאכול, ופירש לי טעמו וטעם האוסרין. ונראה לי דשרי. ורבינו תם פסק לאיסור, ואמר דכל המאכיל אונה סרוכה באומא – מאכיל טרפות בישראל. דנראה טעם האוסרין, דרבא לא הכשיר אלא בתרי אנוי, ואומא אין שם אונא עליה אלא שם ריאה, כדאמר רבא: חמש אנוי יש לה לריאה, ואם איתא – שבעה מבני ליה. ולכך קראו ראשונים "אומא" – לפי שאינה בכלל אונות, דשם ריאה עליה, שזו עיקר הריאה. ובאנוי חתיר רבא, כמו שמפרש בקונטרס – שעומדת במיצר החוזה כדלקמן ואינה מתפרקת. אבל באומא דהיינו ריאה – לא חתיר, ועל המתיר להביא ריאה. וכן בהלכות גדולות ובתשובת הגאונים ודבר רבינו משה דפונטיץ"א ונזכר בערוך עם הגאונים. וכן נוהגים בכל מקום לאיסור, חוץ ממקומו של רבינו שלמה שפשט היתר. וכל רבתיא אוסרין, חוץ מרבו (של) חוקן, ואנו ממקום שפשט היתר של רש"י. וכתב הרב רבינו יצחק זכורנו לברכה, שרבינו גרשום ורבינו נחשון גאון ורבינו חננאל ורבינו שמואל ורבינו יצחק בן רבינו יהודה כולם מתיירים. ובתוספות רבינו יהודה מצאתי להחריז בשם רבי יצחק בן אשר, דאי לא היה אומא בכלל אנוי – לא תמצא שלא כסדרן בשמאל, ורבא אמר סתם, בין בימין בין בשמאל. והא דלא אמר שבעה אנוי אית לה לריאה – משום חסיד וחליף נקט חמשה, דאומא אין דרכו להיות חסיד וחליף, אלא לחמשה אנוי. ועוד נמי נראה, דאפילו אם אין אומא שם אונא עליה, מכל מקום נקט רבא אנוי לאשמעטין דאפילו באנוי שלא כסדרן טרפה, כדמפרש בקונטרס, ואי היה נקט אונא הסרוכה לאימא היה אומא דאנוא באונא אפילו שלא כסדרן כשרה. שפכי אהרדי חדא היא וכשרה – כתב בעל הלכות גדולות, דבעות בשפירלי ריאה, דהיינו בשפירלי אונות או אומות – טרפה. ופירש הטעם, דכל יתר – כנטול דמי. ותימה: דמה ענין זה אצל חז"ל ואי חשיב ליה יתר בסוף ריאה – זכר נמי באמצע ואין לאסור שפני שנראה כשתי בעות, דהא מכשרין היכא דשכפי אהרדי? ושמו הטעם, דכשעומד בסוף – סופו ליפסק ולינקב. טוב ליהודא, שכל דבריהם דברי קבלה. וכן פסק רבינו גרשום, וכתב דאי מהדר לה הודרנא בישראל – כשרה. וא"ל טרפה – כתוב בהלכות טרפות של רבינו גרשום, דאפילו יש הפסק ביניהם כחוש השערה – טרפה. משמע דאי איכא בניהן כשני חוטי – לא חשיב סמיכי אהרדי, וכשרה. וכתב רבינו יהודה: דוק בעות שיש בהן מוגלא, אבל צמחים קטין – אפילו סמיכי כשרה. וכן פירש רבינו שמואל. כל הני עיני ברייתא הכי אית להו – והא דאמר דביני בני טרפה, היינו היכא דגדולה הרבה, ואין דומה לעינוניא דורדא. פירש בקונטרס דכי משתבחן תרת' – דטרפה, דהא יתרת דביני ובני לאו אורחה, חדא גופא לא אכשר אלא משום דכל הני עיני ברייתא הכי אית להו. ואם אין לה אפילו אחת – כשרה. ורבינו אפרים אומר, דעל אחת לא היה אומר "כל הני עיני ברייתא הכי אית להו", ולא היה סבור רב אשי למטרפה. דהא כולוהו אית להו. אלא דאי אפילו על שנים קאמר דכשרה משום דהני עיני ברייתא הכי אית להו, ולפיכך אין לו אפילו אחת – טרפה. ונראה דאין ריאה מבהמות שלנו, דשמו חלוקות משלהם, כדאשכחן בפרק "הלוקח בהמה" (בבבא יטב), דפרה בת שלשה שילדה ודאי לכוון, ובהמות שלנו יולדות לפעמים בשנה שניה. אם לא שנאמר דכשילדות בשנה שניה תשש כחה ושוב לא תלד עד שנה רביעית. ועמא דבר כרש"י. מדקאמר וקרו לה טבחי "עינוניא דוורא" משמע כפירוש, דאין שם אלא היא. דלא מסתבר כלל לומר דקאי אשניה. ובכל מקום שהיא סרוכה – טרפה, ואם חסר אחת מן האונות – אין העינוניא מצטרפת להשלים.

אבל אגבה אפילו כטרפא דאסא טרפה — ונראה דאם נמצאת העינוניתא לצד שמאל, כיון דלא אורחא בהכי — טרפה. דהא מפרש טעמא משום דעיו ברייתא הכי אית לה. והא דממעט אגבה ולא ממעט לצד שמאל — נקט גבה למעוטי אפילו בימין. ואם שינתה מקומה היה נראה להחזיר, מדמעט גבה דוקא. ואף כי רבינו שלמה מטרף בתרי עינוניתא אף על פי שחאת אינה עומדת במקומה, לא היה אוסר אם לאו דאיתא שנים. אך מורי דבר דודי זכרנו ולכרבה אמר שהיה מקובל לאסור, ואפשר דטעמא משום דלא אורחיה בהכי.

אפילו כטרפא דאסא טרפה — משום אבי העזרי והרב רבינו אב"ן כתב הרב רבינו יצחק בספרו, דדוקא בשאר אונות וגב הריאה היא טרפה, אבל האונות שבצד הימין, התחתונה טרפה, ואפשר דטעמא לצואר — כשרה, דדרכה להתפצל. וכתב בתשובה דאפילו לא היא כטרפא דאסא אלא על ידי נפיחה — טרפה. ואי לא היא אפילו בתר נפיחה כטרפא דאסא — נראה לאבי העזרי שהיא כשרה. **דשיעא** כאופתא — היינו שחלקה לגמרי, אבל אם יש בה שום היכר בעלמא — כשרה.

שלישי הביאתו לפני — נראה דסבר דבתרי זימני היא חזקה, כריב (יבמות סדב), מדאמר לה המזני. **אלא** ירוקה היכי דמי ככרתי — ויש ספרים שכתבו בזה "ככרת", והכל אחד. וכתב בערוך דהוא צבע ירוק, ותרומם של "חציר". הוא כרתי. ונראה דהוא צבע אניד"ש בלעז, דהוא דמי לרקיע, דהא משמע שהוא דומה קצת לתכלת, כדאמרין (ברכות טב.) כדי שיכיר בין תכלת לכרתי. ואמרו: תכלת דומה לים וים דומה לרקיע וחולץ פטא. ומתוך כך אומר רבינו תם, דהא דפסלין בפרק "לולב הגזול" (סוכה לד.) אתרוג הדיוק ככרתן — דוקא בצבע אניד"ש. ומיהו נראה דמכח זה אין להכשיר שאר אתרוגים הדיוקים, דלא נקט ככרתן למעוטי שאר עניני ירקות. והבא נמי לא הוי דוקא ככרתן, דלעיל גבי ירוקה כשרה מדרבי נתן, פירש בקונטרס: ירוקה כעשבים, אלמא ככרתן לאו דוקא. וכן נראה, דלא אתי למעוטי אלא דמאי לשוונא ומוריקא וביעתא. ודכל מיני קרי' ירוקים איקרי, כדאמר בבסכת נגעים (תוספתא פרק א הלכה ג) ירדק כנף טווס, ואיכא למאן דאמר כשעה. ואמרין בפרק "איבעת נדרים" (נדרים לבא.) "ירדק את תבניתו" — שהוריקן (באבנים טובות ומרגליות) שלא יתנו עיניהם בממון, ויתעסקו בהצלת נפשות ולא באבנים טובות ומרגליות.

אבל נקב שיש בו חסרון אפילו רבי שמעון מודה — ויש שרצו לאסור כשנראית הריאה חסרה, שיש קטט וסדק וחסרון על הריאה, אפילו עולה בנפיחה והעור והבשר קיים. והשיב להם רבינו יצחק בן אשר טענתו היא בידם, דאם כן הוה ליה לשנויי הכא הכי וכדברי הכל, ולא הוה ליה לאוקמא כרבי שמעון, אלא ודאי כיון דעולה בנפיחה — כשרה, וכן פסק רבינו קלונימוס חזקן. שלפחות

אבל אגבה, אפילו כטרפא דאסא - מרפה. אמר רפרם: האי ריאה דדמיא לאופתא - מרפה. איפא דאמרי: פחזותא, ואיפא דאמרי: בגישתא, איפא דאמרי: דנפיחה, ואיפא דאמרי: דפחזא, ואיפא דאמרי: דשיעא, דלית לה חיתוכא דאויג. אמר רבא: פכוחלא - פשרה, פדיותא - מרפה. דאמר רבי חנינא: שחור - אדום הוא, אלא שלקה; ויוקה - פשרה, מדרבי נתן; אדומה - פשרה, מדרבי נתן. דתניא, רבי נתן אומר: פעם אחת הלכתי לכרפי הים, באתה אשה לפני, שמלה בנה ראשון - ומת, שני - ומת, שלישי - הביאתו לפני. ראיתיו שהיה אדום, אמרתי לה: בתי, המתיני לו עד שיבדל בו דמו. המתינה לו וקלה אותו וחתה, והיו קורין אותו "נתן הפכל", על שמו. ושוב פעם אחת הלכתי למדינת קפוטקיא, באתה אשה לפני, שמלה בנה ראשון - ומת, שני - ומת, שלישי - הביאתו לפני, ראיתיו שהיה ירוק, הצצתי בו ולא היה בו דם פריח; אמרתי לה: בתי, המתיני לו עד שיפול בו דמו. המתינה לו, וקלה אותו וחתה, והיו קורין אותו "נתן הפכל", על שמו. אמר רב כהנא: ככבדא - פשרה, פכישא - מרפה, וסמינדי: "ובשר פשרה מרפה". אמר רב סמא בריה דרבא: האי ריאה דדמיא ככשותא, וכמוריקא, וכגון ביעתא - מרפה. - אלא ירוקה דכשרה היכי דמיא? - ככרתי. אמר רבינא: אטום בריאה - מיתנין ספינא וקרענין לה, אי אית בה מוגלא - ודאי מחמת מוגלא הוא, וכשרה; ואי לא - מותבינן עולה גרפא או רוקא, אי מבצצא - פשרה, ואי לא - מרפה. אמר רב יוסף: קרום שעלה מחמת מפה בריאה - אינו קרום. ואמר רב יוסף: האי ריאה דאושא, אי ידענין היכא אושא - מוגלין עולה גרפא, או גילא, או רוקא, אי מבצצא - מרפה, ואי לא - פשרה. ואי לא ידענין לה - מיתני משיכותא דמיא פשויר, ומותבינן לה בגוה; בחמימי לא - דפווי, בקרירי לא - דמירשי; אלא דרקינן לה בפשויר, אי מבצצא - מרפה, ואי לא - פשרה; תתאה אינקיב, עילאה לא אינקיב, והאי דאושא - ויקא דביני וביני הוא. אמר עולא אמר רבי יוחנן: ריאה שגשפכה בקיזתן - פשרה. אלמא קסבר: חסרון מבפנים - לא שמייה חסרון. איתבייה רבי אבא לעילא: הריאה שגשפכה או שחסרה; מאי חסרה? אילימא מבחוץ - היינו ניקבה! אלא לאו - מבפנים, ושמע מינה: חסרון מבפנים - שמייה חסרון. - לא לעולם - מבחוץ, ודקא אמרת: היינו ניקבה - לא צריכא, לרבי שמעון, דאמר: עד שתנקב לבית

הסמפונות - הני מילי נקב דלית ביה חסרון, אפילו רבי שמעון מודה. רבי חנניה הלש, על לגביה רבי נתן וכל גדולי הדור, איתו קמיה ריאה שגשפכה בקיזתן, ואכשרה. אמר רבא: והוא דקימי סמפונות. אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי: מנא ידענין? אמר ליה: מיתנין צעא דקוניא, ושפכינן לה בגויה; אי אית בה שורישי חיוורי - מרפה, ואי לא - פשרה. אמר רב נחמן: ריאה שגמיקה, וקרום שלה קיים - פשרה. תניא נמי הכי: ריאה שגמיקה, וקרום שלה קיים, אפילו מחוקת רביעית - פשרה. גיטלה שלפחות

דמיא לאופתא = בקעת עצים, וכדמפרש. בגישתא — שקשה משושה כעץ. דפחזא — קשה, והיינו נמי כגישתא. דנפיחא — נעשת לבנה כבקעת, והיינו נמי בחזותא. והיכא דלא מחתבא בחיתור גמור ובסדק, אלא כמין מראה הפרש ניכר בו — כשרה, דלאו שיעא כי אופתא היא. ככוחלא = צבע כחול, שהוא כמראה *לזור, לא ירוק ולא שחור. כריותא = קורט דיו יבש, והוא שחור. דרבי חנינא — לענין דם נדה, אלא שלקה — אלמא לקוחא הוא, וטופו לירקב ולינקב. ירוקה — כמין עשבים, כדלקמן. אדומה = *שנקטורודא. כשרה — דהורא בריא, מדריב נתן. המתיני לו — דאין לך דבר העומד בפני פיקוח נפש חוץ מעבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים. שידלע בו דמו — שיהא דמו נבלע בבשרו. שהיה דמו חולץ בין עור לבשר, הוי כמי שאין לו דם, והדד הוא הנפש, ומתוך שאין בו חיות הוא מת במכה קלה. ככבדא כשרה — ריאה שמראה שלה דומה לכבד — כשרה. כבישרא מרפה — וחכי קים לה, דבהכי הויא לקוחא ובהכי לא היא לקוחא. ככשותא — ירוקה, ולא כעשבים, אלא כמראה כשותא *צחול"ן, לא כמראה מוריקא כרכום, או כמראה ביצה. וכל אלא מין ירוק הן, אלא שזה משונה מזה, וכל מראה *דקר"ג נקרא ירוק. אטום בריאה — דוכתא דמטמטם ולא עייל זיקא בגויה. מוגלא = *קוויטורא. מניחים עולה — על אותו אטום לאחר שנקרע. אי מבצצא — דנייד רוקא כשרה, דהא עייל ביה זיקא. ואי לא — לקוחא הוא, וטרפה. אינו קרום — שטופו ליסתר. וכל סיריב דריאה קרום העולה מחמת מכה הן, הלכך אף על גב דלא נפיק זיקא טרפה. האי ריאה דאושא — הא פרישתא לעיל. דמכובצי — סותמין חנקב. דמפרשי — לשון טרשים, כדמשמע אותה. וקרום הדק כשהוא מתקשה — נסתר במשמוש חיד. דומנין דלא אינקיב עילאה, ומניקב כי בדיק לה. שנשפכה בקיזתן — בשר הריאה נימוח בתוך קרומים שלה, ונשפר מראשה לסופה ומסופה לראשה בתוך הקרומים. חסרון היא, שמתחלה כולה מלאה ועכשיו חציה ריקנית. היינו ניקבה — שאי אפשר לחסרה שלא ינקב הקרום. לא צריכא לרבי שמעון — הא דאיצטריכא לאשמועינן ולמיתני חסרה לרבי שמעון איצטריך, לאשמועינן תנא דמתניתיין דפליג רבי שמעון אניקבה ולא אחסרה, דנבקב שיש בו חסרון מודי. דקימי סימפונא — שלא נימוקו הקונקות. מנא ידענין — שמא נימוקה אחת מהן. מיתנין צעא דקוניא — קערה של חרס המחופה באבר שקורין *פלוזמאי"ה בלעז, דשיעא היא, ונראה יפה. ושפכינן לה בגויה — קורעים הקרום והכל נשפר. שורישי חיוורי = *צטק"ש בלעז. מרפה — דאו דאי נראה שמיחיו הסמפונות הוא. נימוקה — נתרקנה מאליה מקצתה, ואינה נשפכה כקיתון, אך במקצתה לא נשאר כלום. אפילו מחוקת רביעית — חלל חסרון המחזיק רביעית הלוג. שלפחות

ריאה שגמיקה, וקרום שלה קיים — פשרה. תניא נמי הכי: ריאה שגמיקה, וקרום שלה קיים, אפילו מחוקת רביעית — פשרה. גיטלה שלפחות

שְׁלֹפְחִית וְהַרְחֵם) שָׁלַח, בִּשְׂרֵת. הַתְּלִיעַ כְּבֹד שָׁלַח, זֶה הָיָה מַעֲשֵׂה
שֶׁהַתְּלִיעַ כְּבֹד שֶׁל בַּהֲמָה אַחַת, וְעָלוּ עָלֶיהָ בְּנֵי עַמָּא שְׁלֹשֶׁת רִגְלִים
לִיבָנָה לְשֹׁאֵל עַל כֶּךָ, אִם כְּשִׁירָה הִיא או טְרִיפָה, וּבַפְעַמִּים
הָרִאשׁוֹנוֹת שֶׁעָלוּ לָשֹׂם עֵדִיין לֹא הִכְרִיעוּ חֻכְמִי יִבְנֶה דְבַר, וְלִרְגֵל
שְׁלִישִׁי עֵמְדוֹ לִמְנִין וּרְבוּ הַמַּתִּירִים עַל הָאוֹסְרִים וְהַתִּירוֹהֶן לָהֶם.
נִין רִיאה הַדְּבוּקָה לְדוֹפֵן הַבַּהֲמָה: אָמַר רַב יוֹסֵף בְּרַ מִיּוֹנִי אָמַר רַב
דְּנָח, רִיאה מְסֻכָּה וְהַדְּבוּקָה לְדוֹפֵן, כְּלוֹמַר לְצִלְעוֹת הַבַּהֲמָה.
אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ לְרִיאה, לִמּוֹר שְׁהִיהָ בַּה נֶקֶב בְּמִקּוֹם זֶה וּכְשֶׁלֹּעַתָּה
קְרוֹם נִדְבָקָה לְצִלְעוֹת, אֲלֵא אוֹמְרִים שֶׁהִיתָה מִכָּה דוֹפֵן, וְכֹאשֶׁר
חִיתָה וְהִבְרִיאה נִדְבָקָה אֵלֶיהָ הִרִיאה. אוֹלָם אִם הָעֵלְתָּה הִרִיאה
צְמָחִים וְאִבְעֻבוֹת) סְבִיבוֹת אוֹתוֹ מִקּוֹם בּוּ הִיא סְמוּכָה לְדוֹפֵן,
וְנִמְצָא שִׁישׁ רִיעוּתָא (מִקּוֹם חֲשֵׁשׁ) בְּרִיאה שְׁאִינָה כְּתִיקוֹנָה, חוֹשְׁשִׁין
לָהּ שְׁמָא הִיָּה בַּה נֶקֶב וּמִמֶּנָּה הִמְכָּה נִדְבָקָה לְצִלְעוֹת.
וְאָחֵר, אָחֵר, זֶה, בִּין אִם הִעֲלָתָה צִמְחִים וּבִין אִם לֹא הִעֲלָתָה צִמְחִים,
חוֹשְׁשִׁין לָהּ שְׁמָא הִיָּה בַּה נֶקֶב.
הַגְּמָרָא מְבָאֵר מִדֵּיָּה בָּאוּפֵן שְׁחוּשָׁשִׁים לִנְקֵב, נִיתֵן לְבֹדֵק מְדוּעַ
הִיא דְּבוּקָה דוֹפֵן. אוֹמֵרֵת הַגְּמָרָא: חֵיב עֲבִידֵין – כִּיצַד בּוֹדֵקִים אִם
אִכְּן הִיָּה בְּרִיאה נֶקֶב וּלְכֵן נִדְבָקָה לְדוֹפֵן או שֶׁרַק מִכָּה דוֹפֵן גִּרְמָה
זֹאת, אָמַר רַבָּא, רַבִּין בְּרַ שְׁבָא אֶסְפֵּרָה וְאִיבָרָא לִי, מִיִּיתֵינִן סְבִינָא
דְּחֵלִיש פּוּמִיָּה – מְבִיאִים סִכִּין מְחוֹדֵד הַיֵּטֵב הַחוּתוֹךְ יֵהָ, וְקִפְּרִקֵּין
לָהּ – וּמַפְרִידִים אֶת הִרִיאה מִן הַדּוֹפֵן וּמִתְבּוֹנְנִים בָּאוּתוֹ מִקּוֹם
שְׂבֻדּוֹפֵן, אִי אִיבָא רִיעוּתָא וְאִם יֵשׁ מִכָּה) דוֹפֵן, תְּלִין בְּתֵר דוֹפֵן
זֶה תּוֹלִים אֶת מִנְּהָ שֶׁדָּקָה הִרִיאה דוֹפֵן בָּאוּתוֹ רִיעוּתָא שִׁיָּר
דוֹפֵן, וְאִי לֹא נִמְצָא שֶׁם מִכָּה, מִכּוֹכ שֶׁמֶחֶמֶת רִיאה הִיא מִה
שְׂנִדְבָקָה לְדוֹפֵן, וְיִרְפָּה, לְפִי שְׂמוּכָה שְׁהִיָּה בַּה נֶקֶב וּמַחֲמֹתוֹ
נִדְבָקָה, וְאֵף עַל נֶקֶב דְּלֹא קָא מְסֻכָּא וְיָקָא – וְאֵף שְׂנִדְבָקָה הִרִיאה
וְאֵין יוֹצֵא מִמֶּנָּה הָאִוִּיר בָּאוּתוֹ מִקּוֹם, לְפִי שֶׁאֲפֹשֶׁר שְׁהִיָּה שֶׁם נֶקֶב
וְהַעֲלָה קְרוֹם, וְאִינוּ מוֹעִיל לְחַשְׁבַּ סְתִימָה, כִּאֲמֹר בַּעֲמֹד זֶה
לְהֵלֵךְ.
אֵין נוֹסֵף בַּעֲנִין זֶה: רַב נְחֻמִּיָּה בְּרִיה דְּרַב יוֹסֵף, בְּדִיק לָהּ – בּוֹדֵק הִיָּה
דִּין הָרִיאה, לְאַחַר שֶׁהִפְרִידוּהָ מִן הַדּוֹפֵן וּמִצָּאוּ בַּה מִכָּה, מְפָשְׁוִין –
בְּמִים פּוֹשִׁים, שְׁהִיָּה מִנְּפָחָה בְּתוֹךְ קֶרֶת מִים לְבֹדֵק אִם יֵשׁ בַּה
נֶקֶב, כִּאֲמֹר לַעֲלִי (מִזֶּה) אוֹדוֹת דְּרַךְ בְּדִיתָ רִיאה. כְּלוֹמַר, שֶׁלֹּא הִיָּה
רַב נַחֲמִיָּה סוֹמֵךְ עַל כֶּךָ שִׁישׁ רִיעוּתָא דוֹפֵן, אֲלֵא גַם הִיָּה בּוֹדֵק אֶת
הִרִיאה עַצְמָה, שְׁמָא יִתְבַּרֵּר שֶׁגַם בַּה יֵשׁ נֶקֶב.
הַגְּמָרָא דִּנָּה כִּאֲמֹר לַעֲלִי אוֹדוֹת רַב נַחֲמִיָּה, אִם אִכְּן הוּא שִׁיָּר
לַעֲנִין מִכָּה דוֹפֵן: אָמַר לִיה מִר וְיִמְרָא בְּרִיה דְּרַב הוֹנָא בְּרִיה דְּרַב
פְּפִי לְרַבִּנָּא, הָא וְאִם מַעֲשֵׂה זֶה) דְּרַב נְחֻמִּיָּה בְּרִיה דְּרַב יוֹסֵף שְׁהִיָּה
בּוֹדֵק אֶת הִרִיאה בְּפוֹשִׁרִים, אֲתוֹן אֲהָא מִתְּנִיתוּ לָהּ – הָאִם שְׁנִיתִם
שְׁהִיָּה עוֹשֶׂה כֵּן בַּחֲשֵׁשׁ טְרִפוֹת שֶׁן רִיאה הַסְּמוּכָה דוֹפֵן אַחַר
שֶׁהוֹפְרָה מִמֶּנּוּ וְנִמְצָאָה בּוּ מִכָּה, אֲנִן אֲדִירָא מִתְּנִין לָהּ – אִנוּ
שְׁנִינוּ שְׁהִיָּה עוֹשֶׂה כֵּן בַּחֲשֵׁשׁ טְרִפוֹת אַחַר שֶׁדִּיבַר בַּה רַבָּא. דְּאָמַר
רַבָּא, הֵי תְּרִפִּי אוֹנִי דְּרִיָּא – אִלוּ שְׁתֵּי אֹנוֹת הִרִיאה, דְּסִרְכֵין
לְתִירֵי – שְׁחֵן דְּבוּקוֹת וּלְזוֹ (כְּלוֹמַר שִׁישׁ סִירְכָא בִּיעִידוֹן, לִית לָהּ
וְאִין לָהּ) בְּרִיקוּתָא לְאֶשְׁוִיר – בְּדִיקָה שְׁתּוּכִיחַ שְׁאֵין שֶׁם נֶקֶב
וְשֶׁתְּכִשִּׁיר אֶת הַבַּהֲמָה, אֲלֵא טְרִיפָה הִיא, מִשּׁוֹם שִׁסְרִיכָא מַעֲיִדָה
עַל נֶקֶב בָּאוּתוֹ מִקּוֹם. עַל אוֹפֵן זֶה, שְׁהִיתָה סִירְכָא מֵאוֹנָא לְאוֹנָא,
שְׁנִינוּ שֶׁרַב נְחֻמִּיָּה בְּרִיה דְּרַב יוֹסֵף בְּדִיק לָהּ מְפָשְׁוִין – בּוֹדֵק הִיָּה אֶת
מִקּוֹם הַסִּירְכּוֹת בְּ

חולין. פרק שלישי – אלו טרפות דף מח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רלז רש"י

שְׁלֻפּוּחִית – קרום שהולד מונח בה, ובלעז *מריץ. לקמן בפירקין (חולין נהב.)
 תניא: היא האם, היא טרפחת, היא שלפוחית. ואסרו להם – לא גרסינן. ובשני
 הרגלים לא אמרו להם כלום, ובשלישי עמדו למנוק, ורבו המתירין והתירוהו.
 הסמוכה לדופן – דבוקה בצלעות. אין חוששין לה – שמה ניקבה. אלא תלינן
 ריעותא בדופן, ואמרין: דופן זה מכה היתה
 בו, וכשדחתה קלטה הריאה אצלה. העלתה
 הריאה. צמחין – **מלניץ סביבות
 סמיכתה לדופן. הואיל וחזוין בה ריעותא –
 תלינן למכה בדידה. דחליש פומיה – פיו
 חדוד ודק וחותר יפה, שלא יקרע קרום
 הריאה בממשכו אותה מן הדופן. בדיק לה
 בפשוטי – לאחר שפירקה ומצאו מכה
 בדופן – מנפח בה, אי מבצבצא מיא –
 טרפה, שהרי ניקבה. הכי גרסינן: בשלמא
 הכא תלינן בדופן ובשרה – ולא גרסינן
 "אי איכא ריעותא בדופן". כלומר, בשלמא
 הכא בדיק לה, דאי לא מבצבצא לא אמרין
 ניקבה ונסתמה, דכיון דאיכא למיתליה
 בדופן – תלינן בה, וכשרה. אלא הכא –
 גבי תרתי אונזי, מכדי סרכא זו מחמת מכה
 היתה, וזו מנייחו יראנטיב טרפה, והאי דלא
 מפקא זיקא – קרום עלה בה וסתמה. וזי
 אמר רב נחמן הכי – דהעלתה צמחין
 חוששין לה, מכלל דאי פשיטא לן דניקבה
 הריאה לא מנחי לה סתימת הדופן? התם
 במקום רביתא – במקום שהריאה הדופן
 גדלין כאחד וסמוכין תמיד, דלא מיפרק
 ההיא סירכא, הילכך כשרה. וכי אמר רב
 נחמן חוששין לה – למעלה ברוחב החלל,
 כנגד האומא הגדולה. דכיון ורחוקה
 הריאה מן הדופן – מיפרקא ההיא סתימה.
 ואפילו הכי, כי לא העלתה צמחים – אמר
 אין חוששין לה, דתלי לה בדופן. ובהא
 כאבימי סירא לן, דחוששין לה, ולחומרא
 אזלינן בדאורייתא. מקום חיתוכי דאני –
 שזן סמוך לצואר במיצר החלל. ובהא
 הילכתא כרב נחמן, דליכא דפליגי עליה.
 דסבין כבישרא – שנסבכת ונאחזת הריאה
 בבשר שבין שתי הצלעות, דהוי סתימה
 שריא דלא מיפרקא. אבל בצלעות עצמן
 – אין זו סירכא קיימת. אלמא נקב הוא –
 ואפילו הכי כי סבין מכשרת לה, אלמא
 דמחניא סתימה לריאה שנקבה. ניקב –
 הגיד של אדם. פסול – משום כרות שפכה.
 מפני שהוא שותת – ואינו יורה כחץ,
 וקיימא לן (גדה מגא.) כל שכבת זרע שחור
 יורה כחץ ואינו מוליד. נסתם – הנקב אחרי
 כן. כשר – לבא בקהל מפני שהוא מוליד.
 דאני קרום – אבל סתימת דופן – סתימה
 מעלייתא היא. מתקף כו' – השתא
 דאמרת נקב הוא בריאה אלא שהדופן
 סתומת, אילו אינטיב דופן להרה ריאה
 כנגד דופן הריאה לאחר זמן, מאי – טרפה,
 דאזלא לה סתימת דופן. ליתני – במתניתין
 נקובת הדופן בהדי שאר טרפות, דיש בהמה
 שטרפה בכך! דלא מיניה מטרפא –
 דטרפות מחמת ריאה בא. צמחין – *מגלץ.
 מוזנין בדבר – מגמגמין. צמחין – היינו
 מוגלא. לא בעי מר אומצא – רוצה היה
 לדעת איכא כשריהנא ואם לאו. לית לי פרישי –
 סבירא ליה – לרבי יוחנן לא סבירא ליה לאכשורי, ומיטרף נמי לא הוה טריף ניה ליהדיהו, דלא שמיטא ליה מרביה. מסינין – אזלינן. מסגי – לשון פוסע.
 גרלא

שְׁלֻפּוּחִית – היינו במקום שהולד מונח. אבל ניקב כיס השתן או ניטל – טרפה. ומה
 שלא הוזכר לא במשנה ולא בגמרא – שמה הוי בכלל ניקבו הדקין.
 מִיִּיתִינָן סבינא דחליש פומיה – דהיינו כשלא העלתה צמחים, אבל העלתה צמחים
 – אפילו איכא ריעותא בדופן לא תלינן בדופן.
 רב נחמיה בריה דרב יוסף בדיק לה בפשוטי –
 איכא ריעותא בדופן קאי, כפירש
 בקונטרס. ועתה נחזינן להטריף כל הסירכות,
 ואין בודקין אותן לא בדופן ולא בפשוטי.
 אמר רבינא דהוא דסבין בבשרא – פירוש:
 נאחו ומסוכך היטב בבשר, כמו "צמר
 מסוכך" וחולץ ל.ב. ולהכי נקט "סבין" ולא נקט
 "סריך". ובתשובת רב שר שלום גאון כתב: דבין
 סריך וסבין, ובין לא סבין וסריך – כשרה. ולית
 הלכתא כרבינא. אלא כרב נחמן דאמר: ריאה
 שניקבה דופן סותמתה כשרה. ומשמע מתוך
 דבריו דרבינא לא בא לפרש דבריו של רב נחמן,
 אלא אלא כרבי דנפשיה קאמר. וכן נראה, מדפריך
 עליה דהעלתה צמחים וחוששין לה: ומי אמר רב
 נחמן הכי? והאמר רב נחמן ריאה שניקבה דופן
 סותמתה כשרה ולא משני: אף דסבין רב דלא
 סבין. ועוד, מדפריך רב יוסף לרבינא ולא לרב
 נחמן – משמע דלרב נחמן לא בעי לא סבין
 ולא סריך, ואין נקב פוסל שם, שדופן סותמתה.
 ומיזו לא ידענן מנא ליה שלא יהא הלכה
 כרבינא שהוא בתרא? ושמן אף זה רבינא
 סתמא שהוא בכל התלמוד שהיה חבירו של רב
 אשי, שנולד בינם שמות רבא, מדבא רב יוסף
 להשיב על דבריו. ובהלכות טרפות של רבנו
 גרשום כתב דריאה הסמוכה לדופן אף במקום
 רביתיהו דאני, וסרכה וסוכבה בבשר שבין
 הצלעות או בצלעות עצמן – בדקינא להו
 בנפיהה עם הצלעות, ואן גוררין הבשר עם
 הסירכא מנפחין לה, אם עולה בנפיהה –
 כשרה. דכיון שהסירכא קיימת וסותמת כל
 הנקב – לא יתפרק עוד, כיון דבמקום רביתיהו
 קיימא. ובקונטרס פירש דסבין בבשרא היינו
 דוקא בבשר שבין הצלעות, אבל בצלעות עצמן
 לא. לא למעוטי קרום שעלה מחמת מכה
 בריאה – לא נמי הוה מצוי למימור: למעוטי
 שלא במקום רביתיהו.
 העלתה צמחין מהו אמר ליה כשרה – הוא
 דאמר לעיל דחוששין לה – היינו בסרכה
 לדופן, דמוכחא מילתא שהסירכא מחמת נקב.
 שדרה

רב עוקבא בר חמא: אילו אינטיב בדופן להרה מאי – מרפה, ליתני נקובת הדופן! –
 וליטעמיך, הא דאמר רב יצחק בר יוסף אמר רבי יוחנן: מרה שניקבה וכבר סותמתה –
 כשרה; אילו אינטיב כבד להרה, מאי – מרפה, ליתני נקובת הכבד! אלא, כי ניקבה דלאו
 מיניה מיטרפא – לא קתני, הכא נמי: פיו דלאו מיניה מיטרפא – לא קתני. פֶּעֶא מיניה רבה
 בר בר חנה משמואל: העלתה צמחין מהו? אמר ליה: כשרה. אמר ליה: אף אני אומר
 כן, אלא שהתלמידים מוזנין בדבר, דאמר רב מתנא: מליא מוגלא – מרפה, מים זפים –
 כשרה. אמר ליה: ההיא ככיליא אתמר. רבי יצחק בר יוסף הוה קאזיל בתריה דרבי ירמיה
 בשוקא דטבחי, חזנהו להנד דקיימין צמחי צמחי, אמר ליה: לא בעי מר אומצא? אמר
 ליה: לית לי פרישי. אמר ליה: אקפן אגא. אמר ליה: מה אעביד לך, דכי אתו לקמיה דרבי
 יוחנן, משדר להו לקמיה דרבי יהודה ברבי שמעון, דמורי פה משמיה דרבי אלעזר ברבי
 שמעון להימירא, וליה לא סבירא ליה. אמר רבא: כי הוה מסגינן בתריה דרב נחמן בשוקא
 גרלא

אקפן אגא – הטבחים יקפו לי באמנה. כמו "החזוני מקף" (אבות פרק ג משנה טז), לשון אמנה. וליה לא
 סבירא ליה – לרבי יוחנן לא סבירא ליה לאכשורי, ומיטרף נמי לא הוה טריף ניה ליהדיהו, דלא שמיטא ליה מרביה. מסינין – אזלינן. מסגי – לשון פוסע.
 גרלא

שדרה לקמיה דרבי יצחק נפחא — לא מפני שקבל לקושתם, כדפירש בקונטרס, דלעיל (חולין מו,ב) שנינו דלא צריכא אלא לרבי שמעון, אלא משום דדלמא אי הוה ריאה קמן הוה מינקבה. ואף על פי שרבי אמי הקשה לעיל קושיא זו לעילא ממנותינן דהריאה שניקבה או חסרה — קיבל תירוצו של עולא. ויש ספרים דגרסי לעיל: "איתביה רבי אחא לעולא". **דלמא** אי

הוה ריאה קמן הוה מנקבה — לא משום דדרך חושש מניקב ואתא, דאם כן אמאי מכשר בסמוך בחתיכה דכבדא? אלא בעי למימר: דרך הסמפונות יצא, ונכנס בריאה מבחוץ. **אי** קופא לגיו אי קופא לבר — אף לפרש כשהמחוט מקצתה חוץ לכבד ומקצתה בתוכו, אבל כולו בתוך הכבד — כשרה בכל ענין, ודסמפונא נקט ואתא. דאם כן מאי פריך ממחוט שנמצא בעובי בית הבסות? דעל כרחך דהם כשהוא בתוך בית הבסות איירי. דאי בחלל הגוף, היכי קאמר: מצד אחד, שלא ניקבה אלא עור אחד — כשרה; הא ודאי דרך הוושט נקיב ואתא! אלא אי קופא לגיו — לצד סמפון של כבד קאמר, ואפילו כולה בתוך הכבד, ונראה, דדוקא גבי כבד יש חילוק בין קופא לגיו לקופא לבר, אבל בריאה — כשרה בכל ענין, דקדוהא בתוך וסמפונא דריאה יש לה ריוח וחלל גדול. וכן אם נמצאת בתוך הקורקבן — כשר, שדרך הוושט בא מחוט עם המאכל, שהקורקבן תלוי בחוט. אבל

הגלדא, ואמרי לה: פשוטא דרבנן, חזי הנה דקיימן פגרי פגרי ולא אמרי להו ולא מיד. רבי אמי ורבי אסי הוה חלפי פשוטא דטבריא, חזי הנה דקיימי טיברי טיברי ולא אמרי להו ולא מיד. אתמר, מחט שנמצאת בריאה - רבי יוחנן ורבי אלעזר ורבי חנינא מכשרי, רבי שמעון בן לקיש ורבי מני בר פפשי ורבי שמעון בן אליקים מרפי. לימא בהא קמפילגי, דמר סבר: חסרון מבפנים - שמייה חסרון, ומר סבר: לא שמייה חסרון? - לא, דכולי עלמא: חסרון מבפנים לא שמייה חסרון, והכא בהא קמפילגי, מר סבר: סמפונא נקט ואתא, ומר סבר: נקובי נקיב ואתא. ההיא מחטא דאשתכח בחיתוכא דריאה, אייתיה לקמיה דרבי אמי, סבר לאכשורה. איתביה רבי ירמיה, ואיתימא רבי זריקא: הריאה שניקבה או שחסרה, מאי חסרה? אלימא מבחוץ - היינו ניקבה! אלא לאו - מבפנים, ושמע מינה: חסרון מבפנים שמייה חסרון! הדר שדרה לקמיה דרבי יצחק נפחא, סבר לאכשורה; איתביה רבי ירמיה, ואיתימא רבי זריקא: הריאה שניקבה או שחסרה; מאי חסרה? אלימא מבחוץ - היינו ניקבה! אלא לאו - מבפנים, ושמע מינה: חסרון מבפנים שמייה חסרון! הדר שדרה לקמיה דרבי אמי ומרפה. אמרי ליה: והא רבנן מכשרי! אמר להו: הן הכשרי - שיוצעים מאיזה מעם הכשרי, אנו מאיזה מעם נכשרי? דלמא אי הוה ריאה קמן מינקבה! - מעמא דליתא, הא איתא ולא מינקבה - כשרה? והאמר רב נחמן: האי סמפונא דריאה דאינקיב - טרפה! - ההוא - לחבירו אתמר. - והאמר רב נחמן: האי הדורא דנקתא דאינקיב להרי חבריה - מגין עליה! אמר רב אשי: טרפות קא מדמי להדי? אין אומרים בטרפות זו דומה לו, שהרי חותכה מכאן - וימתה, חותכה מכאן - ותיח! והיא מחטא דאשתכח בסמפונא רבה דריאה, איתיה לקמיה דרבנן מרופאי, לא אמרו בה לא איסור ולא היתר; היתר לא אמרי בה - כשמעתייהו, איסור נמי לא אמרי בה, פיו דבסמפונא רבה אישתכח - אימא: סמפונא נקט ואתא. והיא מחטא דאשתכח בחתיכה דכבדא, סבר מר פריה דרב יוסף למיטרפה. אמר ליה רב אשי: אילו אשתכח בכשרא פתאי גוונא, הוה מריף מר? אלא אמר רב אשי: חזינא, אי קופא לבר - נקובי נקיב ואתא, אי קופא לגיו - סמפונא נקט ואתא. והני מילי - באלימותא, אבל קמיתא - לא שניא קופא לגיו, לא שניא קופא לבר - נקובי נקיב ואתא. ומאי שניא ממחט שנמצאת בעובי

הגלדא = רצענין. **כגרי כגרי** — צמחין גדולים כבדים בריאה. **טיברי** — צמחים גדולים מכבדי וכבר הוקשו כסלע. ואלו הן אותן הצמחים בבהמות שלנו בריאה, ואין מראיהן דומה לריאה, אלא דומין כמראה מוגלא. ולא היינו אטום בריאה (חולין מו,ב), דאטום אין שם צמח ואינו משתנה מן הריאה, אלא שאין עולה בנפיה. **מחט שנמצאת בריאה** — ואין הריאה נקובה מבחוץ, ואין הרוח יוצא ממנה. **חסרון מבפנים** — שהבורל אוכל הבשר סביבותיו כששורה שם ומחסרו. **הכי גרסינן: לא דבולי עלמא לא שמייה חסרון** — דהא הכי אוקימנא לעיל (חולין מו,ב) דאכשרי ריאה שנשפכה בקיטון, ועוד, אי גרסינן "דבולי עלמא שמייה חסרון", אי נמי סמפונא נקט ואתא כדמפרש, מכל מקום כיון שנמצא בבשר הריאה — אי אפשר בלא חסרון כדפרשית. **סמפונא נקט ואתא** — דרך הקנה נכנס ובא בסמפונות, ומן הסמפונות לבשר, ומכל מקום קרום הויצון לא ניקב. ואף על פי שאין דרך הקנה לבלוע, אפילו הכי, הואיל דאיתא לריאה קמן ולא חזינן דאינקבא — על כרחך סמפונא נקט ועל וירעוהא דלא חזינן לא מחזיקין. **נקיב נקיב** — דרך הוושט בא ונכנס, שאין דרך הקנה לבלוע. ונקבה את הדיקן, ויצאה ונקבה את קרום הריאה ונכנס לתוכה. והלכתא כהנן רבנן דמכשרי, דהא רבי יוחנן וריש לקיש — הלכה כרבי יוחנן. ועוד, דקם ליה בשטיתיהו רבי אמי רב אשי, דאמר לקמן: אי קופא לגיו — סמפונא נקט ואתא. אלמא עבידא קנה שיכנס לתוכו מחט, ולא מחזיקין איסורא הואיל ואין נקב ניכר בו. ודוקא כי אתא כולה ריאה לקמן, אבל נחתכה קודם שבא לפנינו — חיישין דלמא אי הוה ריאה קמן הוה נקובה. והכי פסק רבי אמי לקמן בשמעתין. **בחיתוכא** — לאחר שנחתכה נמצאת באחד החתיכות, **סבר לאכשורה** — דקסבר סמפונא נקט, וחסרון מבפנים לא שמייה חסרון. שדרה קמיה דרבי יצחק — ולא משום דך קושיא, דהא איכא לשנויה כדשנינן לעיל (חולין מו,ב). ועולם מבחוץ, ולרבי שמעון איצטריך. אלא משום דנחתכה הריאה לא סמך אנגריה למימר סמפונא נקט ועל, דדלמא אי הוה ריאה לקמן הואי נקובה. וחדע דמשום דך ספיא דהר בית, דהא כי הדר אהדרוה קמיה טרפה מהאי טעמא. **והא רבנן** — דלעיל מכשרי, רבי יוחנן ורבי אלעזר ורבי חנינא. **שיוצין** **מאיזה מעם הכשרי** — שהרי באת כל

הריאה לפנייהם ורואה שלמה, הלכך על כרחיך דרך הקנה נכנסה. **דלמא** — הוה נקובה, שרוב הנכנסין — דרך הוושט נכנס ודאי ניקבה. **הא איתא** — לריאה ולא ניקבה. **כשרה** — ומשום טעמא דבסמפונא נקט ועל. ונהי נמי דדרך הסימפון בא — הרי לא בסמפונות נמצאת, ועל כרחך ניקבה הסמפון ויצאה לבשר הריאה. ואמר רב נחמן: האי סמפונא דאינקיב — טרפה! **לחבירו אתמר** — אצל פיצול כשמתפצל מחבירו ניקב, אצל דופן של חבירו. דכיון דדופן חבירו קשה הוא, *ייר"ש בלעז — עומד כנגדו, ואינו סותם הנקב ולא מגין עליה. אבל ניקב לאחר פיצולו ברחוק — בשר הריאה שהוא רך נכנס לנקב ומגין עליו. והא לא אמרינן דילמא אינקיב לחבירה — דאחזיקי ריעותא לא מחזיקין אי לא איתחזוק, כגון דיכא דליתא לריאה קמן, דעל כרחך חזקה היא זו שרוב הנבלעין אין נבלעין אלא דרך הוושט, ומשם לא יצאה בתוך הריאה בלא נקיבת דקין וריאה. **כנא** — **אנטרייל בלעז, חלב טהור. **הדורא דכנא** — דקין הסובבין אותו סביב דעגוריה **דאינקיב לחבירה** — שניקב באותו צד שבינו לחבירו, שלא ניקב היצון שבכולן. **שהרי חותכה מכאן ומתה וחותרה מכאן וזיה** — נחוץ בשר רגלים למעלה מצומת הגידין ולא נשבר העצם — כשרה. נחתכה למטה במקום צומת הגידין, אף על פי שנמוך מכאן — טרפה, כדאמרין לקמן; וכן שניטל צומת הגידין, בפרק "בהמה המקשה" (חולין עו,א), ואף על פי שלא נחתך העצם. **רבנן מרופאי** — הנה רבנן דלעיל, רבי מני וריש לקיש ורבי שמעון, דטרפי למחט שנמצאת בריאה. **כשמעתייהו** — דמחזיקי ריעותא מספיא, דחיישין שמא דרך הוושט נכנסה תחלה, וניקבה כרס או דקין ויצתה. **כיון דבסמפונא רבה אישתכח** — מי מכונה לאותו סמפון אם דרך וושט נכנסה? הלכך דברים ניכרים על כרחו דבסמפונא נקט, ועל דרך הקנה, ובא לסמפונות הריאה. **הוה מריף מר** — בתמיה. כלומר, וכי נקובת הכבד טרפה הוא? **אי קופא לגיו** — אם ראשה העב שהיא נקובה בו נחתב בתוך הכבד, וחדש שקורין ***פונטה יוצא לתוך חלל הבהמה — ודאי סמפונא נקט, ואחר כך ניקב חודת את הסמפון יוצא לכבד מבחוץ לחוץ. ודאי קופא לבר, לחלל הבהמה ופיה לתוך הכבד — ודאי דרך הוושט נכנסה תחלה, וניקבה הדיקן, ויצתה ונכנס פיה לכבד. **באלימותא** — ממחט עבה שאינה יכולה לנקב דרך קופא שלה. אבל בקטינתא, כגון מחטין שלנו שמנקבין בשר אפילו דרך קופא שלהן.

אז שהיא מאירת על ידי שמעריבם בה סמנין [סממנים] המאירים
 את העינים, שסגולתה לסייע בעדן בכך.
 הגמרא פושטת את הספק: תא שמע, דאמר רב הונא בר יהודה,
 מוצאים אנו כי אנווא בוזא – אווה שלימה נמכרת בוז אחד בלבד
 ואילו ריאה דידה [שלח] בפני עצמה נמכרת בארבעה זוזים, ואי
 סלקא דעתך שהריאה מאירה את העינים כמות שהיא לאכלה,
 לינקת בוזא וליכול – שיקנה אווה בוז ויכיל את ריאתה, ומדוע
 הריאה הנמכרת בפני עצמה מחירה רב כל כך, אלא על כרחך
 משום שאין היא מאירה אלא כשהיא נאכלת על ידי סמנין
 המעורבים בה, ועל כן כשהיא נמכרת בפני עצמה מחירה רב,
 מפני שאו סממנים מעורבים בה.
 הגמרא מביאה נידון אודות נקב בריאה, אם תולים שאירע מחמת
 משמוש ידי הטבח. אומרת הגמרא: אינקת ריאה חיא דממשמשא
 ידיה דמכחא – ניקבה הריאה במקום בו ממשמשת ידי הטבח, האם
 תלין [תולים] אנו שאירע כן מחמת משמוש ידי הטבח ולא היתה
 נקובה בחייה, והבהמה כשירה, או לא תלין, ומטריפים את
 הבהמה.
 הגמרא מביאה מחלוקת בדבר: רב אדא בר נתן אמר, תלין
 וכשירה. מר וזמרא בריה דרב מרי אמר, לא תלין והיא טריפה.
 והלכתא תלין.
 אמר רב שמואל בריה דרבי אבהו, אבא ורבי אבהו מרישי פלי
 דרפרם הון – היה מראשי הדרשנים המשמיעים לציבור את דברי
 רפרם כאשר היה דורש לציבור, ואמר בשם רפרם שתלין
 במשמוש ידי הטבח, וכשירה. אמרוה (קמיה לחא) [להא קמיה] –
 אמרו דברים אלו, שדעת רפרם שיש לתלות במשמוש ידי הטבח
 ולהכשירה, לפני דמר וזמרא בריה דרב מרי שאמר שאין לתלות
 והיא טריפה וכמובא לעיל, ולא קבלה, אלא נותר בדעתו.
 אמר רב משרשיא, בנותיה דאבא – כדעתו של אבי אבא,
 שהוא רב אחא, שאמר שתולים את הנקב במשמוש ידי הטבח
 ומכשירים את הבהמה, כן פתחא, דא באשר בר זאב וחסק את
 בני המעיים של הבהמה ושוב החזירים ונמצאו נקובים, תלין את
 הנקב בנאב, ומכשירים את הבהמה, ואין אומרים שזאב במקום
 שנקב היה בו נקב עוד מקודם לכן והיא טריפה, ובדומה לכך ניתן
 לתלות נקב שבראה במשמוש ידי הטבח.
 ספק אודות נקבים בריאה שמחמת תולעים שבה. אומרת הגמרא:
 מורנא – תולעת שיצאה מן הריאה ועשתה בה נקב, ואין יודעים
 אם עשתה זאת קודם שחיטה והיא טריפה או לאחריה והיא
 כשירה, פליגי בה רב יוסף בר יוסף ורבנן, חד אמר, תולים שקודם
 שחיטה פריש [פרשה] – הפרשה והתולעת מהריאה תוך כדי שהיא נוקבת
 בה, והיא טריפה, וחד אמר, תולים שלאחר שחיטה פריש, ונקב זה
 שנעשה אחר שחיטה אינו מטריף אותה.
 הגמרא פוסקת את ההלכה במחלוקת זו: והלכתא שתולים שלאחר
 שחיטה פריש, וכשירה.
 שנינו במשנה אודות נקבות הריאה: רבי שמעון אמר אינה נטרפת
 בנקב עד שתניקב לבית הסמפונות.
 הגמרא מבארת את דברי רבי שמעון: אמר רבא בר תחליפא, אמר
 רבי ירמיה בר אבא, כוונת רבי שמעון היא שאינה נטרפת עד
 שתניקב לסמפון גדול של הריאה.
 הגמרא דנה אם הלכה כרבי שמעון. אומרת הגמרא: יתיב רב אחא
 בר אבא קמיה דרב הונא, ויתיב וקאמר, אמר רבי מלך אמר רבי
 הושע בן לוי, הלכה כרבי שמעון, שאין בהמה נטרפת על ידי נקב
 בריאה, אלא אם כן מגיע הנקב עד הסימפון הגדול של הריאה.
 אמר ליה רב הונא לרב אחא בר אבא, האם רבי מלך שהוכרת
 מלך ערבא [הגר בערביא] קאמר [אמרת] ואליז התכוונת,
 הלא אין הלכה כרבי שמעון קאמר רבי מלך, ולא כדברך שאמר
 שהלכה כרבי שמעון.
 כי סליק [כאשר עלה] רבי ירמיה מביב לארץ ישראל, אשכחיה
 [ומצאו] לרב ביבי דתיב וקאמר – שהיה יושב ואומר, אמר רבי
 מלך אמר רבי הושע בן לוי, הלכה כרבי שמעון. אמר ליה רבי ירמיה

בעובי בית הכסות, שאם היא נראית רק מצד אחד של אותו עובי,
 דהיינו שנקבה רק את הדופן הפנימית בלבד, כשה, שהדופן
 החיצונה שלא ניקבה מגינה על מקום הנקב. ואם היא נראית משני
 צדדי, שנמצא שניקבה את שתי הדפנות, כשה, ולא אמרינן באופן
 שהיא נראית רק מצד אחד, שניקבה רק את הדופן הפנימית,
 וקשה, ליתוי אי קופא לבר אי קופא לניו – יש להתבונן אם ראשה
 פונה כלפי חוץ וחלל הבהמה או שהוא פונה כלפי פנים [לתוך בית
 הכסות], שאם הוא פונה כלפי חוץ, מוכח שנקבה את הושט או
 את הכרס או את המעיים ובאה לחלל הגוף ומשם חזרה ונכנסה
 לבית הכסות ועברה כבר את דופנו האחת, ויש להטריפה אף
 שהיא נראית רק מצד אחד. ממה שאין אומרים זאת, מוכח שאם
 אפשר לומר שבאה המחט בדרכה עם המזון אל בית הכסות
 ועתה היא מתחילה לצאת דרך ראשה, אומרים זאת, ואף במחט
 שנמצאת בכבד נאמר שגם אם ראשה כלפי חוץ, לא נאמר
 שנקבה את הושט ונכנסה לכבד, אלא באה דרך קנה הנשימה אל
 סמפון הכבד, ולא נקבה את הושט או המעיים, ואינה טריפה.
 מתרצת הגמרא: אמר בני הישיבה לתרץ קושיא זו, הנה
 במחט שנמצאת בבית הכסות, אף אם צד עוביה של המחט כלפי
 חוץ אין אומרים שבאה מהושט, משום שבין דאיבא אוכלים
 ומשקים רבים בבית הכסות, איבא שאוכלים ומשקים דחקיה
 למחט בצד עוביה ונקבה את הדופן הפנימית של בית הכסות,
 ומה שאין במחט שנמצאת בכבד שני שם מה שידחקנה
 לדפנותיו, אין לומר שנקבה אותו דרך צד עוביה.
 מעשה נוסף אודות מחט שנמצאה בכבד: הווא מוקחא דאשתתא
 בסמפונא רבא דכבדא – מעשה היה במחט שנמצאה בסמפון
 הגדול של הכבד, ונשאלה שאלה לפני חכמים מה דין הבהמה,
 הווא מר בריה [בנו] דרב אידי מריף את הבהמה, שסבר שוראי
 נקבה את הושט או את הכרס או את המעיים ויצאה מהם אל
 הכבד, רב אדא בר מניו מפרש, שכיון שנמצא בסמפון זה, והרי
 אי אפשר שההכבונה להכנס אליו דווקא, אלא ודאי שנכנסה
 מקנה הנשימה אל קנה הכבד, שהם סמוכים זה לזה, ומשם עלתה
 לכבד עצמו. ושמעו לדעת הווא מר בריה דרב אידי, שהטריף את
 הבהמה ואסרה באכילה, ונתנו את בשרה לכלבים. אתו שיליה –
 באו ושאלו שאלה זו לרבינא, ואמרו לו שהונא מר בריה דרב אידי
 הטריפה, אמר להו, שקילו גלימא דמורפאי – טלו את בגדו העליון
 של החכם שהטריף את הבהמה כגביית ממון על כך שהפסיד לכם
 את דמי הבהמה, לפי שכשרה היא, וכדעת רב אדא בר מניו.
 מעשה אודות דבר זה שנמצא בגוף הבהמה: הווא מוקחא
 דאשתתא – מעשה היה בגרעין תמרה שנמצא בקנה, ובאו ושאלו
 את רב אשי מה דין הבהמה, אמר רב אשי, כי הוינן [כאשר היינו
 למדים] כי [אצל] רב כהנא, אמר על שאלה כגון זו, הא ודאי
 כימפונא נקט ואתא – כאן ודאי שבאה לכבד דרך הסמפון, שאין
 לומר שבאה דרך הושט וניקבה אותו ובאה לכבד, שהרי אינה
 יכולה לנקוב, ואי אפשר שתנקוב ותצא ותנקוב ותכנס. ואף על גב
 דלא קא נפקא – ואף שאינה יוצאת דרך הסמפון משום שהמקום
 צר, והרי זו לכאורה הוכחה שלא באה דרך פיו אלא דרך נקב, אין
 לומר כן, משום שמירקל הוא דריקל ליה – נענעו אותה, כלומר על
 ידי נענוע הבהמה בהליכתה במשך זמן רב נכנסה אט אט למקום
 זה למרות שהוא דחוק. והני מילי – ודברים אלו שאין לחוש לנקב,
 אינם אלא בגרעין דריקלא ושל דקל, כלומר גרעין תמרה, אבל
 גרעין דריתא [של זית], מיכעז בעז – קורע הוא, ויכול לנקוב, ואם
 הוא נמצא שם יש לחשוש שלא בא דרך הסמפון, אלא נקב את
 הושט וצאת הכבד ונכנס, ולפיכך לסוברים שכשנמצאת מחט
 בריאה הבהמה טריפה, גם אם נמצא במרה גרעין זית היא טריפה
 משום שנקבה את הושט והכרס והמרה.
 הגמרא מביאה דברים אודות מעלה הריאה: אמר רבי יוחנן, למה
 נקרא שמה ריאה, לפי שמאירה את העינים.
 הגמרא מבארת את דברי רבי יוחנן: איבעיא להו, האם היא מאירה
 את עינים כמות שהיא לאכלה, כלומר על ידי אכילתה לעצמה,

חולין. פרק שלישי – אלו טרפות דף מט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רמא רש"י תוספות

עובי בית הכסות – בסוף הכרס שקורים *פצאי' יש בו שעשוי ככובע, ושפת דופנו כפולה, שתי דפנות אדוקין זו בזו ושומן מתכרס, וקורין לו **דובלרין. מצד אחד – שנקבה את דופן הפנימית ולא נקבה את השנית. כשרה – שחברתה מגינה עליה. משני צדדין – שנקבה השנית ויצאה לחלל הגוף. מרפה – ולא אמרין היכא ולא נקבה אלא את האחת: אי קופא לבר, שנמצאת קופא שלה תחובה בדופן ופיה כולה בתוך הכרס – ודאי מבוזרין נכנסה, שנקבה את הוושט או כרס או דק, ובאת לחלל הגוף, ומשם חודרה ונכנסה לעובי בית הכסות, ועברה כבר כולה את הדופן החיצון, ולא הספיקה קופא שלה לעבור את דופן הפנימי. דאי מבפנים באתה, ועכשיו היא מתחלת לצאת דרך עובי בית הכסות – אין דרך הקופא לנקב, וכן טרפה. אלא מוקתני כשרה – שמתעין מינה: כל היכא דמצינו למימר סמפנות נטק ועל, כגון הכא דיש לומר: דרך הוושט באת עד הלום ועכשיו היא מתחלת לנקב, ואפילו קופא לבר – לא טרפינן. אובלין ומשקין דחקות ומתוך דחוק נכנסה קופא שלה בבשר. הילכך, אף על גב דקופא לבר, הואיל ולא חזוין נקב יוצא לחוץ – כשרה. הוונא מר טרף – דקסבר: נקובי נקיב. שלא נכנסה אלא דרך הוושט, ונקבה כרס או וושט או דק, ורצתה. מכשר – כיון בדסמפנות אישבתה, אמרין: מי מיכותנה להכנס בסמפון זה? אלא דרך הקנה נכנסה. והקנה וקנה כבר סמוכין זה לזה בהתחלקן סמוך לריאה, וגם קנה חלב וקנה הכבד מתחלקין לסמפנות בראשן האחד, ויש לומר שנכנסה מסמפוני (הכבד) (הקנה) לסמפוני קנה הכבד, ומשם עלתה לכבד דרך הסמפנות. שקילו גלימא דטרופאי – שהאבילות כלכלים. קשייתא – גרעין של תמורה. סימפונא – דכבד נטק, ועל דרך הקנה נכנסה. דאי דרך הוושט נכנסה – אינה ראויה לנקב כלום ולצאת משם ולחזור וליכנס כאן דרך נקב. ואף על גב דלא נפקא – שאינה יכולה לצאת דרך הסמפון כשדורצין להוציאה, לפי שהסמפון דחוק, מירבל הוא דרביביל – על ידי נעוטה, שנעוטה בהכונה בהליכתה דיוס רביס, נכנסה תמיד מעט מעט במקום דחוק שאינה יכולה עכשיו לצאת. מירבל – לשון כברה שמתנענעים אותה, כמו "אייתי ארבלא וקסרבל" "אלו מצואות" (בבא מציעא כו.ב). מיבוע בוע – במחט, ומאן דטרף במחט טרף נמי בהא. לאבילי – האובלין אותה כמו שהיא. או על ידי סמנין – כשמערבין סמנאן המאירין את העינים אף היא מסייעה עמם. אוווא בווא ריאה דידה בארבעה – כשהוא נלקח בדירי ריאה שלה שוה ארבעה, לפי שהסמנאן מעורבין בה. ואי בלא דעתך – כמות שהיא מאירה – ניקוט אוו שום עם הריאה בווא וליכול, ומאי דקאמר. הכי גרסינן: ואי סלקא דרבה לאבילה לניקוט בווא וליכול. היכא דמשימשא ידא דטכחא – אני שמעתי:

פְּעוּבֵי בֵּית הַכֹּסוֹת, מִצֵּד אֶחָד - פְּשָׁרָה, מִשְׁנֵי צִדֵּין - מִרְפָּה, וְלֹא אֲמַרְיִן: לִיחֹוּ אִי קוּפָא לְבָר אִי קוּפָא לְגִינוּ? אֲמַרְי: הֵתָם, בֵּין דְּאִיכָא אוֹכְלִים וּמִשְׁקִים - אִיכָא אוֹכְלִים וּמִשְׁקִים דִּחְקוּתָה. הֵהוּא מִחְטָא דְּאִישְׁתַּחַב בְּסִמְפּוֹנָא רַבָּה דְּכַבְדָּא, הוֹנָא מִר בְּרִיָּה דְרַב אִידִי מְרִיָּה, רַב אֲדָא בִּר מִינִיּוּי מִכְשָׁר; אֲתוּ שִׁילֹוּה לְרִבְנָא, אֲמַר לְהוּ: שְׁקִילוּ גְלִימָא דְּטְרֹופָאִי הֵהוּא קִשְׁיָתָא דְּאִישְׁתַּחַב בְּמָרָה; אֲמַר רַב אִשִּׁי, כִּי הוֹיִנִי בִּי רַב פְּהֵנָא אֲמַר: הָא - וְדָאי סִימְפּוֹנָא נָטַט וְאֶתְאִי, אֶף עַל גַּב דְּלֹא קָא נָפְקָא, מִירְבֵּל הוּא דְרַבִּיל לִיה. וְהֵנִי מִיָּלִי - דִּידִיקְלָא, אֲבָל דְּזִיתָא - מִיבֻעַ בּוּע. אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לְמָה נִקְרָא שְׁמָהּ "רִיָּאָה" - שְׁמֵאִירָה אֵת הָעֵינִים. אִיפְעִיא לְהוּ: לְאֲכִילָהּ, אוֹ עַל יְדֵי סְמָנִין? תָּא שְׁמַע, דְּאֲמַר רַב הוֹנָא בִּר יְהוּדָה: אוּוָא - בּוּוָא, וְרִיָּאָה דִּידָה - בְּאַרְבַּעַה; וְאִי סִלְקָא דְעֵתִיד לְאֲכִילָהּ, לִינָט בּוּוָא וְלִיבֹול! אֲלָא, עַל יְדֵי סְמָנִין. אִינְקֵבָה רִיָּאָה הִיכָא דְּמִשְׁמָשָׁא יְדִידָה דְּטַבְחָא, תְּלִין אוֹ לֹא תְּלִין? רַב אֲדָא בִּר תָּן אֲמַר: תְּלִין, מִר וּזְמַרָא בְּרִיָּה דְרַב מְרִיָּה: לֹא תְּלִין. וְהִלְכְתָּא: תְּלִין. אֲמַר רַב שְׁמַיָּאל בְּרִיָּה דְרַבִּי אֶבְהוּ: אֲפָא מְרִישִׁי כְּלִי דְרַפְרִים הוּא, וְאֲמַר: תְּלִין. אֲמַרְהָ קַמִּיהָ לְהָא דְמִר וּזְמַרָא בְּרִיָּה דְרַב מְרִיָּה, וְלֹא קִבְּלָהּ. אֲמַר רַב מִשְׁרָשָׁא: כְּוֹתִיהָ דְאֶבְהוּ דְאֶפָא מִסְתַּבְרָא, דְּהָא תְּלִין בּוּוָא. מוֹרָנָא - פְּלִיגִי בַּהּ רַב יוֹסֵף בִּר דּוֹסָאי וְרַבְנָן, חַד אֲמַר: קוֹדֵם שְׁחִיטָה פְּרִישׁ, וְחַד אֲמַר: לְאַחַר שְׁחִיטָה פְּרִישׁ. וְהִלְכְתָּא: לְאַחַר שְׁחִיטָה פְּרִישׁ. "רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמַר: עַד שְׁתִּינְקֵב". אֲמַר רַבָּה בִּר תַּחְלִיפָא אֲמַר רַב יְרֵמְיָה בִּר אֶבְהוּ: עַד שְׁתִּינְקֵב לְסִמְפּוֹן גָּדוֹל. יְתִיב רַב אֲחָא בִּר אֶפָא קַמִּיהָ דְרַב הוֹנָא, וְיְתִיב וְקָאֲמַר: אֲמַר רַבִּי מְלֹךְ, אֲמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוי: הִלְכָּה בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן. אֲמַר לִיה: מְלֹךְ עֲרַבְרָה קָאֲמַרְתָּ? אִין הִלְכָּה בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן קָאֲמַרְוּ כִּי סִלִּיק רַבִּי יוֹדָא, אֲשַׁפְּחִיה לְרַב בִּיבִי דִּיתִיב וְקָאֲמַר, אֲמַר רַבִּי מְלֹךְ אֲמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוי: הִלְכָּה בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן. אֲמַר לִיה: חֵדִי דְמִר, דְּאֲנָא וְרַבִּי חֵדִי בִּר אֶפָא וְרַב אִסִּי אִישְׁלַעֲיִן לְאַתְרֵיהָ דְרַבִּי מְלֹךְ, וְאֲמַרִי לִיה: אִי אֲמַר מִר הִלְכָּה בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן? וְאֲמַר לֵן: אִין הִלְכָּה בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן אֲמַרִי. וְאַתָּ מַה בִּידִיד? אֲמַר לִיה: הִכִּי אֲמַר רַבִּי יִצְחָק בִּר אַמִּי אֲמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוי: הִלְכָּה בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן. וְאִין הִלְכָּה בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן. "נִינְקֵבָה תַּקְבָּה". אֲמַר רַבִּי יִצְחָק בִּר נַחֲמִין אֲמַר רַבִּי אִישְׁעִיא: חֲלָב שְׁעַל גַּבִּי קֶבֶה - כְּהֵנִים נִהְנוּ בּוֹ הֵיתֵר, בְּרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל שְׁאֲמַר מִשּׁוּם אֲבוּתִי; וְסִימְנִיד, יִשְׁמַעְאֵל פְּהֵנָא מְסִיעֵי פְּהֵנִי. מַאי הִיא? דִּתְנִיא: "כֹּה תִּכְרֹכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" - רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל אוֹמַר: לְמַדְנָה בְּרַכָּה לְיִשְׂרָאֵל מִפִּי כְּהֵנִים, לְכְהֵנִים עֲצָמִין לֹא לְמַדְנָה; פֶּשְׁהוּא אוֹמַר: "וְאִנִּי אֲבָרְכֶם" - הָיוּ אוֹמַר: כְּהֵנִים מְכַרְכִּין לְיִשְׂרָאֵל, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְכַרְדִּי לְכְהֵנִים. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמַר: לְמַדְנָה בְּרַכָּה לְיִשְׂרָאֵל מִפִּי כְּהֵנִים, מִפִּי גְבוּרָה לֹא לְמַדְנָה; פֶּשְׁהוּא אוֹמַר "וְאִנִּי אֲבָרְכֶם" - הָיוּ אוֹמַר: כְּהֵנִים מְכַרְכִּין לְיִשְׂרָאֵל, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְסַכֵּם עַל דָּם. אֲלָא רַבִּי עֲקִיבָא בְּרַכָּה לְכְהֵנִים מִנָּא לִיה? אֲמַר רַב נַחֲמִין בִּר יִצְחָק: מִ"וְאֲבָרְכָה מְכַרְכִּיד". וְמַאי מְסִיעֵי כְּהֵנִי? - דְּמִדּוּקִי לֹא לְבִרְכַּת כְּהֵנִים בְּמָקוֹם בְּרַכָּה דְּיִשְׂרָאֵל. רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל שְׁאֲמַר מִשּׁוּם אֲבוּתִי, מַאי הִיא? דִּתְנִיא: "אֶת כָּל הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל הַתֹּרֶבֶת וְהַגֵּי"

אבל דיתא מבזע בוע – פירש הקונטרס: ולמאן דחייש במחט חייש נמי הכא. ואם כן הוה דלא כהלכתא. דקיימא לן הלכתא כרבי יוחנן דמכשיר לעיל. אבל נראה, דאפילו רבי יוחנן – במחט הוא דתלינן שבאתה דרך הסמפנות, אבל קשייתא דיתא, שדום גסיס ואינן יכולין לבא בריחו דרך הסמפנות – חיישינן שמא ניקבה הוושט וחזר ונכנס בכבד. כהנים נהגו בו היתר – הוא הדין ישראלים. וכהנים דנטק – לפי שהקבה ניתנה לכהנים. מאי מסייע כהני – דמשום פנע אחת לא היה קוראהו "מסייע כהני". והקדוש ברוך הוא מסכים על דם – ולרבי ישמעאל לא איצטריך קרא להכי, דפשיטא דמסכים, כיון שצוה להם לברך. ואברכה מברכין – ואפילו גוים המברכים את ישראל מתברכין, כדאייתא בירושלמי דברכות, דההוא גוי דהיבש שלמא לרבי ישמעאל, אמר לה: מלתך כבר אמורה. פירוש: איני צריך להחזיר לך שלום, שברכתך כתובה מ"ואברכה מברכין". שאמר משום אבותיו מאי היא דתניא כר – פירוש: קבלה היתה בידי של רבי אושעיא דרבי ישמעאל משום אבותיו היתה, אבל לא מתוך ברייתא זו דקדק, ולא גרסינן "דברי רבי ישמעאל שאמר משום אבותיו", אלא "דברי רבי ישמעאל" סתם. דהא במסכתא מהפכין ליה, ומפרש ד"משום אבותיו" דקאמר רבי אושעיא – היינו משום אבותיו, וליה לא סבירא ליה, והא דקאמר הכא: שאמר משום אבותיו מאי היא – היינו אותה ברייתא שהתיר רבי ישמעאל חלב הקידה, שאתה אומר שהוא משום אבותיו, מאי היא. להביא

קבלה. אמר רב משרשא: כוותיה דאבאה דאפא מסתברא, דהא תלינן בואב. מורנא – פליגי בה רב יוסף ביר דוסאי ורבנן, חד אמר: קודם שחיטה פריש, וחד אמר: לאחר שחיטה פריש. והלכתא: לאחר שחיטה פריש. "רבי שמעון אומר: עד שתניקב". אמר רבא בר תחליפא אמר רב ירמיה בר אבא: עד שתניקב לסמפון גדול. יתיב רב אחא בר אפא קמיה דרב הונא, ויתיב וקאמר: אמר רבי מלך, אמר רבי יהושע בן לוי: הלכה ברבי שמעון. אמר ליה: מלך ערברה קאמרתי? אין הלכה ברבי שמעון קאמרין כי סליק רבי יודא, אשפחיה לרב ביבי דיתיב וקאמר, אמר רבי מלך אמר רבי יהושע בן לוי: הלכה ברבי שמעון. אמר ליה: חדי דמר, דאנא ורבי חדיא בר אפא ורב אסי אישלעין לאתריה דרבי מלך, ואמרי ליה: אי אמר מר הלכה ברבי שמעון? ואמר לן: אין הלכה ברבי שמעון אמרי. ואת מה בידך? אמר ליה: הכי אמר רבי יצחק בר אמי אמר רבי יהושע בן לוי: הלכה ברבי שמעון. ואין הלכה ברבי שמעון. "ניקבה תקבה". אמר רבי יצחק בר נחמין אמר רבי אישעיא: חלב שעל גבי קבה – כהנים נהנו בו היתר, ברבי ישמעאל שאמר משום אבותיו; וסימניד, ישמעאל פהנא מסייע פהני. מאי היא? דתניא: "כה תכרכו את בני ישראל" – רבי ישמעאל אומר: למדנה ברכה לישראל מפי כהנים, לפהנים עצמין לא למדנה; פשהוא אומר: "ואני אברכם" – היו אומר: כהנים מכרכין לישראל, והקדוש ברוך הוא מכרדי לפהנים. רבי עקיבא אומר: למדנה ברכה לישראל מפי כהנים, מפי גבורה לא למדנה; פשהוא אומר "ואני אברכם" – היו אומר: כהנים מכרכין לישראל, והקדוש ברוך הוא מסכים על דם. אלא רבי עקיבא ברכה לפהנים מנא ליה? אמר רב נחמן בר יצחק: מ"ואברכה מכרכיד". ומאי מסייע פהני? – דמדיק ליה לברכת פהנים במקום ברכה דישאל. רבי ישמעאל שאמר משום אבותיו, מאי היא? דתניא: "את כל החלב אשר על התרבת וגו"

במיצר החזה. שמתוך הדחק היה קורעת בצפרניו. וכמדרומה אני – בכל מקום שהוא יודע שיכול לתלות, כגון נקב העשו בסכין, או שתלשה מלמעלה בחזקה ואחר כך נמצא שם נקב. והילכתא תלינן. מרישי כלי – מרש דרשנן המשמיעין לעם את דבריו כשהיה דורש. אבזה דאבא – רב אחא. דהא תלינן בואב – דאמר בפרק קמא (חולין ט.א.) ובא ונטל את בני מעיים וחזוין כשהן נקובין – אין אומרים במקום נקב נקב. מורנא – תולעת היוצאה מן הריאה ונקבה. קודם שחיטה פריש – מן הריאה, ונקבה ונטרפה. מלך ערבאה – חדר בערבים. אין הלכה ברבי שמעון קאמר – לא אמר הלכה ברבי שמעון, אלא "אין הלכה ברבי שמעון" קאמר. ואת מה בידך – רבי ביבי שיליה לרבי זריא. ואין הלכה ברבי שמעון – גמרא קא פסיק ליה. ובשיבה האחרונה נפסקי ההלכות הללו דפסוקות סתם בגמרא. כהנים – שהקבה ניתנה להם מאת הוודי חזות, נהגו בו היתר לאלכו. ומשום רבי ישמעאל נקט ליה. וסימניד – שהוא התירה, ולא תשכח בשם מי נאמר. ישמעאל כהנא מסייע כהני – תמיד הוא עוזר ומיקל להם. ולקמיא מפרש היכא. מאי היא – היכא מסייע להם. ואני אברכם – רבי ישמעאל מוקי ליה אבהנים, ורבי עקיבא מוקי ליה אישראל. ומאי מסייע כהני – הואיל ורבי עקיבא נמי אית ליה ברכה לכהנים מקרא אחרינא. במקום ברכה לישראל – אצל ברכת ישראל. דהכי עריפא, דמשמע שמתברכין הן עם השאר.

להביא חלב שעל גבי הדקין — לא היה צריך למיכתב (ויקרא א) "את החלב המכסה את הקרב", דמזאת כל החלב אשר על הקרב" ושם מבינן אף שעל הדקין, או שעל הקיבה לאידך, ולמעט חלב שעל גבי דפנות כתביה, כדריש בתורת כהנים. **חלב** טהור סותם — לא מיירי הכא בריאה ושומן סותמהו, או נסרכה בשומן, דפשיטא דטרפה, דסתימה זו אינה כלום, דאין שומן

לריאה ואין זה שומן שלה. ולא מיירי הכא אלא כגון דקין שניקבו וחלב הכנתא סותם את הנקב. שהא שומן שלהם, וחמדי שוכבים בו, ואדוק הוא מאד והויא סתימה מעלייתא. וחלב העשוי ככובע נמי דאצטריך למימר דאינו סותם — היינו כגון טרפשא דליבא, כדאמר לקמן, שכן שם כל שעה. אבל בריאה אין שום חלב סותם. **חלב** זהא מאי — נשאל לרבינו יצחק על מוט שנומצא בקורקבן, ונקיבה הכיס שלו וגם בשור, רק שהיה שומן סותם למעלה, והתיר. ולא מביע לן הכא אלא חלב זה, שכנגדו בבהמה טמא, אבל בחלב טהור דיעו, שלא מצינו כנגדו טמא — פשיטא דסותם, דמיהדק שפיר.

רב ואיסורא דאורייתא וכו' — כדכר פפא הלכה, ומסתברא דרבא נמי חזר בו, דקאמר לקמן משמיה דרב נחמן: חימצא ובר חימצא חד סתים וחד לא סתים. **ושאר** כל המשקין מותרין — ואם תאמר: כמאן? הא אפילו רבנן דבסמוך לא שרו אלא חמשהו ויש לומר: דהוא הדין לכולן, ואותן חמשה דנקט — משום דפליג רבי שמעון עליה, אבל בשאר מודה.

לקמיה דרבא; **אמר רבא**: **למאי ניהוש לה?** **חדא**, **דהא אמר רב ששת**: **חלב כמא נמי סותם**. **ועוד**, **התורה חסה על ממונם של ישראל**. **אמר ליה רב פפא לרבא**: **רב**, **ואיפסורא דאורייתא**, **ואת אמרת: התורה חסה על ממונם של ישראל?** **מנימין פנדוקא איגלי ליה בסתקא דרובשא**, **אתא לקמיה דרבא**, **אמר רבא**: **למאי ניהוש לה?** **חדא**, **תנן: שלשה משקים אסורים משום גילוי** — **תיין והמים והחלב**, **ושאר כל המשקים** — **מותרים**. **ועוד**, **התורה חסה על ממונם של ישראל**. **אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרבא**: **רבי שמעון**, **וספנת נפשות**, **ואת אמרת: התורה חסה על ממונם של ישראל?** **רבי שמעון מאי היא?** **דתניא: חמשה אין בהם משום גילוי** — **ציר והומין, שמן ודבש ומוריים**. **רבי שמעון** **אומר**: **אף הן יש בהן משום גילוי**. **ואמר רבי שמעון**: **אני ראיתי נחש ששטתה ציר בצידן**. **אמרו לו**: **שטיא הוה, ואין מביאין ראיה מן השומרים**. **אמר ליה**: **אודי לי מיתה בציר**, **דהא רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע ורבנן**, **פי הוה להו גילויא** — **שדו ליה בציר**. **אמר ליה**: **אודי לי מיתה בדבש**, **דרבי שמעון בן אלעזר קאי פוותיה, דתניא**: **וכן היה רבי שמעון בן אלעזר אומר בדבש**. **אמר רב נחמן**: **חלב העשוי ככובע אינו סותם**. **היכא?** **אמרי לה חייזר דכרכשא, ואמרי לה: טרפשא דליבא**. **אמר רבא**, **שמעית מיניה דרב נחמן תרתי**: **חימצא ובר חימצא, חד סתים וחד לא סתים**, **ולא ידענא הי מיניהו**. **רב הונא בר חיננא ורב הונא בריה דרב נחמן אמר**: **בר חימצא — סתים, חימצא — לא סתים**. **אמר רב טבוחי**, **וסמיניד**: **יפה כח הדין מוכח האב**. **הי חימצא והי בר חימצא?** **תא שמע**, **דאמר רב נחמן**: **אינהו — מיכל אכלי, ולדיון**

חלב שעל הדקין — לקמן (חולין צגא) אמרין: ריש מעיא באמתא בעי גרידה, וזהו חלב שעל הדקין. כשהמעים מתחילים לימשך מן הקיבה הוי חלב שעל הדקין אסור עד אמה לדברי רבי ישמעאל, מפני שחלב שעל הקרב שקורין "טיל"א מחובר בו, והכתוב מרבהו בכלל מ"זאת כל החלב". אבל חלב שעל הקיבה לרבי ישמעאל מותר, והיינו "מסייע כהני". **קרום** ונקלה — קרום דק יש עליו, ונקלה קרום מעל החלב, שאינו אדוק בו כל כך. **אף** כל קרום ונקלה — והיינו חלב שעל גבי הקבה, וכל שכן חלב שעל גבי הדקין. **תותב** — "היא שמלתו" מתרגמינן "היא תותביה" (שמות כב), כשמלה הוא פרוש על הקרב, וכן על הדקין בראשן, אבל חלב הקבה אינו תותב, אלא חתיכות חתיכות הוא אדוק, ושעל הדקים מראשו וחללא — היינו מן הכנתא כשמפרישין אותו מהן — נשאר מן החלב אצלם, ולא תותב הוא אלא אדוק בהם. **כך היא הצעה של משנה** — כמו שהשבת, ואיפוך קמיתא. **כיון דקתני מה חלב בו** — שדורש את המקרא, והוצרך לדקדק, לומר קרום ונקלה ולומר תותב, קרום ונקלה, **דיוקא הוא** — ולא נחליף דבריו של זה בזה, **אי הכי כרבי ישמעאל** — בתמיה, הא דאמרת לעיל נהגו בו היתר כרבי ישמעאל, והא רבי עקיבא הוא דשרי ליה ולא רבי ישמעאל! **חלב טהור סותם** — כגון דקין שניקבו וחלב הכנתא סותם את הנקב כו', כשרה, דחלב טהור אדוק הוא מאד, והוי סתימה מעלייתא. **ממא אינו סותם** — כגון כרס או המסס שניקב וחלב המכסה את הקרב סותמן — אינה סתימה, לפי שאינו חיבור אלא תותב. **חלב זה** — המכסה את הקרב. **מהו** — שיתסום אם ניקב הכרס של חיה, ולהא דרבי האבעיא נאק פשיט ליה אכתי טעמיה דרב מר. **הא נמי טהור** — דלא אסר רחמנא אלא "כל חלב שור וכשב ועז" (ויקרא ז), מהדק — מחובר יפה בבשר. **התורה חסה בו** — בתורת כהנים נפקא לן מ"רצוה הכהן ופנו את הביט בטרם יבא הכהן לראות את הנגע ולא יטמא" וגו', אמר רבי שמאי: **וכי מה טעמא לן**, שאמרה תורה להמתין שלא יראה הכהן את הנגע ולא יאמר "טמא" עד שיהו הכלים נפנין? ואם תאמר: **כלי עציו בגדיו ומתכת** — מטבילן והם טהורים, ועל מה חסה תורה — על כלי חרס ופכו, שאין להן טהרה אלא שבידה, וכל כך חסה תורה על ממונן של צרי עין — קל וחומר על ממונן של צדיקים. **אמר ליה רב פפא לרבא רב** — כלומר, הא רב דאמר לעיל: **טמא אינו סותם**, וטרפה איסורא דאורייתא היא, ויש לנו לילך אחר המחמיר, דקימא לן (עבודה זרה זא), בשל תורה הלך אחר המחמיר. **ואת אמרת בו**. **כנדוקא** = מוכר כדים (פסחים לא), שמעתי. **בסתקא** = כד של דבש. **רבי שמעון** — אסור לה משום גלוי כדלקמן, וגלוי סכנת נפשות היא, ויש לנו לילך אחר המחמיר. **אין בהן משום גלוי** — שאין נחש שותה מהם. **שופה היה** — אותו נחש, שאין שאר נחשים עושין כן. **בצידן** — ושם מקום. **אמר ליה** — רבא לרב נחמן בר יצחק, **אודי לי מיהא** — על כרחך בציר, דלא קיימא לן ביה כרבי שמעון. **דהא רב פפא בו** — וכי היכי דבציר לית הלכתא כוותיה — בדבש נמי לית הלכתא כוותיה. **כי הוי טיגלי להו גילויא** — מים או יין, הוו שדו ליה בציר, לפי שהציר שורף הארס ושוב אינו מוזיק, ושותין אותו גלוי. **אודי לי מיהא** — בדבש הלכתא כוותיה, דהא קאי רבי שמעון בן אלעזר כוותיה. **דרבי שמעון סתמא הוא רבי שמעון בן יודי**. **חצי דכרכשא** — חלב שעל הלחולת המוציאה ריעי שקורין **טבחיא**, עשוי קרטין קרטין כעין חטים, ואם ניקבה ואותו חלב סותמה — לא מהני, וטרפה. **וקרטין** עגולין הן כמו כובע. **טרפשא דליבא** — שומן חלב עשוי ככובע והלב נחבא בו — אינו סותם אם ניקב חלב או הריאה בסמוך לו והוא סותמו. והיינו טעמא דריאה הסרוכה בשומן חלב, דאף על גב דהיינו ברייתא ואצללו הוא גדל, ולמעט מחיתוכא דאני הוא עין. **טרפה**, דעל כרחך הריאה ניקבה, שאין סירכא בלא נקב, וסתימה זו אינה כלום. **חימצא ובר חימצא** — שניחם בחלב שעל הקיבה, ולקמן מפרש לה. **סתים** — אם ניקבה הקיבה, **ולא ידענא** — רבא קאמר לה, **יפה כח הדין מוכח האב** — ברייתא היא בשבועות בפרק "כל הנביעין" (מתא), שהבן גובה בשבועה ושלא בשבועה, והאב אינו גובה אלא בשבועה, והתם מפרש לה. **אינהו** — בני ארץ ישראל. **מיכל אכלי** ליה — דקסברי חלב טהור הוא.

נבק באחד האיברים שכשניקבו טריפה, סותם – הרי זה נחשב
 סתימה מעולה וכשירה בהמה, וזאת מפני טבעו שהוא אדוק
 מאד בבשר שהוא מונח עליו. אבל חלב **טָמֵא אֵינוֹ סוֹתֵם** בסתימה
 מעולה וטריפה בהמה, מפני טבעו שאינו אדוק בבשר, שהרי הוא
 'תותב', והיינו כשמלה הנפרדת מהגוף. **וְכֵן שֵׁשֶׁת אֹמֶר, אֶחָד זֶה**
וְאֶחָד זֶה – בין חלב טהור ובין חלב טמא **סוֹתֵם** את הנקב אף שאינו
 אדוק כל כך, וכשירה בהמה.
 מסתפקת הגמרא: **כֵּצִי רָבִי יוֹדֵא, חֶלֶב חֵיָה שֶׁלֹּא נֹאסֵר כֻּלָּל**
בִּאכִילָה, הֲנִמְצָא בְּמָקוֹם שֶׁכִּנְגְדוּ בְּבִהְמָה הוּא טָמֵא, מֵאִי – מֵה
הַדִּין כֹּאשֶׁר חֶלֶב זֶה מִכֶּסֶה נֶקֶב בֶּאֱחָד מֵאֵיבָרֵי הַחַיָּה, וּמִבִּאֲרַת
הַגִּמְרָא אֵת צִדְדֵי הַסֶּפֶק: הֲאֵם דְּיוֹקָא אִמְרַי רַב חֶלֶב טָהוֹר זֶה הַמּוֹתֵר
בִּאכִילָה, סוֹתֵם, וְהָאִי חֶלֶב חַיָּה נִמְי טָהוֹר הוּא וְאֵם כֵּן סוֹתֵם, אִי
דְּלִמָּא הִטְעַם שְׁחָלֵב טָהוֹר סוֹתֵם, הוּא מִשּׁוּם דְּמִתְרַקַּק וּמִחוּבֵר הֵיטֵב
לְבָשֵׁר, וְהָאִי חֶלֶב זֶה שֶׁל חַיָּה הִרִי לֹא מִתְרַקַּק בְּבָשֵׁר, וְאִין בְּכוּחוֹ
לְסוֹתוּם.
 פושטת הגמרא: **אִמְרַי אִמְרַי מֵאִי תִּיבְעִי לִיָּה** – אינו מובן מהו ספיקו
 של רבי זירא, שהרי נהי דחלב חיה שרי – מותר בִּאֲכִילָה מגזירת
 הכתוב, אך מכל מקום אֶחָדֵינוּ לֹא מִתְרַקַּק – לענין הידוקו וחיבורו
 לבשר הרי חלב חיה טבעו הוא כחלב בהמה שאינו מהדוק לבשר
 שמונח עליו, ואם כך ודאי שאינו סותם.
 מביאה הגמרא מעשה שפסקו בו האמוראים בנקב שחלב טמא
 סתמו: **הוּא נֶקֶב דְּסִתְמָה חֶלֶב טָמֵא, דְּתָמָא לְקִמְיָה דְּרִבָּא שִׁיפֹסֻק**
דִּינו, אִמְרַי רַבָּא, לְמָאִי נִיחָשׁ לָהּ, הֲלֹא מִשְׁנֵי טַעְמִים אִין לֹאסֹר,
דְּרָא, דְּהָא אִמְרַי רַב שֵׁשֶׁת חֶלֶב טָמֵא נִמְי סוֹתֵם, וְיֵשׁ לְסַמּוֹךְ עַלְיוֹ אִף
שֶׁרֶב חוֹלֵק עַלְיוֹ וּמַחְמִיר, וְעוֹד, אִף אֵם תְּסַבּוֹר בְּשֹׂאֵר מִקּוֹמוֹת שֶׁרֶב
וּרֵב שֵׁשֶׁת חוֹלָקִים יֵשׁ לְפִסּוֹק כִּרְב, מִכָּל מָקוֹם יֵשׁ טַעַם נוֹסֵף לַהֲתִיר
שְׁהָרִי תְּהוֹרָה חֶסֶה עַל מְזוֹנָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁכֵּךְ מְצִינוּ בְּפִרְשַׁת נִגְעֵי
בְּתִים (וַיִּקְרָא יְדִידָה), שְׁצִיטָהּ הַתּוֹרָה לְפָנוֹת אֶת הַכְּלִים מִן הַבֵּית שְׁבו
נִרְאָה הִנֵּג, מַחֲשֵׁב שִׁמָּא יִבְטָא הַכֹּהֵן אֶת הַבֵּית וַיִּטְמָא לוֹ אִשֶּׁר
בְּתוֹכוֹ, וְאֵם כֵּן אִף בְּנִידוּן שֵׁם לַחֹשֶׁ הַפֶּסֶד מִמּוֹן, וּמִשּׁוּם כֵּךְ
יֵשׁ לַהֲכַשִּׁיר אֶת הַנֶּקֶב. אִמְרַי לִיָּה רַב פָּפָא לְרַבָּא, הֲאִיךְ אִפְשָׁר
לַהֲתִיר עַל סֶמֶךְ זֹאת, וְהִרִי רַב הוּא זֶה שֶׁאִסֹּר וְיֵשׁ לַחֹשֶׁ לְדַבְרֵיו,
וְעוֹד, הִרִי הַנִּידוּן הוּא לְעֵנִן אִיפְסָרָא דְּאִוּרִיתָא שֶׁל טְרִיפָה, וְכִיצַד
אֶת אִמְרָתָּה שִׁישׁ לַהֲתִיר בְּמָקוֹם שִׁישׁ הַפֶּסֶד מִמּוֹן מִטַּעַם שֶׁתְּהוֹרָה
חֶסֶה עַל מְזוֹנָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְהִרִי יֵשׁ לַהֲחִמִּיר בְּכָל הַשִּׁיךְ לֵאסֹר
דְּאִוּרִיתָא.
 מביאה הגמרא ענין אחר שבו סבר רבא להקל מטעם שהתורה
 חסה על ממונם של ישראל וחלקו עליה: במסכת תרומות (פ"ח מ"ד)
 שנינו, 'שלשה משקין אסורים משום גלוי, המים והיין והחלב',
 והיינו, אסרו חכמים לשותות משקים שנשארו מגולים, משום סכנת
 נפשות, מחשש שמא שותה מהם נחש ובתוך כך הטיל בהם ארס.
 מספרת הגמרא: **מִיָּוִינִין (שם אדם) כְּנִידוֹקָא – מוֹכֵר כִּדִּים אֵינְלִי**
לִיָּה בְּסִתְמָא דְּרִיבָּא – נִשְׂאֵר לוֹ מִגּוּלָה כִּד שֶׁל דְּבִשׁ, אֶתָּא לְקִמְיָה
דְּרַבָּא שִׁיפֹסֻק דִּינו, אִמְרַי רַבָּא, לְמָאִי נִיחָשׁ לָהּ, הֲלֹא מִשְׁנֵי טַעְמִים
אִין לֹאסֹר, דְּרָא (שם), שְׁלִשָּׁה מְשָׁקִים אֲסוּרִים מִשּׁוּם גִּלּוּי, חֵינִין
וְהַמִּים, וְהַחֶלֶב, שֶׁמֶה דֶּרֶךְ הַנְּחָשִׁים לְשִׁתוֹת, וְשֹׂאֵר כָּל
הַמְּשָׁקִים מוֹתָרִים, שֶׁאִין נִחַשׁ שוֹתֵה מֵהֶן, וְאֵם כֵּן אִין לֵנו לֹאסֹר אֶת
הַדְּבִשׁ הַמְּגוּלָה, וְעוֹד טַעַם לַהֲתִיר, שְׁהָרִי תְּהוֹרָה חֶסֶה עַל מְזוֹנָם
שֶׁל יִשְׂרָאֵל כְּזֹכֵר לְעִיל. אִמְרַי לִיָּה רַב נִתְּנָן פִּי יִצְחָק לְרַבָּא, כִּיצַד
אִפְשָׁר לַהֲתִיר, וְהִרִי רַבִּי שְׁמֵעוֹן סוֹבֵר שִׁישׁ בְּדִבְשׁ חֹשֶׁשׁ גִּלּוּי
כְּדִלְחָלֵן, וְטַעַם נוֹסֵף לַהֲחִמִּיר, שֶׁכִּנְפָתָה נִפְשׁוֹת יֵשׁ בִּאכִילַת דְּבִשׁ
שֶׁהִתְגַּלָּה וְאִין אֶת אִמְרָתָּה שִׁישׁ לַהֲתִיר מִטַּעַם שֶׁתְּהוֹרָה חֶסֶה עַל
מְזוֹנָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְהִרִי בְּמָקוֹם סִכְנָה יֵשׁ לַהֲחִמִּיר.
 מבררת הגמרא: **רַבִּי שְׁמֵעוֹן מֵאִי הִיא** – היכן מצינו את דעתו של
 רבי שמעון בענין זה. עונה הגמרא: **דְּתִנְיָא, חֲמִשָּׁה מְשָׁקִים אִין בְּהֵם**
אִסוּר מִשּׁוּם גִּלּוּי, שֶׁאִין דֶּרֶךְ הַנְּחָשִׁים לְשִׁתוֹת מֵהֶם, וְאִלוּ הֵם, צִיר
שֶׁל דָּגִים, וְהוּא הַמִּשְׁקָה הַיּוֹצֵא מֵהֶם כְּשִׁכּוּבִשְׁתָּן אוֹתוֹן בְּמִכְבֶּשׁ
וְנַעֲשָׂה חוֹק כְּחוֹמֵץ וּמִטְבָּלִים בּוֹ, וְחוֹמֵץ, שְׁמֵן וְדִבְשׁ וּמוֹרִיִּים – שׁוֹמֵן
דָּגִים שֶׁמֶעֱרֵבִין בּוֹ קֶרִיב דָּגִים. רַבִּי שְׁמֵעוֹן אִמְרַי, אִף הֵן – מְשָׁקִים

וגו', והייתור שבתבות 'זאת כל' בא לרבות ולקבא חלב ששעל גפי
 תרין – החלב המכסה את צינור המעיין במקום יציאתו מן
 הקיבה, שדינו כחלב המכסה את הקרב מפני שהוא מחובר בו
 ודומה לו שפרש כשמלה כמותו, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא
 אומר, מתיבות אלו למדים לקבא חלב ששעל גפי תרין, שאף אותו
 יש להקריבו ואסור כמותו. אבל לשיטת רבי ישמעאל, חלב שעל
 גבי הקיבה אינו בכלל ריבוי הכתוב, והיינו הסייע של רבי ישמעאל
 לכהנים הנזכר לעיל, שהתיר להם החלב שעל הקיבה הניתנת
 להם במתנות כהונה.
 מקשה הגמרא על מה ששנינו שרבי ישמעאל הוא המתיר ורבי
 עקיבא האוסר: ורמינהי – הביאו להקשות מברייטא אחרת
 שסותרת לזו, נאמר בפסוק **אֶת הַחֶלֶב אֲשֶׁר עַל הַקֶּרֶב, וְנִחְלָקוּ**
הַתְּנָאִים מֵהָ בָּא פֶסוֹק זֶה לְרִבּוּת, רַבִּי שְׁמֵעוֹן אִמְרַי, בָּא הַפֶּסוֹק
לְרִבּוּת לֵאסֹר כֹּל חֶלֶב הַדּוֹמָה לָזֶה, מֵה – כִּשְׁם שֶׁחֶלֶב הַמִּכְסֶּה אֶת
הַקֶּרֶב שֶׁהוֹזַר בְּתוֹחֵלֶת הַפֶּסוֹק לֵאסֹר, צוּרְתוֹ הִיא שִׁישׁ עַלְיוֹ
קְרוֹם דֵּק וְהוּא נִקְלָף מִמֶּנּוּ, שֶׁאִינוֹ אֲדוּק בּוֹ כֹּל כֵּךְ, אִף כֹּל חֶלֶב
בְּבִהְמָה שִׁישׁ עַלְיוֹ קְרוֹם דֵּק וְהוּא נִקְלָף מִמֶּנּוּ הִתְרַבָּה מִפֶּסוֹק זֶה
וְאִסוּר בִּאכִילָה, וְלִפִּי זֶה חֶלֶב הַקִּיבָה אִף הוּא בְּכֻלָּל הַחֲלָבִים
הָאֲסוּרִים, שֹׁגֵם בּוֹ יֵשׁ 'קְרוֹם וְנִקְלָף'. רַבִּי עֲקִיבָא אִמְרַי, אִין דִּי
בְּדִמְיוֹן לְחֶלֶב הַמִּכְסֶּה בְּמָה שִׁישׁ בּוֹ 'קְרוֹם וְנִקְלָף' בִּלְבַד כְּדִי
לֹאסֹרוֹ, אֵלֹא רַק חֲלָבִים שְׁדוּמִים לוֹ בִּיּוֹתֵר, וְכֵךְ יֵשׁ לָנוּ לְלַמּוֹד, מֵה
חֶלֶב הַמִּכְסֶּה אֶת הַקֶּרֶב, צוּרְתוֹ הִיא, שְׁהוּא עֲצֻמוֹ תוֹתֵב – פִּרּוּשׁ
כְּשִׁמְלָה עַל הַקֶּרֶב כּוֹלֵל כִּינֵיעָה אַחֶה, וַיִּתֵּן לְעִטְלוֹ בְּשִׁלּוּמֹת מַעַל
הַקֶּרֶב שֶׁאִינוֹ אֲדוּק כֹּל כֵּךְ, וְגַם יֵשׁ עַלְיוֹ קְרוֹם וְהוּא נִקְלָף מִמֶּנּוּ, אִף
כֹּל חֶלֶב שְׁדוּמָה לִזְהָ לְגַמְרִי, שֹׁגֵם הוּא תוֹתֵב, קְרוֹם וְנִקְלָף, הִתְרַבָּה
מִפֶּסוֹק זֶה, וְלִפִּי זֶה חֶלֶב הַקִּיבָה אֵינוֹ בְּכֻלָּל הַחֲלָבִים הָאֲסוּרִים,
שֶׁאִינוֹ תוֹתֵב שְׁהָרִי עֲשׂוֹי חֲתִיכוֹת חֲתִיכוֹת וְהוּא אֲדוּק לְקִיבָה.
 מפורש אם כן בברייטא זו שחלב הקיבה לרבי ישמעאל אסור
 ולרבי עקיבא מותר, וזה סותר לברייטא השנויה לעיל שרבי
 ישמעאל מתיר ורבי עקיבא אוסר.
 מתרצת הגמרא: **שֵׁלַח רַבִּין לִישֵׁב זֹאת מִשְׁמִיעָה דְּרַבִּי יוֹחָנָן, אֲכַן כְּפִי**
שֶׁשֶׁנִּינוּ בְּבִרְיָאָה זֹאת הָאֲחֵרוֹנָה, כִּף הִיא הַצֵּעָה – סֵדֵר הַדְּבָרִים הַנִּכְנָן
שֶׁל מִשְׁנָה – שֶׁל מַחְלּוֹקֶת זֶה שֶׁנִּשְׁנַתָּה, שְׁרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל אוֹסֵר וְרַבִּי
עֲקִיבָא מְתִיר, וְכִבְדִּי שֶׁלֹּא תִּהְיֶה סִתְרִיהָ מִהַבְרִיָּתָא הַקּוּדְמָת,
אִיפְדִּי קִפְיִיתָא – יֵשׁ לַהֲגִיָּה בְּבִרְיָאָה הָרִאשׁוֹנָה וּלְשִׁנוֹת בָּהּ לַהֲפִיךְ,
דִּהֵינּוּ שְׁרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל מִרְבָּה חֶלֶב הַקִּיבָה וְרַבִּי עֲקִיבָא מִרְבָּה חֶלֶב
הַדִּין וְלֹא חֶלֶב הַקִּיבָה.
 שואלת הגמרא: **מֵאִי חִיָּת – מִדּוּעַ נִרְאָה בְּעִינֶיךָ דְּאִפְכַּת קִפְיִיתָא**
– שִׁישׁ לַהֲפֹךְ אֶת גִּירְסַת הַבְּרִיָּתָא הָרִאשׁוֹנָה, שְׁמָא אִיפְדִּי
בְּתִרְיָאָה – יֵשׁ לַהֲגִיָּה בְּבִרְיָאָה הַשְּׁנִיָּה וּלְשִׁנוֹת בָּהּ לַהֲפִיךְ, דִּהֵינּוּ
שְׁרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל מְתִיר וְרַבִּי עֲקִיבָא אוֹסֵר. מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: מִסְתַּבֵּר
יּוֹתֵר שֶׁלֹּא לַהֲגִיָּה בְּבִרְיָאָה הַשְּׁנִיָּה, מִשּׁוּם דְּשִׁאֲנִי הָכָא – שְׁבִרְיָאָה
זֹאת נִשְׁנַתָּה בִּאֲפוּן שׁוֹנָה מִהַרְאשׁוֹנָה, כִּינֵן דְּתִנְיָא – שֶׁכְּתוּב בָּהּ 'מֵה
חֶלֶב' וְכו', כְּלוֹמֵר שְׁדוּרְשָׁתָּה אֶת הַמִּקְרָא וּמִדְקַדַּקְתָּ כִּיצַד לְדַמּוֹת
לְחֶלֶב שֶׁאִסְרָה תּוֹרָה וְמֵה לַהֲבִיא לְרִבּוּת בִּאִסוּר זֶה, אֵם כֵּן גִּירְסַת
בְּרִיָּתָא זֹאת דְּיוֹקָא – הִיא הַמְדִּיּוּקָת יּוֹתֵר, וְלֹא נִתֵּן לַהֲגִיָּה בָּהּ.
 מקשה הגמרא: **אִי הָכִי שִׁישׁ לַהֲגִיָּה אֶת הַבְּרִיָּתָא הָרִאשׁוֹנָה וְכְפִי**
שֶׁשֶׁנִּינוּ בְּבִרְיָאָה הַשְּׁנִיָּה שְׁרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל אוֹסֵר וְרַבִּי עֲקִיבָא מְתִיר,
אֵם כֵּן דְּבִרְבִּי רַבִּי אוֹשְׁעִיא שֶׁאִמְרַי שֶׁמִּנְהָ דִּיתֵר אֲכִילַת חֶלֶב
הַקִּיבָה הוּא כְּשִׁיטַת רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, קִשָּׁה, וְכִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל שִׁיטָה
זֹאת וְהִרִי רַבִּי עֲקִיבָא הִיא, שְׁהוּא זֶה שֶׁהִתִּיר חֶלֶב שֶׁעַל גְּבִי הַקִּיבָה.
 מתרצת הגמרא: **אִמְרַי רַב נִתְּנָן פִּי יִצְחָק, מֵה שְׁרַבִּי אוֹשְׁעִיא יִיחַס**
 שיטה המתירה לרבי ישמעאל, אִין זֹאת שִׁיטַת עֲצֻמוֹ אֵלֹא שְׁרַבִּי
 ישמעאל אִמְרַי זֹאת מִשּׁוּם אֲבוֹתָיו לַהֲתִיר, וְלִיָּה – וְאִמְנָם הוּא עֲצֻמוֹ
 לֹא כְּבִיָּא לִיָּה לַהֲתִיר, וְכְפִי שֶׁשֶׁנִּינוּ לְעִיל שְׁרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל אִסֹּר.
 הגמרא מביאה הבדל נוסף שיש במניי החלבים השייך לנידון
 משנתנו בהבמה שנעשית טריפה משום נקב באיברים ונסתם
 הנקב על ידי חלב, שיש מן החלבים שמועילים וסותמים את הנקב
 ואינה טריפה, ויש שאינם סותמים: **אִמְרַי רַב, חֶלֶב טָהוֹר הַמִּכְסֶּה**

בְּמִדְּרָה, וְהִלְכָה בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בְּאֶבֶל, כְּמוֹ שִׁיבּוּאָר לְהֵלֵךְ.
מבארת הגמרא: הִלְכָה בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן נְטַלְיָא בְּמִדְּרָה, הֵיכָן הָא
דְּאִמְרִין לְעִיל שְׁבִנִי מַעֲיִן שְׁנִיבּוֹ וְלִיחָה סוּתְמָתָן בְּשִׁירָה. וּמְבַרֶּרֶת
הַגְמָרָא: מִזֶּה שֶׁאִמְרוּ הִלְכָה בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בְּאֶבֶל, מֵאֵי הִיא שִׁטַּת רַבִּי
שְׁמַעוֹן וּבִאִיזָה דִּין נֶאֱמָרָה.
הַבְרִייתָא בְּמִסְכַּת מוֹעֵד קֹטֵן (כא) דְּנָה בָאֲדָם שְׁמַעַם בִּאִיחֹר עַל
מִיתַת קְרוּבֵי שְׁחִיבָּה דְּעִלּוֹ בִּאֲבִילוֹת, וּבֵא לִישֵׁב אֶת יָמֵי הָאֲבִילוֹת
עִם שָׂרָא הָאֲבִילִים. נְחֻלְקוּ בְּנֵי הַבֵּית שְׁבַעַת הַקְּבוּרָה, כָּל – בְּתוּר שְׁלֹשָׁה יָמִים
לְעַצְמוֹ אֶת שְׁבַעַת יָמֵי הָאֲבִילוֹת, אוֹ שְׁכִינֵן שְׁעִיקָר מִנֵּין יָמֵי
הָאֲבִילוֹת הוֹלְכִים לְפִי הַיּוֹשְׁבִים בְּבֵית, הָרִי הוּא נִגְרָר אַחֲרֵיהֶם
וּמוֹנָה עִמָּם אֶת יָמֵי הָאֲבִילוֹת, וְאֵף אִם יֵשֵׁב פָּחוֹת מִשְׁבַּעַת יָמִים דִּי
בִּכְּ.
מבארת הגמרא: דְּבִרֵּי רַבִּי יוֹחָנָן נֶאֱמָרוּ עַל מִזְבֵּי שְׁנִיבּוֹ מִחֻלּוֹקַת
תְּנָאִים עֵנִין אֲבִילוֹת, דְּתָנִין בְּבִרְייתָא (מ"ב כא), אֶחָד מִן הַמֵּתֵאבְּלִים
שֶׁלָּא הִיָּה עִם בְּנֵי הַבֵּית שְׁבַעַת הַקְּבוּרָה, כָּל – בְּתוּר שְׁלֹשָׁה יָמִים
הָרֵאשׁוֹנִים מִמִּיתַת הַמֵּת, כָּא מִקְּמוֹס קְרוּב – אִם הוּא הִיָּה בְּתוּר
מִהֶלֶךְ יוֹם אֶחָד וּבֵא לִשְׁבַת בִּאֲבִילוֹת יָחַד עִם שָׂרָא הָאֲבִילִים, מוֹנָה
עִמָּהֶן אֶת יָמֵי הָאֲבִילוֹת כְּמִינֵיהֶם, וְאִינוּ מוֹנָה שְׁבַעַת יָמִים מִתְחִילָה,
אוֹלָם אִם בֵּא מִקְּמוֹס רְחוֹק יוֹתֵר מִמִּהֶלֶךְ יוֹם אֶחָד, מוֹנָה לְעַצְמוֹ
שְׁבַעַת יָמִים, וְאִינוּ מִצְטָרֵף לְמִנֵּינִים.
כָּאֵן וְאֵלָּה, אִם בֵּא לֵאחֹר שְׁכַבְרֵי יֵשֵׁבוּ שְׁלֹשָׁה יָמִים בִּאֲבִילוֹת,
אִפְּלִי כָּא מִקְּמוֹס קְרוּב אִינוּ מִצְטָרֵף עִמָּהֶם אֲלֵא מוֹנָה לְעַצְמוֹ
שְׁבַעַת יָמִים מִתְחִילָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, אִפְּלִי בֵּא הָאֲבֵל בְּיוֹם
הַשְּׁבִיעִי, אִם כָּא מִקְּמוֹס קְרוּב, מוֹנָה עִמָּהֶן – מִצְטָרֵף לְמִנֵּינִים
וּמִסִּיִּים עִמָּם אֶת הָאֲבִילוֹת, כִּיּוֹן שְׁבֵא כְּשֶׁעֲדִין לֹא נִסְתַּיְמָה
הָאֲבִילוֹת. וְעַל כֵּן אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הִלְכָה כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן.
מִסְפַּרְתָּ הַגְמָרָא: אָמַר מֵאֵן הָיָה – אָמַר אֶחָד מִן הַתְּלַמִּידִים שְׁמַעַם
פֶּסֶק זֶה, אִיזְבִּי וְאִיֶּסֶק – אִזְכָּה וְאֵעֲלֶה לֵּארוֹץ יִשְׂרָאֵל לְמִקְוָמוֹ שֶׁל
רַבִּי אָבָא בְּרִיהַ דְּרַבִּי חִיָּיא בֵּר אָבָא, וְאִנְיָרָה לְשִׁמְעוֹן מְפֻזָּה
דְּמִידָה – וְאִלְמָא אֶת הַשְּׁמוּעָה מִפִּי הַחֹכֵם עֲצֻמוֹ שֶׁאִמְרָה, כִּי כָּלִי
– כֹּאשֶׁר עֲלָה אוֹתוֹ תְּלַמִּיד לֵארוֹץ יִשְׂרָאֵל, אִשְׁכְּחִיה – מִצָּאוֹ לְרַבִּי
אָבָא בְּרִיהַ דְּרַבִּי חִיָּיא בֵּר אָבָא בַּעַל הַמִּימְרָא, אָמַר לִיה – שָׁאֵלוּ
הַתְּלַמִּיד לְרַבִּי אָבָא, הָאֵם אָמַר מִדְּהִלְכָה בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן נְטַלְיָא
בְּמִדְּרָה. אָמַר לִיה רַבִּי אָבָא, הָא – הָרִי לֹא אִמְרַתִּי שֶׁהִלְכָה כֵּן, אֲלֵא
לְדִפְרִי, אִין הִלְכָה כְּמוֹתוֹ בְּטִרְפוּתָא, אָמַר – שָׁאֵל הַתְּלַמִּיד שׁוֹב,
הַדְּבַר הַנוֹסֵף שֶׁאִמְרוּ בְּשִׁמְךָ שֶׁהִלְכָה בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בְּאֶבֶל, מֵאֵי –
הָאֵם נִכּוֹן הוּא שֶׁפִּסְקַת הִלְכָה כְּמוֹתוֹ. אָמַר לִיה רַבִּי אָבָא, פְּלוּנְתָא
נִינְהוּ – מִחֻלּוֹקַת יֵי בֹהֵא אִם הִלְכָה כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בִּאֲבֵל אוֹ לֹא,
דְּאִתְקַמֵּר, רַב חֲסִידָא אָמַר, הִלְכָה כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, וְכֵן אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן,
הִלְכָה כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן. וְרַב נַחֲמָן אָמַר, אִין הִלְכָה.
פּוֹסְקַת הַגְמָרָא: וְאִין הִלְכָה בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן נְטַלְיָא בְּמִדְּרָה, וְאִפְּלוּ
אִם הִלְיָחָה סוּתְמָתָא אֶת הַנֶּקֶב הַבְּהֵמָה טְרִיפָה. וְהִלְכָה בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן
בְּאֶבֶל, שֶׁאֵף אִם בֵּא בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי מִצְטָרֵף לִאֲבִילֵי הַבֵּית, וְהִטְעִים
שִׁישׁ לְפִסּוֹק כְּמוֹתוֹ בִּאֲבֵל, מִשּׁוּם דְּאָמַר שְׁמוּאֵל הִלְכָה בְּרַבִּי
הַמִּיָּקֵל בְּאֶבֶל, וְלִכְּן אִשְׁרֵי שְׁמַעוֹן חָרָא הַמִּיָּקֵל, שֶׁאֵף בְּיוֹם
הַשְּׁבִיעִי מִצְטָרֵף עִם שָׂרָא הָאֲבִילִים וְאִינוּ צָרִיךְ לְמִנּוֹת שְׁבַעַת יָמִים
שְׁלָמִים, הִלְכָה כְּמוֹתוֹ.
מְבִיאָה הַגְמָרָא דִּין נוֹסֵף בְּהַכְּשֶׁרֶת נֶקֶב הַנִּמְצָא בֶּאֱחָד הָאִיבִירִים
הַפְּנִימִיִּים: אָמַר רַב שִׁמְיָ בֵּר חִיָּיא, אִם נִמְצָא נֶקֶב בְּבֵהֵמָה בְּמַעֲיִים,
וְאִין יָדוּעַ אִם נַעֲשָׂה בְּחִיָּה וְטְרִיפָה, אוֹ שֶׁנַּעֲשָׂה לֵאחֹר שְׁחִיטָה,
מְפִיִּים כְּכֵן מַעֲיִים – נּוֹקְבִים נֶקֶב אַחֵר נוֹסֵף בְּצִידוֹ, סְמוּךְ לְנֶקֶב
הַקֵּיים הַמְּסוּפָּק, וּמִשּׁוּם בִּין הַנֶּקֶבִים, וְאִם נִמְצָאוּ דְּרִמִּים זֶה לְזֶה
בְּמִרְאֵיהֶם, נִיתָן לְהַכְּשִׁירָה, שְׁעַל יָדִי כֵן יָדוּעַ שֶׁנַּעֲשָׂה לֵאחֹר
שְׁחִיטָה, שֶׁהָיָה שׁוֹה בְּמִרְאֵהוּ לְנֶקֶב הַשְּׁנִי שְׁעֵתָה נִיבָק, וְאִילוּ הִיָּה
זֶה הַנֶּקֶב הַקֵּיים נַעֲשָׂה לְפָנֵי שְׁחִיטָה, לֹא הָיוּ דְּרִמִּים בְּמִרְאֵיהֶן זֶה
לְזֶה.
מְבִיאָה הַגְמָרָא מַעֲשֵׂה רַב בְּהִלְכָה זֶה, שְׁבוּ מִתְבָּאֵר דִּין נוֹסֵף בֹּהֵ:
הָנְהוּ – הָיוּ כְּנֵי מַעֲיִים שֶׁנִּמְצָא בָּהֶם נֶקֶב וְלֹא הִיָּה נִיבָר אִם מַחֲיִים
אוֹ לֹא, דְּאֵתוּ לְקַמִּיָּה דְּרָבָא שִׁפְסוֹק בְּכִשְׁרוֹת הַבְּהֵמָה. אִפְּנִינְהוּ –

וְלִדְרִין – לָנוּ בְּנֵי בָבֶל, אֵף אִם אִינוּ אוֹכְלִים אוֹתוֹ, אֵךְ הָאֵם נֶאֱמָר
דְּמִיִּסְתָּם נִמִּי לֹא קָתִים – שְׁגֻם לְעֵינֵין סְתִימַת נֶקֶב יִחְשֵׁב כְּחֵלֶב טִמָּא
שְׁאִינוּ סוּתִם, כְּלוּמֹר, אֵף אִם אִינוּ סוּמְכִים בֹּהֵ עַל מִנְהַג אֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל לְאוֹכְלוֹ, מִכָּל מִקּוֹם לְעֵינֵין סְתִימַת נֶקֶב דִּינוּ כְּחֵלֶב טְהוֹר
וְסוּתִם אֵף לְבִנֵי בָבֶל. וְיֵשׁ לְשִׁמוּעַ מִדְּבָרֵיו שֶׁל רַב נַחֲמָן שֶׁחֵלֶב
שְׁבוּ נְחֻלְקוּ מִנְהַגֵּי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּבָבֶל הוּא הַסּוּתִם, וְהוּא שְׁקָרָא בֵּר
חִימְצָא, וְעַל כֵּן אָמַר שְׁבוּ נְחֻלְקוּ בְּנֵי בָבֶל וְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.
דְּמִיִּסְתָּם הַגְמָרָא וּמְבַאֶרֶת עַל מִזֶּה נְחֻלְקוּ. הַקִּיבָה צוּרְתָהּ שְׁהִיא
כְּפוּפָה בְּקֶשֶׁת, וְיֵשׁ בָּהּ חֵלֶב שְׁמוּנָה מֵעַל הַכְּפִיפָה וְהוּא הַנֶּקֶב
'דִּאֲקִשְׁתָּא', כְּלוּמֹר עַל הַקֶּשֶׁת מִמַּעַל, וְיֵשׁ בָּהּ אַחֵר שְׁמוּנָה בְּתוּךְ
הַכְּפִיפָה וְהוּא הַנֶּקֶב 'דִּאִיִּתְרָא', הֵיכָן עַל מִקּוֹם יֵתֵר הַקֶּשֶׁת.
מבארת הגמרא: דְּאִשְׁקִשְׁתָּא – הַחֵלֶב שֶׁעַל הַקֶּשֶׁת, בְּוִלִי עֲלֵמָא – בֵּין
בְּנֵי בָבֶל וּבֵין בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לֹא פְּלִיגִי דְּאִסִּיר, שְׁהָרִי הוּא אִינוּ
מִחוּבֵר לְקִיבָה אֲלֵא בְּמִקּוֹם אֶחָד בְּאִמְצָעִיתוֹ, וְכוּלּוֹ הוּא נִפְרַד
לְתוֹתֵב, כְּדִלְעִיל (מ"ב), שְׁחֵלֶב שְׁהוּא כְּתוּבָה שְׁפִירוֹשׁ כְּשִׁמְלָה
אֲסוּר בֵּין לְרַבִּי יִשְׁמַעֲאֵל וּבֵין לְרַבִּי עֲקִיבָא, כִּי פְּלִיגִי – וְכָל שֶׁנְּחֻלְקוּ
הוּא רַק בְּחֵלֶב דְּאִיִּתְרָא – שְׁעַל הִיתֵר, שְׁהוּא מִחוּבֵר לְקִיבָה וְאִינוּ
'תוֹתֵב' אֲלֵא שִׁישׁ בּוֹ קְרוֹם וְנִקְלָף, שְׁבִנִי בָבֶל סָבְרוּ כְּרַבִּי יִשְׁמַעֲאֵל
שֶׁכָּל שְׁהוּא קְרוֹם וְנִקְלָף אֵף שְׁאִינוּ 'תוֹתֵב' הָרִי הוּא אֲסוּר, וְחֵלֶב זֶה
שְׁעַל הִיתֵר שֶׁכֵּן הוּא צוּרְתוֹ, אֵף הוּא אֲסוּר. וּבְנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
סָבְרוּ כְּרַבִּי עֲקִיבָא שֶׁכָּל שְׁאִינוּ 'תוֹתֵב' אֵף שְׁהוּא קְרוֹם וְנִקְלָף אִינוּ
חֵלֶב אֲסוּר וְלִכְּן אוֹכְלִים אוֹתוֹ.
אִמָּא דְּאִמָּר לְבִאֵר מִחֻלּוֹקַת כֵּן, בְּחֵלֶב דְּאִיִּתְרָא שְׁאִינוּ 'תוֹתֵב',
בְּוִלִי עֲלֵמָא לֹא פְּלִיגִי דְּשִׁיר – שְׁהוּא מוֹתֵר, שְׁכוּלִם הִלְכּוּ בְּשִׁיטָה
רַבִּי עֲקִיבָא שֶׁכָּל שְׁאִינוּ 'תוֹתֵב' אִינוּ אֲסוּר, כִּי פְּלִיגִי בְּחֵלֶב
דְּאִשְׁקִשְׁתָּא, שְׁהוּא מִחוּבֵר לְקִיבָה רַק בְּאִמְצָעִיתוֹ, שְׁבִנִי בָבֶל סוּבֵרִים
שֶׁנַּחֲשֵׁב 'תוֹתֵב' שְׁהָרִי בְּכוּלּוֹ אִינוּ מִחוּבֵר, וְלִפְיָכֵן נִהְיָ בּוֹ אִסוּר.
וּבְנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל סוּבֵרִים שֶׁמִּשּׁוּם חִיבּוּרוֹ שְׁבִאִמְצָעִיתוֹ אִינוּ נַחֲשֵׁב
'תוֹתֵב' וְהִתִּירָהוּ.
מְבִיאָה הַגְמָרָא שֶׁאֵכָן מִצִּינוּ שְׁבִנִי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הִקִּילוֹ לְאוֹכֹל חֵלֶב
זֶה: כִּי הָא – כְּמוֹ שְׁמַצִּינוּ דְּאָמַר רַב אֱלִיָּא אָמַר רַבִּי אֱמִי וְשִׁהִיָּה מְבִנִי
אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּחֵלֶב דִּאִיִּתְרָא מְקַמְצִין – חוֹתְכִים מִמֶּנּוּ מַעַט
לְמַעַלָּה, שֶׁאִין לְאוֹכְלוֹ מִפְּנֵי חֵלֶב הַקֶּרֶב הָאֲסוּר שֶׁשׁוּכֵב עֲלָיו,
וְאוֹכְלִים הַשָּׂאֵר. וְכֵן אָמַר רַבִּי יִנְאי מִשּׁוּם וְכֵן אֲחֵר, מְקַמְצִין.
מְבִיאָה הַגְמָרָא שְׁגֻם נִהְיָ כֵּן הִלְכָה לְמַעֲשֵׂה: אָמַר רַב אֱלִיָּא, הָיָה
קְאִימָנָא קְמִיָּה – הִיִּתִּי עוֹמֵד לְפָנֵי דְּרַבִּי אֱמִי, וְרֵאִיתִי שֶׁקְמָצוּ וְהִסִּירוּ
מִעַט מִחֵלֶב זֶה וְהִשְׁלִיכוּ וְהָיוּ לִיה – וְהִגִּישּׁוּ לוֹ אֶת הַשָּׂאֵר וְאָכְלוּ.
מְבִיאָה הַגְמָרָא מַעֲשֵׂה שְׁבוּ רֵאִינוּ חִלּוֹק הַמִּנְהַגִּים: שְׁמַעְיָה דְּרַבִּי
הַנִּינְיָא – מִשְׁמַשּׁוֹ שֶׁל רַבִּי חֲנִינָא הָיָה קְאִי קְמִיָּה – הִיָּה עוֹמֵד וּמִשְׁמַשּׁ
לְפָנֵי דְּרַבִּי חֲנִינָא, הִבִּיאוּ לְפָנָיו חֵלֶב דִּאִיִּתְרָא, אָמַר לִיה רַבִּי חֲנִינָא
לְמַשְׁמִשּׁוֹ, קְמוּץ – חוֹרֵךְ וְהִשְׁלַךְ הַחֵלֶב הַסְמוּךְ לְחֵלֶב הַקֶּרֶב, וְאֵת
הַשָּׂאֵר הֵב לִי דְּאִיבּוֹל, חֲוִיָּה דְּהָיוּ קְמַחֲכֶם – רֵאִהוּ רַבִּי חֲנִינָא
לְמַשְׁמִשּׁוֹ שְׁהוּא מִהֶסֶס מִלְּהִגִּישׁ לוֹ, אָמַר לִיה רַבִּי חֲנִינָא, מִמָּה
שֶׁאַתָּה מִהֶסֶס נִיבָר דְּבִלְלָה אֵת – שְׁמַבְנִי בָבֶל אֶתָּה שֶׁנּוֹהֲגִים בּוֹ
אִסוּר, וְאִם כֵּן גּוֹם שְׁרִי – חוֹרֵךְ בְּשׁוּהָ עַד הַשּׁוֹרֵשׁ וְהִשְׁלִיכּוּהוּ כּוּלּוֹ,
שֶׁאִין לְאוֹכְלוֹ.
מְבִיאָה הַגְמָרָא נִידוּן נוֹסֵף בְּעֵינֵין סְתִימַת נֶקֶב: תְּנִיָא בְּבִרְייתָא, בְּרַבִּי
שְׁמַעוֹן בֶּן נְטַלְיָא אָמַר, כְּנֵי מַעֲיִין שְׁנִיבּוֹ וְלִיָּחָה הַנִּמְצָאָה בְּפִנִּים
הַמַּעֲיִים דְּבוֹקָה וְפוֹתְחָתָן לְנֶקֶב, כְּשִׁירָה. מְבַרֶּרֶת הַגְמָרָא: מֵאֵי לִיָּחָה
– בִּאִיזוֹ לִיָּחָה אִמְרוּ שֶׁבְּכַחַה לְסוּתוֹם וּכְשִׁירָה. מְבַאֶרֶת הַגְמָרָא:
אָמַר רַב כְּהֵנָא, שְׁרִיקָא דְּמַעֲיָא – הִלְיָחָה הַדְּבוּקָה בְּתוּךְ הַמַּעֲיִים
מִבְּפִנִּים דְּנִפְיָק אֲנָה דִּיחָקָא – שְׁאִינָה יוֹצֵאת אֲלֵא בְּדוּחֹק רַב וְעַל
יֵד סָכִין, אֲבִי לִיָּחָה שְׁאִינָה דְּבוּקָה כָּל אֵין בְּכַחַה לְסוּתוֹם.
מְבִיאָה הַגְמָרָא שְׁמוּעָה הַקּוֹבַעַת אֶת הַחֵלֶבֶת בְּעֵינֵין זֶה: גְּמִירִי
חֲבֵרָא – קִיבְלוּ חֲבִירֵי דְּרַבִּי אָבָא מְרִבִּי אָבָא, וּמִיָּהוּ מִחֲבִירֵיו
שֶׁל רַבִּי אָבָא שֶׁקִּיבֵל מִמֶּנּוּ, רַבִּי יוֹרָא. וְאָמַר לָהּ – וְיֵשׁ אוֹמְרִים
דְּחֲבֵרָא דְּרַבִּי יוֹרָא קִיבְלוּ מְרִבִּי יוֹרָא, וּמִנּוּ רַבִּי אָבָא. וְכֵן קִיבֵל
מִמֶּנּוּ (אָמַר רַבִּי אָבָא) בְּרִיהַ דְּרַבִּי חִיָּיא בֵּר אָבָא, הִכִּי אָמַר (רַבִּי
חִיָּיא בֵּר אָבָא) רַבִּי יוֹחָנָן, הִלְכָה בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן נְטַלְיָא

חולין. פרק שלישי – אלו טרפות דף נ עמוד א – מותוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" רמח רש"י

ולידן אפילו מיסתם נמי לא סתים — בתמיה: לידן, בני בבל, נהי דלא אכלי
ליה — להכי מיהא מחזקין ליה בחלב טהור להיות סותם. שמע מינה: ההיא דפליגי
ביה בני ארץ ישראל ובני בבל קרי ליה בר נחמן "בר חימצא", והיינו דאיתרא, חלב
שבמקום היתר. שדוקיבה עשויה כקשת, ומבחוץ קרי "דאקשתא", ומבפנים לעולל

כ"י פליגי דאיתרא — ההיא דפסחים פרק "מקום שנהגו" (נא, כ) כי סליק רבה בר בר
חנה אבל דאיתרא — מיתוקם כי האי לישנא.
דאיתרא כולי עלמא לא פליגי דשרי — ולהאי לישנא מפרש מילתא דרב נחמן
בניחוחא: אינהו מיכל קא אכלי ליה, השתא לידן דלא אכלין, אפילו

קרי "דאיתרא" = חבל, ובדאיתרא פליגי,
דמפרש ואזיל. דאקשתא כולי עלמא לא
פליגי — דבין לבני בבל ובין לבני מערבא
אסור. דאפילו רבי עקיבא דאמר לעיל (חולין)
מטב, תותב קרום ונקלף אסור, דהאי נמי
לתותב דמי, שאינו מחובר אלא באמצע
הקשת שקורין *פישטא". כי פליגי
דאיתרא — בני בבל סברי לה כרבי
ישמעאל דאמר: כל קרום ונקלף חלב טב
הוא, והאי נמי קרום ונקלף הוא. ובני מערבא
כרבי עקיבא דבעי תותב קרום ונקלף, והאי
לאו תותב הוא. איכא דאמר — דאיתרא
כולי עלמא ולא פליגי דשרי, דכרבי עקיבא
סברי לה. כי פליגי דאקשתא — מאן דאסר
סבר: תותב הוא, ומאן דשרי סבר: כיון
דמחבר במקצת — לאו תותב הוא. ולהאי
לישנא בתרא לא מתוקמא מילתיה דרב
נחמן, דכיון דבאקשתא דפליגי ביה אמר רב
נחמן דסתים — כל שכן דאיתרא, דכולהו
שרי, ואם כן מאן לא סתים? ודרב נחמן
אלישנא קמא. והכי מסתברא כלישנא קמא,
כדאמרין ב"מקום שנהגו" (פסחים נא, כ) כי
אתא רב בר בר חנה אבל דאיתרא, עול
לגביה רב אויא וסבייה מן קמיה, משום דבני
בבל אסרי לה. ולידן תרווייהו אסרי, דבתר
בני בבל גררין, דאנן בני גולה אנן, וכלישנא
קמא ולחומר. דכל היכא דאיכא תרי לישני
בגמרא, אי מדי דאורייתא הוא — זיל
לחומר, ובדרבנן — זיל בתר בתרא. כי הא
— אלישנא קמא קאי. רבי אמי — מערבא
הוא, ואמר: מקמצין, נטלין ממנו מעט
למעלה מההיא דאיתרא, מפני שחלב הקרב
שוכב עליו, ואוכלין השאר. מחסם — לשון
(דברים כה) "לא תחסום" — מגומגום. כבלה
את — שנהגו בו איסור. גום — חנוך עד
עיקרו כולו ושהלך. גום — כמו "גומגום עם
השוף" לקמן (חולין צב, ב). ליחה — מבפנים
היא. שירקא דמעיין *גלגלית, ואדוקה
בהן מבפנים, ומוציאין אותה מהם בדוק.
נמירי חבירא דרבי אבא מרבי אבא — הא
שמעתא לקמן דרבי אבא בריה דרבי חייא.
ולא היינו רבי אבא קמא. כל שלשה ימים
הראשונים — של אבלות. בא ממקום קרוב
— אם לא היה אחד מן האבלים בבית, והיה
במקום קרוב בתוך מהלך יום אחד, וראוי

ולידן — מיסתם נמי לא סתים?! דאקשתא — פולי
עלמא לא פליגי דאסיר, כי פליגי — דאיתרא. איכא
דאמר: דאיתרא — פולי עלמא לא פליגי דשרי, כי
פליגי — דאקשתא, כי הא דאמר רב אויא אמר רבי
אמי: מקמצין, וכן אמר רבי ינאי משום וכן אחד:
מקמצין. אמר רב אויא: הוה קאימנא קמיה דרבי אמי,
קמצו והבו ליה ואכל. שפשיעה דרבי חנינא הוה קאי
קמיה דרבי חנינא, אמר ליה: קמוין, הב לי דאיכיל!
חזיה דהוי קמחסם, אמר ליה: בבללא את, גום שדי!
תניא, רבן שמעון בן גמליאל אומר: בני מעין שניקבו,
ליחה סותמתן — כשרה, מאי ליחה? אמר רב יהנא:
שירקא דמעיין דנפיק אנב דיוחא. גמירי חבירא דרבי אבא מרבי אבא, ומנו — רבי יורא;
ואמרי לה: חבירא דרבי יורא מרבי יורא, ומנו — רבי אבא. אמר רבי אבא בריה דרבי חייא
בר אבא, הכי אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: הלכה ברבן שמעון בן גמליאל
במרפה, והלכה ברבי שמעון באבא. הלכה ברבן שמעון בן גמליאל במרפה — הא דאמרן.
ברבי שמעון באבא מאי היא? דתנן: כל שלשה ימים הראשונים, בא ממקום קרוב — מונה
עמה, ממקום רחוק — מונה לעצמו; מפאן ואילך, אפילו בא ממקום קרוב — מונה
לעצמו. רבי שמעון אומר: אפילו ביום השביעי, בא ממקום קרוב — מונה עמה. אמר מאן
דהוא? איזבי ואיסק ואגמרה לשמעתא מפומיה דמרה. כי סליק אשפחיה לרבי אבא בריה
דרבי חייא בר אבא, אמר ליה: אמר מר הלכה ברבן שמעון בן גמליאל במרפה? אמר ליה:
הא "אין הלכה" אמרו! — ברבי שמעון באבא, מאי? אמר ליה: פלוגתא נינהו. דאיתמר, רב
חסדא אמר: הלכה, וכן אמר רבי יוחנן: הלכה, ורב נחמן אמר: אין הלכה. ואין הלכה ברבן
שמעון בן גמליאל במרפה, והלכה ברבי שמעון באבא, דאמר שמואל: הלכה דרבבי הפיקל
באבא. אמר רב שימי בר חייא: מקפים בכני מעיים. הנהו בני מעיים דאתו לקמיה דרבא,
אקפניהו ולא אידמו. אתא רב משרשיא בריה, ממשמש בהו ואידמו. אמר ליה: מנא לך
הא? אמר ליה: פמה ידי ממשמשו בהני מקמי דליתי לקמיה דמרי? אמר ליה: ביום ברי
בטרפות ברבי יוחנן! רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרווייהו: מקפים בריאה. אמר רבא: לא
אמרן אלא באותה ערוגה, אבל מערוגה לערוגה — לא. והלכתא: אפילו מערוגה לערוגה;
מדקה לדקה, ומגפה לגפה, אבל לא מגפה לדקה, ולא מדקה לגפה. אפי' ורבא דאמרי
תרווייהו: מקפין בקנה. אמר רב פפא: לא אמרן אלא באותה חוליא, אבל מחוליא לחוליא —
לא. והלכתא: אפילו מחוליא לחוליא, ומפר חוליא לבר חוליא; אבל לא מחוליא לבר חוליא,
ולא מפר חוליא לחוליא. אמר זעירי: חלחולת שניקבה — כשרה, הואיל ויריכים מעמידות
אותה. וכמה? אמר רבי אילעי אמר רבי יוחנן: מקום תדבק — כרובו, שלא במקום תדבק —
במישהו. אמרוהו רבן קמיה דרבא משמיה דרב נחמן, אמר: לאו מי אמינא לכו לא תתלו ביה
בוק

הוא לדעת בו ביום, אף על פי שלא ידע — חל אבלות עליו, ובלבד שיבא בתוך שלשה ימים, ומונה אבלותו מיום ראשון. אמר מאן דהוא — אחד מן התלמידים, ולא היו
זוכרין אלו שסידרו הגמרא מיה. אוכי ואיסק — לארעא דישראל, לאתריה דרבי אבא בריה דרבי חייא בר אבא. לשמעתא דרבי חייא בר אבא,
ואגמרה משמיה אי אמר הלכה כרבי שמעון או לא. ואין הלכה כרבן שמעון וכן גמליאל) — התלמוד קא פסיק לה. מקפין בכני מעיים — אם נמצאו נקובים, ואין אנו
יודעין אם קודם שחיתא ואם לאחר שחיתא — נוקבין נקב אחר בצידי ורואין, אם מראיתן שוין — כשרה, דבידעו שלאחר שחיתא היה. ממשמש בהו — ממשמש בהן
בנקבים האחרים, ונהפכו למראה אחד. ואידמו — ככל מלי. לישנא אחרין: רבי יוחנן חכים בטרפות, דאמרין לקמן. שדר ליה שמואל תריסר גמלי ספיקי דטריפתא בפרק
"גיד הנשה" (חולין צה, ב). מקפין בריאה — היכא דליכא למיתלי בטבחא. ערוגה — דופן הריאה ימיני או שמאלי. מדקה לדקה — אפילו בהמה אחרת דוגמלתה. לישנא
אחרין: מגסה לגסה — מאומה לאומה, ומדקה לדקה — מאונא לאונא. וזאת נראית לי, שאין מקלין כל כך. מקפין בקנה — אם נמצאת פסוקה לאחר זמן, ואן קדורה
כאיסר. באותה חוליא — לענין קדורה כאיסר נקט לה. חוליא — שלש טבעות, דטבעת אחת אין עוגל באיסר. וקודרין עוד אחרת באותה חוליא עצמה ומקפין. בר חוליא
הוא קלישת הקנה מן המחתיה, שרצועות הבשר מחברת ראשי הטבעות. ואף התנך הולך דרך מעובין מאמצעיתו ולצדדיו לכאן ולכאן על פי כל הקנה.
מחוליא לבר חוליא — במקום עוביה של זו למקום קלישתה של זו. חלחולת — היא כרכשא, *טבחיא. מעמידות — וסומות אותה, שחרי אדוקה בהן. מקום חרבק
— שהיא דבוקה בירכים. כרובו — אפילו נקדר וניטל דופנה עליון או תחתון כרובו — כשרה, שאין דרך הריעי היוצא דרך הנקב לחזור לאחוריו ולפילול לתוך חלל הגוף,
מפני שמקום דחוק הוא, השדרה מלמעלה, ועצמות האליה שקורין *הנקאש, ומכאן ולמטה הן מחוברין בחסוס.

הוא לדעת בו ביום, אף על פי שלא ידע — חל אבלות עליו, ובלבד שיבא בתוך שלשה ימים, ומונה אבלותו מיום ראשון. אמר מאן דהוא — אחד מן התלמידים, ולא היו
זוכרין אלו שסידרו הגמרא מיה. אוכי ואיסק — לארעא דישראל, לאתריה דרבי אבא בריה דרבי חייא בר אבא. לשמעתא דרבי חייא בר אבא,
ואגמרה משמיה אי אמר הלכה כרבי שמעון או לא. ואין הלכה כרבן שמעון וכן גמליאל) — התלמוד קא פסיק לה. מקפין בכני מעיים — אם נמצאו נקובים, ואין אנו
יודעין אם קודם שחיתא ואם לאחר שחיתא — נוקבין נקב אחר בצידי ורואין, אם מראיתן שוין — כשרה, דבידעו שלאחר שחיתא היה. ממשמש בהו — ממשמש בהן
בנקבים האחרים, ונהפכו למראה אחד. ואידמו — ככל מלי. לישנא אחרין: רבי יוחנן חכים בטרפות, דאמרין לקמן. שדר ליה שמואל תריסר גמלי ספיקי דטריפתא בפרק
"גיד הנשה" (חולין צה, ב). מקפין בריאה — היכא דליכא למיתלי בטבחא. ערוגה — דופן הריאה ימיני או שמאלי. מדקה לדקה — אפילו בהמה אחרת דוגמלתה. לישנא
אחרין: מגסה לגסה — מאומה לאומה, ומדקה לדקה — מאונא לאונא. וזאת נראית לי, שאין מקלין כל כך. מקפין בקנה — אם נמצאת פסוקה לאחר זמן, ואן קדורה
כאיסר. באותה חוליא — לענין קדורה כאיסר נקט לה. חוליא — שלש טבעות, דטבעת אחת אין עוגל באיסר. וקודרין עוד אחרת באותה חוליא עצמה ומקפין. בר חוליא
הוא קלישת הקנה מן המחתיה, שרצועות הבשר מחברת ראשי הטבעות. ואף התנך הולך דרך מעובין מאמצעיתו ולצדדיו לכאן ולכאן על פי כל הקנה.
מחוליא לבר חוליא — במקום עוביה של זו למקום קלישתה של זו. חלחולת — היא כרכשא, *טבחיא. מעמידות — וסומות אותה, שחרי אדוקה בהן. מקום חרבק
— שהיא דבוקה בירכים. כרובו — אפילו נקדר וניטל דופנה עליון או תחתון כרובו — כשרה, שאין דרך הריעי היוצא דרך הנקב לחזור לאחוריו ולפילול לתוך חלל הגוף,
מפני שמקום דחוק הוא, השדרה מלמעלה, ועצמות האליה שקורין *הנקאש, ומכאן ולמטה הן מחוברין בחסוס.

הוא לדעת בו ביום, אף על פי שלא ידע — חל אבלות עליו, ובלבד שיבא בתוך שלשה ימים, ומונה אבלותו מיום ראשון. אמר מאן דהוא — אחד מן התלמידים, ולא היו
זוכרין אלו שסידרו הגמרא מיה. אוכי ואיסק — לארעא דישראל, לאתריה דרבי אבא בריה דרבי חייא בר אבא. לשמעתא דרבי חייא בר אבא,
ואגמרה משמיה אי אמר הלכה כרבי שמעון או לא. ואין הלכה כרבן שמעון וכן גמליאל) — התלמוד קא פסיק לה. מקפין בכני מעיים — אם נמצאו נקובים, ואין אנו
יודעין אם קודם שחיתא ואם לאחר שחיתא — נוקבין נקב אחר בצידי ורואין, אם מראיתן שוין — כשרה, דבידעו שלאחר שחיתא היה. ממשמש בהו — ממשמש בהן
בנקבים האחרים, ונהפכו למראה אחד. ואידמו — ככל מלי. לישנא אחרין: רבי יוחנן חכים בטרפות, דאמרין לקמן. שדר ליה שמואל תריסר גמלי ספיקי דטריפתא בפרק
"גיד הנשה" (חולין צה, ב). מקפין בריאה — היכא דליכא למיתלי בטבחא. ערוגה — דופן הריאה ימיני או שמאלי. מדקה לדקה — אפילו בהמה אחרת דוגמלתה. לישנא
אחרין: מגסה לגסה — מאומה לאומה, ומדקה לדקה — מאונא לאונא. וזאת נראית לי, שאין מקלין כל כך. מקפין בקנה — אם נמצאת פסוקה לאחר זמן, ואן קדורה
כאיסר. באותה חוליא — לענין קדורה כאיסר נקט לה. חוליא — שלש טבעות, דטבעת אחת אין עוגל באיסר. וקודרין עוד אחרת באותה חוליא עצמה ומקפין. בר חוליא
הוא קלישת הקנה מן המחתיה, שרצועות הבשר מחברת ראשי הטבעות. ואף התנך הולך דרך מעובין מאמצעיתו ולצדדיו לכאן ולכאן על פי כל הקנה.
מחוליא לבר חוליא — במקום עוביה של זו למקום קלישתה של זו. חלחולת — היא כרכשא, *טבחיא. מעמידות — וסומות אותה, שחרי אדוקה בהן. מקום חרבק
— שהיא דבוקה בירכים. כרובו — אפילו נקדר וניטל דופנה עליון או תחתון כרובו — כשרה, שאין דרך הריעי היוצא דרך הנקב לחזור לאחוריו ולפילול לתוך חלל הגוף,
מפני שמקום דחוק הוא, השדרה מלמעלה, ועצמות האליה שקורין *הנקאש, ומכאן ולמטה הן מחוברין בחסוס.

ולמטה, ואף מקום זה הוא נגד המפרעתא.
 חזר רב אשי ושאלו: ודרבי אבינא שפירש שטפח אחרון בושט הוא
 כרס הפנימי, וכן שיטתם דרבי מנחם שפירשו שכל הכרס כולו
 הוא הפנימי, מאי – האם גם לשיטות הללו אין אתם חוששים,
 שהרי שני המקומות הללו אינם בכלל המפרעתא. אמר ליה
 אממר, הני – השיטות הללו ודאי פליגי והחמירו יותר מרבה בר
 רב הונא, ואנו בני נהרדעא נהגנו כרבה בר רב הונא.
 שנינו במשנה: רבי יהודה אומר, שיעור קרע בבהמה גדולה כו' הוא
 טפח והקטנה ברובה.
 מבאר הגמרא שיעור גדולה וקטנה שאמר רבי יהודה במשנתנו:
 אמר רבי בנימין בר יפת אמר רבי אלעזר, כששנה רבי יהודה שיעור
 טפח בבהמה גדולה, לא התכוין כשאמר 'גדולה' לבהמה גדולה
 ממש – גדולה שבגדולות, שרק בה השיעור הוא טפח ועל כל
 הקטנות ממנה נאמר 'הקטנה ברובה'. וגם לא התכוין כשאמר
 'הקטנה ברובה' לבהמה קטנה ממש וכל השאר השיעור בטפח,
 אלא כל בהמה שנקרע בה בכריסה טפח ולא הוי רובא – ועדיין אין
 הקרע רוב מהכרס, זו היא הבהמה ששנינו בה 'גדולה טפח', וכל
 בהמה שקטנה כל כך שאף שנקרע כריסה ברובא ולא הוי – ועדיין
 אין בקרע טפח, זו היא הבהמה ששנינו בה 'בקטנה ברובא' והיינו
 שבין שנקרע טפח, ובין שנקרע רוב הכרס, טריפה.
 מקשה הגמרא: מה אסמכת ששנקרע רובא של כרס ואף שלא
 הוי טפח, טריפה, פשיטא – הלא פשוט הוא דין זה, שהרי הוא כלל
 בדינו בכל התורה שרובו ככולו, ואף נתן קמא השרף בכך,
 ומדוע הוצרכה המשנה להשמינו. מתרצת הגמרא: לא צריכא
 דהויא טפח במשנהו – לא הוצרכה המשנה לומר דין זה שכשנקרע
 ברובו הרי הוא טריפה אף שאין שיעור הקרע טפח, אלא באופן
 שחסר אך משהו לטפח, דמהו דתימא שבאופן כזה עד דמיקרע בה
 טפח – עד ששיעור הקרע לא יושלם לטפח לא הוי מרפה, קא
 משמע לן שאין הדבר כן, אלא כל שיש בו רוב מהכרס, טריפה.
 ממשיכה הגמרא לבאר דין כרס החיצונה: אמר גביא אמר רבי
 אפי, הכרס החיצונה שנקרע דין – ניקבה בנקב שחללו פשיעור סלע
 שהוא מטבע רחב, מרפה. וזאת משום שאם תפתח הנקב ותשנה
 צורתו מעיגול לסדק צר וארוך ללא חלל, על ידי שיוצמדו
 גבולותיו זה לזה, תעמוד שיעור הקרע על הטפח שהוא השיעור
 שנטרפת. מבאר הגמרא: אמר רבי תימא בר אבא, לדידי מפרשא
 לי מניה דגביא – אני שמעתי מגביא עצמו ביאור שיעור זה,
 כשעמדו אמרן דהנהרדעא – על הגשר של נהרדעא, שכאשר
 נקדרה בצמצום פסלע, עדיין פשרה, ורק כשנקדרה יתר מפסלע
 מרפה. מבררת הגמרא: ובקמה יתר מפסלע ויהיה טריפה. מבאר
 הגמרא: אמר רב יוסף, כגון דעלין תלת קשייתא בציפא בדיקא –
 כשיעור שניתן להכניס בו בדוחק שלשה גרעיני תמר כשאריות
 הפרי דבוק בהם, או שלשה גרעינים בלא ציפא ברווחא – בלא
 שאריות הפרי, ויוכל להכניס ברווח.
 שנינו במשנה: תפסס וזית תפוסות שניקבו לחוץ, והיינו שנקבו
 לצד חלל הבהמה ולא לצד הפנימי היכן שדובקים הם זה לזה.
 הגמרא מבאר דין מחט הנמצאת בדופן בית הכסות: תנו רבנן
 בברייתא, ממש שנימצאת תחובה בעוזי הדופן הכפול של בית
 תפוסות העשו משני עורות הדובקים זה בזה, הדין הוא, שאם
 נמצאת המחט תחובה רק מצד אחד ולא נקבה את העור השני
 בפשרה, שהעור השלם מגין וסותם הנקב. ואם תחובה משני צדדים
 שאז ניקבו שני העורות זה כנגד זה, מרפה, כדין נקב בבית הכסות
 וראה איורים. ואם יש ספק שמא לא נתחבה המחט אלא לאחר
 שחיתה ולא הטרפה, יש לבדוק ולראות אם נמצא עליה סביב
 הנקב קורטם ו-משדחן דם,

בזין פריקין – כדים ריקים, דברים בלא טעם, שודאי לא אמר
 שאינה כשירה כשניטל ממנה יותר. אלא הכי אמר רב נחמן,
 כאשר נחסר מן החלחולת במקום הרב, אפילו ניטל כולו, פשר,
 לפי שנטתם על ידי העומת הירכים. והכשר זה הוא דווקא בתנאי
 ששנייה בו בנותר מן החלחולת שיעור קרע תפוסה – אחיזת יד,
 וקמה הוא שיעור זה, אמר אביי, כמלא בטרדא – אצבע, ואף בתרדא
 – בשורר שחלחולתו גדולה די בכך.
 שנינו במשנה במניי הטרפיות: תפסס הפנימי שניקבה או שנקרע
 רוב החיצונה. הגמרא מבאר את חלק בכרס נקרא הכרס
 הפנימי שנקב כל שהוא בה טריפה, ואיזה חלק הנקרא כרס
 החיצונה שאינה טריפה אלא כשנקרעה רובה: אמר רב יהודה אמר
 רב, העיד נתן בר שילא ריש מכתא דצפורי – ראש השוחטים של
 העיר ציפורי לפני רבי משום ו-בשם רבי נתן, אי זו היא כרס
 הפנימית שנקב כל שהוא בו טריפה, הוא החלק מהכרס הנקרא
 סניא דייב – שנאוי אף לזאבים, מפני שהוא מאוס וכחוש, וכל שאר
 הכרס נקרא חיצון ושיעורו ברוב. וכן אמר רבי יהושע בן קרחה,
 שהכרס הפנימי הוא המקום הקרוי סניא דייב. רבי ישימאל אמר,
 הכרס הפנימי הוא החלק הנקרא אסתומקא דפרשא. רב אפי אמר
 ו-בשם רבי יוחנן, מקום צר יש בכרס ורק הוא הפנימי, ואינו יודע
 איזהו מקום זה. אמר רב נחמן בר יצחק, אם כן שאין ידוע היכן
 מקום זה, נפל פרשא בבייא – נפל פירושו של כרס בבור, כלומר
 שעדיין לא התפרש מקום הכרס הפנימי. אמר רב אחא בר רב עזא
 אמר רב אפי, יש בידינו פירושו של מקום צר זה שאמר רבי יוחנן,
 ותחילתו הוא מן המיצר – מן המקום בכרס שהולך ונעשה צר
 ולמטה – עד קצהו לצד הושט, וזהו כרס הפנימי, ונקרא כך מפני
 שנחבא בדופני החזה. רבי יעקב בר נחמני אמר שמואל, המקום
 בכרס שאין בו מילת – צמר, הוא הפנימי. רבי אבינא אמר גביא
 משמיה דרב, הטפח האחרון שפושט הסמוך לפרס, זו היא כרס
 הפנימית. אמר במערכא – החכמים שבאגרי ישראל משמיה דרבי
 יוסי בר חנינא, כל חלקי הפרס פולו שהוזכרו בדברי האמוראים
 לעיל זו היא כרס הפנימית, ואיזהו פרס החיצון ששיעורו ברוב,
 פשר העשוי בקרע עב שחופה את רוב הפרס מתחתיו לצד
 הקרקע. רבה בר רב הונא אמר, מקום הכרס הנקרא מפרעתה הוא
 הכרס הפנימי. מבררת הגמרא: מאי – היכן היא המפרעתה. משיבה
 הגמרא: אמר רב אוןא, היא דפרעי טמיה – היכן שחותכים
 הטבחים להוציא הבני מעיים, והיינו צד הכרס הרואה את הקרקע
 שמתגלה ונראה מיד כשפותחים הבהמה, הוא הפנימי.
 מביאה הגמרא את המנהג בזה: בנהרדעא עברי – נהגו להחמיר
 בפרס בר רב הונא שכל הרואה את הקרקע הוא כרס הפנימי ונקב
 במשהו בו עושה את הבהמה טריפה. אמר ליה רב אשי לאמימר
 שהיה מנהרדעא, כל הני שמעתיא – כל השיטות הללו שהוזכרו
 לעיל, מאי – האם אין אתם חוששים להחמיר כמותם. אמר ליה
 אממר, פולחו – כל השיטות שהוזכרו לעיל שייכן בדרבה בר רב
 הונא – כלולים בשיטת רבה בר רב הונא שכרס הפנימי הוא
 המפרעתא, שבה נמצאים החלקים הנקראים סניא דייב,
 ואיסתומבא, ומקום שאין בו מילת, ואם כן כשהחמירו כרבה בר
 רב הונא להטריף שם בנקב משהו, ממילא החמירו גם בחלקים
 אלו.
 חזר רב אשי ושאלו: ודרב אפי – ושיטת רב אפי שאמר בשם רבי
 יוחנן שהכרס הפנימי הוא המקום הצר שיש בכרס ואינו יודע
 איזהו, מאי – האם גם לזה אין אתם חוששים, והרי כיון שאין
 במקום ידוע, יש להסתפק בכל הכרס אף מחוץ למקום הנקרא
 מפרעתא. אמר ליה אממר, אין לחשוש להחמיר יותר
 מהמפרעתא מומת דברי רבי יוחנן שאמר שאינו יודע, שהרי כבר
 פירשה את שיטתו רב אחא בר עזא, שמקום זה הוא מן המיצר

וכך הרי היה במעשה שהעדת עליה, שמאחר ונמצא קורט דם
הוכח הדבר שהנקב היה לחוץ.
אחת מ"ח הטריפות היא טריפת נפולה, שנפלה הבהמה ממקום
גבוה, ומחשש שנתרסקו ונתפרקו פרקיה וחוליותיה. אך אם
שהתה וחיותה מעת לעת ורק אחר כך נשחטה, יש בכך הוכחה
שלא נפגעו איבריה ויצאה מחשש זה וכשירה. שנינו במשנה:
נפלה מן הגג, הגמרא מבארת את האופנים שאין חשש שנטרפה
על ידי נפילה: **אמר רב הונא**, הניח בהמה למעלה על הגג, ו**בא**
ומצאה למטה על הארץ, אין חוששין משום ריפוקן אברים, שכיון
שלא ראינוה שנפלה, אנו תולים שקפצה מאליה ושומרת עצמה
ממכה, ואין איבריה מתרסקים.
מביאה הגמרא מעשה בענין זה: **הווא גדיא דהנה ליה לרבינא** –
מעשה היה בגדי של רבינא שהיה על הגג, דהוא חושלא פאיפומא
– שראה מבעד לחלון שבאמצע הגג, שעורים קלופים המונחים
למטה בבית. דני רב **מאירא לארעא** – קפץ דרך חלון זה כדי
לאוכלם, ונפל מהגג לארץ. אחיה קמיה דרב אשי – הביאווה
רבינא לפני רב אשי, אמר ליה רבינא, הספק שלי בגדי זה כך הוא,
הא דאמר רב הונא, הניח בהמה למעלה ו**בא ומצאה למטה אין**
חוששין משום ריפוקן אברים, אימתי אינו חוששים ומה הטעם
לכך, האם אינו אלא כשקופצת סמוך לכותל הבית ומשום דאית
לה מידי למספרך – שיש לה במה להאחז, שנתפסת קצת בידיה
בכותל ולכן אין איבריה מתרסקים, והא לית ליה מידי למספרך –
אבל בגדי זה שקפץ דרך החלון שבאמצע הגג שאינו סמוך לכותל
ואין לו במה להאחז, יש לנו לחוש ולהטריף. או דלמא טעמו של
רב הונא הוא משום דאמרה נפש – שאומדת ומעריכה את גובה
המקום אם יכולה לדלוג בלי להינק, ורק אז קופצת, והא נמי
אמרה נפש – ודרי גם בגדי זה ישנו לטעם זה שאמר את הגובה
וקפץ, ואם כן יש להכשירו. אמר ליה רב אשי, טעמו של רב הונא
הוא משום דאמרה נפש, והא נמי – וגדי זה גם אמרה נפש ויש
להכשירו.
מביאה הגמרא מעשה נוסף שהסתפקו שמו נפגע איבר שנטרפת
בו: **ההיא אימרתא דהנה בי רב תיבא** – מעשה היה בכבשה
שהיתה בביתו של רב חביבא, דהו שרין פריעה פתרייתא – שהיו
רגליה האחרונים נגריים, וחששו שדבר זה נגרם על ידי שאחד
מאיבריה נפגע באופן שמטריפה. אמר רב יוסף, אין לחוש לכך,
אלא **האי שיגרונו נקטיה** – אחזה עווית, והוא חולי הירכים, ומוזה
נגרם גרירת רגליה, ואין זה מראה על טריפה באיבריה הפנימיים,
וכשירה.
מקשה הגמרא: מתקנה לה רבינא – הקשה רבינא על מה שרב יימר
הכשירה, והרי יש לחוש דלמא חוט השדרה אפסיק – שמה סיבת
גרירת רגליה היא שנפסק חוט השדרה שהיא אחד הטריפות
שנשנו במשנה לעיל (מב). מספרת הגמרא: בקנה לכבשה זו בחוט
השדרה, ואשכחיה ברבינא – ונמצא כחששו של רבינא שהיה חוט
השדרה פסוק.
פוסקת הגמרא: ואפילו הכי – ועל אף שכשברדו נמצא חוט
השדרה פסוק, מכל מקום הלכתא כרב יימר שאין לחוש לכך
בבהמה שגורת רגליה, משום ששיגרונו שכיח – הוא דבר מצוי,
ופסיקת חוט השדרה לא שכיח – אינו מצוי, ועל כן יש לתלות
ולומר שסיבת גרירת הרגלים היא שגרונה וכשירה, ולא לחשוש
לפסיקת חוט השדרה ולהטריפה.
חזרת הגמרא לדיני נפולה: אמר רב הונא, אילים זכרים המנחין
זה את זה, אין חוששין להטריפם משום ריפוקן אברים, אף על גב
דמידין זכרי – שנראים כדואגים וכואבים, אין זה משום
שהתרסקו איבריהם, אלא משום דצימרא בעלמא הוא דנקט להו –
אחוס חולי של חוס מחמת הנגיחות. אבל אי נפול לארעא ודאי
תיישינן – אם נפלו על הקרקע על ידי נגיחותיהם, אז ודאי
שחוששין אנו לריסוק איברים ככל נפולה וטריפה.
מביאה הגמרא דין נוסף בחשש זה: אמר רב מנשי, הני דברי דנבי
נבי – אלו האילים שנגבו על ידי גבים, אף שדרכם של הגבים

בדיע – מבורר הדבר שלפני שחיטה ניקבו וטריפה היתה. ואם לא
נמצא עליה קורט דם, בדיע שלאחר שחיטה ניקבו וכשירה, שאם
היה ניקב קודם שחיטה ודאי היה צריך להימצא קורט דם על
הבטח.
ומוסיפה הברייתא לבאר: שלא רק שניתן לברר אם ניקבו קודם
שחיטה או לאחריה, אלא ניתן לברר אף כמה זמן קודם השחיטה
אירע הדבר. והבדל יש בזה להלכה, כאשר בעל הבהמה מכרה
ללוקח השוחט, שאם יברר שנטרפה קודם כאשר היתה ברשות
המוכר, מקח טעות הוא, וחייב להחזיר המעות, ואם ברשות
הלוקח נטרפה, המקח קיים והפסיד. מבארת הברייתא: הגליד פי
המכה – עלה קרום במקום הנקב, בדיע ששילשה ימים קודם שחיטה
אירע הדבר, שהרי אין הקרום עולה בפחות משלשה ימים, ולכן
אם קנאה הטבח בתוך שלשה ימים אלו, כבר היתה טריפה ומקח
טעות הוא ויחזיר המוכר המעות. ואם לא הגליד פי המכה, אין
מבורר הזמן שניקבו, ולעולם ספק הוא האם ברשות מוכר נטרפה
או ברשות הלוקח, ולפיכך, המוציא מחבירו עליו הראיה, והיינו
הלוקח שהוא בא להוציא מהמוכר את המעות שנתן במקח, עליו
מוטל להביא ראיה שנטרפה קודם המכירה ומקח טעות הוא, וכל
שאינו מביא ראיה אינו יכול לבטל המקח.
שואלת הגמרא: ומאי שנא מכל נקובי דעלמא – במה שונה נקב זה
שעל ידי מחט הנמצאת בבית הכסות שאינך מטריף אלא
כשנמצא קורט דם, משאר מקומות בהמה שנקב מטריף בהם,
דאף על גב דליכא דם פריף מר – ששם מטריף אתה אף בלא
שנמצא קורט דם. מיישבת הגמרא: הנה – שם בשאר טריפות על
ידי נקב, שונה הדבר, דליכא מידי למספרך – שאין במקום הנקב
דבר שידבק בו הדם, ולכן מיד שיוצא מתקנה על ידי לחלוחית
הבשר, ואם כן בזה שלא נמצא אין הוכחה שנעשה לאחר שחיטה,
שיתכן שניקב לפני שחיטה ויצא דם אלא שנתקנה. אבל הכא כיון
דאיתא מחט שדרכו של דם לידבק בה, כשלא נמצא דם דבוק בה
יש בזה הוכחה שנעשה לאחר שחיטה, שהרי אי איתא – אם כן
היה דקורט שחיטה הוא שנעשה הנקב, מיספרך הנה פריף – הדם
היה נדבק ונראה במחט, ומכך שלא נראה יש הוכחה שאחר
שחיטה נעשה.
מביאה הגמרא מעשה בדיון זה: אמר ליה רב ספרא לאבני, חיו מר
– יראה אדוני ויבחון דבריו של האי צורכא מרבין – תלמיד חכם
זה דאיתא ממערבא – שבא מארץ ישראל, ואמר רב צורכא שמיני
[שמי] ואמר מעשה ו**בא** שאלה לפני רבי, מחט שנמצאת בעיני
בית הכסות מצד אחד, וטריפה. וההיא חזקא כדברי
הברייתא לעיל שהכשירה כשנמצאת מצד אחד. שלח ליה אביי
לרב עזירא שיבא כדי שיעיד בפניו על מעשה זה. לא איתא לנביה
[לא בא לפניו]. אול הוא לנביה – הלך אביי אליו לשמוע ממנו.
הנה קאי אאיגרא – מצאו שהיה עומד על הגג, אמר ניהות מר וניתי
– אמר לו ירד אדוני ויבא שרצוני לשמע ממנו, לא נחית – לא ירד
רב עזירא, סליק הוא לנביה – עלה אביי אליו ואמר ליה לרב
עזירא, אימא לי נופא דעובדא הכי הנה – אמור לי האץ היה גוף
המעשה שהטריף רבי, אמר ליה רב עזירא, כך היה המעשה,
מפסיק בנסיבות אנה – ממונה אני לכנס התלמידים לבית המדרש
ולהוציאם לעילא מרבי רבה – לפני רבי הגדול שהוא רבי יהודה
הנשיא, והנה – והיה אז, שרב הונא ציפוריא – מציפורי ורבי יוסי
מדיא [המדין] יושבין לפניו, ובאת לפני רבי מחט שנמצאת בעיני
בית הכסות מצד אחד הפנימי, והפכה רבי לבית הכסות לבדוק
אם הנקב מפולש, ומצא עליה – על הצד החיצון כנגד המחט קורט
דם, וטריפה, ואמר רבי, הטעם שיש להטריפה, משום שאם אין שם
מכה – נקב מפולש, קורט דם זה מנין נמצא על הצד החיצון,
וכשנמצא מוכח מכך שיש נקב מפולש. אמר ליה אביי לרב עזירא,
מרה (טרייה) [מריח] להווא גברא – כמה טירחות טרח אותו אדם
לבוא אליך, וכוונתו של אביי לומר על עצמו כלומר כמה הטרחת
אותי לבוא לכאן, ודין זה ידעתיו מכבר שהרי מתניתין [משנתינו]
היא, ששינונו במנין הטריפות, הקסם ופית הכסות שניקבו לחוץ,

חולין. פרק שלישי – אלו טרפות דף נא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ) רמט רש"י

בִּידוּעַ שְׁלֹפְנֵי שְׁחִימָה – וטרפה. הוגלר – *קרושטיא. בידוע שהוא שלשה ימים קודם שחימה – ואם לקחה בתוך שלשה ימים – הוי מקח טעות, וצריך המוכר להחזיר לו מעותיו. לא הוגלר פי המכה – איכא לספוקי אי קודם מקח הוי אי לאחר מקח הוי, ועל הטבח שהוא מוציא מידו, דמסתמא כל כמה דלא יחייב וזו לא יחייב ליה חיותא, ועליו להביא ראיה

שקודם מקח הוה, דמספיקא לא מפקין ממונא מחזקה. למאי נפקא מינה – לא גרסינן. התם ליכא מירי למיסר – כשנמצא נקב בלא מחט, כשהדם יוצא הוא מתקנח בלחלוחית הכשר וחולק, לפי שאין לו היכן לידבק. מיסר הוה סרר – הדם במחט. רב עיריא שמני – רב עיריא שמני. שלח ליה – אבי דליתי לגביה. מפסיר כנשיות אנא – מכניס מוציא תלמידים, ומאספם, ומעמידם לילך מבית המדרש. לעילא מרבי רבה – מרבי יהודה הנשיא. רב הונא צפורא ורבי יוסי מדא. מחט שנמצאת בעובי בית הכסות – מבפנים. מצד אחד – כולא היתה נראית מבחוץ. והפכה – לבית השולח לצד הדיעון. ודמא – על המחט כנגד פיה מבחוץ קורט ופס. אמר אם אין מכה – זו יוצאת לחוץ, דם זה מנין כאן? מרח מריה להווא נברא – כמה הטרחת לאתו האיש. על עצמו היה אומר, שהטריחו זה לבא אצלו. לישנא אחרינא: טרח טרייה – כמו "דטרייה לרישיה" דאמרן לעיל (חולין מהב). כלומר, בחנם טרחתי לבא, שאין כאן דבר חדוש. למעלה – בגג. למטה – על הארץ. אין חוששין – הואיל ולא ראינוה שנפלה – אין חוששין שמא נתרסקו אבריה, להשהותה מעת לעת כדין נפולה ורוסקת אברים, דאמרין במתניתין (חולין נ"א.) גבי עוף: אם שהתה מעת לעת ושחטה – כשרה. ובקופצת מאלה לא חיישין להכי. ההוא גריא דהוה ליה לרבינא – בגג, והוה ארובה בגג. לישנא אחרינא הוא חושלא – שעורים קלופים. בארפומא – כנגד פי ארובה למטה בבית. דגר – קפץ. משום דאית לה מירי למסר – שלא קפצה דרך ארובה אלא בצדי ההגג. מסרכת עצמה בכתלים וקופצת, ומוציאה לא סריכת הכתלים שמסרכת בידיה קצת. והאי לית ליה מירי למיסר – שהארובה אינה סמוכה לכותל. דאמדה נפשה – אם גבוה לה יותר מדאי אינה קופצת. דהוה שדרן בעריה בתרייתא – רגליה האחרונים היו נגררין אחריה. שינונא – *קירנפ"א. הלכתא כרב יימר – דלא מיודקקין למיבדק שאר בהמות דשגורן כרעייהו. וזכרים – אילים. דמדון – דואגים וכדומים. צימרא – חמימות, כמו (שבת ס"א.) "אישהא צמרמרא". דנגבי נגבי – ומשליכין אותם למעלה מכתלי החצר ונפלים לארץ. אמתנייהו – על מתניהן נופלין, ואין נהפכין על גבן שיתפרקו חוליותיהן. אהדרינהו – דרך למעלה מן הכותל. ודאי חיישין – דלא איכפת להו כל היכי דנפלה. הכה על ראשה – שכפה המטה, והלכה לה כלפי זנבה – והכה על מתניה ולא על הצלעות.

המוציא מחבירו עליו הראיה – פירושו: על הלוקח להביא ראיה שברשות מוכר נטרפה. אף על פי שלא נתן מעות עדיין – כאן נמצאו וכאן הוי, כדאמר בסוף פרק "המודיר" (כתובות ע"ב). והא דקרי ליה מוציא – משום דמסתמא כל כמה דלא יחייב וזו לא יחייב ליה חיותא. והקשה הרב רבינו יום טוב, דבגדה פרק "דראה כתם" (נח"א) תניא: בדיקה עצמה וחלוקה, והשאלתה חברתה – היא טהורה וחברתה תולה. ומפרש רב ששת דלענין דינא תנו, דלא מייחביא חברתה לכבס הבגד. ואמאי לא אמרינן: כאן נמצאו וכאן הוי, כמו גבי בהמה דהבא וגבי מומין דסוף "המודיר"? ויש לומר: דלא דמי, דודאי כדי לקיים המכר ובקדושין – סברא הוא דאמרין הכי, שאומר המוכר ללוקח: קח פרתך שברשותך נטרפה, והאב אומר לבעל: קח אשך שברשותך נטלה המומ, ואין לנו לבטל המעשה הזה. אבל גבי חלוק ליכא למימר הכי. ועוד, גבי חלוק לעולם הוא ברשות הראשונה בעלת חלוק, שלא בא ליה השניה בתורת מכר אלא בתורת שאלה, ולא שייך למימר: ברשות שואלה נמצאת ולא ברשות בעלת חלוק. **כיון** דאיכא מחט מסרך הוה סרר – הוא הדין קרץ וכל דבר, תרע, מומקאמור: התם לא מירי למיסר. **דגר** – ונפל – ולא חלק, דלקמן פסקין להלכה – אפילו בדיקה לא בעי. **דהו** שגורן כרעייה בתרייתא – לא בגפילה מיידי.

נפל לארעא חוששין – אף על גב דבגפילה בעינן עד שיפול מעשרה טפחים, כדאיתא בפרק "שור שנגח את הפרה" (בבא קמא נ"ב.) ומכריסא דתורתא עד ארעא ליכא אלא ארבעה טפחים, כדאמר התם (נ"א.), מכל מקום חיישין הכא משום דגפיל מחמת ההבאה שמנחנין זה את זה.

בית דרחם אין בו משום ריסק אברים – משום דאיכא ריעותא דאניו ודלך איצטריך ליה לאשמועינן, דאי לאו הכי – פשיטא דאולנין בתר רוב ולדות. ואם תאמרו: אם כן, מאי קא מסייע ליה מבין יום אחד דמטמא בזיבה? התם ליכא ריעותא. אי נמי, כשהיה הרבה אחרי כן ויש לומר: דאם איתא דאתרמי ריסקו אברים מחמת בית הרחם, אם כן היה לנו לחשוב לאונס לענין זיבה. ועוד, דזווב מוכיח שנתרסקו אבריו בבית הרחם, וכעין ריעותא הוא. דמסתמא דמחמת כך בא הזווב, אלא ודאי לעולם אין בו ריסק אברים. מודה

השדרה איפסוק! בדיקה, אשכחיה פריבנא; ואפילו הכי – הלכתא פריב יימר, שגורנא שכית, חוט השדרה לא שכית. אמר רב הונא: זכרים המנחנין זה את זה – אין חוששין משום ריפוקי אברים, אף על גב דמדידון וקיימי – צימרא פגלמא הוא דנקט להו; אי נפול לארעא – ודאי חיישין. אמר רב מנשי: הני דכרי דנגבי נגבי – אין חוששין משום ריפוקי אברים, מאי טעמא? כי שדו להו – אמתנייהו שדו להו, כי היכי דלדירמטי קמיהו; אהדרינהו – ודאי חיישין. והני מילי – דאהדרינהו מחמת רואה, אבל מחמת תשובה – תשובה מעלייתא הוא דעבדי. אמר רב יהודה אמר רב: הבה על ראשהו והלכה לה כלפי זנבה, על זנבה והלכה לה כלפי ראשה, כנגד כל השדרה פולה – אין חוששין משום ריפוקי אברים; ואי שלים חומרא אפליג דנגבא – חיישין, ואי אית בה קיטרי – חיישין, ואי מחי אפסקיה – חיישין. אמר רב נחמן: בית הרחם אין בו משום ריפוקי אברים. אמר ליה רבא לרב נחמן, תניא דמסייע לך: תיגור בן יום אחד – ממונא

וכן על זנבה והלכה כלפי ראשה וזכה על כל הצלעות כנגד כל השדרה קאמר. ואי שלים חומרא אפליג דנגבא – שלא היה ארוך ככל השדרה, חיישין. קיטרי – במקל שיש בו שיורי ענפים. אפסקיה – בהפסק, כלומר, לרוחב הגב – חיישין לחוט השדרה. בית הרחם – עגל שנולד היום שיצא מבית הרחם צר. אין חוששין – שמא נדחק ונתרסקו אבריו, ואין צריך להשהותו מעת לעת.

חולין. פרק שלישי - אלו טרפות דף נא עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)"
תוספות רש"י

מודה רבי שמעון לענין קדשים - לא הוה צריך כאן לדברי רבי יוחנן. דבכור עסקין, דתלי רחמנא בפטר רחם, וקדשים גופיהו לא יליף רבי שמעון אלא מכבד "לידה" "לידה", כדאמר בריש "ירצא דופן" (נדה מ"א). ולרבותא נקט הכא כל קדשים. **עמדה** אינה צריכה מעת לעת אבל בדיקה דאי בעיא - אבל לא עמדה בעיא דאי

מפומא בויבה. ואי סלקא דעתך יש בו משום ריפוקי אברים, איקרי פאן "מבשרו" - ולא מחמת אונסו! - הכא במאי עסקינן: בגון שציצא דרך דופן, תא שמע: עגל שגולד ביום טוב - שוחטין אותו ביום טוב! - הכא נמי: בגון שציצא דרך דופן, תא שמע: ושיון, שאם נולד הוא ומימנו עמו - שזה מן המוכן! וכי תימא: הכא נמי שציצא דרך דופן, דרך דופן מי קדוש? והא אמר רבי יוחנן: מודה היה רבי שמעון לענין קדשים שאינו קדוש! - הכא במאי עסקינן - שהפריס על גבי קרקע! ואמר רב נחמן: בית המטבחים - אין בו משום ריפוקי אברים. ההוא תורא דנפל, ואישתמע קל גניחותיה, על רב יצחק בר שמואל בר מרקא שקל משופרי שופרי. אמרי ליה רבנן: מנא לך הא? אמר להו, הכי אמר רב: צפרני נועץ עד שמגיע לארץ. אמר רב יהודה אמר רב: עמדה - אינה צריכה מעת לעת, בדיקה ודאי בעיא; הלכה - אינה צריכה בדיקה. רב תימא בר אשי אמר: אחת זו ואחת זו - צריכה בדיקה. אמר רב ירמיה בר אחא אמר רב: פשטה ידה לעמוד, אף על פי שלא עמדה; עקרה רגלה להלך, אף על פי שלא הלכה. ורב חסדא אמר: ניערה לעמוד, אף על פי

מעת לעת, ובעיא נמי בדיקה. כדתנן לקמן (חולין נ"א); דרסה וטרפה בבית או שריצצתה בתמה - צריך מעת לעת, ואמר בגמרא מפרשם רבי אלעזר ברי ינאי: אחת זו ואחת זו צריכה בדיקה. ואם תאמר, והא תניא בפרק "התערובת" (בבבא מציעא ע"ב), נתערבה בשור שנעבדה בו עבירה, בבלאים ובטרפה. ובגמרא (שם ע"ב), פריך: האי טרפה היכי דמי? אי ידיע ליה - לשקלה, אי דלא ידע ליה - מנא ידיע? ומשני ריש לקיש: דאיערב בגופלה. ופריך: בנפולה לבדיקה! ומשני, קסבר: עמדה צריכה מעת לעת, הלכה צריכה בדיקה. והשתא, על כרחך עיקר שנינו לא הוי מעמדה צריכה מעת לעת, דאכתי ליבדיקה בחולין. ועוד, דכיון דמעת לעת סגי, אמאי קתני: ידעו עד שמתאבדא אלא עיקר שנינו מחלבה צריכה בדיקה. וכיון דאין מריח שום דבר במה שאומר עמדה צריכה מעת לעת, למה לי למימר הכי? הא כולי' עלמא מודו הכא דעמדה אינה צריכה מעת לעת! ונראה דגרסינן התם: עמדה אינה צריכה מעת לעת. אף על גב דלא צריך ליה התם, נקטיה אגב הלכה בעיא בדיקה. **והלכתא** הדיכא דנפלה מן הגג כו' - הא דלא קאמר: הלכה כרב יהודה בריסוק אברים - משום דבעי לאשמועינן: דקא עמדה, למעוטי פשטה ידה לעמוד ונערה לעמוד. קטניות

פי שלא עמדה. והלכתא: היכא דנפלה מן הגג בדלא ידעה, ועמדה ולא הלכה - צריכה בדיקה, ואינה צריכה מעת לעת. ואם הלכה - אפילו בדיקה נמי לא צריכה. אמר אמימר משמיה דרב דימי מנהרדעא: נפולה שאמרו - צריכה בדיקה כנגד בני מעיים. אמר ליה מר זוטרא, הכי אמרינן משמיה דרב פפא: צריכה בדיקה כנגד בית החלל בול. אמר ליה הונא מר בר בריה דרב נחמיה לרב אשי: סימנין מאי? אמר ליה: סימנין קשין הן אצל נפילה. אמר רב יהודה אמר שמואל: עוף שנחבט על פני המים, כיון ששט מלא קומתו - דיו. ולא אמרין אלא ממשלה למעלה, אבל מלמעלה למטה - מציא הוא דאשפלו; ואי מציא קיימי - לית לן בה; ואי שדא ציבי וקדמיה - הא קדמיה. גלימא מתיה - חיישינן, דלא מתיה - לא חיישינן, עוף ומעופף - לא חיישינן. איזלא ומקריב קטרי - חיישינן, לא מקריב קטרי - לא חיישינן. כיתנא דעביד כמנוי - חיישינן, דהאי גיסא ודהאי גיסא - לא חיישינן. אפרייתא - חיישינן, כיתנא דדייק וגפיץ - לא חיישינן, דייק ולא גפיץ - חיישינן; דעביד ביורי, כיון דאיכא ביה קטרי - חיישינן, דקתא - חיישינן, דקדקתא - לא חיישינן. נבא - חיישינן, תימחתא - לא חיישינן, קיטמא נהילא - חיישינן, לא נהילא - לא חיישינן.

דאי ידעה - הא אמרינן דאמדה נפשה (לעיל עמוד א). כנגד בני מעיין - שמה נקרה רוב החיצונה, או ניקבו הדקין. כנגד כל החלל - משום שבירת רוב צלעות או עקירת חוליות. סימנין מאי - מי בעי בדיקה שמה נעקרה? עוף שנחבט - ונפל על כרחו על פני הנהר, ואיכא למיחש לריסוק. כיון ששט מלא קומתו - הוה ליה כהליכה, שאינה צריכה בדיקה. ואי מציא קיימי - כגון אגמים. לית לן בה - דאפילו מלמעלה למטה שפיר דמי. ואי שרי ציבי - ואם היו קסמי עצים מושלכין בנהר. וקדמיה, אידו לצבי מלמעלה למטה, אפילו במאי דלא קיימי - שרי, דכיון דקדמיה אידו לצבי אידו דקא שט. גלימא - פרש על גבי יתדות באורי. ומתיה - שפיר, ונפל עוף עליו. חיישינן - לריסוק ובעי שהיה, דכיון דמתיה שפיר קשה הוא. עוף ומעופף - ואם כפולה הטלית, ואפילו מתוחה, לא חיישינן - דאינה נמתחת יפה. איזלא - עוף שנפל ברשת הפרושה באורי. אי מיקריב קטרי - קשרי החוטין שבהם סמוכין זה לזה תמיד. חיישינן - שמה הקשרים רסקוהו. כיתנא דעביד כמנוי - פשטן העשוי חבילות חבילות. חיישינן - שהרי קשה הוא. דהאי גיסא ודהאי גיסא - אם נפל על צדי החבילה מכאן ומכאן בהשטמה, לא חיישינן - דכי מטי עליהו משרתיק ומשתמטי ולא מלקי ליה. אפרייתא - חבילות של קנים. כיתנא דדייק (וגפיץ) - חבטו 2*טו"ה בלעז. וגפיץ - צאשקשקא. לא חיישינן - אם שטוח על גבי קרקע ונפל עוף עליו. דייק ולא גפיץ - שברי הגבעולין מלקין העוף. דעביד ביורי - 4*טפוד"ש, אפילו דייק וגפיץ חיישינן משום קטרי דאית ביה. דקתא - נעורת שברי גבעולין הנגרעין מן הפשטים כשנפצין אותו. חיישינן - אם נפל עוף עליו, דקדקתא - דקה מן הדק, ונפיץ היא נעורת. לא חיישינן - אם יש ממנה כרי על גבי קרקע ונפל עוף עליו - לא חיישינן. לפי שהיא רכה. נבא - סיב הגרל סביב הדקלים, ומייבשין אותו, וחלל לרצועות ומפסיקין ממנו חבלים. וכל זמן שלא נעשה רצועות הוא קשה. תימחתא - לאחר שחלקוהו לרצועות להאי נבא, כמו שעושין לקליפת עץ הקרוי 5*טיל. קיטמא נהילא - מרוקד בנפה, נכבש ונעשה קשה. לא נהילא - אינו נכבש, וכל שעה הוא טפוף ואינו קשה.

חולין דף נא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) רנא

כך רואים אנו שודאי לא התרסקו איברי, ורק משום כך הותר.
ובכך נדחו כל הראיות לדינו של רב נחמן.
הגמרא מביאה דין נוסף השייך לחשש זה: ואמר רב נחמן,
כשמפילים בהמה אפילו ממקום גבוה עשרה טפחים בבית
המקטנים לשוחטה, אין בו משום ריסוקי אברים. ומטעם שמפרש
לקמן.
מביאה הגמרא מעשה רב לדין זה וטעמו: ההוא תורא – שורן דנפיל
בבית המטבחיים כשהפילוהו לשחטו, ואישתמע קל (נגיחותיה)
[נגיחותיה] – וגשמע קול דחיפתו לארץ מחוץ הנפילה, ואף על פי
כן על – נכנסו רב יצחק בר שמואל בר פרקא למקום שמכרו מבשר
השור, ושקל משופרי שופרי – קנה מהמובחר שבמובחר שבבשרו,
ולא חשש לריסוק איברים. אמרי ליה רבנן לרב יצחק, מנא לך הא
– דבר זה שאין לחשוש בו, אמר להו רב יצחק, הכי אמר רב,
שכשהשור מרגיש שמפילים אותו, צפרניו נוצץ ומחזיק עצמו עד
שמגיע לארץ ואינו נופל מגובה, ומה ידעתי שאין לחשוש.
הגמרא עוסקת באופני הבדיקה שניתן על ידי כך להחיר בהמה
שנפלה: אמר רב יהודה אמר רב, בהמה שנפלה וקמה בכח עצמה,
אניה צריכה שתשהה מעת לעת בכדי להכשירה, שאם היו איברים
מרוסקים לא היתה יכולה לעמוד. אמנם בריקה ודאי בעיא – ודאי
שצריכה בדיקה שלא נפסק חוט השדרה או נשברו רוב הצלעות
או נעקרה חוליא, שזאת ודאי יש לחשוש שארע כן מחמת
הנפילה אף שיכולה לעמוד בכח עצמה. ואם הלקה בהמה לאחר
הנפילה, אניה צריכה אף בדיקה, שהרי היא בחזקת בריאה. רב
היא בר אשי אמר, אחת זו שעמדה וחתת זו שאף הלכה, צריכה
בדיקה, שעדיין יש לחוש לריסוק איברים.
מביאה הגמרא שנחלקו אימתי נחשב עמידה והליכה: אמר רב
ימיא בר אבהו אמר רב, פשטה ידה לעמוד, די בכך, אף על פי שלא
קמה ממש על רגליה, וכשירה ללא שהייה מעת לעת. עקרה
רגלה ללקה, די בכך, אף על פי שלא הלקה כלל. ורב חסדא אמר,
נעקרה – התחזקה ורצתה לעמוד, אף על פי שלא עמדה, ואף לא
פשטה ידה, גם כן דינה כעמדה.
(והלכתא, תיבא דנפלה מן הגג ברא ידעה שעומדת ליפול, שאינה
נזהרת לאחוז את עצמה שלא תינוק, ויש חשש ריסוק איברים,
ולאחר שנפלה עמדה ממש ולא הלקה, צריכה בדיקה וכפי
שנתבאר לעיל, ובדבר זה לא נחלקו, ואניה צריכה מעת לעת. ואם
הלקה, אפילו בדיקה נמי לא צריכה, כשיטת רב יהודה אמר רב
לעיל.)
מבאת הגמרא אלו איברים צריכים בדיקה: אמר אמימר משמיה
רב דימי מנהרדעא, נפולה שאמרו צריכה בדיקה, מקום הבדיקה
הוא בגג בני מעיים שלא נקרע רוב הכרס החיצונה ושלא ניקבו
הדקין. אמר ליה מר זוטרא, הכי אמרין משמיה רב פפא, צריכה
בדיקה בגג בית החלל כולו, שיש לבדוק גם שלא נשברו רוב
צלעותיה או נעקרה חוליה. מבררת הגמרא: אמר ליה הונא מר בר
בריה רב נחמיה לרב אשי, סימנין שבצואר, והיינו קנה והוושט,
מאי – מה דינם, האם צריך לבדוקם שלא נעקרו. משיבה הגמרא:
אמר ליה רב אשי, סימנין קשין וחזקים הן אצל – ולענין נפילה, ואין
לחשוש שניזוקו בנפילה, ולכך אין צריך לבדוקם.
הגמרא מביאה דיני נפולה בעוף: אמר רב יהודה אמר שמואל, עוף
שנחבט על ידי שזורק בכח בעל בורחו על פני המים, כיון שראינו
ששט מלא קומתו – של העוף דיי, ואין צריך בדיקה, שבכך ששט
הרי זה כהליכה בהמה שאף בדיקה אין צריך. ולא אמרין שמועיל
דבר זה ששט בנהר, אלא כששט במעלה הנהר ממש למעלה נגד
הליך המים, שאז נראה שהוא בכוז ולא נתרסקו איבריו, אצל
כששט במורד הנהר מלמעלה למטה, עדיין יש לחשוש לריסוק
איברים, ומה שראינוהו שט, מנא הוא דאשפל – המים שהולכים
הם שהשיטוהו למטה. וחילוק זה אינו אלא בנהרות שמימיהם
מהלכים, ואי מנא קיימי – אבל באגמים שמימיהם עומדים, לית לך
בה – אין לנו לחוש כלל, ואף ששט לאותו כיוון שהמים מהלכים

ממטא בדיקה אם יצא ממנו זוב. ואי סלקא דעתך לומר שבכל
יציאה מבית הרחם יש לחוש בו משום ריסוקי אברים, הרי שכל
תינוק ביומו הראשון נחשב כחולה, ואם יצא ממנו זוב אין לו
ליטמא בזיבה, שהרי אברי כאן – יש לקרוא כאן מה שלמדה
הברייתא (ברכות ה) מן הכתוב (ויקרא טו ב) 'איש איש כי יהיה זב
מבשרו זוב טמא', שאין טמא אלא כשזב מבשרו כמות שהוא
בריא ושלם, ולא זוב מן המטא אונסו, כגון על ידי חולי או כל אונס
אחר, ואם כן מה האופן שבו ריבתה הברייתא שאף תינוק בן יומו
מטמא בזיבה. דוחה הגמרא: באמת אפשר שאכן יש ביציאה מן
הרחם חשש ריסוק איברים, ומה שאמרה הברייתא שתינוק
מיטמא בזיבה אף ביום שנולד, הקא במאי עסקינן, כגון שציצא דרך
דופן, והיינו שנפתחו מעיה על ידי סם והוציאו את העובר לחוץ,
שבכך אין חשש לריסוק איברים, ובאופן זה אם יצא ממנו זיבה,
הגמרא מביאה ראייה נוספת לדינו של רב נחמן: תא שמע, שנינו
ברייתא בענין מוקצה ביום טוב, עגל שגולד ביום טוב, אף שבבין
השמשות בבניסת היום לא היה ניתן לשחטו, שהרי היה אז עדיין
במעי אמו, שחמין אותו ביום טוב, ואין בו משום מוקצה, שהרי
את אמו ניתן היה לשחוט בבניסת היום, ועל ידי שחיטת אמו מותר
הוא באכילה אף לפני לידתו, אם כן נחשב שהיה אף עובר זה מוכן
מבעוד יום. ואם נאמר שיש חשש ריסוק איברים ביום שנולד
מחמת בית הרחם, אם כן אף שאינו מוקצה, מכל מקום יש לאסור
שחיטתו ביום טוב מחשש שהוא טריפה ואינו ראוי לאכילה, והרי
הוא מלאכה שאינה לצורך אוכל נפש האסורה ביום טוב, ועל
כרחק שאין בו חשש טריפה. דוחה הגמרא: באמת אפשר שיש
ביציאה מן הרחם חשש ריסוק איברים, ומכל מקום התיירה
הברייתא את שחיטתו ביום טוב, דהקא נמי מדובר כגון שציצא דרך
דופן, שאין חשש לריסוק איברים.
הגמרא מביאה ראייה נוספת לדינו של רב נחמן: תא שמע ראייה
מבריתא העוסקת בדין שחיטת בכור בעל מום ביום טוב. נחלקו
תנאים במסכת ביצה (טו) בבכור בהמה שבבין השמשות היה תם
ונולד בו מום ביום טוב. יש האוסר לשחטו, כיון שמוקצה היה בין
השמשות, שהרי לא היה ניתן לשחטו משום שהיה אז עדיין תם,
ואסור לשחטו מחמת אסור קדשים בחוץ, ככל בכור תם בזמן הזה
שאינו מוזב להקריבו. ויש המותר משום שכל שעה ושעה חושב
שיפול בו מום ואינו מקצהו מדעתו. ועל כך שנינו ברייתא, וישין
התנאים ומודים שאם נולד הוא ביום טוב ובלידתו היה מומם עמו,
שזהו המוכן הוא ואינו מוקצה, שלא נאסר שחיטתו מעולם,
שהרי במעי אמו היה מוכן לאכילה אגב אמו, שמוותר לשוחטה
שהיא בהמת חולין שבכור אינו קדוש עד שילד, והיה ניתן על
ידי שחיטת אמו, ובשעה שנולד שאז הוא זמן קדושתו, הרי מומם
עמו, וראוי לישחט ככל בכור בעל מום, לפיכך אינו מוקצה. ואם
נאמר שיש חשש ריסוק איברים ביום שנולד, יש לאסור שחיטתו
ביום טוב מחשש שהוא טריפה ואינו ראוי לאכילה, ומה שהותר
שחיטתו מוכח שאין בו חשש טריפה. וכן תיבא לדחות דרכי נמי
מדובר שציצא דרך דופן, ולכן אין חשש ריסוק איברים, אין זה יתכן
להעמיד כך את הברייתא, שהרי הברייתא מדברת בעגל שקדוש
בקדושת בכורה, ואם הוא יצא דרך דופן מי קדוש – האם קדוש
הוא, והא אמר רבי יוחנן, אף על פי שנחלקו תנאים באשה שילדה
דרך דופן, שחכמים למדו מכתוב (ויקרא יב ב) שאינו נחשב לולד
ואין לאמו דיני טומאה וטהרה של יולדת, ורבי שמעון סבר שיש
לדיני יולדת, מכל מקום מודה היה רבי שמעון בהמה שנולדה
דרך דופן לענין קדשים שאינו קדוש בקדושת הגוף ופטול להקריבה.
ואם כן על כרחנו שברייתא זו מדברת שנולד דרך פתח בית
הרחם, ובכל זאת התיירה לשחטו בו ביום, ומוכח כדברי רב נחמן
שאין ביציאת בית הרחם חשש משום ריסוק איברים.
דוחה הגמרא: הקא במאי עסקינן, שהפריים על גבי קרקע – שהתחזק
ותחב פרסותיו בקרקע כדי לעמוד, שעל ידי שיש בכוחו לעשות

מבאר הגמרא באלו צלעות אם נשברו נעשית בהמה טריפה: **אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן**, ואין שבר מטרף אלא **בצלעות גדולות שיש בהן מות**, אבל לא בצלעות הקטנות הסמוכות לזנב, שאם אין רוב צלעות שנשברו אלא בצירוף אלו הקטנות, כשירה.

עד עתה התבאר דין נשברו הצלעות הנשנה במשנתנו, עתה מבאר הגמרא גם דין נעקרו הצלעות: **אמר עולא**, **בן זכאי אמר**, כשהצלעות נעקרו לגמרי ממקום חיבורם בחוליות השדרה, נעשית בהמה טריפה אף אם נעקרו רק **ברוב צד אחד**, שלא נעקרו אלא שש צלעות בלבד. אך אם רק **נשתקרו** הצלעות, אין בהמה נעשית טריפה אלא **ברוב שני צדדין**, דהיינו שתי עשרה צלעות כמבואר לעיל. **רבי יוחנן אמר**, **בין נעקרו בין נשתקרו**, **ברוב שני צדדין**.

מבאר הגמרא הדין כשגם החוליה נעקרה כולה או מקצתה: **אמר רב**, **נעקרה צלע אחת וחוליה מחוברת אליה נעקרה עמה**, **טרפה**. מבררת הגמרא: **אמר ליה רב פהא** **ורב אפי תלמידיו לרב**, אם נעקרה **צלע מכאן** **ו-מצד אחד** וגם **הצלע מכאן** **ו-שכנגדה** בצד השני **והחוליה** ששניהן מחוברות בה **קיימת**, מהו הדין בזה. **אמר להו רב** בלשון תמיהה, **ניסבא קאמרינו** – הרי שאלתכם היא באופן שנחלקה הבהמה לשנים, שהרי נעקרו שתי צלעות זו כנגד זו, ואם כן אין בזה ספק כלל, שהרי לא רק שטריפה היא בכך אלא אף נבלה.

מקשה הגמרא: **והא רב נמי ניסבא קאמר** – והרי גם רב אמר דינו באופן שנחלקה הבהמה לשנים, שאף שדיבר כשלא נעקרה אלא צלע אחת, מכל מקום כיון שגם החוליה נעקרה, הרי הצלע שכנגד מחוברת אליה נשמטת ונופלת, ולדבריו, דינה שאף נבלה היא, ומדוע אמר רב בדינו שרק טריפה היא, ומה היתה שאלת רב כהנא ורב אסי שכתב שמעו ממנו לאסור. מתרצת הגמרא: **כי קאמר רב**, כשנעקרה רק הצלע **בלא החוליה**, והצלע שכנגד נשארת מחוברת בחוליה ואינה נשמטת. ואינה נבלה.

מקשה הגמרא: **והא רב צלע וחוליה קאמר** בדינו, ולא ניתן לומר שדינו אמור כשהחוליה קיימת. מתרצת הגמרא: אף שאמר רב צלע וחוליה, אין כוונתו שהחוליה כולה נעקרה שאז גם הצלע שכנגד נשמטת. אלא כוונתו שצלע וחצי חוליה בלבד נעקרה, והצלע שכנגד מחוברת יפה בחצי חוליה הקיימת.

מקשה הגמרא: **מכלל** – אם כן משמע **דרב פהא ורב אסי**, כשנעקרה צלע בלא חוליה **אמרי** **ו-שאלו לרב**, שהרי באופן שגם חלק מהחוליה נעקר כבר שמעו ממנו שאסור, ועל כרחך שלא שאלו אלא כשנעקרה הצלע לבד, שעל אופן כזה עדיין לא שמעו ממנו, ואם כן קשה, וכי האם על כך **אמר להו ניסבא קאמרינו** **ו-מדברים אתם שנחלקה הבהמה ואף נבלה היא**, **והאמר עולא**, **בן זכאי אמר**, נעקרו הצלעות, נעשית בהמה טריפה אף שנעקרו רק **ברוב צד אחד**, שהן שש צלעות, **נשתקרו** הצלעות, הרי היא טריפה כשנשברו **ברוב שני צדדין**, הרי שבפחות משש צלעות אף טריפה אינה, וכל שכן שבאחת מכאן ואחת מכאן בלבד שאינה נבלה.

מתרצת הגמרא: **אמר לך** – יש לומר שאין בדברי בן זכאי סתירה לדברי רב, משום דתתם **זה שלא כנגד זה** – שם בדברי בן זכאי שאמר שכשנעקרו הרי היא טריפה ברוב צד אחד, מדובר שנעקרו מכאן ומכאן באופן שלא היו זה כנגד זה, ולכן פחות משש אינה טריפה, אבל **האם** בדברי רב כהנא ורב אסי, שאלתם היתה על אופן שנעקרו שתי **זה כנגד זה**, ולכן אמר להם רב שאף נבלה היא.

מקשה הגמרא: **והאמר רבי יוחנן** שאף בנעקרו אינה טריפה אלא **ברוב שני צדדין**, והרי **ברוב שני צדדין** שהן שתי עשרה צלעות אף באופן שנעקרו בשתי צדדין, השש שבצד אחד לצד הצואר, והשש שבצד שכנגד הן לצד הזנב, בכל זאת **אי אפשר ללא קיימא** **חד מינייהו** – לא יתכן שלא יהיה זה באופן שלכל הפחות בחוליה האמצעית שתי צלעות שבה יעקרו **זה כנגד זה**, ואף על פי כן לא

נפל על גבי חול **הקב**, לא **תישנין** לריסוק איברים, שגרוריו מחליקים זה מזה ואינו נכבש ונשאר רק לעולם. אך אם נפל על גבי חול **הקב**, **תישנין** לריסוק איברים, משום שנחבט מאבנים גדולות שבו.

נפל על גבי **אבק דרכים**, **תישנין**, שגם הוא נכבש ונצמד יחד ומתקשה. נפל על גבי **תיבא וצביר בנא** – תבן של חיטים ושעורים הקשור בחבילה, **תישנין**, שמשום שהוא בחבילה קשה הוא. ואם לא **עביר בנא** – אינו קשור בחבילה, לא **תישנין**, שאז רק הוא. נפל על גבי **חיץ וכל דמיניהו** – חיטים וכל מיניהם הקשים כמותם, **תישנין** לריסוק איברים, שקשים הם. וכן על גבי **שערי וכל דמיניהו** – שעורים וכל מיניהם הקשים כמותם, אף בהם **תישנין**.

כל מיני קמניות, אין בהם חשש משום ריסוק אברים כשנפל עליהם עוף, כיון שמחליקים הקטניות זה מזה ואינם נכבשים יחד, ומשום כך העוף נשמת והולך ואינו נחבט, **לרב** **ו-חורין מן רופא** – מין קטניות הנקרא תלתן, מפני שנוכשים הם. **חיצי** **ו-אפונים** אין בו משום ריסוק אברים, משום שצורתם עגולה ואינם נכבשים יחד. **חפצי** **ו-חמצות** יש בו משום ריסוק אברים, מאחר שאין צורתם עגולה, לפיכך נכבשים יחד.

כללא דמילתא **ו-כלל הדבר**, כל מידי **דמשירי** – כל דבר המחליק זה מזה, אין בו משום ריסוק אברים, שנשמת והולך ואין העוף נחבט בו, וכל שלא **משירי** – שאינו מחליק יש בו משום ריסוק אברים שנכבש הוא.

הגמרא מבאר חילוקי הדינים בנפילת עוף על ידי מלכודת הנקראת 'דבוק' **דבוק** – מלכודת הנעשית על ידי מודף קטן המרוח בדבק חזק, ומניחים לידו אוכל לעופות וכששוכן עליו העוף נדבק בו, וכשפורח באויר המודף מפילו לארץ. נחלקו האמוראים האם יש בזה חשש נפילה, רב אשי **שרי** **ו-התיר**, **אמרי** **אמר**. מבאר הגמרא: **בחד נפא** – כשרק כנפו האחד של העוף נדבק, **דכולי עלמא** לא **פליגי** ומודים שניהם **דשרי**, משום שיכול לישא עצמו בכנף האחד שאינו דבוק, ואינו נופל לארץ ואינו נחבט, כי **פליגי בתרי גפי** – כששני כנפיו נדבקו, **מאן דאסר** **ואמימר** **אמר** **לך** **טעמו**, משום דתרי **ניקים** – האין ישא ויחזיק עצמו שלא יחבט בנפילה. **ומאן דשרי** **ורב אשי** **אמר** **לך** **טעמו**, משום שאפשר **דיניקום** **אעיקרי** **דפי** – יכול הוא לישא ולהחזיק עצמו בראש הכנפים שלא יחבט. **ואימא דאמרי** שמועה זו בלשון אחרת, **בתרי גפי** – כששני כנפיו נדבקו, **כולי עלמא** לא **פליגי** ומודים **דאסר**, שאינו יכול להקים ולהחזיק עצמו שלא יחבט בנפילה. כי **פליגי בחד נפא** – כשרק כנפו האחד נדבק, **מאן דשרי** **ורב אשי** **אמר** **לך** **טעמו**, משום דאפשר **דפרח בחד נפא** – שיכול לישא עצמו בכנף האחד שאינו דבוק ואינו נחבט. **ומאן דאסר** **ואמימר**, טעמו הוא, **ביון דהתא לא מצי פרח** – משום שבכנף הדבוק אינו יכול לישא עצמו, **התא נמי לא מצי פרח** – גם בהוא שאינו דבוק אינו יכול לישא עצמו, ונחבט מחמת הנפילה.

פוסקת הגמרא: **והילכתא בתרי גפי** – כשנדבקו שני כנפיו, **אסר**, **בחד נפא** – וכשנדבק כנף אחד בלבד, **שרי**.

שנינו במשנה: **נשתקרו רוב צלעותיה**. והוא אחד מ"ח הלקיות שנעשית בהמה טריפה בכך. הגמרא מבאר את האופנים השונים בזה: **תנו רבנן** **בברייתא**, **אלו הן** – כמה הם **רוב צלעות** שאם הן יושברו נעשית בכך הבהמה טריפה. מבאר הברייתא: הנה בבהמה ישנן עשרים ושתיים צלעות, אחת עשרה בימין ואחת עשרה בשמאל (וראה אירא), הרי שרוב צלעות הן שתיים עשרה, ולכן, כשנשברו שש צלעות **מכאן** – מצד אחד של הבהמה **ושש מכאן** – מצידה השני, והרי הן גם רוב מכל הצלעות וגם רוב של כל צד וצד, אז אפילו שלא נשברו רוב בכל צד אלא אחת **עשרה צלעות מכאן** **וצלע אחת מכאן**, הבהמה נעשית טריפה, שהרי בסך הכל נשברו שתיים עשרה שהם רוב מעשרים ושתיים צלעותיה.

מוסיפה הגמרא: **אמר זעיר**, ואינה טריפה אלא כשנשברו **מחצין** של צלעות **כלפי** **ו-לצד** **השדרה** ששם חיות הבהמה, אבל נשברו בחציין התחתון לצד החזה, כשירה.

חולין. פרק שלישי – אלו טרפות דף נב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רנג רש"י

חול חרק לא חיישין – דמישחוק ואינו נכשב לעולם. חול חנם – אבנים גדולות שבו מרסקין העוף כשנופל עליהם. אבק דרכים – גם הוא נכשב ונעשה קשה. תיבנא – *ואיטתירי'ם בלעז, תבן של חטים ושעורים. כונא – חבילה. חימי וכל דמינייהו – כגון שיפון שהוא קשה, חיישין אם נפל עליהם. כל מיני קמניות – לא חיישין, משום דמישחוקי מהדרי ואינם נכבשים יחד. רוביא – תלתן. חימצי –

חול חרק – לא חיישין. חול חנם – חיישין. אבק דרכים – חיישין. תיבנא ועביר כונא – חיישין. לא עביר כונא – לא חיישין. חימי וכל דמינייהו – חיישין. שעי וכל דמינייהו – חיישין. כל מיני קמניות – אין בהם משום ריפוקי אברים, לבר מן רוביא; חימצי – אין בו משום ריפוקי אברים, חפצי – יש בו משום ריפוקי אברים. כללא דמלתא: כל מדי דמשריק – אין בו משום ריפוקי אברים, לא משריק – יש בו משום ריפוקי אברים. רב אשי שרי, אמר אסור. בחד גפא – דכולי עלמא לא פליגי דשרי, כי פליגי – בתרי גפי, מאן דאסר אמר לך: היכי ניקום? ומאן דשרי אמר לך: אפשר ניקום. אעיקבי דגפי. ואיפא דאמרי: בתרי גפי – כולי עלמא לא פליגי דאסרי; כי פליגי בחד גפא, מאן דשרי אמר לך: אפשר דפרח בחד גפא, ומאן דאסר: פין דבהאי

קמניות אין בהן משום ריפוקי אברים כי – אית ספרים דגרסי בתר הכי. חמצי אין בהם משום ריפוקי אברים, חפצי יש בהם משום ריפוקי אברים. וכן לגרסת הקונטרס משמע דלא הוה בכלל קטניות. ויש לומר: דקטניות מיירי בדברים דקים, כמו ערשים ואורז ודוחן. והא רב נמי גיטרא קאמר – מעיקרא הויה אתי ליה דרב שפיר, דדלמא לא חשיב גיטרא. אבל כיון דחשיב הויה דרב כהנא נבלה משום גיטרא – ידידה נמי נבלה היא. *א הכי היינו דרב – לאו דרב ממש, דההיא דרב לאו גיטרא הוא, ודידה הוי גיטרא ונבלה. אלא כלומר, מרב הויה להו למפוט, דהא עדיפא מדרב. סברי מרת רתח – אבל אי בעו מיניה חזא, אפילו אי מכשר בתרתי – לא רתח במה שבאים להחמיר. ובסוף פרק שני דבוחים (ל) אין מתיישב כמו בכאן, גבי הא דבעי מיניה לרבי. כוית למחר בחוץ לרבי יהודה מאי.

נעקרה צלע טרפה – פירש בקונטרס: אפילו בלא אסיתא. ורבינו תם מפרש: עם האסיתא, דהא משמע לעיל צלע בלא חוליא

ליבא מאן דטריף עד דאיכא רוב צלעות, דפרך לרב כהנא ולרב אסי מעולא רב רבי זכאי ומרבי יוחנן.

אילמא

לא מצי פרח – כהאי נמי לא מצי פרח. והילכתא: בתרי גפי – אסור, בחד גפא – שרי. "נשתברו רוב צלעותיה". תנו רבנן, אלו הן רוב צלעות: שש מכאן ושש מכאן, או אחת עשרה מכאן ואחת עשרה. אמר ר' יוחנן: ומחציון כלפי שדרה. אמר ר' רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: ובצלעות גדולות שיש בהן מוח. אמר עולא, בן זבאי אמר: נעקרו – ברוב צד אחד, נשתברו – ברוב שני צדדין; רבי יוחנן אמר: בין נעקרו, בין נשתברו – ברוב שני צדדין. אמר רב: נעקרה צלע וחוליא עמה – מרפה. אמרי ליה רב כהנא ורב אסי לרב: נעקרה צלע מכאן וצלע מכאן, וחוליא קיימת, מהו? אמר להו: גיטרא קאמריה? והא רב נמי גיטרא קאמר? – כי קאמר רב – צלע בלא חוליא. – והא צלע וחוליא קאמרי – צלע וחצי חוליא. – מפלל דרב כהנא ורב אסי צלע בלא חוליא אמרי, ואמר להו: גיטרא קאמריה? והאמר עולא, בן זבאי אמר: נעקרו – ברוב צד אחד, נשתברו – ברוב שני צדדין! – אמר לך: התם – זה שלא פגגד זה, הכא – זה פגגד זה. – והאמר רבי יוחנן: ברוב שני צדדין, וברוב שני צדדין אי אפשר דלא קיימא חד מינייהו זה פגגד זה! – התם – בוכנא בלא אסיתא, הכא – בוכנא ואסיתא. – אי הכי, היינו דרב! – לא שמיע להו דרב, וליבעו מיניה דרב! – סברי: ליבעי מיניה חזא דפרש לן תרתי, דאי בעינו מיניה חזא, הניחא אי אמר לן מרפה – כל שכן תרתי, אי אמר לן כשרה – אפתי תרתי קא מיבעיא לן. – אי הכי, השתא נמי דקא בעי מיניה תרתי, הניחא אי אמר להו כשרה – כל שכן חזא, ואי אמר להו מרפה – אפתי חזא מיבעיא להו! – סברי, אם בן מיתתה קא רתח: חזא מרפה, תרתי מיבעיא? – והא קא אמרי ליה ולא רתח! – פין דקאמר להו: גיטרא קאמריה – היינו ריתחיה. אמר ר' רבה בר רב שילא אמר רב מתנא אמר שמואל: נעקרה צלע מעיקרה, וגולגולת שנחבסה בריפה, ובשר החופה את רוב הפרס ברובה – מרפה. נעקרה צלע מעיקרה – מרפה? ורמינהו: כמא

קאמר – בדיון נעקרה צלע וחוליא עמה – הוי צלע שכנגדו נשמט ונפלה, וקרי לה רב טרפה וחצי חוליא – והצלע שכנגדה מחוברת יפה בחצי חוליא קיימת. מפלל דרב כהנא ורב אסי – צלע מכאן וצלע מכאן וכל החוליא קיימת בעו מיניה. דאי צלע וקצת חוליא – הא שמעין ליה דאמר דאפילו בחדא מיטרפא, ואינהו בעו תרתי. אלא דאי צלע בלא חוליא קבעו מיניה. ואמר להו – אידו עליה: גיטרא קאמריה, דאפילו נבלה נמי הויה? בתמיה. ואמר עולא וכו' – אלמא רובו בעינן למיטרפא, וכל שכן דבחדא לא מקריא נבלה ולרבי יוחנן – דאמר: אף נעקרה לא מיטרפא עד דאיכא רוב שני צדדין, וכי מעיקרו שש מימין ושש משמאל, ואפילו אלו לצד הצואר ואלו לצד הבליה – אי אפשר דלא הוי אמצעות זה כנגד זה, ואפילו הכי בעיא רובא למיטרפא, וכל שכן דבחדא לא מקריא נבלה! ודבשלמא מעיקרא הוה חזקא דעתיך דרב צלע וכולא חוליא קאמר, ואינהו בעו מיניה צלע וקצת חוליא מכאן וכן מכאן, ואמצעותיה של חוליא קיימת. אבל השתא דאוקמת דרב צלע וחצי חוליא קאמר, ואינהו על כרחך צלע בלא חוליא קבעו ליה, וקאמר להו עליה: גיטרא קאמריה – קשיא לן הא דרבי יוחנן ומשני: התם רב כהנא ורב אסי. בוכנא ואסיתא – כלומר, צלע וקצת חוליא. ורבי יוחנן – צלע בלא חוליא. *אי הכי – דרב כהנא ורב אסי צלע וקצת חוליא אמרי – היינו דרב, הא שמעין ליה דבחדא נמי טריף, ומאי תיבעי להו בתרתי? אסיתא = חור שבחוליא שהצלע תחוב בו, היינו בחצי חוליא. וליבעו מיניה כרב בחדא – דהא חזא אכתי לא קאמר להו, ותרתי קבעו מיניה. סברי אם בן מיתתה קא רתח – ממחזורי דרב מצינן למפוט מאי דינא דחזא, דאי מהדר לן כשרה – כל שכן חזא, ואי מהדר לן טרפה, בלא ריתחא – פשטין מינה דבחדא סבירא ליה כשרה. דאי סבירא ליה בחדא נמי טרפה, למימר: השתא בתרתי טרפה, תרתי מיבעיא לכו? אבל אי בעינו מיניה חזא, אפילו סבירא ליה בתרתי כשרה – לא מהדר לן בריתחא, למימר: השתא בתרתי כשרה, דלא איכפת ליה אי תיסק אדעתך דבתרתי טרפה. והא – בעו מיניה בתרתי, וסבירא ליה דבחדא נמי טרפה, כדאמר רב לעיל: נעקרה צלע וחוליא עמה, ואוקימנא חצי חוליא, ואפילו הכי לא אהדר להו בריתחא, דנפשו מינה לעקרת חזא! כיון דקאמר להו גיטרא קאמריה – בתמיה – היינו ריתחיה, דהכי קאמר להו: הא לא איבעי לכו למיבעי, דנבלה נמי הויה, אלא בחדא טרפה. מעיקרה – אפילו בלא אסיתא. נחבסה – *מצינצירא, ולא נפוחתה.

כמא

חיישין, משום דמישחוקי מהדרי ואינם נכבשים יחד. רוביא – תלתן. חימצי – *צפישל"ש, מחליקין הן ואינן נכבשים. חיצי – *צצידר"ש, ואינן עגולין ולא מישחוקי. כל דמישחוקי – מחליקין זה מזה ואינן נכבשים יחד, והנופל עליהם נשמט והולך, ואין כאן חבט. דבוק – *גלדח"א בלעז, וטחין אותו בדרך קטן, והעוף שוכן עליו ומידבק בו, ופורח עם הדף ונופל לארץ. בחד גפא – שלא נדבק אלא בגף אחת ופורח בשניה. היכי ניקום – במה יחא יכול להקים ולישא את עצמו? והלכך, כשנופל נחבט בנפילה גמורה. אעיקבי דגפא – במקצת הוא נושא את עצמו בעקבי הגפיים. והוא ראש הכנף, מקום שחוטכין הכנף מן האוה. בתרי גפי אסור – אלא אם כן עמד והלך. כתוב בחלכות גדולות: כל היכא דבעי בדיקה, כגון נפולה ושבורה ודרוסה דמיתכשרי בבדיקה – הני מילי בדורות קמאי דהוו בקאי למיבדק, אבל אנן לא בקיאינן ולא סמכינן אנפשיין. ולי נראה דאין לו לרבי אלא מה שמצינו רואות, ומותר לסמוך עליו דכתיב (דברים יז): "ואל השופט אשר יהיה בימים ההם", אבל הוא יזהר יפה, ולהביא לפניו כל הטבחים וכל הבקיאין ברב, כי היכי דנימטייה שיבא מכשורא וסנהדרין וכו'. עשרים ושתיים צלעות גדולות שיש בהן מוח יש לה לכהנא, אחת עשרה מכאן ואחת עשרה מכאן, ורוב שלוחי הוי שתיים עשרה. הכי גרסינן: או אחת עשרה מכאן ואחת מכאן, ומחציון כלפי שדרה – ובעינן שיהו ששברות אותן שתיים עשרה צלעות מחציון כלפי שדרה, לפי ששם הייתה, ולא מחציה ולצד החוה. בר זבאי – לא ידענא מנו. נעקרו ברוב צד אחד – כיון שנקרו שש ממו, דהיינו רוב צד אחד – טרפה. אבל בנשתברו לא מיטרפא אלא בשתיים עשרה, דהיינו רוב שני צדדין. וחוליא עמה – ואפילו החוט קיים. אמרי ליה – בעו מיניה: נעקרה צלע מכאן וצלע מכאן וכל החוליא קיימת, מהו? גיטרא קאמריה – בתמיה, בהמה שנפסקה באמצעותה אתם שואלים? הא נבלה נמי היא, כדאמר בפרק קמא (חולין כא,א)! והא רב נמי גיטרא

קאמר – בדיון נעקרה צלע וחוליא עמה – הוי צלע שכנגדו נשמט ונפלה, וקרי לה רב טרפה וחצי חוליא – והצלע שכנגדה מחוברת יפה בחצי חוליא קיימת. מפלל דרב כהנא ורב אסי – צלע מכאן וצלע מכאן וכל החוליא קיימת בעו מיניה. דאי צלע וקצת חוליא – הא שמעין ליה דאמר דאפילו בחדא מיטרפא, ואינהו בעו תרתי. אלא דאי צלע בלא חוליא קבעו מיניה. ואמר להו – אידו עליה: גיטרא קאמריה, דאפילו נבלה נמי הויה? בתמיה. ואמר עולא וכו' – אלמא רובו בעינן למיטרפא, וכל שכן דבחדא לא מקריא נבלה ולרבי יוחנן – דאמר: אף נעקרה לא מיטרפא עד דאיכא רוב שני צדדין, וכי מעיקרו שש מימין ושש משמאל, ואפילו אלו לצד הצואר ואלו לצד הבליה – אי אפשר דלא הוי אמצעות זה כנגד זה, ואפילו הכי בעיא רובא למיטרפא, וכל שכן דבחדא לא מקריא נבלה! ודבשלמא מעיקרא הוה חזקא דעתיך דרב צלע וכולא חוליא קאמר, ואינהו בעו מיניה צלע וקצת חוליא מכאן וכן מכאן, ואמצעותיה של חוליא קיימת. אבל השתא דאוקמת דרב צלע וחצי חוליא קאמר, ואינהו על כרחך צלע בלא חוליא קבעו ליה, וקאמר להו עליה: גיטרא קאמריה – קשיא לן הא דרבי יוחנן ומשני: התם רב כהנא ורב אסי. בוכנא ואסיתא – כלומר, צלע וקצת חוליא. ורבי יוחנן – צלע בלא חוליא. *אי הכי – דרב כהנא ורב אסי צלע וקצת חוליא אמרי – היינו דרב, הא שמעין ליה דבחדא נמי טריף, ומאי תיבעי להו בתרתי? אסיתא = חור שבחוליא שהצלע תחוב בו, היינו בחצי חוליא. וליבעו מיניה כרב בחדא – דהא חזא אכתי לא קאמר להו, ותרתי קבעו מיניה. סברי אם בן מיתתה קא רתח – ממחזורי דרב מצינן למפוט מאי דינא דחזא, דאי מהדר לן כשרה – כל שכן חזא, ואי מהדר לן טרפה, בלא ריתחא – פשטין מינה דבחדא סבירא ליה כשרה. דאי סבירא ליה בחדא נמי טרפה, למימר: השתא בתרתי טרפה, תרתי מיבעיא לכו? אבל אי בעינו מיניה חזא, אפילו סבירא ליה בתרתי כשרה – לא מהדר לן בריתחא, למימר: השתא בתרתי כשרה, דלא איכפת ליה אי תיסק אדעתך דבתרתי טרפה. והא – בעו מיניה בתרתי, וסבירא ליה דבחדא נמי טרפה, כדאמר רב לעיל: נעקרה צלע וחוליא עמה, ואוקימנא חצי חוליא, ואפילו הכי לא אהדר להו בריתחא, דנפשו מינה לעקרת חזא! כיון דקאמר להו גיטרא קאמריה – בתמיה – היינו ריתחיה, דהכי קאמר להו: הא לא איבעי לכו למיבעי, דנבלה נמי הויה, אלא בחדא טרפה. מעיקרה – אפילו בלא אסיתא. נחבסה – *מצינצירא, ולא נפוחתה.

כמא

אילמא למעט חתול – כלומר, דוקא זאב דריס באימרי ברבי, ולא חתול. וכן
תימא קמשמע לן דזאב בגסה נמי דריס – כלומר, דלחכי נקט מן הזאב
ולמעלה – לאשמועין דכל מן הזאב ולמעלה שוה, דמה ארי בגסה אף זאב בגסה.
הבי גרסין: אמר רב חסדא דרסות חתול ונמיה בגדיים וטלאים – ולא גרסין נץ

במילתיה דרב חסדא. דאי גרס ליה, אם כן כי
פרץ ליה במרייתא – מנץ נמי פריך, וכן משני:
הוא דאמר ברבי – צריך לומר דקאי נמי
ברבי אנץ. ואילו מתניתין קתני נץ דיש לו
דרוסה, ומתניתין איירי בכל ענין, אף במקום
שאין מצילין וכן תימא. דמאי דמחלק ברבי
היניו בגדיים וטלאים, אבל בעופות לא, אם כן
מאי קא פריך מההיא תרגומא דהוה ברבי
כתנא? ואף על פי ששל כרדך אנו צריכין לחלק
משום דלא תקשה ברייתא אמנתיתין – היינו
משום דקסבר דבעופות קלי וזריה, ובגדיים
וטלאים לא קלי וזריה, אבל ברבי סובר
דמקום שיש לו מצילין – קלי בין בעופות בין
בגדיים וטלאים, אבל במקום שאין מצילין –
אין לו כלל ארס. ואי הוה גרסין נץ במילתא
דרב חסדא, אם כן אף נמי היינו צריכין
לומר כן. ועוד, לאיכא דאמר דמשני דברייא
בברבי היא, אם כן לרב חסדא יש דרוסה לנץ
בכל ענין, אף בגדיים וטלאים, ומאי איריא דחני
מתניתין עוף הדק? אפילו גדיים וטלאים נמי!
מכל מקום לרב חסדא קשיא – ואם תאמר:
ולישני ליה דברייא באימרי ברבי? יש
לומר: דרדומא דנץ קתני, דאף בגדיים וטלאים
אין לו דרוסה. ומיהו, לפירוש איכא דאמר,
דאוקי לברייא ברבי, ובאין לו מצילין לא הוי
חתול דומיא דנץ. ודרוסת הנץ בעופות בכל
ענין, ובגדיים וטלאים לא דריס בשום ענין.
ומתוך כך יתיישב אמאי לא מוקי ברייתא נמי
ללשנא קמא בברבי ובאין לחן מצילין, הא
במצילין יש לחן דרוסה. משום דרדומא דנץ
קתני, דאין לו דרוסה בכל ענין.

יש

כמה חסרון בשדרה? בית שמאי אומרים: שתי
חוליות, ובית הלל אומרים: חוליא אחת; ואמר רב
יהודה אמר שמואל: וכן למרפה! – הכא – צלע
בלא חוליא, התם – חוליא בלא צלע. – בשלמא
צלע בלא חוליא – משפחת לה, אלא חוליא בלא
צלע, היכי משפחת לה? – בישלתי פפלי. מתקיף לה
רב אשי: וכן תנייה גבי קולי בית שמאי וחומרי
בית הלל! אמר ליה רב: כי איחשל – לענין טומאה
איחשל, דהוה להו בית שמאי לחומרא. "וגלגולת
שנחבסה ברובה". בעי רבי ירמיה רוב גובהה או רוב
היקפה? תיקו. "ובשר החופה רוב הפרס ברובה".
בעי רב אשי: ברוב קרוע, או ברוב נטול? תפשוט
ליה מדתנן: פרס הפנימית שניקפה, או שנקרע רוב
החיצונה; ואמרי במערבא משמיה דרבי יוסי ברבי
חנינא: כל הפרס פולו – זו היא פרס הפנימי,
ואי זהו פרס החיצונה – בשר החופה את רוב
הפרס! – מיד הוא טעמא אלא לשמואל; הכי
אמר רבי יעקב בר נחמני אמר שמואל: מקום שאין
בו מילת. "ודרוסת הזאב". אמר רב יהודה אמר
רב: בכמה – מן הזאב ולמעלה, ובעופות –
מן הנץ ולמעלה. למעוטי מאי? אילמא למעוטי
חתול – תנינא: ודרוסת הזאב! וכי תימא: הא
קא משמע לן, דזאב בגסה נמי דריס – והא
תנן, רבי יהודה אומר: דרוסת הזאב – בדיקה,
ודרוסת ארי – בגסה! וכי תימא: רבי יהודה
לפרש דברי חכמים! – גברא אנברא קא רמי? איפשי? אימא: לעולם – למעוטי חתול;
מהו דתימא, אויחא דמלתא קתני, קא משמע לן. אמר רב עמרם אמר רב חסדא: דרוסת
חתול ונמיה – בגדיים וטלאים, דרוסת חולדה – בעופות. מיתבי: דרוסת חתול, נץ
ונמיה – עד שתינקב לחלל, אבל דרוסה לית להו! – ותספרא, נץ לא דריס? ותתנן:
ודרוסת הנץ! – הא לא קשיא: פאן – בעופות, פאן – בגדיים וטלאים. מפל מקום לרב
חסדא קשיא! – הוא דאמר כי האי תנא, דתניא, ברבי אומר: לא אמרו אין דרוסה אלא
במקום שאין מצילין, אבל במקום שיש מצילין – יש דרוסה. – ובמקום שאין מצילין אין
דרוסה? והא תרגומא דתנאי בי רב פהנא, דרש חתול בתרה ועל לאידרונא,
ואיתחיד דשא באפיה, ומחיה לרשא בסיחופיה, ואשתתפ עליה חמשה קורטי דמא! –
הצלת עצמה נמי פהצלת אחרים דמי ורפנן – ויתרא אית ליה, ולא קלי וזריה.
איבא דאמרי: הא מני? ברבי היא, דתניא, ברבי אומר: לא אמרו יש דרוסה אלא
במקום שיש מצילין, אבל במקום שאין מצילין – אין דרוסה. – ובמקום שאין מצילין
אין דרוסה? והא תרגומא דתנאי בי רב פהנא, דרש חתול בתרה ועל
לאידרונא, ואיתחיד דשא באפיה, ומחיה לרשא בסיחופיה, ואשתתפ עליה חמשה
קורטי דמא! – הצלת עצמה נמי פהצלת אחרים דמא. בעא מניה רב פהנא מרב:

יש

כמה חסרון בשדרה – ולא תטמא באהל בלא בשר. וכן לשרפה – דלביית הלל
מיטרפא בחדא חוליא. אלמא לשמואל עקירת חוליא הוא דטרפה, ולא עקירת
צלעו בשלתי בפלי – יש חוליות הרבה שאין שם צלעות. ולתנייה גבי קולי בית
שמאי – אי לענין טרפה נמי פליגי – ליתנייה בעריות, דקושיב התם כל קולי
בית שמאי וחומרי בית הלל, דהא לגבי
טרפה הוה בית שמאי לקולא! כי איחשל –
חסרון שדרה בבית המדרש. לענין –
טומאת אהל נשאלה לפנייהם בבמה
חסרונה, דהתם בית שמאי לחומרא. רוב
נובחה – מן הענינים ולמעלה. רוב היקפה
גדול מרוב גובהה. ברוב קרוע – וכל שכן
ברוב נטולה. או ברוב נטול – שניטל רובה,
אבל ברוב קרוע לא מטרפא. תפשוט –
דברוב קרוע קאמר, דהא "או שנקרע" תנן,
ומפרשין להאי רוב חיצונה דהיינו בשר
החופה. מיד הוא טעמא – הא דמביעאי
לן ברוב קרוע או ברוב נטול. אלא לשמואל
– דהא איהו אמרה להא שמעתא לעיל,
צלע שנקרע וכו'. ושמואל לא מפרש
למתניתין דאמרי במערבא, אלא: מקום
שאין בו מילת, דהיינו בכרס עצמה. ואזכור
מוסיף האי טרפות דבשר החופה אמנתיתין,
דגמרא גמירי ליה, ותנא דמתניתין מייית לה
"בוה הכלל". מן הזאב ולמעלה – הוי
דרוסה, זאב בכלל. אבל מזאב ולמטה אין
לו ארס חזק לחמית בהמה אלא עופות.
ובעופות – הנדרסין. מן הנץ ולמעלה –
יש לו כח לדרוס עוף חבירו. וכי תימא – אי
לאו דרב הוה אמינא לעולם חתול נמי הוה
דריסה בדקה, ומתניתין קא משמע לן דזאב
אפילו בגסה נמי דריס, ומשום דאיירי בגסה
נקט זאב. גברא אנברא קא רמי? – דרבי
אלעזר אורבא דרב סבר רבי יהודה פליגי,
ותנא קמא אפילו בגסה קאמר. ואציטריך
דרב לאשמועין דמן הזאב ולמטה אפילו
בדיקה נמי לא, דלא תימא: האי דקתני זאב
– משום גסה. אבל דקא – אפילו חתול
נמי. ואיבעית אימא לעולם – מתניתין נמי
ממעט חתול אפילו מדיק, זאב גופיה
דקתני – בדיקה קאמר כרבי בנימין, ואתא
רב לפרושי דדוקא נקט זאב במתניתין. מהו
דתימא – האי דנקט זאב משום דאורחיה
למידרס. ולעולם הוא הדין לחתול, קא
משמע לן רב. נמיה – חיה היא. יש
אומרים שהיא "מרטרינא" בלעז. גדיים
ופלאים – דקים שבדיקה. ומודה רב חסדא
באילים ורחלים במתניתין. עד שתניקב
לחלל – כקוץ בעלמא, ועד שניקבו הדקין.
ומדשוי להו כקוץ בנקובה. מכלל דארס
שלה אין מוקא אפילו לעופות, וכל שכן
לגדיים וטלאים. ברבי – שם חכם. לא
אמרו אין דרוסה – לחתול. אלא במקום
שאין מצילין – לעוף או לגדי מיד, דאינו
כועס כל כך, ולא אלים וזריה. אבל
במקום שיש לה מציל – הוא כועס, ויש לו
ארס חזק, וכשמכמה בצפורן משליך בה ארס.
ודרב חסדא – בשיש מצילין. בסחופיה –
**פלוט"א. חמשה קורטי דמא – ארס של

חמש אצבעות. הצלת עצמה – שהיא עצמה מצלת גופה ובורחת. ורפנן – דפליגי עליה דברבי, דאמרי: אפילו יש מצילין אין דרוסה בהאי זאב דמשתבח בדשא,
מפרקי לך. אית ליה וזריה ולא קלי – אינו שורף. איבא דאמרי – דרב חסדא אפילו במקום שאין מצילין קאמר דיש דרוסה. ומתניתין נקט זאב – משום אימרי
ברבי נקט. והא מתניתין דנקט עד שתניקב לחלל – ברבי היא, ובמקום שאין מצילין, ורבנן פליגי עליה. לא אמרו – יש דרוסה לחתול. אבל במקום שאין מצילין בו
– ורבנן סברי: אף במקום שאין מצילין יש דרוסה.

ו'בשר החופה את רוב הכרס ברובו' (לעיל ע"א), ולשיתו אין
לפשוט את הספק מהמשנה, משום שהוא מפרש באופן אחר את
דברי המשנה, שהרי (הבי אמר) [האמר] רבי יעקב בר נחמני אמר
שמואל (לעיל ב), שכונת המשנה 'כרס הפנימי שניקבה', היינו
הקיום בכרס שאין בו מילת – כעין צמר, שחלק מהכרס יש עליו
כעין צמר, שמגרדים אותו על ידי מים רותחים, וכונת המשנה
היא על אותו מקום שאין בו אותו צמר, שאם ניקב הרי היא
טריפה. ולשיתו, מה שאמרה המשנה 'או שנקרע רוב החיצונה',
אין הכוונה לבשר החופה את רוב הכרס, אלא הכוונה לשאר
הכרס, שאם נקרע רובו הרי היא טריפה. ואם כן התבאר שלדעת
שמואל דברי המשנה אינם שייכים לדבריו לעיל בענין 'בשר
החופה את רוב הכרס', ואין לפשוט משם את ספיקו של רב אשי.
בגמרא (לעיל מג) מבואר, ששמונה טריפות נאמרו למשה בסני,
ואחת מהן היא ה'דרוסה'. 'דרוסה' היינו חיה או עוף שנעצו את
ציפורנם בבהמה או בעוף, ועל ידי דריסה זו הם מטילים בהם ארס,
ומחמת דריסה זו סופם למות.
שנינו במשנה (לעיל מג): ודרוסת הונא טריפה. הגמרא מבארת את
דברי המשנה: אמר רב יהודה אמר רב, דין דרוסה בבהמה, הוא מן
הונא ולמעלה, שדווקא זאב והחיות שלמעלה הימנו יש להן ארס
חזק שממית בהמות אחרות, אבל החיות שלמטה מן הזאב, אין
בכח הארס שלהן להמית בהמה, אלא עופות. ודין דריסה בעופות,
הוא מן הנץ ולמעלה, שדווקא הנץ והעופות שלמעלה הימנו יש
בהם כח לדרוס עופות חבירים, אבל למטה מן הנץ, אין לו כח
לדרוס עוף חבירו.
הגמרא מבארת מה בא רב ללמדנו במה שאמר 'בבהמה מן הזאב
ולמעלה'. מבררת הגמרא: למעוטי מאי – מה בא רב למעט
בדבריו, אילימא למעוטי חתול, כלומר שאין לחתול דריסה
בבהמות כלל, הלא פשוט הדבר, ומה בא רב להשמיענו בזה,
שהרי תנינא במשנתנו (לעיל מג) ודרוסת הונא טריפה, ומהו משמע
שדווקא זאב דורס בהמה דקה, אבל חיה שלמטה הימנו אינה
דורסת. וכן תימא שאין ראייה מהמשנה, משום שיתכן לומר
שבאמת המשנה סוברת שיש לחתול דריסה בבהמה דקה, ואף על
פי ששנינו במשנה 'זאב', אין זה למעט חתול בדקה, אלא תא קא
משמע לן – הטעם שנקט התנא כן הוא כדי להשמיענו דאזא בנפשה
נמי דרס – שזאב דורס גם בהמה גסה, כגון שור, ואין כוונת התנא
למעט חתול בדקה. ולפיכך השמיענו רב שאכן אין לחתול דריסה
בבהמה כלל. והא תנן (שם) רבי יהודה אמר, דריסת הונא נחשבת
'דרוסה' דווקא בבהמה דקה, כגון בבשים ועיזים, ודרוסת ארי
נחשבת דריסה אף בבהמה גסה. ומבואר בדברי רבי יהודה שלזאב
יש דריסה דווקא בבהמה דקה, ולא בבהמה גסה, ואם כן לא יתכן
לומר שהתנא נקט 'זאב' להשמיענו שזאב דורס אף בהמה גסה.
וכי תימא שרבי יהודה מפליג – חולק על דברי תנא קמא, והיינו
שתנא קמא אכן סובר שזאב דורס אף בגסה, ורק לדעת רבי יהודה
זאב דורס דווקא בדקה. והאמר רבי בנימין בר יפת אמר רבי אלעאי,
לא בא רבי יהודה לחלוק על חכמים, אלא לפרש את דברי חכמים,
שמה שאמרו 'דרוסת הזאב', היינו דווקא בבהמה דקה. ואם כן
חזרת הקושיא למקומה, שמאחר ובדברי תנא קמא שנינו
'דרוסת הזאב', והתבאר שזהו דווקא בבהמה דקה, וממילא ודאי
שהתנא בא למעט שכל החיות שלמטה מהזאב אינן דורסות, ואם
כן מה בא רב להשמיענו במה שאמר 'בבהמה מן הזאב ולמעלה'.
הגמרא מבארת מה בא רב לחדש. מתרצת הגמרא: באמת בא רב
למעט חתול, שאין לו דריסה בבהמה. ואף שכבר שנינו במשנה
'דרוסת הזאב', אין זה למעט חתול, אלא לומר שזאב דורס אף
בהמה גסה, ואף שרבי יהודה אמר בפירוש שזאב דורס דווקא
בבהמה דקה, וביאר רבי בנימין בר יפת שרבי יהודה מפרש את
דברי תנא קמא, וכי נקרא אונא קא רמית – מקשה אתה מדברי
אמורא אחד על דברי האמורא השני, אלא אף על פי שרבי בנימין
בר יפת סובר שרבי יהודה מפרש את דברי תנא קמא, רב חולק
וסובר שרבי יהודה נחלק בזה על תנא קמא, והיינו שתנא קמא נקט

במה חסרון יחסר בשרה של המת שלא תטמא באהל, בית שמאי
אומרים, שתי חוליות, ובית הלל אומרים, חוליא אחת, ואמר רב
יהודה אמר שמואל, וכמו שנחלקו לענין אהל כן נחלקו לענין
מריפה, שלבית שמאי הסובר שתי חוליות שנחסרו נחשבות
חסרון, אינה טריפה אלא בחסרון שתי חוליות, ולבית הלל נעשית
הבהמה טריפה אף בחסרון חוליה אחת. הרי שלשמואל עקירת
חוליה היא המטריפה ולא עקירת הצלע כמו שאמר כאן. מתרצת
הגמרא: הלא אמר שמואל צלע בלא חוליא, אך הָתָם נעקרה
חוליא בלא צלע, ובשניהם אמר שמואל שטריפה.
שואלת הגמרא: בשלמא צלע שנעקרה בלא חוליא, אכן משפחת
לה – יש בנמצא אופן כזה, אלא חוליא שתעקר בלא צלע, היכי
משפחת לה, הלא כשנעקרת החוליה, הצלע שמוחברת בה גם היא
נשמטת ונופלת. משיבה הגמרא: בשלמא בפלי – תחת סוף
הכסלים, שיש שם הרבה חוליות ללא צלעות המחוברות להם.
ועל חוליות אלו אמר שמואל 'וכן לטריפה', שבעקירת אחת מהן
בלבד, טריפה לבית הלל.
מקשה הגמרא: מתקף לה רב אשעיאי, לדברי שמואל שאמר
שבית שמאי ובית הלל נחלקו גם לענין טריפה, ונמצא שבמחלוקת
זו בית שמאי הם המקילים שאין הבהמה נעשית טריפה אלא
כאשר יחסרו ממנה שתי חוליות, ובית הלל הם המחמירים
שנעשית הבהמה טריפה כאשר יחסר ממנה אך חוליה אחת, ואם
כן לתנייה – היה לו לתנא לשנות מחלוקת זו במסכת עדיות (פ"ד)
גבי קולי בית שמאי וחומרי בית הלל – עם שאר המחלוקות
שסידרם התנא שם שבית שמאי מקילים בהם ובית הלל מחמירים
בהם. מתרצת הגמרא: אמר ליה רב, כי איתשיל – כאשר נשאלה
השאלה בדין זה בבית המדרש, לענין מוקפה איתשיל – נשאלה,
שעמד השואל ושאל מה הדין בשדרה באהל המת כמה יחסר
ממנה ולא תטמא, הָתָם לָהּ בזה בית שמאי לחומרא, שכל שלא
נחסרו שתי חוליות עדיין מטמא באהל, ולכן לא מנה התנא
מחלוקת זו בין קולי בית שמאי אף שמוכן מזה גם קולא לבית
שמאי לענין טריפה.
הגמרא ממשיכה לבאר את דברי שמואל שנאמרו לעיל (ע"א):
ונגלוילת שנתקפה – נתרוצצה פרופה טריפה. פער רבי ירמיה, האם
כוונת שמואל אף לגולגולת שנחבסה ברוב גובהה – רוב המקום
שמן העינים ולמעלה עד גובה הראש וכול שכן אם נחבסה ברוב
היקפה. או שדווקא אם נחבסה ברוב היקפה, דהיינו רוב היקף כל
הראש, אזי היא טריפה. אולם אם נחבסה רק ברוב גובהה, אינה
טריפה. מסיקה הגמרא: תיקו – תעמוד שאלה זו בספק, שלא
נפשטה.
הגמרא ממשיכה לבאר את דברי שמואל: ובשר החופה את רוב
הכרס, שנפגם פרופה, טריפה. פער רב אשי, האם כוונת שמואל היא
אף ברוב קרוע – באופן שרוב אותו בשר נקרע, וכל שכן אם ניטל
לגמרי, או דווקא ברוב גטול – שרוב אותו בשר ניטל לגמרי, אבל
אם רק נקרע אינה טריפה.
הגמרא מביאה ראייה לפשוט את ספיקו של רב אשי. מקשה
הגמרא: תפשוט ליה – והלא אפשר לפשוט את הספק מידתנו (לעיל
מב). פָּרַם תְּפִינִיט' שניקבה כל שהוא, או שנקרע רוב הכרס
החיצונית, טריפה. ואמר רבי אבהו (חכמי ארץ ישראל) משמיה
דְּרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי הִינֵינָא לבאר את דברי המשנה כן, בל הפָּרַם כולו,
זו היא 'כרס הפנימי' האמורה במשנה, ובה נאמר הדין שאם ניקבה
כל שהוא הרי היא טריפה. ואי והו' פָּרַם 'החיצונית' המוזכרת
במשנה, זהו הפָּרַם החופה – (מכסה) את רוב הכרס. ולפי דברי רבי
יוסי ברבי חנינא. מבואר במשנה שאם נקרע רובו של הבשר
החופה את רוב הכרס, הרי היא טריפה. ואם כן קשה מדוע לא
פשוט רב אשי את ספיקו, שכונת שמואל היא שאם נקרע רובו של
הבשר החופה את רוב הכרס, הרי זו טריפה, אף על פי שלא ניטל
לגמרי.
הגמרא מבארת מדוע רב אשי לא פשוט כן. מתרצת הגמרא: מדי
הוא מְעַמָּא – והלא אין הספק אלא לשמואל, שהוא אמר דין זה

הגמרא: לא צריכא אלא באופן דדריס כשהוא חי, וקודם שהוציא
את ציפרניו מן הבהמה פסקה לדיה – חתכו את ידו. מהו דתימא
– שמא תאמר שכל הדורס פתוי דדריס שרי ויהירי – בשעה שהוא
נועץ את ציפרניו הוא משליך את הארס שלו, ואף כשחתכו את
ידו, יחשב הדבר לדריסה, קא משמע לן אביי, שפתוי דשליף שרי
ויהירי – בשעה שחולץ את ציפרניו מגב הבהמה, הוא משליך את
הארס. ולפיכך כשחתכו את ידו קודם ששליף את ציפרניו, שוב
אינו משליך את הארס, ואין זה דריסה.
הגמרא דנה מה הדין בספק דרוסה: אמר רבה בר רב הונא אמר
רב, ארי שנכנס לבין השוורים, ונמצא לאחר מכן צפורן תלושה,
תחובה בגבו של אחד מהן ו-מהשוורים, אין חוששין שפא ארי
דרסו. מבררת הגמרא: מאי טעמא. מבארת הגמרא: משום שאף
על פי שרוב האריות דורסין, ומיעוץ אין דורסין, מכל מקום מאחר
דבורר לנו שכל הדורס אין ציפרני נשמטת ממנו כלל בשעת
הדריסה, וזאת, הוואל וצפורן יושבת לו בגבו, לפיכך אין חוששים
שבאה מחמת דריסה, אלא אימר – יש לומר שמא השור כבול
נתחבך, והיתה הצפורן תחובה בכותל, ומשם היא באה לגב
השור.
מקשה הגמרא: אדרבה, אף על פי שרוב שוורים מתחבכין, ומיעוץ
אין מתחבכין, מכל מקום מאחר וכל המתחבך אין צפורן יושבת לו
בגבו, וזה הוואל וצפורן יושבת לו בגבו, אימר ארי דרוס, ונחשוש
לדריסה. מתרצת הגמרא: מאחר ואיכא למימר הכי – שלא נדרס,
אלא הצפורן באה לו מהחיכוך בכותל, ואיכא למימר הכי –
שהצפורן באה לו מחמת דריסה, ואין מילתא אחרייה – העמדה
הדבר על חוקתו הראשונה, שהשור לא היה דרוס, וממילא הנה
ליה ספק דריסה, ורב למעמיה, דאמר להלן אין חוששין לספק
דרוסה.
אביי מבאר כמה חילוקי דינים בענין ספק דרוסה: אמר אביי, לא
אמרן שאין חוששין לספק דרוסה, אמרן כשנמצאת צפורן בגב
השור, שבאופן זה יתכן שלא דרוס, מאחר וכל הדורס אין ציפרניו
נשמט. אבל אם לא נשמטה ציפרניו, אלא רק רואים את מקום
הכאת הצפורן בגבו של השור, חוששין, מאחר ורוב האריות
דורסים. וצפורן נמי – אף מה שהתבאר שאם נמצאת ציפורן בגבו
אין חוששים, לא אמרן אלא בצפורן לכה – שהיה בה דם, שבאופן
זה אין דרכה להישמט כלל בשעת דריסה, ואנו אומרים שבכותל
התחבך. אבל יבשה, חוששים שדרסו, והצפורן נשמטה מהארי
בשעת הדריסה, מכיון שציפרניו יבשה עקבה דמשמטא – עשויה
להישמט מהארי בשעת דריסה.
מוסיף אביי: וליה נמי שאין חוששים, לא אמרן אלא אם נמצאת
חדא – ציפורן אחת, שיש לתלות שבאה מן החיכוך בכותל, אבל
תרתי ותלת, חיישין, מכיון שאין מצוי כלל שיהיו שנים או שלש
ציפרני הארי תחובות בכותל, ולכן יש לחוש שמא הארי דרוס.
והוא ו-דיוקא באופן דקריא בדרא דסיחופיה – שהציפורניים
תחובות בגב השור באותו סדר שהן סדורות ביד הארי בשורת
אצבעותיו, אולם אם הן תחובות שלא בסדרן, תולים שמחמת
החיכוך בכותל, הגיעו לגב השור.
הגמרא דנה בענין ספק דרוסה: איתמר, רב אמר אין חוששין לספק
דרוסה. ושמואל אמר חוששין לספק דרוסה. מבארת הגמרא: דכילי
עלמא באופן שספק על ו-נכנס הארי לבין השוורים) ספק לא על,
אימא – יש לנו לומר שלא על – לא נכנס, וכולם מותרים. וכן באופן
שיש ספק אם נכנס בלבא, שאין דריסתו דריסה, ספק שניא
ו-חתול, אימא בלבא, ואין דריסתו דריסה. וכן אם על, ושתיק
ואיתוב מיניה – שתק וישב ביניהן, אימר שלמא שרי – עשה עמך
שלום, בדרך כמה חיות, שנעשות בנות תרבות, וגדלות עם בני
אדם ובהמות, ואין מזיקות להם. וכן אם הדורס קטע רישיה דחד
מיניה, אין לחוש לדריסה באחרות, משום שיש לנו לומר שבכך
נח מיריחיה ו-מכסו. וכן באופן שאיהו ו-הארי קא מעווא – נהם,
ואיהו ו-הבהמות קאמקדן – גועות, אין לחוש לדריסה, משום
שיש לומר שבעיותי קא מפעתי

יש דרוסה לחתול, כלומר האם דריסתו נחשבת 'דריסה', או אין
דרוסה לחתול. אמר רב, אף לחולדה הקטנה מחתול, יש דרוסה,
וכל שכן לחתול. עוד שאל: יש דרוסה לחולדה, או אין דרוסה
לחולדה. אמר רב, אף לחתול הגדול מחולדה, אין דרוסה. עוד
שאל: בין לחתול ובין לחולדה, יש לון דרוסה או אין לון דרוסה.
אמר ליה, לחתול יש דרוסה, ולחולדה אין דרוסה.
מבארת הגמרא: ולא קשיא, הא דאמר ליה אף לחולדה אין
וכל שכן לחתול, היינו בעופות. הא דאמר ליה אף לחתול אין
דרוסה וכל שכן לחולדה, היינו באימרי וברבי – בבכשים גדולים.
הא דאמר ליה לחתול יש דרוסה לחולדה אין דרוסה, היינו בגזרים
ומלאים, שלחתול יש דריסה בהם, ואילו לחולדה אין דריסה בהם.
שינו במשנה (לעיל מב) 'דרוסת הנץ בעוף הדק, ודרוסת הגס בעוף
הגס'. הגמרא מבארת את דין הדרוסה בשאר העופות הטמאים:
עני רב אשי, שאר העופות הטמאין, חוץ מהנץ והגס המבוארים
במשנה, יש להן דרוסה או אין להן דרוסה. אמר רב הלל לרב
אשי, בי היינו בי – כשהיינו בבית מדרשו של רב כהנא, אמר, שאר
עופות טמאין, יש להן דרוסה.
מקשה הגמרא: כיצד אמר רב כהנא שיש דריסה לשאר העופות
הטמאים, והאין תנן במשנה (לעיל מב) ודרוסת הנץ בעוף הדק
טריפה, ומשמע שדווקא לנץ יש דריסה בעוף הדק, אולם לשאר
העופות הטמאים אין דריסה אף בעוף הדק. מתרצת הגמרא: מה
שנקטה המשנה 'דרוסת הנץ', אין זה למעט שאר עופות, אלא
ללמדנו שיש חילוק בין הנץ לשאר העופות הטמאים, שדרוסת
הנץ היא אף בדרבנותיה – בעופות כמותה, ואינה – שאר העופות
הטמאים, אין להם דריסה אלא בדרבנותא מיניה – בעופות הקטנים
מהם, אולם בעופות הגדולים כמותם, אין להם דריסה, וכל שכן
בעופות הגדולים מהם.
אופן אחר: ואיכא דאמר, דרוסת הנץ היא אף בדרבני מיניה –
בעופות הגדולים הימנו, ואילו אינה, אין להם דריסה אלא
בדרבנותיה – בעופות כמותם. אולם בעופות הגדולים מהם, אין
להם דריסה.
הגמרא דנה האם יש דריסה לשועל: אמר רב כהנא משמיה דרב
שימי בר אשי, אין דרוסה לשועל, כלומר שועל שדרס אין דריסתו
מטריפה את הבהמה הנדרסת על ידו. מקשה הגמרא: איני – האם
כך הוא הדין, והא בי איתא רב דימי מארץ ישראל לבבל אמר,
מעשה דדרס שועל רחל בפרחין של בית היני ו-שם מקום, וקא
מעשה לפני חכמים, ואמרו יש דרוסה לשועל. מתרצת הגמרא:
אמר רב ספרא, תהא תהא הנה – המעשה שם היה בחתול ולא
בשועל, וחתול יש לו דריסה בבהמה דקה שבדקה, כמבואר
בגמרא לעיל.
הגמרא מביאה דעה נוספת בענין דרוסת שועל: איכא דאמר, אמר
רב כהנא משמיה דרב שימי בר אשי, יש דרוסה לשועל. מקשה
הגמרא: איני, והא בי איתא רב דימי אמר, מעשה דדרס שועל רחל
בפרחין של בית היני, וקא מעשה לפני חכמים ואמרו אין דרוסה
לשועל. מתרצת הגמרא: אמר רב ספרא תהא תהא בלב הנה – המעשה
שם היה בכלב ולא בשועל, ולכלב אין דריסה, כפי שיתבאר להלן.
רב יוסף מבאר את דין דרוסת הכלב: אמר רב יוסף, נקטינן –
מסורת בדינו מאבותינו, שאין דרוסה לכלב, מאחר ואין לו ארס.
הגמרא מבארת כמה דינים בענין דריסה: אמר אביי, נקטינן, אין
דרוסה אלא באופן שדרס ביד, לא צפורן ורגל דלא, משום שאין ארס
החיה אלא בידה. וכן אין דרוסה אלא באופן שדרס בצפורן,
לא צפורן שן דלא, משום שאין ארס החיה בשיניה, אלא בציפרניה,
מוסיף אביי: ואין דרוסה אלא כשרס מדעת, לא צפורן שלא מדעת,
כגון שנפל הדורס מן הגג על בהמה, אף על פי שנעץ את ציפרניו
בגב הבהמה, דלא, משום שבאופן זה אינו משליך ארס. וכן אין
דרוסה אלא כשרס מתיים, לא צפורן לאחר מיתה, כגון שמת הארי,
ולאחר מכן נפל על הבהמה ונעץ את ציפרניו בגבה, דלא. מקשה
הגמרא: אמר, השתא – עתה יש לתמוה, אם באופן שדרס שלא
מדעת, אמרת שלא נחשב זה לדריסה, דרס לאחר מיתה מיפיעא –
צריך להשמיענו, והלא קל וחומר שאין זה דריסה. מתרצת

חולין. פרק שלישי – אלו טרפות דף נג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רנז רש"י

יש דרוסה לחתול או לאו כר – הרב רבי יצחק ברבי מאיר מפרש, דכל הנך בעיות הוי בכמה זימנין. דפעם ראשונה היה עוסק בעופות, ושאלו אם יש דרוסה לחתול, והשיב לו רב אפילו לחתולה יש דרוסה. ושבו היה עוסק באימרי ברבבי, ושאלו אם יש דרוסה לחתולה אם לאו, והשיב לו: אפילו לחתול אין דרוסה. ושבו היה עוסק בגידיים

וטלאים, ושאלו חולדה וחתול יש להם דרוסה או לא, ואמר ליה: לחתול יש דרוסה ולה חולדה. וכן היה מפרש ההיא עובדא דשבת פרק "תולין" (קלאח), גבי כילה מהו? אמר לה: אף מטה אסורה. מטה מהו? אמר לה: אף כילה מותרת. כילה ומטה מהו? אמר לה: כילה אסורה ומטה מותרת. ולא קשיא כר. ועוד יש לומר, דכל הנך הוו בפעם אחת. בתחלה שאלו: יש דרוסה לחתול או לאו? אמר לה: אף כילה שאל סתם, יש דבר שאף לחולדה יש דרוסה. והדר בעי מיניה אם לחולדה יש דרוסה בכל מקום, ואמר לה: אף לחתול פעמים שאין דרוסה. והדר בעי מיניה: כיון דזה הוה פעמים יש דרוסה ופעמים שאין דרוסה, שוים הן או לאו? אמר לה: יש דבר דלחתול יש דרוסה ולחולדה אין דרוסה. ובבעני זה יש לפרש ההיא: דלשני שאר עופות טמאים יש לון דרוסה או אין לון דרוסה – הך דרוסה היינו דשדי ויהיה כי שלין. ואין זה כי יהיה דלקמן (טא), דכל עוף הדורס טמא, דהוי מסימני טומאה. ולא מבעיא ליה הכא אלא בעופות טמאין, אבל פשיטא דאין דרוסה לטחורים. ובא מעשה לפני חכמים ואמרו יש דרוסה – ואם תאמר: ולשני ליה דהכא רחל קטנה היתה, ורב כהנא איירי באימרי ברבבי? ויש לומר: דאם כן מאי איראי דנקט רב כהנא שועלי? אפילו חתול נמי.

ובא מעשה לפני חכמים ואמרו אין דרוסה – ואם תאמר: ולשני ליה דהכא רחל גדולה היתה, וכן משמע, מדלא נקט טלה ויש לומר: דאם כן, לא הוה רב דימי משעיעני שום חרדש בהאי מעשה, דאפילו לחתול אין דרוסה ברבבי. קא משמע לן דרבדין דשליף שדי ויהיה – יש שטועין לחתול לשחוט כשהנך שוכב על גבי העוף ולא הסיך רגליו עדין, דאבתי לא שלף ולא שדי ביה ויהיה. ואסור לעשות כן, כשהנך רודף אחרי הדין ולכודו מכוה כמה פעמים בגלגלי, ודריס ושליף כמה זימנין. רוב אריות דורסים – ואם תאמר: אפילו אם תמצא לומר דצפורן זה מחמת חיובך אתא, מכל מקום אפילו בשאר שוורים שאין בהם צפורן הדין לנו לחוש, כיון דרוב אריות שבין השוורים דורסין ובסמוך נמי דקאמר אביי: אבל מקום צפורן חיישין, למה לי מקום צפורן כלל? ואומר רבנו חם, דהכי פירוש: רוב אריות דורסין – כלומר, דאין לדורס, שון בריאם ודורסים. ומעוטן חולין ואין דורסים. ורוב אריות הדורסים, שהם בריאם, אין צפורן נשמת מן. והוה הואיל וצפורן יושבת לו על גבו, מסתמא האי ארי חולה הוא, ולא מחמת דרוסה בא צפורן זה לכאן, אלא כבולת נתחבק, והיה הארי שוכב אצל הכותל, ומחמת שנתחבק השור כבולת וברגלו של ארי – נשמטה ממנו הצפורן וישיבה לו על גבו. ופריך: אדרבה, אף על גב דרוב שוורים

אף לחולדה – שהיא קטנה הימנו יש דרוסה, וכל שכן לחתול. אף לחתול – שהוא גדול אין דרוסה, וכל שכן לחולדה. ולקמיה מתרצינן לה. באימרי ברבבי – בבמה דקה סבירא ליה אין דרוסה לחתול, בדאמר רב לעיל (חולין נבב): בבמה מן הזאב ולמעלה. בגידיים וטלאים – דקים מאד. שאר עופות טמאים

חיון מן הגס והנץ. והא אנו תנן ודרוסת הנין בעוף הדק – מכלל דשאר עופות אפילו בעוף הדק לאו בדרבבי מנייה – ואפילו הכי עוף הדק הוא. בית חני – שם מקום. ביד – שהכחו בידו. רגל – אחרונה. אבל שן לא – דאין ארס הדיה בשנייה. שלא מדעת – רבין דשלא מדעת נפל, כגון מן הגג על הבהמה, אף על פי שנתקעה צפרו בגבה – אין משליך בה ארס. לאחר מיתה – קא טלקא דעתן שמת הארי ואחר כך נפל על הבהמה. דריס מחיים – ולא הספיק לשלוק צפורנו ממנה עד שפסקו את ידו, ומיהא דקאמר – מיתת האבר שנחתך. דשליף – כשחולץ ומוציא צפרנו מגבה. ונמצאת צפורן – תלושה בגב. רוב אריות דורסין – כלומר, אף על פי שרוב אריות דורסין, וקים לן שכל הדורס אין לך אחד בהן שתשמש צפרנו. נתחבק – השור, וצפורן זו כבולת היתה. רב לשעמיה – לקמן. מקום צפורן – שלא נשמת ולא נמצא שם הצפורן, אלא מקומה ונכתה ניכרת בשור. לכה – שהיה בה דם. מבעיה דמשמטמטא – ושמא דרס. בדרא דסיחופיה – שעומדות בגב השור כסדר שון סדורות ביד הארי. אימר כלבא – והא אמרינן: אין דרוסה לכלב, דאין לו ארס. על – ארי בנייהו וישב שם. שלמא שוי – עשה שלום עמהם, כדרך כמה חיות שנעשית תרבות וגדלות עם בני אדם ובהמות ואין מוזיקן. נח ריתחיה – בהנך, ולא חיישין לדריסה באחריני. מעוא – נוהם. מקרקרין – גועות. דלשון צעקת ארי לחוד ולשון צעקת כל בהמה לחוד, כמו בלשון עבירת נוהם לארי, וגועה לשור, ועורג לאיל, וצלה לסוס וצפופו לעופות, וחרץ כלכל.

אדרי צריכא, דדריס ופסקיה לידיה; מהו דתיבא, בהדי דדריס שדי ויהיה, קא משמע לן: בהדי דשליף שדי ויהיה. אמר רבה בר רב הונא אמר רב: ארי שנגנב לבין השוורים, ונמצא צפורן בגבו של אחד מהן – אין חוששין שמה ארי דרסו. מאי טעמא? רוב אריות דורסין, ומיעוטן אין דורסין, וכל הדורס – אין צפרנו נשמטת; וזאת, הואיל וצפורן יושבת לו בגבו – אימר כבולת נתחבק. – אדרבה: רוב שוורים מתחבקין, ומיעוטן אין מתחבקין, וכל המתחבק – אין צפורן יושבת לו בגבו; וזה, הואיל וצפורן יושבת לו בגבו – אימר ארי דרסו! – איפא למימר הכי, ואיפא למימר הכי – אוקי מילתא אחזקיה, הוה ליה ספק דרוסה; ורב לשעמיה, דאמר: אין חוששין לספק דרוסה. אמר אביי: לא אמרן אלא צפורן, אבל מקום צפורן – חוששין; וצפורן נמי – לא אמרן אלא לחה, אבל יבשה – עברה דמשמטמטא; ולחה נמי, לא אמרן אלא חדא, אבל תרתי ותלת – חיישין, והוא דקיימא בדרא דסיחופיה. איתמר, רב אמר: אין חוששין לספק דרוסה, ושמואל אמר: חוששין לספק דרוסה. דבילי עלמא: ספק על, ספק לא על – אימא לא על; ספק כלבא ספק שונרא – אימא כלבא; על, שתיק ואיתוב בינייהו – אימר שלמא שוי; קמע רישיה דחד מינייהו – נח מרייתיה; איהו קא מעוא ואינהו קמקרקרין – פעותי קא מבעתי

אדרי מתחבקין, מכל מקום רוב שוורים אין מתחבקין במקום שרגל ארי מונחת שם, שתשב לו צפורן על גבו, ויש לתלות הצפורן בדרית הארי, ואף על גב דרוב הבריאם הדורסים אין צפורן נשמתו ומסיק, דאיכא למימר הכי והכי, ורב לשעמיה דלא חיישין לספק דרוסה, דאוקמינן אחזקתה קמייא בחזקת שלא נדרס. כל הדורס אין הצפורן נשמת – האי "כל" לאו דוקא, וכן "כל המתחבק" דבסמוך. אלא כלומר, רוב הדורסין, רוב המתחבק.

שרקפא — קן של עופות, "דרור קן לה" (תהלים פד) מתרגמין: שירקפא. ובקונטרס פירש: סל מלא עופות. **אתי** בהו ליד תקלה — הוא דאמר לקמן בפירקין (חולין נחא), גבי ביצי ספק טרפה: שיחלא קמא משהינן לה, אי הדרא טענה — שריא, ולא חיישין לתקלה ויש לומר: דהא אמר פרק קמא דפסחים (כב.) דתקלה עצמה תנאי היא. ועוד, התם אי סופה לטעון — ממדרת

אהרדי, **פי פליגי**, **דאיהו קא שתיק ואינהו קמקרקרין**,
מר סבר: מעשה קא עבדי בהו, ומר סבר: מחמת
בעותיה הוא דקא עבדין. אמר אמימר, הלכתא;
חוששין לספק דרוסה. אמר ליה רב אשי לאמימר:
האי דרב, מאי? אמר ליה: לא שמיע לי, כלומר,
לא סבירא לי. ואי בעית אימא: הדר ביה רב
לנבי דשמואל; דההוא שרקפא דספק דרוסות דאתא
לקמיה דרב, שדיניהו לקמיה דשמואל, חנקניהו
ושדניהו בנהרא; ואי סלקא דעתך לא הדר ביה,
לישניהו! — אלא מאי, הדר ביה? ליסרינהו! אלא,
אתריה דשמואל הוה. למה לי למיחנקניהו? לישיניהו
הכי בנהרא! — מפרחין וסלקין. — ולשיניהו שנים עשר
חודש! — אתי בהו ליד תקלה. — ולזבניהו לגוים!
— אתו לזבניהו לישראל. — וליחנקניהו ולישיניהו
לאשפה! — וליטעמיה, נישדיניהו לכלבים! אלא,
לפרסומי מלתא דאיסורא. ההוא בר אוזא דהוה
בי רב אשי, על לביגי קניא, נפק אתא פי מוסמם
קועיה דמא. אמר רב אשי, לא אמרין: ספק כלבא
ספק שניא — אימר כלבא? הכא נמי, ספק קניא
ספק שניא — אימר קניא מחיה. אמרי בני רבי
חייא: דרוסה שאמרו — צריכה בדיקה פנגד בני
מעיים. אמר רב יוסף, הא דבני רבי חייא כבר
פירשה שמואל, דאמר שמואל משום רבי חנינא בן
אנטיגוס: דרוסה שאמרו — צריכה בדיקה פנגד בני
מעיים. בעי אילפא: יש דרוסה לסימנים, או אין
דרוסה לסימנים? אמר רבי זירא: הא דבעי אילפא,
כבר פירשה רב חנן בר רבא, דאמר רב חנן בר
רבא אמר רב: דרוסה שאמרו — צריכה בדיקה פנגד
בית החלל כולו, ואפילו בסימניו. בעי אילפא: סימניו
שנדלדלו, בכמה? אמר רבי זירא: הא דבעי אילפא,
כבר פירשה רבא בר בר חנה, דאמר רבא בר בר
חנה אמר שמואל: סימנים שנדלדלו — ברובן. בעי
רב אמי: המסמס מהו? אמר רבי זירא: הא דבעי
רב אמי, כבר פירשה רב יהודה, דאמר רב יהודה
אמר רב: בדרוסה — עד שיאידים בשר פנגד בני
מעיים, נתמסמם הבשר — רואין אותו כאילו אינו.
הכי דמי נתמסמם? אמר רב הונא בריה דרב
יהושע: כל שהרופא גורדו ומעמידו על בשר חי.
אמר רב אשי: פי הוינן בי רב פהנא אייתו קמן
ההיא ריאה, דכי הוו מיתבי לה — יתבה שפיר, וכי
הוו מדלו לה — הוה תלחה ונפלה תילחי תילחי,
ומריפנא לה, מדרב הונא בריה דרב יהושע. רב נחמן אמר: בקוץ — עד שתינקב לחלל,
בדרוסה — משיאידים בשר פנגד בני מעיים. רב יבדי מתני הכי: בדרוסה — משיאידים בשר
פנגד בני מעיים, בסימנים — עד שיאידים סימנים עצמם. אמר רב פפי, בעי רב ביבי בר אבין:

אחרדי — דכשם שהם נבעתים ממנו כך הוא נבעת מהם, ואין לחוש. **שרקפא** — סל מלא עופות שנכנס הנץ ביניהם. **אתריה דשמואל** הוה — ולא אורח ארעא לאורוי קמיה באתריה דבר שחן בו. אבל אי הוה פליגי בה — לא היה משדר להו קמיה להפסיד ממנו ישראל, דכל מקום שיש נדנדו חטא — אין חולקין כבוד לרב, כך שמעתי. ולי נראה דהכי גרסינן: אלא אתריה דשמואל הוה. ומהבא לא תפשוט דהדר ביה רב, דלאו אורח ארעא למישרי באתריה מלתא דאיהו אסר. והכי אמרין בעירובין (צדא.) ורב אי סבירא ליה דאסור לימא ליה: אתריה דשמואל הוה. לישיניהו הכי — ישליכם לנהר כמות שהם. מפרחין וסלקין — וצדין אותן ציידים ומכרו לישראל. ולשיניהו שנים עשר חוש — בדין ספק טרפה, כדלקמן בפירקין (חולין נחא.) ליד תקלה — אידי דהוה בהו טובא לא מצי לאדחורי בהו, ואני למיכל חד מעיניה. **אתו** — גוים ודודי ומזבני לה לישראל. **לפרסומי מלתא** — וכי אול לנהרא אוזא מילתא טפי. וכלי שעופות דקים היו ומרובים היו — ואי יכול לבדוקן באתריהן בבדיקה, מפני הטורח, שמא טענה בלאתי מחזק. אי נמי, אידי דקליש וזהריה דנץ — לא מאדים בשר ולא מיכר. ודבר זה נראה לי. **מסמסם** — מלכולך. **דרוסה שאמרו** — כגון ספק דרוסת ארי, או שראהו שדרסה ואין מקום הדריסה ניכר מבחוץ. **צריכה לבדוק** — גבה וכריסה וצידיה וכל שכנגד בני מעיים, ואם האדים שם בשר *שנקטרודא — זהו הארס, וטרפה, שסופו לשרוף עד שניקוב את בני מעיים. ואם לא האדים בשר שם — אין צריך לבדוק במקום אחר, שאין דרוסה אלא כנגד בני מעיים, דלא מיטרפא במקום אחר. יש דרוסה לסימנין — אם דרסה כנגדם, מי הוי טרפה? מי אמרין: קשין חן אצל דרוסה וכשרה, או לא? כנגד בית החלל כולו — ולאפוקי עובי הזואר או הירכים. **סימנים שנדלדלו** — אידי דאמר רבי זירא בתוך תרתני דלעיל "כבר פירשה פלוני", קמסדר ואילו לכל חנן דאמר בהו רבי זירא הכי. נדלדלו — נעקרו במקומות הרבה. **המסמסם מהו** — כגון דרסה בירך שלא כנגד החלל, וראינו שניקב הבשר לאחר זמן, מהו? כנגד בני מעיים — אפילו בהאדימה. **נתמסמם הבשר** — במקום אחד. **רואין אותו כאילו אינו** — ואם יש בו טרפות בניטל כולו, כגון צומת הגידין — טרפה, דהאי נמי כנסול גזר גורדי — אם היה בא לרפאותו — גורדי ומשליכו עד הבשר החי. גורדי — בדלית. **תלחה** — מתפרקת, ונופלץ ממנה חתיכות חתיכות. **מרב הונא בריה דרב יהושע** — דאמר: כל שהרופא גורדי קרוי המסמסה וכאילו אינו, והוא לה ריאה שחסרה. בקיץ עד שתינקב לחלל — אבל הגיע לחלל — יש לחוש שמא ניקבו הדקין. ובבדיקה אי אפשר, מפני שאין נקב דק ניכר בתוך. **בסימנין** — דרסה בסימנין. עד שיאידים חן עצמן — אבל משום האדמת בשר שכנגדן לא מיטרפא, דרוב סימנין קשין חן, ואין ארס שולט בתוך. אבל כי האידמו חן עצמן, הרי נגלה ששלט בתוך.

אֶהְרֵדְי, שְׂכֵשֶׁם שֶׁהָן נִבְהָלוּ מִמֶּנּוּ, כִּי הוּא נִבְהַל מִזֶּה, וְאֵין לְחוּשׁ שְׂדֵרִס.

הַגְמָרָא מִבְּאֵרַת בְּאִיזָה אֹפֶן נִחְלָקוּ רַב וּשְׁמוּאֵל. מִבְּאֵרַת הַגְמָרָא: כִּי פְלִגִי – מִזֶּה שֶׁנִּחְלָק, בְּאֹפֶן דְּאִיהוּ וְהָאֵין קָא שְׁתִּיק, וְאִינְהוּ וְהַבְּמִנּוּת קִקְלְקִלְקִין – גּוּעוּת. מִר וְשְׁמוּאֵל קָבֵר שִׁישׁ לְחוּשׁ לְדִרְיָסָה, וְאֵינוּ אֹמְרִים שֶׁהָן גּוּעוּת מִשּׁוּם שֶׁמַּעֲשֶׂה דִרְיָסָה קָא עֲבִיד בְּהוּ – עֲשֵׂה בָהֶם. וְכִר וְרַב קָבֵר שֶׁאֵין לְחוּשׁ לְדִרְיָסָה, וּפְתִימַת בְּעִתּוּתָהּ הוּא דְקָא עֲבִיד – מַחֲמַת הַפְּחַד מִהָאֵרִי הֵן גּוּעוּת, וְלֹא דִרְס בְּזֵין.

הַגְמָרָא דִּנְה מִזֶּה הִחְלָכָה: אֲמַר אֲמִימֵר, הִלְכְתָּא חוֹשְׁשִׁין לְסַפֵּק דְּרִיּוֹקָה, כְּשִׁמוּאֵל. שׁוֹאֵלֶת הַגְמָרָא: אֲמַר לִיה רַב אֲשִׁי לְאֲמִימֵר, הֲאִי דְרַב מָא – מִזֶּה תֵּאֵמַר עַל דְּבָרֵי רַב הַסּוֹבֵר שֶׁאֵין לְחוּשׁ לְסַפֵּק דְּרוּסָה. מִשִּׁיבָה הַגְמָרָא: אֲמַר לִיה אֲמִימֵר, לֹא שְׁמִיעַ לִי אֶת דְּבָרֵי רַב, כְּלוּמָר לֹא כְּכִירָא לִי כְּמוּהוּ.

הַגְמָרָא מִבְּאֵרַת בְּאֹפֶן אַחֵר מְדוּעַ פֶּסֶק אֲמִימֵר כְּשִׁמוּאֵל: וְאִי עֲשִׂית אִימָא, הֲדֵר בִּיה רַב לְנִבִּי דְשְׁמוּאֵל – חֹזֵר בּו רַב וְהוּדָה לְשִׁמוּאֵל. וְיֵשׁ לְהוֹכִיחַ כֵּן מִמַּעֲשֵׂה שְׁהִיד, דְּהָהוּא שְׂרָקָא – סָל מִלָּא עוֹפוֹת, דְּסַפֵּק דְּרִיּוֹסוֹת מַחֲמַת שֶׁנִּכְנַס נֶץ בִּינִידָהּ, דְּהָתָא לְקִמְיָה דְרַב, וְרַב שְׂדִירְהוּ לְקִמְיָה דְשְׁמוּאֵל – שִׁלַּח אוֹתָם לְפָנֵי שְׁמוּאֵל שִׁיפְסוּק בְּדָבָר. וּשְׁמוּאֵל תִּקְיִנְהוּ – חֲנֹק אוֹתָם וְשִׁדְּנָהוּ בְּנִהְרָא – זֶרֶק לִנְהָר. מִבְּאֵרַת הַגְמָרָא אֵת הַהוֹכָחָה: וְאִי סִלְקָא דְעֵתָהּ שָׂרַב לֹא הֲדֵר בִּיה, וְעֵדִין הוּא סוֹבֵר שֶׁאֵין חוֹשֶׁשׁ לְסַפֵּק דְּרוּסָה, מְדוּעַ שִׁלַּח אוֹתָם לְפָנֵי שְׁמוּאֵל, לְשִׁירְיָנָהוּ – הִידָה לוֹ לְהִתִּיר אוֹתָם. וּמִכָּן שִׁלַּח הַתִּיר אוֹתָם, מוֹכַח שָׂרַב חֹזֵר בּו, וּמוּדָה הוּא שִׁישׁ לְחוּשׁ לְסַפֵּק דְּרוּסָה.

הַגְמָרָא דּוּחָה אֶת הָרֵאִיָּה. מַקְשָׁה הַגְמָרָא: אִלָּא מָא – מִזֶּה רְצוֹנָךְ לֹמַר, שָׂרַב הֲדֵר בִּיה, הֲלֹא אִף אִם חֹזֵר בּו קֵשָׁה מְדוּעַ שִׁלַּח אוֹתָם לְפָנֵי שְׁמוּאֵל, הִידָה לוֹ לְשִׁירְיָנָהוּ – לְאִסּוּר אוֹתָם. וּמִכָּן שִׁלַּח אִסּוּר אוֹתָם, מוֹכַח לְהִיפָךְ, שָׂרַב עֵדִין סוֹבֵר שֶׁאֵין חוֹשֶׁשׁ לְסַפֵּק דְּרוּסָה. וְהִטַּעַם שִׁלַּח הַתִּיר בְּעֶצְמוֹ אֶת הָעוֹפוֹת, אֵינוּ מִשּׁוּם שֶׁחֹזֵר בּו, אִלָּא מִשּׁוּם שֶׁאֲתֵרֵיהּ דְשְׁמוּאֵל הָיוּ – הַמַּעֲשֵׂה הִידָה בְּמִקּוֹמוֹ שֶׁל שְׁמוּאֵל, וְאֵין זֶה דֶּרֶךְ אֶרֶץ לְהִתִּיר בְּמִקּוֹמוֹ שֶׁל שְׁמוּאֵל דְּבַר שְׁהוּא עֲצָמוֹ אוּסֵר.

הַגְמָרָא מִבְּאֵרַת אֶת הַמַּעֲשֵׂה הַנּוֹכַח. הַתְּבָאֵר לְעִיל, שֶׁשְׁמוּאֵל חֲנֹק אֶת הָעוֹפוֹת וְזֶרֶק לִנְהָר. מַקְשָׁה הַגְמָרָא: לָמָּה לִי לְמִיחְנִיקְיָהוּ, לְשִׁירְיָנָהוּ וְכִי בְּנִהְרָא – הִידָה לוֹ לְזוֹרֵקִים כְּמוֹת שֶׁהֵם לִנְהָר. מִתְרַצַּת הַגְמָרָא: אִם הִידָה זֶרֶקִים כְּמוֹ שֶׁהֵם, הִיוּ מְסִרְתִּין וְסִלְקִין – פּוֹרְחִים וְעוֹלִים מִשָּׁם, וְיֵשׁ לְחוּשׁ שֶׁמָּא יִצְוֵדוּ אוֹתָם צִידִים, וְיִמְכְּרוּ אוֹתָם לְשִׁרְיָנָהוּ. מוֹסִיפָה הַגְמָרָא לְהַקְשׁוֹת: וְלִשְׁרִינְהוּ – הִידָה לוֹ לְהַשְׁתִּירָתָם שְׁנִים עָשָׂר חֹדֶשׁ, וְאִם הֵם מִמְשִׁיכִים לְחִיּוֹת לְאַחַר זְמַן זֶה, נִמְצָא שְׂאִינִם טְרִיפוֹת. מִתְרַצַּת הַגְמָרָא: שְׁמוּאֵל חָשַׁשׁ שֶׁמָּא אֲתִי בְּהוּ – יִבֹּאוּ בְּזֵין לְיָדִי תִּקְלָה, שֶׁמֵּאֲחֵר וְהִיוּ הִרְבֵּה עוֹפוֹת, אִי אִפְשָׁר לְהִזְהֵר, וְהִיוּ בָּאִים לְאִכּוֹל מֵהֶם. מוֹסִיפָה הַגְמָרָא לְהַקְשׁוֹת: וְלִשְׁרִינְהוּ – הִידָה לוֹ לְחֹרוֹת שִׁימְכְּרוּ אוֹתָם לְעוֹבְרֵי בּוֹבְכִים. מִתְרַצַּת הַגְמָרָא: שְׁמוּאֵל חָשַׁשׁ שֶׁמָּא אֲתוּ לְבִנְיָנָהוּ – יִבֹּאוּ הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבֵי לְמוֹכֵרִים לְיִשְׂרָאֵל. מוֹסִיפָה הַגְמָרָא לְהַקְשׁוֹת: וְלִשְׁרִינְהוּ וְלִשְׁרִינְהוּ – הִידָה לוֹ לְחֹנוֹקִים וְלְזוֹרֵקִים לְאִשְׁפָּה. חֹזֶרֶת הַגְמָרָא וּמַקְשָׁה עַל הַמַּקְשָׁן עֲצָמוֹ: וְלִשְׁרִינְהוּ – לְשִׁטְתָךְ שְׁהִידָה לוֹ לְזוֹרֵקִים לְאִשְׁפָּה, וְכִי מוֹבֵן הַדְּבַר, וְהֲלֹא עֵדִין קֵשָׁה נִשְׂרִינְהוּ לְכָלִּים. אִלָּא הִטַּעַם שֶׁזֶרֶק לִנְהָר, הוּא כְּדִי לְפָרְסוּמֵי מִלְתָּא דְאִיפּוּרָא – לְפָרְסָם אֶת הַדְּבַר שֶׁהֵם אִסּוּרִים, שֶׁכֹּאשֶׁר הוּא הוֹלֵךְ לִנְהָר לְזוֹרֵקִים, מִתְפָּרְסֵם הַדְּבַר.

הַגְמָרָא מְבִיאָה מַעֲשֵׂה בְּעֵינֵי סַפֵּק דְּרוּסָה: הָהוּא כִּר אֲוִיָּא דְהָהּ כִּי – שְׁהִידָה בְּבִיתוֹ שֶׁל רַב אֲשִׁי, עַל לְבִינֵי קִנְיָא – נִכְנַס לְבֵין הַקִּנִּים, נָפַק אֲתָא כִּי מְסַמְסֵם קוֹעִיָּה דְקָא – וְיִצָא מִשָּׁם וּבֹא כְּשִׁצּוֹאָרוֹ מִלּוֹכֶלֶךְ בְּדָם. אֲמַר רַב אֲשִׁי, וְכִי לֹא אֲמַרְיָן (לְעִיל ע"א) שֶׁכְּשִׁישׁ סַפֵּק אִם נִכְנַס בְּלִקָּא לְבֵין הַבְּהֵמוֹת, סַפֵּק אִם נִכְנַס שְׁוִירָא וְחִתּוּל, אֵין לְחוּשׁ לְדִרְיָסָה, מִכֵּין שְׁאִימֵר – יֵשׁ לָנוּ לֹמַר שֶׁכְּלָמָא נִכְנַס, וְאֵין לוֹ דִרְיָסָה וְכַמְּבֹאֵר בַּגְמָרָא (לְעִיל ע"א), הֲכָא נָמִי, מִכֵּין שְׁהִידָה בֵּין הַקִּנִּים, וְיֵשׁ סַפֵּק אִם הִמְכָּה מַחֲמַת קִנְיָא – הַקְנָה, סַפֵּק מַחֲמַת שְׁוִירָא, אֵין לְחוּשׁ

לְדִרְיָסָה, מִכֵּין שְׁאִימֵר קִנְיָא מְהִינָה – הַקְנָה הַכְּהוּ, וְלֹא דִרְסוּ חִתּוּל. הַגְמָרָא מִבְּאֵרַת כִּיצַד בּוֹדֵקִים דְּרוּסָה: אֲמַר רַבִּי חֵיָא, דְּרִיּוֹקָה שְׁאִמְרוּ חֲכָמִים שִׁישׁ לְחוּשׁ לָהּ, כְּגוֹן סַפֵּק דְּרוּסָת אֵרִי, אוֹ שְׂרָאוֹ שְׂדֵרָסָה, אֲבָל אֵין מִקּוֹם הִדְרִיסָה נִיכָר מִבְּחוּץ, צְרִיכָה בְּרִיקָה בְּגִנְדָּה בְּנֵי הַמַּעֲשִׂים, דְּהֵינּוּ בַּגְבָּהּ, בְּכִרְיָסָה, וּבְצַדִּידִים, וְכֹל הַמִּקּוֹם שֶׁנִּכְנַד בְּנֵי הַמַּעֲשִׂים. וְאִם הָאִדִּים הַבֶּשֶׂר, זֶהוּ הָאֵרֶס, וְהָרִי הִיא טְרִיפָה, מִשּׁוּם שֶׁסּוּפֹר שֶׁל הָאֵרֶס לְשִׁרְוֹף וּלְנִקּוֹב אֶת בְּנֵי הַמַּעֲשִׂים. אֲבָל אִם לֹא הָאִדִּים שֶׁם הַבֶּשֶׂר, אֵין צְרִיךְ לְבִדּוֹק עוֹד בְּמִקּוֹם אַחֵר, שֶׁאֵין הַבְּהֵמָה נַעֲשִׂית טְרִיפָה עַל יְדֵי דִרְיָסָה, אֲלֹא אִם כֵּן נִדְרָסָה כְּגַד בְּנֵי הַמַּעֲשִׂים, וְלֹא בְּמִקּוֹם אַחֵר. אֲמַר רַב יוֹסֵף, הָא דְבִנְיָ רַבִּי חֵיָא, כְּבֵר פִּירְשָׁה שְׁמוּאֵל, דְּאִמֵּר שְׁמוּאֵל מִשּׁוּם רַבִּי חֵינִיא בֶּן אֲנָשִׁינְגוֹס, דְּרִיּוֹקָה שְׁאִמְרוּ, צְרִיכָה בְּרִיקָה בְּגִנְדָּה בְּנֵי הַמַּעֲשִׂים.

הַגְמָרָא מְבִיאָה סַפֵּק הָאֵם יֵשׁ דִרְיָסָה בְּסִימָנִים: בְּעֵי אִלְפָא, הָאֵם יֵשׁ דִּין דְּרִיּוֹקָה לְסִימָנִים – בְּמִקְרָה שֶׁנִּדְרָסָה הַבְּהֵמָה כְּגַד הַסִּימָנִים וְהַקְנָה וְהוֹשֵׁט, אוֹ אֵין דְּרִיּוֹקָה לְסִימָנִים. דְּהֵינּוּ הָאֵם שְׂיִיבָת דִרְיָסָה בְּסִימָנִים, אוֹ שֶׁאֵינוּ אֹמְרִים שֶׁהַסִּימָנִים קִשִּׁים הֵם, וְאֵין דִרְיָסָה כְּגַדִּים גּוֹרֵמֶת לָהֶם לְהִשְׁרֵף מַחֲמַת הָאֵרֶס.

רַבִּי זִירָא פּוֹשֵׁט אֶת הַסַּפֵּק: אֲמַר רַבִּי יוֹרְאָה, הָא דְבִנְיָ אִלְפָא, כְּבֵר פִּירְשָׁה רַב חֲנָן בֶּר רַב רַבָּה, דְּאִמֵּר רַב חֲנָן בֶּר רַבָּה אֲמַר רַב, דְּרִיּוֹקָה שְׁאִמְרוּ, צְרִיכָה בְּרִיקָה בְּגִנְדָּה בֵּית הַחֲלָל בּוֹלוּ – כֹּל חֲלָל גּוֹף הַבְּהֵמָה, וְאִפְּלוּ בְּסִימָנֵי. וּמְדַבְּרִי רַב יֵשׁ לְפִשּׁוּט, שִׁישׁ דִרְיָסָה בְּסִימָנִים.

הַגְמָרָא דִּנְה בְּעֵינֵי סִימָנִים שֶׁנִּקְרְאוּ מִמִּקּוֹמָם: בְּעֵי אִלְפָא סִימָנֵין וְהַקְנָה וְהוֹשֵׁט) שְׁנִדְלָדְלוּ – יַעֲקוֹב מִמִּקּוֹם חִיבּוּרִם בּוּגוֹן, בְּמִקּוֹמוֹת הַרְבֵּה, בְּכִמְהָ יַעֲקוֹר וְתִיחֻשֵׁב הַבְּהֵמָה לְטְרִיפָה.

רַבִּי זִירָא פּוֹשֵׁט אֶת הַסַּפֵּק: אֲמַר רַבִּי יוֹרְאָה, הָא דְבִנְיָ אִלְפָא, כְּבֵר פִּירְשָׁה רַבָּה בֶּר בֶּר חֲנָה, דְּאִמֵּר רַבָּה בֶּר בֶּר חֲנָה אֲמַר שְׁמוּאֵל, סִימָנִים שְׁנִדְלָדְלוּ בְּרִיקָה, וְהִירְשָׁה.

הַגְמָרָא מְבִיאָה סַפֵּק בְּעֵינֵי בֶּשֶׂר שֶׁנִּקְרָא בְּהֵמָה: בְּעֵי רַב אֲמִי, תְּמַסְמַסְמָה – בְּהֵמָה שֶׁנִּדְרָסָה בִּירָךְ, שִׁלַּח כְּגַד הַחֲלָל וְשִׁבְּאֹפֶן זֶה אֵינָה טְרִיפָה מַחֲמַת הִדְרִיסָה, וְלֹאֲחַר מִכָּן נִרְכַּח הַבֶּשֶׂר בְּאוֹתוֹ מִקּוֹם, הָאֵם נִחְשָׁבָת הִיא טְרִיפָה מִשּׁוּם כֵּךְ, אוֹ לֹא.

רַבִּי זִירָא פּוֹשֵׁט אֶת הַסַּפֵּק: אֲמַר רַבִּי יוֹרְאָה, הָא דְבִנְיָ רַב אֲמִי, כְּבֵר פִּירְשָׁה רַב יְהוֹדָה, דְּאִמֵּר רַב יְהוֹדָה אֲמַר רַב, אֵין בְּהֵמָה נִטְרַפָת בְּרִיּוֹקָה, עַד שֶׁיֵּאֲדִים הַבֶּשֶׂר שֶׁנִּכְנַד בְּנֵי הַמַּעֲשִׂים, שְׁבֹאֲפוֹן זֶה מוֹכַח שֶׁנִּדְרָסָה, וְהָאֵרֶס הוּא זֶה שֶׁגֵּרַם לְבֶשֶׂר לְהָאִדִּים. וְאִם תְּמַסְמַסְמָם וְנִרְכַּב הַבֶּשֶׂר, רֹאשִׁין אוֹתוֹת אִפְּלוּ אֵינוֹ, וְאִם הִידָה זֶה בְּמִקּוֹם שֶׁאֵם נִיטֵל כּוֹלֵל הִרִי זֶה טְרִיפָה, כְּגוֹן צוֹמֵת הַגִּידִין, אִף בְּאֹפֶן שֶׁנִּתְמַסְמַס הִרִי זֶה טְרִיפָה, מִשּׁוּם שֶׁבֶשֶׂר שֶׁנִּקְרָא נִחְשָׁב כְּאִילוֹ נִיטֵל. הַגְמָרָא מִבְּאֵרַת מִדּוֹ 'נִתְמַסְמָם' הַבֶּשֶׂר. מִבְּרִית הַגְמָרָא: הִיכִי דְמִי 'נִתְמַסְמָם' הַבֶּשֶׂר. מִבְּאֵרַת הַגְמָרָא: אֲמַר רַב חֵינִיא בְּרִיה דְרַב יְהוֹשֻׁעַ, כָּל שְׁהוּרָפָא נִזְרָדוּ וְנִמְעִמְדוּ עַל בֶּשֶׂר חִי – כֹּל אוֹתוֹ הַבֶּשֶׂר שֶׁהוּרָפָא צְרִיךְ לְחַתְּכוֹ (עַד הַבֶּשֶׂר הַחַי) וְלַהֲשִׁיכּוֹ כְּדִי לְרַפּוֹתוֹ, הוּא בְּכָלל 'נִתְמַסְמָם', וְנִחְשָׁב כְּאִילוֹ אֵינוֹ.

הַגְמָרָא מְבִיאָה מַעֲשֵׂה בְּעֵינֵי 'נִתְמַסְמָם' הַבֶּשֶׂר: אֲמַר רַב אֲשִׁי, כִּי הָיוּ בִי – כֹּאשֶׁר הֵינּוּ בְּבִית מִדְּרָשׁוֹ שֶׁל רַב כְּהִנָּה, אֵייתוֹ קָמָן – הִבִּיאָה לְפָנֵינוּ תְּהִיא רִיָּאָה, דְּכִי הָיוּ (מִיתְבִּי) [מִיתְבִּי] לָהּ – שְׁכֹאשֶׁר הִיוּ מִנִּיחִים אוֹתָהּ וּמוֹשִׁיבִים אוֹתָהּ, תִּקְבָּה שְׂפִיר – הִיא הִיתָה יוֹשֵׁבֶת יָפָה, וְנִרְאִית שְׁלִימָה. וְכִי הָיוּ מְדָלוּ לָהּ – וְאִילוֹ כֹּאשֶׁר הִיוּ מְגַבִּיהִים אוֹתָהּ, הָיוּ (תִּלְתָּה) – הִיתָה מִתְפַּרְקָה, וְנִפְלָה תִּלְתָּה תִּלְתָּה – וְהִיוּ נוֹפְלִים מִמֶּנָּה חֲתִיכוֹת חֲתִיכוֹת). וְאִתְרַבְּנָא לָהּ – וּפְסַקְנוּ עֲלֶיהָ שְׁהִיא טְרִיפָה, וּלְמַדְנוּ כֵּן מִדְּרַב חֵינִיא בְּרִיה דְרַב יְהוֹשֻׁעַ, שְׁפִירָשׁ שֶׁכֵּל שְׁהוּרָפָא גּוֹרֵד הִרִי הוּא כְּאִילוֹ אֵינוֹ. וְאִף כֹּאן מֵאַחֵר וְנִתְמַסְמַסָה הִרִיָּאָה, הִרִי הִיא טְרִיפָה, כְּדִין רִיָּאָה שְׁחִסְרָה (וְשֶׁהַתְּבָאֵר דִּינָהּ בַּמִּשְׁנָה לְעִיל מ.ב.).

רַב נַחֲמָן מִבְּאֵר בָּאֵלּוּ אֹפְנִים הַבְּהֵמָה נִאֲסֵרֶת: רַב נַחֲמָן אֲמַר, בְּהֵמָה שֶׁנִּיקְבָה בְּקוֹץ, הִרִי הִיא כְּשִׁירָה, עַד שֶׁתִּיקְבָּה לְחֲלָל גּוֹפָה. אֲבָל אִם נִיקְבָה לְחֲלָל, יֵשׁ לְחוּשׁ שֶׁמָּא נִיקְבּוּ בְּנֵי הַמַּעֲשִׂים, וְהָרִי הִיא טְרִיפָה. וְאֵין לְהַכְשִׁירָה בְּבִידִיקָה, מִפְּנֵי שֶׁנִּיקְבַּת הַקּוֹץ דֵּק, וְאֵינוּ נִיכָר בְּבֵנֵי מַעֲשִׂים. וְכִדְרִיּוֹקָה, הִיא נִאֲסֵרֶת רַק מִשְׁאֵיִרִים הַבֶּשֶׂר בְּגִנְדָּה בְּנֵי

40 אחת. מתרצת הגמרא: קָבְרִי – חשבו בלבם שכאשר ישאלוהו על
41 שתי צלעות יתברר להם תמיד שתי הספקות, שאף אם ישיב להם
42 שבנעקרו שתי צלעות שטרפה היא, תלוי באיזה אופן ישיב להם
43 תשובתו זו, ומכך יהיה להם ללמוד כיצד הדין גם בנעקרה צלע
44 אחת. והיינו, שאם יענה להם בניחותא שבשנים טריפה, יתברר
45 מכך שבאחת כשרה היא, שהרי אם סובר שאף באחת טריפה, אִם
46 בִּן מִירְתָּה קָא רְתָה – בלשון כעס היה עונה לנו שטריפה, וכך
47 בלשון זו, הָדָא – הלא בצלע אחת שנעקרה מִרְפָּה, תִּרְתִּי מִיבְעִיָא
48 – האם בשנים שנעקרו יש מקום להסתפק, והיה עושה כן בכדי
49 שלא נטעה להקל בזה, אלא נבין שאף באחת טריפה. אבל
50 כשישאלוהו על צלע אחת שנעקרה לא יבינו מתשובתו מה דעתו
51 בשנים, משום שאף שיסבור שגם בשנים כשרה, ונמצא
52 ששאלוהו שאלה שאינה צריכה, בכל זאת לא יענה להם בלשון
53 כעס לומר שאין מקום לשאלה זו, מפני שרק כשיכולים על ידי
54 טעותם להקל, אז יענה להם בלשון כעס שלא יבואו לידי איסור,
55 אבל כשעל ידי טעותם יבואו להחמיר [שבשנים טריפה] לא
56 איכפת לו אם כך יסברו ולא יענה בלשון תמיהה להוציא
57 מטעותם, ולא ידעו דעתו בזה, ולכן שאלוהו דין שתי צלעות
58 שיתברר מתשובתו שתי הספקות.
59 מקשה הגמרא: וְהָא קָא אָמְרִי לִיה לשואלו על עקירת שתי צלעות,
60 והוא סובר שאף באחת טריפה כמו שאמר בדינו, וְאָף על פי כן לֹא
61 רְתָה, ואם כן לא התברר להם דבר בדין נעקרה צלע אחת.
62 מתרצת הגמרא: כִּיּוֹן דְקָאָמְרִי לִיה בלשון תמיהה, גִּיסְטָרָא
63 קָאָמְרִיתוּ, כלומר הלא הדין בשאלה זו ששאלתם הוא שאף נבלה
64 היא הבהמה ולא רק טריפה, הרי שבכך הִיּוֹנוּ רִיתְחִיָה – זו היא
65 גערותו, שהתכוין לומר להם בזה שבאופן שאלתכם בשתי צלעות
66 אין צריך לומר שטריפה היא, שהרי אף נבלה היא, ודין טריפה
67 בלבד הוא כשרק צלע אחת נעקרה. ואם כן אכן התברר להם
68 בתשובתו שני הספקות.
69 מביאה הגמרא שלש שמועות בטריות שאמר שמואל, ואחת מהן
70 בצלע שנעקרה בענין סוגייתנו: אָמְרִי רַבָּה בַר רַב שִׁילָא אָמְרִי רַב
71 מִתְנָא אָמְרִי שְמוּאֵל, נִעְקְרָה צֶלַע אחת מִעֵקְרָה – ממקום חיבורה
72 בחוליה, ואף שהחוליה עצמה קיימת לגמרי, וְעַם הַגּוֹלְלוֹתָ
73 שְׁנַחֲבָסָה – שהתרכבה ונמנעה על ידי מכה בְּרִיבָה, טריפה. וְכִשְׁרִי
74 הָעֵשׂוֹי כְּקֹרֹם עַב שְׁחֻפָּה אֶת רֹבֵב הַכְּרָם מתחתיו לצד הקרקע,
75 שנקרע בְּרִיבָה, מִרְפָּה.
76 הגמרא דנה בשמועה הראשונה: נִעְקְרָה צֶלַע מִעֵקְרָה, מִרְפָּה.
77 הגמרא הגמרא: וְרַבִּינָהוּ – הקשו עליו ממשנה, ששנינו (אהלות פ"ב
78 א')

1 הטרף אלא משום שנעקרו הרוב ולא משום שנעקרו שנים זו
2 כנגד זו, וקשה על רב שאמר שבאופן זה אף נבלה היא. מתרצת
3 הגמרא: הָתָם בדברי רבי יוחנן, מדובר שנעקרה בִּיבְנָא בְּלֹא אִסְיָתָא
4 – הצלע בלבד בלא החוליה כלל, ולכן אף זו כנגד זו כשרה, אבל
5 הָתָם בדברי רב כהנא ורב אסי, שאלתם היתה על אופן שנעקרו
6 בִּיבְנָא וְאִסְיָתָא – הצלע וגם מקצת החוליה וכן בצד שכנגד,
7 ואמצע החוליה קיים, ועל כך אמר להם רב שהיא נבלה. מקשה
8 הגמרא: אִי הָכִי ששאלת רב כהנא ורב אסי היתה כשהצלע
9 נעקרה אף עם מקצת החוליה, קשה, הלא הִיּוֹנוּ דָּרְב, שבאופן זה
10 אמר רב דינן שטריפה אף שרק צלע אחת נעקרה, וכל שכן
11 כששתי צלעות נעקרו ומה מקום לשאלתם. מתרצת הגמרא: לֹא
12 שְׁמִיעַ לְהוּ לרב כהנא ורב אסי דָּרְב – את דינן של רב, ולכן
13 שאלוהו.
14 שואלת הגמרא: אם אכן לא שמעו את דינן של רב, וְלִיבְעִי מִינִיה
15 בְּדָרְב – היה להם לשאלו קודם על עקירת צלע אחת בדינן של רב,
16 שהרי עדיין לא שמעו ממנו דין זה. מתרצת הגמרא: הֵטַעַם
17 ששאלוהו כיצד הדין בשנים שנעקרו, משום דְּכָבְרִי, לִיבְעִי מִינִיה
18 – חשבו בלבם, נשאל ממנו הָדָא – שאלה אחת, דְּפָרִישׁ לָן תִּרְתִּי –
19 ועל ידי כך יתפרש ויתברר לנו תשובה על שתי השאלות, גם על
20 שתי צלעות ששאלוהו, וגם על צלע אחת שלא שאלוהו, וכך
21 עדיף ממה שישאלוהו על צלע אחת שאז יתכן שלא יתברר
22 בתשובתו אלא מה שנשאל, ויצטרכו לחזור ולשאלו שאלה
23 נוספת. ומפרשת הגמרא כיצד רק בתשובה על שאלה זו ודאי
24 שיתבררו שתי הספקות, דִּיאִי גְעִינָן מִינִיה הָדָא – שאם נשאל ממנו
25 כיצד הדין בנעקרה צלע אחת, הִנֵּיחָא אִי אָמְרִי לָן בתשובתו
26 שבנעקרה אחת מִרְפָּה, אכן יתברר מכך גם דין נעקרו שתי צלעות,
27 שהרי אם באחת שנעקרה טריפה, כָּל שָׁכֵן תִּרְתִּי – [בשנים]. אבל
28 אִי אָמְרִי לָן על שאלתנו בצלע אחת שְׁשָׁרָה, אָכְפִי תִרְתִּי קָא
29 מִיבְעִיָא לָן – עדיין דין עקירת שתי צלעות, שיותר חמור, ישאר לנו
30 הספק, ולכן לא שאלוהו על צלע אחת שנעקרה.
31 מקשה הגמרא: אִי הָכִי – ששאלוהו כך כדי לברר שתי ספקות,
32 הִשְׁתָּא נָמִי דְקָא גְעִי מִינִיה תִּרְתִּי – גם עתה ששאלוהו על שתי
33 צלעות, עדיין יתכן שלא יתבררו שתי הספקות, משום דְּהִנֵּיחָא אִי
34 אָמְרִי לָנוּ על שאלתם שבשנים שנעקרו מִרְפָּה, אכן יתברר מכך
35 גם דין צלע אחת, שהרי אם בשנים שנעקרו כשרה כָּל שָׁכֵן
36 בנעקרה רק הָדָא שכשרה. וְאִי אָמְרִי לָנוּ – אך אם ישיב להם
37 בשנים מִרְפָּה, אָכְפִי הָדָא – עדיין דין עקירת צלע אחת מִיבְעִיָא
38 לָנוּ – ישאר בספקתם, שהרי הוא קל יותר מאשר נעקרו שתי
39 צלעות. ואם כן עדיין קשה מדוע לא שאלוהו בראשונה על צלע

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה טבת, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

...בנוגע לשאלתו אודות העתקתו... הנה לפלא על אנ"ש שי אשר בהיותם במדינתם לפנים,
שכל ענין של תורה ומצוה הי' קשור במס"נ וסכנות בפועל, ר"ל, בכ"ז לא נסוגו אחור ואדרבה עוד הלכו
לפנים במרץ המתאים, ועתה כשבאו למקום אשר אין כל העלמות וכו' ובמדה ידועה י"ל שאדרבה
עוד דורשים ומשבחים בעד עבודה בתורה ומצוה (אף שעדיין לא מסייעים כדבעי) הרי כאו"א מחפש
לעצמו במרץ הכי גדול מצב שיוכל להיות יושב תחת גפנו הפרטי ותאנתו הפרטית מבלי להתחשב עם
כל העניינים...

בברכת הצלחה בעבודתו בקדש.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

1 **נז.** וְלֹא אָסְרוּ אֶלָּא לְשַׁמֵּחַם בְּשַׁבָּת ^[רמח] אֲבָל אִם הָיוּ שְׂמוּחִים מֵעֶרֶב שַׁבָּת אֵינוּ חַיִּב לְסַלֵּק בְּשַׁבָּת ^[רמס] מִפְּנֵי
2 מְרִאִית הָעֵין ^[ר] אֲבָל לְשַׁמֵּחַ בְּשַׁבָּת אָסְרוּ בְּכָל עֵינָן ^[רנא] אֲפִלּוּ לֹא נִשְׂרוּ בְּמִים ^[רנב] אֶלָּא מִן הַזֵּיעָה ^[רנג]

חלק ב, הלכות שבת סימן שא, האיך יהא הילוכו בשבת ובאיזה מקומות לא ילך
ובאיזה כלים או חפצים ילך ובאיזה לא ילך ואם נשרו כליו, סעיף נו

ביאורי הלכה

עליו לסלקן ⁴⁶¹, ואפילו לכתחילה יכול לתלות כביסה
רטובה בערב שבת שתתייבש בשבת.
רנא] בכל ענין - אם עבר ושטח בשבת, או אפילו שטח
בשוגג ⁴⁶² - יש לסלקן בשבת ⁴⁶³.
רנב] נשרו במים - בגדים שאין בהם חשש מראית עין,
או משום שאין בהם משום איסור כיבוס (כגון בגד
העשוי כולו מחומר פלאסטי או מסיבים סינתטיים ללא
תערובת סיבים טבעיים) ⁴⁶⁴, או שאין דרך לכבסם (כגון

רמח] לשמחם בשבת - בגדים שהיו שטוחים על מתקן
תליה בתוך הבית בערב-שבת, אין להוציאם בשבת
מחוץ לבית, אבל מותר להוויזם בתוך הבית או מחוץ
לבית (אם היו שם כבר מערב שבת) ⁴⁵⁹.
רמט] לסלקן בשבת - אפילו הבגדים עדיין רטובים,
אבל בגדים יבשים מותר לכתחילה לשוטחן בשבת ⁴⁶⁰.
רנ] מראית העין - משמע שגם כשהיו שטוחים מערב
שבת קיים מעט חשש מראית העין, אלא שלא החמירו

ציונים והוספות

האיסור והגזירה שגזרו חז"ל, האם רק על עצם פעולת
השטיחה הוא שגזרו חז"ל משום מראית עין, או דגם מה
שמונח שם אח"כ גם הוי בכלל האיסור, ונפק"מ כששטח
בשבת באיסור האם צריך לסלק, או שכבר עשה האיסור ע"י
עצם פעולת השטיחה ולא יתקן כלום במה שיריד הבגדים.
הנה מצאתי בסה"ק בן איש חי שנה שניה פ' יוחי אות א'
שהעיר בזה ... ומבואר מדבריו הקדושים דהאיסור הוא עצם
פעולת השטיחה ולא מה שמונח שם, ומה"ט כשכבר עשה
האיסור ושטח א"צ להסירו שלא יתקן כלום ע"י כך,
והראיה לזה הוא ממה שנפסק כאן בשו"ע דאם שטח מע"ש
שאינו צריך להסירו.
אולם לפענ"ד נראה דהשו"ע הרב חולק ע"ז... דמדקדוק
לשונו הקדוש שכ' "דהרואה אותם שטוחים לנגב" וכו'
נראה דגזירת ואיסור חז"ל היתה לא רק על עצם השטיחה
אלא גם על המראית עין שיש במה שמונחים הבגדים שם.
וצריכים לבאר לפי"ז למה אם היו שטוחים מע"ש אינו חייב
לסלקם וכו"ל. אולם כנראה משום דבכה"ג כשמונחים
מע"ש ואינו עושה בשבת שום מעשה לא גזרו חז"ל, דרק
כשיש מעשה שטיחה גזרו חז"ל על עצם פעולת השטיחה
וגם על מה שמונחים שם הבגדים אחרי פעולת השטיחה.
ולפי"ז נ"ל דלדעת השו"ע הרב הנ"ל כששטח בשבת
שמתקן במה שמסלק את האיסור, ומה שמונחים שם בגדים
בשבת באיסור צריך להסיר ולסלק הבגדים, (דע"י שמונחים
שם הבגדים יבואו לחשדו שכבסן בשבת) כנ"ל בס"ד. ע"כ.
וראה שם שדן בנתינת אטבים (מקלות כביסה) בשבת על
בגדים שהיו שטוחים מלפני השבת, ואף שאין בזה משום
איסור שטיחה בשבת, יש לחוש משום טלטול מוקצה
וזילותא דשבת, וכן שאף בבגדים רטובים ביותר שיש לחוש
משום מוקצה, מכל"מקום יש לסלקן אם הונחו בשבת,
ויתבאר בס"י שח סעיף מז.
464) שש"כ פט"ו אות לח.

459) בשולחן שלמה ס"ק מ הסתפק אם מותר להוויז את
החבל שעליו הכביסה ע"י הגלגלים כדי שיהיה כנגד
השמש, כיון שלמעשה אינו תולה אותם עכשיו, וגם מקלות
הכביסה אינן אלא כלי שמלאכתו לאיסור,
ולמעשה, אף שבהוצאה מתוך הבית אל מחוץ לבית יש
לחוש למראית העין שהרואה יאמר שבשבת כבסן, במקום
ספק כמו בתוך רשות הרבים או רשות היחיד - אין להחמיר.
460) משמעות שו"ע"ר שהחשש הוא מהרואה הבגדים
השטוחים, ולא מהרואה אותו שוטח, כדלהלן.
461) אמנם במשנ"ב ס"ק קסד (ע"פ הלבוש) פירש שבכלים
השטוחים מערב שבת - אין כל כך חשש מראית העין
שיאמרו שכבסן בשבת, אבל לשו"ע"ר משמע שעדיין יש
לחוש למי שלא ראה שהיו שטוחים, אלא שלא הטריחוהו
עד כדי כך, וראה להלן שיש שכתבו שהחשש הוא שיראו
אותו בשעת השטיחה עצמה בלבד.
462) אלא שאם שטחן בשוגג ולא סילקן והתייבשו - מותר
ליהנות מהם בשבת עצמה, אך אם שטחן במזיד לא ינהג
מהם עד מוצאי שבת.
(בשו"ת רב פעלים (ח"ג סט"ז) הסתפק אם שטח בשבת
במזיד ונתייבשו אי שרי ללבשם באותה שבת כיון דאין
האיסור אלא משום מראית עין, או כיון דעבר על דברי
חכמים שאסרו משום מראית עין נאסרו אותה שבת עליו,
והסיק מסברא דלא שנא.
ובשו"ת מגדנות אליהו (ח"ב סל"א) תמה עליו מהיכן
המקור לחלק בין איסור מראית העין שלכן נאסר בשבת
עצמה בלבד, לבין שאר איסורי דרבנן שנאסר עולמית.
ולכאורה סברת שו"ת רב פעלים היא שכיון שהבגד יתייבש
בכל אופן עד שבת הבאה, אין סברא לאוסרו כלל לכל
השבתות. ומכל"מקום אם היה בשוגג לא אוסרים ללבשו
בשבת כיון שהוא איסור דרבנן.
463) שו"ת מגדנות אליהו (ח"ב סל"א): יש לבאר מה

ביאורי הלכה

לאחר הטבילה בשבת קודש, במקום שניכר שזה השימוש שנעשה בה⁴⁶⁸.
[רנ] מן הזיעה - משמע שאיסור השטיחה אפילו בבגדים שנרטבו במעט מים⁴⁶⁹.

מעיל גשם⁴⁶⁵, או שניכר בהם שלא לשם ייבוש לאחר כביסה תולים אותם - (כגון מגבות מטבח) - מותר לשוטחן בשבת⁴⁶⁶, בשינוי מדרכו בחול⁴⁶⁷, ויש שהקילו על-פיוזה בשטיחת המגבת שהתנגבו בה

צינונים והוספות

קצת, כגון לשטחם על המעקה או ע"ג עצים ואבנים.
(468) בשו"ת דברי יציב או"ח סי' קמג שהקל בשטיחת המגבת לאחר הטבילה בבוקר ש"ק מחמת ג' סיבות, א. מים מועטים אסורים מדרבנן, ב. האיסור הוא בשעת השטיחה ואז ניכר לרואים ששערוותיו וכו' רטובים. ג. דברי ה"חיי אדם" אדם שהובאו לעיל מה"קצות השולחן". ואף ששני הסיבות הראשונות שכתב להקל אינן מתאימות לשו"ע שחייב גם על מים מועטים (כדמשמע בסוף הסעיף, וראה סי' שב ס"כ), וכן שהאיסור אינו בשעת השטיחה (כדלעיל). ומכל-מקום ליד המקווה וכיו"ב שניכר ממש שהוא מחמת הטבילה, אפשר להקל, והרוצה להחמיר יניחנה מקופלת מעט.
(469) עוד משמע שאיסור השטיחה אפילו נשרו במשקין שאינם מלבנים (ראה לעיל על סעיף נו).

(465) שש"כ פט"ו הערה כזו, וכתב שדווקא במעיל גשם שכולם יודעים שנרטב מהגשם.
(466) קצות השולחן סי' קטז בדה"ש ס"ק כ בשם הח"א: בגדים המלפפין בהם תינוקות מותר לשוטחן בחמה בחצר ואפשר אפילו אם אין עליהן צואה אם לא נשרה כולו במים מותר, דהכל יודעין שדרך התינוקות להשתין, ואם כי הניח בצ"ע אם אין עליהן צואה, מ"מ מנהג העולם להיתר, ובשש"כ פט"ו הערה לט העיר שבזמננו אין רגילים לייבש חיתולים או בגדי ילדים שנרטבו, כי אם לכבסם, ולכך אין להיתרם משא"כ מגבות מטבח וכיו"ב (וראה לעיל על סעיף נו שמותר לשטוח בכל עניין מגבות מטבח שלא למטרת ייבוש).
(467) בקצות השולחן הנ"ל בסופו: ומיהו מסתבר שיש לזהר שלא לשוטחם על החבל כדרך שתולה בגדיו בימות החול אחר הכביסה משום עובדין דחול, אלא יעשו שינוי

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות הנהגת אדם בבוקר - לפי לוח "רב יומי"

ד ואם אינו יכול להשכים קודם אור הבוקר מכל מקום לא יאחר זמן התפלה שהציבור מתפללין:
ה טוב לומר מיד כשיעור משנתו מודה אני לפניך מלך חי וקים שהחזרת בי נשמתו בחמלה רבה אמונתך ואין צריך לזה נטילת ידים אף אם ידיו מטונפות מפני שאין קדושה בתיבות נוסח זה כיון שאין בו שום שם (עיין סימן פ"ה) מהשמות שאינן נמחקין אבל אסור להוציא דברי תורה מפיו אם לא נטל ידיו עדיין מפני שבתבות עצמן יש בהן קדושה אבל מותר להרהר בדברי תורה בידים מטונפות:
ך הניעור משנתו ועמד תיכף ומיד על רגליו הוא קרוב למיתה יותר מן החיים אלא ישהה מעט קודם שיעמוד:
*

ז אע"פ שמדין התלמוד אין צריך ליטול ידיו תיכף ומיד כשניעור משנתו אלא רשאי להלך בינתים וכן מותר מדין התלמוד ליגע במלבושיו קודם נטילת ידים מכל מקום חכמי הזוהר הזהירו מאד שלא לילך אפילו ד' אמות קודם נטילת ידים שחרית וכן הזהיר ושלם ליגע במלבושיו קודם נטילת ידים וכל ירא שמים יחמיר לעצמו כדברי הזוהר וכל מדקדק במעשיו יזהר שמיד שניעור משנתו יטול ידיו אע"פ שנשאר מושכב ובזה יצא מהוצאת שכבת זרע לבטלה:
ח טוב להשכים קודם אור הבוקר להתחנן לפני בוראו וטוב שיתחנן בשעות שמשנתו המשמרות שהן לסוף שליש הלילה ולסוף שני שלישי הלילה ולבסוף הלילה

א יתגבר כארי לעמוד בבוקר לעבודת בוראו יתברך שלכן נברא ולכן מחזיר לו נשמתו ואף אם יסיתנו יצור לאמר עדיין לא שבעת משנתך יתגבר עליו לקום שיהא הוא מעורר השחר ויחשוב בלבו לפני מי הוא שוכב וידע שמלך מלכי המלכים הקב"ה חופף עליו שנאמר הלא את השמים ואת הארץ אני מלא נאם ה' ואלו היה שוכב לפני מלך בשר ודם שעומד עליו היה מתחייב בנפשו ק"ו לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה ולכן יקום מיד בזריזות לעבודת בוראו יתברך ויתעלה ואל יאמר הנני שוכב במטתי ואלמוד אלא יעמוד וילבוש מלבושיו משום שנאמר הכון לקראת אלהיך ישראל:
ב וכן יחשוב בכל עסקיו ועניניו כי אין ישיבת האדם ותנועותיו ועסקיו והוא לבדו בביתו כישיבתו ותנועותיו והוא לפני מלך גדול ואין דבורו והרחבת פיו כרצונו והוא עם אנשי ביתו וקרוביו כדבורו במושב המלך כל שכן כשישים האדם אל לבו שהמלך הגדול מלך מלכי המלכים הקב"ה אשר מלא כל הארץ כבודו עומד עליו ורואה במעשיו כמ"ש אם יסתור איש במסתרים ואני לא אראנו נאם ה' מיד יגיע אליו היראה וההכנעה מפחד הבורא יתברך ויבוש ממנו תמיד:
ג ולא יתבייש מפני בני אדם המלעיגים עליו בעבודת בוראו יתברך ומכל מקום לא יענה דברי עזות כנגד המלעיגים שלא יקנה קנין בנפשו להיות עז פנים אפילו שלא במקום עבודתו יתברך:

פרשת החטאת והאשם ודאי ותלוי וקרבן עולה ויורד שמא
לא נתחייב בהן והרי זה כמקריב חולין בעזרה לפי שאין
באים בנדבה ומכל מקום אחר פרשת אשם ודאי ותלוי יאמר
אם נתחייבתי אשם ודאי ותלוי יהי רצון מלפניך שיהא זה
חשוב כו' שעכשיו אם לא נתחייב בהן אין קריאתו חשובה
כהקריבה כלל והרי הוא כקורא בתורה אבל אחר פרשת
חטאת לא יאמר כן לפי שאם אין הוא יודע בבירור שעבר
עבירה שחייבין עליה חטאת אינו יכול להביא קרבן אע"פ
שבאמת עבר עבירה שחייבין עליה חטאת ואם הביא אין
מתכפר לו אא"כ היתה לו תחילה ידיעה ברורה שחטא
שנאמר או הודע אליו חטאתו ויש נוהגין לומר גם אחר
פרשת חטאת אם נתחייבתי כו' כי שמא נודע לו שחטא
וחזר ושכח:

*

טז בשבת ויום טוב לא יאמר יהי רצון מלפניך שיהא זה
כו' לפי שאין קרבנות היחיד קרבים בשבת ויום טוב
אבל הפרשיות אין הפסד לאומרן כקורא בתורה ומכל מקום
אם אינו עם הארץ מוטב שיעסוק בפרשת היום:
יז בערב הפסח ובחול המועד של פסח ובערב יום
הכיפורים לא יאמר פרשת תודה מפני שלא היתה תודה
קריבה בימים ההם כמו שיתבאר בס' תכ"ט ותר"ד:
יח טוב לומר עם הקרבנות פסוק ושחט אותו על ירך
המזבח צפונה וגו' מפני שיש במדרש אמר הקב"ה
מעיד אני עלי שמים וארץ בשעה שקורין מקרא זה צפונה
לפני ה' אני זוכר עקידת יצחק בן אברהם:
יט יש נוהגין לומר פרשת הכיור ואח"כ פרשת תרומת
הדשן ואח"כ פרשת התמיד ואח"כ פרשת מזבח מקטור
קטרת ואח"כ פרשת סמני הקטורת ועשייתן כי כך היה סדר
העבודות במקדש:

סימן א דין השכמת הבוקר:

א ומפני שמחויב האדם להיות תמיד אימת בוראו עליו
יהיה צנוע בכל מעשיו שהצניעות והבושת מביאין לידי
הכנעה לפני השי"ת לפיכך מי שישן ערום בלא חלוק
כשיקום טוב ליהזר שלא ישב ואח"כ ילבש חלוקן שמיד
כשישב הוא מגולה אלא יקח חלוקן ויכניס בו ראשו
וזרועותיו בעודנו שוכב ונמצא כשיקום הוא כבר מכוסה
ואל יאמר הנני בחדרי חדרים מי רואני כי הקב"ה מלא כל
העולם כבודו אשר לפניו כחשיכה כאורה:

ב וטוב לכל אדם לדקדק בחלוקו ללבשו כדרכו שלא
יהפך הפנימי לחוץ ויראו התפירות המגוננות ויתגנה
בעיני הבריות ואם לא נזהר והפך הפנימי לחוץ אם הוא
תלמיד חכם צריך לפשטו ולחזור ללבשו כדרכו שלא יהיה
בכלל כל משניאי אהבו מות שיאמרו הבריות כמה מגונים
לומדי תורה:

ג טוב ליהזר מללבוש ב' מלבושים יחד בבת אחת מפני
שקשה לשכחה וטוב שישים ב' צידי המלבוש ביד ימינו
וילבש הימין ואח"כ השמאל ולכוין כי הכל נכלל בימין ומן
הימין בא לשמאל:

שבאלו הזמנים הקב"ה זוכר לחורבן בית המקדש וכו' לכן
התפלה שיתפלל האדם באותה שעה על החורבן והגלות
רצויה וקרובה להתקבל לכן ראוי לכל ירא שמים שיהא
מיצר ודואג באותה שעה ולשפוך תחנונים על חורבן בית
המקדש כמ"ש קומי רוני בלילה לראש אשמורות ומכל
מקום התורה והתפלה צריך להיות בשמחה כמ"ש עבדו את
ה' בשמחה ויש לעסוק בתורה שבעל פה וטוב לחבר יום
ולילה בתורה או בתפלה הן בבוקר הן בערב:

ט טוב מעט תחנונים בכוונה מהרבות שלא בכוונה וכן
בתלמוד תורה ומי שיש לו לב להבין לתלמוד טוב לו
לתלמוד מלהרבות בתחנונים כי תלמוד תורה גדול מעיון
תפלה:

י טוב לומר בכל יום פרשת העקידה כדי לזכור זכות
האבות לפני הקב"ה וגם כדי להכניע יצרו לעבוד[ת]
השי"ת כמו שמסר יצחק נפשו ופרשת המן כדי שיאמין
שכל מזונותיו באין לו בהשגחה שכן היה במן שהשגיח
הקב"ה לתת לכל אחד עומר לגלגולת לכל נפשות ביתו
כמ"ש וימודו בעומר ולא העדיף המרבה והממעיט לא
החסיר ועשרת הדברות שע"י כן יזכור מעמד הר סיני בכל
יום ותתחזק אמונתו ובקשו חכמים לקבוע עשרת הדברות
בקריאת שמע ובטלום מפני המינים שלא יאמרו לעמי הארץ
שאין שאר תורה אמת ותדעו שאין קורין אלא מה שאמר
הקב"ה ושמעו מפיו בסיני לפיכך אסור לאומרם בצבור דרך
קביעות בכל יום אפילו שלא בתוך ברכות קריאת שמע אלא
קודם ברוך שאמר רק כל יחיד מותר לקרותם לעצמו ולכן
אין נוהגים ג"כ לכתבם על קונטרס מיוחד לציבור מפני
המינים:

*

יא אמרו חכמים כל העוסק בתורת עולה כאלו הקריב
עולה וכל העוסק בתורת חטאת כאלו הקריב חטאת
לפיכך טוב לומר בכל יום פרשת העולה ומנחה ושלמים
ותודה וחטאת ואשם ודאי ואשם תלוי וקרבן עולה ויורד
דהיינו פרשת ושמעה קול אלה וגו' ולפי שכל קרבן הבא
בנדבה טעון נסכים לפיכך אחר עולה ושלמים ותודה יאמר
פרשת נסכים אבל חטאת ואשם אין טעונים נסכים:

יב אם יודע שנתחייב חטאת יאמר תחלה פרשת חטאת
ואח"כ פרשת עולה מפני שהחטאת מכפרת לגמרי על
אותו עון שהיא באה עליו והעולה הוא דורון ויש להקדים
הכפרה קודם הדורון שקודם שיתרצה אל המלך לא יקבל
הדורון:

יג פרשת הקרבנות לא יאמר אלא ביום שאין מקריבין
קרבן בלילה אבל פרשת הכיור ופרשת תרומת הדשן
כיון שהיו נעשים בלילה יכול לאומרם קודם אור היום:

יד צריך לומר פרשת הקרבנות מעומד וכן מזמור לתודה
דוגמת הקרבנות שהיתה מעומד:

טו כשיסיים פרשת העולה יאמר יהי רצון מלפניך שיהא
זה חשוב ומקובל לפניך כאלו הקרבת עולה וכן יאמר
אחר פרשת המנחה והשלמים והתודה מפני שהם באים
בנדבה אף אם לא נתחייב בהם אבל לא יאמר כך אחר

*

47 לפתוח נקביו ימשמש קודם שישב ולא ימשמש אחר שישב
48 מפני שקשה לכשפים:

49 ד' אם הוצרך לפנות ואינו יכול ילך ד' אמות וישב ויעמוד
50 וישב ויעמוד וישב עד שיפנה או יסיח דעתו מדברים
51 אחרים:

52 ה' לא יפנה בעמידה:

53 ו' לא יגלה עצמו כי אם מלאחריו טפח ולא יותר משום
54 צניעות ומלפניו טפחיים דמתוך שהוא דוחק את עצמו
55 לגדולים הוא בא לידי קטנים וצריך טפחיים משום קילוח
56 מי רגלים הניתזים למרחוק ואשה לא תגלה עצמה כי אם
57 מלאחריה טפח ומלפניה ולא כלום:

58 ז' וכשישב יכוין שיהיו פניו לדרום ואחוריו לצפון או
59 איפכא אבל לא ישב בין מזרח למערב בין שפניו למזרח
60 בין שפניו למערב מפני שהשכינה במערב לפיכך לא יעשה
61 צרכיו למערב ולא למזרח מפני שהוא כנגד המערב במה
62 דברים אמורים במסך את רגליו אבל להטיל מים מותר אפי'
63 פניו למערב אע"פ שמגלה את עצמו [מ]לפניו:

64 ח' ואפי' להסך רגליו אם יש מחיצה לצד מערב מותר
65 לפנות סמוך למחיצה אם מחזיר אחוריו למערב ואם
66 המחיצה לצד מזרח מחזיר אחוריו למזרח:

67 ט' כשם שאסור לפנות בין מזרח למערב כך אסור לישן
68 בין מזרח למערב אם אשתו עמו במטה ודעתו לשמש
69 אלא יכוין שתהא ראש המטה ומרגלותיה זה לצפון וזה
70 לדרום ונכון להיזהר אפי' אין אשתו עמו:

*

71 י' מי שאי אפשר לו בקלות להסב מטתו בין צפון לדרום
72 אין עליו איסור לשמש מטתו בין מזרח למערב ויש
73 לסמוך על ספר הזוהר שמצריך שיהא דוקא ראש המטה
74 ומרגלותיה זה למזרח וזה למערב:

75 יא' המטיל מים מן הצופים (פי' כל מקום סביבות ירושלים
76 שיכולין לראות את בית המקדש משם ומשם ואילך
77 אין יכולים לראות נקרא אותו מקום צופים) ולפנים לא יטיל
78 ופניו ממש כלפי הקודש אלא יחזיר פניו לצד אחר מעט:

79 יב' כשנפנה במקום שאין מחיצה מפסקת בינו לבין אדם
80 כגון בבקעה צריך להתרחק עד מקום שלא יוכל חבירו
81 לראות את מה שמגלה מבשרו בשעה שנפנה ואע"פ שחבירו
82 שומע קול עיטושו שלמטה אפי"ה אין צריך להתרחק יותר
83 ואם יש מחיצה מפסקת בינו לבני אדם בין שנפנה אחורי
84 כותל בית בין שנפנה בבקעה אחורי גדר יכול לפנות מיד
85 סמוך למחיצה אע"פ שחבירו שומע קול עיטושו שלמטה
86 אעפ"כ אין צריך להתרחק כלל:

87 יג' לא ישב ויפנה במהרה ובחזק לפי שנפתח הנקב
88 בחזקה וניתקים שיני הכרששתא וכן מטעם זה לא יאנס
89 לדחוק את עצמו יותר מדאי:

90 יד' לא יקנה את עצמו ביד ימין מפני שבימין קושר את
91 התפילין על השמאל לכן אין ראוי לקנה את עצמו בה
92 ואטר יד מקנה בשמאלו שהוא ימין של כל אדם ואפילו מי
93 שעושה כל מעשיו בימין אלא שכותב בשמאל לא יקנה

1

2 ד' לפי שמצינו שהימין היא חשובה בכל התורה כולה
3 לענין בהן יד ובהן רגל של מלואים ושל מצורע וכן
4 לענין חליצה לכן גם בנעילת מנעלים צריך ליתן חשיבות
5 לימין ולנעול של ימין תחלה ולפי שמצינו שבקשירת
6 תפילין חשובה יד שמאל שעליה קושרין את התפילין לכן
7 גם כאן בקשירת מנעלים צריך ליתן חשיבות להשמאל ולכן
8 לא יקשור את המנעל של ימין עד שינעול של שמאל
9 ויקשרנו ואח"כ יקשור של ימין ובמנעלים שלנו שאין בהם
10 קשירה ינעול של ימין תחלה מפני שאין נותנים חשיבות
11 להשמאל אלא גבי קשירה בלבד דומיא דקשירת תפילין:

12 ה' כשחולץ מנעליו חולץ של שמאל תחלה מפני שזהו
13 כבודה של ימין:

14 ו' כשהוא רוחץ או סך ירחוץ או יסוך של ימין תחלה
15 וכשהוא רוחץ או סך כל גופו ירחוץ או יסוך ראשו
16 תחלה מפני שהוא מלך על כל האברים:

17 ז' ויקום וילך בכפיפת קומה מפני שאסור לילך בקומה
18 זקופה אפי' פחות מד' אמות שנאמר מלא כל הארץ
19 כבודי משמע שמשתרבב הכבוד ויורד למטה והזוקף קומתו
20 נראה כדוחק ולא ילך ד' אמות בגילוי הראש ומדת חסידות
21 שלא ילך אפי' פחות מד' אמות ושלא לישב כלל בגילוי
22 הראש ואפי' קטנים נכון לכסות ראשם כי היכי דתהיו
23 עליהו אימתא דשמיא:

24 ח' ואח"כ יבדוק נקביו שמא יצטרך לנקביו באמצע התפלה
25 אמרו חכמים כל הרוצה לקבל עליו עול מלכות שמים
26 שלימה יפנה ויטול ידי וואח"כ יקרא קריאת שמע ויתפלל
27 ולעולם ירגיל אדם את עצמו לפנות בוקר וערב בשעה שאין
28 בני אדם מצויין בשוק כדי שלא יצטרך להרחיק ואפילו
29 במקום שא"צ להרחיק כגון שיש לו בית הכסא בביתו
30 אעפ"כ ירגיל את עצמו לפנות בוקר וערב מפני שהוא זריזות
31 ונקיות ומביא לידי קדושה:

32 ט' אמרו חכמים ובשפלות ידיים ידלוף הבית על ידי שאדם
33 מתעצל לכסות גופו כראוי ידלוף הבית יעלה גופו
34 חטטים מכאן למדנו שיש לאדם לכסות כל גופו ואל ילך
35 יחף ועוד אמרו חכמים המונע מנעלים מרגליו הרי הוא
36 כמנודה למקום ולעולם ימכור אדם כל מה שיש לו ויקח
37 מנעלים לרגליו:

סימן ב דין לבישת בגדים:

*

38 א' בכל פעם שיכנס לבית הכסא יאמר להמלאכים המלוים
39 אותו התכבדו מכובדים כו' ועכשיו לא נהגו לאמרו
40 מפני שאין מחזיקין את עצמינו ליראי שמים שהמלאכים
41 מלוים אותנו:

42 ב' יהא צנוע בבית הכסא ולא יגלה את עצמו עד שישב
43 ולא ילכו ב' אנשים ביחד כי אינו מדרך הצניעות ואם
44 מתפחד לישב יחידי יוכל אחר להניח ידו על ראשו דרך
45 חלון ולא ידבר שם ויסגור הדלת בעדו משום צניעות:

46 ג' אם רוצה למשמש בפי הטבעת בצרור או בקיסם כדי

- 1 בשמאל שכותב בה מפני שבה קושר תפילין על הימין כמו
- 2 שיתבאר בסי' כ"ז סעיף ט':
- 3 טוב ליוהר שלא לקנח באצבע האמצעי שעליו הוא כורך
- 4 רצועה של תפילין כמו שיתבאר בסי' כ"ז סעיף י"א:

סימן ג הנהגת בית הכסא:

תורה אור' פרשת בשלח – הפרשה החסידית

אז ישיר:

- 1 "אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה',
- 2 ויאמרו לאמור: אשירה לה' כי גאה גאה, סוס ורוכבו
- 3 רמה בים" (פרשתנו טו, א);
- 4 הנה להבין ענין קריעת ים־סוף.
- 5 וגם, הלא לפי דרך בני ישראל ממצרים לארץ
- 6 ישראל לא היה להם דרך על הים, אלא שצוה ה' (פרשתנו
- 7 יד, ב): "וישובו ויחנו כו".
- 8 (וגם לא עברו את הים מעבר לעבר, אלא באותו צד
- 9 שירדו באותו צד עצמו עליו).
- 10 הטעם פתיב (ארא ז, ח): "וידעו מצרים כי אני ה'".
- 11 וצריך להבין, דהא פתיב (תהלים קו, יא): "ויכסו מים צריהם,
- 12 אחר מהם לא נותר?"
- 13 אלא הענין: כי הנה יש 'מצרים' בכל אדם ובכל זמן.
- 14 ולכן אמרו: "בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו
- 15 כאלו הוא יצא ממצרים". ופתיב (ראו טו, ג): "למען תזכר
- 16 את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך". ואיתא
- 17 בתוספתא: שצריך לזכור גם בן קריעת ים־סוף.
- 18 והענין:
- 19 כי הנה אמרו רז"ל: "על ג' דברים העולם עומד: על
- 20 התורה, ועל העבודה, ועל גמילות חסדים". "עבודה" הן
- 21 הן הקרבנות, שהיה אש שלמעלה יורד על גבי המזבח⁶
- 22 – "אריה דאביל קורבניו"⁷. ומשחרב בית־המקדש תקנו
- 23 תפלה כנגד הקרבנות⁸. דהיינו למסור נפשו־הבהמית
- 24 שתוכלל באש של מעלה, בחינת אהבה־רבה הבאה
- 25 מלמעלה, ואתערותא־דלעילא כו.
- 26 ולהבין, כיצד הוא מרומז בתפלה איך שיוֹרד בחינת
- 27 אש שלמעלה?
- אף הענין, והו אשר תקנו בשמונה־עשרה לומר כל
- הברכות: "ברוך אתה כו". והוא על דרך מה שכתוב
- (תהלים קו, מת. דברי הימים א' טו, לו): "ברוך ה' אלהי ישראל מן
- העולם ועד העולם". פירוש: מעלמא־דאתבסטיא
- לעלמא־דאתגלייא. דהיינו מבחינת 'סובב כל עלמין'
- לממלא כל עלמין. כי "הוי"ה הוא האלהים" (אבתחנן ד,
- לה), וכשמקשר נפשו־הבהמית לה' אחד, אזי גם בחינת
- אש שלמעלה מבחינת 'סובב כל עלמין' שורה ומתגלה
- בנפשו. והו "ברוך" – לשון המשכה מההעלם אל
- הגילוי, להיות בבחינת "אתה" – לנוכח:
- וביאור הענין, כי הנה אמרו רז"ל: "כל מה שיש ביבשה
- יש בים" – "ים" הוא בחינת עלמא־דאתבסטיא, ו"יבשה"
- הוא בחינת עלמא־דאתגלייא.
- והנה ההפך שבין יבשה לים בגשמיות הוא:
- שהברואים שבים אינם נראים לחוץ בי הים מכסה
- עליהם, וגם חיותם וקיומם הוא בתוך הים דוקא, ואי
- אפשר להם לחיות ביבשה – שמיך מתים. מה שאין כן
- בראים שביבשה, הנה הארץ תוציא צמחה¹⁰ ועושה
- פרי למעלה. והגם שיניקותם – ממנה, הם נראים כאלו
- הן יש ודבר בפני עצמו. ומכל־שפן שאר הברואים אשר
- בהם "נפש חיה למינה" (בראשית א, כד).
- ועל דרך זה יובן ההפך ברוחניות למעלה – ההפך
- בין עלמא־דאתבסטיא לעלמא־דאתגלייא:
- כי הנה "מבשרי אחזה" (איוב יט, כו), שיש בגשמה שכל
- ומדות, והשכל נחלק לג', ומדות לו. ויש עליהם ג'
- לבושים: מחשבה, דבור ומעשה. וגם הם מתחלקים
- לפרטים רבים. ובכללן הם ה' בחינות: שכל ומדות;

6. (ראה תורת בהנים ויקרא א, ז. ויקרא כא ב. עירובין סג א).

7. (ראה זהר חלק א בהקדמה ו, ב. חלק ב בהשלמות רעה, א. חלק ג ויקרא יז, א. ועוד).

8. (ברכות כו, ב).

9. (חולין קכו, א. ירושלמי שבת פרק יד הלכה א).

10. (הארץ תוציא צמחה: על פי ישעיה סא, יא).

1. (תורה ברבים. נאמר שבת פרשת בשלח, י"ג שבט תקס"ג).

2. (ראה תוספות דבור המתחיל "כשם" – ערךין טו, א).

3. (פסחים קטז, ב).

4. (ריש פרק ב דברכות. ראה שלחן ערוך רבינו דודן סימן סו סעיף יב).

5. (אבות א, ב).

ומחשבה, דבור ומעשה – כנגד נר"נ ח"י¹¹. וכמה מיני
מדרגות – "גבוה מעל גבוה [..] וגבוהים עליהם" (קהלת ה,
ז) – כולם הם בבחינת נר"נ ח"י. כל אחד יש לו בחינה
בפני עצמו מה שאין בחבירו – יש מי שעובד בבחינת
ומדרגת כלות הנפש כו'.

וכן הנשמה בפני עצמה בגן-עדן יש כמה בחינות
ומדרגות שונות. אך יש מהן בבחינת עלמא-דאגליא,
שנראים המדרגות מופרדים בגילוי. ויש מהם שהם
עלמא-דאגליא, שהם בטלים במציאות במקורם
שהוא בחינת 'סובב כל עלמין', ד'כולא קמיה כלא
חשיב"¹².

ומבחינה זו היתה מדרגת משה רבינו עליו-השלוש,
שנאמר עליו (שמות ב, י): "כי מן המים משיתהו" – מבחינת
ים, עלמא-דאגליא. ולכן היה "כבד פה" (שמות ד, י) –
שבחינת דבור והתגלות נמנע ממנו, לפי שהיה לו יתרון
ומעלה בבחינת ומדרגת בטול במציאות במאד, כמו
שכתוב (פרשתנו טז, ז): "ונחנו מה כו'".

וזהו ענין הברכה: "ברוך אתה כו' מן העולם ועד
העולם" – שיהיה בחינת עלמא-דאגליא ובחינת
'סובב כל עלמין', שהוא בחינת בטול ד'כולא קמיה כלא
חשיב" – נמשך בגילוי, גם בעלמא-דאגליא – וראו כל
בשר כו' (ישעיה מ, ה).

אף כל בחינת ברכה והמשכה מלמעלה למטה, זו היא
בחינת ומדרגת עבודת הכהן. אבל עבודת הלויים – מדה
אחרת היתה בהם, היא ממטה למעלה. דכתיב (קרח יח, ב):
"ועבד הלוי הוא", שבחינת עבודתו היא בבחינה עלמא-
דאגליא – שלא יהיה בחינת ומדרגת עלמא-
דאגליא נראה לבחינה ומדרגה כלל, ולא יהיה תופס
מקום כלל. כמו שכתוב (נחמיה ט, ו): "אתה הוא הויה לבדך
וגו' – שאינו בגדר עלמין כלל, לא בגדר ממלא ולא
בגדר סובב.

ולזה היתה עבודתם בשירה וזמרה בנגון:

פי ענין הנגון הוא, שאין בו – רק התפעלות הנפש
מפני גילוי התנועות. ולא מפני שיש בתנועות ההם מצד
עצמם שום שכל והתחדשות, אלא מפני גילוי התנועה
מתעורר גילוי הלב. ולכן אפילו בנגון יש התעוררות
והתפעלות – מפני גילוי התנועה שבה.

כך הוא ענין עבודת הלוי בשירה – להיות בחינת
התפעלות הנפש מצד עצמה, ולא מצד השגה להוליד
מבינתו כו', מאחר שעבודתו בבחינת "הוא", בחינת "אתה
הוא ה' לבדך וגו'" (נחמיה ט, ו), ד'לית מחשבה תפיסא ביה
כלל"¹³, אלא התפעלות רעותא-דלכא, שיהיה נוגע עד
הנפש, נקודת הלב, ולא להיות בחינת מקיף לבד.

ועל דרך זה נתקן פסוקי-דזמרה קודם קריאת-שמע.
ולכן קוראין אותן "פסוקי דזמרה", שהם כעין בחינת
נגון, שהוא רק הרחבת הדבור וביאור הענין בתוספת
ביאור, לפרש הדבר היטיב, להלהיב לבו ונפשו שיתפעל
מזה. מה שאין כן בשאומר הפסוקים ואינו נוגע לנקודת
לבבו, אין זה בחינת זמרה ונגון ואין זו עבודה תמה.

וזהו "אשירה לה' כי גאה וגאה":

פירושו: שבחינת "אשירה" הוא מפני "כי גאה" –
למעלה מגאה וגאה – הוא בחינת 'סובב כל עלמין',
ד'כולא קמיה כלא חשיב, וגאה על גאה¹⁴ – הוא יתברך
בעצמו ובכבודו, אין-סוף ברוך-הוא ממש, ד'לית
מחשבה תפיסא ביה כלל", בחינת "אתה הוא ה' לבדך
וגו'", "לא נערוך אליו קדושתו"¹⁵ – פירושו: שאפילו
"קדושתו", שהוא קדוש ומובדל כו' – "לא נערוך אליו",
לפי שאינו בגדר עלמין כלל :

ולכן "טוט ורוכבו רמה בים":

פי הנה כתיב (תבקיך ג, ח): "כי תרכב על סוסיה,
מרכבותיך ישועה". וביאור הדבר: דהנה האותיות
נקראים סוסים¹⁶ – כמו שסוס בטל לגבי רוכבו והרוכב
מנהיגו, כך הנה אותיות דבורו הם בטלים לגבי השכל
והשכל מנהיגו – לכל אשר יחפוץ יטנו¹⁷. אך מכל מקום
יש יתרון מעלה בסוס – שיכול להוליך את הרוכב
למקום שאין הרוכב יכול לילך שם.

וכך יש יתרון ומעלה באותיות הדבור – שיכולים
להגביה את השכל למדרגה מאד נעלה, מה שאין
ביכולת השכל להשיג מצד עצם השכלתו. כמו שנראה
בחוש, שעל ידי הדבור יתוסף השפעת שכל בשכלו.

וכך הוא הענין בנפש האדם המדברת בתפלה: הגם
שהדבור הוא רק מלבושי הנפש, ואין לו ערך כלל לגבי
מהות הנפש עצמה, שהארה ממנה בלבד היא מתפשטת
להיות שכל ומדות כו', מכל מקום, מבחינת הדיבור

15. (פיוט "גידל").

16. (תקוני זהר בהקדמה, ח, א).

17. ("כל אשר יחפוץ יטנו". משלי בא, א).

11. (נפש, רוח, נשמה, תורה, יחידה).

12. (זהר חלק א בהקדמה, יא, ב. על פי דניאל ד, לב).

13. (תקוני זהר בהקדמה יז, א).

14. (תרגום אונקלוס: ארי אתגאי על גיותניא).

וזהו "המִיחֵלִים לְחֶסֶד" ²⁴ – פירוש: שאין להם בחינת
אהבה מצד עצמם, להיות תשוקתם לדבקה בו יתברך
לרעות צמאונם בלבד, אלא להיות המשכת חסדו – חסד
עולם ²⁵ – "מעולם ועד עולם" (תהלים קג, ז). ו"מיחלים"
כאשר ירד ויומשך מלמעלה, ולא שהדבר נוגע לעצמם.
וזהו "סוס ורוכבו רמה בים":

פירוש: שבחינת האותיות דבור ומחשבה, מקור
דעלמא דאתגליא, שהן הן בחינת צמצומים וגבורותיו,
רמה והגביה עד בחינת ים" הוא עלמא דאתפסיא.
והיינו מפני "כי גאה גאה", ש"אתה הוא ה' לבדך" –
"כולא קמיה כלא חשיב", לפניו "כחשיכה כאורה" (תהלים
קלט, יב), דעלמא דאתפסיא ועלמא דאתגליא שוין.
ולכן "הפך ים ליבשה" (תהלים סו, ז). וזהו (שם): "בנהר
יעברו ברגל, שם נשמחה בו" – פירוש: בעצמותו ומהותו
בביכול.

אף מפני כי בבחינה זו, גם האויב אמר ארדוף ²⁶ כו' –
פירוש: שגם עובדי כוכבים ומזלות ²⁷ רוצים להיות
יניקתם ואחיותם משם, מאחר שלפניו יתברך "כחשיכה
כאורה", ו"סוס ורוכבו רמה בים";

ולזה אמר (תהלים סו, ז): "עיניו בגוים תצפינה",
ו"הסוררים אל ירונמו למו סלה" – שאין לעובדי כוכבים
ומזלות ²⁸ התרוממות זו, אלא ויכסו מים צריהם" (תהלים
קו, יא), ואין להם אלא ירידה מבחינה זו עצמה, כי רם
על כל גוים ה'" (תהלים קיג, ד). וזהו סיבת נפילתם.

אבל "ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים", כי
המים להם חומה מימינם ומשמאלם" (פרשתנו יד, כט):

פירוש: כי הנה אמרו רז"ל: "על ג' דברים העולם
עומד: על התורה, ועל העבודה, ועל גמילות חסדים".
שהוא בחינת ימין ושמאל. וישראל עלו במחשבה ²⁹,
ולכך אומרים "אשר קדשנו במצותיו", שעל ידי המצות
הם מתעלים בקודש העליון, שמשם שרש נשמתם,
ו"רוח אייתי רוח ואמשוך רוח" ³⁰, ולכך אצלם "סוס
ורוכבו רמה בים" ו"הלכו ביבשה". מה שאין בן
הסוררים – אל ירונמו כו', כנ"ל.:

נעשה אור מקיף להנשמה, שמקיפה מראשה ועד רגלה
להיות "צורה בצרור החיים את ה'" ¹⁸ ממש וכו', כמו
שכתוב ב"לקוטי אמרים" (פרק ה) – מה שלא היה כח
בנשמה מצד עצמה.

והנה כתיב (תהלים קמו, ייא): "לא בגבורת הסוס יחפץ",
ו"לא בשוקי האיש ירצה. רוצה ה' את יראיו כו'":

כי בחינת אותיות, שהם בחינת סוסים, הם בחינת
גבורות. וכענין "וגבורתך ידברו" (תהלים קמה, יא); "וגבורתך
יגידו" (שם, ד); "להודיע לבני האדם גבורתיו" (שם, יב). שהם
בחינת צמצומים ומסכים הרבים, מינים ממינים שונים,
כדי להתהוות עולמות עליונים ותחתונים. שבאמת הן
הם גבורותיו כו' ¹⁹ – ד"כולא קמיה כלא חשיב", והוא
צופה ומביט עד סוף כל הדורות ²⁰; ו"קורא הדורות
מראש" (ישעיה מא, ד); ו"במחשבה אחת ברא את העולם
כו" ²¹, כמו שנתבאר במקום אחר.:

וזהו י"ש קונה עולמו בשעה אחת ²²:
פירוש: שכל בחינת תענוגי הנבראים, מה שיכול
להיות נמשך לנברא בעל גבול להיות מקבל תענוג מזה,
ואפילו תענוג רוחני וגדעון העליון, נקרא בחינת י"ש.
וכמו שכתוב (משלי ח, כא): "להנחיל אוהבי י". והנה,
בחינת י"ש זה, קונה עולמו בשנכלל בבחינת שעה
אחת, שהוא בחינת מחשבה אחת שבה כו', ברא את
העולם.

וזהו "לא בגבורת הסוס יחפץ" – פירוש: שאינו מאיר
חפץ ה' בגבורות וצמצומים, בחינת האותיות לבדם. כי
האומר אין לי אלא תורה כו' ²³.

וכן "לא בשוקי האיש" – המחזיקים בחינת הסוסים,
דהיינו הדעת והמחשבה הצריך לדבור ומעשה בלבד –
בזה אין חפץ ורצון ה' מאיר כל כך.

אלא "רוצה ה'" – שמאיר חפצו ורצונו בפנימיותו –
את יראיו, דהיינו מי שהוא בבחינת בטול. כמו
שאמר משה רבנו עליו השלום (בשלח טו, ז): "ונחנו מזה",
והוא מצד התפעלות הנפש מפני עצמותו ומהותו
יתברך.:

25. (ישעיה נד, ח).

26. (פרשתנו טו, ט: "אמר אויב ארדוף").

27. (האמות).

28. (לאמות).

29. (בראשית רבה בתחילתו).

30. (רוח מביא רוח וממשך רוח. וזה חלק ב תרומה קסב, ב).

18. (שמואל א' כד, כט).

19. (על פי יומא טז, ב).

20. (נסח ברבת זכרונות בראש השנה).

21. (זהר חלק ב וקרא ב, א).

22. (עבודה זרה י, ב).

23. "אפילו תורה אין לו. יבמות קט, ב).

24. (תהלים קמו, שם: "רוצה ה' את יראיו את המיחלים לחסדו").

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

37 את אור שפע השכל כו' כמו הנפש בגוף כו' הרי ציור
38 עצמו של אותיו' הללו שרש התהוות אופן חקיקתן
39 בצירופים הללו דוקא הוא מפני אופן הארת והשפעת
40 השכל כי בשכל עצמו כשלא בא לבחי' שפע כלל אין
41 בו המשכת אותיו' כלל וכלל רק בחי' שכל היולי כו'
42 ונמצא שהעיקר שהוא באופן בחי' הארת השכל לבא
43 לידי אותיות דמחשבה הוא תלוי בעצמו' רצון בעל
44 השכל אם להאיר אותו באופן כך או כך ואז ממיל'
45 יהיה אופן ציור וחקיקת אותיו' דמחשבה בצירופים
46 הללו דוקא כו' וה"ז ממש כמו עד"מ בעל החתימה
47 שכפי רצונו דוק' יביא את חומר הפשוט של החותם
48 לידי חקיקת אותיו' בצירופי' שונים כפי רצונו דוק'
49 והנה ודאי שגופי האותיו' דמחשבה החקוקים שנחקקו
50 מאור עצם השכל ההיולי הן באים בבחי' גבול וצמצום
51 גדול להסתיר ולהעלים לגופו ומהותו של עצם אור
52 השכל ההיולי הפשוט שאינו מוגבל ומצוייר בבחי'
53 אותיות כלל וכלל כי עצם אור השכל כמו שהוא ממש
54 א"א להביאו בצירוף אותיו' כו' כידוע אך מה שבא ממנו
55 בצירוף וחקיקת אותיו' הוא רק בחי' צמצום אפס קצהו
56 כו' ואשר לא בא בגילוי בצמצום ציור אותיו' הללו
57 נשאר בבחי' הסתר בעצם אור השכל שא"א לבוא לידי
58 גילוי כלל ונק' שכל הנעלם מכל רעיון גם מרעיון
59 המחשבה כו' וא"כ הרי קצתו בא בגילוי וקצתו נשאר
60 בהסתר והעלם העצמו' ואופן מדידה זו כמה ישאר
61 בהסתר וכמה יבא לידי גילוי באותיו' דבר זה תלוי
62 ברצון בעל השכל דוק' כפי רצונו דוק' כך יבא במדה
63 ושיעור מצומצם להסתיר מה שצריך הסתר ולגלות מה
64 שרוצה לגלות כו' וה"ז ממש כמו בעל החותם שכפי
65 רצונו יעשה ציור אותיות החותם שבוודאי האותיות
66 שנחקקים בחותם המה באו בגבול מצומצם אבל בהן
67 נגלה דבר מה כמו אותיות שמו וכה"ג בכל דבר חתימה
68 אבל בחותם עצמו לא ניכר דבר מה כו' אך אופן
69 מדידת שיעור האותיו' שבחותם תלוי ברצון בעל
70 החותם שהוא החוקק ומגלה בו צורת אותיות כפי
71 רצונו דוקא כנ"ל ודל':

1 (כה) ומעתה יש להבין מ"ש בטעם קריאת שם
2 ישראל כי שרית עם אלקים ועם אנשים
3 ותוכל כו'. דהנה פי' הפשוט דישראל ל' שורה שר א"ל
4 כלומר שר של א"ל וענין שורה הוא ההשתררות
5 והממשלה על זולתו וזה דבר פלא לכאורה איך שייך
6 עניין ההשתררות והממשלה על בחי' אל שהוא בחי'
7 אלקי' וכמ"ש בפי' הטעם כי שרית עם אלקי' כו' וגם
8 יש להבין דלכאורה גם לפ"ז אינו עולה כמו הטעם
9 שאמר כי שרית עם אלקים ובתיבת ישראל משמע
10 שנשתרר על בחי' אל ולא על בחי' אלקים וכידוע
11 ההפרש בין שם אל לשם אלקי' ששם אל הוא בבחי'
12 החסד ושם אלקים הוא בבחי' הגבורות וכמ"ש אל
13 אלקים ה' כו' ג' שמות אל בחסד אלקים בגבורות
14 והוי"ה בת"ת וכמ"ש מי כמוכה באלים הוי"ה כידוע.
15 אך הענין הוא דא"ל זה הוא בחי' שם הוי"ה דאלקי'
16 שהוא בחי' צלם ואלקי' הוא בבחי' דמות שזהו בחי'
17 דכר ונוק' כנ"ל והיינו אל מאלקים שכולל כל בחי'
18 אלקי' כי בחי' הנוק' כלול בדכורא להיותה אחת
19 מצלעותיו כמ"ש כי מאיש לוקחה זאת כו' ולפ"ז כאשר
20 נשתרר על בחי' אל שהוא בחי' צלם ממילא נכלל
21 השתררו' זו גם על בחי' אלקים שנכלל באל כו'
22 ולמעלה היינו בחי' עצמו' המאציל דלאו מכל אינון
23 מדות כלל למעלה מהוי"ה ואלקי' וכמ"ש כי שמש
24 ומגן הוי"ה אלקי' כו' שהן ב' שמות שנאצלו מן
25 העצמו' עד"מ שמש ומגן כו' והוא המשתרר על בחי'
26 הוי"ה ואלקי' שהן בחי' צלם ודמות דכר ונוק' בחי'
27 אור וכלי כמו נשמה וגוף כנ"ל באריכו' כו' שיהי' רק
28 כפי רצונו דוק' דהיינו שמשטר' גם על בחי' צלמו שנק'
29 צלם אלקים שהוא בחי' האור שיהי' צורתו באופן
30 העצמית שהוא רוצה דווק' וגם על בחי' חקיקת
31 האותיו' למטה שהוא בחי' דמות בחי' הכלי תהי' אופן
32 החקיקה למטה כפי אופן רצון של ישראל זה כו'.
33 וביאור דבר זה יובן ע"פ הנ"ל בביאור ענין צלם
34 בדכורא ודמות בנוק' בחי' אור וכלי שזהו כמשל
35 אותיו' המחשבה שכולטי' מן השכל שהשכל נק' אור
36 ועצם החיות ואותיו' המחשבה מוגבלים לקבל בתוכן

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

דרך מצותיך

33 השתחוות האדם שמרכין ראשו בגשמיות מחמת
34 השתחוואה הרוחני' שבשכלו ונפשו שמבטל עצמו
35 אליו ית', והנה באמת השתחוואה זו היא הגורמת ג"כ
36 בחי' המשכת והשפעת הכחות מן השמש לעולם השפל
37 לכל הנמצאים ואלולי לא היתה מסבבת ומשתחוה לא
38 ה' נשפע ממנה הכחות למטה וזאת היתה כוונת יהושע
39 באמרו שמש בגבעון דום כו' עד יקום גוי אויביו
40 (יהושע י' י"ב ג') שרצה למנוע השפע לאומות המונין
41 לחמה וכמשי"ת ונת' ג"כ במ"א ע"פ בעת ההיא אמר
42 ה' אל יהושע עשה לך חרבות צורים ע"ש (יהושע ה'
43 ב'): ואע"פ שהשתחוואה זו הוא בחי' ביטול העבד
44 לגבי אדוניו מ"מ היא הגורמת ג"כ ההשפעה למטה,
45 ויובן ע"ד ההשתחוואה שבח"י ברכות דש"ע שכורע
46 בברוך שאע"פ שכריעה זו היא בחי' ביטול עצמותו
47 לגמרי מ"מ ממנו ועל ידו דוקא נמשך שפע למטה
48 שהרי הכריעה היא בברוך דוקא וידוע שברוך הוא בחי'
49 המשכה למטה, ולכן גזרו אומר שהכריעה תהי' בברוך
50 לפי שע"י הכריעה והביטול דוקא נמשך השפע למטה
51 וגם צורת הכריעה מורה ע"ז שכופף ומרכין ראשו
52 למטה וא"כ גם שזהו בחי' ביטול לגבי העליון הימנו
53 אבל ה"ז בחי' המשכה ושפע ממוחי' שבראשו לגבי
54 התחתון הימנו וכך הוא בענין השתחוואה דשמש
55 וכמשנ"ת, והטעם הוא פשוט לפי שהכח בשמש וירח
56 הוא ממה שנאצל עליהם מאדון כל הכחות ומאיר
57 בנפשו ומנפשו לגופו וידוע דהבריאה מתחדשת תמיד
58 מאין ליש א"כ צריך הוא לקבל כח וחיות לעצמו
59 וקבלת חיות זו הוא ע"י השתחוואה הנ"ל שאז אומר
60 שירה בקול רנה גדולה וכמ"ש בן יחד כל כוכבי בקר
61 כו' (איוב ל"ח ז') וע"י אותו שירה מקבל חיותו ומזונו
62 משרשו וכמ"ש הרח"ו בטעמי מצות פ' ואתחנן ע"ש
63 ואז הוא משפיע ג"כ לשלמטה הימנו לכל ד' יסודות
64 והנמצאים מהם שבעולם השפל כנ"ל:

1 (א) ולהבין מתחלה ענין שרש בחי' הערלה הנק'
2 קליפת נוגה מהו יש להקדים תחלה ענין
3 בחי' ההשתלשלות מרוחניות לגשמיות כי מודעת זאת
4 מארז"ל אין לך עשב שאין לו מזל המכה בו ואומר לו
5 גדל (רבות בראשית פ"י) והן המזלות הקבועים ברקיע
6 וביחוד גלגל השמש וגלגל הירח וכ"כ החינוך מצוה
7 ת"ג שזה ידוע לכל חכם לב בבני אדם כי גלגל השמש
8 וגלגל הירח פועלים בכחם הנאצל עליהם מאדון כל
9 הכחות בעולם השפל פעולות גדולות בגופות בני אדם
10 ובכל מיני שאר בע"ח גם בכל הצומח בארץ מן הארזים
11 הגדולים עד העשבים הדק' ודרך כלל בכל שהוא מן
12 ד' יסודות שהם למטה מהם ותחת ממשלתם וכן כתוב
13 בסדר וזאת הברכה וממגד תבואות שמש וממגד גרש
14 ירחים (דברים ל"ג י"ד) ומפורסם בכל המון העם נערים
15 עם זקנים כי כח הלבנה ניכר בכל אשר נעשה בארץ
16 כידוע לכורתי האילנות כו' ע"ש שהארץ בראיות
17 מוחשיות וכ"כ בע"ח בסופו ובכלל דברים שגידולם
18 מהחום כמו התבואות וכה"ג גדילים מן השמש ודברים
19 שגידולם מן הקור כמו הירקות וכה"ג גידולם מן
20 הלבנה ועד"ז כחות כל המזלות שונים זמ"ז ולעומתם
21 שינויי העשבים ושאר הנמצאים המחוברים מד'
22 יסודות אשר מדורהו בעולם השפל כנ"ל. והנה ידוע
23 ונראה לעין דהשמש בהילוכה הוא סובב והולך (וכן
24 הלבנה וז' כוכבי לכת) וכידוע בס' התכונה בגודל גוף
25 השמש שרחבו י"א אלפים פרסאות ובסבוב א' הולך
26 כמה רכבות פרסאות ולא ידעו טעם סיבובו במהירות
27 עצומה כ"כ, אך הענין שזהו בחי' השתחוואה שלו
28 בביטול גדול ונורא וכדאי' בגמ' בתרא (ב"ב כ"ה א')
29 ע"פ וצבא השמים לך משתחווים (נחמ"י ט' ו') כי הנה
30 ידוע שיש לשמש חומר וצורה והוא גוף כדור השמש
31 ונפשו ולזאת גופו סובב ומשתחוה בגשמיות לשכינת
32 עוזו ית' מחמת ההשתחוואה הרוחני' שבנפשו ע"ד

מצות מילה

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

3 נכנס אהרן לקדש הקדשים, זכות המילה היתה נכנסת
4 עמו, שנא' בזאת יבא אהרן אל הקדש, ואין זאת אלא

1 בזאת יבא אהרן אל הקדש בפר בן בקר לחטאת וגו'.
2 ואמרז"ל במד"ר פ' תצוה פל"ח באיזהו זכות

16 כהן משוח בשמן המשחה למרובה בגדי' אלא פר הבא
17 על כל המצות, שאם הורה כהן משוח היתר בדבר
18 שזדונו כרת ועשו כהוראתו מביא פר, שנא' אם הכהן
19 המשיח יחטא לאשמת העם, (ויקרא ד' ג') משא"כ
20 המרובה בגדי' הוא ככהן הדיוט. וענין כהן משוח הוא
21 שנעשה כהן גדול ע"י שמשחו אותו בשמן המשחה,
22 והשמונה בגדי' באים ממילא, שע"י שנעשה כהן גדול
23 ע"י שנמשח בשמן המשחה צריך ללבוש שמונה
24 בגדי', וזה הי' בבית ראשון עד מלך יאשיהו, שבימיו
25 נגזזה צלוחית של שמן המשחה, ובבית ראשון מימיו
26 ואילך וכל זמן בית שני הי' נעשה כה"ג ע"י שלבש
27 השמונה בגדי' כהונה דכה"ג, ולכן נק' מרובה בגדי'
28 שכה"ג משמש בח' בגדים וכהן הדיוט בארבעה, וע"ז
29 אמרו"ל אין בין כהן המשיח כו' למרובה בגדים אלא
30 פר כו'.

בס"ד. ש"פ אחרי, ל"ב.

1 מילה שנא' זאת בריתי. וגם אמרו"ל במד"ר פ' אחרי
2 פכ"א, מפני מה כה"ג משמש בשמונה בגדים אלא
3 כנגד מילה שהיא לשמונה ימי'. ולכא"ו צ"ל מה"ע
4 שארו"ל באיזהו זכות נכנס אהרן לקדש הקדשים עד
5 שצריך לומר זכות המילה היתה נכנסת עמו, הלא אהרן
6 עצמו הי' ג"כ במדריגת קדש קדשים, כמ"ש בדה"א
7 כ"ג י"ג, בני עמרם אהרן ומשה ויבדל אהרן להקדישו
8 קדש קדשים הוא ובניו עד עולם וגו', וא"כ לכאורה
9 אין מקום כלל לשאול באיזהו זכות הי' נכנס, הלא הוא
10 עצמו הי' במדריגה כזו. ועכצ"ל הגם כי אהרן נבדל
11 להיות קדש קדשים, מ"מ יש מקום לשאול באיזהו
12 זכות הי' נכנס לקדש הקדשים ביוהכ"פ, שנמצא צריכי'
13 לחלק בין קדש קדשים דאהרן, לבחי' קדש הקדשים
14 שהי' אהרן נכנס ביוהכ"פ, וצ"ל מהו.
15 **ויובן** בהקדם מארו"ל במשנה פ"א דמגילה אין בין

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

22 כיון שהוא חסד אלוקי הרי הוא מתפשט עד אין סוף,
23 ולא כחסד של נברא שהוא מוגבל גם בגדרו וגם
24 בהתפשטותו.
25 דלחיות שהכלי הוא בחינת הגבול שבאין סוף יש בו כח
26 האין סוף כו', והוא מה שיש בכלים משרשם ומקורם
27 בחינת כח הגבול שבאין סוף שהוא אין סוף ממש כמו
28 כח הבלי גבול כו' - גם כוח הבלי גבול וגם כוח הגבול
29 הם כוחות של אין סוף, אלא שכל אחד מבטא פן וצד
30 אחר באין סוף. כוח הבלי גבול מבטא את התפשטותו
31 האין סופית של הבורא, וכוח הגבול מבטא את יכולתו
32 האין סופית של הבורא להאציל בחינה של גבול דווקא.
33 והיינו, שזה שהבורא בחר להאציל עשר ספירות דווקא,
34 הוא גם כן ביטוי לאין סופיות של הבורא, שהוא לא
35 מוגבל בגילוי שיהיה דווקא באופן של התפשטות אין
36 סופית, ויכול לגלות גם באופן של גבול.
37 וכמו שמוכח לעיל מספר 'עבודת הקודש'¹⁹⁰ ראייה שאין
38 סוף הוא שלימות הכל, שאם נאמר שיש לו כוח בבלתי
39 בעל גבול ואין לו כוח בגבול אתה מחסר שלימותו,
40 וכיון שבבורא יש את שלימות הכל, ודאי שיש לבורא
41 גם את כוח ההגבלה, והגבול הנמצא ממנו תחלה הן
42 עשר הספירות.

1 ועל כן בעץ חיים אומר בהם - בכלים - לשון נתגלה
2 ונתהווה כו' כיון שניתן לומר שהכלים של אצילות
3 נחשבים גילויי ההעלם אף לגבי דרגת הרשימו שלפני
4 הצמצום. וכמו שנתבאר במקום אחר),
5 עד כאן היה זה מאמר המוסגר הבא לבאר ביחס לאיזו
6 דרגה ניתן לומר על הכלים שהן 'גילויי ההעלם'.
7 ועל כן מצד מה שיש בהמספר (- לשון נפעל) בחינה
8 של גבול, היינו, בחינת כח המספר (לשון פועל) שסופר
9 את המספר - כלומר, הכוח שממנו מגיע המספר
10 והגבול, הוא כוח הגבול שבאין סוף שאינו בחינת גבול
11 אלא רק בחינת יכולת להגביל, הרי אין בהמספר בחינת
12 גבול כלל כו' ואף שבחינוניות נראה שיש גבול בכלים
13 של אצילות, באמת הכלים מבטאים את כוח הגבול של
14 הבורא שכוח הגבול איננו גבול.
15 דהו ענין מה שתעשר ספירות דאצילות אין סוף
16 להתפשטותן - החכמה וכן שאר הספירות מתפשטות עד
17 אין סוף, שזהו לא רק מצד האורות, אלא מצד הכלים
18 גם כן, דעם היות כל אחד בבחינת הגבלה בחינת חכמה
19 וחסד כו', - כל ספירה וכלי הם בבחינת גבול וגדר, חסד
20 הוא דווקא חסד ולא חכמה וכו', ומכל מקום החסד
21 נופא הוא בבחינת בלי גבול כו', - הוא חסד אמנם, אך

ומסכם הרבי נ"ע את היוצא מכל זה: ובזמן שעושין
 רצונו של מקום ממשיכים גם במספר - בחינת הגבול -
 מבחינת בלי מספר - בלי גבול - וכמו שנתבאר לעיל
 בסוף המאמר הקודם, שזהו על ידי התורה שהיא
 הממוצע שבין האין סוף לעולמות ועל ידי תשובה
 המגיעה עד לסתום ולנעלם כו', ואז גם המספר דעולם
 הזה הוא בבחינת לא יספר כמו המספר דעולם הבא כו'.
 קיצור.
 והקשה השל"ה והלא הברכה היא בדבר הסמוי מהעין,
 נתבאר דמספר עולם הזה הוא לא טוב, ומספר עולם
 הבא הוא ענין את שדרכו למנות אותיות התורה, והוא
 מספר אשר לא יספר, כי אין המספר להשנות גם
 עכשיו ולעתיד יהיה בבחינת בלי גבול, וכמו לתבונתו
 אין מספר וגם שהוא בבחינת השנות מחולקות,
 והענין דהנה נתבאר דעיקר המספר הוא בכלים, וכלים
 דאצילות הן בלי מספר מצד כח המספר שבהם, וגם יש
 לומר שזהו בחינת מספר האורות שהוא בלי מספר,
 וכעושין רצונו של מקום ממשיכים במספר מבחינת
 בלי מספר.

וזהו ענין המספר דעולם הבא שהוא בלי מספר שזהו
 מצד כח המספר (הכוח שסופר, היינו, הכוח המגביל)
 - שהוא עצמו באמת בלי גבול - שבהמספר (בחינת
 הכלים) כו'.
 עד כאן התבאר האופן הראשון בהסבר המושג "מספר
 אשר לא יספר", ולסיכום: הכלים של אצילות הם גילוי
 ההעלם של אדם קדמון ואף למעלה מזה - כוח הגבול
 שבאין סוף, ולכן, אף שהן בחינת "מספר", יש בהם
 בחינת 'אשר לא יספר' מצד מקורם ושורשם שאותו הם
 מגלים.
 והאופן הב' הוא דהמספר דעולם הבא הוא מבחינת
 האורות שנתבאר לעיל במאמר הקודם, דמספר האורות
 הוא בבחינת בלי מספר ואף שהאורות מתלבשים בכלים
 וממילא יש בהם גם ענין של גבול ומספר, מצד
 ההפשטה שבאורות ניתן לומר עליהם את התואר 'אין
 מספר', ובפרט מצד דביקות האור בשרשו ומקורו
 - שהאור נמשך בטבעו להידבק במאור, הרי הוא בבחינת
 בלי גבול, ועל כן המספר שלהם הוא בבחינת בלי מספר
 כו'.

צוהר תענשה לתיבה

שבת פרשת נח, תע"ג

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים - קונטרסים

ד"ה אני ישנה וליכי ער

מצווה, אלא לתת צדקה עם רגש, ובזה אנו כמו
 רדומים, אבל ולבי ער לעשותם, יהודים מרגישים כיצד
 צריך לתת צדקה, כי הלב היהודי תמיד ער. וזהו
 שכתוב "צור לבבי וחלקי אלוקים לעולם". צור פירושו
 חוזק. "צור לבבי וחלקי", בני ישראל אומרים שהחוזק
 של הלב שלנו והחלק הטוב שלנו בעולם הוא,
 "אלוקים לעולם". להביא את האור האלוקי לעולם.
 לכן החוזק היהודי הוא האלוקות הנשחית.
 נאמר בזהוהר הקדוש, "אני ישנה בגלותא". אצל בני
 ישראל יש שינה בדברים שונים של קיום
 המצוות, זהו בזמן הגלות. כלומר, זמן הגלות נמשל
 לאדם שישן. בזמן שבית המקדש היה קיים, בני ישראל
 היו ערים. באותו הזמן היה לבני ישראל טוב בכל
 הדברים. בגשמיות, היה "איש תחת גפנו ואיש תחת
 תאנתו". וראו אלוקות, ככתוב "שלוש פעמים בשנה
 יראה כל זכורך את פני ה' אלוקיך". כל אחד שבא
 לבית המקדש ראה ניסים, למעלה מדברים טבעיים.

זהו מאמר שבני ישראל אומרים להשם יתברך, דהגם
 שישנם דברים אשר ישראל נראים בהם כאילו הם
 ישנים, אבל בכל זאת הרי "לבי ער". נקודת הלב ערה.
 דאיתא במדרש רבה (במקומו) "אמרה כנסת ישראל
 לפני הקדוש-ברוך-הוא, רבונו של עולם, אני ישנה מן
 המצוות ולבי ער לגמילות חסדים. אני ישנה מן הצדקה
 ולבי ער לעשותן. אני ישנה מן הקרבנות ולבי ער
 לקריאת שמע ולתפלה. אני ישנה מן המקדש ולבי ער
 לבתי כנסיות ובתי מדרשות. אני ישנה מן הגאולה ולבי
 ער, לבו של הקדוש-ברוך-הוא ער לגאלני". כלומר, בני
 ישראל אומרים, רבונו של עולם, ישנם דברים שקצת
 רדומים אצלנו. אני ישנה מן המצוות. בקיום המצוות
 יש כאלה שהם כמו רדומים בדבר. עושים מצוות, אבל
 ללא חיות, ללא רגש. אבל ולבי ער לגמילות חסדים,
 את זאת עושים בחיות. אני ישנה מן הצדקה, בנתינת
 הצדקה הרי העיקר הוא הרגש, ההשתתפות בצערו של
 האדם הדחוק. כלומר, לא רק נתינת הצדקה עצמה היא

22 לא יתעורר כי הגבות מסתירות והוא לא רואה שום דבר.
 23 וזה שאנו יודעים כי אם מביטים על אדם בחזק הוא
 24 מוכרח להתעורר, מוכיח את החזק של כוח הראיה,
 25 המגלה את החזק של הנפש שבכוחה להשפיע על
 26 האדם הישן. כלומר, לנפש אחת יש כוח להעיר נפש
 27 אחרת.
 28 **ובזה** הוא ההבדל בין ער לישן, שאדם ער רואה
 29 ואדם ישן אינו רואה.
 30 **וזהו** שנאמר בזוהר הקדוש, "אני ישנה בגלותא". מה
 31 שבני ישראל הם כישנים, זהו בזמן הגלות כי אז
 32 כולם הם כמו לא רואים, ככתוב "אותותינו לא ראינו,
 33 אין אתנו יודע עד מה". בגלות לא רואים את האמת.
 34 הרי האמת היא שהשם יתברך הוא הזן ומפרנס לכל
 35 בריותיו וזה שנותן חיים נותן מזונות, וכתוב "וברכך
 36 ה' אלוךך בכל אשר תעשה". אבל העבודה של האדם
 37 שהיא כלי לברכתו של הקדוש-ברוך-הוא, צריכה
 38 להיות כלי טהור. זה צריך להיות ביושר, בצדק. ואסור
 39 שתהיה גניבה, אפילו גניבת דעת. צריך להיות יהודי
 40 המקיים תורה ומצוות. להתפלל תפילה בצבור. ללמוד
 41 תורה ולעשות מעשים טובים, ולדעת את האמת
 42 שברכת ה' היא תעשיר.

אני ישנה ולבי ער

ב' ניסן ת"ר צדיק

1 עמדו צפופים אדם ליד אדם, וכאשר השתחוה היה
 2 מקום לכולם. כשעלו לירושלים, ביתו של כל אחד
 3 נשאר שלם ובטוח. אבל בזמן הגלות, בני ישראל הם
 4 כאדם שישן.
 5 **האדם** הישן הרי הוא אותו הדבר כמו אדם ער, ללא
 6 כל שינוי, אלא שהנשמה עולה למעלה. כאשר
 7 האדם עשה ביום זה דברים טובים, הוא נתן צדקה,
 8 הוא למד, הוא שימח לב שבור, מראים לו חלום טוב.
 9 ואם הוא עשה דברים רעים, הוא אמר שקר, הוא עסק
 10 ברכילות, לשון הרע או עשה רע למישהו, מראים לו
 11 חלומות רעים, כפי שנאמר בזוהר מפחידים אותו
 12 במילין דכדיבין (דברי שקר). כיוון שהוא עשה רע
 13 לאנשים, עושים גם לו רע בחלום, כדי שידע כמה קשה
 14 לסבול זאת אפילו בחלום ובפרט בחיי היום יום, כדי
 15 שהאדם יעשה תשובה על המידות הרעות שלו ויעשה
 16 מעשים טובים.
 17 כל האברים של האדם הישן שווים בדיוק כמו אצל אדם
 18 ער, רק בדבר אחד רואים הבדל בין הער והישן וזה
 19 העיניים. האדם הער רואה הכל, והישן אינו רואה
 20 מאומה. כשאדם ישן, אם ידברו בקול הוא יכול
 21 להתעורר, אבל אם יראו לו תנועות, איזה שיהיו, הוא

ספר השיחות - ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק

16 לר' ברוך מרדכי מהחרם שהחרים הראב"ד הגאון ר'
 17 שמואל לפני מספר שנים - בשנת תקל"ב - את
 18 החסידים והחסידות, ונתקרה ידידותו אתו ופסק
 19 מלהיכנס אליו.
 20 בהיותו בוילנה מספר חדשים, הכיר ר' ברוך
 21 מרדכי אברך אחד שלמד בישיבה המפורסמת לטוב
 22 שבסלוצק, והחליט לנסוע לישיבה זו. בישיבת סלוצק
 23 ואחר כך בישיבת הראב"ד במינסק - שהה ר' ברוך
 24 מרדכי שנתיים וחצי.
 25 בכל ימי חייו היה ר' ברוך מרדכי מפליא את
 26 גדלותו של ראש ישיבת סלוצק, הגאון הישיש ר'
 27 אהרן יעקב ושל הגאון הר"ר מנחם שלמה ראש
 28 ישיבת מינסק תלמידו המובהק של הגאון האדיר ר'
 29 יחיאל (מחבר "סדר הדורות").

1 בבואו לוילנה נפגש ר' ברוך מרדכי עם אחדים
 2 מהלומדים המפורסמים, ביקר במספר ישיבות ושמע
 3 השיעורים והפלפולים שגדולי ראשי הישיבות אמרו
 4 בפני התלמידים הגדולים. במשך כמה שבועות
 5 התודע עם גאוני וילנה.
 6 על ידי מאורע מסויים, התפרסם, שהבחור הצעיר
 7 בן השש-עשרה הוא העילוי משווינציאן שקנה לו
 8 שם בכשרונותיו המופלאים, והוכתר מיד בשם "בעל
 9 ההגיון". כל גאוני וילנה העריצוהו, והוא נעשה
 10 למבקר תמידי אצל הראב"ד הגאון ר' שמואל. מזמן
 11 לזמן זכה לדבר בלימוד עם הגאון - הגר"א ז"ל.
 12 מיד בבוא ר' ברוך מרדכי לוילנה, הכיר - על ידי
 13 מכתב מרבו ר' מיכעלע - אחד מחסידי חב"ד בוילנה
 14 וקבע אתו שיעור בלימוד חסידות חב"ד.
 15 באחת משיחותיו עם אחד מחסידי וילנה, נודע

אגרות קודש

ב"ה, י"ט שבט, תרח"ץ

פערסטאלדסדארף

ידידי ווי"ח אי"א הרב מוהרש"ז שי

שלום וברכה!

1 במענה על מכתבו מטי"ז לחד"ז, הנה אם תעודה של
2 שתי שנים רבנות מוכרחת היא, צריך הרי"פ שי להודיע
3 להרב לאבקאווסקי שדבר זה אי"א הוא, כן לדעת מאתו
4 איזה דרכים יש לו בזה, ולהסביר לו שטועים הם שמה
5 לחשוב שהוא דבר קל.
6 כמדומה לי אשר הטעם קרובים, מלבד זאת שאינם
7 מקבלים אלא עוד מקלקל, וכ"ז צריכים לברר פה ושם.

המשך מעמוד נג

1 קשורים ללימודי קודש, ורק ההכרחי לכל הדעות בלבד
2 יוקדש ללימודי חול.
3 (וזאת, בנוסף לכך שלימודי החול לא יתקיימו
4 בבוקר בתחילת הלימוד – "ראשית עריסותיכם"⁴⁶,
5 אין זה מנוגד כלל לחוק ש"ראשית עריסותיכם,
6 תרימו תרומה לה" – שירוממו את הילד אל הקדוש-
7 ברוך-הוא באמצעות לימוד תורתו של הקדוש-ברוך-
8 הוא⁴⁷, ורק לאחר מכן, כאשר הילד כבר עי"ף, ואין
9 בריירה, יוקדש זמן מצומצם ביותר ללימודי חול).
10 וכיון ש"איני מבקש... אלא לפי כחן"⁴⁸, הרי ודאי,
11 שבמאמץ קל ביותר, ובתשומת הלב המתאימה, ניתן
12 לצמצם מיד את הזמן שילדי ישראל מקדישים ללימודי
13 חול, ולהקדיש זמן רב הרבה יותר, באין-ערוך, הן
14 בכמות והן באיכות, ללימודי קודש. צריך רק להחליט
15 על-כך מתוך תחושה שזו חובה מפני שכן נפסק
16 בהלכות תלמוד-תורה⁴⁹, ואז ברור שיצליחו לבצע זאת.
17 וכשם שראו אצל בעל ההילולא, שבלי להתחשב
18 בכך שבימיו לא נראתה כלל בדרך הטבע האפשרות,
19 שמאמציו למען חינוך על טהרת הקודש במדינה ההיא

9 מובן הדבר, אשר באם רק אפשר הוא ע"י הרב רי"ד
10 שי, טוב יותר מאשר ע"י הרב הנ"ל.

11 אודות אופן של ראש ישיבה, ואם זה יהי נוגע להרב
12 רי"ע שי, גם זה צריכים לברר.

13 מכתבי זה יהי לאות לידידנו הרי"פ שי, שהוא צריך
14 להתענין בזה, ולכתוב לידידנו הרב רי"ד שי, ובמכתבי
15 הבא להרי"פ שי אכתוב אי"ה מזה.

16 יעזר לו השי"ת להסתדר בסדר חיים מאושרים
17 באהלה ש"ת ועבודה.

18 בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

19 יוסף יצחק

אג"ק מוהרי"צ כרך יז

20 ישאו פרי – רואים עתה בעיני בשר את הפירות שצמחו
21 מכך

22 – שכאשר יוצאים לרחוב בערים הגדולות של
23 ארה"ב או בכל מקום אחר, ופוגשים נכדים של אנשים
24 אשר שהו לפני עשרים או ארבעים שנה במדינה ההיא,
25 ורואים שהנכד מתנהג בדרך התורה והמצוות, ותמהים:
26 כיצד יכלו להישאר קשורים ליהדות?!

27 וכאשר חוקרים ודורשים, מגלים, שלאב, למדריך,
28 או לסב וכדומה, היה קשר או מגע עם אחד מהשלוחים
29 של בעל ההילולא, אשר הוא עוררו ליהדות, ולמד אתו,
30 והתחבא ביחד עמו בעליית הגג, או במרתף, כדי
31 ללמוד וכדומה – ולכן הוא נשאר יהודי –

32 ובדומה לכך לגבי כל אלו אשר "הולכים
33 באורחותיו נצח סלה ועד"⁵⁰, שעל-ידי המאמצים
34 בעבודה דלעיל של חיזוק החינוך על טהרת הקודש,
35 בודאי יצליחו להקים את "צבאות ה'"⁵¹, אשר ייצאו
36 בקרוב ממש מגלות זו האחרונה, בגאולה האמיתית
37 והשלימה על-ידי משיח צדקנו, ובעגלא דידן.

(משיחת יו"ד שבט תשל"ז)

(48) במדב"ר פי"ג, ב.

(49) לאדה"ז פ"ג ס"ז, וש"נ.

(50) אנה"ק סי' זך (קמו, א).

(51) ראה תו"א ס, ג. המשך מאמרי ההילולא סעיף יו"ד ואילך.

ממאסרו לנסוע לעיר מקלטו קאסטרנא – נדפס בסה"מ קונטרסים ח"א ע' 350. לקו"ד ח"ד תרצב, א. ועיי"ש המשך הדיבור.

(46) שלה טו, כ. וראה סה"מ קונטרסים שם קסה, א.

(47) ראה גם לקו"ש ח"ב [המתורגם] ע' 26. ח"ח ע' 307 ואילך.

פרשת בשלח

יג וַיְהִי בַשְּׁלַח פָּרְעָה אֶת־הָעַם וְלֹא־נָחַם
 אֱלֹהִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרוֹב הוּא כִּי |
 אָמַר אֱלֹהִים פֶּן־יִנָּחֵם הָעַם בְּרֹאֵתָם מַלְחָמָה
 וְשָׁבוּ מִצְרֵימָה: ^{יח} וַיִּסָּב אֱלֹהִים | אֶת־הָעַם דֶּרֶךְ
 הַמִּדְבָּר יַם־סוּף וַחֲמוּשִׁים עָלוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ
 מִצְרַיִם: ^{יט} וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־עֲצָמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ כִּי
 הִשְׁבַּע הַשִּׁבְעִי אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פֶּקֶד יִפְקֹד
 אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהַעֲלִיתֶם אֶת־עֲצָמֹתַי מִזֶּה
 אִתְּכֶם: ^כ וַיִּסְעוּ מִסֹּפֶת וַיַּחֲנוּ בְּאֶתֶם בְּקֶצֶה
 הַמִּדְבָּר: ^{כא} וַיְהִי הַלֵּךְ לַפְּנִימָה יוֹמָם בַּעֲמֹד עֵנָן
 לְנַחֲתָם הַדֶּרֶךְ וּלְלֵילָה בַּעֲמֹד אֵשׁ לְהַאֲרִיךְ לָהֶם
 לָלֶכֶת יוֹמָם וּלְלֵילָה: ^{כב} לֹא־יֹמִישׁ עַמּוּד הָעֵנָן
 יוֹמָם וַעֲמֹד הָאֵשׁ לַיְלָה לַפְּנִי הָעַם: ^{כג} וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^{כד} דַּבֵּר אֶל־
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְשָׁבוּ וַיַּחֲנוּ לַפְּנִי פִי הַחִירָת בֵּין
 מִגְדֵּל וּבֵין הַיָּם לַפְּנִי בַּעַל צַפֹּן נִכְחוּ תַחֲנוּ
 עַל־הֵימָּה: ^ה וְאָמַר פָּרְעָה לַבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִבְכִּים הֵם
 בָּאֶרֶץ סָגֵר עֲלֵיהֶם הַמִּדְבָּר: ^ו וַחֲזַקְתִּי אֶת־לֵב־
 פָּרְעָה וַרְדֵּף אַחֲרֵיהֶם וְאֶפְכְּדָה בַּפָּרְעָה וּבִכְל־
 חִילוֹ וַיִּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה וַיַּעֲשׂוּ־כֵן: (יִשְׂרָאֵל)
^ה וַיַּגֵּד לְמֹלֶךְ מִצְרַיִם כִּי בָרַח הָעַם וַיִּהְיֶה לְלִבֵּי
 פָּרְעָה וַעֲבָדֵיו אֶל־הָעַם וַיֹּאמְרוּ מַה־זֹּאת עֲשִׂינוּ
 כִּי־שָׁלַחֲנוּ אֶת־יִשְׂרָאֵל מֵעַבְדֵּנוּ: ^ז וַיֹּאסֶר אֶת־
 רַכְבּוֹ וְאֶת־עַמּוֹ לָקַח עִמּוֹ: ^ח וַיִּקַּח שְׁש־מֵאוֹת
 רֶכֶב בָּחוּר וְכָל רֶכֶב מִצְרַיִם וְשָׁלֹשׁם עַל־פָּלוֹ:
^ה וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת־לֵב פָּרְעָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיִּרְדֹּף
 אַחֲרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יִצְאוּ בְיַד רַמְחָה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות טו עמ' 513)

פי החירות (יד, ב)

חירות הללו . . מרבעות . . מעשה שמים, ועינים להם

פתוחות (מכילתא)

יש לשאל, איך יתכן שהחירות נכראו מרבעות, והרי "אין

מרבע ממצשה בראשית" (ירושלמי סוף מעשרות). ויש לומר,

שלבן מסים "ועינים להם פתוחות", כלומר: שטח הפלע לא

היה חלק, אלא היו בו חורים בדמות עינים, כך שרבעו לא
 היה משלם.

שני ^ט וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם אַחֲרֵיהֶם וַיִּשְׁיֻנוּ אוֹתָם הַנִּים
 עַל־הַיָּם כְּלִיסוּס רֶכֶב פָּרְעָה וּפָרָשָׁיו וַחֲלִילוֹ עַל־
 פִּי הַחִירָת לַפְּנִי בַּעַל צַפֹּן: ^י וּפָרְעָה הִקְרִיב וַיִּשְׂאוּ
 בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־עֵינֵיהֶם וַהֲגָה מִצְרַיִם | גָּסַע
 אַחֲרֵיהֶם וַיִּירָאוּ מְאֹד וַיַּצַּעְקוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־
 יְהוָה: ^{יא} וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה הַמַּבְלִי אִין־קָבְרִים
 בְּמִצְרַיִם לְקַחְתָּנוּ לָמוֹת בַּמִּדְבָּר מַה־זֹּאת עֲשִׂיתָ
 לָנוּ לְהוֹצִיאֵנוּ מִמִּצְרַיִם: ^{יב} הֲלֹא־זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר
 דִּבַּרְנוּ אֵלֶיךָ בְּמִצְרַיִם לֵאמֹר חֲדַל מִמֶּנּוּ וְנַעֲבֹדָה
 אֶת־מִצְרַיִם כִּי טוֹב לָנוּ עֲבֹד אֶת־מִצְרַיִם מִמֶּתְנוּ
 בַּמִּדְבָּר: ^{יג} וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעַם אֶל־תִּירְאוּ
 הַתִּיצְבוּ וְרָאוּ אֶת־יְשׁוּעַת יְהוָה אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה לָכֶם
 הַיּוֹם כִּי אֲשֶׁר רִאִיתֶם אֶת־מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא
 תִסָּפוּ לִרְאֹתָם עוֹד עַד־עוֹלָם: ^{יד} יְהוָה יִלְחֶם לָכֶם
 וְאַתֶּם תַּחֲרֹשׁוּ: ^{טו}

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות ג עמ' 872)

ביד רמח (יד, ח)

בריש גלי (אונקלוס)

איתא ב'דגל מנחה אפרים, ש'בריש" היא ראשי-תבות
 רבי ישראל בעל שם, רבי שמעון בן יוחאי, ורבי יצחק בן
 שלמה (הארי"ל): רמז לכך שהציאה מן הגלות תהיה
 בזכות תורתם של הצדיקים הללו. ורמז זה מופיע בתרגום
 דקא: התרגום מביא את קדשת התורה אל לשונות החלין
 של אמות העולם, ואף הגאולה מביא את הקדשה אל העולם
 והקדש גם את עניני החלין שבו.

שלישי ^{טו} וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מַה־תַּצַּעַק אֵלַי
 דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיִּסְעוּ: ^{טז} וְאַתָּה הָרַם אֶת־
 מִטָּךְ וְנָטָה אֶת־יֶרֶךְ עַל־הֵימָּה וּבִקְעָהוּ וַיָּבֹאוּ
 בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּתוֹךְ הַיָּם בַּיַּבֵּשָׁה: ^{יז} וַאֲנִי הִנְנִי
 מַחֲזִיק אֶת־לֵב מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם וְאֶפְכְּדָה
 בַּפָּרְעָה וּבְכָל־חִילוֹ בָּרַכְבוֹ וּבַפָּרָשָׁיו: ^{יח} וַיִּדְעוּ
 מִצְרַיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה בְּהַכְּבֹדִי בַּפָּרְעָה בָּרַכְבוֹ
 וּבַפָּרָשָׁיו: ^{יט} וַיִּסַּע מֶלֶךְ הָאֱלֹהִים הַחֲלָד לַפְּנִי

מִחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיֵּלֶךְ מֵאַחֲרֵיהֶם וַיִּסַּע עִמּוֹד הָעֵנָן מִפְּנֵיהֶם וַיַּעֲמֹד מֵאַחֲרֵיהֶם: ^א וַיָּבֹא בֵּין | מִחֲנֵה מִצְרַיִם וּבֵין מִחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיְהִי הָעֵנָן וַתִּחַשְׁדּוּ וַיֹּאֲרֵ אֶת־הַלֵּילָה וְלֹא־קָרַב זֶה אֶל־זֶה כָּל־הַלַּיְלָה: ^{בא} וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַיָּם וַיִּזְלַךְ יְהוָה | אֶת־הַיָּם בְּרוּחַ קָדִים עֹזָה כָּל־הַלַּיְלָה וַיִּשָּׁם אֶת־הַיָּם לַחֲרֵבָה וַיִּפְקְעוּ הַמַּיִם: ^{בב} וַיָּבֹאוּ כְּנִי־יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיָּבֵשָׁה וְהַמַּיִם לָהֶם חוֹמָה מִימִינֶם וּמִשְׁמָאלָם: ^{בג} וַיִּרְדּוּ מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם כָּל סוּם פְּרֹעָה רָכְבוּ וּפָרָשָׁיו אֶל־תּוֹךְ הַיָּם: ^{בד} וַיְהִי בֹאֲשֻׁמֶּרֶת הַבֹּקֶר וַיִּשְׁקַף יְהוָה אֶל־מִחֲנֵה מִצְרַיִם בַּעֲמוֹד אֵשׁ וְעָנָן וַיִּהְיֶה אֶת מִחֲנֵה מִצְרַיִם: ^{בה} וַיִּסַּר אֶת אִפְן מִרְכַּבְתָּיו וַיִּנְהָגוּ בַּכִּבְדָּת וַיֹּאמֶר מִצְרַיִם אֲנוֹסָה מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי יְהוָה נִלְחָם לָהֶם בַּמִּצְרַיִם: ^פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ג עמ' 969)

מימינים ומשמאלם (יד, כב)

כַּאֲשֶׁר אָדָם עוֹבֵד אֶת עֲבוֹדָתוֹ בְּקוֹ אֶחָד בְּלִבְדוֹ, בְּקוֹ הַיָּמִין אוֹ בְּקוֹ הַשְּׂמָאל - אֲפִלּוּ עוֹשֶׂה אֶת הָעֲבוֹדָה בְּקוֹ זֶה כָּל כּוֹחֵתָיו, עַד לְמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ, יִתְכַּן שְׁעוֹשֶׂה זֹאת מִצַּד הַטָּבֵעַ (טָבֵעַ נֶפֶשׁ הַבְּהִמִּית אוֹ אֲפִלּוּ טָבֵעַ נֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית, שֶׁנִּמְשָׁכֶת בְּטָבֵעָה לְסוּג עֲבוֹדָה כְּזֹה). מִתִּי בָּאָה לְיָדִי בְּטוֹי הַתְּבַטְלוֹת וְהַתְּמַסְרוֹת אֲמִתִּית לְהַקְבִּיָּה, בְּאִפְסוֹ שֶׁמִּתְעַלָּה מִן הָאֲנִי - כַּאֲשֶׁר הָעֲבוֹדָה הִיא בְּשֵׁנֵי קוֹיִם הַפְּסִיִּים.

רביעי ^{כו} וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נֹמֶה אֶת־יָדְךָ עַל־הַיָּם וַיִּשְׁבּוּ הַמַּיִם עַל־מִצְרַיִם עַל־רָכְבוֹ וְעַל־פָּרָשָׁיו: ^{כא} וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַיָּם וַיִּשָּׁב הַיָּם לַפְּנוֹת בְּקֹר לְאִיתָנוּ וּמִצְרַיִם נָסִים לִקְרֹאתוֹ וַיִּנְעַר יְהוָה אֶת־מִצְרַיִם בְּתוֹךְ הַיָּם: ^{כב} וַיִּשְׁבּוּ הַמַּיִם וַיִּכְסּוּ אֶת־הָרָכָב וְאֶת־הַפָּרָשִׁים לְכָל חֵיל פְּרֹעָה הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם בַּיָּם לֹא־נִשְׁאָר בָּהֶם עַד־אֶחָד: ^{כג} וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בַּיָּבֵשָׁה בְּתוֹךְ הַיָּם וְהַמַּיִם לָהֶם חוֹמָה מִימִינֶם וּמִשְׁמָאלָם: ^{כד} וַיִּזְעַק יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרַיִם וַיֹּרֶא יִשְׂרָאֵל אֶת־מִצְרַיִם

מֵת עַל־שִׁפְתַּי הַיָּם: ^{אא} וַיֹּרֶא יִשְׂרָאֵל אֶת־יְהוָה הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה בְּמִצְרַיִם וַיִּירָאוּ הָעָם אֶת־יְהוָה וַיֹּאמִינוּ בִּיהוָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ: ^פ ^{מו} ^א אִזּוֹ יִשִּׁיר־מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיהוָה וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר אֲשִׁירָה לַיהוָה כִּי־נָאָה נָאָה סוּם וָרָכָב וְרָמָה בָּיִם: ^ב עֲזִי וּמִרְתִּי יְהִי וַיְהִי־לִי לִישׁוּעָה זֶה אֱלֹהֵי וַאֲנוּהוּ אֱלֹהֵי אָבִי וַאֲרַמְּנֶהוּ: ^ג יְהוָה אִישׁ מַלְחָמָה יְהוָה שְׁמוֹ: ^ד מִרְפַּכַּת פְּרֹעָה וַחֲלוֹ יִרְה בָּיִם וּמִבְחָר שְׁלִשּׁוֹ טַבָּעוֹ כִּי־סוּף: ^ה תַּהֲמֹת יִכְסִּימוּ יִרְדּוּ בְּמִצּוֹלֹת כְּמוֹ־אֲבָן: ^ו יִמְיִנְךָ יְהוָה נֶאֱדָרִי בְּכַח יִמְיִנְךָ יְהוָה תִּרְעֵץ אוֹיֵב: ^ז וּבִכְרַב גְּאוֹנְךָ תַּהֲרֹם קִמְיֶךָ תִּשְׁלַח חֲרֹנְךָ וַאֲכַלְמוּ בְּקֶשֶׁ: ^ח וּבְרוּחַ אֲפִידֶךָ גִּעְרָמוּ מֵיִם נִצְבּוּ כְּמוֹ־נֶגֶד גִּזְלִים קָפְאוּ תַּהֲמֹת בְּלִבָּיִם: ^ט אָמַר אוֹיֵב אֲרֹדְךָ אֲשִׁיג אַחֲלֶק שְׁלָל תִּמְלָאמוּ נַפְשֵׁי אֲרִיק חֲרָבִי תוֹרִישְׁמוּ יָדִי: ^י נִשְׁפַּת בְּרוּחְךָ כִּסְמוּ יָם צִלְלוּ כַּעֲפֹרֶת בְּמַיִם אֲדִירִים: ^{יא} מִי־כַמְכָּה בְּאֵלֶם יְהוָה מִי כַּמְכָּה נֶאֱדָר בְּקֹדֶשׁ גּוֹרֵא תַּהֲלֹת עָשָׂה פִּלֵּא: ^{יב} נִמְיֹת יִמְיִנְךָ תִּבְלַעְמוּ אֲרִץ: ^{יג} נַחֲיֹת בַּחֲסִדְךָ עִם־נוֹ גְּאֻלַּת נַהֲלֹת כַּעֲזֶךָ אֶל־נִגְוָה קֹדֶשְׁךָ: ^{יד} שְׁמָעוּ עַמִּים יִרְגְּזוּן חֵיל אֲחֹז יִשְׁבִּי פִלִּשְׁתִּי: ^{טו} אִזּוֹ נִבְהִלוּ אֱלֹפֵי אָדָם אֵילֵי מוֹאָב וַאֲחֻזְמוֹ רָעַד נִמְגּוֹ כָּל יִשְׁבִּי כְּנַעַן: ^{טז} תִּפֹּל עֲלֵיהֶם אִימָתָה וּפָחַד בְּגִדְלִי זֹרְעֶךָ יִדְמוּ כְּאֲבָן עַד־יַעֲבֹר עִמָּךָ יְהוָה עַד־יַעֲבֹר עִם־נוֹ קִנְיֹת: ^{יז} תִּבְאָמוּ וְתִטְעַמּוּ בַּחֲרֹת נַחֲלֹתְךָ מִכּוֹן לְשִׁבְתְּךָ פַּעֲלֹת יְהוָה מִקְדָּשׁ אֲדָנִי כּוֹנְנֵנוּ יָדִיד: ^{יח} יְהוָה | יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעַד: ^{יט} כִּי כָּאֵ סוּם פְּרֹעָה בְּרָכְבוֹ וּבְפָרָשָׁיו בָּיִם וַיִּשָּׁב יְהוָה עֲלֵהֶם אֶת־מִי הַיָּם וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בַּיָּבֵשָׁה בְּתוֹךְ הַיָּם: ^כ וַתִּקַּח מִרְיָם הַנְּבִיאָה אֶחָת אֶתְרֵן אֶת־הַתֵּן בִּידָה וַתִּצָּאן כָּל־הַנָּשִׁים

אֲחֵרֶיהָ בְּתַפִּים וּבְמַחֲלָת: ^א וַתַּעַן לָהֶם מִרְיָם שִׁירוּ לַיהוָה כִּי־גָאָה גָּאָה סוּם וָרִכְבּוֹ רָמָה בָּיִם: ^ב וַיִּסַּע מֹשֶׁה אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּם־סוּף וַיֵּצְאוּ אֶל־מִדְבַּר־שׁוּר וַיֵּלְכוּ שְׁלֹש־יָמִים בַּמִּדְבָּר וְלֹא־מָצְאוּ מָיִם: ^ג וַיָּבֹאוּ מִרְתָּה וְלֹא יָכְלוּ לִשְׁתֹּת מִיַּם מִמֶּנָּה כִּי מָרִים הָם עַל־כֵּן קָרָא־שְׁמָהּ מִרָה: ^ד וַיִּלְנוּ הָעָם עַל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר מַה־נַּשְׁתָּה: ^ה וַיִּצַּעַק אֶל־יְהוָה וַיֹּרְחוּ יְהוָה עֵץ וַיִּשְׁלַךְ אֶל־הַמָּיִם וַיִּמְתְּקוּ הַמָּיִם שֵׁם שֵׁם לוֹ חֶק וּמִשְׁפָּט וְשֵׁם נִסְחוּ: ^ו וַיֹּאמֶר אִם־שָׁמוּעַ תִּשְׁמָע לְקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וַהֲיִשֵּׁר בְּעֵינָיו תַּעֲשֶׂה וְהִאֲזַנְתָּ לְמִצְוֹתָיו וְשָׁמַרְתָּ כָּל־חֻקָּיו כָּל־הַמִּצְוָה אֲשֶׁר־שָׁמַעְתִּי בְּמִצְרַיִם לֹא־אֲשִׁים עֲלֶיךָ כִּי אֲנִי יְהוָה רַפָּאֵךְ: ^ז ^ח

~ נקודות משיחות קודש ~ (2 לקוטי שיחות 2 עמ' 123)

כוננו גדיד (טו, יז)

אָמְרוּ בְּז"ל (כתובות ה, א) "גְּדוּלִים מַעֲשֶׂה צְדִיקִים", כִּי בַּמַּעֲשֶׂה גִדְּיָהֶם כְּתִיב "מִכּוֹן לִשְׁבֹּתָךְ פַּעֲלָתָהּ", מִקְדָּשׁ אֲדִי כוֹנְנוֹ גִּדְּיָךְ" (שְׁתֵּי גִדְּיִים), וּפִרְשׁ רש"י: "מִקְדָּשׁ, מַעֲשֶׂה יְדִי צְדִיקִים הוּא". וְמָה שֶּׁכְּתוּב "כוֹנְנוֹ גִּדְּיָךְ" - מִתְרַץ הַשִּׁטָּה מִקְדָּשׁ: "מַעֲשֶׂה צְדִיקִים, קָרִי מַעֲשִׂיו שֶׁל הַקֹּדֶשׁ". וְיֵשׁ לְבָאֵר: צְדִיק אֵינוֹ מַחְשִׁיב אֶת עֲצָמוֹ לְמִצְיָאוֹת, וְלִכֵּן מַעֲשֶׂה גִדְּיוֹ הֵם הֵם מַעֲשֶׂה גִדְּיוֹ שֶׁל הַקֹּדֶשׁ.

חמישי ^א וַיָּבֹאוּ אֵילָמָה וְשֵׁם שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה עֵינַת מָיִם וְשִׁבְעִים תְּמָרִים וַיַּחֲנוּ־שָׁם עַל־הַמָּיִם: ^ב טז ^א וַיִּסְעוּ מֵאֵילָם וַיָּבֹאוּ כָּל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־מִדְבַּר־סִין אֲשֶׁר בֵּין־אֵילָם וּבֵין סִינַי בְּחֹמֶשֶׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי לְצֵאתָם מִמִּצְרַיִם: ^ב כְּתִיב וַיִּלְנוּ קָרִי וַיִּלְנוּ כָּל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן בַּמִּדְבָּר: ^ג וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהִים בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִי־יִתֵּן מוֹתָנוּ בְּיַד־יְהוָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשִׁבְתָּנוּ עַל־סִיר הַבָּשָׂר בְּאָכְלֵנוּ לֶחֶם לְשֹׁבַע כִּי־הוֹצֵאתָם אֹתָנוּ אֶל־הַמִּדְבָּר הִנֵּה לְהָמִית אֶת־כָּל־הַקָּהָל הַזֶּה בְּרָעַב: ^ד ^ה

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הֲנִנִי מִמִּטְוִי לָכֶם לֶחֶם מִן־הַשָּׁמַיִם וַיֵּצֵא הָעָם וּלְקַטְוֹ דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ לִמְעַן אֲנַפְּנוּ הַיֶּלֶד בְּתוֹרָתִי אִם־לֹא: ^א וְהָיָה בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי וַהֲכִינוּ אֶת אֲשֶׁר־יָבִיאוּ וְהָיָה מִשְׁנֵה עַל אֲשֶׁר־יִלְקְטוּ יוֹם ^א יוֹם: ^ב וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲרֹב וַיִּדְעֹתָם כִּי יְהוָה הוֹצִיא אֹתְכֶם מִמִּצְרַיִם: ^ג וּבִקֹּר וְרֵאִיתֶם אֶת־כְּבוֹד יְהוָה בְּשָׁמְעוֹ אֶת־תַּלְגְּתֵיכֶם עַל־יְהוָה וַנַּחֲנוּ מָה כִּי כְּתִיב תִּלְוֵנוּ קָרִי תִלְוֵנוּ עָלֵינוּ: ^ד וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּתַת יְהוָה לָכֶם בְּעֲרֹב בָּשָׂר לֵאכֹל וּלְחֶם בִּבְכֹר לִשְׁבַע בְּשָׁמְעַי יְהוָה אֶת־תַּלְגְּתֵיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם מִלִּינִם עָלָיו וַנַּחֲנוּ מָה לֹא־עָלֵינוּ תַלְגְּתֵיכֶם כִּי עַל־יְהוָה: ^ה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן אֲמֹר אֶל־כָּל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קִרְבוּ לִפְנֵי יְהוָה כִּי שָׁמַע אֶת תַּלְגְּתֵיכֶם: ^ו וְהָיָה כִּדְבַר אַהֲרֹן אֶל־כָּל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיִּפְּנוּ אֶל־הַמִּדְבָּר וְהִנֵּה כְבוֹד יְהוָה נֹרָאָה בָּעֵנָן: ^ז ^ח

~ נקודות משיחות קודש ~ (2 לקוטי שיחות טז עמ' 179)

לָחֶם מִן הַשָּׁמַיִם (טז, ד)

אֶת הַבִּרְכָּה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל בִּרְכַּת הַמְּזוֹן תַּקֵּן מֹשֶׁה רַבֵּנוּ בְּשַׁעַר שִׁירַת הַמֶּלֶךְ. וְתַמּוּהָ: כִּיצַד מְבָרְכִים עַל לֶחֶם מִן הָאֶרֶץ בְּנִסָּח שְׁנֵתָקֵן עַל לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם? וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה לָחֶם מִן הָאֶרֶץ אֵינוֹ אֵלָא לְבוֹשׁ לִשְׂרֵשׁ וְהַמְקוֹר שֶׁל הַמְּזוֹן - לָחֶם מִן הַשָּׁמַיִם; לָחֶם מִן הָאֶרֶץ הוּא בְּפִנְיֵימִיתוֹ לָחֶם מִן הַשָּׁמַיִם. וּבְמִבְאֵר בְּחִסְדוֹת, ש"בִּעְשָׂקוֹ בְּמִשָּׁא וּמִתֵּן יָבִין שְׁמֵאֲמִין שֶׁהַשֶּׁפַּע... הוּא כְּשֶׁאֲרִי הַנִּסִּים הַגְּלוּיִים, כְּמוֹ שֶׁהוֹרִיד הַמֶּלֶךְ. וַיְדוּעִים דְּבָרֵי הַרְבֵּי מִהֵרָ"שׁ, שֶׁפְּרָנְסָה בְּזֶמֶן הַזֶּה הִיא כְּמוֹ הַשֶּׁפַּעַת הַמֶּלֶךְ.

ששי ^א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ^ב שְׁמַעְתִּי אֶת־תַּלְוֹנָתָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִּבֶּר אֱלֹהִים לֵאמֹר בֵּין הָעַרְפִּיִּים תֹּאכְלוּ בָשָׂר וּבִבְכֹר תִּשְׁבְּעוּ־לָחֶם וַיִּדְעֹתָם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: ^ג וְהָיָה בְּעֲרֹב וַתַּעַל הַשָּׁלֹ וַתִּכֶּם אֶת־הַמַּחְנֶה וּבִבְכֹר הִיתָה שְׁכֵבֶת הַטָּל סָבִיב לְמַחְנֶה: ^ד וַתַּעַל שְׁכֵבֶת הַטָּל וְהִנֵּה עַל־פְּנֵי הַמִּדְבָּר דָּק מְחֹסֶפֶס דָּק בִּפְּכָר

על־הָאָרֶץ: ^ט וַיֵּרְאוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ
אֶל־אֶחָיו מִן הָאֵל הוּא כִּי לֹא יָדְעוּ מַה־הוּא וַיֹּאמֶר
מֹשֶׁה אֲלֵהֶם הוּא הֵלֶכֶם אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לָכֶם
לֵאכֹלָה: ^י זֶה הַדִּבָּר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לָקֶטֶט מִמֶּנּוּ
אִישׁ לְפִי אֲכָלוּ עֹמֶר לַגִּלְגָּלִת מִסֶּפֶר נַפְשֹׁתֵיכֶם
אִישׁ לְאִשֹּׁר בְּאַהֲלוֹ תִקְחוּ: ^{יא} וַיַּעֲשׂוּ־כֵן בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וַיִּלְקְטוּ הַמִּרְבָּה וְהַמִּמְעִיט: ^{יב} וַיִּמְדּוּ
בְּעֹמֶר וְלֹא הֶעֱדִיף הַמִּרְבָּה וְהַמִּמְעִיט לֹא
הִחְסִיר אִישׁ לְפִי־אֲכָלוֹ לָקֶטֶט: ^{יג} וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
אֲלֵהֶם אִישׁ אֱלִיּוֹתֶר מִמֶּנּוּ עַד־בֶּקֶר: ^{יד} וְלֹא־
שָׁמְעוּ אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּתֵרוּ אֲנָשִׁים מִמֶּנּוּ עַד־בֶּקֶר
וַיֵּרֶם תּוֹלְעִים וַיִּבְאֹשׁ וַיִּקְצֹף עֲלֵהֶם מֹשֶׁה:
^{טו} וַיִּלְקְטוּ אֹתוֹ בְּבֶקֶר בְּבֶקֶר אִישׁ כְּפִי אֲכָלוֹ וְחֵם
הַשֶּׁמֶשׁ וְנֹמֶם: ^{טז} וַיְהִי | בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי לָקֶטֶט לֶחֶם
מִשְׁנֵה שְׁנֵי הָעֹמֶר לְאַחַד וַיִּבְאֹשׁ כָּל־נִשְׁיָאֵי הָעֵדָה
וַיִּגִּידוּ לְמֹשֶׁה: ^{יז} וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר
יְהוָה שְׁבַתֹן שְׁבַת־קֹדֶשׁ לַיהוָה מָחָר אֵת אֲשֶׁר־
תֹּאפּוּ אַפּוֹ וְאֵת אֲשֶׁר־תִּבְשְׁלוּ בִשְׁלוּ וְאֵת כָּל־
הָעֵדָף הַנִּיחוּ לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד־הַבֶּקֶר:
^{יח} וַיַּנִּיחוּ אֹתוֹ עַד־הַבֶּקֶר כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה וְלֹא
הִבְאִישׁ וּרְמָה לֹא־הָיְתָה בּוֹ: ^{יט} וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
אֲכָלְהוּ הַיּוֹם כִּי־שַׁבַּת הַיּוֹם לַיהוָה הַיּוֹם לֹא
תִמְצָאֶהוּ בַשָּׂדֶה: ^כ שֵׁשֶׁת יָמִים תִּלְקְטֶהוּ וּבַיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת לֹא יִהְיֶה־בּוֹ: ^{כא} וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
יֵצְאוּ מִן־הָעֵם לִלְקֹט וְלֹא מִצָּאוּ: ^{כב} וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עַד־אַנָּה מֵאַנְתֶּם לִשְׁמֹר מִצְוֹתַי
וְתוֹרָתִי: ^{כג} רְאוּ כִּי־יְהוָה נָתַן לָכֶם הַשַּׁבַּת עַל־כֵּן
הוּא נָתַן לָכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי לֶחֶם יוֹמִים שִׁבּוֹ |
אִישׁ תַּחְתּוֹ אֱלִי־יֵצֵא אִישׁ מִמֶּקְמוֹ בַּיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי: ^{כד} וַיִּשְׁבְּתוּ הָעָם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי:
^{כה} וַיִּקְרְאוּ בֵּית־יִשְׂרָאֵל אֶת־שְׁמוֹ מִן הוּא כְּזֹרַע
גֶּר לָכֵן וַיַּעֲמֵם בְּצַפִּיחַת בְּדִבְשׁ: ^{כו} וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
זֶה הַדִּבָּר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה מִלֹּא הָעֹמֶר מִמֶּנּוּ

לְמִשְׁמֶרֶת לְדֹרֹתֵיכֶם לְמַעַן | יֵרְאוּ אֶת־הֵלֶכֶם
אֲשֶׁר הֵאֱכֵלְתִּי אֶתְכֶם בַּמִּדְבָּר בְּהוֹצִיאִי אֶתְכֶם
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: ^{כז} וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן קַח
צִנְצָנֹת אַחַת וְתֵן־שָׁמָּה מִלֹּא־הָעֹמֶר מִן וְהִנֵּה
אֹתוֹ לִפְנֵי יְהוָה לְמִשְׁמֶרֶת לְדֹרֹתֵיכֶם: ^{כח} כַּאֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וַיַּנִּיחֶהוּ אַהֲרֹן לִפְנֵי הָעֵדָה
לְמִשְׁמֶרֶת: ^{כט} וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲכָלוּ אֶת־הַחֵמֶן
אַרְבָּעִים שָׁנָה עַד־בָּאָם אֶל־אֶרֶץ נוֹשָׁבֵת אֶת־
הַחֵמֶן אֲכָלוּ עַד־בָּאָם אֶל־קֶצֶה אֶרֶץ כְּנָעַן:
^ל וְהָעֹמֶר עֲשִׂרִית הָאִיפָה הוּא: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לב עמ' 270)

ראו כי ה' נתן לכם השבת (טז, כט)

ה'שַׁבַּת' שַׁבְּתוֹרָה - הוּא פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה, שֶׁלֹּכֵן קָרִי רַבִּי
הַיְּהוָה לְרִשְׁבִּי, מֵאֲרִי דְזֹהֵר, בְּשֵׁם 'שַׁבַּת' (זח"ג קמד, ב).
וְלִמּוּד פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה הוּא בְּדֶרֶךְ רֵאזִה, וּכְמִבְאָר בְּחִסְדוֹת
שְׁמִשִּׁיחַ יִלְמַד סוּדוֹת הַתּוֹרָה לְכָל הָעָם בְּדֶרֶךְ רֵאזִה (וְלִשׁוֹן
הַרְגִּיל בְּזֶהֱרָה הוּא תֵּאֲחִזִּי, לֹא תֵּאֲשַׁמֵּעַ). וְהֵנָּה, הַמֵּאֲמָר
הָרִאשׁוֹן בְּלִקּוּטֵי תוֹרָה הוּא "רָאוּ כִּי ה' נָתַן לָכֶם הַשַּׁבַּת".
רְמֵז יֵשׁ כָּאֵן, שֶׁבְּפְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה כְּפִי שְׁנִתְגַּלְתָּה בְּחִסְדוֹת
מְדֻשָּׁת בִּיּוֹתֵר הַלִּמּוּד בְּדֶרֶךְ רֵאזִה, תְּכַלִּית הַהִתְאָמְתוֹת.

שְׁבִיעִי יז א וַיִּסְעוּ כָּל־עֵדָת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּדְבַּר־
סִין לְמִסְעֵיהֶם עַל־פִּי יְהוָה וַיַּחֲנוּ בְּרִפְדִּים וְאֵין
מַיִם לְשִׁתָּת הָעָם: ^ב וַיִּרְבַּ הָעָם עַם־מֹשֶׁה
וַיֹּאמְרוּ תִּגְוִלֵנוּ מַיִם וַיִּנְשָׁתָה וַיֹּאמֶר לָהֶם מֹשֶׁה
מַה־תִּרְיֹבוּן עִמָּדִי מַה־תִּנְסֹן אֶת־יְהוָה: ^ג וַיִּצְמָא
שָׁם הָעָם לַמַּיִם וַיִּלֵּן הָעָם עַל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לָמָּה
זֶה הָעֲלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לְהָמִית אֹתִי וְאֶת־בְּנֵי
וְאֶת־מִקְנִי בַצָּמָא: ^ד וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה
לֵאמֹר מָה אֶעֱשֶׂה לָּעָם הַזֶּה עוֹד מַעַט וּסְקָלָנִי:
^ה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲבֹר לִפְנֵי הָעָם וְקַח
אֶתֶּךָ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִטֶּחַף אֲשֶׁר הִפִּיתָ בּוֹ
אֶת־הַיָּאֵר קַח בְּיָדְךָ וְהִלַּכְתָּ: ^ו הִנֵּנִי עֹמֵד לִפְנֶיךָ
שָׁם | עַל־הַצּוּר בַּחֲרֹב וְהִכִּיתָ בַּצּוּר וַיֵּצְאוּ מִמֶּנּוּ
מַיִם וְשָׁתָה הָעָם וַיַּעַשׂ כֵּן מֹשֶׁה לְעֵינֵי זִקְנֵי
יִשְׂרָאֵל: ^ז וַיִּקְרָא שָׁם הַמָּקוֹם מִסָּה וּמִרִיבָה

משיחה. אמן בחייכון וביומיכון ובחיי דכל בית ישראל,
בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מבד
לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם
ולעלמי עלמאי. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרומם,
ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא
ברוך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא,
תשבתתא ונחתתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

~ נקודות משיחות קודש ~ (דיוס יוס' יג אדר שני)

ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים (יז, ח)

שרפו ישראל ידיהם מדברי תורה (מכילתא)

למוד התורה הוא על-מנת לעשות ולקיים. וכאשר יש
רפיון בלמוד התורה – בא עמלק ונלחם עם ישראל (ראשי
תבות יש ששים רבוא אותיות לתורה) ומקרה את קדשת
התורה. העצה לכך היא – בחר לנו אנשים, אנשי משה,
ואתפשטותא של משה, ראשי אלפי ישראל, שבכל דור
ודור. וצא הלחם בעמלק – לשון יחיד, כי התורה היא
נצחית בכל זמן ובכל מקום בשנה.

מפטיר ד' ויאמר יהוה אל-משה כתב זאת זכרון
בפפר ושים באזני יהושע כימחה אמת
(זכר)* זכר עמלק מתחת השמים: ויבן משה
מזבח ויקרא שמו יהוה נסי: ויאמר ביידי
על-פס יה מלחמה ליהוה בעמלק מדר דר: פפפ

ק"ו פסוקים, י"ד אמונה סימן, פנא"ה סימן.

על-כריב | בני ישראל ועל נפתם את-יהוה לאמר
היש יהוה בקרבנו אם-אין: פ ח ויבא עמלק
וילחם עם-ישראל ברפידים: ט ויאמר משה אל-
יהושע בחר-לנו אנשים וצא הלחם בעמלק
מחר אנכי נצב על-ראש הגבעה ומטה האלהים
בידי: ויעש יהושע כאשר אמר-לו משה
להלחם בעמלק ומשה אהרן וחור עלו ראש
הגבעה: יא והיה כאשר ירים משה ידו וגבר
ישראל וכאשר יניח ידו וגבר עמלק: יב וידי
משה כבדים ויקחו-אבן וישעמו תחתיו וישב
עליה ואהרן וחור תמכו בידיו מזה אחד ומזה
אחד ויהי ידיו אמונה עד-בא השמש: יג ויחלש
יהושע את-עמלק ואת-עמו לפי-חרב: פ
ד ויאמר יהוה אל-משה כתב זאת זכרון בפפר
ושים באזני יהושע כימחה אמת (זכר)*
זכר עמלק מתחת השמים: טו ויבן משה מזבח
ויקרא שמו יהוה נסי: טז ויאמר ביידי על-פס
יה מלחמה ליהוה בעמלק מדר דר: פפפ

חצי קדיש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא
כרעיתא וימליך מלכותא, ויצמח פורקנה ויקרב

(*) מנהגנו שאומרים פעמיים מילת זכר. הראשון זכר (בסגול) ובשני זכר (בצירה).

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: הספר תורה
ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה
(= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו
לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר-שם משה לפני בני ישראל:

עיי-חיים היא למחזיקים בה, ותמכיה מאשר. דרכיה דרכי-נעים, וכל-נתיבותיה שלום. אך ימים בימינה,
בשמאלה עשר וכבוד. יי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים
בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שייגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרָה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם
הַנֹּאמְרִים בְּאַמֶּת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁנָה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל
עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֱמֶת וְצִדֵּק:

חובבה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שִׁי לְמִוְרָא

(ד) **אֵשֶׁת לְפִדּוֹת**, שהיתה עושה פְּתִילוֹת לְמִקְדָּשׁ. פָּרִישׁ אַחֵר, שְׁתֵּיתָהּ
אֵשֶׁת חֵל וְזָרִיחַ בְּמַעֲשֶׂיהָ כְּלִפְדֵּי אֵשׁ. פָּרִישׁ אַחֵר, שֵׁשִׁים כַּעֲלָה הָיָה בָּרֶק בֶּן
אַבְנֵעָם, וְנִקְרָא "לְפִדּוֹת" שֶׁהוּא עֲנָן קְרוֹב לְ"בָרֶק". שְׁפָטָה, הָיְתָה רִגְלָהּ
לְשִׁפְטָה (ה) **תִּמָּר**, אֵילָן תִּמְרֵי. וּבִשְׁבִיל שֶׁלֹּא תִתְיַחַד עִם הָאֲנָשִׁים הַבָּאִים
אֵלֶיהָ לְמִשְׁפָּה, קָבְעָה לְיִשְׁבִּתָּהּ שָׁם. (ו)

הפטרה לפרישת בשלח לקריאה בציבור

ולשנים מקרא ואחד תרגום

בשופטים פרק ד ה

ד וּדְבוּרָה אִשָּׁה נְבִיאָה אִשֶּׁת
לְפִידוֹת הִיא שָׁפְטָה אֶת־יִשְׂרָאֵל בַּעַת
הַהוּא: ה' וְיָשַׁב תַּחַת־תֹּמֶר
דְּבוּרָה בֵּין הָרְמָה וּבֵין בֵּית־אֵל בָּהָר

אֲפָרִים וַיַּעַל וְאֵלֶיהָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפָּט׃ וַתִּשְׁלַח וַתִּקְרָא
לְבָרֶךְ בֶּן־אֲבִינֵעַם מִקְדָּשׁ נִפְתָּלִי וַתֹּאמֶר אֵלָיו הֲלֹא־צוּהָ |
יְהוָה אֱלֹהֵי־יִשְׂרָאֵל לָךְ וּמִשְׁכַּת בְּתֵר תָּבֹר וּלְקַחַת עִמָּךְ
עֲשֻׁרַת אֲלָפִים אִישׁ מִבְּנֵי נִפְתָּלִי וּמִבְּנֵי זַבְלוּן׃ וּמִשְׁכַּתִּי אֵלֶיךָ
אֶל־נַחַל קִישׁוֹן אֶת־סִיסְרָא שֶׁר־צָבָא יָבִין וְאֶת־רַכְבּוֹ וְאֶת־
הַמוֹנֹו וַנִּתְּתִיהוּ בְיָדְךָ׃ ה וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ בָּרֶךְ אֶם־תִּלְכִּי עִמִּי
וְהִלַּכְתִּי וְאֶם־לֹא תִלְכִּי עִמִּי לֹא אֵלֶיךָ׃ ט וַתֹּאמֶר הֲלֹךְ אֵלֶיךָ
עִמָּךְ אָפֶס כִּי לֹא תִהְיֶה תַּפְאֲרֶתְךָ עַל־הַדָּרֶךְ אֲשֶׁר אַתָּה
הוֹלֵךְ כִּי בִיד־אִשָּׁה יִמָּכַר יְהוָה אֶת־סִיסְרָא וְתִקַּם דְּבוּרָה
וְתִלְכִּי עִם־בָּרֶךְ קְדֵשָׁה׃ י וַיִּזְעַק בָּרֶךְ אֶת־זְבוּלוֹן וְאֶת־נִפְתָּלִי

וְדַבְרָה אֵשָׁה נְבִיאָה אֵשֶׁת לַפִּדְוֹת אֵשֶׁת חַלֵּי, וַיְהִי כַּמְעֶשֶׂה כַּלְפֵּד
אֵשׁ הָיָה שֹׁפֵטָה אֶת־יִשְׂרָאֵל בְּעַת הַהִיא בַּעֲבוּר שְׁתֵּיתָה נְבִיאָה וַיְהִי
כַּמְעֶשֶׂה: ה' וְהָיָה יוֹשֶׁבֶת תַּחַת־חֲמֹר לְכָל תַּתְּחַר עִם הַנָּשִׁים הַבָּאִים
אֵלֶיהָ לְמִשְׁפָּט, וְחָמֵד הָיְתָה דְּבוּרָה בֵּין הָרָמָה וּבֵין בֵּית־אֵל בְּתֵר
אֲפֵרַיִם וַיַּעֲלֶוּ אֵלֶיהָ אֵל הַמִּקְדָּשׁ
הַהוּא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפָּט:
וּתְשַׁלַּח וּתְקַרְא לְבָרֶךְ בֶּן
אֲבִינֵעַם מִקְדָּשׁ נִפְתָּלִי וּתְאָמַר
אֵלָיו חֵלָא בָּאֵת צִוְוָה | יְהוָה
אֱלֹהֵי־יִשְׂרָאֵל לָךְ וּמִשְׁכַּת לְבוֹת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְפָתוֹחַם לְבָא עֲמֹד לְהִלָּחם
בְּסִיסְרָא בְּתֵר תְּבֹרָה כִּי מֵאֵד פָּחַדוּ
מִחֵילוֹ הִרְבַּ שֶׁל סִיסְרָא וְלִקְחַת עֲמֹד
עֲשָׂרַת אֲלָפִים אִישׁ מִבְּנֵי נִפְתָּלִי
וּמִבְּנֵי זַבְלוּן: ז וּמִשְׁכַּתִּי אֵלָיִךְ
אֲתֹן בִּלְבוֹ לָלֶכֶת אֶל־נַחַל קִישׁוֹן
אֶת־סִיסְרָא שְׂרֹצְבָא וְכֵן וְאֵת־
רַכְבּוֹ וְאֶת־הַמִּוֶּגֶן וּנְתִיתִיו
בְּיָדְךָ: ח וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ בָּרֶךְ אִם־
תִּלְכִּי עִמִּי אֵל הַמִּלְחָמָה וְהִלָּכְתִּי
וְאִם־לֹא תִלְכִּי עִמִּי לֹא אֵלָךְ:
ט וּתְאָמַר הִלָּךְ אֵלָךְ עֲמֹד אִפְסָה
כִּי לֹא תִהְיֶה לְךָ תַּפְאֲרֶתָהּ תַּפְאֵר
הַיָּתוֹן לִשְׂרֵי הַצָּבָא עַל־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר
אָתָּה הוֹלֵךְ בִּי בְיַד־אִשָּׁה יִמְכָּר
יְהוָה אֶת־סִיסְרָא קִינֵיז הָעָם וַיְהִי
עַל יַד דְּבוּרָה, סוּף מִפְּלֹתָ עַל יַד יַעֲלֵה
וּתִקֵּם דְּבוּרָה וּתְלַךְ עִם־בָּרֶךְ
קִדְשָׁה: י וַיִּזְעַק בָּרֶךְ אֶת־זְבוּלָן
וְאֶת־נִפְתָּלִי קִדְשָׁה וַיַּעֲלֵה לְהִר
תְּבוֹר בְּרַגְלָיו כִּי לֹא הָיָה לוֹ סוּם וְרַכְבּ
עֲשָׂרַת אֲלָפִי אִישׁ וַתַּעֲלֵה עִמּוֹ

עטרת מרים

שי למורא

הלוכו. יא) הקניני, ממשפחת הקניני, הם צאצאי יתרו שנקרא "קניני". וגם נקרא "חלב". נפרד מקנין, נפרד מפרד ויהודה ששם ישבו ממשפחת הקניני, כמו שכתוב בתחלת ספר שופטים. מבני חלב, יש מפרשים, שרצה לומר ששון היה מבני חלב. יד) קום, אל תתעבב כאן בזה תבור. טו) ויגם ברגליו, כדי שלא יכירוהו. מז) עד אחד, אפילו אחד. יז) את נאד החלב, השקתה אותו חלב כי זה מביא תרדמה. כא) המקבת, מין פטיש שבו נועצים את יתדות האהל בפרקע. בלאט, בהסתר ובחשאי. בראתו, בצדע, הוא צד המצח בפרקת האוזן. ויעל, ויהיה

קדש: יב ויגדו לסיסרא כי עלה ברק בן־אבינעם הר־תבור: יג ויזעק סיסרא את־כל־רכבו ברזל ואת־כל־העם אשר אתו ויהוה אלהים הגוים אל־נחל קישון: יד ותאמר דברה אל־ברק קום אל תעבב לעמוד פה להתגבר בהר כי הגורה גזירה זה היום אשר נתן יהוה את־סיסרא בידך ולא תוכל עוד להתעבב בהר, אל תירא לרדת לעמק כי הלא יהוה יצא לפניך וירד ברק מחר תבור ועשרת אלפים איש אחרייו: טו ויהם יהוה את־סיסרא ואת־כל־הרכב המהנה לפי־חרב לפני ברק וירד סיסרא מעל המרכבה ויגם ברגליו לכל יביר אותו מי מבני ישראל ויתפוש אותו: מז ובקר רדף אחרי הרכב ואחרי המהנה עד חרשת הגוים ויפל כל־מהנה סיסרא לפי־חרב לא נשאר עד אחד אפילו אחד: יז וסיסרא גם ברגליו אל־אהל לצד האהל יעל אשת חבר הקניני כי שלום בין יבין מלך־חצור ויבין בית חבר הקניני ולזה חשב להפליט שמה: יח ותצא יעל לקראת סיסרא כי ראתה שהיה במסתפק אם לילך לאהלה אם לטום עוד לחלו, ותאמר אליו סורה אדני סורה אלי אל־תירא ויסר אליה האהלה ותכסהו בשמיכה: יט ויאמר אליה השקיני־נא מעט־מים כי צמתי ותפתח האהל והיה אם־איש יבא ושאלך ואמר היש־פה איש ואמרת אין: כא ותקח יעל אשת־חבר את־יתד האהל ותשם את־המקבת בידה ותבוא אליו בלאט ותתקע את־היתד

דבורה: יא וחבר הקניני נפרד פירש את עצמו מלפני משאר בני מן שישבו במדבר ויהיה מבני חלב חתן משה ויט אהלו עד־אלון בצעננים אשר את־קדש: יב ויגדו לסיסרא כי עלה ברק בן־אבינעם הר־תבור ויגדו הכין שרצה להלחם: יג ה' נתן בלבו של סיסרא ללכת אל נחל קישון ויזעק סיסרא את־כל־רכבו תשע מאות רכב ברזל ואת־כל־העם אשר אתו והם שרדה ראוי שיצא לקראת החלשים האלה כמעט עם מחרשת הגוים אל־נחל קישון: יד ותאמר דברה אל־ברק קום אל תעבב לעמוד פה להתגבר בהר כי הגורה גזירה זה היום אשר נתן יהוה את־סיסרא בידך ולא תוכל עוד להתעבב בהר, אל תירא לרדת לעמק כי הלא יהוה יצא לפניך וירד ברק מחר תבור ועשרת אלפים איש אחרייו: טו ויהם יהוה את־סיסרא ואת־כל־הרכב המהנה לפי־חרב לפני ברק וירד סיסרא מעל המרכבה ויגם ברגליו לכל יביר אותו מי מבני ישראל ויתפוש אותו: מז ובקר רדף אחרי הרכב ואחרי המהנה עד חרשת הגוים ויפל כל־מהנה סיסרא לפי־חרב לא נשאר עד אחד אפילו אחד: יז וסיסרא גם ברגליו אל־אהל לצד האהל יעל אשת חבר הקניני כי שלום בין יבין מלך־חצור ויבין בית חבר הקניני ולזה חשב להפליט שמה: יח ותצא יעל לקראת סיסרא כי ראתה שהיה במסתפק אם לילך לאהלה אם לטום עוד לחלו, ותאמר אליו סורה אדני סורה אלי אל־תירא ויסר אליה האהלה ותכסהו בשמיכה: יט ויאמר אליה השקיני־נא מעט־מים כי צמתי ותפתח האהל ותשם את־המקבת בידה ותבוא אליו בלאט ותתקע את־היתד

אם־איש יבא ושאלך ואמר היש־פה איש ואמרת אין: כא ותקח יעל אשת־חבר את־יתד האהל תשם את־המקבת בידה ותבוא אליו בלאט ותתקע את־היתד בראתו ותצנח בארץ חתד עברה וקתו ותקעה ותשם את־המקבת בידה האחת ואת חתד בידה השנייה ותבוא אליו בלאט ותתקע את־היתד בראתו ותצנח בארץ חתד עברה וקתו ותקעה

בארץ והוא נרדם משנתית החלב ויעף כי גם בגליו וימת: כב והנה ברק רדף את־סיסרא לבקשו כאשר הוא שם ותצא יעל לקראתו ותאמר לו לך ואראך את־האיש אשר־אתה מבקש ויבא אליה והנה סיסרא נפל מִת הַיָּתֵד והיָתֵד בַּרְקָתוֹ: כג ויכנע אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַהוּא אֶת יָבִין מֶלֶךְ־כְּנָעַן לַפָּנִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: כד וַתֵּלֶךְ יָד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַלּוֹךְ וּקְשָׁה כָּכָל פֶּעַם יֹתֵר עַל יָבִין מֶלֶךְ־כְּנָעַן עַד אֲשֶׁר הִכְרִיתוּ אֶת יָבִין מֶלֶךְ־כְּנָעַן: א וַתֵּשֶׁר מִלְשֹׁן שִׁירָה דְבוּרָה ויָבֵק בַּן־אֲבִינֵעַם בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר שְׂבִי יִשְׂרָאֵל וַיֹּמְרוּ: כ בַּפֶּרֶע פְּרָעוֹת בְּנָקוּם ה' נִקְמֹת בִּישְׂרָאֵל עַל יַד יִשְׂרָאֵל בְּהַתְּנַדֵּב עִם לִצְאֹת לַמִּלְחָמָה עִם כִּי רָאוּ חִילִּשְׁתָּם וַיְבִיֹת סִיסְרָא, בַּעֲבוּר שְׁתֵּי אֱלֹהִ בָּרְכוּ יְהוָה: ג שְׁמֵעוּ מַלְכִּים שֶׁל הָאֻמּוֹת הָאֻזְנוֹ רֹזְנִים כְּדִי שִׁירָאוּ מִלְּהַרֵּעַ לִישְׂרָאֵל, עַל אֲשֶׁר אָנֹכִי לִיהוָה וְלִחְלָקוֹ לְהַאֲמִין בּוֹ, לֹחֵ אָנֹכִי אֲשִׁירָה עַל הַתְּשׁוּעָה הַבָּאָה לִי מִפְּנֵי אֲזֹמֶר לִיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: ד יְהוָה בִּצְאָתְךָ מִשְׁעִיר לְחַלְתָּם בְּסִיחוֹן וְעוֹן בִּצְעָדְךָ מִשְׁדָּה אֲדוֹם אֶרֶץ רַעֲשָׁה גַם־שָׁמַיִם נִטְפּוּ, גַּם הַפְּלָאִים שְׁרֵי הָאֻמּוֹת שֶׁל הַגּוֹיִם חָרְדוּ, וְכֵאלוּ זָעַח נִטְפָּה מִמֶּם מִרְב פַּחַד. גַּם עֲבִים וְגו', גַּם הָעֲנָנִים נִטְפּוּ מִיָּם בְּקוֹל הַמּוֹן הַנָּשֵׁם בִּשְׂבִיל לְהַחֲרִיד וּלְבַלְבֵּל אֶת הַגּוֹיִם. ה) הָרִים נָזְלוּ, גַּם הַתְּרִים כֵּאלוּ נִטְפּוּ זָעַח מִגְדַּל הָרַעְדָּה. וְהַ סִּינִי, וְהַ תֵּר סִינִי, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ "וַיַּחֲרִיד כָּל הַתֵּר" (שְׁמוֹת יט. יח. ו) בִּימֵי שְׁמֹגֶר, בִּימֵי הַשּׁוּפָט שְׁמֹגֶר. בִּימֵי יַעֲלִי, גַּם יַעֲלִי הִתְהַפְּשָׁה. חֲדָלוּ אֲרָחוֹת, בִּימֵיהֶם לֹא הִתְהַפְּשָׁה שְׁלֵמָה, וְלֹא חָרְדוּ הַגּוֹיִם מִפְּחַד ה', וְלָכֵן חֲדָלוּ הוֹלְכֵי אֲרָחֵי אֶרֶץ, כִּי פָּחַדוּ מִהַגּוֹיִם. יִלְכוּ אֲרָחוֹת עַקְלָקְלוֹת, הֵיוּ הוֹלְכִים בְּדֶרֶכִּים מַעְקְלוֹת, כְּדִי שֶׁלֹּא יִגְשִׁיו בָּהֶם הָאֻזְבִּים. ז) חֲדָלוּ פְּרוּזִן, מִפְּחַד הָאֻזְבִּים, הַפְּסִיקוּ לִשְׁבֹּת בַּעֲדֵי הַפְּרוּזֹת שֶׁאֵין לָהֶן חֹמֶה. בִּישְׂרָאֵל חֲדָלוּ, רַק בִּישְׂרָאֵל חֲדָלוּ. אֲבָל הַגּוֹיִם לֹא פָּחַדוּ מִישְׂרָאֵל לִשְׁבֹּת בַּעֲדֵי הַפְּרוּזֹת, כִּי יָדָם הִתְהַפְּשָׁה. עַד שֶׁקָּמְתִי, כִּמוֹ עַד שֶׁקָּמְתִי. כִּי עֲכָשׂוּ הִתְהַפְּשָׁה שְׁלֵמָה, וַיִּשְׁבּוּ יִשְׂרָאֵל בַּעֲדֵי הַפְּרוּזֹת, וְלָכֵן בְּנִיתוֹת וַיְדַרְכִּים יִשְׁרוֹת, לֵאלֹא פָּחַד מִהַגּוֹיִם. אִם פְּרוּזִן עָרֵי הַפְּרוּזִי כִּי פָּחַדוּ לִשְׁבֹּת שָׁם, וְרַק בִּישְׂרָאֵל חֲדָלוּ וְלֹא בַּגּוֹיִם. כֵּן הָיָה עַד שֶׁקָּמְתִי אֲנִי דְבוּרָה שְׁקָמְתִי אֲנִי לְחַיִּית אִם וּמִנְהִיגָה בִּישְׂרָאֵל:

עַף מִנִּסְתּוֹ בְּרַגְלֵי. בד) וּקְשָׁה, וְחֻקָּה. ב) בַּפֶּרֶע פְּרָעוֹת בִּישְׂרָאֵל, בְּנָקַם נִקְמֹת בַּגּוֹיִם עַל יַד יִשְׂרָאֵל. בְּהַתְּנַדֵּב עִם, וּבִשְׂבִיל מִתְּשַׁנֵּן ה' בְּלִבִּי הָעַם לְהַתְּנַדֵּב לִלְכֹּת לַמִּלְחָמָה. ג) שְׁמֵעוּ מַלְכִּים, מַלְכֵי הַגּוֹיִם, שְׁמֵעוּ אֶת אֲשֶׁר אֲנִי דוֹבֵר, וַתִּפְחַדוּ מִלְּחַלְתָּם עוֹד בִּישְׂרָאֵל. פְּרוּשׁ אַחֵר, "מַלְכִּים", הֵם

יִשְׂרָאֵל, פֶּעֱנָן שֶׁאֲמָרוּ ר"ל "כָּל יִשְׂרָאֵל

בְּנֵי מַלְכִּים הֵם". הָאֻזְנוֹ, הַטּוֹן אֲזַן לִשְׁמֵעַ. רֹזְנִים, שָׂרִים, אֲדוֹנִים. אָנֹכִי לַה' אָנֹכִי אֲשִׁירָה, עַל אֲשֶׁר אָנֹכִי לַה' וְלִחְלָקוֹ לְהַאֲמִין בּוֹ, לָכֵן אָנֹכִי אֲשִׁירָה עַל הַתְּשׁוּעָה שֶׁעָשָׂה לִי ה'.

ד) בִּצְאָתְךָ מִשְׁעִיר, בִּשְׁצִיּוֹת לַפָּנִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל בִּשְׁעִיבָרוּ אֶת תֵּר שְׁעִיר, שֶׁאֵין הַתְּחִילִי לְחַלְתָּם בְּסִיחוֹן וְעוֹן. בִּצְעָדְךָ מִשְׁדָּה אֲדוֹם, הוּא כָּפֶל עֵינֵן שֶׁל "בִּצְאָתְךָ מִשְׁעִיר" בְּמִלִּים אַחֲרוֹת. אֶרֶץ רַעֲשָׁה, כָּל מַלְכֵי הָאֲדָמָה נִרְעָשׂוּ וַתִּפְחַדוּ. גַּם שָׁמַיִם נִטְפּוּ, גַּם הַפְּלָאִים שְׁרֵי הָאֻמּוֹת שֶׁל הַגּוֹיִם חָרְדוּ, וְכֵאלוּ זָעַח נִטְפָּה מִמֶּם מִרְב פַּחַד. גַּם עֲבִים וְגו', גַּם הָעֲנָנִים נִטְפּוּ מִיָּם בְּקוֹל הַמּוֹן הַנָּשֵׁם בִּשְׂבִיל לְהַחֲרִיד וּלְבַלְבֵּל אֶת הַגּוֹיִם. ה) הָרִים נָזְלוּ, גַּם הַתְּרִים כֵּאלוּ נִטְפּוּ זָעַח מִגְדַּל הָרַעְדָּה. וְהַ סִּינִי, וְהַ תֵּר סִינִי, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ "וַיַּחֲרִיד כָּל הַתֵּר" (שְׁמוֹת יט. יח. ו) בִּימֵי שְׁמֹגֶר, בִּימֵי הַשּׁוּפָט שְׁמֹגֶר. בִּימֵי יַעֲלִי, גַּם יַעֲלִי הִתְהַפְּשָׁה. חֲדָלוּ אֲרָחוֹת, בִּימֵיהֶם לֹא הִתְהַפְּשָׁה שְׁלֵמָה, וְלֹא חָרְדוּ הַגּוֹיִם מִפְּחַד ה', וְלָכֵן חֲדָלוּ הוֹלְכֵי אֲרָחֵי אֶרֶץ, כִּי פָּחַדוּ מִהַגּוֹיִם. יִלְכוּ אֲרָחוֹת עַקְלָקְלוֹת, הֵיוּ הוֹלְכִים בְּדֶרֶכִּים מַעְקְלוֹת, כְּדִי שֶׁלֹּא יִגְשִׁיו בָּהֶם הָאֻזְבִּים. ז) חֲדָלוּ פְּרוּזִן, מִפְּחַד הָאֻזְבִּים, הַפְּסִיקוּ לִשְׁבֹּת בַּעֲדֵי הַפְּרוּזֹת שֶׁאֵין לָהֶן חֹמֶה. בִּישְׂרָאֵל חֲדָלוּ, רַק בִּישְׂרָאֵל חֲדָלוּ. אֲבָל הַגּוֹיִם לֹא פָּחַדוּ מִישְׂרָאֵל לִשְׁבֹּת בַּעֲדֵי הַפְּרוּזֹת, כִּי יָדָם הִתְהַפְּשָׁה. עַד שֶׁקָּמְתִי, כִּמוֹ עַד שֶׁקָּמְתִי. כִּי עֲכָשׂוּ הִתְהַפְּשָׁה שְׁלֵמָה, וַיִּשְׁבּוּ יִשְׂרָאֵל בַּעֲדֵי הַפְּרוּזֹת, וְלָכֵן בְּנִיתוֹת וַיְדַרְכִּים יִשְׁרוֹת, לֵאלֹא פָּחַד מִהַגּוֹיִם. אִם

בַּרְקָתוֹ וַתִּצְנַח בְּאֶרֶץ וְהוּא־נִרְדָּם וַיַּעַף וַיָּמָת: כב וְהִנֵּה בָרַק רָדַף אֶת־סִיסְרָא וַתִּצָּא יַעֲלִי לְקָרְאָתוֹ וַתֹּאמֶר לוֹ לֵךְ וַאֲרֹאךְ אֶת־הָאִישׁ אֲשֶׁר־אַתָּה מִבְקֵשׁ וַיָּבֹא אֵלֶיהָ וְהִנֵּה סִיסְרָא נָפַל מִת הַיָּתֵד וְהַיָּתֵד בַּרְקָתוֹ: כג וַיִּכְנַע אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַהוּא אֶת יָבִין מֶלֶךְ־כְּנָעַן לַפָּנִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: כד וַתֵּלֶךְ יָד בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הַלּוֹךְ וּקְשָׁה עַל יָבִין מֶלֶךְ־כְּנָעַן עַד אֲשֶׁר הִכְרִיתוּ אֶת יָבִין מֶלֶךְ־כְּנָעַן: ה א וַתֵּשֶׁר דְּבוּרָה וַיָּבֵק בַּן־אֲבִינֵעַם בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר: ב בַּפֶּרֶע פְּרָעוֹת בִּישְׂרָאֵל בְּהַתְּנַדֵּב עִם בָּרְכוּ יְהוָה: ג שְׁמֵעוּ מַלְכִּים הָאֻזְנוֹ רֹזְנִים אָנֹכִי לִיהוָה אָנֹכִי אֲשִׁירָה אֲזֹמֶר לִיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: ד יְהוָה בִּצְאָתְךָ מִשְׁעִיר בִּצְעָדְךָ מִשְׁדָּה אֲדוֹם אֶרֶץ רַעֲשָׁה גַם־שָׁמַיִם נִטְפּוּ גַם־עֲבִים נִטְפּוּ מִיָּם: ה הָרִים נָזְלוּ מִפְּנֵי יְהוָה זֶה סִינִי מִפְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: ו בִּימֵי שְׁמֹגֶר בְּנִיעַת בִּימֵי יַעֲלִי חֲדָלוּ אֲרָחוֹת וְהִלְכִי נְתִיבוֹת יִלְכוּ אֲרָחוֹת עַקְלָקְלוֹת: ז חֲדָלוּ פְּרוּזִן בִּישְׂרָאֵל חֲדָלוּ עַד שֶׁקָּמְתִי דְבוּרָה

פְּרוּזִן עָרֵי הַפְּרוּזִי כִּי פָּחַדוּ לִשְׁבֹּת שָׁם, וְרַק בִּישְׂרָאֵל חֲדָלוּ וְלֹא בַּגּוֹיִם. כֵּן הָיָה עַד שֶׁקָּמְתִי אֲנִי דְבוּרָה שְׁקָמְתִי אֲנִי לְחַיִּית אִם וּמִנְהִיגָה בִּישְׂרָאֵל:

עטרת מרים

שי למורא

ח כי באשר יבחר ישראל אלהים חדשים או לא לחם שערים מלחמה בערו לעונש. אבל כשהיו ישראל עושין רצון ה', וזה היה בימי יהושע מִגֵּן אֲמִירָאָה לא היה צריך להם מִגֵּן וְרִמָּה בארבעים אלף בישראל אצל בני נר ובני ראובן אף שהיו אז חלוצי צבא: ט מעמק לבי אדברי

בישראל, כאם המוסרת את בניה לישר דרכם, בן אני לישראל. ח) יבחר אלהים חדשים, כשבער לו ישראל אלהים חדשים. או לחם שערים, או חקקו למלחמה בשערי עריהם. כגון אם יראה ורמח בארבעים אלף בישראל, ראו עתה בהתנדבכם, אם יראה בישראל מִגֵּן וְרִמָּה בשביל להלחם בארבעים אלף ראשי גִּדְדֵי צְבָאוֹת

שקמתי אם בישראל: ח יבחר אלהים

חדשים או לחם שערים מִגֵּן אֲמִירָאָה

וְרִמָּה בארבעים אלף בישראל: ט לבי

לחוקקי ישראל המתנדבים בעם ברכו

יהוה: י רכבי אתנות צהרות ישבי

על-מדין והלכי על-דרך שיחו:

יא מקול מחצצים בין משאבים שם

יתנו צדקות יהוה צדקת פרזונו

בישראל או ירדו לשערים עם-יהוה:

יב עורי עורי דבורה עורי עורי דברי

שיר קום בָּרַק וישבה שביך בך

אבינעם: יג אז ירד שריר לאדירים עם

יהוה ירד-לי בגבורים: יד מני אפרים

שרשם בעמלק אחריך בנימין

בעממך מני מכיר ירדו מחקקים

ומזבולן משכים בשבט ספר: טו ושרי

ביששכר עם-דברה ויששכר בן בָּרַק

בעמק שלח ברגליו בפלגות ראונו

לחוקקי לגדולים בישראל המתנדבים בעם להשליכם וללמדם תורה ברכו יהוה שהכניע אויביהם לפניכם: י אתם השרים רכבי אתנות צהרות לבנות, ותחמכים ישבי על-מדין על המשפט והלכי על-דרך הסופרים שיחו ודברו תהלות ה': יא חמורת מה שהיה נשמע מקול מחצצים מורי חצים בין משאבים בין החולכים לשאוב מים, שם יתנו גידו צדקות יהוה שהכרת את אויביהם המצרים צדקת שעשה לערי פרזונו הפדוים בישראל בהיות המשועה כי אז ירדו לשערים חורו לעריהם הפדוים עם-יהוה: יב עורי בגלל גודל חנם תה עורי התעוררי דבורה התחזקי לדבר בשיר עורי עורי דברי-שיר בהתחזק השיר התגבר התשועה קום בָּרַק כי לא הוצרך להלחם וישבה שביך עליד רק לשלול שלל האויב, בן-אבינעם: יג אז באשר יתחזק השיר ירד רדו שריר הנשאר מישראל למשול לאדירים עם באדירי העוים יהוה ירד: ית לי ממשלה בגבורים של העוים: יד ...כי היו האדירים? מני מן אפרים יצא שרשם השורש היה יהושע בן נון, לדרות בעמלק אחריך קום משבט בנימין שאול

שתיבא סיסרא עליכם, וכלם חקמם חקב'ה במלחמת חובקים, ונחל קישון גרפם. ט) לבי, מעמק לבי ורצוני אומרת אני: לחוקקי ישראל, לחכמי ישראל וסופריהם שכותבים את החקם המתנדבים בעם, שהתנדבו בעם לצאת למלחמה. ברכו ה', ברכוהו ושובו אליו. י) רכבי אתנות צהרות, הסופרים והשרים שירכבו מעכשיו על אתנות לבנות החשבות, מבלי פחד ודאגה מאיב. יושבי על מדין, ואותם העדים שיושבים על הדין לעשות משפט, מעכשיו יוכלו לעשות בפרהסיא מבלי פחד מושלים זרים. והולכי על דרך, החולכים תגלי שיחו, דברו וספרו את התשועה הזאת. יא) מקול מחצצים בין משאבים, מקול יורי החצים לא היו יכולים לשאוב מים. יתנו, ולמדו וישנו. צדקות פרזונו בישראל, שהשקט את ישראל לשכן בפרוות. אז ירדו לשערים, חורו לערי מושבותיהם שברחו מהם. יב) עורי עורי דבורה, התגברי בשירך. ורבומתי אקרי. כפני שהתחללה ואמרה "עד שקמתי דבורה", הסתלקה מפנה רוח הקדש. וישבה שביך, תחק את האויבים בשכי. יג) אז ירד שריר, אז ימשלו השרדים שנשארו מישראל.

לאדירים עם, בחוקים שבאמות העולם. ה' ירד לי בגבורים, ה' ית לי ממשלה בגבורי העוים. יד) מני אפרים, משבט אפרים. שרשם בעמלק, נשיאם של שבט אפרים לחם ראשון בעמלק, והוא יהושע בן נון. אחריך בנימין בעממך, אחריך קום משבט בנימין שאול בן קיש ויהלם בעמלק ברכ עם. מני מכיר ירדו מחקקים, מבני מכיר בן מעשה, ירדו מחקקים, הם הגדולים והחכמים, להלחם בגד סיסרא. ומזבולן מושכים בשבט סופר, (בן משבט ובולן ירדו למלחמה בגד סיסרא אפילו הסופרים והחכמים, וכל-שכן שאר העם. מושכים, כותבים במשיכת העט. בשבט סופר, העט

בן קיש בעממך שהיו יהוה עמך ושבך. לא בן במלחמה הואת לא הלכו גבורים, אלא מני מכיר שירדו עמי היו מחקקים חכמים בדת ודיו, לא אנשי חיל למלחמה ומזבולן היו מושכים בשבט ספר סופרים לא אוחזו מִגֵּן וְרִמָּה: טו ושרי ביששכר שהלכו עם-דברה היו רק חכמים בתורה ויששכר בן נאמן, הלך עם בָּרַק בעמק שלח ברגליו כי לא היה לו רכב וסוס ולא אנשי חיל למלחמה, ואולם בפלגות ראונו שנהלק לבו מולכת עם שאר ישראל למלחמה גדולים נתרבו והשאירו חקקירלב שריות

(הקנה) שבו פותח הסופר. טז) ושרי ביששכר, והשרים שבשבט יששכר, הם הסנהדרין שעוסקים בתורה והיו עם דבורה ללמד תורה לכל העם. ויששכר בן בָּרַק וגו', וכל העם של שבט יששכר, בן היו עם בָּרַק ללדת למלחמה בגד סיסרא. בעמק שלח ברגליו, כשאמרה דבורה לבָּרַק ללדת מן החר אל העמק לקראת המלחמה, ירד שבט יששכר כמו שצוה בָּרַק והלך אחריו עם הלכו של בָּרַק. טז) בפלגות ראונו, אבל בחלוצי לבו של ראובן. גדולים חקקי לב,

עמקות ושרון לב: מזו ראובן למה ישבת רגוע בין המשפּתים על הגבול במקומך לשמע שרקות עדרים ולא באת לעזרת ישראל למלחמה הזאת. אך למותר להקדור לפלגות ראובן שנפרד מן המלחמה כי גדולים יש צורך בהרבה חקרי-לב כדי להשכיל אמתת הדבר: יז גם גלעד בעבר

הירדן שכן ולא בא אל המלחמה ודן למה יגור וקצו נקסיו על

אניות אשר ישל לחוף ימים ועל מפרציו אשר מפסיקים בינו לבין

האויב ישכון בשקט כל יבאו בהם הנזים: יח אולם ובלון עשה הטוב

עם חרף בזה נפשו למות במלחמה ונפתלי מוהו לא חש

למות על מרומי שדה במקום המלחמה: יט באו מלכים מארצות

אחרות לעזרת סיסרא נלחמו אז בעת הלחם סיסרא, נלחמו בעבורו

מלכי כנען כי בתענד נלחמו וקצה הפחנה הגיע עלימו מגדו בלי

תמורה באו לעזרתו כי בצע שחר-כסף לא לקחו: כ לא בחרבם

נצחו לסיסרא אך מן-שמים נלחמו מאת ה' ותברך בא להם זה הנצחית,

באלו הכוכבים סרו ממסלותם וידו ונלחמו עם סיסרא: כא

המלחמה היתה בשפת הנחל, ובגם נחל קישון גרפם שמפם נחל

קדומים אשר היה מקודם נחל קישון שמימיו מעטים היו, עד אשר

תדרכי נפשי אני בעצמי ותעברתי אותו עז בעוז מבלי נזק: כב אז

הלמו נשברו עקב-סוס סיסרא מדהרות מדהות רגלי הסוס בבת,

מן דהרות אפיריו סוסים האבירים: כג אורז קללו אתם המקום מרזו

שהיה קרוב למקום המלחמה אמר מלאך יהוה ארו אורז קללו ישביה כי לא-באו לעזרת עם יהוה

לעזרת יהוה בגבורים כביכול, שמי שהוא עוזר את ישראל, בעוזר את השכינה: כד אמנם תברך תהיה ברוכה מנשים ועל אשת חבר הקיני

כי עזרת להם בהרמת סיסרא, ויותר מנשים צדקניות וצניעות היושבות באהל תברך תהיה ברוכה ועל: כה מים שאל סיסרא, והיא חלב נתנה בכדי להביא עליו תרדמה בספל חשוב הראוי להאכל בו אדירים

בספל אדירים הקריבה

כלומר, ראוי לחשב בלב מחשבות רבות להבין תדבר, מה זה היה לו שחלק מן המלחמה. מזו למה ישבת בין המשפּתים, אתה שכבת ראובן, למה ישבת בין המשפּתים, בין מערכות וגדרות הצאן. לשמע שרקות עדרים, כלומר יושב אצל עררי צאנך, ולא באת לעזר את ישראל במלחמה הזאת. יז גלעד

בעבר הירדן שכן, ולא בא לעזר במלחמה. (ואף-על-פי שנאמר לעיל

שמבני מכיר בן מנשה ירדו מחוקקים, יש לומר שקאן מדרר בראי בן מנשה).

ידן למה יגור אניות, שכבת דן הננים את רכישו בספינות לעמר ולברת. ובתרגום כתב שהכונה לומר

שעבר את הירדן, וכן נקסיו בספינות. אשר ישל לחוף ימים, ששם היה חלקו. ועל מפרציו ישכון, ולא

השתתף במלחמה משום שהיה לו לשמור על המקומות הפרוצים בארצו

שלא יבואו שם האויבים. יח ובלון עשה חרף נפשו למות, אבל שכבת ובלון עשה הטוב, ובה את נפשו ולא

חשש פן ימות במלחמה. ונפתלי, וגם נפתלי כמו ובלון. על מרומי שדה, על הר תבור. יט באו מלכים

נלחמו, מלכי ארצות באו לעזרת סיסרא ונלחמו בשבילו. אז נלחמו מלכי כנען, או בעת מלחמת סיסרא,

נלחמו לעזרתו מלכי כנען בעם רב אשר עמדם. בתענד על מי מגדו, ראש

הפחנה שלחם היה בתענד, והיה מגיע עד מי מגדו. בצע כסף לא לקחו,

הנם באו לעזרת סיסרא ולא בקשו ממנו שכר. כ מן שמים נלחמו וגו',

ואף הקב"ה שלח בהם צבאיו שאינם רוצים שום שכר. ואמרו רז"ל,

שהכוכבים הרתירו את השריונות של צבא סיסרא, ונכנסו בנחל קישון

להתקרי, וישמפם הנחל. כא נחל קישון גרפם, נחל קישון גרף אותם והטבעם. נחל קדומים נחל קישון,

הנחל שנברא מקדם להקים באיבי ה', הוא נחל קישון. תדרכי נפשי עז,

תדרכי נפשי בגדלים את עז גבורי כנען. כב אז הלמו עקבי סוס וגו',

בראות צבא סיסרא שהנחל שומת, נסו לנפשם רוכבי הסוסים, ואז הפו עקבי הסוסים מן הדהרות והדהלים שלחם. כג אורז מרזו, קללו את המקום

"מרזו". כי לא באו, כי היו סמוכים למקום המלחמה ועם כל זה לא באו לעזר לאחיהם במלחמה. בגבורים, להלחם בגבורים, הם אנשי סיסרא. כד

תברך מנשים, תברך מפי הנשים. מנשים באהל תברך, מפי נשים צדקניות צניעות היושבות באהל תברך ותקדם תברכה. כה בספל אדירים הקריבה

עטרת מרים

שי למורא

חֲמִיכָה, כִּדִּי שִׁיחָא סִיסְרָא בְּטוּיָא בְּהַ, הַקְרִיבָה לְפָנָיו שְׁמֹן הַחֶלֶב בְּסֶפֶל חֲשׂוֹב
הָרָאוּי לְהַאֲכִיל בּוֹ אֲדִירִים וְחֲשׂוֹבִים. כּוֹ) יָדָה לִיתֵּד תִּשְׁלַחְנָה, אֵת יָד
שְׂמֵאלָהּ הוֹשִׁיטָה לְקַחַת אֵת הַתֵּדָר. וַיִּמְיֶנָה לְהַלְמוֹת עַמְלִים, וְאֵת יָד יְמִינָהּ
הוֹשִׁיטָה לְקַחַת אֵת הַמִּסְרָא, שֶׁבּוֹ הָעַמְלִים בְּעִלֵּי הַמְּלָאכָה, הוֹלְקִים (מִיָּמִין).

וְהַלְמוֹת סִיסְרָא, וְהַקְתָּה אֵת סִיסְרָא.
מִחְקָה רֹאשׁוֹ, הַסִּידָה אֵת רֹאשׁוֹ.
וּמִחְצָה וְחֶלְפָה רִקְתּוֹ, וְעַם הַתֵּדָר
פָּצְעָה אֵת רִקְתּוֹ וְחֶלְפָה מִצֵּד אֶל צֵד.

כּוֹ) בְּאֶשֶׁר פָּרַע, בְּמָקוֹם שֶׁפָּרַע
לִפְלִ. שֵׁם נָפֶל שָׂדוּד, שֵׁם שָׂדָדָה
אוֹתוֹ וְהַמִּיתָה אוֹתוֹ יַעַל. בּוֹחַ) וְתִנְבֵּב,

הַרְעָה בְּקוֹל בְּדִמְיוֹן קוֹל תְּרוּעָה. פְּרוֹשׁ
אַחֵר, הַבִּישָׁה. הָאֶשְׁנָב, קִעֵץ חִלּוֹן.
בִּשְׁשׁ, עֵצֵי אַחֵר. אֶחָד, הַתִּיחָדִי.
פְּעָמֵי מִרְכַּבּוֹתָיו, צַעֲדֵי [סוֹסִי]

מִרְכַּבּוֹתָיו. כִּטַּ) חֲכָמוֹת שְׂדוּתִיָּהּ,
הַחֲכָמוֹת שֶׁבְּשְׂדוּתִיָּהּ. תַּעֲנִינָהּ, כֵּל
אַחַת מִקֵּץ תְּשִׁיב לְנֶחֱם אוֹתָהּ. תְּשִׁיב
אֶמְרִיהָ לָּהּ, תַּעֲנֶה אֶמְרִיהָ לַעֲצֻמָּהּ.

ל) הֵלֵא יִמְצְאוּ, קָבָה הֵם דְּבָרֵי
הַחֲכָמוֹת. יַחְלִקוּ שְׁלָל, וְזֶה הַמַּעֲבָד
אוֹתָם שֵׁם. רַחֵם רַחֲמָתִים לְרֹאשׁ
גָּבֶר, כֵּל גָּבֶר מִצְבָּא סִיסְרָא אוֹלֵי הַשֵּׁת

לְקַחַת בְּשָׂבִי נַעֲרָה אַחַת אוֹ שְׁתֵּים.
שְׁלָל צְבָעִים לְסִיסְרָא, שְׁלָל בְּגָדִים
צְבָעוֹנִים חֲשׂוֹבִים בְּיֹהֵר יִהְיוּ נְתוּנִים
לְסִיסְרָא. רִקְמָה, בְּגָדִים צְבָעִים

מִרְקָמִים בְּמַעֲשֵׂה רוֹקֵם. צָבַע
רִקְמָתוֹם, צָבַע שֶׁל רִקְמָה הַעֲשִׂיָּה
מַעֲשֵׂה רוֹקֵם כְּפוֹל, דִּהְיֶנּוּ שֶׁבָּכֵל צֵד
מִצִּיד הַבֵּד רִקְמָה בּוֹ רִקְמָה שֶׁל דְּמָא

אַחֲרָי. לְצִוְאָרֵי שְׁלָל, יִנְתְּנוּ לָשִׁים בְּצִוְאָרֵי שֶׁל הַנְּבוֹרִים שֶׁשְׁלָלוּ וּבָזוּ. לֵא) בֵּן
יֹאבְדוּ כָּל אוֹיְבֵיךָ ה', אֶמְרָה דְּבוּרָה, הִנֵּה תַנְחוּמִים שֶׁל הַכֵּל הֵיךְ, וְהִלְאוּ
בֵּן יֹאבְדוּ כָּל אוֹיְבֵיךָ, אִתָּהּ ה', כִּפִּי שֶׁנֶּאֱבָד סִיסְרָא. וְאַהֲבִיו, אֲבֵל אוֹהֲבֵי ה'

יִהְיוּ. בְּצִאת הַשֹּׁמֶשׁ בְּגִבּוֹרָתוֹ, כִּמּוֹ צֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בַּבֶּקֶר, שְׁהוֹלֵךְ וּמֵאִיר כָּל פְּעַם יוֹתֵר עַד שֶׁהוּא בְּגִבּוֹרָתוֹ שְׁהוּא חֲצִי הַיּוֹם, בֵּן יִהְיוּ אוֹהֲבֵי ה' הוֹלְכִים וְתוֹקֵם
עַד אֲשֶׁר יִהְיוּ בְּגִבְהַי הַמַּעֲלָה. וְתִשְׁקֹט הָאָרֶץ, אֵין זֶה מוֹדְבִי הַשִּׁירָה, אֵלֹא מוֹדְבִי בּוֹחֵב הַסֶּפֶר. אֲרַבְעִים שָׁנָה, עַד כְּלוֹת אֲרַבְעִים שָׁנָה מִזְמַן הַתַּחֲלַת הַשְּׁעִבּוֹר.

הַקְרִיבָה חֲמִיכָה שְׁמֹן הַחֶלֶב: כּוֹ יָדָה הַשְּׂמֵאלִית לִיתֵּד תִּשְׁלַחְנָה
וַיִּמְיֶנָה הוֹשִׁיטָה לְהַלְמוֹת עַמְלִים לְקַחַת הַמִּסְרָא, וְהַלְמוֹת וְהִיא הַקְתָּה
וְשָׂבָרָה אֵת סִיסְרָא מִחְקָה הַסִּידָה רֹאשׁוֹ וּמִחְצָה וּנְפָצָה אוֹתוֹ וְחֶלְפָה
מִעֵבֶר אֶל עֵבֶר רִקְתּוֹ הוּא הַמָּקוֹם שֶׁאֲצֵל הָעֵץ: כּוֹ בֵּין רִגְלֵיהָ כָּרַע עַל

כָּרְעִיו וּמִיד נָפֶל לָאָרֶץ וְנִשְׁאָר שֶׁבָכֵב
בֵּין רִגְלֵיהָ כָּרַע נָפֶל בְּאֶשֶׁר
בְּמָקוֹם שֶׁכָּרַע שֵׁם נָפֶל שָׂדוּד
הַרְוֹ: כּוֹחַ בְּעֵד הַחִלּוֹן נִשְׁקָפָה

וְתִנְבֵּב נִאֲנָה אִם סִיסְרָא בְּעֵד
הָאֶשְׁנָב חִלּוֹן קָסוֹ, וְהִיא שׂוֹאֵלֶת
מִדּוּעַ מַה הַסִּידָה כִּי בִשְׁשׁ
הַתַּחֲמָה רִכְבּוֹ לְבֹא מִדּוּעַ
אַחֲרָיו פְּעָמֵי מִרְכַּבּוֹתָיו:

כִּטַּ) חֲכָמוֹת שְׂדוּתִיָּהּ תַּעֲנִינָהּ כֵּל
אַחַת תַּעֲנֶה וְתִשְׁבִּי אֶפְרָיִם אִם
סִיסְרָא תִשְׁבִּי אֶמְרִיהָ לָּהּ לַעֲצֻמָּה:
ל וְאֵת דְּבָרֵי נְחִמָּה, הֵלֵא הוּן רַב

יִמְצְאוּ בִּישְׂרָאֵל, וְשָׂבָרָה יַחְלִקוּ שְׁלָל
בְּעִינֵיהֶם, רַחֵם רַחֲמָתִים נַעֲרָה אַחַת
אוֹ שְׁתֵּים לְרֹאשׁ גָּבֶר לְכָל אִישׁ
שְׁלָל מִבְּגָדִים צְבָעִים צְבָעִים

הַחֲשׂוֹבִים יִהְיוּ נְתוּנִים לְסִיסְרָא כִּי
הֵם עֲשִׂינוּ שְׁלָל צְבָעִים עֲבֹדֶת
רִקְמָה צָבַע רִקְמָתִים בִּשְׂנֵי
הַצְדִּים הַרְקָמָה שׁוֹנֶה, לְצִוְאָרֵי

שְׁלָל וְהִיוּ נְתוּנִים בְּרֹאשׁ הַשְּׁלָל,
וּבְעִבּוֹר כֵּל זֶה הַמָּה מִתְאַחֲרִים לְבֹא:
לֵא) דְּבוּרָה אֶמְרָה: תַנְחוּמִין שֶׁל הַכֵּל
הוּן לָהּ, כִּי בֵּן יֹאבְדוּ כָּל־אוֹיְבֵיךָ

יִהְיוּ בְּאֶשֶׁר אֲבֵד סִיסְרָא, אֲבֵל
וְאַהֲבִיו וְאוֹהֲבֵי ה' יִהְיוּ בְּצֵאת
הַשֶּׁמֶשׁ שְׁהוֹלֵךְ וּמֵאִיר עַד

אֲרַבְעִים שָׁנָה אֵין זֶה מוֹדְבִי הַשִּׁירָה אֵלֹא מוֹדְבִי בּוֹחֵב הַסֶּפֶר:
יִהְיוּ. בְּצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בְּגִבּוֹרָתוֹ, כִּמּוֹ צֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בַּבֶּקֶר, שְׁהוֹלֵךְ וּמֵאִיר כָּל פְּעַם יוֹתֵר עַד שֶׁהוּא בְּגִבּוֹרָתוֹ שְׁהוּא חֲצִי הַיּוֹם, בֵּן יִהְיוּ אוֹהֲבֵי ה' הוֹלְכִים וְתוֹקֵם
עַד אֲשֶׁר יִהְיוּ בְּגִבְהַי הַמַּעֲלָה. וְתִשְׁקֹט הָאָרֶץ, אֵין זֶה מוֹדְבִי הַשִּׁירָה, אֵלֹא מוֹדְבִי בּוֹחֵב הַסֶּפֶר. אֲרַבְעִים שָׁנָה, עַד כְּלוֹת אֲרַבְעִים שָׁנָה מִזְמַן הַתַּחֲלַת הַשְּׁעִבּוֹר.

אֲדִירִים הַקְרִיבָה חֲמִיכָה: כּוֹ יָדָה לִיתֵּד
תִּשְׁלַחְנָה וַיִּמְיֶנָה לְהַלְמוֹת עַמְלִים

וְהַלְמוֹת סִיסְרָא מִחְקָה רֹאשׁוֹ וּמִחְצָה
וְחֶלְפָה רִקְתּוֹ: כּוֹ בֵּין רִגְלֵיהָ כָּרַע נָפֶל

שָׁכַב בֵּין רִגְלֵיהָ כָּרַע נָפֶל בְּאֶשֶׁר כָּרַע
שֵׁם נָפֶל שָׂדוּד: כּוֹחַ בְּעֵד הַחִלּוֹן נִשְׁקָפָה

וְתִנְבֵּב אִם סִיסְרָא בְּעֵד הָאֶשְׁנָב מִדּוּעַ
בִּשְׁשׁ רִכְבּוֹ לְבֹא מִדּוּעַ אַחֲרָיו פְּעָמֵי

מִרְכַּבּוֹתָיו: כִּטַּ) חֲכָמוֹת שְׂדוּתִיָּהּ תַּעֲנִינָהּ
אֶפְרָיִם תִּשְׁבִּי אֶמְרִיהָ לָּהּ: ל הֵלֵא

יִמְצְאוּ יַחְלִקוּ שְׁלָל רַחֵם רַחֲמָתִים
לְרֹאשׁ גָּבֶר שְׁלָל צְבָעִים לְסִיסְרָא שְׁלָל

צְבָעִים רִקְמָה צָבַע רִקְמָתִים לְצִוְאָרֵי
שְׁלָל: לֵא) בֵּן יֹאבְדוּ כָּל־אוֹיְבֵיךָ יִהְיוּ

וְאַהֲבִיו בְּצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בְּגִבּוֹרָתוֹ
וְתִשְׁקֹט הָאָרֶץ אֲרַבְעִים שָׁנָה:

אַחֲרָי. לְצִוְאָרֵי שְׁלָל, יִנְתְּנוּ לָשִׁים בְּצִוְאָרֵי שֶׁל הַנְּבוֹרִים שֶׁשְׁלָלוּ וּבָזוּ. לֵא) בֵּן
יֹאבְדוּ כָּל אוֹיְבֵיךָ ה', אֶמְרָה דְּבוּרָה, הִנֵּה תַנְחוּמִים שֶׁל הַכֵּל הֵיךְ, וְהִלְאוּ
בֵּן יֹאבְדוּ כָּל אוֹיְבֵיךָ, אִתָּהּ ה', כִּפִּי שֶׁנֶּאֱבָד סִיסְרָא. וְאַהֲבִיו, אֲבֵל אוֹהֲבֵי ה'

יִהְיוּ. בְּצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בְּגִבּוֹרָתוֹ, כִּמּוֹ צֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בַּבֶּקֶר, שְׁהוֹלֵךְ וּמֵאִיר כָּל פְּעַם יוֹתֵר עַד שֶׁהוּא בְּגִבּוֹרָתוֹ שְׁהוּא חֲצִי הַיּוֹם, בֵּן יִהְיוּ אוֹהֲבֵי ה' הוֹלְכִים וְתוֹקֵם
עַד אֲשֶׁר יִהְיוּ בְּגִבְהַי הַמַּעֲלָה. וְתִשְׁקֹט הָאָרֶץ, אֵין זֶה מוֹדְבִי הַשִּׁירָה, אֵלֹא מוֹדְבִי בּוֹחֵב הַסֶּפֶר. אֲרַבְעִים שָׁנָה, עַד כְּלוֹת אֲרַבְעִים שָׁנָה מִזְמַן הַתַּחֲלַת הַשְּׁעִבּוֹר.

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוּרוֹת,

הֵאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצֶדֶק:

נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲרָי לֵא

יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מִלֶּךְ נֶאֱמָן וּרְחֹמָן אֶתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּכַת נַפֶּשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יי. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחֲנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְהֵינוּ הַנִּבְיָא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבָּנוּ, עַל כָּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחְלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בִשֵּׁם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יי, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנִּבְיָאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתַּת לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וּלְמִנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֲרָת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרֶךְ שְׁמֲךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

אִישׁ-לְרַעְהוּ לְשָׁלוֹם וַיָּבֹאוּ הָאֱלֹהִים: ^ה וַיִּסְפָּר מֹשֶׁה לְחֻתָּנוֹ אֵת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְפָרְעָה וּלְמִצְרַיִם עַל אוֹתוֹת יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל-הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מָצְאתֶם בְּדֶרֶךְ וַיֵּצְאֻם יְהוָה: ^ו וַיִּתְּחַד יִתְּרוֹ עַל כָּל-הַטּוֹכֶה אֲשֶׁר-עָשָׂה יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הִצִּילוּ מִיַּד מִצְרַיִם: ^ז וַיֹּאמֶר יִתְּרוֹ בָּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר הִצִּיל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד פָּרְעָה אֲשֶׁר הִצִּיל אֶת-הָעָם מִתַּחַת יַד-מִצְרַיִם: ^ח « עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי-גָדוֹל יְהוָה מִכָּל-הָאֱלֹהִים כִּי בִדְבַר אֲשֶׁר זָדוּ עֲלֵיהֶם: ^ט וַיִּקַּח יִתְּרוֹ חֲתָן מֹשֶׂה עִלָּה וּזְבָחִים לָאֱלֹהִים וַיָּבֹא אֶהֱרֹן וְכָל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל לֶאֱכֹל-לֶחֶם עִם-חֲתָן מֹשֶׁה לִּפְנֵי הָאֱלֹהִים:

קְרִיאַת הַתּוֹרָה לְמִנְחַת שַׁבַּת-קוֹדֶשׁ יח ^א וַיִּשְׁמָע יִתְּרוֹ כִּתְּן מִדִּין חֲתָן מֹשֶׁה אֵת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהִים לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ כִּי-הוֹצִיא יְהוָה אֶת-יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם: ^ב וַיִּקַּח יִתְּרוֹ חֲתָן מֹשֶׁה אֶת-צִפּוֹרָה אִשְׁתּוֹ מֹשֶׁה אַחֵר שְׁלוּחִיהָ: ^ג וְאֵת שְׁנֵי בָנֶיהָ אֲשֶׁר שָׁם הָאֱחָד גֶּרְשֹׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: ^ד וְשֵׁם הָאֲחֵד אֱלִיעֶזֶר כִּי-אֱלֹהֵי אָבִי בַּעֲזָרִי וַיֵּצְאֵנִי מִמִּצְרַיִם: ^ה וַיָּבֹא יִתְּרוֹ חֲתָן מֹשֶׁה וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ אֶל-מֹשֶׁה אֶל-הַמִּדְבָּר אֲשֶׁר-הוּא חֲגֵה שֵׁם הָרַ הָאֱלֹהִים: ^ו וַיֹּאמֶר אֶל-מֹשֶׁה אֲנִי חֲתָנְךָ יִתְּרוֹ בָּא אֵלֶיךָ וְאִשְׁתְּךָ וּשְׁנֵי בָנֶיהָ עִמָּה: ^ז וַיֵּצֵא מֹשֶׁה לְקִרְיַת חֲתָנוֹ וַיִּשְׁתַּחֲוּ וַיִּשְׁקְלוּ וַיִּשְׁאָלוּ

זמן תחילת קידוש לבנה:
יום ראשון בערב, ז' שבט

לוח זמנים לשבוע פרשת בשלח בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ח)	6:40	6:39	8:37	8:38	9:13	9:13	10:06	10:07	12:19	12:21	16:59	17:04	17:27	17:32	16:43	17:42
חיפה (ח)	6:43	6:42	8:37	8:38	9:14	9:14	10:07	10:08	12:19	12:21	16:58	17:03	17:23	17:28	16:32	17:39
ירושלים (ח)	6:40	6:39	8:36	8:36	9:12	9:12	10:05	10:06	12:18	12:20	17:01	17:06	17:24	17:29	16:25	17:40
תל אביב (ח)	6:42	6:41	8:38	8:38	9:14	9:14	10:07	10:08	12:19	12:22	16:57	17:02	17:25	17:30	16:41	17:41
אוסטריה, וינה (ח)	7:42	7:38	9:03	9:02	9:51	9:49	10:36	10:36	12:33	12:35	16:25	16:33	17:03	17:10	16:14	17:24
אוסטרליה, מלבורן (ק)	6:12	6:18	9:02	9:08	9:48	9:52	11:03	11:06	14:05	14:07	20:46	20:44	21:17	21:14	20:26	21:27
אוקראינה, אודסה (ח)	7:38	7:34	9:04	9:04	9:50	9:49	10:37	10:37	12:36	12:38	16:34	16:42	17:10	17:17	16:22	17:31
אוקראינה, דונייצק (ח)	7:15	7:11	8:37	8:36	9:24	9:23	10:10	10:10	12:07	12:09	16:00	16:08	16:37	16:45	15:49	16:59
אוקראינה, דניפרופטרובסק (ח)	7:28	7:24	8:48	8:48	9:36	9:35	10:22	10:22	12:18	12:20	16:09	16:18	16:47	16:55	15:58	17:09
אוקראינה, ז'יטומיר (ח)	8:01	7:56	9:15	9:14	10:05	10:04	10:50	10:49	12:44	12:46	16:27	16:36	17:07	17:16	16:17	17:30
אוקראינה, קייב (ח)	7:54	7:49	9:08	9:07	9:58	9:57	10:42	10:42	12:36	12:39	16:19	16:28	16:59	17:08	16:09	17:22
איטליה, מילאנו (ח)	8:01	7:57	9:29	9:29	10:14	10:14	11:02	11:02	13:02	13:04	17:06	17:14	17:39	17:46	16:54	17:59
אקוודור, קיטו (ח)	6:19	6:21	8:48	8:50	9:19	9:21	10:21	10:23	12:53	12:55	18:27	18:29	18:50	18:52	18:10	19:01
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	5:55	6:01	8:44	8:49	9:26	9:30	10:40	10:43	13:38	13:40	20:11	20:09	20:40	20:38	19:51	20:50
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	6:28	6:35	9:19	9:25	10:09	10:13	11:25	11:29	14:31	14:33	21:19	21:16	21:54	21:50	20:59	22:04
ארה"ב, בולטימור (ח)	7:25	7:23	9:08	9:08	9:48	9:48	10:39	10:39	12:45	12:47	17:05	17:12	17:37	17:43	16:53	17:55
ארה"ב, ברוקלין (ח)	7:18	7:16	8:58	8:58	9:39	9:39	10:29	10:30	12:34	12:36	16:51	16:58	17:23	17:29	16:38	17:41
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ח)	7:19	7:16	8:59	8:59	9:40	9:40	10:30	10:30	12:35	12:37	16:51	16:58	17:23	17:30	16:39	17:42
ארה"ב, דטרויט (ח)	8:00	7:57	9:36	9:36	10:18	10:18	11:07	11:08	13:11	13:13	17:22	17:29	17:56	18:02	17:10	18:15
ארה"ב, האוסטון (ח)	7:18	7:17	9:17	9:18	9:52	9:53	10:46	10:47	13:00	13:02	17:43	17:48	18:10	18:15	17:30	18:25
ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)	6:57	6:56	8:50	8:51	9:27	9:27	10:20	10:21	12:31	12:33	17:04	17:10	17:33	17:39	16:51	17:50
ארה"ב, מיאמי (ח)	7:09	7:09	9:13	9:15	9:47	9:48	10:43	10:44	13:00	13:02	17:50	17:55	18:16	18:21	17:36	18:31
ארה"ב, ניו הייבן (ח)	7:16	7:13	8:55	8:55	9:36	9:36	10:26	10:26	12:30	12:32	16:45	16:52	17:17	17:24	16:33	17:36
ארה"ב, פיטסבורג (ח)	7:42	7:39	9:22	9:23	10:03	10:03	10:53	10:54	12:59	13:01	17:16	17:22	17:48	17:54	17:03	18:06
ארה"ב, שיקגו (ח)	7:17	7:14	8:54	8:54	9:36	9:36	10:25	10:25	12:29	12:31	16:42	16:49	17:15	17:22	16:30	17:34
בוליביה, לה-פס (ח)	6:11	6:14	8:51	8:54	9:24	9:27	10:31	10:34	13:14	13:16	19:12	19:12	19:37	19:37	18:54	19:47
בלגיה, אנטוורפן (ח)	8:42	8:37	9:53	9:52	10:44	10:43	11:28	11:28	13:21	13:23	17:00	17:10	17:41	17:50	16:50	18:05
בלגיה, בריסל (ח)	8:40	8:35	9:53	9:52	10:44	10:42	11:28	11:27	13:21	13:23	17:02	17:11	17:43	17:51	16:52	18:06
ברזיל, סאן פאולו (ח)	5:32	5:36	8:16	8:19	8:51	8:55	10:01	10:03	12:49	12:51	19:04	19:03	19:25	19:25	18:45	19:35
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	5:21	5:25	8:05	8:08	8:40	8:43	9:49	9:52	12:37	12:39	18:45	18:45	19:12	19:12	18:27	19:22
בריטניה, לונדון (ח)	8:01	7:56	9:11	9:10	10:03	10:02	10:46	10:46	12:39	12:41	16:19	16:28	16:58	17:07	16:12	17:22
בריטניה, מנצ'סטר (ח)	8:19	8:13	9:21	9:20	10:16	10:14	10:58	10:58	12:47	12:50	16:16	16:27	17:00	17:09	16:10	17:25
גרמניה, ברלין (ח)	8:12	8:06	9:18	9:17	10:12	10:10	10:54	10:54	12:45	12:47	16:20	16:30	17:01	17:10	16:10	17:26
גרמניה, פרנקפורט (ח)	8:20	8:15	9:35	9:34	10:25	10:24	11:09	11:09	13:04	13:06	16:48	16:57	17:28	17:36	16:38	17:51
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	5:27	5:31	8:12	8:16	8:49	8:53	9:59	10:02	12:50	12:52	19:12	19:11	19:32	19:31	18:53	19:42
הודו, מומבאי (ח)	7:15	7:15	9:27	9:28	9:59	10:00	10:56	10:58	13:17	13:19	18:20	18:24	18:45	18:48	18:05	18:58
הודו, פונה (ח)	7:10	7:10	9:22	9:24	9:54	9:56	10:52	10:53	13:13	13:15	18:17	18:20	18:42	18:45	18:02	18:55
הונגריה, בודפשט (ח)	7:28	7:24	8:51	8:51	9:38	9:37	10:24	10:24	12:22	12:24	16:17	16:25	16:54	17:01	16:05	17:15
טורקיה, איסטנבול (ח)	7:24	7:21	9:03	9:03	9:45	9:44	10:34	10:35	12:39	12:41	16:54	17:01	17:26	17:33	16:42	17:45
יוון, אתונה (ח)	7:41	7:38	9:26	9:26	10:05	10:05	10:56	10:57	13:04	13:06	17:27	17:33	17:58	18:04	17:14	18:15
מולדובה, קישינב (ח)	7:48	7:44	9:12	9:11	9:58	9:58	10:45	10:45	12:43	12:45	16:39	16:47	17:16	17:23	16:28	17:37

רפז

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח – התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לַהֲדָלִיק גֵּר שֶׁל
שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצערנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל-אויב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך ומכל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי ש"י הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוראל**

אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחי

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ונאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל – P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com • www.lahak.org • www.Chasidut.TV

...

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: office@chazak.co.il – www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00663
13/01/2019

P.P.
שולם
1949
תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

